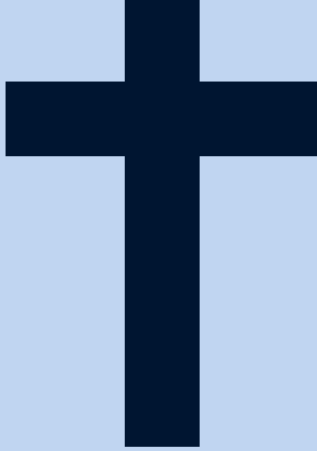

Ra 'da'yohogui
nangue ma Hmuħu ra
Jesucristo

New Testament in Otomi, Eastern Highland (MX:otm:Otomi,
Eastern Highland)

Ra 'da'yonhogui nangué ma Hmuh_u ra Jesucristo **New Testament in Otomi, Eastern Highland (MX:otm:Otomi,** **Eastern Highland)**

copyright © 1974 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Otomi, Eastern Highland

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Otomí, Sierra [otm], Mexico

Copyright Information

© 1974, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Otomi, Eastern Highland

© 1974, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
 eed5311a-6154-516f-aeed-3829b2989366

Contents

SAN MATEO	1
SAN MARCOS	38
SAN LUCAS	60
SAN JUAN	97
HECHOS	125
ROMANOS	159
1 CORINTIOS	174
2 CORINTIOS	189
GÁLATAS	198
EFESIOS	203
FILIPENSES	208
COLOSENSES	212
1 TESALONICENSES	216
2 TESALONICENSES	219
1 TIMOTEO	221
2 TIMOTEO	225
TITO	228
FILEMÓN	230
HEBREOS	231
SANTIAGO	242
1 PEDRO	246
2 PEDRO	250
1 JUAN	253
2 JUAN	257
3 JUAN	258
JUDAS	259
APOCALIPSIS	261

MATEO Ran ho ma'da'yo bi 'yo't'a ra Mateo

Yám bombøta ra Jesucristo

¹ Guehna n'da ra søcuá i ja ua im ma to'o yú ngrpa bøta ra Jesucristo. Nu'a n'da ra Abraham ne man'da ra David ne xan ngu mi'da gátho yú ngrpa bombøta u.

² Nu ra Abraham bim 'bø a n'da rá ts'unt'u ngue ra Isaac. Nu ra Isaac xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Jacob a. Ne nu ra Jacob xø bim 'bøh yú ts'unt'u. Nu'a n'da ra Judá a ne'u yán 'yohu. Ne gue'u bi xandgahe u dyu jã'i israelgáhe, dyu judíohe. ³ Ne nu ra Judá bim 'bø i yoho yú ts'unt'u. N'dam'bøi thoho yoho. Nu'a n'da ra Fares. Nu'a man'da ra Zara. Ne nu'a rá mbe u rá thuhu ra Tamar a. Ne nu ra Fares bim 'bø a n'da rá ts'unt'u ngue ra Esrom. Ne nu ra Esrom, xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Aram a. ⁴ Ne nu ra Aram bim 'bø a n'da rá ts'unt'u ngue ra Aminadab. Ne nu ra Aminadab, xø bim 'bø a n'da rá ts'unt'u, ra Naason a. Ne nu ra Naason, xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Salmón a. ⁵ Nu ra Salmón xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Booz a. Ne nu ra Booz, rá mbe a ra Rahab. Ne nu ra Booz xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Obed a. Ne nu rá mbe ra Obed, ra Rut a. Ne nu ra Obed xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Isaí a. ⁶ Ne nu ra Isaí xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra David a. Ne nu ra David gue'a bin ts'ut'abi a. Ne nu ra David xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Salomón a. Ne nu rá mbe ra Salomón, gue'a xi du rá ndø rá thuhu Urías.

⁷ Ne nu ra Salomón xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Roboam a. Ne nu ra Roboam xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Abías a. Ne nu ra Abías xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Asa a. ⁸ Ne nu ra Asa xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Josafat a. Ne nu ra Josafat xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Joram a. Ne nu ra Joram xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Uzías a. ⁹ Ne nu ra Uzías xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Jotam a. Ne nu ra Jotam xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Acáz a. Ne nu ra Acáz, xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Ezequías a. ¹⁰ Ne nu ra Ezequías xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Manasés a. Ne nu ra Manasés, xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Amón a. Ne nu ra Amón, xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Josías a. ¹¹ Ne nu ra Josías, xø bim 'bøh rá ts'unt'u ra Jecónías a, ne'u yán 'yohu. Ne gue'u yu pa bi ts'ix u ma mi israelhe dyu judíohe bø ja ra hãi Babilonia. Bi zix yán sũhu.

¹² Ne nubøya nu ra Jecónías bin xand bø ra hãi Babilonia a, ne'a rá ts'unt'u ngue ra Salatiel. Nu ra Salatiel xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Zorobabel a. ¹³ Ne nu ra Zorobabel xø bim 'bøh rá ts'unt'u ra Abiud a. Ne nu ra Abiud xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Eliaquim a. Ne nu ra Eliaquim xø bim 'bøh rá ts'unt'u,

ra Azor a. ¹⁴ Ne nu ra Azor xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Sadoc a. Ne nu ra Sadoc xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Aquim a. Ne nu ra Aquim xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Eliud a. ¹⁵ Ne nu ra Eliud xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Eleazar a. Ne nu ra Eleazar xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Matán a. Ne nu ra Matán xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra Jacob a. ¹⁶ Ne nu ra Jacob xø bim 'bøh rá ts'unt'u, ra José a. Gue'a rá ndø ra María a. Ne gue'a rá mbe ra Jesús a, ngue ra Cristo a bøya, rá thahni Ojá.

¹⁷ Ne gue'u gátho yám bombøta ra Jesucristo u. Mbødi tho ra Abraham, ná 'de'magoho a ra David. Ne xø bim 'bøh mi 'de'magoho yám bombøta ne gue'u yu pa bi ts'ix pu Babilonia. Ne xø bim 'bøh mi 'de'magoho, ná 'de'magoho a ra Cristo bøya.

Nu'a bin ja 'bø mim 'bøh ra Jesucristo

¹⁸ Ne nu'bø mim 'bøh ra Jesucristo, nu'a rá mbe ngue ra María bi 'yán'na ra José, ne ya in nde din thãt'ui, pe nu'bø hin ním 'bøhmi, ya bi hnu ngue in hãt'uhni ra María, pøgue bi nequi zehé rá t'uhni nangué rá Hogandãhi Ojá. ¹⁹ Ne nu ra José bøya bi bñi hanja bin hãt'uhni a ra María. Pøgue ra hocjã'i a ra José ne him mi nde di yãp'a ra María bø 'bøh ra ze'mi pøgue bi bñi da hyetho. ²⁰ Ne nu ra José, nu'bø ngubø mim bñi, bi 'u'i n'da ra t'í 'bø min øpu rán ngunse, bi nu rá m 'bøhni Ojá bi 'yẽmbi:

—Nu'i, hague José, rá m bom'бето i ra David, xun ho 'bø gam 'bøhmi a ra xisu, nguetho nu ra 'uere dim 'bøi, dim 'bøi nangué rá Hogandãhi Ojá a. ²¹ Ne dim 'bø a n'da rá ts'unt'u ra María, gui xip rá thuhu ra Jesús. Nu'a ra Jesús nam bñi ngue da yãni gátho yú mijudíohe, yu israel, nangué yú ts'oqui u, bi 'yẽmp'a rá m 'bøhni Ojá a ra José 'bø min øha.

²² Nguetho maya'bø thoho bi zãn Ojá a ra María 'bø mi man'a ra pøngahyã ngue bi 'yẽna:

²³ N'da ra hmute ngue hin jam'bø n'dandì bi zo a n'da ran 'yohu, ne din hãt'uhni.

Ne nu'a rá t'uhni dim 'bøi da t'ẽmbi ra Emanuel, bi 'yẽn'a ra pøngahyã maya'bø.

Ne nu'a ra Emanuel in nde da ma: “Dí 'bøhmbø Ojá.”

²⁴ Janangu'e'a nu'bø mi hyax bøya a ra José, bi 'yøt'e 'be'a bi xi a rá m 'bøhni Ojá, ne 'bex bi zin'a ra María. ²⁵ Pe him 'bøxque njuantho bim 'bøhmi, ja gue'bø bim 'bøh rá ts'unt'u ra María. Ne nu ra José bøya bi xih rá thuhu ra Jesús a ra t'uhni bim 'bøi.

2

Nu'u 'da yan 'yohu bi dãnde ra Jesús 'bø min 'uere

¹ Ne nu ra Jesús bãm 'bøpu ra hnini Belén gueru ra hãi Judea. Ne min ts'ut'abi bø ja a ra

xεqui a ra Herodes, ne mí zãm bu ra dahnini Jerusalén. Ne bi zøm bu Jerusalén 'da yun 'yohu ngue yá 'bεfi mí hand yu sò. Ne nu'u bi nεxpυ mbe ní bøx ra hyadi u. ² Ne nu'bu mi zøm bu Jerusalén bi 'yän'du' bupu:

—Haru i 'bucua a rá hmuts'ut'abi yu judío ja bim 'bui, bi 'yεn'u. Nguetho dán nuhe n'da ra sò njãm'bu dá nuhe n'dandj. Ne gue'a ra hmεpya bi 'yurcahe ngue ya bim 'bui, ne bá çhmbe ya ga thãdehe a, bi 'yεn'u bi nu ra sò.

³ Ne nu ra ts'ut'abi Herodes, nu'bu mi sifi 'be'a bi man'u yun 'yohu bi zøm bu, bi hyonya thoho nangue a ram hma ngue bim 'buh man'da ra ts'ut'abi. Ne gãtho 'bupu Jerusalén bin su nguetho im bεni: “Masque i ja 'be'a din ja ya,” εn u. ⁴ Ne nu'a ra ts'ut'abi Herodes buya bi zon'du yu hmumbãjã ne'u yu xãnbate nijã, bi 'yãnni haru im man yú sòcuã yu pøngahyã dim 'bu a rá hmuts'ut'abi yu judío, ngue ra Cristo. ⁵ Ne nu'bi 'yεmbi:

—Guepu Belén ra häi Judea dim 'bui, nguetho gue'a bi man ra pøngahyã 'bu maya'bu 'bu mi hma ngue,

⁶ Nu ra hnini Belén bu ra häi Judea, ra t'uhnini a, pεgue din ja tengu n'da ra dahnini

nguetho guepu dim 'bupu ra Hmu di jamansu ma t'uhnini yu ja' i'israel, i εn Ojã, bi 'yεn'a ra pøngahyã maya'bu, bi 'yεn u yu mbãjã.

⁷ Nu'bu mi mbenc'u yu mbãjã ne yu xãnbate nijã, nu ra Herodes bi zon'du bi nu ra sò, pε njon mi ndepe da nu 'bu mam bá ts'i. Ne nu'bu mam bá ts'i bu 'buh ra Herodes, bi 'yãnni:

—Ma njãm'bu bi nequi a ra sò, bi t'εmp'u.

⁸ Ne nu'bu mi xifi, nu ra Herodes buya bi 'yεmp'u bi nu ra sò:

—Ní mbähã bu Belén, gui hyomhbu haru bim 'bu a ra 'uere, ne nu'bu gã tĩmhbu haru i 'bui, gua çhmhbü gui xijã, necã ga mba ga thãde a, bi t'εmp'u bi nu ra sò. Pε hinga gue'a mim bεn a.

⁹ Ne nu'u yun 'yohu buya bi mba da hyoni haru bim 'bu a ra 'uere, ne xø bi nequi mahøn'a a ra sò xpí nu bu yá häi. Ne i 'bet'o a. Ne nu'bu mi zøm bu Belén, bin säya a ra sò bu din 'yε't'ui a ra ngu nubu mí 'bu a ra 'uere. ¹⁰ Ne nu'u yun 'yohu 'bu mí nu bin säya a ra sò, bin johya yú mbui buya. ¹¹ Ne bi yut'ambo, bi nu a ra 'uere ne ra María rá mbe. Ne bin danyahmu, bi dãnde a ra 'uere. Ne 'bexque bi xo't' yú 'bεni bá tu, ne bi un yun t'unni a ra 'uere ngue εmme xun ngu di muui. Bi unna n'da ra oro, ne rá ndega ra za bi unni, ne n'da ra 'yεthi yuman'u. ¹² Ne nu'bu min ç u yun 'yohu ngue bi nu ra sò, Ojã bi 'yut'a n'da ra t'j ngue nu'bu bi mbengui hin dí mba bu bi 'buh ra Herodes. Janangue'a n'danni n'da ra 'yu bi hyax 'bu mi mbeng bu yá häi buya.

Ra Jesús bi ts'ix bu Egipto

¹³ Ne nu'bu mí mba u yun 'yohu buya, n'da rám 'bεhni Ojã bi xi a ra José 'bu min çha:

—Dami ndants'i. Dami six'a ra 'uere ne a rá mbe. Gui' dahmbu, ni mbähã bu ra häi Egipto ne gam 'buhmbu bu 'da yu pa. Ne him 'bex gua pengüi, jague'bu dá xi'auí gua pengüi. Nguetho nu ra Herodes da hyon'a ra 'uere, ne nu'bu da dñi da hyo, bi 'yεmp'a rám 'bεhni Ojã a ra José.

¹⁴ Ne 'bex bi ndanc'a ra José a ra xui a. Bi zix a ra María ne rá t'uhnini, ne bi mba bu ra häi Egipto. Him bi dø'mi 'be da hyats'i. ¹⁵ Ne bãm 'bupu Egipto jague'bu mi du ra Herodes, ja bá penc'u buya. Ne bin ja 'be'a bi man Ojã maya'bu, bi 'yεna: “Gan zohn'na ma t'uhnini bu Egipto,” i εn Ojã, bi 'yεn'a rá pøngahyã.

Ra ts'ut'abi Herodes bi manda dí ho yu t'uhnini

¹⁶ Ne nu ra Herodes εmme bin cue ngue ya bi thät'i, nguetho nu'u yun 'yohu bi nu ra sò hin í mbeng bu 'bu mi dñ'n'a ra t'uhnini. Janangue'a bi mbεn'ndu yú dofai ngue da hyo yu 'uere bu Belén ne yu hnini i hãnbu. Ne gãtho u yu t'uhnini hinga na pe'ts'a nyojeya gãtho bi hyo. Nguetho bi man u yun 'yohu, ya mbe má nyojeya ya bi nequi a ra sò. ¹⁷ Ne nu'a bin ja, maya'bu thoho bi man a ra pøngahyã ra Jeremias ngue ngubu din ja 'bu mi 'yεna:

¹⁸ Bin ja n'da ran ts'oni bu ra hnini Ramá, nts'edi bi mbah yú xisu yu judío, bin zoni ne him bi 'yø a bi xi u bi hyurpa yú mbui,

nguetho εmme im bεn'u yú t'uhnini bi thopi, bi 'yεn'a ra Jeremias 'bu maya'bu.

¹⁹ Ne nu'bu mí du ra Herodes buya bi 'uj man'da rám 'bεhni Ojã a ra José 'bu min xui, bu ra häi Egipto.

²⁰ —Dami ndants'i. Dami six a ra t'uhnini ne a rá mbe. Dami penju bu ra häi Israel, nguetho ya bi du u mí nde xtã hyo a ra t'uhnini, bi t'εmp'a ra José.

²¹ Ne nu ra José buya bi hyax ra 'yu ní mba bu ra häi Israel 'bu mi hyats'i, ne bi zix a ra t'uhnini ne'a rá rá mbe ra t'uhnini bi zits'i, εna xtãn zøm bu ra xεqui Judea. ²² Pε nu'bu mí 'yø a ra José ngue in ts'ut'abi bu ra Arquelaο, bi zu da zøm bu mahøn'a, nguetho nu ra Arquelaο rá ts'unt'u ra Herodes a. Ne'a xi 'uj xø bi bεm buya, ngue'a hin da mba bu Judea. Janangue'a í mba bu ra xεqui Galilea buya. ²³ Ne bi mba dim 'bupu ra hnini Nazaret. Janangue'a bin ja 'be'a xmãn t'ot'i bu ja yú sòcuã yú pøngahyã Ojã, gue nu ra Jesús da t'εmbi ra mengu Nazaret.

3

Bi man rám hma Ojã bu ja ra dapo ra Xuua Nxixyã

¹⁻² Nε nubɔya nu ra Xuua Nxixyɑ bi dɑ'mi bi xih yɑ jɑ'i nε bi 'yɛna:

—Dami pɑh nin 'yomfɛnihɑ nguetho yɑ mi ts'utho di manda ua rɑ ts'edi Ojɑ, bi t'ɛmb yɑ jɑ'i.

Nε mɪ 'bɔpɔ ja ra dɑpo bɑ ra xɛqui Judea 'bɑ min yɑhɑ yɑ jɑ'i a ra Xuua.

³ Nε nu a ra Xuua gue'a bi man ra pɔngahyɑ Isaiɑs maya'bɑ ngue bi ma ba ɛhe, 'bɑ mi 'yɛna:

N'da ra jɑ'i din yɑ bɑ ja ra dɑpo nε da 'yɛna: “Damin sɑhɑ ga simhbɑ ra Hmu mi ts'utho da zɔcua,

dami hoc ni mbɔihɑ ga tɔmhbɑ xɑn ho,” da 'yɛna, bi 'yɛn a ra Isaiɑs maya'bɑ.

⁴ Nu yɑ he ra Xuua ɑm 'be yɑ xingu yɑ camello, nε midin gɑt'ɑ yɑ xifani, nε mi sa yɑ t'ɑxi nε mi si yɑ t'afi t'asa dɑpo. ⁵ Nε nu'bɑ mi dɑ'mi bi man rɑm hman a ra Xuua, bi mba ɑ yɑ mɛngu bɑ Jerusalɛn, bi zɔm bɑ 'bɑh ra Xuua, nε yɑ mɛngu bɑ ra xɛqui Judea, nε'ɑ mi 'bɔpɔ hɑnbɑ ra dɑthe Jordɑn, ngue nde da 'yɔde 'be'a da man'a ra Xuua. ⁶ Nε nu ra Xuua bi xixyɑbɑ ɑ t'o'ɑ bi 'yɔmanho 'be'a bi ma, nε bin juɑnni nangue yɑ ts'oqui. Nε xɑn ngu bi xixyɑbɑ bɑ ja ra dɑthe Jordɑn.

⁷ Nε xɑn ngu ma ngurpihe dya israelhe, dya judiɑhe, bi zɔm bɑ mɪ 'bɑh ra Xuua ɛna din xixyɑ ɑ. Nu'ɑ 'da yɑ fariseo ɑ, nε ɑ 'da yɑ saduceo ɑ. Nε nu ra Xuua bɑya bi 'yɛmp'ɑ:

—Nu'ahɑ tengu'bɑ ni mɛnihɑ yɑ pozɑ nguetho gyɑ tontohɑ. T'o'ɑ bi xi ahɑ gua ɛhmbɑ ua ngue gua 'dahmbɑ bɑ ja ran ɑnbi xɑn ɑ tho, bi 'yɛna. ⁸ Ha guim bɛmhbɑ da zɑ gan yɑmhbɑ 'bɑ hin gui 'yɔthɑ a rɑn sɑui ɑ t'o'ɑ bi pɑh yɑ mbɑi, bi t'ɛmp'ɑ ma ngurpihe. ⁹ Pɛ hin din ja ran 'yɛts'i ni mbɔihɑ ngue gui 'yɛmhbɑ: “Nugɑhe yɑ t'ɑhnigɑhe ra Abraham, yɑ hin gan nuhe ran ɑnbi,” hingui sɑ gui 'yɛmhbɑ, nguetho nɛhya yɑ do i 'bongua da zɑ din jɑ'i ngue da 'yɛmbi yɑ t'ɑhni ra Abraham 'bɑ gue'a da nde Ojɑ da 'yɔt'e, bi 'yɛn'a ra Xuua. ¹⁰ Nε nu'a ra aza yɑ mahoqui xɑn ho ngue da 'yɛx ɑ yɑ za hingui ho yɑn dɑt'ɑ, nε da thɔspɑ ja ra sibi din zɔ. Nε nu'ahɑ tengu'bɑ gyɑ zahɑ ngue hingui ho yɑn dɑt'ɑ, bi t'ɛmp'ɑ yɑ fariseo nε yɑ saduceo.

¹¹ Nε xɔ bi xi ɑ mi'da:

—Nugɑ dɪ xixyɑ ahɑ nangue ra dehe 'bɑ yɑ gɑ pɑh ni mbɔihɑ, pɛ nu'a man'da ba ɛhe, di hoc'ahɑ nangue rɑ Hogandɑhi Ojɑ tengu'bɑ n'da ra sibi. Nε nu'a, man'da i ja rɑ ts'edi xinda guecɑ. Hin dɪ sɑcɑ tengu a, i ɛn a ra Xuua. ¹² Nε da 'yɔt' ran juɑnbi, tenguetho 'bɑ i pɑ ma hoqui yɑ ju, ngue n'danni i pɑ m'be'ts'i ɑ yɑ ju nε n'danni da t'ɛn ɑ yɑ hɑi. Nε nu ɑ yɑ hɑi da t'upɑ ja ra sibi njɑm'bɑ i huɛt'i, bi 'yɛmb yɑ jɑ'i a ra Xuua.

*Bin xixyɑ ra Jesu*s

¹³ Nε nubɔya bi nɛxpɑ ra hɑi Galilea ra Jesus, bi zɔm bɑ ja ra dɑthe Jordɑn guepɑ ja ra dɑpo bɪ 'bɑh ra Xuua. Bi zɔm bɑ ngue bi nde din xixyɑ a ra Jesus. ¹⁴ Pɛ nu ra Xuua him mi ndehma di xixyɑbi ra Jesus, nε bi 'yɛmbi:

—Pɛ nu'i guɪɛna ga xixyɑ i, pɛ go man sɑ'be go gui xixyɑgui, bi 'yɛn'a ra Xuua.

¹⁵ —Pɛ nuya xɑn ho 'bɑ gui xixyɑgui, nguetho i jatho ga ɔthɑ 'be'a bi man Ojɑ, bi 'yɛn'a ra Jesus.

—Da nde 'bɑ, bi 'yɛn'a ra Xuua bɑya.

¹⁶ Nε nu'bɑ mi gua a bin xixyɑ ra Jesus nε bi bɔx bɑ ja ra dehe, 'bex bi nu ngue bi xoh mahɛts'i, nε bi nu bɑ ɔɑh rɑ Hogandɑhi Ojɑ tengu n'da ra t'aza, bi zɔpɑ mɪ 'bɑ a ra Jesus. ¹⁷ Nε 'bex bi t'ɔ a n'da ra nde bɪ 'yɛh mahɛts'i, bi 'yɛna:

—Nuna guehna ma Ts'ɑnt'ɑgɑ na, ngue ɛmmɛ didi huɛcɑ nε di tumanho, bi 'yɛn Ojɑ.

4

*Bi mba nts'ɑ a ra Jesu*s nangue ra zɪthu

¹ Nε nu rɑ Hogandɑhi Ojɑ bɑya 'bex bi zixpɑ ja ra dɑpo, in ndepe da mba nts'ɑ a ra Jesus nangue ra zɪthu.

² Nε nyote pɑ nε nyote nxui bim 'bɔpɔ ja ra dɑpo, nε him bin sihmɛ, nε ɛmmɛ bin tumanthuhu maha. ³ Nε nubɔya, bi zɔm bɑ a ra zɪthu ngue da zɑp rɑ mbɑi ra Jesus. Nε bi 'yɛmbi:

—Nu'bɑ majuɑni rɑ Ts'ɑnt'ɑ i Ojɑ, dami japi dim hmɛ yɑ do i 'bongua nε gui si, bi 'yɛn'a ra zɪthu.

⁴ Nu ra Jesus bi dɑti:

—Hin ga ɔt'ɑ a, bi 'yɛna. Nguetho mɑn t'o'ti bɑ ja rɑm hman Ojɑ, hingɑ hɔnt'ɑ ra hmɛ dɑm 'bɑh yɑ jɑ'i pɛ nε a gɑtho i ma Ojɑ, bi t'ɛmp'ɑ ra zɪthu.

⁵ Nu ra zɪthu xɔ bi zixpɑ Jerusalɛn a ra Jesus, nε bi 'yɛxpɑ magɑts'i rɑ 'bet'e ra dɑnijɑ. ⁶ Nε bi 'yɛmbi:

—Nu'bɑ majuɑni gue'e rɑ Ts'ɑnt'ɑ i Ojɑ, damin sɑqui nε gui so nɑ hɑi, Nε Ojɑ bɑ pehn yɑm 'behni mahɛts'i ngue da mbɑx'ti nε da bent'i i,

nε hin hapɑ gui 'uaqui nangue yɑ do, tenguetho im mam bɑ ja rɑm hman Ojɑ, bi 'yɛn'a ra zɪthu, bi t'ɛmp'ɑ ra Jesus bɑya.

⁷ Nu ra Jesus bi 'yɛna:

—Hɑhɑ, gue'a i hmam bɑ, pɛ nε a i hmam bɑ, ngue “Nu Ojɑ ma Hmuhɑ njongui sɑ da zɑ a ngue da bɑ 'bɑ majuɑni da 'yɔt'ɑ im man'a,” bi 'yɛn'a ra Jesus.

⁸ Nε xɔ man'dandɪ bɑya, bi zix mahɔn'a ra zɪthu a ra Jesus bɑ rɑ nyɑ n'da ra t'ɔhɔ xɑn hɛts'i, nε bi 'yuti gɑtho na ndoho ra ximhɑi nε gɑtho 'be'a xɑn ho i ja bɑ ja yɑ hnini. ⁹ Nε bi 'yɛmbi:

—Gátho ga 'da a ya 'be'a dá ut'i i 'bũ gan danyahmu gui thãndegui, bi t'ẽmp'a ra Jesús, bi 'yẽn'a ra zĩthu.

¹⁰ Nĩ bi dũh mahõn'a ra Jesús, bi 'yẽmbi:

—Nu'i grá zĩthu, dami 'dagui nanguecã, nguetho nu rãm hman Ojã i ẽna: “Hõnt'a Ojã ra Hmu ga thãndehũ ne ga õrpahũ rá 'bẽfi a,” bi 'yẽn'a ra Jesús.

¹¹ Nĩ nubũya bi 'da'a ra zĩthu bũ 'bũh ra Jesús, nĩ bá ẽh yãm 'behni Ojã bi zõpũ mí 'bũ a ra Jesús bũ dũpo nĩ bi 'ũn a.

Ra Jesús bi dũmp rá 'bẽfi bũ ra xẽqui Galilea

¹² Nĩ bi bõm bũ ja ra dũpo a ra Jesús bũya. Nĩ nu'bũ mí bõm bũ, bi 'yõde ngue bi jot'a fãdi ra Xuua nxixyã. Janangue'a bi mbengda bũ ra hãĩ Galilea. Guepũ ra hnini Nazaret bim 'bũpũ mahõn'a. ¹³ Pẽ hinga nya'a bim 'bũpũ nĩ bi mba bũ ra hnini Capernaum, nubũ ra ndendãdehe guepũ ra xẽqui yá hãĩ mam bombõtahe ra Zabulõn nĩ mam bombõtahe ra Neftalĩ. ¹⁴⁻¹⁵ Nu'bũ mí zõm bũ a ra Jesús bin ja 'be'a bi 'yo't'a ra põngahyã Isaias maya'bũ ngue din ja bũ ra hãĩ Zabulõn nĩ ra hãĩ Neftalĩ, i hãnbũ ra dãdehe, 'danguadi ra dãthe Jordán, ngue nĩ a i t'ẽmbi Galilea, guepũ 'bũ ỹ i thãnde yá ojãzẽhe. Nĩ bi 'yẽn'a ra põngahyã ngue:

¹⁶ Nu yũ jã'i mí 'bũpũ tengu'bũ i bũpũ ja ra 'bẽxũi, nĩ i ja bũ ran dãte, pẽ nuyã bi nẽqui n'da ran nẽqui ngue di yot'i, bi 'yẽn'a ra Isaias 'bũ maya'bũ. Nĩ gue'a bin ja 'bũ mí zõm bũ ra Jesús.

¹⁷ Nĩ nu ra Jesús bi dũ'mi bi mam bũ rãm hma nĩ bi 'yẽna:

—Dami pãh nin 'yomfẽniũh nangue yũ ts'oqui, ngue da zã di manda ua rá ts'edi Ojã bi zõcua guĩ 'bũhmbũ, bi 'yẽmb yũ jã'i a ra Jesús 'bũ mim 'bũpũ.

Goho yũ mbahũq bi den'na ra Jesús

¹⁸ Nĩ n'da ra pa mí 'yo bũ ja ra ndendãdehe a ra Jesús nubũ ra hãĩ Galilea, nĩ bi nu yoho yũn 'yohũ din 'yohũ zẽhe ỹ. Nu'a n'da ra Simõn, gue'a ra Pedro a. Nĩ nu man'da ra Andrés. Nĩ nu'ũ yũ mbahũq ỹ, nĩ mi ẽnxit'ã bũ ja ra dãdehe. ¹⁹ Nĩ nu ra Jesús bi 'yẽmp'a:

—Ba tengauĩ, gui xihmbũ yũ jã'i da 'yẽc'yẽigui, tengu thoho bũ gnĩ theui yũ huã guĩ õt'ui, bi 'yẽmp'a.

²⁰ Nĩ 'bex bi hyẽpũ yá xit'ã nĩ bi den'na ra Jesús.

²¹ Nĩ bi thõpũya bin 'yo mí ts'ũ a ra Jesús, nĩ bi nu mí yoho yũn 'yohũ din 'yohũ zẽhe ỹ, nĩ nu n'da ra Jacobo, nĩ nu man'da ra Xuua, gãtho yoho yá ts'ant'ũ ra Zebedeo ỹ. Nĩ mĩn 'yohũ a rá ta mi hu bũ 'bẽn yá mbosa, mí 'uet yá xit'ã. Nĩ xõ bi xi ỹ da dẽnni mahõn'a. ²² Nĩ 'bex bi zõpũ rá ta nĩ'ũ yá mbosa, 'bex bi den'na ra Jesús bũya.

Ra Jesús bi xãnbĩ xũn ngu yũ jã'i

²³ Nĩ nu ra Jesús mí 'yo gãtho ra hãĩ Galilea nĩ mí xãnbũ ỹ yũ jã'i bũ ja yũ nijã nĩ bi ma 'bẽpũ dí manda ua rá ts'edi Ojã. Nĩ midĩ hoc yũ hyẽnni ngue 'be'a gã ní gẽhe mí hẽmp'a n'da ngu n'da. ²⁴ Nĩ gãtho yũ jã'i bũ ra xẽqui Siria bi 'yõde 'be'a õt ra Jesús, nĩ bá thunba ỹ yũ hyẽnni ngue 'dahma 'dan'yo yũn ỹ mí hẽmbi nĩ'ũ mĩn 'yohũ yũ zĩthu, nĩ'ũ zãnt'a mí sãndãte 'da yũ ora, nĩ'ũ xĩ ts'a rá jã'i, nĩ gãtho bi hoc'a ra Jesús. ²⁵ Nĩ xũn ngu yũ jã'i bi den'na ra Jesús. Mĩn numanho da denthoho yũ jã'i nangue 'be'a bi 'yõt'e. Nu'ũ 'da yũ mĩngu bũ ra xẽqui Galilea, nĩ ỹ 'da yũ mĩngu bũ ra xẽqui Decápolis, nĩ'ũ 'da mí 'bũpũ Judea, nĩ'ũ 'da mí 'bũpũ 'danguadi ra dãthe Jordán, nĩ'ũ 'da mí 'bũpũ ra hnini Jerusalén. Gãtho bi zõm bũ mí 'bũ a ra Jesús.

5

Ra Jesús bi mba bũ ja ra nyuni

¹ Nĩ nu ra Jesús 'bũ mí nu yũ jã'i ẽmmẽ xũn ngu bi zõpũ, nĩ bi ndex bũ ja ra nyuni nĩ mi hũpũ. Nĩ'ũ yá xãdi bũya bi zõm bũ mí midĩ, 'darpũ mi hũhmbũ. ² Nĩ bi xãnbũ ỹ.

Nu'ũ i hãn rãn jãpi Ojã

³ Nĩ bi 'yẽmp'ũ yá xãdi ra Jesús:

—Nu'ũ to'o pãse hingui ho yá mbũi bũ na nu Ojã nĩ da hyon Ojã di zedi, nu Ojã da zimanho bũ di manda rá ts'edi, janangue'a majãpi ỹ bũya.

⁴ Nĩ nu'ũ tu yá mbũi, Ojã da hyurpa yá mbũi, janangue'a majãpi ỹ.

⁵ Nĩ nu'ũ im bẽni i cose hãĩ, da hyãn a ra hogahãĩ bi man Ojã di unni, janangue'a majãpi ỹ.

⁶ Nĩ nu'ũ i hũmbi da 'yõt' ran ho, Ojã di jãpi da 'yõt'e xũn ho, janangue'a majãpi ỹ.

⁷ Nĩ nu'ũ di huẽc yá mijã'ihũ, xin di huẽc Ojã ỹ, janangue'a majãpi ỹ.

⁸ Nĩ nu'ũ n'dat'a im bẽni, dim 'bũhmbũ Ojã ỹ, janangue'a majãpi ỹ.

⁹ Nĩ nu'ũ õt' ran hocpate, nu Ojã da 'yẽmbi yá t'ũhni ỹ, janangue'a majãpi ỹ.

¹⁰ Nĩ nu'ũ i nu ran ẽnbi nangue ran ho i õt'e, da yũrpũ di manda rá ts'edi Ojã ỹ, janangue'a majãpi ỹ, i ẽn'a ra Jesús.

¹¹ Nĩ gan jõhyahũ 'bũ i ũts'ahũ yũ jã'i nĩ i then'nahũ nĩ i xi ahũ yũ fẽhni 'bũ guĩ tengahũ, bi 'yẽn'a ra Jesús. ¹² Nĩ da hyu ni mbũihũ, gan jõhyahũ, guim bẽmhũ ngue 'dat'a ran ẽnbi guĩn nuhũ ỹ yũ põngahyã mam 'bet'o, nĩ i ja 'be'a din 'da ahũ ngue am 'be'ts'i mahẽts'i, bi 'yẽn'a ra Jesús.

Ra ỹ ua ja ra ximhãĩ

¹³ —Nu'ahũ gũy ỹhũ harũ 'bũh yũ jã'i, nguetho nu'a ra ỹ di hoqui 'be'a i pa njãpi, nĩ nguetho ahũ guidĩ hoju yũ jã'i, i ẽn a ra Jesús. Pẽ nu'bũ bi 'bẽh rá ts'edi ra ỹ, ya hin'yũ 'be'a sã dí hoqui, janangue da mba ma bũnt'i thoho bũ hãĩ. Dami jamansuhũ hin din ja bũ guĩ 'yõthũ tengu a, bi 'yẽmp'ũ yá xãdi ra Jesús.

Ran nequi ua ja ra ximhäi

¹⁴ Ne bi 'yēn'a ra Jesús:

—Nu ahū gyān nequihū bū 'būh yū jā'i, bi 'yēmp'ū yū xādi. Dami jafū da hnu a ran nequi. Tengu n'da ra hnini i ja bū ja rá nyā ra t'òhò, am 'batho xān ho ngue hin'yū 'be'a i juti. ¹⁵ Ngutho n'da ra sibi, hingui sà da mba ma cū't'i bū ja ra huada 'bū da mba ma sòque, i jatho da t'ēxpū m'batho, janangue'a di yot'i gātho 'būpū. ¹⁶ Ne ngutho gui 'yòthū ngue tengu'bū gyā sibiū ēmmē di hyārpū i 'būh yū jā'i. Janangue'a da hnu't'ahū xān ho nin t'òt'ēhū, ne ū da 'yēspa Ojā ma Tahū 'būpū mahēts'i ū būya, bi 'yēmp'ū yū xādi ra Jesús.

Ra Jesús bi 'yurcahū 'be'a nam bōn'ū yūn t'ēdi ra Moisés

¹⁷ Ne xò bi 'yēn'a ra Jesús:

—O guim bēmhbū ngue ga 'becā yūn t'ēdi bi man ra Moisés ne 'be'a bin xānbate ū yū pōngahyā, pē bā ēcā ngue ga ut'ahū 'be'a majuāni nam bōn ū. ¹⁸ Majuāni dī xi ahū, gātho 'be'a nt'òt'i bū, ne xīngā n'da ū ngue hin dīn ja, 'bū guexta'a i jatho ra ximhäi ne mahēts'i. ¹⁹ Janangue'a madī ts'ūtho maha a ram hma ngue hingui nde da 'yūrpā ra güenda n'da, ne i xi ū mī'da ngue dīn jabū da 'yòt'e, pē zī ts'ūtho rá ts'ēdi di nequi bū bī ja rá ts'ēdi Ojā bū mahēts'i 'bū. Pē nu'ū di jā'ts'i gātho ū mam bū ja rām hma Ojā, ne i xi ū mī'da ngue dīn ja bū da 'yòt'e, ne man'da xān ngu rá ts'ēdi di nequi bū bī ja rá ts'ēdi Ojā, bi 'yēn'a ra Jesús. ²⁰ Ne gue'a di xi ahū a, nde'bū man'da xān ho gui 'yòthū xīnda gue ma ngārpīhū yū fariseo ne yū xānbate nijā. Nguetho nu'bū hin gui 'yòthū xān ho, njām'bū da zā gui cūthū hapū dī manda rá ts'ēdi Ojā, bi 'yēmp'ū yū xādi ra Jesús.

Ra Jesús bi ma hingui ho ra cūe

²¹ Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yēna:

—Gue'bū go maya'bū bi sih mam bombòtahū ran t'ēdi ngue im ma: “O gui hācpahū rá te ni mijā'ihū, ne nu to'o da hyācpā rá te rá mijā'ihū, i jatho da ts'ānbā rá muui a bi 'yòt'e,” bi t'ēmp'ū. ²² Pē i jagā man'da ga xi ahū, ngue nu'bū 'bo'o di cūep rá mijā'ihū nangue'a bi 'yòrpe, ngue im bēni di co'ts'i, guehma da nu ran ts'ēmbi. Ne nu'a to'o da xih ra ts'ore bū ja rá hmi rá mijā'ihū, da ts'ixpū 'būh yū ngārpī da ts'ēmbi. Ne nu to'o ēmmē then rá mijā'ihū dī mba bū ja ran ts'ēmbi ngue ra sibi njām'bū i huē't'i, bi 'yēn'a ra Jesús.

²³ Janangue'a nu'bū gui pāhā bū ja ra nijā ngue guī ēna gui thāndehū Ojā, pē nu'bū gā sōmhū bū ne 'bex gā bēmhbū 'be'a xquīn xihmi ni mijā'ihū, ²⁴ gua peng thohū ne 'be gui mba bū i 'bū a ni mijā'ihū gam punbauī, ja da zā gui thāndehū Ojā būya, bi 'yēn'a ra Jesús.

²⁵ Ne nu'bū gui pāhmbū ja 'be'a guidīn xihmbū n'da ni mijā'ihū, pē gan hocpa

zēhēhū, ne hin gui tōmhbū da ts'ix ahū bū 'būh yū ts'ut'abi. Nguetho nu'bū gui sōmhū bū, ²⁶ guehma da jo ahū ne hin da hyc'e'a thohohū ra zē'mi jague'bū gui unhū da mbēti hangū da 'yā ahū, ne xīngā n'da centavo da nde gui 'yēspahū, bi 'yēn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi 'yēna hingui ho ran 'yomt'ēni

²⁷ Ne man'da bi xih yū xādi ra Jesús:

—Nu man'da ran t'ēdi maya'bū i ēna: “O gui òthū ran 'yomt'ēni.” ²⁸ Pē i jagā man'da ga xi ahū, ngue nu'bū n'da ran 'yohū da hyant'a n'da ra xisu, ne im bēn'a n'da ran 'yomfēni xān ts'o nangue a, madague'bū bi bēntho, tengu'bū ya bi 'yòt' ran 'yomt'ēni bū rá mbūi a būya, bi 'yēn'a ra Jesús.

²⁹⁻³⁰ Janangue nu'bū i ja a i ut'ahū ra ts'oqui, pē gui sāmzēhē ni mbūihū madague'bū guim bēmhbū ēmmē xān ū 'bū gui 'yeshū. Tengu'bū xquī hyā'a n'da ni dāhū ne xquī 'yēmhbū bū ma'ueni ne xquī n'dadā thohohū, uague tengu'bū xquī hyc'e'a nin 'yēihū ne xquī 'yēmhbū bū ma'ueni ne xquī n'da'yē thohohū. Pē man'da xān ho guin nu'hū nangue gā 'behmbū yū ts'oqui, xīnda gue'bū xquī 'yòthū yū ts'oqui ne xquī 'behmbū ran ho mazāi bū ja ra sibi.

Ra Jesús bi 'yēna hin da hyc'h rá xisu n'da ran 'yohū

³¹ Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yēna:

—Ne a bi mam 'bū maya'bū gue: “Nu'bū n'da ran 'yohū in nde da hyc'h rá xisu, i jatho da 'yòt'a n'da ra sōcūq dīn xummi.” ³² Pē i jagā man'da ga xi ahū, ngue hingui sà da hyc'h rá xisu n'da ran 'yohū gue'bū hingui òt' ran 'yomt'ēni a ra xisu. Nguetho nu'bū bi hyc'h rá xisu n'da ran 'yohū, di japi da 'yòt' ran 'yomt'ēni a ra xisu 'bū bi hyc'gui ne dīm 'būhmi man'da ran 'yohū. Ne 'bū n'da ran 'yohū dīm 'būhmi n'da ra xisu bi thēgui, ra 'yomt'ēni a, bi 'yēn'a ra Jesús.

Nte ga ndōnbahū rá thuhu, bi 'yēn'a ra Jesús

³³ —Ne guī pāhmbū ran t'ēdi mī hmam 'bū maya'bū ngue i ēna: “Pē nu'bū gā ndōnbahū rá thuhu Ojā, guehma gui jā'ts'a gā mamhbū.” ³⁴ Pē nuyā i jagā man'da ga xi ahū, bi 'yēn'a ra Jesús. Hin'yū 'be'a i sà gui ndōnbahū rá thuhu 'bū ja a guī xihmbū ni mijā'ihū ngue guīn ndefū da 'yēc'yēi a guī xihmbū. Hingui sà gui ndōmhū Ojā, pē ngutho hingui sà gui ndōmhū mahēts'i, nguetho nu bū mahēts'i bī ja bū rá ts'ēdi Ojā. ³⁵ Ne xīngui sà gui ndōmhū ra ximhäi, nguetho necua i ja ua rá ts'ēdi Ojā. Ne xīngui sà gui ndōmhū ra hnini Jerusalén, nguetho rá hnini rá Tahni Ojā a. ³⁶ Ne xīngui sà gui ndōmhū ni yāhū, nguetho 'dat'a Ojā bi zān'na, ne xīngā n'da ni xtāhū sà gui sānzēhēhū gue'bū xān t'axi o gue xām pothi da gohi. ³⁷ Pē nu'bū ja a guī xihmbū ni

mija'ihũ, "da zã," ga ɛmhbu 'bu da zã, "hin da zã," ga ɛnthohũ 'bu hin da zã. Pɛ gãtho mi'da yũm hma bí nɛxpũ ja rán 'yomfɛni ra zĩthu, bi 'yɛn'a ra Jesũs.

Bi 'yɛn'a ra Jesũs hin ga cos'hu 'bu ja a da t'ɔrcahu

³⁸ Nɛ xɔ bi 'yɛn'a ra Jesũs:

—Nu'ahũ gã 'yɔhmbũ 'be'a bi sih mam bombɔtahũ ngue: "Nu'bu n'da ra ja'i di ts'onba rá dá rá mija'iu, pɛ nɛ a da mba ma ts'onbi rá dá. Nɛ nu'bu rá ts'i di da 'yɔcpe, ngutho nɛ'a xin da t'ɔcpa rá ts'i." ³⁹ Pɛ nuya i jagã man'da ga xi ahũ ya, ngue nu'bu 'bu a n'da in nde di un'nahũ, pɛ o guí sãhmbũ a. Nɛ nu'bu 'bo'o da mbɛp'ahũ 'danguadi ni hmihũ, guí unhdũ man'da nguadi da mbɛp'ahũ. ⁴⁰ Nɛ nu'bu 'bo'o da zix ahũ bu 'bũh ra zɛ'mi ngue da gãn'na ni pahniũ, pɛ nɛ a ni cotohũ guí unhdũ. ⁴¹ Nɛ nu'bu i si ahũ guí tuspahũ rá 'beni n'da ra ja'i n'da ora, xũn ho 'bu nyo ora guí tuxhũ a rá 'beni. ⁴² Nɛ hɔnt'a go to'o da 'yã ahũ 'be'a i honi, dami unhdũ. Nɛ nu'bu 'bo'o da mip'ahũ 'bu ja a guí pɛs'hu, pɛ xũn ho 'bu guí unhdũ, bi 'yɛn'a ra Jesũs.

Ga huɛc man sũihũ, bi 'yɛn'a ra Jesũs

⁴³ —Nɛ a n'da ram hma maya'bu i ɛna: "Dami huɛc ni amigohũ nɛ guí ɛcpa nin sũihũ," mí t'ɛn'ahũ. ⁴⁴ Pɛ i ja man'da ga xi ahũ, ngue guí huɛc nin sũihũ, gan yãmanhohũ ɛ man yũ ts'ore nangue ahũ, nɛ guí 'yɔrpahũ ran ho to'o di ɛc'ahũ. Nɛ dami 'yãfu rá mate Ojã ɛ to'o i numan'ũ ahũ nɛ ɛ di un'nahũ, bi 'yɛn a ra Jesũs. ⁴⁵ Nɛ nu'bu ngubũ guí 'yɔthũ, 'da'angu gã 'yɔthũ a ma Tahũ 'bũpũ mahɛts'i ngue bá pɛnh ra 'ye nɛ ra hyadi. Pɛ hinga hɔnbũ 'bu ɛ yũ hocjã'i gue i so ra 'ye nɛ ra hyadi, pɛ nɛpũ i 'bũh yũ ts'om'bãi, bi 'yɛna. ⁴⁶ Pɛ nu'bu hɔnt'ũ to'o di huɛc'ahũ guídĩ huɛjũ, 'be'a gue gã tãhmbũ 'bu ngubũ gã 'yɔthũ. Pɛ nɛ n'dat'a gã 'yɔthũ ɛ yũ ziyate hyãcahãi. ⁴⁷ Pɛ ha guí ɛmhbu xũn ho guí ɔthũ 'bu hɔnt'ũ ni cubũ guídĩ zenguahũ. Nu'bu guin jahũ bũ, 'da'angu guí ɔthũ ɛ i tãndɛ yã ojã zɛhɛ. ⁴⁸ Pɛ nde'bu xũn hotho guí 'yɔthũ, nguetho xũn hotho Ojã ma Tahũ bí 'bũpũ mahɛts'i, bi 'yɛmp'ũ yã xãdi ra Jesũs.

6

Hin ga ɔthũ ran 'yɛts'i 'bu dí ɔthũ yũn t'ɔt'e xũn ho

¹ Nɛ man'da bi man ra Jesũs, bi 'yɛmp'ũ mi 'bũpũ:

—Pɛ nu'bu guí ɔthũ rá 'bɛfi Ojã, hin guí 'yɔthũ da 'yɛs'a ni mija'ihũ, nguetho hin te di 'da ahũ ma Tahũ 'bũpũ mahɛts'i 'bu din jabũ guí 'yɔthũ, bi 'yɛn'a. ² Nɛ nu'bu guin nde guí fãxhũ n'da ra hyoya, hin guí 'yɔthũ ngue da nu ahũ yũ ja'i, tengu ɔt'ũ di yorpa a im bɛni 'bu di un'na n'da ran t'unni yũ hyoya, ngue di um bu ja yũ nijã o guɛpũ ja yũ 'yu ngue in

nde da 'yɛspa yũ ja'i 'be'a i ɔt'e. Majuãni dí xi ahũ, ya hɔnt'a ran 'yɛts'i bi dãha 'bũ ngubũ i ɔt'e, bi 'yɛna. ³ Pɛ nu'bu i ja a guí nde guí unhdũ n'da zi hyoya, nde'bu hin guí xihmbũ ɛ mi'da 'be'a gã 'yɔthũ. ⁴ Nɛ man'da xũn ho 'bũ hin njon da nu 'be'a guídĩ unhdũ, pɛ go da nu Ojã ma Tahũ, nɛ i ja 'be'a din 'da ahũ bũya, bi 'yɛn'a ra Jesũs.

Hingui yoho guim bɛmhbu 'bu guí yqhu Ojã

⁵ Nɛ man'da dí xi ahũ:

—Nu'bu guí yqhu Ojã, o guí ɔthũ tengu i ɔt'ũ di yorpa a im bɛni, bi 'yɛn'a ra Jesũs. Nu'ũ, i 'bãpũ ja yũ nijã nɛpũ ja yũ xo'yu, ɛna i yqhu Ojã pɛ hɔnt'a ran 'yɛts'i im bɛni. Majuãni dí xi ahũ, hɔnt'a ran 'yɛts'i bi dãha nangue 'be'a i ɔt'e. ⁶ Nɛ nu'bu guí yqhu Ojã guí mbãhã bũ njon da nu ahũ, pɛ Ojã ma Tahũ go i nu ahũ nɛ di 'da ahũ 'be'a guí áfu a, i ɛna.

⁷ Pɛ hinga guexta'a ram hma guí mamhbũ ngue nɛ ní mba tho 'bũ guí yqhu Ojã, tengu i ɔt'ũ ten yã ojã zɛhɛ. Nɛ sã im bɛni i ɔ'a Ojã 'be'a im ma 'bũ xũn ngu i xifi. ⁸ Nɛ o guí ɔthũ tengu i ɔt'ũ, nguetho nu Ojã ma Tahũ ya i pãdi 'be'a gãtho guí homhbũ gue'bu hinga ná áfu, i ɛna. ⁹ Pɛ guim bɛmhbu 'bu guí yqhu Ojã 'da yũm hma tengu dí xi ahũ ngue:

Nuya ma Ta ahe guí 'bũpũ mahɛts'i.

Da hnumansu ni thuhu.

¹⁰ Nɛ dín ndehe din ja ua n'dihi ni ts'edi ngue di manda ua.

Nɛ da t'ɔt' ua ni pãhã ua ja ra hãi tengu tho i t'ɔrũpũ mahɛts'i.

¹¹ Nɛ dami 'daje ran ts'ihmɛ dí homhbɛ ra pa i jabũ ya.

¹² Dami punga ma ts'oquihe, tengu thoho bũ na punbahe ɛ i ɔrcãhe ran ts'o.

¹³ Nɛ o guí hɛgahe da daje ran ts'o, pɛ dami yãnjɛ nangue ran ts'o.

Nguetho nu'i gra hmuts'ũt'abi, gã di manda ua ja ra hãi ni ts'edi, nɛ i ja ni ts'edi mixte njãm'bu da guadi gãtho yũ pa mazãi.

Nɛ hɔnt'a dí xi'ahɛ ya.

¹⁴ Nguetho nu'bu gadĩ punbahũ yã ts'oqui ni mija'ihũ, ngutho da 'yɔt'ahũ Ojã ma Tahũ 'bũpũ mahɛts'i, di pun'na ni ts'oquihe. ¹⁵ Pɛ nu'bu hin gadĩ punbahũ ni mija'ihũ, nɛ ahũ hin di pun'nahũ Ojã ma Tahũ 'bũpũ mahɛts'i 'bu, bi 'yɛn'a ra Jesũs.

Hin guí 'yuhmbũ 'bu guí ɛt' yũn ts'ihmɛ 'bu guín yqhu Ojã

¹⁶ —Nɛ nu'ahũ, nu'bu guí nde guí 'yet' nin sihmɛhũ n'da ora ngue guim bɛmhbu Ojã, o guí ɔthũ tengu ɔt'ũ di yorpa a im bɛni. Nu'ũ i ut yũ ja'i 'be'a ɔt'e, nde'a dí hnumanho, pɛ hɔnt'a ran 'yɛts'i bi dãha nangue 'be'a bi 'yɔzɛhɛ, bi 'yɛn'a ra Jesũs. ¹⁷ Pɛ nu ahũ, 'bũ guí ɛt' nin sihmɛhũ ngue guim bɛmhbu Ojã, pɛ gan 'yomanhohũ tengu'bu ya gãn sihmɛhũ.

¹⁸ N'dahma njon da bađi 'be'a gá 'yøthũ gue gá 'ye't' nin sihmehũ, ne hønt'a Ojã ma Tahũ i nu ahũ 'be'a gá 'yøthũ, ne i ja 'be'a di 'da ahũ bũya, bi 'ye'n'a ra Jesũs.

Gui hyomhbũ 'be'a dí nɛcmanho bũ mahɛts'i

¹⁹ Ne man'da bi man ra Jesũs, bi 'ye'na:

—Hin gui muns'hũ 'be'a gđam membetihũ ua ja ra ximhã, nguetho nuua i 'bũh yũ zu'uɛ ngue di ts'oni 'be'a gãtho gui pes'hũ, ne ja'bũ da boxjua, ne ja'bũ da bɛ ahũ yũ bɛ. ²⁰ Pɛgue gui hyoni gui xanthũ 'be'a dí hnumanho ahũ bũ mahɛts'i. Nguetho hin te dim 'berũ, hin da yurũ yũ bɛ ngue da bɛ ahũ 'be'a gui pes'hũ bũ, ne hin da boxjua, ne njo'o bũ yũ zu'uɛ ngue di ts'oni. ²¹ Nguetho hønũ i ja nĩm pe'ts'i n'da im bɛn ra mbũi n'da. Nu'bũ guesua ja ra ximhã i ja 'be'a i pe'ts'a n'da, høn't'ua im bɛn a n'da, ne nu'bũ guerũ mahɛts'i, guerũ im bɛn a n'da 'bũ, bi 'ye'n'a ra Jesũs.

Ran nequi ní mbũi n'da

²² Ne xø bi 'ye'na:

—Ne nu'bũ høn't'a xũn ho guĩm bɛmhũ ne gui øthũ, din ja ahũ tengutho 'bũ n'da ra ja'i xũn ho rá dá, i handi xũn ho ran nequi, din jabũ ni mbũihũ. ²³ Pɛ nu'bũ hinga gue'a guĩm bɛmhũ, sã gui ɛmhũ i ja ahũ ran nequi, pɛgue xũm 'bexui thoho ni mbũihũ, tengutho 'bũ n'da ra ja'i ngue hingui ho rá dá, ne xũm 'bexui thoho bũ i handi, bi 'ye'n'a ra Jesũs.

Hin di yoho yá hmu n'da

²⁴ Ne xø bi 'ye'na:

—Ne hingui sã dim 'bũ i yoho yá hmu n'da ra 'yɛhe. Nguetho nu'bũ yoho yá hmu i 'bũ a n'da, nu'a n'da da numanho, ne nu'a man'da hin da numanho. Uague nu'a n'da da hyumbi dim pɛhmi a, pɛ nu'a man'da da zocpa thoho rá 'bɛfi a. Janangue'a hingui sã yoho yá hmu da den'na n'da. Hingui sã da 'ye'mp Ojã rá Hmu 'bũ i numanho ɛ yũ mbeti, nguetho tengu'bũ rá hmu a ra mbeti, bi 'ye'n'a ra Jesũs.

Ojã di jamansu yá 'ye'c'yei

²⁵ —Janangue'a dí xi ahũ, hin go guim bɛnsehũ 'be'a gui sihmũ ngue gđam 'bũhmbũ, ne xĩn guim bɛmhũ 'be'a gui hyehũ. Pɛ guim bɛmhũ ngue man'da di muui ni tehũ xinda gue ɛ nin ts'ihmehũ, ne man'da di muui ni ja'ihũ xinda gue ɛ ni hehũ, bi 'ye'n'a ra Jesũs. ²⁶ Dami nuhũ yũ doja i 'yo hønũ go hapũ, ne hin yũ yá huãhi, ne xĩn te i pe'ts'i, pɛ dí xi ahũ, nu Ojã ma Tahũ bí 'bũrũ mahɛts'i gãtho i 'uĩn ɛ. Ne nu ahũ, man'da di mu ahũ xinda gue ɛ yũ doja, bi 'ye'n'a ra Jesũs. ²⁷ Ne ha guim bɛmhũ man'da nya'a gam 'bũhmbũ ua ja ra ximhã 'bũ ɛmmɛ guim bɛndumbũihũ 'be'a gãtho guidi 'behmbũ.

²⁸ Ne hanja ɛmmɛ go guim bɛnsehũ nangue ni hehũ. Xøgue ts'ũtho gui ɛc'yɛihũ, bi 'ye'n'a ra Jesũs. Pɛ dami nuhũ yũ dønĩ i ja bũ dapo, ne nu'hĩngui dim pɛfi ne xĩngui di hoc yá he. ²⁹ Pɛ dí xi ahũ, man'da mahotho yũ dønĩ xinda gue a rá he ra 'bũt'abi Salomõn ngue mí he 'bũ mi ja rá ts'edi, bi 'ye'n'a ra Jesũs. ³⁰ Ne ngubũ bi 'yøt'a Ojã nangue yũ dønĩ, mahotho nám pa ya, ne nixudi da mba nts'equi ne da t'udi. Janangue'a guim bɛmhũ, man'da xũn ho da 'yøt'ahũ Ojã xinda gue ɛ yũ dønĩ, bi 'ye'n'a. ³¹ Janangue o gui ɛmhũ: "Be'a hmaha ga sihũ." Uague: "Be'a hmaha ga hehũ." ³² Nguetho hin i thãnde yá ojã zehɛ, gue'a zã i hon'ũ, pɛ nu'ahũ i 'bũrũ ni Tahũ bũ mahɛts'i, ne i pãdi 'be'a gã guidi 'behmbũ, bi 'ye'n'a ra Jesũs. ³³ Janangue'a nu ahũ, m'bet'o thoho gan umhbũ di manda ahũ rá ts'edi Ojã, ne gui hyomhbũ n'da ra hogambũ nangue rá pãhã Ojã, ne nubũya di 'da ahũ 'be'a gãtho gui hyomhbũ. ³⁴ O guim bɛndumbũihũ, o gui ɛmhũ: "Be'a da zã ga øthũ 'bũ nixudi." Pɛgue gui tømhbũ, 'be nixudi ja gui pãhmbũ bũya 'be'a da zã gui 'yøthũ. N'da pa ngu n'da pa i ja 'be'a din ja, bi 'ye'n'a ra Jesũs.

7

Ra Jesũs bi ma hingui ho ran yãpi

¹ —"Nuna bi 'yøt' yũ ts'oqui," hin gui 'ye'mhũ, n'dahma hinga gue'a dí ts'ɛp'ahũ a, bi 'ye'ngãhe ra Jesũs. ² Pɛ nu'bũ guidi yãfũ ɛ mi'da ngue guim bɛmhũ hønɛ ahũ xũn ho ahũ, pɛ Ojã hin da numanho ahũ 'bũ. Ne 'da'ingu da 'yøt'ahũ Ojã tengu gá 'yørpahũ ɛ gá yãfũ, bi 'ye'na. ³ Hanja bi zã gá nurpahũ ra zi hã i o rá dá ni mijã'ihũ, ne hin go gui pãhmbũ i o ra xecza ni dãhũ. In jabũ ni nequi ni ts'oquiũ. ⁴ Ne ha da zã gui xihmbũ ni mijã'ihũ: "Mba ga hap'a ra hã i o ni dá," sã gui 'ye'mfũ, ne go man'da xũn ndoho ra xecza i o ni dãhũ. ⁵ ɛmmɛ guidi yorpahũ a gui øthũ. Pɛ nde'bũ m'bet'o gan hoju nangue yũ ts'oqui guidi hosehũ, janangue'a da zã gui hyãmp'ahũ ra hã i o rá dá ni mijã'ihũ, bi 'ye'n'a ra Jesũs.

⁶ O guidi unhdũ a xũn ho ɛ yũ fo'yo, ndetho da za ahũ. O gue'bũ guidi unhdũ a di muui ɛ yũ ts'adi, ndetho da nɛm bũ hã i, bi 'ye'n'a ra Jesũs.

Nu'bũ ja da t'ãp'a Ojã di mi

⁷ Ne xø bi 'ye'mp'ũ:

—Dami 'yãfũ Ojã 'be'a gui homhbũ, ne nu'a di 'da ahũ. ⁸ Nguetho nu'a to'o da 'yãdi, Ojã di un'na bi 'yãpi. Ne nu'a to'o ja i honi, di und Ojã a honi. Ne nu'a to'o da hyoni da socpa n'da ra goxthi njut' i thoho, Ojã da xocpa a, bi 'ye'n'a ra Jesũs.

⁹⁻¹¹ Pɛ nu'ahũ madague'bũ gyã ts'om'bãihũ, xĩnga n'da ahũ guidi unhdũ ra do ni t'ũhnihũ 'bũ i ã'ahũ ra hme, ne xĩng

ra c'yaḡ guidí unhdḡ 'bḡ i ä ahḡ ra huḡ, pḡ hḡnt'a xḡn ho guidí unhdḡ ni t'ahnihḡ. Ha maguet'a Oḡ ma Tahḡ 'bḡpḡ mahḡts'i ngue hin di 'da ahḡ xḡn ho 'bḡ ja a gui äfḡ, bi 'yḡn'a ra Jesú.

¹² Nḡ nu 'bḡ gui nde da 'yḡt'ahḡ ran ho ni mijá 'ihḡ, nde 'bḡ gui 'yḡrpaḡ ran ho. Gue'a nam bḡn'a rán t'ḡdi ra Moisés nḡ rām hma yḡ pḡngahyḡ mayá 'bḡ, bi 'yḡn'a ra Jesú.

N'da ran t'uti nangu ra goxthi nḡ yḡ 'yḡ

¹³⁻¹⁴ Nḡ man'da bi man ra Jesú, bi 'yḡna:

—Nu'a ní yḡt'a n'da bḡ ja ra te mazá, tengu 'bḡ n'da ra goxthi xḡn ts'it'i, uague n'da ra t'u'yḡ, nḡ hingui ngu yḡ ja'i i numanho da thopḡ. Pḡ dami hyomhbḡ gui cḡthḡ bḡ. Nguetho nu'a ra goxthi xḡn ndoho nḡ ra dḡ'yḡ ní zix a n'da bḡ ja ran ḡnbi mazá, nḡ xḡn ngu ḡ yḡ ja'i i numanho da thopḡ, bi 'yḡn'a ra Jesú.

Nda'a ḡ yḡ hyäte pḡngahyḡ

¹⁵ —Pḡ gam fáhmḡ nangu yḡ hyäte pḡngahyḡ. Nu 'bḡ i sḡm bḡ gui 'bḡhmbḡ, sä ḡt'e tengu 'bḡ yḡ de'yo ngue xḡn ho, pḡ nu yú mbúi tengu 'bḡ n'da ra zate. ¹⁶ Nḡ da zä gui pḡhmbḡ yḡ hyäte pḡngahyḡ nangu yán t'ḡt'e i ḡt'e, tengu thoho yḡ za da bḡ a n'da nangu yán dät'ä i zḡpḡ. Nguetho hin din zḡpḡ ja n'da ra za n'da ran dät'ä 'bḡ hinga gue'a rá za a. ¹⁷ Pḡ nu ra za xḡn ho i zḡh yán dät'ä xḡn ho, nḡ nguetho ra za hingui ho i zḡh yán dät'ä hingui ho. ¹⁸ Nguetho nu'a ra za xḡn ho hin da zä din zḡpḡ yán dät'ä ngue hingui ho, nḡ nguetho a ra za hingui ho hin njám'bḡ da zä din zḡpḡ yán dät'ä xḡn ho. ¹⁹ Nḡ nu yḡ za hingui ho ḡ yán dät'ä, da mba nt'ets'i nḡ da t'udi. ²⁰ Janangu'e a da zä gui pḡhmbḡ ḡ yḡ hyäte pḡngahyḡ nangu 'be'a da 'yḡt'e, bi 'yḡn'a ra Jesú.

Nda'a ḡ di manda rá ts'edi Oḡ

²¹ Nḡ xḡ bi 'yḡn'a ra Jesú:

—Nḡ sä ḡna yá hmujuḡ ḡ da, pḡ hin da yḡrpaḡ di manda rá ts'edi Oḡ ḡ. Pḡ hḡnt'ḡ majuaḡni i ḡt' rá pähä ma Ta mahḡts'i da yḡrpaḡ ḡ. ²² Nḡ nu 'bḡ bi zḡn ra pa ran juḡnbi 'bḡ rán zegui, xḡn ngu da mbarqui da 'yḡngui: “Ma Hmu, nugähe dá mamhbe a nim hma, nḡ nangu ni thuhu dá hḡmhbe thi yḡ zḡthḡ, nḡ nangu ni thuhu xḡn ngu yán t'ḡt'e mixte dá ḡthe,” da 'yḡngui. ²³ Pḡ nugä ga ḡmp'ḡ: “Njam'bḡ dá pḡ ahḡ. Dami 'uehmbḡ ua ja ma hmigä, gḡy ts'om'bäihḡ,” ga ḡmbi, bi 'yḡn'a ra Jesú.

Hḡnt'a go to'o in nde da 'yḡ a dím ma, bi 'yḡn'a ra Jesú

²⁴ —Pḡ nu'a to'o i ḡh ma nde nḡ i ḡt'a ma pähägä, i ḡt'e tengu bi 'yḡt'a n'da ran 'yohḡ ngue mí ja rán 'yomḡni nḡ bi hyḡ a n'da rá ngu bḡ ja n'da ra dongu xḡn juḡni. ²⁵ Nḡ bin ja n'da ra dḡ'ye, nḡ ḡmme xḡn ngu yḡ dehe bi 'yugui, nḡ bá ḡh ran dḡhi xḡn ndoho mí nde xtí yḡt'ara ngu. Pḡ him bi yḡt'a, nguetho nu'a

ra ngu mí hḡpḡ ja ra dongu xḡn ho. ²⁶ Pḡ nu'a to'o i ḡ'a dí ma nḡ hingui ḡrpa ra güenda a, i ḡt'e tengu bi 'yḡt'a n'da ran 'yohḡ ngue ra 'yḡmbúi, nḡ bi hyḡh rá ngu bḡ mi ja n'da ra 'bomu. ²⁷ Nḡ bin ja n'da ra dḡ'ye ngue bi 'yuh yḡ dehe, nḡ ran dḡhi xḡn ndoho, nḡ bi yḡt'ara ngu. Nḡ ḡmme nts'utho bin ja bḡya, bi 'yḡn'a ra Jesú.

Nu yḡ ja'i bi numanho rán xädi ra Jesú

²⁸⁻²⁹ Nḡ nu 'bḡ mi gua a bi ma ra Jesú 'bḡ mí hyupḡ ja ra nyuni, nu yḡ ja'i mí huhmbḡ bḡ bi hyonya ḡ.

—Haguen ja i xänbi xḡn ho, nḡ hinga ngubḡ i xängahḡ ma xänbateḡ bḡ ja ra nijá, bi 'yḡn'ḡ yḡ ja'i.

Nguetho nu 'bḡ mi xänba ra Jesú, bi 'yuti ngue mi ja rá ts'edi xḡn ho a.

8

Ra Jesú bi hoc'a n'da ran 'yohḡ mi ḡemb ra t'axca'ya

¹ Nḡ nu 'bḡ mi gua a bi man ra Jesú, nḡ bi ḡapḡ ja ra nyuni bḡya, nḡ ḡmme xḡn ngu yḡ ja'i mí numanho da dḡntho mahḡn'a.

² Nḡ bá ḡ'a n'da ran 'yohḡ ngue mi ḡemb ra t'axca'ya. Bin dḡnyahmu bḡ mí 'bäh ra Jesú, nḡ bi 'yḡmbi:

—Gra Hmu, nu 'bḡ ni pähä, da zä gui 'uec'i ts'ḡ ran ḡ dí ḡemb.

³ Nḡ nu ra Jesú bḡya bi uḡt rá 'yḡ bi dädi nḡ bi 'yḡmbi:

—I jagä ra pähä ngue 'bex da zä i. Dami yḡni.

Nḡ nu 'bḡ mí 'yḡmbi, 'bexgue bi yḡn'a ran 'yohḡ. ⁴ Nḡ nu ra Jesú bḡya bi ḡḡcpa a ran 'yohḡ njon da xifi to'o a bi japi bi yḡni, nḡ bi 'yḡmbi:

—Ní mba bḡ 'bḡh yḡ mbjäḡ da nu i ngue ya bi yḡni, nḡ gui un'na n'da ra 'bḡts'e tengu i man yán t'ḡdi ra Moisés, bi 'yḡn'a ra Jesú. Nḡ ja bi thopḡ ra hnini Capernaum bḡya.

Ra Jesú bi hocpa rá 'yḡhe n'da ra hmudofui

⁵ Nḡ nu 'bḡ mí zḡm bḡ ra hnini Capernaum a ra Jesú, 'bex bá ḡ a n'da ra hmudofui ra mengu bḡ Roma, nḡ bin c't'ui nḡ bi 'yḡp ra mate, ⁶ bi 'yḡmbi:

—Nu'í grä Hmu, nu n'da ma 'yḡhe i 'bem bḡ ja ma ngu, i ts'a rá ja'i, hingui sä di 'yḡni, ḡmme xḡn 'doni, bi 'yḡmbi.

⁷ Nḡ nu ra Jesú bi 'yḡmp'a:

—Ga mba bḡ ga hoqui.

⁸⁻⁹ Pḡ nu ra hmudofui bḡya bi 'yḡmbi:

—Hingui jatho gui mba bḡ ja ma ngu, grä Hmu, nugä hin di sḡcä tengu e nḡ hin drá judfogä. Pḡ dí pḡdi ngue i ja ni ts'edi zḡhe, ngue nu 'bḡ guim ma da yḡni, nḡ 'bexgue da yḡni, bi 'yḡna. Tengu thohogä bin 'dac'i ts'ḡ man t'ḡdi, nḡ nu 'bḡ i ja 'be'a dí xi ḡ ma dofui nḡ ḡ ma 'yḡhe, 'bexgue 'dahmantho in ja. Nḡ

ngutho i, da zä guim mantho ua ne 'bexgue da yam büya, bi 'yēn'a ra hmudofui.

¹⁰ Nu'bu mí 'yøh ra Jesús 'be'a bi man a ra hmudofui, bi hyonya thoho ne bi xi u min 'yohu:

—Majuani dí xi ahü, njam'bu xtá tĩngä n'da ma menguhü yu ja'i israel dyu judiohü ngue xtám bađi i ja ma ts'edi xan ho tengü na ran 'yohü, bi 'yēn'a ra Jesús. ¹¹ Guim bēmhbü a dí xi ahü, xan ngu yu ja'i ngue gätho na ndoho ra ximhäi, ngue him ma mi-judiohü, da 'yēc'yēigui ne da yarpü di manda rá ts'edi Oja, 'darbhü dim 'bühmbü ma ngarpa bombøtahü ra Abraham, ne ra Isaac ne ra Jacob. ¹² Pē xan ngu ma mijudiohü ngue yän sähü xtán yarpü, pē man'da go da t'entpü ja ra 'bexui u, ne dín zom bu ne dín guxpü yé ts'i, bi t'ēmp'ü yu ja'i 'bü mi 'yēn'a ra Jesús.

¹³ Ne nubüya bi t'ēmp'a ra hmudofui:

—Ní mba ni ngu, ya bin ja a gám ma nguetho gá 'yēc'yēi i ja ma ts'edi, bi 'yēn'a ra Jesús.

Ne 'bexgue bi yan a rá 'yēhe büya.

Ra Jesús bi hocpa rá suto ra Pedro

¹⁴ Ne nu'bu mí mbenc'a ra hmudofui büya, xø bi tho a ra Jesús, bi zøm bu rá ngu ra Pedro. Ne bi nu 'bēm bu rá oi a rá suto ra Pedro, mi hēmb ra pa. ¹⁵ Ne nu ra Jesús büya bi bēndba rá 'yē, ne 'bex bi bøn a ra pa mi hēmbi. Ne bi ndanc'a ra xisu büya, bi hyonba ra hme a ra Jesús ne u mín 'yohü, nguetho ya bi yan'a ra xisu büya.

Xan ngu yu hyēnni bi hoc'a ra Jesús

¹⁶ Ne nu'bu mín xui büya xan ngu yu ja'i bá ts'i bu mi 'büh ra Jesús ngue min 'yohü yu zĩthu. Ne høn'ta n'dare bi man ra Jesús, 'bexgue gätho bi hyøn a thi u yu zĩthu, ne bi hoc'ü yu hyēnni. ¹⁷ Gätho bin ja 'be'a bi man a ra pøngahyü Isaiás maya'bu ngue dín ja 'bü mi 'yēna: "Da du zēhe 'be'a gätho xan hēi dín nuhü, ne da nuse 'be'a gä man u dí hēmfü," bi 'yēn'a ra Isaiás 'bü maya'bu.

Yoho yun 'yohü ēna da den'na ra Jesús

¹⁸ Ne nu'bu mín nu ra Jesús ngue ēmmē xan ngu yu ja'i mi 'bärü, bi 'yēmp'ü yü xädi:

—Masque xan ho 'bü ga thohmbü 'danguadi ra dādehe, bi 'yēna.

¹⁹ Ne nu n'da ra xānbate nijä bi 'yēmbi:

—Xānbate i, dín nde ga ten'ni i hønbu go harü gui mba, bi 'yēmp'a ra Jesús.

²⁰ Ne bi dā a ra Jesús ne bi 'yēmbi:

—Pē nu yu haho i ja yü ngu ne yu doja i ja harü da 'yoi. Pē nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, hin'yü ma ngungä ua, bi 'yēnthoho ra Jesús.

²¹ Ne xø bi 'yēn'a man'da ra ja'i min 'yohü büya:

—Ma Hmu, dami tōcpi ts'ü, 'be ga äcä ts'ü ma ta ne ga ten'na büya, bi 'yēmbi.

²² Bi dā'a ra Jesús, bi 'yēmbi:

—Tēnga maha, nu'ü xan du da 'yä u 'bärü, tengü'bu ne u xan du u, bi 'yēna.

Ra Jesús bi säyaba ran dāhi ne ra t'øthe

²³ Ne nu'bu mí gua'a man ra Jesús büya, 'bex bi hyu bu ja ra mbosa ne bi mbähä yü xädi, dí mba bu 'danguadi ra dādehe. ²⁴ Ne bi mbü'a n'da ran dāhi ts'edi bi 'yēn ra dehe, ne ēmmē di thoni yu t'øthe, bi dons i ts'ü ra dehe a ra mbosa. Pē nu ra Jesús mí äha, him bi 'yarpü ra güēnda 'be'a midí ja ra dehe. ²⁵ Ne bi 'yä u yü xädi ne bi 'yēmbi:

—Gra Hmu, dami nuhu, guin yanje, nguetho ya in nde ga tonthü mbo ra dehe, bi 'yēmbi.

²⁶ Ne nu ra Jesús bi dādi:

—Hanja, ha ēmmē zi ts'ütho guí ēc'yēigahü ngue i ja ma ts'edi, ne guin suhü.

Ne nubüya bi ndanc'a ra Jesús ne bi xi a ran dāhi ngue dín hē ne ra dehe, ne 'bexgue bin hē büya. ²⁷ Ne nu'ü yun 'yohü büya bi hyonya thoho 'be'a bi 'yøt'a ra Jesús.

—'Be'a di 'yēt'ui na ran 'yohü, nguetho ne ran dāhi i ø'a i xifi, ne ra dehe i ø'a i xifi, bin 'yēmzēhe u.

Ra Jesús bi hoc'i yoho yun 'yohü min 'yohü yu zĩthu

²⁸ Ne nubüya bi zøm bu 'danguadi ra dādehe büya, nguēpü ra xēqui Gadara. Ne 'bex bá ēpü yoho yun 'yohü ngue min 'yohü yu zĩthu, ne mán ts'ütho u, tengutho u yu zate. Mí 'bärü ja yun 'yägüi u, jananguē'a nu yu ja'i i su da thorpü hānbü ja ran 'yägüi. Ne 'bex bá ē'ü yun 'yohü bin c'athü a ra Jesús, ne bi mbafi:

²⁹ —'Be'a gní 'yēcua gra Jesús, rá Ts'ant'ü i Oja. Ha cpi 'yēhe guí āngahe, ne hinga na søn ra pa guí āngahe, bi 'yēn yu zĩthu min 'yohü u yun 'yohü.

³⁰ Ne hinga yatho bu mi 'bü i 'da yu ts'üdi.

³¹ Ne nu'ü yu zĩthu büya bi 'yēmp'a ra Jesús:

—Nu'bu guin nde guí hyønje thi, dami 'daje ran t'ēdi ga cäthe nü 'yo yu ts'üdi, bi 'yēn'ü:

³² —Ní mbähä, dami cäthü nü, bi 'yēn'a ra Jesús.

Ne nu yu zĩthu büya bi bøm bu ja rá mbüi u yun 'yohü, ne 'bexgue bi yarpü 'büh yu ts'üdi. Ne nu yu ts'üdi büya bin thi ne bi garpü ja ra nguani, him bi zä bin säya, nin uēm bu ja ra dehe, bim 'bērü. ³³ Ne nu'ü mí fä u yu ts'üdi büya, 'bexgue bi mba n'dihi bu ja ra hnini, ne nu'bu mí zøm bu, bi mam büya ngue 'be'a bin ja nangue u yun 'yohü min 'yohü yu zĩthu, ne nangue u yu ts'üdi. ³⁴ Ne bá ēh yu mēngu bu ra hnini büya, bi zøpü 'bäh ra Jesús, ne nts'edi bi 'yáp ra mate ngue da mbengui, nguetho him bi numanho 'be'a bi 'yøt'a.

9

Ra Jesús bi hoc'a n'da ran 'yohü xi ts'a rá ja'i

¹ Nε nu ra Jesúš buya, xø bá hu mahø'n'a ra mbosa, bá peng bu 'danguadi ra dædehe. Bi zøm bu ra hnini mi 'bui. ² Nε bá thunba bu man'da ra hyenni mahøn'a, ngue n'da ran 'yohu bá 'yox ra 'beza nguetho midí ts'a rá ja'i. Nε 'bexgue mí pã a ra Jesúš mí ε'ç'yei u ngue i jase rá ts'edi, janangue'a bi 'yεmp'a ra hyenni:

—O te guím beñi n'yø, nguetho ya dá pun'n'a ni ts'oqui, bi 'yεn'a ra Jesúš.

³ Nε nu'u 'da yu xänbate ni ja buya, nu'bu mi 'yøde 'be'a bi man ra Jesúš, 'bex bi beñ u:

—Nuna ran 'yohu hingui ho i øt' na, ha hinga hønt'a O ja sä di punba n'da, mi εnse u.

⁴ Pε nu ra Jesúš 'bex bi baqi 'be'a mim beñ'u yu xänbate ni ja, ne bi 'yεmp'u:

—Hingui ho guím beñhu mbo ni mbuihu, ngue guí εmhbu hingui ho 'be'a dá øt'a, bi 'yεna. ⁵⁻⁶ Ha guím beñhu nte ni mbatho dá xicã ran 'yohu, ngue rá ts'oqui ya dá punbi. Ha guím beñhu man'da xqui pahmbu i ja ma ts'edi 'bu ga xifi da ndants'i, din 'yo. Pε nuya ga ut'ahu ngue i ja man t'εdigã ua ja ra häi ga punba yú ts'oqui yu ja'i, nugã ngue dán ja'igã ua ja ra ximhäi, bi 'yεmp'u.

Nε xø bi 'yεmp'a ran 'yohu i ts'a rá ja'i buya:

—Dami ndants'i, çax ni fidi, ní mba ni ngu, bi 'yεmbi.

⁷ 'Bex bi ndanc'a ran 'yohu mi ts'a rá ja'i, bi mba rá ngu. ⁸ Nε nu'bu mín nu yu ja'i 'be'a bi 'yøt'a ra Jesúš, bin su ne bi 'yεspa O ja nangue a n'da ra ja'i bin t'un'na ran t'εdi ngue di punba yú ts'oqui yu ja'i.

Ra Mateo bi den'na ra Jesúš

⁹ Nε nu'bu mi bøm bu ra Jesúš, bi thøpu mi hucã bu dí hacã ra renta, drá hyaçahãigã ngue drá Mateo, ne bi 'yεngui:

—Dami tengu.

Nε nubuya dá ndangui ne dá tenni.

¹⁰ Nε nubuya 'darbu dán sihmegãhe ra Jesúš yú xädigãhe a ya. Nε bi zøm bu xun ngu yu ziyate hyaçahãi ne yu ts'om'bãi, 'darbu dá huhmbe bu dán sihmehe. ¹¹ Nε nu yu fariseo buya, ngue im beñi hønse xun ho, 'bu mi nu 'be'a bi 'yøt'a ra Jesúš, bi 'yängãhe ngue yú xädigãhe buya:

—Hanja in jabu ni xänbathu 'darbu i sihmehu yu ziyate hyaçahãi ne yu ts'om'bãi, bi 'yεn'u.

¹² Nu'bu mí 'yøt'a ra Jesúš 'be'a bi man u, bi 'yεmp'u:

—Hingui honi to'o da mbäx u im beñse xun zaqui tengu ah, pε hønt'u i pãse xum böca i honi to'o da mbäx u tengu ya i nde da dengui, bi 'yεmp'u. ¹³ Ní mbähã bán xähmbu bu ja ni søcuãhu 'be'a nam bøn'a rá m hma O ja ngue i εna: "Pε nugã man'da dí nuanho 'bu guí 'yøthu ran huçcate xinda gue u yu 'bøts'e guidí 'daju," i εn O ja, i εm bu ja yú

søcuã O ja, bi 'yεn'a ra Jesúš. Nε nugã him bá εcã gan zon'du im beñse xun ho, pε bá εcã gan zon'du i paqi hingui ho, janangue da zã di päh yän 'yomfçni, bi 'yεn'a ra Jesúš, bi 'yεmp'u yu fariseo.

Ra Jesúš bi ma nda'a ní pa da 'yεt' yän sihmε yú xädi

¹⁴ Nε n'da ra pa buya bi zøm bu 'buh ra Jesúš yú xädi ra Xuua Nxixya, ne bi 'yänni:

—Hanja di εt'ãhe man ts'ihmε, ne yu fariseo, pε nu ni xädi hingui εt' yän ts'ihmε u, bi t'εmp'a ra Jesúš.

¹⁵ Ra Jesúš bi man'a n'da ran t'uti 'bu mi dadi, bi 'yεmbi:

—Pε nu'u i 'bu pu ja ran thaqi hin da du yú mbui, nguetho 'bu pu a ran 'yohu din thaqi. Pε da zøn ra ora da ts'ispa a ran 'yohu, ne ja da 'yεt' yän ts'ihmε buya, bi 'yεn'a ra Jesúš.

¹⁶ Pε nu'a din xã u ma xädigã hin da bømhanho 'bu ne'a ram hma maya'bu da den ya, bi 'yεna. Tengutho'bu n'da ra 'ya'bøt'e 'bu dí 'bøt'a ra 'bøt'e ma'da'yo, hin da bømhanho, ne nu'a ra 'bøt'e ma'da'yo di ts'on a ra 'ya'bøt'e. ¹⁷ Nε tengutho i øt' yu ja'i 'bu da xit' ra guí'uva ma'da'yo bu ja ra 'yam-bot'asçi, da fø'a ne dim fãni. Janangue i xit'a ra guí'uva ma'da'yo bu ja ra mbot'asçi ma'da'yo, ne hin da føgue ne hin dim fãni, bi 'yεn'a ra Jesúš, bi 'yεmp'u yú xädi ra Xuua.

Ra Jesúš bi xoxa n'da ra hmute xi du, ne bi hoc'a n'da ra xisu mi hεmb ra mbäji

¹⁸ Nε nu'bu mí yãhu u, 'bexgue bi zøm bu n'da ra ngurpi bu ja ra ni ja, ne bin danyahmu bu mí 'bãh ra Jesúš ne bi 'yεmbi:

—Bi du n'da ma t'ixu, 'yøqui ts'u ra mate ga mbe gui çax ni 'ye, ne da dambëni.

¹⁹ 'Bex bi mba a ra Jesúš, bi den'na bi du rá t'uhni. Nε gãtho dá mbäcãhe dyu xädigãhe.

²⁰ Nε nu'bu má mbähmbe bu 'yu, hin da ná sømhbe bu ja rá ngu a ra ngurpi, bi zuje n'da ra xisu ngue ná 'de'mayo nje ya min 'youi ra mbäji. Bi hyän bu rá xatha ra Jesúš ne bi dārpa rá nyani rá pahni. ²¹ Nguetho mí εnse ra xisu: "Go høntho ga thärpa rá pahni, ya da yängui." ²² Nε nu'bu mí dārpa rá pahni ra Jesúš a ra xisu, 'bex bi nyε a ra Jesúš, bi nu a ra xisu ne bi 'yεmbi:

—Damin johya gra xisu, ya bi yän i nguetho gã 'yεç'yei i ja ma ts'edi, bi 'yεmbi. 'Bexgue gue'a ra ora bi yän'a ra xisu buya.

²³ Nε bi tho a ra Jesúš buya, dá søngãhe bu rá ngun'a ra ngurpi, ne mí 'bu pu yu mbe'bida ne xun ngu yu ja'i mí 'bu pu ngue mí εna xitã 'yãh ra hmute xi du. ²⁴ Nε bi 'yεn'a ra Jesúš:

—Dami pømhbü thi, nguetho nuna ra hmute him bi du, ne i aqho, bi 'yεmbi.

Pε bin thetho u yu ja'i 'bu mí 'yø a bi xifi, nguetho mi pã u ya xi du ra hmute. ²⁵ Nε nu'bu mí bøn'u yu ja'i buya, bi thøpu mbo mi 'ben a ra hmute ra Jesúš, ne bi bendba rá 'yε 'bex bi ndanc'a n'dihi ra hmute. ²⁶ Nε gãtho

na ndoho ra xequi bu bi 'yõ u yu ja' i 'be'a bin ja.

Yoho yu xädä bi hoc'a ra Jesús

²⁷ Ne bi bõm bu rá ngu ra ngurpi a ra Jesús. Ne bi denni yoho yu xädä, ne i mba't' bu ní mba:

—Dami huçgä'be, gram bom'beto i ra David, bi 'yẽmbi.

²⁸ Ne bi zõm bu ja ra ngu a ra Jesús, bi den'ndu yu xädä. Nu ra Jesús bi 'yänni:

—Ha guí çc'yeiui i ja ma ts'edigä ngue ga xoc'a ni däu, bi 'yẽn a ra Jesús.

—Dí çc'yei'be ngue i ja ni ts'edi, gra Hmu, bi 'yẽn u yu xädä.

²⁹ Nu ra Jesús buya bi därpa yú dá ne bi 'yẽmbi:

—Din ja tengu a gá 'yẽc'yeiui, bi 'yẽmbi.

³⁰ Ne 'bex bi xo u yú dá. Ne nu ra Jesús buya bi hecra u yun 'yohu, bi 'yẽmbi:

—Njon gui xihmi 'be'a dá øt'au.

³¹ Pe hõntho bi bõm bu yu xädä, 'bex bi xih yu ja' i 'be'a bi 'yõrpa ra Jesús.

Ra Jesús bi xocpa rá nde n'da ra gore

³² Nu'bu mi bõn u yu xädä, xõ bá ts'inba man'da ran 'yohu a ra Jesús. Midí goreba n'da ra zĩthu min 'youi. ³³ Nu ra Jesús buya bi hyõnba thi ra zĩthu min 'youi a ra gore, 'bex bi nyä a buya. Nu yu ja' i buya bi hyonya thoho 'bu mi nu a bin ja, ne bi 'yẽna:

—Hinjãm'bu xtá nuhu ua ja ma häihü a ra Israel tengu di nuhu ya, bi 'yẽn u.

³⁴ Pe nu u yu fariseo sä i çna:

—Nuna ran 'yohu i hõn a thi yu zĩthu nangue rán t'çdi bi un'na rá hmu yu zĩthu, sä i çn u.

Bi huçcyu ja' i ra Jesús

³⁵ Ne nu ra Jesús nçzi mi pa bu ja yu hnini ne min xänbate bu ja yu niçä, ne mim mam bu ran ho ma'da'yo ngue 'beru ní manda rá ts'edi Ojã. Ne midí hoqui hõnt'a go man u mi hẽmb yu ja' i. ³⁶ Ne bi huçc'u yu ja' i a ra Jesús nguetho mi 'bui tengu'bu yu de'yo 'bu njon midí jamansu, i 'yodumbi thoho. ³⁷⁻³⁸ Ne bi 'yẽngähe ngue yu xädigähe:

—Majuani dí xi ahü, xun ngu yu ja' i 'bui ngue di dáp rá mbui Ojã 'bu 'bo'o da xifi nangue'a, pe hingui ngu i 'bui ngue da xifi. Nde'bu gui 'yãfu Ojã di un ra 'bẽfi mi'da da mbäx'a rá 'bẽfi. Tengu'bu i ja n'da ra huqhi xü 'yot'i, ne hingui ngu yu mbẽfi, ne da 'yãp'a ra mehuqhi mi'da yu mbẽfi 'dahma da xoc'a n'dihi, bi 'yẽn'a ra Jesús.

10

Nu ra Jesús bi zänni 'de'mayoho yu xädi

¹ Ne nu ra Jesús buya bi zängähe dí 'de'mayoho gähe yu xädigähe, ne bi 'daje rán t'çdi ga hõmhbe thi yu zĩthu ne ga hoje 'be'a gá nin u i hẽmb yu ja' i.

² Ne nugähe 'de'mayoho bi zängähe, m'bet'o ra Simón, gue'a ra Pedro, ne'a ra Andrés rán 'yohu a ra Pedro. Ne ra Jacobo ne a ra Xuua rán 'yohu a ra Jacobo, ngue gätho yoho yú ts'unt'u ra Zebedeo u. ³ Ne ra Felipe, ne ra Bartolomé, ne ra Tomás, necä dra Mateogä ngue min haçahägä, ne ra Jacobo rá ts'unt'u ra Alfeo, ne ra Lebeo ngue gue'a rá thuhu ra Tadeo; ⁴ ne ra Simón t'çmbi ra cananista; ne ra Judas Iscariote, gue'a xí dá a ra Jesús. Ne guecähe 'de'mayoho bi huangähe ra Jesús.

Bi mben'du yu xädi da mamp'a rá m hma

⁵ Ne nu'bu mí zängähe dí 'de'ma yohogähe bi 'yẽnje:

—Nuya hin gui mbähä bu i 'bu u him ma mijudiohu, dyu israelhu. Xinga guepu ra xequi Samaria gui mbähä. ⁶ Pe nuya gui mbähä bu 'bu u ma menguhü yu israel. Nu'u i 'bui tengu yu de'yo bi 'beh ra 'yu in nde xtán donspu ja ran däte. ⁷ Ne nubu hapu gui mbähä gui 'yẽmfu: “Damin umhbu ya ngue di manda ahü rá ts'edi Ojã,” bi 'yẽngähe ra Jesús. ⁸ Gui hoju u i hẽmp'a ra t'axca'ya, ne hõnt'a go man u i hẽmb yu ja' i, ne gui xoxhu u xõn du, ne gui hyõmhbu thi yu zĩthu in 'yohu 'da yu ja' i. Ne nu'bu gui 'yõthu u, hin gui 'yäh nin zäbihu, nguetho hin dá pä ahü a ma ts'edigä, bi 'yẽngähe ra Jesús.

⁹ Ne hin te ma mbeti gui hyaxhu 'bu gá mbähä, bi 'yẽngähe. ¹⁰ Ne xín ni tu'dõzã gui tuxhu, ne hõnt'a ni he guí hehu ne hõnt'a ni thixfani gui 'yuthu, ne hin 'yu 'be'a gui hyaxhu, nguetho nubu gui sømhbu i ja nin t'çdi ngue da zimanho ahü u.

¹¹ Ne nu'bu gá sømhbu bu ja yu hnini ma mi israelhu gui 'yänhdü hapu 'bu a n'da ran 'yohu ngue ra hocja' i ne nu'a gätho yu ja' i i numansu a. Ne guepu gam 'bõmhbu bu, jague'bu gui thohmbu bu man'da ra hnini mahõn'a, bi 'yẽngähe ra Jesús. ¹² Nu'bu gá sømhbu bu ja rá ngu, gui zenguahü, gui 'yãfu rán ja' i Ojã nangue'a. ¹³ Ne nu'bu rán säui a da 'yõt'ahu u yu mengu bu hapu gui sømhbu, Ojã di un rán ja' i gá 'yãfu buya. Pe nu'bu hin'na, tengutho 'bu nte gamí 'yãfu. ¹⁴ Ne nubü hapu gui sømhbu, nu'bu hin da zimanho ahü ne hingui nde da 'yõmanho a gui xihmbu, dami põmhbu bu ne gui huaju yu bõhäi ni guahu. Nu'a nam bõn'a gui sohmbu bu u. ¹⁵ Ne majuani dí xi ahü, nu yu mengu bu i ja n'da ra hnini hin da zimanho ahü, pe nu'bu bin ja ra pa ran juqñbi, man'da çmme xun u tho da nu, xinda gue'u mí 'bapu maya'bu bu ja ra hnini Sodoma ne ra hnini Gomorra, bi 'yẽnje a ra Jesús.

Yun unbi da nu yu xädi ra Jesús

¹⁶ Ne xõ bi 'yẽna:

—Nuya hõnbu go hapu ga pen'nahu, çmme di un'nahu u 'bapu, tenguthoho yu zate di unba yu de'yo. Damim fähmbu tengu yu c'çya ne gui 'yõthu tengu øt' yu t'azu, hõnt'a ran ho

gui 'yothu. ¹⁷ Ne gam fähmbu, nguetho nu yu ja'i di dá ahü bu 'buh yu ngurpi bu ja yu nija, ne da mbep'ahu. ¹⁸ Ne da zix'ahu bu 'buh yu ze'mi ne yu ts'ut'abi, nguetho gui 'ç'yeigahu, pe hinga ndetho da zix ahü bu. Nguetho nu'bu da zix ahü bu, da zä gui xihmbu yu ze'mi ne yu ts'ut'abi nangue ma thuhugä, n'dahma ne u yu judio ne u i thande yá oja zehä da 'yode nanguecä. ¹⁹ Ne nu'bu da ts'ix ahü bu 'buh yu ts'ut'abi, o gui hädumbühu 'be'a guim mamhbu o gue'bu da zä gan yähu uague hin'na, nguetho Oja di 'da ahü ran 'yomfëni 'be'a gui mamhbu 'bu bi mba ma juan'ni ahü. ²⁰ Nguetho hinga guesä ahü gan yähu 'bu bi mba ma juan'ni ahü, pe gue'a rá Hogandähi Oja ma Tahü din ya, bi 'yengähe ra Jesús.

²¹ Ne dim 'bu i 'da di däse yän 'yohu da mbantho. Ne nu'bu 'da di däse yé ts'ant'abu bu 'buh ra ze'mi da tho. Ne dim 'bu i 'da yu ts'ant'u di yap zehä yá ta ngue da tho. Ne din jabu da t'örpa u i 'ç'yeigui, bi 'yën'a ra Jesús. ²² Ne gätho na ndoho ra ximhäi da ts'an ahü nangue gui tengahu, pe nu'bu gui hyäthü gue'bu go ran zegui, gui täha gan yämhbü büya, bi 'yën'a ra Jesús. ²³ Ne nu'bu n'da ra hnini di 'c'ahu, dami 'dahmbu bu, ne gui mbähä bu man'da ra hnini büya. Ne majuani di xi ahü, hin gní täthü gätho yu hnini Israel gui xihmbu ráhma Oja ne gui 'dahmbu, 'bu bá pengä.

²⁴⁻²⁵ Ne tengu thoho n'da ra xädi hin da t'ëmbi xän ho 'bu him bi t'ëmbi xän ho rá xänbate; ne hin da hnumanho n'da ra 'yehé 'bu him bi hnumanho rá hmu. Ne din jabu da 'yot'ahu, hin da numanho ahü yu ja'i, tengu thohogui him bi hnumanhogui, ne i t'ëngui drä zithu, bi 'yën'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma hont'a Oja da ts'u

²⁶ —Janangue'a hin gui suhu 'be'a da 'yot'ahu yu ja'i, guehma gui mamhbu a di xi ahü. Hin gui cömhbu a. ²⁷ Nu'a di xi ahü ua njonguin nu, dami mamhbu bu 'buh yu ja'i, ne nu'a di xi ahü njongui öde, dami mbahmbu bu ja yu hnini, da t'örpa 'be'a gätho dá xi ahü ya, bi 'yengähe ra Jesús. ²⁸ Ne o gui suhu u in nde da hyo ahü, hin'yu yá ts'edi ne'a ni mbühü di juat'ahu. Man'da xän ho 'bu gui suhu a Oja, ne hont'a i sä di un'na ni ja'ihü ne ni mbühü bu ja ran unbi mazäi, bi 'yengähe ra Jesús.

²⁹⁻³¹ Janangue 'yo gui hädumbühu, guim bëmhbü yu doja i 'bä bu ja yu täi, hingui ngu di muui, pe nu'bu xinga n'da da du 'bu hin rá pähä Oja da du. Janangue'a guim bëmhbü, hin'yu 'be'a din ja ahü 'bu hin rá pähä Oja din ja. Nguetho man'da di mu ahü bu na nu Oja xinda gue u yu doja, ne i pädi gätho nangue ahü. Janangue'a hin gan suhu, bi 'yengähe ra Jesús.

Da ma to'o ten ra Jesús

³² —Ne gätho to'o da mam bu 'buh yu ja'i ngue i tengä, necä gam ma bu 'buh ma Ta nubü mahëts'i nangue u. ³³ Pe nu'a to'o din cöm bu i 'buh yu ja'i nanguecä, necä xin ga cöm bu bi 'buh ma Ta bu mahëts'i, bi 'yengähe ra Jesús.

Ra Jesús bi ma da ts'uu to'o da denni

³⁴ —Ne hin guim bëmhbü ngue bá ecä da zeh yu sui, pe man'da din ja yu sui nanguecä. ³⁵⁻³⁶ Nu yu 'yëc'yei da ts'urpa ja rá nguse, nu'bu hing yu 'yëc'yei 'buh. Nu yu 'yohu din sühmbü yá ta, ne nu yu xisu büya din sühmbü yá mbe ne u yá cä, nangue u hingui 'ç'yeigui, bi 'yëna.

³⁷ Pe nu'bu n'da ra ja'i man'da im bën'a rá ta ne rá mbe xinda guecä, hin ga ëmbi ngue rá hmugui. Ne nu'bu n'da ra ja'i man'da im bën'a rá ts'ant'uu ne rá t'ixu xinda guecä, ngutho u hin da zä ga ëmbi ngue rá hmugui, bi 'yën'a ra Jesús. ³⁸ Pe nu'bu 'bo'o ëna i tengui ne hingui hä't' yan unbi da t'örpe, necä xin ga ëmbi rá hmugui. ³⁹ Ne nu'a to'o da zu da thäcra rá te nanguecä, da mba ma unbi bu ja ran däte rá te a, pe nu to'o hin da zu da thäcra rá te nanguecä, hin da mba ma unbi bu ja ran däte a, bi 'yengähe ra Jesús.

Ra Jesús i man yun t'unni

⁴⁰ Ne xö bi 'yën'a ra Jesús:

—Nu'a to'o da zimanho ahü, necä xin bi zimanhogui, ne'a bá pengä xim bi zimanho a. ⁴¹ Ne nu'a to'o da zimanho n'da rá pöngahyá Oja nangue a ra 'befi i ö't'e, 'da'angu ran ho din t'unui a ra pöngahyá. Ne nu'bu 'bo'o da zimanho n'da ra hocjä'i nangue a ran hocjä'i i ö't'e, 'da'angu ran ho din t'unui a. ⁴² Ne nu'bu n'da ra ja'i i ja 'be'a di un'na n'da ma xädigä ngue'a i tengui, madague'bu hont'i ts'ü ra dehe di unni, pe ne a i ja 'be'a din t'unni ngue man'da xän ho, bi 'yën'a ra Jesús.

11

Ra Xuua Nxixyq bi manda di änni to'o a ra Jesús

¹ Nu'bu mi gua a man ra Jesús büya, bi mbengähe di 'de'mayohogähe. Ne n'danni bi mbase ra Jesús büya. Bi mba bin xänbate bu mi'da yu hnini bu ra häi Galilea.

² Ne mi ofädi ra Xuua Nxixyq, ne bi sifi 'be'a gätho bi 'yot'a ra Cristo, janangue'a bi mbën'ndu yoho yá xädi a ra Xuua. Ne nu'bu mi zöm bu 'buh ra Jesús, ³ bi 'yänni:

—Ha gue'e gra Cristo, gra Thahni i Oja, ngue mi hma ba ëhe, uague ga thoqui ga tömhbu, bi 'yën'ü yá xädi ra Xuua.

⁴⁻⁵ Nu ra Jesús büya bi 'yëmp'ü yá xädi ra Xuua:

—Ni mbe bu, gui xihmi a ra Xuua 'be'a gätho gui öhmi, bi 'yëmbi. Dami xihmi 'be'a guin nuui, ngue nu yu xädä bin zö yá dä ya, ne'ü yu dogua i 'yo, ne'ü mi hëmb ra t'axca'ya ya bi yan u, ne'ü yu gogu ya i öhnahyá ya, ne'ü

'da xøn du i pa nsots'i, ne yu hyoya i si a ram hma ngue 'beru dím pø u. ⁶ Majari u to'o hin di u't' yú mbui nanguécá, bi 'yén'a ra Jesús 'bu mi 'yemp' u yú xádi ra Xuua.

⁷ Ne nu'bu mi mbenc' u yú xádi ra Xuua, nu ra Jesús bi xih yu ja' i 'be'a øt' ra Xuua, ne bi 'yembi:

—'Be'a guí mbähä guin nuhu bu ja ra dapo 'bu mi 'buru ra Xuua. Ha gá mbähä gbá nuhu n'da tengu ra xithi i en ran dahi. ⁸ Uague gá mbähä gbá nuhu n'da ran 'yohu mahotho rá he mí he. Pe guí pähmbu to'o mahotho yú he i 'buru ja yu ngunts'ut'abi u. ⁹ Uague gá mbähä gbá nuhu n'da rá pøngahya Oja. Majuani ngue gán nuhu n'da rá pøngahya Oja, ne nu'a, man'da xøn hets'i rá ts'edi a xinda gue' u gá mi'da yu pøngahya. ¹⁰ Nguetho gue'a ra Xuua a mí hman bu ja rá m hman Oja maya'bu 'bu mí 'yena:

M'bet'o ga pähna n'da ran 'yohu ngue mam 'bchni

da xih yu ja' i ngue da döp'e'e xøn ho, bi 'yén Oja, bi 'yén'a ra Jesús.

¹¹ Majuani dí xi ahü, njon mí 'buh man'da ran 'yohu man'da xøn hets'i nangué a rá 'befi bin t'unni xinda gue a ra Xuua. Pe hont'a go to'o din uni ngue di manda rá ts'edi Oja, madague'a hingui hets'i rá 'befi din t'unni, pe man'da xtán hets'i bu dí nequi, xinda gueru ni nequi a ra Xuua ya, bi 'yena.

¹² Asta gue'bu mi damp' rá 'befi ra Xuua ne guehya, i honi da yuru di manda rá ts'edi Oja yu ja' i. Ne nu' u i humbi i honi, da daha da yuru, bi 'yén'a ra Jesús. ¹³ Ne gue'a bi man u yu pøngahya maya'bu u bin ja, ne mí em bu ja yün t'edi Oja, ne gue' u mí man u 'bu hin nu' 'buh ra Xuua. ¹⁴ Ne nu'bu guí 'yeyi a dí xi ahü, guí pähmbu ngue tengu'bu da gue a ra Elías a ra Xuua, ngue gue'a ra Elías guí tømhbü ngue mí 'buh maya'bu. ¹⁵ Ne nu'bu 'bo'o i ja rá zagu di jamansu a dím mangá ya, bi 'yén'a ra Jesús.

¹⁶ Ga xi ahü 'be'a guí øthu ya, ngue nte guí urpahü ra güenda. Gué øthu tengu i øt' yu t'ähni 'bu in eni. Din suse u, ne i xih yú mit'ähnihu: ¹⁷ "Dá pixt' mam 'bixt' i pe hin gá 'yurpahü ra güenda, ne hin gán nühmbu," i en' u da. "Pe nugähe dá pe'be n'da ra 'bei ngue tengu'bu xøn du n'da, pe nte gá bühmbu ne hin gán zømhbü," i en' u mi'da yu t'ähni. ¹⁸ Ne ngutho guí øthu, hin gá 'yurpahü ra güenda a ra Xuua, ngue him mí ho yün sihme ne him bi zi ra vino, pe gá 'yemdahin 'youi ra zithu. ¹⁹ Pe nugä, dán ja' igä ua ja ra ximhäi, xøn ho man ts'ihme 'bu n'dandj ne ma ts'it'hegä, pe xinga guécä guí arcähü ra güenda. Pe guí xiju yu fehni, guí enja: "Nuna ran 'yohu ran zäthu ne ra mihni na, ne yú amigo yu ts'om'bäi ne yu ziyate hyacahäi," guí enju. Pe Oja i pa'di 'be'a xøn ho da 'yøt'e ngue bi zänga'be, bi 'yén a ra Jesús.

N'da ram hma nangué ran unbi da nu yu ja' i him bi päh yú mbui

²⁰ Ne man'da ram hma bi man ra Jesús nangué yu hnini bu bi 'yøt'e xøn ngu yün t'øt'e mixte. Nguetho nu yu ja' i bu, njam'bu bi nde bi päh yú mbui, madague'a bi nu yün t'øt'e mixte. Ne bi 'yén'a ra Jesús:

²¹ —Huçi maha ahü gyu menguhu bu ra hnini Corazín ne ra hnini Betsaida, nguetho nu'bu xcá øt'ä yün t'øt'e xcá ut'ahu bu ja ra hnini Tiro ne ra hnini Sidón, xtán du yú mbui nangué ran ts'o mí øt'u ne xtí päh yú mbui u. ²² Janangue'a nu'bu bi zøn ra pa din ja ran juabi, man'da xøn u tho ran unbi guí nuhu xinda gue u 'buru Tiro neru Sidón, bi 'yembi. ²³ Ngutho ahü gyu menguhu ra hnini Capernaum. Masque guí emhbu man'da xøn hets'i rá ts'edi ni hninihü xinda gue u mi'da. Pegue hin'na, guehma da mba ma juadi ahü. Nguetho nu'bu xcá øt'ä yün t'øt'e mixte bu ra hnini Sodoma tengu dá øru ja ni hninihu, hin xtán guadi nangué ra sibi, nguetho xtím päh yün 'yomfëni yu mengu bu, ne guexta'a di jat'a ra hnini ya. ²⁴ Pe guehma majuani dí xi ahü, 'bu bin ja ran juabi, man'da xøn u tho ran unbi guí nuhu, xinda gue a da nu yu mengu bu ra hnini Sodoma, bi 'yén'a ra Jesús.

Ra Jesús i hurpa rá mbui n'da

²⁵ Ne nubäya nu ra Jesús bin yaqui Oja ne bi 'yena:

—Ma Ta i, gra Hmu mahets'i, ne gra Hmu ua ja ra häi, jamadi ya ngue gá japi him bi bā'a ram hma nangué ni ts'edi u im bense ja yün 'yomfënisë, pe gá japi bi ba'di nangu'e u i hon'a'i, tengu yu t'ähni ngue hin te i pa'di. ²⁶ Ne gue'a gá 'yøt'e ma Ta i, ngue gue'a gá numanhose guí øt'e, bi 'yén'a ra Jesús 'bu min yaqui Oja rá Ta.

²⁷ Ne xø bi 'yemp' u yu ja' i buya:

—Gätho 'be'a i ja, bi 'dacä ma Ta. Ne njon da baqqi xøn ho, hinda hont'a ma Ta i paqui. Ne njon da ba'di xøn ho ma Ta, hinda hængdä ngue rá Ts'unt'ugui di paçä a, ne u ngue ma pähä ga japi da ba'di, bi 'yén'a ra Jesús. ²⁸⁻³⁰ Ne nu'bu gá yähmbu ne gán xømbeihu nangué 'be'a gätho guí øthu, ba ðhmbu guí tengahu, ne nugä ga hut'a ni mbuihu. Ne nu'a ra 'befi dí 'da ahü hingui he'i a, tengu'bu dí huthu ran thuyq din hyanbahü ya. Ne nugä dí set ma mbai ne hin'yu ran 'yets' i ma mbai, ne ga xän'nahu ngue njabu guí 'yøthü, ne ga hut'a ni mbuihu, bi 'yén'a ra Jesús.

12

Ra Jesús bi 'yuti nda'a man'da xøn ho xtá 'yøt' u yu fariseo

¹ Ne nu'a n'da ra pa mi 'yo a ra Jesús bu ja yu luähi. Ne cähe dá mbähmbe yú xädigähe a, 'bu ra pa ran ts'äya. Dá ndehmeche ne dá tujë 'da yu trigo. Dá tënt' ma 'yehë u yu trigo ne dá

sahe. ² Nu yu fariseo bi nu 'be'a dá øthe ne bi 'yemp'a ra Jesús:

—Nu ni xádi bi 'yot'a hin xtá 'yot'e, nguetho bi 'yot'a n'da ra 'befi ra pa ran ts'äya, 'bu mi duc yu trigo.

³ Ne bi dq'a ra Jesús, bi 'yembi:

—Ha hin gán nuhu bu ja ni søcuahú, ngue ne a ra David bi mbesta a rán t'edi Ojá 'bu mi mbähá u 'da, ne bin tunganuhú, má hin'yú 'be'a da zi u. ⁴ Janangue'a bi yurpu ja rá ngu Ojá, bi zi u yu 'bøxthuhme him mi sä da zi u, pe hont'u yu mbäjä mi si u. Pe hin guí emhbú bi 'yot' ra ts'oqui ra David, bi 'yén'a ra Jesús. ⁵ Uague hin guím beimbú 'be'a mam bu ja rán t'edi ra Moisés nangue yu mbäjä 'burpu ja ra nijá, ngue ne 'bu ra pa ran ts'äya i øt' yá 'befi. Pe hing ra ts'oqui a i øt'e, nguetho gueru ja ra nijá dim pefi. ⁶ Ne nugá dí xi ahu, man'da xän hets'i ma ts'edigá xinda gue ra nijá, hanja guí emhbú bi 'yot' ra ts'oqui ma xädigá, bi 'yembi. ⁷ Pe nu ahu hin guí pähmbú 'be'a nam bøn'a im ma bu ja rá mhan Ojá ngue i gna: “Nugá man'da dí nde din ja nin huçcatehú, xinda gue gui hyohú yu zu'uc ngue gui pøscahu.” i en Ojá, bi 'yén'a ra Jesús. Nu bu xqui pähmbú 'be'a nam bøn'a, hin xcami yafu u hin'yú yá ts'oqui, bi 'yén'a ra Jesús. ⁸ Ne nugá guecá dán ja'igá ua ja ra ximhäi, drá hmu, ne i ja man t'edi ga mangá 'be'a da 'yot' yu ja'i ra pa ran ts'äya, bi 'yembi.

N'da ran'yohú ra mbedi rá 'ye bi hoc'a ra Jesús

⁹ Ne bi thoh pøya ne bi yurpu ja ra nijá. ¹⁰ Ne nu yän sühú a ra Jesús mi nde xtán dqnba n'da ra ts'oqui ngue mi sä xti yapi, ne bi t'emp'a ra Jesús:

—Ha da zä da mba ma hoqui a ra pa ran ts'äya n'da ra hyenni, uague hin'na, bi 'yén'u. Nguetho mí 'burpu n'da ran 'yohú ngue ra mbedi rá 'ye.

¹¹ Ne bi dq'a ra Jesús:

—Ha i 'bu a n'da ahu ngue nu 'bu ni de'yohú da dápú ja ra hyähái gue'bu ra pa ran ts'äya, ha hin gui jaxhu. ¹² Ha má gue't'a n'da ra ja'i ngue hin da zä da t'ørpa ran ho 'bu ra pa ran ts'äya. Ne nu'a, man'da di muui xinda gue yu de'yo, bi 'yén'a ra Jesús.

¹³ Ne nubøya, bi 'yén'a ra Jesús:

—Dami juän ni 'ye, bi t'emp'a ran 'yohú. Ne bi juän bøya. Ne 'bex bi gohi xän ho tengu man'da rá 'ye xän ho. ¹⁴ Ne nu yu fariseo emme bin cue bøya. Bi bøm bu ja ra nijá, bi nyæse u 'be'a dí zä da hyo ra Jesús.

Maya'bu bi hma 'be'a bi 'yot'a ra Jesús

¹⁵ Ne nu 'bu mi bæn'a ra Jesús 'be'a mi nde xtá 'yørpa u yu fariseo, bi bøm bu bøya, bi mba n'danni, ne emme xän ngu yu ja'i bi numanho da denthoho. Ne gátho midín hyenni bi hoc'a ra Jesús. ¹⁶ Ne bi xi u njon da xifi to'o a bi hoqui. ¹⁷ Ne nu'a bi 'yot'a ra Jesús ngue

njon bi ndepe da xifi, bin theui a mi hma maya'bu 'bu mi 'yén'a ra pøngahyá Isaías:

¹⁸ Nuna guehna ma 'yehægá dá huahni ngue emme didí huçcá ne i hurca ma mbái, ga un ma Hogandáhi

ngue da xi u i thände yá ojä zehé, nangue ran juänbi ga øt'á 'bu ran zegui ra pa.

¹⁹ Ne hin din sate a ne xín dim mbatho, ne hingan ts'edi din yá hapu din 'yo.

²⁰ Ne nu'u in ja tengu 'bu ra xithi bi domp' ran dqáhi, da xots'i mahøn'a.

Ngutho u in ja tengu n'da ra sibi mi ts'ut'ho da huçzehé, di japi ngue da de xän ho mahøn'a, asta gue'bu bi zøni dim hmu xän ho ua ja ra ximhäi, ne din jabu da 'yot'e.

²¹ Ne gátho yu ja'i 'dahma 'dan'yo bu na yá da domp' ran ho da 'yørpa u, i en Ojá, bi 'yén'a ra Isaías maya'bu.

Gue'a bi ma nangue ra Cristo rá Thahni Ojá.

Bi t'embi n'youi rá ts'edi ra zithu a ra Jesús

²² Ne n'da ran 'yohú min 'youi ra zithu ne mi xädá ne mi gore, bi ts'ixpu 'bu a ra Jesús, ngue di hoqui. Ne 'bexgue bin zø yá dá, ne bi nyá bøya. ²³ Nu'u gátho bi nu 'be'a bi 'yot'e bi hyonya thoho u, ne bi 'yena:

—Masque guehna mi man u yu pøngahyá, ngue rá m bom'beto ra David, ngue rá Thahni Ojá, bi 'yén'u yu ja'i.

²⁴ Ne nu yu fariseo 'bu mi 'yøde 'be'a i man yu ja'i, bin cue u, bi 'yena:

—Nuna ran 'yohú na i høn a thi yu zithu nguetho in 'youi rá ts'edi a yá hmu, sä en'u.

²⁵⁻²⁶ Ne 'bex bi bq'a ra Jesús 'be'a mim bæn'u yu fariseo ne bi 'yemp'a:

—Pe him majuáni guí mamhbú, nguetho nu ra zithu hin da zä din susehu yám fäts'ihu. Nu'bu din suse din juase yá ts'edi u 'bu, tenguthoho 'bu n'da ra ts'ut'abi din heque ne din tunhdú u yám fäts'ihu, di 'besé yá ts'edi 'bu. Ne ngutho n'da ra hnini o gue n'da ra ngu 'bu din heque, pe gá dim 'be u. ²⁷ Nu'ahu guí emhbú dín 'yo'be rá ts'edi ra zithu, janangue'a i sä dí høn a thi yu zithu, sä guí emhbú. Pe xi'bu da gue'a dí øt'á, ha in jabu u guí xänbahu 'bu i høn a thi yu zithu u. Ne guesé u i ut'ahu ngue him majuáni a guí mamhbú, bi 'yén'a ra Jesús. ²⁸ Pøgue rá Hogandáhi Ojá dá høn a thi yu zithu ne dá ut'ahu ngue ya di manda rá ts'edi Ojá ua guí 'bahmbú, bi 'yemp'a.

²⁹ Ne tenguthoho n'da ran 'yohú 'bu i 'burpu ja rá ngu, hin njongui sä da yurpu 'bu hinga m'bet'o da mba nthurpi yá 'ye, ne nuya sä da yurpu ne da hyæspi 'be'a gátho i ja bu. Dín jagá bu, him mí sä xcá mispa yu zithu 'bu hin xcá tapá u yá hmu, bi 'yén'a ra Jesús.

³⁰ Ne nu'a to'o hingui numansugui, man sui'be a. Ne nu'a to'o hingui øt' ma 'befi i di japi dim 'be u mi'da, bi 'yén'a ra Jesús.

³¹ Janangue'a dí xi ahú, hont'a go má ts'oqui ne hont'a go má ts'ore da man a n'da, i sä da mba ma punbi, pe nu'bu i man ra ts'ore nange rá Hogandáhi Ojá n'da, ya hin da zá da mba ma punbi n'da 'bu. ³² Pe dí xi ahú, nu'bu 'bo'o da man ra ts'ore nanguécá, dán ja'igá ua ja ra ximhäi, pe i sä da mba ma punbi a. Pe nu'a da man ra ts'ore nange rá Hogandáhi Ojá, pe hin jam'bu da mba ma punbi a, bi 'yén'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'da'anguui a rá mbui n'da a rán t'ót'e n'da

³³—Pe nu'bu xun ho ran t'ót'e nge dá hön a thi u yu zithu, nde'bu gui numanhoju 'bu, nguetho gui 'yemfu xun ho ra za gue'bu xun ho rán dät'ä. Pe nu'bu hingui ho yán dät'ä gui 'yemfu hingui ho ra za 'bu. Nguetho nu yán dät'ä i zupü da bá a n'da nda'a ní za a, bi 'yén'a ra Jesús. ³⁴ Nu ahú, tengu'bu yú meni ahú yu pozü. Hague dán zá gui mamhbu n'da ra nde xun ho 'bu xun ts'otho ahú. Nguetho nu'a i yurü rá mbui n'da, gue'a i pön rá nde n'da, bi t'emp'ü yu fariseo. ³⁵ Nu'a ran 'yohu i yuh ran ho rá mbui, hont'a xun ho im ma, pe nu'a ran 'yohu xun ts'o, hont'a im ma, nguetho xun yuh ran ts'o rá mbui. ³⁶ Ne dí xi ahú nge nu'a ra pa din ja ran juanbi, gátho yu ja'i da mba ma juanbi nange a him bin 'yomfñi 'be'a i mba a bi man u. ³⁷ Ne nange yam hma gá mamhbu dí ts'an'nahú ran unbi 'da ahú ne dí mba ma thögue 'da ahú, bi 'yén'a ra Jesús.

Ra Jesús nte ma hmepya bi 'yu 'bu mi t'äp yu hmepya

³⁸ Ne nubüya, bi t'emp'a ra Jesús, bi 'yemp'ü 'da ma ngarpihe yu fariseo ne yu xänbate nijä:

—Gra xänbate, dami 'yurcahe n'da ra hmepya nge'bu majuani Ojá bi 'da'a ni ts'edi.

³⁹ Bi dät'a ra Jesús:

—Nu'ü xö 'uegue nange Ojá ne xun ts'o yú mbui, gue'ü i äh yu hmepya u. Pe hin da t'ut yu hmepya u, pe hont'a n'da ra hmepya da t'uti, tengu bi 'yot'a ra Jonás. ⁴⁰ Nge tengu thoho ra Jonás, hyu pa ne hyu xui bi 'yo bu mbo rá foho n'da ra dähua, ne ngutho din jacá guecá dán ja'igá ua ja ra ximhäi, hyupa ne hyu xui ga o bu 'bu u xun du, bi 'yén'a ra Jesús 'bu mi 'yemp'ü. ⁴¹ Ne dí xi ahú, nu'ü mí 'bupü ra dähniini Ninive 'darbu gam 'bähmbu u 'bu bin ja ran juanbi 'bu ran zegui, ne da 'yut'ahü i ja ni ts'oquihü. Nguetho nu'ü 'bex bi päh yú mbui 'bu mí 'yö a bi man a ra Jonás, pe nu ahú xö hin guín nde gui päh ni mbuihü nange'a dí mangä. Ne nugä, man'da xun hets'i ma ts'edi xinda gue ra Jonás, bi 'yén'a ra Jesús. ⁴² Ne'a ra xisu min ts'ut'abi bu Sur, 'darbu gam 'bähmbu a 'bu bin ja ran juanbi 'bu ran zegui. Ne da 'yut'ahü nge i ja ni ts'oquihü. Nguetho nu'a yatho

bá ghe nge mi nde da 'yö a 'be'a bi man a ra ts'ut'abi Salomón nange ran 'yomfñi bi un Ojá, pe nu'ahü hin gui nde gui 'yöhmbe a dí m mangä. Pe nugä man'da i ja rá ts'edi mam hmangä xinda gue ra Salomón, bi 'yemp'ü yu fariseo a ra Jesús.

Nu rá mbui n'da da yut' ra zithu mahón'a 'bu hin da bñ Ojá

⁴³—Pe nu'a ran ts'o guidí hohü, din ja ahü tengu bi 'yot'a n'da ra ja'i min 'youi n'da ra zithu. Ne bi bön a ra zithu, bin 'yo bu ja ra 'yonhäi, mí honi hapü din säya pe him bi dñi hapü din säya. Ne bi mbeng bu ja rá mbui ra ja'i bu bá nets'i. ⁴⁴ "Man'da xun ho 'bu ga peng bu bá nets'i," bi 'yénse a ra zithu. Ne nu'bu mi mbeng büya, bi zöm bu ja rá mbui a ra ja'i mahón'a, ne bi nu tengu'bu n'da ra ngu nge mán joqui bu rá mbui, ne njom mí 'bupü nguetho him bin zam bu rá m hman Ojá. ⁴⁵ Ne xö bi mba büya bá si mí yoto yú minzithuhü nge man'da emme xun ts'o i ö't'e, ne bi yurpü, bin säya bu rá mbui a ra ja'i. Ne man'da emme xun ts'o bi 'yot'a ra ja'i büya. Ne gan jahü bu, bi 'yemp'ü yu ja'i a ra Jesús.

Nda'a u i din cuhu ra Jesús

⁴⁶ Ne nu ra Jesús mí yahu yu ja'i 'bu mi zöm bu a rá mbe ne yán 'yohu. Bi zöm bu ja ra ngu mí 'bui. Pe him bi yurpü, bim 'bätho bu thi, mi nde xtin yaui a rá ts'unt'ü. ⁴⁷ Ne nu'ü 'da büya bi xi a ra Jesús:

—I 'bäcua thi ni mbe ne nin 'yohu, ne in nde gan yahu 'na, bi t'emp'a ra Jesús.

⁴⁸ Ne bi dät a ra Jesús:

—Ga xi ahü to'o a ma mbe ne to'o u man 'yohu.

⁴⁹ Ne bi 'yut'ü yú xädi büya:

—I 'bucua ya ma mbe ne ma cu, bi 'yena.

⁵⁰ Nguetho hont'a go to'o i ö't' rá pähä ma Ta bi 'bupü mahets'i, gue u man 'yohu u, ne gue'ü man ju u, ne gue'ü ma mbe u, bi 'yén'a ra Jesús.

13

Rán t'uti ra mbomhmudä

¹ Ne nubüya bi bön'a ra Jesús bu ja ra ngu mí 'bui, ne bi mba nín hupü ja ra ndendejä. ² Ne emme bim peti bu yu ja'i, janangue'a nu ra Jesús bi ndexpü ja n'da ra mbosa ne bi hyu bu. Pe hingui 'yo a ra mbosa, bá copü ndenthe. ³ Ne bi xänba u yu ja'i, bi xi i 'da yun t'uti. Ne nu'a n'da ran t'uti bi mam bu, bi 'yena:

—N'da ra mbomhmudä bi mba bu huähi.

⁴ Ne nu'bu mi mbon yu hmudä, nu'ü 'da bi zo bu ja ra 'yu, ne bá ghe yu doja bi za u. ⁵ Ne nu mi'da yu hmudä bi zo bu ja yu 'bodo, 'bexgue bi böst'e nguetho hingui pidi ra häi. ⁶ Pe nu'bu mambá pöx ra hyadi 'bexgue bi 'yot'ü nguetho him mi ja yu 'yü xun ho. ⁷ Ne nu mi'da yu hmudä büya bi zo bu ja yu 'bo'üñi,

ne bi bōx'u yu hmodä. Pe nu'bu min te yu 'uini baya bi go'mi, ne bim 'bedi. ⁸ Pe nu' u 'da bi zo bu ja ra hogahäi, ne bin ja xun ho u. Nu 'da bi ndø'a n'da ciento, ne nu' u 'da bi ndø'i hyäte, ne 'däte ma 'det'a bi ndø u 'da. ⁹ Pe nu'bu i ja ni zaguhä, dami jamansu 'be'a dí xi ahä, bi 'yemp'u yu ja' i a ra Jesús.

Iän'du yu xädi ra Jesús hanja i xih yun t'uti yu ja' i

¹⁰ Ne dá xihmbe ra Jesús buya, dá emfe:
—Hanja gní xänba yun t'uti yu ja' i, ne hingui pā u 'be'a nam bōn u, dá emfe.

¹¹ Ne nu ra Jesús bi darcähe buya, ne bi 'yēnje:

—Nu ahä bin ja ahä gá pāhmbu a njom mi pāh mam'bet'o 'bepu ní manda rá ts'edi Ojā, pe nu' u mi'da, him bin japi da bādi, bi 'yēngāhe ra Jesús. ¹² Ne tengu thoho a ram hma i ēna: “Nu'a i ja, man'da xun ngu din t'unni, ne nu'a zi ts'utho i ja, ne'a i ja da thänba a,” gan jahu bu. Nu' u i honi da bādi, man'da xun ngu da bādi. Pe nangue u hingui honi da bādi, ne a zi ts' u mi pādi da thänba u. ¹³ Janangue'a yun t'uti thoho di xi u, nguetho i øde pe ēna gue'bu him bi 'yøde, ne i nu pe tengutho 'bu hin te xtā nu; him bi yut' yä mbui a dá xifi, bi 'yēn'a ra Jesús. ¹⁴ Ne majuāni i man'a ra pōngahyā Isaiās nangue u 'bu mi 'yēn'a:

Gui 'yøhmbu pe hin gui pāhmbu 'be'a gá 'yøhmbu.

Ne gui nuh pe hin gui pāhmbu 'be'a nám bōn'a guin nuh.

¹⁵ Nguetho nu ni mbuihu emme xam mētho, ne njām'bu gui 'yøhmbu, tengu'bu njot' i ni guh,

ne njām'bu gui nuh, tengu'bu guidi ts'ant' ni dāhu,

ne hin jān'bu i sã da bēn ni mbuihu ngue dim pādi nangue ran ts'o, ngue ga nyān ah,

i ēn Ojā, bi 'yēn'a ra pōngahyā Isaiās 'bu may'a bu, bi 'yēn'a ra Jesús.

¹⁶ Pe nu'ahä majāpi ahä nguetho i nu ni dāhu ne i øh ni guh, bi 'yēngāhe ra Jesús. ¹⁷ Majuāni dí xi ahä emme xun ngu yū pōngahyā Ojā ne xun ngu yu ja' i ngue 'dat' Ojā mim bēni, mí nde xtā nuna gātho gui nuh ya, pe him bi zã bi nu; ne emme mí nde xtā 'yøhna gui øhmbu ya, pe him bi zã bi 'yøde, nguetho him mi zōn ra ora xtām bādi, bi 'yēngāhe dyu xädigāhe ra Jesús.

'Be'a rān theui a ran t'uti ra mbomhmudä

¹⁸ —Ne nuya ga xi ahä 'be'a nam bōn'a rān t'uti a ra mbomhmudä, bi 'yēngāhe ra Jesús. ¹⁹ Ne nu'a to'o bi sih ram hma ngue di manda ua rá ts'edi Ojā, ne him bi bādi 'be'a nam bōn'a, in ja tengu u yu hmodä bi zo bu ja ra 'yu, ne 'bex bá ē'a ra zīthu bi hyāx a ra hmodä bi thupä ja yū mbui. ²⁰ Ne nu' u yu hmodä bi zo bu ja yu do, tengu'bu n'da ra

ja' i emme di johya 'bu ja bi 'yø a ram hma, pe maxøts'e thoho. ²¹ Ne hinga gātho mbo yä mbui, nguetho hin'yu yä 'yu xun ho, ne go zi ts' u din unbi nangue a ram hma, 'bexgue da 'uegue. ²² Ne nu'a ra hmodä dá xi ahä bi zo bu ja yu 'uini, nam bōni tengu n'da ra ja' i bi 'yø a ram hma, pe hōnt'a emme im bēn ra ximhäi ne ra mbēti ngue i hāt'i, janangue'a bi japi bim 'be a ne hin te bin ja rá 'befi Ojā nangue'a ra ja' i tengu a. ²³ Pe nu'a ra hmodä dá ma ngue bi zo bu ja ra hogahäi, nam bōni tengu u i ømanho a ram hma ne i pādi 'be'a yän thehu a, ne din te xun ho u ne da ndøgue tengutho yu hmodä, ngue nu' u 'da bi ndø'a n'da ciento, ne' u 'da bi ndø a hyäte, ne u 'da bi ndø a 'däte ma 'det'a.

Rān t'uti ra hmodä xun ho ne a hingui ho

²⁴ Ne nu ra Jesús buya bi xih mi'da yun t'uti u yu ja' i, ne bi 'yēmbi:

—Nu'bu bi 'yøt' ran ts'ut'abi Ojā, in ja tengutho 'bu n'da ra ja' i bi du a n'da yu hmodä xun ho bu ja rá huāhi. ²⁵ Pe nu'bu mín xui ne gātho bin āha, bi mba a rān shiui ne 'darbu bi duhmi a n'da yu hmodä hingui ho bu ja rá huāhi, ne bi mba buya. ²⁶ Ne nu'bu mí bōx buya, bi bōx' u xun ho ne u hingui ho, 'darbu bi bōts'e. ²⁷ Ne nu' u yū 'yēhe buya bi mba bi xi u yū hmu: “Nu yu hmodä gá tupä ja ra huāhi, xun ho 'bu gmi tuhu, haru bi nequi u yu hmodä hingui ho,” bi 'yēmbi. ²⁸ Ne nu u yū hmu buya bi 'yēmbi: “Ne masque n'da man shi'be bá ēhe bi ts'onga ma huāhi,” bi 'yēna. “Ha ga xathu u yu paxi hingui ho,” bi 'yēn' u yū 'yēhe buya. ²⁹ Ne nu yū hmu bi 'yēmbi: “Hin'na, hin da zã gui mbähä gui xathu u yu paxi hingui ho, nguetho xøhma ts'arpu thoho ne u xun ho gui xathu. ³⁰ Man'da xun ho gui hyethohu 'darpu din te, ja gue'bu bin ja ran sofo. Ne nubuya ga xi u yu mbefi ngue nu' u hingui ho di peti ne da 'yudi, ne nu u xun ho buya da mbē'ts' bu ja ma ngu,” bi 'yēn u yū hmu, bi 'yēn'a ra Jesús.

Ne guehna man'da ran t'uti bi mam 'bu mi xi u yu ja' i.

Rān t'uti rá hmodä ra mostaza

³¹ Ne man'da ran t'uti bi man'a ra Jesús ne bi 'yēna:

—Ne tengu n'da rá hmodä ra mostaza bi dupä ja rá huāhi n'da ra ja' i. Ne zi ts'utho a, emme man'da zi ts' u xinda gue u mi'da yu hmodä. ³² Pe nu'bu bin te ne man'da xun ndoho bu ni nequi, madague'bu ra c'ani thoho, pe i te tengu'bu n'da ra za guerpä da zã da 'yøt' yū 'bafi yu doja bu ja yū 'yē. In jabu rá ts'edi Ojā bu ni nequi ngue di manda ua, bi 'yēn'a ra Jesús.

Rān t'uti rá txi ra hocjūni

³³ Ne man'da ran t'uti bi ma ra Jesús ne bi 'yēna:

—Ne tengu ra íxi 'bũ din jap'a ra hocjani, ne gátho bi nden a ra juni bũya. In jabũ rá ts'edi Ojã bũ ni nequi ngue di manda ua, bi 'yẽna.

Maya'bũ bi ts'anni da man yũn t'uti a ra Jesús

³⁴ Ne ngubũ bi 'yõt'a ra Jesús, hõnt'ũ yũn t'uti bi 'yut'ũ yũ jã'i 'bũ mi xãmbi. ³⁵ Ne gue'a bi man'a ra põngahyã maya'bũ ngue din ja 'bũ mi 'yẽna:

Ga utã yũ jã'i yũn t'uti,

Ga xãmba a njon mi pãdi asta gue'bũ go mi mbũh ra ximhãi,

i ẽn Ojã, bi 'yẽn'a ra Isaiãs 'bũ mim põngahyã.

'Be'a rãn theui a rãn t'uti ra hmudã xũn ho ne'a hingui ho

³⁶ Ne nubũya bi xi ũ yũ jã'i a ra Jesús ngue da mbengui. Ne nu'bũ gátho mí mba ũ, bi mba ra Jesús bũ ja ra ngu. Ne dá tendãhe bũya. Ne nu'bũ mí hyupũ ja a ra ngu, dá ãnhde:

—Dami xije ts'ũ 'be'a nam bõn'a ran t'uti gá ma nangue ra hmudã hingui ho bi dupũ rá huãhi a ran 'yohũ, dá ẽmfẽ.

³⁷ Ne bi 'yẽngãhe ra Jesús bũya:

—Nu'a nam bõni ngue yũ hmudã xũn ho ũ dí tucã, guecã dán jã'igã ua ja ra ximhãi. ³⁸ Ne nu'a ra huãhi nam bõni gue'a ra ximhãi.

Ne nu'a ra hogahmudã nam bõni gue'ũ di manda rá ts'edi Ojã ũ. Ne nu'a ra hmudã hingui ho nam bõni yũ jã'i ngue rá mbeti ra zĩthu. ³⁹ Ne nu'a rãn sãuii a rá mbeti ra huãhi ngue bi dupũ yũ hmudã hingui ho, gue'a ra zĩthu a. Ne nu'a ran sofo nam bõni rãn zegui ra pa. Ne nu'ũ yũ mbefi da xoqui nam bõni ngue yãm 'behni Ojã mahẽts'i. ⁴⁰ Ne tengu thoho ũ yũ hmudã bi bõts'e ngue hingui ho ne bi mba ma munts'i ne bi mba nt'udi, din ja bũ 'bũ ran zegui ra pa. ⁴¹ Nugã ngue dán jã'igã ua ja ra ximhãi, 'bũ rãn zegui ra pa ga pen'dũ mam 'behni di peti gátho nangu yũ jã'i ra ximhãi. Ne gátho ũ bi 'yõt' ran ts'o da thõn a thi, ne ũ gátho midí parpa yũ mijã'ihũ da 'yõt' yũ ts'oqui. ⁴² Ne da thõspũ ja ra sibi njãm'bũ i huẽt'i, guepũ din zoni ne din guxt' yũ ts'i bũ. ⁴³ Ne nubũya, nu'ũ to'o i õt' rá pãhã Ojã, di nec thoho tengu ra hyadi bũ di manda rá ts'edi ma Tahu mahẽts'i. To'o gátho ja yũ zagu, di jamansu a díim mangã yũ, bi 'yẽngãhe ra Jesús.

Rãn t'uti a ra mbeti man t'agui

⁴⁴ Ne man'da ran t'uti bi man'a ra Jesús, bi 'yẽna:

—Nu n'da ran 'yohũ bi ñin'a n'da ra mbeti bũ mbo ra hãi ngue ẽmme di muui a. Ne bi gãrpũ mahõn'a. Ne midí johya, ne bi mba bũya da mbã 'be'a gátho mí pe'ts'i guepũ bi zã bi ñãn'a ra xẽqui a guepũ bi ñin'a di muui, ngue mí pãdi man'da da ñãpi bũ. Ne din jabũ

gui 'yõthũ ngue ẽmme gui hyomhbũ ngue di manda rá ts'edi Ojã, bi 'yẽn'a ra Jesús.

Rãn t'uti a ra do ẽmme di muui xãm hmadi

⁴⁵ Ne xõ bi 'yẽna:

—Nu n'da ra põhõ ngue mi honi da ñãn yũ do i thĩm bũ mbo ra dehe xãm hmadi di muui. ⁴⁶ Ne nu'bũ mí ñin a n'da man'da mahotho xinda gue'ũ gã min nu mam'bet'o, bi mbã 'be'a gátho mí pe'ts'i ne bi ñãn'a ẽmme mahotho bũya. Ne din jabũ gui 'yõthũ ngue ẽmme gui hyomhbũ ngue di manda rá ts'edi Ojã, bi 'yẽn'a ra Jesús.

Rãn t'uti n'da ra xit'q án t'ei bũ ja ra ñãqãdehe

⁴⁷ Ne man'da bi man'a ra Jesús, bi 'yẽna:

—Nu'a ní 'yõt' ran ts'ut'abi Ojã, in ja tengu n'da ra xit'q ngue i pa nt'ei bũ ja ra ñãqãdehe, ne i the hõnt'a go ní huã i 'bũpũ mbo ra dehe.

⁴⁸ Ne nu'bũ ya bi yu'a yũ xit'q yũ mbahua, da gux bũya, da mba nĩn hupũ ja ra ndenthe ne da huan'dũ yũ huã xũn ho da 'yũrpũ ja yũ 'bõts'e ne nu'ũ hingui ho bũya di bunt'i. ⁴⁹⁻⁵⁰ Ne din jabũ 'bũ rãn zegui ra pa, 'darbũ dim 'bãhmũ ũ yũ ts'om'bãi ũ xũn ho bi 'yõt'e. Ne nu yãm 'behni Ojã mahẽts'i da huan'dũ yũ ts'om'bãi ne da 'yentpũ ja ra sibi njãm'bũ i huẽt'i, guepũ din zom bũ ũ ne din guxt pũ yũ ts'i, bi 'yẽngãhe ra Jesús.

Mahyoni a mi pezehe ne'a xõ bi ñim ma'dayo

⁵¹ Ne nu'a ra Jesús bũya bi 'yẽngãhe yũ xãdigãhe:

—Ha guí pãhmũ a dí xi ahũ ya.

—Hãha, ma Hmu, ya dí pãhmbe a guím ma, dá ẽmbãhe a.

⁵² Ne xõ bi 'yẽngãhe bũya:

—Nu'ũ midĩn xãh ram hma maya'bũ, ne a ram hma ma'dayo da hyumbi din xãdi, ngue 'bẽpũ ní manda rá ts'edi Ojã, hin te di 'beh rãn xãdi ũ bũya, ne da zã da xãmba ũ mi'da. Din ja tengu'bũ n'da ra jã'i i ja 'be'a i pe'ts'i ngue gã mahyoni. Ne'a bi zocpa yãm bombõta ne'a bi ñinse. Janangue'a hin te di 'be' ũ 'bũpũ ja rá ngu, bi 'yẽngãhe ra Jesús.

Yũ mengu bũ rá hñini zehe him bi 'yẽc'yẽi rá ts'edi ra Jesús

⁵³ Ne nu'bũ mí gua'a bi man ra Jesús bũya bi bõm bũ. ⁵⁴ Ne bi mba bũ rá hñini zehe ngue Nazaret. Ne bin xãpũ ja ra nijã, ne nu yũ jã'i bũya bi hyonya thoho 'be'a bi 'yõt'a, ne bi 'yẽna:

—Harũ bí hyã rãn 'yomfẽni na, ngue da zã da 'yõt'a i õt'e. ⁵⁵ Ha hinga guehna rá ts'unt'ũ ra yaxi na, ngue i 'bũcua rá mbe i María. Ne nu yãn 'yohũ ra Jacobo ne ra José ne ra Simõn ne ra Judas. ⁵⁶ Ne ũ yãn ju dí 'bũhmũ ũ. Pe harũ bí hyã a ran 'yomfẽni na, bi 'yẽn ũ yũ menguhũ. ⁵⁷ Ne him bi numanho a ra Jesús. Pe nu ra Jesús bi 'yẽmp'ũ:

—Gátho yu já'i in jabu. Nubu ja yú hnini zehé hin da hnumanho n'da rá pøngahya Ojá, xínga gue'u i 'bupru rá ngu da numanho, bi 'yén'a ra Jesús.

⁵⁸ Janangue'a hingui ngu yun t'ot'e mixte bi 'yøpɾu, ngue him bi 'yɛc'yei u 'bupru.

14

Ra Xuua Nxixyá bi thecpa rá yuga

¹ Nε min ts'ut'abi bu ra xequi Galilea a ra Herodes. Nε nu'bu mi sifi 'be'a gá bi 'yøt'a ra Jesús 'bu min 'yo bu, bi 'yén'a:

² —Masque ra Xuua Nxixyá a, bi dambɛni bu 'bu u xun du, janangue'a i ja rá ts'edi xun ho i øt' yun t'ot'e mixte, bi 'yém buya.

³⁻⁵ Nguetho guesε a ra Herodes bi hyo a ra Xuua Nxixyá. Bin cue a ra Herodes 'bu mi sifi ngue hingui ho a bi 'yøt'e ngue bi zinse a rá 'bepo, nu'a ra xisu mi 'buhmi a ra Felipe 'bu mi sin'a ra Herodes. Nε nu'a ra xisu, ra Herodías a. Nε bi 'yén'a ra Xuua: “Hingui ho gá 'yøt'e ngue gá sinba rá xisu a nin 'yohu,” bi t'ɛmp'a ra Herodes. Bin cuetho ra Herodes buya bi got'a fádi a ra Xuua nε bi manda dí tu't'i con yu cadena. Nε mim bɛni xta hyo a ra Xuua, pε him bi hyo nguetho mi su din cue yu já'i, ngue nu yu já'i mi pádi rá pøngahya Ojá a ra Xuua. ⁶ Pε nu'bu mi zøn ra pa bin ja rá ngopa a ra Herodes 'bu mi dát ra jeya mahøn'a, bi 'yøt'a n'da ran ts'ihmε nε bin nε a rá t'ixu a ra Herodías. Nε bi numanho a ra Herodes a ran hnei bi 'yøt' buya. ⁷ Nε bi 'yεmp'a ra hmute: “Dami 'yádi 'be'a gátho gui nde gui 'yáqui. Majuani dí xi i, ga 'da i 'be'a gátho gui 'yáqui,” bi 'yén'a ra Herodes. ⁸ Nε nu'a ra hmute buya bi 'yá a rá ya ra Xuua Nxixyá ngue di o ra mbohi, nguetho gue'a xí xi a rá mbe a da 'yáp'a.

⁹ Nε bi du rá mbui a ra Herodes buya, him mi ndehma da hyo a ra Xuua, pε hin'yú 'be'a sá da 'yøt'e nguetho ya xí xifi di unni 'be'a gá da 'yápi, nε ya xí 'yøh yu já'i di unni 'be'a gátho da 'yápi. ¹⁰ Nε bi manda buya ngue da mba ba thecpa rá ya ra Xuua Nxixyá bu ja ra fádi, nε ba jät'a n'da ra mbohi din t'un'na ra hmute. ¹¹ Nε nu'bu min t'unni bi den a ra mbohi bi un'na rá mbe buya.

¹² Nε nu yú xádi ra Xuua buya, bá tunba a rá ngøc'yei bu ja ra fádi, bi 'yágui. Nε bi mba buya bá xi a ra Jesús ngue ya xi da ra Xuua.

Bi 'uñ'i cut'a mahuqi yun 'yohu ra Jesús

¹³ Nε nu'a ra Jesús 'bu mí 'yøde bi du ra Xuua, 'bex dá mbähmbe dá huhe bu ja ra mbosa mí nde xcá sømhbe bu 'danguadi, mi gna xcám 'busehe n'da zi ora. Pε nu'bu mi pā u yu já'i ngue dá mbähmbe bu a ra Jesús, nε u bá nexpu ja yú hnini bi dengähe, bin 'yogua thohe gátho bu ja rá nyani a ra dādehe. ¹⁴ Nε nu'bu má çahmbe bu ja ra mbosa a ra Jesús, xun ngu u yu já'i xí zøm bu. Nε çmmε bi huç'c'u

buya nε bi hoqui hønt'a go to'o mí u. ¹⁵ Nε nu'bu min de buya dá çmbähe a ra Hmu:

—Ya bin de ya, nε njongui 'bucua ja ra xequi ua, dami xih yu já'i da mba bu ja yu hnini nε da dām bu 'be'a da zi, dá çmbähe a.

¹⁶ Nε bi 'yén'a ra Jesús:

—Pε hingui jatho da mba, pε guesε ahu dami 'uimbu, bi 'yengähe.

¹⁷ Nε dá tħahmbe buya:

—Pε hin'yú 'be'a da zi, nε hønt'i cut'a yu hme i ja ua nε yoho yu huá, dá çmfε buya.

¹⁸ —Bá çuhu ua, bi 'yén'a ra Jesús.

¹⁹ Nε bi xih yu já'i ngue din säya bu ja yu t'ei, nε bi hyan u cut'a yu hme nε yoho yu huá. Bi ndøst' mahçts'i nε bi 'yáp rán japi Ojá, nε bi xem buya nε bi 'dacähe dá darpähe yu já'i.

²⁰ Gátho bin sihmε u yu já'i nε bin niyá nε bi bong mi'da yu xequi bi yu'i 'de'ma yoho yu 'bøts'e. ²¹ Nε nu'u gátho bin sihmε i jua'i cut'a mahuqi u yun 'yohu, nε hin njon bi mbeh yu xisu xinga gue yu t'uhni.

Bin 'yo maxøts'e ra dādehe a ra Jesús

²² Nε nubuya, bi xije ga mbähmbe ngue ga 'daxhe ra dādehe mahøn'a. Dá huhe a ra mbosa dá mbähmbe buya. Go bi gosε bu a ra Jesús, bin 'yεhmbu yu já'i. ²³ Nε nu'bu mi mba u yu já'i bi ndezehε bu ja ra nyuni nε bi nyāui bu Ojá. Bá hazehε bu a. ²⁴ Nε nu'bu má mbähmbe ngue dá huhe ra mbosa, 'bu mi zøm made ra dehe, bi zeh ran dāhi nε çmmε bin ja yu t'øthe, nε ts'edi midí cos'a ra mbosa. ²⁵ Nε nu'bu ya mbe mi ts'atho da hyats'i, nε 'yo a ra Jesús bu maxøts'e ra dehe ngue da zū'a ra mbosa. ²⁶ Nε nu'bu mambá çpu ra Jesús, nε i 'yo bu maxøts'e ra dehe dá handähe buya, ba çpu nε hin dí pāhmbe ngue gue'a. Çmmε dán suhe nε dá mbahmbe:

—Ba çhu n'da ra ánima, dá çmhbe.

²⁷ Nε bi dārcähe a ra Jesús:

—Dami hyuthu nzambu, o guin suhu, guecä, bi 'yengähe.

²⁸ Nε bi dät'a ra Pedro buya:

—Nu'bu gue'e ma Hmu i, dami jaqui necä dan 'yo maxøts'e ra dehe nε ga søm bu guí 'bäi, bi 'yén'a.

²⁹ —Ba çcua, bi 'yén'a ra Jesús, bi t'ɛmp'a ra Pedro buya.

Nε nu'a ra Pedro buya bi çapɾu ja ra mbosa nε bi dū'mi bin 'yo maxøts'e ra dehe ngue in nde da zøm bu bí 'bä a ra Jesús. ³⁰ Pε bi nu ngue çmmε nts'edi ran dāhi nε 'bex bin su buya, nε bi dū'mi bi dont'a mbonthe. Nε nts'edi bi mbah pøya:

—Ma Hmu, dami yāngui, bi 'yεna.

³¹ Nε 'bex bi bændba rá 'ye a ra Jesús buya.

—Hanja ts'atho guí ç'yei ngue i ja ma ts'edi nε 'bexgue gá su 'be'a gán nu, bi 'yεmp'a rá hmu.

³² Nε nu'bu mi hyu ra mbosa a ra Pedro nε ra Jesús buya, 'bex bin hε a ran dāhi. ³³ Nε

nugáhe mí huhmbe bu mbo ra mbosa dán danyahmuhe bu mí 'bá a ra Jesús ne dá emfe:
—Majuqani maha, gue'e rá Ts'ant'u i Oja, dá emfe.

Bi hoc'u yu hyenni bu ra hnini Genesaret a ra Jesús

³⁴ Ne dá thohmbe buya dá sòmhe bu 'danguadi ra dehe bu mi ja ra xequi Genesaret.
³⁵ Ne nu'u yu ja'i mi 'bap, 'bu mi nu bi zòm bu ra Jesús, 'bexgue bi mbènñ ra nde hønbu go harpa ja yu hnini ngue ya mí 'bap ra Jesús. Ne bá ts'inbi gátho yu hyenni bu mi 'bucáhe a ra Jesús. ³⁶ Ne bi 'yáh ra mate u ngue bi dárpa rá nyáni rá pahni ra Jesús, ne 'bex bi yan u buya.

15

Ra Jesús bi ma 'be'a di ts'onba rá mbui n'da

¹ Ne nubuya bá ε i 'da ma ngurpihe ngue yu fariseo ne yu xánbate nijá. Bá nexpu Jerusalén u, ne bi 'yán'na ra Jesús:

² —Hanja u ni xádi hingui ten yán t'ot'e mam bombótah ne him 'be i xat'ye 'bu i sihme, bi 'yén'u.

³ Bi dá a ra Jesús ne bi 'yembi:

—Pe ne ahú guí festhohohú rán t'edi Oja 'bu guí homhbú guí 'yot' nin t'ot'e zehéu, bi t'emp'u yu fariseo. ⁴ Nguetho i mam bu ja rá m hman Oja: “Gui numansu ni ta ne ni mbe.” Ne a i mam bu ngue: “Nu'a to'o san rá ta ne rá mbe i jatho da tho,” bi 'yén'a ra Jesús.

⁵ Pe nu ahú, 'dan'yo thoho guí mamhbú, ngue guí emhbú xan ho 'bu di yarpa Oja a mí ja ngue xtá mbáx'a rá mbe o gue rá ta n'da ran 'yohu. Ne hin gá xihmbu ngue him bi numansu rá ta 'bu ngubu bi 'yot'e. ⁶ Gá 'yemhbú nte ní mba tho yán t'edi Oja 'bu guim bense nin t'edihú, bi 'yén'a ra Jesús, bi t'emp'u yu fariseo. ⁷ Pe emme guidi yorpahú a guim bémhbú, bi 'yemp'a ra Jesús. Majuqani bi man Oja bu ja rá søcuq ra Isaías 'be'a guí øthú ngue bi 'yena:

⁸ Nuya yu ja'i ya i esqui nangué yú nde, pe maxøts'e thoho ne hinga gátho yú mbui.

⁹ Ne sáti thoho 'bu i thandegui, nguetho hont'u yán t'edi zehé i xánba u mí'da, i en Oja, bi 'yén'a ra Isaías 'bu maya'bu, bi 'yén'a ra Jesús.

¹⁰ Ne nubuya, nu ra Jesús bi zon'du yu ja'i:

—Dami 'yøhmbú 'be'a dí xi ahú janangué'a guí pähmbú 'be'a nam bøn'a. ¹¹ Hinga gue'a i ts'i di ts'onba rá mbui n'da, pe gue'a ní bøm bu rá nde n'da, bi 'yén'a ra Jesús.

¹² Ne dá mbähmbe bu mí 'bäh ra Jesús.

—Nu'u yu fariseo bi beman'u a gám ma, dá emfe.

¹³ Ne bi däh ra Jesús, bi 'yena:

—Hont'a go 'be'a ma paxi him bi 'yézehé ma Ta, i jatho da mba nsat'i. ¹⁴ Nte guim bémhbú nangué u nguetho tengu'bu i xädä u,

ne éna da 'yut' ra 'yu yú mixädähu. Ne nu'bu n'da ra xädä i six'a rá mixädäui, thambéni tho gátho yoho da zo bu ja n'da ra hyähäi, bi 'yengáhe ra Jesús 'bu má emfe.

¹⁵ Nu ra Pedro buya bi xi a ra Jesús:

—Dami xije nangué a ran t'uti gá ma mahé'bu, 'be'a nam bøn'a, bi 'yembi.

¹⁶ Ne bi dá'a ra Jesús:

—Ha ne ahú xingui ts'u guí pähmbú 'be'a nam bøn'a dí xi ahú, bi 'yena. ¹⁷ Ha hin guí pähmbú nu 'be'a da zi n'da, da yurpu ja rá nde ne da mba bu ja rá foho, ne hingui zam bu, bi 'yengáhe. ¹⁸ Pe nu 'be'a gátho da bøn bu ja rá nde n'da i nexpu rá mbui ne gue'a di ts'on'a n'da. ¹⁹ Nguetho guepu mbo rá mbui n'da ni nex'u yu ts'on'yomfëni, ran thodu, ran 'yom'tëni madague'bu bin thät'a n'da o hin gana din thät'i, ne yam fë, ne yu fëhni, ne yan ts'ante, ne gue'u gátho ní nexpu rá mbui n'da u. ²⁰ Ne gátho u gue'u ní ts'om'bäi n'da ra ja'i u. Pe nu'bu bin sihme ne him bi 'yot'a ran t'ot'e ngue din xat'ye, hinga gue'a dán ts'on'a, bi 'yengáhe ra Jesús.

N'da ra xisu hin rá menguhú a ra Jesús bi 'yéc'yei a rá ts'edi ne bi yan'a rá t'ixu

²¹ Ne nubuya dá pømhe bu a ra Jesús dá mbähmbe bu ja rá xequi ra hnini Tiro ne ra hnini Sidón. ²² Ne dán c'athe n'da ra xisu ra mengu Canaan, hing ra israel a. Ne ts'edi bi mbafi, bi 'yemp'a ra Jesús:

—Gra Hmu, rá m bom'beto i ra David, din ja nin huécate nangué ma t'ixu in 'youi n'da ra zithu ngue emme di mbui.

²³ Nu ra Jesús bi thotho, tengu'bu him bi 'yø a bi xifi. Nugáhe buya dá xihmbe ra Jesús:

—Dami 'yørpa ra mate a ra xisu, janangué'a da mbengui, ne i mbafi i tengahú.

²⁴ Nu ra Jesús buya bi 'yena:

—Nu Oja bá pengui ga ørpa rá 'befi ngue hont'u ma menguhú yu israel ga jamansu, nguetho i 'bui tengu yu de'yo bi 'bèh ra 'yu, bi 'yena.

²⁵ Pe nu ra xisu bi zøm bu 'bäh ra Jesús bin danyahmu ne bi 'yembi:

—Gra Hmu, dami zequi.

²⁶ Pe nu ra Jesús bi 'yembi:

—Hingui ho 'bu n'da ran 'yohu da hyänba rá hme yú t'uhni, go di un'du yu t'u'yo, bi 'yembi.

Ngubu bi xifi nguetho hing ra israel a ra xisu. ²⁷ Bi 'yén'a ra xisu buya:

—Majuqani guim ma gra Hmu, pe ne'u yu t'u'yo i si yu xeca hme 'bom bu ja ra 'bimexa ngue i he u yú hmu.

²⁸ Ra Jesús buya bi 'yemp'a ra xisu:

—Gra xisu, emme guí éc'yei xan ho a ma mate. Janangué'a din ja a gá 'yádi, bi 'yembi. Ne 'bexgue gue'a ra ora bi yan'a rá t'ixu.

Bi hoc mi'da yu hyenni a ra Jesús

²⁹ Ne nubuya nu ra Jesús bi bøm bu. Dá mbáhmbe bu ja ra ndendádehe bu Galilea ne dá texhe bu ja ra nyuni, ne bi hyurü a ra Jesús. ³⁰ Ne xan ngu yu ja'i bi zøm bu mi hudi, ne bá ts'inba yu dogua, ne yu xädä, ne yu gore, ne yu do'ye, ne xan ngu mi'da yu mbedi ne yu hyenni bá ts'inba bu mi hu'a ra Jesús. Ne nu ra Jesús buya gátho bi hoc'u. ³¹ Ne nu yu ja'i bi hyonya toho 'bu mi nu bin ya yu gore ne bin 'yo u mi dogua ne bi yan'u mi do'ye, ne bin zø yá dá u mi xädä. Ne nu'bu mi nu 'be'a bi 'yot'a ra Jesús, bi 'yespa Oja, ngue ma Ojåhe dyu israelhe. Ne hyu pa dán degåhe bu yu ja'i.

Bi 'ujn'i goho mahuqhi yun 'yohu ra Jesús

³² Ne nu ra Jesús bi zongahe bi 'yengåhe: —Ëmme dí m bængå yu ja'i i 'bucua nguetho ya ná hyupa i 'bucua ne hin'yü 'be'a da zi yu. Ne nu'bu ga xifi da mba bu yá ngu, masque hin da hyát'i da zøm bu ja yá ngu, bi 'yén'a ra Jesús.

³³ Ne dá emhbe buya: —Pe hin hapu ga tímhbü ra hme ga unhdü yu ja'i, nguetho emme xan ngu i 'bucua, ne njongui 'bucua ngue ga támfu ra hme, dá emfe.

³⁴ —Hangui guí hånü ra hme thå, bi 'yén'a ra Jesús.

—Yoto toho yu hme ne zi yoho yu t'uhua, dá emfe.

³⁵ Ne nu ra Jesús bi xih yu ja'i din säya bu häi. ³⁶ Ne bi hyan'u yu hme a ra Jesús ne yu hua, ne bi 'yáp rán japi Oja nangu u bi hyani. Nubuya, nu ra Jesús bi xen yu hme ne yu hua ne bi dargåhe ngue ga unhdü yu ja'i bu mi hudi. ³⁷ Ne gátho u mi 'bæpü bin sihme u ne bin niya, ne bi bongui yoto yu 'bøts'e 'bu mi niya. ³⁸ Ne goho mahuqhi u yun 'yohu bin sihme, ne njom bi mbeh yu xisu ne yu t'ahni. ³⁹ Ne nu ra Jesús buya bi xih yu ja'i da mbeng yá ngu. Ne nu'bu mi mbeng yu ja'i buya dá mbáhmbe mahøn'a a ra Jesús, dá huhe ra mbosa mahøn'a ngue ga sømhbe bu ra xequi Magdala.

16

Yu ngurpi yu judío bi 'yåh mi'da yu hmeppya

¹ Ne nu'bu ma sømhbe bu, bi zøm bu 'da ma ngurpihe ngue yu fariseo ne yu saduceo, in nde da zåp rá mbai a ra Jesús, bi 'yembí:

—Yurcahe n'da ra hmeppya ngue ga påhmbe majuqni Oja bá pen'ni i, bi 'yén'u.

² —Pe nu'ehü, bi 'yén'a ra Jesús, guí nuhu xan theni yu güi 'bu xøn de ne guí emhbü buya ngue din hyadi 'bu bi hyats'i. ³ Ne nu'bu guí nuhu ts'utho xan theni yu güi 'bu xudi, guí emhbü din da'ye buya. Ëmme guidi yorpanu a guím bæmhbu. Hanja ngue guí påhmbe 'be'a nam bøn'u yu güi guí nuhu ne hin go guí påhmbe 'be'a nam bøn yu hmeppya guí nuhu ya, bi 'yén'a ra Jesús. ⁴ Nu ahü guí 'båhmbe

ya, gue ahü gyu ts'om'båihü, xcá 'uehmbe bu rá 'yu Oja, ne sä guí åhmbe ra hmeppya ya pe hin da t'ut'ahü ra hmeppya. Pe høn't'a ra hmeppya da t'ut'ahü tengu bi 'yot'a ra Jonás maya'bu, bi 'yén'a ra Jesús bi 'yemp'u yu fariseo. Ne xø dá mbåcåhe a ra Jesús buya.

Ra Jesús bi xih yu xädi di jamansu nangué rá íxi yu fariseo

⁵ Ne nubuya dá penje mahøn'a 'danguadi ra dádehe a ra Jesús. Ne dá pumbenihe a ra hme nzaí mí sihe ngue min 'youi ra íxi. ⁶ Nu ra Jesús buya bi 'yengåhe:

—Damim fåhmbe nangué yú íxi yu fariseo ne yu saduceo, bi 'yena.

⁷ Ne dá ensche:

—I man na ya ngue him bá hånü ra hme.

⁸ Ne nu ra Jesús bi bædi 'be'a dá bæmhbe ne bi 'yénje:

—Hanja guí emhbü: “Hin'yü ra hme ga sihu.” Pe ts'utho guí ec'yelhü. ⁹ Ha gá pumbenihe 'bu má 'ujngå goho mahuqhi yun 'yohu ngue høn't'i yoto yu hme ne yoho yu t'uhua, ne bi bong toho yoto yu 'bøts'e yu hme. ¹⁰ Ne'bu má 'ujn'i cat'a mahuqhi yun 'yohu ngue høn't'i cat'a yu hme mi ja, ne xan ngu yu 'bøts'e bi yu 'bu mi bongui. ¹¹ Hanja hin gá påhmbe 'bu má xi ahü nangué yú íxi yu fariseo ne yu saduceo, pe hin nangué u yu hme dá xi ahü, bi 'yengåhe.

¹² Ja dá påhmbe buya 'be'a nam bøn'a bi xije ra Jesús. Dá påhmbe ngue gue'a yún xädi yu fariseo ne yu saduceo, ne hinga gue'a njuqntho ra íxi bi ma.

Ra Pedro bi ma to'o a ra Jesús

¹³ Ne nubuya dá mbáhmbe ra Jesús bu ra xequi Cesarea, guerpü min ts'ut'abi ra Felipe. Ne bi 'yångahe dyu xädigåhe ra Jesús:

—'Be'a im bæn'u yu ja'i ngue to'ogå, ngue guecå dán ja'igå ua ja ra ximhäi, bi 'yena.

¹⁴ Dá thåthe buya:

—Nu'u 'da yu ja'i im bæni gue'e gra Xuua Nxixyå, ne nu'u 'da im bæni ngue gue'e gra Elías mi 'båh maya'bu. Ne nu'u 'da im bæni gue'e grå Jeremías ngue maya'bu xøn du, uague man'da rá pøngahyå Oja, i çn'u, dá emfe buya.

¹⁵ Nu ra Jesús buya bi 'yångåhe:

—Xi'ahü, 'be'a guím bæmhbu ngue to'ogå.

¹⁶ Ra Simón Pedro buya bi dåti:

—Gue'e rá thahni i Oja ngue ra Cristo, rá Ts'ant'u i Oja i 'bui.

¹⁷ Ra Jesús bi 'yembí:

—Majapi i gra Simón, rá ts'ant'u i ra Jonás, nguetho nu'a gá ma hinga n'da ra ja'i bi bæni i, pegue Oja ma Ta bí 'båh mahets'i bi bæni i. ¹⁸ Pe ne'a dí xi i, nu'i gra Pedro, nu'a ni thuhu nam bøn'i gue ra do. Nguetho tengu 'bu da gue'e gra dongu guerpü dí mbåh rán ngu Oja, nangu'e ga da'må ga pet'u da 'yçc'yeigui. Ne hin'yü 'be'a da zå di jua u, xing ran dåte, bi 'yén'a ra Jesús. ¹⁹ Ne ga 'da a n'da

nin t'edi ngue gui xih yu ja'i 'beru dí yut'a n'da bu di manda Oja. Tengu'bu ga 'da a n'da ran sogui ngue gui xocru di manda rá ts'edi Oja. Ne nu'a gui 'yembi hingui ho ua ja ra ximhäi, neru mahets'i da t'embi hingui ho a. Ne ngutho a gui 'yembi xun ho, neru mahets'i da t'embi xun ho a, bi 'yen'a ra Jesús.

²⁰ Pe nubuya, nu ra Jesús bi hegähe hin ga mamhbe bu 'buh yu ja'i ngue guese a rá Thahni Oja, ngue ra Cristo.

Ra Jesús bi ma da tho ne da dambeni

²¹ Ne nu'a ra pa a, bi du'mi bi xije jatho da mba bu Jerusalén di unba bu u ma ngarpihe, ngue yu dac'yei ne yu mbäjä ne yu xänbate nija. Ne bi xije da tho ne da dambeni 'bu ná hyupa. ²² Ne nubuya bi zixru ma'ueni a ra Pedro ne bi zui, bi 'yembi:

—O guidi japi da bent'i i, damin yäni, bi t'emp'a ra Jesús, bi 'yen'a ra Pedro.

²³ Ne bi da'a ra Jesús:

—Dami pöni gra zithu. Ni mba, nguetho gui engui hin ga ot'a a bi zän Oja. Hin'yu nin 'yomfäni tengu im ben Oja, pe hont'a im ben yu ja'i guim beni, bi 'yen'a ra Jesús, bi t'emp'a ra Pedro.

²⁴ Ne nubuya, bi 'yengähe:

—Pe to'o gätho in nde da dengui i jatho hin da ben'a rá pähä zehé ne da hyät yan unbi madague'bu da tho. ²⁵ Nguetho nu'a to'o di huçzehe rá te, da mba ma unbi rá te bu ja ran däte, pe nu'a to'o hingui su da thäcra rá te nangucä, da ðin'a ra te mazai a. ²⁶ Pe nu'bu n'da ra ja'i, madague da 'yot'e rá mbeti 'be'a gätho i ja ua ja ra ximhäi, pe nte ni mbatho 'bu him bi pöh rá te. Nguetho njo'o n'da ra ja'i da zä da guzehe rá te, bi 'yen'a ra Jesús. ²⁷ Nguetho nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ne din jagä rá ts'edi ma Ta bu mahets'i 'bu bá pengä mahön'a, ne gätho yäm 'behni ban 'yohe 'bu bá çä. Ne i ja 'be'a ga undä nangué 'be'a bi 'yot'a n'da ngu n'da yu ja'i. ²⁸ Majuani di xi ahü, hinga gä gni tuhü 'bu bi du'mi di manda ma ts'edi ua, guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yengähe ra Jesús.

17

N'da ran t'uti bi 'yot' ra Jesús

¹ Ne nu'bu mi tho i 'dato pa nu ra Jesús bi zix ra Pedro ne ra Jacobo ne ra Xuua, rán 'yohu ra Jacobo, ne bi mbähä bu ja ra t'ohö. ² Ne nu'bu mí zöm bu, bim pä'a ra Jesús. Nu rá hmi bi hyät'i tengu'bu ra hyadi, ne nu rá he bi t'axqui tengu'bu ran nequi. ³ Ne nu'bu ma mixädihe min 'yohu, bi nu bi zöm bu ra Elías ne ra Moisés, bin yähu ra Jesús.

⁴ Ne nu ra Pedro buya bi 'yemp'a ra Jesús:

—Gra Hmu, xun ho ngue dí 'buhmbe ua, ne ga hócähe hyu yu t'angu. Nu n'da gam 'buse, nu n'da dim 'buh ra Moisés, ne nu'a man'da dim 'buh ra Elías, bi 'yen'a ra Pedro.

⁵ Pe nu'bu mí yä ra Pedro, bi nequi n'da ra güi di fexni, ngue bi go'bu, ne bi 'yot'a n'da ra nde bin yä bu ja ra güi: “Guehna ma Ts'unt'ugä na, emme didi huçä na ne dí numanho. Dami 'yöhmü 'be'a i xi ahü.” Gue'a bi man'a ra nde bi 'yöru.

⁶ Ne nu'bu mí 'yot'a ra nde u ma mixädihe 'bex bin danyahmu bu häi ne bi nyetho nguetho bin su u. ⁷ Ne nu ra Jesús buya bi mba bu min danyahmu u ne bi 'yembi:

—Dami ndanju, o guin suhu.

⁸ Ne nu'bu mí ndot'u buya njom bi nu, pe hont'a ra Jesús mí 'bäru.

⁹ Ne nu'bu mam bá epu 'yu bu ja ra t'ohö buya, bi 'yen'a ra Jesús:

—Nuya njon gui xihmbu 'be'a gä nuhu bu, jague'bu dá thämbenigä bu 'bu xön du, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi t'emp'u.

¹⁰ Ne nu ma mixädihe buya bi 'yänni:

—Hanja i en'u yu xänbate nija ngue m'bet'o tho ho ba penc'a ra Elías, ne ja ba ç'a rá Thahni Oja ngue ra Cristo buya, bi 'yen'u.

¹¹ —Majuani im ma ngue m'bet'o ba çh ra Elías di hoqui gätho. ¹² Pe dí xi ahü, ya bi zöh ra Elías ne njon bi baçi ngue gue'a. Pegue bi mba ma unbi ne bi mba ma uçi, ne ngutho da t'orcä ya, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yen'a ra Jesús.

¹³ Ja bi ba u ma mixädihe buya gue tengu'bu ra Elías a ra Xuua Nxiyü.

Nu ra Jesús bi hoc'a n'da ra sändäte

¹⁴ Ne nu'bu mí zöm bu 'buh yu ja'i, bi zöm bu n'da ran 'yohu bu mí 'bäh ra Jesús, ne bi 'yembi:

¹⁵ —Gra Hmu, dami 'yörqui ts'u ran huçäte a ma ts'unt'u, jant'a tho ho i sändäte ne hönbu go i so 'bu xö 'yagui. Ja'bu i so bu ja ra sibi, ne ja'bu i so bu ja ra dehe, hönbu go hapu 'yo 'bu xön zändäte. ¹⁶ Ne bá sigä bu mí 'bu u ni xädi, pe him bi zä bi hyäcra a ran u in 'yoi, bi 'yen'a ran 'yohu.

¹⁷ Ne bi 'yen'a ra Jesús:

—Gyu ts'om'bäihü, hin gui ç'ç'eiü Oja xun ho. Hangu yu pa ga töp'a tho ho ahü ngue gui 'yç'ç'eigahü, bi 'yen'a ra Jesús. Bá si ni ts'unt'u guim ma, bi t'emp'a ran 'yohu.

¹⁸ Nu'bu mí zöru buya, nu'a ra Jesús bi zü a ra zithu min 'yoi, ne bi xifi da böni. 'Bex bi yän'a ra ts'unt'u buya.

¹⁹ M'bejua buya bin yähu u ma mixädihe a ra Jesús nubü däm 'busehe.

—Hanja him bi zä dá hönghé thi a ra zithu min 'yoi a ra ts'unt'u, bi 'yen'u.

²⁰ Bi da a ra Jesús ne bi 'yena:

—Him bi zä gä hyömhü thi ra zithu, nguetho ts'utho gui ç'ç'eiü. Man'da zi ts'utho ni t'ç'ç'eiü xinda gue n'da rá hmuä da ra c'u ngue emme zicue. Ne nu'bu da zöni gui 'yç'ç'eiü tengu n'da rá hmuä da ra c'u, da zä gui xihmbu n'da ra t'ohö: “Dami 'uegue gui thän nü n'danni,” gui 'yç'ç'eiü, ne da 'uegue.

Hin te gui hyemfa 'bũ majuañi gui 'yεc'yεihũ. Gãtho xũn hẽi i sã gui 'yøthũ, bi 'yεnje. ²¹ Pẽ nu'ũ 'da'ũ yũ zĩthũ tengu min 'youi a ra ts'ũnt'ũ, xũn hẽi da hyøn a thi ỹ, pẽ hønt'bu ẽmmẽ hãh rá mbũi din yãui Ojã nẽ da 'yε't' ra ts'ĩhme n'da, da zã da hyøn a thi ỹ, bi 'yεngãhe ra Jesũs.

Ra Jesũs bi ma mahøn'a da tho nẽ da dambẽni

²²⁻²³ Nẽ nu'ũ mán 'yohe bũ ra hãi Galilea, bi 'yεnje mahøn'a a ra Jesũs:

—Nugã ngue dán jã'igã ua ja ra ximhãi, dan dãgã bũ 'bũh yũ jã'i ngue da thogã. Pẽ ga thãmbẽni 'bũ ná hyu pa, bi 'yεn'a ra Jesũs. Nẽ ẽmmẽ bi du ma mbũigãhe bũya.

N'da ran t'ãnni to'o i jut ra mbeti nangue ra nijã

²⁴ Nẽ nu'ũ má sømhbẽ bũ ra hnini Capernaum a ra Jesũs, bi t'ẽmp'a ra Pedro:

—Xi ni xãnbatehũ, ha hingui jut'a ra mbeti dí hãxãhe nangue ra nijã, bi t'ẽmbi.

²⁵ Bi dã a ra Pedro bũya:

—Hãhã i jut'i, bi 'yẽmp'a.

Nẽ nubũya nu'ũ mi yãrpũ ja ra ngu xĩn sãya a ra Jesũs, 'bex bi t'ãn'na ra Pedro:

—'Be'a guĩm bẽni gra Simõn, ha nẽ'ũ yũ t'ũhni yũ ts'ũt'abi i jut'a ra mbeti ua ja ma hãihũ, uague hønt'ũ yũ jã'i thoho, bi 'yεn'a ra Jesũs.

²⁶ Bi dã a ra Pedro:

—Nu'ũ yũ jã'i thoho.

—Janangue'a hin mán zãhma'be ga jut'ã 'bũ hingui jut'ũ yũ t'ũhni yũ ts'ũt'abi, bi 'yεn'a ra Jesũs.

²⁷ —Pẽ ni mba bũ ja ra dãdehe, gui hyũ'ts'a n'da ra hua, nẽ gui xemba rá nde. Gui tĩm bũ n'da ra mbeti, ngue'a xøt'a ga jut'ui a ra cota a ra nijã, n'dahma hin da bẽman'ũ ỹ i hãx ra mbeti, bi 'yεn'a ra Jesũs.

18

Ra Jesũs bi ma to'o xtãn hẽts'i bũ dán nu Ojã

¹ Nẽ xø dá ãnhde a ra Jesũs:

—Xiya, to'o man'da xũn hẽts'i rãn t'ẽdi bũ na hnu bũ di manda rá ts'edi Ojã, dá ẽmfe.

² Nu ra Jesũs bũya bi zohna n'da ra t'ũhni nẽ bi gũts'i bi mbãmp'ũ made, ³ nẽ bi 'yεnje:

—Majuãni dí xi ahu, nde'bũ gui pãh ni mbũihũ gui cohmbũ tengu'bu gũy t'ũhnihũ, nu'ũ hin'na hin gui sã gui cũthũ bũ di manda rá ts'edi Ojã 'bũ, bi 'yεnje. ⁴ Nẽ nu'a to'o da gøhi tengu'bu ra t'ũhni nẽ da 'yøt'e ngue hin'yũ rá ts'edi, gue'a xtãn hẽts'i rãn t'ẽdi bũ na hnu bũ di manda rá ts'edi Ojã. ⁵ Nẽ nu'a to'o da numanho n'da ra t'ũhni nangue ma thuhugã, nam bõni bi zingã bũya, bi 'yεngãhe ra Jesũs.

Yũn t'ũ't'ate i ja ua

⁶ —Pẽ nu'ũ 'bo'o di japi da 'ue a n'da ra t'ũhni ngue i ẽc'yεigui, xũn øtho ran ỹnbi da nu. Man'da xũn ỹ xinda gue'bũ da t'ẽrpa ra dojani rá 'yũga nẽ da thørpũ ja ra dãdehe, bi 'yεn'a ra Jesũs.

⁷ —Nhuẽcate ahu nangue yũm 'bẽpate xũn ngu da t'øt'ahu. Guehma gui nuhũ ỹ, pẽ í huẽhi maha to'o di 'bẽp'ahu, bi 'yεna.

⁸ Pẽ nu'ũ guĩ ẽmhũbũ gue'a ni 'yẽhũ o gue ni guahũ di 'bẽp'ahu gui 'yøthũ ra ts'oqui, pẽ xũn ho 'bũ gui hyejũ gui 'yẽmhũbũ bũ yatho. Nguetho man'da xũn ho 'bũ dan 'datho ni guahũ o gue dan 'datho ni 'yẽhũ 'bũ gã mba bũ ja ra te mazãj, xinda gue'bũ di yoho ni 'yẽ o gue di yoho ni gua nẽ gui mba bũ ja ra sibi njãm'bũ da huẽt'i. ⁹ Nẽ nguetho 'bũ guĩ ẽmhũbũ gue'a n'da ni dãhũ di 'bẽp'ahu gui 'yøthũ ra ts'oqui, pẽ xũn ho 'bũ gui hyãhmbũ gui 'yẽmhũbũ bũ yatho. Nguetho man'da xũn ho 'bũ dan 'datho ni dãhũ 'bũ gui cũthũ bũ ja ra te mazãj xinda gue'bũ di yoho ni dãhũ nẽ gui mba bũ ja ra sibi njãm'bũ da huẽt'i, bi 'yεn'a ra Jesũs.

Ran t'uti nangue ra de'yo bim 'bedi

¹⁰ —Dami jamansuhũ a guĩ øthũ. Hin gui 'yøthũ tengu'bu nte di muui ỹ zicue, nguetho dí xi ahu nu yãm 'bẽhni Ojã di jamansũ ỹ, nẽ zãj i 'bũpũ ja rá hmi ma Ta bũ mahẽts'i ỹ yãm 'bẽhni. ¹¹ Nguetho nugã, ngue dán jã'igã ua ja ra ximhãi, bá ẽcã ngue ga nyãnba yũ te ỹ xøm 'bedi nangue yũ ts'oqui, bi 'yεn'a ra Jesũs.

¹²⁻¹³ —'Be'a guĩm bẽmhũbũ bi 'yøt'a n'da ran 'yohũ ngue mí si n'da ciento yã de'yo. Nẽ bim 'be a n'da. Ha him bi hyon'a bim 'bedi. Pẽ bi zopũ ỹ goho 'dãte ma 'de'ma guto bũ mi sapaxi ỹ, bi mba bi hyon'a bim 'bedi. Nẽ nu'ũ mi dñi, man'da bin johya nangue'a, xinda gue'ũ mí'da ngue him bim 'bedi. ¹⁴ In jabũ ma Tahũ bí 'bũpũ mahẽts'i, in ndepe xinga n'da dim 'bedi, madague'a hin te di muui bũ na hnu, bi 'yεn'a ra Jesũs.

N'da ran hocpi nangue yũ 'yεc'yεi

¹⁵ Nẽ man'da ram hma bi man ra Jesũs, bi 'yεngãhe:

—Nu'ũ n'da ni cuhũ bũ ja ram peti, 'bũ hinga gue'a da 'yøt'e e, gui xi 'bũ guĩ 'bũsui, janangue'a da bãdi hingui ho a bi 'yøt'e e, bi 'yεngãhe ra Jesũs. Nẽ nu'ũ bi 'yømãnho a gui xifi, ya gã tãha gã hocpa rá mbũi a ni cu. ¹⁶ Pẽ nu'ũ hingui ẽrpa ra güenda a gã xifi, gui six man'da o gue mí yoho yũ cu din testigo nangue'a guĩ mammi. ¹⁷ Pẽ nu'ũ guexta'a him bi 'yãrpathoho ra güenda a guĩ mammi mahøn'a, gui mam bũ ja ram peti bũya. Nẽ nu'ũ him bi 'yãrpa ra güenda a 'be'a gã xihmbũ bũ, pẽgue gui 'yøthũ tengu'bu hin ni cuhũ a bũya, bi 'yεngãhe ra Jesũs.

¹⁸ —Majuãni dí xi ahu, nu 'be'a guĩ ẽmhũbũ hingui ho ua ja ra ximhãi, nepũ mahẽts'i i t'ẽmbi hingui ho a. Nẽ nguetho a guĩ ẽmfa

xən ho, nɛpə mahɛts'i i t'ɛmbi xən ho a, bi 'yɛngähe ra Jesús.

¹⁹ —Nɛ nu'buə guí yohmi 'bu n'dat'a guim bɛmmi 'bu ja a guí ähui ma Tahu 'bɛpə mahɛts'i, nu'a di 'da aui a gá 'yähui. ²⁰ Nguetho nu'buə dim pɛti nanguɛ ma thuhugä 'da, madague'buə yoho o gue hyu, pɛgue dí 'bä i nde bu, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²¹ Nɛ bi 'yän'na ra Pedro:

—Gra Hmu, xi'bu ja 'be'a da 'yørca n'da ra ja'i, hangu yə nidi ga punbi. Ha xət'a yoto nidi, bi 'yɛn'a ra Pedro.

²² Bi dā a ra Jesús:

—Hinga hont'i yoto nidi, pɛ nde'buə thocpa tho gui punbahu, bi 'yɛn'a ra Jesús.

N'daran t'uti a him bi punbá rā mimbefiui

²³ —Janangue'a dí xi ahə, nu'a nán ts'ut'abi Ojə, i ət'e tengu bi 'yot'a n'da ra ts'ut'abi 'bu mi 'yərpa ra güenda hangu in dupate yəm fäts'ihu. ²⁴ Nɛ nu'buə mi nu rá sɔcuə, 'bɛxgue bi manda ba ts'i a n'da ngue min dupate yə millone thoho. ²⁵ Pɛ nu'a ra ja'i, hin'yə 'be'a mi ja ngue xtán zä xtán gut'a min dupate. Nɛ nu ra ts'ut'abi baya, mi nde xtá mbä a, nɛ yá t'uhni, nɛ rá xisu mí 'bɛpə ja rá ngu, nɛ 'be'a gá mi pɛts'i, ngue da gut'a ndupate. ²⁶ Nɛ nu'a ran 'yohu baya bin danyahmu nɛ nts'edi bi 'yáp ra mate a rá hmu: “Gra hmu, tɔcpi ts'ə, jante tho ga jut'i i.” ²⁷ Nu rá hmu baya bi huɛc'a, nɛ bi punba a rán dupate nɛ bi thøh pəya. ²⁸ Pɛ nu'buə mi nɛxpə, bin c'at'ui n'da rá mimbefiui xi hmit'i ts'ə ra mbeti. Nu'a xi mba ma thøgue baya, 'bɛxgue bim bent'əte, bi bɛndba rá 'yuga a bin c'at'ui, nɛ bi 'yɛmbi: “Curca a ma mbeti guí tuc ya,” bi 'yɛmbi. ²⁹ Nɛ nu'a rá mimbefiui baya bin danyahmu nɛ nts'edi bi 'yáp rá mate, bi 'yɛmbi: “Tɔcpi ts'ə, jante tho ga jut'i i,” bi 'yɛmbi. ³⁰ Pɛ nu'a xi mba ma punbi him bi dɔ'mi, bi got'a fädi, ɛmbi din ofädi jague'buə da gut'a in dupate. ³¹ Nɛ nu yá mimbefiui baya ɛmmɛ bi bɛndumbəi 'be'a bi 'yot'a xi mba ma punbi, nɛ bi mba bi xi a rá hmu 'be'a bi 'yot'a. ³² Nu yá hmu baya bi manda bá ts'i a ran 'yohu mahøn'a nɛ bi 'yɛmbi: “Gra ts'om'bäi, nugä dá pun'ni i 'bu gmi 'yác ra mate, madague'a xən ngu gui tuqui. ³³ Nde'buə nɛ'ɛ xquí huɛc'a ni mimbefiui,” bi 'yɛn'a rá hmu. ³⁴ ɛmmɛ bin cʉe a rá hmu, bi manda da jot'i gue'buə go bi gut'a gätho yə millone min dupatɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús, 'bu mi man a ran t'uti.

³⁵ Din jabu da 'yot'ahu ma Tahu 'bɛpə mahɛts'i 'bu hin guí punbahu ni mijä'ihuə ngue gätho ni mbəihu, bi 'yɛngähe ra Jesús.

19

Man'da ram hma nanguɛ ran hyɛgui

¹ Nɛ nu'buə mi gua'a man ra Jesús, bi bəm bu Galilea, bi hyəx ra 'yu ni mba bu ra xɛqui Judea, 'danguadi ra dəthe Jordán. ² Nɛ xən

ngu yə ja'i bi dɛnthoho nɛ bi hoqui xən ngu yə hyɛnni.

³ Nɛ nubəya, bi zəm bu'da ma ngərpihe ngue yə fariseo, bu mi 'bäh ra Jesús. Mí honi 'be'a dí yəpi, nɛ bi 'yɛmbi:

—Ha sä da hych rá xisu n'da 'bu madí ts'utho 'be'a da 'yot'e, bi 'yɛn'a.

⁴ Nu ra Jesús bi dāti:

—Ha hin gá nuhu bu ja rām hman Ojə, ngue'buə rá mbədi thoho ra ximhäi bi zän Ojə n'da ran 'yohu nɛ n'da rá xisu. ⁵ Nɛ i mam bu: “Nu n'da ran 'yohu him man da dɛn'na rá ta o rá mbe 'bu dim 'bahu mi rá xisu, pɛ dim 'bahu mi da gohi tengu'buə n'dan ja'itho,” i ɛm bu ja rām hma Ojə. ⁶ Janangue'a nu'buə n'da ran 'yohu i 'bahu mi rá xisu, pɛ hingui yonjä'i bu na hnu, n'datho. Nɛ nu'a bi zän Ojə, dim 'bui tengu'buə n'dan ja'itho, pɛ hin njon da bɛni din hyɛgui, bi 'yɛn'a ra Jesús, bi t'ɛmp'ə yə fariseo.

⁷ —Hanja gni 'yɛnje, nɛ nu ra Moisés bi ma da t'ot'a n'da rá sɔcuə ran xuni 'bu da hych rá xisu n'da ran 'yohu, bi 'yɛn'a yə fariseo.

⁸ Xə bi 'yɛn'a ra Jesús baya:

—Gue'a bi 'yo't'a ra Moisés, nguetho ɛmmɛ xəm mɛ ni mbəihu. Pɛ nu'buə rá mbədi ra ximhäi him min jabu. ⁹ Nɛ dí xi ahə, nu'buə n'da ran 'yohu bi hych rá xisu nɛ him mi 'yomt'əni a rá xisu, pɛ nu'buə bin thət'ui man'da rá xisu a ran 'yohu, ya i 'yomt'əni a baya. Nɛ ngutho 'buə n'da ran 'yohu din thət'ui n'da ra xisu bi thəgui, nɛ a ra 'yomt'əni a baya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

¹⁰ Nɛ nubəya, dá ɛmbähe ra Jesús:

—Nu'buə hingui sä da hych rá xisu n'da, man'da xən ho 'bu hin din thət'a n'da 'bu.

¹¹ Ra Jesús bi 'yɛna:

—Pɛ hinga gätho da zä din jabu, pɛ hont'ə bi zän Ojə din jabu. ¹² Nguetho i 'bu i 'da ngue him bim 'buh rá xisu nguetho yə mbədi gue'bu go mim 'bui. Nɛ nu'a mi'da yən 'yohu him bim 'buh yá xisu nguetho bi mbocpa ə yá hmu. Nɛ nu'a mi'da, yá pähä zɛhɛ him bim 'buh rá xisu nguetho gue'a i ts'anni ngue hin dim 'buh rá xisu, ngue nte di hɛni nanguɛ rá 'bɛfi Ojə mahɛts'i da 'yot'e. Nu'a to'o da bɛn'na ram hma na, gue'a da bə a, bi 'yɛn'a rá Jesús.

Ra Jesús bi 'yáp rán jəpi Ojə nanguɛ'ə yə t'uhni

¹³ Nɛ nubəya bá ts'inba 'da yə t'uhni bu mi 'buh ra Jesús, ngue'a mi hndɛpe da dospa yá yə yə t'uhni, nɛ da 'yáp rán jəpi Ojə nanguɛ ə yə t'uhni. Nugähe baya, dá hɛcpähe ə yá ta ə yə t'uhni ngue hin da thopə 'bä a ra Jesús. ¹⁴ Pɛ nu ra Jesús bi 'yɛnje:

—O guí hɛcpəhu yə t'uhni ngue him ba thocua, pɛ dami jafə ba thocua, nguetho nu'a to'o di manda rá ts'edi Ojə, tengu'buə yə t'uhni ə, bi 'yɛna.

¹⁵ Ne bi dospa yá yá yá t'uhni buya ne bi 'yáp rá mfáts'i Ojá. Ne nu'bu mi jua a bi 'yot'a ra Jesús, dá pøngáhe bu buya.

N'da ra membeti bi nyqui ra Jesús

¹⁶ Ne man'da ra ts'unt'u bi mba bu 'bá a ra Jesús ne bi 'yena:

—Hoga xānbate i, 'be'a nin ho da zā ga øt'ā ngue ga tīngā ra te, bi 'yena.

¹⁷ Ra Jesús bi 'yemp'a:

—Ha guim beñi 'be'a guí ma ngue guí engui xun hogui, nguetho hont'a xun ho a Ojá. Pe nu'bu guim nde guí tīn ra te, dami ja'ts'u yan t'ēdi.

¹⁸ —Nda'a nín t'ēdi, bi 'yēn'a ra ts'unt'u.

¹⁹ Bi dā'a ra Jesús:

—O guí hācpa rá te ni mijá'uii, o guí 'yomt'ēni, ne o guim pe, ne o guí man yá fehni, ne guí numansu ni ta ne ni mbe, ne guí huč ni mijá'uii tengu'bu da gueše i, bi 'yēn'a ra Jesús.

²⁰ —Gātho xxtá ja'ts'i gue'bu go mán t'uhni, 'be'a man'da di 'bedi ga øt'e, bi 'yēn'a ra ts'unt'u.

²¹ Nu ra Jesús bi 'yemp'a:

—Nu'bu guí nde guí tīn ra te, ní mba bá pá 'be'a gātho i ja i, ne guí darpa yá hyoya a rá muui 'be'a gātho gá pá, ne din ja'a man'da di muui bu mahēts'i buya, ne nubuya ba ehe guí tengui.

²² Pe nu ra ts'unt'u 'bu mí 'yø a bi xifi, emme bi du rá mbui, nguetho emme xun ngu 'be'a gá mi ja, ne bi mbeng thoho buya.

²³ Ne nu a ra Jesús buya:

—Majuani dí xi ahū, bi 'yēna, xun hej da yurpū di manda rá ts'edi Ojá n'da ra membeti. ²⁴ Dami 'yøhmbū mahøn'a. Man'da hingui hej da yut'a ra camello bu ja rá gu ra 'yofani, xinda gue'a n'da ra membeti da yurpū di manda rá ts'edi Ojá, bi 'yēnje.

²⁵ Ne dá hyonya thohohe 'bu má øhmbe bi ma ra Jesús. “To'o maha da zā din yāni,” dán 'yem zehche buya.

²⁶ Bi hyrcāhe ra Jesús ne bi 'yēnje:

—Hín da zā da 'yøzehe yá ja'i, pe nu'a Ojá hingui hēmp'a da 'yørpū u yá ja'i.

²⁷ Nu ra Pedro buya bi 'yemp'a ra Jesús:

—Gra Hmu, nugāhe dá socāhe gātho 'be'a mí pets'āhe ne dá ten'nahe, 'be'a maha ga tīmhbe ya.

²⁸ Ra Jesús buya bi 'yēnje:

—Majuani dí xi ahū, 'bu bin ja ma'da'yo mahēts'i ne ma'da'yo ra ximhāi, din ja ma ts'edi mixte, ga hupū ja ma mexa ga øt' ran ts'at'abi, nugā ngue dán ja'igā ua ja ra ximhāi. Ne ahū guí 'de'mayoho ahū, 'darbu ga huhmbū, ga comhbū ma ts'edigā, ne'ahū ga juānbahū ma mi israelhu dya judiohū, bi 'yēngāhe ra Jesús.

²⁹ Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yēna:

—Nu'a to'o bi zoh rá ngu, o gue rán 'yohu o gue rán ju, o gue rá ta o gue rá mbe, o

gue rá xisu o gue yá t'uhni bi zogui ngue bi dengui, o gue rá huāhi, da dāha man'da xun ngu xinda guet'a n'da ciento nidi, ne a ra te mazāi da hyāni, bi 'yēngāhe ra Jesús. ³⁰ Pegue nu'ū im beñi i 'bet'o dim 'bejua u. Pe nu'ū t'ēmbi i 'bejua, dim 'bet'o u, bi 'yēngāhe ra Jesús.

20

N'da ran t'uti bi 'yot'a n'da ra me'befi

¹ Ne man'da ran t'uti bi man ra Jesús, bi 'yēna:

—Nu'bu bi 'yot' ran ts'at'abi Ojá, din ja tengu bi 'yot'a n'da ran 'yohū mí ja ra dāhuāhi. Midi 'yonba yá mbefi 'bu xudi thoho. ² Ne 'bex bi xifi hangu da gu't'i, ne bi mba bu ja rá huāhi u buya. ³ Nu'bu mbe guto xudi, xø i 'yo bu hnini a ra me'befi mahøn'a, ne bi nu 'da yan 'yohū mí 'yotho bu ne bi mben bu ja rá huāhi. ⁴ “Ní mbāhā, gam pehmbū, ga jut'ahū hangu dí nde ahū guí tāhmbū,” bi 'yēmbi. Ne bi mba u buya.

⁵ Ne nu'bu mi huxyadi, xø 'yo bu ja ra hnini mahøn'a ra me'befi ne bi mbenh mi'da bú rá huāhi. Ne'bu mi zøn'a hyu nde, xø bi mbenh mi'da. ⁶ Ne'bu mi zøn a cāt'a nde, xø 'yo bu mahøn'a ne bi nu bu mi'da yá ja'i: “Hanja ngue xcān dethohū,” bi 'yēmbi. ⁷ “Nguetho njon bi xije ra 'befi,” bi 'yēn'u. Ne bi 'yēmp'a: “Ní mbāhā bu ja ma 'befigā gam pehmbū bu, ga jut'ahū hangu dín ndegā ga jut'ahū,” bi 'yēmbi. ⁸ Nu'bu mín de buya nu ra me'befi bi xi a rá ngurpa mbefi: “Dami zon'dū yá mbefi, m'bet'o guí jut'ū m'bejua bi zōni,” bi 'yēmp'a. ⁹ Ne nu'bu mi mba nju't'i u xi zøm bu ja ra huāhi 'bu cāt'a nde, bin ju't'i tengu'bu gā ra pa xtim pefi. ¹⁰ Ne nu'bu mín ju't'u bi mbāmxudi ra 'befi, bi beñi ngue man'da xtān dāha xun ho xinda gue'u n'da ora tho bim pefi. Pegue 'da'angu bi dāha. ¹¹ Janangue'a bin cue u 'da ¹² ne bi 'yēmp'a ra me'befi: “Hanja ngue 'da angu gā jurcahe u m'bejua bi zøhø, ne ts'utho bim pe u. Pe nugāhe, gātho ra pa dām pehmbē, madague'a xum pa ra hyadi,” bi 'yēmbi. ¹³ Pe bi dāti, bi 'yēmp'a n'da mí 'bāpū: “Xi'e n'yø, nte man ts'o dá øt'e e. Ha hinga gue'a dá xi i dá ju't'i. ¹⁴ Dami hyān'a nin zābi, ní mba. Nugā, i ja ma pāhā 'da angu ga jut'ahū u rán zegui bi zøhø. ¹⁵ Ha hin'yū man t'ēdi ga øt'ā a dín nde ga øt'ā

naugue ma mbeti, uague guí seya nguetho dá ørpa ran hocjā'i n'da,” bi 'yēn'a ra me'befi buya, bi 'yēn'a ra Jesús 'bu mi man a ran t'uti. ¹⁶ Ne ngubū din ja 'bu bin ts'at'abi Ojá. Nu'ū m'bejua dim 'bet'o u, ne nu'ū 'bet'o dim 'bejua u. Xun ngu bi zonhd Ojá, pe hinga gātho bi huahni, bi 'yēngāhe ra Jesús.

Xø bi ma mahøn'a ngue da du ne da dāmbēni ra Jesús

¹⁷ Ne nu'bu mi ts'utho ga sømhbe bu Jerusalén, dí 'yohē bu ja ra nguani. Ne

bi gugähe bu ma'ueni ts'u a ra Jesús, dí 'de'mayohohe, ne bi 'yɛnje:

¹⁸—Nuya ga mbähä bu Jerusalén. Nu'bu dá sɔmhbu bu, da mba ma dägä bu 'buh yu hmumbäjä ne yu xänbate nijä, ngue da hyogä, guecä dán jä'igä ua ja ra ximhäi. ¹⁹Ne di dägä bu 'bu u him ma mijudíohu, ne din thengui ne da thexcä ne di cuarcä bu ja ra za, ga tu bu, ne da t'ägui. Pe nu'bu ná hyupa ga thämbɛnigä, bi 'yɛngähe ra Jesús.

Rá mbe ra Jacobo ne ra Xuua bi 'yáp rá mate ra Jesús nangue yú ts'unt'u

²⁰Ne nu'a rá mbe ra Jacobo ne ra Xuua, ngue yú ts'unt'u ra Zebedeo u, bin danyahmu bu ja a rá gua ra Jesús, in nde 'be'a da 'yäpi. ²¹Ne nu ra Jesús bi 'yɛmbi:

—'Be'a guí nde ga øt'e e, bi 'yɛmbi.

—Dami 'yörca ra mate ngue nu'bu gui 'yøt' ran ts'ut'abi, 'da xtí hyut'u ma t'uhni, bi 'yɛn'a ra xisu.

²²Bi dá a ra Jesús:

—Pe hin guí pãdi 'be'a nam bøn'a gá 'yáqui. Ne bi 'yän'na ra Jacobo ne ra Xuua:

—Ha guí ɛna ne ra Jacobi gui hyät'ui guí nuui ran unbi tengu gan nugä, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ne bi dá u buya:

—Häha, ga hät'be.

²³—Majuani maha, ne'auí gui nuui ran unbi tengu gan nugä, pe hingui sä ga 'da'a ran t'ɛdi guí ähmi. Pe gue'e'a ma Ta di un rán t'ɛdi to'o in ndepe 'da xtí hyutho 'bu dán ts'ut'abigä, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁴Ne nugähe dí 'det'agähe buya dán cue 'bu má øhmba a 'be'a bi man u yoho. ²⁵Ne gä bi zongahe ra Jesús dí 'de'mayohohe, ne bi 'yɛnje:

—Nu'u yu ts'ut'abi ua ja ra ximhäi i øt' yú 'yɛhe to'o gätho di manda, ne tengu'bu magueɛ yú ts'edi u. ²⁶Pe nu'ahu hinga gue'a gui 'yøthu u. Pegue gan 'yɛhe thohohu nangue u mi'da 'bu gui nde din ja ni ts'edihu. ²⁷⁻²⁸Ne nu'ahu 'bu guín nde gam 'bet'ohu, gui 'yøthu ngue hin'yü ni ts'edihu ne gan 'yɛhe thohohu, tengu thohogä ngue dán jä'igä ua ja ra ximhäi, him bá ɛcä dam hmugä, pe bá ɛcä dan 'yɛhögä ne ga dá ma te gan yänba yú te yu jä'i, bi 'yɛnje ra Jesús.

Yoho yu xädä bi hoc'a ra Jesús

²⁹Ne nu'bu xø má ne xhe bu ra hnini Jericó, xän ngu yu jä'i bi denthona ra Jesús. ³⁰Ne mí hupü yoho yu xädä bu ja ra nden'yu. Nu'bu mí 'yøde mba bu ra Jesús, bi mbafi:

—Grá Hmu, rám bom'бето i ra David, dami huɛgä'be, bi 'yɛn'u yu xädä.

³¹Ne nu yu jä'i mín 'yohu ra Jesús bi hæcpa u yu xädä. Pe man'da bi mba u, bi 'yɛm mahøn'a:

—Grá Hmu, rám bom'бето i ra David, dami huɛgä'be, bi 'yɛn'u.

³²Nu ra Jesús buya 'bu mí 'yø a man u yu xädä, bi 'yänni:

—'Be'a guín nde ga øt'auí, bi 'yɛmp'u.

³³Nu'u bi dätí:

—Grá Hmu, xoga ma dá'be, bi 'yɛn'u.

³⁴ɛmme bi huɛc'a ra Jesús u, bi dárpa thoho yú dá, 'bex bi xoh yú dá ne bi den'na ra Jesús buya.

21

Yu jä'i bi 'yɛspa a ra Jesús 'bu mí yurpu Jerusalén

¹Ne bi zøm bu ja ra ndehnini Betfagë, nubü ja ra nyuni Olivos, ne him ma yabu ra hnini Jerusalén. Nu ra Jesús buya bi mben'ndu yoho ma mixädihe, ²ne bi 'yɛmbi:

—Ni mbe nu ja ra t'uhni, guehnu gua tĩmimi n'da ra buru in 'youi rá bási. Bá xocui, ne bá siui ua u. ³Nu'bu da t'ɛn'auí 'be'a gui jahui, "Nu'a ra hmu da hyon'i ts'u ne 'bexgue ba sin'a thoho'be," gui 'yɛm thohoui, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴Ne guehna bi man ra pøngahyá maya'bu ngue din ja 'bu mí 'yɛna:

⁵Gui 'yɛmfu yu mengu bu Jerusalén:

"Dami nuhu ya ba ɛcua ni hmuts'ut'abihu, ne hin din 'yɛts'i, ba hyux'a n'da zi buru thoho

bán 'youi rá bási," gui 'yɛmfu,

bi 'yɛn'a ra pøngahyá maya'bu.

⁶Nu ma mixädihe buya bi mba ne bi 'yøt'a bi xih ra Jesús. ⁷Ne bá si ra buru ne'a rá bási, ne bi gäspa yú coto ne bi hyux'a ra Jesús buya.

⁸Ne nu yu jä'i ɛmme xän ngu u bi denni ne bi mbøh yú coto bu ja ra 'yu ne yú pahni, ne yú paxi yu za bi mbøcpa bu ngue da thopu ra Jesús. Ne bi 'yɛt'inde ra Jesús. ⁹Ne nu'u i 'bet'o ne'u bim 'bejua bi mbah na thuhu buya, bi 'yɛna:

—Mixte thoho rá ts'edi rám bom'бето ra David. Ne xän ngu rán jäpi in 'youi, nguetho bá ɛhe nangue ra thuhu Ojä, ra Hmu. Mixte thoho Ojä mahɛts'i, bi 'yɛn'u yu jä'i bu ní mba.

¹⁰Ne nu'bu bi yurpu Jerusalén ra Jesús, gätho mi 'bupü ja ra hnini bi hyonya thoho, ne bi 'yän'ndu mín 'yohu ra Jesús:

—To'o nín 'yohu na, bi 'yɛn'u.

¹¹—Guehna ra pøngahyá, ra Jesús, ra mengu Nazaret bu ra häi Galilea, bi 'yɛn'u bi t'änni.

Bi hyøn a thi u mim pä bu ja ra niq'ra Jesús

¹²Ne nu'bu mí zøm bu Jerusalén a ra Jesús bi yurpu ja rá dänijä Ojä, bi hyøn a thi gätho u mín pä bu ne'u mín täi bu. Ne bi ndønpa yú mexa u midí päh yu mbeti, ne bi bantpa yän thuts'i u mí pä yu ts'äha, ne bi 'yɛmp'u:

¹³"T'ho a ma ngu ngue da mba nthandegä bu," i ɛn Ojä, i ɛm bu ja rám hma. Pe nu'ahu gá 'yørpadahu tengu'bu ra hyädo guepu nín 'yän'u yu bɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

¹⁴Ne nu'bu mí 'bupü ja ra dänijä, xø bi zøm bu mi'da yu xädä, ne'u mí dogua. Nu ra Jesús

bi hoc'u baya. ¹⁵ Pe nu yu hmumbäjä ne yu xänbate niä him bi numanho yän t'ot'e bi 'yot'a ra Jesús bu. Ne bin cue 'bu mí 'yö a bi man'u yu t'uhni 'bu mí 'yena: "Majäri räm bom'betö ra David," bi t'emp'a ra Jesús:

¹⁶—Ha hin guí ø'a 'be'a man yu t'uhni ngue i ç'ts'i i, bi t'emp'a ra Jesús.

—Di öcä a i man'u, bi 'yena'. Pe xi ahu ha hin guim bæmhbu a i mam bu ja räm hma Ojä ngue i çna:

Gä japi bi bomanho a i man

u yu t'uhni 'bu i ç'ts'i i,

bi t'emp'a Ojä 'bu mí t'embu, bi 'yena' ra Jesús.

¹⁷ Ne bi zotrpu u yu hmumbäjä ne yu xänbate, dá mbäcähe a ra Jesús, bán oxähe bu ja ra hnini Betania.

Ra Jesús bi japi da 'yot'a n'da ra za

¹⁸ Ne nu'bu mí hyax baya, xö dá pengähe a ra Jesús bu Jerusalén. Ne bin tumanthuhu bu 'yu. ¹⁹ Ne bi nu n'da ra bu ja ra nden'yu, bi mba çna da dæpca n'da rán dät'ä. Pe hönt'u yú paxi mi ja. Ne bi 'yena' ra Jesús:

—Nuya, njäm'bu din zah nin dät'ä ya.

Ne 'bexgue bi 'yot'a ra za baya.

²⁰ Nu'bu män nuhe bi 'yot'a ra za, dá hy-onyä thohe ne dá änhde ra Jesús:

—Hanja i 'yot'a n'dihä ra za, dá çmfé.

²¹ Bi dät'a ra Jesús:

—Majuäni di xi ahu, nu'bu gui 'yoc'yegahü xän ho, ne n'dat'a guim bæmhbu a rá ts'edi Ojä, hinga hönt'a dá øt'ä sä gui 'yöthu, pe sä gui 'yöthu man'da xän he. Sä gui xihmbu ne ra t'öthö: "Dami 'uegue guin hyözehé bu ja ra dejä," gui 'yemfu, ne da 'ueh puya. ²² Ne nu Ojä di 'da ahu 'be'a gä guí äfu 'bu n'dat'a guim bæmhbu a rá ts'edi Ojä, bi 'yengähe ra Jesús.

Bi t'än'na ra Jesús to'o bi un rán t'çdi

²³ Ne nu'bu má sømhbe bu Jerusalén, xö bin xänbate bu ja ra dänjä a ra Jesús. Ne xö bi mba bu yu hmumbäjä ne mi'da ma ngurpihe, ne bi 'yän mahön'a:

—Hanja gní 'yot'a njabu. To'o bi 'da'a nin t'çdi, bi 'yena'.

²⁴⁻²⁵ Bi 'yena' ra Jesús baya:

—Necä ga ä'n'nahü to'o bi un rán t'çdi ra Xuua ngue bi 'yot' ran xixyá. Hague Ojä uague yu jä'i. Nu'bu gui xijü, necä ga xi ahu to'o bi 'dacä man t'çdi baya, bi 'yena' ra Jesús.

Ne bin 'yemzche u yu hmumbäjä ne yu xänbate niä:

—"Be'a gue ga xihmbu, nguetho nu'bu ga çmfu, "Ojä bi un rán t'çdi a ra Xuua," ne da 'yena: "Hanja hin gä 'yoc'yehü thä." ²⁶ Ne nu'bu ga çmfu, "yu jä'i thohe bi un rán t'çdi ra Xuua," pe da zäju yu jä'i 'bu, nguetho im bæu n'ngue rá põngahyá Ojä a ra Xuua, bin 'yemzche u.

²⁷ Janangue'a bi 'yemp'a ra Jesús:

—Hin di pähmbe, bi 'yenthö a.

Nu ra Jesús baya bi 'yena:

—Xinga guecä ga xi ahu to'o bi 'dacä man t'çdi ga øt'ä a di øt'ä, bi t'emp'u.

Ran t'uti a yoho yu ts'unt'u bi sih ra 'befi

²⁸ Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yena:

—Nu n'da ran 'yohu mí 'bu i yoho yú ts'unt'u. Ne bi 'yemp'a n'da rá ts'unt'u: "Ní mba bu huähi, bäm pefi," bi 'yembi. ²⁹ Ne bi dät'a rá ts'unt'u: "Hin'na, hin ga mba," bi 'yenthö. Pe m'bejua bin 'yomfçni ts'u ne bi mba bim pefi. ³⁰ Ne'a man'da rá ts'unt'u bi xifi da mba mahön'a. "Häha, ga mba," bi 'yena. Pe him bi mba, bi 'yena' ra Jesús. ³¹ Ne xö bi 'yän'ndu yu xänbate niä:

—Nuya, dami xiqui nangue ran t'uti dá xi ahu, nda'a ní ts'unt'u ngue njuanthö bi 'yot'a rá pähä rá ta, bi 'yena' ra Jesús.

Nu'u bi dätu:

—Masque nu'a ra ts'unt'u him mi nde da mba 'bu ra mbüdi, gue'a njuanthö bi 'yot'a rá pähä rá ta, bi 'yena'.

Ne nubaya bi 'yena' ra Jesús:

—Guehma majuäni di xi ahu, nu yu ziyate hyaçahäi ne yu xisu 'yomt'çni, man'da da yurpu di manda rá ts'edi Ojä, pe nu ahu hin gui cäthü bu. ³² Nguetho nu'bu mi xi'ahu a ra Xuua Nxixyá, bi xän'nahü a ra 'yu xän ho, ne nu ahu hin gä 'yoc'yehü. Pe nu yu hyaçahäi ne yu xisu i 'yomt'çni, man'da go bi 'yoc'yehü u ne bi päh yú mbüi. Ne nu'bu gmí nuhu u, ne guexta'a hin gä nde gä päh ni mbüihü, bi t'emp'u yu hmumbäjä ne yu xänbate niä.

Rán t'uti yu ts'om'bäi mbefi

³³ Ne bi 'yem mahön'a a ra Jesús:

—'Yöhmbe ts'u man'da ran t'uti ga xi ahu. Mí 'bu a n'da ran 'yohu mí ja rán uandät'ä, ne bi fõt'e, ne bi hyö a n'da ra ngu guerpä da themp' yu güindät'ä. Ne bi mbä'ma n'da ra jädo xän heç'ts'i, da ndex'u da nu rá häi.

Ne nubaya bi hmit yú häi u 'da yu mbefi, ne bi nde bi mba n'danni a ran 'yohu baya. ³⁴ Ne nu'bu mi ts'uthö din ja yän dät'ä, bá pehni 'da yú 'yehé da duspa u yän dät'ä, nguetho gue'a äñ yähu a, ngue di un'ni ts'u 'be'a da bøm bu. ³⁵ Pe nu'u yu mbefi bi bent'u yäm 'behni a ra hmu. Nu'a n'da bi mbemthö. Nu'a man'da bi hyothö. Ne nu'a man'da, bi hyöta dothö a. ³⁶ Ne xö mahön'a, bá pehni mi'da xän ngu yú 'yehé ngue xtan duspa yän dät'ä a rá mbeti ran uandät'ä. Pe nu'u yu mbefi xö bi bent mahön'a 'bu mi zörpu u, ne 'da'angu bi t'örpe tengü bi t'örpa u mbüdi bi zörpu.

³⁷ Ne nubaya bá pen'na rá ts'unt'u zehé a rá mbeti ra huähi. Bi çeni: "Masque da numansu na ma ts'unt'u." ³⁸ Pe nu'bu mí nu ba çpu rá ts'unt'u, nu yu mbefi xö bi çeni: "Nuna, rá ts'unt'u zehé, da gohmi ra häi na 'bu bi du rá ta. Pe mbähä ga hohü, janangue ga cosçhu ra häi baya." ³⁹ Ne bi bent baya, bi zixpu ma'ueni ne bi hyo, bi 'yena' ra Jesús.

⁴⁰ Nu ra Jesús bi 'yän'ndu mí 'bäpu:

—Xi'bu da mbase na ra hmu, 'be'a da jap'u yá mbefi 'bu, bi 'yemp'u.

⁴¹ Bi dá u baya:

—Masque da hyo u yá mbefi, nguetho emme yá ts'om'bái u, ne nu rá hái baya di hmit'u i paði da gu't'a ra renta 'bu bi zøn ra pa da gu't'i, bi 'y'en'u.

⁴² Ne xø bi 'yem baya:

—Ha njam'bu gá nuhu bu ja rám hma Ojå a ram hma i ena:

Nu'a ra do bi bant'u yá gado 'bu mi hyøh ra ngu,

gue'a ra do man'da mahyoni, tengu thoho yu guangu.

Gue'a bi zån Ojå a,

ne gui hyonya thohohu,

i em bu rám hma Ojå, bi 'y'en'a ra Jesús.

Ne gue'a i mam bu nange a rá Thahni Ojå ngue ra Cristo. ⁴³ Janangue'a dí xi ahu, Ojå him bi numanho a gá 'yøthu ne da thap'nahú a ra 'befi bu di manda rá ts'edi Ojå, din t'un'du mi'da ngue da 'yøt'manho a ra 'befi gmí øthu. ⁴⁴ Ne nu'a ra do bi mba ma bant'i, tengu bu n'da ra xindo i ti bu ja ra 'yu. Ne hønt'a go to'o da dang bu ja ra do, din tani, ne hønt'a go to'o da ze'ma ra do, 'bexgue da 'y't'i, bi 'y'en'a ra Jesús.

⁴⁵ Nu'bu mí 'yø'a bi man a ra Jesús, bi bå u yá fariseo ne yá hmumbåja, gue guese u bi 'yøt'u bi sifi. ⁴⁶ Ne mí nde 'bexgue xtám bent'a ra Jesús, pe him bi bent'i, nguetho mi su u yá ja'i, ngue mi en'u, rá pøngahya Ojå a ra Jesús.

22

N'da ran t'uti ngue ran thaqi

¹ Ne xø bi thoqui bi xånba yá ja'i nange yån t'uti thoho bi man a ra Jesús, ne bi 'yemp'u:

² —Nu'a ní manda rá ts'edi Ojå, i t'øt'e tengu bi 'yøt'a n'da ra ts'ut'abi. Nu'a ra ts'ut'abi bi zån'na n'da ra ngo 'bu min thåta n'da rá ts'ant'u. ³ Ne bi mben'du yám 'behni ngue ba sinba yá amigo, pe him bi nde bá øhe. ⁴ Ne xø bi mbehn mi'da, bi 'yembi:

“Dami xihmbu ma amigo ba øhe, nguetho ya dá hoc ran ts'ihme. Dá manda bi tho 'da man dani xån zaqui ne ya gátho mahoqui, i en'a ra hmu, gui 'yemfu.” Ne gue'a bi man u yám 'behni. ⁵ Pe him bi 'yurpatho ra güenda u yá amigo, ne bi mba da huqi a n'da, nu man'da bi mba bám pätho, ⁶ ne nu'u mi'da bi bent thoho yám 'behni ne i thenthoho ne bi hyo u. ⁷ Nu'bu mí 'yø a bin ja, emme bin cue ra ts'ut'abi baya, bi mbenh yá dofui bá ho u yá hyote ne bi 'yump'a yá hnini. ⁸ Ne bi xih mahøn'a u yám 'behni: “Nuya him bá ø'u ma amigo nguetho hing yån sáhu ba øhe. ⁹ Ní mbähå bu ja yá 'yu ne gbå sihu ua hønt'a go má ja'i gba tømhu bu, nguetho ya ma hoqui 'be'a da zi ua ja ran thaqi.” ¹⁰ Nu yám 'behni

baya bi mba bu ja yá 'yu ne bá pen bu ja ran thaqi to'o gátho bin c'athu bu, pe hinga mfadi 'bu yá ts'om'bái o gue yá hocja'i 'da. Ne bi yurpu ja rá ngu ra ts'ut'abi yá ja'i.

¹¹ Ne nu ra ts'ut'abi baya bi yurpu mbo da nu u yá ja'i bi zøm bu. Ne bi nu n'da ran 'yohu ngue him mi he u yá he i the 'bu in ja n'da ran thaqi. ¹² Ne bi 'y'en'a ra ts'ut'abi baya: “Xi'i grån 'yohu, hanja gá cut'ua ne hin gui he yån säui da the ua ja ran thaqi,” bi 'yembi. Pe nu ran 'yohu him bi zå bi dæti. ¹³ Ne bi 'yemp'u yá 'yøhe ra ts'ut'abi: “Dami turpahu yá gua na ran 'yohu ne yá 'ye, ne gui 'yenthu bu ja ra 'bexui. Din zøm bu ne din guxpu yá ts'i u,” bi 'y'en'a ra ts'ut'abi, bi 'y'en'a ra Jesús. ¹⁴ Nguetho xån ngu i ts'øhni pe hinga gá yån sáhu ngue da yurpu, bi 'yena.

N'da ran t'änni nange ra renta bi t'än'na ra Jesús

¹⁵ Ne nubaya bi mba u yá fariseo. N'danni bá nyase u, bi hyoni 'be'a dí æpa ra Jesús ngue dí yäpi. ¹⁶ Janangue bi 'behn pu 'buh ra Jesús u mi'da yá mifariseohu, ne mi'da ma ngurpihe mi ten'a ra ts'ut'abi Herodes. Nu'bu mí zøm bu, bi 'y'en'u:

—Grå xånbate, dí päghme gátho majuani guim ma, bi 'yemp'a ra Jesús u. Ne gui u a majuani rá 'yu Ojå, ne hin gui su 'bu da hnumanho i ogue hin'na, bi 'y'en'u. ¹⁷ Pe din ndehe gui xije ts'u 'be'a guim bæni. Ha din theui yån t'ædi Ojå ngue dí juthe ra renta a ra ts'ut'abi Roma in ts'ut'abi ua, uague hin'na.

¹⁸ Pe nu ra Jesús bi bædi 'be'a mim bæn'u ngue in nde da dæni 'be'a dí yäpi. Janangue'a bi 'yembi:

—Emme guidi yorpahu a guim bæmhbu. Høntho gui nde gui sägdahu. ¹⁹ Xi ní mbeti gní jut ní rentahu, ga nugå, bi 'y'en'a ra Jesús.

Bi un'na ra mbeti baya. ²⁰ Ne nu'bu mi nu a ra mbeti, bi 'y'en'a ra Jesús:

—To'o rá hmi na i cuat na ra mbeti, ne to'o rá thuhu mán t'o't'i ua, bi 'y'en'a ra Jesús.

²¹ —Rå hmi ra ts'ut'abi Roma ne rá thuhu a, bi 'y'en'u.

Nu ra Jesús baya bi 'yemp'u:

—Nu'a rá mbeti ra ts'ut'abi gui unhdu a. Nu'a xin rá mbeti Ojå, gui unhdu Ojå a, bi 'y'en'a ra Jesús.

²² Ne nu'bu mí 'yø a bi man ra Jesús, bi hyonya thoho u ngue mi nde xti yäpi. Ne xø bi mbatho u.

N'da ran t'änni gue'bu bi dæmbeni u xøn du

²³ Ne m'bejua baya xø bi zøm bu 'da ma ngurpihe ngue yá saduceo. Nu'u him mi øc'yei ngue da dæmbeni u xøn du, nguetho mi en'u, nu rá mbui n'da, ma zå dim 'be' bu bi du. Ne nu'u bi 'yån'na ra Jesús, bi 'yembi:

²⁴ —Xånbate i, dí m bænthohe ran t'ædi bi man ra Moisés, ngue nu'bu da du n'da ran 'yohu, 'bu 'buh rá xisu, ne hin ním 'bu a n'da rá t'ahni 'bu mi du, nu'a rán 'yohu din thaqi

a rá xisu a ra du, ne nu'bu dim 'buh rá mbúdi t'uhni, da t'ambi rá t'uhni a xí du. ²⁵ Pē mí 'bucua yoto yán 'yohu midín 'yohuzche u. Nu'a ra mbúdi n'yohu bin tháui n'da ra xisu, pēgue bi du n'dihi a ran 'yohu. Ne hin ním 'buh yá t'uhni 'bu mi du, janangue'a bi zinba rá xisu a rán 'yohuzche. ²⁶ Pē ne'a guexta'a bi du n'dihi, ne hin ní dīntho rá t'uhni a ra xisu 'bu mi du. Janangue'a xō bim 'buhmi a man'da rá mbegue. Ne bin ja gue'bu go mi dāt'i bim 'buhmi gátho u yá mbegue a ra xisu. ²⁷ M'bejua buya ne se ra xisu bi du, bi 'yēn'u. ²⁸ Nuya, dami xije 'be'a din ja 'bu majuáni da dambēni u xōn du, ngue guí mamhbū. Nda'a nín 'yohu da 'yēmbi rá xisu a ra xisu, nguetho gátho yoto bim 'buhmi, bi 'yēmp'a ra Jesús 'bu mi denthoho u.

²⁹ Bi dāt'a ra Jesús:

—Nu ahū guídí 'bethohu, nguetho hin guím bēmhbu 'be'a mam bu ja rá t'ohni Ojā, ne xín guí pāhmbu rá ts'edi Ojā. ³⁰ Nu'bu bi dambēni u xōn du, ya hin man ja ran tháti, pēgue dim 'butho tengu yám 'behni Ojā mahēts'i, bi 'yēn'a ra Jesús.

³¹⁻³² Ne nangue'a ram hma ngue da dambēni u xōn du. Ha hin gá nuhu bu ja rá t'ohni Ojā 'be'a bi ma nangue u ma ndu mbombōtahū 'bu mi 'yēna: “Nugá drá Ojagā, nu ra Abraham ne ra Isaac ne ra Jacob, i ēc'yēigui,” bi 'yēn Ojā. Ngubūim ma nguetho guexta'a i 'buh yá mbui u, bi 'yēn'a ra Jesús.

³³ Ne nu'u yū jā'i 'bu mí 'yō a bi man ra Jesús, bi hyonya thoho a bi xifi 'bu mi xānbi.

Ra Jesús bi ma nda'a nín t'ēdi man'da mahyoni

³⁴ Ne nu mi'da ma ngurpihe ngue yū fariseo, 'bu mi nu hin'yū man'da sá da man'u yū saduceo, bin 'yānzche 'be'a mí sá ngue dí yāp'a ra Jesús. ³⁵ Nu'a n'da ra xānbate nangue u yū fariseo buya, bi 'yān'na ra Jesús:

³⁶ —Xānbate i, bi 'yēna, nda'a rán t'ēdi Ojā hñchi thoho gā øt'āhe.

³⁷ Bi dā a ra Jesús buya:

—Nu'a ran t'ēdi i ēna: “Gam bēmhbu Ojā ngue gátho ma mbaihu, ne gátho ma jā'ihu, ne gátho man 'yomēnihu.” ³⁸ Guehna ran t'ēdi i 'bet'o na, nangue u gá mi'da yūn t'ēdi. ³⁹ Ne'a ēna: “Dami huēc ni mijā'ihu tengu bu gní huēczche ni jā'ihu.” Guehna ná yoho ran t'ēdi guexta'a mahyoni na. ⁴⁰ Ne nu'bu gá 'yōthu ya yoho yūn t'ēdi, tengu'bu gá jāshu gátho yán t'ēdi ra Moisés ne yám hman yú pōngahyā Ojā, bi 'yēn'a ra Jesús.

To'o rá yū a ra Cristo

⁴¹ Ne guexta'a mi 'bāpu yū fariseo, ⁴² ne bi t'ēmp'u buya:

—'Be'a guím bēmhbu, to'o rá 'yū a ra Cristo, rá Thahni Ojā, bi 'yēmp'u, bi 'yēn'a ra Jesús.

Bi dā u yū fariseo buya:

—Nu rá Thahni Ojā, rām bom'betō ra David a, bi 'yēn'a.

⁴³ Ne xō bi 'yēn'a ra Jesús:

—Pē ne guesē ra David bi 'yēmbi rá hmu a ra Cristo 'bu hin ním 'bui, nguetho bi 'yēna:

⁴⁴ Nu Ojā bi 'yēmp'a ma Hmu:

“Hyucua ja man 'yēi ga conhui ma ts'edi gue'bu go dá tǎpā gátho u man suihu ngue guí manda u buya,” bi t'ēmp'a ma Hmu, bi 'yēn'a ra David, 'bu mi bēnba rá Hogandāhi Ojā 'be'a bi ma.

⁴⁵ Hanja i ēmbi rá hmu ne xín rām bom'betō a rá Thahni Ojā, ngue ra Cristo, bi 'yēn'a ra Jesús, bi 'yēmp'u.

⁴⁶ Ne hin'yū 'be'a bi zā dí dāti, janangue'a him man'dandī bi zā da 'yān'ndu yū fariseo buya.

23

Bi man ra Jesús 'be'a nam bōn'a øt'u yū fariseo ne yū xānbate nijā

¹ Ne nu ra Jesús bi xi u yū jā'i, necāhe buya:

² —I ja yán t'ēdi da xān'nahu u yán t'ēdi ra Moisés u yū xānbate nijā ne yū fariseo. ³ Dami 'yōhmbu 'bu i xān'nahu u, pē hin guí 'yōthu tengu yán t'øt'e i sánzche, nguetho 'dan'yo thoho gá mi'da i øt'e. ⁴ Ne xūn hēi i xi ahū guí 'yōthu, tengu'bu n'da ra 'beni xūn hyū i xi ahū guí tuxhu, pē nuse'u xingui ts'u in nde da 'yøt'a i sán zche. ⁵ Ne hōnt'a i honi da hnumano yán t'øt'e i ørpu 'buh yū jā'i. Janangue'a di cuat yú dē yán t'ēdi Ojā ngue xūn ndoho ne i pāt' yú 'ye, ne ēmme di ho di hoc yán zadi yú nyāmpahni. ⁶ Ne ēmme di ho rá mbúdi din sihme bu i t'øt' yūn ts'ihme; ne di ho da mipu ja ran thuts'i mahoqui bu ja ra nijā. ⁷ Ne ēmme di ho da t'ēspa 'bu din zenguate. Ne i honi da t'ēmbi yú xānbate u. Hōntho in nde da hnumansu.

⁸ Pē nu ahū o guí ndehū da t'ēn ahū gyū xānbatehu, nguetho hōngdā ni Xānbateju ngue drá Thahnigā, ne nu'ahū guidín cuhu, bi 'yēngāhe ra Jesús. ⁹ Ne hin guí 'yēmfu ni tahu 'da u i 'bucua ja ra hāi, nguetho nu'a ni Tahu bí 'būpu mahēts'i a. ¹⁰ Ne xín guí ndehū ngue da t'ēn ahū gyū hmuhu, nguetho guecā drá Thahni Ojā ngue ra Cristo, ni Hmuju. ¹¹ Nu'a to'o din 'yēhe thoho nangue yú mijā'ihu, pē gue'a man'da xtán hēts'i bu dá nu Ojā a. ¹² Nguetho nu'a i øt'e ngue xūn hēts'i, man'da zi cue bu dá nu Ojā a, pē nu'a i øt'e ngue hingui hēts'i, pē man'da xtán hēts'i bu dá nu Ojā a, bi 'yēn'a ra Jesús.

¹³ Ne nubuya bi 'yēmp'u yū xānbate nijā ne yū fariseo:

—Huēhi maha ahū, gyū xānbatehu bu ja ra nijā, ne gyū fariseohū, ēmme guidi yorpuhu a guím bēmhbu, nguetho gá xihmbu u mín nde xtán yūrpū di manda rá ts'edi Ojā, ngue xquí 'yuthu ra 'yu, pē ne tengu'bu gá corpa zēhehu ra goxthi, nguetho 'dan'yo thoho gá xānbahu. Ne se ahū hin da zā guí cūthu bu, bi 'yēn'a ra Jesús.

¹⁴ Huçhi maha ahu, gyu xänbatehu ne gyu fariseohu, emme guidi yorpahu a gui øthu. Sä nya'a gui yahü Oja bu ja yú ngun yu xisu xøn du yú ndø, ngue gui emhbu gui äfu räm fäts'i Oja u, pe ne gui hāspahu 'be'a bi zopa yú ndø. Janangue'a man'da xän ütho ran unbi gui nuhu.

¹⁵ Huçhi maha ahu, gyu xänbatehu ne gyu fariseohu, emme guidi yorpahu a gui øthu. Säti thoho gán 'yohu hønba go hapu ne yatho gá mbähä, ngue gá sømhbu bu 'bu u i thānde yú oja zehē, ngue gá xihmbu da den'na nin xädiha. Pe nu'a to'o bi den'nahü man'da gá jafu bim 'bedi, ne 'da gá mbähä bu ja ran unbi mazai, bi 'yemp'u.

¹⁶ Huçhi maha ahu, gyu ngarpihu, pegue tengu'bu gyu xädähu ne gui xihmbu u gui xänbahu: "Nu'bu ja 'be'a bi ma n'da ra ja'i, ne bi ndønba rá thuhu ra nija, hingui jatho di ja'ts'a," gui emfu. "Pe nu'bu bi ndønba a rá oro i ja bu ja ra nija, i jatho di ja'ts'a bi ma," gui emhbu. ¹⁷ Gyü 'yambühu ne gyu xädähu. Gui emhbu man'da di muui ra oro xinda gue ra nija, pegue hin'na maha nguetho gue'a ra nija ni t'ëmbi xän ho a ra oro i ja bu, bi 'yën'a ra Jesús. ¹⁸ Ne gui emhbu: "Nu'bu ja 'be'a bi man a n'da ra ja'i, ne bi ndønba rá thuhu ran ts'äya bu ja ra nija, gui emhbu hingui jatho di ja'ts'i. Pe nu'bu bi ndønba rá thuhu ran t'unni i hoxpu ja ran ts'äya, ya ra ts'oqui a büya 'bu him bi ja'ts'i," gui emhbu. ¹⁹ Gyü 'yambühu, tengu'bu gyu xädähu. Gui emhbu man'da di muui u yu 'bøts'e i ja bu xinda gue ran ts'äya. Pegue hin'na maha, gue'a ran ts'äya ni t'ëmbi xän ho u yu 'bøts'e bi ja bu. ²⁰ Nguetho nu'a bi ndønba rá thuhu ran ts'äya bu ja ra nija, hinga hont'a ran ts'äya, pe gátho i ndønba rá thuhu 'be'a gátho hoxpu. ²¹ Ne nu'a to'o bi ndønba rá thuhu ra nija, hinga hont'a ra nija bi ndønba rá thuhu, pe ne a rá thuhu Oja bi ndønbi, nguetho rá ngu Oja a ra nija. ²² Ne 'bu n'da bi ndønba rá thuhu mahets'i, pe hinga høn bu mahets'i bi ndønbi, pe ne a rá thuhu Oja bi ndønbi, nguetho bi 'büpu Oja bu mahets'i.

²³ Huçhi maha ahu gyu xänbatehu ne gyu fariseohu, emme guidi yorpahu a gui øthu. Hin njam'bu gá pumbënihu gá hyaxhu bu ja ra nija a ná 'det'a yú 'yëthi yu tūhu bi bōxpu ja ni huahihu, tengu bi man ra Moisés, pe gá pumbënihu u yün t'ëdi man'da mahyoni, ngue i ena: "Da gdí numanhohu ni mijä 'ihu, ne din ja nin huçcatehu, ne gui 'yëc'yëihu Oja." Guehya nde'bu man'da gan çhya gui 'yøthu, madague'bu gui thoqui gui 'yøthu u mi'da. ²⁴ Pe gá 'yøthu tengu'bu gám fähmbu ngue xinga n'da ra 'uë i sä di uqshu 'bu ja a gui sihu, pe nu'a go ra fani ne man'da go hin gá nuhu 'bu gmí tuthu a, nguetho hin gui pähmbu nda'a nín t'ëdi man'da xän ndoho.

²⁵ Huçhi maha ahu gyu xänbatehu ne gyu fariseohu, emme guidi yorpahu a guim bëmhbü. Gá 'yëmhbü xän hotho ahu, pe gá

'yøthu tengu'bu n'da ra baso bi mba m'berpe bu maxøts'e, pe hinga nepu mbo. Ne tengu'bu n'da ra mbohi høn bu ni ndi a häi bi 'berpe, ne guin jahu bu nguetho emme i yuh ni mbühu nanguue ram fë ne ran ts'iyate. ²⁶ Gyü xädähu, nde'bu gui 'yøthu tengu'bu nepu mbo bin sät'i n'da ra mbohi, ne manjuani xtán ho ahu büya, bi 'yën'a ra Jesús.

²⁷ Huçhi maha ahu gyu xänbatehu ne gyu fariseohu, emme guidi yorpahu a guim bëmhbü. Ne guin jahu tengu'bu ra jado bu ja ran 'yägüi ngue xän t'axi maxøts'e, ne mahotho, pe nubü mbo, yupu yu do'yodu ne gá mi'da xän xätho. ²⁸ Guin jahu bu. Nubü na nu ahu yu ja'i, ena xän ho ahu. Emme guidi yorpahu a guim bëmhbü ne emme yuh ran ts'o ni mbühu, bi 'yën'a ra Jesús.

²⁹ Pe i huçhi maha ahu gyu xänbatehu ne gyu fariseohu. Guidi yorpahu a gui øthu. Gá hocpahu yú jadon'yägüi u yú pøngahya Oja maya'bu bi hyo nim bombøtahu, ne u yú jadon'yägüi u gui emfu yu hocja'i gá hocpahu. ³⁰ Ne sä gui emhbu: "Nu'bu di 'bühmbu u 'bu mi hyo yú pøngahya Oja u mam bombøtahu, ne xcä uthu ngue hingui ho a bi 'yøt'e, ne xcä 'uethohu," guidin 'yëmfu. ³¹ Janangue'a gadin juanzehëhu ya ngue yú 'yu ahu yu hyote. ³² Dami juahmbu a ra 'bëfi bi 'yut'ahu nim bombøtahu, bi 'yën'a ra Jesús.

³³ Tengu'bu gyu pozuhu. Hin da zä gui 'dahmbü bu ja ra sibi njam'bu i huç'i. ³⁴ Nguetho, nu'bu ba pen'nahü ma pøngahya ne ma xänbate, hin gui simanhohu u, gui hyohu u 'da, ne gui cuathu bu ja ra za u 'da, ne gui fehmbü u 'da bu ja ni nijähu. Ne emme gui ucpadahü u 'da 'bu i 'yo bu ja ni hninihu. ³⁵ Ne nanguue a gui 'yøthu, tengu'bu gá hyosëhu u gá yän hocja'i bi tho gue'bu go rá mbüdi ra ximhäi, 'bu mi tho ra Abel ngue man ra hocja'i ne asta gue'bu mi tho a ra Zacarías, rá ts'ant'u ra Berequás, gá hyohu bu ja rá goxthi ra nija. ³⁶ Majuani dí xi ahu, tengu'bu ni ts'oqui zehëhu u gá yän thote i jatho ya, ne da ts'an'nahü ran unbi nanguue u, bi 'yën'a ra Jesús, bi t'ëmp'u yu xänbate nija ne yu fariseo.

Bi huç'u yu mengu Jerusalén ra Jesús

³⁷ Ne nubüya bi xi a n'da ram hma u yu mengu bu Jerusalén, bi 'yëmbi:

—Emme dim bën ahu gyu menguhu Jerusalén. Nzai gui hohu yu pøngahya, ne guidi bat'adohu u mi'da ba pen'nahü Oja. Ne xän ngu yu nidi dim bënëgä xcä pet'ahu xcä jamansu ahu, tengu'bu n'da ra sumfo di pet yú t'ähni ne i comp' rá hua, pe nu'ahu, hin gá ndëhu xcä ja ahu bu, bi 'yën'a ra Jesús. ³⁸ Dami nuhu ya, nu ni hninihu tengu'bu ya njongui 'büpu ya, ³⁹ nguetho hin gui nuju mahøn'a jaque'bu bi zøn ra ora ba pengä ua ne gui 'yëscahu. "Majapi a ba çhe nanguue rá thuhu ma Hmuhu Oja," gui 'yënjü, bi 'yën'a ra Jesús.

24

Bi ma ra Jesús da guah ra daniqj

¹ Nε nubuya, nu ra Jesús 'bu mi bōm bu ja ra daniqj, dá utáhe 'be'a gá mí ja bu ja ra ngu. —Mahotho ua, dá εmfe.

² Pε nu ra Jesús bi 'yεnje:

—Guí nuhε ngue mahotho i ja ua, pε gátho da mba nso't'i, nε xinga n'da ra do din tōcua ngue hin da mba ma juadi, bi 'yεn'a ra Jesús.

M'bet'o din ja yu hmeɣya 'bu ran zegui

³ Nε dá nexáhe dá mbáhme bu ja ra nyuni Olivos. Nε ní mipu ra Jesús dá ándáhe bu njom mí óde, yú xádígáhe:

—Din ndehe gui xije nda'a ní pa din ja a gám mam bu ja ra niqj. 'Be'a ní hmeɣya din ja 'bu guá pengui mahōn'a nε'bu ran zegui ra pa, dá εmfe buya.

⁴ Nε bi 'yεngáhe ra Jesús:

—Damim fáhmbu 'dahma njon da hyá ahu. ⁵ Nguetho xun ngu yu hyáte ba che da 'yεna: “Nugá, guecá, rá thahnigá Ojā, drá Cristogá,” da 'yεn ahu. Nε xun ngu da hyát'u nangue ra fehni da man u. ⁶ Nε nu'bu gui 'yōhmbu ngue din ja yu sai, o gue'bu gui 'yōhmbu i ja bu ja 'da yu hnini ya, pε o guín suhnu, nguetho jatho din ja u. Nε nu'bu bin ja u, xinga gue'bu rán zegui'bu. ⁷ Nguetho da ndants'u 'da yu ts'ut'abi din suhmbu u yú mí ts'ut'abihε, nε da ndanc'u 'da yu hnini din suhmbu mí da yu hnini. Nε xun ngu yu nidj din ja ra thuhu, nε ra dagghe, nε din ja yu 'yámhái bu ja yu xequi ua ja ra ximhái. ⁸ Pε nu'bu, yú mbadi thoho yun unbi din ja u.

⁹ Nε da mba ma dá ahu nε da ts'ix ahu ngue din un'nahu, nε da tho ahu 'da ahu. Nε gátho yu jǎ'i da zan ahu nguetho gui tengahu. ¹⁰ Nε nu'bu 'da mí εc'yεigui, m'beju da 'uesε. Nε guesε u di dá u ma 'yεc'yεi da mba ma unbi. ¹¹ Nε dim 'bui xun ngu yu hyáte pōngahyá nε xun ngu yu jǎ'i da hyát'u. ¹² Nε nangue a ran ts'o xtá ngu, him ma din ja yún huεcate u 'da. ¹³ Pε nu'bu da hyát'i gue'bu go ran zegui, da dāha dim pō a. ¹⁴ Nε gátho na ndoho ra ximhái da hma 'be'a da zǎ dí yǎrpε di manda rá ts'edi Ojā n'da. Nε gátho yu jǎ'i 'dahma 'dan'yo bu na yǎ da sifi, nε nubuya, gue'a ra pa ran zegui a buya, bi 'yεn'a ra Jesús.

¹⁵⁻¹⁶ Nu ra pōngahyá Daniel maya'bu bi ma ngue din ja n'da ran ts'o di ts'oni gátho. Janangue'a nu'bu gá nuhu da mbadi din ja bu ja ra daniqj a, dami 'dahmbu bu ra xequi Judea, ní mbähá bu ja yu dāpo. Nguetho nts'utho ran unbi din jabu. ¹⁷ 'Bex gui mbähá. Nu'bu gdi tōhmbu bu maxōts'e ra tōcangu, hin gui cūthu mbo ra ngu ngue gui hyáxhu 'be'a di ja bu. Dami 'dathohu. ¹⁸ Nε nu'bu gdi 'báhmbu bu ja ni huáhihu, hin 'be gui mbähá bu ni ngumhbu ngue gba cǎ ni xi'yohu. Dami 'dathohu. ¹⁹ Huεcate u yu xisu in hǎt'uhni u yu pa u, nε'u i 'buh yú 'uere, nguetho xun hεi thoho da 'da u. ²⁰ 'Yǎfu rá

mate Ojā hinga gue'u yu pa xtan εε din ja ahu ran 'dagui, nε xinga gue'bu ra pa ran ts'áya, nguetho i man u yun t'εdi hinga yatho gan 'yohu a ra pa ran ts'áya. ²¹ Dami 'yǎfu rá mate Ojā, nguetho nu'a ran unbi din ja, hin jam'bu n'dandj xon ja gue'bu go rá mbadi ra ximhái. Nε nu'bu ya bin ja, hin man'dandj din ja a ran unbi tengu a. ²² Nε nu Ojā da zánba thoho u yun unbi din ja nangue a di huεc'u xí huahni. Nu'bu hin'na, njon da bongui.

²³ Nu'bu yu pa u, “Dami nuhu ua, i 'bācuu ra Cristo,” da 'yεn ahu. Nε nu'bu mí da da 'yεn ahu: “Dami nuhu i 'bāhnu ra Cristo.” Pε o guí εc'yεihu u. ²⁴ Nguetho xun ngu yu hyáte dim 'bui, sǎ da 'yεn'u: “Guecá, rá thahni Ojā, drá Cristogá,” sǎ da 'yεn'u. Nε xun ngu da 'yεna ngue dim pōngahyá nangue Ojā, nε da 'yōt' yu hyonya nt'ot'e nε yu hmeɣya ngue da nde da hyát yu jǎ'i. Nε da hyoni 'be'a da zǎ dí hyát'u xí huahn Ojā. ²⁵ Nuya gátho dá xi ahu guepu dá zǎ gui pāhmbu 'be'a din ja. ²⁶ Janangue nu'bu da 'yεn ahu: “Ní mbähá, bi 'bāpu ma'ueni a ra Cristo,” da 'yεn'ahu, pε o guí pāhā. O gue da 'yεn'ahu: “Bá cūthu ua, i 'bācuu ra Cristo,” da 'yεn'ahu, pε o guí cūthu bu. ²⁷ Nguetho nu'bu bá pengá ua mahōn'a, nugá ngue dán jǎ'igá u ja ra ximhái, dán jagá tengu rán nequi ra huci ngue dam 'bathogá gátho ra ximhái. ²⁸ Nε tengu i ót' yu pada, εmme di peti bu 'ben u xun du, din jabu a ran ts'εmbi din ja bu 'bu u yu ts'om'bái.

'Bu bá peng ra Jesús

²⁹ Nε xō bi thoqui bi man ra Jesús nε bi 'yεna:

—Nu'bu bin ja a ran unbi buya, him man di nεc ra hyadi nε ra zǎna, nu'bu yu sō 'būpu mahεts'i da dágui. Gátho bí ja bu mahεts'i gǎ dí 'beh yú ts'edi u. ³⁰ Nε nubuya di nequi bu mahεts'i ra hmeɣya nanguecá ngue dán jǎ'igá u ja ra ximhái, nε gátho yu hnini ua ja ra ximhái din su. Nε da nuguí ba εcǎ bu ja yu güi, dán 'yo'be ma ts'edi tǎte thoho, mixte thoho, bi 'yεn'a ra Jesús. ³¹ Nε nts'edi din yǎ ra thaxi. Nε ba penhdá yám 'behni Ojā di peti gátho u bi huahn Ojā, gǎ na ndoho ra ximhái.

³² Guim bεmhbu 'be'a dí óthu ua ma háihu dyu israelhu, ngue nu'bu dí nuhu bi mbadi dim puh yú mbui 'da yu za, ya dí pāhmbu mí ts'utho ba εpu yú pa ra pa'ye. ³³ Nε ngutho 'bu guín nuhu bin ja gátho ya yun unbi dí xi ahu, gui pāhmbu buya ngue mbe rán zegui. ³⁴ Nε majuani dí xi ahu, di 'batho ua 'da ahu 'bu bi mbadi din ja. ³⁵ Nu ra ximhái nε mahεts'i da zōni da gua u, pε nu'a mam hmangá njám'bu da gua a.

³⁶ Pε njongui pǎdi nda'a ní pa din ja a dim mangá ya, xinga gue'u yám 'behni Ojā mahεts'i nε xinga guengá rá Ts'unt'ugá Ojā dí pǎdi, pε hōnt'a Ojā ma Ta i pǎ a ra ora din ja.

³⁷ Ne tengu thoho bin ja 'bũ mí 'bũh ra Noé, ngutho din ja 'bũ bá pengä mahõn'a, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi. ³⁸ Nu yũ pa Ʃ ngue 'bũ mi ts'ũtho din ja ra dambũnt'i, nu yũ ja' i mi 'bũhmbũ ra Noé hõnt'a ran ts'ihme mim bẽni ne hõnt'a ran thãti mí honi, gue 'bũ go mí yũrpũ ja ra mbosa ra Noé. ³⁹ Ne him bi 'yũrpa ra güenda a bi sifi ngue din ja ra 'ye, jague 'bũ mi mbũh ra 'ye, ne bi yuh ra dehe ua ja ra häi ne gätho bi gũa Ʃ. Ne din jabũ 'bũ bá pengä mahõn'a, guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi. ⁴⁰ Ne dim 'bũ i yoho yũn 'yohũ bũ ja a ra huqũ, nu'a n'da da mba nts'its'i ne man'da da ts'opũ. ⁴¹ Ne 'bũ di cãm bũ ja n'da ra ngu yoho yũ xisu, nu'a n'da da mba nts'its'i ne nu man'da da ts'opũ.

⁴² Janangue'a dí xi ahu, o guí tonspahũ ra t'ãha, nguetho hin guí pãhmbũ 'be'a ní ora ba Ʃ a ní hmuhũ. ⁴³ Nu 'bũ n'da ran 'yohũ xtãm bãdi nda'a ní xui xtãn yũrpũ yũ bẽ bũ ja rá ngu, xtãn äthã, xtãn dõ'mi, ne hin xtã japi xtã nyũrpũ ja rá ngu ngue da bẽpi 'be'a i ja bũ. Pẽ hingui pãdi 'be'a ní pa, janangue'a i tõ'mi gätho yũ pa. ⁴⁴ Janangue'a dí xi ahu, damin sãhu nguetho ts'ũrpũ thoho ga sõcã, guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ngue ra ora njongui tõcpã ga sõcã, bi 'yẽn'a ra Jesús.

Rán t'uti ra hogambefi ne ra ts'om'bãi mbefi

⁴⁵⁻⁴⁶ Ne xõ bi 'yẽna:

—Dami 'yõthũ tengu 'bũ gyu hogambefihũ. Nu'a ra ngũrpambefi 'bũ xũn ho i õt'e, ne nu 'bũ da mba n'danni rá hmu da zopũ ja rá ngu, da 'yõt'e tengu 'bũ i 'bãse bũ rá hmu. Ne nu 'bũ bá penc'a rá hmu, bi nu bi jamansu rá 'befi, ne xũn ngu ran jãpi da nu a bũya. ⁴⁷ Majuãni dí xi ahu, nu'a ra ngũrpambefi, man'da din t'un ra ts'edi, ne 'be'a gätho i pe'ts'a rá hmu di jamansu a. ⁴⁸ Pẽ nu 'bũ ra ts'om'bãi a ra ngũrpambefi, ne im bẽni ngue him 'be ba penc'a rá hmu, ⁴⁹ ne di Ʃnba yã 'yẽhe ne i tenthoho yũ mihi, ⁵⁰ ts'ũrpũ thoho ba penc'a rá hmu n'da ra pa ngue hingui pã a ra ngũrpambefi. ⁵¹ Ne nubũya din t'un'na n'da ran Ʃnbi xũn Ʃtho, ne n'dat'a ran Ʃnbi da nuhũ Ʃ di yorpa a im bẽni. Ne din zom bũya ne din guxtũpũ yã ts'i bũ ja ran Ʃnbi mazã, bi 'yẽn'a ra Jesús.

25

N'da ran t'uti nangue yũ hmute xtĩ hyũn yũn thãti

¹ Ne xõ bi 'yẽna:

—Nu 'bũ bi 'yõt' ran ts'ũt'abi Ojã, din ja tengu bin ja 'bũ min ja n'da ran thãti. Nu'a to'o gã bin sã, bi thopũ mbo, pe nu'ũ him bin sã, bi gorũ thi Ʃ. Nu 'bũ min ja ran thãti, 'det'a yũ hmute bi mba, Ʃna xtãn hyũmhũ Ʃ din thãti. Ne bá the yã bombilla mí tøm'ma ran 'yohũ din thãti. ² Pẽ nu'ũ cat'a yũ hmute yũ 'yãmbũ Ʃ, ne nu'ũ mí cat'a bin 'yomfẽni Ʃ.

³ Ne nu'ũ yũ 'yãmbũ him bi dux man'da ra sibi ngue xta xirpa yã bombilla 'bũ bin the a po bũ. ⁴ Pẽ nu'ũ bin 'yomfẽni, bi dux yã sibi ngue da xirba rá bombilla 'bũ bin the a po bũ. ⁵ Ne nu'a ran 'yohũ him 'be bi zõm bũ. Ne nu yũ dõ'mate bi zãh ra t'ãha Ʃ. ⁶ Nu 'bũ made ra xui bi 'yõ a n'da ra nde bi 'yẽna: “Ya ba Ʃcua ran 'yohũ, ndanshũ, ba thãhmbũ,” bi 'yẽna. ⁷ Gätho bi ndang bũya ne bi hoc yã sibi Ʃ. ⁸ Pẽ nu'ũ yũ 'yãmbũ, bi 'yẽmp'ũ bin 'yomfẽni: “Daje ts'ũ ní sibihiũ nguetho i nde da huẽt ma bombillahe,” bi 'yẽn'ũ. ⁹ Pẽ bi dã Ʃ bi dux yã sibi: “Hin da zã, nguetho nu 'bũ ga 'da ahe go da huẽt ma sibihiũ 'bũ. Pẽ xũn ho 'bũ gui mbãhã gba tãmhbũ.” ¹⁰ Pẽ nu 'bũ mí mba ba tãn ra sibi, 'bexgue bi zõm bũ a ran 'yohũ din thãti. Ne nu'ũ yũ hmute bi dux yã sibi bi 'yũrpũ mbo ngue da nu ra ngo ran thãti, ne 'bex bi mba njut'i ra goxthi bũya. ¹¹ Ne nu 'bũ mí zõm bũ Ʃ mí mba bá tãn ra sibi, bi nu ngue njut'i tho ra goxthi, ne bi mba Ʃ, bi 'yẽn'ũ: “Grã hmu, grã hmu, dami xoqui,” bi 'yẽn'ũ. ¹² Pẽ nu'a ra hmu bi dat'ũ: “Hĩn dí padĩ to'o ahu,” bi 'yẽmbi, ne him bi xocpi, bi 'yẽn'a ra Jesús.

¹³ Ne bi 'yẽnje ra Jesús bũya:

—Gue'a dí xi ahu, nde 'bũ gan äthãhũ nguetho hin guí pãhmbũ a ra pa ba pengä ua, guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yẽn'a ra Jesús 'bũ mí 'yẽngãhe.

N'da rán t'uti yũ 'yẽhe bi ts'ocpa ra mbeti

¹⁴ Ne man'da ran t'uti bi man ra Jesús, ne bi 'yẽna:

—Nu 'bũ bi 'yõt' ran ts'ũt'abi Ojã, da 'yõt'e tengu bi 'yõt'a n'da ran 'yohũ 'bũ mí zon'ndũ yũ 'yẽhe, bi 'yãn'na rá mbeti xi zocpi. Nguetho nu 'bũ mí mba n'danni n'da ra häi, bi zon'ndũ yã 'yẽhe da zocpa rá mbeti.

¹⁵ Nu n'da rá 'yẽhe bi zocpa cat'a mahuãhi ngue di pepi; ne nu man'da, yo mahuãhi bi zocpa a; ne nu man'da bi zocpa n'da mahuãhi. Bi unni hangũ xõt'a di pepi n'da ngu n'da. Ne bi mba bũya. ¹⁶ Ne nu'a bi unni cat'a mahuãhi, bi pepi ne bi dãh mí cat'a mahuãhi. ¹⁷ Ne'a bi unni yomahuãhi, yomahuãhi xõ bi dãpi. ¹⁸ Pẽ nu'a bi un'na n'da mahuãhi, bi mba bá cat'a häi a rá mbeti xi un'na rá hmu.

¹⁹ Ne him 'be bá penc rá hmu. Pẽ nu 'bũ mí zõhõ bi zon'ndũ yã 'yẽhe mahõn'a ngue da nu 'be'a xĩ 'yõt'ũ. ²⁰ M'bet'o bi zõn'a xĩn t'unni cat'a mahuãhi, ne bi dãp'a rá hmu cat'a mahuãhi ngue rá mbeti zẽhe rá hmu. Ne xõ bi un'na xĩ dãha ngue mí cat'a mahuãhi, ne bi 'yẽmbi: “Grã hmu, i ja ua ni mbeti, nehna cat'a mahuãhi dá tãha,” bi 'yẽmbi. ²¹ “Xũn ho,” bi 'yẽn'a rá hmu. “Nu'ĩ grã hogambefi,” bi t'ẽm bũya. “Xũn ho gã 'yõrpa a ts'ũtho dá 'da i, janangue'a ga 'da i man'da xũn ngu ya. Bá thocua mbo 'dat'ua dan johyau,” bi 'yẽn'a rá hmu. ²² Ne xõ bi zõm bũ man'da xĩ

unni yo mahuāhi, ne bi 'yēna: “Grá hmu, i ja ua ra mbeti gá 'daqui, nehna mi yomahuāhi dá taha i ja ua,” bi 'yēmp'a rá hmu. ²³ Ne nu'a rá hmu buya bi 'yēmbi: “Xun ho, grá hogambēfi, xun ho gá 'yot'e, madague bu hingui ngu dá 'da i, nuya man'da xun ngu ga 'da i. Bá thocua mbo 'dat'ua dan johyauí,” bi 'yēmbi. ²⁴ Pe nu'bu mí zom bu a xi hyan'a n'da mahuāhi, bi 'yēmp'a rá hmu: “Grá hmu, mí pačá ngue hin'yū nín huēcate ne nzai guí honi 'bepu gdí hyanba rá mbeti yū ja'í ne guí hyanba yú huāhi u 'da. ²⁵ Janangue'a dá pes' thoho a gá 'daqui, dí su guí sēqui 'bu xcá 'bētho, ne i ja ua ní mbeti gá 'dac ya,” bi 'yēna. ²⁶ Ne nu'a rá hmu buya bi 'yēmbi: “Gra ndodanhyēi, hingui ho gá 'yot'e ngue hin gá pep'a ra mbeti. ²⁷ Nu'bu guí pađi ngue dí numanhogá ga tačá, sá xqui hmi a ra mbeti ne xtán dāh rán zābi, ne hin xtím 'beh pōya,” bi 'yēn'a rá hmu. ²⁸ Ne bi 'yēmp'u mí'da yú 'yēhe mí 'bāpu: “Hyānba na ra mbeti, dami un'na bin t'unni 'det'a mahuāhi. ²⁹ Nguetho nu'a bim pefi xun ho, man'da xun ngu din t'unni. Pe nu'a him bim pefi, pe da thānba a zi ts'u mí pe'ts'i. ³⁰ Ne nuna ra ts'om'bāi mbēfi na, bá hōthū bu ja ra 'bexui guēpu din zom bu ne din guxtpu yú ts'i,” bi 'yēn'a ra hmu buya, bi 'yēn'a ra Jesús 'bu mí man na ran t'uti. Ne njabu din ja 'bu bi 'yot'a ran ts'ut'abi Oja.

Ran t'uti nangu ran ts'ēmbi da t'ōpa yu ja'í

³¹ Ne bi 'yēm mahōn'a ra Jesús:

—Nu'bu bá pengá, nugá ngue dán ja'igá ua ja ra ximhāi, dam mixtegá, dan ts'ut'abigá; dan 'yohe yám 'bēhni Oja ne ga hupū ja ma mēxa ngue din ja ma ts'ēdi xun ho. ³² Ne dim peti gātho yū ja'í gá na ndoho ra ximhāi bu ga hucá. Ne gātho ga huan'du tengu ot'a n'da ra mbānde'yo, ngue n'danni ga fá'bu yū de'yo ne n'danni ga fá'bu yū denzu. ³³ Ne nu yū de'yo ga fámp'u ja ma gāha. ³⁴ Ne ga ēmp'u dim 'bāpu man 'yēi: “Ba ēhmbū ua, bi jap'ahū Oja. Ga 'da ahū ra ts'ēdi án ts'ānni ngue guí hyāmhbu gue'bu go rá mbūdi ra ximhāi,” ga ēmp'u. ³⁵ “Nguetho gá 'daju ra hme 'bū mán tumanthuhu; ne gá 'daju ra dehe 'bū mán tuthē; ne gá sāyagahū 'da ahū 'bū mán 'yo bu n'danni ní hninihū. ³⁶ Ne gá 'daju ma he 'bū gmí nuhū hin'yū ma hegá; ne gá nuc 'bū mán hyēnni, ne gá zēnguahū 'bū mán ofādi,” ga ēmp'u, bi 'yēn'a ra Jesús. ³⁷ Ne da 'yēnc'u: “Grá Hmu, 'bē'a ní pa dá ot'āhe a guím ma. Hin dímbēmhbe ngue gán tumanthuhu n'dandj ne gamá 'ujn ahe. Ne hin dímbēmhbe ngue gán tuthē ne xcá 'da ahe ra dehe. ³⁸ Ne hin dímbēmhbe 'bū xcāmá sāya ahe, ne xcá 'da ahe ní he. ³⁹ Ne hin dímbēmhbe 'bū gamán hyēnni o gue gamán ofādi ngue xcá nu ahe,” da 'yēngui. ⁴⁰ Ne nugá drá hmuts'ut'abigá, ga ēmbā u buya: “Majuāni dí xi ahū, nu'a ran

ho gá 'yōrpahū n'da ma cuhū, madague'a nte di muui bu na hnu, pe guecá gá 'yōrcá a,” ga ēmp'u buya, bi 'yēn'a ra Jesús.

⁴¹ —Ne nubuya, nugá drá hmuts'ut'abigá, ga ēmp'u 'bāpu ja ma gāha: “Dami 'uehmbū ua ja ma hmi, ní mbāhā bu ja ra sibi njām'bu da huēt'í, nguepu dá sānni din zō a ra zjthū ne u yá mizjthūhū. ⁴² Nguetho dán tumanthuhu ne hin gá 'ujnjū, ne dán tuthē, ne hin gá sithegahū, ⁴³ ne hin gá sāyagahū 'bū mán 'yo bu n'danni, ne hin te má he gá 'daju 'bū gmín nuhū hin'yū ma hegá; ne hin gá nugui 'bū mán hyēnni, ne hin gbán nuhū 'bū mán ofādi,” ga ēmp'u. ⁴⁴ Ne nu'bu da 'yēngui: “Grá hmu, 'bē'a ní pa dá nu ahe ngue gán tumanthuhu o gue gán tuthē o gue gán 'yo bu n'danni ra hnini. Ne 'bē'a ní pa dá nuhe hin mí he ní he; o gue xquín hyēnni o gue xcāmín ofādi,” da 'yēn'u. ⁴⁵ Pe nugá drá hmuts'ut'abigá, ga ēmp'u buya: “Majuāni dí xi ahū, n'da ma cu madague'a nte di muui bu na hnu, 'bū hin gá 'yōrpahū ran ho, necá hin gá 'yōrcahū ran ho,” ga ēmp'u. ⁴⁶ Ne nu u buya da nu ran unbi mazāi. Pe nu'bu bi 'yot' ran ho din ja ra te mazāi u, bi 'yēn'a ra Jesús.

26

Nu yū ngurpi bi ma da bēnt' ra Jesús

¹ Ne nu'bu mí gua a hin gan ra Jesús, bi 'yēngāhe:

² —Nuya man yopa thoho di 'bedi ngue din ja ra dāmpeti a ran dābaxjua, ne nubuya da mba ma dāgá ngue da mba ma cuatigá bu ja ra za, guecá dán ja'igá ua ja ra ximhāi, bi 'yēngāhe ra Jesús.

³ Pe nu'bu ma ngurpihe ngue yū hmumbāja, ne yū xānbate nijā, ne yū dač'yēi, bim peti bu mbo rá mbā't'í rá ngu ra Caifás, nu'a mi hmumbāja a ra jēya a. ⁴ Ne bi nyāse u, bi ma nda'a ní fēhni da xi a ra Jesús ngue da bēnt'í da hyo. ⁵ Ne bi ma, 'bē da gua a ra dāmpeti, ja da tho a. Nguetho bi zu dímbēmhbe yū ja'í mi 'yo bu ja ram peti.

N'da ra xisu bi hocpa rá ngōc'yēi ra Jesús

⁶ Ne nu'bu mí mbeng bu ra hnini Betania a ra Jesús, bi zom bu ja rá ngu a ra Simón mí hēmb ra t'axca'ya mam'bet'o. ⁷ Ne bi hyupu mí ja a rá mēxa a, ēna din síhme. Bi zom bu n'da ra xisu mí tu n'da ra xaro xum hmadi, án t'ot'e ra do ra alabastro. Ne mi po bu ra 'yēthi yūman'ū, ne'a ēmme di muui a. Ne nu'bu mí zom bu a ra xisu bu i hudi, bi xo'ts'a rá 'yēthi bi xispa rá ya ra Jesús. ⁸ Ne dán cuehē 'bū mán nuhe 'bē'a bi t'ōpa ra Jesús, ne dá ēmhbe:

—Ndetho bi xispa ra 'yēthi, ⁹ xun ho 'bū xta 'bā, xtá mba ma darpi yū hyoya a ra mbeti, dá ēmhbe buya.

¹⁰ Ne bi bq'a ra Jesús 'bē'a dá bēmhbe, ne bi 'yēnje:

—Hanja gni ambahu rá mbui na ra xisu, ne xan ho 'be'a bi 'yörque. ¹¹ Nu yu hyoya nzai gam'bahmbu ua u, ne hont'a go má pa da zä gui fáxhu u. Pe nugä hin dan zangä ua, bi 'yengähe ra Jesús. ¹² Nuna ra xisu bi hoga ma ngoc'yei 'bu mi xiscä ra 'yethi, ngue da mba nt'äguigä bu ja ran 'yägüi. ¹³ Ne majuani dí xi ahü, hönbu go hapu da hman a rán ho ma'da'yo Oja, nehna da hman na bi 'yörca na ra xisu, n'dahma hönbu go hapu da fēn'a, bi 'yēn'a ra Jesús.

Nu ra Judas bi ma di dä ra Jesús

¹⁴ Ne nubaya, nu'a ma mixädihe ra Judas Iscariote, bi mba bi nyähu yu hmumbäjä ¹⁵ ne bi 'yēmbi:

—Hangu gui 'daju ngue ga dá ahü ra Jesús, bi 'yēmp'u.

Ne 'bexgue bi unni 'däte ma 'det'a yu mbeti ngue ra t'axi büya. Ne xö bi mbeng bu 'bu a ra Jesús büya. ¹⁶ Pe emme mí honi 'be'a ní ora da zä dí dá a ra Jesús.

Rán ts'ihme ra Hmu

¹⁷ Ne nu'a rá mbüdi pa ra dämpeti nangue ran dabaxjua 'bu zai dí sihe a ra hme hinguin 'youi ra íxi, ngue dyu judiohe, dyu israelhe, dá änhde ra Jesús yá xädigähe:

—Hapu guin nde ga hoje a rán ts'ihme ram baxjua ga sihu ya, dá emfe.

¹⁸ Ne bi xi u yoho ma mixädihe a ra Jesús, ne bi 'yēmp'u:

—Ní mbe bu ja ra hnini Jerusalén ne gui xihmi a ran 'yohu, gui 'yēnui: “Nugä, ya mi ts'ütho da zön ma ora, ne dí nde ga si rán sihme ram baxjua bu ja ni ngu, ne u ma xädigä, i ēn'a bá pengähe,” gui 'yēnui.

¹⁹ Ne bi 'yöt'a bi xi u büya, ne bi hoc'a rán zibde a ram baxjua u büya. ²⁰⁻²¹ Nu'bu mín de büya, dá sömhbe bu Jerusalén, 'darpu dán sihmehe bu ja ra mexa ra Jesús, ne bi 'yēnje:

—Majuani dí xi ahü, i 'bu a n'da ahü ngue gui daju, bi 'yēnje.

²² Ne emme bi du ma mbaihe, ne n'da ngu n'dagähe dá emfe:

—Grá hmu, ha guengä ga dá i, dá emfe n'da ngu n'daje.

²³ Ne bi dā a ra Jesús:

—Gue'a dí com'be ma mbohi ua dí sihmehu, gue'a dí dägä a, bi 'yēm büya. ²⁴ Guecä ngue dán jā'igä ua ja ra ximhäi, da t'örca 'be'a gätho i mam bu ja rám hma Oja ya, pe í huçhi maha a ran 'yohu ngue nu'a dí dägä. Man'da xan ho 'bu hin xtim 'bu a, bi 'yēn'a ra Jesús.

²⁵ Ne bi dā'a ra Judas büya:

—Xänbate i, ha guecä.

—Häha, gue'e, bi 'yēmp'a ra Jesús.

²⁶ Ne nubaya bi hyac'a ra hme ra Jesús ne bi 'yap rán japi Oja, bi xem büya, bi darcähe a.

—Dami sihu na, guehna nim böni ma ngoc'yei na, bi 'yēnje.

²⁷ Ne bi dec'a ra vaso mi po rán gui ra uva büya, bi un ra jamadi Oja mahön'a, ne bi 'daje a ra vaso, bi 'yēnje:

—Gätho dami sihu, ²⁸ guehna nam böni, ma jigä ngue bi hoc'a ra 'da'yo 'yu bi 'yöt'ahu Oja na. Ne dim fäni dí punba yá ts'oqui yu jā'i. ²⁹ Ne dí xi ahü, him man'dandj ga sigä ra guindät'ä jague'bu bi zön ra pa ga sihu ma'da'yo bu dí manda rá ts'edi ma Ta, bi 'yengähe ra Jesús.

Ra Jesús bi badi din cön'a ra Pedro

³⁰ Ne dán tuhme a ra thuhu ne dá mbähmbe bu ja ra nyuni Olivos büya. ³¹ Ne bi 'yengähe ra Jesús mahön'a:

—Dí pädi, nu'bu ni xui, gätho gui soga thohohu, bi 'yengähe ra Jesús. Ne gue'a nt'o't'i bu ja rám hman Oja, i ēna: “Ga ho ra mbände'yo ne din 'uext'u yu de'yo büya,” i ēn Oja, bi 'yēn'a ra Jesús. ³² Pe nu'bu dá thämbgnigä, ga mbagä bu Galilea ní tñn ahü bu, bi 'yengähe ngue yá xädigähe.

³³ Ne bi 'yēn'a ra Pedro:

—Madague'bu gätho da 'uegue pe nugä, hin'nagä, bi 'yēn'a.

³⁴ Bi dā a ra Jesús:

—Majuani dí xi i, guet'a ra xui i jabüya ná hyundj xqú cönc 'bu bi mbah ra öni.

³⁵ Nu ra Pedro bi dāti mahön'a:

—Madague'bu 'darpu ga tuui, pe njäm'bu ga cön'i, bi 'yēna.

Ne n'dat'a gätho dá mamhbe ngue hin ga 'uehmbe u ma mixädihe.

Ra Jesús bi du rá mbui bu ja ra nuqndät'ä Getsemani

³⁶ Ne nu'bu má sömhbe bu ra nyuni Olivos, dá cathe a ra Jesús bu ja ra nuqndät'ä mí çmbi Getsemani.

—Dami huhmbu ua ya, ga mbagä ua njongua ts'u, da nyä'be Oja ma Ta, bi 'yēnje.

³⁷ Ne hyu u ma mixädihe bi zits'i, bi zix'a ra Pedro ne'u yoho yá ts'unt'u ra Zebedeo. Ne emme man'da bi du rá mbui a ra Jesús. ³⁸ Ne bi 'yēmp'u ma mixädihe min 'yohu:

—Éna da föh ma mbui a ra dumbui, éna ga tugä. Dami töcpahu, 'dat'a dan äthähu, bi 'yēmp'u.

³⁹ Ne xö bi däm mi ts'u ra Jesús bu mi huhmbu u, ne bin danyahmu bu, bi nye'ma häi, bi nyauqi Oja, bi 'yēmbi:

—Ma Ta i, nu'bu da zä, dami japi hin gan nugä a ra mbohi xcä sänni; pe hin din nde ma pähä zehē pe hont'a go ni pähä zehē gui 'yöt'e, bi 'yēmp'a Oja.

⁴⁰ Ne bá peng bu mí hu u xí zopu büya, ne mí q u. Ne bi 'yēmp'a ra Pedro:

—Ha xinga n'da zi ora xqú sethu a ra t'äha, ngue 'be xcän hyümhbü ts'u. ⁴¹ Damin äthähu ne gui nyähu Oja, gueru da zä hin hapu gui tñnju 'bu bi ts'ä ahü ya, nguetho nu ní mbui n'da i ja ra pähä nangue Oja, pe nu ní ngoc'yei n'da xan güent'i thoho.

⁴² Ne ná yondí baya bi mba bi nyqui Ojã mahõn'a:

—Ma Ta i, nu'bu ya hin da zã ga socã a xcã sãnni, pẽ hõnt'a ni pãhã zehẽ guí 'yõt'e, bi 'yẽn'a ra Jesús.

⁴³ Ne xõ bi mbeng bu mi 'bu u ma mixãdihe. Xõ mí qtho 'bu xõ mí zõm bu mahõn'a, nguetho emme mí nde t'ãha u. ⁴⁴ Ne xõ bi zõp u mahõn'a, ya ná hyundi baya bi mbengui di nyqui Ojã, nẽ guexta'a bi ma. ⁴⁵ Ne xõ bi mbeng bu mí 'buh ma mixãdihe mahõn'a, nẽ bi 'yẽmbi:

—Nuya, 'da'angutho 'bu gãn qhmbu ya o hin'na, nguetho ya bi zõn ra ora da mba ma dægã bu 'buh ya ts'om'bã, guecã dán ja'igã ua ja ra ximhã. ⁴⁶ Dami ndanshu, ga mbãhã ba nuhu ya ba ecua ngue di dægã, bi 'yẽmp'u.

Bi fẽnt'a ra Jesús

⁴⁷ Ne guexta'a mí yãhu u ma mixãdihe 'bu mi zõm bu a ra Judas, n'da ma mixãdihe dí 'de'mayoho gãhe. Ne bán 'yohu xãn ngu yu ja'í ba hyã yú juai nẽ yu ts'aza. Ne gue'u yãm 'behni yu hmumbãja nẽ yu dác'yẽi, ma ngurpa judiohe. ⁴⁸ Ne nu'a dí da ra Jesús bi xi a n'da ran t'uti da 'yõt' 'bu bi zõm bu: "Nu'a ga sus 'bu dán zengua'be, gue'a guim benthu a," bi 'yẽn'a ra Judas. ⁴⁹ Janangue'a nu'bu mí zõm bu 'bã a ra Jesús, bi 'yẽmbi:

—Xude ya 'bu, grã xãnbate, bi 'yẽmbi.

Ne bi zũspa rá 'yogu baya. ⁵⁰ Ne bi dã'a ra Jesús baya:

—Xi'e n'yõ, ha gue'a gni 'yẽ a.

Ne nu'u mi'da baya bi hyãm bu 'bã a ra Jesús nẽ bi bent'i.

⁵¹ Ne nu'a n'da ma mixãdihe min 'yohu ra Jesús, bi c'os' rá juai nẽ bi zẽcpa rá gu a rá 'yẽhe ra hmumbãja. ⁵² Ne bi 'yẽn'a ra Jesús baya:

—Dami pẽ'ts'a ni juai bu ja rán t'o. Nu'u din tuhni nangu ra juai, nẽ'u dí du ra juai u, bi 'yẽmp'a. ⁵³ Ha guí ẽna hin xtan zã ga ãp'a rãm fãts'i Ojã ma Ta nẽ ba penhua 'de'mayo munts'i yãm 'behni da yãngui, bi 'yẽmp'a n'da ma mixãdihe. ⁵⁴ Pẽ nu'bu da gue'a xcã mangã a, hague dán zã ga ja'ts'a a bi man rá t'õhni Ojã, ngue 'be'a i jatho din ja, bi 'yẽn'a ra Jesús.

⁵⁵ Ne bi 'yẽmp'u yu ja'í baya:

—'Be'a guí homhbu ua ngue guí hã ni juaihu nẽ ni zahu. Ha guí emhbu drã bẽgã, nẽ nya'a thoho dá xãn'nahu bu ja ra dãnija nẽ njãm'bu gã bẽndgãhu bu, bi 'yẽmp'u. ⁵⁶ Pẽ gue'a din ja a tengu bi man'u yú pøngahya Ojã 'bu maya'bu, bi 'yẽn'a ra Jesús.

Ne nugãhe baya dyu xãdigãhe, 'bexgue dá 'dahmbe, dá sohmbẽ bu ra Hmu.

Bi juãnba a ra Jesús u yã ngurpi yu judio

⁵⁷ Ne bi bent'a ra Jesús, bá si bu 'buh ra Caifãs, ngue ra ngurpa mbãja. Ne ya xim peti gãtho ma xãnbate nijãhe nẽ yu dác'yẽi, ma ngurpihe dyu judiohe. ⁵⁸ Ne bi den'na ra

Pedro baya pẽgue a ná 'bejua thoho, bi zõm bu ja rá ngun'yu a ra hmumbãja bu haru xi zõn'a ra Jesús. Ne 'darbu bi hyuhmbu u yu asmayo, ngue in nde da nu a da t'õrpa a ra Jesús.

⁵⁹ Ne nu'u yu hmumbãja nẽ yu dác'yẽi nẽ gã mi'da ma ngurpihe dyu judiohe, dyu israelhe, mi hon'a n'da ra fẽhni ngue da zã dí yãp'a nẽ da hyo. ⁶⁰ Pẽ guehma nte bi dãnbi, madague'bu xãn ngu u bin juãnni, bi 'yẽmbi majuãni u yú fẽhni. Ne m'bejua baya, bi zõm bu yoho yan 'yohu din testigo, ⁶¹ nẽ bi 'yẽn'a:

—Nuna ran 'yohu na bi 'yẽna: "Nugã da zã ga xo'tra dãnija nẽ man hyupa thoho da zã ga hõe mahõn'a," bi 'yẽna, bi 'yẽn'u bin juãn bu.

⁶² Ne bi ndanc'a ra hmumbãja baya bim 'bã, bi t'ẽmp'a ra Jesús:

—Hanja hin guí thãti 'be'a i man ya yan 'yohu.

⁶³ Pẽ nu ra Jesús bin hẽtho. Ne bi 'yẽn'a ra hmumbãja baya:

—Nanguẽ rá thuhu Ojã mahẽts'i, dami xije 'bu majuãni gue'e grã Thahni, grã Cristo, rá Ts'ant'u i Ojã, bi t'ẽmp'a ra Jesús.

⁶⁴ Bi dã a ra Jesús baya:

—Gue'a gãm ma. Nẽ di xi ahũ, guin nuju, guecã dán ja'igã ua ja ra ximhã, dam mix-tegã ga com'be rá ts'edi Ojã tãte thoho rá ts'edi. Ne guin nuju 'bu bá çãçã mahẽts'i mahõn'a, ba çãçã bu ja yu güi, bi t'ẽmp'a ra hmumbãja.

⁶⁵ Ne nu ra hmumbãja baya, bi dãnse rá pahni. Nam bõni ẽmbi hingui ẽspa Ojã ra Jesús nangu'e a bi ma. Ne bi 'yẽna:

—Nuna ran 'yohu na, bi man ra ts'ore nanguẽ Ojã. Him man ga homhbu yu testigo. Ne gãtho gãhu dá õhmbu a bi ma. ⁶⁶ 'Be'a guí ndehu ga õthu ya, bi t'ẽmp'u yú mingurpihu.

Bi dã u:

—Nuna i ja rá ts'oqui, i jatho da du, bi 'yẽn'u.

⁶⁷ Ne nubaya, 'dahma 'dan'yo bi t'õrpa ra Jesús. Bi zox u 'da, bi mbe'mi u mi'da, bi mbenpa rá hmi u mi'da, ⁶⁸ bi 'yẽmbi:

—Nu'bu majuãni grã Thahni i Ojã, ngue ra Cristo, dami xije t'o bi mbe'p'i.

Ne emme bi denthoho.

Ra Pedro bi gõn'a ra Jesús

⁶⁹ Ne nu ra Pedro mi hupu thi bu ja ra ngun'yu, nẽ nu n'da ra xisu rá 'yẽhe ra hmumbãja, bi mba bu hu a ra Pedro, bi 'yẽmbi:

—Èna nẽ'e gmín 'yohu na ra Jesús ra mengu Galilea, bi 'yẽmp'a ra Pedro.

⁷⁰ Ne bi dã'a ra Pedro, bin cõni:

—Hin dí pãdi, bi 'yẽn'a.

Ne gãtho u mi 'bãpu bi 'yõ a bi man ra Pedro.

⁷¹ Ne nu'bu mi nde da bõn'a ra Pedro, bi nu man'da ra xisu baya nẽ bi 'yẽmp'u mí 'bãpu:

—Nuna ran 'yohu na min 'youi ra Jesús, ra mɛngu bu Nazaret, bi 'yɛn'a ra xisu.

⁷² Nɛ xø bin cøn'a ra Pedro:

—Majuɛni dím mangä ngue hin dí pãcä a ran 'yohu guím ma, bi 'yɛmp'a ra xisu.

⁷³ M'bejua buya nu u 'da mi 'yo bu, bi mba bu 'bäh ra Pedro, nɛ bi 'yɛmbi:

—Majuɛni maha, nɛ'e gmin 'yohu a, mfãdi thoho ni ndehu nɛ 'da'angu bu gna yãhu a, bi 'yɛmp'a.

⁷⁴ Nɛ nts'edi bi mam buya nɛ bin juɛnni, bi 'yɛna:

—Ojã i pãdi majuɛni hin dí pãcä a ran 'yohu guí mamhbu, bi 'yɛn'a ra Pedro.

Nɛ 'bexgue bi mbah ra tamfø buya. ⁷⁵ Nɛ nu ra Pedro buya, ja bi bɛn'a xí man a ra Jesús 'bu mi 'yɛmbi: “Dí pãdi hin ní mbah ra tamfø 'bu na hyundj xqui cøngui.” Nɛ bi nɛxpø buya nɛ ɛmme bin zoni, xɛn u bi bɛni nangue a bi 'yøt'e.

27

Ra Jesús bi mba ma dã bu 'buh ra ts'ut'abi Pilato

¹ Nɛ nu'bu mi hyax buya, gätho yu hmumbäjä nɛ yu dãc'yɛi, ma ngurpihe dyu judíohe, dyu israelhe, 'da'angu bi bɛni ngue di dã ra Jesús bu 'bu a ra ts'ut'abi, ngue da hyo. ² Nɛ án thu't'i 'bu mi mba ma dã bu 'bu a ra Poncio Pilato, ra ts'ut'abi bu a.

Bi sut rá 'yuga ra Judas

³ Nɛ nu'a ra Judas xí dã a ra Jesús, 'bu mi 'yøde 'be'a bi man u ma ngurpihe ngue da hyo a ra Jesús, bi mba buya bi cospa a 'däte ma 'det'a yu mbeti ngue ra t'axi xí un'ndu yu hmumbäjä, bi bɛni 'be'a bi 'yøt'e. ⁴ Nɛ bi 'yɛn'a ra Judas:

—Hingui ho hma a dá øt'e. Dã fänba rá ji n'da ran 'yohu hin'yü rá ts'oqui, bi 'yɛmp'u yu hmumbäjä.

Pɛ nu'u bi dãti:

—Him ma güendagähe 'be'a gá 'yøt'e. Ya guí pã'a guím bɛnse bu, bi 'yɛn'u yu hmumbäjä.

⁵ Bá ɛn bu ra mbeti bu ja ra nijã a ra Judas buya, nɛ bi mba bá sut rá 'yuga bu ja ra ndehnini.

⁶ Nɛ nu'u yu hmumbäjä bi hyax'a ra mbeti nɛ bi 'yɛna:

—Hingui sä ga pɛs'hu ua na ra mbeti ngue dim pɛcua mahøn'a, nguetho rán jut'iuí ra ji na, bi 'yɛn'u, nɛ gue'a i mam bu ja man t'ɛdihü.

⁷ Nɛ bin 'yänni 'be'a di jap'a ra mbeti. Nɛ bi bɛni da dãmba n'da xɛqui rá häi a ra 'yøt'ats'øe, guɛpu da t'äh yu 'damhnini 'bu da du bu. ⁸ Nɛ asta guetya ní huti “rá häi ra ji” a ra xɛqui bu. ⁹ Nɛ nu'a bin ja, maya'bu bi man'a ra pøngahyã Jeremías ngue din ja 'bu mí 'yɛna ngue: “Da thãx i 'däte ma 'det'a yu mbeti ngue ra t'axi, rá muui a ra jä'i. Gue'a

bi man u yu mɛngu israel ngue di muui. ¹⁰ Nɛ bi dãmba rá häi a ra 'yøt'ats'øe, ngubü bi xicã ra Hmu,” bi 'yɛn'a ra Jeremías 'bu maya'bu 'bu mí ma.

Ra Pilato bi juq̄nba a ra Jesús

¹¹ Nu'bu mim 'bãpü ja rá hmi ra ts'ut'abi Pilato, bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Ha gue'e grã hmuts'ut'abi yu judío, bi t'ɛmbi.

Bi dã a ra Jesús:

—Gue'a guím ma.

¹² Nɛ nu'bu mi yãp'u yu hmumbäjä nɛ mi'da ma ngurpihe a ra Jesús, pɛ hin te i tãtho a ra Jesús. ¹³ Nu ra Pilato bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Ha hin guí ø'a i man'u di yãp'i i, nɛ hin guí thãti.

¹⁴ Pɛ nu ra Jesús guexta'a hin te bi ma. Nɛ ɛmme bi hyonya thoho ra ts'ut'abi, him mi pãdi 'be'a sä da bɛni.

Bi hma da mba ma cuati bu ja ra pont'i ra Jesús

¹⁵ Nɛ nu ra ts'ut'abi nzãi midi thø a n'da ra ofãdi 'bu ra pa ra dãmpeti ran dãbaxjua. Midi thø'a to'o bi huan'ndu yu jä'i. ¹⁶ Nɛ mi o bu n'da ran 'yohu i Barrabás, gätho mi fãpu 'be'a mí ø'a. ¹⁷ Nu ra Pilato buya bi 'yän'ndu bim pɛti bu:

—To'o guí ndehu ga xocpahü ya. Ha gue ra Barrabás uague ra Jesús ngue nu'a ɛmbi ra Cristo, bi 'yɛmp'u.

¹⁸ Ngubü bi ma nguetho mi pãdi yu zɛya u yu yãpate.

¹⁹ Nɛ nu'bu mi hupu ja ran ts'embate ra Pilato, bi mbenpa ra nde a rá xisu bi 'yɛmbi: “Hin te guí 'yøp'a a ra hogan'yohu, nguetho má xui dá 'u' n'da ra t'j nts'utho nangue a,” bi 'yɛmp'a ra nde bi mbenbi.

²⁰ Pɛ nu yu hmumbäjä nɛ u yu dãc'yɛi, bi 'bɛp'u yu jä'i da 'yãpi go da mba ma thøgue a ra Barrabás, nɛ go da mba ntho a ra Jesús.

²¹ Nɛ bi 'yän mahøn'a a ra ts'ut'abi:

—Nda'a guín ndehu ga thøcã, bi 'yɛmp'u yu jä'i.

Nɛ bi dã u buya:

—Gue'a ra Barrabás guí thøgue, bi 'yɛn'u.

²² Nɛ bi dã a ra Pilato buya:

—Xi'a ra Jesús ɛmbi ra Cristo, 'be'a ga ørpã a thã.

Gätho bi 'yɛn'u 'bupü:

—Dami cuatpü ja ra pont'i a.

²³ —Pɛ hin te mán ts'o dá tĩnba na, bi 'yɛn'a ra Pilato.

Pɛ nts'edi bi dã u:

—Dami cuatpü ja ra pont'i.

²⁴ Min nu ra Pilato buya ngue hingui sä dim päh yú mbüi yu jä'i, pɛ man'da bin junthü u. Janangue'a bi manda bá thunba ra dehe buya, bin xat'yɛ bu yú hmi yu jä'i, nɛ bi 'yɛm buya:

—Ne nugá hin ma ts'oquigá rán däte da nu na ran 'yohu hin te in dupate, pe go ni ts'oqui zehehu, bi t'emp'u yu ja'i.

²⁵ Ne bi dá u yu ja'i buya:

—Háha, madague'a i 'yose ma güendahe a rán däte na ran 'yohu, necáhe ne mam bom'betohé dim 'bu 'bu niya'bu, bi 'yén'u.

²⁶ Nu ra Pilato buya bi xocpa a ra Barrabás, ne bi manda dí fei a ra Jesús buya. Ne bi manda da mba ma cuati buja ra pont'i.

²⁷ Ne nu yu dofui buya bi zix'a ra Jesús bu mí ja yú ngun'u yu dofui bu ja ra ngunts'ut'abi. Ne gátho yu dofui mí 'bupú bim peti, midí fát's'a ra Jesús. ²⁸ Ne bi mböcpra rá he buya ne bi het'a n'da ra he xán jepoi tengu mi he yu ts'ut'abi. ²⁹ Ne nts'edi bi huspa n'da ra corona tengu mí hu'ts' yu ts'ut'abi, pegue ran thenni thoho bi 'yörpe, janangue'a ám 'be ra 'yu'ujni a ra corona. Ne bi un'na n'da ra tóhø rán 'yei tengu mí há yu ts'ut'abi. Ne bin danyahmu bu ja rá hmi ne bi 'yëmbi: “Grá hmuts'ut'abi yu judío.” Ne bi 'yens' yu biba, pegue ran thenni thoho bi 'yörpe.

³⁰ Ne bi ts'ots'i, ne bi hyänba a rá tóhø ne bi mbärpa rá yá. ³¹ Ne nu'bu mí gua'a bi 'yuspi bi mböcpra a ra he xi het püya, bi het'u yú hese mahøn'a. Ne bi zix buya ngue di cuatpu ja ra pont'i bu ndehniini.

Bi cuatpu ja ra pont'i ra Jesús

³² Ne nu'bu mí ts'utho da bóm bu ja ra hnini, bin c'athu bu n'da ran 'yohu ra mengu bu Cirene, í Simón a. Ne bi t'örpa ra ts'edi da duspa rá pont'i ra Jesús.

³³ Ne bi zóm bu ja ra nyuni émbi Gólgota buya. Nu'a ra Gólgota in nde da ma “ra t'óhø nyaxmu” a. ³⁴ Ne nubuya bi un'na n'da ra vino mauaspi ra 'yëthi xán ju. Nu'bu ya mí zä a ra Jesús, him bi nde bi zi.

³⁵ Ne nu'bu mí jua a bi cuatpu ja ra pont'i buya, nu'u yu dofui bi 'yot'a n'da ran taha nangué rá he ra Jesús. Gue'a bi man'a ra pöngahya maya'bu ngue din ja 'bu mí 'yëna: “Da mba ma dat'i a ma he nangué n'da ran taha da 'yot'e.”

³⁶ Ne mí hupú yu dofui mí fädi. ³⁷ Ne nubú rá yá a ra pont'i bi mba nt'o't'i bu ram hma bi ma 'be'a í ts'emba a ra Jesús, bi 'yén'a ra t'ohni: “Nuna ra Jesús na, rá hmuts'ut'abi yu judío na.”

³⁸ Ne bi mba ma cuatihü ra Jesús yoho yu be, 'da a n'da yá pont'i. Ne bi 'bämp'u ja rán 'yei a n'da ne bi 'bämp'u ja rá gáha a man'da. ³⁹ Ne nu yu ja'i mí thopú, bi zani, ⁴⁰ ne bi 'yëmbi:

—Nu'í guí éna gui xo't' ra danijá ne xø man hyupa thoho gui hyøh mahøn'a, 'be'a gui øt' ya tã. Nu'bu majuqni gue'e rá Ts'unt'u i Ojá, dami çapú ja ra pont'i, gan yänse, bi 'yén'u.

⁴¹ Ne'u yu hmumbäjä bi 'yuspi ne yu xänbate nijá, ne yu fariseo, ne yu dác'yei, gátho ma ngurpihe, din 'yemp'u:

⁴² —Bi yanba yú te u 'da, pe hingui sä din yänse ya. Pe nu'bu majuqni da guehna ma hmuts'ut'abihu, dyu israelhu, sä xtán gáse bu ja ra pont'i ne xcá éc'yeihu buya. ⁴³ Bi ma, i éna i töp'ma rá m fát's'i Ojá, da zä da yan a Ojá ya 'bu, nguetho ya bi ma, guese rá ts'unt'u Ojá na, bi 'yén'u 'bu mí 'yuspi.

⁴⁴ Ne'u yu be 'darbu bi guat'u bi zan a ra Jesús.

Bi du ra Jesús

⁴⁵ Ne nu'bu mí hyuxadi buya bim 'bexui ra häi, ne jague'bu hyunde bi nequi mahøn'a. ⁴⁶ Nu'bu mí ts'utho da zøn a hyunde, nts'edi bi mbah ra Jesús, bi 'yëna:

—Elí, Elí, lama sabactani, bi 'yëna ngue ra nde ra arameo.

Nu'a nam böni: “Ma Ojá i, ma Ojá i, hanja gá hyega thohi,” bi 'yëna.

⁴⁷ Nu'bu mí 'yø'a bi man ra Jesús 'da yu ja'i mí 'bäpu, bi 'yëna:

—Nuna ran 'yohu na, i mba't'a ra pöngahya Elías, mí 'bu 'bu maya'bu.

⁴⁸ Ne nu'a n'da mí 'bäpu 'bex bi mba bá há n'da éna ra fanjo, bi darpú ja ra vino ne bi ndöcta n'da ra xithi, ne bi 'uáspa a ra Jesús, émbi da zi. ⁴⁹ Ne bi 'yén'u mí da mí 'bäpu:

—Dami hyehmbu. O te guidí unhdü. 'Be gan nuhu 'bu ba éh ra Elías da yäni, bi 'yén'u.

⁵⁰ Ne xø bi mbafi nts'edi mahøn'a ra Jesús, ne 'bex bi du buya. ⁵¹ Ne nu'a ra ora a buya, nu'a ra 'bøt'e mí ndam bu man'da mbo ra danijá bá fupú magats'i bi xet'i ne 'bexgue bi zøt'a häi. Ne bi 'yan ra häi buya, ne bi fø'i 'da yu do hønbu go haru. ⁵² Nepu ja yan 'yägüi bi føh yu jado. Ne nu'bu mí dambéni ra Jesús, bi bøx u 'da yu 'yéc'yei xi du, bi dambéni bu ja yan 'yägüi u, ⁵³ bi mba bu ra hnini Jerusalén u ne bi nu u 'da yu ja'i u xi du. Pe hinga gátho yu pa.

⁵⁴ Ne nu'bu mí du ra Jesús, ne nu'a ra hmudofui mí fá a ra Jesús, ne'u mí da min 'yohu, 'bu mí nu di 'yan ra häi, ne'u gä mí da bin ja, émmé bin su u, ne bi 'yén'u:

—Majuqni maha, rá Ts'unt'u Ojá na ran 'yohu.

⁵⁵ Ne mí 'bäpu njombu ts'u 'da yu xisu ngue man yám fát's'ihu a ra Jesús 'bu män 'yohe bu ja ra 'yu, 'bu mambá nexhe bu Galilea. Mí 'bäpu u, nguetho mí nde da nu 'be'a da t'örpa ra Jesús. Ne nu'u bi nu 'be'a gä bin ja. ⁵⁶ Ne nu'a n'da mí 'bäpu, ra María Magdalena a; ne'a man'da ra María mí 'bäpu, ngue rá mbe ra Jacobo ne ra José; ne nu man'da ra xisu mí 'bäpu, gue'a rá mbe ra Jacobo ne ra Xuua, yá ts'unt'u ra Zebedeo u; ne'u mí da yu xisu mí 'bäpu.

Bi mba nt'ägüi a ra Jesús

57-58 Ne nu'a ra José, n'da ra membeti bu ra hnini Arimatea, bi mba bu 'buh ra Pilato 'bu mi ts'utho da yah ra hyadi. Bi 'yadi da 'yácpa rá ngóc'yei ra Jesús, nguetho mi éc'yei a. Ne bi manda ra Pilato buya din t'unni. 59 Nu ra José buya bi duspa rá ngóc'yei a ra Jesús ne bi mbärpa n'da ra 'bò't'e xon ho. 60 Ne bi gärpü ja rán 'yägüi zehé a ra José. N'da ra hyádo xí manda xí mba nthéqui. Nu'bu mi gua'a bi gärpü, bi juaspu n'da ra xindo xun hyu bu ja rá goxthi ra hyádo, ne bi mba buya. 61 Ne mi hupu ra María Magdalena, ne man'da ra María mi hupu ja rá goxthi ra hyádo.

Yü dofui bi mbäh ran 'yägüi

62 Ne nu'bu mi hyax a ra pa ran ts'äya buya, xudi thoho bi mba u ya hmumbäjä ne ya fariseo, bá nu ra Pilato, 63 ne sä bi 'yëmbi:

—Ma ts'ut'abi ahe, dá bëmhbe man'da bi man'a ra hyáte 'bu him maní du, bi 'yëna: “Nu'bu ná hyupa ga thämbëni bu 'bu u xon du,” bi 'yëna. 64 Janangue'a xun ho 'bu gui pehni to'o da mbäh ran 'yägüi an hyupa, xøhma ba é u yá xädi 'bu bin xui da gucpa a rá ngóc'yei, ne da 'yëna bi dämbëni buya. Man'da xun ts'o ra fehni tengu a, xinda gue a bi manse 'bu mi 'bui, sä bi 'yë'n'u ya hmumbäjä ne ya fariseo.

65 Bi dá a ra Pilato buya, bi 'yëmbi:

—Sixhu u n'dan ne'ts'i ni dofui dá 'da'ahu. Dami cothu xun ho bu ja rá goxthi a ra hyádo, ne njon da zä da xo'ti.

66 Ne bi mbähä u ya mbäjä ne ya fariseo, bi got'i xun ho a ra hyádo ne bi mepya, ne bá peng buya, bá corpu yü dofui ngue da mbädi.

28

Bi dämbëni ra Jesús

1 Ne nu'bu ya mi thoh ra pa ran ts'äya, xø rá mbädi ra semana, bi mba mxudi thoho u yoho yü xisu. Nu'a n'da ra María Magdalena ne'a man'da ra María. Nu'bu mí nets'i ní mba bu bí ja a ra hyádo. 2 Ne nu'bu mí mba u, 'bexgue nts'edi bi 'yän ra häi mahøn'a. Nguetho bi 'yø't'a rá m 'behni Ojä xí zøpu 'bu mí 'uec'a ra do mi juaxpu ja rá goxthi ra hyádo. 3-5 Ne nu'a rá m 'behni Ojä di fexni tengu n'da ra huzi. Ne nu rá he buya, xun t'axi tengu n'da ran nequi. Ne nu'u yü dofui 'bu mín nu a rá m 'behni Ojä é mme bin su, bi fet'i, ne nte sä da 'yø't'e, tengu'bu xi du. Nu'a rá m 'behni Ojä, mi hupu ja a ra do xí 'ueque, ne bi 'yëmp'u ya xisu 'bu mi zøm bu:

—O guín suui. Dí pädü ngue guí hommi a ra Jesús xí cuatpu ja ra pont'i u. 6 Pe njo'o ua, bi mba nsots'i tengu mi ma. Ba thohmi gui nuui ua mí 'beni, bi 'yë'n'a rá m 'behni Ojä 'bu mi 'yëmp'u ya xisu. 7 Nuya, ní mbe 'dahmantho, gui xihmi yá xädi: “Bi dämbëni bu 'bu u xøn du ya,” gui 'yënu. Ne nde'bu gätho ahü gui mbähä bu Galilea ne guerpü

guin c'athu bu. Ne gue'a bá écä ua ngue ga xi aui, bi 'yëmp'a rá m 'behni Ojä mahéts'i.

8 Ne bi bøm bu ja ra hyádo u ya xisu, bin su ne xim midí johya. Bin tihí, bi mba bá xi u yá xädi ra Jesús 'be'a bi sifi. 9 Ne bi zäpu 'yu a ra Jesús u ya xisu.

—Xihats'i, bi 'yëmp'u.

Nu ya xisu buya bin dänyahmu ne bi hyup'u yá gua, bi dände buya. 10 Ne bi 'yë'n'a ra Jesús:

—O guín suui, ní mbe ba xihmi u ma cuhu, ní mbähä bu Galilea, ja nín tìmhbu bu, bi 'yë'n'a ra Jesús.

Ra fehni bi man ya dofui

11 Ne nu'bu mí mbenc'u ya xisu, ne'u ya dofui mí fäh ran 'yägüi bi mba bá xi u ya hmumbäjä 'be'a gätho bin ja. 12 Bim peti ya hmumbäjä buya, ne ya däc'yei. Bi ma 'be'a da zä da 'yø't'e. Ne nubuya xun ngu ra mbeti bi un'ndu yü dofui 13 ne bi 'yëmp'u:

—Gui 'yëmhbu: “Bá é u yá xädi 'bu mín xui 'bu män ähmbe, bi bëp'a rá ngóc'yei,” gui 'yëmhbu, bi 'yëmp'u. 14 Ne nu'bu da 'yø'a ra ts'ut'abi ngue gän ähmbe, ne da 'yëna da zu ahü, nugähe dan yähe ga fäx ahe, bi 'yë'n'u ya hmumbäjä 'bu mí 'yëmp'u yü dofui.

15 Ne bi hyän a ra mbeti u ya dofui buya. Bi mba da 'yø't'a bi sifi. Ne nu'a ra fehni bi man u, xun ngu bi 'yëc'yei u ma mijudíohe dyu israelhe. Ne guexta'a ra fehni i man u.

Yü xädi ra Jesús bi un'yan t'ëdi da mamp'a rá m hma

16 Ne dá mbähmbe bu ra häi Galilea buya, dí 'de'ma'da gähe, yá xädigähe ra Jesús. Ne dá sømhbe bu ja ra nyumi xí xije ra Jesús dan c'athe bu. 17 Ne nu'bu má nuhe, dá éspahe a, pe nu'u 'da him mi éc'yei gue gue'a. 18 Ne bi hyäm bu dí 'bähmbe a ra Jesús ne bi 'yënje:

—Gätho ra ts'edi bin 'dacä ga manda gätho ra ximhäi ne mahéts'i, bi 'yënje. 19 Janangue'a ní mbähä ya hønba go hapü 'buh ya jä'i gä na ndoho ra ximhäi, gui xihmbu da 'yëc'yeigui. Ne nu'u to'o di däcä yá mbui, gui xixyqabahu nangue rá thuhu ma Ta, ne nangue rá thuhu rá Ts'unt'u, ne rá thuhu rá Hogandähi Ojä. 20 Ne gui xänbahü da 'yø't'e 'be'a gätho dá xi ahü. Ne guim bëmhbu dín 'yohu gätho yü pa asta gue'bu da guah ra ximhäi, bi 'yëngähe ra Jesús buya.

MARCOS Ran ho ma'da'yo bi 'yo't' ra Marcos

Nu ra Xuua Nxixyaq bi ma mi ts'utho da zoh ra Hmu

¹Ja ua ra mbudi ran ho ma'da'yo nangu'e'a ra Jesucristo, ra Ts'ant'u Oja. ²Bin ja a man t'o'ti 'bu maya'bu bu ja ra sōcuq Oja 'bu mi 'yena:

Nugá ga pēhn'na n'da mam 'behni dim 'bet'o bu gni mba.

Nu'a da xih yu ja'i da dōp'e'e, bi 'yemp'a rá Ts'ant'u.

³Ne'a ra pōngahya Isaiás bi ma nguehna rām 'behni 'bu mi 'yena ngue:

N'da ra ja'i din ya nts'edi bu ja ra dāpo ngue da 'yena:

"Damin sáhu ga simhbu ra hmu mi ts'utho da zōcuq,

Dami hoc ni mbaihu ga tōmhbu xun ho," da 'yēn a mam 'behni, i ēn Oja, bi 'yēn'a ra Isaiás.

⁴Ne gue'a ra Xuua bi 'yot' ran xixyaq bu ja ra dāpo bi man Oja maya'bu. Nu ra Xuua bi xih yu ja'i din xixyaq to'o di pāh yān 'yomfēni ne da mba ma punbi yá ts'oqui buya. ⁵Gátho yu ja'i mi 'bupu ra xequi Judea, nepu ra dāhnihi Jerusalén, bi zōm bu i ot' ran xixyaq ra Xuua. Ne nu'u 'da bi pāh yān 'yomfēni ne bi mam buya ngue hingui ho 'be'a xí 'yot'e. Ne bi mba ma xixyaqba bu ja ra dāthe Jordán u buya.

⁶Nu ra Xuua mí he n'da ra mbapahni án t'ot'e ngue yá xingu yu camello ne mi ja rán gat'i ra xifani. Ne hōnt'u yu t'axi nán sihme ne ra t'afi t'asa dāpo. ⁷Ne bi 'yēna:

—Ba epu n'da man'da ja rá ts'edi xinda guecá, hin di sūcá tengu a. ⁸Nugá xtá xixyaq ahū nangu'e ra dehe thoho, pē nu'a di 'da'ahū rá Hogandāhi Oja, bi 'yēmb yu ja'i a ra Xuua.

Bi mba ma xixyaqbi ra Jesús

⁹Ne nu yu pa bi 'yot' ran xixyaq ra Xuua, bi nepu ra hnini Nazaret ra Jesús, ngue ra xequi Galilea. Ne bi zōm bu ra Jesús bin xixyaq'a buya bu ja ra dāthe Jordán. Gue'a ra Xuua bi 'yot' ran xixyaq. ¹⁰Ne nu'bu mí bōxpu ja ra dehe buya 'bex bi nu bi xoh mahēts'i ne bá cāh rá Hogandāhi Oja, tengu n'da ra t'azū, bi zōpu 'bāh ra Jesús. ¹¹Ne bi t'ō a n'da ra nde mahēts'i bi 'yēna:

—Ma Ts'ant'u i, dadí huç'i i ne dín nu-manho i, bi 'yēn a ra nde.

Nu ra Jesús bi ts'ap rá mbui bu ma'uēni

¹²Ne nubuya nu rá Hogandāhi Oja 'bex bi bēnbi da mba bu ma'uēni a ra Jesús. ¹³Ne nyote pa bim 'bupu ne nyote xui. Ne nu ra zīthu ra Satanás bi zāp rá mbui a ra Jesús gātho yu pa bim 'bupu, ne mí 'buhmbu bu yu

zate. Pē bi mbāx'u yām 'behni Oja mahēts'i a ra Jesús 'be'a gā bi nu bu.

Nu ra Jesús bi du'mi bi man a rām hma bu ja yu hnini

¹⁴Ya xí jot'a fādi ra Xuua Nxixyaq 'bu mi bōm bu ra Jesús bu ra xequi Judea, bi mba bu Galilea. Ne bi mam bu ran ho ma'da'yo ngue 'bepu di manda rá ts'edi Oja n'da. ¹⁵Ne bi 'yēmb yu ja'i:

—Mi ts'utho da zōn ra pa di manda ua rá ts'edi Oja, dami pāh nin 'yomfēnihu, damin unsehū di manda ahū Oja 'dahma dīn ja ahū ra te ma'da'yo. Gue'a bi man a ra Jesús 'bu mí 'yēmp'u yu ja'i.

Ra Jesús bi zohni goho yu mbahuq

¹⁶N'da ra pa mi 'yo bu a ra Jesús bu ndendādehe t'ēmbi Galilea. Ne nubuya bi nu a ra Simón n'youi rán 'yohu i Andrés a, mi enxit'ā bu ja ra dādehe u, ngue yá 'befi yu mbahuq u. ¹⁷Ra Jesús bi 'yēmp'u:

—Ba tēngauí ga ja aui gui xihmi yu ja'i da 'yēç'yēigui tengu thoho bu gní theui yu huq ngubū guí ot'ui, bi 'yēmp'u.

¹⁸Bex bi hyepu yá xit'ā buya ne bi dēnni.

¹⁹Ne xō bi thogui bin 'yo mi ts'u ne bi nu a ra Jacobo n'youi rán 'yohu i Xuua a, gātho u yoho yá ts'ant'u ra Zebedeo u. Mi hubu ja yá mbosa u, midí hoc yá xit'ā. ²⁰Ne xō bi xifi da dēn'du. 'Bex bi dēn'du buya bi zōpu rá ta bu ja ra mbosa u buya ne yá mbefi.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ran 'yohu min 'youi ra zīthu

²¹Ne nubuya nu ra Jesús bi yathu bu ja ra hnini Capernaum u xí tēnni. Nu ra pa ran sāya mí curpu ja ra nija ne mi xānba bu yu ja'i. ²²Ne nu'u buya, ēmme bi hyonya thoho 'bu mí 'yō a bi man ra Jesús, nguetho bi xānbi xun ho ne hinga ngubū mí man u ma xānbate sehe ngue dyu israelhe, dyu judíohe. 'Bex gue bi bādi ja rán t'ēdi ra Jesús. ²³Ne mi 'bupu n'da ran 'yohu n'youi ra zīthu ne nts'edi bi mbah pūya, bi 'yēna:

²⁴—'Be'a guí nde gui 'yōrcahe grá Jesús, grá mengu Nazaret. Ha gui juaje ya. Dí pađi gue'e rá Thahni i Oja gue xun hotho, bi 'yēna.

²⁵Pē nu ra Jesús bi dāmhyaq ra zīthu, bi 'yēmbi:

—Daman hē, dami pōm bu ja rá mbui na ran 'yohu, bi 'yēmbi.

²⁶Nu ra zīthu buya nts'edi bi huq'ts'a ran 'yohu, nts'edi bi mbafi, ne bi bōm buya. ²⁷Gātho bi hyonya thoho u 'bupu ne bin 'yēmzehe u:

—'Be'a nam bōn'a dí nuhu ya. 'Be'a ni 'da'yōnxādi na, nguetho i ja rán t'ēdi na i sūh yu zīthu ne i su u, bin 'yēmzehe u.

²⁸Ne 'bexgue 'dahmantho bi hman bu gātho ra hāi Galilea 'be'a bi 'yot'a ra Jesús.

Bi hoc'a rá suto ra Simón a ra Jesús

²⁹ Nu'bu mi bøm bu ja ra nijä a ra Jesús bi mbähä ra Simón, ne ra Andrés, ne ra Jacobo, ne ra Xuua. Bi zømhbü bu rá ngu ra Simón. ³⁰ Ne nu'a rá suto ra Simón 'bem bu rá oi, i hemb ra pa. Ne bi si a ra Jesús. ³¹ Ne bi nu bu i 'ben'a ra xisu büya, bi benba rá 'ye ne bi xots'i. 'Bex bi bøn a ra pa, hin haru xun'u, ne 'bex bi zä bi hoc yän sihme büya.

Ra Jesús bi hoqui xun ngu yu hyenni

³² Ne nu'bu mí yah ra hyadi gätho u mi u bá ts'inba a ra Jesús bu mi 'bui, ne u min 'yohu ra zïthu bá ts'inbi. ³³ Bim peti büja ja ra goxthi gätho yu jä'i 'bupü ja ra hnini. ³⁴ Gätho na ngu yu hyenni bi hoqui, ne bi hyønba thi yu zïthu min 'yohu u 'da. Ne nu yu zïthu, emme mi ndehma da ma to'o a ra Jesús, pe nu ra Jesús him bi japi din ya u.

Nu ra Jesús bi xänba yu jä'i bu ra xequi Galilea

³⁵ Ne nu'bu mí ts'utho da hyax büya, bi ndants'a ra Jesús bi bøm bu ja ra hnini, bi mba bu ma'ueni bin yäui Ojä. ³⁶ Ne nu'bu mí hyats'i xun ho büya, bi mba ra Simón da hyoni, ne'u mi'da mi 'buhmbu bi mbähä da hyomhbu ra Jesús. ³⁷ Pe nu'bu mí dïm büya, bi 'yembi:

—Mbähä bu ja ra ngu nguetho gätho yu jä'i hon'a bu mahøn'a, bi 'yembi.

³⁸ —Hin'na, pe man'da xun ho 'bu ga mbähä bu ja mi'da yu hnini, nepu ga mangä bu mam hmam bu, nguetho gue'a bá çcä ua a, bi 'yën'a ra Jesús.

³⁹ 'Bex bi mbähä büya, bin 'yo gätho ra häi Galilea, bi man ráam hman Ojä bu ja yu nijä ne bi hyøn'a thi yu zïthu min 'yohu 'da yu jä'i bu bi thogui.

Bi hoc'a n'da ran 'yohu mi hemb ra t'axca'ya

⁴⁰ Ne bi zøm bu n'da ran 'yohu bu 'bäh ra Jesús, i hemb ra t'axca'ya. Bin danyahmu, bi 'yap ra mate, bi 'yëna:

—Nu'bu ni pähä da zä gui hogui ts'u, bi 'yembi.

⁴¹ Bin yeh rá mbui ra Jesús, bi dä'a ra hyenni, ne bi 'yëmb büya:

—I jagä ra pähä da yan'a ya, bi 'yembi.

⁴² 'Bex bim 'be'u yu 'ya mi hembü. ⁴³⁻⁴⁴ Nu ra Jesús büya, nts'edi bi hecpi ne bi 'yembi:

—Nuya, njon gui xifi 'be'a dá øt'e'e. Ni mba, bán 'yupu 'buh ra mbäjä, gui un bu n'da ra 'bøts'e i man rán t'ëdi ra Moisés da hyaxpu n'da 'bu ya bi yan ra t'axca'ya, ne da fah büya ngu bi zä i, bi 'yembi.

Ne bi xifi da mba büya. ⁴⁵ Pe nu ran 'yohu 'bu mi bøm bu bi mbüdi emme mma. Ne bi xih yu jä'i 'be'a xí t'ørpe. Jannangue'a nu ra Jesús ya him bi zä da yurpu ja yu hnini ne 'yotho bu ma'ueni nguetho emme bi muns yu jä'i 'bu i çerpu ja ra hnini. Pe guehma xun

ngu yu jä'i mi zøm bu haru mi 'yo ngu høn bu go haru ni nets'i.

2

Bi hoc'a n'da ra jäq'i mi ts'a rá jäq'i

¹ Nu'bu mí tho i ts'u 'da yu pa bi yat mahøn'a bu Capernaum ra Jesús. Nu'bu mí 'yøh yu jä'i nguie 'bupü ja ra ngu, ² 'bexque xun ngu bi zøm bu yu jä'i gue'bu go mi yupu mbo ra ngu nepu thi. Nu ra Jesús büya, bi xih ráam hman Ojä u yu jä'i. ³ Ne nubüya, bi zøm bu 'da yan 'yohu i tu n'da ra hyenni nguie mí ts'a rá jäq'i. Goho ma 'yohu u yun dute. ⁴ Ne hingui sä da thopu 'buh ra Jesús nguetho mi dá bu yu jä'i. Jannangue'a bi xø'ts'a n'da xequi ra 'bet'e, bi çamp'u a ra hyenni con rá 'beza. ⁵ 'Bex bi bah ra Jesús nguie mi pa u nguie i jase rá ts'edi, ne bi 'yemp'a ra hyenni büya:

—Nu'a, ni'yø, ni ts'oqui ya xam pun'ni i, bi 'yembi.

⁶ Ne nu'u 'da yu xänbate nijä, mi hupu. Ne nu'bu mí 'yø'a 'be'a i man ra Jesús, ⁷ bi 'yëmse mbo yu mbui n'da ngu n'da: "Xina, hanja ni man na tengu na. Pe hingui numansu Ojä na, njo'o n'da ra jäq'i da zä di punba yu ts'oqui n'da, hinda høn't'a Ojä," bi 'yëmse yu mbui u. ⁸ Pe nu ra Jesús 'bexque bi bättho 'be'a mben u, ne bi 'yemp'u:

—Hanja ngubu guim bëmhbü mbo ni mbuihu. ⁹ Ha guim bëmhbü nguie nte ni mba tho a dá xicä na ran 'yohu nguie rá ts'oqui ya xam punbi. Ha guim bëmhbü man'da xquí pähmbü nguie i ja ma ts'edi 'bu ga xifi da ndants'i, da gax rá fidi din 'yo. ¹⁰ Pe nugä nguie dán jäq'igä ua ja ra ximhäi, ga ut'ahu ya i ja man t'ëdi ua ja ra häi nguie ga punba yu ts'oqui n'da ra jäq'i, jannangue'a ga japi din 'yo na ran 'yohu ya, bi 'yën a ra Jesús.

Ne nubüya, bi 'yemp'a mí ts'a rá jäq'i:

¹¹—Nu'i, dí xi i, ndants'i, çax ni fidi, ni mba ni ngu, bi 'yembi.

¹² Nubüya, 'bex bi ndants'i, bi gax rá fidi, bi bøm bu i ja ra ngu. Ne bi nu u gätho mi 'bupü. Ne bi hyonya thoho u. Jannangue a bi 'yëspa Ojä u büya ne bi 'yën u:

—Njam'bu xtá nuhu tengu a bin ja ya, bi 'yën u.

Nu ra Levi 'bex bi den'na ra Jesús

¹³ M'bejua büya xø bi mba mahøn'a bu ja ra ndendädehe a ra Jesús. Ne mi søm bu yu jäq'i ne mi xänba bu u. ¹⁴ Nu'bu mí thopu 'bu a ra Levi, i hupu ja rá mexa gue'a ra hyaçahäi a. Nu'a ra Levi rá ts'ant'u ra Alfeo a. Nu ra Jesús büya bi 'yembi:

—Ba tengui.

'Bex bi ndants'a ra Levi büya, bi dënni.

Jesús bin sihmehü yu ts'om'bäi

¹⁵ Ne bin sihmehü ra Jesús ne yu xädi bu ja rá ngu a ra Levi. 'Darpu bin sihmehü 'da yu ziyate hyaçahäi ne mi'da yu ts'om'bäi. Xun ngu mi 'bupü nguetho xun ngu u ya xi 'yëc'yëi

a. ¹⁶ Ne nu' u 'da ma xänbatehe bu nija, yu fariseo u, ne nu' bu mi nu ra Jesús ne yú xädi sihme hu u yu ziyate hyäcähäi ne yu ts' om' bäi ne bi 'yemp' u yú xädi ra Jesús:

— Hanja ngubu øt' ni Hmuhu. Hingui ho øt' a ngue i sihme hu ziyate hyäcähäi ne yu ts' om' bäi, bi 'ygn u.

¹⁷ Nu' bu mi 'yøh ra Jesús 'be' a bi man u, bi 'yemp' u:

— Nu' u im beñse xän zaqui hingui honi to' o da mbäts' i, hinda hønt' u i pãse in zãman' u i honi to' o da mbãx u. Ne nugã bá ecã ga fãx u i paði ja yú ts' oqui, him bá ecã ga fãx u im beñse yu hocjã' i, bi 'ygn a ra Jesús.

Ran t' anni nangue u e' t' yán sihme

¹⁸ Nu' u yú xädi ra Xuua Nxixyã ne yú xädi yu fariseo mi e' t' yán sihme u. Ne bi zøm bu u 'da bu mi 'buh ra Jesús ngue bi 'yãnni ne bi 'yembi:

— Hanja hingui e' t' yán sihme u ni xädi ne i e' t' yán sihme u yú xädi ra Xuua ne yú xädi yu fariseo, bi 'ygn u.

¹⁹ Ra Jesús bi xi' a n' da ran t' uti ngue ran thaði 'bu mi dät' u, bi 'yembi:

— Pe nu' u i 'buru ja ran thaði hin da du yú mbui nguetho 'buru a ran 'yohu din thaði. Hin da 'ygn ngue hin din sihme u. ²⁰ Pe da zøn ra ora da ts' ispa a ran 'yohu ne ja da 'ye' t' yán sihme buya, bi 'ygn a ra Jesús. ²¹ Ne nu' a din xã u ma xädigã hin da bømanho 'bu ne' a ra nyomhma da den ya, tengu thoho ra naxca 'bøt' e hin da zã di 'bøt' a ra 'ya' bøt' e nguetho da xe thoho mahøn' a. ²² Ne ngutho a ra vino ma' da' yo hin da zã da sirpu ja ra 'yambot' asçi nguetho nu' a ra vino ma' da' yo da døn 'bu da sirpu ne dim fãn a ra vino buya, gãtho 'da din ts' ontho buya. Nu' a ra vino ma' da' yo i pa nsi' t' i bu ja yu mbot' asçi ma' da' yo, pi 'ygn' a ra Jesús 'bu mi dädi.

Bi t' embi i øt' ra 'befi u yú xädi ra Jesús a ra pa ran ts' äya

²³ Ne nu' a ra pa ran ts' äya bi mbähã yú xädi ra Jesús, bi thopu ja n' da rá huqhi yu trigo. Nu yú xädi buya i toc yu trigo bu bi thogui. ²⁴ Nu yu fariseo bi nu 'be' a bi 'yøt' u yú xädi ra Jesús ne bi t' emp' a ra Jesús buya:

— Hanja ngubu i øt' u ni xädi hu ya ne i ma man t' eði hu hin dan pehmbe a ra pa ran ts' äya, bi 'ygn' u yu fariseo.

²⁵ Pe nu' a ra Jesús bi 'yemp' u:

— Ha hin gui nu bu ni søcuqhu ngue ne ra David bi mbesta rán t' eði Ojã 'bu n' dandj' 'bu min tumanthuhu bu bin 'yo ne u min 'yohu.

²⁶ Janangue' a bi yurpu ja rá ngu Ojã ne bi zihu bu yu 'bøxthuhme. Pe him mi sä xtãn zi u ne hønt' u yu mbãjã i sä da zi u. Ne nu ra Abiatar, ra hmumbãjã bu a, bi 'yemp' u.

²⁷ Ne xø bi 'ygn a:

— Í ts' an' na ra pa ran ts' äya nguetho bi ndep yu jã' i hin e din unbi, hin i ts' anni ngue da mba nts' upi. ²⁸ Ne nugã ngue dán jã' igã

ua ja ra ximhäi, drã hmugã ne i ja man t' eði gam mangã 'be' a da 'yøt' u jã' i ra pa ran ts' äya, bi 'ygn a ra Jesús.

3

Bi hoc' a n' da ran 'yohu him mi sä di juan rá 'ye

¹ Ne nu ra Jesús buya bi yurpu ja ra nija mahøn' a. Ne mi 'buru n' da ran 'yohu him mi sä di juan rá 'ye. ² Ne mi 'buru 'da di axtho ra Jesús 'bu di hocpa rá 'ye ran 'yohu. Ne nu' bu da nu di hocpi di yap puya nguetho ra pa ran ts' äya a. ³ Pe nu ra Jesús bi 'yemp' a ran 'yohu:

— Ndants' i, gam 'bãhnu made i 'buh yu jã' i, bi 'yembi.

⁴ Ne nubuya, bi 'yãn' du 'buru ne bi 'yemp' u: — Dami xiju ya 'be' a xän ho da t' øt' ' bu ra pa ran ts' äya. Ha da t' øt' a n' da ran ho uague da t' øt' a n' da ran ts' o. Ha xän ho 'bu da yänba rá te rá mijã' iui n' da, uague xän ho 'bu da hyacpa rá te rá mijã' iui n' da.

Pe nu' u hin' yu 'be' a sä dí dät. ⁵ Nu ra Jesús bi hyanman' u yu jã' i buya ne bi zøt rá mbui nguetho hin' yu ran hocjã' i u. Nubuya bi 'yemp' a mi u rá 'ye:

— Dami juan ni 'ye.

Ne 'bex bi juan rá 'ye buya, bi gomanho. ⁶ Bi bøh yu fariseo buya ne in cue. Bin yqhu mahøn' a u yán sui hu ngue mi ten ra Herodes, ne mi hon u 'beru dí hyo a ra Jesús.

Xän ngu yu jã' i bim peti bu ja ra dãdehe mahøn' a

⁷ Nu ra Jesús bi 'uegue bi mbähã yú xädi bu ja ra dãdehe ne xän ngu yu jã' i mi 'buru ra häi Galilea bi denthoho. ⁸ Ne u yu mengu bu ja ra häi Judea, nepu ra hinni Jerusalem, nepu ra häi Idumea, nepu 'danguadi ra Jordán, nepu ra xequi Tiro ne Sidón, bi 'yø u 'be' a gãtho bi 'yøt' a ra Jesús. Janangue a gãtho bi zøm bu mi 'bu a. ⁹ Ne nu ra Jesús bi 'yemp' u yú xädi:

— Damin sähu, gui jomhu n' da ra t' umbosa nu ja ra dehe, bi 'yemp' u.

Ngubu bi xifi nguetho i nu man' da man' da ni zøntho yu jã' i ne nu' bu bin du bu yu jã' i da huuxpu ja ra mbosa ra Jesús buya.

¹⁰ Nguetho ya xi hoqui xän ngu yu hygnni, janangue a din tønthoho u yän zãman' u in nde da benba rá pahni ra Jesús ngue mi pa u, høntho ga thãrpa thoho rá pahni 'bex gue da yãngui, mi gn' u. ¹¹ Ne nu' u min 'yohu ra zjthu bin danyahmu bu 'buh ra Jesús ne mbafi, gn u:

— Nu' i gue' e rá Ts' ant' u i Ojã, bi 'ygn u.

¹² Pe nu ra Jesús nts' eði bi hecpa u nguetho hingui ndepe gue' u yu zjthu dí bã u yu jã' i gue gue' a rá Ts' ant' u Ojã a.

Ra Jesús bi huahni 'de' mayoho yú xädi

¹³ M' bejua buya bi gam bu ja ra nyuni a ra Jesús. Nubuya bi zohn' du 'da yú xädi ne nu' u bi mba bu 'buh ra Jesús u buya. ¹⁴ Ne nubuya bi huah' du 'de' mayoho, bi zãnni din 'yohu ngue da zã da mbehni da xih yu jã' i rãm

hman Oja. ¹⁵ Ne bi un yá ts'edi di hoc yu hyenni ne da hyon a thi yu zithu n'yohu 'da yu ja'i. ¹⁶ Bi zánna ra Simón, ne bi zánbi dí huti ra Pedro a. ¹⁷ Ne ra Jacobo ne'a ra Xuua rán 'yohu na ra Jacobo. Gátho yoho yá ts'ant'u ra Zebedeo ya. Ne bi zánba yán sopathuhu Boanerges, i nde da ma tengu n'da ra ngáni. ¹⁸ Ne'a ra Andrés bi zánni, ne ra Felipe, ne ra Bartolomé, ne ra Mateo, ne ra Tomás, ne man'da ra Jacobo ngue rá ts'ant'u ra Alfeo, ne ra Tadeo, ne man'da ra Simón, t'ɛmbi ra cananista. ¹⁹ Ne ra Judas Iscariote gue'a di dá a ra Jesús. Ne nu'bu mí gua'a bi un yá ts'edi u, bá ɛh yá ngu.

Bi t'ɛmbi in 'youi rá ts'edi ra zithu a ra Jesús

²⁰ Ne xø bi zøm bu xun ngu yu ja'i mahøn'a xø him mí pongui din sihme ts'u ra Jesús ne yá xádi. ²¹ Nu'bu mí 'yø u yá meni ra Jesús 'be'a gátho i øt'a, ɛmbi in ga't'i, ne bá ɛ u bi zøm bu 'buh ra Jesús i nde da zits'i.

²² Ne nu yu xánbate ni ja xpí 'yɛ a Jerusalén, sá ɛn u n'youi ra zithu ra Jesús, ne ɛn u nangue rá ts'edi yá hmu ra zithu gue'a ní zä i høn a thi yu zithu ra Jesús, sá bi 'yɛn u yu xánbate ni ja.

²³ Nu'bu mí bañ ra Jesús 'be'a bi man u, bi zon'du buya ne bi xih yun t'uti da bađi hinga gue'a man u. Bi 'yɛmp'u:

—Hin da zä a ra zithu din suschu yá minzithuh, ne xti 'betho rá ts'edi. ²⁴ Tengu n'da ra ts'at'abi bu ja ra hnini hingui sá da hyä rá ts'edi 'bu din suschu u yá ja'i. ²⁵ Ne ngutho n'da ra ngu 'darpu 'buhmbu yá ts'ant'u n'da ran 'yohu da guase u 'bu hinga 'dat'a im bɛni. ²⁶ Ngutho u yu zithu 'bu xtin suschu yá hmu, xtañ guase u 'bu hinga 'dat'a im bɛn'u, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁷ Ne xø bi xih man'da ran t'uti nangue 'be'a bi 'yørpa ra zithu, bi 'yɛmbi:

—Njon da zä da yarpu ja rá ngu n'da ran 'yohu i ja rá ts'edi gue'bu hinga m'bet'o da thu't'i. Pe nu'bu ya bi thu't'i, hingui he'i da thaŕpi 'be'a gátho i pes' puya, bi 'yɛn a ra Jesús.

²⁸ Pe majuani dí xi ahü hont'a go ma ts'oqui bi 'yøt' yu ja'i da mba ma punbi 'bu da hyon ra punbi, ne hont'a go ma ts'ore bi ma.

²⁹ Pe nu'u to'o im man ra ts'ore nangue rá Hogandahi Oja njam'bu da zä da mba ma punbi u, da nu ran unbi gátho yu pa mazai, bi 'yɛn a ra Jesús.

³⁰ Ngubü bi xih yu xánbate ni ja ra Jesús nguetho bi 'yɛn'u hinga gue'a rá ts'edi rá Hogandahi Oja in 'youi ra Jesús, ngue mi høn a thi yu zithu.

Ra Jesús i ɛmbi rá mbe ne yán 'yohu u i øt' rá páhä Oja

³¹ Ne nubuya bá ɛsɛ rá mbe ra Jesús ne yán 'yohu. Pe mí 'bátho bu thi nguetho him bi zä bi yat'a mbo. Ne bi xi u 'bäru mbo:

—Xihmi ts'u ra Jesús ngue dín zohndáhe ua thi, bi 'yɛmp'u.

³² Ne nu'u 'darpu mí huhmbu ra Jesús bi 'yɛmp'u buya:

—'Bäru thi ni mbe ne nin 'yohu, i hon a i 'na.

³³ Nu ra Jesús buya bi da't'u:

—Ga xi ahü te'o a ma mbe ne man 'yohu.

³⁴⁻³⁵ Ne bi hyant'u 'darpu huhmbu buya, ne bi 'yɛna:

—'Bucua ya ma mbe, ne man 'yohu, nguetho hont'a go te'o da 'yørpa rá páhä Oja, gue'a man 'yohu a, ne gue'a man ju a, ne gue a ma mbe a, bi 'yɛmp' bu mi dađi.

4

Ran t'uti ra mbomhmudä

¹ Ne xø bi xánba yu ja'i mahøn'a bu ja ra ndendahe a ra Jesús. Ne ɛmme xun ngu yu ja'i bim petihu bu. Janangue'a bi yarbu ja ra t'ambosa bi dan i ts'u bu ja ra ndenthe. Nu yu ja'i bi gopu ndenthe buya. ² Nu ra Jesús buya xun ngu yun t'uti bi xih yu ja'i 'bu mí xánbi, ne bi 'yɛna:

³ —'Yøhmbu ts'u ran t'uti ga xi ahü ya. Nu'a n'da ra uahi bi mba bá pon yu hmudä. ⁴ Ne bi zo 'da bu 'yu. Nubuya bá ɛh yu doja bi jua'a nts'a yu hmudä xí zo bu. ⁵ Nu'u mi'da yu hmudä bi zo bu ja yu ndaxnado ne ts'atho ra häi bu. Janangue'a 'bex bi bøxa n'dihi.

⁶ Pe nu'bu mam bá pøx ra hyadi 'bex bi 'yot'u nguetho hin hapu sá da mba yá 'yu. ⁷ Nu'u mi'da bi zo bu ja yu daðo, bi bøts'e pegue bi gom' yu daðo, ne nte bi ndø'u. ⁸ Pe nu'u mi'da buya bi zo bu ja ra häi xun ho. Bi bøts'e ne bin te, ne bi ndøgue. Nu'u 'da 'däte ma'det'a bi ndøgue, nu'u 'da hyate, nu'u 'da n'da ciento bi ndøgue ngue n'da 'bäi, bi 'yɛn a ra Jesús.

⁹ Ne xø bi 'yɛmp'u yu ja'i:

—Hont'a go to'o ja yá zagu bi 'yø a dá ma, bi 'yɛmbi.

Hanja i xih yun t'uti yu ja'i a ra Jesús

¹⁰ Nu'bu mí 'busehu 'de'ma yoho yá xádi ra Jesús ne'u mi'da yá 'yɛ'yei, bi xifi da xi u 'be'a na mbøn a ran t'uti bi ma. ¹¹ Nu ra Jesús bi 'yɛmp'u buya:

—Gue'ahu bi ja ahü gui pañmbu a him mam fađi mam 'bet'o ngue 'bepu ní manda rá ts'edi Oja. Pe nu'u yu ja'i thohe gue'u da sänba yun t'uti, ¹² madague da nu pe hin da 'yørpa masu 'be'a da nu, ne madague da 'yøde pe hin da bađi 'be'a ní mba a, ne hin da bɛni di páh yá mbei ngue da hyon ra punbi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Rán theui a ran t'uti a ra mbomhmudä

¹³ Ne xø bi 'yɛmp'u mahøn'a:

—Nu'bu hin gui pañmbu 'be'a na mbøn'a ran t'uti dá mangä, ha da zä gui pañmbu gátho mi'da ga xi ahü 'bu. ¹⁴ Nu'a na mbøn'a dá mangä, nu'a ra uahi que'a bá man rám hman Oja hønbe go hapu. ¹⁵ Guehya bi zo bu

ja ra 'yu na mbøni bi 'yømanho rām hman Ojā ya. Pɛ nu ra zīthu 'bex bi japi bi pumbɛni a ram hma bi sifi. ¹⁶ Ximangutya bi zo bu ja yu ndaxnado na mbøni bi 'yøh ram hma nɛ bin johya. ¹⁷ Pɛgue hinga gātho rá mbui bi bɛni. Janangue 'a nu'bu bi nu yu ucpi nɛ yu nbi nangue rām hman Ojā him bi hyät'i, 'bex gue bi zu nɛ bi 'uegue. ¹⁸ Nɛ nuya bi zo bu ja ra dapo na mbøni bi 'yømanho ram hma ¹⁹ pɛ ɛmɛ di ho ra ximhäi nɛ ra mbeti i hāt'i, nɛ di ho da 'yot' yú pähä zɛhɛ. Tengu'bu bi gomba ram hma, nɛ hin di japi din te yú mbui. ²⁰ Pɛ nuya bi zo bu ja ra häi xun ho, na mbøni bi 'yømanho rām hman Ojā, bi hyani, nɛ nin te yú mbui xun ho, nɛ bi xant'a ram hma xun ho, tengutho yu hmudä, gue bi ndø'a 'däte ma'det'a u 'da, nɛ hyate u 'da, nɛ n'da ciento u 'da, bi 'yɛmp'u yú xädi 'bu mi xifi 'be'a na mbøni a ran t'uti bi ma.

Gātho him mam fadi da zøni da fadi

²¹ Nɛ xø bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Nu'a mam hmangä nts'änni gātho yu jã'i da 'yøde, tengu n'da ra nyot'i nts'änni di yot'i gātho bu mbo ra ngu, hingan ts'änni da mba ma cüt'i bu ja ra 'bihuanza o ra 'bit'ots'i. ²² Nguetho gātho 'be'a him mam fadi da zøni da fadi, nɛ gātho 'be'a him midí nequi da zøni da hnu. ²³ Hønt'a go to'o ja yú zagu bi 'yo a dá ma. ²⁴ Nɛ nu'a di jamansu a i øde da badi xun ho nɛ Ojā di japi man'da xun ngu da zøni da badi. Pɛ nu'a hin ɛ di jamansu a i øde, pɛ nɛ'a zi ts'u mi paði dim 'bɛdi, nɛ tengu ni t'eni gnän ɛmhbu gue'a dí t'en'nahɛ, nɛ man'da mbongui thoho din 'da ahɛ. ²⁵ Din ja ahɛ tengu ram hma i ɛna: “Nu'a xun ngu i ja man'da xun ngu din t'unni pɛ nu'a ts'atho i ja man'da da thänba a.”

Rán t'uti ra hmudä i te

²⁶⁻²⁷ Nu ra Jesús bi 'yɛmp'u mahøn'a:

—Nuya di manda ua rá ts'edi Ojā madague'bu hin di nequi, tengu thoho n'da ra hmudä 'bu bi du a n'da ran 'yohɛ, madague'bu hingui nu Hague ám bøts'e pɛgue i paði da bøts'e, nte im bɛntho. ²⁸ Nguetho nu'a ra häi dí tɛsɛ yu thuhu a. Nu'bu bi mbudi bi bøts'e, yu paxi thoho, m'bejua buya da ndøh yú daxi, nɛ nubuya din thã u. ²⁹ Nɛ nu ran 'yohɛ buya da xoqui nguetho bi zøn ra ora da 'be'ts'i, bi 'yɛn a ra Jesús. In jabá rá ts'edi Ojā ngue di manda ua nɛ njongui nu Hague na te.

Ran t'uti rá hmudä ra mostaza

³⁰ Nɛ man'da ran t'uti bi xih yú xädi ra Jesús mahøn'a, nɛ bi 'yɛmp'u:

—Bɛpu dá bɛmhbu Hague di manda ua rá ts'edi Ojā. Ga xi ahɛ n'da ran t'uti nangue'a. ³¹⁻³² In ja tengu n'da rá hmudä ra mostaza i pa m'boni, nɛ ɛmɛ zicue tho, ɛmɛ man'da zicue xinda gue mi'da yu hmudä, pɛ man'da i te xun ngu yú 'yɛ, xinda gue gá mi'da yu paxi

nɛ xøgue sä da 'yot' yú 'bafi yu doja bu ja yú xaha. Njabá rá ts'edi Ojā bu ni nequi ngue di manda ua, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Hanja bi xih yu n t'uti u yu jã'i

³³ Nɛ xun ngu mi'da yu n t'uti bi xänba yu jã'i a ra Jesús 'bu mi xänbi tengu ya i hmangua, pɛ hønt'u hingui hɛi bu dá fadi bi xifi. ³⁴ Nɛ nte bi xih mi'da yu n hma, hønt'u yu n t'uti bi xifi. Pɛ nu'bu mi 'busehu yú xädi bi xih puja 'be'a na mbøni yu n t'uti bi mam bu 'bah yu jã'i.

Bi xifi din hɛ ran dahi ra Jesús

³⁵ Nu'bu min de buya nu ra Jesús bi 'yɛmp'u yú xädi:

—Nuya ga thohmbu nɛ 'danguadi ra dadehe, bi 'yɛmp'u.

³⁶ Nɛ nubuya bi xih yu jã'i da mbeng bu yú ngu. Nu yú xädi buya bi 'yon a ra mbosa mi huhu ra Jesús, bi mbähä buya. Nɛ xun ngu mi'da yu jã'i bi denni ngue bi hyuse yú mbosa u. ³⁷ Nɛ nu'bu ya i 'yo bu ja ra dehe nɛ nts'edi ran dahi bin ja, nɛ bi donts' ra dehe ra mbosa nɛ mi ts'utho xtän yudi. ³⁸ Pɛ nu ra Jesús mi huhn ra huhni, nɛ mi apu ja ra mbosa. Nu yú xädi bi 'yá ra Jesús nɛ bi 'yɛmbi:

—Xänbate i, ha nte guim bɛni nɛ nde ga tuhu, bi 'yɛmp'u.

³⁹ Bi ndants'a ra Jesús buya nɛ bi 'yɛmp'u ran dahi nɛ a ra dehe:

—Daman hɛ, bi 'yɛmbi.

'Bex gue bin hɛ ran dahi nɛ ra dehe buya him mam bi 'yani. ⁴⁰ Nubuya, bi 'yɛmp'u yú xädi:

—Guim suhu nguetho ts'atho guí ɛc'yɛigahu.

⁴¹ Nu yú xädi buya bi zu a ra hmu, nɛ bi hyonya thoho a bin ja. Bin 'yɛmzɛhɛ n'da ngu n'da u:

—'Be'a di 'yɛt'ui na ran 'yohɛ, nɛ ya 'bex gue in hɛ a ran dahi nɛ ra dehe di hɛcpi.

5

Ra Jesús bi hyønba thi yu zīthu a ra mengu bu Gadara

¹ Nubuya nu ra Jesús nɛ yú xädi bi zøm bu 'danguadi ra dadehe nubu ja ra häi Gadara. ²⁻⁶ Nɛ mi 'bupn n'da ran 'yohɛ min 'youi yu zīthu. Nu'a mi zãm bu ja ran 'yãgui, nɛ njo'o to'o mi sä da zãmni nguetho gä i xɛthoho yu cadena mi pa nthãt'i. Xun ngu yu niði bi thurpa yú 'yɛ nɛ yú gua nangue yu cadena, pɛ gātho i xɛthoho. Njon mi sä di hɛcpi. Gātho ra pa nɛ ra xui mi mbapɛ ja ra dapo o guɛpu ja ran 'yãgui, nɛ midí unba zɛhɛ nguetho mi hɛzɛhɛ rá jã'i nangue yu do. Nu'bu mi bøm bu ja ra mbosa a ra Jesús nɛ yú xädi, 'bex bá ɛ a ran 'yohɛ bin c'athu, bi 'yɛpu ja ran 'yãgui, bin danyahmu bu 'bäh ra Jesús, bi dande, ⁷ nɛ nts'edi mbafi, bi 'yɛna:

—'Be'a guí nde guí 'yørcæhɛ grá Jesús, rá Ts'ant'u i Ojā mahɛts'i. Nuya dí ä a ra mate

hin gui ɲgahe, ⁸ bi 'yɛn'ɲ yɲ zɪ̃thu 'bɛ mi sifi da bɔm bɛ rá mbɛi ran 'yohɲ. ⁹ Nɛ nubɲa nu ra Jesús bi 'yǎn'ɲ yɲ zɪ̃thu:

—'Be'a ní thuhu, bi 'yɛmbi.

—Ma thuhu “N'dan nets'igáhe” nɛ ɛmme xɲn ngu gáhe, bi 'yɛna. ¹⁰⁻¹² Nɛ nts'edi dí á a ra mate gue'ɲ ga pɔmhbe hin gui pɛngahe bɛ n'danni i ja yɲ hái, dami 'yɔrcahe ra mate gui pɛngahe nɲ 'bɛh yɲ ts'ɛdi ga cathe nɲ, bi 'yɛn'ɲ. Nguetho hinga yatho mí 'yo ɲ yɲ ts'ɛdi xɲn ngu, mí sapaxi bɛ.

¹³ Nu ra Jesús ya bi un ran t'ɛdi da yɔrɲ 'bɛh yɲ ts'ɛdi. Nu'ɲ mí yɔrɲ ya 'bex bǎn tih yɲ ts'ɛdi bá cɔrɲ ja ra nguani ɲ 'bex bi yɔrɲ ja ra dehe ɲ, nɛ gá bi du bɛ ɲ bɲa. Mbe yo mahuáhi i jua ɲ.

¹⁴ Nu ɲ yɲn 'yohɲ midi jamansu yɲ ts'ɛdi, 'bex bi 'da 'bɛ min nu 'be'a bi 'yɔt'ɲ yɲ ts'ɛdi. Bi mba bá mam bɲ ja ra hnini nɛrɲ huáhi a bin ja. 'Bex bi mba yɲ jǎ'i bɲa da nuse ɲ 'be'a bi man ɲ yú mbádi yɲ ts'ɛdi. ¹⁵ Nu'ɲ mí zɔm bɲ, bi nu i hupɲ a ran 'yohɲ madí ɲnba ra zɪ̃thu, ya xí zǎ nɛ i he rá zǎ pahni. ɛmme bi mbidi yɲ jǎ'i bɲa. ¹⁶ Nu'ɲ xí nu yɲ ts'ɛdi, xɔ bi xifi xɲn ho yɲ jǎ'i mahɔn'a 'be'a xín ja. ¹⁷ Nɛ nubɲa, nu yɲ mɛngu bɲ ɛmme bi 'yǎp ra mate ngue 'bex gue da bɔn a ra Jesús bɲ ja yú hái ɲ.

¹⁸ Bi mba da ndex ra mbosa a ra Jesús bɲa. Nɛ nu'a ran 'yohɲ xí ɲnba ra zɪ̃thu ɛmme i nde da den'na ra Jesús gue 'darɲ'ɲ dín 'yohɲ. ¹⁹ Pɛ nu ra Jesús him bi un ran t'ɛdi nɛ bi hecpi.

—Ní mba bɲ ní ngu, nɛ gui xi ɲ nim 'bɛihɲ ran ho bi 'yɔt'a Ojǎ ra Hmu ngue bi huɛc'a i, bi 'yɛmp'a ran 'yohɲ.

²⁰ Nu'a mín 'youi ra zɪ̃thu bɲa, bi mba rá ngu. Bi da'mi bi mam bɲ gátho ra xɛqui Decápolis 'be'a xí 'yɔrɲa ra Jesús. Nɛ gátho ɲ bi xifi bi hyonya thoho ɲ.

Ra Jesús bi 'yǎ'a rá t'ixu ra Jairo nɛ bi hoc'a n'da ra xisu mí hɛmb ra mbeji

²¹ Nɛ nu'ɲ yɲ mí zɔn ra Jesús bɲ ná 'dan-guadi ra dǎdehe, ɛmme xɲn ngu yɲ jǎ'i bim pɛti bɲ ndenthe mahɔn'a gueɲɲ bin sǎya ra mbosa. ²² Bi zɔ'a n'da rá ngurbi ra nijǎ i Jairo a, bin dǎnyahmu bɲ ja rá gua ra Jesús. ²³ Nɛ ɛmme bi 'yǎp ra mate, bi 'yɛmbi:

—Yɔrqui ts'ɲ ra mate ga mbáhá ba cǎx ni 'yɛ ma t'ixu nguetho ɛmmei, janangue'a da yǎni nɛ hin da du, bi 'yɛmbi.

²⁴ Nu ra Jesús bi mbe bɲa, nɛ xɲn ngu yɲ jǎ'i bi den'ndɛ, xɔgue bin da bɲ ní mba ɲ.

²⁵ Nɛ bi zɔrɲ 'yu n'da ra xisu ná 'de'mayon jɛya mí hɛmb ra mbeji. ²⁶ ɛmme xí nu ran ɲnbi nangue xɲn ngu yɲ 'yɔthebate xí 'yɔthe. Xí juadi gátho rá mbeti mí ja, nɛ xingui ts'ɲ bi díts'i, xɔgue man'da ɛmmei. ²⁷ Pɛ nuya i hon a ra Jesús nguetho xí 'yɔ'am man yɲ jǎ'i ngue dí hoqui hɔnt'a go 'be'a man ɲ. Janangue nu'ɲ mí zǎdi 'bex bi yat'i nde bɲ

ní mba ɲ, bi dǎrpa rá xáthapahni ra Jesús bɲa. ²⁸ Nguetho mí ɛnsɛ ra xisu, “Hɔntho ga thǎrpa rá pahni, ya da yǎngui,” mí ɛna. ²⁹ Nɛ nu'ɲ mí dǎrpa rá pahni ra Jesús 'bex bin hɛ a rá mbeji mí hɛmb bɲa. 'Bex bi bǎ a ra xisu ngue ya bi zǎ xɲn ho. ³⁰ 'Bex bi bǎh ga Jesús ngue bi hoc'a n'da ra jǎ'i rá ts'ɛdi 'bɛ mí dǎrpa rá pahni. Janangue bi nyɛ'a ra Jesús, bi hyɛt'ɲ yɲ jǎ'i min 'yohɲ nɛ bi 'yɛna:

—To'o bi dǎrca ma pahni, bi 'yɛna.

³¹ Nu yú xádi bɲa bi 'yɛmbi:

—Guín nuhma ɛmme da ɲ yɲ jǎ'i, “To'o bi dǎrca ma pahni,” nɛ guí ɛna.

³² Nu ra Jesús i tɔ'mi da manse to'o xí dǎrpa rá pahni. ³³ Nɛ nu ra xisu bɲa, bin su nɛ dí fet'i nguetho pǎ a xí t'ɔrpe. Nɛ bi mba bɲ 'bǎh ra Jesús bin dǎnyahmu bɲ ja rá hmi nɛ bi xifi gátho 'be'a xí 'yɔt'e. ³⁴ Nu ra Jesús bɲa bi 'yɛmbi:

—Nu'i grá zi xisu, bi zǎ i nguetho gá 'yɛc'yɛigui. Ní mba da hyu ní mbɛi, him man dí ɲn'a a gmi hɛmbi.

³⁵ Gátho na yǎi a ra xisu 'bex bi zɔrɲ mi'da yɲ jǎ'i bí 'yɛrɲ ja rá ngu a ra Jairo, bi t'ɛmp'a ra Jairo:

—Nu'a ní t'ixu ya bi du. Sǎti thoho man'da gadi pah na ra xǎnbate.

³⁶ Pɛ nu ra Jesús 'bɛ mí 'yɔ a bi man'ɲ, bi 'yɛmp'a ra Jairo bɲa:

—O dí tu ní mbɛi, hɔntho gui 'yɛc'yɛi ngue majuáni i ja ma ts'ɛdi, bi 'yɛmp'a.

³⁷ Guehɲa bi thoh pɲa nɛ njom bi japi da denni. Hɔnt'a ra Pedro, nɛ ra Jacobo nɛ ra Xuua rán 'yohɲ ra Jacobo, bi xifi da mbáhá bɲ rá ngu ra Jairo. ³⁸ Nu'ɲ mí zɔm bɲ ja rá ngun a ra Jairo bɲa, bi nu ngue i zɔn'ɲ yɲ jǎ'i 'bɔrɲ, nɛ ɛmme di mbahni na ts'oni. ³⁹ Bi yɔrɲ mbo rá Jesús bɲa, bi 'yɛmp'ɲ 'bɔrɲ:

—Hanja ɛmme gadi hihɲ na ts'oni. Nuna ra hmute hingui tu pɛgue i áha.

⁴⁰ Nu'ɲ mí 'yɔh yɲ jǎ'i 'be'a bi man a, bi den thoho bɲa. Nu ra Jesús bɲa, bi 'yɛmp'ɲ yɲ jǎ'i:

—Dami pɔmhɲá thí, bi 'yɛmbi.

Hɔnt'a rá ta nɛ'a rá mbe ra hmute xí du nɛ yú xádi, bi yáthɲ ra Jesús bɲ 'ben a ra hmute.

⁴¹ Nu'a ra Jesús bɲa bi benba rá 'yɛ a ra hmute nɛ bi 'yɛmbi:

—Talita cumi, bi 'yɛmbi. I nde da ma: “Nu'i grá hmute dí xi i, dami ndants'i.”

⁴² Nu'a ra hmute bɲa 'bex bi ndants'i nɛ bin 'yo. 'De'mayon jɛya mí pɛ'ts'a. Nu'ɲ bi yáthɲ mbo bi hyonya thoho. ⁴³ Nu'a ra Jesús bɲa nts'edi bi 'yɛmp'ɲ:

—Njon gui xihmbɲ 'be'a dá ɔt'á, bi 'yɛmp'ɲ. Nɛ nubɲa bi 'yɛmp'a ra Jairo:

—Dami 'uɲn na ní t'ixu ya, bi 'yɛmbi.

6

Ra Jesús bi zɔm bɲ rá hminizɛhe

¹ Bi bøm bu ra Jesús baya, bi mba bu ja rá hñini zehé Nazaret. Bi mbähä yú xádi. ² Ne nu'a ra pa ran ts'äya, bi mbähä yú xádi bu ja ra nijá. Nu ra Jesús baya bi xánba bu yu já'i. Nu'bu mi 'yoh yu já'i a bi man'a ra Jesús, bi hyonya thoho ne ðin 'yémzhe u:

—'Be'a nin xádi im man na. 'Be'a ni ts'edi i ja na, ngue i sä i ot' yun t'ot'e mixte na. ³ Ha hinga guehna ra yaxi na, rá ts'unt'u ra María. Ne yún 'yohu ra Jacobo, ne ra José, ne ra Judas, ne ra Simón, ne u yún ju dí 'bühmbu ua, bi 'yén u.

Ne bi u't' yú mbúi zehé u. ⁴ Janangue'a nu'a ra Jesús bi 'yemp'u:

—Gátho yú pøngahyá Ojá i hnumansu, pe hønbu ja rá háizehé nepu 'buh yú meni, nepu ja rá ngue hingui hnumansu bu, bi 'yén'a.

⁵ Ne hingui ngu yun t'ot'e bi 'yörpu ngue xtá 'yut rá ts'edi. Hønt'u zi yoho yun zäman'u bi gáx rá 'ye bi japi bi yan'u. ⁶ Ne bi hyonya thoho a ra Jesús nguetho him bi 'yéc'yei u ngue i ja rá ts'edi u yú menguhe. Ne nubaya bi mba bu ja yu t'uhnihni jombu Nazaret, ne bi xánba bu u yu já'i.

Bi mbehn'du 'de'mayoho da mamp'a rá mhma

⁷ M'bejua baya bi xi u 'de'mayoho yú xádi ngue da mba bu ja yu hñini. Ne 'da i yoho bi zänni, ne bi un yú ts'edi da hyøn'a thi yu zjthu in 'yohu u 'da yu já'i. ⁸⁻⁹ Ne bi xi u nte da hyax 'bu bi mba u. Hønt'a n'da ra tóhø da hyats'i n'da ngu n'da u. Ne hønt'u yu thjxfani da 'yut'i. Xíng yun ju'døzq, xíng yun zedi da hyats'i, xíng ra mbeti, ne xin da gax u yojo'ts'i yú pahni.

¹⁰ Ne man'da bi 'yemp'u:

—Hønbu go haru da mba ma säya ahu 'bu gá sømhbü bu ja yu hñini, gam 'bühmbu bu gue'bu go gá nexhu bu. ¹¹ Ne nubu haru gui sømhbü ngue hin da zin ahu ne hin da 'yømanho a gui mamhbü, dami pømhbü bu, dami huajü ra häi ja ni xjnguahü, ra hmepya ngue gui sohmbü bu u. Ne majuani dí xi ahu, nu'a ra hñini hin da zin ahu, man'da xun ngu ran unbi da nu a 'bu bi zøn ra pa ran juanbi, xinda gue'a ra hñini Sodoma ne ra hñini Gomorra, bi 'yemp'u yú xádi.

¹² Ne bi bøm bu 'de'mayoho baya, bi mba. Hønbu go haru bin 'yo bi xih yu já'i di päh yän 'yomfñi nangue yu ts'oqui bi 'yot'e. ¹³ Ne bi hyøn a thi xun ngu yu zjthu mín 'yohu 'da yu já'i ne xun ngu yun zäman'u bi gox ra aceite ne bi japi bi zä u.

Rán däte ra Xuua Nxixyá

¹⁴ Mí ø a ra ts'ut'abi Herodes ngue mí man yu já'i 'be'a mí ot'a ra Jesús bu mí 'yo, ne bi 'yemb baya:

—Masque gue'a ra Xuua Nxixyá a bi dambëni, janangue'a i øt yun t'ot'e ngue i uh rá ts'edi, bi 'yëna.

¹⁵ Pe nu' u 'da yu já'i, mi çna:

—Ra Elías a ra Jesús.

Ne nu' u 'da i çna:

—Ra pøngahyá tengui mi 'buh maya'bu.

¹⁶ Pe nu ra Herodes 'dat'a im ma, bi 'yëna:

—Gue'a ra Xuua Nxixyá a ngue dá manda da ts'epca rá 'yuga, masque bi dambëni, bi 'yén a ra Herodes.

¹⁷⁻¹⁸ Nguetho gueŋe ra Herodes bi mbenh'du bá bent ra Xuua, bi du'ti ne bi got'a fädi. Nguetho in cue ra Herodes 'bu mí t'ëmbi hingui ho a bi 'yot'e ngue xi zin a rá 'bepo. Ne nu'bu mí zin'a ra xisu, mi 'bühmi a ra Felipe. Ne nu'a ra Felipe, rán 'yohu zehé a ra Herodes. Ne nu ra xisu i Herodías a. Ne gue'a ra Xuua Nxixyá bin yajú ra Herodes, bi xifi hingui ho a bi 'yot'e. Him bi 'yømanho ra Herodes baya, janangue bi manda dí cot'a fädi ra Xuua Nxixyá.

¹⁹ Ne a ra Herodías bin cue ne çmme honi 'beru dí hyo a ra Xuua. Pe him 'bex bi zä bi hyo. ²⁰ Nguetho nu ra Herodes mi pädi ra hocjá'i a ra Xuua, ne bi xi u yu mbängoxthi njon da japi da yörpu ngue dí unba ra Xuua. Ne nu ra Herodes, ja'bu di manda bá ts'inba ra Xuua ngue i nde da 'yø i ts'u rá m hman ra Xuua. Ne bi 'yømanho tho madague'bu hinga gátho i pädi 'be'a nam bøn'a i man ra Xuua.

²¹ Nu'bu mi zøn ra pa rá ngopa ra Herodes, nu ra Herodías baya bi ðini 'beru dí hyo ra Xuua baya. Bi 'yot'a n'da ra dänsihme ra Herodes bá si yám fäts'ihu, ne yú hmudofái ne'u yu ngürpi bu ja ra häi Galilea. ²² Nu'bu min sihme u bi yörpu rá t'ixu ra Herodías, bin neŋe a ra hmute. Nu ra Herodes ne u gä mi huhmbü bu çmme bi numanhop rán hñei ra hmute.

—Nuya gui 'yäqui 'be'a gui nde gui 'yäqui, nugá ga 'da i, bi 'yëmbi.

²³ Ne xø bi 'yëmbi:

—'Yéc'yei Ojá majuani ga 'da i 'be'a gui 'yäqui madague a gui 'yác made gátho 'be'a dí pe'ts'a, bi 'yëmbi.

²⁴ Nu'a ra hmute baya bi bøni ne bi 'yän'na rá mbe ngue ra Herodías, bi 'yëmbi:

—'Be'a sä ga äpi, mbe.

Nu'a rá mbe baya bi 'yëmbi:

—'Yäp'a rá yá ra Xuua Nxixyá.

²⁵ Bi mbenga n'dihi ra hmute baya bi 'yemp'a ra Herodes:

—Dí nde 'bexque guehya gui 'dac'a rá yá ra Xuua Nxixyá, gui cärca ra mbohi, bi 'yëmbi.

²⁶ Nu ra Herodes baya bi du rá mbúi 'bu mi 'yø a bi man a ra hmute, pe hingui sä 'be'a da mam baya nguetho hupü ja ran sihme u xi 'yøde 'be'a bim ma ngue ya xi ma majuani di unni 'be'a da t'äpi. ²⁷ Janangue a guehna bi mbenhna n'da ra dofai bá hanba rá yá ra Xuua. ²⁸ Nu'a ra dofai baya bi mba bá secpa rá yá ra Xuua nubü ja ra fädi ne bá cät'a n'da ra mbohi, bi unna ra hmute baya. Nu ra

hmute b̄uya, bi unna rá mbe a rá yá ra Xuua. Ne gue'a bin ja 'b̄u mi du ra Xuua Nxixya.

²⁹ Nu'b̄u mí 'ȳoḥ yá xádi ra Xuua ngue bi ts'escpa rá yá, bá ξ u, bi duspa rá nḡoc'yei ne bi mba bi 'ȳap̄u ja ran 'ȳagui b̄uya.

Bi un ran ts'ihme cut'a mahuq̄i a ra Jesús
³⁰ Nu'b̄u jam bá penc u yá xádi a ra Jesús, bi xifi 'be'a gátho xi 'ȳor̄p̄u bin 'yo, ne bi ma 'be'a gátho bi mam b̄u 'b̄uh yu ja'i 'b̄u mi xih rá m hman Oj̄a u. ³¹ Nu ra Jesús bi 'ȳemp' u:

—Ga mbáhā ts' u n̄u n'danni ngue dan s̄ayahu ts' u n̄u, x̄ohma gui yáhmbu, bi 'ȳemp' u.

Nguetho x̄an ngu yu ja'i i s̄om b̄u, ní mba ne ní 'ȳeḥe, ne x̄ingui ts' u im bongui din sihme u. ³² Janangue a bi hyu ra mbosa u im b̄eni da z̄om b̄u ma'ueni u guerp̄u da z̄a d̄im 'b̄use u. ³³ P̄e x̄an ngu mi'da yu ja'i bi hyant'a ra mbosa b̄u ní mba ne bi b̄adi i hu b̄u ra Jesús. Ne bá nex̄p̄u ja yá hnini u, ne εmme bin ti u ne 'yogua thoho ne m'bet' o bi z̄om b̄u da z̄on'a ra mbosa. ³⁴ Nu'b̄u mi gah ra mbosa ra Jesús ne yá xádi, bi nu x̄an ngu yu ja'i ya x̄i z̄om b̄u, ne bi huεc' u ngue in ja tengu yu de'yo njo' o di jamansu. Ne 'bex bi d̄u' mi bi xih yu ja'i rá m hman ra Jesús mah̄on'a asta gue'b̄u go mín de. ³⁵⁻³⁶ Nu'b̄u mín de b̄uya bi t'emp'a ra Jesús:

—εmme bin de ya, ne hinga nan sihme yu ja'i, dami pen̄p̄u ja yu t'ahnini ya da d̄an yu hme b̄u nguetho ma'ueni ua ne hin'y u 'be'a da zi, bi 'ȳen' u yá xádi.

³⁷ P̄e nu'a ra Jesús bi 'ȳena:

—Gue'ah̄u gui 'uimhb̄u yu ja'i, bi 'ȳembi.

Ne bi 'ȳen' u yá xádi:

—P̄e há gui εnje gua támhbe yociento ra hme ngue ga unhd̄e yu ja'i da zi, bi 'ȳen' u.

³⁸ Nu ra Jesús b̄uya bi 'ȳemp' u:

—Bá nuh̄u b̄u hangu yu hme ja b̄u.

Nu'b̄u mí b̄adi, bi 'ȳembi:

—Cut'a mhme ne yoho yu huq̄ ja ua, bi 'ȳen' u.

³⁹ Ne bi xih p̄eya:

—Dami xihmb̄u yu ja'i din s̄aya n̄u i ja yu 'bot' ei.

⁴⁰ Ne 'darp̄u bi hyu u n'da ciento, ne 'darp̄u bi hyu u mí yote ma 'det'a, ne njab̄u bi 'yot'e gátho u mi'da. ⁴¹ Nu'b̄u mí ḡun' u cut'a yu hme ne u yoho yu huq̄ ra Jesús, bi nd̄os mah̄ets' i, bi 'ȳap̄ rán j̄api Oj̄a ne bi xen' u yu hme. Ne u yu huq̄ b̄uya. Nub̄aya bi un'du yá xádi di darpa yu ja'i. ⁴² Gátho bin sihme u 'b̄ur̄u ne bin niȳá x̄an ho u. ⁴³ Ne nu'b̄u mí jua'a bi pet' u bi bongui, 'de'mayo 'b̄ots' e bi yudi. ⁴⁴ Ne nu' u bin sihme cut'a mahuq̄i ma 'yoh̄u u.

Ra Jesús bin 'yo max̄ots' e b̄u ja ra d̄adehe

⁴⁵⁻⁴⁶ Nu ra Jesús b̄uya bi xih yá xádi m'bet' o da mba u da z̄om b̄u ra hnini Betsaida, ne bi yat'a n'dihi b̄u ja ra mbosa u b̄uya. Nu ra Jesús him 'bex gue bi mba ne nu'b̄u min 'ȳehmb̄u gátho yu ja'i, bi nd̄ex̄p̄u ja ra nyuni bin ȳqui Oj̄a b̄u. ⁴⁷ Nu'b̄u min x̄ui, ya i 'yo b̄u

ra mbosa b̄u made ra dehe. Nu ra Jesús mi 'b̄utho b̄u bán ts'ogui. ⁴⁸ Ne nu'b̄u mí hyant' u 'be'a ot' u yá xádi, bi nu ngue x̄an h̄ei b̄u ni 'yon yá mbosa nguetho di costa'a ran d̄ahi a ra mbosa. Ne nu'b̄u maguemb̄u da hyax p̄eya bá ε̄h ra Jesús b̄u ní mba yá xádi, ba 'yo max̄ots' e ra dehe. Ne nu'b̄u mí z̄adi εna da mi'ts'a ra mbosa. ⁴⁹⁻⁵⁰ Nu' u yá xádi 'b̄u mi nu bi b̄en u: "N'da ra du i mba b̄u," εn' u. Ne εmme bi mba u nguetho bin su. Nu'a ra Jesús bi 'ȳemp' u:

—Guec̄a o te guím b̄emhb̄u. Damin j̄o-hyah̄u, bi 'ȳemp' u.

⁵¹ Ne bi nd̄ex̄p̄u ja ra mbosa b̄uya. 'Bex bin h̄e ran d̄ahi, ne εmme bi hyonya thoho yá xádi 'b̄u mi nu 'yo max̄ots' e ra dehe ra Jesús, ne bin h̄e n'dihi ran d̄ahi. ⁵² Bi hyonya thoho nguetho him bi b̄eni 'be'a bi nu 'b̄u mi 'uñi' i cut'a mahuq̄i yu 'yoh̄u b̄u ndenthe, nguetho hingana p̄adi x̄an ho u.

Ra Jesús bi hoc' u yun z̄aman' u b̄u ja ra x̄equi Genesaret

⁵³ Ne bi z̄om b̄u 'danguadi ra d̄adehe b̄uya, nub̄u ra hái Genesaret, bi zop̄u yá mbosa.

⁵⁴ Nu'b̄u mí ḡap̄u ja ra mbosa, gátho yu ja'i bi b̄adi gue gue'a ra Jesús. ⁵⁵ Ne nu yu ja'i b̄uya 'bex bi mba bá si yu hȳenni, bi zix̄p̄a da thoh ra Jesús. Mí ox̄p̄u ja yá 'beza 'da, h̄onb̄u go hap̄u ní nets' i. Ne nu'b̄u mí thop̄u ra Jesús b̄u ja yá hái u, ⁵⁶ h̄onb̄u go hap̄u bi thogui, o gue yu t'ahnini o gue yu d̄ahnini, o guerp̄u ma'ueni yu hnini, ya x̄i 'bom b̄u yun z̄aman' u. Ne gátho b̄u bi thogui bi si a ra Jesús: "Mada h̄ont' a ni pahni ga thát' i," bi t'εm̄bi. Ne h̄ont' a go to' o bi d̄arpa rá nȳampahni 'bex bi z̄a b̄uya.

7

Ra Jesús bi ma nda'a dí ts'onba rá mbui n'da ra ja'i

¹ Ne bi nex̄p̄u Jerusalén 'da yu fariseo ne yu x̄ánbate niȳá, bi z̄om b̄u mí 'b̄uh ra Jesús. ² Ne bi nu u 'da yá xádi ra Jesús i sihme ne hin nin x̄u'ye tengu rán su'ye bi z̄anzehe yán t'εtizehe u. Ne bi 'ȳembi ot' ra ts'oqui u. ³ Nguetho nu' u yu fariseo ne gátho mi'da ma mijudiohe εmme i tenda' u yán t'εdi yu d̄ac' yei. Ne nu'b̄u hin nin x̄u'ye tengu man yán t'εdi, ya hin din sihme 'b̄u. ⁴ Ne nguetho 'b̄u xp̄á mbenga t̄ai, him 'bex gue i sihme, 'be din x̄u'ye x̄an ho tengu yán t'εdizehe i ten'du. Ne man'da x̄an ngu yun sut' i i ten'du, tengu yán t'εdi yu d̄ac' yei. Yán sut' i ngue yu tasa, ne yu xaro, ne yu t'εgui, ne yám 'be'te yu t'ots' i. ⁵ Janangue nu yu fariseo ne yu x̄ánbate niȳá bi 'ȳanna ra Jesús:

—Hanja u ni xádi hingui ten yán t'εdi yu d̄ac' yei ne i sihme ne hin nin x̄u'ye, bi 'ȳemp' u.

⁶ Bi d̄ah ra Jesús, bi 'ȳemp' u:

—Nu' ah̄u yoho nin 'yomf̄gnih̄u, bi 'ȳemp' u. Ne majuq̄ni bi man ra Isaiás nangueeh̄u 'b̄u mim p̄ongahȳa, bi 'ȳena:

Nuya yu ja'i nangue yá nde i ɛscagui, pe maxots'e thoho, hinga gátho mbo yá mbui im bɛngui.

7 Sāti thoho i ɛscagui nguetho hɔnt'u

yán t'ɛdi zehɛ i xānbu u mi'da, i ɛn Oja, bi 'yɛn a ra Isaiás, bi 'yɛn a ra Jesús. 8 Gue'a gá 'yɔthɛ a nguetho gá hɛyehmbu yán t'ɛdi Oja ne gá tenhdɛ yán nt'ɛdi zehɛ yu ja'i nangue yán sət'i yu xaro, ne yu tasa ne xun ngu mi'da guí ɔthɛ, bi 'yɛmp'u.

9 Ne man'da bi xi u, bi 'yɛmp'u:

—Ne hɔnt'a ram fe'ts'i guí ɔthɛ nangue yán t'ɛdi Oja, tengu 'bu nte di muui, nguetho hɔnt'u nin t'ɛdi zehɛhu guí nde guí tenhdɛ.

10 Gue'a gní festahɛ rán t'ɛdi Oja bi xi a ra Moisés a guí ɔthɛ, nguetho nu a ra Moisés bi 'yɛna: “Guí numansu ni tahɛ ne ni mbehɛ” Ne man'da ram hma bi ma: “Nu'a to'o da zan rá ta o gue rá mbe, jatho da tho a.” 11-12 Pe nu'ahɛ 'dan'yo thoho guí mamhbɛ ngue guí ɛmhbu hing ra ts'oqui 'bu bi yarba Oja a mi ja ngue xtá mbāx a rá mbe o gue rá ta n'da ran 'yohu. Ne hin gá xihmbɛ ngue him bi numansu yá ta 'bu ngubɛ bi 'yɔt'e. 13 Gue'a gní combahɛ rām hman Oja a, nangue ni t'ɛc'yei zehɛhu guí xānbahɛ mi'da yu ja'i. Ne xun ngu mi'da guí ɔthɛ, bi 'yɛmp'u yu fariseo a ra Jesús.

14 Ne nubɛya bi zohni gátho yu ja'i bi 'yɛmp'u:

—Dami 'yɔhmbɛ, gátho ahɛ, ne dami pāhmbɛ na ga xi ahɛ ya. 15 Hin'yɛ 'be'a da yarpu mbo rá mbui n'da, gue di ts'onba bu, pegue nu'a ní bɔm bu ja rá mbui n'da gue a di ts'onba rá ja'i n'da a. 16 Hɔnt'a go to'o ja yá zagu bi 'yɔ a díim mangá, bi 'yɛmp'u yu ja'i a ra Jesús.

17 Ne bi 'uerpɛ 'buh yu ja'i a ra Jesús, bi mbāhɛ yá xādi bu ja ra ngu. Ne nubɛya bi 'yán'da yá xādi:

—'Be'a gue na mbɔn'a ran t'uti gá ma.

18 Ne bi 'yɛmp'u yá xādi buya:

—Ha ne ahɛ hin guí pāhmbɛ a dá mangá. Ha hin guí pāhmbɛ hin'yɛ 'be'a da yarpu mbo rá mbui n'da, gue hinga gue'a di ts'onba bu a. 19 Nguetho nu'a 'be'a gátho i si n'da, hin din zam bu rá mbui n'da, pe da mba bu rá foho n'da ne da thotho a, bi 'yɛn a ra Jesús.

Ngubu bi man ra Jesús i ndepe da fadi ngue xun ho 'be'a gátho i ja ua ngue da zi n'da. 20 Ne mi ɛn'a ra Jesús:

—Nu'a ní bɔm bu rá mbui n'da ra ja'i, gue a di ts'on'a n'da a. 21 Nguetho nubɛ ja yá mbui yu ja'i ní bɔm bu gátho yu ts'on'yomfɛni, ne'bu i 'yomt'ɛni thoho n'da, ne'bu di 'yomt'ɛniba n'da ra xisu ne i 'buh rá xisu, ne'bu i hācpa rá te rá mijá'iu. 22 Ne'bu ɔt' ram fɛ, ne'bu ɔt' ran ts'iyate, ne'bu nzai ɔt' ran ts'o, ne'bu i hāte, ne'bu ra 'yasá o gue ran ts'eya, o gue yun c'ate, o gue yun 'yɛts'i, o gue'bu i ɔt'e tengu 'bu hin'yɛ rán 'yomfɛni n'da. 23 Gue'u gátho

ní bɔm bu yá mbui yu ja'i ne gue'u ní ts'onba yá mbui yu ja'i u, bi 'yɛmp'u yá xādi ra Jesús.

N'da ra xisu ngue hing yu judío bi 'yɛc'yei ra Jesús

24 Nu'bu mi jua a bin yāhu yá xādi a ra Jesús, bi mbāhɛ bu ra xɛqui yu hnini Tiro ne Sidón. Ne nu'bu mi díni hapɛ din sāya bi nde ngue njon da bādi, pe njām'bu bi zā bin 'yagui. 25-26 Nguetho 'bex bi zɔm bu n'da ra xisu mi 'bu a n'da rá t'ixu min 'youi ra zīthu. Bi zɔm bu ngue ya xí 'yɔde nangue rá ts'ɛdi ra Jesús. Nu ra xisu, hin ma mijudíohe a, ra mangu bu ra xɛqui Sirofenicia. Bin danyahmu bu ja rá gua ra Jesús ne nts'ɛdi bi 'yāp ra mate ngue da hyɔnbɛ thi a ra zīthu in 'youi a rá t'ixu. 27 Nu'a ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Hin nin sāui ga ɔt'a a guím ma nguetho him ma manguhu. Tenguthoho bu ja n'da ra ngu hin rán sāhu rá mbudi da t'in u yu t'u'yo, yá mbudi u go yu t'uhni, bi 'yɛmbi.

28 Bi dá a ra xisu buya:

—Majuani guím ma, gra Hmu, pe ne'u yu t'u'yo i sip yá xeni yu ts'ant'u i hɛpɛ 'bimexa.

29 Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'u:

—Xun ho ngue ngubɛ gá bɛni, janangue nu ra zīthu min 'youi ni t'ixu ya bi bɔni. Ni mba ya.

30 Nu'bu mi zɔm bu rá ngu bi nu a rá t'ixu 'bɛm bu ja rá oi, ya xí 'ue a ra zīthu buya.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ran 'yohu i gogu ne i 'bare

31 Ne bi bɔm bu ra hāi Tiro a ra Jesús bi thotho bu ra hnini Sidón, nepɛ yu hnini ra hāi Decápolis, ne bi zɔm bu ja ra dādehe Galilea mahɔn'a. 32 Bá ts'inba n'da ra gogu ne i 'bare, bi t'āp ra mate ra Jesús da dospa rá yá a. 33 Nu'a ra Jesús bi zixa ra gogu bu ma'ueni ts'u nguepu njongui 'buh yu ja'i, ne bi dímba rá saha bu ja yá zagu, ne nu rá jini bi gospa rá jani. 34 Ne nubɛya, bi ndots' mahɛts'i a ra Jesús ne bin gá'ts'i ne bi 'yɛna:

—Efata, bi 'yɛn a ra Jesús.

Nu'a i nde da ma: “Dami xoqui.”

35 Ne 'bex bi xoh yá zagu, ne bi xoh rá nde ne bin yá xun ho buya. 36 Nu ra Jesús buya nts'ɛdi bi xifi njon da xifi 'be'a bi 'yɔrpe. Pe nu'bu mi sifi hin da ma pe man'da bi ma. 37 Ne gátho u bi xifi ɛmme bi hyonya thoho u, ne bi 'yɛn'u:

—Xɔgue xun ho tho gátho i ɔt'a ra Jesús. Di jap yu gogu da 'yɔhnahyá ne di japi din yá yu gore, bi 'yɛn u.

8

Ra Jesús bi un ran ts'ihmɛ u goho mahuqi

1 Nu'u yu pa u, xun ngu yu ja'i bim peti mahɔn'a bu ma'ueni mi 'buh ra Jesús, ne nte mi ja bu 'be'a da zi, nguetho ma'ueni bu. Janangue a bi zohn'da yá xādi ra Jesús ne bi 'yɛmp'u:

2—Nhuɛcate tho yu ja'i nguetho ná hyupa dí 'buhmbu ua ya, ne hin'yu da zi. ³ Ne nu'bu ga pɛnpɛ yú ngu yu ja'i ngue ban sihme bu masque dá güent ra thuhu bu 'yu nguetho nu'u 'da yabu bá nets'i, bi 'yɛn a ra Jesús.

⁴ Bi dá u yú xádi buya:

—Ma'ueni ua, hapu da zä da thün a da zi ya 'bucua.

⁵ Nu ra Jesús bi 'yän'da:

—Hangu yu hme guí cahu, bi 'yɛmp'u.

—Yotomhme, bi 'yɛn u.

⁶ Nu ra Jesús buya bi xifi dá hyupu häi yu ja'i. Ne bi hyun u yotomhme bi 'yap ra jamadi Oja ne bi xem buya, bi un'du yú xádi dí darpa u yu ja'i i hupu. ⁷ Ne yu t'uhua mi cu u, bi japi ne bi un'du yú xádi buya bi darpa yu ja'i hupu. ⁸ Gätho bin sihme u ne bin niya xun ho. Ne nu'bu mi mba ma peti u bi bongui, bin ja yoto 'bòts'e. ⁹ Ne nu'u bin sihme mi jua'i goho mahuahi. Ne nubuya, bi xih yu ja'i da mba yú ngu. ¹⁰ Ne bi yarpu ja ra mbosa ra Jesús buya ne yú xádi, bi zom bu ra häi Dalmanuta.

Yu fariseo i ap ra hmeppya a ra Jesús

¹¹ Bex bi zom bu yu fariseo buya bi zä ra Jesús 'bu majuani Oja bi un rá ts'edi ne bi 'yap yu hmeppya mahets'i. ¹² Pe nu ra Jesús bin ga'ts'i, bi du rá mba nguetho guexta'a hingui ɛc'yei gue ja rá ts'edi, ne bi 'yɛmp'u:

—Hanja ngue guexta'a guí äju yu hmeppya. Majuani dí xi ahn hin te ma hmeppya ga ut'ahu ya.

¹³ Ne bi zopu u buya, bi mba bi yarpu ja ra mbosa mahon'a u, bi mba bu 'danguadi.

Yu xádi ra Jesús bi xifi di jamansu nanguue yün xádi yu fariseo

¹⁴ Pe nu yú xádi ra Jesús bi pumbeni him bi hyax ra hme. Ne hont'a zi n'dam hme mi o bu ja ra mbosa. ¹⁵ N'da ran t'uti bi xih yú xádi ra Jesús ne bi 'yɛmbi:

—Dami jamansuhu nanguue rá íxi yu fariseo ne rá íxi ra Herodes, bi 'yɛmp'u.

¹⁶ Pe yú xádi buya sä bin 'yɛmzehe n'da ngu n'da u:

—Masque i xiju nguetho him bá hahu ra hme.

¹⁷ Pe nu ra Jesús 'bex bi badi ngue him mi pa u ngue gue'u yün t'ot'e yu fariseo ne'u mi ten ra Herodes bi xifi, ne bi 'yɛmp'u:

—Ha gue'a gnün 'yänhdü a, ngue nte bá hahu ra hme. Hin gadin 'yomfñihü, xum me tho ni mbühü. ¹⁸ Ja ni dāha ne hin guim bɛmhbu 'be'a gá nuha, ja ni zaguhü ne hin guim bɛmhbu a gá 'yøhmbu. ¹⁹ Ne nu'bu má xengä cut'a yu hme dá japi bin xandi janague bin niya xun ho cut'a mahuahi dá 'uïngä, ha'mi 'bòts'e yu xequi gá pethu thä.

Ne bi 'yɛn u:

—De'mayo 'bòts'e.

²⁰ Ne nu'bu má xengä yoto yu hme dá japi bin xandi janague a bin niya xun ho goho

mahuahi dá 'uïngä, ha'mi 'bòts'e gá pethu yu xequi thä.

Ne bi 'yɛn u:

—Yoto 'bòts'e.

²¹ —Ha guexta'a hin guí pahmbu a díim mangä, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ra xädä bu ra hnini Betsaida

²² Nu'bu mi zom bu ra hnini Betsaida ra Jesús ne yú xádi, 'bex bá ts'inba n'da ra xädä, ne bi t'ap ra mate da dädi. ²³ Nu ra Jesús buya bi benba rá 'ye ra xädä ne bi zix bu ma'ueni ts'u ra hnini. Bi zorpa yú dá ne bi darpa yú xidä, ne nubuya bi 'yän 'bu in nu ts'u ran nequi. ²⁴ Ne nu'bu min hanni ra xädä bi 'yɛna:

—Din nugä yu ja'i ya, ɛna yu za, pe i 'yo, bi 'yɛna.

²⁵ Ne bi darpa yú dá mahon'a ne bi japi bi nu xun ho ran nequi buya. ²⁶ Ne nu ra Jesús buya bi mbɛnpɛ rá ngu bi 'yɛmbi:

—Hin guí mba bu hnini ne njo'o to guí xifi nanguue a dá ot'e'e, bi 'yɛmp'a mí xädä.

Ra Pedro bi ma gue gue'a rá Thahni Oja a ra Jesús

²⁷ Ne nu'bu mi bøm bu ra hnini Betsaida a ra Jesús ne yú xádi, bi mbähä bu ja yu hnini ra xequi Cesarea Filipino. Nu'bu mi mba bu 'yu bi 'yän'ndu yú xádi ne bi 'yɛmp'u:

—'Be'a i man yu ja'i nanguecä, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁸ Ne nu'u bi dāti:

—En u 'da yu ja'i gue'e grá Xuua Nxixya. Ne nu'u mi'da i ɛn u gue'e grá Elías. Ne mi'da i ɛn u, gue'e 'da u yu pøngahya mi 'buh maya'bu, bi 'yɛn u yú xádi.

²⁹ Nu ra Jesús bi 'yänzehe yú xádi mahon'a:

—Xi ahn, 'be'a guí mamhbu nanguecä.

'Bex bi dá a ra Pedro, bi 'yɛmbi:

—Nu'i gue'e grá Cristo, rá Thahni i Oja, bi 'yɛn'a. ³⁰ Ne nu'a ra Jesús bi hecua yú xádi ngue hin da ma to'o a.

Bi man ra Jesús nanguue rán dqtezehe

³¹ Nu ra Jesús bi du'mi bi xi u yú xádi 'be'a da t'ørpe ngue gue'a bin ja'i ua ja ra ximhäi a, ne bi xi'u ngue hin da numanho ma ngarbihe yu dæc'yei, ne yu ngarba mbäjä ne yu xänbate nijä, ne bi xi u jatho da nu xun ngu ran unbi ne da tho, ne da dambeni 'bu ná hyupa. ³² Ne bi xifi xun ho 'be'a da t'ørpe, hin'yu 'be'a bi gon'du. Pe nu ra Pedro bi zixmanhɛ ne bi hecpi, bi 'yɛmbi:

—Njon guí japi da bent'i i, damin yani, bi 'yɛmbi. ³³ Nu ra Jesús bi hyand bu mi 'bäh mi'da yú xádi 'bu mi 'yɛmp'a ra Pedro:

—Dami 'uegue nanguue ma hmigä grá zjthu Satanás. Nu'i hingui sä guim bɛni tengu im bɛn Oja, hont'a guim bɛn a guín nu ua ja ra ximhäi, bi 'yɛmbi.

³⁴ Nu'a ra Jesús baya bi zohn'du yu ja'i ne yá xádi ne bi 'yẽmp'u:

Hont'a go to'o i nde da dengui, hin da zán zeh'e 'be'a da 'yot'e ne da hyát yun unbi madague da tho, ne da bẽni tengu dim bengã. ³⁵ Nguetho nu'a to'o i su da du nanguecã, pe gátho yu pa da nu ran unbi mazai u, pe nu'u hingui su da du nanguecã ne nanguue mam hmangã, gátho yu pa mazai dim 'bu u. ³⁶ Hin'y'u 'be'a xun ho da nu u yu ja'i 'bu xti peti gátho 'be'a i ja ua ja ra ximhã, ne hont'a ran unbi mazai da nu u. ³⁷ Hin'y'u 'be'a sã da 'yot'a n'da ra ja'i ngue da 'yena di pøse rá te, bi 'yẽn a ra Jesús.

³⁸ Ne xø bi 'yena:

—Ne nu'a to'o i pe'ts' rá sã nanguecã ne nanguue mam hmangã bu 'bu u hingui ç'yei Oja, necã ngue dán ja'igã ua ja ra ximhã, xín ga ẽmbi ma t'uhni 'bu rán zegui ra pa a, 'bu bá pengã mahøn'a. Ne din jagã rá ts'edi ma Ta bu mahẽts'i ne gátho yám 'behni ban 'yohe 'bu bá çã mahøn'a, bi 'yẽn a ra Jesús.

9

Ra Jesús bim pá a n'da ora bu ja ra nyuni

¹ Ne man'da bi xi u, bi 'yẽmbi:

—Majuani dí xi ahu, 'bu i 'da ahu ngue hin gni tuh'u 'bu bi du'mi di manda ua rá ts'edi Oja.

² Nu'bu mi tho'a n'dato pa xím man ra Jesús na, bi zixa ra Pedro ne'a ra Jacobo ne ra Xuua bu ma'ueni bu bí ja n'da ra t'øhø xun hẽts'i. Nu'bu mí zøm bu, bi nu yá xádi bim pá'a ra Jesús. ³ Ne rá pahni bim pádi bi fexni, ne ẽmme bi t'axqui xinda gue'u gátho mi'da t'ẽmbi xun t'axi. ⁴ Ne bi nequi bu ra Elías n'youi ra Moisés, bin yáhu ra Jesús, mi 'buh maya'bu u. ⁵ Nu ra Pedro baya bi xih ra Jesús:

—Ma xánbate i, xun ho ngue gátho dí 'buhmbu ua ya, bi 'yena. Ga hømbe hyu yu t'angu. N'da'e ne n'da Moisés, ne n'da Elías, bi 'yena.

⁶ Ngubu bi ma nguetho him mi paði 'be'a bi ma nguetho ẽmme bi mbidi. ⁷ Ne nubaya, bá çh yu güi bi gomp'u mi 'bã u ne bi 'yø a n'da ra nde u ngue bin yá bu ja yu güi, bi 'yena:

—Guehna ma Ts'ant'u ẽmme dadí huẽqui, dami 'yømanhøhu 'be'a da man na, bi 'yẽn a ra nde bin yá.

⁸ Ne nu'bu min hanni u yá xádi ra Jesús, njon mam bi nu, hont'a ra Jesús bi nu i 'bãpu.

⁹ Ne nu'bu mí gãpu ja ra t'øhø, bi 'yẽmp'u yá xádi ngue njo'o to da xifi 'be'a xi nu bu, jague'bu bi dambẽnise a ra Jesús gue nu'a bin ja'i ua ja ra ximhã a. ¹⁰ Janangue a bi bẽntho a ram hma bi sifi ne him bi ma. Ne bin 'yãnzehe ne bin 'yẽmp'u:

—Be'a ní mba a ram hma bi ma ra Jesús ngue da dambẽni.

¹¹ Ne bi 'yãn'na ra Jesús u baya:

—'Be'a ní mba a i man yu xánbate ni ja ngue jatho duam 'bet'o ra Elías ne m'bejua ra Cristo, bi 'yẽmbi.

¹² Mi dã a ra Jesús, bi 'yẽmp'u:

—Majuani im man u, bam 'bet'o ra Elías di hoqui gátho 'be'a ja ua. Ne ha guím bẽmhbu 'be'a man rá m hman Oja ngue din ja baya, ngue da zøh man'da din ja'i ua ja ra ximhã, da nu xun ngu ran unbi ne da t'ẽmbi nte di muui. ¹³ Pe dí xi ahu ngue bi zøcua a gue bi thocpa rá 'bẽfi ra Elías, ne bi 'yørpe gátho mí ndese yu ja'i da 'yørpe, tengu nt'o't'i nanguue a, bi 'yena.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ra t'uhni min 'youi ra zĩthu

¹⁴ Ne nu'bu mi zøpu 'buh mi'da yá xádi bi nu n'da munts'i yu ja'i ngue madi thẽts'u. Ne nu'u 'da yu xánbate ni ja ngue madin junthu yá xádizehe ra Jesús. ¹⁵ Gátho yu ja'i mi 'bøpu bi hyonya thohe 'bu min nu ba ẽpu ra Jesús ne bin 'yẽmp'u: "Be'a din ja ya." Ne 'bex bin tihi bi mba bí zengua. ¹⁶ Ne nu ra Jesús bi 'yãn'du ne bi 'yẽmp'u:

—'Be'a gue gnín junthu, bi 'yẽmp'u.

¹⁷ Bex bi dã a n'da ran 'yøhu mín 'yøhu yu ja'i:

—Xánbate i, nugã bá sigã ua n'da ma ts'ant'u ngue in 'youi ra zĩthu di japi i gore. ¹⁸ Ne hønbu go hapu i sits'i, ne i huã'ts'i, ne i pøn yu fãgui rá nde baya. Ne di cuxt' yá ts'i ne di bøcabi. Ne dá xi u ni xádi baya gue da hyønba thi ra zĩthu pe him bi zã, bi 'yẽn'a.

¹⁹ Nu'a ra Jesús bi 'yẽmp'a:

—Nu'ehu guexta a hin guí ç'yeih'u 'be'a dí xi ahu. Ha'mi pa ngue ga tøp'a thohe ahu ngue guí 'yẽç'yeigahu. Nu'a ni ts'ant'u ba singa ya, bi 'yẽn'a ra Jesús.

²⁰ Bá ts'i baya. Nu'a ra zĩthu 'bu mi nu ra Jesús 'bex bi dexa hãi ra ts'ant'u min 'youi. Ne nu'bu mi zo bu hãi din dãn baya, ne i pøn yu fãgui rá nde. ²¹ Nu ra Jesús bi 'yãn'na rá ta ra ts'ant'u:

—Man jam'bu bi mbudi.

Bi dã a rá ta ra ts'ant'u baya:

—Bi mbu 'bu min t'uhni. ²² Ne xun ngu yu ñidi di japi i apu ja ra sibi nepu po ra dehe 'bu i 'yo bu, ne nde dí du a. Nu'bu da zã, dami zec'be gui huẽga'be, bi 'yẽmbi.

²³ Nu ra Jesús bi dãdi:

—Hãhã, nu'bu guí ç'yei gue i ja ma ts'edi. Gátho din ja a da nde n'da ra ja'i 'bu i ç'yei i ja rá ts'edi Oja, bi 'yẽmbi.

²⁴ Nu'a rá ta ra t'uhni 'bex bi dãti nts'edi:

—Majuani dí ç'yei pe dami jaqui man'da ga ç'yei xun ho, bi 'yena.

²⁵ Ne min nu ra Jesús, man'da ni zøtho yu ja'i, janangue a 'bex bi hyøn a thi ra zĩthu min 'youi ra ts'ant'u, bi 'yẽmbi:

—Grá gore zĩthu ne grá gogu, dami pøm bu ne him man gui cøpu rá mbui na ra ts'ant'u, bi 'yẽmbi.

²⁶ Ne nu'a ra zïthu bi mbafi ne nts'edi bi huqspa rá ja'i ra t'uhni, ne bi bøm buya. Nu'a ra t'uhni bi gohi tengu 'bu xi du. Ne xan ngu u xna: "Bi du." ²⁷ Pe nu'a ra Jesús bi benba rá 'ye, ne bi xots'i, ne bim 'bäh ra t'uhni buya.

²⁸ Ne bi mbähä yú xädi ra Jesús bu ja ra ngu buya. Nu'bu mi zøm bu bi 'yän bu ma'ueni ts'u:

—Hanja him bi zä dá hømhbhe thi ra zïthu min 'youi ra t'uhni, bi 'yén'u yú xädi.

²⁹ Ne nu ra Jesús bi 'yemp'u:

—Nuna ra zïthu tengu na, hin da zä gui hyømhbü thi 'bu hinga m'bet'o gui 'ye't' nin sihmeu ne emme gan yahu Oja, bi 'yemp'u yú xädi ra Jesús.

Ra Jesús im ma mahön'a rán däte

³⁰ Nu'bu mi bøm bu ra Jesús ne yú xädi, bi mbähä bu Galilea, ne nu ra Jesús njom bi ndepe da badi ngue i 'yo bu. ³¹ Nguetho mi xänba yú xädi ne mi embi:

—Nugä nque dán ja'igä ua ja ra ximhäi, da mba ma dägä bu ja yú 'ye yan 'yohu ne da thogä. Ne nu'bu dá tu, ga thambenigä 'bu na hyupa. ³² Pe nu yú xädi him bi badi 'be'a nam bön'a bi ma ne mi su da 'yänni.

Nu'a i nde dim 'bet'o din 'yehhe thoho a

³³ Ne bi zøm bu Capernaum buya. Ne nu'bu mi zøm bu ja yú ngu, nu ra Jesús bi 'yän 'du yú xädi:

—'Be'a gnín junthu bu 'yu.

³⁴ Ne him bi dá u nguetho xin junt pe 'yu, xin 'yänni nangu'e'a to'o dim 'bet'o. ³⁵ Nu'bu min säya ra Jesús,

—Bá thambü ua, bi 'yemp'u 'de'mayoho yú xädi. Ne nubüya bi 'yemp'u:

—To'o nde di ngurbi da 'yot'e ngue dim 'bejua thoho ne din 'yehhe nangu'e gätho u mi'da, bi 'yén'a ra Jesús.

³⁶ Ne nubüya bi japi dim 'bä inde n'da ra t'uhni, ne bi dospa rá xixi ne bi 'yemp'u:

³⁷ —Nu'a te'o i simanho n'da ra t'uhni nangu'e ma thuhugä, necä i simanhogui. Ne nu'a to'o i simanhogui, hinga hõngdä i simanhogä a pe ne'a Oja bá pengä ua i simanho a, bi 'yén a ra Jesús.

Nu'a i ten rá ts'edi ra Jesús rámfäts'ui a

³⁸ Nu ra Xuua bi 'yemp'u ra Jesús:

—Xänbate i, xtán nuhe n'da ran 'yohu i ndön'ma ni thuhu 'bu i hön a thi yu zïthu in 'youi 'da yu ja'i, ne dá hecpahe, nguetho hin dín 'yohu.

³⁹ Pe nu ra Jesús bi 'yemp'u:

—Nde'bu hin xqui hecpahu nguetho hin di c'aman'ugä to'o ot' yan t'ot'e mixte nangu'e ma ts'etigä. ⁴⁰ Ne nu'u to'o i 'büi ngue him man sühu, gue'u mam fäts'ihu u. ⁴¹ Hönt'a go te'o di 'da ahü ts'u ra dehe ngue i pa'di gui tengahu, majuani dí xi ahü i ja 'be'a di un Oja a nangu'e ran ho bi 'yot'ahu, bi 'yén a ra Jesús.

Nu'a da 'yot' ran ts'o xan ngu ran unbi da nu a

⁴² Ne xø bi 'yén'a ra Jesús:

—Hönt'a te'o di 'bepi da 'yot' ran ts'o n'da ra t'uhni i x'c'yeigui, xan ütho ran ts'embi da nu a. Man'da xan u xinda gue'bu da thurpi rá 'yuga bu ja ra do ngue ra juni xan hyu, ne da t'en bu mbonthe ja ra deja. ⁴³ Nu'bu ni 'yehü di ja ahü gui 'yothu ran ts'o, xan ho 'bu gui 'yothu tengu 'bu gui hyeju. Madague gan do'yehü pegue gui tïmhbu ra te mazai, xinda gue'bu di ja yoho ni 'yehü ne gui nuhu ran unbi mazai guerü ja ra sibi njam'bu i huç'ti. ⁴⁴ Xan ütho guin nuhu bu 'bu, tengu tho 'bu i sa a ni ngøhu yu zu'ue, ne njam'bu din he a dí zapi gätho yu pa, ne tengu 'bu n'da ra sibi njam'bu da huç'ti.

⁴⁵ O nu'bu ni guahu di ja ahü gui 'yothu ran ts'o, xan ho 'bu gui 'yothu tengu 'bu gui hyeju. Madague gan doguahu pegue gui tïmhbu ra te mazai xinda gue'bu di ja yoho ni guahu ne gui nuhu ran unbi mazai. ⁴⁶ Xan u tho guin nuhu bu 'bu, tengu tho n'da ra du ngue 'buh yú zu'ue sap yú ngø ne njam'bu din he a ni zapi gätho yu pa, ne tengu 'bu n'da ra sibi njam'bu da huç'ti.

⁴⁷ O nu'bu ni dähü di ja ahü gui 'yothu ran ts'o, xan ho 'bu gui 'yothu tengu 'bu gui hyahmbu. Madague gan 'dadä thohohu, pegue gui cühu bu di manda rá ts'edi Oja, xinda gue'bu di ja yoho ni dähü ne gui nuhu ran unbi mazai. ⁴⁸ Xan u tho guin nuhu bu 'bu, tengu tho n'da ra du ngue 'buh yú zu'ue sap yú ngø ne njam'bu din he a ni zapi gätho yu pa, ne tengu 'bu n'da ra sibi njam'bu da huç'ti.

⁴⁹ Gätho ahü din ja ahü yan unbi 'dahma gui pømanhohu, tengu tho u yu 'bøts'e din t'un Oja i pa ma japi ra u ngue da bømmanho. ⁵⁰ Nu ra u xan ho. Pe nu'bu bi 'beh rá ts'edi ya hin'yu 'be'a sä dín hoqui. Ne ngütho ahü o guidi jafu gui 'behmbu ran ho i ja ahü. Pe guim 'bømmanhohu ni mija'ihu.

10

Ra Jesús bi ma njon da hyeh rá xisu

¹ Nu'bu mam bá epü Capernaum ra Jesús bi zøm bu ra xequi Judea, ne bin 'yo bu rá nyani ra häi Judea nepü 'danguadi ra dätthe Jordán. Bi mbüh yu ja'i bim peti mahön'a bu mi 'bäh ra Jesús, ne bi xänbi mahön'a tengu nzai mi ot'e. ² Ne nu'bu mi zøm bu yu fariseo, bi 'yän 'bu da zä da hyeh rá xisu n'da ran 'yohu, nguetho i nde da dïmbi 'be'a dí yap'a ra Jesús. ³ Nu'bu mi dá a ra Jesús:

—'Be'a mam bu ja rán t'edi ra Moisés nangu'e ran hyegui.

⁴ Bi dá'u yu fariseo buya:

—Nu ra Moisés bi ma ngue nu'bu n'da ran 'yohu in nde da hyeh rá xisu, da t'örpa ra søcuq ngue ran xuni.

⁵ Nu 'bũ mi d̄a a ra Jesũs bi 'yẽmp'u:

—Nangue'a x̄m̄ m̄e ni mbũih̄u janangue a gue a ran t'ẽdi bi man ra Moisés a. ⁶ Pẽ nu 'bũ rá mb̄adi ra ximh̄ai, Oj̄a bi z̄anna n'da ran 'yoh̄u ne rá xisu. ⁷ Janangue a nu 'bũ n'da ran 'yoh̄u da zin a n'da ra xisu him man i 'yo rá güenda rá ta o gue rá mbe, ⁸ pẽgue dim 'bũh̄mi rá xisu ne din ja tengu 'bũ n'dan j̄a'itho. Nu mam 'bet'o mí yonj̄a'i, pẽ nu 'bũ bi zini din ja tengu 'bũ n'dan j̄a'itho. ⁹ Nẽ nu 'ũ di p̄nba Oj̄a ẽ, njon da z̄a di xunba ẽ, bi 'yẽn a ra Jesũs.

¹⁰ M'bejua bi zõm bũ ja n'da ra ngu ne bi 'yãn'dũ yú x̄adi:

—'Be'a nam bõn a gãm ma, bi 'yẽn ẽ.

¹¹ Nu ra Jesũs bi 'yẽmp'u:

—Gãtho te'o da hyeh rá xisu ne da zim man'da, nu'a øt' ra 'yomt'ẽni a. ¹² Nẽ ngutho n'da ra xisu 'bũ da hyeh rá ndõ ne da zim man'da ran 'yoh̄u ne'a øt' ra 'yomt'ẽni a, bi 'yẽn a ra Jesũs.

Nu ra Jesũs i numanho yũ t'ũhni

¹³ Nu 'ũ da yũ j̄a'i bi zix yú t'ũhni bũ 'bũh ra Jesũs, i ndepe da dospa yú ȳa. Pẽ nu yú x̄adi bi hẽcpa ẽ ngue hin da zix yũ t'ũhni bũ 'bũh ra Jesũs. ¹⁴ Nu 'bũ mi nu ra Jesũs 'be'a bi 'yõt' yú x̄adi bin cũe bũya, ne bi 'yẽna:

—Dami jafũ yũ t'ũhni ba thocua, 'yo gui corpah̄ bũ, nguetho hõnt'ũ to'o da gohi tengu n'da ra t'ũhni ngue din unse di manda rá ts'edi Oj̄a, da yũrpũ di manda rá ts'edi Oj̄a ẽ. ¹⁵ Majuãni dí xi ahũ, nu 'bũ hin gui cohmbũ tengu n'da ra t'ũhni hin da z̄a gui cũhũ bũ di manda rá ts'edi Oj̄a 'bũ, bi 'yẽn'a ra Jesũs.

¹⁶ Nẽ nubũya i thex'ũ yũ t'ũhni ne bi dospa yú ȳa ne bi 'yãp rãm fãts'i Oj̄a nangue ẽ.

Ra mambeti ts'unt'ũ bi si a ra te maz̄i

¹⁷ Nu 'bũ mi bõn'a ra Jesũs bũ mí 'bũi, 'bex bá ẽ a n'dih̄i n'da ra ts'unt'ũ. Bi zũpũ 'yũ, bin d̄anyahmu bũ ja rá gua ra Jesũs ne bi 'yẽmbi:

—Hoga x̄ãnbate i, 'be'a ga øt'ã ngue din jaḡa ra te maz̄i, bi 'yẽn a.

¹⁸ —Ha guím b̄eni 'be'a guím ma ngue gui ẽngui x̄ũn hogui. Nguetho hõnt'ũ Oj̄a x̄ũn ho. ¹⁹ Ha guí p̄a ẽ yãn t'ẽdi Oj̄a ngue i ẽna: “O guí 'yomt'ẽni, o guí h̄cpa rá te ni mij̄a'iuí, o guím p̄e, o guí man yũ fehni, hin gan siyate, ne gui numansu ni ta ne ni mbe, ne gue'a man yũn t'ẽdi a,” bi 'yẽn a ra Jesũs.

²⁰ Nẽ bi d̄a a ra ts'unt'ũ bũya:

—X̄ãnbate i, gãtho yũn t'ẽdi dá øt'ã gue'bũ go man t'ũhniã.

²¹ Nu ra Jesũs ẽm̄m̄e bi huẽc 'bũ min hyẽtui ne bi 'yẽmbi:

—I ja a man'da di 'bedi gui 'yõt'e. Ni mba, bá p̄a 'be'a gãtho i ja i, ne gui darpa yũ hyoia ni mbeti bũya. Nẽ din ja a 'be'a m'be'ts'i bũ mah̄ts'i gue di muui. Nẽ nubũya ba ẽhe gui tẽngui, ne gui hyãt' yũn ẽnbi madague gui tu, bi 'yẽmbi.

²² Pẽ nu ra ts'unt'ũ bi du rá mbũi 'bũ mi 'yø a bi man a ra Jesũs nguetho ẽm̄m̄e ra m̄embeti a. Janangue a bi 'uetho.

²³ Nu ra Jesũs bi hyant'ũ gãtho mi 'bãrp̄ ne bi xih yú x̄adi bũya:

—Ëm̄m̄e x̄ũn h̄ei n'da ra m̄embeti da yũrp̄ di manda rá ts'edi Oj̄a, bi 'yẽna.

²⁴ Nẽ nu yú x̄adi bi hyonya thoho a bi man ra Jesũs. Pẽ nu ra Jesũs xø bi 'yẽmp'ũ yú x̄adi mahõn'a:

—Ma zũ t'ũhni ahũ, x̄ũn h̄ei da yũrp̄ di manda rá ts'edi Oj̄a n'da 'bũ i hu rá mbũi nangue ra mbeti. ²⁵ Man'da hingui h̄ei ra camello da yũrp̄ ja rá zagu ra 'yofani, xinda gue n'da ra m̄embeti da yũrp̄ di manda rá ts'edi Oj̄a, bi 'yẽmp'ũ.

²⁶ Nẽ xø man'da bi hyonya tho ẽ yú x̄adi ne bin 'yẽm̄zhe ẽ:

—To'o maha da z̄a da d̄in a ra te maz̄i 'bũ, bi 'yẽn ẽ.

²⁷ Nu ra Jesũs bin hyẽthũ yú x̄adi ne bi 'yẽmp'ũ:

—Hingui sã da d̄inse ra te maz̄i n'da ra j̄a'i p̄e nu Oj̄a gãtho da z̄a da 'yõt'e, bi 'yẽn'a ra Jesũs.

²⁸ Nu ra Pedro bũya bi 'yẽmp'a ra Jesũs:

—Nugãhe, gãtho 'be'a mi jaje xtã sohmbe ne dá ten'nahe.

²⁹⁻³⁰ —Majuãni, ẽn a ra Jesũs, ne dí xi ahũ ya, hõnt'a go to'o bi zoh rá ngu, o gue yú cu, o gue rá ta, o gue rá mbe, o gue rá xisu, o gue yú t'ũhni, o gue yú h̄ai, ngue da d̄ẽngui, p̄e ẽm̄m̄e man'da x̄ũn ngu din ja ngue yú ngu, o gue yãn 'yoh̄u, o gue yãn ju, o gue yã mbe, o gue yú t'ũhni, o gue yú h̄ai, xinda gue ẽ gãtho mi ja mam 'bet'o, p̄e ne'ũ yũn ẽnbi da nu, ne da nu ran ho gãtho yũ p̄a maz̄i 'bũ rán zẽgui ra pa. ³¹ Nẽ x̄ũn ngu ẽ mi 'bet'o dim 'bejua ne nu'ũ mi 'bejua dim 'bet'o ẽ, bi 'yẽn'a ra Jesũs.

Ra Jesũs bi ma mahõn'a rãn d̄qte

³² Nu 'bũ mi mba bũ 'yũ Jerusalén ra Jesũs, x̄ũn ngu yũ j̄a'i bi denni. Nu ra Jesũs mi 'bet'o, min 'yoh̄u yú x̄adi, ne mí 'bejua yũ j̄a'i. Nẽ min su ẽ yú x̄adi, midi hyonya thoho ẽ ngue nde da mba bũ Jerusalén ra Jesũs. Nẽ nu ra Jesũs bi zix bũ ma'ueni ts'ũ yú x̄adi nde da xifi 'be'a da t'ørpe. ³³ Nẽ bi 'yẽmp'ũ:

—Nuya ná mbãhã bũ Jerusalén. Nẽ nugã ngue dán j̄a'igã ua ja ra ximh̄ai, da mba ma dãgã bũ 'bũh yũ ngurpa mbãjã ne'ũ yũ x̄ãnbate nijã, ne da 'yõrcã ran juãnjã ẽ ngue ga tu, ne di dãgã bũ 'bũ ẽ him ma mi-jud̄ioh̄. ³⁴ Nẽ da mba nthẽngui ne da mba m'be'migui, ne da mba nts'ots'igã, ne da thogui. Pẽ nu 'bũ ná hyupa ga thãmb̄niã, bi 'yẽmp'ũ yú x̄adi.

Ãh ra mate ra Jacobo ne ra Xuua

³⁵ Nu ra Jacobo ne ra Xuua, yú ts'unt'ũ ra Zebedeo, man'da bi hyãm bũ mí 'bãh ra Jesũs ne bi 'yẽmbi:

—N'da ra mate dí nde ga ã'a'be.

³⁶ Ne nu ra Jesús bi 'yεmp' u:

—'Be'a guí nde ga øt' aui.

³⁷ Ne bi 'yεmp' u buya:

—Dí nde' be 'darp u ga huhmb u ngue 'da xta hutho' be bu ja ni mεxa 'bu gán ts' ut' abi, bi 'yεmbi.

³⁸ Ne nu ra Jesús bi 'yεmp' u:

—Nu' aui, hin guí p a hmi 'be' a nam bøn' a guí a hmi. Ha da z á ne' aui guí s aui ran u nbi ga s ágä. Ha da z á ne aui guí hyät' ui ra dumb u ga h ät' ä.

³⁹ —Da z á, bi 'yεn u.

Ne nu ra Jesús bi 'yεmp' u:

—Maju a ni, nu ran u nbi ga s ágä guí s aui a, ne nu a ra dumb u ga h ät' ä ne aui guí hyät' ui a. ⁴⁰ Pe hinga gue' a man t' εdigä gam mangä to' o dan hyuhmbe bu ja ma mεxa. Pegue gue' a Oj ä di un ran t' εdi to' o xan z ä nmi, bi 'yεn a ra Jesús.

⁴¹ Nu' bu mi 'yø u y á mixädiu 'be' a bi man ra Jacobo ne ra Xuua, bi mb u di bin cue u.

⁴² Janangue' a nu ra Jesús bi 'yεmp' u g ätho 'de' mayoho y á xädi buya:

—Nu' u i ja y á ts' εdi ua ja ra häi εmme x an he i i ørpa u to' o di manda u, ne εmme din 'yεx' u. ⁴³ Pe nu' a h u hinga ngub u guí 'yøth u. Pe h ønt' a go to' o da nde din ja r án t' εdi x an ho, pegue jatho din 'yεhe ngue g ätho mi' da. ⁴⁴ Ne nu' bu ' bu a n' da a h u ngue i nde dim 'bet' o, pegue din 'yεhe thoho ngue g ätho mi' da. ⁴⁵ Tengu thohog ä, ngue d án ja' i g ä ua ja ra x imhäi, him bá εc ä ngue dam hmug ä, pe bá εc ä ngue dan 'yεhe thohog ä, ne ga d ä ma te gan y anba y á te y u ja' i, bi 'yεn' a ra Jesús.

Ra Jesús bi hoc' a ra x äd ä i Bartimeo a

⁴⁶ Ne mi thop u ja ra hnini Jericó ra Jesús ne y ä xädi, n' yoh u x an ngu y u ja' i. Ne mi hup u nden' y u n' da ra x äd ä rá thuhu ra Bartimeo, rá ts' ut' u ra Timeo. Mí ä h ra mbeti a. ⁴⁷ Ne nu' bu mi 'yøde ngue gue' a ra Jesús ra mεngu Nazaret ní mba bu, bi mba t' i, bi 'yεmbi:

—Hague Jesús, r äm bom' beto i ra David, dami huεgu i, bi 'yεna.

⁴⁸ Pe nu y u ja' i bi hεcpi, bi xifi din hε. Pe nu' a ra x äd ä man' da nts' εdi mbafi:

—R äm bom' beto i ra David, dín ja a nin huεcate nanguec ä, bi 'yεna.

⁴⁹ Nu ra Jesús bim 'b äh p uya, bi z onhna ra x äd ä. Nu y u ja' i mí 'bejua bi xi a ra x äd ä:

—Damí ndants' i, gan johya, nguetho in zon' na i ra Jesús, bi 'yεmp' u.

⁵⁰ Bi tonts' a rá coto ra x äd ä buya, bi ndants' i ne bi mba bu mi 'b äh ra Jesús.

⁵¹ Nu' a ra Jesús bi 'yεmp' u:

—'Be'a guí nde ga øt' a i.

Ne nu ra x äd ä bi 'yεmbi:

—X änbate i, dí nde guí xoga ma d ä.

⁵² Ne nu ra Jesús bi 'yεmbi:

—Ní mba, bi z ä i nguetho g ä 'yεc' yεigui, bi 'yεna.

Ne 'bex bin z ø y á d ä ne 'bex bi den bu ni mba ra Jesús.

11

Bi hyux ra buru a ra Jesús ne bi t' εspi

¹ Ne mi ts' ut' ho da z øm bu Jerusalén ra Jesús ne u mín 'yoh u. Bin 'yo bu hämb u ra hnini Betfagé ne ra hnini Betania, hεrpu ja ra nyuni Olivos. Ne nub uya bi mb ehn' du yoho y á xädi ra Jesús.

² —Ni mbe ne njon ne bí ja ra hnini ne nu' bu g ä s øm mi, guí t i mmi bu n' da ra buru n thät' i ngue njo' o to x í hyux' a n' dandj, ne gua xoc p uya ne gua siui ua. ³ Ne nu' bu da t' εn' aui: "Hanja ngub u guí øt' ui," ' bu da t' εn aui, guí 'yεnui: "Nu' a ra Hmu i honi ne x ø ba si' be ua mahøn' a," guí 'yεnui, bi 'yεn' a ra Jesús.

⁴ Ne bi mba buya, ne bi d i m bu a ra buru, n thät' i bu ja ra goxthi nguεpu i thoh ra 'y u. Ne bi xoc' u buya.

⁵ Nu' u mi 'bu ru bi 'yεn' u:

—'Be' a guí øt' ui bu, hanja guí xocui ra buru.

⁶ Nu' u y u x ädi bi d ät' u ne bi xifi tengu xi xih ra Jesús.

—Damí sixui 'bu, bi t' εmp' u y u x ädi buya.

⁷ B ä ts' inba a ra buru a ra Jesús buya ne bi mb øh y á coto u bá si ra buru, ngue bi g äspi ne bi hyuxa ra Jesús buya. ⁸ Ne' u y u ja' i bi mb øh y äm 'bex øts' e pahni bi x i mba bu 'y u, ne nu' u mi' da y u ja' i bi xec y u paxi ne bi mb øc pa bu ja ra 'y u.

⁹ Nu' u mi 'bet' o bu ní mba a ra Jesús, ne u mi 'bejua, g ätho i mba u bi 'yεn' u:

—Maj a pi a bá penhd Oj ä, bi 'yεn u. ¹⁰ Din ts' ut' abi a tengu tho ma mbombøtahe ra David. Mixte rá ts' εdi Oj ä, bi 'yεm bu ní mba u.

¹¹ Bi yuth u bu Jerusalén ra Jesús buya. Ne bi yurpu ja ra d äni j ä, ne bi nu 'be' a g ätho i t' ørpu ne bi b øm buya nguetho ya bin de. Bi mba bu ra hnini Betania ne u 'de' mayoho y á x ädi bi mb äh ä.

Ra Jesús him bi numanho ra za him mi z ah y á ndät' ä

¹² Nu' bu mi hyax buya bi b øm bu Betania ra Jesús, bi mbeng bu Jerusalén. Ne bin tumanthuhu bu 'y u a. ¹³ Ne mi hant' a n' da ra za ja y á paxi, bi mba da nu 'bu i z ørpu y á ndät' o. Pe nu' bu mi z øm bu, nte bi d i m bu, h ønt' u y á xi nguetho hinga gue' u y u pa i z ah y á ndät' o, ne s äti tho ja y á xi. ¹⁴ Nu ra Jesús buya bi 'yεmp' a ra za:

—Nj ä m' bu to da zi mahøn' a u ni ndät' o, bi 'yεmbi.

Ne bi 'yøh y á x ädi a bi man ra Jesús.

Ra Jesús bi hyøn a thi u y u mb ä ne u y u d äi bu ja ra d äni j ä

¹⁵ Ne bi thop u Jerusalén ra Jesús ne y á xädi. Ne bi yurpu ja ra d äni j ä mahøn' a. Ne bi hyøn

a thi gátho yu mbä ne yu däi mi 'bupru. Ne bi ndonba yá meXa yam pämbeti ne yán thuts'i yu mbät'azu. 16 Ne njon di japi da thopu niJa 'bu i tu yá 'beni. 17 Ne bi 'yemp'u yu ja'i buya:

—Ha hinga nt'o't'i bu ja rá sœcuq OJa ngue bi 'yena: “I tho a ma ngu ngueru da dandegui gátho yu ja'i 'bœcua ja ra ximhäi,” i en OJa, bi 'yên a ra Jesús. Pe nu'ahu, xcá 'yœrpahu tengu 'bu rá hyádo ngueru nin yan u yu be, bi 'yemp'u buya.

18 Bi 'yô u yu xänbate niJa ne yu ngurpa mbäjä 'be'a xi man'a ra Jesús, ne i honi hague dân zä da hyo, nguetho bin su 'bu mi nu gátho yu ja'i madi hyonya thoho nangu a 'be'a bi xänba ra Jesús. 19 Nu'bu mín de bi bœm bu a ra Jesús bu ja ra dahnihni Jerusalén ne yá xädi. Bi mbähä bu ra hnini Betania mahôn'a.

Bi 'yot'a ra za

20 Nu'bu mi hyax buya bi thoh mahôn'a bu 'bä a ra za ngue mi ena xtán zip yán dät'o ra Jesús. Nu'bu mi nu'u, ya xi 'yot'i gátho yá 'yu. 21 Nu ra Pedro buya bi ben a xi man ra Jesús ne bi 'yembi:

—Xänbate i, ne nunu ra za gá 'yembi him man'dandj da ts'ip yán dät'o ne ya xœ 'yot' ya, bi 'yên a ra Pedro.

22 Ne nu'bu mi daj ra Jesús, bi 'yemp'u:

—Dami 'yœc'yehu ngue gátho da zä da 'yot' OJa a xun hej. 23 Janangue'a nu'bu ya gá xihmbu n'da ra t'ohœ da 'uegue din hyœzehe bu ja ra dejä, din ja a gá mamhbu 'bu hingui yoho guim bœmhbu, ne guí pämhbu majuaní gátho sä da 'yot' OJa a xun hej. 24 Janangue'a dí xi ahü ngue nu'bu ja a guí äfu OJa, dami 'yœc'yehü ngue dí 'da ahü a guí äfu ne din ja a buya. 25 Ne nu'bu guí yáhu OJa him man guim bœmhbu a bi 'yot'ahu ní mijä'ihu, gam punbahu u ne'a OJa di pun'nahü buya. 26 Nguetho nu'bu hin gadim punbahu ní mijä'ihu xinga gue'a ní Tahü bi 'bupru mahets'i di pun'nahü, bi 'yemp'u yá xädi ra Jesús.

Ran t'änni nangue rán t'edi ra Jesús

27 Bi zœm bu Jerusalén ra Jesús ne yá xädi, ne xœ bi zœm bu ja ra dänijä. Ne nu yu ngurpa mbäjä bi zœm bu mi 'bäh ra Jesús, n'yohu yu xänbate niJa ne yu dác'yei. 28 Nu'u bi 'yän'na ra Jesús:

—To'o bi 'da a ran t'edi gui 'yot'a guí œt'e.

29-30 Ne nu ra Jesús 'bu mi dadi bi 'yena:

—Necä ga än'nahü to'o bi un rán t'edi ra Xuua Nxixyä, hague OJa uague yu ja'ithoho. Ne nu'bu gá xiju, necä ga xi ahü to'o bi 'dacä man t'edi buya. 31 Nu'u bin 'yœmzehe u buya:

—Xi'bu ga xihmbu ngue gue'a OJa bi un rán t'edi, ne da 'yênja: “Hanja hin gá 'yœc'yehü thä,” da 'yênju buya. 32 Ne nu'bu ga emhbu yu ja'i thoho bi un ran t'edi ra Xuua, pe hingui sä ga xihmbu tengu a, bi 'yên u, nguetho gátho yu ja'i mí œspa ra Xuua ne bi

'yœc'yei ngue rá pœngahyä OJa a. 33 Ne nu'bu mi daj u yu xänbate niJa ne u gátho min 'yohu, —Hin dí pämhbe, bi 'yêntho u.

Nu ra Jesús bi 'yemp'u:

—Xinga guecä ga xi ahü to'o bi 'dacä man t'edi, bi 'yên'a.

12

Rán t'uti yun ts'ombefi

1 Nu ra Jesús 'bex bi dü'mi bi xi a n'da ran t'uti ne bi 'yemp'u:

—Nu n'da ran 'yohu bi 'yot'a n'da ra nuandät'o, ne bi fœt'e ne bi 'ya'ma n'da ra hyähäi gueru da 'yot'a n'da ran the'ma guindät'o, ne bi hyœ a n'da ra jado xan hets'i da ndex u da nu rá häi.

Ne bi hmit'u yu mbefi a rá häi ngue dim peru, ne bi mba n'danni a ran 'yohu. 2 Nu'bu bi zœn ra pa din ja u yan dät'o, bá pehna n'da rá 'yêhe ba tu a xi mamhbu di unni. 3 Pe nu'u yu mbefi bi bent'a ra 'yêhe, ne bi mbe'mi ne bi mbenthoho buya ne nte bi unni. 4 Nu rá mbeti ra nuandät'ä bá pehn man'da rá 'yêhe buya. Pe ne'a bi mba ma bat'a do a, ne bi mba ma unba rá yä, ne bi zantho, ne xœ bi mbenthoho buya. 5 Ne bá pehn man'da, ne xœ bá tho a. Ne xan ngu mi'da bi 'behni. Nu'u 'da bi unba thoho ne nu mi'da bi hyo.

6 Mi 'bu a n'da rá ts'unt'u a rá mbeti ra nuandät'o ne emme di huœ'a. “Nu yu mbefi masque da numansu ma ts'unt'u,” bi 'yênse, ne bá pen'na buya. 7 Pe nu u yu mbefi 'bu mi nurpa a rá ts'unt'u, bin 'yœmzehe u: “Nuna, guehna da gohmi ra häi 'bu bi du rá ta. Mbähä ga hohu ne nubuya ma mbeti zehehu ra nuandät'o,” bin 'yœmzehe u. 8 Ne bi bent'i ne bi hyo ne bi 'yem bu ma'ueni bu ja ra nuandät'o, bi 'yên'a ra Jesús 'bu mi man a ran t'uti.

9 —Nuya guim bœmhbu 'be'a da 'yot'a rá mbeti ra nuandät'o, bi 'yemp'u. Guehna ba œse ne da hyo u xi hmit'a rá nuandät'o ne di un ra nuandät'o u mi'da, bi 'yên a ra Jesús. 10 Ha hin gân xähmbu rá t'ohni OJa ngue i ena: Nu'a ra do bi bant'u yu gädo, gue'a man'da mahyoni tengutho bu ná thon yu guangu.

11 Gue'a bi zänd OJa, hanja gní hyonya thohohu, em bu rám hman OJa, bi 'yên a ra Jesús.

12 Nu yu ngurba mbäjä ne'u min 'yohu, bi nde da bent'a ra Jesús nguetho bi badi ngue go yán t'uti u nangu a bi man ra Jesús, pegue bi zutho din cue yu ja'i, janangue him bi bent'i. Bi mbatho u buya.

Ran t'änni nangue ra renta im man ra ts'ut'abi Roma

13 Ne bi 'benpu 'büh ra Jesús u mi'da yu fariseo ne u 'da ma ngurpihe mi ten'na ra ts'ut'abi Herodes. Bi 'behni ngue da 'yän'na n'da ran t'änni ne nu'bu hinga gue a da ma,

'bex gue di yapi. ¹⁴ Nu'bu mi zom bu bi 'yɛn u:

—Xānbate i, dí pāhmbe gātho majuāni guím ma ne njon guí su, nguetho hin guí ɔrpa masu a man yu ja'í ne guí xānba a majuāni rām hman Ojā u yu ja'í. Dín nde gui xije, ha din theui yán t'ɛdi Ojā 'bu dí ɔthu ngue dí juthu ra renta im man ra ts'ut'abi bu Roma in ts'ut'abi ua, uague hin'na. Ha xun ho 'bu ga thoqui ga juthu uague hin'na, bi 'yɛn u. ¹⁵ Pe nu'a ra Jesús mi pađi hontho i nde da dɔnbi 'be'a dí yap'a, janangue a bi 'yɛmp'u:

—Hanja gní 'yāngahu, xi'a ni mbeti gní juthu ra renta im man ra ts'ut'abi, gan nugā.

¹⁶ Ne bi un buya.

—To'o rá pøte ne rá thuhu i cuat na ra mbeti, bi 'yɛn a ra Jesús.

Ne nu'u bi 'yɛn u:

—Rá pøte ne rá thuhu ra ts'ut'abi Roma i cuat na.

¹⁷ Mí dađ ra Jesús ne bi 'yɛmp'u:

—Nu'a rá mbeti ra ts'ut'abi Roma, gui un'na. Nu'a xin rá mbeti Ojā gui un'na Ojā a, bi 'yɛmp'u.

Ne nu'u bi hyonya thoho nangue a bi man'a ra Jesús.

Ran t'anni nangue u da dambeni

¹⁸ Ne bá ɛ u da yu saduceo buya ngue mi ɛn u njo'o to da dambeni. Ne bi 'yān'na ra Jesús, bi 'yɛmbi:

¹⁹ —Xānbate i, nu'a n'da ran t'ɛdi bi man'a ra Moisés i ɛna, ngue nu'bu da du n'da ran 'yohu ne njo'o rá t'uhni 'bu bi du, ne nu'a rán 'yohu zehɛ da zinba a rá xisu a rán 'yohu bi du. Ne nu'a rá t'uhni dim 'bui da t'ɛmbi rá t'uhni a xí du. ²⁰ Ne mi 'bu i yoto yan 'yohu i din 'yohu zehɛ u. Ne nu'a ra 'bet'o n'yohu bi zin'a n'da ra xisu, ne nu'bu mi du njo'o yé t'uhni. ²¹ Janangue'a nu a rán 'yohu a bi du bi zin a ra xisu mahon'a. Ne'a bi du a, ne xinga gue a bim 'buh yá t'uhni a. Ne ná hyu ngutho.

²² Ne gātho u yoto ma 'yohu ne 'dat'a ra xisu bi zini, ne xinga n'da mím 'buh yá t'uhni 'bu bi du u. Ne nzeɣui nese ra xisu bi du. ²³ Nuya dami xije nu'bu majuāni da dambeni yu ja'í, nda'a nin 'yohu dim 'buhmi ra xisu, nguetho gātho yoto bim 'buhmi, bi 'yɛn u yu saduceo. ²⁴ Mí dađ ra Jesús ne bi 'yɛmp'u:

—Nu'ahu 'dan'yo thoho guí mamhbu nguetho hin guím bɛmhbu 'be'a mam bu ja rá t'ohni Ojā xín rá ts'edi Ojā guí pāhmbe.

²⁵ Nu'bu bi dambeni u xun du him man ja ran sini bu pɛgue dim 'butho yu ja'í tengu yám 'behni Ojā 'bupu mahɛts'i. ²⁶ Ne nu'a ram hma ngue da dambeni u xun du, majuāni a ne guín nuhu bu ja rām hman Ojā ngue nu'bu min yāui Ojā ra Moisés bu ja ra t'ɛza bi 'yɛmbi: “Nugā drá Ojāgā, nu ra Abraham ne ra Isaac ne ra Jacob ngue nim bombotahu, i ɛc'yɛigui,” bi 'yɛn Ojā. ²⁷ Ngubu bi ma nguetho guexta'a i 'buh yá mbai u. Pe hin

guím bɛmhbu, nguetho 'dan'yo thoho guí mamhbu, bi 'yɛn a ra Jesús.

Rán t'ɛdi Ojā man'da ja ts'edithe

²⁸ Nu'bu min yāhu yu saduceo ra Jesús, mi 'bupu n'da ra xānbate ni ja bi 'yøde 'be'a bi man ra Jesús ne bi bađi ngue xun ho a bi ma. Janangue'a bi 'yānni:

—Nda'a rán t'ɛdi Ojā ngue man'da ja ts'edithe ga ɔthu, bi 'yɛn'a.

²⁹⁻³⁰ Bi da'a ra Jesús:

—Nu'a rán t'ɛdi Ojā man'da jats'edithe ga ɔthu, gue'a ran t'ɛdi ngue i ɛna: “Dami 'yøhmbe gyú ja'í israelhu, nu'a Ojā ra Hmu, n'datho a. Ne guim bɛmhbu a nangue gātho ni mbuihu, ne gātho ni tehu, ne gātho nin 'yomfɛnihu, ne gātho ni ts'edihu,” i ɛn rá t'ohni Ojā. Pe guehna ran t'ɛdi man'da ja ts'edi tho ga ɔthu, bi 'yɛn'a ra Jesús. ³¹ Ne 'da'angutho ui ná yoho ran t'ɛdi ga ɔthu i ɛna: “Gui huɛc ni mijā'ihu tengu bu gnin huɛc zehɛhu,” i ɛn rá t'ohni Ojā. Guehya yan t'ɛdi man'da ja ts'edithe ga ɔthu xinda gue u mi'da, bi 'yɛn a ra Jesús.

³² Ne nu'a ra xānbate ni ja, bi 'yɛm buya:

—Xānbate i, majuāni xun ho guím ma, ngue hont'a n'da Ojā i 'bui ne njo'o man'da tengu a. Ne ja ts'edi tho da bɛn Ojā n'da ngue gātho rá mbui, ne gātho rá te, ne gātho rán 'yomfɛni, ne gātho rá ts'edi, ³³ ne di huɛc rá mijā'ihu tengu bu nin huɛczehɛ n'da. Man'da ja ts'edithe da 'yot'a n'da u xinda gue u gātho yu 'bøts'e ne yan t'unni dí mbøspa Ojā n'da, bi 'yɛn a ra xānbate ni ja.

³⁴ Ne nu ra Jesús 'bu mí 'yø a bi man ra xānbate ni ja bi bađi ngue n'dat'a Ojā im bɛni janangue a bi 'yɛmbi:

—Nu'i ts'utho di 'be i ngue da zā gui curpu di manda rá ts'edi Ojā, bi 'yɛmp'u.

Ne nubuya njom man'da bi zāpi da 'yān mi'da yan t'anni.

To'o gue rá Ts'unt'u a ra Cristo

³⁵⁻³⁶ Ne mí xānba yu ja'í a ra Jesús bu ja ra dañija, ne bi 'yɛmp'u:

—Hanja ɛn u yu xānbate ni ja ngue nu ra Cristo rām bom'betu ra David a, ne xim mi ɛmbi rá Hmu 'bu hin ním 'bui, nguetho mi ɛn'a ra David:

Nu'a Ojā bi 'yɛmp'u ma Hmu:

“Dat'ua ga huhami ga conhui ma ts'edi gue'bu go dá tapā nin sui hu ua ja ra ximhāi ne gui manda u buya,” bi t'ɛmp'a ma Hmu, bi 'yɛn a ra David 'bu mí bɛnba rá Hogandāhi Ojā nangue 'be'a da 'yot' ra Cristo. ³⁷ Guesɛ ra David bi 'yɛmbi rá Hmu a ra Cristo. Hague nja pɛ ne rām bom'betu a, bi 'yɛn a ra Jesús.

Pe nu yu ja'í, bi 'yømanho gātho a bi man ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'be'a i ɔt'u yu xānbate ni ja

³⁸ Ne bi thoqui bi xänba yu ja'i a ra Jesús bi 'yemp'u:

—Gam fähmbu nangue a i xi ahu yu xänbate nija, nguetho hont'a ran 'yets'i i ot'u ne di ho da hye yu pahni xu mba gueru i 'yo, ne di ho da mba ma zengua bu ja yu tai, ³⁹ ne di ho da hyux bu ja yan thuts'i xän ho bu ja yu nija, ne di ho yu mbadi din sihme bu ja yan sihme u, ⁴⁰ ne i haspi 'be'a gätho bi ts'ocpa u yu xisu xon du yu ndo, ne sä nya'a thoho in yahu Oja ngue i nde da t'ambi xän ho tho yu mbai. Man'da xän ngu ran unbi da nu ya, bi 'y'en'a ra Jesús.

Ran t'unni man'da di muui bu na nu Oja

⁴¹ Ne mi hupu ra Jesús bu mi ja ra huada gueru i pa njät'i ra mbeti ran t'unni Oja. Ne in nu bu i cät' ra mbeti yu ja'i bu ja ra huada. Ne bi nu xän ngu yu membeti bi thoru ngue xän ngu ra mbeti bi gärpu ja ra huada n'da ngu n'da u. ⁴² Ne bi zom bu n'da ra hyoya xisu xi du rá ndo, ne bi gät'i yocentavo thoho. ⁴³ Ne nu'bu mi nu a bi 'yot'a ra xisu buya ne bi 'yemp'u:

—Majuani di xi ahu nuna zu hyoya xisu man'da xän ngu di muui a bi gärpu ja ra huada xinda gue'u gätho mi'da. ⁴⁴ Nguetho gätho u mi'da bi gät'a i pongui, pe nuna ra xisu madague i hyoya na, pe bi gät'i gätho mi pe'ts'i, bi 'yemp'u yu xädi a ra Jesús.

13

Ra Jesús bi ma ngue da mba nso't'i ra danija

¹ Nu'bu mi böm bu ja ra danija ra Jesús ne yu xädi, nu'a n'da bi 'y'en'a:

—Xänbate i, hyandi ts'u nu ra nija, emme xu ndoho yu do n'yohu ne emme mahotho.

² Mi dah ra Jesús ne bi 'yemp'u:

—Guin nuhu ngue mahotho ne emme ndoho yu do, pegue da zon ra pa da so't'i, bi 'yemp'u.

Yu hmerpya ngue rán zegui

³ Ne nu'bu mi zom bu ja ra nyuni Olivos, bi hyupu ra Jesús, het' ra danija. Ne hont'u yu xädi mi 'buhmbu bu. Ne nubya ra Pedro ne ra Jacobo ne ra Xuua ne ra Andrés:

⁴ —Nda'a ni pa da mba nso't'i ra nija gá xije, bi 'y'en u. Nda'a ni hmerpya da hnu 'bu din ja a guim ma, t'emp'a ra Jesús.

⁵ Mi da a ra Jesús ne bi 'yemp'u:

—Gam fähmbu njon da hyä ahu, ⁶ nguetho xän ngu ba ehe ngue sä da 'y'ena: “Nugä, guecä drä Cristogä,” da 'y'en'u. Ne xän ngu u da hyät'i.

⁷ Ne nu'bu gui 'yohmbu yu sui ne 'bu da hma ngue din ja yu sui, o guin suhu nguetho jatho din ja u. Pe nu'bu din ja u xinga gue'bu ran zegui 'bu. ⁸ Nguetho nu yu ja'i bu 'da yu häi din suhmi yu mijä'ihu. Ne nu 'da yu ts'ut'abi din suhmbu yu mits'ut'abilu, ne din ja yu 'yänhäi, ne xän ngu yu nidi din ja ra thuhu

ne yän 'yo'ts'i. Ne guehya yu mbadi yan unbi ya, bi 'yemp'u.

⁹ Ne xö bi 'y'en'a:

—Ne gam fähmbu njon di 'uec'ahu bu ja rá 'yu Oja, nguetho da mba ma dá ahu bu ja ran juanbate, neru ja yu nija ma mijudíohu da 'be'p'ahu, ne nangue gui ec'y'eigahu da ts'on'nahu bu 'buh yu ts'ut'abi, neru 'buh yu dats'ut'abi ngue da ts'ep'ahu. Ne xän ho 'bu din jabu ne gue'a di zá gui xihmbu mam hmangä u. ¹⁰ Pe m'bet'o thoho da mba nsifi gätho yu ja'i 'bucua ja ra ximhäi ran ho ma'da'yo di pö u. ¹¹ Ne nu'bu da zix ahu di dá ahu bu 'buh ra ts'ut'abi, pe him 'be gui hyonschu 'be'a gui mamhu 'bu da mba ma juan'ni ahu, nguetho nu'bu bi zon ra ora da t'an'nahu, hont'a rá Hogandähi Oja da zá di ben'nahu 'be'a gui mamhu. ¹² Ne nu 'n'da ran 'yohu di manda da tho ran 'yohu, ne nu'a rá ta di manda da tho rá ts'ant'u. Ne da ndants'u yu ts'ant'u din tunhd'u yu ta ne yu mbe ne di manda da tho ra ta ne rá mbe 'da yu ts'ant'u. ¹³ Ne gätho yu ja'i da zan ahu nangue a gui ec'y'eigahu. Ne nu'u to'o gätho da hyät yan unbi gue'bu go rán zegui, gue u dim pö u, bi 'yemp'u.

¹⁴ Ne bi thoqui bi xi u:

—Ba e a n'da ra ts'edi xän ts'o ngue di ts'oni gätho. Ngubu bi man ra Daniel gue rá pöngahya Oja. Ne nu'bu gá nuhu dim 'bäpu gueru hin rán säui dim 'bäi, dami 'dahmbu gyä menguhu bu Judea, gui mbähä bu ja yu t'ohö guin 'yqmhbu bu. Nu a to'o da nu ra søcuq i ja ua, da 'y'e't'ambai na. ¹⁵ Ne nu'bu bin ja a, to'o i 'bäpu goxthi hin da yerp' mbo rá ngu, hin da beni ja 'be'a 'be da hyats'i, 'bex gue da 'dagui. ¹⁶ Ne nu'a to'o 'bäpu ja yu huähi hin da mbeng bu ja yu ngu ngue ba ca yu coto, 'bex gue da 'datho bu. ¹⁷ Hucate u yu xisu in hat'uhni ne u 'buh yu 'uere yu pa u. ¹⁸ Yäfu rá mate Oja ngue hin din ja ahu ran 'dagui 'bu yu pa xän se xohma hin da zá gui 'dahmbu. ¹⁹ Ne nu'u yu pa u, din ja xän ngu yan unbi hin jam'bu n'dandj xon ja gue'bu go rá mbadi ra ximhäi. Ne nu'bu ya bin ja, him man'dandj din ja yan unbi tengu u. ²⁰ Pe nangue u yu 'y'e'yei, Oja di japi hingui ngu yu pa din ja yan unbi, nu'bu hin'na njon xtam bongui, bi 'y'en a ra Jesús.

²¹ Ne bi thoqui bi ma, bi 'y'ena:

—Ne nu'bu da si ahu: “Dami hyanthu, 'bucua ra Cristo ya, rá Thahni Oja,” da t'en ahu. O gue da t'en'ahu: “Ba nuhu 'bäpu ra Cristo ya, rá Thahni Oja,” da t'en ahu, pe o gui ec'y'eihu. ²² Nguetho xän ngu dim 'bu u yu hyäte Cristo ne yu hyäte pöngahya da 'yot' yu hyonya nt'öt'e nguetho i nde da hyät yu 'y'e'yei gue bi huanh Oja, 'bu da zá da hyät'u. ²³ Pe nde'bu gam fäschu nguetho ya dá xi ahu 'be'a gätho din ja m'bejua, bi 'y'en a ra Jesús.

Nu'a din ja 'bu bi zocua mahon'a ra Jesús

²⁴ Ne xø bi 'yemp'u yú xädi a ra Jesús:

—Ne nu'bu ya bi guah yän anbi, nu a ra hyadi di 'beh rá ts'edi ne ra zana him man ja rán nequi. ²⁵ Ne nu yu sø da dägüi. Ne gátho mi'da di 'beh yú ts'edi ugä bí ja bu mahets'i, di 'yáni. ²⁶ Ne nubuya da hnugui ba ecä da nu gue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ba ogä bu ja yu güi, dan 'yo'be xän ngu ma ts'edi ne dam mixte xän ho. ²⁷ Ga pen'du yám 'behni Ojä mahets'i buya, di pet'u gátho xtá huahni guecua gátho na ngani ra ximhäi, bi 'yeni'a ra Jesús.

²⁸ Nuya da zä gui pämbu 'be'a gue nin t'uti i ut'ahu 'da yu za. Nu'bu bi böx yú 'dogui u yú 'ye gui pämbu mi ts'utho din ja ra hyethe buya. ²⁹ Ngutho 'bu ya bin ja gátho u dá xi ahü, gui pämbu ngue mi ts'utho ba pengä ua mahon'a buya, bi 'yena. ³⁰ Majuani dí xi ahü di 'butho ua 'da ahü 'bu bi mbadi din ja a dí xi ahü. ³¹ Mahets'i da guadi, necua ja ra häi, pe nu'a mam hmangä hin jam'bu da gua a.

³² Pe nu'a ra pa a, njongui pädi 'be'a ní ora din ja a díim mangä, xinga gue u yám 'behni Ojä 'bapü mahets'i, xinga guecä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi dí pädi. Hont'a Ojä ma Ta i pädi, bi 'yeni'a ra Jesús.

³³ Ne xø bi 'yena:

—Thocpa thoho gan nuhmbu tengu'bu hin gui tonspahu ra t'aha. Ne xinga n'da zi ora gui pumbenihü Ojä ne thocpa thoho gan yahu a, nguetho hin gui pämbu nda'a ni pa ba pengä mahon'a. ³⁴ Tengu n'da ran 'yohu bi mba yatho bi zoh rá ngu, bi un yän t'edi yú 'yehé ngue di jamansu bu, n'da ngu n'da bi xi a da 'yot'e. Ne bi xi a ra mbängoxthi ngue hin di tonspa ra t'aha. ³⁵ Ne ngutho dí xi ahü, dami tømhbü tengu 'bu gan äthahü nguetho hin gui pämbu 'be'a ní pa ba pengä ua, o gue'bu bin de, o gue'bu made ra xui, o gue'bu bi mbah yu öni, o gue'bu bi hyats'i. ³⁶ Nguetho hin gui pämbu nda'a ni ora ba ecä, xi'bu ba ecä ne ga tün ahü bu gdi ahmbu. ³⁷ Ne nu'a dí xi ahü, ngutho di xicä gátho mi'da: "Dami tømhbü," bi 'yemp'u yú xädi a ra Jesús.

14

Yü ngurbi yu judío i nde 'bex gue da bent'a ra Jesús

¹ Ne man yopa da dät ra pa 'bu mi ben a xi 'yot' ma mbombötahe bu Egipto dyu judíohe. Nu yu ngurpa mbäjä buya ne yu xänbate nijä bi beni 'be'a ni fähni da xi a ra Jesús guerpü da zä da bent'i ngue da hyo. ² Ne bin 'yemzehe u: —Hinga gue a ra pa ra dämpeti gam benthu ne xøhma din cue yu jä'i, bi 'yeni u.

N'da ra xisu bi naspa ra 'yethi rá yq ra Jesús

³ Ne mi 'bapü ra Jesús bu ja rá ngu ra Simón bu ja ra hnini Betania. Gue'a ra Simón mi hemb ra t'axca'ya 'bu mam 'bet'o. Ne nu'bu mi sihme bu ra Jesús bi zörü n'da ra xisu i tu

n'da ra xito nt'ot'e ngue ra do'yaxi, mi po ra 'yethi fmmé yuman'u a, ne xän ngu di muui a. Bi xecpa rá nde buya ne bi naspa rá yq ra Jesús. ⁴ Nu'u 'da mí 'bapü, bin cue u buya ne bi 'yeni u:

—Hanja bim 'betho ra 'yethi ne xäm hmadi di muui. ⁵ Mi sä xtá 'bä xtín t'un yu hyooya a hyu ciento rá muui a ra 'yethi, bi 'yeni u.

Ne bi numan'u ra xisu u. ⁶ Ne nu ra Jesús bi 'yemp'u:

—Hanja guín jahü bu, o guidi pahmbu ra xisu nguetho xän ho bi 'yörca na. ⁷ Nu'ahu thocpa thoho gam 'buhmbu yu hyooya ne hont'a go ma pa da zä gui fäxhu u. Pe nugä hinga thocpa thoho dam 'buhmbu. ⁸ Bi 'yörca ra xisu a mi sä da 'yot'e, bi hoga ma ngoc'yeyi ngue da t'ägä bu ja ran 'yägüi. ⁹ Majuani dí xi ahü gue hönbu go hapü da hman ran ho ma'da'yo gátho na ndoho ra ximhäi, nehna bi 'yörca ra xisu da hman na, 'dahma ne'a da fëa a, bi 'yeni'a ra Jesús.

Ra Judas im ma di dä a ra Jesús

¹⁰ Nu'a ra Judas Iscariote buya, ngue'a n'da yú xädi ra Jesús, bi mba bu 'buh yu ngurpa mbäjä bi xifi dí dáp'a ra Jesús. ¹¹ Ne bi hyu yú mbui u yu ngurpa mbäjä ne bi xifi di un ra mbeti. Ne bi mbenc'a ra Judas buya mi honi jam'bu di dä a ra Jesús.

Bin sihmehü ra Hmu u yü xädi

¹² Nu rá mbadi ra pa ra dämpeti ngue ran dápaxjua i ts'i ra thuhme hin'yü rá ixi, ne i ho ra t'ude'yo. Ne nu yú xädi ra Jesús bi 'yembi: —Hapü gui ndeje ga hoje ran ts'ihme ra mbaxjua ga sihu, bi 'yeni u.

¹³ Ne nubuya bi xi u yoho yú xädi:

—Ni mbe bu ja ra dahnihni Jerusalén, ne nu'bu gá nuui bu n'da ran 'yohu i tu n'daxaro ra dehe gui tenui bu da zöni. ¹⁴ Ne nu'bu gá sömhbu gui 'yenui a ra mengu bu: "Nu'a ra Hmu bá pengähe ngue ga än'nahe hapü i ja a ra cuarto ngue ga sihe ran ts'ihme ra mbaxjua," gui 'yenui. ¹⁵ Ne nu'a buya da 'yut'au n'da ra cuarto i ja bu magäts'i xän ndoho ne mahoqui. Guerpü ja gui hocui bu a ran sihme ga sihu, bi 'yeni'a ra Jesús.

¹⁶ Bi mba yú xädi buya ne bi zöm bu ja ra dahnihni Jerusalén ne bi díim bu gátho 'be'a xi sifi. Gátho bi hocpü 'be'a da zi bu 'bu bin de, ne bi mbeng bu 'buh ra Jesús buya. ¹⁷ Nu'bu min de ts'u, bi mbähä ra Jesús 'de'mayoho yú xädi buya. ¹⁸ Gátho bin sihme u. Ne nu ra Jesús bi 'yemp'u:

—Majuani dí xi ahü, dí sihmehü ua n'da gue di dägä, bi 'yemp'u.

¹⁹ Nu yú xädi buya bi du yú mbui, n'da ngu n'da bi 'yänni:

—Ha guecä, bi 'yeni u.

²⁰ Ne nu'a ra Jesús bi dät'u:

—Go gue'a n'da gue gue'ahu gui 'de'mayoho ahü gue dí comh ma mbohi'be.

21 Majuqani nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ga tugä tengu nt'o't'i nanguecä. Pe i huëhi maha a ran 'yohu ngue di dägä. Man'da xän ho 'bu hin xtüm 'bu a, bi 'yën a ra Jesús.

22 Gätho na sihme u bi hyac man'da ra hme ra Jesús, bi un ra jamadi Ojä, bi xeni ne bi darpa yú xädi buya.

—Dami sihu na. Guehna nam bøn'a ma ngoc'yëigä na, bi 'yëmp'u.

23 Ne bi dec'a ra vaso mi po a nzäi mi si u. Bi un ra jamadi Ojä ne bi un'du buya, bi zi n'da ngu n'da u.

24 —Guehna tengu 'bu ma jigä na, i ot' ra 'da'yo nhogui, dim fäni dí yänba yú te yu ja'i 'bucua ja ra ximhäi. 25 Majuqani di xi ahü, hin ga si man'da ra gui uva ja gue'bu bi zön ra pa ga si ma'da'yo bu di manda rá ts'edi Ojä, bi 'yën a ra Jesús.

Jesús bi badi gue a ra Pedro da gøn'a

26 Ne bin tu a n'da rá thuhu Ojä u buya. Bi bøm bu mi sihme u ne bi mba bu ja ra nyuni Olivos. 27 Ne nu ra Jesús bi 'yëmp'u yú xädi:

—Nu'ahu dí paçä ngue gui 'dahmbu, gui sogahu nän xui ya, tengu nt'o't'i bu ja rá m hman Ojä i ña: “Ga ho ra mbände'yo ne din 'uëxt'u yú de'yo,” i em bu ja rá t'ohni, bi 'yëna.

28 Pe nu'bu dá thambnigä dan t'imbü bu Galilea, bi 'yëmp'u yú xädi a ra Jesús. 29 Nu'a ra Pedro bi 'yën'a:

—Madague a gätho da 'dah ya 'da, pe nugä hin ga soc'i'i.

30 Nu ra Jesús bi da'ä buya:

—Häha, dí pacä 'be'a gui 'yöt'a ra xui jabuya, ná hyundi xqui cöngä 'bu bi mbah ná yondi ra öni, bi 'yën a.

31 Pe nu'a ra Pedro man'da nts'edi bi 'yën'a:

—Nugä hin ga cön'a i madague'bu 'darpü ga tuui, bi 'yëmbi.

Ne 'da'angu bi ma gätho u mi'da yú xädi buya.

Ra Jesús i tu rá mbui ne gue'a ra ora da nu yun unbi a

32 Ne bi yörpu ja ra nuqðoni Getsemani guepu ja ra nyuni Olivos. Nu ra Jesús buya bi 'yëmp'u yú xädi:

—Hyuhmbu ua gätho ahü, 'be dán yaçä'be Ojä ua nan jongua ts'u, bi 'yën'a.

33 Ne nubuya bi zixa ra Pedro, ne ra Jacobo, ne ra Xuua. Ne nu ra Jesús emme bi hyundumbü ne bin su. 34 Ne bi 'yëmp'u:

—Emme tu ma mbü, ña da hyog ra dumbü. Gui cohmbü ua ne gan äthähu, bi 'yëmp'u.

35 Ne bi mba bu njom bu ts'u. Bin danyahmu bu ja ra häi bin yaui Ojä, gue'bu da zä hin da nu ran unbi a da nu. 36 Ne bi 'yëna:

—Ma Ta i, hin te gui hëmbi, gätho da zä gui 'yöt'e. Dami 'uegä a ran unbi. Pe hin dín nde gue gue'a ma pähä zehë ga öt'a pe gue'a go gui nde da t'öt'e, bi 'yëna.

37 Ne bi mbeng bu xi go u hyu ne bi 'yëmp'u ra Pedro:

—Hague grä Simón, ha gui äha. Ha hingui sä xquin äthä n'da ora. 38 Damin äthähu ne gui 'yäfu Ojä ngue gui serbahü 'be'a di bën'nahü ra zithu. Nu rá mbui n'da ja ra pähä nangue ran ho, pe nu rá ngoc'yëi n'da xän güent'i a, bi 'yën a ra Jesús.

39 Ne bi mbeng mahön'a ra Jesús bin yaui Ojä ne guext'a bi xifi. 40 Ne nubuya bi mbeng bu bá co u hyu ne bi ðim bu i äha nguetho emme mí ndet'äha u. Janangue nu'bu mi zo u hingui paði 'be'a dí da u. 41 Ná hyundi bán yaui Ojä, 'bu mam bá pengbu bá co u hyu, ne bi 'yëmp'u:

—Ahmahü ya, damin säyahü ya, bi 'yën'a. Nuya bi zön ra ora ngue da mba ma dägä bu 'buh yu ts'om'bäi, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi. 42 Dami ndanshu, ga mbähä dan c'athu a di dägä, ya häntua, bi 'yëmp'u yú xädi a ra Jesús.

Ra Jesús bi bent'u yün suihu

43 Gätho ná yähu yú xädi 'bex bi zøm bu ra Judas, gue'a n'da rá xädi. Ne xän ngu yu ja'i bi zix'a, mi hä yú juai ne yu ts'ät'egui. Ne gue'u yám 'behni yu ngurpa mbäjä ne yu xänbate nijä ne yu dác'yëi. 44 Ne nu'a ra Judas ya xí xi u: “Nu'a ga suspa rá 'yogu gue a ra Jesús a, 'bex guim bentü buya ne gui sixhu, ne hin gui thömbü,” xi 'yëmp'u min 'yohu.

45 Janangue a nu'bu mi zörü mi 'bä ra Jesús:

—Xänbate i, xänbate i, bi 'yëmbi.

Ne bi züspara rá 'yogu. 46 'Bex bi bent puya.

47 Ne 'bex bi c'o'ts' rá juai a n'da min 'yohu ra Jesús ne bi zecpa rá zagu rá 'yëhe ra dambäjä.

48 Ne nu ra Jesús bi 'yëmp'u bi bent'i:

—Ha gui emhbu drä begä ngue guä hähu ni juaihu ne ni zahü ngue gui bentcahu. 49 Gätho yu pa däm 'buhmbü, dá xän'nahü bu ja ra dänija ne hin ga bentcahu bu. Pe ja xi jabu thoho, ngue dín ja a nt'o't'i bu ja rá m hman Ojä ngue mi hma dín ja, bi t'ëmp'u yám 'behni yu mbäjä.

50 Pe nu'u yú xädi buya gätho bi 'dagui, bi zörü a ra Jesús.

Ra ts'unt'u ngue bi 'dagui

51 Hönt'a n'da ra ts'unt'u bi ðen'na 'bu mi ts'ix a ra Jesús, dim pä't'a ra the'böt'e, ne mí ñ u ne'a xtäm bent'a. 52 Pe nu'a hönt'a ra the'böt'e bi bentpa a, ne bi 'dah puya ne bin 'yo mánxu bu ní mba.

Ra Jesús bi mba ma dä bu 'buh yu mbäjä

53 Nu'bu mi mba ma dä bu 'buh ra dambäjä, bim pti u ma ngurbihe ngue yu ngurpambäjä ne yu dác'yëi ne yu xänbate nijä.

54 Ne nu ra Pedro bin tet'i, i 'bejua thoho bu ni mba, gue'bu go mi zøm bu mbo rá mbä't'i rá ngu ra dambäjä, ne bi hyuhmbü bu u yu asmayo nijä, bin täspihu u. 55 Nu yu ngurba mbäjä ne gätho u mi'da i ot' ran juqbate, mi

honi to'o da ma xan ho 'beru dí yapp'a ra Jesús ngue da hyo, ne madague'a xan ngu u bin ya pe xinga n'da u bi ma njuantho. ⁵⁶ Xan ngu bi man ya fehni pe him bin tin yám hma. ⁵⁷ Xø bi ndants'u 'da mahøn'a bi zänba man'da ra fehni u, ne bi 'yæn u:

⁵⁸ —Nuna ran 'yohu bi ma ne bi 'yæna, “Nugä ga yøt' ra nijä ua, nt'øt'e yá 'ye yu jä'i, ne nu'bu ná hyupa ga hócä n'da ngue hinga nt'øt'e yá 'ye yu jä'i,” bi 'yænna ran 'yohu, ne nugähe dá øhmbe 'bu mí 'yænna, bi 'yem büya.

⁵⁹ Pe xinga gue'u bin tin u yám hman u.

⁶⁰ Pe nu ra Jesús bin hëtho. Njo'o to bi dätì.

⁶¹ Nu'a ra ngurpa mbäjä bi 'yän mahøn'a:

—Ha gue'e grä Cristo. Ha gue'e rá Ts'ant'u i Ojä nuixte rá ts'edi.

⁶² Nu ra Jesús bi dätì:

—Guecä, ne guin nuju, nugä ngue dán jä'igä ua ja ra ximhäi, ga com'be rá ts'edi Ojä madä rá ts'edi. Ne guin nuju 'bu bá pengä, ba ecä bu ja yu güi, bi 'yæn'a ra Jesús.

⁶³ Pe nu'a ra dambäjä bi dänse rá pahni, embi hingui espa Ojä ra Jesús nangu e bi ma. Ne bi 'yem büya:

—Ya hin ga homhbu mi'da yu testigo, ⁶⁴ ne dá øhmbe ya ngue hingui espa Ojä na ran 'yohu. 'Be'a guí mamhbu ga ørpahya, bi 'yæn a ra dambäjä.

Ne gätho 'da'angu bi man u ngue di un ran ts'embi ngue da hyo. ⁶⁵ Nu'u 'da büya bi zox'a ra Jesús, ne bi gorpa rá dá, ne bi mbe'mi ne bi 'yæmbi, “Grä pøngahyá, man ya, to'o bi mbep'a'i,” bi 'yæn u. Ne nu yu asmayo bu nijä emme bi mbemp'a rá hmi.

Ra Pedro bi gøn a ra Jesús

⁶⁶ Nu'bu mim 'bäru ra Pedro bu mbo ra mbä't'i, bi thoru n'da ra xisu ngue rá 'yæhe ra dambäjä. ⁶⁷ Ne bi nu'a ra Pedro din täspi, bi hyët'i ne bi 'yæmbi:

—Æna ne'e gmín 'yohu ra Jesús ra mængu bu Nazaret, bi 'yemp'a ra Pedro.

⁶⁸ Pe nu'a ra Pedro bin cøni.

—Hin dí pädi 'be'a nam bøn'a guím ma, bi 'yæn a ra Pedro.

Ne bi 'uegue bi mba bu hänt ra goxthi. Ne bi mbah ra tamfø büya. ⁶⁹ Ná ya'a ts'u büya xø bi thoru ra 'yæhexisu bu 'bäh ra Pedro, ne bi 'yemp'u 'buru:

—Nuna ran 'yohu, min 'yohu u mi ten'na ra Jesús.

⁷⁰ Pe nu'a ra Pedro bin cøni mahøn'a. Ná ya'a ts'u büya, guese u mí 'buru mi 'bäh ra Pedro bi 'yæn u:

—Majuani guín 'yohu u nguetho grä mængu Galilea ne 'da igu bu gnä yahu u, bi t'emp'a ra Pedro.

⁷¹ Nu'a ra Pedro büya bi 'yemp'u:

—Nu'bu him majuani dí xi ahü, Ojä da zëgbä, janangue dí xi ahü, hin dí päcä a ran 'yohu guí mamhbu, bi 'yæn a.

⁷² Bex bi mbah ná yondì ra tamfø büya. 'Bex bi bøn a ra Pedro 'be'a xi xih ra Jesús ngue xi 'yæmbi: “Dí päcä ngue ná hyundi xqui cøngä 'bu bi mbah ná yondì ra øni,” xi 'yemp'a ra Jesús. Ne nu'bu mi bøn a xi 'yøt'e, bi du rá mbui ra Pedro ne 'bex bin zoni.

15

Ra Jesús bi mba ma dá bu buh ra ts'ut'abi ra Pilato

¹ Nu'bu t'axudi tho, nu yu ngurba mbäjä ne yu dæc'yei ne yu xänbate nijä ne gätho u mi'da ma ngarbihe dyä judíohe, bin yæse u. Ne nubüya bi zix a ra Jesús ngue dí dáp'a ra Pilato. Bin thät' 'bu mi zits'i. ² Ne nu ra Pilato bi 'yän'na ra Jesús:

—Ha gue e grä hmuts'ut'abi yu judío, bi 'yemp'a.

Bi dá a ra Jesús:

—Gue'a guím ma, bi 'yæna.

³ Ne nu yu ngurpa mbäjä emme bi yäpi. ⁴ Janangue a nu ra Pilato bi 'yän'na ra Jesús mahøn'a, bi 'yæmbi:

—Hanja hin ni thätya i di yäpi'i. Ne xan ngu 'be'a gätho i xi'i, bi 'yæmbi.

⁵ Pe nu ra Jesús guexta'a him bi dät'a ra Pilato. Janangue'a nu ra Pilato bi hyonya thoho.

Ra Jesús bin t'un ran ts'embi ngue da du

⁶ Nu'a ra pa ram peti ra mbaxjua, zäi di thø a n'da ra ofädi ra Pilato høn't'a go nda'a da man ya jä'i. ⁷ Ne min ofädi n'da ran 'yohu i Barrabás, 'darpu mi ofädihü u 'da'ingu bi 'yøthü ngue bin hote u, bi däm'ma n'da ra sui.

⁸ Nu'bu mi zøh yu jä'i xan ngu bu mi 'buh ra Pilato, nu'u bi xih ra Pilato bi thøcra n'da ra ofädi tengu nzäi bi 'yøt' 'bu ra pa ram peti. ⁹ Janangue a nu ra Pilato bi 'yemp'u:

—Ha gue'a ni hmuts'ut'abihü gyä israelhü, gyä judíohe, ga thøc'ahü, bi 'yemp'u.

¹⁰ Nguetho mi päh ra Pilato di seya thohoba ra Jesús yu ngurpa mbäjä 'bu mi dáp'a.

¹¹ Pe nu yu ngurpa mbäjä bi parpa yu jä'i gue'a ra Barrabás da 'yäh yu jä'i. ¹² Nu ra Pilato xø bi 'yemp'u mahøn'a:

—Xina ni hmuts'ut'abihü, gyä israelhü, gyä judíohe, 'be'a ga ørpä na büya, bi 'yæn'a.

¹³ Nu yu jä'i büya nts'edi bi 'yæn u:

—Go guí cuarpu ja ra pont'i na ra Jesús.

¹⁴ Pe nu ra Pilato bi 'yemp'u:

—'Be'a gue man ts'o xü 'yøt'na, bi 'yemp'u.

Ne nu'u yu jä'i man'da nts'edi bi 'yæn u:

—Go cuarpu ja ra pont'i na, bi 'yæn u.

¹⁵ Nu ra Pilato bi nde da 'yørpa rá pähä yu jä'i, janangue gühma go bi thøcra a ra Barrabás. Ne bi manda da mba m'bei a ra Jesús ne da mba ma cuati bu ja ra pont'i.

¹⁶ Nu yu dofui büya, bi zixa ra Jesús bu mbo gueru ja yün säya yu dofui, ne bi zo u gätho yá mindofuihü 'buru. ¹⁷ Ne bi mba ma hete n'da ra pahni xan jupoi a ra Jesús

ngue tengue he yu ts'ut'abi, ne nts'edi bi mba ma huspi n'da ra corona á m'be yu 'yu'üni nguetho bi den thoho. ¹⁸ Ne bi zengua u ne bi 'yenspa yá biba u: "Damim 'búmanho gra hmuts'ut'abi yu judío," bi 'yemp' b'u mi denthoho. ¹⁹ Ne bi despa rá yá yu za ne bi zots'i, ne bin danyahmu, éna i thande pegue bi denthoho. ²⁰ Nu'bu mi jua'a bi denni bi tonspa a ra pahni xan jepoi ne bi het'a rá pahni zéhe. Bi guc puya ngue bi zits'i da 'dóm'pu ja ra pont'i.

Ra Jesús bi mba ma cuati bu ja ra pont'i ne bi du

²¹ Ne nu'bu mi mba bu 'yu, bin c'athu ra Simón, ra mengu bu Cirene, rá ta ra Alejandro ne ra Rufo, bi 'yá huáhi a. Ne nu'bu dofui buya bi 'yörpa ra ts'edi a ra Simón da duspa rá pont'i a ra Jesús. ²² Ne gueru ja ra nyuni Gólgota ní ts'ixa ra Jesús. Nu'a Gólgota in nde da ma "ra Nyuni Yaxmu." ²³ Ne nu'bu mi zóm bu, bin t'un ra vino ngue ma uants'i n'da ra 'yethi xan ju a ra Jesús. Pe nu'a him bi zi a. ²⁴ Ne nu'bu mi 'dóm'pu ja ra pont'i buya, nu yu dofui bi 'yot'a n'da ran taha u nangue yá he ra Jesús ngue i nde da badi nda'a ni 'bót'e da gaxa n'da ngu n'da. ²⁵ Guto xudi 'bu mi mba n'dóm' mi bu ja ra pont'i a ra Jesús. ²⁶ Ne man't'ot'i bu ja ra pont'i a i 'yap'a bi 'yena, "Rá hmuts'ut'abi yu judío na," em bu.

²⁷ Ne bi mba ma cuatihü ra Jesús yoho yu be. 'Da a n'da yu pont'i. Ne bi 'bám'pu ja rán 'yei a n'da ne bi 'bám'pu ja rá gaha a man'da. ²⁸ Ne nuna bin ja, mi mam bu ja rá t'ohni Ojā maya'bu, bi 'yena: "Da t'ambi ngue 'da'anguui u yu dādits'oqui a." ²⁹ Ne nu yu jā'i bi thopu, bi ucpi ne bi denthoho, bi 'yembi:

—Ha hinga gue e gá ma ngue gui xo't' ma nijāhu ne hyupa tho gui hyoh mahon'a. ³⁰ Sā gui çapu ja ra pont'i ya 'bu, ne gan yanse, bi 'yembi.

³¹ Ne ximangutho bi man u yu ngarba mbājä bin 'yemp'u:

—Nuna, bi yanba yá te u 'da, pe hingui sá din yanse ya. ³² Gan nuhu ra Cristo, rá hmuts'ut'abi yu judío 'bu ba çapu ja ra pont'i, gan nugāhu, ne ga éç'yeihü buya, bi 'yem' bu mi denthoho. Ne u mi cuathü bu, bi ucpa ra Jesús.

Bi du ra Jesús

³³ Nu'bu mi zón a huxhyadi buya bim 'bexui gātho ra häi, ja gue'bu mi zón a hyunde bin nequi mahon'a. ³⁴ Ne nu'a ra ora a éxodi i huxhyadi, nts'edi bi mbah ra Jesús, bi 'yena:

—Eloi, Eloi, lama sabactani, bi 'yena. Nde da ma: "Ma Ojā i, ma Ojā i, hanja xcá hiega thoho."

³⁵ Nu'bu mi 'yö u 'da 'bapu, bin 'yemp'u:

—Nuna, nzo a ra Elías, bin 'yemp'u.

³⁶ Ne bán ti a n'da mí hā n'da tengue ra funjo xí 'yot'i, bi fospu ja ra vino xan ju, ne bi ndoct'a n'da ra xithi. Pi uaspa ra Jesús embi da zi, ne bi 'yemp'u min 'yohu:

—Pe 'be ga undá na, ga nuhu 'bu da zoh ra Elías di tongui, bi 'yemp'u.

³⁷ Pe nu'a ra Jesús nts'edi bi mbafi ne 'bex bi du. ³⁸ Ne nubü mbo ra dānijā 'bex gue bin xengui nde ra 'bót'e mi ndam bu. Bá fuh magats'i ne bi zotahāi a bin xeni. ³⁹ Ne nu'a rá hmu yu dofui, mi hēt'a ra Jesús bi mba 'bu mi du, ne bi 'yena:

—Majuani nuna ran 'yohu na, rá Ts'ant'u Ojā na, bi 'yén a ra hmu dofui.

⁴⁰ Ne mi 'bapu 'da yu xisu bu ma'ueni ts'u, mi hant'a ra Jesús. Nu'a n'da ra Salomé a, ne nu'a man'da ra María, ra mengu Magdala, ne nu'a man'da ra María, rá mbe ra Jacobo ne ra José. ⁴¹ Guehya yu xisu mi ten ra Jesús 'bu mi 'bapu Galilea ne mi fāts'i. Ne u mi'da yu xisu bi den 'bu mi mba bu Jerusalén, mi 'bapu.

Jesús bi mba nt'āgui

⁴²⁻⁴³ Ne ya bin de, ne mim beni da 'yācpa n'dihi rá ngoc'yei ra Jesús nguetho mi ts'utho da dū'ma ra pa ran ts'āya, ne nu ra pa ran ts'āya njongui sá da t'ā a. Janangue a nu ra José ra mengu Arimatea, bi hyut'anzambai bi mba bán yāui ra Pilato, bi 'yāp a rá ngoc'yei ra Jesús. Nu ra José n'da rá ngarbi yu jā'i israel, pe gue'a n'da majuani mi éç'yei Ojā ne mi tōm'ma ra pa di manda ua rá ts'edi Ojā. ⁴⁴ Nu ra Pilato bi hyonya thoho 'bu mi sifi bi du ra Jesús. Ne nubuya bi mbēhna n'da ba si a rá hmu yu dofui ngue da 'yān 'bu majuani ya bi du. ⁴⁵ Ne nu'bu mi man a rá hmu yu dofui gue bi du, nu ra Pilato bi 'yemp'a ra José:

—Da zā gui tuxa rá ngoc'yei ra Jesús 'bu.

⁴⁶ Nu a ra José buya, bi dān a n'da ra 'bót'e ne bi mba bi tongba rá ngoc'yei ra Jesús, ne bi mbant'a ra 'bót'e xi dāi ne bi cu't' pu ja n'da ra hyādo gue ran 'yāgui xí mba nthēqui bu ja n'da ra t'umba'ye. Ne bi juaspa n'da ra xīndo xan ndoho bu ja rá goxthi ran 'yāgui. ⁴⁷ Ne nu'a ra María, ra mengu bu Magdala, ne man'da ra María ngue rá mbe a man'da ra José, bi nu hapu bi jāt'i.

16

Bi dambeni ra Jesús

¹ Nu'bu mi thoh ra pa ran ts'āya, nu'a ra María ra mengu bu Magdala, ne ra María rá mbe a man'da ra José, ne man'da ra xisu ngue ra Salomé, bi dān yu 'yethi ngue yūman'u ngue da mba bu ja ran 'yāgui da gospa rá ngoc'yei ra Jesús, tengue man t'ot'ehe dyá judíohe. ² Ne nt'axudi dā ndomingo 'bu mi bōx ra hyadi bi mba bu ja ran 'yāgui u buya. ³ Ne bin 'yemzēhe u:

—To'o da zā di 'uec'a ra do bí juaxpu ja ra hyādo, bi 'yén u.

⁴ Nε nu'bu mi zom bu bi nu buya, ya ma 'ueque a ra do, ngue xan ndoho. ⁵ Nε nu'bu mi yurru ja ra hyado buya, bi nu n'da ran 'yohu mi hupu ra hyo ngue ran 'yei ra hyado, mi he n'da ra pahni xan t'axi. Nε nu' u yu xisu bin su 'bu mi nu. ⁶ Pe nu'a, bi 'yemp'u:

—O guin suhu. Di pacä gui hombu ra Jesús ra mengu Nazaret, ngue bi 'døm'pu ja ra pont'i, pe bi dambeni a, njo'o ua ya. Dami nuhu ua mi 'beni, bi t'emp'u yu xisu.

⁷ Nε xø bi 'yena:

—Pe nuya ni mbähä gui xihmbu ra Pedro ne'u mi'da yu xädi ne gui 'yemfu gui tihmbu bu Galilea a ra Jesús tengu tho bi xi ahu,” bi t'emp'u yu xisu.

⁸ Nε nu'u yu xisu buya 'bex bi bøn'a n'dihi bu ja ran 'yägui ne bá ε u, emme di fet'u nguetho bin su, ne njo'o to min nde din yahu ngue bin su.

Ra Jesús bin timmi ra María Magdalena

⁹ Nu'a ra Jesús bi dambeni 'bu xudi thoho ndomingo. M'bet'o thoho bin timmi ra María ra mengu bu Magdala, ngue gue'a xi hyonba thi yoto yu zithu. ¹⁰ Nε nubuya bi mba a ra María, bá xip'u yu xädi ngue bi dambeni a ra Jesús, ne mi zon'u ngue tu yu mbui, ngue bi du ra Jesús. ¹¹ Nε nu'bu mi 'yode ngue bi dambeni ne bi man a ra María ngue bi nuse, pe him bi 'yec'yei u.

Ra Jesús bin tihmbu yoho yu xädi

¹² Nubuya bin tihmbu mi yoho yu xädi a ra Jesús bu 'yu, 'dan'yo ts'u bu an nu u. ¹³ Nε nu'u, bi mba u buya, bá xi u mi'da ngue xø bi nu mahøn'a, pe ngutho him bi 'yec'yei a bi man u.

Ra Jesús bi xi u yu xädi da mamp'a ram hma 'bu mi ndex mahets'i

¹⁴ Rán zegui thoho bin tihmbu gätho 'de'ma'da yu xädi ra Jesús. Mi hupu ja ra mexa u. Nε bi zu u nguetho him bi 'yec'yei a xi sifi ngue bi dambeni a. ¹⁵ Nε nubuya bi 'yemp'u:

—Ni mbähä gätho na nguni ra ximhäi, gui mammbu ran ho ma'da'yo. Hønbu go haru i 'buh yu ja'i gui xihmbu. ¹⁶ Nu'a to'o da 'yec'yei ne din xixya, gan yanba rá te a. Pe nu'a hin da 'yec'yei, da nu ran unbi gätho yu pa mazai a. ¹⁷ Nε nu'u to'o da 'yec'yei gu xan ngu yu hmepya ga japi da 'yot'u. Nanguema ts'edigä da hyøn a thi yu zithu in 'yohu' da yu ja'i, ne din ya 'dahma 'dan'yo yu nde, ¹⁸ ne nu'bu da bent'u yu pozu nte da ja u, ngutho 'bu da zi ra 'yethi ngue ran däte, nte da ja u. Nε di japi da yan u yan zäman'u 'bu da gäspra yu 'ye, bi 'yemp'u yu xädi a ra Jesús.

Bi ndex mahets'i a ra Jesús

¹⁹ Nε nu'bu mi gua a bi xih yu xädi, bi ts'ix bu mahets'i a ra Hmu, ne 'darpu ni conhui rá ts'edi Ojä. ²⁰ Nu'u yu xädi bi mba buya bi man ram hman Ojä hønbu go haru bi mba. Nε nu

ra Hmu bi japi da zä da ma xan ho ne bi japi da 'yot' yu hmepya 'dahma da 'yec'yei yu ja'i yám hman u. Nε hønt'a dí xi ahu ya.

LUCAS Ran ho Ma'da'yo bi 'Yo't'a ra Lucas

'Be'a í 'yo't' rá sòcuq ra Lucas

¹ Dí paçã xun ngu yu ja'i bi 'yo't' yu sòcuq ngue i man'a bin ja 'bũ mím 'bũcua ja ra ximhãi ra Cristo. ² Nu'ũ bi 'yo't'ũ, tengu thofo bi xãngahũ u bi nuse 'bũ mi 'yot' rá 'befi ra Cristo, ne tengu thofo bi man'ũ hõnbũ go hapũ. ³ Necã dra Lucasgã dí o't'na ra sòcuq ngue im man'a bin ja, ne dí pen'na i, Hague Teófilo, ma amigo i xun ho. Ne dá änzehẽ yu ja'i to'o bi nu 'be'a gã bin ja. Ne emme dá hongã 'be'a nt'o't'i gã mi'da yu sòcuq, janangue'a da bõmanho 'be'a dí o't'ã. ⁴ Nguetho din nde gui paði xun ho ngue majuqni a bi sãn'na i.

Rãm 'behni Ojã bi ma dim 'bũh ra Xuua

⁵ Nu'ũ yu pa min ts'ut'abi ra Herodes bũ ja ra xequi Judea, mi 'bũpũ n'da rá mbãjã yu judío, ra Zacarías a. Madim pehmbũ n'dan nets'i yu mbãjã bi dam'ma ra mbãjã Abías. Nu'a ra Elisabet, rá xisu ra Zacarías, gue'a n'da rãm bom'beto ra Aarón a, ngue ra hmumbãjã maya'bũ. ⁶ Nu'a ra Zacarías ne ra Elisabet, gãtho yonja'i. Ojã bi numanho u, nguetho xun ho yũ mbũi, ne mi ot'e gãtho yũn t'gdi Ojã. ⁷ Nu ra Elisabet ne ra Zacarías, xun daç'yei u ne xinga n'dandĩ mi 'bũh rá t'ũhni a ra Elisabet.

⁸⁻⁹ Ne nu'bũ xõn zõn ra pa dim pepũ ja ra danijã u n'dan nets'i yu mbãjã bi dũ'ma ra Abías, janangue'a madim pepũ ra Zacarías. Ne zã mi thahna n'da ra mbãjã, ngue da yũrpũ man'da mbo ra danijã da 'yuh yu xiza yũmanho. Ne gue'a ra Zacarías bi mba nthahni ngue da yũrpũ mbo. ¹⁰ Ne xun ngu yu ja'i mi 'bãpũ thi mi yãhũ Ojã 'bũ ra ora bi 'yuh ra xiza ra Zacarías. ¹¹ Ne 'bex bi zõ a n'da rãm 'behni Ojã bũ mi 'bãh ra Zacarías. Ne mi 'bãpũ rá hyo rán 'yei ra mexa guepũ mí uh yu xiza. ¹² Nu'bũ mi nu a bũya, emme bin su ne hingui paði 'be'a da bẽni. ¹³ Ne nu'a rãm 'behni Ojã bi 'yẽmbi:

—O guín su Zacarías, nguetho bi 'yõ Ojã 'be'a guí ãpi, nãgue ni xisu ra Elisabet din hãt'ũhni ne dim 'bũ a n'da rá ts'unt'ũ, ne gui xip rá thuhu dí Xuua. ¹⁴ Ne gan johya ne emme da hyu ni mbũi, ne xun ngu yu ja'i din johya 'bũ bim 'bũi. ¹⁵ Nguetho Ojã di un ra 'befi nuixte a. Ne nu'a, hin da zi ra vino xinga gue'a ra seí, ne din 'youi rá Hogandãhi Ojã gue'bũ go bim 'bũi. ¹⁶ Ne nu'a rá 'befi da 'yot'e, gue'a dí jãpi xun ngu yu ja'i israel di pãh yũn 'yomfẽni ne da 'yẽc'yei Ojã ra Hmu. ¹⁷ Ne nu'a ni t'ũhni bam 'bet'o a 'bũ bá ħ ra Hmu mahẽts'i, ne din ja rá ts'edi tenguthofo ra põngahyã Eliãs, ne di jãpi din hocpahũ yũ

t'ũhni u yu ja'i. Ne nu'ũ nzãi hingui øde 'be'a pa nsifi, di jãpi da 'yõde. Ne nãgue rãm hman ra Xuua di pãh yũn 'yomfẽni yu ja'i n'dahma da zã da zimanho ra Hmu 'bũ bá ħe, bi t'ẽmp'a ra Zacarías 'bũ min yãui rãm 'behni Ojã.

¹⁸ Nu ra Zacarías bũya:

—Hague dán zã ga paçã a guí xiqui nguetho xtãn daç'yeigã ne'a ma xisu, bi 'yẽna.

¹⁹ Nu rãm 'behni Ojã bi 'yẽmp'a bũya:

—Nugã dí Gabriel ne dí 'bãcã bũ ja rá hmi Ojã, ne Ojã bá pengã gue ga xi a ran ho din ja ahũ. ²⁰ Pe nuya, gan gore ya, nguetho hin guí ěc'yei a dí xi i. Nuya hin da zã gan yũ astague'bũ go bin ja a dá xi a i, nguetho gãtho din ja a dá xi a i, bi 'yẽn'a rãm 'behni Ojã.

²¹ Nu yu ja'i mi 'bãpũ thi, mi t'õ'ma ra Zacarías, ne him mi pa'ũ hanja him 'bexque põni. ²² Ne nu'bũ mi bõm bũ ra Zacarías hingui sã din yã, hõnt'a bi uãnda rá 'yẽ. Nu yu ja'i bi bãh pũya ngue bi nu n'da ran t'uti bũ mbo.

²³ Ne nu'bũ mi guah yu pa dim pepũ ra Zacarías bi mba rá ngu bũya. ²⁴ Ne bin hãt'ũhni ra Elisabet, ne nubũya hin hapũ í mba an cat'a zãna, bim 'bõtho bũ rá ngu. Ne bi 'yẽna: ²⁵ “Xun ngu rá mate bi 'yõrcã Ojã, nuya him man da zangã yu ja'i nguetho dim 'bũ a n'da ma t'ũhni ya,” bi 'yẽnse.

Rãm 'behni Ojã mahẽts'i bi ma dim 'bũh ra Jesús

²⁶ Nu'bũ mi tho i cat'a zãna, nu'a Ojã bi mbehn mahõn'a a rãm 'behni ngue í Gabriel. Bi mbehn pũ ra hnini Nazaret bũ ra xequi Galilea. ²⁷ Nu'a, bi zõm bũ mi 'bũ a ra María. Nu ra María xinga n'dandĩ bin yãui n'da ran 'yohũ, pe ya mi ãn'na ra José, n'da rãm bom 'beto ra ts'ut'abi David a. ²⁸ Nu rãm 'behni Ojã bi zengua, bi 'yẽmbi:

—Nu'i María ya bi 'yot'a n'da rá mate Ojã ne guín 'youi a. Pe man'da bi jãp'a Ojã xinda gue'ũ gãtho mi'da yũ xisu, bi 'yẽmbi.

²⁹ Nu'a ra María 'bũ mi nu rãm 'behni Ojã, bin su ne bin 'yomfẽni 'be'a ním bõn'a bi sifi.

³⁰ Nu rãm 'behni Ojã bi 'yẽmp'a bũya:

—O guín su Maria nguetho guín 'youi rá mate Ojã, ³¹ ne dim 'bũ a n'da ni Ts'unt'ũ ne gui xip rá thuhu ra Jesús. ³² Ne nu'a, din ja rá ts'edi ne da fãdi ngue rá Ts'unt'ũ Ojã tãte thofo rá ts'edi. Ne nu'a Ojã di jãpi din ts'ut'abi tengu rãm bombõta ngue ra David. ³³ Ne di manda yu ja'i israel gãtho yu pa hin jãm'bũ da guah rá ts'edi a, bi 'yẽn'a rãm 'behni Ojã.

³⁴ Nu ra María bi 'yẽn'a:

—Hague dán zã din jabũ ne hin jãm'bũ dán yã'be n'da ran 'yohũ, bi 'yẽna.

³⁵ Pe nu rãm 'behni Ojã bi 'yẽmp'a:

—Nu rá ts'edi rá Hogandãhi Ojã di ja i gui tĩn ni t'ũhni, ne nu'a dim 'bũi, rá Ts'unt'ũ Ojã

a. ³⁶ Ne'a ni meni ra Elisabet xan dəc'yei a, pe dim 'bu a n'da rá ts'ant'ü. N'dato zana ya i ha'a rá t'uhni ne mi en yu ja'i ngue hin jam'bu da dın rá t'uhni. ³⁷ Nu Oja gátho sá da 'yot'a, hin'yü 'be'a gue hingui sá da 'yot'e, bi 'yén'a rá m'behni Oja.

³⁸ Nu'a ra María bi 'yén'a:

—Nugá rá 'yehégá Oja, nu'bu gue'a in nde Oja, da 'yörque gátho guim ma, bi 'yén'a.

'Bex bi mbeng mahets'i rá m'behni Oja buya.

Ra María bi mba bi zengua ra Elisabet

³⁹⁻⁴⁰ Nu'a ra María buya, 'bex bi mba bi zengua yá meni mí 'bupü ja yu nyuni bu ra xequi Judea, gue'a ra Zacarías ne rá xisu ra Elisabet. ⁴¹ Ne nu'bu mi mba ma zengua ra Elisabet, 'bexque bi 'yan'a rá t'uhni mí o rá mbüi. 'Bex bin 'youi rá Hogandahi Oja ra Elisabet buya, ⁴² ne bi 'yén'a:

—Oja man'da bi jap'i i María, xinda gue'u mi'da yu xisu. Ne nu'a ni ts'ant'ü dim 'büi, majapi a. ⁴³ Pe xan ngu ra mate gá 'yörque ngue gá zenguagui, nguetho gue'e rá mbe a ma Hmu. ⁴⁴ Ne dí padi gue'e rá mbe a ma Hmu nguetho nu'bu má öcä nin zengua, 'bex bin johya a ra t'uhni o ma mbüi ne bi 'yani. ⁴⁵ Bi jap'a Oja nguetho gá 'yéc'yéi a bi xi i, ne majuani da 'yot' Oja a bi xi i, bi 'yén'a ra Elisabet, bi 'yemp'a ra María.

⁴⁶ Nu ra María buya bi 'yésa Oja ne bi 'yén'a:

Emme dí éspa Oja ma Hmu,

⁴⁷ ne din johya ma mbüi nangue Oja mam pörpate.

⁴⁸ Nguetho Oja bi bängá ngue dra hyoya 'yehégá, ne gátho yu ja'i da 'yengui dá tngá rá mate Oja.

⁴⁹ Xan ngu ran ho bi 'yörca Oja madá rá ts'edi, ne xan hotho a. ⁵⁰ Ne da nu rá yembüi to'o gátho da numansu a.

⁵¹ Nu Oja nuixte tho yán t'öt'e, bi 'berpa yé ts'edi ü din yézehe ngue im bēni jase yé ts'edi.

⁵² Ne bi 'berba yé ts'edi yu ts'ut'abi,

ne go bi un yé ts'edi yu ja'i thoho.

⁵³ Ne bi japi da ba ü to'o i honi da bađi, pe nu'ü to'o him bi hyoni da bađi bi japi di 'be'ü.

⁵⁴ Ne nu Oja bi mbäxcahu ya ngue dyu ja'i israelgähu,

ngue bi 'yēnjü yá t'uhni gahü a, ne him bi pumbēni a ran ho bi ma da 'yörcahu.

⁵⁵ Pe bi 'yot'e tengutho ho bi si a ra Abraham ta t'örcahu,

yám bom'betöju, gátho yu pa mazai, bi 'yén'a ra María 'bu mi 'yésa Oja.

⁵⁶ Ne nu'a ra María hyuzna bi gopü rá ngu ra Elisabet, m'bejua bi mbeng bu rá nguse.

Bim 'buh ra Xuua Nxixyá

⁵⁷ Ne bi zön ra pa dim 'bu a rá ts'ant'ü ra Elisabet. ⁵⁸ Ne gátho yá meni ne yá menguhu bin johya 'be'a bi 'yörpa Oja a ra Elisabet, ne bi zöm bu rá ngu bi zengua a. ⁵⁹ Nu'bu mi gua'an hyäto pa xím 'bu a ra t'uhni, bi mba nts'its'i da thecua rá xifani. Ne gátho ü mi 'bupü, bi ma da hyänba rá thuhu rá ta ngue di Zacarías. ⁶⁰ Pe nu rá mbe bi ma ngue hin da zá, pegue jatho da hyux rá thuhu ngue dí Xuua. ⁶¹ Ne gátho mi 'bupü bi 'yén'a:

—Pe njo'o n'da ni menihu í Xuua, bi 'yēmbi.

⁶² Ne nu'ü, bi uän yá 'yē, bi 'yän'na rá ta: “Be'a rá thuhu a ni t'uhni,” bi 'yēmbi. ⁶³ Nu rá ta buya bi 'yäh ra söcuä ne bi 'yo't'a n'da ram hma ngue bi 'yén'a: “Dí Xuua a ma t'uhni.” ⁶⁴ 'Bex bi zá bin yá mahön'a ra Zacarías buya, ne bi 'yésa Oja a. ⁶⁵ Ne bi hyonya thoho gátho mi 'bupü. Ne gátho yu ja'i mi 'bupü ja yu nyuni a ra xequi Judea bi 'yö a bin ja. ⁶⁶ Ne gátho bin 'yomfēnise 'be'a da 'yot'a ra t'uhni, nguetho Oja bi japi.

Bi 'yésa Oja ra Zacarías 'bu mim 'buh rá t'uhni

⁶⁷ Ne bin 'youi rá Hogandahi Oja ra Zacarías, ne bim pöngahyá a, bi 'yén'a:

⁶⁸ Emme dí éspa Oja ra Hmu nguetho bi bēnjü

dyu ja'i israelgähu, dyu judío hu, ngue da yanju.

⁶⁹ Ne nanguéhna ma t'uhni bim 'büi, janangue'a dí padi him ma ya'a ba penga mam pörpatehu i ja rá ts'edi, rá m bom'betö ra ts'ut'abi David a.

⁷⁰ Gue'a bi bēnba Oja ü yá pöngahyá maya'bu thoho,

⁷¹ ngue bi ma da yanju nanguē man sui hu,

ne nanguē gátho ü i numan'uju.

⁷² Pe nu Oja bi huéc'ü mam bombötahü,

ne him bi pumbēni ran ho mi éna da 'yörcahu.

⁷³ Ne majuani da 'yot' Oja a bi xih mam bombötahü ra Abraham,

⁷⁴ ngue bi xifi da yanju nanguē ü man sui hu, ne hin ga su ga thändehü a Oja buya.

⁷⁵ Janangue da gohi xan ho ma mbüi hu dá nu a Oja, ne ga öthu ra hogam'büi bu ja rá hmi.

⁷⁶ Ne nuna ma t'uhni, da 'yēmb yu ja'i rá pöngahyá Oja mahets'i,

ne da xih yu ja'i di päh yän 'yomfēni, da dö'ma ra Hmu.

⁷⁷ Ne da xi ü da mba ma punbi yá ts'oqui,

ne da mba nhyani.

⁷⁸ Gátho da 'yot' Oja nguetho di huégahü

ne ba pengahü ra Hmu ngue guese rán nequi ma mbüi hu.

⁷⁹ Ne gue'a di yörpa yá mbüi ü i 'bupü ja ra 'bexui

ne i 'yo bu ja rá 'yu ran däte,

ne da zixpu ja ran nequi, bi 'yɛn'a ra Zacarías 'bu mim pɔngahya.

80 Ne nu rá t'uhni, ngue ra Xuua, bin te mán zaqui ne bin te rá mbai nangué Oja. Ne nu'bu min te, bim 'bupu ja ra dapo asta gue'bu go bi zɔn ra pa bi dɔmp' rá 'befi bi xi Oja, guerep' 'buh yá mi'israelhu.

2

Bim 'bu'a ra Jesús

1 Nu'bu mím 'buh ra Jesús, gue'u yu pa bin ja ra dapede bi 'yot'a ra hmuts'ut'abi ngue ra Augusto César. 2 Ne gue'u yu pa bin ts'ut'abi ra Cirenio bu ja ra xequi Siria, ne gue'u yu pa ja bi du'mi bi 'yot' ra pede u. 3 Gátho yu ja'i bi mba bu ja rá hnini zehé yám bombóta ngue da thuspa bu yá thuhu. 4 Janangué nu ra José bi nexpu ja ra hnini Nazaret ngue ra xequi Galilea, ne bi mba bu ja ra hnini Belén ngue ra xequi Judea, nguetho guerep' rá hnini a rá m bombóta a ra José, ngue ra David. 5 Ne bi mba da thuspa bu rá thuhu. Bi mbe a ra María rá xisu. Pe nu'a ra María ya min hat'uhni a. 6 Ne nu'bu mi zom bu ja ra hnini Belén, bi zɔn ra pa dim 'buh rá t'uhni buya. 7 Ne bim 'bu a rá mbadi ts'ant'u a ra María ngue ra Jesús. Ne bi mbant yu bazu, ne bi cãrpã ja rán ts'adethã yu fani bu ja ra ngumfani, nguetho hin'yu bu din säya bu ja n'da ra ngu.

Yám 'behni Oja bi xih yu mbãnde'yo ngue bim 'buh ra Jesús

8 Nu'a ra xui a buya, mi 'bupu hãntho ra hnini Belén 'da yu mbãnde'yo, madí jamansu yá de'yo u. 9 'Bex bi nu n'da rá m 'behni Oja u, ne bi yorpu rán nequi Oja bu 'bui, ne emme bin su'u. 10 Pe nu'a rá m 'behni Oja bi 'yemp'u:

—O guín suhu, nguetho bá ɛcã ga xi ahũ n'da ram hma gue di ja ahũ gan johyahũ gyá ja'ihu ua ja ra ximhá. 11 Nu bu ra hnini Belén, ngue rá hnini ra David, ja bim 'bu'a nim pɔrpatehu, gue'a ra Cristo ra Hmu bi ma ba pen'nahũ Oja. 12 Ne nu'bu gá tĩmhbu n'da ra 'uere xí jãrpũ ja rá yãza yu fani m'bant'i yum 'bahni, gue'a gã pãhmbu a buya, bi 'yɛn'a rá m 'behni Oja 'bu mi 'yemp'u yu mbãnde'yo.

13 'Bex bi nequi n'dan nets'i yám 'behni Oja, bi 'yɛspa Oja ngue bin tuhu, ne bi 'yɛn'u: 14 Nuixte rá ts'edi Oja mahɛts'i.

Oja da hyurpa yú mbai gátho u i 'bucua ja ra hái, hont'a go to'o da hyãn'a rá mate, bi 'yɛm 'bu min tuhu.

15 Ne bi mbeng mahɛts'i yám 'behni Oja buya. Ne nu'u yu mbãnde'yo bin 'yemp'u buya:

—Ga mbãhá bu ja ra hnini Belén, ga nuhu a bin ja ngue bi jajũ ra Hmu ga pãhmbu.

16 Bi mba n'dihũ u buya, ne bi dĩm bu a ra María ne ra José ne ra 'uere. Ne nu'a ra uere mi o bu ja rá yãza ra fani. 17 Ne nu'bu mi

nu'u yu mbãnde'yo buya, bi mam bu a xí xih rá m 'behni Oja nangué ra t'uhni bim 'bui.

18 Ne gátho u bi 'yot'a bi man'u yu mbãnde'yo, bi hyonya thoho u. 19 Pe nu'a ra María, bi bẽm bu mbo rá mbui 'be'a gátho bin ja. 20 Ne nu yu mbãnde'yo bi mbeng buya, ne bi 'yɛspa Oja, ngue gátho bin ja u 'be'a gátho bi sifi, ne xí nu.

Bi mba ma dãpi Oja a ra 'uere Jesús bu ja ra danija

21 Nu'bu mi gua'an hyãto pa xím 'bui, bi thecua rá xifani ra 'uere, ne bi thuspa rá thuhu dí Jesús, ne ngue'a xí xih rá m 'behni Oja a ra María 'bu hin ní hyã rá t'uhni.

22 Ne nu'bu mí gua'a ra pa nts'ãnni da dɔ'ma ra María, tengu bi man yán t'ɛdi ra Moisés, ya i sä da mba bu ja ra danija bu Jerusalén. Ne bi zixa rá t'uhni u ngue di dãp Oja. 23 In ja bu bi 'yot'e nguetho ne'a i mam bu ja rán t'ɛdi ra Moisés, ngue: “Gátho yu mbadi ts'ant'u da mba ma dãpi Oja.” i ɛm bu ja yun t'ɛdi. 24 Ne bi hyãxa n'da ra 'bɔts'e bu ja ra danija tengu bi mam bu ja rán t'ɛdi ra Moisés ngue i ɛna: “Yoho yu t'azu uague yoho yu ts'ãha ngue da hyo bu ja nijã to'o im 'buh yá t'uhni.”

Nu ra Simeón i thex ra 'uere Jesús

25 Ne mi 'bupu Jerusalén n'da ran 'yohu i Simeón, ra hocjã'i a, mi numansu Oja ne mi tɔ'ma ra pa ngue da mba nhyãni u yu ja'i israel, ne min 'youi rá Hogandãhi Oja a.

26 Nu rá Hogandãhi Oja bi bẽnba ra Simeón gue hin da du asta gue'bu go da nu'a rá Thahni Oja ba pehni ngue ra Cristo a. 27 Ne nu'a rá Hogandãhi Oja bi bẽnbi da zom bu a ra Simeón bu ja ra danija 'bu mi zom bu rá ta ne rá mbe di dã'a ra Jesús. 28 Nu ra Simeón bi dexa ra 'uere ne bi 'yɛspa Oja buya, bi 'yɛna: 29 Ma Hmu i, pe hin te dím bẽngã 'bu ga tugã ya,

nguetho dá nugã na gá xiqui ngue ga nugã, ni 'yɛhegã.

30 Nuya dá nusegã mam pɔrpatehe,

31 ngue gá sãnni ngue da yãnba yú te u to'o da bãh na.

32 Nuna di japi da nu ran nequi u hing yu judío,

ne gue'a dí t'ɛscahe dyu ja'i israelgãhe, dyu judíohe, bi 'yɛn'a ra Simeón 'bu mi dexa ra 'uere Jesús.

Bim pɔngahyã ra Simeón 'bu mi nu ra Jesús

33 Nu ra José ne rá mbe ra Jesús bi hyonya thoho 'be'a bi man ra Simeón nangué'a ra 'uere. 34-35 Nu ra Simeón buya, bi 'yãp Oja da 'yɛnsã rán japi ra José ne ra María, ne bi 'yɛna:

—Nuna ra t'uhni 'bu din dãn'yohu nts'ãnni xun ngu u yú mi'israelhu dim 'bedi 'bu hin da numanho. Pe nu'u to'o da numanho da yãn'a. Guehna dí fãdi 'be'a im bẽm bu mbo yú

mbúi n'da ngu n'da yu ja'i. Ne nu'i María, gui nu ra dumbúi xun u tho ngue 'be'a da t'ørpa na ni ts'unt'u, bi 'y'en'a ra Simeón.

Ne'a ra Ana bim pøngahyq 'bu mi nu ra Jesús

³⁶ Ne'a n'da ra daç'yei xisu ngue í Ana mi 'bupu ja ra danija, ne'a xin rá pøngahyq Oja a. Nu'a, rá t'ixu ra Fanuel a, rám bom'бето ra Aser ngue n'da rá ts'unt'u ra Israel. Nu ra Ana, nu'a nyoto jeya bim 'buhmi rá ndø ne 'bex bi du. ³⁷ Ne bim 'buse goho 'däte ma goho njeya, ya xun daç'yei a. Ne nu ra Ana, mi zam bu ja ra danija a. Min yaui Oja ra pa ne ra xui, ne ja yu pa him mi sihme 'bu i thande Oja. ³⁸ Nu'bu min yahu ra Simeón ra María ne ra José, bi zøm bu ra Ana, ne 'bex bi xi Oja jamadi 'bu mi nu'a ra 'uere, nguetho bi baði gue yá yante u. Janangue'a bi 'yemp'u to'o mi tøm'p' yá yante ngue ya bi zøm ya.

Bi mbenc'a ra José bu ra hnini Nazaret ne rá xisu

³⁹ Nu'bu mi 'yot'u gátho mi man rán t'ëdi Oja ngue da 'yot'e, nu ra José ne ra María bi mbeng bu ja ra hnini Nazaret bu ja ra xequi Galilea. ⁴⁰ Ne nu'a ra t'uhni bin te mán zaqui a, ne mi ja rán 'yomfëni xun ho. Ne emme bi jap Oja a.

De'mayon jeya pe'ts'a ra Jesús 'bu mi mba bu ja ra danija

⁴¹ Nu ra José ne ra María zai n'dandj n'da jeya i pa bu ja ra hnini Jerusalén da nu ra dæpeti ngue ran dæbaxjua. ⁴² Ne nu'bu mi mbe'ts'a 'de'mayon jeya ra Jesús, bi mbähä bu ja ra hnini Jerusalén ngue da nu ra dæpeti bu. ⁴³ Nu'bu mi gua'a ram peti, bi mbeng bu yá ngu yu ja'i. Ne nu'bu mi mba bu 'yu ra José ne ra María, him mi pa'u ngue bá copu a ra Jesús. ⁴⁴ Pe mim be'ni min 'yohu yá amigo. Ne n'dapa bin 'yo bu ja ra 'yu. Ne nu'bu mín de bin säya buya, ne njo'o bu ra Jesús. Ne nu rá mbe ne rá ta bi 'yän'du yá amigo: "Ha gbän 'yohu a ra Jesús," ne'u yá meni bi 'yänni. ⁴⁵ Pe him bi ðini, janangue'a bi mbeng bu Jerusalén, bi hyom bu.

⁴⁶ Ne ná hyupa buya ja bi ðim bu ja ra danija. Mi 'buhmbu bu yu xänbate nijä. Ne nu'a ra Jesús mi øde 'be'a mi man'u ne bi 'yän yun t'änni 'be'a bi 'yøde. ⁴⁷ Nu yu xänbate nijä buya bi hyonya thoho nanguie gátho 'be'a mi pa'a ra Jesús. ⁴⁸ Ne nu'a rá mbe ne ra José, bi hyonya thoho 'bu mi nu i yahu yu xänbate. Nu'a rá mbe bi 'yembi:

—Ts'unt 'u, hanja in jabu gá 'yørca'be, nguetho nu'a ni ta necä emme dá hon'a'be ne mi tu ma mbui'be.

⁴⁹ Nu ra Jesús bi daði:

—Pe nde'bu hin xquí hyongüi, nguetho gui pahmi ngue jatho ga øt'ä rá 'befi ma Ta.

⁵⁰ Pe nu'u, him bi baði 'be'a nam bøn'a bi man'a.

⁵¹ Pe nu'a ra Jesús 'bex bi mbähä bu ja rá ngu bu ra hnini Nazaret, ne nzai mi øt'a i pa nsifi. Pe nu'a rá mbe mim be'nto bu ja rá mbui 'be'a gátho bin ja. ⁵² Nu ra Jesús, in te rá ja'i ne in te rán 'yomfëni. Ne gátho yu ja'i mi numanho a ne'a Oja mi numanho a.

3

Xuua Nxixyq bi du'mi bi man rám hma Oja bu ma'ueni

¹⁻² Nu'bu ná 'de'ma cut'a njeya in ts'ut'abi ra hmuts'ut'abi Tiberio, ne bin yaui Oja ra Xuua bu ja ra dapo mi 'bui, bi xifi di dæmp'a rá 'befi. Ne gue'a ra Xuua rá ts'unt'u ra Zacarias a. Ne guet'a ra jeya bin ts'ut'abi ra Poncio Pilato bu ja ra xequi Galilea, ne n'dat'a ra jeya bin ts'ut'abi a ra Felipe bu ja ra xequi Iturea ne ra xequi Traconite. Nu'a ra Felipe ngue rán 'yohu ra Poncio Pilato. Ne guet'a ra jeya a bin ts'ut'abi ra Lisanius bu ja ra xequi Abilinia. Ne 'dat'a ra jeya mi ngarpa mbäjä ra Anás ne ra Caifás bu Jerusalén. ³ Ne nubuya, bi dæmp' rá 'befi ra Xuua Nxixyq, bin 'yo bu n'danguadi ra dæthe Jordán ne bi xih yu ja'i di päh yän 'yomfëni nanguie yá ts'oqui, n'dahma da mba ma punbi. Ne bi xifi din xixyq buya. ⁴ Ne guehna ra Xuua bi man'a ra Isaias 'bu mi 'yëna:

N'da ra ja'i din ya bu ja ra dapo ne da 'yëna: "Dami päh nin 'yomfënihu, ga simhbu ra Hmu mi ts'utho da zøcua.

Dami hoc ni mbuihu, ga tømhbü xun ho.

⁵ Tengu yu mbothäi ne yu t'øhø din juäni tengu n'da ra 'yu i pa ma hoqui, hingui ndaxni, i ugentho, din ja bu ni mbuihu. ⁶ Ne gátho yu ja'i da nu'a ram pørpate bu pend Oja," da 'yëna, bi 'yën'a ra Isaias.

⁷ Ne bi zøm bu yu ja'i bu 'buh ra Xuua ngue in nde din xixyq u. Ne nu ra Xuua bi 'yemp'u:

—Nu'ahu tengu thoho 'bu gyá pozahu, ne gui enschu hin guin nuhu rá muui ni ts'oquihu 'bu gan xixyqahu, ne hin gui hoc ni mbuihu. ⁸ Pe nte di muui 'bu gui emhbü gán yambhu ngue ya nim bombøtahu ra Abraham. Pe nehya yu do i 'bongua mi sä xtä 'yëna yá t'uhni ra Abraham gue'bu gue'a xtän nde Oja a. ⁹ Ne nu'a to'o gátho him bi päh yän 'yomfëni nanguie yá ts'oqui, tengu'bu yu za ngue hingui ho yän dät'o. Ne nu rán ts'onza Oja ya mahoqui xun ho ngue da 'yex'u yu za hingui ho yän dät'o, ne da thøspu ja ra sibi din zø, bi 'yën a ra Xuua.

¹⁰ Nu yu ja'i buya, bi 'yën'u:

—'Be'a sä ga øt'ähe 'bu, bi 'yemp'a ra Xuua.

¹¹ Nu ra Xuua bi daði:

—Nu'a to'o i ja yoho yá pahni, di un'na n'da to'o hin'yü rá pahni. Ne nu'a to'o i ja 'be'a da zi, di unni ts'u a to'o hin'yü da zi, bi 'yëna.

¹² Ne'u 'da yu hyaçahäi xí zøm bu ngue in nde da ma yu xixyqabi, bi 'yän'du:

—Xänbate i, 'be'a sä ga øt'ähe.

¹³ Nu ra Xuua bi ðati:

—'Yo guí huspahü man'da ra renta, pe hønt'a i man rán t'edí ra häi gui hyajú.

¹⁴ Ne'ü 'da yu dofui bi 'yänni:

—Necähe, 'be'a sä ga øt'ähe, bi 'yçn'ü.

Nu ra Xuua bi ðati:

—O guí haçuahü ra mbeti yu ja'i nanguie ni ts'edizeçehü. Ne o gadí yafu n'da ra ja'i 'bü guí pahmbü him majuñi a guí mamhbü. Ne hün guim bæmhbü ngue man'da çmme xün ngu gui taçmbü, pe hønt'a nin zäbi gui taçmbü, bi 'yçn'a ra Xuua.

¹⁵ Ne xün ngu ü ngue mi tøm'a ra Cristo mim bænsë ü ngue çmbi ra Cristo a ra Xuua.

¹⁶ Pe nu'a ra Xuua bi 'yçmp'ü:

—Nugä dí xixyá ahü ngue ra dehe thoho, pe ba ç'a n'da ja rá ts'edí xinda gueçá, hin dí säcá tengu a. Nu'a di hoc'ahü nanguie rá Hogandähi Ojá tengu'bü xti hoc'ahü ra sibi.

¹⁷ Ne da huahn'dü yu ja'i tengu 'bü i pa nt'ei yu trigo. Nu rá xi di 'uec ran ðahi, ne nu yu trigo da mba m'be'ts'i, pe nu yú xi da t'upü ja ra sibi njám'bü i huç't'i, in jabü da 'yøt' 'bü bi huahn yu ja'i a ra Cristo, bi 'yçn a ra Xuua.

¹⁸ Ne xün ngu mi'da yüm hma bi xi ü yu ja'i nanguie ran ho ma'da'yo. ¹⁹ Pe nu ra Xuua bi ðamhyá ra ts'ut'abi Herodes nguetho nu ra Herodes bi zin'a rá 'bepozeçe, ngue rá xisu ra Felipe, i Herodías a ra xisu. Ne hinga hønt'a pe xün ngu mi'da yün ts'o bi 'yøt'a, jananguie bi ðamhyá. ²⁰ Pe nu ra Herodes man'da xün ngu rá ts'oçui bi 'yøt'e nguetho bi got'a fädi a ra Xuua.

Ra Jesús bin xixyá

²¹ Nu'bü mi xixyába yu ja'i a ra Xuua, ne'a ra Jesús bi mba bü, bin xixyá. ²² Ne nu ra Jesús 'bü mi yauí Ojá, 'bex bá xoh mahçts'i ne bá çá a rá Hogandähi Ojá tengu n'da ra t'azü, ne bi zoxpü ja rá ja'i ra Jesús. Ne bi t'ø'a n'da ra nde mahçts'i bi 'yçna:

—Nu'i ma Ts'unt'ü i, çmme dadí huç'ç'i i, ne dí numanho i, bi 'yçn Ojá.

Nu'ü yám bombøta ra Jesús

²³ Nu ra Jesús mi pe'ts'a n'däte ma'det'a nçyëa 'bü mi ðamp' rá 'befi ua ja ra häi. Nu yu ja'i mim bæni rá ts'unt'ü ra José a ra Jesús. Ne nu ra José rá ts'unt'ü ra Elí a. ²⁴ Nu ra Elí, nu'a rá ta, gue'a ra Matat a. Nu ra Matat, nu'a rá ta gue'a ra Leví a. Nu ra Leví, nu'a rá ta gue'a ra Melqui a. Nu ra Melqui, nu'a rá ta gue'a ra Jana a. Nu ra Jana, nu'a rá ta gue'a ra José a. ²⁵ Nu ra José, nu'a rá ta ra Matatías a. Nu ra Matatías, nu'a rá ta ra Amós a. Nu ra Amós, nu'a rá ta ra Nahum a. Nu ra Nahum, nu'a rá ta ra Esli a. Nu ra Esli, nu'a rá ta ra Nagai a. ²⁶ Nu ra Nagai, nu'a rá ta ra Maat a. Nu ra Maat, nu'a rá ta, ra Matatías a. Nu ra Matatías, nu'a rá ta ra Semei a. Nu ra Semei, nu'a rá ta ra José a. Nu ra José, nu'a rá ta ra Judá a. ²⁷ Nu

ra Judá, nu'a rá ta ra Joana a. Nu ra Joana, nu'a rá ta ra Resa a. Nu ra Resa, nu'a rá ta ra Zorobabel a. Nu ra Zorobabel, nu'a rá ta ra Salatiel a. Nu'a ra Salatiel, nu'a rá ta ra Neri a. ²⁸ Nu ra Neri, nu'a rá ta ra Melqui a. Nu ra Melqui, nu'a rá ta ra Adi a. Nu ra Adi, nu'a rá ta ra Cosam a. Nu ra Cosam, nu'a rá ta ra Elmodam a. Nu ra Elmodam, nu'a rá ta, ra Er a. ²⁹ Nu ra Er nu'a rá ta ra Josué a. Nu ra Josué, nu'a rá ta ra Eliezer a. Nu ra Eliezer, nu'a rá ta ra Jorim a. Nu ra Jorim, nu'a rá ta ra Matat a. ³⁰ Nu ra Matat, nu'a rá ta ra Leví a. Nu ra Leví, nu'a rá ta ra Simeón a. Nu ra Simeón, nu'a rá ta ra Judá a. Nu ra Judá, nu'a rá ta ra José a. Nu ra José, nu'a rá ta ra Jonán a. Nu ra Jonán, nu'a rá ta ra Eliaquim a. ³¹ Nu ra Eliaquim, nu'a rá ta, ra Melea a. Nu ra Melea, nu'a rá ta, ra Mainán a. Nu ra Mainán, nu'a rá ta ra Matata a. Nu ra Matata, nu'a rá ta, ra Natán a. ³² Nu ra Natán, nu'a rá ta, ra David a. Nu ra David, nu'a rá ta, ra Isái a. Nu ra Isái, nu'a rá ta, ra Obed a. Nu ra Obed, nu'a rá ta, ra Booz a. Nu ra Booz, nu'a rá ta ra Salmón a. Nu ra Salmón, nu'a rá ta, ra Naasón a. ³³ Nu ra Naasón, nu'a rá ta ra Aminadab a. Nu ra Aminadab, nu'a rá ta ra Aram a. Nu ra Aram, nu'a rá ta ra Esrom a. Nu ra Esrom, nu'a rá ta ra Fares a. Nu ra Fares, nu'a rá ta ra Judá a. ³⁴ Nu ra Judá, nu'a rá ta ra Jacob a. Nu ra Jacob, nu'a rá ta ra Isaac a. Nu ra Isaac, nu'a rá ta ra Abraham a. Nu ra Abraham, nu'a rá ta, ra Taré a. Nu ra Taré, nu'a rá ta ra Nacor a. ³⁵ Nu ra Nacor, nu'a rá ta ra Serug a. Nu ra Serug, nu'a rá ta ra Ragau a. Nu ra Ragau, nu'a rá ta, ra Peleg a. Nu ra Peleg, nu'a rá ta, ra Heber a. Nu ra Heber, nu'a rá ta, ra Sala a. ³⁶ Nu ra Sala, nu'a rá ta, ra Cainán a. Nu ra Cainán, nu'a rá ta ra Arfaxad a. Nu ra Arfaxad, nu'a rá ta, ra Sem a. Nu ra Sem, nu'a rá ta, ra Noé a. Nu ra Noé, nu'a rá ta, ra Lamec a. ³⁷ Nu ra Lamec, nu'a rá ta, ra Matusalén a. Nu ra Matusalén, nu'a rá ta, ra Enoc a. Nu ra Enoc, nu'a rá ta, ra Jared a. Nu ra Jared, nu'a rá ta, ra Mahalaleel a. Nu ra Mahalaleel, nu'a rá ta ra Cainán a. ³⁸ Nu ra Cainán, nu'a rá ta ra Enós a. Nu ra Enós, nu'a rá ta ra Set a. Nu ra Set, nu'a rá ta ra Adán a. Ne nu ra Adán, bi zänd Ojá a.

4

Ra Jesús bi nu rán ts'äte ra zìthu

¹ Nu ra Jesús bi nexpü ja ra ðathe Jordán ne min 'youi rá Hogandähi Ojá. Ne nu'a rá Hogandähi Ojá bi bæni da mba bü ma'ueni bü ja ra ðapo. ² Ne nyote pa ne nyote xui bim 'bapü ja ra ðapo ra Jesús. Ne bi ts'äp rá mbü, bi zä'a ra zìthu. Ne xingui ts'ü bin sihmë gätho yu pa bim 'bapü, ne bin tumanthuhu büya. ³ Ne bi 'yçn'a ra zìthu:

—Nu'bu majuqani gue'e rá ts'ant'u Ojã, dami japi dim hme ra do 'bengua, bi t'ẽmp'a ra Jesús.

⁴ Nu ra Jesús bi ðati:

—Nt'o't'i bu ja rá m hman Ojã: “Hinga hont'a ra hme dí m 'bah yu ja'i pe ne'a gátho i man Ojã,” bi t'ẽmp'a ra zĩthu. Ne him bi 'yot'a bi sifi.

⁵ Pe nubaya, nu ra zĩthu bi zix a ra Jesús bu ja n'da ra t'ohõ xan hets'i, ne bi 'yuti hapu gátho 'bu'u ja yú ts'edi yu ts'ut'abi ua ja ra hai, ⁶ ne bi 'yẽmbi:

—Gátho guí nu ya ga 'da'a'i, nguetho ma mbetigã. Ya bin'daquí ne sã ga unni to'o gátho din nde ga unni. ⁷ Ne nu'bu gan ðanyahmu bu ja ma gua ne gui thãdegui, ga 'da a i gátho guín nu ya, i ẽn'a ra zĩthu.

⁸ Nu ra Jesús bi ðati:

—“Hont'a Ojã, ra Hmu, ga thãdehu ne ga õpahã rá 'befi a,” i ẽm bu ja rá m hman Ojã, bi 'yẽn'a ra Jesús.

⁹ Nubaya, nu ra zĩthu bi zix mahõn'a a ra Jesús bu ra hnini Jerusalén, ne bin tõpu magats'i thoho ra ðanijã. Ne bi 'yẽmbi:

—Nu'bu majuqani gue'e rá ts'ant'u i Ojã, damin sãqui, gui sonu hai, ne hin hapu gui 'uaqui, ¹⁰ nguetho nt'o't'i bu ja rá m hman Ojã:

Nu'a Ojã ba pen'du yám 'behni da mbãx'i i.

¹¹ Ne da bent'i i ne hin hapu gui 'uaqui, i ẽm bu ja rá t'ohni Ojã, bi 'yẽn'a ra zĩthu.

¹² Nu ra Jesús bi ðati:

—Pe ne'a i mam bu ngue: “Nu Ojã ma Hmuhu njongui sã da zã'a ngue da bã 'bu majuqani da 'yot'a im man'a,” i ẽm bu ja rá t'ohni Ojã, bi 'yẽn'a ra Jesús.

¹³ Nu'bu mi gua'a bi man yán ts'ãte ra zĩthu, bi 'uepaya, bi zo'a ra Jesús 'da yu pa.

Ra Jesús bi ðamp' rá 'befi bu ja ra xequi Galilea

¹⁴ Nu ra Jesús bi mbeng bu ja ra hai Galilea, min 'youi rá Hogandahi Ojã. Ne gátho yu ja'i mi 'buru bi 'yõ'a i õt' ra Jesús. ¹⁵ Ne bi xãba yu ja'i bu ja yu nijã, ne gátho bi numanho a.

Nu ra Jesús bi mba bu ja ra hnini Nazaret gepu bin te

¹⁶ Nu ra Jesús buya bi mba bu ja ra hnini Nazaret, gepu bin te. Nu ra pa ran sãya bi mba bu ja ra nijã tengu zã mi õpu hapu mí 'yo. Ne bim 'bãi ngue da neh rá m hman Ojã. ¹⁷ Ne bin t'un'na rá søcuã bi 'yo't'a ra põngahyã Isaías, ne bi tants'a ra søcuã gepu i ẽna:

¹⁸ Nu'a Ojã bi 'yenscã rá Hogandahi nguetho bi huangã ne bá pengã ga xih yu hyoya ran ho ma'da'yo.

Bá pengã ngue ga hurpa yú mbui to'o i ja yu dumbui.

Ne ga xocua u to'o xí bent'a ra zĩthu tengu'bu i ofãdi u.

Ga xocpa yán 'yomfeni yu ja'i ne da bã'a majuqani rá 'yu Ojã u.

Ne ga japi him man zã ran u u di nba yú hmu.

¹⁹ Ne ga xih yu ja'i ngue bi zõn ra ora da 'yõpa rá mate Ojã u, i ẽm bu ja rá søcuã ra Isaías gepu bi neh ra Jesús.

²⁰ Nu ra Jesús 'bu mi gua'a bi neh ra søcuã, bi mbants'i, bi uni da 'bes' mahõn'a ra søcuã. Ne bi hyuh paya ngue da xi u 'be'a mí mam bu. Ne gátho yu ja'i mi 'buru ja ra nijã bi hyet'a ra Jesús. ²¹ Nu'a bi 'yẽna:

—Nu'a dá necã ya, mi mam bu ja rá søcuã ra Isaías ngue mi ma din ja, ne bin ja a ya, nguetho dí 'bucã ua, bi 'yẽna.

²² Ne gátho yu ja'i bin yamanho nangue ra Jesús ne bi hyonya thoho nguetho mahotho a bi man ra Jesús bu ja ra nijã. Ne ẽn'u:

—Hanja ngubu i õt'e, ẽn'u nguetho im bẽni gue ra Jesús rá ts'ant'u ra Josẽ.

²³ Nu ra Jesús buya bi 'yẽmp'u:

—Masque guí nde gui xijã a ram hma i ẽna: “Grã 'yõthebate, damin hoczehe,” masque guí nde gui xijã a, nguetho guím bẽnsẽhu, hin dí õt'ua ja ma hnini zehẽ u yu t'õt'e nuixte tengu dá õt'ã bu ja ra hnini Capernaum, bi 'yẽna. ²⁴ Majuqani dí xi ahu, n'da rá põngahyã Ojã hingui hnumansu bu ja rá háizehe. ²⁵ Njabu bi 'yõt' ra põngahyã Elías 'bu maya'bu. Xun ngu yu xisu xí du yú ndõ mi 'bui ngue yú mijudíohu, gue'bu him bin 'ye hyu jeya made, ne bin ja ra thuhu bu. ²⁶ Pe him bi mbãx'a n'da ra xisu xí du rá ndõ bu ja rá háizehe, pegue bi 'ben bu ra hnini Sarepta gepu ra hai Sidón, da mbãx'a n'da ra xisu mi 'buru, bi 'yẽna. ²⁷ Ne ngutho bi 'yõt' ra põngahyã Eliseo, guexta' a xun ngu yú mijudíohu mi hẽmb ra t'acxa'ya, pe xinga n'da bi hoc'a ra põngahyã ngue yú menguzehẽhu, hont'a ra hmudofui Naamán, ra mengu bu ra hai Siria, bi hoqui, bi 'yẽn'a ra Jesús.

²⁸ Ne nu'bu mi man'a ra Jesús a bi ma, nu yu ja'i mi 'buru ja ra nijã ẽmme bin cue buya. ²⁹ Ne bi ndants'u bi bent'a ra Jesús ne bi zixpu mayã ra nyuni, im bẽni da hyõm bu ja ra mba'ye. ³⁰ Pe nu'a ra Jesús bi tho in de bu 'bah yu ja'i, ne bi zõpu u, ne hin te bin jap'a.

Bi hoc'a n'da ran 'yohu min 'youi ra zĩthu a ra Jesús bu ja ra nijã

³¹ Ne nu'a ra Jesús bi mbeng bu ja ra hnini Capernaum bu ja ra hai Galilea, ne i xãba yu ja'i 'bu ra pa ran sãya. ³² Ne gátho yu ja'i bi hyonya thoho nangue rán xãdi a, nguetho ra Jesús bi 'yuti xun ho ngue mi ja rán t'ẽdi gue'bu mi xãmbi.

³³ Nu n'da ra pa mi 'buru ra Jesús bu ja ra ðanijã ne mi 'buru n'da ran 'yohu min 'youi ra zĩthu, ne ẽmme nts'edi bi mbafi, ne bi 'yẽna:

³⁴—Gra Jesús, ra mængu Nazaret, 'be'a guí nde gui 'yorcahe, ha gui juaje ya. Nugä dí pãcã to'o i, rá Hogam 'behni Ojã i.

³⁵Ne nu ra Jesús bi 'yẽmbi:
—Damin hẽ ne gui pøm bu ja rá mbui na ran 'yohu.

Ne nu'a ra zĩthu nts'edi bi hyõmma häi ran 'yohu bu 'bäh yu jã'i ne bi bøm bu rá mbui ran 'yohu buya, pẽ hin haru bi unba ran 'yohu.

³⁶Ne bi hyonya thoho yu jã'i 'be'a bin ja na ran 'yohu. Ne bin 'yẽmzehe n'da ngu n'da: "Be'a ní ts'edi i ja na ran 'yohu ne i sä i hõn'a thi yu zĩthu," bin 'yẽmzehe u.

³⁷Ne bi t'õde gãtho ra xequi bu 'be'a bi 'yõt'a ra Jesús.

Ra Jesús bi hocpa rá suto ra Simón Pedro

³⁸Nu ra Jesús buya bi bøm bu ja ra nijã, bi mba bu ja rá ngu ra Simón Pedro. Ne nu'a rá suto ra Simón Pedro, xan u, nts'edi ra pa mi ja. Ne bi si a ra Jesús ngue xan u a ra xisu. ³⁹Nu ra Jesús bim 'bãru mi 'ben'a ra hyẽnni, ne bi ma ngue da bõn'a ra pa. 'Bex bi bõn'a ra pa, hin haru xan u buya. 'Bex bi ndants'a ra xisu ne bi hoc ran sihme, bi 'uĩn'u.

Nu ra Jesús bi hoqui xan ngu yu jã'i

⁴⁰Ne nu'bu mí yeh ra hyadi, gãtho yu hyẽnni bi ts'ixru 'buh ra Jesús. Ne 'bex bi yãn'u yu hyẽnni 'bu mi mba nthãdi n'da ngu n'da u, bi dã'a ra Jesús. ⁴¹Ne yu zĩthu min 'yohu 'da yu jã'i bi japi da bõn'u. Ne nts'edi i mba'u, i ẽn'u:

—Nu'i, rá Ts'ant'u i Ojã, bi t'ẽmp'a ra Jesús.
Pe nu ra Jesús him bi japi dín yã nguetho mi pã'u gue ra Cristo a ra Jesús.

Nu ra Jesús bi man rá m hma bu ra xequi Galilea

⁴²Ne nu'bu mi hyax buya, t'uxuditho bi mbase bu ma'ueni ra Jesús. Nu yu jã'i bi hyoni gue 'bu go mi dñi, ne him min nde'u da mba ra Jesús. ⁴³Pe nu'a ra Jesús bi 'yẽmp'u:

—Nugã jatho ga mbagã mi'da yu hnini, ga mam bu ran ho ma'da'yo, ga xih yu jã'i 'bepu ní manda rá ts'edi Ojã ua, jananjabu bá pengã Ojã, bi 'yena.

⁴⁴Ne bi thopu ja mi'da yu hnini ja ra xequi Galilea buya, ne bi mam bu rá m hma bu ja yu nijã.

5

Da yu mbahuq bi jap'a ra Jesús xan ngu bi de yu huq

¹Ne man'da ra pa, ra Jesús mi 'bãru ja ndendãdehe Genesaret. Ne ẽmmẽ mi du bu yu jã'i in nde da 'yõh rá m hman Ojã, ne hingui sä bu dim 'bã'a ra Jesús. ²Ne bi nu, i hõru yoho yu mbosa hin te i ja bu mbo. Ne bi zo'u yã mbeti bu ndenthe gue 'bu mi mben yã xit'ã. ³Nu'a n'da, rá mbeti ra Simón Pedro, ne bi hyu'a ra Jesús. Ne bi xi'a ra Simón da gon'i ts'u ra mbosa. Ne nu yu jã'i bim 'bãru

ndenthe u. Nu ra Jesús bi xãnba u yu jã'i buya. ⁴Ne nu'bu mi gua'a bi man ra Jesús bi 'yẽmp'a ra Simón:

—Dami thãm bu xan hẽ ra dehe, ne gui 'yem bu ni xit'ã. Gueru da zã gui the yu huq.

⁵Pe bi 'yẽn'a ra Simón:

—Xãnbate, gãtho ra xui dãm pẽmbe ne hin te dá thehe yu huq, pẽ nu'bu guim ma, ga ẽmhbe mahõn'a, bi 'yena.

⁶Ne bi 'yem buya, ne xan ngu bi de yu huq gue 'bu go mi mbudi bin tan yã xit'ã. ⁷Ne bi xi'u yã mimbahuqã di ze'i ts'u. Ne bi yuts'i gãtho yoho yã mbosa, ne in nde da dom bu mbo ra dehe yu mbosa nangu nãn hyu yu huq. ⁸Ne nu'bu mi nu ra Simón Pedro 'be'a bin ja, bin danyahmu bu ja rá gua ra Jesús, ne bi 'yẽmbi:

—Dami 'ue'i ts'u nangucã nguetho nugã drã dãdits'ouigã, bi 'yẽn'a ra Pedro.

⁹Ngubu bi ma nguetho bi hyonya thoho ngue xan ngu yu huq bi de. ¹⁰Ne'a ra Jacobo ne ra Xuua ngue yã ts'ant'u ra Zebedeo, bi hyonya thoho u. Ne nu'bu mi comhbã rá 'befi a ra Pedro. Pe nu ra Jesús bi 'yẽmp'a ra Simón:

—O guin su ne nuya gui du'mi gui hyon yu jã'i to'o da 'yẽc'yẽigui, bi 'yẽmbi.

¹¹Ne nu'bu mí zõm bu ndenthe u yã mbosa buya, bi den'a ra Jesús.

Nu ra Jesús bi hoc'a n'da mí hẽmb ra t'axca'ya

¹²Nu n'da ra pa mi 'bũru ja n'da ra hnini ra Jesús. Ne'a n'da ran 'yohu mi 'bũru, mi hẽmb ra t'axca'ya gãtho rá jã'i. Ne nu'a ran 'yohu 'bu mi nu a ra Jesús, 'bex bim 'bẽmfo bu ja rá gua ra Jesús, ne bi 'yãp ra mate ran 'yohu ngue in nde da yãni, bi 'yẽmbi:

—Ma Hmu i nu'bu guin nde, da zã gui jaqui da yãngã.

¹³Nu ra Jesús bi dãti ne bi 'yẽmbi:

—Nugã, dín nde ngue 'bex da zã i. Nuya bi yãn'a ya, bi 'yẽmbi.

'Bex bi zã'a ran 'yohu buya.

¹⁴Ne nu ra Jesús bi hecua a ran 'yohu gue hin da mam bu 'buh yu jã'i, pẽ da mam bu 'buh yu mbãjã. Ne bi 'yẽmbi:

—Ní mba bu 'buh yu mbãjã, gui 'yõt'a rán t'ẽdi ra Moisés ngue da 'yõt'a n'da 'bu bi yãn'a ra t'axca'ya, n'dahma da bãh yu jã'i ngue majuani bi yãn'i, bi 'yẽn'a ra Jesús.

¹⁵Pe nu'u yu jã'i guemhã mi ma hõnbu go haru ja yu hnini 'be'a gãtho õt'a ra Jesús, ne man'da xan ngu bi mba bu mi 'bui ngue da 'yõse u 'be'a i man'a, ngue in nde dín hocpa yãn u i hẽmp'i 'da'u. Ne xan ngu bi hoc'a ra Jesús, madague'a hõnt'a go mán u mi hẽmp'u. ¹⁶Nu'a ra Jesús buya mi pa bu ma'ueni gueru hingui 'buh yu jã'i, dín yãni Ojã.

Nu ra Jesús bi hoc'a n'da mi ts'a rá jã'i

¹⁷Nu n'da ra pa bi xãnba yu jã'i ra Jesús. Ne mi 'bũru 'da yu fariseo ne 'da yu xãnbate nijã, xpí 'yẽ'u hõnbu go haru i ja yu hnini bu

ra xequi Galilea ne ra xequi Judea, ne^{pe} ra dahnini Jerusalén. Ne nu'a ra Jesús bi 'yut'u ngue min 'youi xan ngu rá ts'edi Ojã 'bũ mi hoc yan zãman'u. ¹⁸ Ne bi zom bu 'da yan 'yohu, bá tu n'da ran 'yohu xan u, mi ts'a rá jã'i a, ox ra 'beza. Ne min nde xtãn yãrpũ mbo 'bũh ra Jesús. ¹⁹ Pe emme du yã jã'i bũ ja ra goxthi, ne hin hapũ sã di yat'i. Janangue'a bi zix ra dãrgẽhe bũ maxõts'e ra ngu, ne bi xospa rá 'bet'e ne bi çã'ma ran 'yohu bũ made i 'bã'a ra Jesús. Ne ox ra 'beza 'bũ mi çãmp'u. ²⁰ Bi bãh ra Jesús bũya gue i çc'yei xan ho u yan 'yohu gue i ja rá ts'edi a, 'bũ mi nu'a bi 'yõt'u. Janangue'a ra 'yẽmp'u ra dãrgẽhe:

—Amigo, ya ma punbi ni ts'oqui, bi 'yẽmbi.

²¹ Pe nu'u yã fariseo ne yã xãnbate niã bin 'yẽmzehe u: “Hanja na ran 'yohu ngue ẽna da 'yõt'a i õt' Ojã, ne ya ẽna sã di punba rá ts'oqui n'da ra jã'i. Hingui numansu Ojã na,” bi 'yẽmp'u yã xãnbate ne yã fariseo.

²² Pe nu'a ra Jesús i pãdi 'be'a im bẽn'u, ne bi 'yẽmp'u:

—Hanja in jabũ guím bẽmhũ. ²³ Ha guím bẽmhũ ngue nte ní mbatho dá xicã ran 'yohu, ngue rá ts'oqui ya xãm punbi. Ha guím bẽmhũ man'da xquí pãhmbũ ngue i ja ma ts'edi 'bũ ga xifi da ndants'i, din 'yo. ²⁴ Pe ga ut'ahũ ngue i ja man t'ẽdi ua ja ra hãi ga punba yã ts'oqui n'da ra jã'i, ngue ga japi din 'yo na ran 'yohu, guecã gue dán jã'igã ua ja ra ximhãi, bi 'yẽn'a ra Jesús.

Ne nubũya bi 'yẽmp'u mí ts'a rá jã'i:

—Dami ndants'i, gui çãx ni fidi ne gui mba ni ngu, bi t'ẽmbi.

²⁵ 'Bex bi ndants'a ran 'yohu bi çãx rá fidi ne bi mba rá ngu, ne bi 'yẽspa Ojã bũ ní mba. Ne gãtho yã jã'i mi 'bũpũ bi nu 'be'a bin ja. ²⁶ Ne gãtho bi hyonya thoho u, ne bin su, bi 'yẽspa Ojã ne bi 'yẽn'u:

—N'da ran t'õt'e nuĩxte dá nuhũ ra pa jabũ ya, bi 'yẽn'u yã jã'i.

Ra Jesús bi xih ra Leví da denni

²⁷ M'bejua bũya, bi bõm bũ ja ra ngu ra Jesús, ne bi thopũ mi hu'a ra Leví, guepũ mi hãç rán ju't'i ra hãi, nguetho ra hyãçahãi a. Ne nu'a ra Jesús bi 'yãna:

—Dami tengui, bi t'ẽmp'u ra Leví.

²⁸ Nu ra Leví bũya, 'bex bi ndants'a, bi zopũ gãtho mi ja ne bi den'na ra Jesús.

²⁹ Ne nu'a ra Leví bũya, bi 'yõt'a n'da ran sihmẽ xan ndoho bũ ja rá ngu, ngue bin sihmẽ bũ ra Jesús. Ne bi zom bũ ja ran sihmẽ xan ngu yã hyãçahãi ne xan ngu mi'da yã jã'i, 'darpu bin sihmẽhũ ra Jesús. ³⁰ Pe nu'u yã fariseo ne yã xãnbate niã bi 'yẽna:

—Hanja gní sihmẽhũ yã dãdits'oqui ne yã ziyate hyãçahãi, bi t'ẽmp'u yã xãdi ra Jesús.

³¹ Nu ra Jesús bi xi a n'da ran t'uti 'bũ mi dãt'u:

—To'o i 'bũh mán zaqui hingui hon'a to'o da 'yõthe, pe hõnt'a to'o xan u i hon'a da 'yõthe. ³² Nugã ma 'befigã ngue ga xih yã dãdits'oqui di pãh yãn 'yomfẽni. Pe nu'u to'o ẽnse mahoqui yã mbũi, ne hingui sã ga ze'u, bi 'yẽn'a ra Jesús.

Bi t'ãn'na ra Jesús hanja him bi 'yẽ't' yãn sihmẽ yã xãdi

³³ Ne bi t'ẽmp'u ra Jesús:

—Nu yã xãdi ra Xuua Nxixyã nãzi e't' yãn sihmẽ 'bũ i yãui Ojã, ne'u yã xãdi yã fariseo, pe nu ni xãdi hin jam'bũ e't' yãn sihmẽ. Hanja ngue in jabũ, bi 'yẽmbi.

³⁴ Nu ra Jesús bi dãti:

—Pe nu'u i 'bũpũ ja ran thãti, hin da du yã mbũi nguetho 'bũpũ a ran 'yohu din thãti. Hin da 'yẽna ngue hin din sihmẽ u. ³⁵ Pe da zõn ra ora da ts'ispa a ran 'yohu, ne ja da 'yẽ't' yãn sihmẽ bũya, bi 'yẽn'a ra Jesús.

³⁶ Ne xõ bi xih man'da ran t'uti, ngue da 'yuti hingui sã yã xãdizehe ra Jesús da den'na ran yonxãdi, ne bi 'yẽmp'u:

—Njo'o n'da ra jã'i da xen ma'da'yo rá pahni ngue da mbõrba rá 'yapahni, nguetho nu'bũ da mbõrba a, hin da bõmanho ne di ts'ontho a ma'da'yo. ³⁷ Ne njo'o to da xirpũ ra 'yaxfani mbot'asçi ra vino ma'da'yo, nguetho nu'bũ bin hogui, da fõh ra 'yaxfani bũya. Ne dim fãn ra vino ne di ts'on'a ra 'yaxfani, gãtho dim 'bedi. ³⁸ Nu'a ra vino ma'da'yo da sirpũ ma'da'yo ra xifani, ngue hin dim 'beh ra vino, ne xín din ts'on'a ra xifani.

³⁹ Ne to'o in zãi i si ra nyomvino, pe hingui nde a ra vino ma'da'yo, nguetho man'da xũ çahi ra nyomvino, ẽn'u. Guím jahũ bũ ngue hin guí manhohũ man xãdigã, bi 'yẽn'a ra Jesús.

6

Nu ra Jesús bi ma 'be'a da t'õt' ra pa ran sãya

¹ Nu n'da ra pa ran sãya, nu ra Jesús ne yã xãdi bi thopũ ja n'da ran uãtrigo. Nu u yã xãdi bi duc'i 'da yã trigo. Bi dẽnt yã 'yẽ'u yã trigo, bi za bũya. ² Ne nu'u 'da yã fariseo bi 'yẽmp'u:

—Hanja in jabũ guí õthũ, nguetho i mam bũ ja man t'ẽdihũ hingui sã guí 'yõthũ ra 'befi a ra pa ran sãya, bi 'yẽn'u.

³ Nu ra Jesús bi dãti:

—Ha hin guí pãhmbũ 'be'a mam bũ ja rá õcuã Ojã ngue ne'a ra David bi mbesta man'da rán t'ẽdi Ojã, ne'u min 'yohu, nu'bũ mi tumanthuhu. ⁴ Nu'a ra David bi yãrpũ ja rá ngu Ojã ne bi zi yã thuhmẽ rán t'umni Ojã oxpũ ja ra mexa, ne bi un'du min 'yohu. Ne hõnse yã mbãjã i sã da zi u. Pe hin guím bẽmhũ ra ts'oqui bi 'yõt'a ra David ne yan 'yohu nguetho xan ho bi 'yõt'u, bi 'yẽn'a.

⁵ Ne man'da bi man'a ra Jesús, bi 'yẽna:

—Ne nugá ngue dán ja'igá ua ja ra ximhäi, dra Hmugá, ne ja man t'edi ga mangá 'be'a da 'yot' yu ja'i ra pa ran säya.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ran 'yohu mi mbedi rá yé

⁶ Ne xø man'da ra pa ran säya, nu ra Jesús bi xänba yu ja'i bu ja ra nijá. Ne mi 'buru n'da ran 'yohu ra mbedi rán 'yéi. ⁷ Ne'u 'da yu xänbate nijá ne 'da yu fariseo mi 'buru, mi tømthoho, in nde da nu 'be'a da 'yot'a ra Jesús ra pa ran säya, nguetho in nde di yap'a. ⁸ Pe nu ra Jesús i paði 'be'a im bæn'u. Ne bi xi'a ran 'yohu mi ja rá mbedi'yé:

—Ba εcua, damim 'bäcua da nu'a yu ja'i, bi 'yémbi.

Ne 'hex bi mba bu ran 'yohu. ⁹ Nu ra Jesús bi 'yemp'u büya:

—'Be'a i mam bu ja man t'edihü, nda'a xun ho ga øthu. Ha i mam bu ga øthu ran ho uague ran ts'o ga øthu ra pa ran säya. Uague i man bu gan yanbahü rá te n'da uague i mam bu ga jafu da du n'da a ra pa ran säya, bi 'yén'a ra Jesús.

¹⁰ Nubüya, nu ra Jesús bi hyet'u yu ja'i, ne bi 'yemp'a ran 'yohu:

—Dami juän ni 'yé.

Nu'a ran 'yohu bi juän rá 'yé, ne bin hogui xun ho. ¹¹ Pe nu yu fariseo ne yu xänbate nijá emme bin cue'u ne bi hyoni 'be'a sä da 'yörpa ra Jesús.

Ra Jesús bi huahn'du 'de'mayoho yú xädi

¹² M'bejua büya bi mba bu ja n'da ra nyuni ra Jesús, haxa in yaui Ojä. ¹³ Nu'bu mi hyats'i bi zohn'du yú xädi ngue i ja a da xifi mahøn'a. Ne bi huahni 'de'mayoho din 'yohu ngue yú 'bäihü. ¹⁴ Ne nu'u bi huahni, gue'a ra Simón t'émbi ra Pedro, gue'a rá thuhu bi xih ra Jesús a. Ne'a ra Andrés, rán 'yohu a ra Simón, ne ra Jacobo, ne ra Xuua, ne ra Felipe, ne ra Bartolomé. ¹⁵ Ne ra Mateo, ne ra Tomás, ne man'da ra Jacobo rá ts'ant'u ra Alfeo, ne ra Simón Zelotes, ¹⁶ ne ra Judas rán 'yohu ra Jacobo, ne ra Judas Iscariote, gue'a xí dá'a ra Jesús 'bu m'bejua. Ne gue'u bi huan'na ra Jesús u ngue yú 'bäihü.

Xun ngu yu ja'i bi xänba a ra Jesús

¹⁷ Nubüya, nu ra Jesús ne yú xädi bi gapu ja ra nyuni ne bin thehu xun ngu yu ja'i bu xun juäni, bi nexpu ya hnini ra xedui Judea, ne pu ra dahnini Jerusalén, ne pu ndendädehe, guepu i ja ra hnini Tiro ne ra hnini Sidón. Ne nu'u, bi zøm bu ngue in nde da 'yøde 'be'a man ra Jesús, ne nu'u mi'da büya, in nde da mba ma hoqui u. Ne nu'a ra Jesús bi hoc'u. ¹⁸ Ne xun ngu u min 'yohu ra zÿthu bi zøm bu, ne nu'a ra Jesús bi hyøn'a thi u. ¹⁹ Ne gätho u min nde da därpa rá ja'i ra Jesús, nguetho gätho yu hyenni bi hoc'a nangué rá ts'edi.

Ra Jesús bi ma to'o din johya ne to'o da nu ra dumbüi

²⁰ Ne nubüya, nu ra Jesús bi hyet'u yú xädi ne bi 'yemp'u:

—Gui hyoyahu, pe ya gá cuthu bu di manda rá ts'edi Ojä janangu'e'a majäpi ahü.

²¹ Ne gui tumanthuhuhu, pe Ojä di ja ahü gui tÿmhbu a gui homhbu, janangu'e'a majäpi ahü.

Ne gui sähu ra dumbüi ya, pe Ojä da hyut'a ni mbüihü, janangu'e'a majäpi ahü.

²² Ne ngutho 'bu i san ahü yu ja'i, ne'bu i 'uegue nangué ahü, ne'bu di c'aman'u ahü, ne'bu da ndøm mants'o ni thuhuhu ngue gui tengahu, guecä ngue dán ja'igá ua ja ra ximhäi, guemhma majäpi ahü. ²³ Gan johyahu, da hyu ni mbüihü 'bu din jabu da 'yot'ahü yu ja'i, nguetho ngutho bi t'örpu u yu pøngahyá mam'bef'o, ne i ja 'be'a din 'da ahü ngue am 'be'ts'i mahets'i, bi 'yén'a ra Jesús.

²⁴ Ne xø bi 'yemp'u:

—Pe i huçi maha ahü gyu membetihu ngue høn't'a ni mbeti guim bëmhbü, nguetho ya hin guin nuhu man'da ran johya njäm'bu da guadi.

²⁵ Ne i huçi maha ahü, ngue gui emhbu hin te gadí 'bëhmhbü, pegue gan tumanthuhuhu.

I huçi maha ahü, ngue ja nin johya zehëhu, nguetho m'bejua da du ni mbüihü.

²⁶ I huçi maha ahü ngue gätho i mananho nangué ahü yu ja'i. Bin jabu yu hyäte pøngahyá bi mananho gätho yu ja'i, bi 'yén'a ra Jesús.

Dami huçc nin süihu, bi 'yén'a ra Jesús

²⁷ Pe dami 'yøhmhbü na ga xi ahü ya, bi 'yén'a ra Jesús:

—Gui huçc nin süihu ne gui 'yörpa ran ho u to'o i numan'u ahü. ²⁸ Ne dami 'yöp Ojä da mbäx'u di c'aman'u ahü, ne gui 'yöp Ojä da 'yønspa rán jäpi u di un'nahü. ²⁹ Ne nu'bu n'da da mbep'a ni 'yoguhu, gui 'bät ni hmihü da mbep'a man'da nguadi ni 'yoguhu. Ne nu'bu n'da da gan'na ni cotohu, ne'a ni pahni gui unhdü. ³⁰ Dami unhdü 'be'a gätho da 'yä ahü, ne nu'a da thän'nahü hingui 'yähmbü. ³¹ Nu'bu gui ndehü da 'yot'ahü ran ho ni mijä'ihü nde'bu gui 'yörpahü ran ho.

³² Pe nu'bu høn't'u di huçc'ahü gui huçhü, hin te di muui a 'bu, 'da'angu gá 'yøthu u him mahoqui yú mbüi. ³³ Ne nu'bu høn't'u bi 'yot'ahü ran ho gui ørpahü ran ho, hin te di muui 'bu, nguetho in jabu øt'u him mahoqui yú mbüi. ³⁴ Ne nu'bu høn't'u gui pähmü i jut'í gui hmit ni mbetihu, hin te di muui 'bu, nguetho gue'a i øt' yu ts'om'bäi, di hmit yú mits'om'bäihü ngue im bëni da mba ma cospi rá mbeti. ³⁵ Pe dí xi ahü, dami huçc nin süihu, ne gui 'yörpahü ran ho u, ne gui hmithü madague'a gui paði hin di cos'ahü. Nu'bu ngubü gui 'yøthu, gue'a nám faði gue yú t'uhni ahü Ojä. Ne i ja 'be'a di 'da ahü Ojä büya. Nguetho gue'a i øt' Ojä, gätho i ørpa ran

ho madague'a hin da 'yɛn'ɛn: "Jamadi Oja." Ne gátho i ɔrpa ran ho madague ya ts'om'bái u. ³⁶ Dami huɛc ni mija'ihɛn tengutho bu í huɛc'ahɛn Oja ma Tahɛn, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Hin gui 'yɛmhbu bi 'yɔt' yɛn ts'oqui u mi'da yu'ja'i

³⁷ Ne man'da bi man'a ra Jesús, bi 'yɛna: —"Nuna bi 'yɔt' yɛn ts'oqui," hin gui 'yɛmhbu, ne hin da t'ɛn'ahɛn gá 'yɔthɛn yɛn ts'oqui 'bu. Ne 'yo gadi yafu ni mija'ihɛn ne hin da zɛp'ahɛn Oja, pɛ gam punbahɛn ne Oja di pun'nahɛn buya. ³⁸ Dami un'du 'be'a i hon ni mija'ihɛn, ne Oja man'da xɛn ngu di co'ts'ahɛn ne dim fons thoho a di 'da ahɛn xinda gue'a gadi un ni mija'ihɛn. Nguetho da 'yɔt'ahɛn Oja tengu gui ɔrpaɛn ni mija'ihɛn, bi 'yɛn'a ra Jesús.

³⁹ Ne xɔ bi xi'a n'da ran t'uti, bi 'yɛna: —Hingui sá n'da ra xáda da 'yut ra 'yu rá mixádaui, ts'ɛrɛp thoho da dápu ja ra hyɛ u. Ne ngutho n'da ra ja'i hingui sá da 'yut ran ho rá mija'iu 'bu hingui paɛe ran ho. ⁴⁰ Ne ngutho n'da ra xádi, man'da hingui ngu paði xinda gue'a rá xánbate, ne nu'bu bi juah rán xádi, 'da'ingu i paɛmi a. Nu'bu ts'utho i pa'a ra xánbate ne ts'utho i pa'a rá xádi.

⁴¹ Ne hingui sá gui mamhbu nangu to'o i ja za ts'u ran ts'o 'bu xɛn ts'o ni mbu'ihɛn. ⁴² Hanja gni 'yɛmhbu gui zehmbu u mi'da yu ja'i di hoc yá mbái, ne ɛmme go xɛn ts'o ni mbáizehehɛn. Jatho 'be gui hoczehe ni mbu'ihɛn, ja da zá gui zehmbu u mi'da, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nangu rán dát'o dí fq'a ra za

⁴³ Ne man'da bi man'a ra Jesús ngue bi 'yɛna:

—Nu n'da ra hogaza hingui sá din zɛh yán dát'o ngue hingui ho. Ne ngutho a n'da ra za hingui ho, hingui sá din zɛh yán dát'o xɛn ho. ⁴⁴ Nu yán dát'o i zɛpu, gue'a ctí paɛmbu 'be'a ní za a ra za, nguetho hingui sá din zɛh yán dát'o ngue yu higo bu ja ra 'uɛnza. Ne xín din zɛh yán dát'o ngue yu uva bu ja yu t'ax'uɛni. ⁴⁵ Ngutho n'da ra ja'i xɛn ho rá mbái, i ɔt' ran ho tengu i ja bu mbo rá mbái. Ne ngutho n'da ra ts'om'bái i ɔt' ran ts'o tengu i ja bu mbo rá mbái, nguetho gátho a i ja bu mbo rá mbái n'da, gue'a ní bɔn rá nde n'da a, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Rán t'uti u i ɔt'a man ra Jesús ne'u hingui ɔt'e

⁴⁶ Ne xɔ bi 'yɛn'a ra Jesús: —Hanja gni 'yɛnju ni hmuju ne hin gui ɔthɛn 'be'a dí xi ahɛn. ⁴⁷ Ga xi ahɛn rán t'uti u i ɔt'a dí mangá. ⁴⁸ Nu'u, i ɔt'e tengu bi 'yɔt'a n'da ran 'yohu bi hyɔ'a n'da rá ngu, ne xɛn hɛ bi 'yamp' ra hái ngue da mbámp'u yu jaɔo. Ne nu'bu mam bá ɛh ra mboxthe, nte bi jap'a ra ngu, nguetho mbo bim foxa ra jaɔo. ⁴⁹ Pɛ nu'u i ɔh ma nde ne hingui ɔt'a dí mangá, rán

t'uti u tengu n'da ran 'yohu bi hyɔh rá ngu ne bi 'yɛx maxɔts'e yu jaɔo, ne nu'bu mambá ɛ'a n'da ra mboxthe, 'bex bi yɔt rán ngu buya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

7

Ra Jesús bi hocpa rá 'yɛhe n'da ra hmudofai

¹ Ne nu'bu mi gua'a man'a ra Jesús, bi mba mahɔn'a bu ja ra hnini Capernaum. ² Ne mi 'buɛn n'da ra hmudofai, ra mɛngu bu Roma a. Ne xɛn'u n'da rá 'yɛhe, nde da du. Ne nu'a ra hmudofai ɛmme madi huɛc'a rá 'yɛhe. ³ Ne nu'bu mi 'yɔde 'buɛn ra Jesús bá pɛhni 'da yu ngarbi bu ja ra hnini ngue da zix'a ra Jesús di hocpa rá 'yɛhe. ⁴ Ne nu'bu mi zɔm bu 'buh ra Jesús, bi 'yáp ra mate da mba, ne bi 'yɛmbi:

—Din nde gui 'yɔrcahe ra mate gui mba, nguetho nu'a ra hmudofai ra hocja'i a, ⁵ ne ɛmme di huɛgahɛn ngue dyu judíoɛn. Ne nu'a bi guzehe a i thɔh ma nijahɛn, madague hing ra judio a, bi 'yɛmbi.

⁶ Nu ra Jesús bi mbáhá, ne nu'bu mi ts'utho da zɔm bu ja rá ngu a ra hmudofai, pɛ nu'a ra hmudofai bá pɛhni 'da yá amigo mahɔn'a, din c'athɛn a ra Jesús, da 'yɛmbi:

—Hingui jatho gui ɔm bu ja ma ngu, nguetho nugá hin dí sucá tengu i, ⁷ xingui sá ga ɛna ga mba gan yaui, ne hin drá judiógá. Pɛ dí paði ngue i ja ni ts'edizehe, ngue nu'bu guim ma da yaɛni, ne 'bex gue da yaɛni. ⁸ Tengu thohogá bin 'dac' i ts'u man t'ɛdi, ne nu'bu i ja 'be'a dí xi u ma dofai, ne'u ma 'yɛhe, 'bexgue 'dahmantho in ja. Ne ngutho i, sá guim mantho bu gui 'bái ne 'bexgue da yaɛn buya, bi 'yɛn'a ra nde bá pɛhna ra hmudofai ngue bi man'u yá amigo. ⁹ Nu ra Jesús bi hyonya thoho 'bu mi 'yɔ'a bi man'u yan 'yohu ngue bá pɛhna ra hmudofai, ne bin yɛgui bi xi'u mí tenni, ne bi 'yɛna:

—Xinga n'da ma mijudíoɛn dá tɛngá ngue i ɛc'yei i ja ma ts'edi tengu a ran 'yohu, bi 'yɛn'a ra Jesús. Nuya bin ja ra 'yáqui, bi 'yɛna.

¹⁰ Ne bi mbeng bu ja ra ngu u yá amigo a ra hmudofai buya, ne bi nu'a rá 'yɛhe ra hmudofai ngue ya xí zá.

Nu ra Jesús bi xox rá ts'unt'u n'da ra xisu xi du rá ndɔ

¹¹ Man'da ra pa buya, ra Jesús bi mbáhá yá xádi bu ja ra hnini Naín. Ne xɛn ngu yu ja'i mí tenni. ¹² Ne nu'bu mi zɔm bu ndehni, ba ɛpu yu 'yágui, ba tu rá ts'unt'u n'da ra xisu xi du rá ndɔ. Ne njo'o man'da rá ts'unt'u. Ne xɛn ngu yu ja'i mín 'yohu yu 'yágui. ¹³ Ne nu ra Jesús 'bu mi nu a ra xisu buya, bi huɛc'a ne bi 'yɛmbi:

—O gui zoni, ɛn'a. ¹⁴ Ne nubuya, bi dá'a ra huada mi o ra du a ra Jesús ne bim 'bá'u yan dute. Nu ra Jesús bi 'yɛmp'a ra du buya: —Grá ts'unt'u, dami ndants'i, bi 'yɛmbi.

15 Ne nu'a xí du 'bex bi ndants pu ja rá huada ne bin ya. Nu ra Jesús baya, bi xi'a rá mbe da zits'i. 16 Ne gátho yu já'i mi 'bápu bin su, ne bi 'yęspa Oja u.

—Nuya, n'da ra pęngahya nuixte di 'buhmbu ua, ne Oja da yanju ya, yú já'igáhu Oja ya, bi 'yęn'u.

17 Ne gátho yu já'i mi 'bupu, ne pu ra xęqui Judea, bi ma 'be'a bi 'yot'a ra Jesús.

Ra Xuua Nxixya bi mbehni 'da da 'yanni to'o a ra Cristo

18 Ne bi si'ara Xuua Nxixya 'be'a bi 'yot'a ra Jesús, bi man u yú xádi. 19 Janangue a nu ra Xuua bi zon'du yoho yú xádi ngue da mben bu 'buh ra Jesús ne da 'yanni: “Ha gue'e ra Cristo mi hma ba ghe, uague ga thoqui ga tømhbē,” gui 'yęnui, bi 'yęn'a ra Xuua. 20 Ne nu'bu mi đin'a ra Jesús u yám 'behni ra Xuua, bi 'yęmbi:

—Nu'a ra Xuua Nxixya bá pęngá'be nguetho in nde da bađi gue'bu gue'e ra Cristo i hma ba ghe, uague ga thoqui ga tømhbē, bi 'yęn'u.

21 Ne 'bex bi hoc'u 'da yu hyęnni a ra Jesús baya, ne bi hyon'a thi yu zıtho ngue min 'yohu 'da yu já'i, ne bi xocpa yú dá yu xádi. 22 Ne nubaya, bi 'yęmp'u yú xádi ra Xuua:

—Ní mbę ya, gui xihmi ra Xuua 'be'a gá nuui ua, ne 'be'a gá 'yohmi ya. Gui 'yęnui: “Nu yu xádi i nu ran nequi ya, ne yu dogua i sá i 'yo ya, ne nu'u mi hęmb ra 'axca'ya bi yan'u ya, ne yu gogu i oħnahya ya, ne'u xí du bi ndants'i, ne yu hyoya i o'a ran ho ma'da 'yo ya. 23 Din johya u to'o i ęc'yei xan ho, ne hin di u't 'yámbe'u,” gui 'yęnui, bi 'yęn'a ra Jesús.

24 Ne nu'bu mi mbenc'u yám 'behni ra Xuua baya, nu ra Jesús bi ma 'be'a ot' ra Xuua, ne bi 'yęmp'u yu já'i:

—Nu'bu gá mbähá bu ma'ueni ngue gá nuhu ra Xuua, 'be'a gá bęmhbu ngue gá nuhu bu. Ha guá nuhu n'da ran 'yohu xan güent'i tengu n'da ra xithi i ęn ran dahi. 25 Uague gá nuhu n'da ran 'yohu mi he ra pahni xam hmadi. Pe nu'u, 'bupu ja ra ngunts'ut'abi u. 26 Uague guá nuhu n'da rá pęngahya Oja. Majuani a gá nuhu, ne hinga hont'a n'da rá pęngahya Oja, pe nu'a, xan hęts'i rá ts'edi xinda gue'u mi'da yu pęngahya. 27 Gue'a ra Xuua i hmam bu ja rá sęcuq Oja, gue i ęna:

Nugá, ga pęhn'a n'da mam 'behni dim 'bet'o bu gni mba, da xih yu já'i da döp'e xan ho, i ęm bu ja rá m hman Oja, bi 'yęn'a ra Jesús.

28 Xinga n'da ra já'i mi 'bui ngue nuixte rá 'befi tengu ra Xuua. Pe nu'a to'o dim 'bupu di manda rá ts'edi Oja, nu rá 'befi da 'yörpu madague'a ts'utho, pe man'da nuixte a xinda gue'a ra 'befi i ot' ra Xuua ya, bi 'yęn'a ra Jesús.

29 Ne nu yu hyacahäi ne mi'da yu já'i xí xixyąba ra Xuua Nxixya, 'bu mi 'yot'a bi man ra Jesús, bi ba'u xan ho i ot' Oja. 30 Pe nu yu fariseo ne yu xänbate nijá, ngue him bi nde'a ran xixya bi 'yot' ra Xuua, him bi numan'ho a bi nde Oja da 'yörpa'u. 31 Ne xot bi 'yęn'a ra Jesús:

—'Be'a nın t'uti ga xi ahn ngue gui pahmbu 'be'a gui othü. 32 Guí othü tengu ot' yu t'uhni 'bu in ęni ne i ęmp'u yú mit'uhnihe: “Nugáhe, dá pęhmbe ra 'bida pe nu'ahu hin gán nęhmbe,” ęn'u 'da. Ne xot ęn'u mi'da baya: “Pe nugáhe, dá pęhmbe yu thuhu tengu'bu xan du n'da, ne nu ahn hin gán zomhbü,” ęn'u mi'da. 33 Ne nguetho gui othü tengu ot' yu t'uhni, ngue nu ra Xuua Nxixya bi zocua, ne him bin sihmehü yu já'i ne xim bi zi ra vino. Pe nu ahn gá 'yęmdahü in 'youi ra zıthü. 34 Pe nugá, ngue dán já'igá ua ja ra ximhäi, ne bá ęcá ne di sihmehü yu já'i, ne nu ahn sá gui ęnjü drá hyugugá ne drá mihniğá, ne gui ęnjü dın amigogáhe yu ziyate hyacahäi ne yu ts'ombäi. 35 Pe nu'bu majuani i ja rán 'yomfęni n'da, da bađi to'o u ngue majuani bi un rán 'yomfęni Oja, bi 'yęn'a ra Jesús.

Nu ra Jesús bin sihme bu ja rá ngu n'da ra fariseo i Simón

36 Ne n'da ran 'yohu mí ten rán xádi yu fariseo, bi xi'a ra Jesús dın sihme bu ja rá ngu. Ne bi mbähá ra Jesús baya, dın sihme bu. 37 Ne nu'a n'da ra xisu ra 'yomt'ęni a, ne nu'bu mi 'yode 'bupu ra Jesús, bi yarpu mi hu a ra Jesús, i tu n'da ra xito án t'ot'e ra do alabastro, mi po ra 'yęthi yamanho, xam hmadi di muui. 38 Ne nu'a ra xisu mi hupu ja rá gua ra Jesús, ne mi zoni. Janangue bi mboxpu ja rá gua ra Jesús a rá guidá, ne bi ducua rá gua yú xtá, ne ęmme zęspa rá gua ra Jesús, ne bi xispa rá gua ra 'yęthi yamanho. 39 Ne nu'a ra męngu bu, 'bu mi nu 'be'a i ot'a ra xisu, bi bęne: “Him majuani rá pęngahya Oja a ra Jesús,” nguetho ęmbi hingui pađi ra 'yomt'ęni a ra xisu. 40 Nu ra Jesús baya, bi 'yęmp'a:

—Nu'i grá Simón i ja'a ga xi'i.

Nu ra Simón bi 'yęna:

—Gra xänbate, dami xic 'bu.

41 Nu ra Jesús baya, bi xih ra Simón n'da ran t'uti, ne bi 'yęmbi:

—Mi 'bu a n'da ran 'yohu zai di hmih ra mbeti. Ne mi 'bu'a n'da ran 'yohu bi hmiti cat'a ciento, ne man'da baya bi hmiti yote ma'det'a thoho. 42 Ne nu'u gátho yoho hin'yu 'be'a dí cot'sa ra mbeti xí mba ma hmiti. Janangue nu'a xí hmih ra mbeti baya, bi punba thoho u. Dami xic ya, Simón, nda'a man'da da bęn'a ra mate bi t'örpe, bi 'yęn'a ra Jesús.

43 Nu ra Simón bi dąh paya, ne bi 'yęna:

—Masque gue'a ran 'yohu min dupate xun ngu, man'da da be'n'a ra mate bi t'orpe, bi 'yena.

—Majuani a guim beni, bi 'yena ra Jesús.

⁴⁴ Nu ra Jesús baya, bi hye't'a ra xisu ne bi 'yemp'a ra Simón:

—Guí nu na ra xisu 'bucua, nu'bu má cat'ua ja ni ngu xingui ts'u gá 'dac ra dehe gue xcá pe't'a ma gua, pe nu ra xisu i hucua, rá guidá i mbercá ma gua ne yá xtá i dugá ma gua. ⁴⁵ Pe nu'i, hin gá sasca ma 'yogu ngue xqui zenguagui, pe nuna ra xisu him bin he a ní zasca ma gua. ⁴⁶ Ne nu'i, hin gá cosca ma yá ra aceite, pe nuna ra xisu i hucua, bi xisca ma gua ra 'yethi yaman'u. ⁴⁷ Guehna dí xi a i na, xun ngu rá ts'oqui na ra xisu ne xun ngu rá punbi ya, janangue emme im bengá na. Pe nu'bu im bense ts'utho ra punbi i honi, man'da ts'utho im bengá u, bi 'yena ra Jesús.

⁴⁸ Ne nubaya, bi 'yemp'a ra xisu:

—Ya ma punbi ni ts'oqui ya, bi 'yena ra Jesús.

⁴⁹ Ne nu'bu i sihme bu bin 'yemzexe u:

—To'o nin 'yohu na, gue i ena sá di punba yá ts'oqui n'da, bin 'yemzexe u.

⁵⁰ Pe nu ra Jesús bi 'yemp'a ra xisu:

—Gá 'yenc'yegui, janangue ya ma punbi ni ts'oqui ya. Ni mba ya ne gan johya, bi 'yembi.

8

Yu xisu bi mbäxa ra Jesús

¹ Nu'bu mi tho'i 'da yu pa, nu ra Jesús bi mbähá 'de'mayoho yá xádi bu ja yu hnini, ne bi mam bu 'beru ní manda rá ts'edi Ojá. ² Ne bi mbähá a ra Jesús 'da yu xisu xi hoc 'bu mi u, ne'u 'da xi hyonba thi yu zithu min 'yohu, ne'a ra María ra mengu bu ra hnini Magdala, gue mín 'yohu yoto yu zithu 'bu mi hoc'a ra Jesús. ³ Ne'a ra Juana, rá xisu ra Chuza, n'da ran 'yohu im hmu bu ja rá ngu ra ts'ut'abi Herodes. Ne'a ra Susana, ne xun ngu mi'da yu xisu bi mbähá, mi fäx'a ra Jesús ne yá xádi nangue yá mbe'ti zehé.

Rán t'uti ra mbomhmudá

⁴ Ne xun ngu yu ja'i bi nexru i ja mi'da yu hnini, ne bim peti bu 'bah ra Jesús. Ne nu'a ra Jesús bi xi'a n'da ran t'uti, bi 'yemp'u:

⁵ —Nu n'da ran 'yohu bi mba bu ja rá huqhi bá pom bu yu hmudá. Nu'bu 'da yu hmudá bi zo bu ja ra 'yu, ne nu yu ja'i bi nem baya ne yu doja bi za. ⁶ Ne 'da'u yu hmudá bi zo bu ja yu ndaxnado, ne nu'bu mi botes'e 'bex bi hmanc'a n'dihi, nguetho hin'yu ra dehe bu ja yu do. ⁷ Nu'bu mi'da yu hmudá bi zo bu ja yu 'uini, ne nu'bu mi botes'e, bi gom' yu 'uini u, ne him bin te. ⁸ Ne'u 'da yu hmudá bi zo bu ja ra hogahäi ne bin te xun ho bu, ne bin xandi, xun ngu bin ja, bi 'yem 'bu mi man ran t'uti. Nu'bu i ja yá zagu, bi 'yot'a dá ma, bi 'yemp'u yu ja'i ra Jesús.

Hanja bi xih yun t'uti yu ja'i a ra Jesús

⁹ Nu'bu yá xádi, bi 'yan'na ra Jesús:

—'Be'a nam bön'a ran t'uti gá ma.

¹⁰ Nu'a ra Jesús bi 'yemp'u:

—Nu'ahu, Ojá bi ja ahu gui pahmbu 'beru ní manda rá ts'edi. Pe nu'bu mi'da, dí xih yun t'uti u, nguetho in nu yá dá pe hingui pa'di 'be'a in nu, ne i ja yá zagu, pe hingui pa'di 'be'a i ode, bi 'yena ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'be'a nam bön'a rán t'uti ra mbomhmudá

¹¹ —Nuya, ga xi ahu 'be'a nim bön'a ran t'uti dá mangá. Nu'bu yu hmudá, ra hme'pya rá m hman Ojá u. ¹² Nu'bu bi zo bu ja ra 'yu, ra hme'pya u to'o bi 'yoh rá m hman Ojá, pe nu ra zithu bi japi 'bex bi pumbeni, ne him bi zá bi 'yenc'yei ngue da mba nhyani. ¹³ Ne nu yu hmudá bi zo bu ja yu do, ra hme'pya u to'o bi 'yoh rá m hman Ojá ne bin johya 'da yu pa. Pe him bi goru mbo yá mbui rá hman Ojá ne nu'bu bi zá ra zithu u, 'bex bi 'ueh paya. ¹⁴ Ne nu'bu yu hmudá bi zo bu ja yu 'uini, ra hme'pya u to'o bi 'yoh rá m hman Ojá, pe hont'a bi beni 'be'a dí hyuse yá mbui, ne 'be'a i ja u, ne 'be 'a bi numanhose, hinga xot'a din te bu yoho yu hmudá, ne nte bin ja a ra hoga hmudá. ¹⁵ Ne nu'bu yu hmudá bi zo bu ja ra hogahäi, ra hme'pya u to'o bi 'yoh rá m hman Ojá, ne bi mbes'pu mbo rá mbui, ne bi xi'u mi'da yu ja'i, ne xun ngu mi'da bi 'yenc'yei nangue'u, bi 'yena ra Jesús.

Ran nequi hinga nt'agui

¹⁶ Ne man'da ran t'uti bi ma ra Jesús, bi 'yena:

—Xinga n'da ra ja'i di soc yu bombilla ngue da go'mi, o gue da mböxru 'bit'ots'i, pe da 'yexru m'batho ngue di nec bu mbo ra ngu. ¹⁷ Nguetho mam hmangá. 'Be'a gátho di xi a zehéh, pe jatho gui xihmbu mi'da yu ja'i, janangue'a din ja ran nequi yá mbui.

¹⁸ Dami jamansuhu xun ho 'bu gui ohmbu mam hmangá, nguetho nu'bu gui ohmbu xun ho, sá gui pahmbu xun ho a mam hmangá. Pe nu'bu to'o hingui ode xun ho, di pumbeni a zu ts'u bi 'yode, bi 'yemp'u yá xádi ra Jesús.

Ra Jesús bi ma to'o rá mbe ne yá cu

¹⁹ N'da ra pa bi mba bu rá mbe ne'u yá cu ngue da nu'a ra Jesús. Pe him bi zá da nu nguetho emme du yu ja'i bu mi 'bui. ²⁰ Ne bi si'a ra Jesús i 'bäpü thi rá mbe ne yá cu, in nde da nu a. ²¹ Nu ra Jesús bi dāti, bi 'yena:

—Nu ma mbe ne ma cu, gue'u to'o i oh rá m hman Ojá, ne ot'a i mam bu, bi 'yena ra Jesús.

Nu ra Jesús di japi din he ran dāhi ne ra dehe

²² Nu'a ra Jesús n'da ra pa bi hyu n'da ra mbosa, bi mbähá yá xádi, ne bi 'yemp'u:

—Ga mbähá bu 'danguadi ra dādehe, bi 'yena. Ne 'bex bi mba baya.

²³ Pe nu'bu i 'yo'a ra mbosa bu ja ra dehe, bin q'a ra Jesús. Ne emme nts'edi ran dāhi bi

'yɛn'a ra dehe, gue'bu go mi mbo ra dehe bu mbo ra mbosa, nts'utho a bin ja. ²⁴ Pɛ nu'u yá xádi, bi 'yents'a ra Jesús:

—Xánbate i, xánbate i, nde da goguahɛ ra dehe, bi 'yɛmbi.

Bi ndants'a ra Jesús, bi hɛcua ran dahi nɛ ra dehe, bin hɛ'ɛ buya, nɛ xɛn ho ra dehe buya. ²⁵ Nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɛ yá xádi:

—Hanja, ha zɛ ts'utho guí ɛc'yɛigahɛ.

Pɛ nu'u yá xádi bin su, nɛ bi hyonya thoho. Nɛ bin 'yɛmzɛɛ ɛ:

—'Be'a din 'yɛ'tui na ran 'yohɛ, nɛ ya 'bexque in hɛ'a ran dahi nɛ ra dehe di hɛcpi, bi 'yɛn'ɛ.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ran 'yohɛ min 'youi ra zǐthu

²⁶ Nɛ nu'bu min hɛ ran dahi, bi thopɛya, bi zɔm bu ja ra hái Gadara, din hyant'ui bu 'danguadi ra hái Galilea. ²⁷ Nɛ nu'bu mi gá'a ra Jesús bu ja ra mbosa, bin c'at'ui n'da ran 'yohɛ ra mɛngu bu, min 'yohɛ yɛ zǐthu a. Nɛ nu'a ran 'yohɛ, him mí he rá he, nɛ him mí 'bɛpɛ ja rá ngu, pɛ mí 'bɛpɛ ja yɛn 'yágui. ²⁸ Nɛ nu'bu mi nu'a ra Jesús buya, 'bex bin danyahmu bu ja rá gua nɛ nts'ɛdi bi mba'a ra zǐthu:

—Nu'i Jesús, rá ts'ant'ɛ i Ojá nuixte, 'be'a guí 'yɔrcáhe ya. 'Yɔrcáhe ts'ɛ ra mate, o gadí ɛngáhe, ²⁹ bi 'yɛn'a ra zǐthu 'bu mi xifi da bɔm bu rá mbɛi ran 'yohɛ.

Nguetho na ya'a thoho bi ɛnba ran 'yohɛ nɛ i xɛcta yɛ cadena i pa thu'ti, nangue rá ts'ɛdi ra zǐthu, nɛ i sixpɛ ma'uɛni mahɔn'a. ³⁰ Nu ra Jesús bi 'yánba rá thuhu a ran 'yohɛ.

—Dí n'dan nets'igáhe, bi 'yɛm 'bu mí dádi.

Nguetho min 'yohɛ xɛn ngu yɛ zǐthu. ³¹ Nɛ nu'ɛ yɛ zǐthu bi 'yáp ra mate ra Jesús hin da 'yɛntɛpɛ hapɛ bí nets'i, nguɛpɛ ja ra mba'ye xɛn hɛtho nɛ nts'utho. ³² Nɛ mi 'bɛpɛ xɛn ngu yɛ ts'ɛdi mi sihme bu. ³³ Nɛ nu yɛ zǐthu bi bɔm bu ja rá mbɛi ran 'yohɛ nɛ bi yɛrpɛ 'bɛh yɛ ts'ɛdi. Nɛ gátho yɛ ts'ɛdi 'bex bin tihí, bin gɔxpɛ ja ra nguani, gátho bi zo bu dehe, bim 'bɛdi.

³⁴ Nu'ɛ yɛn 'yohɛ mi fáh yɛ ts'ɛdi, 'bex bi 'dah pɛya 'bu mi nu 'be'a bi 'yɔt'ɛ yɛ ts'ɛdi. Bi mba bu ja ra hnini nɛpɛ ja yɛ huáhi, bi ma 'be'a bin ja. ³⁵ Nɛ xɛn ngu bi mba bu, ba nɛse 'be'a bin ja. Nɛ bi nu'a ran 'yohɛ min 'yohɛ yɛ zǐthu, mi hupɛ ja rá gua ra Jesús, mí he rá he. Ya xí yám buya. Nɛ gátho yɛ ja'í bin su 'bu mi nu 'be'a bi t'ɔrpa ran 'yohɛ. ³⁶ Nɛ nu'ɛ yɛ ja'í in 'yohɛ a ra Jesús, 'bu mi hoc'a ran 'yohɛ, bi xi'ɛ m'bejua bi zɔm bu 'be'a gátho bi 'yɔt'a ra Jesús. ³⁷ Nɛ gátho mi 'bɛpɛ ja ra hái Gadara bi 'yáp ra mate ngu hin din 'yo bu ja ra xɛqui a, nguetho ɛmme min su gátho ɛ. Janangue'a nu ra Jesús, bi hyu ra mbosa mahɔn'a nɛ bi mbáhá yá xádi buya. ³⁸ Nu'a ran 'yohɛ min 'yohɛ ra zǐthu, ɛmme in ndehma da dɛn'a ra

Jesús. Pɛ nu'a ra Jesús him bi japi da mba. Pɛ bi 'yɛmbi:

³⁹ —Ní mba ni ngu nɛ guí mam bu 'be'a bi 'yɔt'a'a Ojá.

Nɛ nu'a ran 'yohɛ bi mba rá ngu buya, nɛ bi mam bu rá hnini a ran ho bi 'yɔrpa ra Jesús.

Nu ra Jesús bi xoxa rá t'ixu ra Jairo, nɛ bi hocpɛ 'yu n'da ra xisu mi hɛmb ra mbeji

⁴⁰ Nu'bu mi mbeng bu ra Jesús 'danguadi ra dadehe, ɛmme bin johya yɛ ja'í nguetho xɛn ngu mi tɔmp'ɛ. ⁴¹ Nɛ 'bex bi zɔm bu 'bɛh ra Jesús a ra Jairo, n'da ra ngurpi bu ja ra nijá, nɛ bin danyahmu bu ja rá gua, nɛ bi 'yáp ra mate da mba ra Jesús bu ja rá ngu. ⁴² Nguetho hɔnt'a n'datho rá t'ixu mi 'bɛi, ngue 'de'ma yonjeya mi pɛ'tsi, nɛ in nde da du. Nɛ nu'bu mi mbáhá ra Jesús, ɛmme dɛ bu yɛ ja'í bu ní mba.

⁴³ Nɛ nu'bu mi mba bu 'yu, hin ní zɔm bu ja rá ngu ra Jairo, bi zɛ'a n'da ra xisu mí hɛmb ra mbáji, ngue 'de'ma yonjeya mi hɛmp'a ran ɛ. ⁴⁴ Pɛ nu'a ra xisu buya bi dárpa rá nyámpahni bu ja rá xúthá ra Jesús, nɛ 'bex bin hɛ'a ran ɛ mi hɛmbi.

⁴⁵ 'Bex bi 'yán'na ra Jesús:

—To'o bi dárca ma pahni, bi 'yɛna.

Pɛ gátho ɛ mi 'bárpɛ bi 'yɛmbi: "Njom bi dá'i." Nɛ'a ra Pedro nɛ mí'da yá xádi bi 'yɛmp'a:

—Hanja gní 'yɛna 'bo'o bi dá'a i, nɛ ɛmme i dɛ yɛ ja'í bu gní mba, bi 'yɛmbi.

⁴⁶ Pɛ nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɛ:

—Pɛ dí pađi ngue n'da ra ja'í bi dáqui nguetho ma ts'ɛdigá in ho'a, bi 'yɛna.

⁴⁷ Nɛ nu'bu mi bá'a ra xisu hingui sá din cɔni, ɛmme bin su, nɛ dí fet'i, nɛ bin danyahmu bu ja rá gua ra Jesús, nɛ bi xifi 'be'a i dádi. Nɛ bi 'yɛna ngue 'bex bi yám 'bu mí dádi. ⁴⁸ Nu ra Jesús bi 'yɛmthoho:

—Grá xisu, bi zá bi yán'i nguetho gá 'yɛc'yei i ja ma ts'ɛdi. Ní mba ya nɛ da hyu ní mbɛi, bi 'yɛmbi.

⁴⁹ Nɛ yápi ra xisu a ra Jesús 'bu mí zɔm bu 'da yá 'yɛhe ra Jairo xi nɛxpɛ ja rá ngu, nɛ bi 'yɛmbi:

—Nu ni t'ixu ya bi du'a, sáti thoho guí pah na ra Hmu, bi t'ɛmp'a ra Jairo.

⁵⁰ Pɛ nu'a ra Jesús mi ɔde 'be'a bi man'a, nɛ bi 'yɛmp'a ra Jairo buya:

—O guín su, pɛ dami 'yɛc'yei nɛ din nu'a ni t'ixu, bi 'yɛmbi.

⁵¹ Nɛ nu'bu mi zɔm bu ja rá ngu a ra Jairo buya, nu ra Jesús him bi japi da tho'a mbo yɛ ja'í bu 'ben'a ra hmute xí du. Hɔnt'a ra Pedro nɛ ra Jacobo nɛ ra Xuua, nɛ rá mbe nɛ rá ta ra hmute bi thopɛ. ⁵² Nɛ mi 'bɛpɛ xɛn ngu yɛ ja'í mi zoni ngue xí du'a ra hmute. Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ɛ:

—O guí zomhbɛ nguetho hingui tu na, i átho na, bi 'yɛn'a.

⁵³ Pe nu yu ja'i bi den'na ra Jesús nguetho mi pađi ya xi du'a ra hmute. ⁵⁴ Nu'a ra Jesús bi bentpa rá 'ye ra hmute ne bi 'yembi:

—Nu'i grá hmute, dami ndants'i.

⁵⁵ Ne 'bex bi ndants' puya, bin ja rá te, bim 'bui mahøn'a.

Nu ra Jesús bi 'yena:

—Dami 'uimmi na ni t'ixuu ya, bi t'emp'a rá ta ne rá mbe.

⁵⁶ Nu rá ta ne rá mbe bi hyonya thoho ngue bi dambeni rá t'ixu. Pe nu'a ra Jesús bi xifi njon da xifi 'be'a bin ja.

9

Nu ra Jesús bi mbehni 'de'mayoho yú xádi da mamp'a rá m hma

¹ Nu ra Jesús bi zohn'du 'de'mayoho yú xádi ne bi un yán t'edi ngue da hyøn'a thi yu zithu in 'yohu 'da yu ja'i, ne di hocua yun u i hemb yu ja'i. ² Ne bi mbehn'du yú xádi din 'yo bu ja yu hnini bu, ne da mam bu 'beru ni manda rá ts'edi Oja, ne di hoc yun záman'u. ³ Ne bi xi'u hin te da hyaqt's'i, ne hin da hyax rá tōhō xing ra mbeti xinga gue mi'da yú pahni. Da mbatho. ⁴ Ne bi 'yemp'u:

—Hønt'a to'o rá ngu bu guí cathu, gam 'buhmbu bu gue'bu go gá thohmbu bu ja man'da ra hnini. ⁵ Ne nu'bu gá cathu bu ja 'da yu hnini ne hin da 'yømanho yu ja'i bu 'be'a guí mamhu bu, ne 'bex guí pømhu bu ja yu hnini ne guí huaju rá hã i pät ni mbonguahu, ra hme'pya ngue guí zohmbu bu u, bi 'yen'a ra Jesús.

⁶ Nu yu xádi buya bi mba hønbu go haru ja yu hnini ne bi mam bu ran ho ma'da'yo. Ne bi hoc yu hyenni.

Nu ra Herodes bi ma bi hiecpa rá 'yuga ra Xuua Nxixyq

⁷ Ne mi ø'a ra ts'ut'abi Herodes 'be'a gátho i ø'a ra Jesús, ne bi hyonya thoho. Nguetho nu'ua 'da yu ja'i bi be'ni gue'a ra Xuua Nxixyq a, gue bi ndants' mahøn'a. ⁸ Nu'ua mi'da bi be'ni gue gue'a ra Elías a ra Jesús, uague man'da rá pøngahyq Oja ngue bi dambeni. ⁹ Pe nu'a ra Herodes bi 'yena:

—Nugá dá manda bi thecpa rá 'yuga ra Xuua Nxixyq, janangue'a dí pađi hinga gue'a ra Xuua a guí mamhu. Pe to'o maha a, bi 'yen'a ra Herodes.

Janangue emme min nde da nuse a ra Jesús.

Nu ra Jesús bi 'uñ'u cat'a mahuqhi yu ja'i

¹⁰ Nu yú xádi buya bá peng bu xi 'behni, ne bi xih ra Jesús 'be'a bi 'yørpü bin 'yo. Ne nu'a ra Jesús buya bi mbæshu yú xádi bu ja ra hnini Betsaida. ¹¹ Pe nu'bu mi ba'q'u yu ja'i haru ni mba a ra Jesús, bi denni. Ne nu'a ra Jesús bi zomanho u 'bu mi züdi, ne bi xi'u buya 'beru ni manda rá ts'edi Oja, ne bi hoc'u gátho yun záman'u.

¹² Pe nu'bu mi ts'utho da yuh ra hyadi, gátho u 'de'mayoho yú xádi ra Jesús bi xifi da 'yet' yu ja'i, da mba bu n'danni ja yu hnini, din sihmæ bu ne bá opu 'bu bin xui. “Nguetho hin'yu 'be'a da zi ua ma'ueni,” en'u.

¹³ Pe nu'a ra Jesús bi 'yemp'u yú xádi:

—Pe nu'a zehæhu gui 'uimhbü.

Nu'ua yu xádi buya bi 'yemp'a ra Jesús:

—Pe hønt'u cat'a yu hme ne yoho yu t'ahuq i ja ua. Pe hinda høn 'bu ga tämhbe mi'da yu hme, sä ga 'uimhbe gátho yu ja'i i 'bæcua buya.

¹⁴ Nguetho mbe cat'a mahuqhi mi 'bøpu yun 'yohu. Nu'a ra Jesús buya bi xi'u yú xádi di japi 'da n'danni da hyu'i yote ma 'det'a yu ja'i. ¹⁵ Ne bi hyu pu ya gátho tengu xi xifi. ¹⁶ Ne nu'a ra Jesús bi hyan'a ra hme ne yu huq, bi ndøs' mahæts'i, ne bi jap'u. Ne bi xeni bi un yú xádi di darpa u yu ja'i. ¹⁷ Ne gátho na ngu yu ja'i bin niyaq ne bi bong thoho, 'de'mayo 'bøts'e bi mbes'u yú xádi.

Nu ra Pedro bi ma gue'a ra Jesús ra Cristo

¹⁸ N'da ra pa bin yæsei Oja ra Jesús, min 'yohu u yú xádi. Nu'bu mi gua'a bin yaui Oja, bi 'yän'du yú xádi:

—'Be'a man yu ja'i nanguecä, 'be'a im be'n'u to'ogä.

¹⁹ Nu yú xádi bi 'yemp'a:

—Nu'ua 'da i ma gue'e grá Xuua Nxixyq. Ne nu'ua mi'da i ma gue'e gra Elías, ne nu'ua mi'da i ma gue'e man'da ra pøngahyq mi 'buh maya'bu ngue bi dambeni, bi 'yen'u.

²⁰ Ne nu'a ra Jesús bi 'yänzehe yú xádi:

—Pe xi ahü, 'be'a guím bæmhbu to'ogä.

Ne nu'a ra Pedro bi 'yembi:

—Nu'i gra Cristo rá Thahni i Oja, bi 'yembi.

²¹ Ne nu'a ra Jesús buya bi hecpa yú xádi njon da xifi to'o a.

Nu ra Jesús bi man rán dqte

²² Ne bi 'yemp'u:

—Nugá ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, i jatho ga nu ran unbi xun ngu. Nu ma ngurpüu yu daq'yei ne yu ngurpa mbäjaq ne yu xänbate ni ja hin da 'yec'yeigui. Ne nu'ua da hyogä u, pe ná hyu pa ga thambenigä ne dam 'bui mahøn'a, bi 'yen'a ra Jesús.

²³ Ne man'da bi xi'u yú xádi, bi 'yemp'u:

—To'o gátho in nde da dengui da hyeh rán t'edi zehæ ne da hyät yun unbi n'da pa ngu n'da pa, madague da tho. Ne da be'ni tengu dim be'ngä. ²⁴ Pe nu'bu 'bu a n'da im be'n rá te, ne i su da nu yun unbi, pe da nu ran unbi mazaqi a. Pe nu'a hinguim be'n rá te madague da tho 'bu da dengä, di pøn rá te a. ²⁵ Hin te di muui n'da ran 'yohu 'bu da 'yøt'e rá mbeti 'be'a gä i ja ua ja ra ximhäi, 'bu hin da dñ'n'a ra temazaqi.

²⁶ Ne nu'a gátho to'o i pes' rá sä nanguecä ne nangue mam hmangä, necä hin ga embi ma t'uhni u 'bu bá ecä ua ne gan 'yohe yú hoga m'behni Oja mahæts'i, ne din jagä rá

ts'edi Ojã ma Ta, nugã ngue dán ja'igã ua ja ra ximhã. ²⁷ Pẽ majuañi di xi ahũ, 'bucua 'da hin da nu ran dãte asta gue'bu go di da'mi di manda rá ts'edi Ojã ua ja ra ximhã.

Ra Jesús 'dan'yo bu i nequi bu ja ra t'ohø

²⁸ Mbe ná hyãto pa buya, ra Jesús bi mbãhã bu ja n'da ra nyuni ra Pedro, ra Jacobo ne ra Xuua, ngue din yaui Ojã. ²⁹ Ne nu'bu min yaui Ojã a ra Jesús, 'dan'yo bu i nequi a rá hmi ne nu rá pahni emme xun t'axi, di fexni a. ³⁰ Ne 'bex bi nequi bu ra Moisés ne ra Elías bin yaũu ra Jesús, mi 'bah maya'bu u. ³¹ Ne bi hyãrũ n'da ran nequi harũ mi 'bã u. Ne nu'bu bi mamhũ 'be'a da t'ørpa 'bu bi tho bu Jerusalén a ra Jesús. ³² Pẽ nu'a ra Pedro ne'ũ min 'yohũ bi zũh ra t'ãhã u, pẽ nu'bu min nuhu bi nu di hyãrũ n'da ran nequi bu 'bãh ra Jesús ne ra Moisés ne ra Elías. ³³ Ne nu'bu ma guerũ da mba ra Moisés ne ra Elías, nu ra Pedro bi 'yẽna:

—Ma Hmu i, emme xun ho ngue di 'bãhmbũ ua ya, ga hocãhe hyu yũ t'ungu, 'da'a n'da ni mbetihũ. Nu'i, ne ra Moisés ne ra Elías, bi 'yẽna.

Pẽ him mim bẽn'a mi man'a. ³⁴ Ne nu'bu mi 'yẽn'a ra Pedro, 'bex bá çã n'da ra güi bi go'ma ra Moisés ne ra Elías, ne emme bin su'ũ yũ xadi ra Jesús. ³⁵ Ne bi t'ørũ n'da ra nde bu ja ra güi ngue bi 'yẽna:

—Nuna ma ts'ant'ũ dadĩ huçã na, dami 'yohmbũ 'be'a i man na, bi 'yẽn'a ra nde.

³⁶ Ne nu'bu mi gua'a bi man'a ra nde bu ja ra güi, nu yũ xadi bi nu 'bãse bu ra Jesús. Ne nu'ũ yũ xadi, njom bi xi'ũ 'be'a bi nu'ũ.

Ra Jesús bi hoc'a n'da ra t'ũhni min 'youi ra zĩthu

³⁷ Nu'bu mi hyax buya, bi garũ ja ra nyuni ra Jesús ne'ũ hyu yũ xadi min 'yohũ. Ne xun ngu yũ ja'i bin c'athũ ra Jesús. ³⁸ Nu n'da ran 'yohũ nts'edi bi mbafi:

—Xãnbate i, nurqui ts'ũ ma ts'ant'ũ nguetho hõnna zũ n'datho dí si. ³⁹ Ne ja'bu im bent ra zĩthu ne emme di unba a, i texa hai, ne emme mbafi, ne di fet rá ja'i, ne i soh yũ fũgũ. Ne zã di ja bu ra zĩthu. ⁴⁰ Ne dá xi'ũ ni xadi di hoqui, pẽ nu'ũ him bi zã bi hoqui, bi 'yẽn'a ran 'yohũ.

⁴¹ Nu ra Jesús bi 'yẽmp'ũ:

—Nu'ahũ guexta'a hin gui çc'yeihũ 'be'a dí xi ahũ. Ham'mi pa ngue ga tõp'a thohohũ ngue gui 'yẽc'yeigahũ.

Ne xõ bi 'yẽmp'a ran 'yohũ buya:

—Bá si ua ni ts'ant'ũ.

⁴² Ne nu'bu bá si ra ts'ant'ũ, bi bent mahõn'a a ra zĩthu, bi dexa hãi ne nts'edi bi unbi. Pẽ nu'a ra Jesús bi xi'a ra zĩthu da bõni, ne bi hoc'a ra ts'ant'ũ buya. Bi xi'a rá ta da zix buya. ⁴³ Ne gãtho yũ ja'i bi hyonya thoho a rá ts'edi Ojã.

Ra Jesús bi ma mahõn'a rán dãte

Ne guexta'a i ya u yũ ja'i ne i ma 'be'a gãtho i õt'a ra Jesús. Nu ra Jesús buya, bi 'yẽmp'ũ yũ xadi:

⁴⁴ —Dami 'yohmbũ xun ho a dí xi ahũ ya, nugã ngue dán ja'igã ua ja ra ximhã, da mba ma dãgã bu 'buh yũ ts'om'bãi, bi 'yẽmbi.

⁴⁵ Pẽ nu'ũ yũ xadi him mi pađi 'be'a nam bõn'a i man'a ra Jesús, nguetho Ojã hin ní japi da bã'ũ, ne bi zu da 'yãn'na ra Jesús 'be'a nam bõn'a bi man'a.

Ra Jesús bi 'yut yũ xadi nda'a dim 'bet'o

⁴⁶ Nu'ũ yũ xadi bin junzehe u nangue'a to'o dim 'bet'o. ⁴⁷ Ne nu'a ra Jesús mi pađi 'be'a mim bẽn u, ne bá si n'da ra t'ũhni bi mbãmp'ũ i 'bãi, ⁴⁸ bi 'yẽmp'ũ yũ xadi:

—Hõnt'a go to'o da zimanho n'da ra t'ũhni tengu na ngue i çc'yeigui, necã bi zimanhog 'bu ya bi 'yõt'a. Ne to'o bi zimanhogã nam bõni bi zimanho ma Ta. Ne nu'a to'o i õt'e ngue nte di muui, gue'a dim 'bet'o a, bi 'yẽn'a ra Jesús.

Nu'ũ hingui sũju, ma amigohũ u, bi 'yẽn'a ra Jesús

⁴⁹ Nu ra Xuua buya bi xi'a ra Jesús, bi 'yẽmbi:

—Nugãhe dá nuhe n'da ran 'yohũ bi ndõn'na ni thuhu 'bu mi hyõn'a thi yũ zĩthu, ne dá hecuahe nguetho him man 'yogãhe a ran 'yohũ.

⁵⁰ Pẽ nu'a ra Jesús bi 'yẽmbi:

—Nde'bu hin xqui hecuahe, nguetho nu'ũ hingui sũju ma amigohũ u, bi 'yẽmbi.

Nu ra Jesús bi dãmhyq ra Jacobo ne ra Xuua

⁵¹ Ne ya mi ts'ũtho da zõn ra pa da mba mahçts'i ra Jesús. Ne bi nde bi mba bu Jerusalén, madague i pađi da mba ma unbi bu. ⁵² Nu'bu mi mba bu 'yu, bi xifi da tho'ũ 'da yũ xadi, da hyonbi harũ din säya. Ne nu'ũ yũ xadi buya, bi yarũ ja n'da ra hnini bu ra xequi Samaria. ⁵³ Pẽ nu yũ ja'i bu hinguin ndepe din säya bu'a ra Jesús, nguetho him bi numanho ngue ní mba bu nu ra dãmpeti bu Jerusalén. ⁵⁴ Ne nu ra Jacobo ne ra Xuua emme bin cue 'be'a bi man yũ ja'i bu buya. Ne bi 'yẽmp'a ra Jesús:

—Ha guín nde ngue ga mandagã'be ra sibi ba çãh mahçts'i, ne din zõ'ũ gãtho 'bacua, bi 'yẽn'ũ.

⁵⁵ Pẽ nu ra Jesús bi dãmhyq u yũ xadi buya, gue hingui ho a im bẽn'ũ. ⁵⁶ Ne bi thopũ man'da ra hnini buya.

Hyu yan 'yohũ ẽna da den'na ra Jesús

⁵⁷ Ne nu'bu mi 'yo bu 'yu ra Jesús bi 'yẽn'a n'da ran 'yohũ:

—Ma Hmu i, nugã ga ten'ni i hõnbũ go harũ guĩ mba, bi 'yẽmbi.

⁵⁸ Nu ra Jesús bi 'yẽmp'a:

—Nu yũ haho i ja yũ oi bu ja yũ hyãdo, ne yũ doja i ja harũ din säya u, pẽ nugã ngue dán

ja'igä ua ja ra ximhäi, hin hapu i jase ma oigä ua, bi 'yëmbi.

⁵⁹ Nu ra Jesús buya, bi 'yëmp'a man'da ran 'yohu:

—Dami tengui, bi 'yëmbi.

Pe nu'a ran 'yohu bi 'yëm buya:

—Grá Hmu, 'be ga äcä ma ta 'bu bi du.

⁶⁰ Nu ra Jesús bi 'yëmbi:

—Pe gue'u hingui ja ra te ma'da'yo, da 'yä'u xøn du. Pe nu'i gui tengui, gui xih yu ja'i 'beru ni manda rá ts'edi Oja.

⁶¹ Xø man'da ran 'yohu bi 'yëmp'a ra Jesús:

—Ma Hmu i, din nde ga ten'ni i, pe 'be ga mbagä bu ma ngu dan 'yë'be ma ta ne ma mbe.

⁶² Pe nu ra Jesús bi 'yëmbi:

—Gätho to'o ëna da dengui ne im bën'a bi zogui, hing yän sähu bu di manda rá ts'edi Oja u. Nu'a i øt'u tengu øt'a n'da ran 'yohu 'bu i henhäi ne in yëh rá xuthä, hingui uen'tho yä the i hequi.

10

Ra Jesús bi mben'du hyäte ma'det'a bu ja yu hni

¹ Nubuya nu'a ra Jesús bi huan'du hyäte ma 'det'a yä xädi ne bi mbehni 'da'i yoho bu ja yu hni gueru da those ra Jesús. ² Ne bi 'yëmbi:

—Tenguthoho 'bu ya xø 'yo't'a n'da ra huahi, pe zu yonja'i tho u yu xofo, xun ngu u yu ja'i da 'yëc'yei, pe go zu yoho tho'u da xifi. Dami 'yäfu Oja ra Hmu ba penh mi'da yu mbe fi da xih yu ja'i da 'yëc'yei.

³ Bex gui mbähä ya, ne nugä di pen'nahu tengu'u yu de'yo 'bu da mba bu 'buh yu zate.

⁴ Ne o gui häx ni mbeti'u, xin ni buxahu, xin gui caxhu ná yopare ni thüxfanihu, gui mbäthohu ne hinga nya'a gui zenguahu yu ja'i bu 'yu.

⁵ Ne nu'bu gui cäthü bu ja n'da ra ngu ngue di säya ahü a ra mengu bu, gui zenguahu, ne gui 'yäfu Oja da 'yensa rán japi a ra mengu bu. ⁶ Ne nu'bu in nde rán japi Oja a ra mengu bu, da gohmi a rán japi Oja 'bu, pe nu'bu hingui nde, nte da gohmi 'bu. ⁷ Ne nu'bu gä sømhbu bu ja n'da ra hni, gam 'buhmbu bu hapu rá mbüdi da mba ma säya ahü. Hin gui päpu gam 'buhmbu. Ne gui sihu 'be'a gätho din 'da ahü, ne hin gui pes' ni sä gui sihu nguetho gue'a gui tähmbu a ngue gui xihmbu rá mhan Oja u. Ne njo'o n'da ra mbe fi ngue hin da mba njut'i. ⁸ Ne hont'a go má hni ngueru da ts'in ahü, gui sihu 'be'a gätho di 'da ahü yu ja'i.

⁹ Ne gui hoc'u yän zäman'u i 'beru, ne gui xihmbu yu ja'i ngue mi ts'utho di manda rá ts'edi Oja ua. ¹⁰ Pe hont'a go nda'a má hni gui cäthü, ne nu'bu hin da zin ahü yu ja'i bu, gan 'yohu bu ja ra hni, ne gui 'yëmfu yu ja'i: ¹¹ "Nugähe di huac ma guähe ra fonthäi ua ja

ni hnihu, ra hme pya ngue ga sogähe ua. Pe gui pähmbu ëna xtí manda maha ua rá ts'edi Oja," gui 'yëmfu u. ¹² Ne dí xi ahü, nu'bu bi zøn ra pa ran juäbi, man'da xun u tho ran unbi da nu'u, xinda gue'u mi 'beru ja ra hni Sodoma, bi 'yën'a ra Jesús 'bu mi 'yëmp'u yä xädi.

Da ts'änba rá muui yä ts'oqui u him bi 'yëc'yei ra Jesús

¹³ I huëhi gätho ahü gui 'buhmbu bu ja ra hni Corazín, ne gätho ahü gui 'buhmbu bu ja ra hni Betsaida, nguetho ya gä nuhu yän t'ot'e nuixte dá øt'a ne hin gä päh nin 'yomfënihu. Nu yu ja'i mi 'beru ja ra hni Sidón ne'u mi 'beru ja ra hni Tiro, nu'bu xtä nu'u yän t'ot'e nuixte gä nuhu ya, xtí päh yän t'ot'e nuixte gä nuhu ya, xtí päh yän 'døzä ne xtä 'yux yu 'bospi yä ja'i, ra hme pya ngue ëmme tu yä mbai nangue yä ts'oqui u. ¹⁴ Ne nu'a ra pa rán juäbi Oja, nu ahü man'da da zän'nahu ran unbi xinda gue'u mi 'beru ja ra hni Tiro neru ja ra hni Sidón. ¹⁵ Ne ahü gui 'buhmbu bu ja ra hni Capernaum, gnín 'yëxhu a ngue gui ëmhbu gui sømhbu bu mahets'i, pe hin'na, pe gueru ja ran unbi mazäi gui mbähä, bi 'yën'a ra Jesús.

¹⁶ Ne bi 'yëmp'u yä xädi buya:

—Nu'u i øh ni ndehu, tengu'bu ma ndesegä bi 'yø'u. Nu'uto'o hin da zin ahü tengu tho 'bu him bi zingä'u, ne nu'u him bi zingä, xim bi zin'a ma Ta bá pengä, bi 'yën'a ra Jesús.

Bá penc'u hyäte ma 'det'a xí mben'na ra Jesús

¹⁷ Nu'bu mambá penc'u hyäte ma'det'a yä xädi a ra Jesús bu bi mbehni, ëmme bin johya u. Ne bi 'yëmp'u:

—Grá Hmu, hinga hont'u yän zäman'u dá hoje pe ne'u yu züthu dá hømbe thi 'bu má ndømbe ni thuhu, bi 'yëmbi.

¹⁸ Nu ra Jesús bi 'yëmp'u buya:

—Dá nugä rá hmu yu züthu 'bu gmí täfu, bi mba häi tengu ra huei 'bu xän gai, bi 'yëna, ne ya dá 'da ahü ra ts'edi gui täfu rá ts'edi man sihu. ¹⁹ Pe madague gui nes'hü yu pozu bu gui thohmbu, ne yu mbozu, pe nte da ja ahü. ²⁰ Pe hin gan johyahu ngue bi zä gui hømhbü thi yu züthu, pe nu'a gám johyahu ngue bi zin ahü Oja ne bi hyux ni thuhuhü bu mahets'i, bi 'yën'a ra Jesús 'bu mi 'yëmp'u yä xädi.

Bin johya ra Jesús

²¹ Nubuya nu rá Hogandähi Oja bi japi ëmme di johya ra Jesús, ne bi 'yëna:

—Dí ëts'a i nguetho gä japi bi ba' a ni ts'edi u i hon'i, tengu yu t'ähni ngue hin te i pädi, ne hinga gue'u im bënse ja yän 'yomfënisse gä japi bi ba' u. Ne gue'a gä 'yøt'e ma Oja i, ngue gue'a gä numanhose gui øt'e, bi 'yëmp'a Oja.

²² Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yëna:

—Gátho i ja a ma Ta bi 'daqui. Ne hõnse ma Ta i paçã xun ho ngue rá Ts'unt'agã, ne hõnsegã rá Ts'unt'agã di paçã xun ho a ma Ta, ne'u to'o ga japi da ba'a, bi 'yẽn'a ra Jesús.

²³ Ne bi 'yẽmp'a yú xãdi:

—Gan johyahũ ngue guín nuhũ a dí ot'ã ya. ²⁴ Majaũni dí xi ahũ, xun ngu yú pongahyã Ojã ne xun ngu yũ ts'ut'abi mi 'bui, mi nde da nu'a guín nuhũ ya, ne da 'yõ'a guí õhmbũ ya, pe him bi zã, bi 'yẽmp'a yú xãdi ra Jesús.

Rãn t'uti a ran 'yohũ bi huẽc rá mijã'iu

²⁵ Ne bi zõm bu 'buh ra Jesús n'da ra xãnbate niã, im beñi da zã'a ra Jesús, ne bi 'yãnni:

—Xãnbate i, 'be'a sã ga ot'ã n'dahma din jagã ra te mazã, bi 'yẽna.

²⁶ —Be'a mam bu ja yãn t'ẽdi ra Moisés, bi 'yẽn'a ra Jesús.

²⁷ Nu'a ra xãnbate niã bi 'yẽna:

—I mam bu: “Gam beñhũ Ojã ra Hmu ngue gátho ma mbũihũ ne gátho ma tehũ, ne gátho ma ts'edihũ, ne gátho man 'yomfẽnihũ, ne ga huẽc ma mijã'ihũ tengu bu nan huẽc zehẽhũ,” i ẽn rãn t'ẽdi Ojã, bi 'yẽn'a ra xãnbate niã.

²⁸ Bi dã'a ra Jesús buya:

—Majaũni guí ma. Nuya gui 'yõt'ũ ne din ja'a ra te mazã, bi 'yẽmbi.

²⁹ Nu ra xãnbate niã mi rapũ mbo rá mbui ngue hinga gue'a mi ot'e, ne bi 'yẽmthoho:

—Pe to'o ma mijã'i'be ga huẽcã, bi 'yẽn'a.

³⁰ Ne nu'a ra Jesús bi xi'a n'da ran t'uti ne bi 'yẽmbi:

—Nu n'da ran 'yohũ mi 'yo bu ja ra 'yu, bi nexpũ Njerusalén ní mba bu Jericó. Ne nu'ũ 'da yũ be bi gorpã'yu ne bi unba'a ran 'yohũ, ne gátho ỹ yú pahni ni he bi gãspi ne'a rá mbeti. Ne bi zopũ nden'yu a ran 'yohũ buya, ẽna da du. ³¹ Ne bi thopũ n'da ra mbãjã, ne bi nu'a ran 'yohũ 'bem bu pe bi mbãcthoho. ³² Ne'a man'da ran 'yohũ, ra mbeñi bu ra niã a, bi thopũ, bi nu'a ran 'yohũ 'bem bu, ne'a bi mbãcthoho tengu bi 'yõt' ra mbãjã. ³³ Pe nu'a n'da ran 'yohũ, ra mengu Samaria, 'bũ mi thopũ buya, bi nu mi 'bem bu a ran 'yohũ, ne bi huẽc'a. ³⁴ Ne bi xispa ra aceite ne ra vino bu xi ts'erbi, ne bi mbantpa ra 'bõ't'e. Ne bi 'yẽxa rá fani buya, bi zixpũ ja n'da ra ngun'oi ne bi jamansu'a. ³⁵ Ne nu'ũ mi hyats'i, bi thopũ ni mba, ne bi zocpi ts'ũ ra mbeti a ra mengu bu, ne bi xifi di jamansu'a ran 'yohũ, ne da gurpa rá gasto 'bũ hin dí gua'a 'bũ bá peng bu ní mba, bi 'yẽn'a ra Jesús 'bũ mi man ran t'uti.

³⁶ Nubuya bi 'yãn'na ra xãnbate niã:

—Xiya, nda'a nin 'yohũ bi 'yõrpa ran huẽcate rá mijã'iu.

Bi dã'a ra xãnbate niã:

³⁷ —Nu'a bi mbãts'i.

Nu ra Jesús bi 'yẽmp'a buya:

—Ní mba din jabũ gui 'yõrpa ni mijã'ihũ, bi 'yẽmbi.

Ra Jesús bi mba bá nu'a ra Marta ne ra María

³⁸ Ra Jesús ne'ũ yú xãdi mi 'yo bu ja ra 'yu ní mba bu ja ra hnini Jerusalén, ne bi zõm bu ja n'da ra hnini guepũ 'bũ'a n'da ra xisu í Marta a. Ne nu'a ra Marta bi xi'ũ din sãya bu ja rá ngu. ³⁹ Ne mi 'bũpũ n'da rá juhũe í María. Nu'a mi hupũ i yã ra Jesús, bi 'yõ'a bi man'a. ⁴⁰ Pe nu'a ra Marta, xun ngu ra 'befi i ot'e. Ne bi 'yẽmp'a ra Jesús:

—Ma Hmu'i, ha hin guí ẽrpa ra güenda 'be'a ot' ma cu, nde'bũ gui xifi di zẽqui, bi 'yẽmbi.

⁴¹ Nu ra Jesús bi dã't'a:

—Ma zũ Marta, ẽmme guím beñ'a ni 'befi.

⁴² Pe n'datho a mahyoni xun ho, ne gue'a bi huan'na ra María, ne njon di 'uecp'a mam hmangã i õde, bi 'yẽn'a ra Jesús.

11

Ra Jesús bi xãnba yú xãdi din yãhũ Ojã

¹ N'da ra pa bi 'ue'a ra Jesús ne bin yãui Ojã. Ne nu'ũ mi gua'a bin yãui Ojã, n'da rá xãdi bi 'yẽmbi:

—Ma Hmu'i, dami xãngahe dan yãhe Ojã tengu thoho ra Xuua bi xãnba yú xãdi.

² Nu ra Jesús bi 'yẽna:

—Ngubũ gui mamhũ 'bũ gui yãhũ Ojã:

Ma Ta ahe,

Da hnumansu ni thuhu

Ne dín ndehe din ja ua n'dihi ni ts'edi ngue di manda ua.

³ Ne dami 'daje ra hmẽ dí homhbe ra pa i ja bu ya.

⁴ Dami punga ma ts'oquihe tengu thoho bu na punbahe ỹ i ẽrcahe ran ts'o.

O gui hegãhe da daje ran ts'o,

pe dami yãnje nangue ran ts'o, gui 'yẽmhũ, bi 'yẽn'a ra Jesús.

⁵ Ne xõ bi xih man'da ran t'uti ỹ, bi 'yẽna:

—Xi'ũ n'da ran 'yohũ xti mba bu rá ngu n'da rá amigo, made ra xui, ne xtã 'yẽmbi: “Hmiqui ts'ũ hyun thuhme, ⁶ nguetho nu'a n'da ma amigo ja bi zõm bu ja ma ngu, ne hin'yũ 'be'a ga unni da zi,” xtã 'yẽmbi.

⁷ Ne xi'ũ xtã 'yẽmp thoho: “Yo gadí paqui, nguetho ya án thu'ti ma ngu ne ya dá õhmbe gátho ma t'ũhni, ne hingui sã ga ndants'i ngue ga 'da'i,” xtã 'yẽntho. ⁸ 'Be'a hmaha xtã 'yõt'a ran 'yohũ 'bũ. Nu'ũ hingui pes' rá sã di thoqui da 'yãpi, ne guehma da ndants'a rá amigo ne di un'na bi 'yãdi, bi 'yẽn'a ra Jesús.

⁹ In ja bu 'bũ gui yãhũ Ojã, gui thoqui gui 'yãfũ ne sã thocua thoho gui hyãmhu. Thocua thoho gui hyomhu ne thocua thoho da zã gui tĩmhũ. Thocua thoho guin zohmbũ ne Ojã da xoc'ahũ. ¹⁰ Nguetho gátho to'o da 'yãdi da hyãni, ne gátho to'o da hyoni, da dĩni, ne gátho to'o da zofõ da xocpi, bi 'yẽna.

¹¹⁻¹³ Ne nu ahũ madague gyã ts'om'bãihũ, xinga n'da ahũ gadí unhũ ra pozũ ni

t'ahniha 'bu i ä aha ra huä, ne xing ra mboza gadi unhdä 'bu i ä'aha ra do'oni, pe hont'a xan ho gadi un ni t'ahniha. Ha maguet'a Ojä ma Tahu 'bapü mahets'i ngue him ba pen'naha rá Hogandähi 'bu guí äfa a, bi 'yén'a ra Jesús.

Bi t'emp'ara Jesús in 'youi ra zithu

14 Ne mi 'bapü n'da ran 'yohu hingui sä din ya, nguetho madi goreba ra zithu. Ne nu ra Jesús bi hyon'a thi ra zithu ne bin ya ran 'yohu büya. Nu yu ja'i emme bi hyonya thoho. 15 Pe nu'u da bi 'yena:

—Nuna ran 'yohu sä i hön'a thi yu zithu, nguetho gue'a rá hmu yu zithu bi un rán t'edi na, sä én'u da.

16 Ne nu'u mi'da bi zä ra Jesús 'bu ya majuani Ojä bi un rá ts'edi, ne bi 'yap ra hmeppya mahets'i. 17 Pe nu ra Jesús mi parpa yán 'yomfeni n'da ngu n'da'u ne bi 'yemp'u:

—Nu'bu din heczehé yu ja'i 'bapü ja n'da ra hnini, ne ba éh yán sühü 'bu. Da mba ma juadi u. Ne ngutho u 'bapü ja n'da ra ngu, 'bu din suse u dim 'bedi. 18 Ne ngutho rá ts'edi ra zithu, ha da zä din suse u ngue di 'beh yá ts'edi, ne sä guí emhbu, ngue'a rá ts'edi ra zithu a ná hön'a thi yu zithu u. 19 'Be'a ni ts'edi guí emhbu i ja ni xädiha 'bu i hön'a thi yu zithu. Guese'u i ut ahu ngue him majuani guim mamhbu. 20 Nugä dí hön'a thi yu zithu nangue rá ts'edi Ojä, gue'a ctí pahmbu ngue ya di manda rá ts'edi Ojä ua guí 'buhmbu, bi 'yén'a ra Jesús.

21 Ne man'da ran t'uti bi ma, ne bi 'yena:

—Nu'bu 'bu'a n'da i ja rá ts'edi ne i ja 'be'a dám fädi xan ho bu ja rá ngu, hin te da ja. 22 Pe nu'bu da zöm bu n'da ngue man'da i ja rá ts'edi ne da däpi, da hyanba a nám fädi ne da duspi 'be'a gätho i ja bu ja rá ngu büya.

23 Nu'a to'o hinga 'da'ingu dí mam'be, man sui'be a. Ne nu'a to'o hingui ot' ma 'befi, di japi dim 'be'u mi'da.

Rán t'uti ra zithu bá peng bu ja rá mbui n'dara ja'i

24 Ne man'da ran t'uti bi ma, bi 'yena:

—Nu'bu bi böm bu ja rá mbui n'da ra ja'i ra zithu, bin 'yo bu ja ra 'yönhäi, bi hyoni hapu sä dim 'bui, ne nu'bu him bi djini, bi bense ba peng mahön'a hapu mi 'bui. 25 Ne nu'bu mi zöm bu, bi nu njongui 'bapü, ne ma hoqui xan ho. 26 Ne nubüya, bi mba bá hom mi yoto yu zithu man'da xan ts'o xinda guese'a bin honte, ne gätho bim 'buhmbu bu. Ne nu'a ra ja'i büya, bi gohi man'da xan ts'o xinda gue'bu mi 'bapü n'datho ra zithu, bi 'yén'a ra Jesús 'bu mi man ran t'uti. Din ja bu u hinga gätho rá mbui i éc'yei.

Ran japi majuani

27 Gätho na ya ra Jesús ne bi da'ä n'da ra xisu, bi 'yena:

—Majäpi'a ra xisu bi te'e, bi 'yembi.

28 Pe nu ra Jesús büya bi 'yemp'a:

—Pe ne'u man'da majäpi gätho to'o i øh rám hman Ojä ne i øt'a gätho i mam bu, bi 'yembi.

Yu ts'om'bäi bi 'yäh yu hmeppya mahets'i

29 Bi munts'u yu ja'i bu 'bäh ra Jesús, ne nu ra Jesús bi xi'u man'da ram hma, ne bi 'yemp'u:

—Nu'ahu guí 'buhmbu yu pa ja bu ya, gyä ts'om'bäihü, guí äju ra hmeppya mahets'i, pe hin te ma hmeppya da t'ut'ahu, pe hont'a n'da ra hmeppya da t'ut'ahu tengu bi 'yot'a ra Jonás. 30 Ne gue'a ra hmeppya bi 'yot' ra Jonás, bi bah yu ja'i bu ja ra hnini Nínive majuani Ojä bi mbehn'a. Ngutho ahu, sä guí pahmbu majuani bá pengä Ojä 'bu gá nuhu 'be'a din jacä, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yena. 31 Ne dí xi ahu, nu'a ra xisu min ts'ut'abi bu Sur, 'dat'a guí ndans'hu a 'bu bin ja ran juanbi 'bu ran zegui. Ne da 'yut'ahu ngue i ja ni ts'oquihü. Nguetho nu'a yatho bá éhe ngue min nde da 'yot'a bi man'a ra ts'ut'abi Salomón nangue rán 'yomfeni bi und Ojä, pe nu ahu, hin guin nde guí 'yohmbu a dí mangä ngue dí 'buhmbu ua. Pe nugä man'da i ja rá ts'edi mam hmangä xinda gue ra Salomón, bi 'yén'a ra Jesús.

32 Ne xø bi 'yena:

—Ne'u mi 'bapü ja ra hnini Nínive 'dat'a guí ndans'hu u 'bu bin ja ran juanbi 'bu ran zegui, ne da 'yut'ahu ngue i ja ni ts'oquihü, nguetho nu'u 'bex bi päh yá mbui 'bu mi 'yot'a bi man'a ra Jonás, pe nu ahu, xø hin guin nde guí päh ni mbuihu nangue ni ts'oquihü. Ne nugä, man'da xan hets'i mam hmangä xinda gue ra Jonás, bi 'yén'a ra Jesús.

Nu'a dá pahmbu rán nequi Ojä

33 Ne xø bi 'yén'a ra Jesús:

—Pe njon di søc'a n'da ra sibi ngue da go'mi, uague di cüt' pu ja ra huada. Pe i tixpu ja ra mbøxasibi, ndepe di yot'i gätho to'o ba éhe. 34 Gue'a ni dähü di ja ahu guí hyanthu ran nequi. Nu'bu xan ho ni dähü, guí hanthu xan ho ran nequi, ne nu'bu hingui ho ni dähü, xum 'bexuitho bu guí hanthu. 35 Ne ngutho ni mbuihu di ja ahu guí pahmbu rán nequi Ojä. Nu'bu i hon ni mbuihu rán ho Ojä, i ja ahu ran nequi 'bu, nu'bu hin'na, sä guí emhbu i ja ahu ran nequi, pe hont'a ra 'bexui i ja ahu. 36 Nguetho hont'bu guin ndehü bu ni mbuihu, di 'uec'ahu ra 'bexui a Ojä ne di 'da ahu rán nequi, ne nubüya guí 'yothu tengu 'bu gyä sibihü ne guí 'yuthu mi'da rá 'yu Ojä, tengu ra nyot'i di yorpu ní mba n'da, bi 'yén'a ra Jesús.

Nu ra Jesús bi xi'u yu fariseo ne yu xänbate nij maxøts'e thoho i yq'u

37 Ne nu'bu mi gua'a man ra Jesús, n'da ra fariseo bi xih ná ts'ihme a ra Jesús, ne bi mba bin sihmehu. 38 Ne nu ra fariseo bi nu him bin xä'ye ra Jesús, tengu i man yán t'édizehe

yá fariseo, ne bi hyonya thoho. ³⁹ Pe nu'a ra Jesús bi 'yemp'a:

—Nu ahu gyú fariseo, guí pethu xun ho ni ja'ihu, pe guexta'a xun ts'o ni mbaihu. Hont'a ran ts'iyate guim bembhu, gyú ts'om'bái thohoho. ⁴⁰ Xogue, xam me tho ni mbaihu. Nu Oja i paði 'be'a gadi jafu ni ja'ihu, pe ne'a ni mbaihu i paði 'be'a im beni, nguetho Oja gátho bi zán'da, bi 'yena. ⁴¹ Pe nu'bu gui huçc ni mijá'ihu ne gui fäxhu, da fah paya mahoqui ni mbaihu.

⁴² Í huçi maha ahu, gyú fariseo, nguetho guí haxhu bu ja ra nijá a ná 'det'a yú 'yethi yu tahu bi bõxpu ja ni huqihhu, pe go hin gá 'yothu a man'da in nde Oja ngue 'da xquín numanhohu ni mijá'ihu ne xqui huçju u. Guehya nde'bu man'da gui 'yothu, madague'bu gui thoqui gui 'yothu u mi'da. ⁴³ Huçi maha ahu, gyú fariseo, emme guí homhbu ngue da hnumansu ahu bu ja ra nijá, ne gadi hohu yan zengua 'bu guí 'yohu bu ja ra tai. ⁴⁴ Í huçi maha ahu, nu'ahu tengutho n'da ran 'yágui hingam faði, ne nu'a da thopu hin da baði o bu xu 'ya. Ngutho ahu, im ben yu ja'i ngue xun ho ahu, pe him majuani.

⁴⁵ Ne mi 'bapu n'da ra xänbate nijá, ne bi 'yena:

—Nu'i grá Jesús, gra xänbate i, emme gadi unga ma mbaihe a gá ma, bi 'yembi.

⁴⁶ Bi dat'a ra Jesús:

—Ne ahu, gyú xänbatehu, í huçi maha ahu, nguetho emme xun he i a gá hyuspahu yan t'edi ra Moisés ngue guí xihmbu yu ja'i da 'yot'e, pe nuse ahu xingui ts'u guí othu a guí xihmbu da 'yot'u. ⁴⁷ Í huçi maha ahu, guí hocpahu yú jãdon'yágui u yú pongahya Oja bi hyo'u nim bombotahu, ngue guí nde da 'yent'ahu yu ja'i xun ho ahu. ⁴⁸ Pe gue'a gni 'yuhmbu ngue guín numanhohu yan t'ot'e u nim bombotahu, bi hyo'u yú pongahya Oja ne go gadi hocpahu yú jãdon'yágui bi 'yo u.

⁴⁹ Pe nu Oja i paði 'be'a gátho din ja, janangue'a bi 'yena: “Ga pehdä u ma pongahya, ne'u mi'da da mam mam hmangä. Nu'u 'da da tho, ne nu'u 'da da t'ethoho,” bi 'yen Oja. ⁵⁰ Janangue'a gue'a cti nuhu rán ts'embi Oja nangue gátho yú pongahya Oja ne yám 'behni bi mba ntho gue'bu go rá mbädi ra ximhäi. ⁵¹ Nu rá mbädi ra Abel bi tho asta gue'bu ne'a ra Zacarias bi tho bu mbo ra ðanija, tengu thoho 'bu ni ts'oquihu a gátho í tho'u yú pongahya Oja, ne gue'a dí un'nahu a.

⁵² Í huçi maha ahu gyú xänbatehu, guí pahmbu 'be'a nam bõn'a rá hman Oja pe hinga gue'a guí xänbahu yu ja'i. Him majuani guí tenhdä a ne hín gadi jafu da ðen'da in nde da denni, bi 'yen'a ra Jesús. ⁵³⁻⁵⁴ Ne bi bõm bu ra Jesús buya. Pe nu yu xänbate nijá ne yu fariseo emme bin cue, ne xõ bi ða'mi emme

bi 'yän yan t'änni, ngue i honi 'bepu dí yap'a ra Jesús.

12

Ra Jesús bi ma 'be'a din ja to'o i mam maxõts'e thoho

¹ Ne bim peti bu 'buh ra Jesús xun ngu yu ja'i, ne emme din tonthoho. Nu ra Jesús bi 'yemp'u yú xädi:

—Gam fähmbu nangue yú ixi yu fariseo ngue hin gui tenbahu yan t'ot'e, ena xun ho bu na hnu u pe n'dan'yo thoho im ben yú mbai. ² Hin gui 'yothu tengu'u nguetho gátho 'be'a im bõm bu mbo rá mbai n'da, da faði. Madague'bu en'u njon da baði, pe guehma din c'a yú ts'oqui. ³ Ne gátho a i man'a n'da bu njongui ðde, da hmam bu 'buh yu ja'i. Ne gátho i mam mant'agui n'da bu ja rá ngu, da fãpu 'buh yu ja'i, bi 'yemp'u yú xädi ra Jesús.

Gui suhu Oja, bi 'yen'a ra Jesús

⁴ Ne xõ bi 'yena:

—Nu'ahu, ma amigo ahu, o guí suhu u in nde da hyo ahu. Nu'u, sä da hyo'a ni ja'ihu pe hin'yü 'be'a man'da i sä da 'yot'e. ⁵ Ga xi ahu to'o a gui suhu. Dami suhu Oja nguetho nu'a, i sä da hyo ahu ne i ja rá ts'edi da 'yent'ahu bu ja ran unbi mazai. Majuani dí xi ahu, jatho gui suhu Oja.

⁶ Ne njom man'da gui suhu. Guim bembhu yu doja, ts'utho di muui, hont'a zu yocentavo di muui u cut'a ndoja, pe guexta'a i pa mfeni u, Oja im ben'u. ⁷ Ne nu ahu man'da di mu ahu xinda gue yu doja bu ni ben Oja, ne asta i paði hangu na ngu i ja ni xtãhu. Janangue'a o guín suhu.

To'o hingui su da ma nangue ra Jesús

⁸ Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yena:

—Majuani dí xi ahu, gátho to'o hingui su da mangua ja ra häi gue, i paqai, nugä, ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ga mam bu ja yú hmi yám 'behni Oja, gue dí paçä u. ⁹ Pe nu'a to'o da gongä ua ja ra häi, necä ga cõngä bu mahçts'i a.

¹⁰ Nu'a to'o di c'aman'ugä nguecä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, sä da mba ma punbi 'bu da ben'a bi ma. Pe nu'u to'o di c'aman'u rá Hogandãhi Oja, hin'yü rá punbi u.

¹¹ Nu'bu pa ma yap'i'ahu ne da ts'ix ahu bu 'buh yu ngurpi ja ra nijá o guepu 'buh yu ze'mi ne yu ts'at'abi, pe o emme guim bembhu 'be'a sä gui mamhbu 'bu da mba ma juanni ahu, ¹² nguetho nu'bu gám 'bähmbu bu ja rá hmi u, nu'a rá Hogandãhi Oja 'bex di ben'nahu gui mamhbu, bi 'yen'a ra Jesús.

Rán t'uti ramembeti bi bense 'be'a da hyoni

¹³ Ne nu'bu min ya'a ra Jesús, mi 'bã inde bu 'buh yu ja'i n'da ran 'yohu, ne bi 'yembi:

—Xänbate i, dami xih man 'yohu da xegäts'u ra häi bi zoh ma ta'be.

¹⁴ Nu ra Jesús bi 'yena:

—Nu'i, grán 'yohu, hin dra ze'migá ngue ga ot'á a guí ma, bi 'yembi.

¹⁵ Ne xó bi 'yemp'u 'bupu:

—Dami jamansu ni mbuihu hin din ja ahu ran 'yaya. Nguetho hinga gue'a i ja n'da dám 'bu'a n'da, madague'a xun ngu i ja.

¹⁶ Ne nubuya, bi xi'a n'da ran t'uti, ne bi 'yemp'u:

—Mi 'bu'a n'da ran 'yohu ra membeti. Ne nu'a rá hái emme xun ho, ne xun ngu 'be'a gátho bin ja bu. ¹⁷ Ne nu'u yá ngumpe'ts'i, emme bi yudi ne bi bongthoho 'be'a mi ja bu ja rá huáhi. Ne nu'a ran 'yohu buya, bi be'ni 'be'a sá da 'yot'e. ¹⁸ Ne bi be'ense: "Nuya, ga xo't' ma ngumpe'ts'i ne ga hoh mi'da xun ndoho, n'dahma din ja hapu ga pe'ts'a 'be'a gátho jagá. ¹⁹ Ne nubuya, dam 'butho, hont'a dí hyu ma mbui ga ot'á," bi 'yense ran 'yohu. ²⁰ Pe nu'a Ojã bi 'yemp'a: "Nu'i, hin gui pãdi 'be'a guím ma, nguetho nán xui ya gui tu. Ne to'o hmaha da gohmi 'be'a gátho guím be'ni gui hyonse," bi 'yembi, bi 'yén'a ra Jesús.

²¹ Ngube din ja gátho yu 'yaya, ngue'a hont'a i ja ua ja ra ximhái im be'ni, pe hinga gue'a rá mbeti dí yanba yá te u, bi 'yén'a ra Jesús.

Nu Ojã di jamansu yá t'uhni

²² Ne nubuya, bi 'yemp'u yá xádi:

—'Yo emme gui hyadumbuihu 'be'a gui sihu ne 'be'a gui hyehu. ²³ Ne man'da xun ho guím be'mbu ni tehu xinda gue nin sihmeu, nguetho man'da di muui ni tehu, ne'a ni ja'ihu man'da di muui xinda gue ni hehu.

²⁴ Damin 'yomfënihu ts'u 'be'a i ot' yu ca. Nu'u, hingui ot' yá huáhi ne hin te i pe'ts'i 'be'a i honi, pe nu Ojã di jamansu'u. Pe man'da di jamansu ahu Ojã xinda gue yu doja, nguetho man'da di mu ahu. ²⁵ Nte sá gui tinschu, xinga gue nin sihmeu, xinga gue ni hehu, xinga gue ni tehu, gue gam 'buhmbu ua nya'a thoho. ²⁶ Janangue'a hin gui hyadumbuihu u nte di muui.

²⁷ Dami nuhu yu dõni. Hin te má 'befi i ot'e, pe guehma i te. Ne nu'a ra ts'ut'abi Salomón mi he rá pahni mahotho ne xum hmadi. Pe nu yu dõni man'da mahotho xinda gue rá pahni mi he ra Salomón. ²⁸ Nu'a Ojã di jamansu yu dõni ne di japi din te, madague n'da pa thoho i dõni. Xi ahu, ha hin guím be'mbu ngue man'da xun ho di 'da ahu Ojã. Xogue ts'utho gui çc'yëihu. ²⁹ Janangue o gui hãdumbuihu 'be'a gui sihu n'da pa ngu n'da pa, ³⁰ nguetho nu'u hingui çc'yëi Ojã, gue'a i ot'u. Pe nu'ahu ni Tahu 'bupu mahets'i i pãdi 'be'a gátho gui homhbu. ³¹ M'bet'o thoho guin unsehu di manda ahu rá ts'edi Ojã, ne nubuya di 'da ahu Ojã 'be'a gátho gui homhbu, bi 'yén'a ra Jesús.

To'o di membeti bu mahets'i

³² Xó bi 'yén'a ra Jesús:

—O guín suhu, madague'a hingui ngu ahu, nguetho i hu rá mbui Ojã ngue ya gui 'buhmbu bu di manda rá ts'edi. ³³ Dami páhu 'be'a i ja ahu, gui unhdu yu hyoya, ne din ja ahu xun ngu bu mahets'i. Nubú, nte dim 'be'ni ne njam'bu din thegue, hingui sá n'da ra be da yarpu, xinga gue'u yu zu'ue. ³⁴ Nu'bu guecua ja ra ximhái i ja 'be'a pe'ts'a n'da, hont'ua im be'ni a n'da, ne nu'bu guerp mahets'i, guerp im be'ni a n'da bu, bi 'yén'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma da thõ'mi xun ho

³⁵ Ne xó bi 'yén'a ra Jesús:

—Dami tõgbahu ne gan sáhu tengu'bu i sò ni sibihi. ³⁶ Tengu i ot' yu 'yehé 'bu i tøm'bu yá hmu da mbeng bu xin sihme bu ja ran thãti, n'dahma 'bex da xocpa n'dihi 'bu bi zofu. ³⁷ Emme din johya u bi dõ'mi, nguetho da xi'u da hyuru ja rá mexa, go guese'a ra hmu din 'yehé buya, ngue da 'uñ'u yá 'yehé. ³⁸ Din johya u bi dõ'mi madague'a made nxui uague t'axuditho 'bu bi zoh ra hmu. ³⁹ Nu n'da ran 'yohu 'bu xtãm bãdi 'be'a ní pa da yarpu ra be bu ja rá ngu, xtãm dõ'mi, hin di japi da fepi 'be'a pe'ts'i. Pe hingui pãdi 'be'a ní pa da yarpu ra be, janangue i tøm'i gátho yu pa. ⁴⁰ Ngutho ahu gui tõgbahu nguetho hin gui pahmbu 'be'a ní ora ba pengá, nugá ngue dán ja'igá ua ja ra ximhái, bi 'yén'a ra Jesús.

Rán t'uti yu 'yehé xun ho ne'a hingui ho

⁴¹ Nu'a ra Pedro buya, bi 'yãni 'be'a bi man ra Jesús, bi 'yembi:

—Ma Hmu i, ha hõngdãhe gui xije ran t'uti, uague gátho u mi'da gui xifi.

⁴² Nu ra Jesús bi dãti:

—Nu'a ra 'yehé xun ho, nzãi i ot' rá 'befi xun ho, ne di manda bu ja rá ngu rá hmu, ne di darpa yá mi'yehéhu. Ne nu'bu bi zõn ra ora din sihme ts'u yá mi'yehéhu, i 'uñi xun ho. ⁴³ Ne nu'a ra 'yehé, da ñin'a rá hmu bu dim pëh 'bu bi zõhõ, da nu ran johya a buya. ⁴⁴ Nguetho majuaní dí xi ahu, nu rá hmu di un man'da ra 'befi ngue di manda buya 'be'a gátho i pe'ts'i. ⁴⁵ Pe nu'bu n'da ra 'yehé im be'ense him ba ç'a n'dihi rá hmu, ne di dõ'mi di unba yá mi'yehéhu, madague yu xisu o gue yan 'yohu, ne i sihmezehe ne i mihni, ⁴⁶ ts'urpu thoho ba çh rá hmu ne bi ñin'a rá 'yehé bu hin di jamansu rá 'befi, ne da zu'a rá 'yehé buya. Ne da hyõn'a thi, ne da 'yembi nte rán jau i. Ne da mbenpu ba nu ran unbi bu 'buh mi'da guexta'a him bi 'yot'a xi sifi, bi 'yén'a ra Jesús.

⁴⁷ Ne man'da ran t'uti bi xi'u, ne bi 'yemp'u:

—Nu n'da ra 'yehé 'bu mi bãdi 'be'a in nde rá hmu, ne him bi 'yot'e, pe xun u tho ram fei din jap'a. ⁴⁸ Pe nu'a n'da ra 'yehé 'bu hingui pãdi 'be'a in nde rá hmu, ne him bi 'yot'a i numanho rá hmu, pe ts'utho ram fei din jap'a. Nu'a to'o bin japi da bãdi xun ngu, jatho da 'yot'e xun ngu. I jatho da 'yot'e n'da

ngu n'da hangu na ngu bin japi da badi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Din ja yun heque

⁴⁹ Ne xø bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Nugä bá ɛcä, pɛ hinga gätho yu ja'i da numanhogui, janangue din sɛ'u 'da. Pɛ guexta'a hinga nan ja xun ho. ⁵⁰ M'bet'o ga nu xun ngu yun unbi, nɛ nu'bu bi zøn ra pa din ja'a dím ma, n'da ran unbi xun utho ga nugä büya. Nɛ xun ho 'bu ga nu n'dihi. ⁵¹ Pɛ o guí ɛmhbu din hɛ yu sui ngue bá ɛcä ua, pɛ man'da din ja yu sui. ⁵² Nuya din hec yün 'yomfɛni u 'bɛpu ja n'da ra ngu. Tengu'bu hyu'u 'bɛpu da dengui, yoho u hin da dengui. ⁵³ Nɛ din hec yün 'yomfɛni yun 'yohu nɛ din sɛmhbu yá ts'unt'u nanguecä. Nɛ yu xisu din sɛmhbu yá t'ixu nɛ din sɛmhbu yá ts'ihue, hinga 'da'angu da bɛmhbu, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nu yu ja'i him bi ba'á rá hmɛpya ra Jesús

⁵⁴ Ne xø bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Nu'bu guí nuhu n'da ra güi ní bɔxpu ní yah ra hyadi, guí ɛmhbu din 'ye, nɛ din 'ye büya. ⁵⁵ Nɛ nu'bu guí nuhu ba ɛh ran dahi bu sur, guí ɛmhbu xtám pa ra pa büya, nɛ xtám pa büya. ⁵⁶ Maxòts'e tho guím mamhbu, guí pǎhmbu 'be'a din ja ra pa, pɛ nɛ hin guí pǎhmbu 'be'a ní hmɛpya guí nuhu ya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Damin hocpazehɛ nin suihu

⁵⁷ —Hanja ngue hingui sä gan 'yomfɛni 'be'a xun ho guí 'yøthu, bi 'yɛn'a ra Jesús. ⁵⁸ Nu'bu 'bu'a n'da da zix ahu bu 'buh ra ze'mi in nde di yap'ahu, nu'bu gá mbɛ bu 'yu, gan hocuazehɛhu bu 'yu. Nu'bu hin'na, guehma guí sømmi bu 'buh ra ze'mi, nɛ di manda da jo ahu. ⁵⁹ Nɛ hin da zä guí pømhbu bu asta gue'bu go gá juthu gätho bi zänni guí juthu, bi 'yɛn'a ra Jesús.

13

Hnehɛ thoho di päh rán 'yomfɛni n'da

¹ Nɛ bi si'a ra Jesús 'be'a xí t'ørpa 'da yu mengu bu Galilea nɛ bi t'ɛmbi:

—Nu'a ra Pilato bi manda dí ho'u 'da nu'bu mim bɔx yá bòts'e bu ja ra dǎnijá Njerusalén, bi 'yɛmbi.

² Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'u:

—Ha guím bɛmhbu man'da i ja yá ts'oqui u to'o bi mba ntho xinda gue'u mi'da yá menguhu. ³ Pɛ hin'na maha. Pɛ dí xi ahu, ngubu dín un'nahu. Guí nuhu ran ts'ɛmbi mazai 'bu hin guí päh nin 'yomfɛnihu. ⁴ Nɛ'u 'de'ma hyäto bi du bu Siloé 'bu mi yøt' ra jado, ha guí ɛmhbu man'da mi ja yá ts'oqui u xinda gue'u mi'da 'bɛpu Jerusalén. ⁵ Hin'na maha, nɛ ngutho ahu guin nuhu ran unbi 'bu hin guí päh nin 'yomfɛnihu, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra hmɛpya ra za him bin zuh yün dät'o

⁶ Nɛ nubüya, bi xi'a n'da ran t'uti, bi 'yɛna:

—Mi 'bu'a n'da ran 'yohu mi ja n'da rá huähi. Nɛ bi 'yɛt'a n'danza ra higo. Nɛ mi pa ran 'yohu da nu 'bu di zɔpu yün dät'o, pɛ xinga n'dandj bin zuh yün dät'o ra higo. ⁷ Janangue bi zon'na rá mbɛfi bu ja rá huähi nɛ bi xifi dá 'yɛta ra za: “Nuya, ná hyu jɛya ya ngue dí tø'mi din ja yün dät'o na ra za, pɛ hin te i züdi. Dami 'yɛx ya, ndetho í sunba yá dehe ra häi bu ra za,” bi 'yɛmbi. ⁸ Pɛ nu'a rá mbɛfi bi 'yɛna: “Dím 'bäpu man'da jɛya, ga zɛnsra ra häi bu rán dui, nɛ ga ponbä xun ho yu häi. ⁹ Xøhma din zuh yün dät'o büya. Pɛ nu'bu hin din züdi, ga ɛxä 'bu,” bi 'yɛn'a ra mbɛfi büya, bi 'yɛn'a ra Jesús 'bu mi man'a ran t'uti.

Nu'a ra Jesús bi hoc'a n'da ra mbɛdi xisu

¹⁰ N'da ra pa ran säya büya, min xänbate bu ja ra nijá ra Jesús. ¹¹ Nɛ mi 'bäpu n'da ra xisu ngue ná 'de'ma hyäto jɛya madi unba ra zjthu, him madi japi di juän rá ja'i. ¹² Nɛ nu'bu mi nu'a ra Jesús, bi 'yɛmbi:

—Grá xisu, ya bi zä ni ja'i ya, bi 'yɛmbi.

¹³ Nɛ bi mba nthädi ra xisu büya, bi dá'a ra Jesús, 'bɛx bi juän rá ja'i a büya. Nɛ nu'a ra xisu bi 'yɛspa Ojä. ¹⁴ Pɛ nu'a ra ngurpi bu ja ra nijá ɛmme bin cue nguetho bi nu ra Jesús bi hoc'a n'da ra ja'i ra pa ran säya. Nɛ bi 'yɛmp'u mi 'bɛpu:

—Nts'änni 'dato pa gam pɛmhbu n'da semana, nɛ gue'u yu pa gua ɛhmbu ngue din hoc'ahu ua, pɛ hinga gue ra pa ran säya gua ɛhmbu da mba ma hoc'ihu ua, bi 'yɛn'a ra ngurpi bu ja ra nijá.

¹⁵ Nu ra Jesús bi 'yɛna:

—Xi ahu, ha hin guí xoju nin dǎnihu nɛ guí sixhu bu ja ra dehe madague ra pa ran säya. ¹⁶ Nɛ mi 'bäcuu n'da ra xisu rá m bom'beto ra Abraham, ná 'de'mahyäto njɛya madi unba ra zjthu tengu'bu án thu't'i, nɛ guí ɛmhbu hingui ho ngue dá xoçp'a a nangue rá ts'edi ra zjthu, nguetho ra pa ran säya ya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

¹⁷ Bin hɛtho u yün suihu ra Jesús büya, nɛ bi mbɛs' yá sä. Pɛ nu'u yu ja'i bin johya 'bu mi nu yun t'øt'e nuixte bi 'yøt'a ra Jesús.

Rán t'uti ra hmudä ra mostaza

¹⁸ Ne xø bi 'yɛn'a:

—'Be'a ní hmɛpya sä ga xi ahu ngue ga ut'ahu 'bɛpu ní manda rá ts'edi Ojä ua. ¹⁹ Nu'a, tengu rá hmudä ra mostaza. Zü ts'u 'bu xu 'boni, pɛ nu'bu xum bòts'e, i te tengu n'da ra za, nɛ yu doja i øt' yá 'bafi bu ja yá 'yɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ran t'uti rá ixi ra thuhme

²⁰ Ne xø bi 'yɛna:

—'Be'a man'da ra hmɛpya sä ga xi ahu ngue ga ut'ahu 'bɛpu ní manda rá ts'edi Ojä ua. ²¹ Nu'a, tengu ra ixi 'bu din jap'a ra juni, nɛ gätho bi nden'a ra juni büya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ran t'uti ra goxthi xan ts'it'i

²² Nu ra Jesús i 'yo ra 'yu ní mba bu Jerusalén, ne bi xánba yu ja'í bu ja yu hnini bi thogui. ²³ Ne nu'u 'da yu ja'í bi 'yánni:

—Ha hin ε ngu'u yu ja'í dim pøhø, gue da mba nhyani, εn'u.

²⁴ Nu'a ra Jesús bi dāti:

—Nu'a ní yut'a n'da bu mahεts'i, tengu n'da ra goxthi xan ts'it'i. Dami hyomhbu gui cuthu bu, nguetho dí xi ahu, da zøn ra ora xan ngu da nde da yurpu, pe ya him man zā. ²⁵ Nguetho da zøn ra ora da gut ra goxthi ra Hmu, ne dim 'bāpu thi u 'da da zo'a, da 'yεmbi: “Ma Hmu i, dami xogahe.” Pe nu'a ra Hmu da 'yεmda'u: “Hin dí pā ahū,” da 'yεmbi. ²⁶ Ne nu'u da 'yεn'u: “Pe dán sihmehū, ne gá xāngahe bu ja ma hninihe,” da 'yεmbi. ²⁷ Pe nu'a ra Hmu da 'yεna: “Pe dí xi ahū, hin dí pā ahū, ní mbāhā bu, hin da zā gui cuthu ua, gyú ts'om'bāihū,” da 'yεmthoho u.

²⁸ Ne εmme da bεndumbū u 'bu dim 'bāpu thi bu dí manda rá ts'edi Oja. Ne din zom bu dí cuxt' pū yú ts'i u nangue ran unbi da nu bu. Ne da hyant'a ra Abraham 'burpu mbo, ne ra Isaac, ne ra Jacob, ne gātho mi'da yú pøngahya Oja, ²⁹ ne da hnu u xan ngu mi'da yu ja'í ngue bi nexpu gā na ngani ra ximhāi i hupu dí manda rá ts'edi Oja. ³⁰ Ne dí xi ahū, to'o εna i 'bet'o ua, dim 'bejua bu u, ne nu'u t'εmbi i 'bejua ua, dim 'bet'o bu u, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ra Jesús min nde xti huεc'u 'burpu Jerusalén

³¹ Nu'bu mi man'a ra Jesús, bi zø'i 'da yu fariseo ne bi 'yεn'u:

—Nde'bu gui pøn'a n'dihi ua di manda rá ts'edi ra Herodes, ne in nde da hyo'a i.

³² Bi dā'a ra Jesús:

—Nu ra Herodes ra hyāte a. Ní mbāhā gui xihmbu ngue nuya ne nixudi ga thoqui ga øt' ma 'befi, ga høn'a thi yu zithu, ne ga hoc yu hyεnni bu ga thogui. Nimani buya ga juacā ma 'befi, gui 'yεmfu, bi 'yεmbi. ³³ Nuya, ne nixudi, ne nimani dan 'yogā, i jatho ga søm bu Jerusalén, nguetho gurpu i tho bu yú pøngahya Oja, bi 'yεn'a ra Jesús.

³⁴ Ne εmme bi du rá mbū ra Jesús nangue'u i 'burpu Jerusalén, ne bi 'yεna:

—Nu ahū gyu menguhū Jerusalén, gui hohu yú pøngahya Oja. Ne gadi bat'adohu u bí pe'n'nahū Oja. Nangu yu pa dá nde ga jamansu ahū tengutho n'da ra c'u'øni i comp' yú bāsi 'bu xan de, pe nu ahū hin gā ndehū. ³⁵ Nuya njon da mbān ni hninihū ne hin din ja ahū rán jāpi Oja. Ne dí xi ahū, hin gui nuju mahøn'a jague'bu bá εcā mahøn'a. Ne nu'bu gā nuju, gui 'yεnju: “Majāpi a bá εhe nangue rá thuhu ra Hmu,” gui 'yεnju, bi 'yεn'a ra Jesús 'bu mi 'yεmp'u yu mengu bu Jerusalén.

14*Nu'a ra Jesús bi hoc'a n'da xan nden rá ja'í*

¹ Nu n'da ra pa ran sāya, bi mba bān sihme bu rá ngu n'da ra ngarpa fariseo a ra Jesús. Ne gātho i 'burpu ja ran sihme εmme bi dø'mi da nu 'be'a da 'yøt'a ra Jesús. ² Nguetho mi 'burpu n'da ran 'yohu xū nden rá ja'í. ³ Ne nu'a ra Jesús bi 'yān'da yu fariseo ne yu xānbate nijā buya:

—Ha din theui yan t'εdi 'bu di hoc'a n'da ra hyεnni 'bu ra pa ran sāya, εn'a.

⁴ Pe xinga n'da'u bi dāt'a. Nu ra Jesús buya, bi hoc'a ran 'yohu ne bin 'yεhmi. ⁵ Ne nubuya, bi 'yεmp'u yu fariseo ne yu xānbate nijā:

—Xi'bu n'da ahū, 'bu xtan dāh nin dānihu ogue ni buruhū bu ja ra hyāhāi a ra pa ran sāya, ha hin gui jaxhu madague ra pa ran sāya, bi 'yεn'a ra Jesús.

⁶ Pe xinga n'da bi zā bi dādi.

Ra Jesús bi ma hin da hyoni din nuixte zεhe n'da

⁷ Nu ra Jesús buya, bi nu'u 'da i hon yān thuts'i, in nde 'darpū da hyuhmbū u i pa nt'εspi bu ja ran sihme, ne bi 'yεna:

⁸⁻⁹ —O gui homhbu ngue 'darpū gui hyuhmbū ja yú ts'edi, nguetho nu'bu 'darpū gui huhmbū u, xi'bu da zøm bu n'da ngue man'da da t'εspi, ne da xi ahū ra mengu bu, “Gui ndanjū nguetho rán sāui da hyupu na,” da 'yεn'ahū. “Bā huhnū,” da 'yεn'ahū, ne εmme gui pe's' ni sāhū buya. ¹⁰ Man'da xūn ho gui hyuxhu bu ma'uēni ts'u 'bu gā cuthu bu ja ran sihme, ne nu'bu bi nu ahū ra mengu bu, da xi ahū: “Amigo ahū, ba εhmbū ua, gui hyuxhu ua man'da xūn ho,” da 'yεn'ahū. Ne gātho'u 'burpu da numanho ahū buya, bi 'yεn'a ra Jesús. ¹¹ Nguetho gātho'u din 'yεzεhe, da zøn ra pa da go'ahāi. Pe gātho to'o hin din 'yεzεhe, da zøn ra pa da t'εspi, bi 'yεn'a ra Jesús.

¹² Ne xø bi 'yεn'a ra Jesús, bi 'yεmp'a ra mengu bu:

—Nu'bu gui 'yøt'a n'da ran sihme, o gui zon'du ni amigo, xinga gue'u ni cu, xinga gue'u ni menī, xinga gue'u yu membeti guin tøt'am'būihū, nu'u, m'bejua da zix'i i gan sihme, tengu gā 'yørpe. ¹³ Pe nu'bu gui 'yøt'a n'da ran sihme, dami zon'du yu hyoya, ne yu mbedi, ne yu dogua, ne yu xādā, ¹⁴ ne di jāp'ahū Oja buya. Nguetho nu'u, hin da zā di cøts'ai 'be'a da gā 'yørpa u. Pe Oja di cøts'a 'bu bi zøn ra pa da xox'u yú 'yεc'yei xan du, bi 'yεn'a ra Jesús.

Ran t'uti ra dānsihme

¹⁵ N'da ran 'yohu mi sihmehū bu, 'bu mi 'yø'a bi man ra Jesús, bi 'yεna:

—Majāpi gātho to'o din sihme bu di manda rá ts'edi Oja, bi 'yεn'a ran 'yohu.

¹⁶ Ne nu'a ra Jesús bi xi'a n'da ran t'uti nangu'e'u to'o njuañtho din sihme bu di manda rá ts'edi Ojã, ne bi 'yemp'u:

—Mi 'bu'a n'da ran 'yohu bi 'yot'a n'da ra dñanshme, ne emme xun ngu u bi xifi din sihme bu. ¹⁷ Ne nu'bu mi gua'a bi hoc ran sihme, bi mben'na rá 'yeh'e da xi'u 'bex ba che. ¹⁸ Pe gátho u bi ma hingui sã da mba. Nu n'da ran 'yohu bi 'yena: “Nugã ja dá tãngã n'da ma huãhi, jatho ga mba ba nugã. Dami pun-gagui, hingui sã ga mba,” bi 'y'en'a n'da. ¹⁹ Ne nu'a man'da ran 'yohu xø bi 'yena: “Nugã ja dá tãngã cut'a pare yu mbũndãni, jatho ga sãpi ga pepi, dami pun-gagui, hingui sã ga mba,” bi 'y'en'a man'da. ²⁰ Ne xø man'da buya bi 'yena: “Ja dá singã n'da ma xisu ne hingui sã ga mba bu,” bi 'y'en'a.

²¹ Nu'a ra 'yeh'e buya, bi mbengbu ja rá ngu'a rá hmu, ne bi xifi 'be'a gátho bi man'u yan 'yohu. 'Bex bin cue'a rá hmu buya, ne xø bi mbenh mahøn'a ngue da mba n'dihi bu ja yá 'yu ra hnini, ne ba si'u yu hyoya, yu mbedi, ne yu xãdá, ne yu dogua da ñim bu, ba che din sihme. ²² Nubuya, nu ra 'yeh'e bi 'yemp'u rá hmu: “'Bucua ya bá sigã ya, pe him bi yuh ni ngu.” ²³ Nu rá hmu buya, bi 'yembi: “Ní mba bu ma'ueni ts'u ra hnini, ne dami 'yøpa ts'edi ba e'u hont'a go to'o gui ñim bu 'yu, da yuh ma ngu. ²⁴ Pe xinga n'da ran 'yohu rá mbũdi dá zohndã da zi na man sihme-gã,” bi 'y'en'a rá hmu, bi 'y'en'a ra Jesús 'bu mi man na ran t'uti. Bi ma nangu'e'u t'ẽmbi hin yún sãhu, pe man'da go da yørpũ di manda rá ts'edi Ojã u.

Da nu yan unbi to'o da den'na ra Cristo

²⁵ Ne xun ngu yu ja'i mi ten bu 'yu ra Jesús. Nu ra Jesús buya, bi nyegui ne bi 'yemp'u:

²⁶ —To'o gátho in nde da dengui, jatho man'da xun ngu da bẽngã xinda guerpũ nam bẽn'a rá ta o gue rá mbe, ogue rá xisu, ogue yá t'uhni, o gue yá cu. Jatho man'da da bẽngã xinda guerpũ nin huẽczche. Nu 'bu hin'na, hin da zã da dengui. ²⁷ Ne to'o gátho hin da hyãt yan unbi, ngue i su da tho 'bu da dengui, hin da zã da dengã u.

²⁸ Ne 'be gan 'yomfẽnihũ ts'u 'bu gui hyãthu gui tengahũ, tenguthoho n'da ran 'yohu 'bu da 'yena da hyøh rá ngu. ²⁹ M'bet'o din 'yomfẽni 'be'a da 'yot'e, nu'bu hin'na, ts'ørpũ thoho hinga xøt'a dí jua'a rá ngu. Nu yu ja'i buya da denthotho, ³⁰ ne da 'y'en'u: “Nuna ran 'yohu bi dũ'ma rá ngu, pe hinga xøt'a bi juadi,” da 'y'en'u, bi 'y'en'a ra Jesús. ³¹ Ne ngutho n'da ra ts'ut'abi 'bu i 'bu'i 'det'a mahuãhi yá dofũ, pe m'bet'o din 'yomfẽni 'bu da zã din tunhu i man'da ra ts'ut'abi 'bu'i 'dãte mahuãhi yá dofũ. ³² Ne nu'bu im bẽni hingui sã da ñapi, pe da mbẽhna n'da rãm 'bẽhni da 'yãn 'bu da zã din hocpadahũ.

³³ Ne ngutho ahũ, pe jatho 'be gan 'yomfẽnihũ 'bu da zã gui 'ye'ts' ni pãhã zehẽhũ, ne him man guim bẽmhũ 'be'a i

ja ahũ, janangue da zã gui tengahũ buya, bi 'y'en'a ra Jesús.

Hingui ho ra u 'bu di 'beh rãn ho

³⁴ Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yena:

—Nu ra u mahyoni a, pe nu'bu di 'beh rãn ho, hin'yũ 'be'a din hogui. ³⁵ Ne nte da mbefi, xinga gue ra hãi sã di hoqui, ne da mba ma bũnt'i thoho. Guin jahũ bu 'bu hin'yũ nin hohũ, bi 'y'en'a ra Jesús.

15

Ran t'uti ra de'yo bim 'bedi

¹ N'da ra pa, xun ngu yu hyaçahãi ne mi'da yu ts'om'bãi bim peti bu, da 'yøde 'be'a i man'a ra Jesús. ² Janangu'e'a nu'u yu fariseo ne yu xãnbate niã bi c'ãman'u ra Jesús, ne bi 'y'en'u:

—Hingui ho øt'na ran 'yohu, nguetho i yãhu ne i sihmehu yu ts'om'bãi, sã bi 'y'en'u.

³ Ne nu'a ra Jesús bi xi'a n'da ran t'uti, ne bi 'yemp'u:

⁴ —Xi'bu n'da ran 'yohu i 'bu'a n'da ciẽnto yá de'yo, ne xtim 'be'a n'da, ne hont'u goho 'dãte ma'de'ma gũto di 'bũpũ, 'be'a da 'yot'a. Ha hin da zopũ goho 'dãte ma'de'ma gũto, ngue da mba ba hon'a bim 'bedi gue'bu go bi ñini. ⁵ Ne nu'bu bi ñini, da gãx rá xixi, din johya buya. ⁶ Da duxpũ ja rá ngu, da zon'du yá amigo, ne'u din tøt'am'bũihũ, ne da 'yemp'u: “Dan johyahũ ya, nguetho dá ñingã na ma de'yo bim 'bedi,” da 'yemp'u. ⁷ Ngutho bu mahẽts'i, emme di johya u bí 'bũpũ 'bu bi pãh rãn 'yomfẽni n'da ra ñãdits'oqui ua ja ra ximhãi. Man'da di johya nangu'e'a, xinda gue'u mbẽni hingui dim 'bedi, ngue ẽna hin'yũ yá ts'oqui, bi 'y'en'a ra Jesús.

Ran t'uti n'da ra xisu bi 'beh rá mbeti

⁸ Ne man'da ran t'uti bi man ra Jesús, bi 'yena:

—Ne ximangutho n'da ra xisu mi ja 'det'a yá mbeti ne bi 'be a n'da, pe 'be'a hmaha da 'yot' ra xisu buya. Ha hin di søc rá sibi ne da goc rá ngu, da hyoni gue'bu go bi ñini. ⁹ Ne nu'bu bi ñim buya, da zon'du yá amigo ne'u din tøt'am'bũihũ, ne da 'yembi: “Dan johyahũ nguetho dá ñingã ma mbeti dá 'becã,” da 'yembi. ¹⁰ Ngutho u yãm 'bẽhni Ojã bi 'bũpũ mahẽts'i, emme di johya 'bu bi pãh rá mbai n'da ra ja'i ua, bi 'y'en'a ra Jesús.

Ran t'uti n'da ran 'yohu bi huẽc rá ts'unt'u

¹¹ Ra Jesús bi ma man'da ran t'uti 'bẽpũ ní huẽgahũ Ojã ne bi 'yena:

—Mi 'bu'a n'da ran 'yohu yoho yá ts'unt'u mi 'bui. ¹² Nu'a ná yoho rá ts'unt'u bi 'yemp'u rá ta: “Dami 'dac ya 'be'a guim bẽni gui soga 'bu gã tu,” bi 'yembi. Janangue nu'a ran 'yohu buya, bi unni 'be'a gátho in ndepe da gohmi'u yá ts'unt'u. ¹³ Mi tho'i ts'u yu pa buya, bi hyãxa bin t'un'na to'o xí 'yãh ra erencia, ne bi mba. Bi mba n'danni ra hãi,

yatho, ne 'bexque 'dahmantho bi jua'a bi hya'ts'i, nguetho bi 'yot'e 'be'a bi numanhose. 14 Gátho bi juadi, xingui ts'u nte bi 'yegui. Ne guepu ra hái xí zóni bin ja n'da ra dathu, ne xingui ts'u 'be'a da zi.

15 Pe nubya bi hyon ra 'befi ra ts'ant'u. Ne nu n'da ran 'yohu, ra mangu bu, bi xifi di jamansup yá ts'udi. 16 Pe njon bi 'ujn'a ra ts'ant'u ne in nde da zi'a mi si yu ts'udi, nguetho emme tumanthuhu. 17 Ne nu'bu mi thoh yu pa, bin 'yomfeni buya, bi beni: "Nubh ja rá ngu ma ta, mbongui thoho 'be'a da zi yú 'yehé, ne nugá dí ságá ran unbi ngue hin'yú ga sigá ua. 18 Pe man'da xun ho 'bu ga pengá ne ga xi'a ma ta: "Nu'i ma ta'i, nugá dá ot'á ram fe'ts'i nangue'e ne nangue Oja, 19 ne him man sá'be gui 'yengui ni ts'ant'ugá ya. Gui 'yengui ni 'yethohogá ya, ga embi," bi 'yense a ra ts'ant'u.

20 'Bex bi mba buya bi hyax ra 'yu i mba bu 'buh rá ta. Pe nu'bu mi ts'utho da zón rá ngu, 'bex bi hyant'a rá ta ngue ba epu, ne emme bin johya, bi huç'a rá ts'ant'u. Bin ti'a rá ta, bin c'at'ui bu 'yu, bi hyafi ne bi zupá ra 'yogu. 21 Pe nu'a ra ts'ant'u bi xi'a rá ta: "Nugá, dá ot'á ram fe'ts'i nangue'e ne nangue Oja. Ne him man sá'be gui 'yengui ni ts'ant'ugá ya," bi 'yembi.

22 Pe nu'a rá ta, bi xih yú 'yehé: "Dami hethu ra pahni man'da xun ho, ne dami carpahú n'da ram fo'ye rá xá, ne gui 'yarpahu yú zapato. 23 Ne ba sihu ra t'undani xun zaqui ne gui hyohu, gui hoju ran sihme ne dan johyahu. 24 Nguetho nuna ma ts'ant'u tengu'bu bi du, pe nuya, tengu'bu bim 'bui mahon'a. Bim 'bedi pe nuya dá tin ya," bi 'yén'a rá ta.

Ne 'bex bin ja ran sihme.

25 Pe nu'a ra 'bet'o ts'ant'u mi 'yo bu huahi, ne nu'bu mi mba bu ja rá ngu, i oñ ra 'bida ne ran johya mi ja bu ja rá ngu rá ta. 26 Ne nu'a, bi zohn'a n'da rá 'yehé bi 'yánni: "'Be'a i ja bu ja rá ngu ma ta," bi 'yembi.

27 Ne nu ra 'yehé bi 'yembi: "Nu'a nin 'yohu bi zohó, ne ni ta bi hyo ran dani xun zaqui, bi 'yot'a n'da ran sihme xun ndoho. Nguetho bin johya ngue ya bá penc'a nin 'yohu," bi 'yembi.

28 Pe nu'a rá mbúdi ts'ant'u bin cue ne him bi nde bi yurpu mbo ra ngu. Ne nu'a rá ta bi bóni, bi 'yorpa ts'edi da yurpu mbo. 29 Pe nu rá ts'ant'u bi 'yemp'a: "Emme xun ngu yu je ya dá ot'á ni 'befi ne xinga n'dandí da festhoho a gá xiqui. Ne hin jam'bu xcá 'dac'a n'da ra t'uchibo ngue dan sihme ma amigo. 30 Pe nu'bu go mi zó'a ni ts'ant'u bi juat'a ni mbeti ne xun ts'o bi 'yot'e, 'bex gá hyo ra t'undani xun zaqui," bi 'yembi.

31 Pe nu'a rá ta bi 'yembi: "Pe ma zu ts'ant'u i, thocua thoho dí 'buhmi ua, ne gátho 'be'a i jagá, gátho ni mbeti. 32 Pe xun ho 'be'a dá ot'á nguetho nu nin 'yohu tengu'bu ya xi du

ne i 'bui mahon'a, nu'a bim 'bedi pe ya dá timbhu," bi 'yén'a rá ta, bi 'yén'a rá Jesús 'bu mi man ran t'uti.

16

Ra nt'uti ra ngarpa 'yehé hinga gue'a bi 'yot'e

1 Ne xó bi ma man'da ran t'uti a ra Jesús, ne bi 'yena:

—Mi 'bu'a n'da ra membeti, ne mi si n'da rá ngarpa 'yehé bi xifi di manda 'be'a gátho i pe'ts'i. Pe bi si'a ra membeti hingui ho ot' rá ngarpa 'yehé nguetho i haczehe 'be'a i ndese. 2 Janangue'a bi zon'na rá 'yehé ne bi 'yembi: "Dá ocá hingui ho'a guí ot'e. Nuya, dami dáqui hangu din theui ma 'befi nguetho ya him man gam pecua," bi 'yembi.

3 Nu'a ra 'yehé bi bém buya 'be'a da 'yot'e. Bi 'yense: "Nuya him man zá dam pecua ya, ne hingui sá dam peh na huahi, ne dí pe'ts' ma sá ga átho ra mbeti, 'be'a hmaha ga ot'ya," bi 'yense. 4 Bi bém buya 'be'a da 'yot'e n'dahma dim 'buh yá amigo di ze 'bu hin'yú rá 'befi.

5 Ne nu ra ngarpa 'yehé bi zon'du to'o i tup'a rá hmu. Ne bi 'yán'na n'da hangu in dupate. 6 Ne bi dátí, bi 'yena: "N'da ciento dambot'egui ra aceite di tupi." Ne nu'a ra 'yehé bi 'yembi: "Dami ts'on ni sócuá ne gui 'yot' ma'da'yo gui hyuxpu ngue hont'a yote ma'det'a yu dambot'egui guí tupa ma hmu," bi 'yembi. 7 Ne xó bi 'yán'na man'da ran 'yohu hangu xó in dupate a. Nu'a bi dátí: "N'da ciento t'eni ra trigo di tupi." Ne nu'a ra 'yehé bi 'yembi: "Dami päh ni sócuá, ne dami hyuxpu goho 'däte t'eni thoho guí tupi."

8 Ne nu'bu mi pa'a rá hmu 'be'a bi 'yot' rá 'yehé, bi 'yembi: "Emme guí pa'di 'be'a sá gui 'yot'e ngue din jase 'be'a gátho gui hyoni," bi 'yén'a rá hmu. Nu yu ja'i 'buh ya, emme i pa'di da hyät' yá mija'ihu n'dahma da dase. Pe nu'u i 'yo bu ja ran nequi, hingui pa'di da 'yot'e tengu na, bi 'yén'a ra Jesús.

9 Ne di xi ahú ngue nu ra mbeti di ts'onba rán 'yomfeni u 'da, pe da zón ra pa ngue hin te di muui a, pe nu ni mbetihu xun ho 'bu gui faxhu yu ja'i, ne dim 'buh ni amigohu ngue 'darpu gnim 'buhmbu bu mahçts'i.

10 'Bui 'da zu ts'utho i ja da 'yot'e, pe i pa'di di jamansu a, janangue'a mfa'di da ba'di di jamansu 'bu di ja xun ngu 'be'a da 'yot'e. Pe 'bui 'da zu ts'utho i ja da 'yot'e, ne hingui pa'di di jamansu a, janangue mfa'di ngue hin da ba'di di jamansu 'bu di ja xun ngu 'be'a da 'yot'e. 11 Nu'bu hingui pa'di di jamansu 'be'a i ja ua ja ra ximhai, ne xin da ba'di di jamansu rá 'befi Oja. 12 Ne nu'bu hingui pa'di di jamansu a hin rá mbeti zehe, njon da zá di un'na njuantho rá mbeti 'bu.

13 Njo'o n'da ra ja'i sá dim 'bui yoho yú hmu, nguetho nu'a n'da ra hmu hin da numanhu a, ne nu man'da di huç'a. Uague da

'yõrpa rá 'bëfi a n'da nê da zocpada bũ rá 'bëfi a man'da rá hmu. Ngutho n'da ra ja'í hingui sã da 'yëmbi rá hmu a Ojã 'bũ ãmmë di ho ra mbëti, bi 'yë'n'a ra Jesús.

¹⁴ Nu yũ fariseo ãmmë di ho ra mbëti u, nê nu'ũ mi 'yõ'a bi man ra Jesús, bi denthoho.

¹⁵ Pë nu'a ra Jesús bi 'yëmp'ũ:

—Nu ahũ gyá fariseohũ, guí øthũ 'bë'a ní numansu ahũ yũ ja'í, pë nu Ojã í paði 'bë'a í ja bũ mbo ni mbũihũ. Nê nu'ũ gãtho im bënëse yũ ja'í ngue di muui, pë hin te di muui bũ na nu Ojã u, bi 'yë'n'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma din theui u yũn t'ëdi a rá ts'ëdi Ojã

¹⁶ —Nu mam 'bet'o gãn xãhmbũ yũn t'ëdi ra Moisés, nê gãn xãhmbũ 'bë'a bi 'yõ't' yũ põngahyã maya'ũ, bi 'yëmp'ũ. Pë nu ra Xuua Nxixyã bi dũ'mi bi man ran ho ma'da'yo nê bi ma 'bëpũ ní manda rá ts'ëdi Ojã. Nê xũn ngu yũ ja'í ya í ø't'ra ts'ëdi da yũrũ di manda rá ts'ëdi Ojã.

¹⁷ Pë madague'a, pë xinga n'dant'ohni dim 'bë'ũ yũn t'ëdi. Nu ra ximhãi nê mahçts'i da guadi, pë hin dim 'bë'ũ yũn t'ëdi, bi 'yë'n'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma hingui ho ran hyëgui

¹⁸ —Nê nu'a to'o da hyeh rá xisu nê da zim man'da, ra 'yõmt'ëni a. Nê nu'a to'o da zin'a ra xisu bi thegui, nê gue'a dín 'yõmt'ëni a bũya, bi 'yë'n'a ra Jesús.

Ran t'uti ra membeti nê ra hyoya í Lázaro

¹⁹ Nê bi ma man'da ran t'uti ra Jesús, bi 'yëna:

—Mi 'bũ'a n'da ra membeti nê mahotho rá pahni xãm hmadi a mi he, nê ãmmë mi 'bũmanho bũ ja rá ngu, tengu thoho 'bũ í ja ra ngo. ²⁰ Nê í 'bũ'a n'da ra hyoya, ãmmë mi sã ran ẽnbi, í Lázaro a. Nê gãtho rá ja'í mi ja yũ 'ya. Nê mi hupũ ja rá goxthi ra membeti, ²¹ ngue mim bënëni da zi 'bë'a da hyëpũ ja rá mæxa a ra membeti. Nê nu'ũ yũ xã'yo bi decpa yá 'ya bũ í hudi.

²² Bi zõn ra pa bi du'a ra hyoya. Nê nu yãm 'bëhni Ojã bi zixpũ mahçts'i nguëpũ 'bũ'a ra Abraham. Mbejua bũya bi du'a ra membeti. ²³ Nê nu'ũ mi du'a ra membeti bũya, ãmmë bi nu ran ẽnbi bũ bi mba.

Nê bi ndõts'e, bi nu yabũ bi 'bũ'a ra Abraham nê ra Lázaro 'darpũ bí 'bũhmi. ²⁴ Nu ra membeti bi mbafi, bi 'yëmp'a ra Abraham: “Nu'í mam bombõta í Abraham, dami hugui ts'ũ, ba pënhua ra Lázaro da dũ't'ra dehe rá xã, da dãrca ma jani, nguetho ãmmë di ũng na ra sibi í ja ua.” ²⁵ Pë nu ra Abraham bi 'yëmp'a: “Nu'í, mam bom'beto í, dami bënë'í ts'ũ 'bë'a gá 'yõ't'e 'bũ gmi 'bũpũ ja ra ximhãi. Gãtho xũn ho 'bë'a mi ja í, pë nu'a ra Lázaro hõnt'a ran ẽnbi bi nu bũ. Pë nuya din johya ua ra Lázaro ya, pë go hõnt'a ran ẽnbi guí nu ya. ²⁶ Nê man'da dí xi'í, hingui sã n'da

da nêxua da zõrpũ guí 'bũi, nguetho í ja inde n'da ra mba'yë xũn ndoho. Nê nu'í hingui sã gua nêxpũ guí 'bũi guí sõcua, nguetho í cot'a ra mba'yë bũ,” bi 'yë'n'a ra Abraham.

²⁷ Nu ra membeti xõ mahõn'a bi xi'a ra Abraham: “Pë nu'ũ hin da zã ba pënhua, pë guí pen'na ra Lázaro bũ ja rá ngu ma ta da xi'ũ 'bũpũ 'bë'a dí sãgã. ²⁸ Nguetho í 'bũpũ cõt'a man 'yõhũ, nê dí ndepe n'e'ũ da zõm bũ guí 'bũhmi 'bũ bi du, nê him ba çcua ja ran ẽnbi,” bi 'yë'n'a. ²⁹ Pë nu ra Abraham bi 'yëmp'a: “Nũbũ 'bũh nin 'yõhũ, í ja bũ rãm hman ra Moisés nê yá põngahyã Ojã, í sã da 'yõxũ 'bë'a í man'ũ.” ³⁰ Pë nu ra membeti bi 'yë'n'a: “Pë nu'í ma ta Abraham, hinga xõt'a rãm hman ra Moisés ngue da 'yõ'ũ man 'yõhũ, pë nu'ũ da ndants'a n'da xũn du ngue da xifi, da 'yõ 'bũ.” ³¹ Pë nu ra Abraham bi 'yëmbi: “Nu'ũ hin da 'yõrpa ra güenda 'bë'a í man ra Moisés nê yá põngahyã Ojã, xin da 'yõrpa ra güenda 'bũ da ndants'a n'da xũn du,” bi 'yë'n'a ra Abraham, bi 'yë'n'a ra Jesús 'bũ mi man ran t'uti.

17

Xũn dũxqui ra ts'oqui

¹ Nu'a ra Jesús bi xih yá xãdi, bi 'yëmp'ũ:

—Hin'yũ n'da ra pa hin da ts'ã a ni mbũihũ gue í nde di 'bëp ahũ guí 'yõthũ ra ts'oqui. Pë ndumbũitho da nu'a to'o di japi da 'yõ't' yũ ts'oqui rá mijã'iu. ² Dí xi ahũ, to'o di japi da 'yõ't' ran ts'o n'da hinga na te rá mbũi, man'da xũn ho 'bũ xtín thãrpa n'da ra dojani rá 'yuga nê xtã t'entpũ ja ra dejã, xinda gue'ũ xtí japi xta 'yõ't' ran ts'o a n'da hinga na te rá mbũi. ³ Dami jamansu 'bë'a guí øthũ. Nu'ũ 'bũ'a n'da ni mijã'ihũ bi 'yõ't'ahũ ran ts'o, dami xihmbũ hingui ho'a bi 'yõ't'ahũ. Nê nu'ũ da 'yõmanho a guí xihmbũ, damim punbahũ 'bũ. ⁴ Nê nu'ũ yoto nidi n'dapa da 'yõ't'ahũ ran ts'o, nê n'dandí ngu n'dandí da 'yã ahũ ra punbi, dami punbahũ gãtho, bi 'yë'n'a ra Jesús.

Gãtho xũn hëi sã da 'yõ't'a n'da 'bũ í çc'yëi xũn ho

⁵ Nu'ũ yũ xãdi bi 'yëm bũya:

—Grá Hmu, dami jaje ga çc'yëihe xũn ho, bi 'yëmp'a ra Jesús.

⁶ Nu'a ra Jesús bi 'yëmp'ũ:

—Madague'a ãmmë zũ ts'ũtho guí 'yëç'yëigahũ, tengu bũ ni nequi rá hmudã ra c'ũ, sã guí xihmbũ ra za 'bãcua da 'uegue dím 'bãpũ ja ra dejã nê da 'ueh pũya. Hin'yũ 'bë'a xũn hëi 'bũ guí 'yëç'yëigahũ, bi 'yë'n'a ra Jesús.

Hin ga çmfũ xũn ho dí øthũ 'bũ dí øthũ'a í sijũ

⁷ —Nu'ũ n'da ran 'yõhũ 'bũh rá 'yëhe di jamansup yá de'yo uague dim pëpũ rá huãhi, nê nu'ũ bin de bá çpũ ja rá ngu bũya, ha da sifi din sihmë. ⁸ Pë hin'na, pë da sifi di hocpa

rán sihme rá hmu, ne nu'bu bi niya, ja din sihme ra 'yçhe buya. ⁹Nu'a ra 'yçhe 'bu bi 'yot' rá 'befi bi xih rá hmu, hingui t'çmbi "jamadi gá 'yorca ma 'befi," hingui t'çmbi, ngue ya ra 'yçhe thoho. ¹⁰Ne ngutho ahú 'bu gá 'yothú rá 'befi Oja, gui 'yenthohú buya: "Hin nte dá øthe ngue di hnumanhoje, nguetho hont'a bi xije Oja dá øthe," gui 'yçmhú, bi 'yçn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi hoqui 'det'a yun 'yohú mí hçmb ra t'axca'ya

¹¹Nu'a ra Jesús 'bu mi 'yo bu ja ra 'yu ní mba Jerusalén, bi tho inde bu ja yán yáni yú xequi Samaria ne Galilea. ¹²Ne nu'bu mi ts'utho da yut'a n'da ra hnini, ba epú 'det'a yun 'yohú i nde din c'athú ra Jesús. Gátho mi hçmb ra t'axca'ya u. Ne nu'u yun 'yohú yabú ts'u bim 'bái ne nts'edi bi mbafi, bi 'yçn'u:

¹³—Nu'i Jesús, grá xánbate i, dami huçgahe ts'u, bi 'yçmbi.

¹⁴Nu ra Jesús 'bu mi nu'u buya, bi xi'u da 'yut yá ja'i u yú mbája. Ne nu'bu mi mba u, nu'a ra Jesús bi japi bin hoc yá ja'i bu ní mba. ¹⁵Ne nu n'da, 'bu mi bádi bi zá rá ja'i, 'bex bá peng bu 'báh ra Jesús ne nts'edi bi 'yçspa Oja. ¹⁶Bin danyahmu bu ja rá gua ra Jesús, bi 'yápa jamadi nguetho bi yá'n'a. Ne nu'a, ra mengu Samaria a, hing rá mijudíohú ra Jesús. ¹⁷Pç nu ra Jesús bi 'yçna:

¹⁸—Ha hinga gue'u 'det'a dá hoqui. Hapú i 'bu'u mi gáto. Ha hingui sá ba ç'u 'da xti un ra jamadi Oja. Pç hønna n'da ran'yohú hing ra judío bi bçn'a ra mate bi 'yörpa Oja, ne im bçnse u mi'da ngue çna i pa' Oja u, bi 'yçna.

¹⁹Ne xø bi 'yçmp'a ran 'yohú:

—Damim 'bái, ní mba ya. Bin yá'n'a ya nguetho gá 'yçc'yei gue i ja ma ts'edi, bi 'yçn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'be'a di ja bu di manda rá ts'edi Oja

²⁰Nu'u 'da yú fariseo bi 'yán'na ra Jesús:

—'Be'a ní pa di manda ua rá ts'edi Oja, bi 'yçn'u.

Nu ra Jesús bi 'yçmp'u:

—Hin da fá 'bu bi manda rá ts'edi Oja ua. ²¹Hingui sá n'da da 'yçna: "Guecua di manda ua rá ts'edi Oja," xingui sá n'da da 'yçna: "Guembú di manda rá ts'edi Oja bu," njon da zá da 'yçna, nguetho guepú ja ní mbúi n'da di manda rá ts'edi Oja, bi 'yçn'a ra Jesús.

²²Ne nubuya, bi 'yçmp'u yá xádi:

—Da zøn ra pa çmme guin ndehú ba pengá, nugá ngue dán ja'igá ua ja ra ximhá. Pç di 'bètho yú pa ba pengá. ²³Pç nu'u 'da da 'yçn'ahú: "Guecua i 'bucua ya," da 'yçn'ahú. Ne nu'u mi'da da 'yçn'ahú: "Guembú i 'bupú a." Pç 'yo gui øhmbú 'be'a da man'u. ²⁴Nguetho nu'bu bá pengá, nugá ngue dán ja'igá ua ja ra ximhá, di nequi tengu ra huei ngue di hyát'i gátho na nguní ra ximhá. ²⁵Pç

m'bet'o thoho ga nugá xøn ngu ran anbí, nguetho yú ja'i 'bucua ya, hin da 'yçc'yei gui.

²⁶Nu'a ra pa ba pengá, nugá ngue dán ja'igá ua ja ra ximhá, nu yú ja'i dim 'búi da 'yot'u tengu bi 'yot' yú ja'i mí 'buhmbú a ra Noé. ²⁷Nu'u yú pa mí 'bu'a ra Noé, gátho yú ja'i mí øt'e 'be'a mí numanhose, mí sihme, mí mihni, ne mí sin yá xisu, ne gue'a mí øt'u gátho yú pa gue'bu go mí zøn ra pa bi yut ra dambosa ra Noé. Ne bin da'ye buya, bi go'mi gátho ra hái a ra dehe, bi du gátho u yú ja'i mí 'búi. Din jabú da 'yot' yú ja'i 'bu bá pengá.

²⁸Ne tengu bi 'yot' yú ja'i yú pa mí 'bu'a ra Lot, ne ngutho da 'yot' yú ja'i dim 'bu 'bu bá pengá. Gátho yú ja'i bi 'yot'e 'be'a mí numanhose da 'yot'e, bin sihme, bim mihni, bim pá, ne bin tái, bi 'yot' yá huáhi, bi hyøh yú ngu. ²⁹Gue'bu go mí zøn ra pa bi bøn ra Lot bu ja ra hnini Sodoma, ne bá çah mahçts'i ra sibi ma uanspi ra azufre, bi juah ra hnini, ne gátho mí 'bupú bi du buya. ³⁰Ne din jabú da 'yot' yú ja'i 'bu bi zøn ra pa gua pengá.

³¹Ne to'o i 'bäpú maxøts'e ra zets'angu, hin da yurpú mbo rá ngu ngue da hyats'i 'be'a ja bu, da mba tho. Ne gátho to'o dim pepú ja rá huáhi, hin ba peng bu ja rá ngu. ³²Dami bçmhú ts'u 'be'a bi 'yot'a rá xisu ra Lot 'bu mí sifi da 'da'u, ne man'da bi bçnse rá ngu, ne gue'a í du'a buya. ³³Ne gátho to'o in nde da yånse rá te, da nu ran anbí mazái a. Pç gátho to'o hin da bçni da yånse rá te, din ja ra te mazái a.

³⁴Nu'bu bi zøn ra ora gua pengá, di apú yoho bu ja rá oi, nu'a n'da da ts'ix'a, ne nu'a n'da da gopú. ³⁵Ne nu'bu yoho yú xisu 'darpú i jüni, nu'a n'da da ts'ix'a, ne nu'a man'da da gopú. ³⁶Ne nu'bu yoho yun 'yohú i 'yo bu ja yú huáhi, nu'a n'da da ts'ixa, ne nu'a man'da da gopú, ne hont'a to'o da 'yçc'yei, da ts'its'i, bi 'yçn'a ra Jesús.

³⁷—Grá Hmu, hapú din ja'a guím ma, bi 'yçmp'u yá xádi.

—Nubú hapú di peti yú pada, gui pahmbú gue di 'bom bu xøn du, bi 'yçn'a ra Jesús.

18

Ran t'uti ra xisu ne ra ze'mi

¹Nu'a ra pa, bi xi'a n'da ran t'uti yá xádi ra Jesús, ra hmepya jatho thocua thoho din yáui Oja ne hin din xømbú da 'yádi gue'bu go din ja 'be'a ádi. ²Ne bi 'yçna:

—Mí 'bu a n'da ra ze'mi bu ja n'da ra hnini, him bi numansu Oja xinga gue yú mijá'ihu. ³Ne mí 'bupú n'da ra xisu xi du rá ndø. Ne thocua thoho mí søm bu ne mí ápi da mbáts'i nangue rán sáui i 'búi. ⁴Ne him 'be bi 'yarpa ra guenda 'be'a bi man ra xisu a ra ze'mi. Jague'bu min xømbú ne bi 'yçnse: "Nugá, hin dí numansu Oja, xinga gue'u yú ja'i." ⁵Pç çmme di pac na ra xisu, masque ga øt'á 'be'a in nde n'dahma hin di thoqui da zøcua ngue

di xuhnanyagui,” bi 'yɛnse ra ze'mi, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁶ Nubuya, bi 'yɛmp'u yá xádi:

—Dami bɛmhbu 'be'a bi 'yɔt'a ra ze'mi. Madague ra ts'om'bái. ⁷ Dí xi ahú, man'da da 'yɔ'a Ojǎ 'bu gui hyumbi gui 'yáfu rám fáts'i ngue yá t'uhni ahú a. Nu'a Ojǎ hingui tɔ'mi 'be din xɔmbuizehe a. ⁸ Pɛ dí xi ahú, 'bexque da mbáx ahú 'bu gui áfu rám fáts'i. Janangue'a gui 'yáfu Ojǎ dí zet'a ni mbúihú, nɛ hin da du ni mbúihú ngue him 'be ba pengá ua. Nɛ nu'bu bá pengá nugá ngue dán ja'igá ua ja ra ximhái, ga tɛn ahú bu gui ɛ'c'yeigahú, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ran t'uti n'da ra fariseo nɛ ra hyáčahái

⁹ Nɛ xɔ bi xih man'da ran t'uti u im bɛni xún hose, nɛ i numan'u u yá mija'ihú. Nɛ bi 'yɛna:

¹⁰ —Yoho yan 'yohu bi mba bu ja ra danijá, din yaui Ojǎ. Nu'a n'da ra fariseo, nɛ nu'a man'da ra hyáčahái. ¹¹ Nu'a ra fariseo, bim 'bái nɛ bin ya, bi 'yɛna: “Jamadi Ojǎ, nguetho nugá xingui ts'u xún ts'o ma mbú, nugá hin drá siyategá, nɛ hin drá hyátégá, nɛ hin drá 'yomt'ɛnigá tengu'u gátho mi'da. Jamadi ngue nugá hin dí ɔt'á tengu ɔt'na ra hyáčahái i 'bácu. ¹² Nugá zai dí ɛ't' man sihme yondi n'da semana, nɛ dí un'a ná 'det'a a dí tǎh pu ja ra nija,” sá bi 'yɛn'a ra fariseo 'bu min yaui Ojǎ.

¹³ Pɛ nu'a ra hyáčahái, n'danni ts'u mi 'bái, nɛ i su da ndɔts' mahɛts'i, bi hyɛ'mahái, nɛ ɛmme tu rá mbú. Nɛ bi 'yɛmp'a Ojǎ: “Ma Ojǎ i, dín yeh ni mbú, nguetho drá dádits'oquigá,” bi 'yɛn'a ra hyáčahái. ¹⁴ Pɛ dí xi ahú, nu'a ra hyáčahái ya xí punba Ojǎ 'bu mi mbeng bu ja rá ngu. Pɛ hin'na a ra fariseo, guexta'a xún ts'o rá mbú 'bu mi bɔm bu. Nguetho to'o din 'yɛts'i, gue'a dín unba u. Pɛ gátho to'o hin din 'yɛts'i, gue'a dí t'ɛspa u, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi jǎp yu t'uhni

¹⁵ N'da ra pa, nu 'da ya jǎ'i bá si yá t'uhni bu 'buh ra Jesús ngue da mba nthádi u yá t'uhni. Pɛ nu'bu mi nu'u yá xádi 'be'a ɔt' yu jǎ'i, him bi japi da ts'ix u yu t'uhni bu 'bá'a ra hmu, bi dǎmyhá thoho u. ¹⁶ Pɛ nu'a ra Jesús bi zon'du yu t'uhni nɛ bi 'yɛmp'u yá xádi:

—Dami jafu ba thocua ya yu t'uhni, o gadí hecuahú, nguetho gátho to'o da yurpu di manda rá ts'edi Ojǎ, jatho 'be da gohi tengu n'da ra t'uhni. ¹⁷ Dami 'yɔhmbu 'be'a dí xi ahú: Jatho gui 'yɔthú tengu'bu gyá t'uhnihu 'bu gui ɛ'c'yeihú. Nu'bu hin'na, hin gui cuthu bu di manda rá ts'edi Ojǎ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

N'da ra membeti i yaui ra Jesús

¹⁸ Nɛ nu'a n'da rá ngurpi yu judío, bi 'yán'na ra Jesús:

—Grá hogaxánbate, 'be'a sá ga ɔt'á ngue dín jagá ra te mazǎi.

¹⁹ Bi dǎh ra Jesús:

—Ha guím bɛni 'be'a guím ma ngue gui ɛngui xún hogui, nguetho hɔnt'a Ojǎ xún ho.

²⁰ Guí pađi 'be'a i mam bu ja yan t'ɛdi ngue i ɛm bu: “O guí 'yomt'ɛni, o guí hodu, o guím pɛ, o guí man ra fɛhni, nɛ gui numansu ni ta nɛ ni mbe,” i mam bu, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²¹ Nu ran 'yohu bi dǎti:

—Gátho dí ɔt'á u gue'bú go mán t'uhnigá, bi 'yɛn'a ran 'yohu.

²² Nɛ nu'a ra Jesús'bu mi 'yɔde 'be'a bi ma, bi 'yɛmp'a:

—Gadí 'be'i ts'u. Ní mba, gui pá gátho 'be'a i ja i, nɛ gui darpa yu hyoya. Gua ɛh puya, gui tengui. Nɛ nubuya, xún ngu dín ja i bu mahɛts'i, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²³ Pɛ nu'a ran 'yohu 'bu mi 'yɔ'a bi man ra Jesús, ɛmme bi du rá mbú, nguetho ɛmme ra membeti a. ²⁴ Nu'a ra Jesús 'bu mi nu bi du rá mbú a ran 'yohu, bi 'yɛna:

—Xún ɛɛi yu membeti da yurpu di manda rá ts'edi Ojǎ. ²⁵ Man'da hingui ɛɛi n'da ra camello da yurpu ja rá gu ra 'yofani, xinda gue'u yu membeti da yurpu di manda rá ts'edi Ojǎ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁶ Nɛ nu'u ya jǎ'i 'bápu bi 'yɛn'u:

—Pɛ nu'bu in jabu, to'o maha da zǎ dim pɔhɔ 'bu, bi t'ɛmp'a ra Jesús.

²⁷ Nu'a ra Jesús bi dǎt'a:

—Nu'a Ojǎ sá da 'yɔt'a hingui sá da 'yɔzehe yu jǎ'i, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁸ Nu'a ra Pedro buya, bi 'yɛmbi:

—Nugáhe, gátho a mi jaje dá sohmbe nɛ dá tɛn'nahe.

²⁹⁻³⁰ Nu ra Jesús bi 'yɛna:

—Guehma dí xi ahú, gátho to'o bi zoh rá ngu, ogue rá xisu, ogue yá cu, ogue rá ta, ogue rá mbe, ogue yá t'uhni, ngue bin unse di manda rá ts'edi Ojǎ u, Ojǎ dí unni man'da xún ngu xinda gue'a mí ja. Pɛ nɛ'a ra te mazǎi buya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Xɔ bi ma mahɔn'a rán dǎte ra Jesús

³¹ Nu ra Jesús, bi zixpu ma'ueni gátho 'de'mayoho yá xádi, nɛ bi 'yɛmp'u:

—Dami 'yɔhmbu ya. Ga mbáhá bu Jerusalén, nɛ din ja bu 'be'a gátho bi man yu pɔngahyá maya'bu nanguéa, ngue dán ja'igá ua ja ra ximhái. ³² Nu yu jǎ'i di dǎgá bu ja rá ts'edi u hing yu judío, nɛ nu'u da dengui, nɛ di c'aman'ugui, nɛ da zoxqui. ³³ Nɛ da mbegbá, nɛ da hyogá. Pɛ ná hyu pa buya ga ndants'i mahɔn'a, bi 'yɛn'a ra Jesús.

³⁴ Pɛ nu'u yá xádi, him bi bađi 'be'a nam bɔn'a bi man ra Jesús. Nguetho njo'mitho yán 'yomfɛni u.

Nu'a ra Jesús bi hoc'a n'da ra xádá mi hǎxta'a mi

³⁵ Nɛ mi 'yo bu hántho bu ja ra hnini Jericó a ra Jesús, nɛ mi hupú nden'yu n'da zu xádá mi hǎxta'a mí si. ³⁶ Nɛ nu'bu mi 'yɔ'a ra xádá ngue xún ngu yu jǎ'i mba bu, bi 'yánni 'be'a

øt'ua. ³⁷ Ne bi sifi mba bu ra Jesús ra mangu Nazaret. ³⁸ Ne nu'a ra xädä buya, nts'edi bi mbafi, bi 'yena:

—Nu'i gra Jesús, rám bom'бето i ra David, dami huëgui ts'ua.

³⁹ Ne nu'ua yu ja'i mi 'bäpu, bi xifi din he. Pe madague him mi ndepe din ya, pe man'da nts'edi bi mbafi, bi 'yena:

—Gra Jesús, rám bom'бето i ra David, dami huëgui ts'ua.

⁴⁰ Nu'a ra Jesús bim 'bäh püya ne bi manda ba ts'inba a ra xädä. Ne nu'bu mim 'bähmi ra Jesús a ra xädä, bi 'yän'na ra Jesús buya:

⁴¹ —'Be'a guí nde ga øt'a'i, bi 'yembi.

Ne nu ra xädä bi dätü:

—Dín nde ga nu ran nequi.

⁴² —Sä guin nu ya, bi zä ni dä nguetho gá 'yëc'yei i ja ma ts'edi, bi 'yemp'a ra Jesús.

⁴³ Bex bi zä bi nu ran nequi rá dá buya. Ne bi den'na ra Jesús. Bi 'yëspa Ojä bu ní mba. Ne'ua gátho yu ja'i mi 'bäpu, bi 'yëspa Ojä buya.

19

Ra Jesús ne ra Zaqueo

¹ Nu'a ra Jesús bi yäpu ja ra hnini Jericó, mi 'yo bu, ena da thoguü. ² Ne mi 'bäpu n'da ra ngarpa hyacahäi, emme ra membeti a, i Zaqueo a. ³ Ne nu'a ra Zaqueo, emme min ndehma da nu'a ra Jesús, pe him mi sä nguetho hingui he'ts'i, ne emme du yu ja'i bu mi 'yo'a ra Jesús. ⁴ Janangue'a, bin tihü bi ndexa n'da ra za ra thopomo, ngue da zä da nu ra Jesús 'bu bi thopu. ⁵ Ne nu'bu mi zön'a ra Jesús bu 'bä'a ra za mi huxa ra Zaqueo, bi ndøts'e ne bi 'yembi:

—Zaqueo, bá çä n'dihi nguetho ga søm bu ja ni ngu ra pa ya, bi 'yembi.

⁶ Ne nu'a ra Zaqueo bin johya, 'dahmantho bi gäi, bi mba rá ngu ne bi zimanho a ra Jesús 'bu mi zøm bu rá ngu. ⁷ Pe nu'ua yu ja'i him bi numanho nguetho bin säya bu ra Jesús bu ja rá ngu n'da ra ziyate. ⁸ Ne nu'a ra Zaqueo bim 'bäi bi 'yemp'a ra Jesús:

—Ma Hmu i, nuya ga undä yu hyoya made 'be'a gátho i jagä. Ne nu'bu mi siyagä n'da ra ja'i ngue hin rá 'yu 'be'a mi øt'a, goho nidi ga cospa a dá siyabi, bi 'yën'a ra Zaqueo.

⁹ Ne nu'a ra Jesús bi 'yembi:

—Gá päh nin 'yomfni ne i ja ra punbi ni ts'oqui ya, ne gátho i 'bucua ja ni ngu, gra Zaqueo, rám bom'бето i ra Abraham. ¹⁰ Ne gue'a ná çcä, ngue guecä dán ja'igä ua ja ra ximhäi, ngue gan yänba yú te'u i pädi ja yú ts'oqui, ne hin da nu ran nbi mazäi, pegue din ja ra te mazäi u, bi 'yën'a ra Jesús.

Ran t'uti yu 'yëhe him bi xqnd ra mbeti

¹¹ Nu ra Jesús bi xih man'da ran t'uti u yu ja'i, nguetho bi be'n'u yu ja'i ngue nu'bu da zøm bu Jerusalén ra Jesús, 'bex di japi di manda bu rá ts'edi Ojä. ¹² Ne bi 'yemp'ua:

—Mi 'bu'a n'da ran 'yohu, ra ts'ut'abi rá ta. Ne bi mba bu n'danni n'da ra hnini ngue bin nde bin t'un bu rá 'befi ngue din ts'ut'abi bu rá häizehe. ¹³ Pe nu'bu mi nets'i, bi zön'du 'det'a yú 'yëhe, 'da'a n'da bi un ra mbeti ngue ra oro xän ngu di muui. Ne bi 'yemp'ua: "Gui hyomhbu 'be'a da zä gui 'yøthü ngue di xänd ma mbeti," bi 'yembi.

¹⁴ Ne nu'ua yu ja'i mi 'bäpu ja rá häi, him mi numanho a ran 'yohu. Janangue bi mbehni 'da yám 'behni ngue m'bet'o da zöni da ma ngue hin din t'un rá ts'edi a ran 'yohu. ¹⁵ Pe nu'a ran 'yohu, bin t'un ran t'edi din ts'ut'abi ne bi mbeng bu rá häi buya. Ne nu'bu mi zøm buya, bi zön'du yú 'yëhe xí un ra mbeti, nde da badi hangu bi hyuxa rá mbeti xí un'na n'da ngu n'da u.

¹⁶ Nu ra mbüdi 'yëhe bi 'yemp'a: "Nuya bin ja 'det'a a ni mbeti," bi 'yën'a. ¹⁷ Bi 'yemp'a rá hmu buya: "Xän ho gá 'yøt'e, gra 'yëhe xän ho, gá xända zu ts'ua dá 'da'i, pe ne ga 'da'a nin t'edi ngue gui manda 'det'a yu hnini," bi 'yembi. ¹⁸ Nu ná yoho ra 'yëhe bi 'yemp'a: "Nuya bin ja cut'a a ni mbeti gá 'daqui ga xändä," bi 'yën'a. ¹⁹ "Nu'i, ga 'da'a nin t'edi ngue gui manda cut'a yu hnini 'bu," bi 'yemp'a rá hmu buya.

²⁰ Ne xø man'da ra 'yëhe bi 'yemp'a rá hmu buya: "I ja ua ni mbeti gá 'daqui. Dá pe'ts'ä xän ho. ²¹ Nguetho dí päçä 'be'a nim 'bäi, ngue ya hin'yü nin huçcate. Gui him 'bäpu gdí hyänba rá mbeti yu ja'i. Ne guí hänba yú huähi, janangue dá pe'ts'ä ni mbeti ngue dí su ga 'bedi," bi 'yën'a. ²² Nu'a rá hmu bi 'yembi: "Nu'a gá ma i udi ngue grá ts'om'bäi. ²³ Hanja hin gá hmi'a ma mbeti n'dahma xti hyux'i ts'ua," bi 'yembi.

²⁴ Ne bi 'yemp'ua mi 'bäpu: "Dami hyänbahu rá mbeti ná ran 'yohu ne gui unhdü a ra mbüdi 'yëhe, nu'a to'o bi dāha xän ngu," bi 'yembi. ²⁵ Pe nu'ua mi 'bäpu, him bi nde da 'yøt'e 'be'a bi man yú hmu, nguetho xän ngu i ja a ra mbüdi 'yëhe. ²⁶ Pe nu'a ra hmu bi 'yemp'ua: "Nu'a to'o i humber i øt' ma 'befi, hinga hont'a rán zäbi da dāha, pe man'da xän ngu ga unni. Pe nu'a hingui nde da 'yøt' ma 'befi, hin te da dāha, ne ga hänba'a dá unni," bi 'yëna. ²⁷ "Ne nu'ua him mi ndeje dan ts'ut'abi ua, ba sihu, gui secpahu yú 'yuga ua," bi 'yën'a ra hmu buya, bi 'yën'a ra Jesús 'bu mi man ran t'uti.

Ra Jesús bi yäpu ja ra hnini Jerusalén

²⁸ Ne nu'bu mi gu'a'a bi man ra Jesús, bi thopüya, ní mba bu Jerusalén. ²⁹ Ne nu'bu mi ts'utho da zøm bu ja ra nyuni guepu i ja ra hnini Betfagé ne ra hnini Betania, ³⁰ bi mbehni yoho yú xädi, bi 'yembi:

—Ní mbe bu nán jombu ja ra hnini. Ne gui tñmü bu n'da ra t'uburu án that'i bu ja ra nden'yu, ne xinga n'da ra ja'i ní hyuts'i. Bá xocui ne ba siui ua. ³¹ Ne nu'bu 'bo'o

da 'yän'nau: "Hanja gñi xocui ra buru," gui 'yɛnui: "Nu'a ra hmu i hon'a ra buru," gui 'yɛnui, bi 'yɛmp'u yoho yá xädi.

³² Nɛ bi mba bɔya, nɛ bi dɪn'a 'be'a xi xi'a ra Jesús. ³³ Nɛ nu'bu mi xoc ra buru, bi 'yän'na rá mbeti:

—Hanja gñi xocui na ra buru, bi 'yɛmbi.

³⁴ Bi dɪh yu xädi bɔya:

—Nu'a ra Hmu i honi, bi 'yɛn'u. Nɛ bi ndepe da zix bɔya.

³⁵ Nɛ nu'u yu xädi bá si ra buru bɔya, nɛ bi gɔspa yú coto bu ja rá xathá ra buru nɛ bi hyuxa ra Jesús. ³⁶ Nɛ nu'bu mi mba bu 'yu ja Jesús, nu'u yu jǎ'i 'bex bi mbɔcua yú pahni bu ja ra 'yu ngue da thopu ra ra Jesús. ³⁷ Nɛ nu'bu mi gɔpu ja ra nyuni ní mba bu Jerusalén, gátho u min 'yohu nts'edi i mbafi, bin johya nɛ bi 'yɛspa Ojǎ nangue yan t'ɔt'e nuixte bi nu. ³⁸ Bi 'yɛn'u:

—Majǎpi ra ts'ut'abi bá ɛhe nangue rá thuhu ra Hmu. Nɛ dɪn ja rán johya Ojǎ yú mbui yu jǎ'i. Nuixtetho rá ts'edi Ojǎ, bi 'yɛn'u.

³⁹ Nɛ nu' da'u yu fariseo bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Dami hecua ni xädi din he.

⁴⁰ Pɛ nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'u:

—Nu'bu ga hecpá yu ngue i ɛspa Ojǎ, pɛ go da 'yɛspa Ojǎ ya yu do bongua, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bin zoni nangue yu jǎ'i 'bɔpu ja ra hnini Jerusalén

⁴¹ Nɛ nu'bu mi hyän bu ra hnini Jerusalén a ra Jesús, bin zoni. ⁴² Nɛ bi 'yɛn'a:

—Min ndegá ngue xqúi pǎhmbu a dí yan'ahu bu ja ran unbi mazǎi, pɛ hin gán nde gá pǎhmbu, pɛ nuya him man zǎ, nguetho tengubɔ njo'mi ni dǎhu. ⁴³ Nɛ da zɔn ra pa ba ɛh nin suiɔu dí mbät'a ni hninihu nɛ njon da zǎ da bɔni ngue din yan, nɛ gan tunhdu u bɔya. ⁴⁴ Nɛ gátho ahu ngue guí 'bahmbu nu, da hyo ahu nɛ da guah ni hninihu. Nɛ da mba nso't'i, nɛ xinga n'da ra jǎdo da gopu. Nguetho nu ahu xingui ts'u gá pǎhmbu a ra pa xtí pɔ ahu Ojǎ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nu ra Jesús bi hyøn'a thi yu mbä bu ja ra dǎnijǎ

⁴⁵ Nɛ nu'a ra Jesús bɔya, bi mba bu ja ra dǎnijǎ nɛ bi hyøn'a thi gátho yu mbä mi 'bɔpu.

⁴⁶ Nɛ nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'u:

—I mam bu ja rám hman Ojǎ: "Í thɔ'a ma ngu ngue da mba nthǎndegá bu," i ɛn Ojǎ. Pɛ nu ahu gá 'yɔrpadah tengubɔ ra hyǎdo guerpɔ nín 'yan'u yu bɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Bi t'ɔmanho a bi man ra Jesús

⁴⁷ Nu'a ra Jesús thocua thoho min xänbate bu ja ra dǎnijǎ. Pɛ nu'u yu ngurpa mbǎja, nɛ yu xänbate nijǎ, nɛ yu dǎc'yei, min nde da hyo'a ra Jesús. ⁴⁸ Pɛ hin'yü 'be'a da 'yɔt'e ngue da hyo. Nguetho gátho yu jǎ'i bi 'yurpa ra güenda 'be'a bi man ra Jesús. Njon bin nde bi u't' yú mbui u 'da.

20

Rán t'ɛdi ra Jesús

¹ Nɛ nu ra Jesús n'da ra pa bi xänba yu jǎ'i bu ja ra dǎnijǎ nangue ran ho ma'da'yo. Nɛ'u yu ngurpa mbǎja nɛ yu xänbate nijǎ, nɛ yu dǎc'yei, gátho bi zɔm bu. ² Nɛ bi t'än'na ra Jesús:

—Hanja sä guí ɔt'e 'be'a guí ɔt'e. To'o bi 'da'a nin t'ɛdi, bi 'yɛmbi.

³ Pɛ nu ra Jesús bi dǎti:

—Necá, ga ännahü, ⁴ to'o bi un rán t'ɛdi ra Xuua ngue bi 'yɔt' ran xixya, hague Ojǎ uague yu jǎ'i, bi 'yɛna.

⁵ Pɛ nu'u bin 'yänzhe u 'be'a dí dǎti. Nɛ bi 'yɛnse:

—Nu'bu ga ɛmfu ngue Ojǎ bi un'na rán t'ɛdi a ra Xuua, nɛ da 'yɛnju bɔya: "Hanja hin gá 'yɛc'yeihu 'bu." ⁶ Pɛ nu'bu ga ɛmfu, yu jǎ'i thoho bi un rán t'ɛdi, dí bat'adoju yu jǎ'i nguetho xan ngu yu jǎ'i ɛc'yei rá pɔngahyǎ Ojǎ ra Xuua, bin 'yɛmzhe u.

⁷ Janangue'a bi t'ɛmp'a ra Jesús:

—Hin dí pǎhmbɛ to'o bi un rán t'ɛdi ra Xuua, bi 'yɛntho.

⁸ Necá hin ga xi ahu to'o bi 'dacá ran t'ɛdi ga ɔt'a 'be'a dí ɔt'a, bi 'yɛna.

Ran t'uti yu ts'ombɛfi

⁹ Nɛ bi xih man'da ran t'uti a ra Jesús, bi 'yɛna:

—Mi 'be'a n'da ran 'yohu bi 'yɔt'a n'da ra nuǎndät'o, nɛ bi hmit'i 'da yu mbɛfi. Nu'a rá mbeti bi mba n'danni bɔya, nɛ nya'atho bám 'bɔpu. ¹⁰ Nɛ nu'bu mi zɔn yu pa da thɛc yan dät'o, nu'a rá mbeti bá pɛhna n'da rá 'yɛhe da duspa 'da yan dät'o, ngue'a án yǎhu a. Pɛ nu'u bi zocpa a ra nuǎndät'o, bi mbɛmba thoho ra 'yɛhe nɛ bi 'yɛt'i, xín te bi unni. ¹¹ Nɛ ná yoho rá 'yɛhe bá pɛhna rá mbeti ra nuǎndät'o, pɛ ngutho bi 'yɔrpa ra 'yɛhe, nɛ'a bi mbɛmba thoho mahøn'a, bi 'yer bɔya nɛ nte bi unni. ¹² Nɛ ná hyu rá 'yɛhe xɔ bi mbɛhni mahøn'a a ran 'yohu, ngutho bi t'ɔrpe, bi unba yu mbɛfi nɛ bi 'yɛt'i, xingui ts'u bi unni.

¹³ Nɛ nubɔya, nu ra mǎndät'o bi bɛni 'be'a da 'yɔt'e. Nɛ bi 'yɛna: "Masque ga pɛhn'na ma ts'unt'u, dadí huɛqui, xøhma da numansu na," bi 'yɛnse. ¹⁴ Pɛ nu'bu mi nurpa rá ts'unt'u u yu mbɛfi, bi mam bɔya ngue da hyo, bi 'yɛn'u: "Mbähá ga hohu rá ts'unt'u, janangue da zǎ ga coschu ra nuǎndät'o," bi 'yɛn'u. ¹⁵ Janangue'a bi zix pu ma'ueni, bi hyøn'a thi ra ts'unt'u, nɛ bi hyo bu, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nɛ xɔ bi 'yän'du yu jǎ'i mi 'bǎpu:

—'Be'a guím bɛmhbu da 'yɔt'a rá mbeti ra nuǎndät'o ya, bi 'yɛna.

¹⁶ Pɛ dí xi ahu, ba ɛsɛ nɛ da hyo'u, nɛ n'dan'yo di un'na rá nuǎndät'o bɔya, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nɛ nu'bu mi 'yɔt'u yu jǎ'i 'be'a bi man ra Jesús, nu'u bi 'yɛn'u:

—Ojā da 'yøt'e hin din ja a guím ma, bi 'yɛn'ɥ.

¹⁷ Pɛ nu'a ra Jesús bi hyɛt'ɥ, nɛ bi 'yɛmbi:

—Pɛ 'bɛ'a nam bøn'a rám hman Ojā nt'o't'i maya'bu'bu, ngue i ɛna:

Nu'a ra do bi bant'ɥ yu gādo 'bɥ mi hyøh ra ngu,

gue'a ra do man'da mahyoni, tengu thoho yu guangu, i ɛm bu ja rám hman Ojā.

¹⁸ Nɛ tengu'bu da guesɛgá a ra do i hmam bu. Hønt'a go to'o hingui ɛc'yɛigui, din unbazɛɛ, tengu'bu da dāng bu ja ra do din tɔni, nɛ go ga sɛmpá a tengu'bu ra do da zɛ'mi nɛ da 'yɛt'i, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Bin t'änn'a ra Jesús 'bu din jut' ra renta ogue hin'na

¹⁹ Nu yu ngurpa mbäjä nɛ yu xānbate nijā 'bu mi 'yø'a ran t'uti bi man ra Jesús nangue'ɥ yu hyote mbɛfi, min nde da got'a fādi ra Jesús, nguetho bi bādi tengu'bu guesɛ ɥ yu hyote mbɛfi ɥ yu mbäjä nɛ yu xānbate nijā. Pɛ him bi got'i nguetho bi zutho yu jā'i. ²⁰ Janangue bi bɛm mahøn'a bɥya nɛ bi mbɛhni 'da yun 'yohu ngue da 'yān yun t'änni a ra Jesús, n'dahma din ja 'bɛ'a sá dí fent'a ra Jesús ngue dí dā bu 'buh ra ts'ut'abi. ²¹ Nɛ nu'ɥ yun 'yohu bi xi a ra Jesús:

—Xānbate i, dí pāhmbe hønt'a majuāni guí ma. Nɛ dí pāhmbe guí xānbi xān ho hønt'a go to'o má jā'i nɛ hin guí huahni to'o guí xānbi, pɛ guí xifi xān ho nangue Ojā. ²² Dami xije ya, ha din theui man t'ɛdihɥ bi 'dajɥ Ojā 'bu ga juthɥ ra renta a ra ts'ut'abi Roma, uague hin'na, bi 'yɛn'ɥ.

²³ Pɛ nu'a ra Jesús mi pādi i ts'ámhyā thoho. ²⁴ Nɛ bi 'yɛmp'ɥ:

—Hanja gní 'yāngui, xi ni mbeti gní juthɥ ra renta ra ts'ut'abi, gan nugā, bi 'yɛna.

Nɛ bi un bɥya.

—To'o rá pøte nɛ rá thuhu i cuat na ra mbeti, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nɛ nu'ɥ bi 'yɛn'ɥ:

—Rá pøte nɛ rá thuhu ra ts'ut'abi Roma i cuat na.

²⁵ Bi dāh ra Jesús bɥya nɛ bi 'yɛmp'ɥ:

—Nu'a rá mbeti ra ts'ut'abi Roma, gui un'na. Nu'a xin rá mbeti Ojā, gui un'na Ojā a, bi 'yɛmp'ɥ.

²⁶ Janangue nu yun 'yohu him bi zā xtá hyāt'a ra Jesús, pɛ bi hyonya thoho 'bɛ'a bi man'a ra Jesús.

Ran t'änni 'bu da ndants'ɥ xun du

²⁷ Nɛ nu'ɥ da yu saduceo, bi zøm bu 'buh ra Jesús, gue'ɥ hingui ɛc'yɛi da ndants'ɥ xøn du. Nu'ɥ bi 'yɛmp'ɥ a ra Jesús:

²⁸ —Nu'a ra Moisés bi 'dajɥ n'da man t'ɛdihɥ nɛ bi 'yɛna: “Nu'bu bi du n'da ran 'yohu ngue mi 'buh rá xisu nɛ njo'o yá t'uhni, nu'a rán 'yohu da zinba a rá xisu. Nɛ nu'a rá mbɛdi t'uhni dim 'bɛi, da thuspa rá thuhu a

ran 'yohu bi du nɛ da'yɛmbi rá ta a,” bi man ra Moisés.

²⁹ Pɛ gue'a ga änn'nahe. Bim 'bu'i yoto yun 'yohu din 'yohu zɛɛ. Nu'a ra mbɛdi n'yohu bi zin'a n'da ra xisu, nɛ m'bɛjua bɥya bi du a ran 'yohu nɛ him bim 'buh rá t'uhni.

³⁰ Nɛ nu'bu mi du ran 'yohu bɥya, ná yoho rán 'yohu bi zin'a ra xisu mahøn'a, nɛ xø bi du a. ³¹ Nɛ xø bi zin'a man'da rán 'yohu bɥya, da'ingu bi 'yøt'ɥ gātho yoto yun 'yohu, gātho bi du nɛ xinga n'da bim 'buh yá t'uhni.

³² Mbɛjua bɥya, bi duse ra xisu, bi 'yɛn'ɥ.

³³ Nuya, dami xije 'bɛ'a din ja a ra pa da ndants'ɥ xun du. To'o da 'yɛmbi rá xisu a ra xisu, nguetho gātho yoto bim 'buhmbɥ ra xisu ua ja ra häi, bi 'yɛn'ɥ yu saduceo.

³⁴ Nɛ nu'a ra Jesús bi dāti:

—Hønt'ua ja ra häi din thət'ɥ yu jā'i. ³⁵ Nɛ gātho to'o yun sähɥ da mba bu mahɛts'i 'bu bi ndants'ɥ xun du, nɛ him man ja ran thət'i bu.

³⁶ Nguetho da gohi tengu thoho yám 'bɛhni Ojā ɥ, nɛ him man da du bu. Nɛ man'da'yo da gohi 'bu bi xoxa Ojā ɥ ngue yá t'uhniɛ Ojā ɥ.

³⁷ Pɛ nɛ'a ra Moisés bi ma da ndants'ɥ xun du 'bu mi 'yo't'i 'bɛ'a bin ja, nu'bu mi nu mí zø ra za 'bu maya'bu. Nɛ i mam bu ngue nu Ojā rá Ojā ra Abraham nɛ ra Isaac nɛ ra Jacob, nɛ nu'ɥ, ná ya'a thoho xi du ɥ 'bu mi 'yɛmp'ɥ a Ojā ra Moisés. ³⁸ Ngubɥ bi ma nguetho guexta'a i 'buh yá mbɛi. Nubɥ na nu Ojā 'da'ingutho 'bu i 'bu'a n'da ogue xun du n'da. Guexta'a i jatho yá te ɥ xun du, bi 'yɛn'a ra Jesús.

³⁹ Nɛ nu'ɥ da yu xānbate nijā, bi 'yɛmp'ɥ a ra Jesús:

—ɛmme xun ho a gá ma, bi 'yɛn'ɥ.

⁴⁰ Nɛ nu'ɥ yu saduceo ya him mi sá da 'yān mi'da yun t'änni.

To'o rám bombeto a ra Cristo

⁴¹ Nɛ nubɥya, bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Hague nán zā guí ɛmfɥ ra Cristo rám bomb'eto ra David a. ⁴² Nguetho bi manɛ ra David bu ja ra søcuā bi 'yo't'a:

Nu'a Ojā bi 'yɛmp'ɥ a ma Hmu:

“Hyucua ga conhui ma ts'edi,

⁴³ gue'bu go dá tapā gātho ɥ nin sũhu,” i ɛn Ojā, bi 'yɛn'a ra David 'bu mi ma nange ra Cristo.

⁴⁴ Hanja i ɛmbi rá Hmu, nɛ rám bomb'eto a, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma hinga gue'a bu nán xānbate ɥ yu xānbate nijā

⁴⁵ Nu'a ra Jesús bɥya, ní jat'a nyāhɥ yá xādi, gātho mi 'bāpɥ mi øde 'bɛ'a bi man ra Jesús. Bi 'yɛmp'ɥ a bɥya:

⁴⁶ —O guí ɛrphɥ masu 'bɛ'a da man'ɥ yu xānbate nijā, nguetho i he yá mbarahni xəm hmadi ngue da t'ɛspi, nɛ ɛmme di ho da mba ma zengua ngue da 'yɛspa yu jā'i. Nɛ ɛmme i honi da hyurɥ ja yun thuts'i xun ho bu ja yu nijā, nɛpɥ ja yun sihme. ⁴⁷ Nɛ i siyabi 'bɛ'a i pɛ'ts' yu xisu xun du yān ndø, nɛ i tunba yá

ngu, ne ní jat'i nya'a thoho i yañu Ojã bu ja yu nija. Pɛ nu'u, man'da xan utho ran unbi da nu, bi 'yɛn'a ra Jesús.

21

Nu'a ran t'unni man'da di muui

¹ Nu'a ra Jesús mi 'bãpũ ja ra ñaniã ne bi nu yu membeti i cãt yá mbeti bu ja ra huada, ngue rán t'unni Ojã. ² Ne bi nu n'da zu hyoya xisu bi gãrũ yoho yu t'ũc'axt'i. ³ Nu ra Jesús bi 'yɛmp'ũ mi 'bãpũ bu ya:

—Majuãni dí xi ahu, nuna ra hyoya xisu man'da di muui bi uni xinda gue'u gãtho mi'da. ⁴ Nguetho gãtho yu membeti 'bu ya bi gãt'a n'da ra mbeti ja ra huada, pɛ ya mbongui thoho yá mbeti, pɛ nu'a zu hyoya xisu, bi uni gãtho mi ja, xingui ts'u bi bongui 'be'a da hyonse, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'be'a din ja ra ñaniã

⁵ Nu'a ra Jesús mi ø'a man yu jã'i: “Ma-hotho ra ñaniã, ne mahotho yan t'unni i zãpũ.” Pɛ ra Jesús bi 'yɛmp'ũ:

⁶ —Nuna gãtho guín nuhu ya, da zøn ra pa hin te din ja ua, xingui ts'u da bonga n'da zu xɛqui ngue hin da yøt'e, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ran unbi din ja ua ja ra hãi

⁷ Ne nu'u 'da yu jã'i mi ø'a bi man ra Jesús, ne bi 'yãnni:

—Gra xãnbate i, nda'a ní pa din ja a guím ma, 'be'a ní hmɛpya din ja sã ga pãhmbe.

⁸ Ne nu ra Jesús bi 'yɛmp'ũ:

—Dami jamansu 'be'a guí ɛc'yɛihu. Nguetho da zøn ra pa ba ɛh yu hyãte da hyã ahu: “Nugã drã Cristogã,” da 'yɛn'ahu. Ne da 'yɛn'ũ: “Ya bi zøn ra pa ran zɛgui,” da 'yɛn'ũ. Pɛ o guí ɛc'yɛihu 'be'a da man'ũ. ⁹ Ga xi ahu 'be'a gãtho din ja ua ja ra hãi gue'bu go ba ɛcã mahøn'a. O guí suhu 'be'a guí 'yøhmbu, nguetho din ja yu ñasui, ne yu jã'i hinga 'da'angu da bɛni. Pɛ hinga gue'bu ran zɛgui din ja u, bi 'yɛn'a ra Jesús.

¹⁰ Ne xø bi 'yɛna:

—Ne 'da'a n'danni yu hãi din ja yu sui. Ne din suse n'da ngu n'da yu ts'ut'abi. ¹¹ Ne din ja yu 'yãmhãi nts'utho, ne din ja ra ñathu, ne ra ñagɛhe, ne din ja yu hmɛpya nts'utho bu mahɛts'i.

¹² Pɛ hin nín ja a díim mangã 'bu bim fɛnt'ahu ne da mba ma un'ni ahu. Ne da ts'ix ahu bu ja yu nija, di un'nahu bu. Ne da mba ma dá ahu bu 'buh yu ts'ut'abi nɛpũ 'bu'u ja yá ts'edi. Gãtho ngubu da t'øt'ahu ngue guí tengahu. ¹³ Pɛ nu 'bu da ts'ix ahu bu, da zã guí mamhbu bu ran ho ma'da'yo. ¹⁴ Ne 'yo gadín 'yomfɛnihu 'be'a guí mamhbu 'bu bi mba ma juan'ni ahu.

¹⁵ Nguetho nugã, ga bɛn'nahu 'be'a da zã guí mamhbu ra ora gam 'bãhmbu bu. Ne nu'a ga bɛn'nahu, xinga n'da nin suihu da zã da ñati 'be'a guí mamhbu bu. ¹⁶ Ne madague'bu, ni tahũ ogue ni mbehu, ogue ni cuhu, ogue

ni mɛnihũ, ogue ni amigohũ, pɛ guemhma di dá ahu bu 'buh yu ts'ut'abi. Ne 'da'ahu da tho ahu ngue guí ɛc'yɛigahu. ¹⁷ Ne gãtho da ts'an ahu nanguɛcã. ¹⁸ Pɛ o guín suhu nguetho xinga n'da ni xtãhu dim 'bɛpũ ja ni yañu. ¹⁹ Pɛ nu 'bu guí hyãthũ yan unbi, Ojã di 'da ahu ra te mazã, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma 'be'a din ja ra ñaniã Jerusalén

²⁰ Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yɛna:

—Nu'bu guin nuhu xi mbãt ra hnini Jerusalén yu dofui, guí pãhmbe mi ts'utho da guah ra hnini. ²¹ Ne nu'bu bin ja bu Njerusalén, gãtho u 'bɛpũ ja ra xɛqui Judea xan ho 'bu da 'dagui da mba bu ñapo bu ja yu nyuni. Ne'u i 'bɛpũ ja ra hnini, xan ho 'bu da bõni, ne gãtho i 'bɛpũ ñapo hin da 'yɛna da mba bu ja ra hnini. ²² Nguetho gue'a ra pa di un rán unbi Ojã u, ne gãtho ñin ja tengu tho i mam bu ja rá hman Ojã ñin ja. ²³ Ne nu'bu bin ja a, huɛcate u in ha't'ahni, ne'u gãtho u 'buh yá 'uere. Nguetho ndumbũitho rán ts'embi Ojã ñin ja ua ja ra hãi ne xan ngu yan unbi da nu yu jã'i. ²⁴ Ne nu'u 'da'u dí mba ntho ra juai, ne nu'u mi'da da ts'ixpũ n'danni yu hãi ne da gohi tengu'bu i ofãdi. Gue'u hing yu juãio di ts'on na ra ñaniã ne di manda ua, gue'bu go da zøn ra pa da hyãnba yá ts'edi Ojã, bi 'yɛn'a ra Jesús.

'Bu bi zøn ra pa ba ɛh ra Cristo

²⁵ Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yɛna:

—Nu Ojã da 'yøt' yu hmɛpya bu ja ra hyadi, nɛpũ ja ra zãna nɛpũ ja yu sø. Ne yu jã'i 'bucua ja ra hãi ɛmme ñin su'u 'bu da 'yøde nts'edi da 'yɛn ran ñahi yu ñeã. ²⁶ Ne ɛmme da güent yá mbai nangu ra mbidi ñin ja. 'Ne da zu 'bu da bɛni 'be'a ñin ja gãtho ua ja ra ximhãi. Ne gãtho 'be'a bí ja bu mahɛts'i di 'yãni. ²⁷ Ne nu'bu bin ja a dí xi ahu, 'bex gua ɛcã, ngue ñan jã'igã ua ja ra ximhãi, ba ɛcã bu ja yu güi, ban 'yo'be ma ts'edi xan ngu ngue ñan nuixtegã. ²⁸ Ne nu'bu gán nuhu da mbadi ñin ja, dami hyuthu nzãmbai ne guí ndøs'hu mahɛts'i, nguetho ba ɛh ni pøpatehu da ran ahu, bi 'yɛn'a ra Jesús.

²⁹ Ne man'da bi man ra Jesús ngue bi man'a n'da ran t'uti, bi 'yɛna:

—Gan 'yomfɛnihu ts'u 'be'a di ja ra za ra higo ne'u mi'da yu za. ³⁰ Nu'bu guín nuhu i pøx yá paxi yu za, guí pãhmbe 'bex ba ɛh yu pa xum pa. ³¹ Ngutho 'bu bi mbu'a dí xi ahu, guí pãhmbe mi ts'utho di manda rá ts'edi Ojã ua buya.

³² Majuãni dí xi ahu, nu yu jã'i 'bucua ya, hinga gãtho xti du 'bu bi mbadi ñin ja a dí xi ahu. ³³ Nu bu mahɛts'i ne ra ximhãi da guadi, pɛ nu'a mam hmangã hin da gua'a, bi 'yɛna.

³⁴ Jananguɛ dami jamansu 'be'a guí øthu, o guín nde guí 'yøthu ni pãhã zɛhehu, ne hinga hønt'a guim bɛmhbu nin sihmehũ. Dami jamansu a guí 'yøthu, hin ga tɛn'nahu ngue

gdí øthua a 'bu bá pengä. ³⁵ Nguetho njon da ba'a ra ora ba ßcä, pe gätho yu ja'i 'bucua ja ra ximhäi da nu. ³⁶ Dami tøm thohoha ne thocua thoho gan yähu Ojä, n'dahma din ja ni ts'ediha gui hyäthua yun anbi din ja. Nu'bu ngubua gui 'yøthua, hin gui pes' ni sähu 'bu gä 'bähmbu bu ja ma hmigä, nugä ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, bi 'yæn'a ra Jesús 'bu mi xih yä xädi 'be'a gätho din ja.

³⁷ Ne nu'a ra Jesús 'bu mi 'bupä Jerusalén, gätho yu pa mi xänba u yu ja'i bu ja ra dänija. Pe nu'bu ra xui buya, mi pa bu ja ra nyuni Olivos. ³⁸ Ne gätho yu xudi mi pa bu yu ja'i bu ja ra dänija, da 'yø'a i man ra Jesús.

22

Bi hma da tho ra Jesús

¹ Nuya mi ts'atho da zøn ra pa da ts'i ra hme hin'yü rá íxi. Gue'u yu pa ra dämpeti ran dqbaxjua. ² Nu'u yu ngurpa mbäjä ne yu xänbate nijä, mi honi 'be'a dí hyo ra Jesús. Pe mi su'u 'be'a da 'yøt' yu ja'i 'bu da hyo'a.

³ Ne nu'a ra zïthu bi yut' rá mbai ra Judas Iscariote, gue'a n'da rá xädi ra Jesús. ⁴ Nu'a ra Judas bi mba, bin yähu yu ngurpa mbäjä ne yu hmu dofai, ne bi xifi 'be'a da 'yøt' 'bu di dá'a ra Jesús. ⁵ Nu'u bi hyu yä mbai 'bu mi man'a ra Judas 'be'a da 'yøt'e. Ne bi xifi da gut rán zäbi ra Judas. ⁶ Ne nu ra Judas buya, bi dø'ma ra ora 'bu njongui 'bupä yu ja'i ngue di dá'a ra Jesús.

Rán sihme ra Hmu

⁷ Ne mi søn ra pa bin ja ra dants'ihme i ts'i ra hme hin'yü rá íxi, ne i ho ra t'æde'yo. ⁸ Ne nu'a ra Jesús bi mben'na ra Pedro ne ra Xuua ne bi xifi di hoc ran sihme ran dqbaxjua, da zi 'bu bin de. ⁹ Nu ra Pedro ne ra Xuua buya:

—Haru guín nde ga hoc'be, æn'u.

¹⁰ Nu ra Jesús bi 'yæmp'u:

—Nu'bu gán 'yoiu bu ja ra ndenhini ne gui nuui n'da ran 'yohu i tu n'da ra xaro ra dehe, dami tendui a ran 'yohu, ne gui cæt'ui bu ja ra ngu da yut'a. ¹¹ Ne gui xihmi a ra mengu bu: “Nu'a ra xänbate bá penga'be ngue gui xic'be haru i ja ra cuarto ngue ga sägähe ra dänsihme,” gui 'yænui. ¹² Ne nu'a ran 'yohu da zix aui bu magats'i haru i ja ra cuarto xun ndoho. Guepu gui hocui rán sihme ran dqbaxjua, bi 'yæmp'u yä xädi.

¹³ Nu ra Pedro ne ra Xuua buya bi mba bi dñi tengutho bi man'a ra Jesús. Ne bi hocpæ ran sihme buya.

¹⁴ Nu'bu mi zøn ra ora buya, nu'a ra Jesús ne mi'da yä xädi bi zøm bu ne bin sihmehu.

¹⁵ Nu ra Jesús bi 'yæmp'u yä xädi:

—Æmme dán ndegä ga sihu na ran sihme ran dqbaxjua 'bu di 'bedi ga tugä. ¹⁶ Ne dí xi ahü, him man'dandj ga sigä na ran sihme jague'bu bi zøn ra pa ngue gán yqmhbu xun ho 'bu gäm 'bahmbu bu di manda rá ts'edi Ojä.

¹⁷ Nu ra Jesús buya bi deca n'da baso ra vino ne bi un ra jamadi Ojä, ne bi 'yæmp'u yä xädi buya:

—Dami comhbua na po na ra baso, gui sihu.

¹⁸ Nguetho dí xi ahü, hin ga sigä mahøn'a asta gue'bu go da zøn ra pa di manda ua rá ts'edi Ojä xun ho.

¹⁹ Ne nubuya, bi hyaç ra hme ne nu'bu mi gua'a bi un ra jamadi Ojä buya, bi xeni ne bi darpa u yä xädi, bi 'yæna:

—Nuna ra hme na, ma ngøc'yeigä na, ga ungä nanguue ahü. Ne n'dandj ngu n'dandj 'bu gui sihu, guim bønju, bi 'yæn'a ra Jesús.

²⁰ Ne nu'bu mi guadi bin sihme u, nu ra Jesús bi de'ca ra baso ra vino ne bi un'du yä xädi ne bi 'yæmp'u:

—Nuna, ran hoqui ma'da'yo, guehna nam bønmi ma jigä ngue bi hoc'a ra 'da'yo'yu bi 'yøt'ahü Ojä na, bi 'yæna.

²¹ Pe dí huhmbu ua n'da di dägä. ²² Ne nugä, ngue dán ja'igä ua ja ra ximhäi, da thogä, ngue gue'a bi zänd Ojä, pe i huëhi maha a di dägä, bi 'yæn'a ra Jesús.

²³ Nu yä xädi, 'bex bin 'yänzehe to'o di dá'a ra Jesús.

Ra Jesús bi ma to'o dim 'bet'o

²⁴ Ne man'da ran junt'i bi 'yøt'u yä xädi ngue to'o dim 'bet'o nanguese u. ²⁵ Pe nu ra Jesús bi 'yæmp'u:

—Nuua ja ra häi, nu yu ts'ut'abi ne'u i ja yä ts'edi, xun he i ørpa yu ja'i 'bu di manda u, i øt'e yä 'yæhe u, ne i t'æmbi xun ho a i øt'e. ²⁶ Pe nu ahü, hin gan jahü bu. Nu'a to'o dim 'bet'o, da 'yøt'e dim 'bejua thoho. Ne nu'a to'o din ngurpi, da 'yøt'e din 'yæhe thoho a. ²⁷ Nu yu hmu 'bucua ja ra häi, hin dim pe'u, pe gue i tøm'i da mber'u yä 'yæhe, pe nugä madague dí m hmugä, pe dí øt'ä ngue ni 'yæhegahü, bi 'yæn'a ra Jesús.

²⁸ Ne man'da bi xifi, bi 'yæna:

—Pe nu'ahü, dán hyamhbü 'bu má nugä yun anbi ua ja ra ximhäi. ²⁹ Jananguue ga 'da'a nin t'ædihü, tengutho bi 'dacä ma Ta. ³⁰ Ne nu'bu bi zøn ra pa ga øt' ran ts'ut'abi, 'darpä dan johyahü, ne gui comhbua ma ts'edi gui juanbahu ma mi'israelhu, dyü judiohu, bi 'yæn'a ra Jesús.

Ra Jesús i päd'i 'be'a da 'yøt'a ra Pedro

³¹ Ne bi t'æmp'a ra Pedro:

—Ma zu Pedro, nu'a ra zïthu bi 'yäh ran t'ædi ngue da zä'a ni mbaihu, in nde ahü gan 'uæxthu tengu'bu i 'uæxt ran dahi yä häi ra trigo. ³² Pe nugä, ya dá äp ma Ta him má zä gui pumbæni ni t'æc'yæihü. Ne nu'bu gán 'yomfæni ts'u, gui 'yæc'yei xun ho mahøn'a, ne gui zerpa yä mbai ni mi'yæc'yæihü, bi 'yæmbi.

³³ Ne nu'a ra Pedro bi däh puya:

—Nugä, ga ten'na i madague dan ofädiiu ogue ga tuui, bi 'yæna.

³⁴ Bi dā'a ra Jesús buya:

—Gra Pedro, dí xi'i, nu'bu hin ní mbah ra òni, ná hyundj xquí cøngui, bi t'emp'a ra Pedro.

Ra Jesús bi ma mi ts'utho da nu ran unbi

³⁵ Xò bi 'yemp'u yá xádi buya:

—Nu'bu ra mbædi dá pen'nahu bu gá mamhbu ran ho ma'da'yo, ne hin te gá hyaxhu. 'Be'a gá 'yøthu, ha bin ja 'be'a gátho gá hyomhbu, uague hin'na.

Ne gátho yá xádi bi 'yena:

—Hín te dá 'behmbo.

³⁶ Pe nuya n'dan'yo gui 'yøthu, gui tux ni buxahu, ne gui hyax ni mbetihu. Ne nu'bu hin'yu ni espadahu, gui pá ni pahnihu gui támhbu n'da. ³⁷ Nguetho i jatho din jagá tengi i mam bu ja rá hman Ojå, i em bu: "Yu ja'í da 'yembi ra ts'om'bái a," i em bu ja rá m hman Ojå nanguecá, bi 'yén'a ra Jesús.

³⁸ Ne nu'u yá xádi bi 'yembi:

—Gra Hmu, i jaje yoho yu espada, bi 'yén'u.

—Dí gua'u, bi 'yén'a ra Jesús.

Ra Jesús in yqui Ojå bu ja ra nyuni Olivos

³⁹ Nu'a ra Jesús buya, bi bøm bu ja ra cuarto mi sihme u, bi mba bu ra nyuni Olivos, bi mbähá yá xádi. ⁴⁰ Ne nu'bu mi zøm bu, nu ra Jesús bi 'yemp'u:

—Dami 'yáfú rá ts'edi Ojå gue da zå gui hyáthu yán ts'áte ra zíthu, bi 'yembi.

⁴¹ Ne nu'a ra Jesús bi 'ue'i ts'u bu mí 'bäh yá xádi, ne bin danyahmu, bin yqui Ojå. ⁴² Ne bi 'yena:

—Ma Ta'i, nu'bu ni pähä, dami japi ngue hin ga sigá a ra mbohí ga sänni ga sigá, pe hin dín nde ma pähäzche pe go ni pähä dín nde ga øt'ä, bi 'yén'a ra Jesús.

⁴³ 'Bex bi nequi bu n'da rá m 'behni Ojå mahets'i ngue bá hanba a í zerpa rá mbúi. ⁴⁴ Pe nu'a ra Jesús emme bi du rá mbúi, ne man'da nts'edi bin yqui Ojå. Xøgue ra ji a rá xánthe mi tåpü häi.

⁴⁵ Ne bi ndants'a ra Jesús buya, bi mba bu 'buh yá xádi. Pe nu'u, gátho min åha nguetho bi güent yá ja'í u nangue ra dumbúi mim bñi. ⁴⁶ Nu'a ra Jesús bi 'yemp'u:

—Hanja gnán åhmbu. Dami nuhmbu, gan yåhu Ojå janangue'a da zå gui tåhmbu rán ts'áte ra zíthu, bi 'yembi.

Bi fent'a ra Jesús

⁴⁷ Ne nu'bu min yåhu yá xádi, 'bex bá epü n'da nets'i yu ja'í, ne bá 'bet'o ra Judas, gue'a n'da rá xádi ra Jesús. Ne nu'a bi zøm bu 'buh ra Jesús ne bi zuspá rá 'yogu 'bu mi zengua.

⁴⁸ Pe nu'a ra Jesús bi 'yembi:

—Grá Judas, ha ran ts'u ts'i guí dāgui, nugä ngue dán ja'igá ua ja ra ximhäi, bi 'yén'a ra Jesús.

⁴⁹ Ne nu'u mi'da yá xádi 'bu mi nu 'be'a bin ja, bi 'yän'na ra Jesús:

—Ha ga japåhe ma espadahe, çn'u.

⁵⁰ Pe him bi dø'mi 'be'a da si'a n'da u, 'bex bi zecua rán 'yeizagu rá 'yèhe ra ngurpa mbåja.

⁵¹ Pe nu'a ra Jesús 'bex bi hecua yá xádi:

—O guí øthu a, bi 'yembi.

Ne 'bex bi hocua mahøn'a a rá zagu a ran 'yohu. ⁵² Ne nu'a ra Jesús 'bex bin yåhu yu ja'í ngue bá çhe da zits'i. Min 'yohu yu ngurpa mbåja ne yu ngurpa mbädi bu ja ra danija, ne mi'da yá ngurpi yu judío. Ne bi 'yembi:

—Ha drå begå ngue guá hån ni espadahu ne ni zahnu gue sixcahu, bi 'yena.

⁵³ Hanja hin gá bentcahu bu ja ra danija, ne zant'a min xånategå bu. Pe nuya bi zøn ra ora din ja a bi zånd Ojå 'ne n'da ora thoho gui tåju, ne'a ra dãmants'o n'da ora thoho da dāqui, bi 'yén'a ra Jesús.

Ra Pedro bi gøn'a ra Jesús

⁵⁴ 'Bex bi fent'a ra Jesús ne bi ts'ixpu ja rá ngu ra hmumbåja. Ne nu'a ra Pedro bi denni a na 'bejua thoho. ⁵⁵ Ne mi zø bu n'da ra sibi bu mbo rá mbå't'i rá ngu ra hmumbåja. Ne nu ra Pedro madin tåspihu bu yu ja'í. ⁵⁶ Ne mi 'båpü n'da ra hmute ngue ra 'yèhe bu. Ne nu'bu mi nu'a ra Pedro, bi 'yena:

—Nuna ran 'yohu hucua, min 'yohu ra Jesús.

⁵⁷ Pe nu'a ra Pedro bin cøni, ne bi 'yena:

—Nu'i grå xisu, xøgue hin dí paçå to'o a guí ma, bi 'yena.

⁵⁸ Nu'bu mi tho n'da zå t'u ora, n'da ran 'yohu bi nu'a ra Pedro ne bi 'yembi mahøn'a:

—Nu'i grån 'yohu, gue'e gmin 'yohu ra Jesús.

Pe nu'a ra Pedro bin cøni:

—Hinga guecå, bi 'yena.

⁵⁹ Ne nu'bu mi tho man'da ora, xø man'da ran 'yohu bi 'yembi:

—Nugå, dí paçå na ran 'yohu. Guehna n'da rá xádi ra Jesús. Nehna ra mengu Galilea na, bi 'yena.

⁶⁰ Pe nu'a ra Pedro bi dāti:

—Nu'i grån 'yohu, hin dí paçå 'be'a guím ma, bi 'yena.

Ne 'bex bi mbah ra øni buya. ⁶¹ Nu'a ra Jesús 'bex bin yegui ne bi hyant'a ra Pedro. 'Bex bi bøn'a ra Pedro xí xi'a rá Hmu, ngue bi 'yembi: "Dí paçå nu'bu hin ná mbah ra øni, hyundj xquí cøngui," ngue xí 'yembi. ⁶² Ne nu'a ra Pedro buya, bi mba bu thi ne bin zoni, bi bønman'u 'be'a bi 'yøt'e.

Ra Jesús bi t'uspi

⁶³ Ne nu'u yün 'yohu mi fä'a ra Jesús, bin uspate tho'u. ⁶⁴ Ne bi gorpa rá dá ra Jesús, ne bi mbemp' pnya, ne bi 'yemp'a ra Jesús:

—Grå pøngahya, xije to'o bi mbep'a'i, bi 'yembi.

⁶⁵ Ne emme xån ngu ran ts'o bi xi'a ra Jesús.

Ra Jesús bi juqnba yá ngurpi yu judío

⁶⁶ Ne nu'bu mi hyax pnya, bim peti bu yu dāç'yeci, ne yu ngurpa mbåja, ne yu xånbate

nija. Ne nu'a bi zixpɛ madim peti gätho yá ngarpi yá judío, ngue di juanba ra Jesús. Ne bi 'yemp'a:

⁶⁷ —Dami xije ya, ha majuañi gue'e grá Cristo, rá Thahni i Oja.

Ne nu'a ra Jesús bi dāti:

—Madague'a ga xi ahɛ, hin gui 'yɛc'yeigahɛ. ⁶⁸ Ne ngutho'bu ga an'nahɛ n'da ran t'anni, hin gui thahmbɛ, bi 'yɛn'a ra Jesús. ⁶⁹ Pe nuya, bi zɔn ra ora ga com'be rá ts'edi Oja nuixte thoho, nugá ngue dán ja'igá ua ja ra ximhái, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁷⁰ Ne nu'a mi hupɛ bi 'yānni:

—Ha gue'e rá Ts'unt'ɛ e Oja 'bɛ.

Ne nu'a ra Jesús bi dāti:

—Gue'a guí mamhbɛ, bi 'yɛna.

⁷¹ Pe nu'a buya, 'bex bi 'yɛn'a:

—Hingui jatho ga homhbɛ mi'da yá tes-tigo, nguetho ya bin juanzche, ne dá øhmbɛ a bi ma, bi 'yɛn'a.

23

Ra Pilato bi juanba ra Jesús

¹ Janangue'a bi ndants'ɛ, bi zix'a ra Jesús bu 'buh ra ts'ut'abi Pilato. ² Ne gätho ɛ bi yap'a ra Jesús. Ne bi 'yemp'a ra Pilato:

—Nuna ran 'yohɛ i 'bäcua, ɛmme i hät yá ja'i, ne bi xih yá ja'i ngue hin din jut yá renta im man ra ts'ut'abi Roma, ne bi manɛ ngue guesɛ ra Cristo, ra hmuts'ut'abi na, bi 'yɛn'a madí yap'a ra Jesús.

³ Ne nu'a ra Pilato buya, bi 'yān'na ra Jesús:

—Ha majuañi gue'e rá hmuts'ut'abi yá judío.

Ra Jesús bi dāti:

—Gue'a gá ma, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴ Nu ra Pilato buya bi 'yɛmb yá ngarpa mbäjä ne yá ja'i mi 'bäpɛ:

—Xinga n'da ra ts'oqui dá tɔnbá na ran 'yohɛ, bi 'yɛna.

⁵ Pe ɛmme man'da nts'edi bi man'ɛ yá yapate:

—Nuna ran 'yohɛ bi dɛ' ma n'da ran heque nanguɛ 'be'a bi xánba yá ja'i. Gue'a bi 'yørpɛ ja ra häi Galilea, ne pɛ ra xɛqui Judea, ne nuya bi zɔcua ja ra hnini Jerusalén, ngue da 'yøt'ua, bi 'yɛn'a.

Ra Herodes bi juanba ra Jesús

⁶ Nu'bu mi 'yøde 'be'a bi man yá ja'i, nu ra Pilato bi 'yānni:

—Ha ra mɛngu bu Galilea na ran 'yohɛ 'bɛ.

⁷ Ne nu'bu mi bādi gue ra mɛngu bu Galilea a ra Jesús, bi manda da ts'ixpɛ 'buh ra Herodes. Nguetho ra Herodes ra ts'ut'abi bu ja ra häi Galilea, ne gue'a ra pa i 'bupɛ ja ra dāhnini Jerusalén a. ⁸ Ne nu'a ra Herodes, 'bɛ mi nu'a ra Jesús, bin johya, nguetho mi øde 'be'a gätho mi øt' ra Jesús, ne in nde da nu n'da ran t'øt'e nuixte. ⁹ Ne nu'a ra Herodes, xɛn ngu bi 'yān yɛn t'anni, pɛ nu'a ra Jesús him bi 'yørpatho ra güenda, xingui ts'ɛ bi

dādi. ¹⁰ Ne hinga yatho mi 'bäh yá ngarpa mbäjä, ne yá xánbate nija, ne ɛmme ts'edi bi mbafi, di yap'a ra Jesús. ¹¹ Pe nu'a ra Herodes ne yá dofai, ɛmme bi denthoho a ra Jesús, ne xingui ts'ɛ bi numans'u'a. Ne nu'ɛ yá dofai bi he't'a ra pahni tengu yá pahni yá hmuts'ut'abi, ne bi mbenh mahøn'a bu 'buh ra Pilato. ¹² Ne madin sɛhmi a ra Herodes a ra Pilato, pɛ nu ra pa a, bin amigoui buya.

Nu ra Pilato bi manda dí ho ra Jesús

¹³ Ne nu'a ra Pilato bi zon'du yá ngarpa mbäjä ne'ɛ mi'da yá ngarpi yá judío. ¹⁴ Ne bi 'yɛmbi:

—Guá sihɛ na ran 'yohɛ 'bäcua, ne gá xijɛ ra hyäte na. Pe xɛn ngu yɛn t'anni xtá ändá ne xinga n'da ra ts'oqui dá tɔnbá na, bi 'yɛna. ¹⁵ Ne xinga gue'a ra Herodes bi ma xtán dɔnba n'da rá ts'oqui, ne bá pentho ua mahøn'a. Ne hin'yá 'be'a bi 'yøt'na ran 'yohɛ gue dí nu ran dāte. ¹⁶ Nuya, ga manda da 'bei ne nubuya ga thøtho, bi 'yɛna.

¹⁷ Nguetho nu ra Pilato nzāi di thø'a n'da ra ofādi 'bɛ i ja ram peti ran dābaxjua. ¹⁸ Pe nu yá ja'i ɛmme bi mbafi ne n'dat' a bi man ɛ: —Dami hyo na ran 'yohɛ, ne go gui thø'a ra Barrabás, bi 'yɛn'a.

¹⁹ Ne nu'a ra Barrabás, ra hyodu a, ne mi ofādi nguetho bi parpa yá ja'i din sɛhmbɛ ra ts'ut'abi. ²⁰ Pe nu'a ra Pilato, ɛmme min nde di thø'a ra Jesús, ne bi zāpi din yāhɛ yá ja'i mahøn'a. ²¹ Pe nu'ɛ yá ja'i ɛmme i mbafi. Ne bi 'yɛn'a:

—Cuarpɛ ja ra pont'i, bi 'yɛn'a.

²² Ne ná hyundí buya, bi 'yān'na ra Pilato:

—'Be'a ní ts'oqui bi 'yøt'na ra Jesús, xinga n'da ra ts'oqui xtá tɔnbá ngue di nu ran dāte, pɛ 'be da gua'a m'bei ga xocá buya, bi 'yɛn'a.

²³ Pe man'da nts'edi bi mbah yá ja'i, ne n'dat' a bi ma ngue di cuarpɛ ja ra pont'i ra Jesús. Ne bi dāha 'be'a min nde buya. ²⁴ Nguetho nu'a ra Pilato bi manda da t'øt'a 'be'a go i nde yá ja'i. ²⁵ Go bi thø'a ra Barrabás, ngue bi man yá ja'i, madague'a in ofādi a nam parpate ne ne'a in hodu. Pe nu'a ra Jesús, go bi dāp'ɛ yá ja'i da 'yørpe tengu mim bɛni da 'yørpe.

Nu ra Jesús bin cuatpɛ ja ra pont'i

²⁶ Ne nubuya, bi ts'ixa ra Jesús bu ndehni. Ne bin c'athɛ n'da ran 'yohɛ, i Simón, ra mɛngu bu ra hnini Cirene, ngue ní mba bu ja ra hnini Jerusalén. Ne bi fent'i ne bin japi da duspa rá pont'i ra Jesús. ²⁷ Ne n'dan nets'i yá ja'i bi den'na ra Jesús. Ne nu'ɛ 'da yá xisu zom bu ní mba, i tu yá mbai 'be'a da t'ørpa ra Jesús. ²⁸ Pe nu'a ra Jesús bi hyɛt'ɛ ne bi 'yemp'a:

—Gyá zɛ xisuhɛ, ngue gyá mɛnguhɛ Jerusalén, o guí zomhbɛ ngue ga tugá, pɛ man'da go gui zomhbɛ nanguɛ 'be'a guí nusehɛ, gyɛ mɛnguhɛ Jerusalén, ne ni t'ahnihɛ. ²⁹ Nguetho da zɔn ra pa xɛn ɛ

tho ran ʌnbi guin nuhʌ. Nɛ him man gui samhbu ʌ yʌ xisu him bi dɪn yá t'ʌhni, pɛgue guim bɛmhbu majarı ʌ, nguetho ya njo'o yá t'ʌhni da nu'a ran ʌnbi xʌn ʌ tho tengu da nu ni t'ʌhnih. ³⁰ Nɛ da 'yɛn'i 'da: "Man'da xʌn ho 'bʌ xtan yʊt' yʌ t'ʊhʊ nɛ yʌ nyuni xtan gogbahʌ, xinda gue'bʌ ga thoqui ga nuhʌ ran ʌnbi xʌn ʌ tho," da 'yɛn i 'da. ³¹ Nɛ gui pʌhmbʌ, nu'bʌ xʌn ʌ tho ran ʌnbi bi t'ʊrpa n'da ngue hin'yʌ rá ts'oqui, man'da xʌn ʌ tho da t'ʊrpa ʌ ja yá ts'oqui, bi 'yɛn'a ra Jesús 'bʌ mi xih yʌ xisu i zoni.

³² Nɛ'ʌ yoho yʌn 'yohʌ bi ts'its'i ngue 'darpu da thohʌ a ra Jesús. Pɛ gátho ʌ yoho mi ja yá ts'oqui ʌ. ³³ Nɛ gátho bi zʊm bu ja n'da ra nyuni t'ɛmbi ra yʌxmu. Guepʌ bi mba ma cuati bu ra Jesús nɛ'ʌ yoho yʌn 'yohʌ. N'da a n'da bi guarpu ja yʌ pont'i. ³⁴ Nɛ nu'a ra Jesús bi 'yɛna:

—Ma Ta'i, dami punba a i ʊrcá ya yʌ ja'i, nguetho hingui pʌdi 'be'a i ʊt'e, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Nɛ nu'ʌ yʌ dofaɪ bi 'yʊt'a n'da ran tʌha to'o da gʌxa rá pahni ra Jesús. ³⁵ Nɛ mi hand thoho yʌ ja'i. Nɛ nu yá ngurpi, ɛmme bi den thoho nɛ bi 'yɛna:

—Nunʌ ran 'yohʌ bi pʊt'i 'da, i sá dim pʊse ya gue'bʌ gue'a ra Cristo rá Thahni Ojʌ nʌ, bi 'yɛn'ʌ.

³⁶ Nɛ'ʌ yʌ dofaɪ ɛmme bi denthoho nɛ di sáti di un'a ra vino xʌn ju, ɛmbi da zi a ra Jesús. ³⁷ Nɛ bi 'yɛmbi:

—Nu'bʌ gue'e rá Hmuts'ʌt'abi yʌ judío, damim pʊse 'bʌ, bi 'yɛn'ʌ yʌ dofaɪ.

³⁸ Nɛ man t'o't'i n'da ra xithe bu ja ra pont'i bu ja rá yʌ ra Jesús. Nɛ nt'o't'i bu: "Nuna rá Hmuts'ʌt'abi yʌ judío na."

³⁹ Nɛ nu'a n'da ran 'yohʌ mi cuat rá pont'i mi 'bʌpʌ nán ja rá hyo ra Jesús, bin sante thoho. Nɛ bi 'yɛna:

—Nu'bʌ majuqʌni gue'e grá Cristo, hanja hin gám pʊse, necá'be xqui pʊc'be, bi t'ɛmp'a ra Jesús.

⁴⁰ Pɛ nu'a man'da ran 'yohʌ mi cuarpʌ buya, bi hecpa a bin sante nɛ bi 'yɛmbi:

—Ha xingui ts'ʌ guí su Ojʌ, nɛ 'dat'a man ʌnbihʌ, bi 'yɛna. ⁴¹ Pɛ nugúi, ran dʌte rán sáui a dá ʊt'ui. Pɛ nuna ra Jesús, xingui ts'ʌ ran ts'o bi 'yʊt'na, bi 'yɛmbi.

⁴² Pɛ nubʌya, bi 'yɛmp'a ra Jesús:

—Dami bɛnc 'bʌ bin ja ni ts'edi ngue gui manda ua, bi 'yɛna.

⁴³ Nu ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Majuqʌni dí xi'a'i, ga sʊmmi nám pa ya bu mahɛts'i, bi 'yɛmbi.

Bi du ra Jesús

⁴⁴ Pɛ nu'bʌ huxyadi, bim 'bexui gátho ra ximhái, asta gue'bʌ hyunde. ⁴⁵ Nɛ nu'bʌ mim 'bexui, bin xengui nde ra 'bʊt'e i ndam bu mbo ra dʌnijʌ. ⁴⁶ Nɛ nu'a ra Jesús nts'edi bi mbafi, nɛ bi 'yɛna:

—Ma Ta i, dadí dá'a ma te ya, bi 'yɛna.

Nɛ 'bex bi du buya.

⁴⁷ Nɛ nu ra hmudofʌi mi 'bʌpʌ, 'bʌ mi nu 'be'a bin ja, bi 'yɛspa Ojʌ, nɛ bi 'yɛnse:

—Majuqʌni nunʌ ran 'yohʌ hin te mi ja ra ts'oqui, bi 'yɛna.

⁴⁸ Nɛ gátho na ngu yʌ ja'i 'bʌpʌ ngue yʌ nute, 'bʌ mi nu 'be'a bin ja, 'bex bi mba yá ngu, bi bɛndumbʌi nɛ bi hyonya thoho. ⁴⁹ Pɛ nu'ʌ yá amigo ra Jesús n'danni ts'ʌ mi 'bái. Nɛ'ʌ 'da yʌ xisu mi ten'a ra Jesús 'bʌ mambá nɛxpʌ ja ra hái Galilea, gátho bi nu 'be'a bi t'ʊrpa ra Jesús.

Bi t'á'a ra Jesús

⁵⁰⁻⁵¹ Nɛ mi 'bʌ'a n'da ran 'yohʌ, í José, ra mɛngu bu ra hnini Arimatea, n'da rá hnini yʌ judío bu ra xɛqui Judea. Nu'a, ra hoc'ja'i a, nɛ mi hnumansu. Nɛ mi tʊm' ra pa di manda ua rá ts'edi Ojʌ. N'da rá ngurpi yʌ judío a, pɛ hinga 'da'ingu bi bɛmhbu ʌ bi juanba ra Jesús. ⁵² Nɛ nu'a ra José bi mba bu bí 'bʌh ra Pilato nɛ bi 'yáp rá ngʊc'yei ra Jesús ngue da 'yágui. ⁵³ Nɛ bi tong bu ja ra pont'i a ra Jesús. Nɛ bi mbantpa rá ja'i ra Jesús n'da ra hoc'bʊt'e xʌn ho, nɛ bi gárpʌ ja n'da ra hyádo xinga n'dandj bi 'yo n'da ra du. ⁵⁴ Nɛ nu'bʌ mi 'yágui, gue'a ra pa din sá yʌ ja'i ngue da nu ra pa ran sáya.

⁵⁵ Nɛ nu'ʌ yʌ xisu, mi ten'na ra Jesús 'bʌ xí nɛxpʌ ja ra hái Galilea, bi den'na ra José nɛ bi nu hapʌ bi jat'a ra Jesús, nɛ mi nu hapʌ án ja rá yʌ. ⁵⁶ Nɛ nu yʌ xisu bi mba buya, di hoc ra 'yɛthi i yʌman'u, nɛ ra aceite da gospa rá ja'i ra Jesús. Pɛ nu'bʌ mi mbʊ'a ra pa ran sáya, bin sáya tengu thoho bi mam bu ja yán t'ɛdi.

24

Bi dambɛni ra Jesús bu ja rán 'yágui

¹ Nɛ t'ʌxuditho ra pa ndomingo, nu'ʌ yʌ xisu bi dux ra 'yɛthi bi hoqui, nɛ bi mba bu ja ran 'yágui ngue ra hyádo guepʌ mi o ra Jesús.

² Nɛ nu'bʌ mi zʊm bu, bi nu, ya xí mba njʌnni a ra do mi juaxpʌ ja ra hyádo. ³ Nɛ 'bex bi yʌrpʌ mbo, pɛ him bi dɪm bu rá ja'i ra Jesús. ⁴ Nɛ nu'bʌ mi 'bápn nɛ din 'yomfɛni 'be'a bin ja, 'bex bim 'báhmʌ yoho yám 'bɛhni Ojʌ, mi he yá pahni di fɛxni. ⁵ Nɛ nu'ʌ yʌ xisu, ɛmme bin su nɛ bi hyɛt'ʌ yʌn 'yohʌ. Nɛ bi 'yɛmp'ʌ:

—Hanja gni hyomhbu ua n'da ran 'yohʌ i 'bʌi, guecua ja ran 'yágui. ⁶ Nu'a guí homhbu, bi ndants'a, njo'o ua a. Nde'bʌ guim bɛmhbu a bi xi ahʌ 'bʌ gám 'báhmʌ bu ja ra hái Galilea. ⁷ Ngue bi ma jatho da nu ran ʌnbi, nɛ da mba ma dá bu 'bʌh yʌ ts'om'bái, nɛ da du bu ja ra pont'i, nɛ nu'bʌ ná hyu pa da dambɛni, bi 'yɛn'ahʌ, bi 'yɛn'ʌ yám 'bɛhni Ojʌ.

⁸ Nɛ nu'ʌ yʌ xisu bi bɛm buya 'be'a xí man'a ra Jesús. ⁹ Nɛ bi nɛxpʌ ja ran 'yágui, bi mba bu 'bʌ'ʌ 'de'ma'da yá xádi ra Jesús nɛ'ʌ gátho mi'da, nɛ bi xi'ʌ 'be'a bin ja bu ja ran 'yágui.

10 Ne nu'u yu xisu, ra María Magdalena a n'da, ne ra Juana a man'da, ne ra María rá mbe ra Jacobo a man'da, ne'u mi'da min 'yohu gue' u bi xi'u yá xádi a ra Jesús 'be'a bi nu bu ja ran 'yágui. 11 Pe nu'u yá xádi, him bi 'yéc'yei 'be'a bi man yu xisu, ne bi 'yembi bi be'nsé 'be'a bi man'u.

12 Pe nu'a ra Pedro, bi mba n'dihi bu ja ran 'yágui ne bi nu bu mbo. Ne bi nu mi 'bontho bu ra 'bø't'e má mbant'i ra Jesús. Ne bi mbeng bu ja rá ngu buya, bi hyonya thohe 'be'a bin ja.

Ra Jesús bin 'yohu bu 'yu 'da yá 'yéc'yei

13 Ne gue'a ra pa bi mba yoho yu 'yéc'yei bu ja ra hnini Emaús ngue hinga yatho, hyu ora tho ná 'yo. 14 Ne i mam bu ní mba 'be'a bin ja bu Jerusalén. 15 Ne gátho ná ya'u, bi zaru 'yu a ra Jesús ne bin 'yohu. 16 Ne nu'u bi nu a, pe him bi bađi to'o a. 17 Ne nu'a ra Jesús bi 'yán'da:

—'Be'a guí mammi.

Ne nu'u yoho bim 'bäp buya, ne emme tu yá mbui.

18 Ne nu'a n'da í Cleofas bi dađi, bi 'yena:
—Masque høn'a zehé hin guí pađi 'be'a bin ja bu Jerusalén yu pa i ja buya, bi 'yembi.

19 Nu'a ra Jesús bi 'yänni:

—'Be'a bin ja bu.

Ne bi xih püya 'be'a bin ja, bi 'yembi:

—Nu ra Jesús, ra mangu Nazaret, n'da rá pøngahya Oja emme mi ja rá ts'edi, bi 'yøt' yan t'øt'e nuixte ne bi hoc yan zäman'u. Ne bi 'yøt' ran ho bu na nu Oja, ne nu yu ja'i bi numansu a. 20 Ne nu'u yu ngurpa mbäjä ne mi'da ma ngarpihu, bi dá'a ra Jesús bu 'bah ra ts'üt'abi ngue da tho. Ne bi mba ma cuati bu ja ra pont'i buya. 21 Ne nugähe, dá be'mhbe gue'a da yanju dyá ja'i israalgähu, ne xtín jase ma ts'edi zehéhu mahøn'a. Pe ya ná hyu pa ya bi tho. 22-23 Pe nu'u 'da yu xisu ma mi 'yéc'yeihe, män t'uxdutho bi mba bu ja rán 'yágui, gueru bí o ra Jesús, pe him bi dím bu a, ne bá peng bu ja ra ngu bi xije 'be'a bi nu, ne bi man'u bi nu 'da yäm 'behni Oja mahçts'i, bi xifi i 'bu'a ra Jesús. Ne emme dadi hyonya thohe. 24 Pe nu'u 'da man 'yohe, bi mba bu ja ran 'yágui ne ngutho bi man'u ngue hin'yü bu rá ja'i, bi 'yén'u yu 'yéc'yei.

25 Pe nubaya, nu'a ra Jesús bi xi'u min 'yohu:

—Nu'auí, guí 'yambuiui ne xingui ts'u guí çhya guí 'yéc'yeiui 'be'a gátho bi man yá pøngahya Oja. 26 Nguetho gátho u bi ma jatho da nu ran unbi ra Cristo, gue'bu go bi gonhui rá ts'edi Oja, bi 'yén'a ra Jesús.

27 Ne nubaya, bi xi'u 'be'a gátho bi man yu pøngahya ngue din ja, ne 'be'a nam bøn'a nt'o't'i bu. Bi du'mi bu rá mbuđi rá søcuq ra Moisés ne bi xifi gátho u mi'da yá søcuq Oja.

28 Ne nu'u mi ts'utho da zøm bu ní mba, nu ra Jesús bi 'yøt'e tengu 'bu da thoguí. 29 Pe

nu'u yoho min 'yohu bi zämmi din oxhu bu, nguetho bin de. Ne nu'a ra Jesús buya, bi gohmhu bu u.

30 Ne nu'bu min sihmehu, nu ra Jesús bi hyaç ra hme, ne bi un ra jamadi Oja, bi xeni, bi un'du mi 'buru buya. 31 'Bexgue 'dahmantho bi bađi to'o a ra Jesús tengu'bu ja bin zø yá dá. Pe nu'a ra Jesús 'bexque bim 'betho bu, him bi nu haru í mba. 32 Ne nu'u yoho bin yase u, bi 'yén'u:

—Pe hanja hin dá pähmi 'bu män c'athu bu ja ra 'yu. Ha him bin johya ma mbuiui 'bu mí xicui 'be'a nam bøn'a rám hma Oja, bin 'yemzehe u.

33 'Bex bi ndants'i, bi mbeng bu Jerusalén, ne bi dím bu u 'de'ma'da ngue madím petihu mi'da yu ja'i. 34 Ne emme madi johya u, ne i ma ngue bi ndants'i mahøn'a ra Hmu ne bin yäui ra Pedro. 35 Pe nu'u bi zøth ngue min 'yohu ra Jesús bu 'yu, bi xi'u mi'da 'be'a bi 'yørpü 'yu. Ne bi xi'u ngue gue'a í ba'a ngue bi xen ra hme ra Jesús.

Ra Jesús bin 'yuse bu 'buh yá xádi

36 Ne nu'bu gátho na ya'u yu xádi, ya xí 'bäp ra Jesús 'bu mi nu. Ne bi zengua u, bi 'yembi:

—Gan johyahu.

37 Ne emme bin su, bi be'ni gue i nu n'da ran dađi, ngue him majuani. 38 Pe nu ra Jesús bi 'yemp'u:

—Hanja ngue in jabu nin 'yomfënihu, ne hingui sä guí 'yéc'yëigahu. 39 Dami hyçtcahu, ne guin nuhu ma 'ye ne ma gua, ne guí nuhu ngue gueczehögä. Dami thäqui, janangue da zá guí pähmhu ngue i ja a ma ngøc'yei. Pe nu'a n'da ran dađi tengu guim be'mhbu, hinguin 'youi rá ngøc'yei a, bi 'yén'a ra Jesús.

40 Ne nubaya, bi 'yut'u yá 'ye ne yá gua. 41 Pe guexta'a him 'bexque bi 'yéc'yei nguetho bi hyonya thohe, ne xin di johya u. Nu ra Jesús buya, bi 'yäpi 'be'a da zi. 42 'Bex bi un'na n'da xequi ra huq. 43 Bi hyäm buya ne bi za, ne gátho yu ja'i mi 'buru bi nu. 44 Ne nu ra Jesús bi 'yemp'u:

—Nuya bin ja 'be'a gátho dá xi ahu 'bu mám 'buhmbu. Ya dá xi ahu gue din ja a nt'o't'i bu ja yán t'çdi ra Moisés, neru ja yá søcuq yu pøngahya, ne'a nt'o't'i bu ja yu thuhu, yu salmo, ne ya bin ja, bi 'yén'a ra Jesús.

45 Nu ra Jesús buya, bi xocpa yán 'yomfëni ngue da zá da ba'u 'be'a nam bøn'a rám Hman Oja. 46 Ne bi 'yemp'u:

—Nt'o't'i bu ja rám Hman Oja gue da nu ran unbi ra Cristo, ne da tho, ne ná hyu pa da dambëni. 47 Ne nt'o't'i bu ngue dí mburu Jerusalén da hman ran ho ma'da'yo, ne gátho ná nguni ra ximhäi, ne da sih yu ja'i di päh yán 'yomfëni ne da mba ma punbi yá ts'oqui, ngue nangue rá thuhu ra Cristo. 48 Nu ahu, sä guim mamhbu majuani ran ho ma'da'yo, nguetho gá nuhu 'be'a gátho bin ja. 49 Ne gua

pen 'nah_u rá Hogandáhi Ojã bi mam ma Ta di 'da ah_u. Pɛ jatho gui tømhb_u ua Jerusalén, gue'b_u go bá ɛh mahɛts'i rá ts'edi gan 'yoh_u, bi 'yɛn'a ra Jesús, bi 'yɛm'b_u min yáh_u yáxádi.

Bi ndex mahɛts'i ra Jesús

⁵⁰ Nu'b_u mi gua'a bi man ra Jesús, bi zix_u yá xádi b_u ja ra 'yu ní mba b_u Betania, nɛ guep_u bi 'uá'ts' yá 'yɛ nɛ bi jãp'_u b_uya. ⁵¹ Pɛ nub_uya bi zop_u yá xádi nɛ bi ndex mahɛts'i. ⁵² Nɛ gátho_u mi 'bãp_u bi 'yɛspi nɛ ɛmme bin johya yá mbai_u. Nɛ bi mbeng b_u Jerusalén b_uya. ⁵³ Nɛ gátho y_u pa bin de b_u ja ra danijá, mi numansu Ojã nɛ bi un ra jamadi Ojã b_u. Nɛ hont'a dí xi'a ya.

Xuuu Ran ho ma'da'yo bi 'yo't'a ra Xuuu rá xädi ra Jesús, ne xin rá 'bäiui a

Nu'a ra Cristo t'ëmbi ram Hma

¹ Nu'a ra Cristo tengubü ram hma nguetho di jaju ga pähmbü Ojä a. Ne ya xmi 'bü 'bü hin te mi ja ra ximhäi, ne i 'bühmi Ojä a, ne nu'a Ojä a. ² Ne gue'a mi 'bühmi Ojä 'bü rá mbüdi thoho. ³ Gätho bi 'yot'e 'be'a i ja. Nu'bü hin xtá 'yot'a, hin te di ja 'bü. ⁴ I jase rá te, ne gue'a ní ja yú te ü yu ja'i, ngue di 'yomfënip yú mbüi ü. ⁵ Janangue'a nu'a tengu ran nequi di yorpü ja ra 'bexui. Pe nu'a ra 'bexui hin da zä di huç't'a ran nequi.

⁶ Nu Ojä bi huahna n'da ran 'yohü gue'a ra Xuuu Nxixyá a. ⁷ Nu'a ra Xuuu Nxixyá bi thahni da ma nangue'a ran nequi majuäni, ndepe gätho da 'yëc'yëi ran nequi yu ja'i, nangue'a bi man'a ra Xuuu. ⁸ Pe nu'a ra Xuuu Nxixyá hinga gue'a ran nequi a, pe bi ma nangue'a ran nequi. ⁹ Nu'a ran nequi majuäni, bá çcua ja ra ximhäi, ndepe gätho din ja ran nequi yú mbüi yu ja'i.

¹⁰ Nu'a ran nequi majuäni bi 'yot' ra ximhäi, ne bim 'bücua, pe nu yu ja'i ua ja ra ximhäi him bi bädi gue gue'a. ¹¹ I zöcua di 'bühmbe ngue ma mengugähe a. Pe xän ngu ü him bi 'yömanho a. ¹² Pe gätho to'o bi zim bü mbo yú mbüi a ra Cristo, ne bi 'yëc'yëi gue yú yante a, gue'a i zä bi xänd mahön'a Ojä ü ngue bi 'yot'e yú t'ähni zehë a. ¹³ Pe nu'bü bi xänd mahön'a Ojä n'da, hinguin ja tengu'bü xäm 'bü a n'da ra 'uere, ngue bi ndese yu ja'i ne nangue yú ja'i zehë, pe bim 'büi mahön'a nangue Ojä.

¹⁴ Ne nu'a tengu'bü ram hma bin ja'i a, ne mi 'bühmbe a. Ne dá nuhe rá nuixte nguetho rá 'dats'ünt'ü Ojä a, hin hapü i se a rá mate, ne gätho majuäni bi ma. ¹⁵ Nu'a ra Xuuu Nxixyá bim pöngahyá nangue'a. Ne ts'edi bi ma bi 'yëna:

—Nuna guehna dá mangä 'bü má xi ahü, m'bejua ba çhe, pe man'da nuixte xinda guecä, nguetho ya xmi 'bü 'bü rá mbüdi thoho, ne hin'na gä, mi çngä, bi 'yën'a ra Xuuu Nxixyá.

¹⁶ Ne gätho gahü dyü 'yëc'yëihü, dá hämhbü rá mate xän ndoho, ne thocua thoho di 'dajü man'da rá mate. ¹⁷ Nu ra Moisés bi xängahü yün t'ëdi Ojä. Pe nu ra Jesucristo bi 'dajü rá mate ngue majuäni di zingdahü Ojä a. ¹⁸ Njo'o n'da ra ja'i da zä da nu Ojä ngue xtäm bäsë, hinda hönt'a rá 'dats'ünt'ü dim päseui a rá Ta, ne gue'a bi jaju dá pähmbü a.

Ra Xuuu Nxixyá bi ma to'o a

¹⁹ Nu'ü ma ngurpihe dyü judiohe dyü israelhe ngue mi 'büpü ja ra dähniini Jerusalén,

bi mba ü 'da yu mbäjä ne'ü 'da yám fäts'ihu, bi zöm bü 'büh ra Xuuu Nxixyá da 'yänni to'o a. ²⁰ Ne nu'a bin juäni, him bin çöni, ne bi 'yëna:

—Hinga guecä dra Cristo gue xü huand Ojä, bi 'yën'a.

²¹ Ne bi t'änni mahön'a:

—To'o e, ha gue'e gra Elías.

—Hin'na, hinga guecä, bi 'yën'a.

—Ha gue'e gra pöngahyá bi man ra Moisés gue ba çhe.

Ne bi dät:

—Hin'na, bi 'yëntho.

²² Ne bi t'änni mahön'a:

—To'o e. Xije. Nu'bü guu xije ne da zä ga xihmbe ü bá pängähe büya.

²³ Ne bi dät'a ra Xuuu Nxixyá büya:

—Nugä guecä bi man ra pöngahyá Isaías 'bü mi ma: “Dim 'bü a n'da dim 'bäpü ma'uëni ra hnini, ne ts'edi da ma di hoc yú mbüi yu ja'i gue da 'yömanho ra Hmu 'bü bi zöhö,” bi 'yën'a ra Isaías, bi 'yën'a ra Xuuu Nxixyá.

²⁴ Ne nu'ü bi zöm bü, yám 'behni yu fariseo ü. ²⁵ Ne bi t'ëmp'a ra Xuuu:

—Hanja gnü 'yot' ran xixyá 'bü hinga gue'e grä Cristo, xinga gue'e grä Elías, xinga gue'e man'da ra pöngahyá bi man ra Moisés.

²⁶ Nu'a ra Xuuu büya bi dät'ü, bi 'yëna:

—Nugä, ra dehe thoho ná xixyäba yu ja'i, pëgue i 'bä inde n'da ran 'yohü ua di 'bähmbü, ngue hin guü pähmbü 'be'a di 'yët'ui a. ²⁷ Nuna guehna dá mangä ngue m'bejua di dämp' rá 'bëfi, pe man'da nuixte xinda guecä, janangue'a hin di säcä tengu a, bi 'yën'a ra Xuuu Nxixyá.

²⁸ Ne guehya gätho yän t'änni bi hmam bü ja ra xëqui Betäbara, n'danguadi ra dätthe Jordán, guepü bi 'yot' ran xixyá ra Xuuu.

Tengu ra t'udë'yo ra Cristo

²⁹ Nu'bü mi hyats'i, nu ra Xuuu Nxixyá bi nu ba çpü ra Jesús, ne bi 'yëmp'ü mi 'bähmbü bü:

—Dami hyanthü ya, tengu'bü ra t'udë'yo, nguetho bi zänba Ojä dim 'bøts'e zehë, gue di hocpa yú ts'oqui yu ja'i 'bücua ja ra ximhäi.

³⁰ Nunü guehnu mím mangä nü 'bü má çngä: “Ba ç a n'da ran 'yohü m'bejua, nu'a man'da nuixte xinda guecä, nguetho ya xmi 'bü 'bü rá mbüdi thoho, ne hin'nagä.” ³¹ Ne nugä him mi päçä to'o a t'ëmbi ra Cristo. Pe bi siqui ga xixyá ahü nangue ra dehe, ngue guü pähmbü to'o a ni yänteha, ma mi israel ahü, bi 'yëna.

³² Ne bi ma majuäni ra Xuuu Nxixyá, bi 'yëna:

—Dá nugä rá Hogandähi Ojä bá çäh mahçts'i, tengu n'da ra t'azü, ne bi gohmi ra Jesús 'bü má çrpa ran xixyá. ³³ Ja dá päçä büya ngue gue'a. Nguetho nu Ojä ngue bi xiqui ga øt' ran xixyá nangue ra dehe, ne bi

xiqui: “Nu’bɛ guin nu ma Hogandahi da gae ne da gohmi n’da ran ‘yohɛ, gui pɔdi ngue gue’a di un ma Hogandahi yɛ jɔ’i,” bi ‘yɛngui.
³⁴ Nɛ gue’a dɔ nugɔ a bɛya, janangue dɛm mangɔ: “Guehna rɔ Ts’ant’u Ojɔ na,” dɛ ɛngɔ, bi ‘yɛn’ a ra Xuua Nxixyɔ.

Yɔ mbɔdi yɔ xɔdi ra Jesɔs

³⁵ Xɔ man’dapa bɛya mi yo’be mi ‘bɛhmbe ra Xuua Nxixyɔ yɔ xɔdigɔ’ be a. ³⁶ Nu ra Xuua Nxixyɔ bɛya bi hyandi ngue ‘yo bɛ ra Jesɔs, nɛ bi ‘yɛnc’ be:

—Dami nuui ya ra t’ade’yo ngue’a rɔm ‘behni Ojɔ, bi ‘yɛna.

³⁷ Nu’bɛ mɔ’be a bi ma, dɔ tɛn’be ra Jesɔs.
³⁸ Nɛ nu’ a ra Jesɔs bin yɛ ‘bɛ mɔ tɛn’be nɛ bi ‘yɛngɔ’ be:

—‘Be’a gui hommi, bi ‘yɛnc’ be.

Nɛ dɔ ɔn’be a:

—Rabɛ, nde da ma, xɔnbate i, hapɛ gui ‘bɛi.

³⁹ Nɛ bi xic’ be ra Jesɔs:

—Ga mbɔhɔ gɔa guui bɛ dɛ ‘bɛcɔ.

Dɔ mbɔhmbe bɛya nɛ dɔ nu’be hapɛ mi ‘bɛi. Nɛ man’da ora dɔm ‘bɛ’ be bɛ ‘bɛ mɔ sɔmhbe bɛ, nguetho mbe goho nde ‘bɛ mɔ sɔmhbe bɛ.

⁴⁰ Nɛ nu’ a man’da gue min ‘yohe ‘bɛ mi xic’ be ra Xuua Nxixyɔ ga tɛn’be ra Jesɔs, ra Andrɛs, a rɔn ‘yohɛ ra Simɔn Pedro. ⁴¹ Nuna ra Andrɛs ‘bex bi mba bɔ xi a rɔn ‘yohɛ.

—Ya dɔ tɛm’be ra Mesias, bi ‘yɛna. Nu’ a nde da ma rɔ Thahni Ojɔ a, ngue gue’a ra Cristo a.

⁴² Nɛ nu ra Andrɛs bɛya, bi zix’ a ra Simɔn guepɛ bi ‘bɔ a ra Jesɔs. Nɛ nu ra Jesɔs ‘bɛ min nu, bi ‘yɛmbi:

—Nu’ i gra Simɔn rɔ ts’ant’u i ra Jonɔs. Nuya ga xi a man’da ni thuhu ga hut’ a ra Cefas, n’dat’ a ra Pedro gue nde da ma, ra do.

Ra Jesɔs bi zon’na ra Felipe nɛ ra Natanael

⁴³ Xɔ man’dapa mahɔn’ a bɛya bi bɛn a ra Jesɔs da mba bɛ ra hɔi Galilea. Nɛ nu’bɛ mɔ mbɔhmbe bin tɛm’i ra Felipe.

—Dami tɛngui, bi ‘yɛmp’ a.

⁴⁴ Nuna ra Felipe ra mɛngu bɛ Betsaida, nɛ ra Andrɛs, nɛ ra Pedro. ⁴⁵ Nɛ nu’bɛ mi mba ra Felipe nɛ bi dɛn’ a ra Natanael, bi ‘yɛmbi:

—Ya dɔ tɛngɔhe a gue mi hmam bɛ ja rɔ sɔcuɔ ra Moises, nɛpɛ ja yɔ sɔcuɔ yɔ pɔngahyɔ Ojɔ mi hma, nɛ gue’a ra Jesɔs ra mɛngu Nazaret, rɔ ts’ant’u ra Josɛ, bi ‘yɛn’ a.

⁴⁶ Nu ra Natanael bɛya bi ‘yɛna:

—Hagɛ dɔn zɔ di nɛqui n’da ra hocjɔ’ i bɛ Nazaret.

Nu ra Felipe bɛya bi ‘yɛmp’ a:

—Ga mbe gɔa nuse.

⁴⁷ Nɛ nu’bɛ min nu ra Jesɔs gue ba ɛpɛ ra Natanael, bi ‘yɛnje bɛ mi ‘bɛhmbe:

—Dami nuhɛ nɛ ran ‘yohɛ ba ɛhnɛ ya, gue rɔn sɔui njuantho da t’ɛmbi ra israel, nguetho hingui yoho rɔn ‘yomfɛni, bi ‘yɛna.

⁴⁸ Bi ‘yɛn’ a ra Natanael bɛya:

—Hanja gui pɔdi gue hingui yoho man ‘yomfɛnigɔ nɛ njɔm’bɛ gɔ nugui, bi ‘yɛna.

Nu ra Jesɔs bi ‘yɛmp’ a:

—Nu’bɛ hin ni zo a ra Felipe, dɛ pɔdi ‘be’a gnɔm bɛm ‘bɛ gmi hupɛ ja ra za, bi ‘yɛmp’ a.

⁴⁹ Nu ra Natanael bɛya bi ‘yɛmp’ a:

—Ma Hmu i, rɔ Ts’ant’u i Ojɔ, gue’e bi zɔn’na Ojɔ gam hmuts’ut’abi nanguecɔhe dyɛ israelhɛ, dyɛ judiohɛ.

⁵⁰ Nu’ a ra Jesɔs bi ‘yɛmp’ a:

—Ha gue’a gui ‘yɛc’ yɛigɔ a dɔ xi i, gue’bɛ mɔ xi i: “Dɛ pɔdi ‘be’a gnɔm bɛm ‘bɛ gmi hupɛ ja ra za.” Pɛ man’da nuixte guin nu ‘bɛ m’bejua xinda guehna dɔ xi i. ⁵¹ Nguetho majuani dɛ xi i, guin nuhɛ da xoh mahɛts’i, ngue guin nuhɛ yɔm ‘behni Ojɔ ba cɔh mahɛts’i, nɛ da zɔpɛ hapɛ gɔ dan ‘yogɔ, nɛ da ndets’e, gue guecɔ dɔn jɔ’igɔ ua ja ra ximhɔi, bi ‘yɛn a ra Jesɔs.

2

N’da ran tɔti bin ja bɛ Canɔ

¹ Nɛ nu’bɛ mi tho’ a nyopa bɛya bin ja n’da ra dɔnts’ihme ‘bɛ min tɔta n’da ra ts’ant’u bɛ Canɔ ra hɔi Galilea. Nɛ bi zɔm bɛ rɔ mbe ra Jesɔs, bi mbɔx’u bi hoc ran ts’ihme. ² Nɛ ra Jesɔs nɛcɔhe yɔ xɔdigɔhe bi ts’oncahe bɛ ja ran ts’ihme. ³ Nɛ nu’bɛ min theh ra gui’uva dɔ sihe, bi ‘yɛn’ a rɔ mbe ra Jesɔs:

—Bin the’ a ra gui’uva, bi ‘yɛmp’ a ra Jesɔs.

⁴ Bi dɔ’ a ra Jesɔs bɛya:

—Ma mbe i, ‘be gɔm bɛnse ‘be’a ga ɔt’ɔ, nguetho hinga na sɔn ra ora ga ɔt’ a n’da ran t’ɔt’ɛ nuixte, bi ‘yɛmp’ a rɔ mbe.

⁵ Nɛ nu’ a rɔ mbe ra Jesɔs bɛya bi xi u yɛ ‘yɛhe ‘bɛpɛ:

—Hɔnt’ a go ‘be’a da xi ahɛ ra Jesɔs, dami ‘yɔthɛ, bi ‘yɛna.

⁶ Nɛ mi hɔpɛ ‘dato yɛ xaro ngue yɛ do, mbe goho ‘dɔte litro i hɔt’u. Nguetho i ja ran t’ɛdɛ ma mi judiohe gue i jatho din xɔt’ yɛ. ⁷ Nɛ nu’bɛ mi zɔn ra ora bi man ra Jesɔs, bi xi u yɛ ‘yɛhe ‘bɛpɛ:

—Dami yus’hɛ yɛ xaro nangue ra dehe.

—Nɛ bi yus’ pɛya. ⁸ Nɛ bi ‘yɛmbi mahɔn’ a:

—Dami ‘yɔ i ts’u ra dehe nɛ gui un’na ra ngurpa ‘yɛhe, bi ‘yɛna.

Nɛ bi un bɛya. ⁹ Nɛ nu’bɛ mi zɔ a ra ngurpa ‘yɛhe gue xɛn gui’uva a ra dehe, bi zɔ mancɔhi. Pɛ him bi bɔdi hapɛ bi nɛqui, pɛ nu yɛ ‘yɛhe gue bi ‘yɔ a ra dehe mi pɔ u. Janangue’a nu ra ngurpa ‘yɛhe bi ma bɔ ts’i a ra ts’ant’u da ‘yɔnni nangue ra gui’uva, gue nu’ a ra ts’ant’u go din tɔti. ¹⁰ Nɛ bi t’ɛmp’ a:

—Pɛ hanja ‘be bin niyɔ u yɛ jɔ’i, gɔ un’na ra gui’uva xɛn cɔhi, nɛ hinga gue’a zɔi ɔt’ yɛ jɔ’i a. Pɛ zɔi rɔ mbɔdi thofo di un a xɛn cɔhi bɛ ja n’da ran ts’ihme, nɛ nu’bɛ bin niyɔ yɛ jɔ’i din t’un’na hin ɛ ho, bi ‘yɛn’ a ra ngurpa ‘yɛhe. Nɛ xinga gue’a mi pɔ a.

¹¹ Ne guehna rá mbádi ran t'òt'e nuixte bi 'yòt' ra Jesús bu Caná ra hái Galilea, gue bi 'yuh rá ts'edi. Ne man'da dá εc'yeihe buya yé xádjigáhe a.

¹² M'bejua buya dá mbáhmbe ra Jesús bu ra hniini Capernaum, ne rá mbe ne yán 'yohu. Pe hinga nya'a dám 'buhmbe bu.

Ra Jesús bi mbaxt' a ra danija

¹³ Dá mbáhmbe ra Jesús bu Jerusalén 'bu ma guerpá da dát' ra pa mahón'a ran dábaxjua gue 'bu mi hyo ra t'wé'yo bu Egipto mam bombòtahe. ¹⁴ Ne nu'bu mí yurpu mbo má mbá't'i ra danija, bi nu ngue 'burpu yu mbándani ne yu mbáde'yo ne yu mbáts'áha mim pá bu. Ne mí 'burpu yu yam pámbeti ót' yé 'befi bu. ¹⁵ Ne bi 'yòt'a n'da ram fei gue ra xáhi gue i dex'u yu mbá. Ne gátho bi hyón a thi yu mbá ne yan dani ne yú de'yo. Ne bi 'uénba yé mbeti yam pámbeti, bi ndónba yé mēxa. ¹⁶ Ne bi t'emp'u yu mbáts'áha:

—Ní mbähä, dami six ni dojahu. Hingui sá guí 'yòthu ra nguntái ua rá ngu ma Ta, bi 'yén a ra Jesús.

¹⁷ Ne 'bex dá bēmhbe a mán t'o'ti ja rá t'ohni Ojá: “Éna da guah ma mbái nangué ra dumbái 'bu má nu a ni ngu, nguetho εmme dín ndepe xtán hotho bu,” bi 'yemp a rá Ta ra Cristo, bi 'yén rá t'ohni.

¹⁸ Nu'u ma ngurpihe dyu judíohe bi 'yán buya, ne bi 'yēmbi:

—Be'a ní hmēpya gui 'yurcahe ya, n'dahma da zä ga páhmbe 'bu i ja nin t'ēdi gui 'yòt'a gá 'yòt' ya, gue gá hyón a thi yu mbá, bi 'yén'u.

¹⁹ Nu ra Jesús bi dát'u:

—Ga xi áhu ra hmēpya gá 'yáju. Nu'bu gui xothu ra nijá ua, ne hnyupa thoho dá hōh mahón'a, bi 'yemp'u.

²⁰ Bi 'yén'u ma ngurpihe buya:

—Pe yote ma 'dato njeja án guahna ra nijá, ne guí éna, nhyupa thoho gdí hyōh mahón'a, bi 'yén'u.

²¹ Pe nu'a ra nijá bi man a ra Jesús, bi ma nangué rá ngóc'yéi zehē. ²² Nu'bu mí zōn ra ora bi du ne bi dāmbēni, 'bexgue dá bēmhbe 'be'a xí man'a, ne man'da dá páhmbe majuañi a bi man rá t'ohni Ojá ne yám hman ra Jesús.

Gátho i pāse ra Jesús

²³ Ne nu'bu mām 'buhmbe bu Jerusalén, gue'u yu pa ran dábaxjua, xun ngu éna bi 'yéc'yei ra Jesús 'bu mín nu yan t'òt'e nuixte bi 'yōrp'u. ²⁴ Pe nu'a ra Jesús hinga gátho bi xi u 'be'a mím bēni, nguetho bi bádi 'be'a di ja yé mbái gátho yu já'i, bi bádi hin da 'yōmanho u. ²⁵ Ne hinga hñehi tho da sih ra Jesús 'be'a im bēn yu já'i nguetho ya i pá a ra Jesús 'be'a di ja yú mbái.

3

Bin yqui ra Jesús a ra Nicodemo

¹ Mí 'bu a n'da ran 'yohu, n'da ra fariseo, gue'u mín éhya da 'yòt' yán t'ēdi Ojá, i Nicodemo a. Nu'a n'da rá ngurpi ma mi-judiohe. ² N'da ra xui bi zōm bu 'buh ra Jesús, ne bi 'yēmbi:

—Xánbate i, dí páhmbe Ojá bi zán'ni i gui xāngáhe, nguetho hin xtán zä xquí 'yòt' yan t'òt'e nuixte 'bu hin di zē a Ojá, bi 'yēna.

³ Nu ra Jesús bi dádi, bi 'yēmp'a:

—Majuñi dí xi a i, nu'a hin dim 'bái ma'da'yo, hin da zä da yurpu di manda Ojá, bi 'yēmbi.

⁴ Nu ra Nicodemo bi 'yēm buya:

—Hague dán zä dim 'bái ma'da'yo n'da gue'bu xun dāc'yei n'da. Ha da zä da yut' mahón'a bu ja rá mbái rá mbe ne dim 'bái mahón'a.

⁵ Nu'a ra Jesús bi 'yēmp'a:

—Majuñi dí xi a i, gue nu'a to'o him bim 'bái ma'da'yo nangué ra dehe ne rá Hogandáhi Ojá, hin da zä da yurpu di manda Ojá. ⁶ Nguetho nu'bu din xand yu já'i, xō yu já'itho yú t'uhni, pe nu'u di xand rá Hogandáhi Ojá, gue'u i ja rá te Ojá bu ja yú mbái u. ⁷ Janangue'a o gadi hyonya thoho a dí xi a i, jatho gam 'bái ma'da'yo. ⁸ Ne tengu ran dáhi i 'yo hōnbu go hapu in nde, ne guí øde di hí, pe hin guí pádi hapu ní 'yēhe o hapu ní mba. Njabu i ót' rá Hogandáhi Ojá 'bu bi xand mahón'a n'da, hingam 'batho ha bin ja 'bu mí un ra 'da'yote, pe mfádi ngue i ja a, bi 'yén a ra Jesús.

⁹ —Hín dí pádi 'be'a nam bōn a guí man ya, bi 'yén'a ra Nicodemo.

¹⁰ Nu ra Jesús bi 'yēmp'a:

—Nu'i grá xānbate, zá guí xānba rām Hman Ojá u ma mi israelhu, hanja hin guí pádi 'be'a dí xi a i. ¹¹ Majuñi dí xi i, dím mangá a dí pácá, ne dím ma majuañi 'be'a xtá nugá, pe hin guí hāmhbū mam hmangá. ¹² Dá xí'a rá 'befi Ojá i ót' ua ja ra ximhái, pe hin gá 'yéc'yei. Pe dami 'yéc'yei a, janangue'a da zä ga xi i 'be'a rán 'yomfēni Ojá, ngue 'bēpu ní nequi rá 'befi i ót' ua.

¹³ Ne hōngdá da zä ga mangá ua a, nguetho drá mengugá bu mahēts'i ne bá écá bu, guecá ngue dán já'igá ua ja ra ximhái. Ne njo'o man'da ra já'i ngue bi yut' mahēts'i ne bá pengui ngue da mangua 'be'a ót' Ojá. ¹⁴ Ne tengu thoho bi 'yòt' ra Moisés, gue bi cuarpū magats'i n'da ra pozū nt'òt'e ra t'ēguí, nu'bu mín 'yo bu ja ra uhái, ngutho jatho dín jacá dín cuarcá magats'i, guecá gue dán já'igá ua ja ra ximhái. ¹⁵ Ne nu'bu bin jacá tengu a, ne hōnt'a go to'o da 'māz'yei 'be'a dá tugá bu, hin da nu ran unbi mazá, pēgue dín ja ra 'da'yote mazá a, bi 'yén a ra Jesús, bi 'yēmp'a ra Nicodemo.

Ojá di huéc'u 'bucua ja ra ximhái

¹⁶ Nguetho εmme di huégahu Ojá gue dí 'buhmbu ua ja ra ximhái. Janangue'a bi 'dájū

rá 'dats'ant' u ngue ma yanteha, n'damhha hin da nu ran unbi mazai to'o gátho di dáp rá mbúi a, pegue din t'un ra 'da'yote mazai. ¹⁷ Nguetho in nde Ojã da yanju gueju dí 'bähmbu ua ja ra ximhäi, ne hinguin nde di 'dajr rá muui ma ts'oquihä, ne gue'a bí mbenhua rá Ts'ant' u ua ja ra ximhäi a.

¹⁸ Ne nu'a to'o di dáp rá mbúi a rá Ts'ant' u Ojã, hin da nu a rá muui yú ts'oqui. Pe nu'a to'o hin di dáp rá mbúi a, pe guehna da nu a xí ts'änbi da nu nangue yú ts'oqui, nguetho hingui éc'yei a rá 'dats'ant' u Ojã. ¹⁹ Ne gue'a bí mben Ojã ran nequi ua ja ra ximhäi, gue ní nequi 'be'a di ho yu ja'i. Nu'nto di ho ra 'bexui hingui sòm bu ja ran nequi, nguetho øt' ran ts'o. Mfãdi xun ho din unba u. ²⁰ Nguetho gátho u i øt' ran ts'o hin di ho ran nequi, ne hingui sòm bu ja ran nequi, ngue i su hin da hnumanho 'be'a øt' u. ²¹ Pe nu yu ja'i i honi da 'yøt'a ran ho, i pa bu ja ran nequi, n'dahma da hnu gue gue'a Ojã di ze u da 'yøt' ran ho.

Nu ra Xuua Nxixyã bi ma mahøn'a nange ra Jesús

²² M'bejua dá mbähmbe ra Jesús dyú xádihe, dá mbähmbe bu ja ra häi Judea, ne däm 'bähmbe bu 'da yu pa ne dá xixyqabahe yu ja'i bu. ²³ Ne'a ra Xuua Nxixyã mí øt' ran xixyã bu Enón 'darpu ra xequi Salim, nguetho xun ngu yu mbøthe i pøpu, ²⁴ ngue'bu hin ní jot'a fãdi ra Xuua Nxixyã.

²⁵ Binjunthä 'da u yú mijudíohe u yú xádi ra Xuua, gue bi bñi man'da di muui rán xixyã i øt'a ra Jesús. ²⁶ Bi zøm bu 'bã'a ra Xuua Nxixyã u yú xádi büya, ne bi 'yëmbi:

—Xänbate i, nu'a ran 'yohu gmín 'youi bu 'danguadi ra dæthe Jordán, gue gá xije to'o a, pe nuya i øt' ran xixyã, ne gátho yu ja'i i tenni.

²⁷ Nu ra Xuua Nxixyã büya bi 'yëmp'a:
—Guese Ojã bi zänni hangu nangu ra 'befi n'da ngu n'da ngue da zã da 'yøt'a n'da. ²⁸ Nu'ehü guí pähmbu 'be'a gátho däm mangä gue dá xi ahü, hinga guecã drã Cristo, pe nugã bãm 'bet'ogã, gue dá xih yu ja'i din sä da den ra Cristo. ²⁹ Tengu'bu n'da ra hmute din thãti, da den'na rá ndø. Ne nu'a rá amigo a ran 'yohu bin thãti, i 'bãpu i ø'a i ma, ne di johya gue i ten'na rá ndø a ra hmute. Dín jadã büya, dadín johyagã 'bu din nu i ten yu ja'i a ra Jesús. ³⁰ Nu'a ra Jesús jatho da dæha gue nugã, pe nugã jatho ga 'becã, bi 'yën a ra Xuua Nxixyã.

Bí 'yëh mahëts'i ra Jesús

³¹ Nguetho nu'a ra Jesús bá ëh mahëts'i, man'da nuixte a xinda gue u gáthogahu. Pe nuju däm 'bähmbu nange yu ja'i ua ja ra ximhäi, dyu menguhu ua ja ra ximhäi, ne hinga gátho da zã ga pähmbu, høn't'a 'be'a da zã da bã'a n'da ua ja ra ximhäi. Pe nu'a bá ëh mahëts'i man'da xun ho ngue gátho mí'da, ³² ne im ma 'be'a bi nu bu ne 'be'a bi 'yørupu. Pe hingui ngu bi hyänba rá m hman a. ³³ Nu'a

to'o bi hyänba rá m hma, bi bãdi majuañi bi man Ojã ngue gue'a rá Ts'ant' u a. ³⁴ Nguetho bá penh Ojã a, ne guese Ojã i yã 'bu i yã a, nguetho nte di 'bëh rá Hogandähi Ojã a. ³⁵ Nu'a ra Ta ëmme in numanho rá Ts'ant' u, janangue'a bi un ran t'ëdi gátho di manda rá 'befi. ³⁶ Nu'a to'o i éc'yei rá Ts'ant' u Ojã ya i ja ra 'da'yote mazai, pe nu'a hingui éc'yei rá Ts'ant' u Ojã, hin da nu ra te pe guext'a da nu rá cue Ojã mí ja da nu, ne gátho yu pa mazai.

4

Nu ra Jesús bi 'yãp ra dehe ra xisu bu Samaria

¹ Ne nubüya nu yu fariseo bi 'yø a man yu ja'i ngue man'da xun ngu i ten ra Jesús ne man'da xun ngu di xixyãbi, xinda gue'a ra Xuua Nxixyã. ² Pe nu ra Jesús him bi 'yøzehe ran xixyã, pe hængdähe yú xädigähe dá øthe ran xixyã. ³ Ne nu'bu mí bã'a ra Jesús 'be'a mí 'yø u yu fariseo, bi bñi da 'uetho, ngue hin da bën yu fariseo din sähmi ra Xuua. Bi bøm bu ja ra häi Judea büya, ne dá mbähmbe mahøn'a bu ra häi Galilea.

⁴ Pe guemhna bá thohmbe bu ja ra häi Samaria. ⁵ Ne nu'bu má thohmbe bu, dá sømhbë bu ja ra hnini Sica, mbe hántho ra xequi bi un'a ra Jacob, bi un'na ra José rá ts'ant' u. ⁶ I jabu n'da ra pozo ra dehe gue bi 'yøt'a ra Jacob maya'bu. Ne guepu bin säya ts'u ra Jesús, nguetho bi yäh ra 'yu. Mbe huxhyadi 'bu má sømhbë bu. ⁷ Ne bi zøm bu n'da ra xisu ra mengu Samaria, da gux ra dehe. Bi 'yën'a ra Jesús:

—'Daquí ts'u ni dehe, ga sigã ts'u, bi 'yëmp'a.

⁸ Ne gátho gähe dyu xädigähe xtã sohmbe bu ra Jesús, ne dá cæthe bu ja ra hnini ga tãmhbe 'be'a gátho ga sihe.

⁹ Nu'a ra xisu bi 'yëna:

—Hanja gní zoqui ne guí äc ra dehe, nguetho nu'í grã judío, ne nugã drã mengu Samaria, bi 'yëmbi.

Ngubü bi man ra xisu nguetho nu ma mijudíohe hinguin zomanho yu mengu bu Samaria. ¹⁰ Nu ra Jesús bi 'yëmbi:

—Nu'bu xquí pã a rá mate Ojã in nde di 'da'i, ne'bu xquí pãqui to'ogui gue dí ä'a ra dehe, xquí 'yãc ra dehe di un ra te, ne nugã xcã 'da'a 'bu, bi 'yëna.

¹¹ Ne nu a ra xisu bi 'yëna:

—Nu'í grán 'yohu, hin'yü nin jæxthe, ne xun hë ua po na ra dehe. Napu ja a ra dehe di un ra te guím ma. ¹² Pe nu mam bombøtahü ra Jacob bi zi ra dehe i po ua ne u gátho yú t'ähni ne yän dñi. Ne bi zogahe ra pozo ja ua. Ha man'da ja ni ts'edi ngue guí ëna man'da xun ho ra dehe guí 'daje, bi 'yën'a ra xisu.

¹³ Ne nu ra Jesús bi dät'a büya:

—Hønt'a go to'o i sithe ua, gue'a nám 'bũ u ya pa ja bũya, p̄e i tuthe mahøn'a. ¹⁴P̄e hønt'a go to'o da zi ra dehe dadí ungä, njãm'bũ din tuthe mahøn'a, p̄e din ja tengu n'da ra mbøthe bũ mbo rá mbũi njãm'bũ din thegue, n̄e gue'a nám 'bũh mazãi n'da a, bi 'ȳena.

¹⁵Nu'a ra xisu bi 'ȳembi:

—Grán 'yohũ, 'daqui ts'ũ ra dehe guím ma gue hin dan tuthe mahøn'a, n̄e hin gua ẽcã mahøn'a ua ja ra pozo ga jux ra dehe bũya.

¹⁶Nu'a ra Jesús bi d̄at'a:

—Grá xisu, ní mba bá si a ni ndõ.

¹⁷Nu'a ra xisu bi d̄at'a:

—Njo'o ma ndõ, bi 'ȳenthõ.

Nu'a ra Jesús bi 'ȳẽmp'a:

—Majuãni guím ma, njo'o ni ndõ.

¹⁸Nguetho ya hin guí 'bũhmi 'da u cõt'a ȳen 'yohũ xcãn thãthũ, p̄e nu'a guí 'bũhmi ya hin ni ndõse a. Janangue'a majuãni njo'o ni ndõ, bi 'ȳen'a ra Jesús.

¹⁹Bi d̄a' a ra xisu bũya:

—Nu'í grán 'yohũ, masque grá p̄ongahyã Ojã. ²⁰Xiqui ts'ũ 'be'a ga øt'ãhe, nguetho nu ma tahe mí thãnde Ojã ua ja ra t'øhø, p̄e nu ahũ gyũ judío ahũ guí ẽmhbũ, jatho da mba n'da bũ Jerusalén da dãnde Ojã bũ, bi 'ȳena.

²¹Nu ra Jesús bũya bi 'ȳẽmp'a:

—Grá xisu, dami 'ȳec'ȳei a ga xi i, ẽ maguerũ da zøn ra pa hinga hønt'ua ja ra t'øhø, xinga hõnbũ Jerusalén din thãnde ra Ta. ²²Sã guí ẽna guí thãndehũ Ojã, p̄e hin guí thãndehũ tengu bi zãn zehẽ Ojã ngue din thãnde. Nugãhe d̄yũ judíohe d' thãndehe a bi zãn Ojã nguetho bi zãn Ojã ma t'ẽc'ȳsihe, n̄e'a ra Yãnte bi zãn'na Ojã ra judío a. ²³P̄e bi zãn Ojã n'da ra x̄equi bũ din thãnde, guerũ ja ní mbũi n'da. N̄e mí ts'ũtho da zøn ra ora, p̄e ya bi zõni, ngue da dãnde Ojã nangue yú mbũi u to majuãni da dãnde, n̄e hin nangue ȳen t'øt'e ua ja ra ximhãi. Nguetho nu'a Ojã i honi to'o da dãnde nangue yú mbũi. ²⁴Nguetho hin di n̄equi Ojã. Janangue'a hønt'a go to'o da dãnde Ojã, jatho da dãnde nangue rá mbũi n̄e nangue i ten'na ram hma majuãni, bi 'ȳen'a ra Jesús.

²⁵Nu'a ra xisu bũya bi 'ȳembi:

—Dí p̄acã ba ẽ a rá Thahni Ojã ngue ra Cristo a. N̄e nu'bũ bá ẽhe da xãngahũ x̄en ho gãthõ.

²⁶Nu'a ra Jesús bi 'ȳembi:

—Guecã drá Cristogã dín zo'a i ya, bi 'ȳembi.

²⁷Nu'bũ mí gua'a bi man ra Jesús, ẽ xõ dí sõmhbe bũ d̄yũ xãdigãhe. N̄e dá hyonya thõhohe gue nu ra Jesús mí yãui a ra xisu. P̄e xinga n'dagãhe gue dá ãnhde hanja bin yãui o 'be'a bin xifi. ²⁸Nu ra xisu bũya 'bex bi zõp̄e rá mbamhmi, n̄e bi mba bũ hnini bi xih yã jã'i:

²⁹—Mbãhã n̄e gua nuhũ n'da ran 'yohũ bi xicã gãthõ 'be'a xtã øt'ã. Ha hinga gue'a ra Cristo 'bũ, bi 'ȳẽmp'ũ.

³⁰Bi mba yũ jã'i bũya da zõm bũ 'bã a ra Jesús. ³¹P̄e nu'bũ hin ni zõm bũ yũ jã'i, nugãhe dá xihmbe ra Jesús:

—Xãnbate i, xi'bũ gan sihme ya, dá ẽmf̄e.

³²P̄e bi d̄a' a ra Jesús, n̄e bi 'ȳenje:

—Ja man'da ní niyã ma mbũigã, p̄e hinga ná pãhmbũ, bi 'ȳenje.

³³Dãn 'yãnzehehe:

—Ha 'bũi to'o bi 'uĩni, dãn 'ȳẽmf̄e bũya d̄yũ xãdigãhe.

³⁴Nu'a ra Jesús bi 'ȳenje:

—Tengu'bũ man ts'ihm̄egã a ngue ga øt'ã rá pãhã a bá p̄engã n̄e ga juacã rá 'b̄efi a. N̄e gue'a man'da ní niyã ma mbũigã a.

³⁵Janangue'a gue'a dí xi ahũ a ya, nguetho ya ba ẽhnũ yũ jã'i. N̄e ha guí ẽmhbũ di 'b̄eh man goho zãna din ja ran sofo. P̄e dami hyanthũ yũ ba ẽhnũ, tengu'bũ n'da ra huãhi ya xũ 'yot'i gue da mba nsoqui, nguetho 'bexque da zã ga cũthũ bũ di manda Ojã yũ. ³⁶N̄e nu'ũ to i pa ma cõt'i bũ din zãm bũ hønt'bũ go njãm'bũ. Janangue'a nu'ũ to da xoqui di johya, n̄e nu'ũ to bi duhu n̄e'ũ bi xoqui 'da dãn johya thõho. ³⁷Nguetho majuãni rán th̄eui rá 'b̄efi Ojã a bi 'yot'a n'da ra jã'i, "bi zõp̄e rá huãhi bi duhu, n̄e n'dan'yo bi xoqui," ngue i man yũ jã'i. ³⁸Ya xtã xi ahũ guí xõjũ hapũ hin gá tuhmbũ, xín gá uãfũ, p̄e n'dan'yo bi 'yot' ra 'b̄efi bũ, p̄e guehma guí comhbũ 'be'a da dã u, bi 'ȳengãhe ra Jesús.

³⁹N̄e nu'bũ mí mam bũ ja ra hnini ra xisu, x̄en ngu yú m̄enguhũ bi 'ȳec'ȳei gue ra Cristo a ra Jesús, nguetho bi man'a ra xisu gue xí xi a ra Jesús gãthõ 'be'a xí 'yot'e. ⁴⁰Nu'bũ mí zõm bũ yũ m̄engu Samaria bũ 'bãh ra Jesús, bi 'ȳen'ũ:

—Dami 'bũcua ja ma hninihe, bi t'ẽmp'a ra Jesús.

N̄e dán dehe bũ nyopa bũya. ⁴¹N̄e ẽm̄m̄e man'da x̄en ngu bi 'ȳec'ȳei yũ jã'i bũ, nangue rá m̄hmanse ra Jesús. ⁴²Bi t'ẽmp'a ra xisu bũya:

—Ya dí ẽc'ȳeihe ya, p̄e hinga hønt'a gá xije ná ẽc'ȳeiãhe ya, p̄e n̄e'a dá øsehe bi man na ra Jesús. N̄e di pãhmbẽ majuãni ra Cristo na, rá m̄ p̄õrpat̄e yũ jã'i 'bũcua ja ra ximhãi, bi 'ȳen'ũ yũ jã'i.

Ná mbãhmbe Galilea a ra Jesús

⁴³Nu'bũ mí gua'a nyopa dá p̄õmhbe bũ ra hnini Sicar, dá hãxhe ra 'yu mahøn'a ní mba bũ Galilea. ⁴⁴N̄e bi manse ra Jesús, nubũ rá hãi zehẽ n'da ra p̄õngahyã hin da hnumansu bũ. ⁴⁵P̄e nu'bũ má sõmhbe bũ ra hãi Galilea, bi numanho ma m̄enguhe bũ. Nguetho xí nu yãn t'øt'e nuixte bi 'yot'a ra Jesús bũ Jerusalén 'bũ mín ja ra dãmp̄eti ran dãbãxjua, ngue n̄e'ũ xí mba bũ u.

Bi yãn rá ts'unt'ũ rá m̄ fãts'uii ra ts'ut'abi

⁴⁶N̄e dá mbãhmbe ra Jesús mahøn'a bũ ra hnini Caná ra hãi Galilea, guerũ xí pãh ra dehe bin gu'ũva. N̄e mí 'bũp̄ũ n'da rá m̄

fäts'iui ra ts'ut'abi xən u rá ts'unt'u, ne i 'bem bu ja rán oi nubu ja ra hnini Capernaum. 47 Nu'bu mí 'yode gue bi zøh mahøn'a bu ra häi Galilea ra Jesús ne i 'buþu ra hnini Caná, ne bá epu buh ra Jesús buya, bi 'yörpa ra ts'edi da zixpu Capernaum bu ná 'ben a rá ts'unt'u, da xospi nguetho nde da du a. 48 Ne bi dā a ra Jesús:

—Pε ha jatho m'bet'o guin nuhu yu hmeþya ne yan t'øt'e nuixte, ja gui 'yεc'yeigahu buya.

49 Pε man'da i humbi sits'i, ne bi 'yεmbi:

—Pε mbεhma ts'u cuø, xøhma da du ma t'uhnigä.

50 Ne bi dät'a ra Jesús:

—Ní mba bá nu, nguetho hin da du ni t'uhní.

Ne nubøya bi 'yεc'yei a rá m hman a ra Jesús, ne bi mba buya. 51 Ne bá tha u 'da yú 'yεhe 'bu mí mba bu 'yu bi xifi:

—Bi zā ni ts'unt'u ya, εn'u.

52 Ne bi 'yänni:

—'Be'a ma ora bi zā.

Ne bi t'εmbi:

—N'dande mande bi bøn ra pa, bi 'yεn'u.

53 Ne 'bex bi ba'a rá ta gue gue'a ra ora mín yqui ra Jesús 'bu mí 'yεmbi da yan a rá ts'unt'u. Janangue'a nu'a ran 'yohu bi dāp rá mbu ra Jesús buya, ne'u gátho mí'da 'buþu rá ngu.

54 Guehna bi 'yøt' ra Jesús 'bu mambá penje bu Judea dá sømhbe bu Galilea. Ya ná yondj ra hmeþya bi 'yörpu ja ra häi Galilea.

5

Bi yqn ran 'yohu bu Betesda

1 M'bejua buya bin ja man'da ra dāmpeti ma mijudíohe. Ne dá mbähmbe ra Jesús bu Jerusalén. 2 Nubu Jerusalén mí po bu n'da ra mbothe mbε hántho bu ja rá goxthi yu de'yo, gue ma ndehe dyu judíohe dí εmfe Betesda. Ne jabu cut'a yu 'døzangu midí mbäts'a ra dehe. 3 Ne xən ngu i 'bom bu yu mbedi, 'da u yu xädä ne u yu dogua ne u bi ts'a yú ja'i. Ne gátho u i tømí dí 'yan ra dehe. 4 Nguetho ja bu bí εh mahεts'i n'da rá m 'behni Oja ne i an ra dehe. Ne nu'bu xən nu dí 'yan ra dehe, ne nu'a rá mbudi da yuþu ja ra dehe din ho a rá mbedi i ja. 5 Ne mí 'bem bu n'da ran 'yohu, ya ná 'däte ma 'de'ma hyäto njeya madí ts'a rá ja'i, him mí sá din 'yo. 6 Ne nu'bu mín nu a ra Jesús, ne bi baði nya'a thoho mí hεmbi, bi 'yεmbi:

—Ha guín nde xtán ho i, bi 'yεmp'a.

7 Bi dät'a ra mbedi:

—Din ndehma tha, n'yø, pε njongui 'bucua da zixcä nu ja ra dehe. N'dandj ngu n'dandj dí εna ga cahnu ja ra dehe, 'bex go i 'bet'o u 'da.

8 Bi 'yεmp'a ra Jesús buya:

—Dami ndants'i jux ni fidi ne gan 'yo, bi 'yεmbi.

9 'Bex bin hoh rá ja'i 'bu mí ndants'i, ne bi gax rá fidi ne bin 'yo. Ne nu'a gue'a ra pa ran ts'äya a. 10 Nu'u 'da ma mijudíohe bi 'yεmp'a ran 'yohu xín hoh rá ja'i:

—Nuya ra pa ran ts'äya ya, hingui sá gui cax ni fidi, bi t'εmp'a.

11 Bi dät'a ran 'yohu:

—Pε nu'a bi hoga ma ja'i, gue'a bi xiqui nguetho bi 'yεngui: “Dami ndants'i gui cax ni fidi ne gan 'yo,” bi 'yεngui, bi 'yεn'a mí ts'a rá ja'i.

12 Ne nu'u 'da ma mijudíohe bi 'yänni:

—To'o nín 'yohu bi xi i gui cax ni fidi ne gan 'yo, bi 'yεn'u.

13 Pε nu'a him mí paði to'o xí hocpa rá ja'i, nguetho nu ra Jesús bi yat'inde bu 'yo yu ja'i xən ngu.

14 M'bejua bi mba ra Jesús bu ja ra dānija. Ne nu'bu mí dñ'n'a ran 'yohu buya, bi 'yεmbi:

—Bin ho a ya, nde'bu hin gmi 'yøt' mí'da yu ts'oqui. Man'da ts'edi ran ənbi guin nu 'bu gui 'yøt' mí'da yu ts'oqui, bi 'yεmbi.

15 'Bex bi mba a ran 'yohu buya, da xi u ma mijudíohe xí 'yänni, gue gue'a ra Jesús bi hoqui. 16 Janangue'a bi dāp u ma ngurpihe dyu judíohe di øcpa ra Jesús, ne im beñi da hyo. Nguetho εn'u: “I øt' rá 'be'fi a ra pa ran ts'äya.” 17 Pε nu ra Jesús bi 'yεmp'a:

—Nzäi dim pεh ma Ta, janangue'a necä jatho dam pεcä, bi 'yεmp'a.

18 Pε nanguehna bi man ra Jesús, nu'u ma ngurpihe buya man'da bi beñi da hyo, nguetho hinga høn't'a bim pεfi ra pa ran ts'äya í øcpi, pε ne'a í ma gue gue'a Oja rá Ta, nam bøní 'da i guui Oja.

I ja rá ts'edi rá Ts'unt'u Oja

19 Janangue'a nu ra Jesús bi 'yεna:

—Majuani dí xi ahü, nte sá ga øzehögä pε høn't'a 'be'a dín nu øt' ma Ta. Ne gátho 'be'a i øt' ma Ta, gue'a dí øt'ä a. 20 Nguetho nu ma Ta εmme in numanhogui ngue rá Ts'unt'ugä a, ne i urqui 'be'a gátho i øt'e. Ne da 'yurcä mí'da yan t'øt'e man'da nuixte xinda gue u gán nuhu, ne gui hyonya thohohu. 21 Nguetho tengu ma Ta i xox'u xən du ne di un ra te mahøn'a, nguthögä, rá Ts'unt'ugä a, dadí un ra te mahøn'a u to'o gátho dín nde ga unni. 22 Ne nu ma Ta hingui juanbatεse, pε bi 'dacä ra ts'edi go dan juanbatεgä rá Ts'unt'ugä a. 23 Nguetho in nde ma Ta gátho yu ja'i da numansugui gue rá Ts'unt'ugä a, tengutho ma Ta i hnumansu. Nu'bu 'bu a n'da hingui numansugui, xinga gue ma Ta i numansu a, gue gue'a bá pengä.

24 Majuani dí xi ahü, nu'a øh mam hmagä ne i εc'yei ma Ta bá pengä, gue'a i ja ra 'da'yote mazäi a. Ne hin da nu rá muui rá ts'oqui pε tengutho 'bu xí thambēni bu 'bu u xən du, nguetho ya i ja ra 'da'yote mazäi

a. ²⁵ Majuqni dí xi ahú, ya bi zòn ra ora da 'yòh mam hmangá ù xún du nangue yá mbú, pégue din t'un ra 'da'yote 'bú da 'yòmanho mam hmangá rá Ts'unt'ú Ojágá. ²⁶ Nguetho tengu ra Ta i jase ra te rá mbú, ñe bi 'dacá ra ts'edi din jase ra te ma mbúigá, ñe gue'a ra 'da'yote dí un yú jà'i. ²⁷ Ñe bi 'dac ra ts'edi dan juqnbategá, nguetho dán jà'igá ua ja ra ximhá, dí pàdi 'be'a i sá n'da. ²⁸ O gadi hyonya thohohú a dá xi ahú, nguetho da zòn ra ora gátho yú jà'i xú t'águi da 'yòh ma nde 'bú dá zohni. ²⁹ Ñe da bòx'ú bi 'yòt' ran ho, din ja ra 'da'yote mazá. Ñe da bòx'ú bi 'yòt' ran ts'o, da nu ran ñnbi mazá.

Di dá majuqni nangue ra Jesús

³⁰ Ñe man'da bi man'a ra Jesús, bi 'yèna:

—Nugá hin te díim mangá nangue man 'yomfñise. Pè nu'a i xic ma Ta gue'a díim mangá a. Ne'a 'be'a dí sándá, xún ho a, nguetho him ma páhá zehé dí honi ga ót'á, pé hont'a rá páhá ma Ta bá pengá. ³¹ Nu'bú hóngdá xcá dáse majuqni gue i ja ma ts'edi, nte dí muui a mam hmangá 'bú. ³² Pè ñe a ma Ta dí dá majuqni ngue rá Ts'unt'ugá a, ñe dí pácá ñgue majuqni im ma 'bú im ma nanguécá.

³³ Nu ahú gá pènhú 'da da 'yán'na ra Xuua Nxixyá nanguécá. Ñe nu'a ra Xuua bi ma majuqni a. ³⁴ Ñe madague'bú hin xti dá majuqni, pé guemhma ja ma ts'edigá. Pé dadí bèn'nahú a bi man ra Xuua Nxixyá ngue man'da da zà gui 'yèc'yèigahú ñe gan yámhbú búya. ³⁵ Ñe tengu ra sibi dí hyát'i ñe i ót' yú zu'ue, bin ja bú ra Xuua Nxixyá, gá numan-hohú 'da yú pa. ³⁶ Ñe nu'a ra Xuua Nxixyá bi ma nanguécá. Pé i ja 'be'a gue man'da i udi nanguécá xinda gue'a rám hman ra Xuua, ñe gue'a ra 'bèfi bi 'dacá ma Ta gue ga juacá. Ñe gue'a e xó i uh majuqni bá pengá ma Ta. ³⁷ Ñe'a ma Ta gue'a bá pengá, dí dá majuqni nanguécá, pé nu'ahú njám'bú gá 'yòmanhohú 'bú mín yá, xín gá 'yòrpahú ra güenda 'bú mín 'yuse.

³⁸ Mfádi hin gá hyámhbú rám hma bú ja ni mbúihú, nguetho nu'bú xquí hyámhbú a, xquí 'yèc'yèigahú gue bá pengá a. ³⁹ Nu ahú thocpa thoho guidin xámhbú yá sócuq Ojá, nguetho gui émhbú gue'a gni tímhbú ra te mazá a. Pé nu'ú gátho yú sócuq guidin xámhbú gátho im ma nanguécá. ⁴⁰ Nu ahú hin guín nde gui xijú gan yán'na ni tehú, pé hinda hont'bú gui xijú gan yán'na din ja ahú ra te mazá 'bú, bi 'yè'n a ra Jesús.

⁴¹ Ñe xó bi 'yèna:

—Pè madague'bú njon da numansugui, pé guexta'a rá Ts'unt'ugá Ojá. ⁴² Pé dí pàdi hanja hin guí pájü, nguetho hin guín numansuhú Ojá nangue ni mbúihú. ⁴³ Bá écá nangue rá thuhu ma Ta, pé nu'ehú hin guín numan-hojú. Pé nu'bú ba é a n'da nangue rá thuhu zehé, man'da guín numan-hohú a. ⁴⁴ Njám'bú

da zà gui 'yèc'yèigahú, nguetho gui homhbú da numanho ahú yú jà'i, ñe hin guí homhbú da numanho ahú Ojá ngue hont'a i 'bú. ⁴⁵ Ha guí émhbú guecá ga yap'ahú bú 'búh ma Ta. Pè dí xi ahú gue gue'ú yám hman ra Moisés gue'ú dí nequi i ja ni ts'oquihú ù, pé sá guím bémhbú gue'ú dí yán'ahú ù. ⁴⁶ Pè nu'bú xquí 'yèc'yèigahú yám hma bi 'yòt' ra Moisés, xquí 'yèc'yèigahú ya, nguetho bi ma nanguécá. ⁴⁷ Pè hin guí éc'yèihú 'be'a bi 'yòt' ra Moisés, janangue'a xín guí éc'yèihú 'be'a dí mangá ya, bi 'yè'n a ra Jesús 'bú mín yáñu ma ngurpihe dyu judíohe.

6

Ra Jesús bi 'uñ ù cut'a mahuqhi

¹ Ñe nu'bú mí tho i 'da yú pa, m'bejua búya, dá mbähmbe ra Jesús bú 'danguadi ra dądehe Galilea, n'dat'a ra dądehe Tiberias. ² Ñe xún ngu yú jà'i bi dengáhe nguetho bi nu yún t'ót'e nuixte bi 'yòt'a ra Jesús nangue ù mín zámán'ú. ³ Ñe dá mbähmbe ra Jesús bú ja n'da ra nyuni, ñe dá huhmbe bú. ⁴ Ñe nu'ú yú pa ù mí ts'útho da zòn ra pa ga ót'áhe ra dąpèti ran dąbaxjua, dyu judíohe. ⁵ Ñe nu'a ra Jesús bin hanní ñe bi hyandi xún ngu yú jà'i ba épu. Nu'a ra Jesús bi 'yèmp'a ra Felipe búya:

—'Bepú dí zà ga támhbú 'be'a da zi yú ba éhnu.

⁶ Gue'a bi man ra Jesús nguetho in nde da bądi 'be'a dí dąt'a a ra Felipe. Pè nu ra Jesús mí pąse 'be'a da 'yözehé. ⁷ Ñe bi dąt'a ra Felipe:

—Pè hin dí gua'ú yú mahuqhi tho dá támhbú a da zi yú ba éhnu 'bú di ja, madague'bú zú ts'útho din t'unni n'da ngu n'da, bi 'yèna.

⁸⁻⁹ Ñe nubúya nu'a man'da ma mixádihe ra Andrés, rán 'yohú ra Simón Pedro, bi xi a ra Jesús:

—'Búcu'a n'da ra ts'unt'ú i há zú ts'ú rán zedi, gue cut'a yú hme ra cebada, ñe yoho yú t'uhúq. Pè hin dí gua'ú yú jà'i nguetho xún ngu ù, bi 'yè'n a ra Andrés.

¹⁰ Ñe bi 'yèngdahe ra Jesús:

—Jafú din sáya yú jà'i, bi 'yèna.

Nguetho mi ja bú ra 'bot'ei. Ñe bi hyupúhái búya, ñe mí jua i cut'a mahuqhi ù yún 'yohú.

¹¹ Ñe nu'a ra Jesús bi hyán'a ra hme, ñe bi 'yáp rán japi Ojá nangue ra hme ñe bi 'daje yú xádigáhe. Ñe nugáhe dá darpáhe ù yú jà'i búya, ñe ù yú huq, ñe bin niyá gátho yú jà'i. ¹² Ñe nu'bú mín niya yú jà'i, nu ra Jesús bi xicáhe:

—Pèthú ù gátho 'be'a bi bongui, gue nte dim 'bedi, bi 'yènje.

¹³ Ñe nu'bú má pèthe búya bi yú ù gátho 'de'ma yoho ma 'bòts'ehé yú xéqui, 'bú mín niyá yú jà'i nangue cut'a yú hme. ¹⁴ Nu'bú mín nu ran t'ót'e nuixte ù gue bi 'yòt'a ra Jesús, bi 'yè'n'ú búya:

—Masque majuqani guehna ra pøngahya mí hma da zøcua ja ra ximhäi, bi 'yɛn ɯ.

¹⁵ Pɛ nu'a ra Jesús bi bađi 'be'a mbɛn ɯ yu ja' i ngue nde da bent'i, im bɛnbi din ts'ut'abi. Janangue'a bi zoh yu ja' i buya, bi mbase, ne man'da bi guam bu ja ra dapo.

Ra Jesús bin 'yo maxøts'e ra dehe

¹⁶ Nu'bu mín de buya dá mbäsehe bu ja ra dādehe. ¹⁷ Ne dá hux ma mbosahe, gue ga sømhbē bu ja ra hnini Capernaum. Ne hin ná nuthe ra Jesús 'bu mí zujē ra 'bexui. ¹⁸ Ne nts'edi bi 'yɛn ran dāhi a ra dehe buya. ¹⁹ Nu'bu mí dān i ts'ɯ ra mbosa mí huxhe ne dá sømhbē made ra dādehe, dá nuhe ba ɛpu ra Jesús, ba 'yo maxøts'e ra dehe, ní 'yɛpu ja a ra mbosa mí huxhe. Ne ɛmmē dá suhe nguetho him min nuhe xɯn ho, him mí pāhmbē ngue gue'a ra Jesús. ²⁰ Nu ra Jesús bi 'yɛnje:

—Guecā, o guín suh.

²¹ Ne bi hyu ma mbūihe, ne dá xihmbē a ra Jesús da hyuxpu ja ra mbosa. Ne ɛna ya xmi 'bāhmbē bu ndenthe ná mbāhmbē buya nubū ra hnini Capernaum.

Bi thon'a ra Jesús

²² Nu'bu mí nɛc puya, nu'ɯ yu ja' i 'buɛp hɛp xi 'uɛn a ra Jesús, bi ɛɛm buya gue hønt'a n'da ra mbosa mí høpu a ran de dán sihmēhe, ne hin dá mbāhmbē ra Jesús 'bu má huhe ra mbosa, pɛ dá mbäsehe. ²³ Pɛgue m'bejua thohe bi zøm bu mi'da yu mbosa bí nɛxpu Tiberias, ne bi zøm bu jom bu dán sihmēhe 'bu mí 'yāp rán japi Oja ra Jesús. ²⁴ Ne nu'ɯ yu ja' i 'bu mí hyon'a ra Jesús ne him bi dɛm bu, xinga guecāhe, bi hyux'ɯ mi'da yu mbosa buya ne bi zøm bu ja ra hnini Capernaum, i hon a ra Jesús.

Ra Jesús ra hme dām 'buh mazai n'da a

²⁵ Ne nu'ɯ yu ja' i 'bu mí dɛm bu ra Jesús bu 'danguadi ra dādehe, bi 'yānni:

—Mán jam'bu gá søcua, bi 'yɛmp'ɯ.

²⁶ Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ɯ:

—Majuqani dí xi ah, hin gní hyonju gue gui pāhmbū a ran t'uti dá ut'ah, pɛ nu'a guín niyāh ɯ gmín sihmēh gue'a gní hyonju a. ²⁷ Pɛ dami 'yɛs'hɯ ngue hønt'a gní hyomhbū ra hme nám 'buhmbū yu pa ja buya. Pɛ m'bet'o thohe dami hyomhbū a ra hme nám 'buh mazai n'da a gue ga 'da ah, guecā dán ja'igā u ja ra ximhäi. Nguetho gue'a ran t'ɛdi bi 'dac Oja ma Ta, bi 'yɛna.

²⁸ Nu yu ja' i buya bi 'yān'na ra Jesús ne bi 'yɛmbi:

—'Be'a sã ga øt'āhe gue ga tɛmhbe a guím ma, bi 'yɛn'ɯ.

²⁹ Nu'a ra Jesús bi dādi:

—Nu'a in nde Oja gui 'yøthɯ gui sinju bu ní mbūih, guecā bá pengā Oja, bi 'yɛna.

³⁰ Ne bi t'ɛmp'a ra Jesús:

—'Be'a ní hmeɛpya gui 'yurcāhe, ngue da zã ga sin ahe bu ma mbūihe. Ha da zã gui 'yøt'e tengu bi 'yøt'a ra Moisés. ³¹ Nguetho nu'ɯ mam bombøtahū bi zi ra maná 'bu mí 'yo bu ja ra uhāi, tengu mán t'o't'i bu ja rá søcua Oja, i ɛna: “Nu'a ra Moisés, bi un yu ja' i ra hme bí 'yɛh mahɛts'i,” i ɛna, bi 'yɛn'ɯ yu ja' i.

³² Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ɯ:

—Majuqani dí xi ah, hinga gue'a ra Moisés bi un'a ra hme bí 'yɛh mahɛts'i, pɛ Oja bi un a. Ne hinga gue'a ra hme nám 'buh mazai n'da a ra maná mi si ɯ. Pɛ nuya, nu ma Ta dí un a njuāntho ra hme mahɛts'i gue nám 'buh mazai n'da a. ³³ Ne nu'a njuāntho ra hme di un Oja, bí 'yɛh mahɛts'i a, gue dām 'buh mazai ɯ yu ja' i 'bucua ja ra ximhäi, bi 'yɛna.

³⁴ Ne bi 'yɛn'ɯ:

—'Daje thoɛpa thohe a ra hme guím ma, n'yø.

³⁵ Nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ɯ:

—Guecā drá hme dām'bu h mazai n'da a. Nu'a to'o da zingā bu ja yú mbūi tengu'bu i sihmē, ne njām'bu din tumanthuhu yú mbūi ne xín din tuthē buya. ³⁶ Pɛ tengu dá xi ah, hin guí ɛc'yɛigah, madague'bu gá nuh'be'a dá øt'ā. ³⁷ Pɛ nu'ɯ to'o dá 'dacā ma Ta, gue'ɯ di dācā yú mbūi ɯ. Ne nu'ɯ di dāc yú mbūi, njon ga ɛmbi hin da zã ga sini. ³⁸ Nguetho bá ɛcā mahɛts'i ngue ga øt' rá pāhā a bá pengā, ne him bá ɛcā ga øt' ma pāhā zɛhe. ³⁹ Nu'a rá pāhā ma Ta bá pengā, gue'a nte ga 'becā gātho bi 'dacā, pɛ ga xoxā ɯ 'bu rán zɛgui ra pa, ne dim 'bui mazai. ⁴⁰ Nu rá pāhā ma Ta, gue hønt'a go to'o da bađi rá Ts'unt'ugā Oja, ne da 'yɛc'yɛigui, din ja ra te mazai ɯ. Janangue'a ga xoxā ɯ 'bu rán zɛgui ra pa, bi 'yɛn'a ra Jesús.

⁴¹ Ne bi mbūdi bi ɛɛpa a ra Jesús ɯ ma mijudíohe 'bu mí 'yø a bi ma, gue bi 'yɛna: “Nugā drá hme majuqani gue bá ɛh mahɛts'i.” ⁴² Ne bin 'yɛmzɛhe a:

—Ha hinga guehna ra Jesús, rá ts'unt'ɯ ra José na, rá ta ne rá mbe dí pāhmbū. Hanja ní 'yɛna bí 'yɛh mahɛts'i, bi 'yɛn ɯ.

⁴³ Ne nu ra Jesús bi 'yɛmp'ɯ buya:

—O gadí c'aman'ɛju n'da ngu n'da ah.

⁴⁴ Xinga n'da sã da dengui 'bu hin di un ra pāhā a ma Ta, gue'a bá pengā, ne ga xoxā 'bu rán zɛgui ra pa ɯ, ga undā ra te mazai. ⁴⁵ Tengu mán t'o't'i bu ja yú søcua yú pøngahya Oja, bi 'yɛna: “Gātho yu ja' i da xānba Oja,” bi 'yɛn'ɯ. Janangue'a nu'ɯ to'o gātho bi hyān xɯn ho a bi xānba Oja, ne gue'ɯ di dāc yú mbūi ɯ.

⁴⁶ Pɛ hin dí ɛna 'bo'o xɯn nu Oja, hinda høngdā gue bá nɛxā bu, dín nuga a.

⁴⁷ Majuqani dí xi ah, nu'a to'o ɛc'yɛigui i ja ra 'da'yote mazai a. ⁴⁸ Nugā drá hme majuqani gue nám 'buh mazai n'da. ⁴⁹ Nu'ɯ mam bombøtahū bi zi ra maná bí 'yɛh mahɛts'i 'bu min 'yo bu ja ra uhāi, pɛ guehma bi du ɯ. ⁵⁰ Pɛ nugā drá hme majuqani, bá nɛxā bu mahɛts'i,

gue sã da zin'a n'da tengu'bu i sihme, ne njam'bu da du. ⁵¹ Nugã drã hme majuani, bá ãcã mahets'i, tengu ra hme i si n'da i ja rán zaqui yu pa i ja bu ya. Pe nu'a ra hme dim mangã, din ja ran zaqui mazai to da zi. Ne gue'a ma ja'igã a gue ga uni, ngue din ja ra 'da'yote u 'bucua ja ra ximhã, bi 'yẽn'a ra Jesús.

⁵² Bin junzẽhe u ma mijudiohe buya, bin 'yẽmzẽhe u:

—Hague nja ran 'yohu sã di 'daju rá ja'i ga sahu, bin 'yẽmp'u.

⁵³ Ne nu ra Jesús bi dat'u:

—Majuani dí xi ahũ, nu'bu hin gui sihu ma ngoc'yei ne ma ji, guecã dán ja'igã ua ja ra ximhã, hin'yu mbo ni mbũihu ra 'da'yote mazai. ⁵⁴ Nu'a to'o da za ma ngoc'yei ne da zi ma ji, i ja ra 'da'yote mazai, ne ga xox 'bu rán zẽgui ra pa. ⁵⁵ Nguetho nu ma ngoc'yei ne ma ji njuantho ran ts'ihme ngue dãm 'bũh mazai n'da. ⁵⁶ Nu'a to'o da za ma ngoc'yei ne da zi ma ji dí zam bu ja yã mbũ, ne i ja ra te nanguecã. ⁵⁷ Tengu thoho dí ot'be ma Ta, nu'a i jase rá te, ne i jagã ra te nangue'a buya. Ne bá pengã gue ga thocpa a ra te u to da zingã, tengu'bu i sagã. ⁵⁸ Nuna ra hme dí xi ahũ gue bá çãh mahets'i, hinga ngu a bi zi mam bombõtahu, nguetho bi du u. Pe nu'a to'o da zi ra hme dim mangã ya, gue'a dim 'bũh mazai a, bi 'yẽn'a ra Jesús.

⁵⁹ Ne guehna ram hma bi man'a ra Jesús 'bu mín xãnbate bu ja ra nijã bu Capernaum.

Yum hma di un ra 'da'yote mazai

⁶⁰ Nu'bu mí gua'a bi man ra Jesús, bi 'yẽn'u mí tenni:

—Hingui ho a bi xijũ ne ya, to'o da hyãt'i da 'yode, xũn ngu u bi 'yẽna.

⁶¹ Nu ra Jesús bi baði 'be'a bi bẽn'u yu ja'i, gue him bi numanho rãm hma, ne bi 'yẽmp'u:

—Ha guim bẽmhbu hingui ho a dá xi ahũ. ⁶² Be'a guim bẽmhbu 'bu gã nuju ga texã bu mahets'i guepu bá nexã, guecã dán ja'igã ua ja ra ximhã. ⁶³ Pe nu'a nam bõn'u yum hma dá xi ahũ, hingan juantho gui saju, pe gui 'yẽc'yeihu ngue ga un ma te nangue ahũ, ne din ja ahũ ra te buya. ⁶⁴ Pe 'bu i 'da ahũ hin gui ãc'yeigahũ, bi 'yẽn'a ra Jesús.

Nguetho xmi paði to'o hin da 'yẽc'yei, ne xmi paði to'o dí dá a. ⁶⁵ Ne bi 'yẽmp'u mahõn'a:

—Janangue'a dá xi ahũ, hingui sã n'da ra ja'i ba çhe da dengui 'bu him bi jap'a ma Ta bi dãc rá mbũ.

⁶⁶ Nu'bu mí 'yõh mahõn'a u mí tenni, xũn ngu bi 'ue u ne him bin 'yohu mahõn'a.

⁶⁷ Janangue'a nu ra Jesús bi 'yãngahe dí 'de'mayohogãhe:

—Ha ne ahũ gui sogahũ, bi 'yẽnje.

⁶⁸ Nu ra Simón Pedro bi dat'a:

—Ma Hmu i, pe njo'o man'da da zã ga tẽnhde nguetho nu'i ja nim hma di un ra 'da'yote mazai. ⁶⁹ Ne nugãhe dí ãc'yei ahe ne dí pãhmbe gue gue'e grã Cristo rá Ts'ant'u i Ojã i 'bui, bi 'yẽna.

⁷⁰ Bi dat'a ra Jesús:

—Nugã xtã huan'nahũ gui 'de'mayohohũ, pe nu'a n'da ahũ i tẽn ra zĩthu, bi 'yẽnje.

⁷¹ Pe nu'a bi man ra Jesús, gue'a ra Judas a, rá ts'ant'u ra Simón Iscariote, nguetho gue'a di dá a. Ne gue'a n'da mín 'yohe a, mí 'de'mayohogãhe.

7

Hingui ãc'yei yãn 'yohuzẽhe a ra Jesús

¹ M'bejua buya, bin 'yo bu mí'da yu hnini bu Galilea. Him bi nde bi mba bu ja ra xẽqui Judea, nguetho nu ma ngurpihe dyu judiohe, dyu israelhe, nde xtã hyo bu. ² Ne ma guepu da dát ra pa ngue zai dim peti ma mijudiohe, 'bu xũ hyõh yu t'angu, im bẽni 'be'a bi 'yõrpa Ojã u mam bombõtãhe 'bu mín 'yo bu ja ra xhã. ³ Nu yãn 'yohu a ra Jesús bi 'yẽmbi:

—Nde'bu gui põngua ní mba bu ja ra xẽqui Judea, bu na a bu i tẽn'ni i nangue'a gui ot'e.

⁴ Nguetho njo'o to da 'yãh rá 'befi 'bu in nde da t'ẽspi. ⁵ Nu májuani gui ot' yũn t'õt'e nujxte bá ut yũ ja'i, ne gãtho ra ximhã da ba'a i, bi t'ẽmp'a ra Jesús.

⁵ Nguub'i bi xih yãn 'yohu nguetho him mí ãc'yei u. ⁶ Nu a ra Jesús bi 'yẽmp'u buya:

—Hinga na sõn ra ora bi ts'ãngã ga mbagã bu, pe nu'ahũ hõn't'a go 'be'a má ora da zã gui mbãhã bu. ⁷ Nu' u 'bucua ja ra ximhã hin dí u'ahũ nguetho 'da i gu gui õthu u, pe go dí ugã u nguetho dim mangã gue hingui ho ot'u. ⁸ Ní mbãsehũ 'bu guin ndehũ, nugã hin ga mba ya nguetho hinga na sõn ra ora ga mba bu, bi 'yẽna.

⁹ Nu'bu mí gua'a bi man buya bim 'but pu mí'da yu pa bu ra xẽqui Galilea.

Bin xãnbate ra Jesús bu ja ra dãmpeti

¹⁰ Nu'bu mí mba bu Jerusalén u yãn 'yohu, m'bejua bi mba bu ra Jesús. Mbẽ bin 'yãntho nguetho bi nde him 'bexque da hnu. ¹¹ Ne nu ma ngurpihe dyu judiohe i 'bũpu, bi hyon'a ra Jesús bu ja ram peti. Ne bin 'yẽm zẽhe u:

—Haru i 'bui 'bu, bin 'yẽmp'u.

¹² Ne xũn ngu yũ ja'i bin yãnjõ'dre nangue'a ra Jesús, nu' u 'da im ma ngue xũn ho a, ne nu' u 'da i çna: "Hãte a."

¹³ Pe xinga n'da bin yã ts'edi nangue'a ra Jesús nguetho i su ma ngurpihe 'bũpu.

¹⁴ Nu'bu mí tho'i ts'u yũ pa, ya bi zo i nde yum peti i t'õrpu, ja bi mba bu ja ra dãnijã ra Jesús buya ne bin xãnbate bu. ¹⁵ Ne nu ma ngurpihe bu ja ra nijã bi hyonya thoho ne bi 'yẽn'a:

—Hague nja i sã da ma xan ho rãm hman Ojã na ran 'yohu, ne him bi z'u'a man xãdihũ, bin 'yẽm zehẽ u.

¹⁶ Bi dã a ra Jesús:

—Nu'a man xãdigã him mam hmansegã a pegue rãm hman a to bá pengã. ¹⁷ Nu'bu 'bu a n'da gue nde da 'yot' rá pãhã Ojã, da bã 'bu rãn xãdi Ojã, o gue da bã 'bu mam hmansegã. ¹⁸ Nu'bu 'bu a n'da im ma 'be'a mbẽnse, i honi da hnumansuse. Pe nu'bu 'bu a n'da i honi da t'ẽspa rá hmu, im ma majuañi a ne hingui hæte a.

¹⁹ Ne xõ bi 'yẽna:

—Bi 'dajũ yan t'ẽdi ra Moisés, pe xinga n'da ahũ guí õthũ nguetho bi ma njon din hote, ne guín nde gui hyojũ, bi 'yẽn'a ra Jesús.

²⁰ Ne bi dã'u yũ jã'i thoho:

—Masque bi bẽn'na ra zĩthu a gãm ma, njo'o to in nde da hyo i, bi 'yẽn'a.

²¹ Nu ra Jesús bi dã't'u:

—Nugã dá õt'a n'da ra 'befi 'bu ra pa ran ts'ãya, ne gãtho ahũ gá hyonya thohohũ. ²²⁻²³ Pe ne'ahũ, nu'bu din tĩn i yoho yan t'ẽdi bi man ra Moisés, nu'a n'da bi ma gue gui hyẽcpahũ yã jã'i yũ 'uere, ne nu man'da buya ra pa ran ts'ãya, guí huanhdũ nda'a guí õthũ, gue guí hẽcpahũ yã jã'i yũ 'uere. Nguetho hin guín nde gui festahũ a rãn t'ẽdi ra Moisés. Ne hinga hõnt'a ra Moisés bi ma da thẽcpa yã jã'i yũ 'uere, pe ne'ũ mam bombõtahũ bi ma. Ne ngutho dá õt' 'bu má hoc'a n'da ra hyẽnni 'bu ra pa ran ts'ãya. Hanja gní saju ne gue'a n'yoiu bũ rãn t'ẽdi ra Moisés dá õt'ã. ²⁴ Pe damin 'yomfẽnihũ xan ho 'bu guí ẽna gui juãnbahũ n'da ra jã'i. Jatho 'be gui pãhmbũ 'be'a nam bõn'a i õt'a n'da, bi 'yẽn'a ra Jesús.

Bin 'yãndũ 'bu gue'a ra Cristo

²⁵ Ne nu'ũ 'da yũ mengu bũ Jerusalén bin 'yẽmp'ũ:

—Ha hinga guehna ran 'yohũ im ma ma ngurpihũ da hyo. ²⁶ Pe hague in ja, in xãnbate ua bim peti gãtho yũ jã'i ne nte i xih ya. Uague bi bẽn'ũ ma ngurpihũ gue majuañi ra Cristo na ra Jesús, gue bi huand Ojã dim Hmu ua. ²⁷ Pe nuna ran 'yohũ, dí pãhmbũ hapũ bá nẽxna, pe nu'bu bá ẽ a majuañi ra Cristo, njo'o to da bãdi hapũ dí nẽx'a, bin 'yẽm zehẽ u.

²⁸ Nu'bu mín xãnbate ra Jesús bũ ja ra dãnija, nts'edi bi 'yẽna:

—Guím bẽmhũ guí pajũ ne guím bẽmhũ guí pãhmbũ hapũ bá nẽxã. Pe hin bá ẽcã nanguesegã, pegue bá pengã a majuañi i ja rá ts'edi. Nu'ehũ hin guí pãhmbũ a. ²⁹ Nugã dí paçã a nguetho bá nẽxã bũ i 'bũ a, ne gue'a bá pengã a, bi 'yẽna.

³⁰ Ne 'bexque nde da bent pũya, pe njom bi zã bi bent'i nguetho hin ní zõn ra ora da bent'i. ³¹ Ne xan ngu yũ jã'i bi 'yẽc'yẽi gue majuañi ra Cristo a. Ne bi 'yẽn'a:

—Guehna majuañi ra Cristo na ra Jesús gue mí hma ba ẽhe, nguetho njon da zã da 'yot' yan t'õt'e man'da nuĩxte, bi 'yẽn'ũ.

Bi 'bẽnh yũ asmayo da bent'a ra Jesús

³² Nu'bu mí 'yõh yũ fariseo ne yũ dambãjã 'be'a bi man yũ jã'i nangu'e a ra Jesús, bi xĩ u 'da yũ asmayo buya da bent'a ra Jesús ngue da got'i. ³³ Nu'a ra Jesús 'bũ mí thoqui bin xãnbate, bi 'yẽna:

—Mí ts'ũtho dí 'bũhmbũ ua nguetho ga mba bũ bí 'bũ a bá pengã. ³⁴ Ne nu'ahũ buya gui hyonjũ pe hin da zã gui tĩnjũ, ne hin da zã gui sõmhbũ bũ hapũ dam 'bucã, bi 'yẽna.

³⁵ Ne bin 'yẽmzehẽ ma ngurpihe:

—Hapũ da mba gue hin da zã ga tĩmhbũ. Ha da mba bũ n'danni 'bũ u ma mijudĩohũ, ne da xãnbã u, ne'ũ n'dan'yo yũ jã'i gue yũ griego. ³⁶ 'Be'a ním bõn'a man'a: "Gui hyonjũ ne hin gui tĩnjũ, ne hin da zã gui sõmhbũ hapũ ga mba," ẽnjũ, bin 'yẽmzehẽ u.

Tengu n'da ra dãthe da nẽxpũ ní mbũi n'da

³⁷ Nu rãn zegui ra pa nangu'e yãm peti mí õt'ũ, gue'a ra pa ẽmb yũ jã'i man'da xan ndẽxqui a. Ne 'bãpũ ra Jesús ne nts'edi im man'a:

—Nu'a to'o di 'be a man'da mahyoni thoho rá mbũi, tengu'bũ i tuthe, ba ẽhe ga un'na mahyoni thoho, tengu'bũ da zi ra dehe. ³⁸ Ne nu'a to'o da zi ra dehe díim mangã, din ja tengu n'da ra dãthe da nẽxpũ rá mbũi gue di un mahõn'a ra 'da'yote, tengu xĩ man rá t'õhni Ojã, bi 'yẽn'a ra Jesús.

³⁹ Ne gue'a bi ma nangu'e rá Hogandãhi Ojã da hyãni to'o gãtho da 'yẽc'yẽi. Pe hin ní zõh rá Hogandãhi Ojã 'bũ mím ma nguetho hin ní ndex mahẽts'i ra Jesús gue tpa pengahũ a.

'Dahma 'dan'yo bi bẽn yũ jã'i

⁴⁰ Nu'bu mí 'yõh yũ jã'i 'be'a bi man ra Jesús, bi 'yẽn i 'da:

—Masque majuañi rá põngahyã Ojã mí hma ba ẽhe.

⁴¹ Ne nu mi'da bi 'yẽna:

—Nu'a, ra Cristo gue rá Thahni Ojã a.

Pe nu mi'da bi 'yẽna:

—Pe ha dí 'yẽpũ Galilea ra Cristo.

⁴² Nguetho bi man rá t'õhni Ojã, gue ra Cristo ba ẽhe nangu'e rá 'yũ ra David, ne di nẽqui bũ ra hnini Belén guepũ mí 'bõh ra David, ẽn'ũ.

⁴³ 'Bex bin hec yũ jã'i nangu'e a bi man'ũ, ne 'dahma 'dan'yo 'be'a mím bẽni ngue to'o a ra Jesús. ⁴⁴ Ne 'da u nde da bent'i ngue da got'i, pe xinga n'da bi zã bi bent'i.

Him bi 'yẽc'yẽi yũ ngurpi

⁴⁵ Nu'bu mbenc'ũ yũ asmayo bũ 'bũ u yũ dambãjã ne yũ fariseo, nu'ũ bí 'yãni:

—Hanja hin guã sihũ a dá xi ahũ, bi 'yẽn'ũ.

⁴⁶ Ne nu yũ asmayo buya bi dãdi:

—Pe him mí 'bɛ a n'da im ma tengu man'a ra Jesús, bi 'yɛn'ɛ.

⁴⁷ Nɛ bi dɔ ɛ yɛ fariseo buya:

—Ha nɛ ahɛ bi hyä ahɛ. ⁴⁸ Pe xinga n'dagähe dya fariseohe dí ɛc'yɛihe a, xinga gue'ɛ mi'da ma mingarpihe. ⁴⁹ Pe nu ɛ yɛ jɔ'i thoho gue hingui pɔh yɛn t'ɛdi, hɔnt'ɛ i ɛc'yɛi a ran 'yohɛ ɛ, pɛ da nu ran ɛnbi mazɔi ɛ, bi 'yɛn ɛ.

⁵⁰ Nɛ nubɛya nu ra Nicodemo, gue'a xí zɔm bu 'bɛh ra Jesús 'bɛ n'da ra xui, bi 'yɛmp'ɛ yá mifariseohɛ:

⁵¹ —Nu'a man t'ɛdihɛ, hingui sä ga juanbahɛ n'da ra jɔ'i 'bɛ hin dá ɔhmbɛ 'bɛ'a da manse, nɛ 'bɛ hin dí pɔhmbɛ majuaɔi 'bɛ'a i ɔt'e, bi 'yɛna.

⁵² Nɛ bi dɔ ɛ, bi 'yɛmbi:

—Nu'i tengu'bɛ nɛ'i guí 'yɛpɛ Galilea, nguetho nɛ'i guím ma tengu im man yɛ 'yambɛ. Pe dami hyomhbɛ ja rá sɔcuɔ Ojɔ gue'bɛ di nɛqui bɛ Galilea n'da rá pɔngahyɔ Ojɔ.

⁵³ Nɛ n'da ngu n'da bi mba yá ngu buya.

8

Ra xisu ra 'yomt'ɛni

¹ Pe nu ra Jesús bi mba bɛ ja ra nyuni Olivos. ² Nɛ nu 'bɛ t'ɛxudi tho bi mbeng bɛ ja ra dɔnɔjɔ mahɔn'a nɛ bi hyupɛ. Nɛ gátho nan ngu yɛ jɔ'i bá ɛhe nangu'e a nɛ bi xánba ɛ. ³ Ya xí yɔ bɛ ra Jesús 'bɛ mi zɔm bɛ yɛ fariseo nɛ yɛ xánbate niɔ, bi zispa n'da ra xisu gue bi nu 'bɛ mín yɔi n'da ran 'yohɛ hing rá ndɔ. Nɛ bi mbá'minde bɛ 'bɛh yɛ jɔ'i. ⁴ Bi 'yɛmp'ɛ a ra Jesús:

—Xánbate, nuna ra xisu dá tɔmhbe bɛ i ɔt' ran 'yomt'ɛni. ⁵ Nɛ nu ran t'ɛdi bi xijɛ ra Moisés, tengu na bi 'yɔt' ra xisu ya, nɛ i jatho da mba ma bat'ado gue da du. Xí'e, 'bɛ go guí xije ya, bi 'yɛn'ɛ yɛ fariseo nɛ yɛ xánbate niɔ.

⁶ Pe guehna bi man ɛ nguetho i sátho ra Jesús, i honi 'bɛpɛ dí yɔpi. Nɛ 'bɛx bi mbom thoho a ra Jesús nɛ bi 'yo't' rá saha bɛ hái tengu'bɛ hin xtá 'yɔ'a bi man'ɛ. ⁷ Pe man'da bi thoqui bi 'yánni, nu ra Jesús bim 'báh pɛya nɛ bi 'yɛmp'ɛ:

—Nu'bɛ 'bɛ a n'da ahɛ hin'yɛ ni ts'oquihɛ, gue'a dí dɛ'mi dá 'yɛmba ra do ra xisu a.

⁸ Nɛ bi mbo'mi mahɔn'a bɛ hái nɛ bi 'yo't' rá saha bɛ ja ra hái. ⁹ Nɛ nu'bɛ mí 'yɔ'ɛ 'bɛ'a bi man ra Jesús, bi dɛ'mi 'dahmi 'datho bi mba, m'bet'o bi mba a man'da xín dɔc'yɛi asta gue'bɛ go mín the ɛ yɛ yɔpate, nguetho bi bɔse mbo yá mbɛi i ja yá ts'oqui. Nɛ hɔnt'a ra Jesús bi gohmbɛ bɛ ɛ mí xánbi, nɛ'a ra xisu. ¹⁰ Nɛ nu'bɛ mím 'bá'a ra Jesús nɛ bi nu njo'o bɛ yɛ yɔpate, pɛ hɔnt'a ra xisu bi gopɛ, bi 'yɛmbi:

—Grá xisu, hapɛ bi mba ɛ bi yɔp'i i. Ha njo'o ɛ in nde xtí 'da'a rá muui ni ts'oqui.

¹¹ Nɛ bi dɔ'a ra xisu:

—Grá Hmu, xinga n'da.

Nɛ nu ra Jesús bi 'yɛmbi:

—Necä, xinga guecä ga 'da'a rá muui ni ts'oqui. Ní mba ya, pɛ hin gui 'yɔt' mi'da yɛ ts'oqui.

Rá nyot'i yá mbɛi yɛ jɔ'i

¹² Nu ra Jesús bi thoqui bi xánba yɛ jɔ'i mahɔn'a, bi 'yɛna:

—Nugä, drá nyot'i yá mbɛi yɛ jɔ'i 'bɛcua ja ra ximhäi. Nu'a to'o da dengui him man 'yo bɛ ja ra 'bɛxui, pɛ din ja ran nɛqui yá mbɛi gue ra 'da'yote mazɔi, bi 'yɛmp'ɛ.

¹³ Janangue'a nu'bɛ mi dɔ ɛ 'da yɛ fariseo mi 'bɛpɛ, bi 'yɛmbi:

—Pe nu'i guím manse 'bɛ'a guí ɔzehe, janangue'a sáti thoho a guím ma, sä bi 'yɛn'ɛ.

¹⁴ Nu'a ra Jesús buya bi dɔt'ɛ nɛ bi 'yɛmp'ɛ:

—Madague'bɛ dí m manse nanguesegä, pɛ di muui a, nguetho dí pɔcä hapɛ bá nɛxä nɛ hapɛ ná mbagä. Pe nu ahɛ hin guí pɔhmbɛ hapɛ bá nɛxä o hapɛ ná mbagä. ¹⁵ Nu'ehɛ sä gadí juanbahɛ n'da 'bɛ hin guí pɔhmbɛ xɛn ho 'bɛ'a ɔt'a n'da. Pe nugä madague'bɛ dí pɔdi 'bɛ'a ɔt'a n'da, pɛ njon dadí juanbá ya.

¹⁶ Pe nu'bɛ dí m mangä 'bɛ'a ɔt'a n'da, majuaɔi dí m ma, nguetho hin dí 'dase pɛ n'dat'á dí m mam'be ma Ta gue bá pengä ua. ¹⁷ Nt'o't'i bɛ ja yɛn t'ɛdi zɔi guidín xáhbɛ, gue nu'bɛ yoho yɛn 'yohɛ 'da'angu da ma 'bɛ xɛn juanni, mfadi gue ya majuaɔi a buya.

¹⁸ Nugä dí xi ahɛ to'ogä, n'dahma gue pajɛ, nɛ'a ma Ta bá pengä dí jaqui da faqui, bi 'yɛna.

¹⁹ Bɛx bi 'yɛn'ɛ:

—Hapɛ 'bɛh ni ta, bi 'yɛmbi.

Nɛ nu ra Jesús bi dɔt'ɛ:

—Hin guí pajɛ, xinga gue'a ma Ta guí pɔhmbɛ. Nu'bɛ xqui pajɛ, nɛ'a ma Ta xqui pɔhmbɛ 'bɛ, bi 'yɛna.

²⁰ Nɛ guehna bi man ra Jesús 'bɛ mín xánbate bɛ ja ra dɔnɔjɔ guepɛ i pa m'be'ts'i ra mbeti. Nɛ njom bi bent'i gue xtan got'i nguetho hin ní zɔn ra ora dim fent'i.

Him bi zä bi mbähä ra Jesús

²¹ Nu ra Jesús bi thoqui bi xih mahɔn'a ɛ:

—Nugä ga mbagä, nɛ m'bejua gui hyonju, nɛ gui tuhɛ 'bɛ hin nín hotho ni ts'oquihɛ. Nubɛ hapɛ ga mbagä hin da zä gui mbähä bɛ, bi 'yɛna.

²² Nɛ bi 'yɛn ɛ ma ngarpihe:

—Ha din hyose nanguesɛ nguetho bi ma: "Nubɛ ga mbagä, hin da zä gui mbähä bɛ," bi 'yɛnɔ, bi 'yɛn'ɛ.

²³ Nɛ nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ɛ:

—Nu'ahɛ i ja ahɛ rán 'yomfɔni ra ximhäi nguetho gyɛ mɛnguhɛ ua ja ra ximhäi. Pe nugä 'da'angu dí m bɛm'be Ojɔ, nguetho hin dra mɛngugä ua ja ra ximhäi. ²⁴ Janangue'a dí xi ahɛ, nu'bɛ hin guí 'yɛc'yɛihɛ 'bɛ'a dí m manse gue to'ogä, guí tuhɛ nɛ njam'bɛ din hoh ni ts'oquihɛ, bi 'yɛna.

²⁵ Ne bi 'yän'ndu büya:

—To'o i, bi 'yɛn'.

Nu'a ra Jesús büya bi 'yɛmp'.

—Ya xtá xi ahü to'ogá ne guexa thohogá.

²⁶ I ja man'da xün ngu ga xi ahü 'bepü nün ja ni ts'oquihü. Pe majuani a dí m nangue tho majuani a bá pengá. Ne nu'ü yüm hma di bəngá a, gue'ü dí m mangá ua ja ra ximhäi ü, bi 'yɛna.

²⁷ Pe nu'ü ma ngurpihe 'bü mí xi ü, him bi bá ü gue'a bi ma ra Jesús gue Ojá bá penhua.

²⁸ Janangue'a xö bi 'yɛn'a ra Jesús:

—Nu'bü gá cuarcähü bü magats'i, guecá dán ja'igá ua ja ra ximhäi, m'beja büya ja gui pähmbü to'ogá. Ne ja gui pähmbü büya nte dí m manse, pe gátho xtá ma bi xänga ma Ta.

²⁹ Nu a ma Ta gue bá pengá ua, n'dat'á dí m bəm'be, ne njəm'bü i sogá a nguetho zəi gátho di ɔt'á a in numanho, bi 'yɛn'a ra Jesús.

³⁰ Nu'bü mí man na, xün ngu ü mi'da bi 'yɛc'yei mahön'a.

Yü 'yɛhe a ra ts'oqui

³¹ Ne nu ra Jesús bi 'yɛmp'ü 'da ma mijudíohe ngue ɛna bi 'yɛc'yei a:

—Nu'bü gui thoqui gui tenhdü mam hmangá, majuani ma 'yɛc'yei ahü 'bü. ³² Ne da zä gui pähmbü 'be'a nam bön'ü yüm hma majuani, ne gue'a dí yan ahü gue da zin ahü Ojá, bi 'yɛna.

³³ Ne bi dá ü:

—Pe nugáhe, dyüm bom'betoje ra Abraham janangue'a ya yá t'ühnigáhe Ojá. Ne njəm'bü midí mandagáhe man'da ra hmu. Hanja gni xije da mba nhyänigáhe gue da zinje Ojá, bi 'yɛn'.

³⁴ Ne nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'ü:

—Majuani dí xi ahü, nu'a to'o ɔt' ra ts'oqui, rá hmu ra ts'oqui a. ³⁵ Nehna man'da guim bəmhbü, hin gui sä gui comhbü ran ho ra Abraham, pe tengü'bü yá 'yɛhe thoho ahü a. Pe hont'ü njuantho yá t'ühni da gomhbü ran ho mazai. ³⁶ Nugá njuantho rá Ts'unt'ü Ojagá. Ne nu'bü guecá ga jüc'ahü bü ja yü ts'oqui, majuani da zin ahü ma Ta ne yá t'ühni ahü a 'bü. ³⁷ Ne madague'bü bi xant'ahü ra Abraham, tengugá, pe guin nde gui hyoju, nguetho hin hapü da zä da yut' mam hma bü ja ni mbühü. ³⁸ Hont'a bi 'yurcá ma Ta dí m mangá. Ngutho ahü, hont'a bi 'yut'a ni tahü gui ɔthü, bi 'yɛmp'.

³⁹ Ne bi dá ü ma mijudíohe mí 'báp:

—Ra Abraham ma tahe.

Ne nu ra Jesús xö bi 'yɛmp'ü:

—Nu'bü majuani yá t'ühni ahü ra Abraham xquí comhbü ran 'yomfɛni ra Abraham 'bü. ⁴⁰ Pe nuya guin nde gui hyoju, guecá dí xi ahü a majuani gue'a bi xänga ma Ta. Pe hinga ngübü bi 'yot' ra Abraham tengü guin nde gui 'yorcáhü. ⁴¹ Janangue'a dí xi ahü, gui ɔthü rá 'befi man'da ni tahü, bi 'yɛna.

Ne 'bex bi 'yɛn'ü:

—Hin dyü 'betat'ühni gáhe, pəgue n'datho ma tahe 'büi, Ojá a, bi t'ɛmp'a ra Jesús.

⁴² Nu'a ra Jesús bi dá t'ü:

—Nu'bü da gue'a Ojá ni tahü, xquí numanhoju 'bü, nguetho bá ɛcá bü bi 'bü Ojá. Ne hin bá ɛcá nangué ma ts'edi zehé pe gue'a Ojá bá pengá ua. ⁴³ Hanja hingui sä gui pähmbü 'be'a dí m mangá. Nguetho hin guin nde gui pähmbü a. ⁴⁴ Nguetho ra zithu ni tahü, ne gui honi gui 'yöthü rá pähä a. Ne nu'a, rá mbüdi thoho bi dü'mi bin hote, ne guet'ü yü pa i ja bü ya i ɔthoho. Ne nu'a, him bin zämmi a majuani nguetho him bi numanho a. Ne hont yü fehni man'a nguetho rá m bäi a. Ne in ta nangué gátho yü fehni. ⁴⁵ Pe nugá dí m ma majuani, janangue'a hin gui ɛc'yɛigahü. ⁴⁶ To'o ahü da ma majuani dí ɔt' ran ts'o o gue dí m man ra fehni. Pe nu'bü gátho majuani a dí xi ahü, hanja hingui sä gui 'yɛc'yehü. ⁴⁷ Nu'a to'o bim 'büi nangué Ojá, i ɔmanho rá m hman Ojá a, pe nu'ahü hin gui ɔmanho rá m hman a nguetho hin gám 'bühmbü nangué Ojá, bi 'yɛn'a ra Jesús.

Ya xmi 'büh ra Cristo 'bü hin ním 'büh ra Abraham

⁴⁸ Bex bi dá ü ma mijudíohe büya:

—Ha him majuani dí m mamhbe, gue nu'i grá mēngu bü Samaria, gue him majuani grá mbom'beto ra Abraham. Ne gui 'bühmi n'da ra zithu, sä bi 'yɛn'.

⁴⁹ Nu ra Jesús bi dá t'ü:

—Nugá hin dí 'bü'be n'da ra zithu pe dí numansu ma Ta. Nu'ahü hin gui numansuju. ⁵⁰ Ne hin dí honi gue da hnumansugui pe i 'bü a n'da gue i honi da hnumansugui, ne di anbi to'o hingui numansugui. ⁵¹ Majuani dí xi ahü, nu'a to'o da 'yɛc'yei a dí m mangá hin da nu ran dáte a, bi 'yɛna.

⁵² Bex bi dá ü ma mijudíohe:

—Nuya dí pähmbé go gue'e gui 'bühmi a ra zithu, nguetho bi du ra Abraham ne gátho yá pəngahyá Ojá, pe sä gui ɛna, hin da du to'o da 'yɛc'yei i. ⁵³ Ha gui ɛna man'da guin nüixte xinda gue'a ma tahe ra Abraham ne ü yü pəngahyá, ne maya'bü xün du ü. To'o gui ɛna gue gue'e 'bü, bi 'yɛn'.

⁵⁴ Nu'a ra Jesús bi dá t'ü:

—Nu'bü xcá honi dan nüixte zehégá, säti thoho 'bü. Pe nangué a rá ts'edi ma Ta, gue'a nán nüixtegá a, gue'a gui ɛmfü ni Ojähü. ⁵⁵ Pe njəm'bü gá pähmbü a. Pe nugá dí pácá a, ne nu'bü xcá mangá hin dí pácá a, xcám fehni gá 'bü, tengü ahü. Pe majuani dí pácá a ne dí ɔt'a im man a. ⁵⁶ Nu a ra Abraham, zai gui ɛmfü ni tahü, pe bin johya 'bü mi bádi da zön ra pa ba ɛcá ua. Ne bi t'uti gue ga söcá ua, ne bin johya 'bü mi nugui, bi 'yɛna.

⁵⁷ Ne sä 'bex bi 'yɛmp'ü ma mijudíohe:

—Hin gui pe'ts'i yote ma 'det' a njeya ne gui ɛna gá nu ra Abraham, bi 'yɛn'.

⁵⁸ Ne nu ra Jesús bi 'yɛmp'ü:

—Majuṽni dí xi aḥu, nu'bu hin ním 'buh ra Abraham, xmi 'bucá, nguetho zai dí 'bui, bi 'yemp'u.

⁵⁹ Bex bi gux yu do u, ɛna di bat'i, pe nu ra Jesús 'bex bi yat'i nde bu 'buh yu ja'i, bin 'yani ne bi bøm bu ja ra danija buya.

9

Ra xädä 'bu mim 'bui bi yani

¹ Nu'bu má mbähmbe bu 'yu ra Jesús, dá nuhe n'da ran 'yohu, ra xädä gue'bu go mim 'bui. ² Ne nugähe dyu xädihe dá änhde:

—Xänbate i, to'o bi 'yot' ra ts'oqui, ha gue'a rá ta o gue rá mbe, uague rá ts'oqui zhe gue hin xädä, dí ɛmfe.

³ Nu'a ra Jesús bi 'yengähe:

—Xinga guehna ran 'yohu ne xinga gue'a rá ta ne xinga gue'a rá mbe, pe hont'a ran t'ot'e nuixte da 'yõpa Oja gue da nu yu ja'i.

⁴ Nuju i jatho ga humbi ga õrpahu rá 'befi Oja ya tengu'bu ma patho ya, nguetho da zõn ra pa ga tuhü, ne hin man da zä ga õthu ra 'befi ua ja ra ximhäi buya. ⁵ Nu'bu dí 'bucua ja ra ximhäi dí xänba yu ja'i, tengu'bu dí xocpa yä dá da nu ran nequi, bi 'yenj.

⁶ Nu'bu mí jua'a bi ma, bi zoh rá jini bu häi, ne i 'yot' ra bõhäi rá jini ne gue'a i gõspa rá dá ra xädä a buya. ⁷ Ne bi 'yemp'a ra xädä:

—Ní mba bán xädä nu ja ra mbothe Siloé.

Bi mba ne bán xädä. Ne nu'bu mam bá pengui in nu ran nequi buya. ⁸ Ne nu'bu din tot'am'bauhu ne'u mí'da yu ja'i gue zai mín nu 'bu mín xädä, nu'bu mín nu u, bin 'yemp'u:

—Ha hinga guehnu ra xädä nu mí haxta'a 'be'a mí si.

⁹ Da'u bi ma:

—Guehnu.

Ne nu'bu mí'da bi 'yena:

—ɛna ngunu a pe hinga guehnu.

Pe nu ra xädä bi daði:

—Guecä, bi 'yenn'a.

¹⁰ Ne bi 'yän'du buya:

—Hague nja bi xoh ni dá.

¹¹ Ne nu ra xädä bi daði:

—Nu'a ran 'yohu rá thuhu ra Jesús bi 'yot' ra bõhäi ne bi gõsca má dá. Ne bi 'yengä: “Ní mba bu ja ra mbothe Siloé ne guan xädä bu,” bi 'yengä a. Ne dá mba dán xädä, ne bi zä dá nu ran nequi má dá buya, bi 'yena.

¹² Ne bi t'emp'a:

—Haru i 'bu a.

Ne bi daḥ puya:

—Hin dí paði, bi 'yenthõ.

Bi t'õrpa ran t'änni a mí xädä

¹³ Ne bi zix bu 'buh yu fariseo buya. ¹⁴ Nu'a ra pa bi 'yot' ra bõhäi ra Jesús ne bi xocpa rá dá ra xädä, ra pa ran ts'äya a. ¹⁵ Nu yu fariseo bi 'yänni mahõn'a:

—Hague nja bi nu ran nequi ni dá.

Ne bi 'yemp'u:

—Bi gõsca ra bõhäi ma dá, ne bán xädä, ne nuya dín nu ran nequi, bi 'yena.

¹⁶ Janangue'a bi 'yenn'a da yu fariseo:

—Nu'a ran 'yohu guim ma, hingui numansu Oja nguetho hingui numansu ra pa ran ts'äya, sä bi 'yenn'a.

Pe nu'bu mí'da u bi 'yena:

—Pe nu'bu ra ts'om'bäi hin xtán zä da 'yot' yun t'ot'e nuixte gue i ot'a.

'Bex bin hec'u buya. ¹⁷ Ne bi t'änn'a ra xädä:

—'Be'a guim ma nangue'a bi xoc'a ni dá.

Ne bi 'yena:

—Nu'a, n'da rá põngahya Oja a, bi 'yena, ne bi bøm buya.

¹⁸ Pe nu'bu him bi 'yec'yei gue gue'a mí xädä, jague'bu mí zõn pa a rá ta ne rá mbe. ¹⁹ Ne bi 'yän'du:

—Ha gue'a ni ts'ant'aui gue mí xädä a. Hague nja in nu ran nequi ya, bi 'yenn'a.

²⁰ Bi da'a rá mbe ne rá ta:

—Dí pa'be gue gue'a ma ts'ant'au'be gue mí xädä 'bu mim 'bui. ²¹ Pe hin dí pa'be hague in ja in nu ran nequi ya, hin dí pa'be to'o bi xocpa rá dá. Nu'a xan dan'yohu ya, dami 'yänhdü, da manse to'o.

²² Ngubu bi man rá ta ne rá mbe nguetho i su ma ngurpihe dyu judiohe. Gue bi zän'na n'da ra nde, gue da hyõn'a thi bu ja ra nijä u to'o da ma bá penh Oja a ra Jesús, ne ma zä hin da hnumanho bu ja yä hnini.

²³ Janangue'a bi 'yenthõ rá ta ne rá mbe: “Xan dan'yohu ya, dami 'yänhdü,” bi 'yenthõ u.

²⁴ Janangue'a bi zõnh mahõn'a ran 'yohu mí xädä, ne bi 'yemp'a:

—Pe dami má majuṽni gue gue'a Oja bi xoc'a ni dá. Pe nu'a ran 'yohu gá ma, dí paḥmbe ra ts'om'bäi a, bi 'yenn'a.

²⁵ Ne nu'a mí xädä bi daði:

—Hin dí paçä 'bu ra ts'om'bäi a, o gue hin'na, pe hont'a dí paði mí xädägä, ne dín nu ran nequi ya.

²⁶ Ne bi 'yembi mahõn'a:

—'Be'a bi 'yot'a'i 'bu mí xoc'a ni dá.

²⁷ Ne bi da'a:

—Nugä ya xtä xi aḥu ne hin gá 'yec'yelhu. Ha gui 'yec'yelhu 'bu ga xi aḥu mahõn'a. Ha ne aḥu guin nde gui tenhdü a 'bu, bi 'yena.

²⁸ Bex bin sante thõho u 'bu mí 'yemp'a:

—Nu'í rá xädi i a ra ts'om'bäi. Pe nugähe yä xädigähe a ra Moisés. ²⁹ Dí paḥmbe Oja bin yaui ra Moisés, pe nu'a ran 'yohu guí ɛspi hin dí paḥmbe haru bi nex'a rán t'edi a, bi 'yenn'a.

³⁰ Bi da'a mín xädä buya:

—Nugä dadí hyonya thõho nangue'a gá mamhbü, gue hin guí paḥmbü haru bí 'ye a rán t'edi, ne ya bi xõga ma da a. ³¹ Ne dí paḥmbü hin da 'yõmanho Oja 'bu da 'yap rá ts'edi n'da ra ts'om'bäi, pe nu'bu 'bu a n'da i thãnde Oja ne õrpa rá pähä, i õ Oja 'bu i ap rá ts'edi. ³² Ne gäthõ yu jeya xu thõgui njam'bu bim 'bu a n'da bi xocpa rá dá n'da mí xädä

'bũ mím 'bũi. ³³Nu'a ran 'yohũ dí m ma, nu' bũ hin dí fãx Ojã a, hin te sã da 'yot yũ nuĩxte 'bũ, bi 'yẽn'a mí xädã.

³⁴Ne bi t'ẽmp' mahõn'a:

—Nu'i grã dãdits'oqui, janangue'a guí xädã 'bũ gmím 'bũi. Ha go guí xãngahe, bi 'yẽn u.

Ne bi hyõn a thi gue ma zã hin da nu-manho ma mijudíohe bũya.

I xädã yã mbui u 'da

³⁵Nu' bũ mí 'yõ'a ra Jesús gue bi thõn'a thi ra xädã, bi ðini ne bi 'yãnni:

—Ha guí ẽc'yẽi rá ts'ant'ũ Ojã, bi 'yẽmbi.

³⁶Ne bi ðat'a:

—Ma Hmu, to'o a guím ma. Dami xiqui ts'ũ, ga ẽc'yẽi a, bi 'yẽna.

³⁷Ne nu ra Jesús bi 'yẽmp'a:

—Guecã guín nug ya, ne dí yãui ya.

³⁸Ne bi 'yẽmbi:

—Ma Hmu i, dí ẽc'yẽi a ya.

Ne bin ðanyahmu bũ ja rá hmi bũya. ³⁹Ne nu ra Jesús bi 'yẽna:

—Janangue'a dãm 'bũcã ua ja ra ximhäi, gue ga japi dí nequi 'be'a mbẽni n'da ngu n'da. Ne nu'ũ i xädã da nu ran nequi, ne nu'ũ in nu ran nequi din xädã, bi 'yẽna.

⁴⁰Ne nu'ũ 'da yũ fariseo bi 'yõh rãm hman a, bi 'yẽn'ũ:

—Ha necãhe dí xädãhe, bi 'yẽn'ũ.

⁴¹Ne nu ra Jesús bi 'yẽmp'ũ:

—Nu' bũ xquí pãhmbũ gue guí xädãhũ, xtãn zã xtím pun'nahũ 'bũ ne njõn xtã xi ahũ gue ja ni ts'oquihũ bũya. Pẽ guí ẽnsehũ guín nuhũ ran nequi, janangue'a hin dim pun'na ni ts'oquihũ, bi 'yẽn'a ra Jesús.

10

Ran t'uti nangue rá mbã't'i yũ de'yo

¹—Majuãni dí xi ahũ, bi 'yẽn'a ra Jesús, nu'ũ hin dí yãrpũ ja rá goxthi a rá mbã't'i yũ de'yo, ne dí dons pũ ja ra mbã't'i, yũ bẽ u. ²Pẽ nu'ũ dí yãrpũ ja ra goxthi, njuãntho yũ mbãnde'yo u. ³Ne da xocpa a ra mbãngoxthi ne da yut'ambo ra mbãnde'yo bũya. Ne nu'ũ yã de'yo i õrpa rá nde a rá mbãdi ne i õt'a i xifi. Ne i ndõnba yã thuhu nguetho i pã u yã mbeti a. Ne i sixpũ ja yũ 'bot'ei. ⁴Ne nu' bũ mí gũc pũ thi gãtho u yã de'yo, di 'bet'o 'bũ i sits'i, ne nu'ũ yã de'yo i tenni nguetho i pãrpa rá nde 'bũ im mba't'i. ⁵Hingui tenna n'dan'yo n'da ra ja'i, pẽ i 'dagui, nguetho hingui pãrpa rá nde n'dan'yo, bi 'yẽna.

⁶Nu'a ran t'uti bi man'a ra Jesús, pẽ hingui pã u 'be'a nam bõn'a bi si u.

Ra Jesús ra hogambãnde'yo

⁷Janangue'a 'bex bi 'yẽmbi mahõn'a:

—Majuãni dí xi ahũ, nugã drã goxthigã a ra mbã't'i guepũ i 'bah yũ de'yo. ⁸Pẽ gãtho u im bẽni dim 'bet'o zehẽ xinda guecã, ne gue'ũ yũ bẽ u. Pẽ nu'ũ yũ de'yo hingui õrpa yã nde u. ⁹Nugã drã goxthigã, nu'a to'o da yut'i nanguecã, ma zã da ts'imanho bũ. Ne

da bãdi gue rá ngu bũ, janangue i 'yo ne da ðini 'be'a dí zerpa yã mbũi, tengutho ra de'yo i tĩn yũ t'ei.

¹⁰Nu'ũ yũ bẽ ní 'yẽhe dim pẽ ne din hodu ne di ts'onbi gãtho rá 'befi Ojã. Pẽ nugã ná ghe gue dí tĩn ra te n'da ne din ja ra te i juadi xũn ho. ¹¹Nugã drã hogambãnde'yo ne ga 'bẽh ma te gue gan yãn u ma de'yo. ¹²Pẽ nu'ũ 'da yũ mbefi, hõnt'ũ yũn zãbi nde da ðãha, ne him majuãni yũ mbãnde'yo, gue hin yã mbeti u yũ de'yo. Janangue'a nu' bũ in nu ba ẽpũ n'da ra zate, i sopũ yũ de'yo ne i 'dagui. Ne nu ra zate bũya im bẽnt'ũ yũ de'yo ne im maxt'i. ¹³Nu'ũ yũ mbefi i 'dagui nguetho hin'yũ yãn huẽcate nangue yũ de'yo, ne hõnt'ũ yũn zãbi ní hyu yã mbũi.

¹⁴Nugã drã hogambãnde'yo, ne dí pãh ma de'yo ne nu'ũ i pãqui. ¹⁵Tengu thoho dí õt'be ma Ta, i pãqui ne dí pãcã a. Ne ga ungã ma te ngue gan yãn u ma de'yo. ¹⁶I 'bũh mi'da ma de'yo gue hinga guecua i 'bũcua. Ne'ũ jatho gua sigã. Ne da 'yõ 'bũ dá mba't'i. Janangue'a 'darpũ din 'yo gãtho ma de'yo. Ne gãtho ga fãh pãya nguetho hõngdã drã mbãnde'yogã.

¹⁷Emme numanho ma Ta 'be'a ga õt'ã gue ga ungã ma te nangue ma de'yo. Pẽ ga thãmbẽnigã mahõn'a. ¹⁸Xinga n'da ra ja'i da zã da hyogui, pẽ nugã ga unse ma te. Ja ma ts'edi ga uni ne ja ma ts'edi ga thãmbẽni, nguetho gue'a bi xic ma Ta, bi 'yẽn'a ra Jesús.

¹⁹Nangue'a bi man'a ra Jesús, bin hec ma mijudíohe mahõn'a. ²⁰Xũn ngu u bi 'yẽna:

—Nuna 'bũhmi ra zĩthu ne ran gãt'i na. Hanja gní 'yõhmbũ 'be'a man na, bi 'yẽn'ũ 'da.

²¹Pẽ nu'ũ mi'da bi 'yẽna:

—Pẽ hingui jabũ rãm hman a in 'youi ra zĩthu. Ne mfãdi hin'yũ rá ts'edi ra zĩthu da xocpa yã ðã yũ xädã, bi 'yẽn'ũ mi'da.

Him bi hnumanho a ra Jesús

²²Nu yũ pa xũn se bin ja ran ts'ihme bũ Jerusalén ngue ra ðãmpeti bi 'yõt' ma mijudíohe. ²³Nu ra Jesús mi 'yo bũ ja rá ngun'yũ ra ðãnjã ní hu ra Salomón. ²⁴Nu'ũ 'da ma mijudíohe bũya bi mbã'ts'a ra Jesús, ne bi 'yẽmp'a:

—Hanja gní jacthohohe dan 'yãnhde nangue'e, pẽ dami xije njuãntho 'bũ gue'e grã Cristo, bi 'yẽn'ũ.

²⁵Ne nu ra Jesús bi ðat'ũ:

—Ya xtã xi ahũ pẽ hin gã 'yẽc'yẽigahũ. Ne'a ra 'befi dí õt'ã nangue rán t' ẽdi ma Ta, i udi to'ogã. ²⁶Pẽ nu ahũ hin guí ẽc'yẽihũ nguetho him ma de'yo ahũ, tengu xtã xi ahũ. ²⁷Nu'ũ ma de'yo i õmanho ma nde, ne dí pãrpa yã mbũ u ne i tengui. ²⁸Ne dí un ra 'da'yote mazãi u ne njãm'bũ dim 'bedi. Ne njo'o to'o da zã da huã'ts'ũ i o ma 'yẽ. ²⁹Nu a ma Ta bi 'dacã u, man'da nuĩxte a, ne njo'o man'da tengu a. Ne njo'o to da zã da huã'ts'ũ i o rá 'yẽ ma Ta. ³⁰Nugã ne ma Ta n'datho dí com'be, bi 'yẽn'a ra Jesús.

³¹ Bex bi gux yu do mahon'a ena di bat'i ngue da hyo. ³² Pe nu ra Jesus bi 'yemp'u:

—Xun ngu yu 'befi xun ho xtá ut'ahú ngue bi xic ma Ta. Nda'a ní 'befi guín nde gdi baja yu do, bi 'yena.

³³ Ne bi 'yemp'u yu judío:

—Hin nangué yu 'befi xun ho dí ena ga ba ahe, pe nangué hin guí espa Oja gue gá 'yena, n'datho guí cohmi Oja, ne grá ja'i thoho, bi t'emp'a ra Jesús.

³⁴ Nu ra Jesús bi dat'u:

—Ha hinga nt'ot'i bu ja yun t'edi gadín xámbu, gue bi 'yén Oja: “Nu ahú tengu'bu gyú ojahú,” i em bu ja ra t'ohni. ³⁵ Gue bi 'yembi tengu'bu yu oja u bi un rán t'edi Oja. Ne hingui sá dim 'beh rá T'ohni Oja. ³⁶ Pe hanja gni 'yénju hin dín numansugá Oja 'bu dí m mangá, rá Ts'unt'u Ojagá, guécá gue bi huangá ma Ta ne bá pengá ua. ³⁷ Nu'bu hin dí ot'a tengu ot'a ma Ta, hin gui 'yéc'yéigahu 'bu. ³⁸ Pe nu'bu dí ot'a tengu ot'a ma Ta, dami pahmbu ngue hont'a Oja sá i ot'u yu nuixte dí ot'a. Janangué'a da zá gui 'yéc'yéihu gue n'datho ran 'yomf'eni dí com'be ma Ta, bi 'yena.

³⁹ Janangué'a bi 'yena da bent'i mahon'a u ma mijudiohe mí 'bápu. Pe nu ra Jesús bi 'uegue.

⁴⁰ Ne bi mbeng mahon'a bu 'danguadi ra dæthe Jordán, gueru rá mbadi mí ot' ran xixya ra Xuua, ne bim 'bupu 'da yu pa. ⁴¹ Ne xun ngu yu ja'i bá eru 'buh ra Jesús. Ne bi man u:

—Madague'bu nte man t'ot'e nuixte bi 'yot' ra Xuua Nxixya, pegue gátho majuani a bi mam 'bu mí xiju nanguéhna ra Jesús, bi 'yén'u.

⁴² Ne xun ngu u bi mba bu, bi 'yéc'yéi a ra Jesús.

11

Bi du ra Lázaro

¹ Mí 'bupu Betania n'da ran 'yohu in zāman'u, i Lázaro. Ne mí 'buhmbu yoho yun ju, ra María ne ra Marta. ² Ne nuna ra María, guehna bi xispa ra 'yethi rá gua ra Jesús emme yuman'u ne bi 'yonbi nangué yá xtá. Guehna rán ju ra Lázaro na, gue xun u.

³ Janangué'a nu'u yun ju bi mbehna n'da ra nde bu 'buh ra Jesús ne bi 'yemp'a:

—Ma Hmu a'be, xiya 'be'a ga othu ya, xun u a guidí huéqui, bi 'yembi.

⁴ Ne nu'bu mí 'yoh ra Jesús, bi 'yena:

—Nu'a ran u hing ran dæte a pe hont'a gue da hnu rá ts'edi Oja nuixte thoho, necá rá Ts'unt'u Ojagá, bi 'yena.

⁵ Nu ra Jesús emme madi hué'c'a ra Marta ne rá juhue ne'a ra Lázaro. ⁶ Pe nu'bu mí 'yode xun u ra Lázaro, him 'bex bi nde da mba, 'be bi døm' man yopa gueru mí 'buhmbe.

⁷ M'bejua buya bi xije dyu xädigähe a:

—Ga mbähä bu Judea mahon'a, bi 'yénje.

⁸ Pe dá emfe buya:

—Xänbate i, ha gui mba bu mahon'a, nguetho nu ma mijudíohu 'bupu him maya'bu gue nde di bat'a do i, dá emfe.

⁹ Nu ra Jesús bi xije n'da ran t'uti buya:

—Ha hinga gue'a 'de'mayo ora n'da pa. Nu'bu ma pa i 'yo n'da ra ja'i, hin di fet rá gua nguetho in nu hapu i pa. ¹⁰ Pe nu'bu 'yoxui n'da, di fet rá gua nguetho hinguin nu hapu i pa. Nu'a bi ma gue hinganá sön ra ora da du.

¹¹ Ne m'bejua bi 'yénje mahon'a:

—Nu'a ma amigohu ra Lázaro i äha. Ne ga mbähä ga ents'ä a, bi 'yena.

¹² Bex dá embähe a buya:

—Ma Hmu ahe, nu'bu i äha da yam 'bu, dá emfe.

¹³ Pe nu ra Jesús bi ma gue bi du 'bu mí ma i äha. Pe dá bémhbe gue i ätho. ¹⁴ Bexque njuantho bi man ra Jesús:

—Ya bi du ra Lázaro. ¹⁵ Pe nangué ahú, xun ho gue hin dá nugá 'bu mín hyén'na, gue man'da gui 'yéc'yéigahu 'bu guin nuhu 'be'a ga ot'ä ya. Nuya ga mbähä ba nuhu.

¹⁶ Pe nu'a ra Tomás ne i t'embi ra Go, ma mixädihe, bi 'yénje:

—Mbähmahú 'bu, madague'a 'darpu ga tuhu.

Nu ra Jesús di un ra te u xun du

¹⁷ Nu'bu má sómhbe bu ra Jesús buya, ya ná goho pa xí t'ä a ra Lázaro. ¹⁸ Nu bu Betania hinga ya bu Jerusalén, mbe made ora na 'yo. ¹⁹ Janangué'a xun ngu ma mijudiohe bi mba bu rá ngu ra Marta ne ra María gue da hyurpa yá mbui u, nangué'a rá ida bi du. ²⁰ Nu'bu mí 'yoh ra Marta gue ba eru ra Jesús, bi mba ne bin c'at'ui bu 'yu. Pe nu ra María bi gotpu ja rá ngu. ²¹ Ne nu'a ra Marta bi 'yemp'a ra Jesús:

—Ma Hmu i, nu'bu xquím 'buque ua, hin xtán du má ida. ²² Pe madague'bu ya bi du ya, pe dí paçá di 'da'a Oja hont'a go 'be'a gui 'yápi, bi 'yena.

²³ Nu a ra Jesús bi dat'a:

—Nu'a ní ida da ndants' mahon'a, bi 'yena.

²⁴ Nu ra Marta bi 'yena:

—Dí paçá da ndants'a rán zegui ra pa a, ne u gátho xun du, bi 'yena.

²⁵ Ne nu ra Jesús bi 'yemp'a:

—Nugá guécá dadí un ra te u xun du. Nu'a to'o da 'yéc'yéigui, madague'a da du, pe ga japi da ndants'i ne din ja ra 'da'yote mazá.

²⁶ Ne nu'a to'o 'bui nanguécá ne é'c'yéigui, njam'bu da du a. Ha gui é'c'yéi a dí xi i, bi 'yembi.

²⁷ Ne bi 'yemp'a:

—Häha ma Hmu i, dí é'c'yéi gue gue'e grá Cristo, rá Ts'unt'u i Oja, gue'e mí hma gua é'cua ja ra ximhäi, bi 'yena.

Bin zon'a ra Jesús

²⁸ Ne nu 'bũ mí gua'a bin yaui ra Marta a ra Jesús, bi mbeng bũ rá ngu ne bin yaodreui a rá juhue ra María, ne bi xi a:

—Bí 'bãpũ ra xãnbate ne in zon'na i, bi 'yẽna.

²⁹ Ne nu 'bũ mí 'yø a 'be'a bi sifi, bi ndants'a ne bi mba n'dihi guepũ 'bãh ra Jesús. ³⁰ Nu ra Jesús him 'bex bi zøm bũ ja ra hnini, pe bim 'bãtho bũ ndehhini guepũ xín yaui ra Marta. ³¹ Nu ma mijudiohe mí hupũ mbo rá ngu ra María gue i hurpa rá mbũi, nu 'bũ mí nu bi ndants'a ra María ne bi mba n'dihi, bi den'dũ ma mijudiohe bũya, ne bi 'yẽn u: "Masque ní mba ban zom bũ ja ran 'yãgui na."

³² Nu 'bũ mí zøm bũ ra María bũ bí 'bãh ra Jesús, bin danyahmu bũ ja rá gua, ne bi 'yẽmp'ũ:

—Nu 'bũ xquím 'bũque ua, hin xtán du ma jda 'bũ, bi 'yẽna.

³³ Nu 'bũ mín nu ra Jesús gue i zon'a ra María, ne u ma mijudiohe zoni gue'ũ bi denni, bin gaš' pũya ne bi hyundumbũi. ³⁴ Ne nu ra Jesús bi 'yãnni:

—Hapũ bi t'ã a ra Lázaro.

Ne bi t'ẽm bũya:

—Ma Hmu ahe, ga mbãhã gua nu, bi t'ẽmbi.

³⁵ Ne a ra Jesús bin zom bũya. ³⁶ 'Bex bin 'yẽm zehẽ ma mijudiohe bũya:

—Nunũ ya mřadi ẽmmẽ madi huẽc'a, bin 'yẽmp'ũ. ³⁷ Ne nu 'ũ 'da bi 'yẽn'ũ:

—Nuna guehna bi xocua yũ dá ra xãdã. Ha hin xtán zã xti japi hin xtán du ra Lázaro 'bũ.

Nu ra Jesús bi xox'a ra Lázaro bũ ja rán 'yãgui

³⁸ Nu 'bũ mí zøm bũ ja ran 'yãgui ra Jesús, bin ga'ts' mahøn'a. Nu ran 'yãgui n'da ra hyãdo a ne bi juaspa n'da ra xĩndo. ³⁹ Ne nu ra Jesús bi 'yẽmp'ũ:

—Damí 'ueju ts'ũ na ra xĩndo.

Pe nu ra Marta, rán ju a xí du, bi 'yẽmbi:

—Ma Hmu i, masque xãn xã ya nguetho má goho ma pa ya bi du, bi 'yẽna.

⁴⁰ Nu ra Jesús bi 'yẽmp'ũ:

—Pe dí xi i mahøn'a, nu 'bũ gui 'yẽc'yei gue i ja ma ts'edi, guin nu rá ts'edi Ojã nuixte, bi 'yẽmbi.

⁴¹ 'Bex bi mba ma 'ueque ra do bũya. Ne nu ra Jesús bi ndøts'e ne bi 'yẽna:

—Ma Ta i, dadí 'da a ra jamadi, nguetho gá 'yøh ma nde 'bũ má ãp'i'i nanguenhna ra Lázaro. ⁴² Ne dí pađi thocpa thofo guí øh ma nde. Pe nu'a dí xi a ya, ngue dí ndepe da 'yøh ya i 'bãcua ya, n'dahma da 'yẽc'yei gue gue'e bá pengã ua.

⁴³ Ne nu 'bũ mí jua'a bin yaui Ojã bin ya nts'edi:

—Lázaro, bá pøni.

⁴⁴ Ne nu'a xí du bá pøm bũ ja rán 'yãgui bũya, nsøt'e thofo ra 'bøt'e rá 'ye ne rá gua,

ne nu rá ya n'dan'yo ra 'bøt'e mán søt'e. Nu ra Jesús bi 'yẽmp'ũ:

—Xothũ, da zã din 'yo bũya, bi 'yẽn'a ra Jesús.

Ihma da fent'a ra Jesús

⁴⁵ Ne xãn ngu ma mijudiohe ngue xí den'na ra María, bi 'yẽc'yei ra Jesús 'bũ mí nu a bi 'yøt'e. ⁴⁶ Pe nu mí'da bi mba bá xih yũ fariseo 'be'a bi 'yøt' ra Jesús. ⁴⁷ Janangue'a bi man yũ dambãjã ne yũ fariseo ngue 'darpũ dim petihũ u yũ mi ngurpihũ, ne bin 'yẽm zehẽ u:

—'Be'a sã ga øthũ, nguetho nu'a ran 'yohũ i øt'e xãn ngu yãn t'øt'e nuixte. ⁴⁸ Nu 'bũ hin ga hecpahũ, gãtho yũ jã'i da 'yẽmbi yũ ngurpi. Ne nubũya nu yũ romano da zũju ngue da bẽni ya dá tenhdũ man'da ra Hmu, ne hinga hønt'ũ dí tenhdũ u, ne di juarca ma dũxca nijãhũ ne di juaju bũya.

⁴⁹ Ne nu'a n'da í Caifás, ra dambãjã a ra jeya a, bi 'yẽna:

—Hã hin guí pãhmbũ 'be'a da zã ga øthũ ya. ⁵⁰ Hã hin guí pãhmbũ man'da xãn ho 'bũ n'datho da du n'dahma hinga gãtho na nguju ga juahmbũ, bi 'yẽna.

⁵¹ Pe him bi bẽnse a bi ma, pe nangue'a ra dambãjã a ra jeya a, janangue'a bi jap Ojã da ma 'be'a da t'ørpa ra Jesús, gue da du da yãnje dyũ judiohe. ⁵² Pe nu ra Jesús 'bũ mí du, hinga høngdãhe in nde da yãnje, pe ne u gãtho mí'da i 'bũi hønbg go bi zã gãtho na ndoho ra ximhãi, 'darpũ dam 'bũhmbũ a. ⁵³ Ne nangue'a xí man ra Caifás, 'da'angu bi bẽn u gãtho ma ngurpihe bũya. Ne gue'a ra pa bi ma njuãtho da hyo ra Jesús.

⁵⁴ Janangue'a m'bet'o bi 'uetho ts'ũ bũ 'bũh ma ngurpihe, ne bi mba bũ ja rá nyãni n'da ra uãhã, ne dãm 'bũhmbẽ bũ 'da yũ pa bũ ja ra hnini Efraín.

⁵⁵ Ne mí ts'ũtho da zøn ra pa ran dãbaxjua, n'da ra dãnts'ihme bi zãngahe Ojã maya'ũ dyũ judiohe. Janangue'a xãn ngu yũ jã'i 'da'a n'danni bi nets'i bi mba bũ Jerusalén. Nguetho bi sije m'bet'o thofo ga hoc ma jã'ihe bũ, nangue ra dehe. ⁵⁶ Ne nu 'bũ mí zøm bũ ja ra dãnijã u 'da ma mijudiohe, bi hyom bũ a ra Jesús ne bin 'yãn'dũ n'da ngu n'da u:

—'Be'a guím mamhũbũ, ha bã ẽh ra Jesús da nu ram peti ua uague hin'na, bin 'yẽmp'ũ.

⁵⁷ Nu yũ dambãjã ne yũ fariseo bi 'yẽn'ũ:

—Nu 'bũ 'bũi to i pađi hapũ i 'bũi, jatho da ma, n'dahma da zã gam benthe, bi 'yẽmp'ũ yũ jã'i.

12

Pa nsispi ra 'yẽthi rá gua ra Jesús

¹ Di 'beh man 'dato pa din ja ra dãnts'ihme bũ Jerusalén nangue ran dãbaxjua, ne bi mba mahøn'a bũ Betania a ra Jesús, nguepũ rá ngu a ra Lázaro, gue'a xí jap ra Jesús bi dambẽni bũ ja rán 'yãgui ngue xí du. ² Nu 'bũ mín de, nu ra Marta bi 'yørpa n'da ran

ts'ihme ra Jesús. Ne'a ra Lázaro 'darpu bin sihmehu bu ja ra mexa. ³Ne bi mba ra María bu mí huh ra Jesús, bi xispa rá gua made litro ra 'yethi emme yaman'u ne xum hmadi, ne í 'yonba ra 'yethi nangeu rá xtá. Ne gátho ra ngu bi yun'a ra 'yethi. ⁴Ne mí 'buru rá ts'unt'a ra Simón, ra Judas Iscariote a, n'da ma mixádihe a, ne gue'a bi dá a ra Jesús. Ne nu'bu mín nu a bi 'yot'a ra María, bi 'yena:

⁵—Hanja him bi 'bá a ra 'yethi, yu mahuqhi thoho xtín ja rá muui gue xtín t'un yu hyoya, sá bi 'yén a ra Judas.

⁶Ngubu bi man a nguetho bi bē a, ne him majuani di huç yu hyoya. Pe rá 'befi a gue ní mbesca ma mbetihe dyu xádihe ne'a rá mbeti ra Jesús. Ne nzai hác zehē ra mbeti 'bu in nde. ⁷'Bex bi 'yén'a ra Jesús:

—O guidí hecpa na ra xisu, nguetho bi 'yorca a rán sáui da 'yorque, nguetho mí ts'utho ga tu ngue da t'ágagui. Janangue'a mí pēsta'a ra 'yethi na, xti jacá ma ja'í 'bu dá tu. ⁸Pe thocpa thoho gam 'buhmbu yu hyoya, pe nugá hinga thocpa thoho dam 'buhmbu ua, bi 'yén'a ra Jesús.

Ihma da tho ra Lázaro

⁹Nu'bu mí 'yode xun ngu ma mijudíohē, gue 'buru ja rán ngu ra María a ra Jesús, bi mba bá nu, pe hinga hont'a ra Jesús in nde da nu, pe ne'a ra Lázaro gue xí xox ra Jesús bu ja ran 'yágui. ¹⁰Janangue'a nu yu dambája bi bēni ne'a ra Lázaro da hyo. ¹¹Nguetho gue'a ra Lázaro í japi man'da xun ngu bi 'yēc'yei a ra Jesús u ma mijudíohē.

Bi t'ēspa ra Jesús 'bu mí yut'a Jerusalén

¹²Nu'bu mí hyax buya dá mbähmbe ra Jesús bu Jerusalén. Ne nu'bu yu ja'í xun ngu xí zom bu Jerusalén gue in nu ra dämpeti, bi 'yode da mba bu ra Jesús. ¹³Janangue'a bi gax yá xí yu jaxiza ne bi mba bá thapu 'yu. Ne nts'edi bi 'yén'u:

—Nujxte tho rá ts'edi Oja di jap na ma Hmuts'at'abihu dyu israelha, dyu judíohē, bi zocua ya nangeu rá thuhu Oja, bi 'yén u.

¹⁴Nu'a ra Jesús i hux'a n'da ra t'uburu xí djni, tengu mán t'o'ti bu ja rá m hman Oja. ¹⁵Gue mán t'o'ti:

Him man gan suhu ya gyu mēnguhē ua Sión, nguetho ba ēh ni hmuts'at'abihu, da hyux'a n'da ra t'uburu, mí ēn rá t'ohni maya'bu.

¹⁶Pe nuje dyu xádihe him 'bexque dá pähmbe 'be'a nám bōn na bin ja, pe nu'bu mí mbeng mahēts'i ra Jesús dá bēmhbē buya gue guehna bi t'ōrpa ra Jesús gátho mán t'o'ti maya'bu.

¹⁷Nu'bu yu ja'í mí 'buhmbu ra Jesús 'bu mí xox'a ra Lázaro, xí ma gue xí xox'a ra Lázaro. ¹⁸Janangue xun ngu yu ja'í bi mba bá thā a ra Jesús, nguetho bi 'yō a xin ja. ¹⁹Janangue'a nu yu fariseo bin 'yēmzēhe a:

—Nte ts'u ní mbatho 'bu dádi hecpahu yu ja'í. Ha hin guín nuhu ya gátho ra ximhái i tēnnu ra Jesús, bin 'yēmp'u.

I hon ra Jesús u yu mēngu bu Grecia

²⁰Ne nu'u 'da bi mba bu Jerusalén da nu ram peti bu, yu mēngu bu ja ra hái Grecia u. ²¹Ne bin tīmhuu ra Felipe u 'bu mām 'buhmbe bu Jerusalén. Ne nu ra Felipe, ma mixádihe a, ra mēngu bu Betsaida ra xēqui Galilea. Ne nu yu mēngu bu Grecia bi 'yén'u:

—Hague n'yō, dín nde dan yāhe ts'u ra Jesús, bi 'yén'u.

²²Nu'a ra Felipe buya bi xi a ra Andrés, ne nu'u buya bi xi a ra Jesús. ²³Ne nu ra Jesús bi dāt'u:

—Ya mí ts'utho da zōn ra pa dan uixtegá 'bu dá tu, guecá dán ja'igá u ja ra ximhái.

²⁴Majuani dí xi ahu, tengu n'da ra hmudá, nu'bu hin da thupu ja ra hái ngue dim 'beru, hin dín xāndi. Pe nu'bu da thuhu, da zā dín xāndi xun ho. ²⁵Nu'a to'o i su dín unba 'bu da dengui, da mba ma unbi rá te a, pe nu'a hingui su dín unba 'bu da dengui guecua ja ra ximhái, dín ja ra te mazai a. ²⁶Nguetho nu'bu 'bu a n'da in nde dín 'yēhe nanguēcá, jatho da bēni tengu dím bēngá, ne ga com'be ma ts'edi bu mahēts'i buya. Nu'bu 'bu a n'da dín 'yēhe nanguēcá, nu'a ma Ta da numanho a.

Ra Jesús im ma da tho

²⁷—Pe nuya emme tu ma mbui, bi 'yén'a ra Jesús. 'Be'a sá ga xih ma Ta. Ha sá ga āpi dí 'uegá 'be'a dín jacá ya. Pe hingui sá, nguetho gue'a bá ēcá ngue gan nu'a i jatho gan nugá ya, bi 'yén'a ra Jesús.

²⁸Ne nubuya bin yāui rá Ta:

—Ma Ta a i, dami jaqui gan nugá hont'a go nda'a dí t'ēs'i i, bi 'yēmbi.

'Bexque bi t'ō'a n'da ra nde bu mahēts'i, bi 'yēna:

—Pe ya dí ja'í guín nu, ne guín nu mahōn'a, bi 'yēna.

²⁹Ne nu'bu yu ja'í mí 'bähmbu bu, bi 'yōh rá nde Oja ne bi 'yén'u da:

—Bin gāni.

Ne nu'bu mí'da:

—Masque n'da rá m 'behni Oja mahēts'i bi zofo, bi 'yén u.

³⁰Pe nu'a ra Jesús bi 'yēmp'u:

—Nu'a ra nde gá 'yōhmbu, nts'edi bi zocá Oja, hin nangeu ga paçá bi 'yōh ma nde, pe gueru gui pähmbu ya i ōh ma ndegá a.

³¹Nuya mí ts'utho ga ōt'a a dí fādi nda'u da mba ma unbi, ne nda'u hin da mba ma unbi. Ne mí ts'utho ga tap ra zjthu, in ts'ut'abi ua ja ra ximhái a, ne da ts'ānba ya da t'erbu ja ran unbi. ³²Nu'bu dá cuat'ā bu ja ra pont'i, gue'a dá zohn'du gátho yá mbui yu ja'í ga xifi dí dác yá mbui gan yān'u, bi 'yén'a ra Jesús.

³³ Ne guehna mi man na, ngue mi ndepe xtám bah yu ja'i 'be'a nín däte dí tho a. ³⁴ Ne nu yu ja'i baya bi dät'a:

—Nugáhe ya dá ðhmbe im mam bu ja rán t'edi Ojã, i 'bui mazãi a ra Cristo. Ne guí ñnse jatho gui tu bu ja ra pont'i, gán ja'i ua ja ra ximhäi. To'o e ngue guí ñnse gán ja'i ua ja ra ximhäi. Masque hinga gue'e gra Cristo 'bu.

³⁵ Nu ra Jesús 'bex bi 'yemp'u:

—Him min ngu yu pa ga xän'nahü ya, ngue drán nequigã. Nde'bu gan 'yohü bu ja ran nequi ya, ne hin da zü ahü ra 'bexui. Nguetho nu'a to'o i 'yo bu ja ra 'bexui hinguí paði harü i 'yo. ³⁶ Dami hyámhbü ran nequi ya, janya i ja ya, ne din ja ran nequi ni mbüihü baya, bi 'yemp'u.

Ne nu'bu mí jua a bi man ra Jesús bi mba, bin 'yãñse.

Hinguin nde da 'yec'yei u ma mijudiohe

³⁷ Pe guexta'a him bi 'yec'yei xän ngu ma mijudiohe, madague'a xän ngu yan t'ot'e nuixte bi nu bi 'yot' ra Jesús. ³⁸ Pëgue bin ja tengu thoho bi man ra pöngahyã Isaiás 'bu mí ma 'be'a din ja, bi 'yena:

Ma Hmu i, to'o maha bi 'yec'yei a dá mamhbe

ne to'o bi bã 'bu gmí 'yuh ni ts'edi, bi 'yena.

³⁹ Him bi zã bi 'yec'yei u 'da nguetho nu'bu him mín nde u, bi mba njapi tengu bi man ra Isaiás 'bu mí ma mahøn'a:

⁴⁰ Nu'a Ojã bi gomba yú dá u ne bi mep yú mbüi u,

gue din ja tengu'bu din xädã,

ne hin din ja yän 'yomfëni yú mbüi,

ne hin da zã di päh yú mbüi gue xti punba Ojã u, bi 'yën a ra Isaiás.

⁴¹ Guehna bi man ra Isaiás 'bu mí 'yut Ojã din ja rá ts'edi nuixte ra Cristo, ne bi mam baya 'be'a da 'yot'a ra Cristo.

⁴² Pe xän ngu ma ngurpihe mim bense ngue ec'yei ra Jesús. Pe him bi ma gue ec'yei u, nguetho i su xtã hyøn a thi yu fariseo bu ja yú nijã, gue má zã da zan'u. ⁴³ Nguetho man'da bi bënë 'be'a da man yú mijã'ihü, gue da 'yëmbi xän ho u, xinda gue'bu go xtã 'yemp Ojã xän ho u.

Dí mba ma juãñbi n'da u yám hman ra Jesús

⁴⁴ Pe nu ra Jesús nts'edi bi ma:

—Nu'a to'o i ec'yeigui, i ec'yei a bá pengui.

⁴⁵ Nguetho nu'u to'o i paqui, i pa a bá pengã.

⁴⁶ Nu'a bá ecã gue ga yorba yú mbüi u 'bücua ja ra ximhäi. Nu'a to'o da dengui hin din 'yo bu ja ra 'bexui a. ⁴⁷ Nu'a to'o da 'yoh mam hmanã ne hinguí ec'yei, pe hinga guecã ga juãnbã a, nguetho hin ná ecã ga ot' ran juãnbate, pe ná ecã ua gan yan u 'bücua ja ra ximhäi. ⁴⁸ Nu'a to'o hin da 'yec'yeigui ne hin da 'yö a dí m mangã ya, nu'a mam hma dá mangã ya, gue'a dí juãnbã u 'bu rán zegui ra pa. ⁴⁹ Nguetho him mam hmanse a dá ma,

pe nu'a ra Ta gue bá pengã bi xiqui 'be'a dá mangã ne 'bepü ná xänba yu ja'i. ⁵⁰ Ne dí paçã da dñn ra te mazãi u to'o da hyãñ rãm hma ma Ta. Ne gue'a i xicã a ne dí mangã a baya, bi 'yën'a ra Jesús.

13

Ra Jesús bi xüguaba yú xädi

¹ Nu'bu mi ts'utho da mbüh ra dämpeti nangué ran dabaxjua, ne mí pah ra Jesús ya mi ts'utho da zøn ra ora da bõngua ja ra ximhäi, da mbeng bu bí 'büh rá Ta. Ne gãtho yu pa mí 'bücua, midí huéc'u to gãtho bi 'yec'yei a, ne nuya man'da di huéc'u di huéqui.

² Ne nu'bu mán sihmehe ra Jesús 'bu bin de, nu'a ra zithu baya bi bënba ra Judas rá ts'ant'u ra Simón Iscariote gue di dá a ra Jesús. ³ Nu ra Jesús i paði bi nexpu 'büh rá Ta ne da mbeng bu mahøn'a, ne i paði gue rá Ta bi unni gãtho 'be'a i ja gue di manda zehé.

⁴ Pe guehna bin 'yehé nanguécãhe. Nguetho bi ndants' 'bu mín sihme ne bi mbø'a n'da rá pahni, in nde nte di hëni. Ne bi dut' rá foho n'da ran thu'ye. ⁵ Ne nu'bu mí xit' ra dehe ra ximbo, bi d'u mi bi mberca ma guahe ne bi dugahe nangué'a ran thu'ye mim bongui bu rá foho.

⁶ Ne nu'bu mí zøm bu huh ra Simón Pedro, nu ra Pedro bi 'yemp'a baya:

—Ma Hmu i, ha gui perca ma gua, bi 'yena.

⁷ Nu ra Jesús bi dät'i ne bi 'yëmbi:

—Majuãni hinguí sã gui pah ya 'be'a nam bøn'a dí øt'ã, pe m'bejua da zã gui paði, bi 'yëmbi.

⁸ Nu ra Pedro xø bi 'yemp'a:

—Njãm'bu dan uni gui perca ma gua.

Pe nu ra Jesús bi dät'a:

—Nu'bu hin ga pe't'ã ni gua, nte man jaii 'bu, bi 'yena.

⁹ Nu ra Simón Pedro baya bi 'yemp'a:

—Ma Hmu i, hinga hont'a ma gua 'bu, ne'a ma 'ye ne'a ma ya, bi 'yëmbi.

¹⁰ Nu ra Jesús bi 'yemp'a:

—Pe ya ma zã bi bo ahü nangué ni ts'oquihü, nguetho nu'a to'o bin hi ya bi bo rá ja'i. Pe hont'u ni guahü zã da 'be't'e ngue pärpü yu fonthäi harü guí 'yohü. Pe nu n'da ahü him bin hi, bi 'yena.

¹¹ Ngubü bi ma nguetho bi baði i hupü a di dá a. Janangué'a bi ma hinga gãtho dán hihe.

¹² Nu'bu mí jua a bi xüguagahe, bi hye mahøn'a rá pahni ne bin säya. Bi 'yëñje baya:

—Ha guí pahmbü 'be'a nam bøn'a dá øt'ahü ya. ¹³ Nu ahü guí ëñjü drã xänbategã ne guí ëñjü drã Hmugã. Xän ho guím mamhbu nguetho gue'a dí øt'ã a. ¹⁴ Dã pe't'ã ni guahü, guecã ni xänbateju ne ni Hmuju. Janangué'a ne ahü gam perpa ni guahü n'da ngu n'da ahü, ngue gui 'yøthü gui cohmbü häi ne 'da gdám fãxtahü. ¹⁵ Nuya dá ut'ahü 'be'a guí

'yõthũ nguetho dín nde ahũ gui 'yõthũ tengu dá òt'ahũ. ¹⁶ Majuãni dí xi ahũ, man'da nuixte n'da ra Hmu xinda gue'ũ yá mbefi, man'da nuixte a i pẽhnate xinda gue'a ram 'bẽhni. ¹⁷ Nu'buũ gui pãhmbũ a díim mangã ya ne thocpa thoho gui 'yõthũ a, gan johyahũ nangue Ojã 'bũ.

¹⁸ Pẽ hín díim mangã gãtho ahũ da zã gan johyahũ nangue Ojã, nguetho dí pãt'a a ni mbũihũ n'da ngu n'da ahũ gue dá huan'nahũ. Pẽ guehma dá huahni gãtho ahũ, n'dahma din ja 'be'a bi man rá t'ohni Ojã ngue bi 'yẽna: "Nu'a n'da dí sihmẽ'be, gue'a di dãgã a." ¹⁹ M'bet'ò dí xi ahũ 'be'a da t'õrcã, janangue'a da zã gui thoqui gui 'yẽc'yẽigahũ gue drã Cristogã 'bũ ya bin ja. ²⁰ Majuãni dí xi ahũ, nu'a to'ò da 'yõmanho a im man a n'da mam 'bẽhnigã, i simanhogã a ne i simanho a bá pẽngã, bi 'yẽnje.

Ra Jesús i pãdi di dã a ra Judas

²¹ Nu'buũ mí jua a bi man ra Jesús, bi du rá mbũi, ne bi xije mahõn'a:

—Majuãni dí xi ahũ, i 'bũ a n'da ahũ di dãgã, bi 'yẽnje.

²² Nugãhe bũya dyũ xãdigãhe, dán hyẽthe n'da ngu n'daje ne dán 'yãnhde: "To'ogahũ di dá 'bũ," dán 'yẽmfe. ²³ Nẽ nugã 'darpũ mí hu'be ra Jesús nguetho ẽmmẽ midí huẽgã. ²⁴ Nu ra Simón Pedro bũya bi uãnga rá 'yẽ, ndeque ga ãnni nda'a di dá a. ²⁵ Nugã bũya gue 'darpũ mí hu'be ra Jesús, dá ãnni:

—Ma Hmu i, to'ò a guím ma, dá ẽmbi.

²⁶ Bi 'yẽngã a ra Jesús bũya:

—Nu'a ga cãrpa a ra hmẽ ra tũhũ gue ga unni, gue'a di dãgã a, bi 'yẽngã a bũya.

Nẽ 'bex bi un'na ra hmẽ a ra Judas Iscariote rá ts'unt'ũ ra Simón. ²⁷ Nẽ nu'buũ mí zi ra hmẽ, 'bex bi yũt' ra zĩthu rá mbũi. Nẽ nu ra Jesús bi 'yẽmbi:

—Nu'a guí nde gui 'yõt'e dami 'yõt'a n'dihi ya, bi 'yẽna.

²⁸ Nẽ xĩnga n'dagãhe mí huhmbe bũ ja ra mœxa gue dá pãhmbẽ 'be'a nám bõn a bi xifi. ²⁹ Pẽ 'dagãhe díim bẽmhbe gue gue'a bi xih ra Judas da mba da dãi 'be'a ga homhbe 'bũ bin ja ra dãnts'ihme. Nẽ nu mí'da gãhe díim bẽmhbe gue bi xih ra Judas da mba di unni ts'ũ ra mbeti yũ hoyoã, nguetho mí hã ra buxa i o ma mbetihe. ³⁰ Nẽ nu'buũ ya xĩ zi ra hmẽ, 'bex bi mba n'dihi. Ya bin xui bũya.

Ra 'da'yont'ẽdi

³¹ Nu'buũ ya xĩ mba ra Judas, nu ra Jesús bi 'yẽngãhe:

—Nuya di nẽqui dan uixtegã guecã dán jã'igã ua ja ra ximhãi. Nẽ nu'a ga òt'ã ya, gue'a man'da dí nẽqui gue xũn hotho Ojã.

³² Ga udi nuixte xũn hotho Ojã, ne nu Ojã da 'yudi gue nuixte xũn hogã guecã ngue dán jã'i ua ja ra ximhãi. Nẽ mí ts'ũtho ya din ja a díim mangã. ³³ Ma zũ t'ũhni ahũ, man'da zũ ora dam 'bũhmbũ ya. Nẽ m'bejua

guim bẽnjũ. Nẽ ga xi ahũ ya tengu dá xi ẽ ma ngũrpihũ, hingui sã 'darbũ ga mbãhã hapũ ga mbagã. ³⁴ Nuya ga xi ahũ n'da ran t'ẽdí ma'da'yo, gue 'da xtĩn huẽctahũ n'da ngu n'da ahũ. Tengu thoho bũ dá huẽc'ahũ, ngubũ gan 'yõrpahũ n'da ngu n'da ahũ. ³⁵ Nangue 'da gđín huẽctahũ n'da ngu n'da ahũ, gãtho yũ jã'i da bãdi guí tengahũ, bi 'yẽnje.

Ra Jesús i pãdi din cõn'a ra Pedro

³⁶ Nu ra Simón Pedro bi 'yẽmp'a:

—Ma Hmu i, hapũ gui mba.

Nu ra Jesús bi dãt'a:

—Hingui sã 'bex gui tengã ya hapũ ga mba. Pẽ m'bejua da zã gui mba bũ ga mbagã.

³⁷ Janangue'a nu ra Pedro bi 'yẽmp'a:

—Hanja hingui sã 'darpũ ga mbẽ ya, madague'a nẽcã da thogã nangue'a ga tẽn'ni i, bi 'yẽna.

³⁸ Nu ra Jesús bi dãt'a:

—Ha majuãni gui tẽngui madague'bũ da tho i, nguetho ná hyundi xquí cõng 'bũ bi mbah ra tamfõ, bi 'yẽmbi.

14

Ra Jesús ra 'yu ní zõm bũ bí 'bũh rá Ta

¹ —Pẽ o di tu ni mbũihũ. Guí ẽc'yẽihũ Ojã janangue'a nẽcã dami 'yẽc'yẽigahũ. ² Nubũ rá ngu ma Ta bí ja bũ xũn ngu yũ ngu mahotho. Nu'buũ hin te di ja bũ, xcã xi ahũ 'bũ. Pẽgue i ja bũ, janangue'a nu'buũ dá mbagã gua hoc'ahũ hapũ dam 'bũhmbũ. ³ Nẽ nu'buũ dá mbagã ba hoc'ahũ bũ dam 'bũhmbũ, ne ba pẽngã mahõn'a ga six ahũ bũ ngue 'darpũ dam 'bũhmbũ bũya. ⁴ Nubũ ga mbagã guí pãhmbũ ne guí pãhmbũ ra 'yu, bi 'yẽnje.

⁵ Pẽ nu'a ra Tomás bi 'yẽmp'a:

—Ma Hmu i, hin dí pãhmbẽ hapũ gui mba, xĩn dí pãhmbẽ a ra 'yu, bi 'yẽna.

⁶ Nu ra Jesús bi 'yẽmp'a:

—Nugã drã 'yugã ne guecã ní fã a majuãni ne dadi ungã ra 'da'yote mazãi. Njon da zã da zõm bũ 'bũh ma Ta hinda hõnt'bu da 'yẽc'yẽigui. ⁷ Nu'buũ majuãni xquí pajũ nẽ'a ma Ta xquí pãhmbũ 'bũ. Pẽ ja gã pãhmbũ ya nguetho ya guín nuhũ a ya, bi 'yẽnje.

⁸ Pẽ nu ra Felipe bi 'yẽmp'a:

—Ma Hmu i, pẽ hin dín nuhe a ni Ta, dami jaje gan nuhe ne nte ga 'bẽhmbẽ, bi 'yẽna.

⁹ Nu ra Jesús bi dãt'a:

—Ha guexta'a hin guí pãqui ne nya'a tho xtãm 'bũhmbũ. Nu'a to'ò xũn ngui, ya xũn nu ma Ta. Hanja gni 'yẽngui: "Yurcahe ni Ta." ¹⁰ Ha hin guí ẽc'yẽi gue n'datho dí com'be ma Ta. Nu'ũ yũm hma dí xi ahũ him mam hmansẽgã ẽ, pẽ yũm hman a ma Ta i 'bũcua ja ma mbãigã, ne gue'a di jacã ga òt'ã a dí òt'ã. ¹¹ Dami 'yẽc'yẽigahũ gue n'datho dí com'be ma Ta. Pẽ nu'buũ xũn hẽi guí pãhmbũ, dami pãhmbũ gue hõnt'a Ojã sã i òt'ũ yũ nuixte dí òt'ã. Janangue'a da zã

gui 'yεc'yεih_u gue n'dat'a dí com'be ma Ta. ¹² Majuani dí xi ah_u, nu'bu_u gui 'yεc'yεigah_u, nu ra 'be'fi dí øt'ä, ne ah_u da zä gui 'yøth_u 'bu. Ne man'da nuixte y_u 'be'fi da zä gui 'yøth_u nguetho ga mba bu bí 'buh ma Ta. ¹³ Nguetho hønt'a go 'be'a gui 'yähmbu 'bu 'da angu dímb_u b_u ga øt'ä, janangue'a da t'εspa ma Ta nangue a ga øt'ä, rá Ts'unt'ugä a. ¹⁴ Hønt'a go 'be'a gui 'yäqui 'bu n'dat'a dímb_u b_u ga øt'ä.

Ra Jesús bi maba penpa rá Hogandähi Ojä

¹⁵ Ne man'da bi man ra Jesús, bi 'yεna:
—Nu'bu_u majuani høngdä guín numanhoju, dami pes'h_u 'be'a gätho dí xi ah_u. ¹⁶ Ne ga äp ma Ta ba pen'nah_u man'da nim fäts'ih_u da mbäx ah_u tengu dá øt'ah_u, ne gam 'buhmbu mazäi a buya. ¹⁷ Gue'a rá Hogandähi Ojä a, ne di ja ah_u gui pähmbu a majuani. Pe nu'ü di ho ra ximhäi hin da zä da zini, nguetho hin'y_u 'be'a dí b_u a, xingui pädi 'be'a rá 'be'fi a. Pe nu ah_u gui pähmbu a nguetho dí 'buhmbu a, ne da zøn ra pa din zäm bu mbo ni mbuüh_u. ¹⁸ Hin gan jah_u tengu y_u hyoya t'uhni 'bu dá mbagä, nguetho ba pengä dam 'bucä bu mbo ni mbuüh_u. ¹⁹ Mi ts'ütho ya him man da nuc'ü di ho ra ximhäi. Pe nu ah_u da zä guín nuju nangue ni mbuüh_u, ne zäi gam 'buhmbu nguetho zäi dí 'bucä. ²⁰ Ne nu a ra pa da zøh rá Hogandähi Ojä, da zä gui pähmbu gue dam 'bup_u mbo ni mbuüh_u, ne gam 'buhmbu bu ja ma mbuigä buya. Ne da zä gui pähmbu dí 'bu nangue ma Ta. ²¹ Hønt'a go to'o i øt' man t'εdigä ne pe'ts'a mam hmangä, gue'a majuani høngdä i numanhogä a. Ne nu'a ma Ta necä ga huεc'be a, ne ga japi da badi xøn ho ma ts'edi, bi 'yεnje.

²² Nu'a ra Judas, pe hinga gue'a ra Judas Iscariote, bi 'yän'na buya:

—Haguen ja høngdähe gui jaje ga pähmbe xøn ho ni ts'edi, ne hin'na ü di ho ra ximhäi, bi 'yεna.

²³ Nu ra Jesús bi dät'a:

—Nu'bu i 'bu a n'da ah_u majuani høngdä i numanhogui, da mbesca mam hmangä a 'bu. Ne di huεc'a ma Ta buya, ne ba ε'be, ne dan zäm'be bu mbo rá mbui a. ²⁴ Pe nu'a to'o hingui numanhogui, hingui pe'ts' mam hmangä a. Ne nu'a mam hmangä, him mam hmangägä pe räm hma ma Ta gue'a bá pengä ua, bi 'yεna.

²⁵ Ne xø bi 'yεna:

—Nuya yäm hma dá xi ah_u gätho y_u pa däm 'buhmbu ua ja ra ximhäi. ²⁶ Pe nu'a nim fäts'ih_u rá Hogandähi Ojä gue ba penh'nah_u ma Ta, tengu'bu da guεcsegä a, nu'a di be'n'nah_u yäm hma xtä xi ah_u, ne da xän'nah_u 'be'a gätho mi'da.

²⁷ Dadín 'yεhmbu ya, dami hyämhu ran t'unni ngue ran johya dadí 'da ah_u ya, ne thocpa thoho din ja ah_u. Hinguin ja tengu rán johya ra ximhäi. O di tu ni mbuüh_u

ne hin din su ni mbuüh_u. ²⁸ Ne nu'bu majuani guín numanhoju, din johya ni mbuüh_u nanguehna dí xi ah_u: “Ga mba bu bí 'buh ma Ta.” Ne man'da ja rá ts'edi xinda guεcä. ²⁹ Nugä xtä xi ah_u 'be'a gätho din ja guεp_u da zä man'da gui 'yεc'yεigah_u 'bu ya bin ja.

³⁰ Nuya him ma nya'a dan yäh_u ya, nguetho ba ep_u rá ngurpi ra ximhäi. Pe njäm'bu bi dæcpä a, janangue hin'y_u rá ts'edi da dæcpä a ya. ³¹ Pe jatho ga øt'ä a ma 'be'fi ga øt'ä ya, n'dahma da b_u 'bucua ja ra ximhäi hønt'a ma Ta din numanhogä, ne zäi dí øt'ä i xiqui. Janangue'a ga ndanshu ya ga mbähä, bi 'yεnje ra Jesús.

15

Rá za ra uva majuani ne'ü yä 'yε

¹ Nu ra Jesús bi 'yεna:

—Nugä drä za majuani, ngue i züh yän dät'o. Ne nu'a ma Ta di jamansu a. ² Ne nu'ü yä 'yε hingui ja yän dät'o, nu'a ma Ta da hyεqui, ne da mbøgue. Pe nu'ü y_u 'yε i ja yän dät'o, di hoqui gue din ja mi'da yän dät'o. ³ Nu'ah_u ya mahoqui ah_u nangue mam hmangä dá xi ah_u. ⁴ Dami thoju ngue thocpa thoho dam 'buhmbu. Nguetho hingui sä gui 'yøth_u rá 'be'fi Ojä 'bu hin gui thoqui gui hyämhu ma tegä, tengu n'da rá 'yε ra za hingui sä din jase yän dät'o 'bu hin da nexp_u rá te a rá za.

⁵ Nugä tengu'bu drä za, nu ah_u tengu'bu yä 'yε ah_u ra za i züh yän dät'o. Nu'a to'o da guat'i nanguecä, da hyanga ma ts'edi ne din züdi xøn ngu yän dät'o. Pe nu'a hin da guat'i nanguecä nte din ja. ⁶ Nu a to'o da hyεgä din ja tengu n'da ra 'yeza 'bu bi dæse, da 'yot'i, da mba ma bant'i ne i pa ma peti da t'up_u ja ra sibi.

⁷ Nu'bu gui thoqui gui cuath_u nanguecä ne'bu din zäm bu ja ni mbuüh_u mam hmangä, dami 'yähmbu 'be'a guín nde gui 'yähmbu ne din ja buya. ⁸ Ne nu'bu din ja xøn ngu nin dät'oh_u, gue'a dí 'yu a rá nuixte ma Tah_u a, ne gue'a dí fädi majuani ma 'yεc'yεi ah_u a. ⁹ Tengu thoho bu ni huεgä ma Ta, ngub_u na huεc'ah_u. Dami thoqui guín ndeh_u man huεcate. ¹⁰ Nu'bu gui pesp_u ni mbuüh_u gätho dí xi ah_u ne gui 'yøth_u a, da zä thocpa thoho gui pähmbu man huεcate 'bu. Tengu bu na pe'ts'ä räm hma ma Ta, janangue'a thocpa thoho dí päh rän huεcate.

¹¹ Gätho ya dí xi ah_u n'dahma ga comhbu a man johyagä, ne da yup_u ni mbuüh_u ne da bonts' thoho buya. ¹² Nu'a man t'εdi dí xi ah_u, gan huεju n'da ngu n'da ah_u, tengu bu na huεc'ah_u. ¹³ Nu'a ran huεcate man'da xøn ho, gue di un rá te n'da nangue ü yä amigo da yäni. ¹⁴ Nu ah_u ma amigo ah_u 'bu guí øth_u 'be'a gätho dí xi ah_u. ¹⁵ Him ma xi ah_u ma 'yεhe ah_u, nguetho nu a ra 'yεhe hingui pädi 'be'a i øt' rá hmu. Pe nuya dí xi ah_u ma

amigo ahu, nguetho ya dá xi ahu gátho bi xicá ma Ta. ¹⁶ Nu'ahu hin gá huangahu, pe go dá huan'nahu ne dá sän'nahu din zäh nin dát'ohu, nangue gui 'yóthü ma 'bëfigá ne da hyát' mazai. Janangue'a hont'a go 'be'a gui 'yáhmü ma Ta nangue n'dat'a dim bëmhü, din ja büya. ¹⁷ Nuna man t'ëdigá dí xi ahu, gan huëjü n'da ngu n'da ahu.

Nu ra ximhäi di ucpa ra Jesús ne'u i tenni

¹⁸ Ne xö bi 'yë'n'a ra Jesús:

—Nu'bu di uc'ahu ü di ho ra ximhäi, dami pähmü m'bet'o thocho bi ugá. ¹⁹ Nu'bu da 'da angu gui óthü ü di ho ra ximhäi, nu'ü da numanho ahu ü 'bu. Pe hin gui óthü tengu ót'ü nguetho dá huan'nahu. Janangue'a di uc'ahu ya. ²⁰ Pe guim bëmhü a ram hma dá xi ahu: “Pe man'da rán säui da hnumanho n'da ra Hmu xinda gue'ü yú mbëfi.” Ne nugá hingui hnumanhogui, janangue'a ha ma gue'adahü, da hnumanho ahu. Ne him bi t'ömanho a dá ma, janangue'a ngutho hin da t'ömanho a guim mamhü. ²¹ Ne din ja bü da t'ót'ahu nangue gui tengahu. Nguetho nu'ü di ho ra ximhäi hingui pä a bá pengä.

²² Nu'bu hin xcá söcá ua gue xcá zofo, hin xtám bëdi gue ja yú ts'oqui 'bu. Pe nuya hingui sä da gön yú ts'oqui 'ya. ²³ Nu'a to i pöñ rá cue nanguécá, ne a ma Ta i numan'ü. ²⁴ Nu'bu hin xcá ót' yün t'ót'e njo'o sä da 'yót'e, hin xtám bëdi gue ja yú ts'oqui 'bu. Pe nuya ya bi nu man t'ót'e nuixte. Pe bi cuethohogá ü. Pe nu'ü bi ugá gue'a ma Ta bi ep'ü. ²⁵ Pe gue'a män t'ót'i bü ja rán t'ëdí Ojä maya'bu, bi 'yëna: “Din ja ra cue nanguécá, pe hin'yü 'be'a dín cue ü,” mí ën ra t'ohni zai din xá ü.

²⁶ Pegue ga xicá ma Ta ba pen'nahu rá Hogandähi, ne da mbäx ahu di ja ahu gui pähmü a majuani ne da xi ahu nanguécá. ²⁷ Ne ahu da zä guim mamhü majuani nanguécá, nguetho gátho yü pa xtám'bahmbü gue'bu go má täm' ra 'bëfi ne guehya, bi 'yë'n'a ra Jesús.

16

¹ Ne man'da bi man ra Jesús bi 'yëna:

—Guehya dí xi ahu n'dahma hin gui hycagahu 'bü gá nuhu yün ünbi. ² Nguetho da hyön ahu thi bü ja yú nijá ma mijudíohü, ne da zön ra pa da hyo ahu ne da bëni gue'a ní 'yörpa rá 'bëfi Ojä a. ³ Ne din ja bü da 'yót'ahu, nguetho him bi bëcá, xinga gue'a ma Ta. ⁴ Pe nuna dí xi ahu, janangue'a nu'bu bin ja, guim bëmhü büya gue gue'a xtá xi ahu. Ne nuna dí xi ahu ya, hin dá xi ahu mám'bet'o, nguetho hin ní zön ra ora ga mba.

Nu rá 'bëfi rá Hogandähi Ojä

⁵—Nuya ga mbagá bü bí 'bü a bá pengä. Ne xinga n'da ahu gui ängahu ya hapü ga mbagá. ⁶ Nguetho i tu ni mbüihü ngue dá xi ahu ga mbagá. ⁷ Pe guehma majuani dí xi ahu,

man'da xün ho nangue ahu ngue ga mbagá. Nguetho nu'bu hin ga mbagá, hin da zä ba ëh nim fäts'ihü 'bü. Pe nu'bu dá mbagá, ba pen'nahu nim fäts'ihü gue rá Hogandähi Ojä. ⁸ Ne nu'bu bi zöcuaja ra ximhäi rá Hogandähi Ojä, di jap yü jä'i ua ja ra ximhäi da bëdi i ja yú ts'oqui, ne di japi da bëdi drá 'yugá nangue ran ho, ne di japi da bëdi din ja rá muui ran ts'o. ⁹ Nu rá Hogandähi Ojä di bënba yü jä'i gue i jatho yú ts'oqui nguetho him bi xiqui gan yänba yú te. ¹⁰ Ne di bënba yü jä'i gue drá 'yugá nangue ran ho. Da fädi nguetho ga thambëni ne da zingá ma Ta bü bí 'bü, ne hin da hnugá ua ja ra ximhäi. ¹¹ Ne nu rá Hogandähi Ojä di bënba yü jä'i ngue din ja ran ünbi rá muui ran ts'o, nguetho da ts'änba rá muui a rá 'bëfi ra züthu gue nu'a rá ngrüpi ra ximhäi.

¹² Guexta'a i jagá xün ngu dín nde ga xi ahu, pe hin gui hyáthü gui 'yöhmü mi'da 'bü ga xi ahu. ¹³ Pe nu'bu bi zöcuaja rá Hogandähi Ojä, da xän'nahu gátho a majuani. Ne nte da manse nangue, pe hont'a 'be'a da xi Ojä, gue'a da xi ahu a. Ne da xän'nahu 'berü gdí 'yóthü rá 'bëfi Ojä, ne da xi ahu 'be'a gátho man'da din ja. ¹⁴ Ne di japi da fädi i ja ma ts'ëdi xün ho, nguetho ga un mam hma da xän'nahu nanguécá. ¹⁵ Nu'a nam böni n'dat'a ra ts'ëdi i jac'be ma Ta, janangue'a dá xi ahu, ga un mam hma da xän'nahu nanguécá.

Ni dumbüihü dim pommi ran johya

¹⁶ —Ne hin guin nuju man'da pa o gue manyopa, pe sä guin nuju mahön'a mi'da yü pa, ne m'bejua ga mba bü bí 'büh ma Ta, bi 'yëna.

¹⁷ Bex bin 'yän'dü 'da ma mixädihe:

—'Be'a ní mba bi ma, ne ëna: “Hin guin nuju man'da pa o gue manyopa, pe sä guin nuju mahön'a 'da yü pa, ne m'bejua ga mba bü bí 'büh ma Ta,” bi 'yënjü. ¹⁸ 'Be'a ní mba gue bi xijü na, 'be'a da 'yót'e 'da yü pa. Hingui sä ga pähmü 'be'a man na, bin 'yëmzche ma mixädihe.

¹⁹ Nu ra Jesús mi pädi 'be'a nde da 'yänni, gue 'be'a nam bö'n'a xí man a, ne bi 'yënje:

—Ha gadín 'yänzchehü 'be'a nám bö'n'a däm mangá 'bü má xi ahu: “Hin guin nuju man'dapa o manyopa, pe sä guin nuju mahön'a mi'da yü pa,” gue dá ëngä. ²⁰ Majuani dí xi ahu, da du ni mbüihü ne gan zömhü. Pe nu'ü yü jä'i i ten ra ximhäi din johya ü. Pe m'bejua büya nu ni dumbüihü dim pommi ran johya. ²¹ Tengu n'da ra xisu 'bü bi zön ra ora dim 'büh rá t'ühni, i tu rá mbüi nguetho in nu ran ünbi, pe m'bejua din johya 'bü bim 'büh rá t'ühni büya, ne him mam bën a ran ünbi mín nu. ²² Ne ngutho ahu i tu ni mbüihü ya. Pe gan nu ahu mahön'a ne da hyu ni mbüihü, ne njon da zä da hyäc'a nin johyahu büya.

²³ Ne nu'bu bi zøn ra ora a dím mangá ya, nte gui 'yängahu. Pe majuani di xi ahü, hont'a go 'be'a gui 'yáfu ma Ta 'bu 'dat'a dím bëmhbü, ne din ja buya. ²⁴ Nte ganá áfu ma Ta nange ma thuhugá, pe nuya dami 'yáfu ya ne din ja ahü, janangue'a da yuh ni mbühü ran johya.

Nu ra Jesucristo bi 'berpa rá ts'edi ra ximhäi

²⁵ —Nuya yam hma dá xi ahü, yan t'uti ü, bi 'yen'a ra Jesús. Pe da zøn ra ora hin ga xi ahü mi'da yan t'uti, pe njuantho ga xi ahü xün ho nange Ojá. ²⁶ Ne nu'bu bi zøn'a ra pa dím mangá, da zá gui 'yápzehehu ma Ta nange ya gui pajü, ne him man ga thocpä a gui áfu ma Ta. ²⁷ Nguetho guee ma Ta di huç'c'ahü nange guín numanhoju, ne gá 'yç'ç'yeihu gue guerü bi 'büh ma Ta bá nexá. ²⁸ Nugá bá nexá bu 'büh ma Ta, ne dá søcua ja ra häi. Ne ga pøngá mahøn'a ua ja ra häi, ga mba bu bi 'büh ma Ta, bi 'yenje.

²⁹ —Nuya mñadi 'be'a gui xije ya, nguetho hin gui xije n'da ran t'uti ya, dá emfe buya. ³⁰ Nuya di pähmbe nte guidí 'bedi gui pädi, nguetho m'bet'o thoho gui pädi 'be'a dím bëmhbü 'bu ya ja a dín nde ga än'nahe. Ne gue'a ná pähmbe gue guerü bi 'bu Ojá gbi 'yçque, dá emfe.

³¹ Nu ra Jesús bi 'yenje mahøn'a:
—Ha majuani gui ç'ç'yeigahu. ³² Pe nuya bi zøn ra ora gan 'uexthü, gui 'dahmbü, n'da an 'danni gui mbähä. Ne gátho ahü gui sogahu. Pe hin dan 'dase nguetho di 'bu'be ma Ta. ³³ Nuya yam hma dá xi ahü, n'dahma guexta'a gan johyaha nanguecá, madague'bu guín nuhu ran unbi nange ra ximhäi. Pe o di tu ni mbühü, pe guim bëmhbü dá tapá ra ximhäi.

17

Bin yai rá Ta ra Jesús

¹ Nu'bu mí jua a man ra Jesús, bi ndøts'e, ne bin yai rá Ta:

—Ma Ta a i, ya bi zøm ma oragá din ja a gá sängui. Dami jap ya emme da bømmanho 'be'a ga øt'a ya, ni ts'ant'ugui, ne gue'a dí fadi nuixte xün ho i buya. ² Nguetho ya xcá 'dac ra ts'edi ga unni 'be'a xcá sänba ü gátho i 'bucua ja ra ximhäi, janangue'a ga un ra 'da'yote mazai ü gátho gá 'daqui. ³ Ne nu'a to'o i ja ra 'da'yote mazai, majuani dím pähmbe ü, gue gue'e høn'a thoho i majuani grá Ojá, ne nugá drá Jesucristogá gue guá pengá dan yantegá ua.

⁴ Ya ni mba bu ga juacá ra 'befi gá 'daqui, guerü da bäh yu jã'i ua ja ra ximhäi emme xün hotho i. ⁵ Ma Ta i, nu'bu ya dá juacá, dami jaqui ga conhui ni nuixte bu gui 'bui, tengu tho min jai 'bu má hin'yu ra ximhäi. ⁶ Nuya dá xih yu jã'i nange e, gue nu'ü gá huanhua ja ra ximhäi. Ni mbeti ü, ne gá

'daqui, ne bi mb'e'ts'a nim hma dá xänba ü. ⁷ Ne i pä ü ya gue gue'e gá 'dac ra ts'edi dá øt' ra 'befi dá øt'e, ne ü yam hma dá mangá. ⁸ Nguetho bi hyän'a ram hma gá xiqui dá xifi. Janangue'a i pädi majuani bá nexá bu gui 'bui, ne bi 'yç'ç'yei gue gue'e guá pengá dan yantegá ua.

⁹ Nugá dí äp'a ya gui fãx'i ts'üü, ne hin dí ä a nim fãts'i nange ü i ten ra ximhäi. Pe hont'ü gue gá 'daqui nguetho ni mbeti ü. ¹⁰ Ne nu'ü gátho ma mbeti ni mbeti ü, ne nu'ü gátho ni mbeti ma mbeti ü. Ne gue'ü i udi nuixte xün hogá ü.

¹¹ Nuya him man dam 'bucua ja ra ximhäi. Ga mbagá bu gui 'bui. Pe nu'ü go di thoqui dím 'bucua ü. Janangue'a, ma Hogata i, dami jamansu ü gátho gá 'daqui nange ni ts'edi zehé, gue da gohi tengu'bu n'danjã'itho tengu gaui. ¹² Gátho yu pa dám 'bühmbe ü gá 'daqui, dá jamansu ü nange ni ts'edi gá 'daqui. Ne xinga n'da bim 'bedi, hont'a n'da nts'änni dím 'bedi, tengu män t'o'ti bu ja ni søcua maya'bu ngue ngubü din ja.

¹³ Ne nuya mi ts'ütho ga mba bu gui 'bui, pe nuna dím mangá ya nge di 'bucua ja ra ximhäi, janangue'a da yuh yá mbüi ü i øh ya nange man johyagá. ¹⁴ Nugá dá un'na nim hma ne bi hyäm buya. Janangue'a di acpa ra ximhäi ü, nguetho hing yá mengu ua ja ra ximhäi ü, tengugá hind rá mengugá ua ja ra ximhäi. ¹⁵ Hin dí ä'a i gue gui 'uec'ü nanguecua ja ra ximhäi ü, pe dí ä'a i gui jamansup yá mbüi hin da dáp ra zithu ü. ¹⁶ Nu'ü hing yu mengu ua ja ra ximhäi ü, tengu thohogá. ¹⁷ Dami xänbi xün ho a nim hma majuani, janangue'a da 'uegue xün ho nange yan ts'o i ja ua ja ra ximhäi. ¹⁸ Tengu tho bu gui 'dac ra 'befi dá jap yu jã'i ua ja ra ximhäi da bã i, nguthogá dí un ra 'befi ü, di jap yu jã'i ua ja ra ximhäi da bã'a i. ¹⁹ Dan unse janangue'a ne'ü tengu'bu da du nange yá nyombü, ne da zá da den'na ram hma majuani.

²⁰ Ne nu'bu bi mam mam hmammi ü i ç'ç'yeigá ya, ne nu'bu bi 'yç'ç'yeigá ü da sifi, ne'ü dí äp'a nim fãts'i nange gátho ü buya. ²¹ Janangue'a gátho da gohi tengu'bu n'danjã'itho, tengu thohogau ma Ta i, n'dátho di conhui. Dami japi n'dat'a da bën ü, nguetho n'dat'a man 'yomfëniui dá unüi gátho ü. Janangue'a da 'yç'ç'yei ü i ten ra ximhäi, gue gue'e guá pengá dan yantegá ua ja ra ximhäi. ²² Nu ra ts'edi gá 'daqui dá undä ü, gue da zá da gohi tengu'bu n'danjã'itho, tengu gaui. ²³ Nugá dí 'bühmbe ü, ne'e dí 'bühmi, janangue'a majuani da zá gátho 'dat'a gam bëmhbü. Ne da nu ü i ten ra ximhäi, da bãdi gue gue'e guá pengá dan yantegá ua ja ra ximhäi, ne da bã ü i ten ra ximhäi gue emme guidí huç'c'ü tengu bu gní huçagui.

²⁴Ma Ta i, dín nde 'darpə dan zəmhəu ɤ gá 'daqui, gue da nu mazəi a ran ho tətə thoho gá 'daqui. Nguetho zəi guidi huəgə nɛ gue'bu go má hin'yə ra ximhəi. ²⁵Ma Hogata a i, nu ra ximhəi hingui pə'a i. Pɛ nugə dí pə'a i, nɛ'ɤ 'da gá 'daqui i pədi gue gue'e guá pengə. ²⁶Nugə dá japi bi bə'a i, nɛ man'da man'da ga japi da bədi gətho nin ho, gue da zə dín ja xən ho nin huəcate bu mbo yə mbəi ɤ, tengu tho bu nan jagə nin huəcate. Nɛ dan zəp bu ja yə mbəi ɤ, bi 'yɛmp'a rá Ta.

18

Bi fent'a ra Jesús

¹Nu'bu mí jua'a bin yaui rá Ta, dá mbəhmbə ra Jesús buya dyu xədihe, dá 'daxhe n'da ra t'əhyɛ gue ra Cedron, nɛ dá cəthe bu ja n'da ra nuəndət'o. ²Nu'a ra Judas, gue'a di dá a ra Jesús, mí pəpə ja ra nuəndət'o nguetho zəi mí pəhmbə bu ra Jesús. ³Nu yə fariseo nɛ yə dəmbəjə bá pəh'n'də 'da yə dofui nɛ mi'da yən 'yohu gue bán 'yohu ra Judas. Gətho i hə yə sibi nɛ yú juai. ⁴Nu ra Jesús i pədi gətho 'bɛ'a dín ja gue da t'ørpe. Janangue'a bi mba bin c'athə, nɛ bi 'yən'də: —To'o guí homhbə, bi 'yɛmbi.

⁵Nɛ bi də ɤ:

—Dí homhbe ra Jesús ra mangu bu Nazaret, bi 'yɛn'ɤ.

—Guecä, bi 'yɛn'a ra Jesús buya.

Nɛ i 'bəhmbə bu ra Judas gue di dá. ⁶“Guecä,” bu mí 'yɛn'a ra Jesús, 'bɛx bi goh yə xəthə ɤ yən hyonte nɛ bi 'ya ɤ buya nangue ra mbidi. ⁷Nu ra Jesús bi ma mahən'a:

—To'o guí homhbə.

Nɛ bi də ɤ:

—Dí homhbe ra Jesús ra mangu bu Nazaret, bi 'yɛn'ɤ.

⁸Nu ra Jesús bi dət'ɤ buya:

—Ya dá xi ahə, guecä. Pɛ nu'bu həngdə guí honjə, hinga nɛhya ma xədi guí sixhə, bi 'yɛna.

⁹Nɛ guehna bi man na ra Jesús bin theui a bi xih rá Ta 'bu mín yaui, ngue xí 'yɛmbi: “Gətho gá 'daqui xinga n'da ga 'bɛdi,” xí 'yɛmbi. ¹⁰Nu ra Simón Pedro buya bi gəx a rá juai mí hə nɛ bi 'yespa rán 'yɛizagu a rá 'yɛhe ra dəmbəjə, rá thuhu Malco a. ¹¹Pɛ nu'a ra Jesús bi 'yɛmp'a ra Pedro:

—Fo'ts' ní juai a nin t'ojuai. Nuna ra mbohi xən zənga ma Ta ha hin ga sigə na, bi 'yɛmbi.

Bi ts'ix bu 'buh ra hmumbəjə a ra Jesús

¹²'Bɛx bi bɛnt'ɤ yə dofui nɛ'ɤ yú hmu nɛ yə policia bi mbɛn ma mijudíohe, nɛ bi du't'i. ¹³M'ɛt'o bi zixpə 'buh ra Anás rá ndəhyə a ra Caifás, nɛ nu'a ra Caifás, ra dəmbəjə a ra jɛya a. ¹⁴Guehna ra Caifás ngue xí xi ɤ yə mí ngərpihə, gue man'da xən ho 'bu n'datho da du, xinda gue'bu gətho ga juahmbə.

Nu ra Pedro bi gən'a ra Jesús

¹⁵Nu ra Simón Pedro, nɛcä buya, dá ten'be ra Jesús. Nɛ madím pə'be a ra dəmbəjə, janangue'a bi zä dá cət'ä bu bi mba ma cət'i a ra Jesús bu mbo rá mbət'ti a rá ngu ra dəmbəjə. ¹⁶Pɛ nu ra Pedro mí 'bəpə thi bu ja ra goxthi. Pɛ dá pəngə buya gue dá əp ra mate a ra mbəngoxthi, janangue'a bi zä bi yət'ambo ra Pedro buya. ¹⁷Nu'a ra mbəngoxthi buya, gue n'da ra xisu, bi 'yɛmp'a ra Pedro:

—Nu'i ha hinga gue'e rá xədi'i nɛ ran 'yohu, bi 'yɛmbi.

Nu ra Pedro bi dət'a:

—Hin'na, hinga guecä, bi 'yɛna.

¹⁸Madím təspihə ɤ yə 'yɛhe ra dəmbəjə nɛ yə policia a ra Pedro, nubə ja ra sibi xí 'yudi, nguetho xən se.

Nu ra hmumbəjə bi juənba ra Jesús

¹⁹Nu ra dəmbəjə bi 'yänna ra Jesús to'o gətho i tenni, nɛ bi 'yänni 'bɛ'a ním hma im ma 'bu in xənbate. ²⁰Nu ra Jesús bi dət'a:

—Nugə zəi dá mam bu ja ma nijəhu nɛpə ja ra dənijə, guepə zəi dim peti gətho ma mijudíohe. Njəm'bu dá mangä bu njongui 'buh yə jə'i. ²¹Nɛ ndetho guí əngui 'bɛ'a dá mam 'bu mán xənbate. Nde'bu guí 'yän'də bi 'yoh man hmangä. Nu'ɤ i pədi 'bɛ'a dá mangä ɤ, bi 'yɛna.

²²Nɛ nu'a ra Jesús 'bu mí dət'a ra dəmbəjə, nɛ nu'a n'da ra ngərpə dofui bi mbəmp'a rá hmi, bi 'yɛmbi:

—Hanja ngubə gá xih ra dəmbəjə, bi 'yɛmbi.

²³Nu ra Jesús bi 'yɛmp'a:

—Nu'bu ja 'bɛ'a dá mangä gue hingui ho, dami ma. Pɛ nu'bu nte dá mangä, hanja gní pɛgbi, bi 'yɛmbi.

²⁴Nu ra Anás buya bi mbɛnhna ra Jesús bu 'buh ra Caifás, rá mí dəmbəjəjui.

Nu ra Pedro bi gəm mahən'a ra Jesús

²⁵Nɛ mí 'bəpə ra Simón Pedro madín təspí a. Nɛ ən'də i 'bəhmbə:

—Ha nɛ'e rá xədi'i nɛ.

'Bɛx bin cəni:

—Hinga guecä, ɛna.

²⁶Nu'a n'da rá 'yɛhe ra dəmbəjə buya, gue dim meniui a ra 'yɛhe xí 'yespa rá zagu ra Pedro 'bu mí 'yɛna da yən'a rá Hmu, bi 'yɛmbi:

—ɛna gue'e dá nu a bu ja ra nuəndət'o, bi t'ɛmp'a ra Pedro.

²⁷Nɛ bin cəm mahən'a ra Pedro. 'Bɛx bi mbah ra tamfo.

Nu ra Pilato bi juənba ra Jesús

²⁸T'axuditho bá ts'i bu ja rá ngu ra Caifás a ra Jesús, nɛ bi ts'ix bu ja ra nguts'ət'abi. Pɛ nu ma ngərphe dyu judíohe dyu israelhe, him bi yəzɛhe bu mbo nguetho ɛn yən t'ɛdi dín ts'on yə jə'i 'bu da yəpə ja yə ngu ɤ hing yə judío, nɛ hin da zä da zi ran ts'ihmɛ

nangue ran dābaxjua 'bū xtán yǝrpu mbo.
29 Janangue'a nu ra ts'ut'abi Pilato, bi mba
bū thi gue da zo u yu yǝpate, ne bi 'yǎn'du:

—'Be'a gni yǝfu a ran 'yohu, bi 'yǝna.

30 Ne bi dā u ma ngurpihe:

—Nu'bū hin gra ts'om'bāi, hin xcā dā ahū
'bū, bi 'yǝn'u.

31 Ne nu ra Pilato bi 'yǝmp'u:

—Dami sixhū 'bū, ne gui juǎnbahū nangue
nin t'ǝdi zehēhū, bi 'yǝna.

Ne nu ma ngurpihe bi dǝt'a:

—Pe hin'yū man t'ǝdizehēhe gue'a ga hohe
n'da, bi 'yǝn'u.

32 Nu'a bi man'u bin theui a bi man a ra
Jesús 'bū mí ma 'be'a mǎn dǝte dí du a, gue da
mba ma cuati bū ja ra pont'i. 33 Nu ra Pilato
bi mbeng mahōn'a bū ja ran ts'embate ne bi
'yǎna ra Jesús:

—Nu'i ha gue'e grā hmuts'ut'abi yū judío,
bi 'yǝmbi.

34 Nu ra Jesús bi dǝt'a:

—Ha guím bēnse 'be'a guím ma, uague
n'dan'yo bi xi i nangucā, bi 'yǝmbi.

35 Nu ra Pilato bi 'yǝm bǝya:

—Hin drá judiógā. 'Be'a gá 'yōt'e thǝ, ngue
bi dǝ'a ua ni mijudío hu ne ni dǝmbǝjǝhū.

36 Nu ra Jesús bi dǝt'a:

—Hin dām hmuts'ut'abigā ua ja ra ximhāi.
Nu'bū xcām hmuts'ut'abigā ua, xtín tunhdū u
ma jǝ'igā u bi bēndgui 'bū, ne hin xtí dǝgā ua
'bū. Pe nu ma ts'ǝdigā him bi nequi ua ja ra
ximhāi a, bi 'yǝna.

37 Nu ra Pilato bi 'yǝmbi mahōn'a:

—Ha majuǝni grā hmuts'ut'abi 'bū, bi
'yǝmbi.

Nu ra Jesús bi dǝt'a:

—Majuǝni guím ma gue drá hmuts'ut'abigā
ne gue'a dām 'bucā ua ja ra ximhāi, ne gue'a
ná ǝcā ua gue ga u'a majuǝni. Nu'u to'o
in nǝde da bǝ'a majuǝni, da 'yōmanho a dím
mangā u, bi 'yǝna.

38 Nu ra Pilato i ǝna:

—'Be'a maha a majuǝni, njon da zā da bǝdi
nda'a a majuǝni, bi 'yǝmthoho.

Bi ts'anba rán unbi ra Jesús

Ne nu'bū mí ju'a a bi man ra Pilato, bi mba
bū thi din yǝhū u yú yǝpate mahōn'a, ne bi
'yǝmp'u:

—Nte mǎn ts'o dá tǝnbi. 39 Pe nu'ahū zǝi guí
xijū ga thōc'ahū n'da ra ofādi 'bū bi dǝt' ra pa
ran dǝbaxjua. Ha guím ndehū ga thōc'ahū ni
hmuts'ut'abihū, bi 'yǝna.

40 Ne bi mbādi bi mbafi nts'edi u, bi 'yǝn'u:

—Hin'na, hinga gue'a, pe nu'a ra
Barrabás, gue'a gui thōgāhe a, bi 'yǝn'u ma
ngurpihe.

Nu ra Barrabás, n'da ra hyote a.

19

1 Nu ra Pilato bi manda dí fei a ra Jesús.
2 Nu yū dofai bǝya bi 'yōrpa n'da ra corona

gue yū 'yū'ui ni, ne nts'edi bi huspa rá yǝ ra
Jesús. Ne bim pārba n'da ra 'bōt'yē xūn jǝpoi
tengu dím pǝt' yū hmuts'ut'abi. 3 Ne bi den
bǝya ne bi 'yǝnsa yú bība, bi 'yǝmbi:

—Bība, grā hmuts'ut'abi yū judío, bi
'yǝmbi. Ne bi mbe'mi bǝya ngue yú 'yē.

4 Bi mba bū thi mahōn'a a ra Pilato, bin
yǝhū ma ngurpihe:

—Nuya ga dā ahū na ran 'yohū, dami
pǝhmbū nte dá tǝnba n'da ran ts'o gue xū 'yōt'
na, bi 'yǝna.

5 Bi ts'ix bū thi ra Jesús bǝya, ya i hu'ts' ra
corona ngue nt'ōt'e yū 'yū'ui ni, ne he ra 'bōt'e
xūn jǝpoi.

—I 'bācua na ran 'yohū ya, bi 'yǝn'a ra
Pilato.

6 Nu'u yū dǝmbǝjǝ ne ma ngurpihe 'bū mín
nu a ra Jesús, nts'edi bi mbafi, ne xūn ngu yū
nidi bi 'yǝna:

—Dá du, dá 'dōm'pu ja ra pont'i.

Nu ra Pilato bi 'yǝmp'u bǝya:

—Dami sizehēhū 'bū guím nde gui cuathū
bū ja ra pont'i, nguetho nugā hin te dá tǝnbā
n'da ran ts'o xū 'yōt' na, bi 'yǝmp'u.

7 Nu'u ma ngurpihe bi dǝpǝya:

—Nugāhe i jaje n'da man t'ǝdihe gue da
du n'da im ma tengu im ma na, nguetho bi
manse guese rá Ts'ant'u Ojǝ, bi 'yǝn'u.

8 Nu'bū mí 'yō a ra Pilato mí ǝn'a ra Jesús
gue rá Ts'ant'u Ojǝ a, man'da bi zu a. 9 Ne
bi zix pu mbo ja ran ts'embate mahōn'a a ra
Jesús, bi 'yǝnni:

—Harū ε majuǝni guí nets'i.

Pe nu ra Jesús him bi dǝti.

10 Nu ra Pilato bi 'yǝmp'a:

—Hanja hin gni thǝrcagui. Ha hin guí pǝdi
ja ma ts'edi ga cuat'a bū ja ra pont'i, ne ja ma
ts'edi ga xoc'a bū, bi 'yǝmbi.

11 Nu ra Jesús bi dǝdi:

—Hin xtín ja ni ts'edi ne nte sǝ gui 'yōrque
'bū hin xtán zǎn Ojǝ 'be'a gui 'yōrque. Pe
nu'u bi dǝgā ua, man'da ja yú ts'oqui u xinda
gue'e, bi 'yǝn'a ra Jesús.

12 Ne nubǝya nu ra Pilato ǝmme bi hyoni
'bepū di hyetho a ra Jesús. Pe nu ma ngurpihe
nts'edi bi mbafi, bi 'yǝn'u:

—Nu'bū gui hyet na, nin sǝiui a ma
hmuts'ut'abihū ra César 'bū. Nguetho nu'bū
'bo'o da ma gue im hmuts'ut'abi zehē din
sǝhmi a ra César 'bū, bi 'yǝn'u.

13 Nu'bū mí 'yōhna ra Pilato, bá si bū thi
mahōn'a a ra Jesús bū ja rá ngun'yu ran
juǝnbate magats'i, di ǝmfe ma ndehē Gabata.
Ne bi hyux ra Pilato bū ja rá mēxa ran
juǝnbate. 14 Nu'a ra pa a, i pa ma hoqui
yūn ts'ihme da ts'i 'bū bi hyats'i, nangue ran
dǝbaxjua. Ne di 'beh mits'u da zōn i huxhyadi.
Ne nu ra Pilato bi 'yǝmp'u ma ngurpihe:

—Nuya 'bācua na ni hmuts'ut'abihū, bi
'yǝmp'u.

15 Pe nts'edi bi mba u:

—Dá du, dá duhma, dá 'døm'pə ja ra pont'i, bi 'yɛn'ə.

Nɛ nu ra Pilato bi 'yɛmp'ə:

—Hanja gni 'yɛnjə gam ma da 'døm'pə ja ra pont'i ni hmuts'ət'abihə, bi 'yɛmbi.

Pɛ nu yə dambəjə bi dadi:

—Njongui 'bɛcua man'da ma hmuts'ət'abihe, gue bi juah rá 'bɛfi mí mam bə ja rá T'ohni Ojə gue din ja. Nɛ bi 'yɛm' bɛya: César, bi 'yɛn'ə.

¹⁶ Nu ra Pilato bɛya bi 'yøt'a bi nde yə mbəjə, bi manda dí cuati bə ja ra pont'i ra Jesús. Nɛ bi ts'ix bɛya.

Bi mba n'dø'mi bə ja ra pont'i ra Jesús

¹⁷ Nɛ bi zix yə dofai a ra Jesús bɛya, nɛ i tuzehɛ rá pont'i bə ní mba, da zøm bə ja n'da ra nyuni t'ɛmbi Gólgota, nde da ma ra Nyuni nyəxmu. ¹⁸ Nɛ nu' bə mí zøm bə, bi mba n'dø'mi ra Jesús bə ja ra pont'i. Bim 'bä inde rá pont'i, nɛ n'da an 'danguadi bim 'bä ɛ mí'da yə pont'i, bi guarpə ɛ mí yoho. ¹⁹ Nu ra Pilato, bi 'yo't'a n'da ram hma bi 'yɛna: “Nuna ra Jesús ra mengu bə Nazaret, rá hmuts'ət'abi yə judío na,” bi 'yo't'i. Nɛ nu'a ra t'ohni bi mba n'dø'mi bə ja ra pont'i. ²⁰ Xən ngu ma mijudíohe dyə israelhe bi nu bɛya 'bɛ'a nt'o't'i bə, nguetho mbɛ ndehni thə bə. Nɛ nt'o't'i nangue ma ndesche ra hebreo, nɛ yú nde yə mangu bə Grecia gue ra griego, nɛ yú nde yə mangu bə Roma gue ra latin. ²¹ Nu' yə dambəjə bɛya bi 'yɛmp'a ra Pilato:

—Hanja gá 'yo't'i gue ma hmuts'ət'abihe. Pɛ dami hoqui da ma: “Bi manse: Nugá drá hmuts'ət'abi yə judío,” da 'yɛna, bi 'yɛn'ə.

²² Pɛ nu ra Pilato bi dət'ə:

—Yə nt'o't'i 'bɛ'a dá o't'ä, dá guet'a, bi 'yɛmthoho.

²³ Nu' bə mí cuar bə ja ra pont'i ra Jesús, nu yə dofai bɛya bi gəspa yú he, goho munts'i bin ja yú he, n'da ngu n'da yə dofai n'da n'da munts'i bi gəx'ə 'da. Pɛ nu'a mam 'bɛxøts'e bi t'øt'a n'da ran təha to'o da gəts'i,” mí ɛn rá t'ohni. Gue'a bi 'yøt' yə dofai a.

²⁵ Nuya mí 'bäpə ja ra pont'i rá mbe ra Jesús nɛ a rá juhue, nɛ'a ra María rá bømbe a ra Cleofas, nɛ'a ra María ra mengu bə Magdala a. ²⁶ Nɛ nu'a ra Jesús 'bə mín nu a rá mbe, nɛcá gue madí huəgä, bi xi a rá mbe bɛya:

—Ma mbe i, dami 'yɛmbi ni ts'ant'ə nɛ ma xädi guí 'bähmi, bi 'yɛmbi.

²⁷ Nɛ bi 'yɛngä ra Jesús bɛya:

—Dami bɛni tengu' bə ni mbe nɛ ma mbegä, bi 'yɛngui.

Nɛ 'bɛx dá sixä bə ja ma ngu bɛya, nɛ dá jamansu a.

Bi du ra Jesús

²⁸ Nɛ nu' bə mí man a ra Jesús bi bəh pəya gue bi juah rá 'bɛfi mí mam bə ja rá T'ohni Ojə gue din ja. Nɛ bi 'yɛm' bɛya:

—Dí tuthɛ, bi 'yɛna.

Nɛ'a bin theui a mán t'o't'i a bi ma. ²⁹ Nɛ mí høpə n'da ra t'uxaro i po ra guindät'o xən ju. Nu' ɛ mí 'bäpə bɛya bi gärpə ja ra guindät'o a n'da ɛna ra fanjo gue bi zinni, bi fospa rá yə ra xithi bɛya nɛ bi hyurpa rá nde ra Jesús da zəts'i. ³⁰ Nu' bə mí zəts'a ra Jesús:

—Yə bi guah ma 'bɛfi, bi 'yɛna.

'Bɛx bin yə'mahä rá yə, nɛ bi unse rá tɛ bi du bɛya.

Bin sunba rá 'bøts'e ra Jesús

³¹ Nu ma ngarpie hingui ndepe da guathoho bə ja yə pont'i ɛ yə jə'i 'bə ya xə hyats'i, nguetho gue'a ra pa a ya man'da tətɛ nangue ra dəmpeti. Janangue'a bi t'äp rá mate ra Pilato da mba n'uacpi yú juəngua gue da du n'dihi ɛ, nɛ da mba ma tongui bɛya. ³² 'Bɛx bi mba ɛ yə dofai, nɛ bi 'uacpa yú juəngua ɛ yoho mí cuarpə ja yú pont'i guerpə mí 'bäh rá pont'i ra Jesús. ³³ Pɛ nu' bə mí zøm bə cuat'a ra Jesús, bi nu gue ya xí du, janangue'a him bi 'uacpa yú juəngua a.

³⁴ Pɛ nu'a n'da ra dofai bi sunba rá 'bi'bøts'e ra Jesús a ra ts'ət'egui. 'Bɛx bi bøn ra ji nɛ ra dehe. ³⁵ Nɛ nugá gätho dá nuse 'bɛ'a bi t'ørpə ra Jesús. Janangue'a majuəna na dí o't'ä ya. Nɛ guehna dí o't'ä na n'dahma da zä guí 'yɛc'yɛihə. ³⁶ Nɛ nu' 'bɛ'a gätho bin ja, bin theui a mán t'o't'i bə ja rá søcuə Ojə gue din ja. Nɛ man t'o't'i: “Xíngə n'da rá dö'yo da mba n'uacpi,” mí ɛn ra t'ohni. ³⁷ Nɛ man'da bi hmam bə ja rá T'ohni Ojə, bi 'yɛna: “Nu' ɛ dí ɛcpi da nu gue gue'a bi mba ma sunbi ra ts'ət'egui rá 'bøts'e,” mí man'a ra T'ohni.

Bi t'ä'a ra Jesús

³⁸ Nɛ nubəya nu ra José ra mengu bə Arimatea, nu'a n'da rá 'yɛc'yɛi ra Jesús, pɛ him mí ma gue mí ɛc'yɛi nguetho mí su ma ngarpie, pɛ nuya bi 'yäp ran t'ɛdi ra Pilato di tongba rá ngøc'yɛi ra Jesús bə ja ra pont'i da 'yägui. Nɛ nu' bə mín t'un ran t'ɛdi ra José, bi mba bɛya nɛ bi tongba rá ngøc'yɛi ra Jesús. ³⁹ Nɛ bá ɛh ra Nicodemo bɛya, gue gue'a xí zøm bə mí 'bəh ra Jesús n'da ra xui. Nɛ i tu ra 'yɛthi ɛmme i yəman'u, mbe 'däte ma 'det'a kilo nan hyə, ma thəspi ra mirra a ra áloes. ⁴⁰ Nu' bə mí mbantpa rá ngøc'yɛi ra Jesús ra hoc'bøt'e xən ho, nɛ bi 'yurpa ra 'yɛthi guerpə ním fɪx ra 'bøt'e, tengu zəi dí øthe dyə judíohe 'bə dí ähmbe n'da ra du. ⁴¹ Nɛ i ja bə n'da ra mba'ye jombə ja ra pont'i xí 'døm'ma ra Jesús, nɛ nubə häi oqui bə n'da ra hyädo

ngue ran 'yägüi, mahoqui pe njon ní 'yo bu n'da ra du. Ne jabu n'da ra nuandát'o bu rá goxthi a ra hyádo gue ran 'yägüi. ⁴²Ne nu'a ra pa man'da tate thoho nangue ran dābxajua e ma gueru da mbadi. Janangue'a bi cut'a n'dihi bu ja ra hyádo a ra ngoc'yei ra Jesús, nguetho hinga yatho bu.

20

Bi dāmbēni a ra Jesús

¹T'uxuditho domingo hin ní nec ra häi nu ra María ra mēngu bu Magdala bi zom bu ja ran 'yägüi. Bi nu gue xí mba njenni a ra xīndo mi juax bu ja rá goxthi ran 'yägüi. ²Bá pengui ne bān tihi, bi zom bu mí 'bu'be ra Simón Pedro ne bi 'yēnc'be:

—Bin juc ma Hmuha. Ne hin dí pađi hapu bi thux ya, bi 'yēnc'be.

³Dá mbē'be bu ja ran 'yägüi buya. ⁴Emme dán tí'be, bin ts'ogui ts'u ra Pedro, ne m'bet'o go dá sōngā bu ja ra hyádo. ⁵Dá c'a't'ä bu mbo dá nu hōnt'u yu 'bō't'e cax bu ngue xí 'bant'i. Pe him 'bex dá cut'ä mbo. ⁶Ne nu'bu mí zom bu ra Simón Pedro, 'bex bi uēntho bu mbo, ne'a bi nu cax bu yu 'bō't'e. ⁷Ne nu'a n'da ra 'bō't'e xí 'banba rá ya ra Jesús n'danni mí cāts'i, ma do'mi a. ⁸Necá dá cut'ä mbo buya, madague'bu m'bet'o dá sōngā bu. ⁹Ne nu'bu má nu 'be'a di ja bu, dá ec'yēigā gue majuañi bi dāmbēni a ra Jesús. ¹⁰Dá peng'be bu ma ngu'be buya.

Nu ra Jesús bi nequi bu mí 'bā a ra María

¹¹Pe nu'a ra María bi gotho bu ja rá goxthi ra hyádo ne i zoni ne di c'arpu mbo. ¹²Ne bi nu yoho yám 'behni Ojā mahēts'i i he yu t'axcahe. I hupu n'da bu mí ja rá ya ra Jesús ne hupu man'da bu mí ja yá gua. ¹³Ne bi xi a ra María:

—Grá xisu, hanja gná zoni, bi 'yēmp'a.

Ne nu ra María bi dāt'u:

—Nguetho bin juc'a ma Hmu ne hin dí pađi hapu bi thuts'í, bi 'yēna.

¹⁴Ne nu'bu mín hanni ra María, bi nu ra Jesús i 'bāpu. Pe him mi pađi gue gue'a. ¹⁵Nu'a ra Jesús bi 'yēmp'a:

—Grá xisu, hanja gná zoni, to'o guí honi, bi 'yēmbi.

Pe nu ra María mímb bēni gue gue'a ran 'yohu di jamansu ra nuandát'o. Janangue'a bi 'yēmbi:

—Nu'bu gue'e gá juga ma Hmu, dami 'yurqui ts'u hapu gá pegui ne ga tuxā, bi 'yēmbi.

¹⁶Ne nu ra Jesús bi ndōnba rá thuhu:

—María, bi 'yēmbi.

Nu ra María 'bex bi 'bāt'i xan ho buya, bi nu ne bi 'yēna:

—Raboni, nde da ma, "Xānbate i," bi 'yēmbi.

¹⁷Ne nu ra Jesús bi 'yēmbi:

—Pe hinguí sá 'bexque gui thācā ya nguetho di 'beh mí ts'u ga mba bu bí 'buh ma Ta. Janangue'a 'be ní mbahma bá xi u ma cuui ga pengbu bí 'buh ma Tagā, ne ahū ní Tahū a, nu'a ma Ojāgā a, ne ahū ní Ojāhū a, bi 'yēmbi.

¹⁸Nu'a ra María ra mēngu bu Magdala bi mba buya, ne bi xije dyu xādihe gue bi nu ra Hmu ne bi xije 'be'a bi man'a.

Nu ra Jesús bi nequi bu mí 'bu u yá xādi

¹⁹Ne nu'bu mín de guet'a ra pa domingo, nthu't'i yá jut'i ra ngu bu dām 'buhmbe nguetho dá su ma ngurpihe, ne nu'bu má nuhe, 'bā inde bu dí 'buhmbe ra Jesús. Ne bi 'yēna:

—Daman johyaha, bi 'yēnje.

²⁰Ne nubuya bi 'yurcahe yá 'ye gueru xí 'dōmbi, ne rán za'bōts'e gueru xīn sanba ra ts'at'egui. Ne nu'bu má nuhe, dá pahmbe majuañi ma Hmuhe a, ne emme dán johyaha buya. ²¹Ne bi ma mahōn'a ra Jesús:

—Daman johyaha. Ne tengu tho bu í 'dac ra 'befi ma Ta dá jap yu jā'i ua ja ra ximhāi da bāđi, nguthogā dí 'da ahū ra 'befi gui jafu yu jā'i ua ja ra ximhāi da bāđi, bi 'yēnje.

²²Ne nu'bu mí jua a bi man na, bi huigāhe ran dāhi n'da ngu n'dagāhe buya.

—Dami hyāmhbu rá Hogandāhi Ojā, bi 'yēnje. ²³Nu'a to'o di pāh yá mbūi nangue yá ts'oqui, i ja nin t'ēdihū guí xihmbu ma punbi a. Pe nu'a hin di pāh yá mbūi nangue yá ts'oqui, i ja nin t'ēdihū guí xihmbu him ma punbi a, bi 'yēnje.

Bi hyaxanjuñi a ra Tomás

²⁴Pe nu ra Tomás gue'a i t'ēmbi ra Go a, n'da ma mixādihe, njo'o bu 'bu mí nequi ra Jesús. ²⁵M'bejua buya dá xihmbe ra Tomás:

—Nugāhe dá nuhe ra Hmu.

Pe nu ra Tomás bi 'yēna:

—Pe nugā dí ēna him majuañi a guí xijū hinda hōnt'bu gan nuse hapu bim fospa yu clavo yá 'ye, ne ga fospa ma saha hapu bim fox yu clavo ne ga fot ma 'ye bu ja rá 'bi'bōts'e, sá ga ec'yēi 'bu, bi 'yēnje.

²⁶Nu'bu mí dāt'an hyāto pa buya dām petihe mahōn'a. Ne'a ra Tomás. Ne nthu't'i yu jut'i tengu mam'bet'o, pe xō bi nequi bu ra Jesús mahōn'a, bim 'bā inde bu dí 'buhmbe.

—Daman johyaha, bi 'yēnje mahōn'a.

²⁷Nu'a ra Jesús buya bi xi a ra Tomás:

—Dami fos' ní saha ua bim fosca yu clavo ne guin nu ma 'ye, ne bá 'uāt ní 'ye guí fo't's'ua ja ma 'bōts'e. O guí ēna him majuañi pe dami 'yēc'yēi, bi 'yēmbi.

²⁸Nu ra Tomás bi 'yēmp'a:

—Ma Hmu i, ma Ojā i, bi 'yēna.

²⁹Nu'a ra Jesús bi 'yēmp'a:

—Tomás, guí ec'yēi ya nguetho ya gá nugui. Pe nu'bu to da 'yēc'yēigui 'bu nte ní nu, man'da di jāp Ojā u, bi 'yēmbi.

'Bepu án t'o't' na ra söcuq

³⁰Pe nu'u yu hyonya nt'öt'e dá nuhe bi 'yöt' ra Jesús, hinga gátho dá o't'a ua ja ra söcuq.
³¹Pe hót'u dá dá o't'á dí ja ahú gui 'yéc'yéihu gue majuañi ra Cristo a ra Jesús rá Ts'ant'u Ojá a. Ne nu'bu gue'a gui 'yéc'yéihu din 'da ahú ra 'da'yote mazai.

21

Bi nequi ra Jesús bu ndenthe

¹M'bejua buya dá nuhe ra Jesús mahón'a, bi jaje dá pámbe man'da xun ho bu ja ra dadehe Tiberias, n'dat'a ra dadehe Galilea. Ne ga xi ahú gátho bin ja. ²Mín 'yohe ra Simón Pedro ne ra Tomás i t'émbi ra Go, ne ra Natanael ra mengu bu Caná ra xequi Galilea, ne man 'yohagá yá ts'ant'u gá'be ra Zebedeo, ne mí yoho ma mixádihe. ³Ne nubuya bi 'yénje ra Simón Pedro:

—Nugá ga mba na 'bahua, bi 'yénje.

—Ga mbähä 'bu, dá emfe.

Dá mbähme buya 'bex dá huhe n'da ma mbosahe. Pe gátho ra xui nte dá thehe yu huq. ⁴Ne nu'bu mí hyax buya mí 'bäp ndenthe a ra Jesús. Pe nugähe him 'bexque dá pámbe gue gue'a. ⁵Bi 'yénje ra Jesús:

—Gyu ts'ant'uhú, ha nte gá thehu yu huq.

—Hín'na, dá emfe.

⁶Nu ra Jesús bi 'yénje buya:

—Pe dami 'yent ni xit'ahú bu ja rán 'yeyi ra mbosa, ne 'bex gui thehu buya.

Dá thehe a bi xije ra Jesús, ne emme xun ngu dá thehe yu huq, him mí sá ga juxhe ra xit'á. ⁷Ne nugá gue madi huqá ra Jesús, dá emp'a ra Pedro:

—Guehnu ma Hmuhu nu.

Nu'bu mí 'yøh ra Simón Pedro gue gue'a ra Hmu a, 'bex bi hye rá he nguetho xí mbøgue. Ne bin säcpu ja ra mbosa gue bi zøn'a n'dihi bu i 'bäh ra Jesús. ⁸Pe nuje dá cohme bu ja ra mbosa, zun jante dá sømhbe bu ndenthe nguetho dí jut'ähe ra xit'á ne yurp yu huq. Ne hinga yatho ndenthe, mbe n'da ciento metro. ⁹Ne nu'bu mí zøm bu ndenthe ra mbosa mí huhe, dá nuhe n'da ra sibi i zø bu, ne n'da ra huq i oxpu ja yu despi, ne mí oxpu ra hme. ¹⁰Ne nu ra Jesús bi 'yénje:

—Bá cu 'da ni huahú xcá thehu.

¹¹Nu ra Simón Pedro buya, bi mba bá jut'a ra xit'á bu ja ra häi i yuh yu huq, n'da ciento ne yote ma 'de'ma hyu yu huq xun ndoho. Pe hin harp bi xet'a ra xit'á. ¹²Nu ra Jesús bi xije:

—Ba ghmbu dan sihmehu, bi 'yénje.

Pe xinga n'daje xcá änhde to'o a, nguetho dá pámbe gue gue'a ma Hmuhe. ¹³Ne bi mba bu zø ra sibi a ra Jesús bi hyac ra hme, ne bi 'daje, ne ra huq.

¹⁴Ne ná hyundj dá nuhe ra Jesús buya gue bin 'yuse, gue'bu go mí dambeni bu ja rán 'yägüi.

Iyqui ra Jesús a ra Simón Pedro

¹⁵Nu'bu män niyqhe, nu ra Jesús bi 'yemp'a ra Simón Pedro:

—Simón rá ts'ant'u i ra Jonás, ha man'da guí numanhogui xinda guehya 'da.

Nu ra Pedro bi 'yemp'a:

—Häha ma Hmu i, guí pädi gue dí numanho i.

Nu ra Jesús bi 'yemb buya:

—Dami 'uñ u ma t'ude'yo, nangue mam hmangá gui xänba yu jä'i i 'éc'yéigui.

¹⁶Ná yondj xø bi 'yemp'a:

—Simón rá ts'ant'u i ra Jonás, ha majuañi guí numanhogui.

—Häha ma Hmu i, guí pädi gue dí numanho i, bi 'yembi.

Ne nu ra Jesús bi 'yemp'a:

—Dami fäh ma de'yo 'bu.

¹⁷Ne ná hyundj buya bi 'yembi:

—Simón rá ts'ant'u i ra Jonás, ha guí numanhogui, bi 'yembi.

Ne bi du rá mbai ra Pedro, nguetho ya ná hyundj bi 'yän 'bu i numanho. Ne bi dät:

—Ma Hmu i, gátho guí pädi, guí pädi dí numanho i.

Ne nu ra Jesús bi 'yembi mahón'a:

—Dami 'uñ'u ma zu de'yo dadí huqä.

¹⁸Nu'bu gmín ts'ant'u zai gán 'yose hønbu go harp guín nde gui mba, ne guí tuzehé rá ngut'i ni foho. Pe nu'bu gán dác'yeyi gui ing ni 'ye ne n'dan'yo da tut'i i, ne da zix'i i harp hin guín nde gui mba, bi 'yembi.

¹⁹Guehna bi man ra Jesús, gue da bah ra Pedro 'be'a nín däte da nu a, ne gue'a dí 'yudi xun hotho Ojá a. Ne nu ra Jesús bi 'yemp'a ra Pedro mahón'a:

—Dami tengui gui thoc'a ma 'befigä, bi 'yembi.

Bi t'än'na ra Jesús nangue a ra Xuua

²⁰Ne nu'bu mí de'mi bi den buya bi nyegui, bi nugá gue nequi dí tet'i, guecá madí huqä ra Jesús, ngue 'darpu xtá hu'be bu ja ra mexa 'bu män sihmehe gue'bu má änni to'o dí dá a. ²¹Ne nu'a ra Pedro 'bu mín nugui dí tet'i, bi 'yän'na ra Jesús:

—Ma Hmu i, 'be'a nín däte xin da nu na ra Xuua, bi 'yembi.

²²Nu ra Jesús bi dät:

—Nu'bu ma pähä di 'butho ua gue'bu go dá söcä mahón'a, hin ni 'befi gui 'yängui. Pe nu'a ni 'befi gui tengui gui thoc'a ma 'befi, bi t'émbi.

²³Pe janangue'a mi manse yu 'yéc'yeyi gue njam'bu ga tugä. Pe hinga ngubu bi man ra Jesús, pe bi 'yena: "Nu'bu ma pähä di 'butho ua gue'bu go dá söcä mahón'a, hin ni 'befi gui 'yängui." xí 'yemp'a.

²⁴Guecá rá xädigä gue bi man ra Jesús, ne guecá xin dí o't' na ra söcuq 'be'a dá nu gue majuañi bin ja. Ne dí pámbe majuañi na dí o't'á ya. ²⁵Ne xun ngu mi'da yan t'öt'e bi

'yøt'a ra Jesús. Pɛ nu'bɛ gätho xcá o't'ä, hinga
xøt'a gätho xtín ja ua ja ra ximhäi 'bɛ. Nɛ
hønt'a dí xi ahɛ ya.

HECHOS Yán t'òt'e yú 'bàihũ ra Jesucristo

Bi man ra Jesús ba ɣh rá Hogandɣhi Ojɔ

¹ Nu'i Teófilo, rá mbædi ra sœcuɔ dá o't'a'i mám'bet'o, dá xi'i gátho bi 'yot' ra Jesús nu'bũ mí dæmp' rá 'befi. Nê dá xi'a'i gátho ngue bi ma 'bũ mín xänbate. ² Nê dá xi'a'i gátho bi 'yot'a ra Jesús asta gue'bũ mí mba mahɣts'i. Nê nu'bũ mí 'bũcua ja ra häi, nu rá Hogandɣhi Ojɔ bi xih ra Jesús 'be'a da xih yú 'bàihũ gue da 'yot'e. Nu'ũ yú 'bàihũ, gue'ũ yün 'yohũ bi huanh ra Jesús ngue man yú xädi ɔ. ³ Nu ra Jesús bi nu ran unbi nê bi du. Nê gátho nyote pa 'bũ mí ndants'i mahøn'a, bin 'yuse bũ 'bũh yú 'bàihũ, ja'bũ bi hnu, ja'bũ hin'na. Nê bi 'yuti xän ngu yün t'òt'e guepũ bi nde da fadi gue i 'bũi. Nê bi xi'ũ nanguê rá 'befi i òt' Ojɔ ua ja ra ximhäi, nê 'bepũ dí manda Ojɔ ɔ gátho dim 'bũi.

⁴ Nu'bũ mí m' bũhmbũ yú 'bàihũ mahøn'a a ra Jesús, nê bin sihmehũ, bi xi'ũ da dœmp'ũ Jerusalén 'be'a bi ma majuɔni rá Ta gue ba ɣhe. Nê ɣn'a ra Jesús:

—Ya xcá 'yøhmbũ dá mangä mam'bet'o ngue ba penh Ojɔ rá Hogandɣhi. ⁵ Nu'a ra Xuua bi 'yot'ahũ ran xixyɔ nanguê ra dehe thoho, pẽ mi ts'utho ya ga 'da ahũ rá Hogandɣhi Ojɔ, bi 'yɣn'a ra Jesús.

Bi ndex mahɣts'i ra Jesús

⁶ Nu'bũ mí m' peti ɔ, bi 'yänni:

—Ma Hmu ahe, hague guehya yũ pa jabũya gui 'yot'e din ja ma ts'edi zehẽhũ mahøn'a, dyũ israelhũ.

⁷ Bi dɔ'a ra Jesús:

—Hingui sä gui pãhmbũ nda'a ní pa xän zän ma Tahũ da 'yot'a 'be'a gátho da 'yøzehe. Hin ni 'befihũ gui pãhmbũ. ⁸ Pẽ nu'bũ bá ɣh rá Hogandɣhi Ojɔ, nê gam 'bũhmbũ, din ja ni ts'ediũ. Nê nu'bũ bin ja, gui xihmbũ yũ jɔ'i ua ra dãhnini Jerusalén nanguécã, nê gátho ua ra häi Judea, nẽpũ ra häi Samaria, nê gátho na ngũni ra ximhäi.

⁹ Nu'bũ mí gu'a'a man ra Jesús bi mba mahɣts'i. Nu yú 'bàihũ bi nu nu'bũ mí ndex mahɣts'i. Nê n'da ra gui bi go'mi nê him bi nu yú 'bàihũ mahøn'a. ¹⁰ Nê mi 'bãpũ, mi ndø'ts' mahɣts'i, 'bex mi 'bãhmbũ yoho yám 'bẽhni Ojɔ mahɣts'i, i he yũ t'axca pahni. ¹¹ Nê bi 'yɣmbi:

—Nu'ahũ gũ mænguhũ Galilea, hanja gni 'bãhmbũ ua ya nê gni ndø's'hũ mahɣts'i. Nu ra Jesús bi ndex ua gui 'bãhmbũ, nê tengutho bũ á ndets'e, ngutho 'bũ bá cãh mahøn'a, nê guet'a ra Jesús a.

Bi thahn'na ra Matías rãm poniui ra Judas

¹² Nu yú 'bàihũ ra Jesús bi nẽxpũ ja ra nyuni Olivos bũya, bi mba bũ ra hnini Jerusalén, nê

hinga yatho, ndehnni. ¹³ Nê nu'bũ mí yãrpũ ja ra hnini bi ndexpũ n'da ra cuarto magats'i guepũ i 'bũ'ũ. Gue'ũ i 'bãpũ ɔ, ra Pedro, nê ra Xuua, nê ra Jacobo, nê ra Andrés, nê ra Felipe, nê ra Tomás, nê ra Bartolomé, nê ra Mateo, nê ra Jacobo rá ts'unt'ũ ra Alfeo, nê ra Simón gue t'ɣmbi ra Zelote, nê ra Judas rán 'yohũ ra Jacobo. ¹⁴ Gátho ya 'darpũ bim peti nê zã min yãhũ Ojɔ. Nê bi zœpũ 'da yũ xisu nê ra María rá mbe ra Jesús, nê'ũ yün 'yohũ ra Jesús.

¹⁵ 'Darpũ madím peti ɔ n'da ciento nê 'dãte njã'i. Nê nu'ũ yũ pa'ũ bi ndants'a ra Pedro nê bi 'yɣn'a:

¹⁶ —Ma cu ahũ nanguê ra Cristo, nu rá Hogandɣhi Ojɔ maya'bũ bi jap'a ra David da 'yot' ra sœcuɔ, nê bi ma 'be'a da 'yot' ra Judas, nguetho mí pã Ojɔ 'be'a da 'yot'a. Gue'a ra Judas ngue bi dã'a ra Jesús nu'bũ mí fent'i. Nê gue'a bin ja nguetho gátho 'be'a mán t'òt'i bũ rãm hman Ojɔ din ja. ¹⁷ 'Dat'a ra 'befi dá øthe ra Judas nguetho ra Jesús bi huahn'na ra Judas tengu bũ á huancãhe. ¹⁸ Nê bi thãn'a n'da ra häi nanguê'a í mbã'a ra Jesús. Nu'bũ mí zohãi ra Judas, bi nyepũ häi, nê bi føh rá foho, nê bi bœni gátho yú xɣfo. ¹⁹ Gátho yũ jɔ'i mí 'bãpũ Jerusalén bi 'yøde 'be'a bin ja. Jananjabũ bi mba ma huti ra häi ngue yú nde'ũ, Acældama, gue nde da ma bim fãm bũ ra ji. ²⁰ Nguetho nt'òt'i bũ ja rá sœcuɔ ra Salmos:

Din häitho ra häi

nê njon dim 'bãpũ,

nê nt'òt'i ngue n'dan'yo da hyãn rá 'befi mi ja xtã 'yot'a.

²¹ Jananguê'a jatho ga huahndũ a dam pehmbẽ. Jatho ga huahndũ n'da rãm poniui ra Judas, gue'a n'da madí hyãnje gátho yũ pa mí 'bãhmbẽ ra Hmu, ra Jesús. ²² Nê ga huahndũ n'da bi nu 'bũ mí xixyãba ra Jesús a ra Xuua, nê madí hyãnje gátho yũ pa dãm 'bũhmbẽ ra Jesús, gue'bũ go mí mba mahɣts'i, bi nu, nguetho n'dat'a ga mamhbe ngue bi ndants' mahøn'a ra Jesús 'bũ mí du, bi 'yɣn'a ra Pedro.

²³ Nê nubũya bi ndønba yú thuhu to'o da thahni, gue yoho yün 'yohũ bi hndœni. Nu'a n'da ra José Barsabãs nê í Justo, nê nu'a man'da ra Matías. ²⁴ Nê nu'ũ yũ jɔ'i bin yãhũ ra Hmu bũya, nê bi 'yɣna:

—Ma Hmu ahe, gui pãpã yú mbẽi gátho, dami 'yurcahe ya yoho nda'a xcã huahni.

²⁵ Nu'a ga comhbe ra 'befi ngue ma 'bãigãhe ra Jesucristo, ngue'a xtã 'yot'a ra Judas. Nguetho xí 'uepũ ja rá 'befi nanguê rá ts'oqui, bi mba da nu'a rán säui da nu, bi 'yɣm' bũ mín yãhũ Ojɔ.

²⁶ Nu yũ 'yɣc'yẽi bũya bi 'yot'e tengu'bũ n'da ran tãha, ngue nde da bã'ũ nda'a bi nde Ojɔ. Bi bœni gue gue'a ra Matías. Nê nu yũ 'yɣc'yẽi bũya bi huanh ra Matías, nê

bi gomhbu yá 'befi u 'de'ma'da yá 'báihu ra Cristo.

2

Bi zoh rá Hogandahi Oja

1 Pe guexta'a di thoqui dim peti gátho yu 'yéc'yei, din ja'a mí t'omí, gue bá penh Oja a rá Hogandahi, ne bin theui n'da ra dämpeti mí sánba Oja u yu israel, t'émbi Pentecostés. 2 'Dahmantho bi zõpü di hj, tengu'bu n'da ra ndõnthj gue bi 'yêh mahêts'i a. Ne nu'a ní hj bu, bi yus'pü ja ra ngu guerpü mi hu'u. 3 Bi nequi tengu yu 't'usibi ne 'da'i ts'u bi zox yá yá yu ja'i n'da ngu n'da u mi 'bupü. 4 Ngue n'da ngu n'da mí 'bupü, gátho bin t'un rá Hogandahi Oja, ne bi hát ra ts'edi xun ho u. Ne bi mbüdi 'dahma 'dan'yo bu án yá'u n'da ngu n'da n'anguue rá ts'edi rá Hogandahi Oja in 'yohu.

5 Ne nu'u yu pa'u bi zõm bu Jerusalén u yu judío, da 'yõt'a ra dämpeti mí xi Oja maya'bu, ngue bá nexpü gátho yu häi ua ja ra ximhäi. 6 Ne nu'bu mí 'yõ'a di hj u yu ja'i, bim peti bu, ne n'da ngu n'da u bi zo'u yu 'yéc'yei n'anguue yá ndese, ne him bi zä bi beñi ha bin ja. 7 Ne bi hyonya thoho ne him bi badi 'be'a nam boni, ne bin 'yëmb zehé u:

—Hague án zä bin ja bu, bin 'yemp'u. Ha hinga gue'u yu mengu bu Galilea gátho i yá ua ya. 8 Hanja sä i siju ma ndesehu n'da ngu n'daju. 9 Ne nuju n'da'a n'danni bá nexhu, ne 'daju, 'bu'i da bá nexpü Partia, nepü Media, nepü Elam, nepü Mesopotamia, nepü Judea, nepü Capadocia, nepü Ponto, nepü ra häi Asia. 10 Nepü Frigia, nepü Panfilia, nepü ra häi Egipto, nepü ra häi Africa jom bu Cirene. Ne nu'u mí'da yu romanos u, madague'bu gátho yu judío u, ne nu mí'da u gue éc'yei tengugahu dyu judíohe, ne 'buh mí'da bá nexpü Creta, nepü Arabia. 11 Ne dí õhmbu i mam ma ndehü n'anguue yán t'õt'e gue i õt' rá ts'edi Oja, bin 'yemp'u.

12 Ne gátho madi hyonya thoho, ne hingui pãdi 'be'a da beñi. Ne n'da ngu n'da bi manse u:

—'Be'a ní mba na in ja ya.

13 Pe nu'u mí'da bi ma:

—Iti u.

Bi zoh yu ja'i ra Pedro

14 Ne nu ra Pedro buya 'darpü mí 'bähmbu u mí 'de'ma'da yá 'báihu ra Cristo, ne nts'edi bin yá, bi 'yëna:

—N'yohu ahü dyu judíohe ne gátho ahü guí 'bähmbu ua Jerusalén, dami 'yõhmbu xun ho 'be'a ga xi ahü ya. 15 Nuje hin dí itihe tengu guím bëmhbü, nguetho ja guto ya. 16 Pe nuna guehna gue bin ja ya, gue'a bi man ra Joel rá põngahyá Oja, bi 'yëna:

17 Din ja bu n'da ra pa ba êhe, ên Oja, gue ga pen'nahü ma Hogandahi gátho nangu yu ja'i 'bucua ja ra ximhäi.

Ne nu'u ni ts'unt'ahü ne ni t'ixuhü dim põngahyá.

Ne ni ts'unt'ahü da nu'u yan t'uti tengu yu t'i ne ni dác'yëihü da 'uj yu t'i.

18 Nu'bu bin ja, nu'u ma 'yêhe, yan 'yohu ne yu xisu, ga penpä ma Hogandahi u, ne dim põngahyá nanguuecä.

19 Ne ga uh yu hmepya bu magats'i, nepü ja ra häi, yu hmepya ra ji, ne ra sibi ne ra 'bifi.

20 Ne nu'a ra hyadi ya hin din ja rán nequi, ne ra zana xtan theni tengu ra ji. M'bet'o nja bu din ja, m'bejua da zõn ra pa dua êh ra Hmu mahêts'i, ne nu'a ra pa a, nuixte thoho ne nts'utho 'be'a din ja.

21 Ne nu'a ra pa dua êhe, din ja gue hõnt'a to'o xí mba't'a ra Hmu da yan Oja a.

Ngubü bi 'yo't'a ra Joel 'bu maya'bu, bi 'yë'n'a ra Pedro.

22 Nu ra Pedro xõ bi 'yemp'u mahõn'a:

—N'yohu ahü dyu israelhu, dami 'yõhmbu ma nde. Dí m angä nanguue ra Jesús ra mengu Nazaret. Oja bi japi ngue bi 'yõt' yan t'õt'e nuixte nanguue rá ts'edi Oja, ne yu hyonya nt'õt'e, ne yu hmepya, guerpü da zä gui pähmbü ngue Oja bi z'e'a. 23 Ne maya'bu Oja mí pãdi 'be'a gá 'yõrpahü rá Ts'unt'u. Ne Oja mí sänni gue gá cuathü bu ja n'da ra pont'i nanguue yá 'ye yu tonto, ne gá yohu.

24 Pe nu'a Oja bi xox 'bu mí du, ne bi hyäcua ran däte, nguetho hin'yü rá ts'edi ran däte xtán zä xtán zam'ma ra Jesús. 25 Nguetho bi man ra David gue 'be'a da nu ra Jesús, 'bu mí 'yëna:

Nugä thocua thoho dí nugä Oja bu ja ma hmi.

Ne di 'dac ra ts'edi, jananguue'a njon da zä di 'uegagui.

26 Jananguue'a i hu ma mbüi, ne dadín johya 'bu dí m angä nanguue'a.

Ne nu'bu din sunya ma ja'i bu ja ran 'yägüi, dí tõp'ma ran ho da t'õrcagui.

27 Nguetho hin gui hyegä ma te da gopü guerpü o'u xun du,

Ne hin gui japi da 'ya ma ngõc'yei, guecä, ni Hoga t'ahnigui.

28 Ne gá 'yurqui 'berü däm 'bühmi mazã mahõn'a,

ne nu'i gui jaqui ngue din ja ran johya ma mbüi nu'bu dá nut'a ni hmi,

bi 'yë'n ra Pedro tengu bi man ra David.

29 Ne xõ bi 'yë'n'a ra Pedro:

—N'yohu ahü, da zä ga xi ahü majuãni nanguue ma ngarpa mbombõtahü ra David mí 'bui maya'bu, him bi manse nanguese 'be'a da t'õrpe, nguetho bi du, ne guexta'a i o bu rán 'yägüi i ja ua dí 'bühmbü. 30 Pe nu ra David bim põngahyá 'bu mí man na, ne mí pãdi majuãni 'be'a bi xi'a Oja, gue n'da rá m bom'betõ ra David din ts'at'abi nanguue yu israel tengu ra David, ne guehna ra Cristo na.

³¹ Ne mi p̄aḥ ra David 'be'a din ja, janangue'a bi ma nangue da ndants' mahōn'a ra Cristo, ne hin da ts'op̄a nidu rá te, ne xín da 'ya rá ngōc'yei a. ³² Nguehna ra Jesús, Oj̄a bi xox 'b̄u mi du, ne nu'a dí p̄ahmbe majuāni gātho gāhe, ne dí mamhbe nguetho dá nuhe 'be'a bi t'ørpe. ³³ Oj̄a bi xots'i ne bi zixp̄a ja rá ts'edi, ne bi un'na rá Hogand̄ahi tengu xí man Oj̄a, janangue'a bi 'dacāhe b̄aya. Gue'a rá Hogand̄ahi i øt'e 'be'a gātho guín nuh̄u ya, ne guí øhm̄b̄u ya. ³⁴ Nguetho ra David him bi ndex mah̄ets'i, p̄e gue'a im manse a:

Nu'a ra Hmu bi xí'a ma Hmu:

"Dami hyucua ja ma ts'edi,

³⁵ asta gue'b̄u ga t̄ah̄u man suiui,"

bi 'ȳen'a ra David, bi 'ȳen'a ra Pedro.

³⁶ Ne x̄o bi 'ȳena:

—Gātho ah̄u ma mi israel ah̄u, guí p̄ahm̄b̄u ya majuāni bi jap Oj̄a dim hmu a gá cuath̄u b̄u ja ra pont'i, ne guehna ra Jesús, ne guí p̄ahm̄b̄u gue bi huan Oj̄a a, bi 'ȳen'a ra Pedro.

³⁷ Nu'b̄u mi 'ȳoḥ ȳu jā'i 'be'a bi man'a ra Pedro, ømm̄e bi du yá mb̄ai, 'b̄u mi 'ȳode gue rá Ts'unt'̄u Oj̄a a xí hyo. Ne bi t'ān'na ra Pedro ne yān 'yoh̄u:

—Man 'yoh̄u ah̄u, 'be'a da zā ga øthe ya, øn'̄u.

³⁸ Nu ra Pedro bi d̄ati:

—Guí p̄āh nin 'yomf̄enih̄u nangue ran ts'o, ne gan xixyāh̄u n'da ngu n'da ah̄u nangue rá thuhu ra Jesucristo. Ne din ja ra n̄ub̄u ni ts'oquih̄u, ne di 'da ah̄u rá Hogand̄ahi Oj̄a.

³⁹ Nguetho bi man Oj̄a di 'da ah̄u ran t'unni gue'a rá Hogand̄ahi Oj̄a, ne ni t'āh̄nih̄u din t'unni, ne gātho ø h̄onb̄u go hap̄u i 'b̄u di t'unni, gue h̄ont'a go to'o da zohn'na Oj̄a ra Hmu, bi 'ȳen'a ra Pedro.

⁴⁰ Ne nu ra Pedro man'da x̄an ngu bi xifi ne bi h̄ecui, ne bi 'ȳembi:

—Damin yāmh̄b̄u nangue'a ran anbi da nu'̄u ȳu ts'om'b̄ai i 'b̄ucua ya, bi 'ȳen'a ra Pedro.

⁴¹ Ne gātho to'o bi 'ȳoḥmanho a bi man ra Pedro bi mba ma xixyābi. Nu ra pa gue bi man ra Pedro, mbe hyu mahuāhi ȳu jā'i bi 'ȳec'yei. ⁴² Ne nu'̄u bi thocta'a bi xānba yé 'b̄aih̄u ra Cristo ø, ne bi thoy yá mb̄ai nguetho 'da'angu im b̄eni. Ne thoctua thoḥo bim peti gue din yāh̄u Oj̄a, ne da zi ra x̄ecah̄me, ngue bi b̄en rān d̄ate ra Hmu.

Yām 'b̄ai ø mb̄udi bi 'ȳec'yei

⁴³ Gātho ȳu jā'i bi numansu Oj̄a ne ømm̄e bi hyonya thoḥo 'be'a bin ja nangue ȳn t'øt'e nuixte ne ȳu hm̄ep̄ya bi 'ȳot' ȳu 'b̄aih̄u ra Cristo. ⁴⁴ Ne gātho gue bi 'ȳec'yei n'dat'a in numanho n'da ngu n'da, ne nu'a 'be'a mí p̄e'ts'i n'da ngu n'da, 'da nan gomthoḥo.

⁴⁵ Ne nu'b̄u n'da mí honi 'be'a madí 'bedi, nu'a man'da b̄aya bi mb̄a 'be'a mí p̄e'ts'i, bi un'na b̄aya. ⁴⁶ Ne mpa 'b̄u mpa 'b̄u madim peti b̄u ja ra d̄anij̄a. Ne nu'b̄u x̄an sihme, bin

sānbi bi mba b̄u ja yá ngu yá mi'ȳec'yeih̄u, ne bin johya yá mb̄ai, ne 'dat'a im b̄eni. ⁴⁷ Ne bi 'ȳespa Oj̄a, ne bi hnumansu ø nangue gātho ȳu jā'i. Ne nu Oj̄a bi japi n'dapa ngu n'dapa i c̄arp̄u ja rá ts'edi mí'da ȳu jā'i, gue bi zin'̄u.

3

Bi zā ra dogua

¹ N'da ra pa 'b̄u hyunde, gue'a ra ora 'b̄u nz̄ai mí yāh̄u Oj̄a ȳu jā'i, bi mba b̄u ra d̄anij̄a ra Pedro ne ra Xuua. ² Mí 'b̄uḥ n'da ran 'yoh̄u ra dogua gue'b̄u go mim 'b̄u. Ne nz̄ai bi thuxp̄a ja rá goxthi ra d̄anij̄a. Nu ra goxthi t'ēmbi mahotho. Nu ran 'yoh̄u da 'yāp ȳn t'unni ȳu jā'i i thop̄u mbo. ³ Nuna, nu'b̄u min nu ra Pedro ne'a ra Xuua ní mba b̄u ja ra d̄anij̄a, bi 'yāp ran t'unni. ⁴ Nu ra Pedro n'yoiu ra Xuua, nu'b̄u min nu i hup̄u, bi 'ȳembi:

—Hyandgā'be.

⁵ Nu ra dogua bi hyant'̄u, mí t'ø'mi da hyāni 'be'a di un'd̄u. ⁶ P̄e nu ra Pedro bi 'ȳembi:

—Xing ra t'axi xing ra c'axt'i dí h̄aḡa, p̄e nu'a i jagui dadi 'da'a'i. Nangue rá ts'edi ra Jesucristo m̄engu b̄u Nazaret, damí ndants'i ne gan 'yo, bi 'ȳembi.

⁷ Nu ra Pedro bi bentpa rán 'yei, bi xots'i. 'Bex bin h̄ats'edi rá gua, ne rá hyudi xingua.

⁸ Ne n'da sāgui thoḥo bi 'ȳot' 'b̄u mi ndants'i ne bin 'yo. Ne'a bi yath̄u b̄u ja ra d̄anij̄a, sāgui ne 'yo, ne øspa Oj̄a. ⁹ Gātho ȳu jā'i bi nu ran 'yoh̄u ngue bin 'yo ne bi 'ȳespa Oj̄a. ¹⁰ Ne mí p̄adi gue nu'a mí hup̄u ja ra goxthi mahotho b̄u ja ra d̄anij̄a mí āh ra mb̄eti. Ne gātho bi hyonya thoḥo 'be'a bin ja ran 'yoh̄u.

Nu ra Pedro im mam b̄u ja ra ngun'yū t'ēmbi Salomō

¹¹ Nu'a mí dogua hingui nde da hye'a ra Pedro ne ra Xuua, ne bá øp̄u x̄n ngu ȳu jā'i guerp̄u ja ra ngun'yū mí 'b̄a ø, t'ēmbi Salomō, ne madí hyonya tho'̄u. ¹² Nu'b̄u mí hyant'̄u ȳu jā'i a ra Pedro, bi 'ȳembi:

—N'yoh̄u ah̄u d̄ȳu israelh̄u, hanja gadí hyonya thoḥu nanguehna ra dogua, ne hanja gní hyandgā'be. Ha guí ømh̄b̄u gue ma ts'edis̄e'be ne man hose'be gue xt̄a jap'be bin 'yo na. ¹³ Hin'na maha, p̄e ga xi ah̄u Hague bin ja. N'dat'a Oj̄a gue mí øspa mam bomb̄otah̄u ra Abraham ne ra Isaac ne ra Jacob, bi zixp̄a mah̄ets'i a rá Ts'unt'̄u, ne bi un rá ts'edi. N'dat'a ra Jesús gue gá dāh̄u b̄u ja rá hmi ra Pilato ne gá c̄omh̄b̄u b̄u. Nu ra Pilato mim ma xt̄a mba nthegui. ¹⁴ P̄e nu'eh̄u gá c̄omh̄b̄u n'da x̄n ho, ne gue'a rá Thahni Oj̄a a. Ne gá 'yāh̄mb̄u n'da ra hyodu da soc'ah̄u.

¹⁵ Ne gá mamh̄b̄u gue da mba ntho ra Hmu gue di un ra te. P̄e Oj̄a bi xoxp̄a 'b̄u'̄u x̄n du, gue'a dá nuhe ne dadin juānhde. ¹⁶ Bi zā na ran 'yoh̄u nguetho bi 'ȳec'yei ra Jesús. Ne guehna ran 'yoh̄u guín nuh̄u ya, ne guí p̄ahm̄b̄u to'o na.

17 Pɛ nuya, n'yohu ahu, dí pácá ngue hin gmi páhmbu 'be'a xcá 'yothu 'bu gmi hyohu ra Jesús, ne ximangutho ni ngurpihu. 18 Pɛ Oja bi japi bin ja 'be'a gátho bi ma maya'bu, gue bi man yu pøngahya nangue ran unbi bi nu ra Cristo rá Thahni Oja. 19 Janangue'a nuya, damí päh nin 'yomfɛnihu ne gui dáp ni mbuihu Oja. Ne nu Oja buya da zä da duc'a ni ts'oquihu ne di 'da ahu ran johya ni mbuihu. 20 Ne nu Oja ba penhua mahon'a ra Jesús ne gue'a ra Cristo xa ts'anni di jacuah. 21 Nu ra Jesús jatho da gopu mahɛts'i jague'bu da zøn ra pa da mba ma hoqui gátho ua ja ra ximhäi, tengu bi man Oja maya'bu, nangue yú nde yú hoga pøngahya. 22 Pɛ bi 'yɛnse a ra Moisés: "Nu'a ra Hmu ma Ojahu, da zänna n'da rám 'behni ngue gue'a nin 'yohuhu tengugá. Damí 'yohmbu 'be'a gátho da man'a. 23 Ne din ja, hont'a go to'o má ja'i hin da 'yomanho a, da mba ma 'ueque nangue yú t'uhni Oja, ne da mba ma 'bepi rá te," bi 'yɛn'a ra Moisés.

24 Ne majuani, gátho bi man yú pøngahya Oja gue'bu mí man ra Samuel ne gátho mí da yu pøngahya m'bejua mí 'bui, gátho bi ma 'be'a gátho da 'yot' Oja, ne gue'u dí nuhu yu pa jabuya. 25 Gueju dyum bom'betoju yú pøngahya Oja, ne ndeju Oja ga comhbu rán hogui bi 'yøra ma ngurpa bøtah nu'bu mí t'emp'a ra Abraham: "Nangue n'da nim bom'beto dim 'buh niya'bu, dí mba ma japi gátho yu ja 'i guecua ja ra häi," bi t'emp'a. 26 Janangue'a nu'bu mí xoxa Oja a rá Ts'ant'u gue bi du, m'bet'o thoho bá penhua dí 'buhmbu, ngue nde di 'uegahu n'da ngu n'daju nangue ma ts'oquihu, bi 'yɛn'a ra Pedro.

4

Pa ma juqñbi ra Pedro ne ra Xuua

1 Nu'bu mí xänba yu ja'i ra Pedro ne ra Xuua, bá ɛh yu mbäjä ne'u yu hmu bu ja rá danija yu judío, ne yu saduceos. 2 Nu'u ɛmme bin cue u, nguetho bi xänba yu ja'i gue bi ndants'a ra Jesús bu 'bu'u xän du. 3 Nu'u bi bent'a ra Pedro ne ra Xuua, ne bi got'a fädi, jague'bu mí hyats'i bi juqñbi, nguetho xän de 'bu mí got'i. 4 Pɛ xän ngu u xi 'yoh ram hma bi ma, bi 'yɛc'yɛi. Mbɛ i jua'i cut'a mahuahi yan 'yohu ngue bi 'yɛc'yɛi.

5 Nu'bu mí hyats'i bim peti bu Jerusalén yu ngurpa mbäjä ne yu dác'yɛi ne yu xänbate nija. 6 Mí 'bupu ra Anás ra dambäjä a, ne ra Caifás, ne ra Xuua, ne ra Alejandro, ne gátho mí da yú meni ra dambäjä, bim peti ngue di juqñba ra Pedro ne ra Xuua. 7 Ne bi manda da ts'ispa ra Pedro ne ra Xuua, ne bim 'bäpu ja yú hmi ne bi 'yänni:

—'Be'a má ts'edi o gue to'o rán t'ɛdi ngue xcá 'yot'ui na.

8 Nu ra Pedro buya n'youi xän ngu rá ts'edi rá Hogandähi Oja, bi 'yɛmbi:

—Gyá ngurpihu yu ja'i ne gyu dác'yɛihu dyu ja'i israelhu. 9 Ha guí ängahe nam pa ya nangue ran ho bi t'øra na ran 'yohu, ne Hague nja bi zä na ran 'yohu ngue mi u. 10 Nu'bu majuani guí ängahe, gui 'yohmbu ya, ne gátho ma mí israelhu, ne nangue rá ts'edi ra Jesucristo, gue'a í zä ín 'yo na ran 'yohu ya. Gue'a ra Jesús ra mengu bu Nazaret, gue gá cuathu bu ja ra pont'i, ne nu Oja bi xoxpu 'bu'u xän du. 11 Guehna ra Jesús hin gá nde gá páhmbu, ngue tengu'bu gyu gädohu gá samhbu n'da ra do. Pɛ nuya Oja bi japi ngue tengu'bu n'da ra do man'da mahyonidä bu pa nthre pa nguajö. 12 Njo'o man'da da zä di pø'a n'da hinda hont'a ra Jesús. Nguetho him bi zän Oja man'da ra ts'edi ua ja ra ximhäi gue da zä di pøju, hinda hont'a ra Jesús, bi 'yɛn'a ra Pedro.

13 Ne madi hyonya thoho u yu juqñbate 'bu mí badi him bi zu din yahu ra Pedro ne ra Xuua, gue mí paði him bin xädi. Pɛ bi bɛm buya, bin 'yohu ra Jesús ra Pedro ne ra Xuua. 14 Ne nu'bu min nu ran 'yohu xí zä gue mí 'buhmbu u, hin'yü 'be'a man'da sä da xifi. 15 Ne bi mbɛhn bu thi u yoho n'da zø ora, ngue nde din 'yän'du 'be'a da zä di 'yøre. 16 Ne bin 'yän'du:

—'Be'a sä ga øthu nangue yan 'yohu, nguetho majuani n'da ran t'øt'e nuixte bi 'yot'u. Ne gátho 'bucua Jerusalén i paði, hingui sä ga comhbu. 17 Pɛ guehma nde'bu ga sühmbu n'dahma njon da xifi nangue ra Jesús, gue him man'da di thoc ram hma bu 'buh yu ja'i, bi 'yɛn'u.

18 Bi zohn mahon'a u, bi xih pøya, gue him man'dandä da ma, xín da xänba yu ja'i nangue ra Jesús. 19 Bi däh ra Pedro ne ra Xuua, bi 'yɛmbi:

—'Be'a go guím bɛnsɛhu ngue i nde Oja ga øt'be, ha gue'a guím mamhbu o gue'a man Oja a ga øt'be. 20 Nguetho jatho ga mamhbe 'be'a xtá nuhe ne 'be'a xtá øhmbe, bi 'yɛn'u.

21 Nu'bu man'da mí damhya u, bi hyegui nguetho him mí tñi 'be'a dí ünba u. Nu'u i supi din cue yu ja'i 'bu xti ünba ra Pedro ne ra Xuua, nguetho gátho yu ja'i mí ɛspa Oja nangue'a xín ja. 22 Nguetho nu ran 'yohu mí ponga nyote njeya mí pe'ts'i, ngue bi t'øra ran t'øt'e nuixte, gue bi zä.

Nu yu 'yɛc'yɛi bi 'yäp Oja hin din su

23 Nu'bu mí theh ra Pedro ne ra Xuua, bá ɛpu guepu mí 'buh yu 'yɛc'yɛi. Ne bi xifi gátho xí xi'u yu mbäjä ne yu dác'yɛi. 24 Nu'u, nu'bu mí 'yøde, bi zo Oja, n'dat'a im bɛni, ne bi 'yɛn'u:

—Ma Oja ahe, gue gra Hmu, gá 'yot' mahɛts'i necua ja ra häi ne ra dejä ne gátho u i jabu. 25 Ne nu ní Hogandähi bi bɛnba mam bombøtahe ra David, ní 'yɛhe, 'bu mí 'yɛna: Hanja nín 'yo'ts'u yu ja'i gue hingui tɛn'na Oja,

ne im bɛn'ɛ gue him majuɓi.

²⁶ Yú hmuts'at'abi yɛ hái ya bi da'mi bi zä bi dɔmp' ra sui.

Ne yɛ ts'at'abi bim peti

din sahmɓa ra Hmu Ojɔ ne ra Cristo rá Thahni Ojɔ, bi 'yɛn'a ra David.

²⁷ Nguetho majuɓi bim peti ua ja ra hnini ra Herodes, ne ra Poncio Pilato, ne yɛ ja'i ngue hing yɛ judío, ne ma mi'israelhe, ne bi zɔh ni hoga Ts'ant'ɛ Jesús, gue'a gá huahni.

²⁸ Nu'ɛ bi 'yɔt'ɛ gátho 'be'a xcá sán mam'bet'o gue bin ja. ²⁹ Nuya ma Hmu ahe, dami nu'ɛ gue nde di ɔnje, ne dami 'daje ni ts'edi, ni 'yɛhgáhe, ga huthe ran zambɛi ga mamhbe nim hma. ³⁰ Ne ga uthe yɛ ja'i ni ts'edi gue da zä'ɛ yɛn zámán'ɛ. Ne gui 'yut yɛn t'ɔt'e nuixte ne yɛ hmɛpya nange ni Hoga ts'ant'ɛ ra Jesús, bi 'yɛm' bɛm min yáhu Ojɔ ɛ.

³¹ Ne nu'ɛ mí jua'a bin yáhu Ojɔ, nu ra ngu guɛpɛ xím peti bin huɓi, ne gátho ɛ man'da bi hyá yá ts'edi nange rá Hogandáhi Ojɔ. Ne gátho yɛ 'yɛc'yei bi hyut'an zambɛi, bi mamp'a rá m hman Ojɔ.

Bi gohmi 'be'a gátho mi ja

³² Gátho yɛ 'yɛc'yei i 'bui tengu n'danja'i tho, 'dat'a i ɔt'e, 'dat'a im bɛni. Xínga n'da bi ma gue jase yú mbeti, ne gátho 'be'a mi ja mi cohmi. ³³ Ne nu yá 'báihu ra Cristo, nu'ɛ mí thoqui bi ma gue bi ndants'a ra Hmu Jesús 'bɛ mi du, ne bi jap Ojɔ bin ja rá ts'edi yám hma, ne xɛn ngu rá mate Ojɔ bin t'un'ndɛ n'da ngu n'da ɛ. ³⁴ Gátho yɛ 'yɛc'yei nte madi 'bedi 'be'a gátho mi honi, nguetho xɛn ngu bi mbá yá hái o gue yá ngu mí ja, ne bi un ra mbeti yá 'báihu ra Cristo. ³⁵ Ne nu'ɛ bi darpa ɛ to'o di 'be a da hyoni. ³⁶ Ne gue'a bi 'yɔt'a n'da ra 'yɛc'yei, ra José na, ra mɛngu Chipre, rá 'yɛ ra Leví, pɛ nu'ɛ yú 'báihu ra Cristo bi zánba man'da rá thuhu gue di Bernabé, nde da ma i hurpa rá mbɛi n'da. ³⁷ Ne gue'a bi 'yɔt'e, bi mbá n'da rá huɓi mi ja, ne bá hɔ ra mbeti, ne bi dá bɛ 'buh yá 'báihu ra Cristo, ngue di un'dɛ nte mi ja.

5

Rá ts'oqui ra Ananías ne ra Safira

¹ Pɛ nu'a man'da ra 'yɛc'yei i Ananías mi 'bɛpɛ, ne rá xisu, bi mbá yá hái. Nu'a rá xisu ra Safira a. ² Ne bi gɔn'i ts'ɛ ra mbeti ne 'dat'a bi bɛ mmi rá xisu. Ne bá hɔc made ra mbeti, bi gápu 'bɛ'ɛ yá 'báihu ra Cristo. ³ Pɛ nu ra Pedro bi 'yɛmp'a:

—Nu'i grá Ananías, hanja guí cɛ't'i ni mbɛi ra zɪthu, ra Satanás, gue di 'bɛp'i'i guí xih ra fɛhni rá Hogandáhi Ojɔ, ngue gá hyɔc'i ts'ɛ ra mbeti guí pá ni hái. ⁴ Nu'ɛ hin xqui pá ni hái, ha hin xqui cohmi gue ni mbeti zɛhe. Ne nu'i gá pá ni hái, ha hinga gue ni 'bɛfizɛhe xqui 'yɔt'e nange ni mbeti. Hanja ngubɛ guím bɛni. Hinga gue'ɛ yɛn 'yohɛ gá xih ra

fɛhni, pɛgue Ojɔ gá xih ra fɛhni, bi 'yɛn'a ra Pedro.

⁵ Ne nu'ɛ mí 'yɔ'a ra Ananías 'be'a bi man'a ra Pedro, 'bɛx bi du. Ne gátho to'o bi 'yɔde nange'a ɛmmɛ bin ja ra mbidi yá mbɛi ɛ. ⁶ Nu'ɛ yɛn 'yohɛ mi 'bɛpɛ bi ndants'i, bi mbant'a ra ánima Ananías, bi duts'i, bi 'yágu.

⁷ Ne nu'ɛ mí tho'i ts'ɛ nhyu ora, bi zɔh ra Safira, rá xisu ra Ananías, ne him mi pɔdi 'be'a bi thogui. ⁸ Nu ra Pedro bi 'yán'na ra xisu:

—Xiqui hangu guí páui ni hái, tengu man ni ndɔ, bi 'yɛn'a ra Pedro.

—Háha ngubɛ rá muui, bi 'yɛntho ra Safira.

⁹ Nu ra Pedro bi 'yɛmp'a bɛya:

—Hanja 'dat'a gá bɛmmi, hanja sá gá cɔn rá Hogandáhi Ojɔ. Nuya 'bácuja ja ra goxthi ɛ gue bá ác'a ni ndɔ, ne'e da dux'a ya, bi 'yɛmbi.

¹⁰ Ne 'bɛx bi yɔrpɛ ja rá gua ra Pedro, ne bi du. Bi yut'ɛ yɛn 'yohɛ, bi nu, ya xí du, ne bi duts'i, ne bi 'yágu, 'darpu thofo bi 'youi rá ndɔ. ¹¹ Ne ɛmmɛ bi mbidi gátho ɛ yɛ 'yɛc'yei, ne'ɛ gátho mi'da bi 'yɔde bi mbidi.

Xɛn ngu yɛn t'ɔt'e nuixte bi 'yɔt' yá 'báihu ra Cristo

¹² Xɛn ngu yɛ hmɛpya, ne yɛn t'ɔt'e nuixte bi 'yɔt' yá 'báihu ra Cristo bɛ 'buh yɛ ja'i. Ne gátho madim peti bɛ ja ra dɔnija guɛpɛ t'ɛmbi rá ngun'yu ra Salomón, ne 'dat'a im bɛn'ɛ. ¹³ Ne nu'ɛ mi'da ɛ gue hingui ɛc'yei, bi zu din uɔns'hu yɛ 'yɛc'yei, ne bi hnɛmansu yɛ 'yɛc'yei. ¹⁴ Pɛ man'da man'da xɛn ngu bi 'yɛc'yei ra Hmu, yɛn 'yohɛ ne yɛ xisu. ¹⁵ Ne nange bi 'yɔt' yɛn t'ɔt'e nuixte yá 'báihu ra Cristo, jananjabɛ i ts'ɔpɛ ja 'yu yɛ hyɛnni guɛpɛ da tho'ɛ, i oxpɛ ja yá t'ɔts'i ne yá fidi. Ne nu'ɛ da thoppá rá xudi ra Pedro da yáni. ¹⁶ Ne xɛn ngu bi bɔm bɛ ja yɛ hnini guɛpɛ hán bɛ Jerusalén, bi mba bɛ Jerusalén, bi zix'ɛ yɛn zámán'ɛ, ne'ɛ min 'yohɛ yɛ zɪthu. Gátho bi zä.

Ra Pedro ne ra Xuua bi hnuman'ɛ

¹⁷ Janangue'a yɛ dɔmbájɔ ne gátho min 'yohɛ, nu'ɛ ɛmbi yɛ saduceos, ɛmmɛ bin ja yɛn ts'ɛya yá mbɛi ɛ. ¹⁸ Janangue'a bi bent'ɛ yá 'báihu ra Cristo ne bi got'a fádi. ¹⁹ Pɛ nu'a n'da ram 'bɛhni bí 'yɛh mahɛts'i 'bɛ min xui, bi xocua ra jut'i yɛ ofádi ne bi zixpɛ thi. Ne bi xifi:

²⁰ —Ní mba, damam 'báhmɓa bɛ ja ra dɔnija, dami xihmɓa yɛ ja'i gátho nange ram 'bui ma'da'yo, bi 'yɛna.

²¹ Nu'ɛ, nu'ɛ mí 'yoh na, bi yarpɛ ja ra dɔnija 'bɛ mí t'ɛxuditho, ne bi xánba yɛ ja'i.

Ne nu'ɛ mí peti yɛ hmumbájɔ bɛ ja n'da ra ngu, ne'ɛ min 'yohɛ, ne madin zohni yɛ ngurpi ne yá dɔc'yei yɛ israel, ne sá bi mbɛnpɛ fádi yɛ asmayo gue ba si yá 'báihu

ra Cristo. ²² Pɛ nu'bu mi zom bu ja ra fädi yu asmayo, njom bi dɪm bu u. Bi mbeng mahon'a bu bi 'buh yu hmumbäjä, ²³ ne bi 'yɛmbi:

—Dá tɪm'be ra goxthi xø man thət'i thoho ne yu mbädi mi 'bäpu thi ja ra goxthi. Ne nu'bu ma xoc'be, njo'o to'o dá tɪm'be bu mbo, bi 'yɛn'u.

²⁴ Ne nu'bu mi 'yø'a rá hmu yu mbädi bu ja ra danijä, ne yu hmumbäjä, bi hyonya thoho. ɛmme bi du yú mbui: “Häpu maha nín se'a øt'u,” din 'yɛmp'u. ²⁵ Bex bi zøn'a n'da, bi xifi:

—Nu'u yun 'yohu gá cothu fädi bí 'bäpu ja ra danijä ya, ne i xänba u yu jä'i, bi 'ɛmp'u.

²⁶ Ne bi mba rá hmu yu mbädi buya, ne in 'yohu yu mbädi. Ne xø bá si yú 'bäihu ra Cristo, ne him bi unbi, nguetho mi su xti mba ma bat'ado. ²⁷ Ne nu'bu bá ts'i bu ja ra junta, bi 'yän yun t'änni a ra hmumbäjä. Bi 'yɛmp'u:

²⁸—Ha hin dá hec'ahu gue hin gui xänbahu yu jä'i nangu ra Jesús. Pɛ hin gui øhmbu 'be'a dá mangähe. Nuya gätho yu jä'i 'bucua Jerusalén i pəh ram hma gui mamhbu. Ha gui ɛnje go ma ts'oquihe bi du ra Jesús.

²⁹ Nu'a ra Pedro ne'u mi'da yän 'yohu bi dāti:

—Jatho ga øthe 'be'a i xije Ojä xinda gue i xije yu jä'i. ³⁰ Nu Ojä gue bi dānde ma ngarpa bøtahu, bi xox'a ra Jesús, nu'a gue'a gá hyohu 'bu gmi cuathu bu ja ra za. ³¹ Pɛ Ojä bi zixpu bi gonhui rá ts'edi, ngue dim hmu ne dim pøpate. Ne da japi di päh yu mbui yu jä'i israel ne di punba yú ts'oqui. ³² Ne nugähe dí mamhbe majuani nanguhehna. Ne'a rá Hogandähi Ojä im ma majuani nanguhehna. Ne nu Ojä bi un rá Hogandähi to'o gätho bi 'yɛc'yei, gue da bāse gue majuani a, bi 'yɛn'a ra Pedro.

³³ Ne nu'bu mi 'yø'u hupu, ɛ mme bi de ra cue, ne min nde xtä hyo u. ³⁴ Pɛ bi ndants'a n'da ran 'yohu mi hupu ja ra junta, nuna n'da ra fariseo rá thuhu ra Gamaliel. Gue'a n'da ra xänbate yän t'ɛdi yu judio. Ne gätho yu jä'i in nūmansu a. Nu'a bi manda da ts'ixpu thi n'da zu ora u i pa ma juānbi. ³⁵ Ne bi 'yɛna:

—N'yohu ahū, dyu israelhu, dami jamansu 'be'a guä ørpahu ya yun 'yohu. ³⁶ Nguetho hin ɛ hui maya'bu bi ndants'a n'da ran 'yohu ra Teudas, mi ɛna mi jase rá ts'edi. Ne xun ngu yu jä'i bi denni, mbe goho ciento. Ne nte dá ørpahu pɛ bi tho, ne gätho mi tenni bin 'uɛxt'i 'da'a n'danni bi mba. ³⁷ M'bejua buya, bi ndants' ra Judas ra mengu ra häi Galilea. Nu yu pa bin ja ra pede bin tet'i 'da yu jä'i. Pɛ ne'a bi mba ntho, ne gätho mi tenni bin 'uɛxt'i. ³⁸ Janangue'a dí xi ahū, dami hyehmbu ya yun 'yohu, nguetho nu'bu rá ts'edi zehe gue ra 'befi i øt'e, da mba ma juadi 'bu. ³⁹ Pɛ nu'bu rá 'befi Ojä i øt'e, hingui sä gui hecpahū. Nu'bu gui ɛna gui

hecpahū, gan sūhmbu Ojä 'bu, bi 'yɛn'a ra Gamaliel.

⁴⁰ Nu'u, bi 'yømanho 'be'a bi man ra Gamaliel, ne nu'bu mí xifi da yut'a mbo mahon'a yú 'bäihu ra Cristo, bi mba m'bei, ne bi xi'u hin din xänbate nangu ra Jesús, ne bi hyetho buya. ⁴¹ Nu'bu mí bøm bu ja ra junta u, bin johya yú mbui, nguetho ya bi nu ran unbi nangu ra Jesús. ⁴² Ne xinga n'da ra pa mi ɛ't'i gue him mi mamp'a ra hogam hma nangu ra Jesucristo, ne bi xänba yu jä'i nubu ja rá danijä yu judio, ne pu ja yu ngu.

6

Bi thahni yoto má 'yohu ngue dim fäxte

¹ Nu'u yu pa u man'da xun ngu bi 'yɛc'yei. Nu'u 'da buya gue i yä ra griego, bi du'mi bi zu'u i yä ra hebreo, i ɛna hingui pa ma peti xun ho u 'da yú menguhu, gue yu xisu xun du yú ndø, gue'bu pa ma dat'i yun ts'ihme n'da pa ngu n'da pa. ² Nu'u 'de'mayoho yú 'bäihu ra Cristo bi ma gue dim peti yu 'yɛc'yei buya, ne bi xifi:

—Hingui sä yoho ga øt'ähe, hingui sä ga thoqui ga unhde yun ts'ihme yu jä'i, nguetho jatho ga mamhbe rām Hman Ojä. ³ Janangue'a ma zu cu ahū nangu ra Cristo, dami huaħndu 'da gue gue'ahu yoto yu hogan'yohu gue i hä ra ts'edi xun ho nangu rá Hogandähi Ojä in 'yohu, ne xun ho yun 'yomfɛni, di darpa yän ts'ihme yu jä'i ngue nte i ja. ⁴ Pɛ nugähe ga thøje dan yähe Ojä ne ga mamhbe rām Hman Ojä.

⁵ Ne gätho u gue madi peti bu, bi 'yømanho u 'be'a bi man'u yú 'bäihu ra Cristo. Ne bi than'na ra Esteban, n'da ran 'yohu ɛmme ɛc'yei xun ho ne in 'youi xun ho rá Hogandähi Ojä. Ne bi than'na ra Felipe, ne ra Prócoro, ne ra Nicanor, ne ra Timón, ne ra Parmenas, ne ra Nicolás, nu'a mí tenba yú t'ɛc'yei yu judio 'bu hin ní 'yɛc'yei ra Cristo, nu'a bá ne xpu ja ra hnini Antioquia. ⁶ Ne gätho bi ts'ixpu 'buh yú 'bäihu ra Cristo. Ne nu'u bi gäspa yú 'yɛ yú yä u buya, ne bin yähu Ojä ngue da mbäx'u nangu ra 'befi bin t'un'du.

⁷ Ne man'da man'da bi hman rām hman Ojä, janangue'a man'da xun ngu yu jä'i bu Jerusalén bi 'yɛc'yei. Ne'u yu mbäjä bu ja yú nijä yu judio, xun ngu bi 'yɛc'yei ne bi denni.

Bi fent'a ra Esteban

⁸ Nuna ra Esteban, xun ngu rām fäts'i Ojä bi unni ne rá ts'edi, ne bi 'yøt' yun t'øt'e nuixte ne yu hmɛpya nangu rá ts'edi Ojä bu 'buh yu jä'i. ⁹ Pɛ nu'u 'da yun 'yohu bi du'mi bin junthu ra Esteban, gue'u i pa bu ja n'da rá nijä yu judio guerp i pa yu jä'i min 'yɛhe, ne'u 'da yu mengu bu ra häi Cirene, ne pu ja ra hnini Alejandría, ne pu ja ra häi Cilicia, ne 'da yu mengu bu ra häi Asia, gätho bin junthu ra Esteban. ¹⁰ Pɛ him bi zä bi dāp'a ra Esteban, nguetho xun ngu rán 'yomfɛni mi

ja, ngue mi yá con rá ts'edi rá Hogandáhi Ojã.
 11 Janangue'a nt'águi thofo bi 'bep'i 'da da man ra fehni, da 'yena: "Dá øhmbe a bi ma, bi c'aman'ra Moisés gue bi 'dac man t'édih, ne bi c'aman'ra Ojã," bi t'emp'u 'da. 12 Bi parpa yu já'i býa, ne yu dac'yei, ne yu xánbate níjã, bi fent'a ra Esteban ne bi ts'ixpu bí ja ra junta nguere i ja rán juánbate yu hmumbájã. 13 Ne bi mba nthoni 'da da man yu fehni, ne bi 'yena:

—Hingui ε'ts'a ní c'aman'ra na ra danijá ne'ú yán t'édi ra Moisés. 14 Nguetho dá øhmbe bi man na ran 'yohu, bi 'yena: "Nu ra Jesús ra mengu Nazaret da xo't' ra danijá ne di páh yán t'øt'e gue bi xijã ra Moisés," bi 'yén na ra Esteban, sã bi 'yén'u.

15 Gátho mi hupá ja ra junta bi hyand ra Esteban, ne bi nu ngue majuáni in 'youi xán ngu rá ts'edi Ojã.

7

Din juan ra Esteban

1 Nu'a ra dambájã bi 'yán'na ra Esteban:

—Ha majuáni 'be'a si'a ya.

2 Nu ra Esteban bi dadi:

—N'yohu ahu, gyu ta ahu, dami 'yøhmbu ya 'bu majuáni guedã di øt'ã a i sicã. Nu'a Ojã nuixte thofo bin yáui ma ngurpa bøtahu ra Abraham, nu'bu mí 'bupu Mesopotamia, ne hin ní mba bu ra hãi Harán. 3 Ojã bi xifi: "Dami pøngua ní hãi, ne gui socua ní meni, ne gua epu n'da ra hãi ga ut'ai," bi 'yembi. 4 Janangue'a bi bøm bu ra hãi Mesopotamia, ne i t'ẽmbi Caldea, ne bim 'bupu ra hãi Harán. Nu'bu ya bi du rá ta, bi nexpu Harán ne Ojã bá si ua ja ra hãi di 'bahmbu ya. 5 Pe nu ra Abraham hinga gue'a ra ora bi xi Ojã di un'na ra hãi, xinga n'da xequi da ma gue rá hãi zehẽ. Pe majuáni bi xifi di un ra hãi gue da gomhbu yám bom'бето. Nu'bu mi xifi, mánj'ø'ø yé t'uhni ra Abraham.

6 Nu'a Ojã bi 'yembi: "Nu nim bom'бето ban 'yẽhe bu n'danni ra hãi, ne da mba ma unbi goho ciento njeja." 7 Ne xø bi 'yembi: "Nugã ga unbã u yu já'i 'bupu ja ra hãi guerepú din 'yẽhe, ne m'bejua býa nu'u ba pøm bu guerepú min 'yẽhe, ne ba gcuja ja ra hãi, ne guedua da dandegui," bi 'yén Ojã. 8 Ojã bi 'yøt'ui ran hoqui ra Abraham, nu rá hmepeya a gue da mba nthequi rá xifani, ne'u yé xifani yé ts'ant'u. Bin jabu 'bu mim 'buh ra Isaac rá ts'ant'u ra Abraham, ná hyãto pa bi mba nthequi rá xifani. Ne nu'bu mín dãn'yohu ra Isaac, bim 'buh ra Jacob rá ts'ant'u, ne nu'bu min te ra Jacob bim 'bu'i 'de'mayoho yé ts'ant'u, nu'u gue'u ma ngurpa bøtahu u, bi 'yén'ra Esteban.

9 Ne xø bi 'yena:

—Nu'a n'da rá ts'ant'u ra Jacob, ra José a. Ne nu yán 'yohu ra José bi seyabi, ne bi mbã. Ne nu'a t'ø'ø bi dãi bi zixpu ja ra hãi Egipto.

Pe Ojã min 'youi ra José. 10 Nu Ojã bi zeh ra José nange gue gátho yán unbi bi nu, ne bi un rá m fãts'i ne bi un rán 'yomfeni xán ho. Ne nu'a ra Faraón, ra hmuts'ut'abi bu ja ra hãi Egipto, bi numanho a ra José, ne bi japi di manda gátho ra hãi bu nepu ja rá ngu.

11 Ne bin ja n'da ra dãthu bu gátho ra hãi Egipto, nepu ra hãi Canaán, ne nu yu já'i bi nu ran unbi nguetho xø ma hin'yú 'be'a da zi ma bøtahu bu mí 'bupu. 12 Ne nu'bu mí 'yøh ra Jacob gue mi pa m'be'ts'i bu 'be'a da ts'i bu ja ra hãi Egipto, bi mben'du 'da yú ts'ant'u, gue'u ma bøtahu u. 13 Ne nu'bu mí mba mahøn'a yán 'yohu, guexta'u him mi pã'a ra José. Nu ra José bi 'yemp'u: "Dadín 'yohuhu." Ne nu'a ra José bi xi'a ra Faraón gue gue'u yán 'yohu u. 14 Nu ra José býa bi ma din zohni rá ta, ra Jacob, ne gátho ná ngu mí 'bupu ja rá ngu, gue i júa'i hyãte ma'de'ma cat'anjá'i. 15 Janangue'a nu ra Jacob bi mba bu ja ra hãi Egipto ne bi du bu. Ne'u yá ts'ant'u mam bombøtahu bá tu bu u. 16 Pe nu'u, him bá t'ãpu, pe bi thuxpu Siquem nubu ra hãi mí 'bui, ne bi t'ãpu ja n'da ra jãdo. Nu ra jãdo gue'a bi dãn'ra Abraham gue bi mbã yé ts'ant'u ra Hamor, ra mengu Siquem.

17 Nu'bu mí ts'atho da hyän yu pa tengu bi xi Ojã ra Abraham, gue di un rá hãi yám bom'бето, emme bin xãnd yu já'i býa, gue ma mí'israelhu, nu Jacob ja ra hãi Egipto. 18 Ne nubuya bi ndants' man'da ra Faraón bu Egipto, nguetho gátho ní huti yu Faraón yu ts'ut'abi Egipto. Ne nuna man'da ra Faraón him mí pãh ra José. 19 Janangue'a bi øpi ne bi unba u mam bombøtahu. Ne bi manda da mba ma unbi gátho yé ts'ant'u a ra pa dim 'bui, gue da du, nguetho in ndepe him man'da din xãnd yu já'i israel. 20 Nu'u yu pa'u bim 'bu'a ra Moisés. Nu'a, n'da ra t'uhni madi nequi din hocjã'i, ne mi numanho Ojã. Nhyuzna bi jamansu rá ta ne rá mbe bu ja yá nguse. 21 Pe nu'bu mí thøn'a thi ra 'uere Moisés, nu rá t'ixu ra Faraón bi dñi. Ne bi zini ne bi tede tengu'bu ε rá t'uhni zehẽ. 22 Nu'a ra Moisés býa gátho mí sãni 'be'a mí pãh yu mengu Egipto. Ne gátho i pømanho 'be'a mi ma, ne xán ngu mi sã da 'yøt'e.

23 Ne nu'bu mí mbe'ts'a nyote njeja, bi bñi da mba bi zengua hapu madim pẽh yé menguhu gue yu já'i israel. 24 Nu'a n'da u, bi nu ran unbi ngue bi unba n'da ra já'i egipto. Nu'bu mí nu'a ra Moisés, bi yãni, bi cospa ra pengui bi hyo ngue bi du ra já'i egipto. 25 Nu ra Moisés mim bñi gue mí pã'u yu já'i israel 'be'a da 'yøt' Ojã, gue ra Moisés da yãn'u, di japi him man da nu ran unbi. Pe him mí pã'u yu já'i. 26 Man'da pa býa bi nu mahøn'a ra Moisés gue bin tuhni yoho yán 'yohu israel, ne nu ra Moisés bi zã bi hocua yú mbui, bi 'yembi: "N'yohu auí gadín cuui, 'be'a guí gnuí a guí øt'ui gadín sahmi," bi 'yembi. 27 Pe nu'a gue mi ja rá ts'oqui bin cue,

ne bi ndøn'na ra Moisés, bi 'yẽmp'a: "Ha i ja nin t'ẽdi gui hegã'be, to'o bi xi'i gan ts'ut'abi ngue gui hogã'be. 28 Ha guí ẽna gui hyogui tengu'bu gmi hyo ra mengu Egipto mán de," bi 'yẽmbi. 29 Nu ra Moisés nu'bu mi 'yode 'be'a bi man'a ran 'yohu, bi 'dagui, bi mba bu 'danguadi ra hãi Madián. Ne mí 'bũpũ tengu bu nam 'bũ'u yũ 'dan'yo ja'i, ne guerpũ ja bim 'bũpũ yoho yũ ts'ant'ũ.

30 Ne nu'bu mi tho'a nyote njesya ngue mi 'bũpũ, bi nequi n'da rãm 'behni Ojã mahẽts'i bu ja ra t'ũza mi zø ra sibi, nubũ ja ra nhãi, jombũ ra t'øhø t'ẽmbi Sinai. 31 Nu'bu mín nu ra Moisés, madi hyonya thofo, bi mba bi hyãn'i ts'ũ bu ja ra t'ũza ẽna da nu 'be'a i ja bu. Bi 'yørpa rá nde ra Hmu mahẽts'i bũya, 32 bi 'yẽmbi: "Nugã drã Ojã gue i thãnde ni ngørpa mbombõtahũ. Nugã dra Ojã gue i thãnde ra Abraham, ne ra Isaac, ne ra Jacob," bi 'yẽmbi. Pe nu ra Moisés bi fet'i ne bin su, him bi hyanzambũ gue xpi hyandi. 33 Nu'a ra Hmu bi 'yẽmbi: "Dami c'oc ni thixfani nguetho nuua guí 'bãi, xũn ho ua, ngue ya di 'bãcã ua," bi 'yẽn Ojã. 34 Ne xø bi 'yẽn Ojã: "Dã nu ma t'ahni 'bũpũ ra hãi Egipto ngue i pa ma unbi. Ne dá øcã yũ hmbafi u. Bã ẽcã ya gue ga japi da thẽgui. Ne nuya gui mba bu Egipto," bi 'yẽn Ojã, bi t'ẽmp'a ra Moisés, bi 'yẽn'a ra Esteban.

35 Nu ra Esteban xø bi xi'ũ yũ juãnbate mahøn'a, bi 'yẽna:

—Guehna ra Moisés bi ts'ũ 'bũ mí 'yẽna xti hecua yoho yũn 'yohũ ma mi'israelhũ, ne bi t'ẽmbi: "Ha i ja nin t'ẽdi gui hegã'be, to'o bi xi'i gan ts'ut'abi." Guehna ra Moisés, Ojã bi mbenpũ ngue din ts'ut'abi nangue yũ ja'i israel, ne bi japi bi mba nthẽgui. Ne nu'a 'be'a bi 'yøt'a ra Moisés, bi 'yøt'e nangue rãm 'behni Ojã mahẽts'i bi nequi bu, nu'bu mi de ra t'ũza. 36 Nuna ra Moisés bi 'yøt' yũn t'øt'e nuixte ne yũ hmepya nubũ ja ra hãi Egipto. M'bejua bũya bi gũcpũ thi yũ ja'i bu ja ra hãi Egipto, nepũ ja ra thenga dejã bi 'yøt'a n'da ran t'øt'e nuixte, nepũ ma'ueni nguerpũ bin 'yo yote njesya yũ ja'i. 37 Guehna ra Moisés bi xih yũ ja'i israel: "Ojã da huan'nahũ n'da ra pøngahyã guerpũ 'bũh nin 'yohũhũ, tengutho bu bi huancã. Nu'a jatho guí 'yøhmbũ 'be'a da man'a," bi 'yẽna, bi 'yẽn'a ra Esteban.

38 Nu ra Moisés gue'a bin 'yohũ yũ ja'i bu ma'ueni. Ne nubũ ja rá yã ra t'øhø Sinai bin yayi rãm 'behni Ojã mahẽts'i, 'bũ mi gopũ ja rán dai ra t'øhø mam bombõtahũ. Ne bi hyãnbã rãm hman Ojã ra Moisés gue njãm'bu da guadi, ne gue'a bi thogahũ a ya.

39 Pe nu'ũ mam bombõtahũ him bi nde bi 'yẽc'yẽi a ra Moisés, him bi nde bi denni xũn ho, pe bi numan'ũtho ne bi goh yũ mbũi, mím bẽm bu Egipto. 40 Nu'ũ bi 'yẽmp'a ra Aarón, ra hmumbãjã: "Dami 'yørcahe 'da yũ ojã da zixcahũ. Nguetho hin dí pãhmbẽ 'be'a bi ja a ra Moisés gue bá jũgãhe bu ja ra hãi

Egipto," bi 'yẽn'ũ. 41 Nu'ũ bi 'yøt'a n'da ra t'undãni bũya, ẽmbi yũ ojã, ne bi hyo yũn dãnĩ ne bi mbøx yũ 'bøts'e. Ne madín johya a bi 'yøt'e nangue yũ 'yẽse. 42 Pe nu Ojã bi 'uegue nangue'ũ, ne bi hyẽgui da dãnde ra hyadi, ra zãna, ne yũ sø, nguetho nt'ot'i bu ja rá søcũã yũ pøngahyã:

Pe hanja hinga guecã gã pøscahũ 'bũ gmi hyohũ yũn dãnĩ 'bũ gmi 'bũhmbũ nyote njesya bu ma'ueni,

i ẽn Ojã, bi 'yẽn'ũ yũ pøngahyã.

43 Pe hinga guecã gã thãndegahũ pe guã tuhũ n'da ra ngu'bøt'e guerpũ gã thãndehũ a gã sãnbã zehẽ rá thuhũ, gã ẽmfũ ra Moloc.

Ne guã tuhũ n'da rá hmite ra sø gã 'yẽmb zehẽhũ ra ojã Renfãn, ngue gã nde gã thãnde zehẽhũ.

Janangue'a ga un'nahũ ne ga pen'nahũ man'da yatho xinda guerpũ ra hãi Babilonia,

i ẽn Ojã, bi 'yẽn'ũ yũ pøngahyã.

44 Pe guehna mi tu n'da ra ngu'bøt'e gue mí sãnbã Ojã u ma ngørpa bombõtahũ 'bũ mín 'yo bu ma'ueni, guerpũ da dãnde Ojã u, bi 'yøt'e tengu xi xi Ojã ra Moisés, nu'bu min yãui bu ja ra t'øhø. Bi xifi da 'yøt'e tengu ra hmepya xi nu. 45 M'bejua bũya, nu'bu mí ngørpi ra Josué, pe guexta'a ra ngu'bøt'e bá tu'ũ ma ngørpa bombõtahũ 'bũ mí zøm bu ja ra hãi xi xi Ojã. Ne mí 'bũpũ mi'da yũ ja'i gue hing yũ israel. Nu Ojã bũya bi hyøn'a thi yũ 'dan'yo ja'i ne bim 'bũpũ yũ israel bũya. Ne guexta'a mí jatho ra ngu'bøt'e nu'bu min ts'ut'abi ra David. 46 Nu'a Ojã ẽmme mí numanho ra David, gue 'dat'a Ojã mí thãnde ra Jacob. Nu'a ra David bi 'yãp rãn t'ẽdi Ojã da hyømbã rá ngu gue rãm poniũu ra ngu'bøt'e. 47 Pe nu ra Salomón rá ts'ant'ũ ra David a, gue'a bi hyømbã rá ngu Ojã. 48 Pe nu'a Ojã nuixte thofo hingui 'bũpũ ja yũ ngu nt'øt'e ngue yũ 'yẽ yũn 'yohũ. Ngubũ bi man ra pøngahyã 'bũ mí thocpa rãm hma ra Hmu mahẽts'i, ne bi 'yẽna:

49 Nuua mahẽts'i i ja ma ts'edi, necua ja ra ximhãi ja ma ts'edi, 'be'a ní ngu guín nde gui hyøguahũ, o hapũ guí ẽmhũbũ ja ma sãya.

50 Ha hinga guesegã dá øt'ã gãtho ja ua ya, ẽn Ojã, bi 'yẽn'a ra pøngahyã, bi 'yẽn'a ra Esteban.

51 Ne bi thoc'a ra Esteban bi xi'ũ yũ mbãjã i ørpa ran juãnbĩ:

—Nu'ahũ xingui ts'ũ guí øhmbũ 'bũ ja'a si ahũ, ne xãm me ni mbũihũ, xingui ts'ũ di cõt' ni zaguhũ. Thocua thofo guí sãman'ũhũ rá Hogandãhi Ojã tengutho mam bombõtahũ, guín jahũ bu. 52 Xinga n'da rá pøngahyã Ojã gue him bi hyo mam bombõtahũ, n'dat'ũ yũ pøngahyã gue bi ma dua ẽh ra Hoga Cristo, gue'a gã dãhũ ne gã yãfũ ne xin gã hyohũ. 53 Nu'ũ yãm 'behni Ojã mahẽts'i bi 'dajũ rán

t'edi Oja, pe hin guí arpa^h ra güenda a 'be'a bi ma, bi 'yēn'a ra Esteban 'b^h mi 'yēmp' u y ngrpi.

Bi tho ra Esteban

⁵⁴ Ne nu' b^h mi 'yoh ya 'be'a bi ma ra Esteban, bi de ra cue yá mb^h ne bi yēxp^h yá ts'i. ⁵⁵ Pe nu ra Esteban mi h^h ra ts'edi x^h ho rá mb^h nangue rá Hogand^hhi Oja in 'youi, ne bi nd^h' mah^h's'i ne di nec thoho hap^h 'b^h Oja. Ne bi nu ra Jesús 'dar^h 'b^hmi Oja ne i ja rá ts'edi. ⁵⁶ Ne bi 'yēna:

—Pe dami nd^h' h^h n^h dín nugá, n'y^h, nsoqui mah^h's'i ne dín nugá a bin ja' i ua ja ra ximhái, i 'b^hh^h ja rán 'yēi Oja, bi 'yēna.

⁵⁷ Pe nu' b^h b^hya man'da bi got yá zagu, ne bi mbafi nangue yá cue, gátho bi muxp^h 'b^hh ra Esteban. ⁵⁸ Ne bi g^hcp^h ja ra hnini ne bi bat'ado b^h ma'ueni. Ne nu' b^h gue bim bate, bi mb^h yá coto nguetho in nde nte di hēn' h^h. Bi mb^h ja rá gua n'da ran 'yoh^h ní huti ra Saulo, ne bi 'yēn' h^h:

—Gui jamansu ts' h^h ma cotogáhe, bi t'ēmp'a. ⁵⁹ Ne nu' b^h gátho ní mba ma bat'ado ra Esteban, bi zo'a Oja, bi 'yēmbi:

—Nu' i ma Hmu Jesús, dami hyānga ma te ya.

⁶⁰ Ne bin dānyahmu, nts'edi bi mbafi, bi 'yēna:

—Ma Hmu i, o guí arpa ra güenda nanguehna ra ts'oqui bin ja ya.

Ne nu' b^h mi man na, bi du b^hya.

8

Nu ra Saulo bi un ran unbi y^h 'yēc'yēi

¹⁻³ Ne nu'a ra Saulo 'da'angu bi mamh^h b^h bi hyo'a ra Esteban. Janangue'a nu ra pa ngue bi nu ran unbi ra Esteban, nu y^h 'yēc'yēi mi 'b^h Jerusalem bi mba ma ucpi. Ne x^h ngu u bi mba b^h mi'da y^h hnini b^h ra hái Judea, ne p^h ra hái Samaria, pe bi god^h u 'de'mayoho yá 'b^hh^h ra Cristo. Ne 'da' u y^h 'yēc'yēi bi 'yāh ra Esteban, ne ēmmē bin zoni nangue'a. Nu ra Saulo ēmmē madi ucra y^h 'yēc'yēi, ne mi c^hrp^h ja y^h ngu mi six y^h n 'yoh^h ne y^h xisu, ne bi got'a fādi.

I hman ran ho ma'da'yo nub^h ra hāi Samaria

⁴ Pe nu' b^h bi 'dagui, bi mamp'a rán ho ma'da'yo ra Cristo b^h n'danni ním pa. ⁵ Nu'a ra Felipe bi mba b^h ja n'da ra hnini ra hāi Samaria, ne bi xih y^h ja' i nangue ra Cristo. ⁶ Gátho y^h ja' i bi 'y^hmanho 'be'a bi man na ra Felipe 'b^h mi nu y^h n 't'ot'e nuixte bi 'yot'a. ⁷ Nguetho x^h ngu y^h ja' i bi hy^hnba thi y^h zithu, ne nts'edi bi mba 'b^h mi b^hn' h^h. Ne nu' b^h mi 'ue'ts' yá ja' i ne' u y^h dogua gátho bi zā. ⁸ Janangue'a ēmmē bin ja ran johya b^h ja ra hnini.

⁹ Ne mi 'b^h n^h n'da ran 'yoh^h i Simón, mi ot' ran thäte, ne nu' b^h y^h mēngu Samaria madi hyonya thoho. Nu ra Simón min ndep y^h ja' i

da bēni jase rá ts'edi. ¹⁰ Ne gátho na ngu' u, y^h t'uhni ne y^h dāc'yēi, nu' b^h mi 'y^h 'be'a bi man a, bi 'yēna:

—Nuna ran 'yoh^h na, ja ra ts'edi tengu Oja, ēn y^h ja' i.

¹¹ Nu' u mi numansu ra Simón nguetho nya'a thoho mi háte. Ne bi hyonya thoho u 'be'a bi 'yot'a. ¹² Pe nu y^h ja' i bi 'yēc'yēi 'be'a bi man'a ra Felipe nu' b^h mi ma ra Hogamh^hma 'ber^h ní manda rá ts'edi Oja, ngue bi ma nangue ra Jesús. Ne bi mba ma xixyābi y^h n 'yoh^h ne y^h xisu. ¹³ Ne'a ra Simón ēna bi 'yēc'yēi, ne nu' b^h mín xixyā, bi den'na ra Felipe. Ne nu' b^h mín nu y^h hmerpya ne y^h n 't'ot'e nuixte bi 'yot' ra Felipe, bi hyonya thoho ra Simón.

¹⁴ Ne nu' b^h mi 'y^h yá 'b^hh^h ra Cristo 'b^h Jerusalem gue bi 'yēc'yēi y^h mēngu Samaria, bi mbēn^h ra Pedro ne ra Xuua u mi'da yá 'b^hh^h ra Cristo. ¹⁵ Nu' b^h mi z^hm b^h b^hya, bin yāh^h Oja, bi 'yāp rá ts'edi ngue da hyān rá Hogand^hhi Oja y^h 'yēc'yēi 'b^h n^h. ¹⁶ Nguetho hin ní z^hh rá Hogand^hhi Oja b^h ja yá mb^h u, pe h^hnt'a nangue rá thuhu ra Hmu Jesús bin xixyā u. ¹⁷ Nu ra Pedro ne ra Xuua b^hya, bi gāspa yá 'yē yá y^h 'yēc'yēi, ne bi hyān rá Hogand^hhi Oja b^hya.

¹⁸ Pe nu ra Simón, nu' b^h mi nu bi hyān rá Hogand^hhi Oja u bi gāx yá 'yē yá 'b^hh^h ra Cristo, bi 'yut ra mbeti b^hya. ¹⁹ Bi 'yēmbi:

—Dami 'dac ma ts'edi gue h^hnt'a to'o ga cāx ma 'ye da hyān rá Hogand^hhi Oja tengu guí ot'ui, ma gá jut'au, bi 'yēna.

²⁰ Pe nu ra Pedro bi 'yēmbi:

—Di juu Oja ní mbeti, ne'e, nguetho guím bēni nangue ra mbeti sá guí t^hn'a 'be'a di un Oja. ²¹ Nguetho hinga gue'e ga comh^h na ra 'befi, mfādi ya him mahoqui ni mb^h b^h ja rá hmi Oja. ²² Dami pāh ni mb^h nangue ran ts'o. Dami 'yāp rá punbi ra Hmu, ne da zā di pun'na' i nangue ran ts'o gá bēni. ²³ Nguetho di pādi ēmmē ja ran ts'eya ni mb^h, ne ēmmē x^h ngu ran ts'o ja ni mb^h guím bēni.

²⁴ Nu ra Simón bi dāti:

—Nu'auí guí 'yāhmi ts' u rá ts'edi ra Hmu nanguecā, ngue hin gan nugá a guí mammi, bi 'yēmp' h^h.

²⁵ Nu' b^h mim 'b^h i ts' u b^h ra Xuua ne ra Pedro, ne xí mamp'a rām hma ra Hmu mah^h's'i, bi mbeng b^h Jerusalem. Pe him 'bex bi z^hm b^h, ne m'bet'o gátho ná ngu ra hāi Samaria bi man'a ran ho ma'da'yo b^h bi thogui.

Nu ra Felipe ne ra mēngu Etiopía

²⁶ Nu'a n'da rām 'behni Oja mah^h's'i bi z^hm b^h bi 'b^h a ra Felipe, ne bi 'yēmbi:

—Ní mba 'danguadi guerp^h bí thoh ra 'yu ní mba Gaza, gue ní b^hm b^h Jerusalem. Nuna ra 'yu ní mba b^h ra huēnhái na, bi 'yēmp'a rām 'behni Oja.

²⁷ Bi ndants'a ra Felipe 'bex bi mba bu. Bi nu, i 'yo bu 'yu n'da ran 'yohu xan hets'i rá 'befi, di jamansup rá mbeti ra xuts'ut'abi Candace bu ra häi Etiopía. Janangue'a i t'embri ra eunuco, ngue nde da ma, m'boqui.

²⁸ Nu'a xpi mbeng bu Jerusalén guepú bá thánde Ojá. ²⁹ Nu rá Hogandáhi Ojá bi 'yemp'a ra Felipe:

—Gui mba gui sá'a ran 'yohu i hux ra carro.

³⁰ Nu ra Felipe bin tih puya ne bi zadi. Nu'bu mí zóm bu, bi 'yode gue mi neh ra söcuá ran 'yohu, gue rá söcuá ra Isaías rá pöngahyá Ojá. Ra Felipe bi 'yán buya:

—Ha gui pádi 'be'a nam bön'a ra söcuá gadín xäh ya.

³¹ Bi dá'a ran 'yohu:

—Hague dán zä ga päcä nu'bu njon da xängui.

Ne bi xih ra Felipe da ndets'e din hyummi bu.

³² Ne nu'a ra söcuá madin xäh ran 'yohu mim ma gue:

I ts'ix'a n'da ran 'yohu tengu n'da ra de'yo i ts'its'i ngue da hyo.

Ne tengu n'da ra t'ude'yo nu'bu i áxpa rá xingu, hin di c'uêhe, ne ngutho a ran 'yohu hin din ya.

³³ Ne nu'bu mín nu ran unbi, njom bi yäni, njom bi mbäts'i.

Ne njon da zä da ma hangu da denni, nguetho bi thácuá rá te ua ja ra ximhäi.

Gue'a bi man ra söcuá bi nu ran 'yohu.

³⁴ Nu ran 'yohu buya bi 'yán'na ra Felipe:

—Dami xiqui ts'u to'o nín 'yohu na da nu ran unbi, uague guee na ra pöngahyá bi nu, uague n'dan'yo, bi 'yembi.

³⁵ Nu'a ra Felipe buya, bi du'mi bi ma 'be'a nam bön'a ra söcuá nubü madin xäh na ran 'yohu, ne bi xifi nange ra Jesús bi t'örpa na im man ra söcuá, ne bi thoqui bi xifi xän ho.

³⁶ Ne nu'bu mí zóm bu po ra dehe, nu'a ran 'yohu bi 'yemp'a ra Felipe:

—Ha hin da zä dan xixyägä 'bu, ne po ua ra dehe ya, bi 'yén'a.

³⁷ Bi dá'a ra Felipe:

—Da zä, nu'bu gui éc'yei a dí xi'i nange ra Jesús, gue gätho ni mbüi.

Bi dá'a ran 'yohu:

—Dí éc'yei gue gue'a ra Jesucristo rá Ts'unt'u Ojá a.

³⁸ Ne bi säyabi rá carro buya. Ne bi gäpü ja ra carro ne bi mba bu mí po ra dehe. Nu ra Felipe buya bi 'yörpa ran xixyá a ran 'yohu. ³⁹ Ne nu'bu mí böxpü mí po ra dehe, 'dahmantho bi 'berpü ra Felipe gue bi zix rá Hogandáhi Ojá. Ne nu ra mengu Etiopía him man'dandí bi nu'a. Ne nu'bu mí thogui, bin johya rá mbüi. ⁴⁰ Pe nu ra Felipe ní nequi mahön'a bu ra hnini Azoto. Ne nu'bu mambá thopü ja yu hnini, bi mam

bu ran ho ma'da'yo asta gue'bu mí zóm bu ja ra hnini Cesarea.

9

Nu'a ra Saulo bi päh rán 'yomfëni

¹ Pe nu'a ra Saulo mim man yan acuete, ne ran dáte nange yu 'yéc'yei, gätho ná 'yöt'a bi 'yöt' ra Felipe. Ne bi mba bu bí 'buh ra hmumbäjä. ² Ne bi 'yáp ra söcuá ngue ran t'édi da mba bu ja yú nijá yu judío nubü ra hnini Damasco. Ne nu'bu 'bo'o da díim bu gue i ten ra Cristo, ogue ran 'yohu ogue ra xisu, da bent'i ne da zixpü Jerusalén nthu't'i din ofádi bu. ³ Ne nu'bu mí mba bu 'yu, mí ts'utho da zóm bu Damasco, 'bex bí 'yeh mahets'i n'da ra nyot'i émmë bi hyärpü i 'bä'a ra Saulo. ⁴ Bi dang bu häi ra Saulo buya, ne bi 'yöt'a n'da ra nde bi 'yëna:

—Saulo, Saulo, hanja gní ungui.

⁵ Bi dá'a ra Saulo:

—To'o i, gra Hmu.

Nu ra Hmu bi dá't'a:

—Nugä dra Jesús, guecä gadí ungui, ne xän hëi gui öt'e tengu n'da ra mbändäni i pa ma sänri ra t'o ndepe dim pëfi xän ho, ne i nete thoho.

⁶ Nu'a ra Saulo émmë bin su ne bi fet'i, bi 'yëna:

—Ma Hmu, 'be'a guín nde ga öt'ä.

Nu ra Hmu bi 'yëmbi:

—Dami ndants'i gui mba bu ja ra hnini, nubü, da si'i 'be'a gui 'yöt'e, bi t'ëmbi.

⁷ Ne nu'a gätho mín 'yohu him mi sä din ya nguetho bin su. Nu'ü mí øh ra nde pe him min nu to'o min ya. ⁸ Nu'bu mí ndants'a ra Saulo bi zöt' rá dá pe him mi nu, mi xädä thoho. Nu'ü mín 'yohu bi bentpa rá 'yë bi zixpü Damasco. ⁹ Ne hyupa bäm 'bupü, ne mi xädä, ne him mi sihme, xing ra dehe mi si.

¹⁰ Ne mí 'bupü Damasco n'da ra 'yéc'yei rá thuhu ra Ananías. Nu ra Hmu mahets'i bin 'yuse bu ne bi zofu tengu'bu bin 'uj.

—Ananías, bi 'yëmbi.

Nu ra Ananías bi dádi:

—Dí 'bucä ua gra Hmu.

¹¹ Nu ra Hmu bi 'yëmp'a:

—Dami ndants'i gui mba bu ja ra 'yu t'ëmbi xän juäni, ne gui hyom bu n'da ran 'yohu ra Saulo, ra mengu Tarso, i 'bupü ja rá ngu ra Judas. Nuya in zocá ya. ¹² Ne'a ra Saulo in nu tengu'bu ra t'i ngue gui mba bu ne gui cäx ni 'yë, ne da nu ran nequi mahön'a, bi 'yén Ojá.

¹³ Bi dá't'a ra Ananías:

—Ma Hmu i, xän ngu yu jä'i bi xiqui 'be'a öt'na ra Saulo, xän ngu yan ts'o xu 'yörpa yu 'yéc'yei 'bupü Jerusalén. ¹⁴ Ne nuna bá äp rán t'édi yu hmumbäjä da bent'i ne da got'a fädi gätho to'o da ndön'na ni thuhu, bi 'yëna.

¹⁵ Pe nu'a ra Hmu bi xi'a ra Ananías:

—Ní mbahma nguetho dá huahndä da ma nanguecä bu 'bu'ü hing yu judío, ne

yá hmuts'ut'abi, ne yá ja'i israel ngue yá judío. ¹⁶ Ne ga xifi xán ngu yán unbi da nu nanguécã, go bi 'yên Ojã.

¹⁷ Bi mba ra Ananías baya, ne nu'bu mi yurpã ja ra ngu, bi gãx rá 'yé rá yã ra Saulo ne bi 'yëmbi:

—Ma cu'i Saulo, nu ra Hmu Jesús, nu'a gue gá nu bu 'yu 'bu guá zhe, bá pencã ua ya gue di ja i da xoh ni dá. Ne di ja i gui hyã ra ts'edi xán ho nangué rá Hogandãhi Ojã gan 'youi, bi 'yëna.

¹⁸ Ne 'bex bi hyõ'u mi comba yá dá tengu ra xihua. Ne 'bex bi hyand ran nequi yá dá ra Saulo, 'bex bi ndants' puya ne bin xixyã. ¹⁹ Ne nubuya, bin sihme ne bi zac mahõn'a rá ja'i. Ne bãm 'bu'i ts'u bu bí 'bu'i 'da yá 'yëc'yëi bu ra hnini Damasco.

Nu'a ra Saulo bi mam bu ráam Hman Ojã bu Damasco

²⁰ Ne nu ra Saulo baya 'bex bi du'mi bá mam bu ráam Hman Ojã bu ja yá niã yá judío. Ne bi xifi gue nu ra Jesús rá Ts'ant'u Ojã a. ²¹ Gãtho mi øde bi hyonya thoho ne bi 'yëna:

—Ha hinga guehna ran 'yohu na mi cot'a fãdi gãtho mi ndõnba rá thuhu ra Jesús bu Jerusalén. Ne ha him bá çua ngubu da 'yõt'e, ne da zits'i nthu't'i bu 'buh yá hmumbãjã, bin 'yëmp'u.

²² Pe nu ra Saulo man'da bi hyã ra ts'edi bi ma xán ho. Ne nu yá judío 'buru Damasco nte mi sã da ma, nguetho bi xifi, nu 'be'a gãtho mán ts'anni da'yõt'a rá Thahni Ojã gue ra Cristo, pe gue'a bi 'yõt'a ra Jesús, guerpã bi 'yuti n'dat'a.

Nu'a ra Saulo bi 'dagui, çna xtãm bent yá judío

²³ Ne nu ra Saulo 'bu mím 'buru nya'a ts'u yá pa, n'dat'a mí man'u yá judío hing yá 'yëc'yëi, ngue da hyo. ²⁴ Pe nu ra Saulo mi øde 'be'a mbën'u yá judío. Nu'u mí fãh yá goxthi bu ja ra ndehnini, guerpã ma mbã't'i ra jãdo. Ma pa ne ra xui mí fãh yá goxthi ngue nde da hyo. ²⁵ Pe nu yá 'yëc'yëi bi zix ra Saulo gue ra xui, i çã'ma n'da ra 'bõts'e bu thi bu ja ra jãdo ngue ma fõ't'e ra hnini. Gue'a i 'da'a.

Ra Saulo 'buru ja ra hnini Jerusalén

²⁶ Nu'bu mí zõm bu Jerusalén ra Saulo, mím bënë gue xtín 'yohu yá 'yëc'yëi. Pe nu'u mí su'u ne him mí çc'yëi gue ra 'yëc'yëi ra Saulo. ²⁷ Pe nu ra Bernabé bi zix'a ra Saulo guerpã 'buh yá 'bãihã ra Cristo. Ne bi xifi ngue bi nu ra Hmu bu 'yu, ne bin yãui ra Hmu. Ne bi xifi bi hyut' ran zambã bu Damasco nu'bu mím ma nangué ra Jesús. ²⁸ Nu yá 'yëc'yëi bi zim baya, ne bin 'yohu bu Jerusalén. ²⁹ Ne nu ra Saulo bi hyut' ran zambã bi mamp'a ráam Hman Ojã nangué ra Jesús. Pe nu'u 'da yá mijudíohe gue i yã ra nde ra griego, madin junthã ra Saulo, ne'u nde da hyo'u. ³⁰ Nu'bu

mí 'yõh yá 'yëc'yëi gue nde da tho ra Saulo, bi zixpã Cesarea ne bi mbenpã Tarso.

³¹ Nuya bin hë yán unbi yá 'yëc'yëi gãtho ra hãi Judea, ne ra hãi Galilea ne ra hãi Samaria. Ne bin te yá mbãi nangué Ojã. Bi numansu ra Hmu ne bi nu ráam fãts'i rá Hogandãhi Ojã. Ne man'da xán ngu bi 'yëc'yëi.

Bi zã'a ra Eneas

³² Nu'a ra Pedro mí 'yo mi nu u yá 'yëc'yëi 'buru ja yá hnini, ne bi zõm bu ja ra hnini Lida gue da nu yá 'yëc'yëi 'buru. ³³ Ne bi ðim bu n'da ran 'yohu ní hu Eneas, nhyãto njeya xí 'yoi gue xán u, xín t'e'ts' rá ja'i. ³⁴ Nu ra Pedro bi 'yëmp'a:

—Eneas, da zã'i nangué ra Jesús, dami ndants'i pants' ni fidi, bi 'yëmbi.

'Bex bi ndants'a ra Eneas baya. ³⁵ Ne gãtho ngue 'buru Lida nepã Sarõn bi 'yëc'yëi ra Hmu 'bu mím nu'a bin ja, ne bi hyëse yá t'çc'yëi.

Nu'a ra Dorcas bi dambëni 'bu mi du

³⁶ Ne nu'u yá pa u, mí 'buru ja ra hnini Jope n'da ra xisu gue ra 'yëc'yëi, í Tabita, ne í Dorcas ngue rá nde yá griego. Nuna ra xisu emme xán ngu ran huçcate mí øpa yá mijã'ihu. ³⁷ Pe nuya bin zãmã'u, ne bi du. Nu'bu mí 'berpa rá ja'i, bi jãxpã bí ja n'da ra t'ots'i magãts'i. ³⁸ Nu ra hnini Lida mí hãn bu Jope. Nu'bu mí 'yõh yá 'yëc'yëi, gue 'buru Lida ra Pedro, bi mbehn'du yoho yán 'yohu gue ba øpa ra ts'edi ba çhe. ³⁹ Nu ra Pedro baya 'bex bãn 'yohu u. Nu'bu mí zõhø, 'bex bi ts'ixpã magãts'i ja a ra cuarto guerpã mí 'bã'u yá hyoya xisu mí zoni. Ne bi 'yut yá he xí t'ørpabi, gue bi 'yõpã ra Dorcas 'bu mí 'bã. ⁴⁰ Pe nu ra Pedro bi xifi:

—Dami pømhbũ ts'u n'da zã ora gãtho ahũ.

Ne bin danyahmu ne bin yãui Ojã. Ne bi hyant'a gue bi du, bi 'yëmbi:

—Tabita dami ndants'i, bi 'yëmbi.

'Bex bi zõt' rá dá, ne nu'bu mím nu ra Pedro, bi hyudi. ⁴¹ Nu ra Pedro baya bi bentpa rá 'ye ne bi xots'i, bim 'bã. 'Bex bi zohn'du yá 'yëc'yëi ne yá hyoya xisu baya:

—Dami nuhã na xí du, ne bi dambëni ya, bi 'yëmp'u.

⁴² Nu'bu mí 'yõ'u gãtho ra hnini Jope, xán ngu bi 'yëc'yëi ra Hmu. ⁴³ Ne nu ra Pedro xán ngu ts'u yá pa bá coru Jope, bãm 'buru rá ngu ra Simón. Nu ra Simón ra hoca xindãni a.

10

Ra Pedro ne ra hmudofwi Cornelio

¹ Mí 'buru n'da ran 'yohu í Cornelio, nubũ ra hnini Cesarea. Gue nuna ran 'yohu im hmu nangué'u da munts'i yá dofui gue'a ní t'ëmbi Italiano u. ² Nuna ra Cornelio madague'bu hing ra judío a, pe nu'a ne gãtho 'buru rá ngu mi thãnde Ojã ne mí numansu a. Nzãi mi un yán t'unni yá hyoya ne nzãi mím

yahū Ojā. ³ N'da ra pa mbe hyunde, tengu'bu bi 'uī' bu mi nu n'da rām 'behni Ojā mahęts'i, bi yęrpę ja ra cuarto mī 'bāi, bi zofo:

—Cornelio, bi 'yęmbi.

⁴ Nę nu'bu mī hyandi, bin su nę bi dądi:

—'Be'a ma Hmu.

Nu ram 'behni bi 'yęmbi:

—Nu'a Ojā im bęn'i, nę i ø'bu guí yąui, nę in nu Ojā 'bu gđi un yęn t'unni yę hyoaya. ⁵ Nuya, gui pęhn'da 'da yęn 'yohu bu Jope da đim bu n'da gue ra Simón, nę guet'a ra Pedro a, nę gua pęnhua. ⁶ Nu'a ra Pedro i 'buhmbu n'da ran 'yohu i Simón gue ra hoca xindani a, nę i 'bųpę ndendeja. Nu'a da xi'a i 'be'a gui 'yø't'e, bi 'yęn'a rām 'behni Ojā.

⁷ Nu'bu mī gua'a im ma, 'bex bi mbeng mahęts'i ram 'behni. Nu ra Cornelio buya bi zohni yoho yú 'yęhe nę n'da ra dofai ngue i numansu Ojā, ngue rá 'yęhe a. ⁸ Nę nu'bu mī xifi gátho 'be'a bi xih rām 'behni Ojā mahęts'i, bi mbenpę Jope u buya.

⁹ Man'da pa buya mbe huxyadi nu'bu bá ępę 'yu yám 'behni ra Cornelio, hántho Jope, nu ra Pedro bi ndexpę thi bu ja ra ze'ts'angu bu mī 'bui, guerp dın yąui Ojā. ¹⁰ Nu'a ra Pedro ęmmę bin tumanthuhu, nę gátho ní mba mahoqui ran ts'ihme, nu ra Pedro buya bi nu n'da ran t'uti, tengu'bu bi 'uī. ¹¹ Nę bi nu nsoqui mahęts'i, nę bá çai tengu n'da ra the'bø't'e xęn ndoho gue mfent'i yú ts'at'i. ¹² Nę ba 'yo bu ja ra 'bø't'e hont'a go 'be'a má zu'ųę i ja goho yú gua, nę yę zate, nę yę pozę, nę yę doja. ¹³ Nu ra Pedro bi 'yø'a n'da ra nde, bi t'ęmbi:

—Dami ndants'i gui hyo gue gui sa.

¹⁴ Bi dą'a ra Pedro:

—Hin'na ma Hmu, nguetho njām'bu xtá sagá xęn ts'o, gue'a i man nin t'ędi hingui ho 'bu ga sa.

¹⁵ Nę bi 'yęmbi mahøn'a:

—'Yo guí ęna hingui ho 'be'a dá sändä da ts'a, ngue gátho dí hocä u, bi 'yęmp'a ra nde.

¹⁶ Ná hyundį bi sifi, bi ndex mahøn'a mahęts'i ra 'bø't'e. ¹⁷ Nu ra Pedro, nu'bu gátho madı hyonya thohe nę im bęni 'be'a ní mba'a xi nu tengu ra t'į, 'bex bi zøh yám 'behni ra Cornelio. Nę mī 'bųpę thi ja ra goxthi rá ngu ra Simón, nę xi 'yänni hapę ja'a ra ngu. ¹⁸ Nu'bu mī zøm bu, bi 'yänni:

—Ha 'bucua ra Simón Pedro.

¹⁹ Nę gátho nın 'yomfęni ra Pedro 'be'a ní mba a xi nu, nu'a rá Hogandąhi Ojā bi 'yęmbi:

—'Bųpę hyu yęn 'yohu i hon'i. ²⁰ Dami ndants'i, gui çai nę gui mbähä u yęn 'yohu, gui tenni nę hin gan su, nguetho nugä bá pęnhdä u, bi 'yęmbi.

²¹ Nu ra Pedro buya bi ępę mī 'bäh yęn 'yohu gue bá pęnh ra Cornelio, nę bi xifi:

—Nugä gueçä guí hongui. 'Be'a gni hyonju.

²² Bi dą'a:

—Nu ra Cornelio ra ngęrpa dofai bá pęncähe. Nu ra Cornelio n'da ra hocja'i gue i numansu Ojā. Nę gátho yę judío i ndømanho nangu'e a. Nę n'da ram 'behni mahęts'i bi xi'a da zohh'na'i, gue gui mba bu rá ngu, nę da t'ømanho 'be'a gátho gui xifi, bi 'yęn'a.

²³ Nu ra Pedro bi xifi da yęrpę mbo ra ngu, bin oxpę buya. Nu'bu mī hyats'i bi mbähä ra Pedro. Nę u' da yę 'yęç'yęi mī 'bųpę Jope bi mbähä.

²⁴ Man'da pa buya bi zøm bu ra hnini Cesarea. Nu ra Cornelio xi zohni gátho 'bųpę ja rá ngu nę yø amigo, ngue đim peti bu ja rá ngu. Gátho i tøm'bu. ²⁵ Nu'bu mī zøm bu ja ra goxthi ra Pedro, bá pøn ra Cornelio, bi dądi nę bin dąyahmu bi dąnde. ²⁶ Pę nu ra Pedro bi gu'ts'i nę bi 'yęmbi:

—Dami ndants'i nguetho nugä dran 'yohu thohogä tengutho i, bi 'yęna.

²⁷ Nę i yąui gátho án yut'a mbo rá ngu. Nę bi nu xęn ngu xim peti bu. ²⁸ Nu ra Pedro bi 'yęmp'ę buya:

—Guí pąhmbu hin 'yu man t'ędihe dyę judíohe gue dan uąns'hü o gue ga çathe bu ja ni ngumbu, nguetho hin gyę judío ahu. Pę Ojā xę 'yurcagui gue xinga n'da yę ją'i ga ęmhbe hin da zä dan yęmanhohe, ogue ga ęmfę hingui ho. ²⁹ Janangu'e a nu'bu gmı zoncagui, bá ęçä nę nte mán t'änni dá änni. Nuya dın nde ga pądi hanja gá zoncagui, bi 'yęn'a.

³⁰ Nu ra Cornelio bi 'yęm buya:

—Ná goho pa tengu ra ora jabuya, dá ę't man ts'ihme 'bu mán yagä 'be Ojā, 'bex bi zø'a n'da ran 'yohu ua di 'bui, mī he ra pahni di fęxni. ³¹ Nę bi 'yęngui: "Cornelio, Ojā bi 'yøde 'be'a gám ma nę bi nu yęn t'unni gá un yę hyoaya, nę im bęn'a'i. ³² Nuya guin zohna ra Simón Pedro 'bųpę Jope bu ja rá ngu ra Simón ra hoca xindani a, nę i ja rá ngu bu ndendeja. Nę nu'bu da zøcua gan yąui," ęn'a ram 'behni mahęts'i 'bu min zoqui. ³³ Jananjabu dá zohh'na 'i nę xęn ho guä ęhe. Nuya gáthogähe dí 'buhmbe ua ngue da nuje Ojā, ga ømhbe 'be'a gátho da xije Ojā, gue gui xije, ęn'a ra Cornelio.

Bi sih ran ho ma'da'yo a ra Cornelio

³⁴ Nu ra Pedro bi 'yęmp'ę:

—Nugä dí paçä ya hingui huaohna Ojā to'o da numanho gue'bu ra judío o hing ra judío.

³⁵ Nu Ojā da zini hont'a go nda'a ní nde i yą, ngue to'o gátho da numansu'a, nę to'o i ø't' ran ho. ³⁶ Guí pąhmbu ram hma bá pęncähe Ojā dyę israelgähe, dyę judiógähe, bi ma nangu'e ra Jesucristo, gue nu'a di hocpa ní mbui n'da, guehna rá Hmu u gátho hont'a go 'be'a ní nde i yą. ³⁷ Nę guí pąhmbu ram hma nangu'e ra Jesucristo bi hmam bu gátho ra häi Judea, bi mbųpę Galilea, gue'bu ya xi juah rá 'befi ra Xuua Nxixyą gue bi ma di xixyąba yę ją'i. ³⁸ Nę guí pąhmbu Ojā bi un rá

ts'edi rá Hogandáhi Ojã ra Jesús, ra mēngu bñ Nazaret. Nu ra Jesús hñnbñ go hapñ bin 'yo mí øt' ran ho, nē gátho ñ mín 'yohñ ra zĩthu bi hyñbñ thi ra zĩthu. Gátho bi 'yøt'ñ nguetho mín 'youi Ojã. ³⁹ Nē nugáhe ma 'bãigáhe a ra Jesús, dí mamhbe majuñni, nguetho dá nuhe 'be'a gátho bi 'yøt' ra Jesús nubñ ma háihe dñy judíohe, nēpñ ma ngørpa hninihe Jerusalén. Nē m'bejua bi tho, bi guarpñ ja ra pont'i. ⁴⁰ Pē Ojã bi xox'a ná hyupa, nē bi japi dá nugáhe xñn ho. ⁴¹ Pē njom mi'da bi nu, hōngdáhe gue xí huancáhe Ojã. Janangue dí mamhbe majuñni, gue ya majuñni dán sihmegáhe ra Jesús 'bñ mi ndants' 'bñ mi du. ⁴² Nē nu'a bi mbencáhe gue ga xihmbe yñ jã'i nē ga mamhbe, gue gue'a bi huahn'na Ojã da 'yørpa ran juñbñ yñ jã'i 'bñi nē'ñ xñn du. ⁴³ Nē guehna mím man'ñ gátho yú pōngahyã Ojã, gue gátho to'o da 'yēc'yēi nangue ra Jesús, da hyañ ra punbi nangue yú ts'oquí, bi 'yēn'a ra Pedro.

Nu'ñ hing yñ judío bin t'un rá Hocandáhi Ojã

⁴⁴ Nē i yã ra Pedro, 'bex bá ãh rá Hogandáhi Ojã, gátho bi gohmbñ yñ jã'i i øh ráñ hma ra Pedro. ⁴⁵ Nē nu'ñ yñ judío mín 'yohñ ra Pedro madí hyonya thoño 'bñ mí ãdi bin t'un rá Hogandáhi Ojã ñ hing yñ judío. ⁴⁶ Nguetho bi 'yøde bin yã 'da yñ nde hing yú ndese'ñ, gue bi 'yēspa Ojã 'bñ mí yã. ⁴⁷ Nē bi 'yēn'a ra Pedro, bi 'yänni:

—Ha sã da mba ma hēcpí ya 'bñcua gue hin din xixyã, nē ya xñ hyañ rá Hogandáhi Ojã tengugahñ, bi 'yēna.

⁴⁸ Nē bi ma dí xixyãbi nangue rá thuhu ra Jesucristo. M'bejua bñya bi 'yãp ra mate ra Pedro da gohmbñ bñ mi'da yñ pa.

11

Nu ra Pedro i xih yñ 'yēc'yēi bñ Jerusalén hague ãn zã bi 'yēc'yēi ñ hing yñ judío

¹ Nē nu'ñ mi'da yú 'bãihñ ra Cristo nē yñ 'yēc'yēi bñ ra hái Judea mí øde gue yñ jã'i hing yñ judío bi hyañ ráñ hman Ojã. ² Pē nu'ñ mí mbeng bñ Judea ra Pedro, nē bi zøm bñ Jerusalén, nu'ñ 'da yñ judío yñ 'yēc'yēi bñ, bi zñ'a ra Pedro. ³ Nu'ñ bi xí'a ra Pedro, bi 'yēmbi:

—Hanja gá mba bñ yú ngu yñ jã'i ngue hing yñ judío, nē gán sihmehñ ñ.

⁴ Nu ra Pedro bñya bi xifi 'be'a gátho xín ja, gue'bñ mí ãñ mi bi xi Ojã gue da zøm bñ rá ngu ra Cornelio. Bi 'yēna:

⁵ —Mí 'bñcã bñ ra hnini Jope, nē mí yãgã'be Ojã. Dá nugã tengu'bñ dá 'uñ, bá çah mahēts'i tengu n'da ra the'bøt'e. Nē bá çai mfent'i goho yú ts'qt'i, nē bi zørpñ dí 'bñi. ⁶ Nu'bñ má handí dá nu hñnt'a go 'be'a má zu'uē 'bñcua ja ra hái. Dá nu'ñ ja goho yú gua, yñ zu'uē nē yñ zate nē mi'da. Nē dá nu yñ pozñ nē yñ doja. ⁷ Nē dá ø'a n'da ra nde bi xiquí:

“Pedro, dami ndants'i gui hyo gue gui sa,” bi 'yēngui. ⁸ “Hin'na ma Hmu,” dá ãmbi, “nguetho njãm'bñ dá sagã a man nin t'ēdi ngue hin ga sahe.” ⁹ Pē nu ra nde mahēts'i bi xiquí mahñn'a: “Pē 'yo guí ãna hingui ho 'be'a dí sãndã da ts'a, ngue gátho dá hocã yñ,” bi 'yēngã a ra nde. ¹⁰ Nhyundí bi 'yøt'e njabñ, bi mba ra 'bøt'e bñ mahēts'i bñya. ¹¹ Nē 'bexque gue'a ra pa bi zørpñ hyu yñ 'yohñ bñ ja ra goxthi guerpñ dãm 'bñcã, gue yñm 'bēhni bá nēxpñ Cesarea, nē bi hyongui. ¹² Nē nu'a rá Hogandáhi Ojã bi xiquí ga tēnni, nē nte mán t'änni ga änni. Nē 'bñcua ya 'dato yñ 'yēc'yēi ngue dá mbãhmbe. Nē dá cñthe bñ ja rá ngu n'da ran 'yohñ í Cornelio. ¹³ Nē nu'a bi xije gue bi nu n'da ráñ 'bēhni Ojã mahēts'i mí 'bãpñ ja rá ngu, gue bi xifi dá mbēnpñ ja ra hnini Jope 'da yñ 'yohñ, da 'yänni nanguecã. ¹⁴ Nē bi xifi gue ga xifi hague dán zã ñim pøhø, nē'ñ 'børpñ rá ngu. ¹⁵ Nē nu'bñ mí jua'a bi xic ra Cornelio, dá ãñ mi dá zocã bñya. Nē nu'bñ má ãñ mi dá mangã, nu rá Hogandáhi Ojã bá ãhe nē bi gohmbñ ñ mí 'børpñ bñya, tengutho bi 'yørcahñ rá mbødi thoño. ¹⁶ Nē nubñya dá bēngã ráñ hma ra Hmu Jesús nu'bñ mím ma: “Nu ra Xuua bi xixyã ahñ ra dehe, pē nugã ga 'da ahñ rá Hogandáhi Ojã,” bi 'yēngáhe ra Jesús, bi 'yēn'a ra Pedro.

¹⁷ Nē xø bi 'yēna:

—Nu'bñ n'dat'a ran t'unni bi un Ojã ñ, tengutho bi 'dajñ 'bñ ya xtã ēc'yēihñ ra Hmu Jesucristo, ha dá zã ga sērpã a in nde da 'yøt' Ojã, bi 'yēn'a ra Pedro.

¹⁸ Nu'bñ mí 'yø'ñ yñ 'yēc'yēi 'børpñ Jerusalén 'be'a bi man ra Pedro, him mam bi zñi pē bi 'yēspa Ojã, nē bi 'yēn'ñ:

—A, njabñ øt Ojã 'bñ, gue nē'ñ yñ jã'i hing yñ judío dí japi dí pãh yãñ 'yomfēni nangue yú ts'oquí, ngue nē'ñ ñin ja ra temazãñ ñ, bi 'yēn'ñ.

Nu yñ 'yēc'yēi ñim peti bñ Antioquía

¹⁹ Nu'ñ 'da yñ 'yēc'yēi ngue bi nu ran ãmbi bñ Jerusalén 'bñ mí mba ntho ra Esteban, bin 'uēxt'ñ. Nu'ñ 'da bi mba bñ n'danni yñ hái Fenicia nēpñ Chipre nēpñ ja ra hnini Antioquía. Bi man ráñ ho ma'da'yo ra Cristo bñ bim 'bñi, pē hñnt'ñ yú mijudíoñ bi xifi. ²⁰ Pē nu'bñ mí zøm bñ Antioquía 'da yñ mēngu bñ Chipre nēpñ Cirene, bi zo'ñ hing yñ judío, gue nē'ñ bi xifi nangue ra Hmu Jesús. ²¹ Nu'ñ mí ja ra ts'edi xñn ho nangue Ojã ñ, janangue'a xñn ngu yñ jã'i hing yñ judío bi 'yēc'yēi, bi hyese yú t'ēç'yēi, nē bi ñēn'na ra Hmu.

²² Nē bi 'yø'ñ yñ 'yēc'yēi 'børpñ Jerusalén gue bi 'yēc'yēi ñ 'da hing yñ judío bñ Antioquía. Janangue'a bi mbēnpñ a ra Bernabé. ²³ Nē nu'bñ mí zøm bñ, bi nu ngue i nu rá mate Ojã yñ jã'i i 'børpñ. Bin johya rá mbñi ra Bernabé bñya, nē bi zofo, bi xifi hin da hyēgui, pē ñin 'yomanho bñ ja rá 'yu Ojã, nē da 'yørpa

rá 'befi Ojå ngue gátho yá mbúi. ²⁴ Nuna ra Bernabé n'da ra hocjå'i na, ne mi hã rá ts'edi xan ho rá mbúi nangue rá Hogandåhi Ojå in 'youi, ne mí ɛc'yei xan ho. Janangue'a xan ngu mi'da yu jå'i bi 'yɛc'yei ra Hmu.

²⁵ Nubuya, bá pøm bu ra Bernabé, bi mba bu Tarso bi hyom bu ra Saulo. Ne nu'bu mi djini, bi zixpu Antioquia. ²⁶ Ne n'dajeya bãm 'båhmi bu, ne mi pa bu ja ram peti ne bi xånbi xan ngu yu jå'i. Gueru ra mbudi bi t'ɛmbi yu cristiano u yu 'yɛc'yei, gue mí nde da ma, i ten ra Cristo u.

²⁷ Nu'u yu pa u, bá nexpu Jerusalén 'da yu pøngahya, bi mba bu Antioquia. ²⁸ Nu'a n'da í Agabo, bi ndants'i bim 'båpu madim peti yu 'yɛc'yei, ne bi ma con rá ts'edi rá Hogandåhi Ojå. Bi ma gue din ja ra thuhu gátho ra ximhäi. Ne nuna bin ja 'bu mim hmuts'ut'abi bu Roma a ra Claudio. ²⁹ Ne nu'bu mín ja ra thuhu, nu'u yu 'yɛc'yei bu Antioquia bi zånmi hangu na ngu ts'u ra mbeti da badi n'da ngu n'da, gue da 'benpa u yú mi 'yɛc'yeihu 'båpu ra häi Judea, ngue da mbåx'i ts'u. ³⁰ Ne ngubu bi 'yøt'e, bi mbenpa ra mbeti u yú ngurpi yu 'yɛc'yei bu Judea, bi hyax'a ra Bernabé ne ra Saulo.

12

Bi tho ra Jacobo ne bi mba mfent'i ra Pedro

¹ Nu'u yu pa u, nu ra ts'ut'abi Herodes bi manda da mba mfent'i yu 'yɛc'yei, bi da'mi di unba u. ² Ne bi manda ngue bi tho ra Jacobo rán 'yohu ra Xuua, ra juai í tho a. ³ Nu'bu mi bån ra Herodes gue i numanho yu judio hing yu 'yɛc'yei gue bi hyo ra Jacobo, bi bent'a ra Pedro, ne bin theui n'da ra dæpeti mí sånba Ojå u yu israel, t'ɛmbi dæbaxjua. ⁴ Janangue'a him 'bex bi tho ra Pedro, pe bi jot'a fædi. Ne bi manda 'de'ma 'dato yú dofui ra Herodes di jamansu ra goxthi, 'da'i goho n'da cut'i. Mím bæn'a ra Herodes xtån zixpu 'båh yu jå'i, mí ɛna xtå hyo bu 'bu mí gua'a ram peti ran dæbaxjua. ⁵ Nu ra Pedro guexta'a mí pa m'bådi xan ho bu ja ra fædi, pe nu yú mí 'yɛc'yeihu bim peti, ne ɛmme bin yåhu Ojå nangue ra Pedro.

Ojå bi gac'a ra Pedro nu'bu mí ofædi

⁶ Nu ra xui a gue mí ɛn'a ra Herodes xtån gac 'bu mí hyats'i, nu ra Pedro mi cåt'inde yoho yu dofui, ne nu'a, nthu't'i yoho yu cadena, ne bin åha. Ne xø mí 'båpu mi'da yu dofui bu ja rá goxthi ra fædi. ⁷ N'dahmantho bi zøpu 'båh ra Pedro n'da rãm 'behni ra Hmu mahɛts'i. Ne bi necpu mbo ra fædi. Nu ram 'behni bi 'yånba rá hyo ra Pedro, bi 'yå'a, ne bi 'yɛmbi:

—Ndants'a n'dihi, bi 'yɛmbi.

Nu yu cadena bi xose gue'a mán thu't'i rá 'ye. ⁸ Ne nu ram 'behni bi 'yɛmp'a mahøn'a:

—Dami tåt' ni ngu't'i ne gui 'yu't' ni thixfani.

Nu ra Pedro bi 'yøt'e tengu bi si'a. Ne xø bi 'yɛmbi:

—Hye ni dæpahni ne gui tengui.

⁹ Nu ra Pedro bi den'na ram 'behni, bi bøm buya. Pe him mí pa 'bu majuani gue'a rãm 'behni Ojå bi zits'i, uague tengu'bu bi 'uitho.

¹⁰ Ne nu'bu mí thøpu bi 'båh rá mbædi yu mbædi, ne bi thøpu ná yoho 'båh yu mbædi, bi zøm bu bí ja ra jut'it'egui bu ja ra 'yu ní mba bu hnini. Bi xose ra jut'i ne bi bøm buya. Ne nu'bu mín 'yo bu 'yu, bi 'ue'a rãm 'behni Ojå, bi ts'o'a ra Pedro buya. ¹¹ Nu'a ra Pedro, nu'bu mí bædi 'be'a gátho bin ja, ngue majuani ne hing ra t'i, bi 'yɛnse:

—Dí pæsegå ya gue ra Hmu mahɛts'i bá pænna n'da rãm 'behni, ne bá jugå bu ja rá ts'edi ra ts'ut'abi Herodes, ne bi 'yånå nangue 'be'a nde xtå 'yørcå ma mijudíohe, bi' yɛnse ra Pedro.

¹² Ne nu'bu mín 'yomfɛni ts'u, bi mba bu ja rá ngu ra María, rá mbe ra Xuua Marcos, ne xan ngu madim peti bu, i yåhu Ojå nangue ra Pedro. ¹³ Ne nu'bu madí jåt ra jut'i bu thi ja ra mbå't'i, bi mba bu n'da ra hmute, ra 'yɛhe, í Rode, gue da bædi to'o í 'båpu. ¹⁴ Ne nu'bu mí 'yørpa rá nde ra Pedro, bi bædi to'o, ne ɛmme madí johya. Pe him 'bex bi xocuabi nguetho in nde m'bet'o bi xi'a n'dihi yu jå'i 'båpu, gue 'båpu ra Pedro bu ja ra goxthi. ¹⁵ Nu yu jå'i bi 'yɛmbi:

—Guí hæte.

Pe nu'a ra hmute guexta'a mí ma gue gue'a ra Pedro. Ne nu'u bi ma:

—Gue'a rán dahi a.

¹⁶ Pe nu ra Pedro bi thoc thoho di jåt ra jut'i, ne nu'bu mí xocpi ne bi nu gue gue'a ra Pedro, bi hyonya thoho u. ¹⁷ Pe nu'a ra Pedro bi uånba rá 'ye, ndepe din he. Ne bi xifi ha án zå bi gæcpu ja ra fædi ra Hmu. Ne bi 'yɛmp'u yu jå'i:

—Dami xihmbu a man'da ra Jacobo, gue ra Santiago a, ne'u mi'da yu 'yɛc'yei 'be'a bin ja, bi 'yɛna.

Ne bi bøn'a ra Pedro bi mba n'danni.

¹⁸ Nu'bu mí hyats'i, ɛmme bin ja ran cui, gue'da xnin 'yånthoho yu dofui, nguetho him bi bædi 'be'a bin ja ra Pedro. ¹⁹ Ne nu ra Herodes bi manda dí honi pe him bá thini. Ne nubuya bi 'yån'du yu mbångoxthi hague bin ja, ne bi manda ngue da tho'u buya. M'bejua bi bøn'a ra Herodes ra häi Judea, bi mba bu ja ra hnini Cesarea, ne bãm 'båpu.

Bi du a ra Herodes

²⁰ Ne nu ra Herodes ɛmme mí numan'u yu jå'i 'båpu ra hnini Tiro nepu Sidón. Pe nu yu jå'i bim peti, pe m'bet'o bin amigohu ra Blasto, rãm fåts'iuu ra ts'ut'abi Herodes. Ne bi sih ra Blasto din hocpah u ra Herodes, nguetho jatho di nexpu 'be'a da zi yu jå'i bu

bi ja rá hái ra Herodes. ²¹ Janangue'a bi zán man'da ra pa baya, nu yu ja'i bim peti. Nu ra Herodes bi hye rá pahni emme xan ho, ne bi hyuru ja rá mexa, ne bin hot'ahya. ²² Ne emme bi mbahni yu ja'i ne bi 'ye'n'u:

—Hing rá nde n'da ran 'yohu bu na ya nu, pegue rá nde n'da ra oja, sá é'n'u.

²³ 'Dahmantho n'da rá m 'behni Oja mahets'i bi japi 'bex bin záman'u ra Herodes, nguetho him bi ma ngue hinga gue'a Oja a, him bi 'y'esda Oja. 'Bex bi nequi yu zu'u'e mbo rá foho, bi du baya.

²⁴ Pe nu rá m Hman Oja bi thoqui bi hma, gátho bu n'danni bi 'yoh ram Hman Oja yu ja'i.

²⁵ Nu ra Bernabé ne ra Saulo, nu'bu mi guah yú 'befi, gue bi sifi da hyax ra mbeti bu Jerusalén, bá peng baya, bán 'yohu ra Xuua Marcos, bi zopu Antioquia mahon'a.

13

Nu ra Bernabé ne ra Saulo bi damp' yu 'befi ngue bi mamp ram hman Oja bu n'danni yu hai

¹ Nubu ra hnini Antioquia mi 'buru yu 'y'c'yei ngue nzai dim peti. 'Da'u yu pongahya, ne 'da'u yu xánbata. Mí 'buru ra Bernabé, ne Simón t'gmbi Negro, ne ra Lucio ra mengu bu Cirene. Ne mí 'buru ra Manaén, nu'a 'darpu bi mba ma tedeui ra Herodes rá ts'ut'abi ra hai Galilea, ne mí 'buru ra Saulo. ² N'da ra pa nu'bu mi 'yot' ram peti u, ne mi e't' yán ts'ihme, ne nu'a rá Hogandahi Oja bi 'yemp'u:

—Dami 'ueju ya yoho yan 'yohu, ra Bernabé ne ra Saulo, nguetho xtá huanhdá u da 'yot' ra 'befi dá xifi, bi 'yembi.

³ Nu'bu mi 'ye't' yan ts'ihme mahon'a, bi 'yap ram fäts'i Oja 'bu mi dospa rá yá ra Bernabé ne ra Saulo.

Bin 'yehmbu baya:

—Oja da zix ahu, bi 'yembi.

Nu'u bi 'behni bi mam bu ram Hman Oja bu Chipre

⁴ Nubuya nu rá Hogandahi Oja bi zix'a ra Bernabé ne ra Saulo, bi mba bu ra hnini Seleucia. Nu'bu mi ne'xu, bi hyu ra barco, bi mba bu ra hai Chipre, ra t'uhái i ja bu made ra deja. ⁵ Ne nu'bu mi zom bu ra hnini Salamina, bi mam bu ram Hman Oja bu ja yú nijá yu judío. Ne ra Xuua Marcos mín 'yohu ne bim faxru. ⁶ Nu'bu mi thopu gátho ra hai Chipre, bi zom bu ja yú hyodi ra hnini Pafos. Ne bin t'imbhu n'da ra judío gue ra badi, éna rá pongahya Oja pegue ra hyáte a, nu rá thuhu i Barjesús. ⁷ Nu'a mín 'youi bu ja rá 'befi ra Sergio Paulo, rá ts'ut'abi ra hai bu. Nu'a ra Sergio Paulo n'da ran 'yohu emme mí ja rán 'yomfni xan ho. Nu'a bi zohna ra Bernabé ne ra Saulo nguetho nde da 'yoh ram Hman Oja. ⁸ Pe nu ra badi Barjesús, n'dat'a ra

Elimas, bi 'yu't'a ra ts'ut'abi, nguetho hingui ndepe da 'y'c'yei a i sifi, ne bin junthu a ra Bernabé ne ra Saulo. ⁹ Nu ra Saulo, n'dat'a ra Pablo a, n'youi xan ngu ra ts'edi nangue rá Hogandahi Oja a, emme bi hyet'a ran 'yohu ngue ra badi. ¹⁰ Ne bi 'yemp'a:

—Nu'i gra ndohyáte emme guín 'youi gátho 'be'a xan ts'o. Nu'i gra ts'ant'u i ra damants'o. Nu'i gadi ucua 'u gátho xan ho. Ha njam'bu gui 'ye'ts'a gni xih yu ja'i hingui ho 'bu da den Oja. ¹¹ Nuya da 'yot'a'i ran unbi ra Hmu mahets'i. Gan xadá gue hin da zá gui nu ran nequi 'da yu pa, bi 'yemp'a ra Pablo.

'Bex bin xadá, bi gá 'bexui rá dá, ne bi hyoni to'o da gurpa rá 'ye'a baya. ¹² Nu'bu mí nu'a ra ts'ut'abi 'be'a bin ja, bi hyonya thoho, 'bex bi 'y'c'yei baya, nguetho ya bi badi majuaní a rán xadi ra Hmu mahets'i ngue mim man'a ra Pablo.

Ra Pablo ne ra Bernabé nubu ra hnini Antioquia, gue ra hai Pisidia

¹³ Nu ra Pablo ne'u mín 'yohu bi hyu ra barco, bi ne'xu Pafos ne bi zom bu Perge bu ja ra hai Panfilia. Pe nu ra Xuua Marcos bá é'a, bá sotho u mín 'yohu, ne bá peng mahon'a bu Jerusalén. ¹⁴ Nu ra Pablo ne'a ra Bernabé mín 'youi, bi ne'xu Perge bi mba bu man'da ra hnini Antioquia bu ra hai Pisidia. Ne nu'bu mi zon ra pa ran säya, bi yarpu ja rá nijá yu judío ne bi hyuru u. ¹⁵ Nu'bu mi gua'a man'u 'buru, ngue rá söcuá yán t'edi yu judío ne rá söcuá yu pongahya, nu'u di jamansu bu ja ra nijá bi xi'a ra Pablo ne ra Bernabé:

—N'yohu aui, nu'bu ja aui ts'u n'da ran zofu, dami xije ts'u.

¹⁶ Bi ndants'a ra Pablo baya, bim 'bái, bi uan rá 'ye ngue ndepe da 'yoh yu ja'i, ne bi 'yembi:

—N'yohu ahu ma mi'israelhu, ne gátho ahu guín numansuhu Oja, dami 'yohmbu ya. ¹⁷ Nu'a Oja gue di tenhdu dyu israelhu, bi huan'du mam bombotahu ne bi japi bin xandi xan ngu nu'bu mí 'buru ra hai Egipto, ne mí 'buru tengu yu n'dan'yo ja'i. Ne nu Oja baya bá juc'u nangue rá ts'edi bu mí 'bái. ¹⁸ Ne madague'a him madí dáp Oja yú mbui u 'bu min 'yo mbe nyote njeya bu ma'ueni u, pe guehma bin ja rá yembui Oja. ¹⁹ Ne bi un'a ra hai Canaan u ma mi'israelhu gue di manda zehé, 'bu mí jua'a bi hyo'u yoto yu nde xmi 'buru. Ne bin zam bu ma mi'israelhu baya. ²⁰ Nu Oja baya bi japi bim 'buh yú ze'mi, ne goho ciento ne yote ma'det'a njeya madí manda ma mi'israelhu, asta gue'bu go mím 'buh ra pongahya Samuel. ²¹ M'bejua bi ndese yu ja'i n'da ra hmuts'ut'abi di manda u. Ne bi jap Oja a ra Saúl dim hmuts'ut'abi baya. Nu ra Saúl, rá ta a ra Cis, gue ram bombota ra Benjamín mí 'buh maya'bu. Ne nu'a ra Saúl bim hmuts'ut'abi yote njeya. ²² Nu'bu mí 'uec Oja ra Saúl baya, bi japi bim

hmuts'ət'abi ra David. Ne mi man Ojā, bi 'yēna: “Nuna ra David, rá ts'unt'ə a ra Isaí, emme dín numanho, nguetho da 'yorca a ma páhā ne 'be'a gátho dín nde,” bi 'yēn Ojā, bi 'yēn'a ra Pablo 'bū mín zo'ə yá mijudíohū bu ra hnini Antioquia, ra hái Pisidia.

²³ Ne bi thoqui bi man ra Pablo, bi 'yēna:

—Ne gue'a ra David rá m bom'betō na ra Jesús gue bá pencahū Ojā, ma pørpatehū dyū israelhū, dyū judíohū, tengu mí man Ojā maya'bu. ²⁴ Ya ma guerpū di dämp'rā 'befi ra Jesús, nu ra Xuua mí xih ma mí'israelhū gue dín xixyā to'o gátho bi páh yá mbai nangue yá ts'oqui. ²⁵ Nu'bu mí ts'wtho da du a ra Xuua, nu'a mí mam buya: “Nu'a gá bēmhū gue guecā pē hinga guecā. Pē m'bejua ba žē, ne hin dí sucā tengu a, nguetho emme xən hēt'sí rá ts'edi a,” mí ɛn'a ra Xuua, bi 'yēn'a ra Pablo.

²⁶ Ne bi thoqui bi man ra Pablo, bi 'yēna:

—Man 'yohū ahū, yám bom'betōjū ra Abraham, ne mí'da ahū gue ne'ahū guí numansuhū Ojā, guejū bá pencahū na rá m hma Ojā, ne i ma hague dán zā di pōjū. ²⁷ Pē nu ma menguhū mí 'būpū Jerusalén, ne yá ngarpi ũ, him mí pađi gue gue'a ra Jesús mí o't' yū pøngahyā, madague'bu i hmam bu ja ma nijāhū gátho yá pa ran sāya. Janangue'a bi 'yørpa ra Jesús tengu mán t'o't'i 'bū mí yapi gue da hyo. ²⁸ Nu ra Jesús nte min dupate, pē bi si'a ra Pilato gue di manda da tho. ²⁹ Ne nu'bu mí 'yørpe 'be'a gátho mán t'o't'i bu ja rá m hman Ojā, ne m'bejua buya bi mba ma ca'ni bu ja ra pont'i, ne bi t'ägüi. ³⁰ Pē nu Ojā m'bejua ts'ə bi xoxpū 'bū'ə xən du. ³¹ Ne nu yən 'yohū mín 'yohū mam'bet'o a ra Jesús 'bū mí nexpū ra hái Galilea, ne bi mba bu ra dahnini Jerusalén, ne guet'ə i xih yū ja'í ũ ya.

³² Necā'be dí xi ahū ya nangue ra Jesús, ran ho ma'da'yo gue'a mí xi Ojā ũ ma bōtahū 'bū mí ma gue 'be'a majuañi dín ja. ³³ Ne gue'a bin ja a ya. Gue bi jačuahū 'bū mí xox'a ra Jesús, gue guejū dyū m bom'betōjū ũ bi xi Ojā majuañi. Tengu mán t'o't'i bu ja rá m Hman Ojā, ná yoho ra Salmo, i ɛna: “Nuya nam pa ya, dí ɛ ts'i'i, da nu'ə yū ja'í ya gue majuañi ma Ts'unt'ə i,” mí ɛn Ojā 'bū mí 'yēna, bi 'yēn'a ra Pablo.

³⁴ Ne xō bi 'yēn'a ra Pablo:

—Ne bi xox Ojā a ra Jesús 'bū mí du, ne hin da du mahōn'a. Ne gue'a bi man Ojā, 'bū mí 'yēna: “Dat'a ra hoganjapi ga 'da'i tengu dá xih majuañi ra David,” bi 'yēn Ojā, bi 'yēn'a ra Pablo.

³⁵ Ne xō bi 'yēna:

—Ne gue'a bi mam bu man'da ra Salmo gue bi 'yo't'a ra David, bi xi Ojā: “Hin gui jar'ə ni Hoga Ts'unt'ə da 'ya a rá ngōc'yei,” bi 'yēmbi. ³⁶ Pē nu ra David nu'bu mí jua'a rá 'befi ngue bi 'yørpa rá páhā Ojā gátho mí 'būcua ja ra hái, bi du. Ne 'darpu yən 'yägüi yá bōta bi t'ägüi, ne bi 'ya bu rá ngōc'yei a

būya. ³⁷ Pē nu'a rá ngōc'yei ra Jesús, bi xox Ojā a, him bi 'ya a. ³⁸ Ma cu ahū, dín nde ahū gui pāhmbū, nangue ra Jesús i jajū ra punbi nangue ma ts'oquihū, ne gue'a dí xi ahū a ya. ³⁹ Hōnt'a go to'o gahū ga dāp ma mbūihū a ra Jesús, dín jajū ra punbi gátho ma ts'oquihū. Ne madague'a dí othū yən t'ēdi ra Moisés bi xi Ojā, pē hinga gue'ə di punga ma ts'oquihū ũ. ⁴⁰ Dami 'yēc'yēihū ra Cristo ya, janangue'a hin gui nuhū 'be'a bi man yū pøngahyā bu ja rá m Hman Ojā, nu'bu mí ma:

⁴¹ Damin 'yomfēnihū ts'ə a gnán thennate thoñ,

nguetho di t'ə't'a n'da ra 'befi nuixte yū pa jabūya gui 'būhmbū.

Pē nu'bu hin gui 'yēc'yēihū 'bū 'bo'o i xi ahū, gui hyonya thoñohū 'bū bi mba ma ɛn'ni ahū, ne gui tuhū būya.

Gue'a mí man yū pøngahyā 'bū mí 'yēn Ojā, bi 'yēn'a ra Pablo.

⁴² Ne nu'bu mí bōm bu ja ra nijā ra Pablo ne'a mín 'youi, ne nu'ə 'da gue madim peti bu bi 'yāp ra mate gue da xih mahōn'a 'bū ni yoto ũ, tengu xi xih ya. ⁴³ Ne nu'bu mí gua'a ram peti bu ja ra nijā, xən ngu yá mijudíohū ne'ə i ɛc'yei tengu yū judío, bi dēn'a ra Pablo ne ra Bernabé. Nu ra Pablo ne ra Bernabé bi xifi ngue di thoqui da 'yēc'yei ra Jesús, gue dí 'dajū rá mate Ojā a.

⁴⁴ Janangue'a nu'bu mí zōn'a hyāto pa būya, ngue ra pa ran sāya, mbe gátho na ngu yū ja'í 'būpū ja ra hnini bim peti bu, ngue da 'yōh rá m Hman Ojā mahōn'a. ⁴⁵ Pē nu'bu mí nu'ə yū judío ngue ní mba bu ja yá nijā gátho yū ja'í, ne bin seya ũ būya. Ne bin junthū ra Pablo ne mí ɛn'ə him majuañi a bi ma, ne bi c'aman'ə a. ⁴⁶ Nu ra Pablo ne ra Bernabé bi hyut'ran zambū ne nts'edi bi ma:

—Bi zān Ojā m'bet'o thoñ bi sijū rá m Hman Ojā dyū judíohū, ne hin gá hyāmhū. Janangue'a hin nin sāhū gui hyāmhū ra temazāi. Pē ga mbāhbe ga xihmbe yū ja'í hing yū judío ya. ⁴⁷ Nguetho ra Hmu mahēt'si bi mbencāhe ne mi ma:

Ya dá penh'nahū gui xihmbe yū ja'í hing yū judío, dín ja ne ncmū yá mbūi.

Ne gátho ra ximhāi gui mamhū hague dán zā ga yānba yá te yū ja'í,

ne gue'a bi xije ra Hmu a, bi 'yēn'a ra Pablo.

⁴⁸ Ne nu'bu mí 'yōh yū ja'í ngue hing yū judío 'be'a bi man ra Pablo, bin johya yá mbūi, ne bi 'yēna:

—Xən ho rá m Hman Ojā, bi 'yēn'ə.

Ne bi 'yēc'yei to'o gátho mán thahni gue dín t'un'na ra temazāi. ⁴⁹ Ne nu rá m Hman Ojā, ya gátho bu ja ra hái Pisidia bi hma. ⁵⁰ Pē nu'ə 'da yū judío bi parpa ũ 'da yū xisu, gue'ə 'da mí sōm bu ja yá nijā ne mí pa nt'ɛspi bu ja ra hnini, ne'ə mí'da yən 'yohū gue yū ngarpi bu ja ra hnini. Ne nu'ə bi ɛcpa ra Pablo ne ra Bernabé būya, ne bi xifi da bōm bu ja yá hái. ⁵¹ Janangue'a nu ra Pablo ne ra Bernabé bi

huac yá gua yu fonthäi, ngue n'da ra hmeppya nde da ma, da nu rán theui a bi 'yot'u. Ne bi mba bu ja ra hnini Iconio buya. ⁵² Pe nu yu 'yec'yei bu Pisidia emme bin johya, ne bi hya ra ts'edi xan ho nangué rá Hogandähi Oja.

14

Ra Pablo ne ra Bernabé nubu ra hnini Iconio

¹ Nubu Iconio, bi yarpu ra Pablo ne ra Bernabé bu ja yá nija yu judío, ne bi mam bu a rám Hman Oja. Ne bi ma xan ho, janangue'a xan ngu yá mijudíohu bi 'yec'yei, ne'u yu ja'i gue hing yu judío. ² Pe nu'u 'da yu judío ngue him bi 'yec'yei emme madin 'yuthu u hing yu judío, bim parbi da zu'u yu 'yec'yei. ³ Pe nu ra Pablo ne ra Bernabé nya'a bim 'bapu, nguetho xan ngu bi 'yec'yei bu, ne bi hyut' ran zambai bi ma nangué ra Hmu mahets'i. Nu ra Hmu bi un yá ts'edi u ngue da 'yot' yu hmeppya ne yan t'ot'e nuixte, gueru da bah yu ja'i, Oja in 'yohu ra Pablo ne ra Bernabé. ⁴ Pe nu yu ja'i bu ja ra hnini bin heque. 'Da'u bi den yu judío hing yu 'yec'yei, ne 'da'u bi den ra Pablo ne ra Bernabé. ⁵ Janangue'a, nu yu ngurpi bu ja ra hnini bi un ran t'edi u hing yu 'yec'yei, yu judío u'da, hing yu judío u'da, gue da zu'u, ne di bat'ado u. ⁶ Pe nu ra Pablo ne ra Bernabé, 'bu mí ba'di 'be'a nde da 'yörpe, bi 'dagui, bi mba bu ja ra hnini Listra, ne pu ra hnini Derbe nubu ra häi Licaonia. Ne bin 'yo gätho ra xequi bu. ⁷ Ne pu bá mam bu rán ho ma'da'yo ra Cristo bu u.

Bi mba ma bat'ado ra Pablo bu Listra

⁸ Nubu ja ra hnini Listra mí 'bapu n'da ran 'yohu, ra dogua, ngue ya xín jaba 'bu mim 'bui. Ne mí hurpu nguetho hin jam'bu bin 'yo. ⁹ Nu ran 'yohu i ode 'be'a bi man ra Pablo. Nu'bu mí hyet a ra Pablo, mí pa'di 'be'a mim ben'a zu dogua, ngue ya i ec'yei gue dí hocpa rá gua ya. ¹⁰ Janangue'a nu ra Pablo nts'edi bi ma:

—Ndants'i gam 'bai.

Nu ran 'yohu buya 'bex bi zägui bin 'yo. ¹¹ Ne nu'u yu ja'i, nu'bu mín nu 'be'a bi 'yot'a ra Pablo, nts'edi bi mbafi, ne bin ya yá nde 'u licaonia, bi 'yena:

—Nuya yu oja ya, pe bi nequi tengu'bu yan 'yohu, bi zocua ja ra häi dí 'buhmbu, bi 'yén'u.

¹² Nu ra Bernabé bi 'yembi tengu rá thuhu yá oja zehé ra Júpter, ximangutho a ra Pablo bi 'yembi tengu rá thuhu yá oja zehé ra Mercurio. Nguetho man'da mi ya'a ra Pablo, ne i embi rá pøngahya ra Júpter a ra Mercurio.

¹³ Nu'a ra mbäjä buya, ngue mí pep'a yá oja Júpter, mí ja bu n'da ra ngu bu ndehhini, gueru mí thände ra Júpter yu ja'i. Nu'a ra mbäjä ne'u 'da yu ja'i bá si yan dani gueru 'buh ra Pablo ne ra Bernabé, embi ra Mercurio ne ra Júpter, gue da hyo yan dani da mbøspe. Ne bá ca yu dñni, gätho da mbøspe.

¹⁴ Pe nu'bu mí bah ra Bernabé ne ra Pablo 'be'a i nde da 'yot'u yu ja'i, bi yarpu 'buh yu ja'i, bi den yá pahni, ndepe da bah yu ja'i hingui numanho 'be'a nde da 'yot'u, ne bi 'yembi:

¹⁵ —N'yohu ahü hanja ngubu gní 'yothu. Nguetho dyán 'yohu thoho'be, pe bá e'be ua gue dín nde ga xi a'be gui 'yes'hu 'be'a gui øthu, nguetho säti thoho 'be'a guím bømhbü. Nde'bu gui 'yes'hu gní thandehü u guí emfü yu oja ua ja ra häi, ne gui thandehü majüani Oja. Nguetho gue'a bi 'yot' mahets'i necua ja ra häi ne ra dejä ne gätho i ja ua. ¹⁶ Nu'u yu pa bi thogui, Oja bi hyetho yu ja'i da 'yøzhe yá pähä zehé. ¹⁷ Pe nu Oja buya zäi i urcahu rá hogan 'yomfëni i ørcahu, gue bí penh ra 'ye ne di japi dín ja ma huqihü, ne di 'daju 'be'a dí sihu ne di 'daju ran johya ma mbuihu, bi 'yén'a ra Pablo.

¹⁸ Madague'bu ngubu mí man ra Pablo, pe xan hëi bu i hecpa yu ja'i gue hin da mbøspe.

¹⁹ Pe bi zøm bu 'da yu judío bá nexpu ra hnini Antioquia bu ja ra häi Pisidia, ne pu Iconio, ne nu'u bi parba yu ja'i da zuh ra Pablo ne ra Bernabé. Nu yu ja'i buya bi bat'ado ra Pablo ne bi garpu häi, bi hyøn'a thi bu ja ra hnini, ne embi gue ya bi du. ²⁰ Pe nu'bu mí zøh yu 'yec'yei bu 'ben'a ra Pablo, bi ndants' puya, ne bi mba mahøn'a bu ja ra hnini. Nu'bu mí hyax buya bi mbe ra Bernabé bu ja ra hnini Derbe.

²¹ Nubu ja ra hnini Derbe bi mamp'a rán ho ma'da'yo ra Cristo, ne xan ngu bi 'yec'yei. Ne nubuya, nu ra Pablo ne ra Bernabé bá nexpu, bi thoh mahøn'a bu ja yu hnini Listra ne Iconio ne pu Antioquia bu ra häi Pisidia. ²² Gueru bi thogui bi hat ra ts'edi yá mbui yu 'yec'yei, ne bi xifi dí thocta a dí 'yec'yei, nguetho gätho to'o da yarpu di manda rá ts'edi Oja, jatho da nu xan ngu yan unbi. ²³ Ne nubuya nu ra Pablo ne ra Bernabé bi 'ye't' yán ts'ihme 'bu mí huan'du din ngurpi n'da ngu n'da bu ja yam peti. Ne bi 'yap Oja ngue da mbäx'u yu ngurpi. Ne bi dáp'a Oja u gätho na ngu u yu 'yec'yei gue di jamansu, nguetho bi 'yec'yei Oja u.

Bá peng bu ra Pablo ne ra Bernabé bu Antioquia ra häi Siria

²⁴ Ne nubuya ra Pablo ne ra Bernabé bi thopu ra häi Pisidia ne bi zøm bu ra hnini Perge nubu ra häi Panfilia. ²⁵ Ne gueru bi mamp'a rán ho ma'da'yo ra Cristo. M'bejua buya bi mba bu ra hnini Atalia. ²⁶ Gueru bi hyu ra barco bi mba bu Antioquia bu ra häi Siria, gueru ra mbüdi xí un Oja yá 'befi u, ne xí t'äp rám fäts'i Oja u. Ne nuya bi juah ya. ²⁷ Nu'bu mí zøm bu, bi ma dim peti yu 'yec'yei, ne bi xifi gätho bi 'yot'e ngue bi ze'a Oja, ne bi xifi ne'u hing yu judío bi jap Oja bi 'yec'yei. ²⁸ Ne nu ra Pablo ne ra Bernabé, nya'a bim 'buhmbu yu 'yec'yei bu buya.

15

Bim peti yu ngurpi bu Jerusalén

¹ Nu'u yu pa u bi zom bu Antioquia 'da yun 'yohu bi nexpu ra hai Judea. Ne sa bi xi'u yu 'yec'yei hing yu judio ngue hingui sa dim p'oa n'da 'bu hinga nthegui ya xifani, tengu bi xamba ra Moises u yu judio. ² Nu ra Pablo ne ra Bernabe nts'edi bin junthu u, janangue'a bi t'embi da mba bu Jerusalén, ne'u mi'da yu 'yec'yei, din yahu bu ya 'bailu ra Cristo ne'u mi'da yu ngurpi bu, nanguie 'be'a bi man'u yun 'yohu.

³ Janangue'a nu'u yu 'yec'yei bu Antioquia bin 'yehmbu buya, bi mbenpu ja ra 'yu u. Ne nu'bu mi hyax ra 'yu ni mba Jerusalén, bi thopu ja ra hai Fenicia nepu ra hai Samaria. Ne nubu bi thogui, bi xih yu 'yec'yei ngue bi hye'u ya t'ec'yei zehu hing yu judio, ne bi den ra Cristo. Ne nu'bu mi 'yot'u yu cu nanguie ra Cristo 'be'a bi man ra Pablo, bin johya buya.

⁴ Nu ra Pablo ne ra Bernabe ne'u min 'yohu buya, bi zom bu Jerusalén. Ne nu ya 'bailu ra Cristo ne'u mi'da yu ngurpi mi 'bupu, ne gatho mi'da yu 'yec'yei, bin johya 'bu min nu'u, ne bim petihu. Ne nu ra Pablo ne ra Bernabe bi ma gatho 'be'a bi 'yot'e, ngue bi ze'a Oja 'bu mi xi'u hing yu judio. ⁵ Pe 'da'u yu judio, yu fariseo u ngue mi ec'yei, bim 'bai ne bi 'yena:

—Jatho da mba nthegui yu xifani yu 'yec'yei gue hing yu judio, ne da sifi da 'yot' yan t'edi ra Moises, bi 'yen'u.

⁶ Nu'u ya 'bailu ra Cristo buya, ne'u mi'da yu ngurpi, bim peti ngue bin 'yan'du 'be'a man'da xan ho da 'yot'e. ⁷ Ne nu'bu nya'a thoho madin 'yomfeni u, bim 'ba'a ra Pedro, ne bi 'yena:

—N'yohu ahu, gui pahmbu gue maya'bu ts'u bi xica Oja n'dandi gue ga xi'u 'da yu ja'i hing yu judio ran ho ma'da'yo. Ne nanguie da mangä, bi za bi 'yode ne bi 'yec'yei. ⁸ Nu Oja gue i parpa ya mbui yu ja'i, bi jaju ga pahmbu i sin'u hing yu judio, nguetho bi un ra Hogandahi Oja u, tengu bi 'daju dyu judiohu. ⁹ Nu Oja him bi 'yot'a n'da ran heque nanguie yu judiohu ne'u hing yu judio, pe ne'u bi japi bi bo ya mbui ngue bi 'yec'yei. ¹⁰ Nuya hanja gui emmbu hin da zin Oja u gue him bi 'yot' yan t'edi ra Moises, pe ya bi zin Oja u. Nguetho gui emmbu i jatho da 'yot'u yan t'edi, tengu'bu gui hyospahu n'da ra 'beni, gue hin da hathu, xinga gue'u mam bombotahu xtä hyä'ti, bi 'yen'a ra Pedro.

¹¹ Ne xö bi 'yena:

—Pe nuju di ec'yeyihu ngue da mba ma pohogahu nanguie rá mate ra Hmu Jesús, ngutho'u hing yu judio, bi 'yen'a ra Pedro.

¹² Ne nubuya bi ya ra Bernabe ne ra Pablo, ne bi xi'u 'be'a gatho bi 'yot'e nanguie rá ts'edi Oja, yu hmepya ne yan t'ot'e nujxte ngue bi 'yörpu 'buh yu ja'i hing yu judio. Ne gatho ná ya'u njom bin ya. ¹³ Nu'bu mi gua'a bi ma ra

Pablo ne ra Bernabe, nu ra Jacobo Santiago bi 'yemp'u madim peti bu:

—N'yohu ahu gui 'yohmbu ya 'be'a di mangä. ¹⁴ Nu ra Simón Pedro ya bi xih ha in ja Oja ra mbudi bi huahn'ni 'da yu ja'i hing yu judio ngue da 'yec'yei. ¹⁵ Ne ngue bi man yu pöngahya 'bu maya'bu, 'bu mi 'yo'ti 'be'a bi man Oja.

¹⁶ Bi 'yena:

M'bejua gua pengä mahön'a, ne ga japi din thandegui mahön'a tengu mi thandegui nu'bu mi 'buh ra David.

Tengutho 'bu di hoc mahön'a n'da ra nija gue xan yot'e.

¹⁷ Ne gatho mi'da yu ja'i da hyongui, guecä dra Hmu mahets'i.

Gatho to'o yu ja'i hing yu judio ngue ma mbeti u, da hyongui.

¹⁸ Njahu bi man Oja maya'bu ne bi japi bi fahya gue'bu go maya'bu.

¹⁹ Janangue'a di xi ahu ya, en'a ra Jacobo, nde'bu hin te ga xihmbu da 'yot'a xan hei u hing yu judio, gue nu'u xi hyese ya t'ec'yei ne i ten'na Oja. ²⁰ Pe ga othu n'da ra söcuä, ne ga xihmbu u da hyegui gatho yan t'ot'e yu hmite, ne hin da 'yot' yan 'yom't'eni, ne hin da za ra ngö gue him bi bön rá ji 'bu mi tho, ne hin da zi ra ji. ²¹ Janangue'a hin di unba ya mbui to i ten yan t'edi ra Moises, nguetho xan ngu yu jeya xi thogui i hmam bu ja ya yu nija yu judio yan t'edi ra Moises, gatho yu hnini i hma 'bu ra pa ran ts'äya, bi 'yen'a ra Jacobo.

²² Gatho yu 'yec'yei ne ya 'bailu ra Cristo ne mi'da yu ngurpi bi numanho 'be'a bi man'a ra Jacobo. Ne mi en'u gue da thanh'ni 'da da 'behni da mbähä ra Pablo ne ra Bernabe bu Antioquia. Ne bi thanh'na ra Judas t'embi Barsabas ne ra Silas, ne gue'u 'da ya ngurpi yu 'yec'yei u. ²³ Ne nu ra söcuä ngue bi gats'i bi ma:

“Nugähe, ma 'bäigähe a ra Jesucristo, ne mi'da gähe gue dyu ngurpigähe, ne gatho ni cuje nanguie ra Cristo, di pen'nahu ra söcuä, ma cu ahu, ne dadí zengua ahe. Dadin cuhu nanguie ra Cristo gyu ja'ihu ngue hin gyu judiohu gui 'buhmbu bu Antioquia, nepu gatho ra hai Siria nepu ra hai Cilicia. ²⁴ Nugähe dá öhmbe ngue 'da yan 'yohu bi nexua bi mba bu, ne bi pat'ahu ne bi xi ahu ngue jatho da mba nthegui ni xifanihu ne gui 'yothu rán t'edi ra Moises. Pe nu'u hin dá penhdähe u. ²⁵ Nugähe dám petihe ne dá sänhde 'da yan 'yohu da mbähä ra Pablo ne ra Bernabe. ²⁶ Nu ra Pablo ne ra Bernabe emme di numanhohe, nguetho hingui su din 'yo bu hapu ena da tho, ngue da ma nanguie ma Hmu'u ra Jesucristo. ²⁷ Ne dá penhde ra Judas ne ra Silas da xi'asehu 'be'a dá othe. ²⁸ Nguetho rá Hogandahi Oja bi xije, ne dá numanhohe, ngue hin ga 'da ahu mi'da yan t'edi xan hei gui 'yothu nanguie yan t'edi ra Moises. Hönt' ya za ts'u yan t'edi dá ot'ahe.

29 Nuya dí xi ahe ya, ngue hin gui sihu 'be'a bi 'bospa yu hmite, xinga gue ra ji gui sihu, xinga gue gui sahu ra ngø gue him bi bøn ra ji 'bu mi tho. Ne hin gui 'yøthu yun 'yomt'eni. Nu'bu gui hyehmbu gätho 'be'a dí xi ahe, xan ho 'bu. Ojä da mbäx ahu. Ne hont'a dí xi ahe ya," bi 'yeni'a ra søcuä bi 'yo't'a ra Jacobo Santiago 'bu mi ja ram peti bu Jerusalén, bi gax ra Pablo.

30 Ne nubuya, bi mbähä ra Pablo, ra Bernabé, ne ra Judas, ne ra Silas bu ja ra hnini Antioquia. Nu'bu mi zøm bu, bi ma dí peti yu 'yesc'yei ne bi dä ra søcuä buya. 31 Ne nu'bu mi nu'bu 'be'a mí mam bu ja ra søcuä, bin johya yá mbui nangué ran zofo bi sifi, ngue bi hyurpa yá mbui. 32 Nu ra Judas ne ra Silas, ne'u, yu pøngahya u. Ne nangué rán zofo u bi hyurpa yá mbui yu 'yesc'yei. Ne bi mbäts'i da 'yesc'yei xan ho. 33 Nu ra Judas ne ra Silas bim 'buru Antioquia da yu pa. M'bejua bin 'yete yu 'yesc'yei, bi mbehni da mbeng bu 'bu'u ngue bá pnh'du. 34 Ne m'bejua him bi nde bi mbeng bu ra Silas, ne bá copu Antioquia. 35 Ne ra Pablo ne ra Bernabé bi goru Antioquia. Nu'u ne'u gätho mi'da yu xänbate bin xänbate bu, ne bi mamp'a rám Hman ra Cristo.

Ná yondj bi mba n'danni ra Pablo, bi man rám Hman Ojä

36 Nu'bu mí tho'i 'da yu pa, ra Pablo bi 'yemp'a ra Bernabé:

—Ga mbe bu ja n'da ngu n'da yu hnini xtám 'youi xtám mammi rám Hman Ojä. Ga nuui ma cuhu nangué ra Cristo 'be'a dí ja'u.

37 Nu ra Bernabé bi nde da zix'a ra Xuua Marcos. 38 Pe nu ra Pablo him bi nde da zix'a, nguetho nu'a bi 'dapu Panfilia, ne him bi thoc rá 'befi bu. 39 Ne hinga 'da'angu bi bejmi ne bin heque. Nu ra Bernabé bi zix'a ra Marcos bi hyu ra barco í mba bu ra t'uhäi Chipre. 40 Nu ra Pablo bi huanh'na ra Silas ngue da mbe. Ne nu yu 'yesc'yei bu Antioquia bin yahu Ojä, bi 'yap rá mate Ojä nangué'u. Bi mba buya. 41 Ne nu'u bi thoru ra häi Siria neru Cilicia, ne nya'a ts'u bim 'buru haru bi thogui, gue bi hat ra ts'edi xan ho yu 'yesc'yei bu.

16

Nu ra Timoteo bin 'yohu ra Pablo ne ra Silas

1 Nu ra Pablo ne ra Silas bi mba bu ra hnini Derbe neru Listra. Ne bin tñmbu bu n'da ra 'yesc'yei, ra Timoteo na. Nu rá mbe ra judío, ne ra 'yesc'yei a, pe nu rá ta, ra mengu bu Grecia a. 2 Nu yu 'yesc'yei bu Listra neru Iconio bi mamanho nangué ra Timoteo. 3 Ne nu ra Pablo bi nde din 'youi a, janangue'a bi hyecpa rá xifani, gue hin di 't' yá mbui yu judío. Nguetho gätho yu judío 'buru i padj ngue rá ta ra mengu bu Grecia a. 4 Ne gätho

yu hnini bu bi thogui bi xih yu 'yesc'yei da 'yot'e 'be'a bi man ra Jacobo ne yá 'bäihu ra Cristo ne yá ngurpi yu 'yesc'yei bu Jerusalén, ngue 'be'a xan ho da 'yot'u hing yu judío. 5 Ne gätho yu 'yesc'yei bi thochtatho bin te yá mbui nangué 'be'a bi 'yesc'yei. Ne mpa 'bu mpa 'bu man'da i hux'a ná ngu yu 'yesc'yei.

Nu ra Pablo bi 'uj' tengu'bu n'da ra mengu Macedonia

6 Nu'u bi thocpu ra häi Frigia neru ra häi Galacia buya, nguetho him bi jap'a rá Hogandahi Ojä xtá man ram hma bu ra häi Asia. 7 Nu'bu mí zøm bu ra häi Misia ena xtá mba bu ra häi Bitinia, pe nu rá Hogandahi Ojä xinga gueru bi japi da mba bu. 8 Bi thoru pa ja ra häi Misia buya, bi mba bu ra hnini Troas bu ndendeja. 9 Ne nubuya nu ra Pablo bi nu n'da ran t'uti 'bu mín xui, tengu'bu ra t'i, ena gue'bu n'da ran 'yohu ra mengu Macedonia mí 'bäru ja rá hmi, ne bi 'yemi: "Ba ecua ja ra häi Macedonia ne gui zeje ts'u," bi 'yena. 10 Ne nugä dra Lucas, dí o't'a ra søcuä i ja ua, din nde ga mbähme bu ra Pablo. Ne nangué'a bi t'ut'a ra Pablo, janangue'a 'bex dán sähe ga mbähme bu ja ra häi Macedonia, nguetho dá haxhe njuani ngue'a Ojä bi zoncähe bu, in ndeje ga mamhbe bu ran ho ma'dayo dí yqñu a.

Bi zøm bu Filipos ra Pablo ne ra Silas

11 Nu'bu má pømhbe bu Troas dá huhe n'da ra barco ne njuantho dá uenthe bu ja ra t'uhäi Samotracia gue i jabu made ra deja. Nu'bu mí hyats'i dá thohme bu Neápolis. 12 Dá nexhe bu Neápolis buya ne dá sømhbe bu ra dahnini Filipos, rán guat'i ra häi Roma. Nu ra hnini Filipos man'da ja rá ts'edi xinda gue mi'da yu hnini bu ra häi Macedonia. Ne däm 'buhme bu 'da yu pa. 13 Ne nu'bu ra pa ran säya dá pømhbe bu ja ra hnini, dá mbähme bu ja ra ndendathe gueru zant'a min yahu Ojä yu ja'i. Ne dá huhme bu, dá xihme rám Hman Ojä u yu xisu ngue madim peti bu. 14 Ne nu n'da ra xisu i Lidia ra mengu bu Tiatira, bi 'yode 'be'a dá mamhbe. Nu'a ra Lidia ra mbä'bø't'e na, i pä ra 'bø't'e xun juroi ngue xun ho. Nu'a i ec'yei ne mi numansu Ojä, janangue'a bi xocua rá mbui da 'yode xan ho 'be'a bi man'a ra Pablo. 15 Nu ra Lidia bin xixya buya ne gätho 'buru rá ngu. M'bejua bi xicähe:

—Nu'bu guí ena majuani dí ec'yei ra Hmu mahets'i, ba ehmbu ua ja ma ngu gam 'buhmbu ua 'da yu pa, bi 'yenje.

Ne bi 'yorcahe ts'edi janangue'a dá mbähme.

16 N'da ra pa nu'bu má mbähme bu zai bi yahu Ojä yu ja'i, dán c'athe n'da ra hmute ra 'yehé. Nu'a man ra 'yode nangué ra zithu min 'youi, ne mí taha xan ngu ra mbeti di un'du

yá hmu. ¹⁷ Nu'a ra hmute mi ten'na ra Pablo ne cáhe. Bi mbafi bi 'yena:

—Nuya yan 'yohu, yá mbeŋi Ojā nuixte thoho, i xāngahu Hague dán zā dam pōhmbu, bi 'yena.

¹⁸ Ne xan ngu yu pa ngubu mi ot' ra hmute. Madí xōmbui ra Pablo ne bi xi'a ra zīthu min 'youi ra hmute:

—Nangue rá thuhu ra Jesucristo dami pōm bu rá mbui na ra hmute, bi 'yēmbi.

'Bexque bi bōn ra zīthu buya.

¹⁹ Nu'bu mí pāh yá hmu ra hmute gue him man zā da dāp rán zābi, bi bent'a ra Pablo ne ra Silas, ne bi zixpu ja ra tāi guepu 'buh yu ze'mi. ²⁰ Ne nu'bu mí dā bu 'buh yu ze'mi, bi 'yēn'u:

—Nuya yan 'yohu 'bucua, yu judío ya. Ne in nde di ts'on yu jā'i 'bucua ja ma hninihu. ²¹ Ne i man yan t'ot'e gue hingui sá ga othu, nguetho nuju dyu romanohu. Ne hin'yu man t'edi ga othu a i xijū, sá bi 'yēn'u yu yāpate.

²² Ne bi munts' yu jā'i ngue nde da zu'u. Nu yu ze'mi buya, bi manda da 'bucua yá pahni, da mba m'bei ra Pablo ne ra Silas. ²³ Ne nu'bu mí juadi ngue emme xi' bei, bi mba njot'i bu ja ra fādi. Ne bi sih ra mbāngoxthi da mbādi xan ho. ²⁴ Nu'bu min t'un ran t'edi ra mbādi bi zixpu man'da mbo. Ne bi zēmba yá gua bu ja ra fādiza.

²⁵ Nu'bu mí zōm made ra xui buya, nu ra Pablo ne ra Silas min yāhu Ojā ne bin tuh yá thuhu Ojā. Ne gātho mi'da yu ofādi mi ode. ²⁶ Ne 'dahmantho 'bu mí mbādi bin ja n'da ra 'yānhāi, gue'bu go mi guhni yá guangu ra fādi. Gātho yu jut'i bin xozehe ne gātho yu t'egui man thāt'i yu ofādi bin xozehe. ²⁷ Ne nu'bu mí nuh rá mbāngoxthi ra fādi, bi nu gātho nsoqui yu goxthi, bi gux rá juai buya gue nde xtín hyose, nguetho mim bēni ngue embi gātho xi' da'u yu ofādi. ²⁸ Pē nu ra Pablo nts'edi bi mba't'i, bi 'yēmbi:

—O gadin unba zēhe nguetho gātho di 'bucāhe ua.

²⁹ Ne nu'a ra mbāngoxthi buya bi 'yā'a n'da ra sibi, bi yāpū mbo, ne emme di fet'i nguetho min su. Ne bi yōpū ja rá gua ra Pablo ne ra Silas. ³⁰ Ne bi gūcpū thū u, ne bi 'yānni:

—N'yohu aui 'be'a sá ga ot'ā nguēpū da zā dam pōcā, bi 'yēna.

³¹ Nu ra Pablo ne ra Silas bi 'yēmbi:

—Dami dāp ni mbui ra Hmu, ra Jesucristo, di pun'na ni ts'oqui, ne da zimanho i, ne'u gātho 'bupū ni ngu, 'bu di dāp yá mbui a, bi 'yēmbi.

³² Nubuya bi xih rán ho ma'da'yo ra Cristo ne gātho 'bupū rá ngu. ³³ Ne nu'a ra mbāngoxthi ne gātho 'bupū ja rá ngu bin xixyā a ra xui a. ³⁴ Nu'a ra mbāngoxthi buya bi zix'a ra Pablo ne ra Silas bu ja rá ngu, ne bi 'ujini. Ne'a, ne gātho 'bupū ja rá ngu emme bin johya nguetho bi 'yēc'yēi Ojā.

³⁵ Nu'bu mí hyats'i, nu'u yu ze'mi bi mbēnh'du yu asmayo da xih ra mbāngoxthi da bōm bu ja ra fādi ra Pablo ne ra Silas. ³⁶ Ne nu'a ra mbāngoxthi bi xi'a ra Pablo buya:

—Nu yu ze'mi bá penh ra nde ga xoc'au. Nuya sá gui pōmmi ne nte gui jaui, bi 'yēmbi.

³⁷ Pē nu ra Pablo bi 'yēmbi:

—Nugā'be dí cā'be ran t'edi bi bōm bu Roma, pē guehma bi 'benzagā'be bu 'buh yu jā'i, ne him 'be bi juāngā'be pē bi goctā'be. Nuya ha ēn'u gui jugā'be ngue njon da nu. Hin'na, hingui sá. Bá xifi ba ēse da xogā'be, bi 'yēna.

³⁸ Nu yu asmayo buya bi mba bi xih yu ze'mi 'be'a bi ma ra Pablo. Nu yu ze'mi nu'bu mí 'yōde ngue i cā yan t'edi bu Roma a ra Pablo ne ra Silas buya, emme bin su. ³⁹ Ne nu'bu mí bá ēh yu ze'mi buya, bi xocuabi ne bi 'yāp ra punbi, ne bi xi'u:

—Yōrcahe ra mate gui pōmmi ua ja ra hnini, bi 'yēmbi.

⁴⁰ Pē nu ra Pablo ne ra Silas 'bu mí bōm bu ja ra fādi, bi mba bu ja rá ngu ra Lidia. Ne nu'bu mí nu yu cu nangue ra Cristo, bi hāt ra ts'edi yá mbui u, ne bi mba buya.

17

Ran 'yo'ts'i bu Tesalónica

¹ Nu'a ra Pablo ne ra Silas bi thopū ja ra hnini Anfípolis nepū Apolonia ne bi zōm bu ja ra hnini Tesalónica. Guepū Tesalónica bí ja bu n'da rá ni jā yu judío. ² Ne nhyu semana bim 'bupū, ne nu'bu xan dāt yu pa ran sāya, bi mam bu rām Hman Ojā a ra Pablo. ³ Ne jante thoho bi xifi xan ho nangue ram hma mán t'o'ti maya'bu, gue gue'a ra Cristo jatho da nu ran unbi ne da du, ne m'bejua da ndants' mahōn'a bu 'bu'u xan du.

—Ne gue'a bi nu ra Jesús a mán t'o'ti tengu dí xi ahu, janangue'a ga pāhmbu gue gue'a ra Cristo rá Thahni Ojā a, bi 'yēm 'bu mí xānbi.

⁴ Ne nu'u 'da yu judío bi dāp yá mbui ra Cristo, ne bi den'na ra Pablo ne ra Silas. Ne emme xan ngu yu mengu bu Grecia ngue mi numansu Ojā bi 'yēc'yēi. Ne xan ngu yu xisu yu mengu bu grecia gue mí hnumansu, bi 'yēc'yēi. ⁵ Pē 'da yu judío ngue him mí ēc'yēi bin seya, ne bi zonh'nu yu ts'om'bāi bi xifi di parba yu jā'i, asta gue'bu gātho ra hnini bi parbi. Ne nu'u bi mba bu rá ngu ra Jasón, bi 'uēxpā bu rá ngu, i hon'a ra Pablo ne ra Silas, ēna da gūqui gue di dā bu 'buh yu jā'i. ⁶ Ne nu'bu him mí dīn ra Pablo ne ra Silas, bi zix'a ra Jasón, nts'edi bi gats'i, ne mi'da yu 'yēc'yēi, bi zixpu 'buh yu ze'mi bu ja ra hnini. Bi mbafi ne bi 'yēna:

—Guehna n'dat'a mbēmhbū u yan 'yohu gue ya bi ts'oni gātho ra ximhāi, ne bi zōcua ya. ⁷ Ne nuna ra Jasón bi sāyaba bu rá ngu. Ne nu'u hingui numansu rán t'edi ma ts'et'abihū bu Roma, nguetho ēn'u i 'buh

man'da ra ts'at'abi guehna ra Jesús, bi 'yɛn'u yu ts'om'bäi.

⁸ Nu yu ja'i ne yu ze'mi bin cue 'bu mí 'yode 'be'a bi man'u. ⁹ Ne nubaya nu ra Jasón ne'u mi'da bi thacua ra mbeti gue da bøm bu ja ra hnini ra Pablo ne ra Silas, ne bi mba ma thøgue buya.

Bi zøm bu Berea ra Pablo ne ra Silas

¹⁰ 'Bexque guet'a ra xui a bin 'yɛhmbu yu 'yɛc'yei a ra Pablo ne ra Silas. Bi mba bu ja ra hnini Berea. Ne nu'bu mí zøm bu, bi mba bu ja rá niã yu judío. ¹¹ Nu yu judío gue 'buru, man'da xun ho yú mbui xinda gue'u 'buru Tesalónica. Nguetho 'bexque bi xoc yú mbui, mí ja ra páhä ngue da hyan a bi man ra Pablo. Ne gátho yu pa bi neh yú søcuã Ojã maya'bu, ngue nde bu da baði 'bu din theui u i man'a ra Pablo. ¹² Ne xun ngu u bi 'yɛc'yei. Ne yu xisu, yu mengu bu grecia, ngue mi hnumansu, xun ngu bi 'yɛc'yei, ximangut yun 'yohu bi 'yɛc'yei. ¹³ Ne nu yu judío bu Tesalónica nu'bu mí baði gue i man ran ho ma'da'yo bu Berea a ra Pablo, bi mba bu buya ngue di parba yu ja'i. ¹⁴ Pe nu yu 'yɛc'yei 'bex bi zix'a ra Pablo bu ndendeja. Pe nu ra Silas ne ra Timoteo bi goru Berea. ¹⁵ Nu'u min 'yohu ra Pablo bi zixru ja ra hnini Atenas buya. Ne bi mbeng bu, ne bi xi'a ra Silas ne ra Timoteo gue ra Pablo ndepe da mba bu n'dihi bu 'bui.

Bi zoh yu mengu Atenas a ra Pablo

¹⁶ Ne nu'bu min døm'ate ra Pablo bu Atenas, emme bi du rá mbui 'bu min nu gátho ra hnini xi muns' yu nyogui. ¹⁷ Janangue'a nu ra Pablo bin yahu yu judío bu ja ra niã, ne'u mi'da ngue mi thande Ojã. Ne gátho yu pa mi yahu yu ja'i ngue gátho mi tøm bu ja ra tai. ¹⁸ Ne'u da yun 'yohu gue i tenba yú t'ɛc'yei zehu yu Epicúreos, ne mi'da i tenba yú t'ɛc'yei zehu yu Estoicos, bin yahu ra Pablo. Nu'u da bi ma:

—'Be'a ní mba i man na ra ndemhya n'yohu.

Ne'u mi'da bi ma, bi 'yena:

—Masque im ma ngue 'buh mi'da yu oja, bi 'yɛn'u.

Ngubu bi ma nguetho bi man ra Pablo nanguu ra Jesús, ne bi ma ngue bi ndants' bu mi du. ¹⁹ Nu'u bi zix'a ra Pablo bu ja ra nyuni t'ɛmbi Areópago bu ja ra hnini gueru zai i hman yun zofu. Ne bi xi'a ra Pablo:

—'Be'a ním hma guín nde gui xije, dín nde ga pãhmbu. ²⁰ Nguetho guí xije 'dan'yo yam hma ngue hin di pãhmbu, ne dín nde ga pãhmbu 'be'a nám bøn'a, bi 'yɛn'u.

²¹ Nguetho yu mengu bu Atenas ne'u mi'da yu 'damhnini mí 'buru, hont'a numanho da 'yot'a, gue da 'yode 'be'a gue ma' da'yo, ne da ma.

²² Ne nu ra Pablo bi 'bã'inde bu ja ra junta gueru Areópago. Ne bi xi'a:

—N'yohu ahu gyu menguhu ua Atenas, dá nugã emme guí thãndehu yu oja. ²³ Nu'bu män 'yogã bu ja ni hninihu dá nugã 'be'a guí thãndehu. Ne dá nugã n'da ra mexado gueru guí thãndehu man'da ra Ojã, ne man t'o't'i bu: "Ra Ojã ngue njongui paði to'o a." Nuya ga xi ahu ya nanguu ra Ojã guí thãndehu pe hin guí pãhmbu to'o.

²⁴ Nu'a Ojã ngue bi 'yot' ra ximhai ne gátho 'be'a i ja ua, nu'a gue'a ra Hmu mahɛts'i necua ja ra häi. Nu'a hingui 'buru ja yu ngu i hoh yu ja'i. ²⁵ Ne nte di 'bedi, hingui jatho da hyani 'be'a da 'yõra yu ja'i nguetho gue'a di un ra te ne di un ran zaqui gátho to'o i 'bui. Ne gátho mi'da mahyoni di uni.

²⁶ Ne 'dat'a ra ji bi 'yot' Ojã gátho yu ja'i ngue gátho yu nde, ndepe dim 'bui gátho na nguni ra ximhai, ne bi zãba yu pa dim 'bucua ja ra häi, ne bi zãni hapu dim 'bui.

²⁷ Njabu bi 'yot' Ojã, ndepe gátho yu ja'i da hyon'a Ojã ngueru da ðini. Pe majuani hinga yatho i 'bu Ojã 'bu ga hombu ga pãhmbu a. ²⁸ Nguetho nu Ojã bi jajã dãm 'buhmbu, ne bi jajã di 'yohu, ne dadí 'yãmhu.

Tengu bi man'i 'da ni 'yosocua hu nu'bu i ɛna: "Nuju yú ja'igãhu Ojã nguetho bi zãni dãm 'buhmbu ua," bi 'yɛn'u. ²⁹ Nu'bu gue'a Ojã di 'daju ma teh, hanja guí 'yɛmfu Ojã a ra hmite ra c'axt'i o gue ra t'axi o gue ra do nt'ot'e ngue yú 'ye yun 'yohu, nanguu yún 'yomfɛnise. ³⁰ Pe nu Ojã him bi 'yõra ra gũnda 'be'a mim bɛnse u yu ja'i 'bu him mi ba Ojã mam'bet'o. Pe nuya Ojã bi ma ngue gátho yu ja'i di pãh yún 'yomfɛni. ³¹ Nguetho xun zãn Ojã n'da ra pa din ja ran t'ãnni nanguu ra ximhai. Da 'yot'ran t'ãnni xun ho n'da ran 'yohu ngue bi huand Ojã. Nuna ran 'yohu, Ojã bi xox 'bu mi du, janangue'a da bah yu ja'i hingui hej da 'yot' ran juãni, bi 'yɛn'a ra Pablo.

³² Ne nu'bu mí 'yot'u yu ja'i 'be'a mí man'a ra Pablo, gue bi ndans' bu mi du, 'da'u bin thennate ne 'da'u mí ɛna:

—Ga øhmbu mahøn'a nanguehna bi ndants'i.

³³ Nu ra Pablo bi 'ueru buya. ³⁴ Pe nu'u 'da bi den'na ra Pablo ne bi 'yɛc'yei. Nuna n'da, ra Dionisio na, gue n'da ra ze'mi bu gueru madim peti yu ja'i bu Areópago. Ne n'da ra xisu, ra Dámaris, ne'u mi'da bi den'na ra Pablo.

18

Bi zøm bu Corinto ra Pablo

¹ M'beja buya nu ra Pablo bi bøm bu Atenas, bi mba bu ra hnini Corinto. ² Ne bin tømmi bu n'da ra judío i Aquila, ra mengu ponto. Ja ní søhø bi 'yõru Roma bu ra häi Italia ra Aquila ne rá xisu Priscila, nguetho nu ra hmuts'at'abi Claudio bá høn'a thi gátho yu judío bu ra dãhnini Roma. Nu ra Pablo bi mba bá nu'a ra Aquila ne ra Priscila buya.

3 Ne bin zam bu ya ngu, nguetho 'dat'a ra 'befi i ot'e, i ot' yu ngu 'bø't'e. 4 Ne gátho yá pa yun säya mí pa bu rá niñá yu judío a ra Pablo, ne bi mam bu rá m Hman Ojå ne bi hyoni 'beru dí 'yæc'yei yu judío ne u hing yu judío.

5 Nu bu bá æpu ra häi Macedonia ra Silas ne ra Timoteo, bi nu ra Pablo gue gátho yu pa æmme mi mam rá m Hman Ojå. Mí xänba yu judío ngue gue'a ra Jesús majuani ra Cristo mí tø'bu yu judío ngue din yante a. 6 Pe nu yu judío bi da'mi bi æpa a, ne bi man yu ts'ore nangué ra Pablo. Ne nu ra Pablo buya bi huac rá pahni, n'da ra hmepya gue hingui numanho 'be'a i ot'u. Bi 'yæmbi:

—Ya ni ts'oqui zehenu ngue hin gá hyan ra te mazai, tengu'bu gán hyosehu. Nuya hingui pa ma güendagá, nguetho ya dá xi ahü. Pe nuya ga mbagá ga xih yu ja'i hing yu judío, bi 'yæn'a ra Pablo.

7 Ne má zä bi bøm bu ja rá niñá yu judío a ra Pablo, bi mba bu ja rá ngu ra Justo. Nu'a, n'da ran 'yohu ngue i thande Ojå, ne nu rá ngu, 'darpü jauri rá niñá yu judío, ne gueru din xänbate bu mahøn'a. 8 Nu ra Crispo, n'da ra ngurpi bu ja rá niñá yu judío, bi 'yæc'yei ne gátho 'beru rá ngu. Ne xun ngu yu mengu corinto mí øh ran ho ma'da'yo, ne bi 'yæc'yei, ne bi mba ma xixyabi. 9 Nu ra Hmu mahçts'i bi zo'a ra Pablo buya, nu'bu min xui, tengu'bu bi 'uj n'da ra t'j. Ne bi xifi:

—O guin su, pe dami thoqui gan ya, hin gan hçtho, 10 nguetho dadí hyun'a'i, ne njon da zä di ün'na'i, ne xun ngu i 'bucua ja ra hnini da 'yæc'yeigui, bi 'yæn Ojå.

11 Nubuya nu ra Pablo bi goru ja ra hnini Corinto n'da jeya made, ne bi xänba rá m Hman Ojå u yu ja'i.

12 Pe nu'bu mín ts'ut'abi ra Galiön nubu ra häi Acaya, nu 'da'u yu judío bim peti ngue nde da zu'a ra Pablo. Ne bi zix'a ra Pablo bu 'buh ra ts'ut'abi. 13 Bi 'yæmbi:

—Nuna ran 'yohu na bi xänba yu ja'i ngue da dande Ojå, pe n'dan'yo im ma, hinga gue'a tengu man t'çdihü, çn'u.

14 Ne nu ra Pablo in nde din ya, pe nu ra ts'ut'abi ra Galiön 'bex bi 'yæmp'u yu judío:

—Nu'bu xcuá sihu na ran 'yohu nangué n'da ran ts'o xta 'yøt na, xcá øcá a guim mamhbü. 15 Pe guin cühü nangué rá t'çc'yei na, ngue nde da xi ahü to'o gui thandehü, ne nangué nin t'çdi zehenu. Hin dí nde dan juanbate nangué nin t'çdi zehenu, janangué'a dami hocpa zehenu, bi 'yæn'a ra Galiön.

16 Bi 'yet'i, bi hyøn'a thi buya. 17 Nubuya gátho yu mengu bu ja ra hnini gue hing yu judío bi bent'a ra Sóstenes, ra ngurpi bu ja rá niñá yu judío, ne bi 'benza bu ja rá hmi ra ts'ut'abi. Pe nu ra ts'ut'abi ra Galiön him bi 'yørpamasu.

Bi mbeng bu ra häi Siria a ra Pablo

18 Nu ra Pablo buya bi thoqui bim 'beru nya'a ts'u yu pa mahøn'a bu Corinto. M'bejua bi 'yæ'u yu 'yæc'yei, bin 'yohu ra Aquila ne ra Priscila, ne bi hyu ra barco bi mba ra häi Siria. Ne nu'bu mí jua'a ra hmepya gue bi te rá xtå, bi 'yax rá yå buya, gue'a bi 'yørp Cencrea. N'da ra hmepya nangué ram hma xí man ra Pablo gue bi xi Ojå di ja'ts'i. 19 Nu'bu mí zøm bu ra hnini Éfeso ra Pablo, bi zøpu ra Priscila ne ra Aquila ne bi mba bu rá niñá yu judío. Ne bi xih yu judío bu rán ho ma'da'yo ra Cristo. 20 Nu yu judío mí ndepe xtån goru 'da yu pa, pe nu ra Pablo him bi nde. 21 Bin 'yæte ne bi 'yæmbi:

—Jatho ga mba bu Jerusalén ga nu bu ra dæmpeti da 'yøt' ma mijudío. Pe nu'bu rá páhä Ojå gua pengä mahøn'a, bi 'yæna.

Bi næxpü, bi hyu n'da ra barco buya.

Ná hyundj bi mba n'danni ra Pablo

22 Nubu Cesarea bi garu ra Pablo bu ja ra barco, ne bi mba bu Jerusalén, bi zengua yu 'yæc'yei bu ja ra niñá, ne 'bex bi mba bu Antioquia. 23 Nu'bu mim 'beru 'da yu pa, bi mba bu ja n'da ngu n'da yu hnini bu ja ra häi Galacia neru Frigia, bi hæt ra ts'edi yü mbüi yu 'yæc'yei 'beru.

Ra Apolos bi mamp rá m Hman Ojå bu Éfeso

24 Nu'u yu pa u bi zøm bu Éfeso n'da ra judío, rá thuhu Apolos, ra mengu bu ra hnini Alejandría. Nu'a bi bædi xun ho rá m Hman Ojå maya'bu. 25 Ne bi sänbi zu ts'u nangué ra Hmu, ra Jesucristo. Ne æmme bin johya ne nts'edi bi ma xun ho 'bu min xänbate, bi ma majuani nangué ra Jesús. Pe høn't'a rá m hma ra Xuaa Nxixyå mí paði, ne rán xixyå. 26 Ne nu ra Apolos bi hyut'an zambüi him bi zu bi mam bu ja rá niñá yu judío. Pe nu'bu mí 'yøh ra Priscila ne ra Aquila 'be'a man'a, n'danni bi zits'i ne bi xänbi man'a xun ho ngue rá 'yu Ojå. 27 Ne nu'bu mí nde da mba ra Apolos ra häi Acaya, gueru Corinto, nu yu cu nangué ra Cristo bi xifi ngue xun ho da mba. Bi 'yørp n'da ra søcuå da gats'i, bi xih yu 'yæc'yei bu ngue da zini. Ne nu'bu mí zøm bu, bi hæt ra ts'edi yü mbüi yu 'yæc'yei bu, ne bi mbäts'i gátho bi 'yæc'yei rá mate ra Cristo. 28 Nguetho nu'bu mín yåhu yu judío gue hing yu 'yæc'yei, bi dāha, ngue ya mí yå con rá ts'edi Ojå. Bi 'yuti nangué rá m Hman Ojå maya'bu, gue gue'a ra Jesús ra Cristo mí hmam bu, gue mí tø'bu.

19

Bi zøm bu Éfeso ra Pablo

1 Nu'bu mí 'beru Corinto ra Apolos, ne nu ra Pablo buya i 'yo gátho yu hnini maxøts'e, ne bi zøm bu ra hnini Éfeso. Ne bin tømhu bu 'da yu 'yæc'yei. 2 Nu ra Pablo bi 'yän buya:

—Ha bin 'da ahũ rá Hogandahi Ojã nu'bu gmí 'yẽc'yẽihũ, bi 'yẽna.

Nu'ũ bi dãti:

—Hin'na, njãm'bu dá øhmbe gue i 'buh rá Hogandahi Ojã, bi 'yẽn'ũ.

³Nubũya bi 'yãn'na ra Pablo:

—'Be'a nĩm hma gá hyãmhbũ 'bũ gmĩn xixyãhũ, bi 'yẽmp'ũ.

Nẽ bi 'yẽn'ũ bũya:

—Tengu thoho bi man ra Xuua Nxixyã, bi yẽn'ũ.

⁴Nẽ nu ra Pablo bi 'yẽmbi:

—Guim bẽmhũ 'be'a bi man ra Xuua, nguetho nu'a ra Xuua bi xixyã yũ jã'i to'o bi pãh yãn 'yomfẽnĩ nanguẽ yũ ts'oqui, nẽ bi xih yũ jã'i da 'yẽc'yẽi n'da ba øhẽ m'bejua, gue ra Jesús ra Cristo na, bi 'yẽna.

⁵Nẽ nu'bu mí 'yøh rãm hman ra Pablo, nu'ũ bi mba ma xixyãbi nanguẽ rá thuhu ra Hmu Jesús. ⁶Nẽ nu'bu mí dospa yũ yã yũ jã'i ra Pablo, bi hyãn rá Hogandahi Ojã ỹ. Nẽ n'dan'yo yũ nde bin yã'ũ bũya, nẽ bim pøngahyã bi man rãm Hman Ojã. ⁷Nẽ nu'ũ yũ jã'i gue bi 'yẽc'yẽi, í jua'í 'de'mayoho ỹ.

⁸Nu ra Pablo bim 'bũpũ nhyuzna bũ Éfeso bũya. Bi hyut'an zambũ bin yã bũ ja rá nijã yũ judío, bi xih yũ jã'i hague dán zã di manda Ojã bũ ja yũ mbũi, nẽ bi hyoni 'bẽpũ dí 'yẽc'yẽi yũ jã'i. ⁹Pẽ nu'ũ 'da bi ỹ't' yũ mbũi, hingui nde da 'yẽc'yẽi, nẽ bi man ra ts'ore nanguẽ rá 'yu Ojã, guepũ madĩm peti yũ jã'i. Jananguẽ'a bi 'ue'a ra Pablo bũya nẽ bi mbãhã yũ 'yøt' Ojã bũ ja n'da ra ngxãdi, nu'a ra Tiranno ra xãnbate bũ. Nu'bu xãm pøn yũ xãdi, í cut'a ra Pablo bũya nẽ gãtho yũ pa mín xãnbate bũ. ¹⁰Nyo jeya njabu bi 'yøt'a ra Pablo. Nẽ gãtho yũ jã'i 'bũpũ ja ra hãi Asia, yũ judío nẽ'ũ hing yũ judío mí øh ran ho ma'da'yo nanguẽ ra Hmu, ra Jesús. ¹¹Nẽ xũn ngu yãn t'øt'e nuixte bi 'yøt'a ra Pablo, ngue bi 'yøt' Ojã. ¹²Nguetho bi dã'ũ yũ bayu o gue yũ 'bøt'e a ra Pablo, gue'ũ bi mbenpa ỹ yãn zãman'ũ bũya, nẽ gãtho bi zã, nẽ bi bøn'ũ yũ zĩthu min 'yohũ.

¹³Nubũya 'da yũ judío ngue zã yũ mbonni, øna pađi da hyøn'a thi yũ zĩthu, nẽ sã i ndønpa rá thuhu ra Jesús. Bi dã'mi bi xih yũ zĩthu:

—Dami pøni nanguẽ rá thuhu ra Jesús, gue'a ra Jesús i man ra Pablo, sã øn'ũ.

¹⁴Nẽ nuya guehya yoto, yũ ts'unt'ũ n'da ra judío, ra Esceva, ra hmumbãjã a. Nẽ nu'ũ yũ ts'unt'ũ øna da hyøn'a thi n'da ra zĩthu. ¹⁵Pẽ nu ra zĩthu bi dãdi:

—Nu ra Jesús dí paçã ngue ja rá ts'edi, nẽ ra Pablo dí paçã ngue ja rá ts'edi, pẽ nu'ehũ, to'o øhũ, bi 'yẽn'a ra zĩthu.

¹⁶Nẽ nuna ran 'yohũ min 'youi ra zĩthu, bi zãspa maxøts'e guepũ mí 'bã'ũ yoto má 'yohũ, bi dãha bin tunhdũ nẽ bi ỹnbi, gãtho di dãnba yũ pahni. Nẽ bi bøm bũ thi yãn 'yohũ, ya xí ỹnbi gãtho, nte he yã he. ¹⁷Nẽ nu'a bin ja,

gãtho bi t'øpũ ja ra hnini Éfeso. Gãtho yũ judío nẽ'ũ hing yũ judío bi 'yøde nẽ gãtho mí ja ra mbidi. Nẽ gãtho bi 'yẽspa ra Jesús, ra Hmu bũya.

¹⁸Nẽ xũn ngu ỹ gue mí øc'yẽi, bi zøm bũ, bi nde da gomanho yũ mbũi, nẽ bi dã ra güenda a xí 'yøt'e. ¹⁹Nẽ'ũ 'da míim bãdi bá çã yũ søcuã, ngue yũ libro yãn xãdi yũ bãdi, nẽ bi hyøspũ ja ra sibi, gãtho da nu'ũ mí 'bũpũ. Nẽ nu'bu mí mbede hangũ gãtho di muui, mbe mí jua'a yote ma 'det'a mahuãhi yũ mbeti gue ra t'axi. ²⁰Nẽ man'da xũn ngu bi 'yẽc'yẽi rãm hman Ojã yũ jã'i bũ Éfeso, man'da bi fãdi ja rá ts'edi Ojã.

²¹M'bejua bũya bi bẽn'a ra Pablo da mba bũ Jerusalén, pẽ m'bet'o da zøm bũ ra hãi Macedonia, nẽpũ ra hãi Acaya. Nẽ bi 'yẽna:

—Dam 'bucã ts'ũ bũ Jerusalén, m'bejua ga mbagã bũ ja ra dãhniini Roma, bi 'yẽna.

²²Nẽ bi mbenpũ Macedonia ỹ yoho yãm fãts'ihũ, ra Timoteo nẽ ra Erasto, pẽ guesẽ ra Pablo bim 'bũpũ mí'da yũ pa bũ Éfeso gue ra hãi Asia.

Ran 'yo'ts'mahyã bũ Éfeso

²³Nu yũ pa ỹ, xũn ngu bi ndesai nanguẽ rá 'yu Ojã bũ Éfeso, ²⁴Nguetho nu'a n'da ran 'yohũ í Demetrio, rá 'befi da 'yøt' yũ zũ t'angu ngue ra t'axi, ngue yũ pøte ra dãnijã guepũ í pa nthãde ra ojã Diana. Nu'a, nẽ'ũ madĩm pehmũ, xũn ngu bi dãha nanguẽ ra 'befi í øt'ũ. ²⁵Nu ra Demetrio bũya bi zonzh'dũ 'da'angu ra 'befi mí øthũ, nẽ bi xifi:

—N'yohũ ahũ guí pahmbũ nanguẽ ma 'befihũ xũn ngu ra mbeti dí tãhmbũ. ²⁶Dí nuhũ nẽ di øhmbũ hinga hønt'ua ra hnini Éfeso pẽ gãtho ra hãi Asia, 'be'a øt' na ra Pablo, í xih yũ jã'i gue nu'ũ yũ ojã nt'øt'e yũ 'yẽ yãn 'yohũ ẽmbi ngue hing yũ ojã ỹ. Nẽ xũn ngu yũ jã'i bi pãh yãn 'yomfẽnĩ nẽ bi 'yẽc'yẽi a bi man ra Pablo. ²⁷Nuya dán thehũ n'da ra 'yãnthj, ngue nu ma pøte dí øthũ njon da dãi. Nẽ dim 'beh rá ts'edi rá ngu ra ojã Diana, ngue í nuixte. Nẽ da t'ẽmbi nte di muui. Pẽ nu'a ra Diana gue'a ojã a, nẽ gãtho yũ jã'i 'bucua ja ra hãi Asia nẽ gãtho ra ximhãi í thãde a, sã bi 'yẽn'a ra Demetrio.

²⁸Nẽ nu'bu mí 'yø'ũ, ẽmmẽ bi dẽ ra cũe. Nẽ nts'edi í mbafi:

—Xũn ngu rá ts'edi ra Diana gue ma ojàhũ dũyũ menguhũ ua Éfeso.

²⁹Nẽ gãtho bi yãntonto gue 'bũpũ ja ra hnini. Nẽ gãtho bin tihi 'darpũ ní muxpũ ja n'da ra ngu xũn ndoho, nẽ bá bent' ra Gayo nẽ ra Aristarco, bi zixpũ, nẽ nu ra Gayo nẽ ra Aristarco, yũ mengu bũ Macedonia min 'yohũ ra Pablo bũ 'yu. ³⁰Nẽ'a ra Pablo nde xtã mba bũ 'buh yũ jã'i, pẽ nu yũ 'yẽc'yẽi bi japi hin da mba. ³¹Nẽ 'da'ũ gue mí ja yũ ts'edi bũ ja ra hãi Asia madin amigohũ ra Pablo, bi mbenpa ra nde gue hin da mba bũ

bi mux yu ja'i. ³² Ne 'dahma 'dan'yo bi man'u n'da ngu n'da nguetho gátho bi yuntonto. Ne xun ngu u hingui pađi hanja bim peti bu. ³³ Nu ra Alejandro mi 'bá'inde bu 'buh yu ja'i, bi mba njequi bu ja yá hmi yu ja'i buya, nguetho ndep'u yá mijudíohu din ya. Nu'a ra Alejandro buya bi uanba rá 'ye ndepe din he yu ja'i, nguetho nde da xifi nte man' ts'o mi ot' yu judío. ³⁴ Pe nu'bu mi nu yu ja'i ngue ra judío ra Alejandro, mbe ma nyo ora bi mbafi, ne 'da'ingu bi ma:

—Xun ngu rá ts'edi ra Diana ma ojañu dyu menguhu ua Éfeso.

³⁵ Nu ra secretario bu ja ra hnini buya, bi japi ngue bin he yu ja'i, bi xifi:

—Dyuh 'yohuh, dyu me'efesohu, hingui 'bucua n'da ran yohu gue hingui pađi dí jamansuhu ra oja Diana, gueju dyu me'efesohu, ne gátho dí espahu ra do bi dah mahets'i, gue rá pöte ra Diana. ³⁶ Ne nuna njo'o da zá da gøni. Janangu'e a daman 'yomfñihu ts'u ne hin gui 'yöthu a hin da bømanho. ³⁷ Nu yuh 'yohu ngue guá sihu ua, him bim pe bu ja rá ni ja ra oja Diana. Ne him bi man ra ts'ore nangu'e a ma ojañu ra Diana, bi 'yena.

³⁸ Ne xø bi 'ye'n'a ra secretario:

—Nuna ra Demetrio ne'u mi'da gue dim pehmbu, nu'bu i ja 'be'a i nde dí yapa n'da, nde'bu gue din yaui bu ja ra dangu n'dahma n'da ngu n'da da zá din yaše. ³⁹ Ne nu'bu ja man'da guí nde gui 'yöthu, dami xihmbu ra ze'mi da 'yot'a n'da ra junta, guepu da mba ma hoqui. ⁴⁰ Nguetho dí su da hnercahu hai 'bu da t'angahu nangu'e ra mbahni dá øthu ra pa jabuya, nguetho hin'yu 'be'a sä ga mamhbu nangu'e a dá øthu ya, bi 'yena.

⁴¹ Ne nu'bu mi gua'a im ma, bi 'yet' yu ja'i.

20

Nu ra Pablo bi mba bu ra hai Macedonia nepu ra hai Grecia

¹ Ne nu'bu min he nin 'yo'ts'mahya bu ra hnini Éfeso, nu ra Pablo bi zohh'du yu 'yec'yei. Ne nu'bu mi un ran zofo, bin 'yete buya, bi mba bu Macedonia. ² Ne gátho bi zengua yu'yec'yei gátho ra hai Macedonia, bi hqt ra ts'edi yá mbai nangu'e ram hman Oja bi xi'u. Ne m'bejua bi zøm bu ja ra hai Grecia mahøn'a. ³ Hyuzna bim 'bupu, ena xtá hyu ra barco, gue xtá mba bu ra hai Siria, pe nu'u 'da yu judío ena xtán daqui. Ne nu'bu mi bađi 'be'a nde xtá t'ørpe, bin 'yomfñi ne bá peng bu ja ra hai Macedonia. ⁴ Ne min 'yohu ra Pablo ra Sópater ra mengu berea a, ne'a ra Aristarco ne ra Segundo, yu mengu tesalónica u, ne nu ra Gayo ra mengu derbe a, ne nu'a ra Timoteo ne ra Tíquico ne ra Trófito, yu mengu asia u. ⁵ Nu'u bim 'bet'o bi mba ní tøguae bu ra hnini Troas, ne nugä dra Lucascä, dí o't' ra soçuä jaua,

dín hyunbahe u. ⁶ Nu'bu mí guah yam peti nangu'e ran dabaxjua, dá huhe ra barco dá nexhe bu ra hnini Filipos, ncüt'a pa dán 'yohé dá sømhbe bu Troas guepu i tøguae u mi'da. Ne nyoto pa dám 'buhmbe bu.

Nu ra Pablo i 'bupu Troas

⁷ Nu'a ra pa domingo dám petihe yu 'yec'yei bu ja ra hnini Troas, dá sihe ra xecahme, gue dá bømhbé rán date ra Hmu. Ne nu'a ra Pablo bi man ram Hman Oja. Ne nya'athoho bin ya gue'bu go mi zøm made ra xui, nguetho da mba 'bu bi hyats'i. ⁸ Ne emme xun ngu ra sibi mí zø bu ja ra cuarto magats'i guepu bim peti yu ja'i. ⁹ Ne huxpu ja n'da ra ventana n'da ra ts'unt'u i Eutico, ne emme bi ndet'ahu, nguetho ra Pablo nya'a bin ya. Nu ra ts'unt'u bi dop ra t'aha, bi dagui, ná hyu tøqe ra ngu bu bi dagui. Ya xi du 'bu mi thats'i. ¹⁰ Ne bi gah ra Pablo, ní nyexpu 'ben'a ra ts'unt'u ne bi hyafi, ne bi xi'u buya:

—O di tu ni mbuihu, ya bi dambeni na.

¹¹ Nu ra Pablo bi ndex mahøn'a bu ja ra cuarto buya, ne dán sihmehe. Ne nya'a thoho bin ya ra Pablo mahøn'a, gue'bu go mi bø ra hyadi, ja bi mba buya. ¹² Ne nu'bu mí ts'ix'a ra ts'unt'u gue bi dagui, ne i te 'bu mí zøm bu rá ngu, gátho bin johya u.

Bi mba bu Mileto ra Pablo

¹³ Nugähe dá hugähe ra barco ne dá mbähmbe bu ra hnini Asón nguetho nubu dan c'athe ra Pablo, ngubu bi xije mam'bet'o, gue xi 'yeh ra Pablo din 'yogua thoho. ¹⁴ Ne nu'bu man' tømhbé bu Asón a ra Pablo, dá sixhe dá huhe ra barco ne dá sømhbe bu ja ra hnini Mitilene. ¹⁵ Ne dá nexhe bu, ne man'da pa dá sømhbe bu ní he't'a ra t'uhäi Quío gue i jabu made ra dejä. Ne man'da pa buya dá sømhbe bu ra t'uhäi Samos gue i jabu made ra dejä. Ne dán säyahe ts'u bu ra hnini Trogilio, ne man'da pa buya dá sømhbe bu ra hnini Mileto. ¹⁶ Nguetho nu ra Pablo bi nde bi thoctho bu ra hnini Éfeso, hingui nde din säya bu ra hai Asia. Nguetho di xøni da zøn'a n'dihi bu Jerusalén, ya dí 'bupu 'bu ra pa ra dämpeti t'əmbi Pentecostés.

Nu ra Pablo bi zohh'du yu ngurpi yu yec'yei bu Éfeso

¹⁷ Ne nu'bu má sømhbe bu Mileto, ra Pablo bi ma dín zohh'du yu dac'yei, ngue yá ngurpi yu 'yec'yei dim peti bu ra hnini Éfeso. ¹⁸ Ne nu'bu mi zøpu u, bi 'yemp'a ra Pablo:

—Nu'ehu guí pahmbu 'be'a gátho mam 'bui dá ø't'a ua ra hai Asia, asta gue'bu go rá mbudi dá söcä ua. ¹⁹ Gátho yu pa dám 'bucä ua dá ørpa rá 'befi ra Hmu mahets'i, ne hin dadín 'yets'i. Ne xun ngu ma guidä dá fäni gue'bu má hah ma mbui dá ap Oja nangu'e ahu. Ne xun ngu ran unbi dá nu ngue bi 'yörca yu judío. ²⁰ Pe nugä hin te dá cøn'nahu pe dá xi ahu gátho 'be'a da mbäx ahu. Ne dá

xän'nahü bü dim peti yu jä'i, ne dá xän'nahü bü ja ni ngumhü. ²¹ Ne dá xifi xän ho yu judío ne'ü hing yu judío, ngue di päh yän 'yomfëni nangue Ojä, gue da 'yëc'yei ma Hmuhü ra Jesucristo. ²² Pe nuya, rá Hogandähi Ojä i örcä ra ts'edi ga mbagä bü Jerusalén, ne hin dí pädi 'be'a gua thocä bü. ²³ Pe hönt'a dí päcä gue dan öfädi bü Jerusalén, ne ga nugä xän ngu yän ünbi, nguetho guese rá Hogandähi Ojä bi xiqui hönbü go hapü dá thocä bü ja yu hnini. ²⁴ Pe hinga guet'a dí m bën'a, hin te di muui ma tesegä nangue zehëgui. Hönt'a ran johya dí nde ga nu 'bü dá juah ra 'befi bi 'dacä ma Hmuhü ra Jesús, gue'a ga mangä ran ho ma'da'yo nangue rá mate Ojä.

²⁵ Ne gätho ahü dá xi ahü rá m Hman Ojä gue 'berü ní mandagahü Ojä, ne dí päcä xinga n'da ahü gui nurcahü ma hmi mahön'a. ²⁶ Nuya nam pa ya dí xi ahü, hingui pa ma güendagä 'bü gui 'behmbü rán ho Ojä ya. ²⁷ Nguetho hin te dá cön'nahü, gätho dá xi ahü 'be'a nde Ojä gui pähmbü. ²⁸ Nuya gui jamansu 'be'a gui 'yöthü, ne dá zä bü gui jamansufü yú mbüi ni mi 'yëc'yeihü büya. Ne gue'a ra 'befi bi 'da ahü rá Hogandähi Ojä, gue gui jamansufü yú 'yëc'yei ra Hmu, gätho ná ngu'ü i 'bühmbü ra Cristo, nguetho rá jise ra Cristo í gurpa yú ts'oqui 'bü mí du. ²⁹ Pe nu'bü dá mbagä, dí päcä m'bejua ba ë'i 'da tengu yu zate, nde dá za'ü yu de'yo, din jabü da 'yöt'ahü gue di ün'na ni mbüihü gyü 'yëc'yeihü. ³⁰ Ne 'da'ü gue guese ahü da ndants'i, ne hinga njuantho da man rá m Hman Ojä, gue da ndep'a dí ten'dü mi'da. ³¹ Janangue'a gui jamansu ni mbüihü ngue hin da hyä ahü ü. Ne guim bëhmhbü gue nhyu jeya, ma pa ne ra xui, dá xän'nahü n'da ngu n'da ahü, ne ëmme dán zoni nangue ahü.

³² Nuya dadí dá ahü Ojä. Ne ga soc'ahü rá m Hman Ojä, nu'a i ma nangue rá mate Ojä, gue'a ram hma di zet'a ni mbüihü, ne gue'a dí n ja ahü gätho i ja Ojä, tengu tho ü gätho mi'da i pa nthahni. ³³ Nugä hin dá nde a ni mbetihü, xinga gue ni pahnihü. ³⁴ Pe gui pähmbü dá m pepzehe ne dá undä 'be'a gätho mí hon'ü dán 'yögähe. ³⁵ Dä öt'a gue dá honse man ts'ihme, dá ot'ahü gue dam pëhmhbü ne ga fäxhü ü hin 'yu 'be'a da hyoni. Ne gam bëhmhbü 'be'a bi ma ma Hmuhü ra Jesús 'bü mí 'yëna: "Man'da di johya ní mbüi n'da 'bü di uni, xinda gue 'bü din t'unna n'da," ngübü bi man ra Hmu, bi 'yë'n'a ra Pablo.

³⁶ Ne nu'bü mí gua'a rá m hma ra Pablo, bin danyahmu gätho mí 'büü, ne bin yahü Ojä. ³⁷ Ne nu'ü gätho bin zoni, ne bi hyü'a ra Pablo ne bi zäspa rá 'yogu. ³⁸ Nu'ü ëmme bi du yé mbüi, nguetho ra Pablo bi xi'ü him man'dandí da nu mahön'a. Ne nu'ü bi zix'a ra Pablo bü ja ra barco büya.

Bi mba bü Jerusalén ra Pablo

¹ Ne nu'bü má n hyëhmbe yu 'yëc' yei, dá huhe ra barco, ne njuantho 'bex dá sëmhbë bü ja ra t'uhäi Cos ngue i ja bü made ra dejä. Ne man'da pa büya dá thohmbe bü ja ra hnini Pátara. ² Nubü, dá tïmhbe n'da ra barco ní mba bü ra häi Fenicia, dá huhe büya dá mbähmbe. ³ Ne nu'bü má thohmbe nthandi thoho ra t'uhäi Chipre i ja bü made ra dejä, ngäha dá mbähmbe dá sëmhbë bü ra häi Siria nubü ra hnini Tiro, guerpü da zoh rá 'bëni ra barco. Ne dá çähmbe büya, dá mbähmbe bü ja ra hnini. ⁴ Nu'bü má tïmhbe bü yu 'yëc'yei büya, dá m 'bühmbe nyoto pa. Ne nu rá Hogandähi Ojä bi bënba yu 'yëc'yei 'be'a da thoh ra Pablo 'bü da mba bü Jerusalén. Janangue'a bi xifi hin da mba. ⁵ Ne nu'bü mí gua'a nyoto pa, dá pëmhbë bü. Ne gätho yu 'yëc'yei, yän 'yohü ne yu xisu ne yu t'uhni, dá mbähmbe asta gue dá pëmhbë bü ja ra hnini. Dán danyahmbe bü ja ra ndendejä büya, ne dán yähe bü ja. ⁶ Nübüya dán 'yëhmbe ne nugähe dá huhe ra barco, pe nu'ü bi mbeng bü ja yü ngu.

⁷ Bá nexhe bü Tiro, dá mbähmbe ne dá çähmbe 'bü má sëmhbë bü Tolemaida. Nu'bü má zenguahe yu cu, dán tehe bü n'da pa. ⁸ Nu'bü mí hyats'i, gätho gahe ngue dí n 'yohe ra Pablo dá thohmbe bü ra dähni Cesarea. Ne dán säyahe bü ja rá ngu ra Felipe. Nu'a ra Felipe zäi mi mam bü rán ho ma'da'yo Ojä. Nu'a, n'da gue'ü yoto má 'yohü nthahni min 'yohü ra Esteban. ⁹ Ne nu ra Felipe mi 'büi goho yú t'ixu him bin thäti, ne nu'ü, yu pøngahyü ü, bi man rá m Hman Ojä. ¹⁰ Ne nu'bü má m 'bühmbe bü 'da yu pa bi zö'a n'da rá pøngahyü Ojä í Agabo, bá nexpü ra häi Judea. ¹¹ Nu'bü mí zöm bü dí 'bühmbe a, bi gäspa a rá ngut'i ra Pablo ne bi duzehe yú gua ne yú 'yë ra Agabo, ne bi ma:

—Nu rá Hogandähi Ojä bi bëngä ngue ngübü da 'yörpa yu judío a rá mbeti na ra ngut'i bü Jerusalén, ne din dá bü 'büh yu jä'i ngue hing yu judío.

¹² Nu'bü má öhmbe 'be'a bi man ra Agabo, gätho gahe ne yu mengü bü, dá örpähe ra ts'edi hin xtä mba ra Pablo bü Jerusalén. ¹³ Nu ra Pablo bi 'yë m büya:

—'Be'a gui öthü gui zömhbü. O gadí unghü ma mbüi. Nugä dadin sägä hönt'a go 'be'a da t'örcagui, o gue da thurqui o gue da thog bü Jerusalén nangue ra Jesús, ma Hmu.

¹⁴ Ne him bi zä dá sähmbe, dá hethe büya ne dá ëhmbe:

—Nu'a rá pähä Ojä da t'öt'e.

¹⁵ Ne m'bejua büya dán sähe ne dá mbähmbe ra Pablo bü Jerusalén. ¹⁶ Ne 'da'ü yu 'yëc'yei bü Cesarea dá mbähmbe. Ne nu'bü má sëmhbë bü Jerusalén, nu'ü bi zixcähe bü rá ngu ra Mnasón, ra mengü chipre. Ne maya'bü thoho mí ëc'yei ra Mnasón. Guerpü rá ngu dán säyahe.

Bi zengua ra Jacobo ra Pablo bu Jerusalén

17 Nu'bu má sòmhbē bu Jerusalén, nu yu cu nange ra Cristo bu, bi hyu yá mbui 'bu mi nuje, ne bi zimanhoje. 18 Man'da pa buya dá mbáhbē ra Pablo dá nuhe ra Jacobo Santiago, ne'u gátho mí 'bupū, yá mingarpihu, yá dāc'yei. 19 Nu ra Pablo bi zengua u ne 'bex bi dē'mi 'dahmi'datho bi ma 'be'a gátho bi 'yot' Ojā nange rá 'befi ra Pablo, nubū 'buh yū jā'i ngue hing yu judío. 20 Ne nu'bu mí 'yot' 'be'a bi man ra Pablo gue bi 'yømmanho 'bu mí sih rām Hman Ojā, emme bin johya ne bi 'yēspa Ojā. Pe nu'ū, bi 'yēmbi:

—Pε guí pađi, ma zū cu'i Pablo gue yu mahuāhi thoho yu judío i εc'yei ya, ne gátho i εna jatho da 'yot' yán t'ēdi ra Moisés. 21 Ne nu'ū bi sifi 'be'a gátho gá 'yot'e. Ne sá εn'ū gá xānbi gue gátho da hēy yán t'ēdi ra Moisés u yu judío gue 'bupū 'buh yū jā'i hing yu judío, ne gá xifi ngue hin da mba nthēqui yá xifani, ne hin da 'yot' yán t'ot'e yu judío, εn'ū. 22 Nuya 'be'a sá ga othū ya, guehma dim peti u ma mí 'yεc'yeihu yu judío, gue da gohmahya'ā'i, nguetho da 'yode ya gá sōhō, bi 'yēmbi. 23 Nuya ndē'bu guí 'yot'e 'be'a ga xi ahe. Nuya 'bucua goho yūn 'yohū ngue bi ma da 'yot'a n'da ran hogui nange Ojā, ne jatho da 'yot'e. Nuya guí 'yot'e 'be'a da 'yot'ū. 24 Nu'i gue'e guí six buya yūn 'yohū, ne guí 'yot'e tengu jatho da 'yot'ū, ngue mí ma n'da ran hogui nange Ojā. Ne gátho guí jurpa yá gasto u, guí tāmb yu dē'yo ngue da mbōts'e. Ne nubūya sá guí 'yax ni yāhū tengu i ot' yu jā'i nu'bu xūn guah yu pa ran hogui. Ne gátho yū jā'i sá da bađi ngue him majuāni'be'a bi man'ū 'da nange'e. Ne da bah pūya ne'e guí tēn'na rán t'ēdi ra Moisés. 25 Pe nange yū jā'i hing yu judío ngue bi 'yεc'yei, ya dá pēnpahe n'da ra sōcuā, ne dá xihmbe hin da zi 'be'a bi 'bōspa yu hmite, xín da za'a ra ngō ngue him bi bōn rá ji, xín da zi ra ji. Ne hin da 'yot' yūn 'yomt'ēni, bi 'yēn'a ra Jacobo Santiago.

Bi mba mfent'i ra Pablo bu dānijā Jerusalén

26 Nu ra Pablo bi zix'ū yūn 'yohū buya, ne bi 'yot'e tengu bi 'yot'ū. Ne bi mbāhā nū mbo yá dānijā yu judío, ngue da ma nda'a ní pa da guah yá pa ran hogui. Ne bi ma nda'a ní pa di un yu 'bōts'e.

27 Hin ε ní zōn'a yoto pa mi juah ran hogui, nu yu judío gue hing yu 'yεc'yei, yu mēngu ra hāi Asia, bi nu bu mbo ra dānijā ra Pablo. Nu'ū bi parba yū jā'i ne bi bent' ra Pablo. 28 Bi mbafi:

—N'yohū ahū dūn israelhū, dami zeje gam benthū na ran 'yohū 'bācuā, i xānba yū jā'i hōnbū go hapū i pa ngue hingui hojū, ne εna nte di muui yán t'ēdi ra Moisés ne nte di muui ma dānijāhū. Ne hinga hōnt'a bi 'yot'e, pē man'da, bá si ua mbo ra dānijā yū jā'i

ngue hing yu judío. Janangue'a bi ts'on'a ra hoganijā ngue majāpi, sá εn'ū.

29 Nguetho mi nu min 'youi ra Pablo bu ja ra hnini n'da ra mēngu éfeso í Trófimo. Ne mi manse ngue εmbi bi zixpū mbo ra dānijā.

30 Ne nubūya gátho ra hnini bin ja n'da ran 'yo'ts'i, ne gátho ní muxpū 'bāh ra Pablo, bi bent'i, bi gεcpū thi ra dānijā. Ne 'bex bi gut' yá nijā. 31 Ne nu'bu mí zāpi εna xtá hyo ra Pablo, nu ra hmudofūi mí ode ngue gátho ra hnini Jerusalén bin 'yo'ts'i. 32 Nu'a 'bex bi zix'ū yu dofūi ne gátho yu hmudofūi, ne bi mba n'dihi bu 'buh yū jā'i. Ne nu'bu mí nu yū jā'i gue mba bu yū dofūi ne yu hmudofūi, 'bex bin hē nim 'benza ra Pablo. 33 Ne nu'a ra hmudofūi buya bi bent' ra Pablo εna da got'i, ne bi manda ngue da mba nthāt'i yoho yu cadena. M'bejua bi t'an'da, ne bi t'εmp'ū:

—To'ona, 'be'a bi 'yot'na.

34 Pε nu yū jā'i emme madí mbahni ne gátho 'dahma 'dan'yo bi ma. Janangue'a nu ra hmudofūi him mí sá da bađi hanja bin 'yo'ts'i. Bi manda ngue da zixpū ja ra ngundofūi a buya. 35 Ne nu'bu mí zōm bu ja rá 'dede ra ngu, bi dux'ū yu dofūi a ra Pablo, nguetho nu yū jā'i man'da nde da bent'i mahōn'a. 36 Nguetho xūn ngu yū jā'i bi dēnni bi mbafi:

—Dami hyohū, εn'ū.

Nu ra Pablo bin juān zche bu ja yū hmi yū jā'i

37 Ne nu'bu manguepū da zixpū mbo ja rá ngu ra Pablo bi 'yān'na ra hmudofūi:

—Dami 'yōrqui ts'ū ra mate dan yāui ts'ū, bi 'yēna.

Nu ra dofūi bi dādi:

—Ha guí pa'a rá nde yu griego.

—Hāha, bi yēn'a ra Pablo.

38 —Oh, ha hinga gue'e gra mēngu Egipto, ngue gá dup'a n'da ran 'yo'ts'i ne gá sixpū ma'uēni goho mahuāhi yūn 'yohū ngue yū hyodu, bi 'yēmbi.

39 Nu ra Pablo bi dādi:

—Hin'na, hinga guecā. Nugā dra judiōgā ne dra mēngu Tarso, n'da ra dāhnini ngue ja rá ts'edi bu ja ra hāi Cilicia. Nuya dí ā'a n'da ra mate ngue ga xicā ts'ū yū jā'i.

40 Nu ra hmudofūi bi un ran t'ēdi. Nubūya, nu ra Pablo bí 'bāpū ja ra 'dede, ne bi uā'ts' rá 'yε ndepe din hē yū jā'i. Ne nu'bu min hē, bi zofō nange yá ndese u, gue yá nde ra hebreo, bi 'yēna:

22

1 —N'yohū ahū, gyū ta ahū, guí 'yōhmbū 'be'a ga xi ahū ya, bi 'yēn'a ra Pablo 'bu mí dē'mi bin yā.

2 Ne nu'bu mí 'yot'ū ngue bi ts'ofō nange yá ndese ra hebreo, man'da bin hē. Nu ra Pablo bi 'yēm buya:

3—Nugä dra judiögä, däm 'bucä bñ Tarso, nubñ ra häi Cilicia, ne bi mba ma tedegä ua Jerusalén. Ne dán xäcä rán xädi ra Gamaliel, ne dán xäcä xñn ho yün t'ëdi ñ ma ngurpa bõtahn. Ne emme mi ãhyagä nanguë rá 'befi Ojã ngue gätho ma mbñi, tengutho ahñ ya. 4 Ne madí undä ran unbi to'o gätho mi 'ëc'yëi ra Jesús, ne 'da'ñ dá ho ne'ñ mi'da, yñn 'yohñ ne'ñ yñ xisu dá sixpñ fädi. 5 Nu ra hmumbäjä ne yñ dác'yëi da zä din juñni 'be'a xtä øt'ä, nguetho dá çanba yá søcuä bi 'dacä, gue mi ãna xcä un yñ ngurpi bñ ja yá nijã ma mijudiöhñ bñ Damasco. Ne dá hax ra 'yu dá mba bñ Damasco. Nu ra søcuä dá jücä ngue'a ran t'ëdi ga cot'a fädi yñ 'yëc'yëi, ne dí ãna xcuä si ua Jerusalén, ngue xtä nu ua ran unbi.

Nu ra Pablo bi ma ha bin jabu í 'yëc'yëi

6 Ne nu'bñ män 'yogä bñ 'yu hänbñ Damasco, tengu'bñ mbe huxyadi, bá çã n'da ra nyot'i mahçts'i, ngue nts'ëdi bi hyärpñ dí 'bäi. 7 Nugä dá tång bñ häi, ne dá ø'a n'da ra nde bi xiqui: "Saulo, Saulo, hanja gní ñgangui," bi 'yëngui. 8 Ne dá thaçi: "To'o í ma Hmu." Ne nu'a bi xiqui: "Nugä dra Jesús, dra mengu nazaret, guecä gadí ñgangui." 9 Ne nu'ñ 'da min 'yogähe bi nu'a ra nyot'i, pë him bi 'yø'a ra nde ngue bi zocä. 10 Ne dá änni: "Ma Hmu 'be'a sä ga øt'ä." Ne nu ra Hmu bi 'yëngui: "Dami ndants'i ní mba bñ Damasco, nubñ, da si'a bñ 'be'a gätho dá sän'n'i' gui 'yøt'e." 11 Ne nugä 'bex dán xädä nanguë'a ra nyot'i, ne nu'ñ mín 'yogähe bi gurca ma 'yë, ne dá sømhbe bñ ja ra hnini Damasco.

12 Ne mi 'bäpñ n'da ra hocjã'i í Ananias, ngue mi tenni xñn ho yün t'ëdi ra Moisés. Ne gätho yñ judío mi 'bäpñ mi numanho a. 13 Nu ra Ananias bi zöpñ däm 'bucä, ne bi xiqui: "Ma cu'i Saulo, dami hyand ran nequi ní dá ya." Ne 'bex bi zø ma dá, ne bi zä dá nu a ran 'yohñ büya. 14 Ne bi xiqui: "Nu'a Ojã mi thãnde ma ngurpa bõtahn bi huahn'na'i ngue gui pädi 'be'a rá pähä a. Ne bi ja'a'i gá nu rá Hoga Ts'unt'ñ, ne bi ja'a'i ngue gá 'yørpñ rá nde a. 15 Nuya gui mam bñ 'bah yñ jã'i 'be'a gá nu ne 'be'a gá 'yøde. 16 Ne hin'yñ 'be'a man'da gui ø'mi, dami ndants'i gan xixyã, gui 'yëc'yëi majujani a ra Hmu ngue di 'uec'a'ñ ni ts'oqui nanguë rá thuhu a ra Hmu," bi 'yëngä ra Ananias, bi 'yë'n'a ra Pablo.

Bi man ra Pablo hanja bi mba bñ 'bñ'ñ hing yñ judío

17 Ne xø bi 'yëna:

—Ne nu'bñ jãmbá pengä ua Jerusalén, dán yã'be Ojã bñ mbo ra dãnijã, ne nu Ojã bi jacä dá nu tengu n'da ra t'í. 18 Ne dá nugä ra Hmu, bi 'yëngui: "Dahmantho dami pøngua Jerusalén, nguetho hin da t'ørpamasu 'be'a gui ma nanguëcä." 19 Ne dá xi'a: "Ma Hmu, nu'ñ ma menguhe ua gätho í pädi 'be'a gätho

dá øt'ä, dá mba bñ gätho ma nijãhe, ne dá unba ñ gätho bi 'yëc'yëi í, ne dá cot'a fädi ñ. 20 Ne nu'bñ mi mba ntho ra Esteban mi 'bucä bñ, ne 'da'angu dá bëmhbë ñ bin hote, ne dá jamansup yñ pahni ñ." 21 Pë nu ra Hmu bi xiqui: "Ní mba, nguetho ga penh'na bñ yabñ guerpñ 'bah yñ jã'i ngue hing yñ judío," ngubñ bi xiqui, bi 'yë'n'a ra Pablo.

Nu ra Pablo bi mba ma dä bñ 'bñ'ñ yñ hmudofai

22 Nu'ñ bi 'yømanho 'be'a bi man'a ra Pablo, asta gue 'bñmi ma da mba bñ 'bah yñ jã'i hing yñ judío. Nubüya bin cuë'ñ yñ judío í 'bäpñ gue hing yñ 'yëc'yëi, bi mbafi ne bi 'yëna:

—Dá tho na ran 'yohñ, man'da xñn ho 'bñ hin di thoqui dim 'bñi, bi 'yë'n'ñ.

23 Man'da bi mbafi bi huã't' yñ pahni ne bi 'yents' yñ fonthäi. 24 Nu ra hmudofai bi manda da ts'ixpñ mbo ra Pablo, ne bi manda da mba m'bei, ngue ndep'a dín juan'na ra Pablo hanja ná mba'ñ yñ jã'i. 25 Ne nu'bñ í pa nthãt'i ra Pablo ngue ra xifani, bi 'yän'na ra dofai ngue mi 'bäpñ:

—Ha í ja nin t'ë dihñ gui fë'a n'da ra romano nu'bñ hin ní t'ørpñ ran juanbi, bi 'yë'n'a ra Pablo.

26 Ne nu'bñ mi 'yø'a ra dofai a bi man ra Pablo, bi mba bá xi'a rá hmu ne bi 'yëmbi:

—Dami jamansu 'be'a gui ørpñ na ran 'yohñ, n'da ra romano na.

27 Ne bá ë'a ra hmudofai büya, bi 'yän'na ra Pablo:

—Ha majujani gue'e gra romano.

Nu ra Pablo bi dadi:

—Hãha, bi 'yëna.

28 Nu ra hmudofai bi 'yëmp'a:

—Xñn ngu ra mbeti dá jut'ä ngue dán romanogä.

Nu ra Pablo bi xi'a:

—Pë nugä mbüdi thocho ma ta bin t'un ran t'ëdi gue din romano, jananguë'a man'da dra romanogä.

29 Ne nu'a ra hmudofai bin su nguetho ya xi du't'i ne nu'a ra Pablo ra romano na. Jananguë'a nu'ñ nte bi 'yørpñ ra Pablo, ãna xtä mbëi.

Nu ra Pablo mi 'bäpñ ja rá junta ñ yñ hmumbäjä yñ judío

30 Ne nu'bñ mi hyats'i, nu ra hmudofai nde da bædi hanja í yãp'ñ yñ judío, bi xoc'ta'a ra Pablo män thu't'i, ne bi manda dim peti yñ hmumbäjä ne yñ ngurpi yñ judío. Ne bi zix'a ra Pablo bñ dim peti.

23

1 Nu ra Pablo emme madín hyëthñ bñ, ne bi xifi:

—N'yohñ ahñ, nugä çãí dí øt'ä'a í xicpñ ma mbui Ojã, asta gue ra pa jabüya, bi 'yëm 'bñ mí dñ'ñi dín yã.

² Pɛ nu ra Ananías, ra dambájã, bi xi'ũ gue 'darpũ ni 'bãhmbũ ra Pablo, da mberpa rá nde. ³ Nu ra Pablo bi xi'a ra Ananías bũya:

—Ojã da mberp'a'i nguetho yoho ni mbũi. Sã gui ɛmhmbũ hin dá øt' yũn t'ɛdi, pɛ go gue'ahũ hin gui øthũ yũn t'ɛdi, ngue gadí manda da 'berca ma nde.

⁴ Nɛ nu'ũ 'darpũ mi 'bãhmi bi 'yɛmbi:

—Hanja gní thãt'a ra dambájã ngue bi huahn'na Ojã.

⁵ Ra Pablo bi dãdi:

—Cu ahũ, hin dí pãcã ngue ra dambájã a, nu'ũ xcã pãcã hin xcã thãtã 'bũ, nguetho nt'o'ti gue hin ga c'ãman'ũ ma ngũrpihũ, bi 'yɛmbi.

⁶ Nɛ nu'a ra Pablo 'bũ mí nu'ũ 'da gue hupũ ja ra junta, bi bãdi hinga 'da'ingu yá t'ɛc'yɛi ɛ, nguetho 'da'ũ bi dɛn'dũ i man yũ saduceo nɛ nu mí'da bi dɛn'dũ i man yũ fariseo. Janangue'a nu ra Pablo bi 'yɛmp'ũ 'bũpũ ja ra junta:

—N'yohũ ahũ, nugã dra fariseogã, nɛ xĩn rá ts'unt'ugã n'da ra fariseo. Nugã dí 'bãcua nɛ gui ørcahũ ran juãnbi nguetho dí ɛc'yɛi gue i ndants' mahøn'a ɛ i tu, bi 'yɛn'a ra Pablo.

⁷ Nɛ nangue'a xĩ man na ra Pablo bin junthũ yũ fariseo ɛ yũ saduceo, nɛ gãtho bin hecpũ ja ra junta. ⁸ Nguetho i man'ũ yũ saduceo gue hingui ndants' mahøn'a ɛ i tu, nɛ i ma ngue njo'o yãm 'behni Ojã mahɛts'i, nɛ i ma ngue njo'o yãn dãhi. Pɛ nu yũ fariseo gãtho i ɛc'yɛi. ⁹ Bin ja n'da ra mbahni, nɛ nubũya bin ndants'i 'da'ũ yũ xãnbate ɛ yũ fariseo, bi 'yɛn'ũ:

—Nuna ran 'yohũ 'bãcua, nte mán ts'o bi 'yøt'e. Xi'bũ majuañi n'da ran dãhi o gue n'da rãm 'behni Ojã mahɛts'i bin yãui, nde'bũ hin ga sũhmbũ Ojã, bi 'yɛna.

¹⁰ Pɛ nu'ũ 'bũpũ ja ra junta, ɛmmɛ bin sũ'ũ, asta gue'bũ mí zu ra hmudofũi da sen'inde ra Pablo. Bi xih yũ dofũi bũya gue ba jũcpũ 'bũh yũ jã'i, nɛ da zix mahøn'a bũ ja ra ngundofũi.

¹¹ Nɛ nu'ũ min xui, ra Hmu mahɛts'i bim 'bãhmi ra Pablo nɛ bi 'yɛmbi:

—O di tu ni mbũi Pablo, nguetho ngutho gui ma bũ ja ra dãhnini Roma nanguecã, tengutho gã mangua Jerusalén.

Mi ɛna xtã tho ra Pablo

¹² Nu'ũ mi hyats'i, 'da'ũ yũ judío 'da'ingu bi bɛn'ũ da hyo ra Pablo, nɛ bi ma jatho dí jã'ts'a bi man'ũ. Nɛ bi 'yɛn'ũ ngue hin din sihme, xĩng ra dehe da zi, asta gue'bũ go bi hyo. ¹³ Nɛ mí pongui yote má 'yohũ ɛ 'da'angu bi ma ngue da hyo ra Pablo. ¹⁴ Nu'ũ bi mba bũ 'bũh yũ hmumbájã nɛ yũ dãc'yɛi, nɛ bi xifi:

—Nugãhe dá mamhbe majuañi 'be'a ga øthe, nɛ hin dan sihmche asta gue'bũ go dá hohe ra Pablo. ¹⁵ Janangue'a nu ahũ nɛ'ũ mí'da guĩn 'yohũ bũ ja ra junta, nu'ũ nixudi gui xihmbũ ra hmudofũi ba si'a ra

Pablo, gui 'yɛmbi gue gui 'yãnhda mí'da yũn t'ãnni. Janangue'a nugãhe bũya, dan sãhe gua tãcuahe bũ ja ra 'yu, ga hohe, bi 'yɛn'ũ.

¹⁶ Pɛ nu rá 'be'ue ra Pablo bi 'yøde 'be'a nde da 'yøpã yũn 'yohũ. Bi mba bũ ja ra ngundofũi nɛ bi xi'a ra Pablo. ¹⁷ Nu ra Pablo bi zonh'na n'da ra dofũi bũya, bi 'yɛmbi:

—Damí six na ra ts'unt'ũ bũ bí 'bũh ra hmudofũi, nguetho i ja 'be'a da xifi.

¹⁸ Nu ra dofũi bi zixpũ 'bũ'a rá hmu, nɛ bi xifi:

—Nu'a ra Pablo ngue i ofãdi, bi zoncagui nɛ bi 'yãc ra mate gua siua na ra ts'unt'ũ, nguetho ja 'be'a da xi'i.

¹⁹ Nu ra hmudofũi bi bentpa rá 'yɛ ra ts'unt'ũ, n'danni bá ãnni:

—'Be'a guĩn nde gui xiqui.

²⁰ Nu'a ra ts'unt'ũ bi xi'a ra hmudofũi bũya:

—Nu'ũ 'da yũ judío bin yãc'ũ, bi ma da 'yã'a ra mate 'bũ nixudi, ngue gui sixpũ mahøn'a bũ ja ra junta ra Pablo, nguetho da 'yɛn'i, da 'yãn mí'da yũn t'ãnni. ²¹ Pɛ 'yo guí øt'e 'be'a da xi'i, nguetho i pongui yote má 'yohũ yũ judío ngue xãn jot' ra 'yu, i tãcua bũ ra Pablo. Nu'ũ, 'da'angu xãm ma ngue xĩn dín sithe xĩn dín sihme asta gue'bũ go bi hyo ra Pablo. Nɛ i tøp'a thoho 'be'a go gui ma, bi t'ɛmp'a ra hmudofũi.

²² Nu ra hmudofũi bi hɛcua ra ts'unt'ũ ngue njon da xifi, ngue ya xĩ xi'a ra hmudofũi. Nɛ nubũya bi xifi da mba.

Nu ra Pablo bi mba m'behni bũ 'bũh ra Félix

²³ Nubũya nu ra hmudofũi bi zohn'dũ yoho yũ ngũrpa dofũi, bi xifi dín sã yociento ndofũi da mba bũ ra hnini Cesarea 'bũ guto nxui. Nɛ da mbãhã mí hyãtɛ ma 'dɛt'a yũ dofũi ngue dín tøgue, nɛ da mbãhã mí yociento yũ dofũi ngue i cũ yũn ts'ãt'ɛgui.

²⁴ Nɛ bi manda da thøspa yũ fani ngue da hyux a ra Pablo. Nɛ bi xifi di jamansu xãn ho bũ 'yu, asta gue'bũ go bi dá bũ 'bũh ra ts'at'abi Félix. ²⁵ Nɛ bi 'yo't'a n'da ra søcuaq ra hmudofũi, bi mbenpa ra ts'at'abi Félix.

²⁶ Nɛ bi 'yɛn'a ra søcuaq:

“Nugã dra Claudio Lisias, dadí zengua'i, gra Félix, gra hoga ts'at'abi. ²⁷ Nuna ran 'yohũ na, nu'ũ mi bent' yũ judío, nde xtã hyo. Pɛ dá yãmhbe nangue xãn ngu yũ dofũi, nguetho dá øcã ngue ra romano na. ²⁸ Nugã him mí pãdi hanja bi mba ma yãpi, dá sixpũ ja rá junta yũ judío. ²⁹ Pɛ nubũya dá øde ngue hønt'ũ yãn t'ɛdi zehɛ yũ judío ngue i mba ma yãpi, nɛ hin'yũ 'be'a dí tho, o gue dín ofãdi. ³⁰ Nɛ nu'ũ mi sicã 'be'a nde da 'yøt' yũ judío, ngue nde da hyo, 'bex dá penh'na bũ guí 'bũi. Nɛ dá xi'ũ yũ nyãpate gue da xi'i 'be'a ní mbespa ra hnuman'ũ. Nɛ hønt'a dá xi'a ya,”

bi 'yɛn'a rá søcuaq ra hmudofũi.

³¹ Nu yũ dofũi bũya bi 'yøt'e tengu bi xi'ũ yã hmu. Nu'ũ bi zix'a ra Pablo 'bũ min xui,

asta gue'be mí zøm bu Antípatri. 32 Nu'bu mí hyax búa, bá peng bu yu dofai gue him madín tøgue. Pe nu'ü gátho madín tøgue bi thoqui bi zix'a ra Pablo u. 33 Nu'bu mí zøm bu ra hnini Cesarea, bin dáp ra söcuá ra ts'ut'abi, ne bi mba ma dá bu ra Pablo. 34 Ne nu'bu mí nu'a ra ts'ut'abi a ra söcuá, bi 'yän'na ra Pablo:

—Hapü ni häi.

Ne nu ra Pablo bi xifi gue ra mengu bu ra häi Cilicia. 35 Nu ra ts'ut'abi búa bi xi'a ra Pablo:

—Nugá ga öcá 'be'a gui mam 'bu bi zø'u di yáp'i'i.

Ne bi manda da mba m'bádi bu ja rá nguts'ut'abi ndudañ Herodes.

24

Nu ra Pablo bin juqn zehc bu 'bah ra Félix

1 Ne nu'bu mí jua'a cut'a pa, bi mba bu ra Ananías, ra hmumbäjä, ne 'da yu dác'yei, ne ra Tértulo ran hocpate. Ne bi xi'a ra ts'ut'abi 'be'a i mba ma yápi ra Pablo. 2 Nu'bu mí ts'onh ra Pablo, bi dá'mi bin yápage a ra Tértulo. Nu'a bi xi'a ra Félix:

—Nugáhe dí pähmbe ngue nangu'e i ja ran johya ua ra häi dí 'bühmbe. 3 Ne gáthogáhe man'da dí 'bühmbe xan ho nangue 'be'a guí øt'e. Ne gátho yu pa dí xi'áhe ra jamadi nangu'e. 4 Nuya hingui ngu 'be'a ga xi'a'i, pe gui 'yorca ra mate gui 'yøde 'be'a dí xi áhe. 5 Nuna ran 'yohü, emme ra ts'om'bádi na, ne emme dí parba yu judío hønbu go hapü 'bui ngue gátho ra ximhäi. Ne nuna, rá ngürpi 'da'u yu ja'i t'embí yu nazareno. 6 Nu'a mí nde xtí ts'on ra danijá bu Jerusalén, pe nugáhe dá benthe, ne dí emhbe xcá juänbahe tengü im mam bu ja man t'ëdihe. 7 Pe nu ra hmudofüi, ra Lisias a, con rá ts'edi bá jücpü mi 'bühmbe. 8 Ne bi xije dan yáfe ua. Nuya, nu'bu gui 'yän zehc a, gui pädi gue majuañi 'be'a gátho ní mba ma yápi, bi 'yemp'a ra ts'ut'abi a ra Tértulo.

9 Ne nu'ü yu judío min 'yohü, 'da'angu bi man'ü. 10 Ne nu ra ts'ut'abi bi un ran t'gdi ra Pablo gue din yá búa. Nu ra Pablo bi ma, bi 'yëna:

—Nugá i hu ma mbái ngue sä dan juändä ua, nguetho guí pädi 'be'a nám 'bühmbe dyé judíohe, gue xan ngu yu jeya guín ts'ut'abi ua. 11 Nu'bu guí nde gui pädi, sä guí pädi, ja män 'de'mayo ma pa ya gue dá mba bu Jerusalén, dá thände Ojä bu. 12 Ne nu'ü ma mijudiohe him bi nu 'bu 'bo'o xcán junthe, xím bi nu 'bu 'bo'o xcá parbi, xinga guerpü ja ma danijáhe, xinga guerpü ja ma t'anijáhe, xinga guerpü gátho ra hnini. 13 Nuya hingui sä din juänni xan ho nguetho him majuañi 'be'a ní yácpä ya. 14 Pe nuya dadín juändä gue dí tendä ra 'yu ma'da'yo, ne gue'a embi him majuañi u. Pe guet'a ra 'yu mí ten'dä ma ngarpa bøtahe,

gue mí numansu Ojä nguetho dí éc'yei 'be'a gátho män t'o'ti bu ja rá söcuá yän t'ëdi ra Moisés ne yá söcuá yu pøngahya. 15 Ne nugá dí tø'mi 'be'a nín ho da 'yøt' Ojä, tengü i tøm'p'ya i 'bäcua. Nugáhe dí éc'yeihe ngue gátho xan du da ndants'i, ne'ü bi 'yøt' ran ho, ne'ü bi 'yøt' ran ts'o. 16 Janangu'e'a gátho dí øt'ä 'be'a di bængä Ojä n'dahma hin hapü da thinga ma ts'oqui, xinga guerpü 'bu Ojä xinga guerpü 'büh yu ja'i, bi 'yëna:

17 Ne xø bi 'yëna:

—Ne nu'bu mí thogui xan ngu yu jeya, bá pengá bu Jerusalén ngue ga un yan t'ünni ma menguhe, ne ga un yan t'ünni bu ja ma danijáhe. 18 Ne ngubü dá øt'ä bu danijá, dá thände Ojä. 'Da'u yu judío, yu mengu bu ra häi Asia dán tühmbe bu búa. Ne njom mí 'bupü xan ngu yu ja'i, xing ra sui mi ja bu. 19 Nu'ü gue dán tühgáhe bu, nde'bu gue'ü xtambá 'yécua u, xtá mangua 'bu ja 'be'a dá øt'ä bu. 20 O gue guehya yan 'yohü 'bäcua da ma 'bu ja 'be'a bi nürcä 'bu mámbagá bu ja ra junta. 21 Hønt'a nts'edi dá mangá bu, ne dá embä u: "Nu ahü guí örcá ran ts'embi nam pa ya nguetho dí éc'yei ngue i ndants'ü i tu," dá éngá, bi 'yëna' ra Pablo.

22 Ne nu'bu mí 'yø'a ra Félix 'be'a bi man ra Pablo, 'bex bi ma da guah ra junta, nguetho xan ngu ts'ü mi pä'a ra Félix nangué rá 'yu Ojä. Ne bi xi'a:

—Nu'bu dambá écua ra hmudofüi, ra Lisias, sä ga päcá 'be'a gátho bin ja.

23 Ne nu'a ra Félix bi manda da thoqui da mba m'bádi ra Pablo. Ne bi manda ngue da t'ørpa ran ho nangu'e'a, ne nu'ü yá amigo sä da mba bu ne di unni 'be'a gátho da hyoni.

24 Nu'bu mí tho'i ts'ü 'da yu pa, nu ra Félix bá peng bu ja ra hnini Cesarea, bán 'youi rá xisu i Drusila, nu'a ra judío a. Ne bi zon'na ra Pablo, ndepe da ma hague dán zä n'da da 'yéc'yei ra Jesucristo. 25 Ne nu'bu mí man ra Pablo nangué ram 'bui njuantho, ne bi ma ngue di jamansu 'be'a da 'yøt'a n'da, ne bi ma din ja ran t'änni 'bu ran zegui nangué yu ts'oqui, nu ra Félix bin su búa, ne bi xifi:

—Hønt'a gá xic ya, 'be ním 'bähma bu ja ra fädi mahøn'a, ne nu'bu da bongü ga zon'na'i mahøn'a, bi t'emp'a ra Pablo.

26 Nu ra Félix mí ëna xtán gu'ti ts'ü, n'dahma xtí thø'a ra Pablo. Janangu'e'a njant'a thoho min zohni ne min yäui. 27 Ne nu'bu mí gua'a nyojeya bi mba ma poni a ra Félix, ne bi hyu'a ra Porcio Festo. Nu ra Félix 'bu mí bøm búa, bi zopü ra Pablo bu ja ra fädi, nguetho mí su da numan'ü yu judío 'bu xtí hocpi.

25

Nu ra Pablo din juqn bu 'bah ra Festo

1 Nu ra Festo bi mba bu ra häi guerpü din ts'ut'abi, ne hyupa bim 'bupü ra hnini

Cesarea, bi mba bu ra hnini Jerusalén buya. ² Nubũ Jerusalén, yũ hmumbäjä ne yá ngurpi yũ judío bi xi'a ra Festo, bi nyäpi nangue ra Pablo. ³ Ne bi 'yörpa ts'edi bi 'yäp ra mate ngue da zohna ra Pablo ngue da zøm bu Jerusalén, nguetho im bẽn'u da gorpa bu 'yu, gue nde da hyo. ⁴ Pe nu ra Festo bi xifi ngue ofädi bu Cesarea ra Pablo, ne "mi ts'utho ga mbagä ya," bi 'yẽmbi.

⁵ Ne bi xifi:

—Nde'bu ga mbähä 'da ahũ gue ja ni ts'edihũ, ne nu'bu ja män ts'o bi 'yõt'a, sä gui yäfu.

⁶ Nu ra Festo, masque mbẽ man 'det'a pa bim 'bũpũ Jerusalén, bi mba bu Cesarea buya. Nu'bu mí hyax buya, bi mba bu ja rán juãbate, ne bi manda ba ts'i ra Pablo. ⁷ Ne nu'bu mí zøm bu ra Pablo, nu yũ judío ngue bá nẽxpũ Jerusalén bi mbä'ts'i. Ne ẽmmẽ xũn ngu 'be'a xũn ts'o í yäpi. Pe hingui sä da bøm majuañi 'be'a bi man'ũ. ⁸ Nu ra Pablo bi ma nanguesẽ buya:

—Nte dá øt'ä ngue hingui ho nangue man t'ẽdihe dyũ judíohe, xinga gue'a ra ðañija, xinga gue'a rán t'ẽdi ra hmuts'ut'abi bu Roma, bi 'yẽn'a ra Pablo.

⁹ Nu ra Festo nde da 'yõt'a dí numanho u yũ judío, janangue'a bi 'yãn'na ra Pablo:

—Ha guí nde gui mba bu Jerusalén, guerpũ ba øt'a ran juãbi bu, nangue 'be'a í yäp'a yũ judío.

¹⁰ Nu ra Pablo bi ðädi:

—Hĩn'na, guecua rán säui da t'õrcä ran juãbi ua, nguetho bi 'da'a ran t'ẽdi ra hmuts'ut'abi 'bũpũ Roma gue gui 'yõrcä ran juãbi ua. Ne nte män ts'o xet õrpa yũ judío, gue gu sixcä bu. Nu'í guí paði xũn ho ngue te dá øt'ä. ¹¹ Pe nu'bu xtä øt'ä n'da ran ts'o gue í man nin t'ẽdi gui hyogui, jatho ga tu 'bũ, hĩn ga 'dagui nangue man ðate. Pe nu'bu him majuañi 'be'a ní yäp'ä u, njo'o n'da í ja rán t'ẽdi dí ðägä bu ja yú 'ye u. Nugä dí ä'a ran t'ẽdi gui thocä bu 'bũh ra hmuts'ut'abi bu Roma, bi 'yẽn'a ra Pablo.

¹² Nu'bu min yãhũ yãm fäts'ihũ a ra Festo, bi xi'a ra Pablo:

—Nu'bu guí ẽna ga dá ahe bu Roma, da zä 'bũ, bi 'yẽmbi.

Nu ra Festo i yäqi ra ts'ut'abi Agripa

¹³ Nu'bu mí tho'i 'da yũ pa, n'da rá ts'ut'abi yũ judío, ra Agripa na, ne'a rán ju, Berenice, bi zøm bu Cesarea dí zengua a ra ts'ut'abi Festo. ¹⁴ Ne nu'bu mí 'bũpũ 'da yũ pa, nu ra Festo bi xi'a ra Agripa nangue ra Pablo, bi 'yẽmbi:

—O bu n'da ran 'yohũ, í ofädi, ngue bi zocua ra Félix, í Pablo a. ¹⁵ Ne nu'bu má mbagä bu Jerusalén, nu yũ hmumbäjä ne yũ ðac'yei ngue yũ judío bi xicä nangue ra Pablo. Nu'ũ mí äp ran uñbi nangue'a.

¹⁶ Ne nugä dá xi'ũ: "Pe nugähe dyũ romanogähe hingui sä ga hohe n'da 'bũ hinda nadí juãnbähe u, ne ðim 'bäpũ ja yá hmi to'o di yäpi, ðin yäqẽ." Ngubũ dá xifi. ¹⁷ Ne nu'bu mí zõcua yũn yäpate, nu'bu mí hyats'i, 'bex dá mba bu ja man juãbate ne dá manda da ts'ixpũ a ra Pablo. ¹⁸ Nu'bu mí 'bähmbẽ bu u yũn yäpate, pe xinga n'dare bi ma gue yũ ts'oqui tengu míim bẽngä ngue xtä ma. ¹⁹ Pe hõnt'a n'da ram hma madĩn junthũ nangue 'be'a mí ẽc'yei zehẽ u yũ judío. Ne nangue n'da ran 'yohũ í Jesús nĩn jun'tũ, ngue bi du, pe nu ra Pablo nts'edi bi ma ngue í 'bũi, bi 'yẽna.

²⁰ Nu ra Festo bi thoqui bi ma:

—Ne nugä hĩn dí paçä ga øt'ä ran juãbi nangue 'be'a ẽc'yei yũ judío. Janangue'a dá äñ'na ra Pablo 'bũ nde da mba bu Jerusalén, da mba ma juãbi bu. ²¹ Pe nu ra Pablo bi 'yãc ran t'ẽdi, nde ga dá bu 'bũh ra hmuts'ut'abi Augusto bu Roma. Dá manda buya da 'bädi asta gue'bu bi zä ga pehndä bu 'bũh ra hmuts'ut'abi, ẽn'a ra Festo.

²² Nu ra ts'ut'abi Agripa buya, bi xi'a ra Festo:

—Nugä ðĩn nde ga øde 'be'a da man'a ran 'yohũ.

Bi ðä'a ra Festo buya:

—Nixudi da zä gui 'yode.

²³ Man'da pa buya bi mba bu ja rá ngu ran juãbate ra Agripa ne ra Berenice. Ne bi mba bu mbo gätho ja yá ts'edi, min 'yohũ yũ hmudofuí ne yũ ngurpi bu ja ra hnini Cesarea. Ne bi ts'ini xũn ho nguetho í ja yáts'edi. Ne nu'a ra Festo bi manda da ts'ixpũ ra Pablo. ²⁴ Ne nubũya bi 'yẽn'a ra Festo:

—Nu'í gra ts'ut'abi Agripa, ne ahũ gyũn 'yohũhũ gätho guí 'bähmbũ ua ya, zä gui nuhũ na ran 'yohũ. Ne gätho yũ judío 'bũpũ Jerusalén ne'ũ 'bũcua Cesarea madĩn yäpi nanguehna. Nu'ũ nããm'bu mí ẽ't'a mí xiqui ngue mí ädi da mba ntho. ²⁵ Pe nu'bu má paçä ngue nte bi 'yõt'a rán säui dí tho, dá ẽngä ga penpũ 'bũh ra hmuts'ut'abi bu Roma, nguetho mí manse da mba ma dá bu. ²⁶ Pe hĩn'yũ 'be'a sä ga o't'ä a xũ 'yõt'e ngue ga penpa ma hmu. Janangue'a dá zõhndä na ran 'yohũ, guí 'yõhmbũ ts'ũ 'be'a da man ya, ma ts'ut'abi Agripa í. Ne nu'bu gá 'yõhmbũ, masque da zä gui xijũ buya 'be'a dá ga o't'ä nangue ran yäpi. ²⁷ Nguetho dí ẽna hingui ho ga penpũ n'da ra ofädi, ne nte má søcua ða jãts'i ngue da mam bu hanja í ofädi, bi 'yẽn'a ra Festo buya.

26

Nu ra Pablo bin juqñ zehẽ bu 'bũh ra ts'ut'abi Agripa

¹ Nu'a ra Agripa bi xi'a ra Pablo:

—Da zä gui manse nangue'a zehẽ, bi 'yẽmbi.

Nu ra Pablo bi uqan rá 'ye ne bi ma nanguese. Bi 'yena:

²—I jagä ran johya, nguetho sä dam 'bäcä ua ja ni hmi, gra ts'ut'abi Agripa, ne sä gam mangä nanguie 'be'a í yaçpá ma mijudiohe. ³ Nguetho guí paði xan ho 'be'a gätho yän t'öt'e yu judío, ne guí paði 'dahma 'dan'yo ma t'ęc'yeihe dyu judíohe. Jananguie'a dí á'a ra mate, guí 'yot'i ts'u xan ho 'be'a gam mangä.

Rám 'bui ra Pablo 'bu hin ní 'yęc'yei

⁴ Nu'ü gätho ma mijudiohe í paði 'be'a ním 'bui dá öt'ä bu 'buh ma mēnguhe, 'bu mán t'uhniğä ne'bu mām 'bucä bu Jerusalén, asta guehya. ⁵ Nu'ü hin'yü ra pähä da ma, pe maya'bu mi paði ngue nya'a thoho dá tenni xan ho tengu man yu fariseo. Nu yu fariseo man'da ęhya da 'yot' man t'ędihe dyu judíohe xinda gue'u mi'da. ⁶ Nuya dí 'bäcua ja ran juanbate, nanguie'a 'be'a dí ęc'yei. Nugä dí ęc'yei 'be'a bi xi'a Oja ma ngurpa bombötahe, ngue da xox'u xan du. ⁷ Nugähe yüm bom'betö u 'de'mayoho yú ts'ant'u ma ngurpa bombötahe ra Jacob, dí ęhyahe ma pa ne ra xui nanguie rá 'befi Oja. Ne nugähe dí tömhbe 'be'a bi man Oja, gue da xox'u xan du. Nugä dí ęc'yei gue majuani bi d'ümi bi 'yot'a, ne gue'a ní yaçpá ya ma mijudiohe, ma ts'ut'abi Agripa i. ⁸ Hanja gni bēmhbu ngue hingui sä Oja da xox'u xan du, bi 'yēn'a ra Pablo.

Bi man ra Pablo madí unba yu 'yęc'yei

⁹ Ne xö bi 'yēm mahön'a: —Guec zehęä, nya'a thoho dá bęngä ngue mi ęngä xan ho 'bu ga sucä ra Jesús, ra mēngu Nazaret. ¹⁰ Nubu Jerusalén xan ngu yu 'yęc'yei dá cot'a fädi, nguetho bi 'dacä ran t'ędi yu hmumbäjä. Ne nu'bu mi t'ęna da mba ntho, 'da'angu dá bēmhbe. ¹¹ Ne xan ngu yu nidí dá unba u yu 'yęc'yei bu ja ma nijähe dyu judíohe. Ne dá säpi dá serpa yé t'ęc'yei. Ne nugä ęmme min cuegä nangu'e'u, nepu ja yu hnini yatho dá mbagä, dá un ran unbi u, bi 'yēna.

Bi mam mahön'a ha bin jabu bi 'yęc'yei

¹² Ne xö bi 'yēm mahön'a: —Ne dá caxä ra söcuä, ngue rán t'ędi yu hmumbäjä, ngue ga unba yu 'yęc'yei. Dá ha ra 'yu ná mba bu ra hnini Damasco. ¹³ Nu'í ma ts'ut'abi Agripa i, nu'bu mbe huxyadi dá nu bu 'yu n'da ra nyot'i bí 'yēh mahęts'i, ne man'da madí hyät'i xinda gue ra hyadi. Ne nu'a bi hyärpu dí 'bähmbe. ¹⁴ Ne nu'bu gätho má tanje bu häi, dá öcä n'da ra nde ngue ma ndese í ts'oqui, ra hebreo, i ęna: "Saulo, Saulo, hanja gni űngui. Xan hęi guí öt'e, tengu n'da ra mbundani i pa ma sūni ra t'o hndepe dim pefi xan ho, ne i nete thoho," bi 'yęngui. ¹⁵ Ne nugä dá änni: "To'o i, ma Hmu." Nu ra Hmu bi dađi: "Nugä dra Jesús, guecä gadí űngui. ¹⁶ Nuya dami ndants'i,

gui 'bäi. Nuya dán 'yusegä ua n'dahma gui ma ne gan juanı nanguie gätho 'be'a gá nu ya, ne gätho 'be'a ga ut'a m'bejua." ¹⁷ Ne bi 'yęngui: "Nuya ga pehn'na'i bu 'buh yu ja'i hing yu judío, ne ga jamansu i nanguie 'be'a da nde da 'yot'a'i yu judío, ne yu ja'i ngue hing yu judío. ¹⁸ Ne nanguie nim hma, ga japi da xoc yú mbui yu ja'i ne him man din 'yo bu ja ra 'bexui, pe din ja ran nequi yú mbui. Ne ga japi da 'uepu ja rá ts'edi ra zjthu, ne din 'yo bu ja rá ts'edi Oja ma Ta. Ne din ja ra punbi yú ts'oqui. Ne da nu ra te mazai u, ne gätho ran japi ga unni, tengu mi'da dá 'uecä," bi 'yęngä ra Jesús, bi 'yēn'a ra Pablo.

Ra Pablo him bi mbesta a bi man ra Hmu 'bu mın 'yuse

¹⁹ Ne nu ra Pablo bi thoqui bi xi'a ra ts'ut'abi Agripa:

—Nugä hin dá festhoho 'be'a bi xicä ra nde gue bá ęh mahęts'i. ²⁰ Rá mbüdi dá xi'u 'bupu Damasco, gue di päh yän 'yomfęni ne din 'yo bu rá 'yu Oja. Ne dá xifi da 'yot' ra 'befi xan ho nguepu da fađi xu päh yän 'yomfęni. Ngutho dá mangä bu Jerusalén, nepu gätho ra häi Judea, ne dá xicä yu ja'i ngue hing yu judío. ²¹ Pe nanguie'a 'be'a dá mangä, nu'u'da yu judío bi bentcä bu ja ra danjä, mi nde xta hyogui. ²² Pe asta gue yu pa jabuya i fäxcä Oja. Ne dí xi'u ja yú ts'edi, ne dí xi'u hin'yü yú ts'edi. Ne hont'a dí xänbi 'be'a bi man ra Moisés ne 'be'a bi man yu pōngahya, ngue bin ja. ²³ Nu'ü, bi ma ngue jatho da nu ran unbi ra Cristo, ne gue'a ra mbüdi da mba nsots'i bu 'bu'u xan du. Da mba nsots'i guepu da zä di un ran nequi yú mbui u yu judío, ne'u hing yu judío, bi 'yēn'a ra Pablo.

Ra Pablo ndepe da 'yęc'yei ra ts'ut'abi Agripa

²⁴ Ne nu'bu ngubu mi man ra Pablo, nu ra Festo nts'edi bi mbafi:

—Nu'í ga Pablo, guín gat'i, ęmme xan ngu guí pah ra söcuä jananguie'a guín gat'i.

²⁵ Bi da'a ra Pablo buya:

—Hin dí jat'ä, gra hoga ts'ut'abi gra Festo. Pe gätho dí mangä majuani a. ²⁶ Nu ra Agripa in ts'ut'abi bu 'buh yu judío, i 'bucua, i paði nanguie 'be'a gätho dim mangä. Jananguie'a hin dí su ga mangua ja rá hmi. Ne dí haxa njuanı ngue í paði, nguetho him bi t'ęgui 'be'a bin ja, bi 'yēn'a ra Pablo.

²⁷ Ne xö bi xih ra ts'ut'abi Agripa:

—Ma ts'ut'abi Agripa i, ha guí ęc'yei 'be'a bi man yu pōngahya Oja. Nugä dí paçä gue guí ęc'yei, bi 'yēmbi.

²⁸ Nu ra Agripa buya bi dať'a ra Pablo:

—Nu'í, guí nde 'bex ga paçä man 'yomfęni, ngue ga ęc'yei ra Cristo.

²⁹ Nu ra Pablo bi 'yęmp'a:

—'Bęgue guehya, ogue niya'bu ts'u, Oja í paði 'be'a dín ndegä. Dín nde gue guí 'yęc'yei, ne ahü gätho guí 'bühmbu ua guí öhmbu 'be'a

dím mangá ya. Ne dín nde gui cohmbu tengugá, pe hont'u yu cadena hin'na u, bi 'yembi.

30 Ne nu'bu ngubu mi man ra Pablo, ra Festo ne ra Agripa bim 'bái, ne'a ra Berenice ne'u mi'da mi hupu. 31 Ne nu'bu mi mba bu thi, n'da ngu n'da bin yase u:

—Nu'a ran 'yohu ra Pablo, nte bi 'yot'a ngue da du, xinga gue'a din ofádi, bin 'yemzehe u.

32 Nu ra Agripa bi 'yemp'a ra Festo:

—Nu'bu hin xtá ma din dá bu 'buh ra hmuts'ut'abi bu Roma, sá da mba nso'ts'i 'bu, bi 'yembi.

27

Bi 'benpu Roma a ra Pablo

1 Nu'bu ya xi hma ngue ga huhe ra barco, ne ga mbacáhe bu Roma, ra hái Italia, nu ra Pablo ne mi'da yu ofádi bi mba ma dápi a ra ngurpadofui, rá thuhu ra Julio, rá ngurpadofui ra hmuts'ut'abi Augusto bu Roma. 2 Dá huhe ra barco ngue bi nexpu ra hnini Adramitio, ne en'na da thopu ja yu hnini bu ja ndendeja bu ra hái Asia. Dá nexhe bu buya, ne dá mbáhme ra Aristarco, ra mengu ra hnini Tesalónica bu ra hái Macedonia. 3 Nu man'da pa dá sómhbe bu ra hnini Sidón, dán säyahe bu. Nu ra Julio min yamanhoui ra Pablo, ne bi un ran t'edi da mba bu 'buh yá amigo. Ne nu yá amigo bi un ran säya. 4 Ne nu'bu má nexhe bu, dá thohmbe bu nthet'i ra t'uhái Chipre i ja bu made ra dejá. Dá thothe bu n'danguadi nguetho emme ts'edi ran dahi bu njombu. 5 M'bejua dá thohmbe bu ja ra hái Cilicia ne ra hái Panfilia ja bu ndendeja. Dá sómhbe bu ra hnini Mira bu ra hái Licia.

6 Gueru bi díj bu n'da ra barco a ra hmudofui ngue bá nexpu Alejandría, ní mba bu ra hái Italia. Ne nu'a ra hmudofui bi jaje dá huhe ra barco. 7 Ne xun ngu yu pa zu njante thoho dán 'yohu ja ra dejá, ne xun hej dá thohmbe bu gátho ra nyáni ra t'uhái Gnido. Nu ran dahi him bi jaje njuantho dá uenthe, janangue'a yabu dá cáthe njombu ja ra t'uhái Creta, gueru nthet'i ra t'uhái Salmón. 8 Ne xun hej dá thohmbe bu gátho rá nyáni ra t'uhái Creta, ne dá sómhbe bu ja yán säya yu barco, t'embi Buenos Puertos. Ne hinga yabu ja ra hnini Lasea.

9 Ne xun ngu yu pa ya dá 'behmbe nanguue ran dahi, ne nts'utho bu dín 'yo ra barco bu ja ra dehe, nguetho yu pa ya i ja yan dahi. 10 Nu'a ra Pablo bi xi'u min 'yohu:

—N'yohu ahú dí xi ahú, nu'bu ga thohmbu, ga nuhu n'da ra 'yanthi nguetho xun hej thoho bu dí mba ma 'yoni ra barco. Ne hinga hont'a ra barco ne ra 'beni ga 'behmbu, pe ts'arpu thoho necáhu ga tuhu, bi 'yemp'u.

11 Pe nu ra hmudofui man'da mi ec'yei 'be'a bi ma rá mbeti ra barco ne ra hmu ngue madí 'yoni, xinda gue'a 'be'a mi man ra Pablo. 12 Nubu Buenos Puertos hingu ho ngue da gopu ra barco yu pa xu se. Janangue'a nu'u mbe gátho u mi xna xcá sómhbe bu ra hnini Fenice, gueru xcám 'buhmbe yu pa xu se. Nubu Fenice, ra hnini bu ra t'uhái Creta, man'da ja yan säya xun ho bu yu barco, nguetho hin e ts'edi thopu ran dahi.

Ran dahi bi 'yen ra dejá

13 Ne n'da ra pa bi pom bu bí 'yeh ran dahi, ne hinga nts'edi i 'yo. Ne en'u xun ho 'bu da thogui. Janangue'a bi gux'a ra t'egui mi o bu mbo ra dehe, ngue rán ts'ammi ra barco. Dá thohmbe buya, zu njante thoho á tho'a ndendeja ra barco bu ra t'uhái Creta. 14 Ne 'bex bá e'a n'da ran dahi emme nts'edi, bá nexpu Creta. 15 Ne nu'bu mí mbudi bí ndon ra barco ran dahi, him mí sá da mba ma 'yoni buya, dán unthe buya, ne dá tendahe ran dahi bu i mba. 16 Ne dá cáthe bu herpu ja ra t'uhái Claudia i ja bu made ra dejá, nguetho bi tác'i ts'u ran dahi ra hái. Ne xun hej bu dá juxhe bu mbo a n'da zu t'ubarco ngue mí jut'a ra barco. 17 Ne nu'bu mi carpu mbo ra t'ubarco, bi mba m'bánba yu xahi a ra barco ngue hin da xot's' yu xithe. Ne nu'u buya mí supi da 'yen ran dahi ra barco bu ja ra 'bomu, ne da dontpu gueru t'embi Sirte. Janangue'a bi gacua yan thácan dahi ra barco. Ne bi duxtho ran dahi ra barco bu ja ra dehe. 18 Man'da pa buya bi du'mi bi hyorpu ja ra dehe yu 'beni mí hõpu mbo ra barco, ndepe hin dí hyu ra barco, nguetho emme nts'edi mí enje ran dahi. 19 Ne ná hyu pa buya dá sosegáhe, dá hómhbe thi 'be'a gátho mí honi 'bu dí 'yon ra barco. 20 Ne xun ngu yu pa emme mi ja yu güi, ne nya'a him bin c'a ra hyadi, xinga gue yu sò 'bu xun xui. Ne dá huhe n'da ran datendahi emme nts'utho. Ne dí su ga tuhe.

21 Ne nya'a thoho njom bin sihme. Nu ra Pablo bim 'bái bi 'yena:

—N'yohu ahú nde'bu xquí 'yode 'be'a dá mangá. Nde'bu xcambán säyahú bu Creta, ne hin xcá nuhu ran unbi ya, ne hin xquí 'beh ni 'benihu. 22 Pe nuya, o dí tu ni mbuihu, nguetho xinga n'da ahú gam 'behmbu, pe hont'a ra barco dim 'bedi. 23 Nguetho dám 'bá'be n'da rá m 'behni Ojá mahets'i má xui, gue nugá rá mbetigá Ojá ne dí thande a. 24 Ne nu'a ram 'behni bi xiqui: “O guín su Pablo, nguetho jatho da mba ma dá'i bu 'buh ra hmuts'ut'abi bu Roma. Ne nu'a Ojá hin di japi da du u guí 'buhmbu ua ja ra barco, tengu gá 'yápi,” en'a rá m 'behni Ojá mahets'i. 25 Nuya, n'yohu ahú, dan johyahú, nguetho dí ec'yei gue majuáni da 'yot' Ojá tengu bi xic rá m 'behni. 26 Pe nu ran dahi da 'yenju bu ja

n'da ra t'uhäi i ja bu made ra dehe, bi 'ygn'a ra Pablo.

²⁷ Ne nu'bu ya xí gua'i 'de'ma goho ma pa dí 'yohe, nubaya bi 'yengähe ran dahi bu ja rá xequi ra dejá t'gmbi Adria, 'bu min xui. Ne nu' yu mbefi gue di 'yon ra barco, mim beñi hinga yabu ja n'da ra häi. ²⁸ Ne bi 'yeni hangu nan he ra dehe, 'däte ma 'de'ma'dato metro nan he. Ne bi dan'i ts'u ra barco, bi 'yeni mahon'a, ne nuya hont'i 'däte ma yoto metro nan he ra dehe. Janangue'a bi bañi him ma yatho bu ndenthe. ²⁹ Nu'u mi supi da zom bu ndenthe ra barco, gue din the'u yu do. Janangue'a bi 'yent'i goho yu t'egui ngue yán ts'ammi ra barco, bi 'yentru ja rá xuthä ra barco, ndepe hin din 'yo. Ne emme mi xonni din nequi. ³⁰ Nu yu mbefi di 'yon ra barco mim beñi xtá 'dagui, bi ca'ma man'da ra t'ubarco bu ja ra dehe. Pe bin häte, nguetho éna gue'u yu t'egui xtá 'yent' mi'da bu ja rá yá ra barco, gue yán ts'ammi. ³¹ Pe nu ra Pablo bi 'yemp'a ra hmudofai, ne'u yu dofai:

—I nde da 'dah yu di 'yon ra barco, pe nu'bu da 'dah yu, hin da zá gui ponju 'bu.

³² Nu yu dofai buya bi hycua yán thät'i ra t'ubarco, ne bi dux ra dehe, janangue'a njom bi 'dagui.

³³ Ne nu'bu t'anequi tho nu'a ra Pablo bi xifi nde'bu din sihme. Bi 'yena:

—Nuya, ná 'de'mago ho ma pa ya ngue mí tutho ni mbäihä, ne hin gán sihmehä. ³⁴ Nuya dí ot'ahä ra ts'edi gui sihu ts'u ra hme. Nu'a dí zac ni ja'ihä a, ne gueru da zá xinga n'da gam 'behmbu ne njon din anbi, xingui ts'u.

³⁵ Ne nu'bu mi jua'a bi man'a ra Pablo bi hyaca n'da ra thuhme, bi un ra jamadi Oja bu ja yé hmi gätho mí 'bäpu, ne bi xeni bi d'u mi bi zi. ³⁶ Nu'a bi man ra Pablo bi hyurpa yé mbäi u, bin sihme ts'u buya. ³⁷ Ne nugähe í juaje yociento ne hyate ma 'de'ma 'dato nja'i mi 'bähmbe bu ja ra barco. ³⁸ Ne nu'bu mi juadi bin sihme u, nu'a ra trigo mi hõpu ja ra barco bi hyom bu ja ra dehe, ndepa dí cãh nan hyu ra barco.

Bi xen ra barco ra dehe

³⁹ Ne nu'bu mí hyats'i, him mi pañi 'be'a rá thuhu ra häi bi hyandi. Nu'bu mí nu mi ja bu n'da ra 'yethe gue him mí ja yu do, gueru mim beñi mí sá xtí cõt' ra barco. ⁴⁰ Bi hycua yán thät'i yán ts'ammi buya, bi zopu dehe. Ne bi xocua yán thu'ti yán thacadehe ngue yám 'bät'i ra barco. Ne bi 'yepsa mahon'a n'da ran thacandahi. Nu ran dahi buya bi 'yon ra barco, ne bi d'u mi bi hyäm bu ja ra ndendejã. ⁴¹ Pe nu'bu má sãmhe hapu hingui he ra dehe, dán tãmhe bu yoho yu 'yethe, n'da n'danni ní yehä. Nu'a rá yá ra barco bi yurpu ja ra 'bomu ne bin d'u bu, ne him mí sá da thogui. Pe nu rá xuthä buya bi mbüdi bi xen ra dehe, nguetho nts'edi din

the bu yu dehe. ⁴² Nu yu dofai buya, éna da hyo yu ofädi, ngue mí supi din xaha, da 'dagui. ⁴³ Pe nu ra hmudofai him mi ndepe gue ne ra Pablo da tho, him bi japi da 'yot'e 'be'a mim beñu yu dofai buya. Bi manda ngue to'o pañ nan xaha, ra mbüdi da zo bu ja ra dehe ne din xaha, da zom bu ja ra häi. ⁴⁴ Ne'u mi'da ngue him mi pañ nan xaha, bi 'yoxpu ja yu xithe o gue yu xeca barco. Ne gätho bi zomhanu bu ja ra häi.

28

Bi zom bu ra häi Malta a ra Pablo

¹ Ne nu'bu má sãmhe bu ja ra häi, bi sije ngue rá thuhu ra t'uhäi Malta, i ja bu made ra dehe. ² Nu yu mengu bu emme bi 'yorcahe ran ho, nguetho bi 'yurcahe n'da ra sibi ngueru dán tãsipe. Bin 'ye bu ne xu seje. ³ Nu ra Pablo bi pet yu 'yont'o, bi 'yurpu ja ra sibi, 'bex bi bõn'a n'da ran däte pozu bu ja ra t'o, nu'bu mí zä ra sibi. Ne nuna ra pozu bi zap rá 'ye ra Pablo, ne bin zurpu. ⁴ Nu'bu mí nu yu mengu bu ngue i zurpu ja rá 'ye ra Pablo ra pozu, bi 'ygn'u:

—Masque ra hyodu na ran 'yohu, masque him bi du bu ja ra dehe, pe nuya m'bejua da gut'a 'be'a xí 'yot'e.

⁵ Pe nu ra Pablo bi huac rá 'ye, ne bi däh ra pozu, nin so bu ja ra sibi, ne nte män anbi bi nu ra Pablo. ⁶ Ne nu'u 'bäpu, mí tøm'i nde da nu 'bu da nden bu bi zapi, o gue da 'yagui ne 'bex da du. Ne nu'bu ná nya'a mí tøm'i, hin te bi ja, bi pä'a mim beñu. Ne énu: “Masque n'da ra oja na.”

⁷ Nu'a rá ts'ut'abi ra t'uhäi Malta, í Publio a, míjase n'da xequi rá häi jombu dán tãsipe. Ne bi xije ga mbähmbe bu rá ngu. Ne hyu pa däm 'bühmbe bu, ne emme xun ho bi 'yorcahe. ⁸ Nu rá ta a ra ts'ut'abi Publio ya xmi u 'bu má sãmhe bu, mí ja ra pa ne ra mbõni. Nu ra Pablo bi mba bu da nu, bin yañi Oja ne bi gäx rá 'ye, ne 'bex bi zá buya. ⁹ Ne nu'bu min ja 'be'a bi 'yot'a ra Pablo, gätho mí 'bäpu ja ra häi ngue min zäman'u bi zom bu, ne gätho bi hoqui, bi zá buya. ¹⁰ Ne xun ngu yan t'anni bi 'daje, ne nu'bu má mbäcähe, xõ bi 'daje gätho 'be'a ga homhbe bu ja ra barco.

Bi zom bu Roma ra Pablo

¹¹ Nhyuzna däm 'bühmbe bu ja ra t'uhäi Malta, dá huhe n'da ra barco buya. Nu ra barco mí hõ bu gätho yu pa xu se, ngue bá nexpu Alejandria. Nu rá thuhu ra barco t'gmbi yu gon'yohu Cástor ne Pólux. ¹² Ne dá huhe ra barco, dá nexhe bu ra t'uhäi Malta buya, ne dá sãmhe bu n'da ra hnini Siracusa, ngue 'dan'yo ra häi, ne hyupa dán dehe bu. ¹³ Dá nexhe bu, ne dá cäthe bu ja ndendejã asta gue'bu go má sãmhe bu ra hnini Regio. Ne man'da pa buya bin 'yo xun ho ran dahi, ne ná yopa dá sãmhe bu ra hnini Puteoli, gue ra häi Italia, ne dá cãcähe

búya. ¹⁴ Nubú, dá tĩmhbe 'da' u yu cu nangué ra Cristo. Nu' u bi xije dan sáyahe bú nyoto pa. M'bejua búya dá haxhe ra 'yu í pa bú ra dahnini Roma. ¹⁵ Ne nu' u yu cu nangué ra Cristo mi 'bupú Roma, mi øde ba çhmbe bú 'yu. Bá çh púya, bi daje bú ja ra dahnini Foro de Apio, ne bi daje mi'da bú ra hnini Tres Tabernas. Ne nu ra Pablo 'bú mí nu, bi xi Ojå jamadi, ne nu Ojå bi huyurpa rá mbúi búya. ¹⁶ Ne nu' bú má sømhbe bú ja ra dahnini Roma, nu ra hmudofúi bi dá bú yu ofádi bú 'buh rá hmu yu mbádi. Pe nu' a ra Pablo bin t' un ran t' èdi dim 'buse bú ja n' da ra ngu, ne hont' a n' da ra dofúi da mbádi.

Bi man rá m Hman Ojå ra Pablo bú Roma

¹⁷ Ne nu' bú mi tho' an hyupa, nu ra Pablo bi zon' da yú ngurpi yu judío ngue mí 'bupú. Ne nu' bú mim peti bú 'bú' a ra Pablo, bi 'yèmbi:

—Man 'yohú ahú, nte man ts' o dá ørpá u ma mijudíoú, xín dá festa yán thande bi thocta u ma ngurpa bombøtahú, pe guehma bi mba ma dágá bú 'buh yu romano bú Jerusalén. ¹⁸ Ne nu' bú mi 'yørcá ran juanbi, nu' u mi nde xtá hyega thoho, nguetho nte dá øt' à ngue da thogui. ¹⁹ Pe nu ma mijudíoú him mi nde xtá hyega thoho, janangue' a dá àh ran t' èdi di dágá ua Roma. Pe hin' yu 'be' a dí m bèni dá yapá u ma mijudíoú. ²⁰ Janangue' a dá zohn' nahú dan nuhú ne dan yahú. Nujú dyu israelhú, dí tømhbú din ja 'be' a bi man Ojå gue din ja. Pe dí èc' yèi ngue ya bi dè' mi bin ja 'be' a bi man Ojå, jananjabú nthu' t' igá ra t' ègui ja ua, bi 'yèn' a ra Pablo.

²¹ Nu' u bi xi' a ra Pablo:

—Nugáhe nte má søcuå bi 'bengáhe ní 'yèpú Judea nangué' e. Xínga n' da man 'yohúhú bi nèxpú, bi man ran ts' o nangué' e, njo' o to' o bi yap' a' i. ²² Pe dí n' nde gui xije ts' u 'be' a guím bèni, nguetho hønba bi zå i hma hingui ho 'be' a guí èc' yèihú, bi 'yèn' u.

²³ Ne nu' u bim peti man' da ra pa nangué' a xí ma, ne xún ngu u bi zøm bú mi 'bú' a ra Pablo. Nu ra Pablo búya gátho ra pa bi xifi nangué rá 'befi i øt' Ojå ua ja ra xímhá, ne 'bèpú ní manda Ojå u yu jå' i. Bi hyoni 'bèpú dí 'yèc' yèi ra Jesús, ne bi 'yuti hapú nt' o' t' i nangué ra Jesús bú ja rá søcuå ra Moisés, ne yú søcuå yu pøngahyå. ²⁴ Nu' u 'da bi 'yèc' yèi 'bú mí man ra Pablo, pe 'da' u him bi 'yèc' yèi. ²⁵ Ne nu' bú him mí sá' u ngue 'da' angu da bèni, bi mbúdi bi mba. Pe nu ra Pablo man' da ram hma bi xi' u:

—Nuna rá Hogandáhi Ojå majuaní bi ma nu' bú mim pøngahyå ra Isaias, ne bi xi' u ma ngurpa bombøtahú. ²⁶ Ne bi t' èmp' u:

Ní mba bú 'buh ní mijudíoú, ne gui 'yèmbi: “Nu ahú zåi guí øhmbú nangué ní zaguhú, pe hin guí pähmbú 'be' a guí øhmbú.

Ne guín nuhú nangué ní dähú, pe hin guí pähmbú 'be' a guín nuhú.”

ngubú bi 'yèmb yu jå' i.

²⁷ Nguetho nu yu jå' i xúm me yú mbúi, ne xíngui ts' u cå' t' yú zagu 'be' a øde.

Ne tengu' bú di ts' ant' yú dá, nguetho su da nu,

su da 'yøde,

nguetho hingui nde di päh yú mbúi

guerpú da zå xcá hocpa yú mbúi,

èn' a rá Hogandáhi Ojå 'bú mí m pøngahyå ra Isaias, bi 'yèn' a ra Pablo.

²⁸ Ne bi thoqui bi 'yèmbi:

—Dami pähmbú ngue nuya da si' u hing yu judío 'bèpú da zå dí zin Ojå u, ne gátho yu pa dí mba bú. Ne nu' u, man' da da 'yø' u, bi t' èmp' u yu judío.

²⁹ Ne nu' bú mí gua' a bi ma ra Pablo, nu yu judío bi mba, ne bin junzehe u 'bú mí mba' u, nangué 'be' a bi man' a ra Pablo.

³⁰ Ne nu' a ra Pablo bim 'bèpú nyo jeya bú ja ra ngu xí mihi. Ne gátho to' o bi mba bú, bi numanho. ³¹ Ne nu ra Pablo bi ma 'bèpú dí manda Ojå u, ne bi xånbi nangué ma Hmuhú ra Jesucristo. Ne nu' a ra Pablo him mi supi to' o da 'yøde, ne njo' o to bi hecpi.

ROMANOS
Ra sɔcuã bi 'yorba ra Pablo u
y u 'yɛc'yɛi bu ja ra nɔrpa
dãhnini Roma

Ran zengua

¹ Nugã drã Pablogã, drã 'yɛhɛgã ra Jesu-
 cristo. Nɛ bi xic Ojã ma 'bãigã'be ra Cristo,
 nɛ bi huangui gam mangã rán ho ma'da'yo
 Ojã. ² Nɛ guet'a ram hma mi man Ojã bu ja rá
 hoga t'ohni bi 'yo't'u yã pɔngahyã maya'bu.
³ Nɛ n'dat'a ram hma im ma nangue ra Je-
 sucristo rá Ts'unt'u Ojã a, nɛ nangue'a bim
 'bucua ja ra ximhãi, rá m bom'bet'o ra David
 a. ⁴ Pɛ nu'bu mi dãmbɛni bu 'bu u xãn du,
 ja bi 'yu Ojã xãn ho gue rá Ts'unt'u Ojã a
 buya nte hɛmbi nangue rá Hogandãhi in
 'youi. Gue'a ma Hmuhã a. ⁵ Nɛ rá mate
 zɛhɛ bi xiqui ma 'bãigã'be ra Cristo, ga japi
 da'yɛc' yɛi y u jã'i gãtho y u hnini, nɛ gue'a dí
 hnumanho ra Cristo a buya. ⁶ Janangue'a
 in ndec Ojã ga mba ga fãx'a ni t'ɛc'yɛihũ,
 nguetho bi zon'nahũ Ojã bi ja'ahũ yã mbeti
 ahũ ra Jesucristo. ⁷ Guehna dí ot'ahũ na
 ya gãtho ahũ guí 'bũhmbũ bu ja ra dãhnini
 Roma, ngue bi huɛc'ahũ Ojã nɛ bi zon'nahũ,
 nɛ bi 'uec'a ni mbũihũ in nde ahũ hont'a guim
 bɛmhmbũ a. Dí ãp Ojã ma Tahũ nɛ ra Jesucristo
 ma Hmuhã da hyut'a ni mbũihũ nangue rá
 mate zɛhɛ.

ɛmme in nde da zɔm bu Roma a ra Pablo

⁸ M'bet'o thoho dí xi ahũ ɛmme dadí jo-
 hyagã, nguetho dí ø'a man y u jã'i hɔnbũ
 go hapũ dí 'yo ngue guí ɛc'yɛihũ xãn ho.
 Janangue'a dí xi Ojã jamadi nangue gãtho
 ahũ. Nɛ di thocpa ra jamadi ma Ojãhũ ra
 Jesucristo. ⁹ Nɛ i pã Ojã hin dí e'ts'a ná ya'be
 nangue ahũ. Nɛ di hãh ma mbũi dí ørpa rá
 'bɛfi 'bũ dí m man a ran ho ma'da'yo nangue
 rá Ts'unt'u. ¹⁰ Nɛ dí ãp rá mate Ojã ngue
 hin da ya'a ga mbagã bu guí 'bũhmbũ. Nɛ
 hin dí pãdi 'be'a da zã dá sɔm bu, pɛ go pã
 Ojã, nɛ xɔmhma thoho da nde Ojã ga mba
 bu. ¹¹ Nguetho ɛmme dí n de gan nu ahũ,
 ga fãx ahũ din ja ahũ man'da xãn ngu rá
 ts'edi Ojã, nɛ man'da gam 'bãhmbũ xãn ho
 buya. ¹² Nɛcã da zã guí fãxchãh, janangue'a
 da zã 'da xtãm fãxtahũ nangue ma t'ɛc'yɛihũ
 dí combũ. ¹³ Ma zi cu ahũ dí n de guí
 pãhmbũ ngue xãn ngu y u nidí mí ɛna xcã
 mba bu, pɛ hinga na sã. Pɛ guehna dí n de
 ga mbagã bu nɛ da hnurca ma 'bɛfi bu guí
 'bũhmbũ, tengu bu mí'da y u hnini xtã mba.
¹⁴ Nguetho i 'yo ma güenda ga xãnba y u jã'i,
 nɛ u 'bũpũ ja y u hnini nɛ u y u m 'bũndãpo jã'i,
 nɛ u pãh ra sɔcuã nɛ u hingui pãdi, gãtho ga
 xãnbi. ¹⁵ Janangue'a nɛ ahũ ɛmme jag ra pãhã
 ga xãn'nahũ rán ho ma'da'yo ra Cristo, gãtho
 ahũ guí 'bũhmbũ bu ja ra dãhnini Roma.

Nu ran ho ma'da'yo ní y q n u to'o gãtho da hyã n a

¹⁶ Nɛ hin dí pɛs' ma sã gam mangã ran ho
 ma'da'yo, nguetho gue'a ram hma rá ts'edi
 Ojã a dí yã n u to'o gãtho da hyã n a. Nɛ mbũdi
 bí sije dyũ israelgãhe, nɛ xø bí si u mí'da
 buya. ¹⁷ Nguetho nu ran ho ma'da'yo i xijũ
 'be'a ní hogahũ, gue ga hãnthohũ rá mate, nɛ
 hin'yũ 'be'a man'da dí zinjũ Ojã a. Tengu
 mán t'o't'i: "To'o bi 'yɛc'yɛi rá mate Ojã, bi
 hocpa yã ts'oqui, bin t'un ra 'da'yote buya."

Gãtho y u jã'i in dupate y u ts'oqui

¹⁸ Nguetho nu'bu hin da yã n Ojã y u jã'i
 i jatho dí anbi, nangue'a 'dan'yo thoho i
 thãnde, nɛ i ø't'e 'be'a gã má ts'oqui. Nɛ
 nu'a majuãni nde dí bɛnba Ojã u, pɛ dí
 hecpada u, nguetho man'da in numanhose
 yã ts'oqui. ¹⁹ Pɛ i pãhma 'be'a sã da fãdi
 nangue Ojã, nguetho gueŕe Ojã dí bɛnbi.
²⁰ Nɛ madague'bu hin dí nɛqui Ojã, pɛ da zã
 da bãh y u jã'i gue magues Ojã nɛ i ja rá ts'edi
 mazãi a, nguetho in nu 'be'a gãtho bi 'yøt'ua
 ja ra hãi. Nɛ gue'bu go rá mbũdi ra ximhãi mí
 sã xtã fãdi xãn ho. Nɛ mí sã xtãm bãh y u jã'i
 xtã numansu Ojã. Janangue'a njon da zã da
 xi Ojã nte in dupate. ²¹ Nɛ mí sãhã xtãm bã
 Ojã, pɛ him mí nde xtã numansu a nɛ him
 bi xifi jamadi 'be'a gãtho bin t'un'dũ. Pɛ bi
 dũ'ni bi bɛn a n'da ran 'yomfɛni nte ní mba
 tho. Janangue'a bi 'bɛh ra hogan'yomfɛni.
 Nɛ njãm'bu bí zã da bɛni 'be'a xãn ho da 'yør
 pũya. ²² Sã ɛna pãŕe u, nɛ guepũ í 'bɛpũ ra
 hogan 'yomfɛni buya. ²³ Nu Ojã tãte xãn ho
 a, gue í 'bũi mazãi. Pɛ nu' u bi 'yøzɛhe y u jã'i
 bi hɔni tengu yã pøte y u jã'i dí m 'bɛdi, nɛ y u
 doja nɛ y u zate nɛ y u pozũ, man'da bi 'yɛmbi
 oja u. ²⁴ Janangue'a bí hye Ojã u. Nɛ man'da
 bi 'yøzɛhe 'be'a gãtho bi numanhose buya gue
 ran 'yomfɛni. Nɛ bi ts'onŕe yã jã'i n'da ngu
 n'da u. ²⁵ Bí hye a majuãni Ojã nɛ go bi 'yɛc'yɛi
 u him majuãni Ojã. Bí dãnde gãtho bi 'yøt'
 Ojã ua ja ra ximhãi xinda gue'a Ojã gue bi
 'yøt'u. Pɛ hont'a Ojã mixte xãn ho a gãtho
 y u pa mazãi. Janangue'a hont'a ga ɛspahũ
 a. ²⁶ Nɛ gue'a í hye Ojã u. Nɛ nubuya bí zã
 bi 'yøt' ran ts'o, gue'bu go mí 'yøt' man'da
 xãn ts'o, nɛ y u xisu bí pã a bí zãnba Ojã xtã
 'yøt'e, gue bí 'yãŕãba yã mixisuhũ tengu'bu
 ran 'yohũ zɛhe. ²⁷ Nɛ y u n 'yohũ bí hye yãn
 t'ɛdi mí sãn Ojã xtãn thãt'u y u xisu ngue xtĩ
 manda, nguetho ɛmme in nde dí 'yãŕãba yã
 min'yohũhũ, nu'a him mí sã xtã 'yøt'e. Pɛ
 bi hyonŕe ran anbi gue yã jã'i zɛhe u 'bu
 mí 'uegue. ²⁸ Nɛ nu'bu him mí numanho a
 ran 'yomfɛni majuãni nangue Ojã, ngutho
 bí hye Ojã u, nɛ man'da bí bɛn u yã ts'on
 'yomfɛni nɛ bi 'yøt' y u n ts'o him mí sã xtã
 'yøt'e. ²⁹ Nɛ ɛmme dí yus' yã mbũi gãtho
 y u ts'oqui, ran 'yomfɛni, ra ts'om'bãi, ran
 ts'iyate, ra nexmate, ran ts'ɛya, ran thote,
 ran sũi, ran thãte, ran ɛcpate, ran c'qte. ³⁰ Nɛ

yá zánfêhni u, ne i san Ojã, ne hingui su n'da ra ja'i, ne din 'yêX'u, ne ma maguesê u, thocpa thoho i honse mi'da yá ts'oqui hingui pa'di da 'yot'e, ne i festa'a 'be'a man yá ta ne yá mbe. ³¹ Ne hingui nde din 'yomfêni u, ne hin di ja'ts'a man u, ne hin'yá yán hucate, ne hin'yá yá yembui. ³² I pãhma di unba Ojã u gãtho yá pa mazã, gue'a yán sãhu a nguetho i øt' ya i hmangua. Pê man'da guexta'a i øt'e ne man'da di johya 'bã xãn ngu u 'da'angu øthu u.

2

Di unba Ojã u to'o di ho yá ts'oqui

¹ Janangue'a hingui sã ga ãmhbu him man sãhu a ran unbi hont'a go to'o gahu. Nguetho nu'bu di numan'ahu u 'da nangue yá ts'oqui, ne di ãmhbu go yán sãhu da nu ran unbi u, pe gue'a nãn juãba zehêhu a 'bu gue n'dat'a di øthu. ² Pê di pãhmbu gue yán sãhu 'bu di unba Ojã u øt' yá ts'oqui. ³ Pê sã di ãmhbu ngue go ga ponjã rãn juãbi Ojã, ngue go di ãmfu hingui ho øt'u 'da, ne ya 'da'angu di øthu u. ⁴ Ha hin di pãhmbu hanja him 'bexque di unghã Ojã nangue ma ts'oquihu. Pe gue'a ní jaju ga pãh ma mbũih xãn ho a. Pê nuju di festahã rá yembui i ørcahu. ⁵ Pê nu'bu xãm me ní mbui n'da, ne xingui ts'u coh rá mbui nangue yá ts'oqui, pe ãmme di pet yán unbi da t'ørpa 'bu bi zøn ra pa, ngue rá muui a bi 'yot'e, ne da zemp Ojã a. ⁶ Ne n'da ngu n'da din t'un'na rãn theui 'be'a bi 'yot'e. ⁷ Nu Ojã di unt'a ra temazã 'bu 'bo'o zãj øt'a ran ho, nguetho honi dim 'bãhmi Ojã, ne i honi da 'yot'a i numanho Ojã, ne i honi da t'ørpa ran ho njãm'bu din thegue. ⁸ Pê nu'bu dadin sãhmbu Ojã, ne hin di numanhohã a ra 'yu majũni pe hont' yá ts'oqui go di numanhohã, pe gue'a di 'dajã ra cue Ojã a 'bu, ngue ãmme nts'utho. ⁹ Nts'edi yán unbi ne 'be'a gãtho má dumbui da nu'u n'da ngu n'da to'o gãtho nzãj øt' yá ts'oqui, neje dyu israelhe, ne ahã hin gyu israelhu. ¹⁰⁻¹¹ Pê hont'a go to'o da hyoni da 'yot' ran ho, di jãpi 'darpã dim 'bãhmi Ojã ne da numanho Ojã a, ne da hyurpa rá mbui thocpa thoho, ne cãhe dyu israelgãhe, ne ahã hing yá israelhu. Nguetho gãtho 'da'anguju bu na nuju Ojã. ¹² Ne nu'u hing yá israel him bi sih yán t'êdi Ojã. Ne madague'bu him bi sifi, pe guehna da nu yán unbi to'o di thocta yá ts'oqui. Ne ngutho u yá israel ngue bi sih yán t'êdi Ojã, ne gue'u yán t'êdi Ojã di juãba u to'o di thocta yá ts'oqui. ¹³ Nguetho nu'bu da bãtho yán t'êdi Ojã n'da, hin da numanho Ojã a 'bu, hinda hont'bu da 'yot'a hmam bu. ¹⁴ Nu'u hing yá israel, him bin t'un yán t'êdi Ojã ngue ran hocjã'i xtã 'yot'e. Pe guehna i pãse mbo yá mbui nda'a xãn ho, nguetho ja'bu i øt'a rãn theui u yán t'êdi Ojã ngue ran hocjã'i. ¹⁵ Ne madague'bu him bi sih yán t'êdi Ojã u 'da, pe tengu 'bã mán t'o't'i bu ja yá mbui u yán t'êdi

Ojã, ne guesê yá mbui i xifi ngue hingui ho a bi 'yot'e, o ja'bu xãn ho. ¹⁶ Ne gue'a di juãba Ojã u gãtho yá ja'i, nangue ra Jesucristo 'bu bi zøn ra pa. Ne di juãba u nangue u i açe mbo yá mbui u. Ne gue'a i mam bu ja ran ho ma'da'yo ngue dim mangã.

Sã ín 'yêX'u 'da yá israel u yán t'êdi Ojã

¹⁷ Pê nu ahã ma mi'israel ahã, guidin 'yêxhu nguetho gyu mengu israelhu, ne, "hønsegahu i numanhoju Ojã, nguetho bi 'dajã u yán t'êdi," sã guí ãmhbu. ¹⁸ Ne gã pãhmbu rá pãhã Ojã, nguetho gãn xãhmbu yán t'êdi, ne gã pãhmbu nda'a xãn ho da zã da 'yot'a n'da. ¹⁹ Ne guím bensehu guí uthu ra 'yu u yá xãdã, guím bẽmhbu yá nyot'i ahã u i 'yo bu ja ra 'bexui. ²⁰ Ne sã guí ãmhbu ja nin t'êdi guí xãnbahu yá 'yãmbui, nguetho guí pãhmbu u yán t'êdi Ojã ngue majũni, ngue di un ran 'yomfêni n'da. ²¹ Pê nu'bu gue'a guí øthu ma mi'israel ahã guí xãnbahu mi'da, hanja hin gãn xãsehu thã. Guí xihmbu mi'da ngue hin dim pẽ, pe hanja go guím pẽsehu thã. ²² Guí xihmbu mi'da ngue hin din 'yomt'êni, pe hanja go guí 'yomt'êni zehêhu. Guí xihmbu mi'da hin da 'yẽspa u yá hyãte ojã, pe ha hin guím bẽmhbu ngue go guí cãzehêhu bu i thãnde yá ojãse u, ne guí pẽfũ 'be'a guí numanhohu bu. ²³ Gnã yãthu a ngue'a guí ãmhbu guí pãhmbu yán t'êdi Ojã. Pê man'da gadí jafu hin da numansu Ojã u mi'da, nguetho guí festahã u yán t'êdi bi ma. ²⁴ Janangue'a bin ja tengu mán t'o't'i, ngue di c'ãman'hu Ojã u hing yá israel 'bu i nu a ran ts'o guí øthu, gyu israelhu. ²⁵ Pê nu'bu xcã øthu yán t'êdi Ojã bi man ra Moisés, xãn ho ngue am hmepya ma ja'ihu, ngue dyu israelhu. Pê nu'bu hin di tenhdu u, sãti thoho am hmepygahu 'bu, ne nte ja bu a uh ma hmepyahã. ²⁶ Ne nu'u hing yá israel ngue him bi mba ma hmepyabi yá ja'i, nu'bu øt' yán thehu u yán t'êdi Ojã, nu'u i numanho Ojã u, tengu'bu xtã hmepya bu na nu Ojã u. ²⁷ Ne nu'u hing yá israel ngue nte ma hmepya i ja, pe nu'bu i øt' yán t'êdi Ojã, gue'u di jaju din c'ã ma ts'oquihu u, dyu israelhu. Nguetho sã dá mepya ma ja'ihu, tengu man'a ran t'êdi, ne hin dá øthu a rãn sãui ma hmepyahã. ²⁸ Ne madague'bu n'dat'a mam bombõtãhu ra Abraham, pe hinga gue'a ní 'yot'e rá t'ũhni Ojã n'da a. Ne xín nangue'a am hmepya maxøts'e rá ja'i n'da. ²⁹ Pê hinda hont'bu hmepya ma mbũih nangue rá Hogandãhi Ojã, nu'a njuãntho ra hmepya i nu Ojã a. Ne nu'bu njabã ma mbũih, hin gam bẽmhbu ngue da numanhoju ma mijã'ihu, pe hont'a Ojã gam bẽmhbu da numanhoju.

3

¹ Nu'bu 'bo'o da 'yẽngui: "Pê hanja bi huand Ojã u yá israel thã, ne 'be'a nam bøn'a ra hmepya bi si u," gue'bu 'bo'o da 'yẽngui.

2 Pe xan ngu 'be'a í huand Ojã u. M'bet'o thoho gam bẽmhbu bin t'un rãm hman Ojã maya'bu ñdu mam bombõtahu. Ne gue'a ga xi u to'o da 'yãngui. 3 Pe xan ngu u him bi nde. Pe ha gam bẽmhbu bi zẽpa a mí ñna xtã 'yõrpa Ojã yu ja'i 'bu. 4 Hin'na maha, pe guehma guesẽ Ojã di ja'ts'a rãm hma, madague'bu gãtho xtĩn hẽtho yu ja'i nangue rá 'befi. Ne tengu bi man rá t'õhni Ojã, gãtho di ja'ts'a bi ma, ne hin hapu ga ñmhbu ngue him bi 'yõt' Ojã a mí ma, 'bu ga ãnhdu. 5 Pe sã ñn u 'da hingui õh rãm hman Ojã: "Hingui ho 'bu di ãngahu Ojã nangue ma ts'oquihu, nguetho man'da di necmanho rãn ho Ojã 'bu gãtho xan ts'otho ga õthu," ñn'u yu ja'i. 6 Pe hingui sãhma ngubu ga mamhbu, ne xan ho 'bu di ãngahu Ojã nangue ma ts'oquihu, nguetho jatho da 'yõt' ran ts'ut'abi nangue gãtho ra ximhã. 7 Ne sã ñn u 'da: "Man'da dí ẽspahu Ojã nangue ma fẽhnihu dí mamhbu. Pe hanja di ãngahu 'bu, tengu'bu dyu 'yõt'a ts'oquihu, ne man'da di uhmbu ngue njam'bu dim fẽhni Ojã," sã ñn u 'da. 8 "Ne mbãhã ga õthu ran ts'o, n'dahma di nequi a ran ho," i ẽnjũ dí ẽmhbu u 'da 'bu dí ẽna hin ní yanju Ojã u yãn t'ẽdi, gue'ũ to i sanju. Pegue da ts'emba u nangue yãm hman u.

Gãtho dín dupatehu yu ts'oqui

9 Pe ha gam bẽmhbu man'da xan hoju dyu israelhu. Pe hin'na, tengu thoho dá xi ahũ 'bu rá mbudi, nguetho 'da'angu dyu 'yõt'a ts'oquihu, ne'ũ yu israel ne'ũ hin yu israel. 10 Ne mán t'o't'i: Njo'o n'da xan ho, xinga n'da. 11 Njo'o n'da i ja rãn 'yomfẽni, ne njo'o i hon Ojã ngue nde da denni. 12 Gãtho gahu dá 'uethohũ, ne 'da ãn ts'ontho 'be'a dá õthu. Xinga n'daju dí õthu ran hocjã'i. 13 Ẽmme xan ts'o ma ndehũ, tengu'bu n'da ra hyãhã bu ja ran 'yãgui ngue hingan jo'mi, xan xã, in jabu ma ndehũ. Nguetho ẽmme dí mamhbu yu fẽhni, ne ran ñte i põm ma ndehũ, tengu'bu dyu pozahu. 14 Nu ma ndehũ ẽmme yupu ran ts'ante ngue xan ju. 15 Nu ma guahu, ẽmme i ẽhya na 'dihĩ ngue dan hotehu. 16 Pe í huẽhi thoho u 'bõpu hapu dí 'yohu, ngue xan ts'o 'be'a dí õrpuhu u. 17 Ne hin dadĩ hocpahu yũ mbũ ma mijã'ihu, xinga gue'a ma mbũ zehẽhu. 18 Ne xingui ts'u dímb bẽmhbu ngue ga numan-suhũ Ojã. Ne gue'a bi man rá t'õhni Ojã 'bu maya'bu a. 19 Ne nu'a mí hmam bu ja ram hma maya'bu ngue bi xije Ojã dyu israelgãhe, ga pãhmbu gãtho i ja ma ts'oquihu bu na nuju Ojã. Janangue'a gãtho ra ximhã din hẽtho 'bu bi 'yõrpa ran juãbi Ojã. 20 Ne nu'ũ yãn

t'ẽdi Ojã, xinga n'da ra ja'i dí 'yẽmbi xan ho u ngue bi xiju ran hocjã'i xcã õthu. Pe nu'ũ yan t'ẽdi, ja ga ñmhbu bu 'be'a dá õthu.

Da yanju Ojã 'bu ga hãmhu rãn hoqui

21 Janangue'a nuya bi t'urcahu man'da ran hoqui ngue dí 'yẽnju xan hoju Ojã, ne hin nangue u yãn t'ẽdi ngue bi xiju xcã õthu ran ho, madague'bu midĩ nequi ts'ũ bu ja ram hma maya'bu a ran hoqui dí xi ahũ ya. 22 Gue ga hãnthohũ a rãn hoqui Ojã nangue ra Jesucristo di hoga ma ts'oquihu hõnt'a go to'o gahu. 23 Nguetho njo'o gahu dá jãs'hu gãtho ran ho nguepu xtã numanhoju Ojã, pe gãtho dá õthu yu ts'oqui bu ãn nuju. 24 Janangue'a bi zãnni di hogazehẽhu Ojã ngue rãn t'unni thoho, nguetho bi gurca ma ts'oquihu ra Cristo Jesús. 25 Nguetho bi zãn Ojã a ra Cristo ngue bim 'bõts'e zehẽ, bi gurca ma ts'oquihu nangue rá ji. Ne gue'a ní yan u to'o da hyãn'a bi 'yõrpe.

Ne ngutho nangue u mí 'bũh maya'bu, nu'bu mí du ra Cristo, ja bi nequi a í punba yã ts'oqui u to'o mí nde rá punbi Ojã. Ne ja bi 'yu Ojã buya 'be'a í thõtho u. 26 Ne ja bi 'yu Ojã a rãn jut'i ma ts'oquihu, janangue'a da zã di hogahu ya, ne da zimanhoju ngue gueju dá ẽc'yẽihu rá mate ra Jesús. 27 Pe xiya, hapu bi go'a man 'yẽts'ihu. Bi mba ma 'berquigahu. Pe hague nja. Nguetho hin dá jãs'hu yãn t'ẽdi Ojã, pe bin 'dactahu rá mate 'bu má ẽc'yẽihu a. 28 Ne dí pãhmbu ngue bi hogahu Ojã 'bu má hãnthohũ rãm hma nangue rãn hoqui. Ne hin da 'yãngahu 'bu xcã jãs'hu, o hin'na. 29 Pe sã dí ẽmhbu dyu israelhu hõngdahu i numanhoju Ojã. Pe i jatho ga pãhmbu ngue ne'ũ hin yu israel in nde da numanhu Ojã. 30 Nguetho n'datho a Ojã, ne gãtho to'o da hyãn rá mate gãtho 'da ni hocpada Ojã u ne da zimanho, ne u yu israel, ne u hing yu israel. 31 Pe ha dí ẽn ahũ nte di muui yãn t'ẽdi Ojã ngue dí ẽn ahũ ga hãnthohũ rá mate. Pe hin'na, pe man'da dí jãs'hu yãn t'ẽdi Ojã ya, nangue ra Cristo rá mate Ojã í fãxahu.

4

Ran t'uti nangue ra Abraham

1 Xi a mam bombõtahu ra Abraham ngue dyu israelhu, 'be'a í hocpa yã ts'oqui Ojã a thã, ne 'be'a í 'yẽmbi xan ho a. 2 Pe hinga gue'ũ 'be'a gãtho bi 'yõt'e í t'ẽmbi xan ho a, nguetho nu'bu da gue u, ya mí ja 'be'a xtĩn 'yẽzehẽ 'bu. Pe hin te in 'yẽx'a ra Abraham bu ãn nu Ojã a. 3 Pe tengu man rá t'õhni Ojã, nu ra Abraham bi 'yẽc'yẽi tho a ram hma 'bu mí xifi 'be'a da 'yõrpa Ojã. Ne gue'a í 'yẽmbi xan ho a buya. 4 Nu'bu xtã xiju Ojã ngue gue'a rá 'befi ga õthu dí 'yẽnju xan hoju a, pe hing ra mate thoho a dí 'yẽnju xan hoju 'bu, pe tengu'bu man zãbithohũ a 'bu. 5 Pe nu Ojã hingui xiju n'da ra 'befi dí 'yẽnju xan hoju, nguetho hinguin zaqui ma mbũihu nangue

ma ts'oquih. Janangue'a i xijü ga hantohu a rá mate di hoga ma ts'oquih, ne gue'a dí 'yēnjü xän hojü a büya. ⁶ Ne'a ra David ngubü bi 'yörpü ja rá t'ohni Ojā maya'bu ngue:

εμμε di johya n'da ra ja'í ngue da 'yēmp Ojā xän ho, ne hin da 'yörpa ra güenda 'bu xän ho xtá 'yöt'e o hin'na.

⁷ Nguetho bi mba ma punbi yú ts'oqui, ne him man din c'a, bi 'yēna.

⁸ Ne ενα:

Di johya u to'o bi mba ma hoqui yú ts'oqui ne nte da thünba 'bu bi mba ma juänbi, bi 'yēn'a ra David. ⁹ Pe ha guím bēmhbü ngue hont'u am hmepya yú ja'í da nu na ran johya í hmangua. Ha hin guím bēmhbü ngue ne u hin gam hmepya, da zin Ojā, ngue'bu 'da'angu im bēmhbü a ra Abraham 'bü mi hyäntho a ra mate bi man Ojā, ne gue'a í t'ēmbi xän ho a büya. ¹⁰ Pe ga ä'n'nahü, ha m'bejua bi t'ēmbi xän ho a ra Abraham 'bü mi hmepya rá ja'í. Uague m'bet'o thoho bi t'ēmbi xän ho. Pe hinga m'bejua maha, pe 'bexque bi t'ēmbi xän ho 'bü hin ní hyec rá ja'í. ¹¹ Ne m'bejua bi sifi da hyec rá ja'í, ngue ra hmepya ya xí 'yēmp Ojā xän ho a. Pe bi 'yēmbi xän ho 'bü mi hyäntho a ram hma 'bü hin ní hyec rá ja'í. Janangue'a i εmbi rá ta ra Abraham u to'o gátho í εc'yēi tho a bi man Ojā. Ne'u hing yú israel, ngue him bi mba nthēqui yú ja'í, ne'u da t'ēmbi xän ho u. ¹² Nejú dyü israelhü gue dá hec ma ja'íhü, da'ígu bu na 'yēnjü xän hojü Ojā a ra Abraham, 'bü 'da'angu dí m bēmhbü ra Abraham 'bü hin ní hyec rá ja'í.

Ga hāmhbü rām hma Ojā nanguē ran japi i xijü

¹³ Ne nu Ojā bi mam majuāni a da 'yörpa ra Abraham, ngue bi 'yēmbi: "Ga 'da'a ran japi ne'u nim bom'betō gátho ná ndoho ra ximhäi, ne ga 'da ahü ra 'da'yo häi," bi 'yēmp Ojā a ra Abraham. Pe hin nanguē n'da ra 'bēfi nín t'un na ran japi na, pe nanguē bi t'ēmbi xän ho 'bü mí hyäntho na ram hma bi sifi. ¹⁴ Pe nu'bü dí m bēmhbü gue gue'u yán t'ēdi dí jap Ojā n'da, pe dí m bēmhbü nte ní mba tho a man'da ran hoquí 'bü, ngue ga hantohü a rām hma, ne hin da zä di jācrahü Ojā 'bü. ¹⁵ Nguetho nu'bü dí εna gue gue'u yán t'ēdi Ojā ga homhbü, o gue'u dí pāsehü xcá øthü, pe dí festahü u, ne hont'a ran ünbi ga nuhü 'bü. Pe nu'bü hin xtín ja yän t'ēdi, o gue'bü hin xcá pāsehü mbo ma mbühü, hin xtí nequi yü ts'oqui 'bü. ¹⁶ Pe hingü ma nanguē yán t'ēdi dí jācrahü o gue'u dí pāsehü, nguetho hin xcá nuhü ran ho 'bü. Pe i ma ga hantohü rām hma nanguē rá mate, ne nubüya da zä majuāni gátho gahü ga nuhü ran ho bi sih ra Abraham da nu yám bom'betō. Ne madague'bü njuāntho dyam bom'betōjü ra Abraham o

hin'na, pe 'da'angu dí m bēmhbü ra Abraham. Janangue'a ma tahü ra Abraham bü nam bēn Ojā. ¹⁷ Ne gue'a nam bōn'a mí xi Ojā ra Abraham 'bü mí 'yēmbi: "Nu'í grá Abraham, ga øt'e'ē ngue grá ta xän ngu nim bom'betō gátho nan ndoho ra ximhäi." Ne nu'a ra Abraham bi hyän'a ram hma bi sifi, nguetho bi bādi jase rá ts'edi Ojā, gue da zä di un ra ts'edi u xän dāc'yēi ne u xän du. Ne tengu'bü ya bin ja 'bü mí ma Ojā, nguetho majuāni da 'yöt'e. Ne gue'a bi bēn'a ra Abraham. ¹⁸ Ne nu ra Abraham him mí sä xtín ta nanguē u yám bom'betō dim 'büi. Pe bi hyän a ram hma 'bü mí sifi: "Xän ngu nim bom'betō dim 'büi gátho nan ndoho ra ximhäi." Ne bi dō'mi din ja, janangue'a bin ja büya. ¹⁹ Ne madague'bü xí thoh yü pa i 'büi ngue xtím 'büh yú t'ähni, nguetho ya xí ndō, xí mbē'ts'a n'da ciento njeya, ne 'da'angu xín dāc'yēiui a rá xisu ra Sara, him mí sä xtím 'büh yú t'ähni, pe him bi 'bēh rá ts'edi rá t'ēc'yēi, bi bādi majuāni dim 'büh rá t'ähni. ²⁰ Ne xingui ts'u bi bēni ngue hin da 'yöt' Ojā a bi ma, nguetho bi bādi hingü hēmp'a da 'yöt' Ojā. Janangue'a bi hyän rá ts'edi Ojā a büya, ne gue'a í 'yēspa Ojā a. ²¹ Ne n'dat'a mim bēni ngue jase rá ts'edi Ojā di jā'ts'a bi ma. ²² Ne nu'a bi hyäntho a ram hma 'bü mí sifi 'bē'a da 'yörpa Ojā, ne gue'a í hocpa Ojā a, ne bi 'yēmbi xän ho, í εm bü ja rām hman Ojā. ²³ Pe hinga hont'a ra Abraham bi t'ēmbi xän ho 'bü mí hyäntho a ram hma bi man Ojā. ²⁴ Pe nejü, bi hogahü Ojā ne bi 'yēnjü xän hojü 'bü má hantohü a ram hma bi xijü Ojā, ngue bi xox'a ma Hmuhü ra Jesús 'bü mí du. ²⁵ Nu'a bi un rá te bi gurca ma ts'oquih, ne bi t'ägüi. Ne bi xox Ojā a, janangue'a dí pāhmbü majuāni bi dāha bi xogahü.

5

Dí yqmanhohü Ojā nguetho bi pungahü rá Ts'unt'u

¹ Bi hogahü Ojā 'bü má hāmhbü nán hoqui bi ma. Dí m sähmbü Ojā, pe nuya dí yqmanhohü, ngue bi hogahü ma Hmuhü ra Jesucristo. ² Ne bi zixcahü ra Jesucristo bü i ja rá mate Ojā, nguetho dá hāmhbü rán hoqui, ne dí bühmbü bü. Ne dadín johyahü gue dí tømhbü a ran ho tate thoho da 'yörcahü. ³ Ne hinga hont'a ran ho dí tømhbü nán johyahü ya, pe ne u yän ünbi dín nuhü ya, guexta'a dadín johyahü. Nguetho nu'u yän ünbi ní jajü ga häthü xän ho u. ⁴ Ne u'bü dí häthü xän ho, gue'a dín te ma mbühü a. Ne nu'bü bin te ma mbühü, gue'a ná tømhbü a ran ho di 'dajü Ojā büya. ⁵ Ne dí pāhmbü hin da hyäjü Ojā nanguē ran ho dí tømhbü, nguetho dí huēgahü. Ne nu'a rá Hogandāhi bi 'dajü, di jajü dí sähü rán huēcate Ojā εmme xän ngu. ⁶ Ne him mí sä xcán yānse ma tesēhü, nguetho bi güendga ma mbühü

nangue ma ts'oquih^u. P^e bi du ra Cristo 'b^u mi z^{on} ra pa bi man Oj^a, ngue bi y^{an}j^u dy^u ts'om'b^{ai}ih^u. ⁷ P^e hinga ngub^u r^{an} hu^ecate n'da ra j^a'i, h^{on}t' b^u ra hocj^a'i r^a amigo, da nde di 'beh r^a te ngue xt^{an} y^{an} a, p^e nu' b^u ra ts'om'b^{ai}, hin da nde di 'beh r^a te 'b^u. ⁸ P^e nu Oj^a i urcah^u t^{ate} thoho x^{an} ho r^{an} hu^ecate, nguetho hin dy^u hocj^a'ih^u, p^e bi du ra Cristo bi y^{an}j^u 'b^u man dy^u ts'om'b^{ai}ih^u. ⁹ Nuya bi hoga ma ts'oquih^u nangue r^a ji ra Jesucristo, n^e bi zimanhoj^u Oj^a. Janangue'a dⁱ p^{ah}mb^u majuaⁿⁱ da y^{an}j^u ra Jesucristo nangue r^a cue Oj^a 'b^u r^{an} zegui. ¹⁰ N^e nu' b^u midin s^{ah}mb^u Oj^a, p^e bi hogah^u r^a Ts'unt' b^u zeh^e 'b^u mi du. N^e i 'b^uh ya, janangue'a bi z^a di thoqui di 'daj^u ra hogamb^u ya, n^e da xoxcah^u 'b^u r^{an} zegui. ¹¹ P^e n^e a i o^rcah^u ya dadin johyah^u nangue dadin amigoh^u Oj^a ya. Nguetho bi 'uegah^u 'be'a midin s^{ah}mb^u Oj^a a ma Hmuh^u ra Jesucristo.

Ra Ad^{an} bim pommi ra Jesucristo

¹² P^e n'datho maha ran 'yoh^u bi d^{amp}' ra ts'oqui ua ja ra ximh^{ai}, gue nu ra Ad^{an}. N^e bi d^{amp}' ran d^{ate} nangue r^a ts'oqui a b^{uya}. N^e gue'a g^{atho} ran d^{ate} bi thoc' u y^u j^a'i a b^{uya}. Nguetho tengu' b^u 'dat'a d^a othu ra ts'oqui ra Ad^{an}. ¹³⁻¹⁴ N^e ngutho bin ja u bi x^{and} ra Ad^{an}, guehma bi du nangue ye ts'oqui, madague' b^u him bi si'a n'da ran t'^edi tengu bi sih ra Ad^{an}. Gue g^{atho} y^u j^a'i mi 'b^u 'b^u him mi hman y^{an} t'^edi Oj^a, gue hin n^{am} 'b^uh ra Moises^u, p^e bi du, nguetho y^u hmu a ra Ad^{an}. P^e bi z^{oh} man'da ra hmu ngue r^{am} poniui ra Ad^{an}, nu'a ra Jesucristo a, gue mⁱ hma ba e^{he}. ¹⁵ P^e n'dan'yo thoho bi 'y^{ot}' ra Ad^{an} n^e ra Jesucristo. Nu'a ra Ad^{an}, bi un ran d^{ate} g^{atho} y^u j^a'i, nangue r^a ts'oqui a. P^e nu ra Jesucristo e^{mme} man'da x^{an} ngu r^a ts'^edi, nguetho r^a mate zeh^e bi punga ma ts'oquih^u h^{on}t'a go to'o da hy^{an} a. N^e gue'a r^{an} t' unni Oj^a bi 'daj^u. ¹⁶ N'dat'a r^a ts'oqui ra Ad^{an}, in ^{an}ba y^u j^a'i. P^e nu ra Cristo bi gut' i x^{an} ngu y^u ts'oqui nangue r^a mate zeh^e, janangue'a da z^a da xocpa y^u j^a'i. ¹⁷ N^e nangue ra ts'oqui bi 'y^{ot}' a n'da ra j^a'i ngue ra Ad^{an}, gue'a ^{an} ja r^a ts'^edi ran d^{ate} a nangue g^{atho} y^u j^a'i a b^{uya}. P^e nu to'o g^{atho} da hy^{an} r^a mate Oj^a, da mba ma hoqui y^u mb^{ai}, 'darb^u dim hmuh^u a ra Jesucristo, n^e din ja b^u dim 'b^uhmb^u g^{atho} y^u pa maz^{ai}. ¹⁸ Nu' u bi x^{ant}'a ra Ad^{an} g^{atho} bi ts'^{an}ba ran ^{an}bi nangue r^a ts'oqui ra Ad^{an}. P^e nu ran ho bi 'y^{ot}' a ra Jesucristo, da z^a da xocpa y^u j^a'i, n^e di un ra temaz^{ai}. ¹⁹ Nu'a ra Ad^{an} bi mbesta'a r^{am} hman Oj^a, gue'a in ts'om'b^{ai} g^{atho} u bi x^{and}i. P^e nu ra Jesucristo 'b^u mi 'y^{ot}' a bi man Oj^a, gue'a in hocj^a'i u to'o g^{atho} bi x^{ant}'a. ²⁰ Nu Oj^a bi un y^{an} t'^edi, da f^{adi} e^{mme} x^{an} ngu y^u ts'oqui i ja. Nguetho nu' b^u dⁱ p^{ah}mb^u ngue e^{mme} x^{an} ngu y^u ts'oqui i j^{aj}u, ga p^{ah}mb^u b^{uya}, e^{mme} man'da x^{an} ndoho

r^{an} hu^ecate Oj^a ngue di pungah^u. ²¹ Tengu thoho a ra ts'oqui bim hmu, n^e mi nde x^{ti} 'daj^u ran d^{ate}. N^e ngutho a r^a mate Oj^a, bim hmu n^e gue'a bi pungah^u, n^e bi 'y^{en}j^u x^{an} hoj^u, n^e di 'daj^u ra te maz^{ai} nangue ma Hmuh^u ra Jesucristo.

6

Bi 'berca man 'yomf^{en}iseh^u a r^{an} d^{ate} ra Cristo

¹ 'Be'a maha gam b^emb^u b^{uya}, ha ga thoqui ga othu y^u ts'oqui 'b^u, n'dahma man'da xt^{an} ndoho r^{an} hu^ecate Oj^a di pungah^u. ² P^e hingui s^{ah}ma ngub^u gam b^emb^u, ngue x^o ga thoqui ga othu y^u ts'oqui. P^e gue din jah^u tengu n'da ra du hingui o' b^u sifi da 'y^{ot}' y^u ts'oqui. Hague d^{an} z^a ga thoqui ga othu y^u ts'oqui 'b^u. ³ Ha hin dim b^emb^u 'be'a n^{am} b^{on}'a ran xixy^a dⁱ othu. N^{am} b^{on}i bi 'berca ma ts'on 'yomf^{en}ih^u 'b^u mi du ra Cristo. ⁴ N^e nu'a ran xixy^a nam b^{on}i bi t'^a a ma ts'on 'yomf^{en}ih^u 'b^u mi t'^a a ra Cristo. N^e bi 'daj^u ran 'yomf^{en}i ma'da'yo 'b^u mi xoxa r^a Ta nangue r^a ts'^edi mixte. Janangue'a bi z^a 'darb^u dⁱ 'b^uhmb^u b^u ja ra 'da'yote n^e dⁱ othu y^{an} theh^u a. ⁵ Nu' b^u mi du ra Cristo, n^e'a ma ts'on 'yomf^{en}ih^u bi du b^{uya}. Janangue'a nu' b^u mi xox Oj^a a ra Cristo, d^{am} 'b^uhmb^u ma'da'yo n^e ma'da'yo dim b^emb^u ya. ⁶ N^e dⁱ p^{ah}mb^u tengu' b^u mi mba ma cuati ma ts'on 'yomf^{en}ih^u b^u ja ra pont' i 'b^u mi du b^u ra Cristo. Janangue'a bi th^{ap}ra r^a ts'^edi man 'yomf^{en}iseh^u, ngue hin dⁱ mandagah^u y^u ts'oqui. ⁷ Nguetho tengu' b^u n'da ra du, ya him ma 'y^{ot}' ra ts'oqui, p^e ya bi mba ma th^{og}ue b^u ja r^a ts'^edi ra ts'oqui. ⁸ Bi du ma ts'on 'yomf^{en}ih^u nangue bi du ra Cristo, janangue'a dⁱ p^{ah}mb^u 'darb^u dⁱ 'b^uhmb^u ra Cristo ya. ⁹ N^e dⁱ p^{ah}mb^u ngue bi ndants' mah^{on}'a ra Cristo 'b^u mi du, n^e him man'dandⁱ da du mah^{on}'a, him man ja r^a ts'^edi ran d^{ate} mah^{on}'a nangue ra Cristo. ¹⁰ Nguetho m^a z^{at}'a n'dandⁱ bi du ra Cristo nangue ma ts'oquih^u, n^e nuya n^{am} 'b^ui di j^{api} da f^{ah} r^a ts'^edi Oj^a ya. ¹¹ Janangue'a i jatho ga p^{ah}mb^u tengu' b^u d^a tuh^u nguetho bi th^{ag}ah^u r^a ts'^edi ra ts'oqui nanguej^u, n^e hin din nde ga o^hmb^u y^u ts'oqui ya. N^e nuya n^{am} 'b^uhmb^u dⁱ j^{af}u da f^{ah} r^a ts'^edi Oj^a, nangue ra Cristo Jes^{us} dⁱ 'b^uhmb^u. ¹² Janangue'a hingui s^a dan hy^ehmb^u ngue di mandagah^u ra ts'oqui mah^{on}'a, ngue di 'b^ecpah^u ga othu 'be'a in mam man 'yomf^{en}iseh^u. ¹³ N^e hingui s^a ga un ma j^a'ih^u da 'y^{ot}' y^{am} p^{efi} ra zⁱth^u, ngue ga othu y^u ts'oqui. P^e gue dan unsh^u b^u 'b^u Oj^a ngue bi 'daj^u ra 'da'yote 'b^u mi du man 'yomf^{en}iseh^u. N^e ga un ma j^a'ih^u da 'y^{ot}' y^{am} p^{efi} Oj^a, ngue ga othu ran ho. ¹⁴ N^e hin man s^{ah}h^u di mandagah^u ra ts'oqui ya, nguetho din 'yoh^u a r^a mate Oj^a ngue di

zerca ma mbũihu. Ne hin di mandagahu yán t'èdi Ojã, nu'ũ hingui sã di zerca ma mbũihu u.

Hin ga êc'yêihu yũ ts'oqui, pẽ ga êc'yêihu Ojã

¹⁵ Pẽ nu'ũ rá mate thoho Ojã dín 'yohu ya, ne hin di mandagahu yán t'èdi Ojã, ha da zã ga øthu yũ ts'oqui 'bu. Pẽ hingui sã ngubu gam bẽmhbu. ¹⁶ Ha hin dí pãhmbu nu'ũ dadí dãp ma mbũihu a n'da ra hmu ngue ga ørpahu rá 'befi, ma hmuhu a 'bu, ne di tenhũ a buya. Nu'ũ gue'a ra ts'oqui ma hmuhu, hont'a ran unbi mazã di 'dajũ a. Pẽ nu'ũ da gue'a Ojã ma hmuhu, dí øthu a i xijũ, ne di 'dajũ ra hogambu, ne dam 'bumanhohu a Ojã gãtho yũ pa buya. ¹⁷ Pẽ jamadi Ojã nanguẽ ahũ. Ne madague'bu gã pẽp ni hmuhu ra ts'oqui mãm'bet'o, pẽ nuyã i ja ni pãhã gui thoctahu 'be'a bi 'yut'ahu 'bu gmín dãhu bu ja rán xãdi Ojã. ¹⁸ Ne bi mba njuc'i ahũ nanguẽ rá ts'edi ra ts'oqui, jananguẽ'a guín 'yêhehu rá ts'edi ran ho ya. ¹⁹ Dí xi ahũ yũn t'uti, n'dahma hingui hẽi bu dí pãhmbu. Ngue tengu bu dán dãhu bu ja yũ ts'oqui, gue dá øthu gãtho yũn ts'o dím bẽmhbu. Pẽ ngutho ya, mbãhã dan dãhu bu ja ran ho, gue dam 'bũhmbu ga øthu gãtho rá hoga'befi Ojã. ²⁰ Pẽ nu mãm'bet'o xingui ts'ũ mí ndehũ ran ho 'bu mín 'yêhehu yũ ts'oqui. ²¹ Pẽ nte mán ho bi bõn'a ma 'befi dá øthu. Ne nuyã dí pes' ma sãhu 'bu dím bẽmhbu 'be'a dá øthu mãm'bet'o, ne gue'ũ mí sixcahu bu ja ran unbi mazã u. ²² Ne nuyã bi mba njẽguigahu nanguẽ rá ts'edi ra ts'oqui, ne dín 'yêhehu bu 'bu Ojã ya. Jananguẽ'a man'da da hnurca ma hoga 'befihu bu. Ne i ts'ixcahu bu dan zãmhbũ bu, gãtho yũ pa mazã. ²³ Nu'a rán zãbi da dã u to'o øt' yũ ts'oqui, ran unbi mazã a. Pẽ nu'ũ to'o i 'bũhmbu ra Cristo Jesús ma Hmuhu, dí unda Ojã ra te mazã u, ne hingui jut'ũ.

7

Tengu'bu dán thãthu ra Cristo

¹ Ma zi cu ahũ, ga xi ahũ n'da ran t'uti ya. Guim bẽmhbu hague in ja u yũn t'èdi, di manda n'da 'bu i 'bũi, pẽ nu'ũ bi du, ya ma hin'na. ² Tengu'bu n'da ran 'yohu i 'bũh rá xisu. Ne nu rá xisu i jatho dín zãmmi a rá ndø gãtho yũ pa i 'bũi. Pẽ nu'ũ bi du rá ndø, him man zã di manda a rá xisu. ³ Pẽ nu'ũ hinga na tu rá ndø, ne nu'ũ dím 'bũhmi man'da ran 'yohu ra xisu, da t'ẽmbi ra 'yomt'eni 'bu. Pẽ nu'ũ bi du rá ndø, bi mba ma thøgue bu mi 'bũhmi rá ndø. Nuyã da zã dím 'bũhmi a man'da ran 'yohu, ne hin da t'ẽmbi ra 'yomt'eni buya. ⁴ N'da ran t'uti nanguẽju, ngue bi mba ma thøguegahu nanguẽ ma hmuhu mí 'bũhmbu, ngue yán t'èdi Ojã, nguetho tengu'bu dá tuhũ 'bu mi du ra Cristo. Ne gue'a ma hmuhu dán thãthu 'bu

mí xox Ojã a ya. Ne 'darbu dí 'bũhmbu a ya, pẽ gue'a ní zã ga øthu xũn ho rá 'befi Ojã ya. ⁵ Pẽ nu'ũ mi 'bũthohu a man 'yomfẽnishu emme xõt yũ ts'oqui midí hohũ. Jananguẽ'a nu'ũ mi xijũ u yán t'èdi Ojã ngue hin ga øthu u dí numanhoshũ, man'da dá øthu u buya. Ne nu'ũ bin ja ma 'befihu, ran dãte ne ran unbi a buya. ⁶ Pẽ nuyã ma thøguegahu nanguẽ u yán t'èdi Ojã nguetho bi du man 'yomfẽnishu mi pa ma hẽcpi. Jananguẽ'a dí ørpahu rá 'befi Ojã ya, nanguẽ ma'da'yo ra ts'edi, ne gue'a rá Hogandãhi Ojã a. Ne hin dí tenthohohu u maya'bu nt'o'ti nanguẽ yán t'èdi Ojã.

Nãn c'q ma ts'oquihu u yũn t'èdi Ojã

⁷ 'Be'a gam bẽmhbu buya, ha ga emfũ hingui ho u yán t'èdi Ojã. Hin'na maha, xũn ho yán t'èdi Ojã, nguetho gue'a dá pãcã ngue i ja ma ts'oquigã. Nugã hin jam'bu xcã pãcã gue dí øt' ra ts'oqui ngue ran ts'eya. Pẽ nu'ũ má bẽngã a ran t'èdi ngue i ẽna: "O gadí seyaba ni mijã'iuu." ja dá pãcã i ja ma ts'oqui. ⁸ Pẽ nu'ũ má bẽngã 'be'a ma ran rán t'èdi Ojã, man'da dá øt'ã ran ts'eya mí o ma mbũigã buya. Pẽ nu'ũ hin xcã cut' ma mbũi a ran t'èdi, hin xti nẽqui xũn ho yũ ts'oqui o ma mbũigã 'bu. ⁹ Jananguẽ'a nu'ũ him ma ná bẽngã nanguẽ rán t'èdi Ojã, him mi pãcã ngue drã ts'om'bãigã. Xø mi 'bũtho, dá bẽnse ngue xũn hogã. Pẽ nu'ũ má bẽngã nanguẽ'a ran ho xcã øt'ã, dá festã a. Ne ja dá pãcã buya ngue ran dãte mazã a man zãbi. ¹⁰ Jananguẽ'a nu yã hogant'èdi Ojã, ngue xti 'dac ra te 'bu xcã jã'ts'ã u, pẽ nanguẽ hin dá jã'ts'ã u, mí ja xti 'dac ran dãte. ¹¹ Ne mí ẽngã xcãm 'bumanho nanguẽ yán t'èdi Ojã. Pẽ bi mu'tũ yũn t'èdi a ma ts'oqui, jananguẽ'a mí ja xti ẽngã u yán t'èdi Ojã buya. ¹² Pẽ xũn hohma u yán t'èdi Ojã, ne n'da ngu n'da ran t'èdi gãtho xũn hotho u, ne i ma nanguẽ rá pãhã Ojã u, ne hin hapũ di 'bedi. ¹³ Pẽ ha gue'a rá hogant'èdi Ojã í zixcã bu ja ran dãte 'bu. Hin'na. Pẽ nu'ũ yũn t'èdi nãn c'q ma ts'oqui i o ma mbũigã, ngue n'dan'yo thoho dí øt'ã. Ne mí ja xti 'dac ran unbi nanguẽ a. Da zã ga pãhmbu buya ngue majuãni xũn ts'o u ma ts'oquihu, nguetho di jap'a rá hogant'èdi Ojã da 'yørcahu ran unbi.

I ørcahu ran sui a man 'yomfẽnishu

¹⁴ Dí pãhmbu bi man yán t'èdi Ojã a rá Hogandãhi. Pẽ n'dan'yo thoho dím bẽmhbu. Nugã dán dãse bu ja ra ts'oqui, ne dá øt' ma hmu a. ¹⁵ Pẽ xingui ts'ũ dí pãcã 'be'a dí øt'ã, nguetho hin dí øt'ã a majuãni dín nde. Pẽ nu'a xingui ts'ũ dí numanho, go dí øt'ã a. ¹⁶ Ne dín juãn zehegã 'bu hin dí øt'ã yán t'èdi Ojã, pẽ nu'a nãn juãn zehegã gue'a ná pãcã xũn ho yán t'èdi Ojã a buya. ¹⁷ Pẽ hinga guecã dí øt'ã 'bu dí øt'a xũn ts'o, pẽgue ma nyon 'yomfẽnigã i 'bũpũ mbo ma mbũigã gue'a di 'bẽcpi ga øt'ã a. ¹⁸ Ne dí pãcã ngue nu ma

nyon 'yomfɛnigä, hin te manho i ja. Dín ndehma thocpa thoho ga øt'ran ho, pɛ ja'bu hingui sä. ¹⁹ Dín nde ga øt'ä ran ho, pɛ hin dí øt'ä a, nɛ hin dín nde ga øt' ran ts'o, pɛ go dí øt'ä a. ²⁰ Nubuya, dí pãdi ngue hinga guecã dá øt'ä a him ma pähä 'bu dí øt'e, pɛgue gue'u yu ts'oqui o ma mbuigä. ²¹ Nɛ njabu dí øt'ä, ngue nu'bu dín nde ga øt'ä ran ho, pɛ man'da hingui hɛi ga øt'ä yu ts'oqui. ²² Nɛ nu'a ɛ ma mbuigä, gue ɛmme dadí hohma a rán t'ɛdi Ojã. ²³ Pɛ dín nugã man'da ran t'ɛdi gue rán t'ɛdi ra ts'oqui i o ma ja'igä, ngue din sũhmi a rá hogant'ɛdi Ojã ngue dí numanhogã. Nguetho ne'a øn in nde da xiqui ga ørpa rá pähä. ²⁴ Pɛ í huɛhi mahagã nanguie ma nyon 'yomfɛnisegã, í ørca ran sui, in nde da zixcã bu ja ran ðate, ngue gãtho yu dumbui gãtho yu pa mazã. To'o maha da zã da yangui. ²⁵ Pɛ jamadi Ojã, da yangui nanguie ma Hmuhu ra Jesucristo. Nɛ nuya dí ørpa rán t'ɛdi Ojã nanguie ma 'da'yon 'yomfɛnigã, madague'bu numanho ra ts'oqui a ma nyon 'yomfɛnigã.

8

Hønt'a rá Hogandãhi Ojã nám 'buhmbu ya

¹ Janangue'a, nuya, hin te da gugbahu a rá muui a ma ts'oquihu, nguetho dí 'buhmbu ra Cristo Jesús, nɛ hin dím bɛmhbu man 'yomfɛnisɛhu ya, pɛ díim bɛmhbu rá Hogandãhi Ojã. ² Dí comhbũ ra 'da'yote ra Cristo Jesús nanguie rá ts'edi rá Hogandãhi Ojã. Nɛ gue'a í thøgahu bu ja rá ts'edi ra ts'oqui, ngue mí ɛnã xtí 'daju ran unbi mazã. ³ Nu yán t'ɛdi Ojã hin dá häti dá øthu, janangue'a him bi zã bi 'daju ra hogambui u gueru xtã numanhoju Ojã. Pɛgue bi 'dactahu ra hogambui Ojã 'bu mam bá pɛnhua rá Ts'unt'u zɛhe, ngue bin ja'i a, tengu'bu n'da ma mi ts'om'bãihu, bin ðase, bi nu ran unbi nanguie ma ts'oquihu. Nɛ gue'a í yangũ nanguie ra ts'oqui midí mandagahu. ⁴ Nɛ gue'a í zã bi 'daju ra hogambui tenguthoho 'bu dá jas'hu yán t'ɛdi bu an nuju Ojã. Janangue'a hin díim bɛmhbu man 'yomfɛnisɛhu ya, pɛ nuya hønt'a rá Hogandãhi Ojã díim bɛmhbu ya. ⁵ Pɛ nu'a to'o 'bui nanguie rán 'yomfɛnise, im bɛni da 'yøt'e 'be'a í numanhose, pɛ nu'a to'o í 'bui nanguie rá Hogandãhi Ojã, im bɛn a rán 'yomfɛni Ojã dí un'na rá Hogandãhi. ⁶ Nɛ nu'a to'o í tɛn'na rán 'yomfɛnise, ra dumbui a ngue gãtho yu pa nɛ ran unbi mazã. Pɛ nu'a to í tɛn rá Hogandãhi Ojã, ra te a nɛ ran johya gãtho yu pa mazã. ⁷ Nguetho nu man 'yomfɛnisɛhu rán suiui Ojã a, nɛ hin jam'bu da hyãti da 'yøt'u yán t'ɛdi Ojã, nɛ hingui nde da 'yøt'u. ⁸ Janangue'a nu'u to'o í tɛn thoho yán 'yomfɛnise, hingui häti da 'yøt'a í numanho Ojã u. ⁹ Pɛ nuju hin díim bɛmhbu a man 'yomfɛnisɛhu ya, nguetho 'bupũ mbo ma mbuihu a rá Hogandãhi Ojã. Pɛ nu'bu

'bu a n'da hingui 'buhmi rá Hogandãhi ra Cristo, hin te rán jauri ra Cristo a 'bu. ¹⁰ Nɛ madague'bu o tho ran u nɛ ran ðate ma ja'ihu nanguie ma ts'oquihu, pɛ nanguie ra Cristo í 'bupũ mbo ma mbuihu, dí 'buanhohu ngue ya bi hogahu Ojã. ¹¹ Nɛ nu'bu 'bupũ mbo ma mbuihu rá Hogandãhi Ojã, gue n'dat'a rá Hogandãhi bi xox'a ra Cristo Jesús 'bu mi du, janangue'a nɛ'a ma ja'ihu dí un ra 'da'yote 'bu bi xoxcahu. ¹² Janangue'a ma zi cu ahũ, hin'yũ ran t'ɛdi ga tɛnhdu a man 'yomfɛnisɛhu ngue rá pähä ma ngøc'yɛihu. ¹³ Nguetho nu'bu dí øthu rá pähä man 'yomfɛnisɛhu, ga tuhũ 'bu. Pɛ nu'bu thocpa thoho dan samzɛɛhu nanguie rá Hogandãhi Ojã, tengu'bu ga hosɛhu man 'yomfɛnisɛhu, nɛ dam 'buhmbu 'bu. ¹⁴ Nguetho nu'u din uni dí manda rá Hogandãhi Ojã, hønt'u yú t'uhni Ojã u. ¹⁵ Nɛ nu rá Hogandãhi Ojã dá hamhbũ hin dí jaju dan suhu mahøn'a. Nɛ hinga ngu 'bu min 'yɛɛhu bu ja yu ts'oqui min suhu bu. Pɛ bi zinjũ yú t'uhnigahu a, nanguie rá Hogandãhi. Janangue'a, "ma zi Ta ahe," dí ɛmfu Ojã ya. ¹⁶ Nɛ nu rá Hogandãhi Ojã dí bɛnga ma mbuihu, gue majuaní yú t'uhnigahu Ojã. ¹⁷ Nɛ nanguie yú t'uhnigahu Ojã, ga comhbũ rá herencia Ojã bin t'un ra Cristo. Nguetho nu'bu ga comhbũ rán unbi ra Cristo, nɛ ga comhbũ rá herencia bu bí ja rá ts'edi buya.

Nɛ'a ma ngøc'yɛihu dí pãrcahu Ojã

¹⁸ Pɛ gam bɛmhbu ɛmme zi ts'utho ran unbi dín nuhu ya, pɛ nu'u yan ho gan nuhu m'bejua ɛmme mixte thoho. ¹⁹ Nɛ gãtho 'be'a bi 'yøt' Ojã ɛmme í ø'mi 'be'a da t'ørpa u 'bu bi zøn ra pa dín t'un yan ho mixte thoho u yú t'uhni Ojã. ²⁰ Nguetho nu 'be'a gãtho bi 'yøt' Ojã, gãtho him bi gohi xũn ho, pɛ hin yú ts'oquizehe u, pɛ nanguie rá ts'oqui ra Adán. Pɛ bi zãnd Ojã gue hin da gohi xũn ho ra ximhäi, nguetho ndep'u yu ja'i da hyon'a ran ho da 'yørpa 'bu m'bejua. ²¹ Nguetho nu yu ximhäi bi 'yøt' Ojã, gãtho da mba ma hoqui nanguie'a nɛ ts'oni bin ja, ngue him man ja yu 'yãnti nɛ yan unbi, nɛ 'be'a gã í ja. Nɛ gãtho u 'dat'a da mba ma hoquigahu yú t'uhnigahu Ojã, 'bu bi pãrca ma ja'ihu. ²² Nguetho dí pahmbu gãtho 'be'a bi 'yøt' Ojã, tengu'bu gãtho 'da na mbahni thoho gue'bu go maya'bu nɛ asta guehya, tengu'bu xũn u, nɛ tu yú mbui, tengu'bu in nde dim 'buh rá 'uere n'da ra xisu. ²³ Nesegahu tengu thoho bu 'da na mbahni thohohu gãtho 'be'a í ja, madague'bu bi dũ'mi bi ts'inju ya, gue dí 'buhmbu rá Hogandãhi Ojã, gue'a rá mbudi a ran ho da 'yørcahu Ojã. Pɛ dí sãhu ran u nanguie ma mbuihu gãtho yu pa dín dø'matehu ua, gue'bu go nɛ'a ma ngøc'yɛihu da yangahu. ²⁴ Nɛ gue'a dá pahmbu 'bu mí zinjũ, ngue him 'bex da mba mahoqui gãtho ma ngøc'yɛihu. Janangue'a dí tømhbũ ya.

Pe nu'bu 'bexque xcá nuhú a dí tømhbú, ya hin dí tømhbú a ya 'bu, ne hingui jatho ga tømhbú a ya bin ja. ²⁵ Pe nuya dí tømhbú a hinga nan ja, ne dí hãthú yun unbi, gue'bu go bi pãju xan ho Ojã. ²⁶ Ne gãtho yu pa dín dømthohohú, dí zejú rá Hogandãhi Ojã, nguetho xun güent'igahú, gue hin dí pãhmbú dan yãhú Ojã xun ho, ja'bu dí cãstahú bu nam bẽn Ojã. Pe guesẽ rá Hogandãhi i yãui a Ojã bu ja ma mbuihú 'bu dí yãhú a. ²⁷ Ne nu Ojã dí ascã ma mbuihú 'bu dí yãhú a. Ne i pãdi 'be'a dí áfu, nguetho din theui rá pãhá zehẽ a bi bẽngahú rá Hogandãhi Ojã.

Pe dí tafu xun ho yun unbi nanguẽ ra Cristo

²⁸ Ne dí pãhmbú di jap Ojã dí 'yõrcahú ran ho a 'be'a gã dí thohmbú ua, ngue nuju emme dí numanhohú a Ojã. Nguetho ya bi zãnni 'bẽpú dá cohmbú m'bejua. ²⁹ Ngue nu'ú to'o bi huanh Ojã mam'bet'o, guet'ú bi zãnni da gohi tengu rá Ts'unt'ú zehẽ. Janangue'a dim 'bet'o rá Ts'unt'ú zehẽ ngue xun ngu yú cu dim 'bejua. ³⁰ Ne nu'ú bi zãnd Ojã mãm'bet'o, ne guet'ú in zonzh Ojã u ya ngue da yãrpú bí 'bui. Ne nu'ú in zonzh Ojã, gue'ú i embi xun ho u ya, ngue bi hocpa yú ts'oqui. Ne guet'ú da gohi tengu rá Ts'unt'ú zehẽ. ³¹ 'Be'a gam bẽmhmbú buya, nguetho guesẽ Ojã i numanhohú. To'o maha da zã da 'yõrcahú ran ts'o. ³² Nu Ojã xinga gue rá Ts'unt'ú zehẽ bi huẽqui, pẽ bi dãp ran dãte nanguẽju. Janangue'a gãtho dí 'dãju 'be'a i ja, nte da gõngahú. ³³ Pe nuju to'o maha a da xi Ojã ngue hingui ho dí õthú, ngue yú thahnigahú Ojã. Nguetho guesẽ Ojã thocpa thoho dí hoga ma ts'oquihú. ³⁴ To'o gue da zã da xi Ojã ngue dan unbhã nanguẽ ma ts'oquihú, nguetho guesẽ ra Cristo bi du, bi nu ran unbi nanguẽju, ne xõ bi xox Oja buya, ne bí 'bũpũ guerpũ i conhui rá ts'edi Ojã. Ne thocpa thoho i ãp rá mate Ojã nanguẽju. ³⁵ 'Be'a maha da zã di 'uegahú, gue hin gan nuhú a rán huẽcate ra Cristo. Ha gue'ú yun unbi, uague yu dumbui, uague yun acpi, uague ra thuhu, uague ra 'yãhe, ua gue'bu nts'utho harú dí 'yohú, uague da thojú nanguẽ ra juai. Ha gam bẽmhmbú ngue hin di huẽgahú ra Cristo 'bu dín nuhú u. ³⁶ Pe hin'na, nguetho ya nt'o'ti:

Thocpa thoho t'ẽna da thojú nanguẽ Ojã dí ẽc'yẽihú,
ne im bẽni tengu'bu dyu dẽ'yohú gue nts'ãnni da tho.

³⁷ Pe nu gãtho yun unbi, dí tafu xun ho, nanguẽ ra Cristo di huẽgahú. ³⁸ Ne dí pãhmbú majuãni hin'yú n'da ra ts'edi da zã di 'uegahú gue hin ga nuhú a rán huẽcate ra Cristo. Xinga guehya gue dí 'bũhmbú, ne xinga gue'bu dá tuhú. Ne xinga gue'a n'da rãm 'behni Ojã mahẽts'i, ne xinga gue'a n'da rãm 'behni ra zĩthú, xinga gue man'da ra ts'edi. Ne xinga gue'a 'be'a gãtho i ja ya, o dín ja nixudi

o nimani, da zã di 'uegahú. ³⁹ Ne xinga gue'ú 'bũpũ mahẽts'i, ne xinga gue'ú 'bucua ja ra hãi, ne hin'yú 'be'a gãtho i ja ngue da zã di 'uegahú gue hin ga nuhú rán huẽcate Ojã i õrcahú ra Cristo Jesús ma Hmuhú, nguetho gãtho bi 'yõzẽhe Ojã u.

9

Bi huand Ojã yu israel maya'bu

¹ Nu ra Cristo dí 'bu'be, i pãdi majuãni dí xi ahú ya, ngue emme dadí huẽcmahagã ma mijudíohe yu israel. Pe ne'a rá Hogandãhi Ojã i xicpa ma mbui ngue majuãni dí mangã. ² Ne thocpa thoho dín nu ran unbi ngue ma mbui ne emme tu ma mbui nanguẽ ma mijudíohe. ³ 'Be'a sã ga õt'ã ngue xtím pø'ú ma mi'israelhe. Ha ga xi Ojã dí 'berca ma te ngue njãm'bu ga nu ra Cristo. Ngue gue'a ga õt'ã 'bu gue'a dí pø u. ⁴ Nguetho nuje dyu israelhe bi thahn ma ngurpa bõtahe ngue bi nde dyu t'ãhni Ojãje, ne bi nu Thai Ojã ma bõtahe ne bi bãh puja ngue Ojã mí 'bũhmbú. Ne gue'ú bi 'yõthú ran hoqui a Ojã u, ne gue'ú bin t'un yãn t'ẽdi Ojã nanguẽ 'bẽpú dãm 'bũmanhohe. Ne bi sih yun t'õt'e dí dãnde Ojã. Ne bi sih majuãni nanguẽ 'be'a gã da 'yõrpe. ⁵ Ne nu'ú ma mi'israelhe i 'bũh ya, yú t'ãhni ndu ma ngurpa bombõtahe ngue bin yãui Ojã maya'bu. Ne guet'ú yu israel bu ãm 'bu'a ra Cristo 'bu min ja'i ua ja ra ximhãi. Pegue Ojã a, rá Hmu ngue gãtho 'be'a i ja, janangue'a gãtho yu pa mazãgi ga numansuhú a. Ne hõnt'a gam bẽmhmbú a ya. ⁶ Pe xun ngu hingui ẽc'yẽi u ma mijudíohe yu israel. Pe hin gam bẽmhmbú ngue bi zerpũ a bi man Ojã, ngue hin di ja'ts'a ran hoqui bi ma. Pegue gam bẽmhmbú ngue'a hinga gãtho majuãni yu israel u yú t'ãhni ra Israel bu nam bẽn Ojã, gue'bu mí ma di jap yu israel. ⁷ Ne hinga gãtho yú t'ãhni ra Abraham bu nam bẽn Ojã u bim 'bui, pẽ hõnt'ú bi xi a Ojã ngue dim 'bui. Tengu bi man Ojã: "Pẽ hõnt'ú di xãnt'a ra Isaac, ngue ni ts'unt'ú, ga embi ni t'ãhni," bi 'yẽmp Ojã a. ⁸ Nu'a in nde da 'yurcahú ngue njo'o n'da rá t'ãhni Ojã bim 'bui nanguẽ rá ta o gue rá mbe. Pẽ hõnt'ú bim 'bui nanguẽ'a bi man Ojã, da 'yẽmbi yú t'ãhni. ⁹ Ne guehna bi xi a Ojã a ra Abraham: "Ni jeya, tengu ya, ga ut'ãui ma ts'edi ne din ja a dí xi i, gue dim 'bu a n'da rá ts'unt'ú ra Sara," bi 'yẽmp Ojã a. ¹⁰ Ne ngutho nanguẽ yú ts'unt'ú ra Isaac, Ojã bi ma n'da'a da numanho. Bin ja ngue bim 'bu i yoho yú ts'unt'ú ra Rebeca, nanguẽ a ra Isaac a rá ta u. ¹¹ Pe nu'bu hin ním 'bu u yoho, hin ní 'yõt' ran ho, ne xín ni 'yõt' ran ts'o, pẽ Ojã mí sãnni 'be'a din jap'ũ. Janangue'a bi zã bi japí nda'a bi nde di japí, nanguẽ bi ndese, ne hin nanguẽ yãn t'õt'e bi 'yõt'ũ. ¹² Ne nu'bu hin ním 'bũh yú t'ãhni, bi xi Ojã a ra Rebeca: "Nu'a m'bet'o dim 'bui,

din 'yɛhe nange' a m'bejua dim 'bui." ¹³ Ne tengu nt'o'ti, man'da ram hma i ɛna: "Dá numanho a ra Jacob ngue ra Israel, pɛ nu ra Esaú hin dá numanho," bi 'yɛn Ojã. ¹⁴ Xiya, ha gam bɛmhbu hingui ho 'be'a bi 'yot' Ojã, ngue bi huahna n'da, nɛ hin n'a a man'da. Pɛ hingui sã ga ɛmhbu hingui ho ɔt' Ojã. ¹⁵ Pɛ tengu bi xi Ojã a ra Moisés: "Ga un ra mate to'o dín nde ga unni, nɛ ga huɛqui to'o dín nde ga huɛqui," bi 'yɛn Ojã. ¹⁶ Dí pãhmbu ya, nange in ndese Ojã di un rá mate nɛ hin nange bi ndese n'da, o gue bi 'yot' yun t'ɔt'e ngue bi bɛni dí dah rán jãpi Ojã. ¹⁷ Ne tengu bi man ra t'ohni, bi sih ra ts'ut'abi bu Egipto, ngue ra Faraón: "Dá sãn'ni i ngue gan ts'ut'abi, nɛ ga mɛp'a ni mbui ngue hin gui 'yot'a ga xi i. N'dahma da zã ga ut'a ma ts'edi 'bu ga penh yu 'yanthi bu ja ni hãi. Nɛ da fãra ma ts'edigã gãtho na nguni ra ximhãi buya," bi 'yɛn Ojã. ¹⁸ Janangue'a ga pãhmbu ya, Ojã di un rá mate to'o in ndese di unni, nɛ guese Ojã di mɛp rá mbui n'da to'o in nde di mɛp rá mbui, tengu thoho bi 'yɔrpa a ra Faraón. ¹⁹ Pɛ ha 'bo'o da 'yãngã buya: "Nu'bu in jabu i ɔt' Ojã, hague dán zã da 'yɛna i ja rá ts'oqui n'da 'bu, nɛ njon da zã da zɛrpa a in nde Ojã gue xtãm bɛni 'be'a xun ho xtã 'yot'e." ²⁰ Pɛ hingui sã ngubu gui mamhbu, gyujã ihu, to'o ahũ ngue gui xihmbu hingui ho ɔt' Ojã. Xi'bu n'da ra ts'œ ngue ra jahãi, ha da zã da 'yãnni to'o bi 'yot'e: "Hanja ngubu gã 'yɔrque," ha da zã da 'yɛna. ²¹ Ha hin'yu rá ts'edi a to i ɔt' ra ts'œ, ha hingui sã da zãn zɛhe 'be'a da 'yɔrpa n'da ra bõhãi 'bu, ngue da zãn'na n'da mahotho, nɛ'a man'da him mahotho, nɛ n'dat'a ra bõhãi ní 'yot'e. ²² Nguetho in ndese Ojã da 'yuh rá cɛe nange u to yãn sãhu di unbi. Nɛ madague'bu i hãt'i set rá mbui nange u to di unbi. Pɛ nu'bu hingui bɛni 'bɛpũ nan dõ'ma Ojã, gue'a man'da di nɛqui xun ho rá cɛe Ojã nɛ rá ts'edi 'bu bi unbu u buya. ²³ Janangue'a da fãdi tãte xun ho rá mbui Ojã 'bu bi un rá mate u mi'da yu jã'i, madague'bu nɛ'u yãn sãhu xtã unbi, tengu thohogahũ. Nɛ nuya m'bet'o thoho di hogahũ Ojã, ngue da zã ga comhbũ rán ho. ²⁴ Ngue gueju bi zongahũ Ojã, nange ma 'yuhũ 'dahma 'dan'yo, nɛ u yu judío, nɛ u hin yu judío, pɛ hont'u bi numanhose bá si. ²⁵ Nɛ gue'a bi mam bu ja rá ɔcuã ra Oseas, bi 'yɛna: Nu'u him mi ɛmbã ma t'ahni, gue'u ga ɛmbi ma t'ahni u ya. Nɛ nu'u him madĩ huɛcã, pɛ nuya ga huɛcã u ya, bi 'yɛn Ojã. ²⁶ Nɛ mi ɛn ra t'ohni: Nubũ hapũ bi t'ɛn ahũ: "Him ma t'ahni ahũ," guerpũ da t'ɛn ahũ buya ngue yã t'ahni ahũ Ojã i 'bui. ²⁷ Pɛ nange yu israel bi man ra Isaías: "Madague'bu ɛmmɛ xtã ngu u yãm bom'bet'o ra Israel, tengu yu 'bomu bu ja ra dejã,

pɛ hont'u zi yoho dim põhõ," bi 'yɛna. ²⁸ Nguetho Ojã di juãba ra ximhãi, nɛ di jua'a n'dihi rán ts'ɛmbi bi ma. ²⁹ Nɛ tengutho mi ma mam'bet'o ra Isaías, bi 'yɛna: Nu'bu hin xtã 'yɛ Ojã 'da yu hmudã nangeju, dyu israelhu, gãtho xtã juajũ 'bu, tengu ra hnini Sodoma, nɛ ra hnini Gomorra, ngue bi jua Ojã, bi 'yɛna.

Xun ngu yu israel him bi nde bi hyqn rá mate Ojã

³⁰ Pɛ xiya, hague bin ja nange yu jã'i hin yu judío. Bi t'ɛmbi xun ho nguetho bi hyãntho rá mate Ojã ngue bi hocpa yã ts'oqui, madague'bu him mímb bɛni xtã 'yot' ran hocjã'i i mam bu ja yãn t'ɛdi Ojã. ³¹ Pɛ nu yu israel gue mí honi xtã 'yot' ran hocjã'i i mam bu ja yãn t'ɛdi Ojã, pɛ him bi zõni ngue xtã t'ɛmbi xun ho u. ³² Pɛ hanja him bi t'ɛmbi xun ho u yu israel. Nguetho him bi nde bi hyãntho rá mate Ojã nguerpũ xtã t'ɛmbi xun ho u. Pɛ bi bɛni xtã hnumanho 'bu mi 'yõzɛhe yãn t'ɛdi Ojã u. Nɛ nu ra Cristo buya tengu'bu n'da ra do 'bem bu ja ra 'yu, guerpũ di fet rá gua n'da, nɛ bi dãng bu yu israel 'bu mi 'yɛna xtãn dah ra 'dihĩ. ³³ Nɛ gue'a mán t'o'ti bu rá m hman Ojã, i ɛna: Dami bɛmhbu, di ɔrpu n'da ra do bu Siõn, nguerpũ da dãng bu n'da, nɛ dim 'bedi. Pɛ nu'a to'o da 'yɛc'yɛi a, hin da mbɛs' yã sã, pɛ guehma da hnumanho.

10

¹ Ma zi cu ahũ, ɛmmɛ di hãh ma mbui dí ãp rá mate Ojã di põ u ma mi'israelhe. ² Nɛ dí pãdi ngue majuãni ɛmmɛ ghyã u nange Ojã, pɛgue hingui pãdi ndana majuãni rá 'yu Ojã u. ³ Nguetho hingui nde da bãdi 'bɛpũ di 'yɛmp'a Ojã ngue xtãn ho. Im bɛni din hoc zɛhe nange yãn hose, nguetho im bɛni di numanho Ojã 'be'a ɔt'u. Janangue'a hingui nde din uni xtĩ hoc Ojã u, nange ran hoqui bi zãnd Ojã. ⁴ Pɛ gãtho to'o bi 'yɛc'yɛi ngue gue'a ra Cristo bi hoqui, bi 'yɛts'a ní hyoni ngue xtĩn hoqui nange yun t'ɛdi.

To'o gãtho da 'yãp rá m fãts'i ra Hmu, da yqn u

⁵ Nu ra Moisés bi 'yo't'i 'be'a da 'yot'a n'da nange yun t'ɛdi nguerpũ xtãn zõni xtã numanho Ojã n'da. Ngue bi 'yɛna: "Nu'u yu jã'i 'bu di jã'ts'u yun t'ɛdi, gue'u dí jãpi dim 'bu u," bi 'yɛna. ⁶ Pɛ nu'a ran hoqui ga hãmhbu rá mate Ojã, o guĩ ɛmhbu xun hɛi bu dá tũmhbu a, gue ba sõnɛhu bu mahɛts'i ba sisɛhu ua ra Cristo. ⁷ Nɛ o guĩ ɛmhbu ga mbãhã bu 'bu u xun du ngue ba sisɛhu bu a ra Cristo. ⁸ Pɛ 'be'a i man'a ran hoqui 'bu. Pɛ hingui hɛi bu dá tũmhbu a. Nɛ ɛna: "Gui hyãnthohũ rá mate Ojã, nɛ da zã da 'yo ni mbũihũ buya, nɛ da zã da 'yo ni ndehũ buya." Nɛ gue'a ram hma dí m mamhbe a. ⁹ Ngue nu'bu ga

emhbu ma Hmuha ra Jesús, ne ga eciyeihu mbo ma mbuihu ngue bi xox Oja a 'bu mi du, da yanju Oja 'bu. ¹⁰ Nguetho gue'a ni 'yengju xan hoju Oja a ga eciyeihu mbo ma mbuihu, ne gue'a ni pojhu Oja a gam mamhbu nangue ma ndehu. ¹¹ Ne mi en ra t'ohni Oja: "To'o gätho da 'yeciyei a bá penh Oja, hin da thäda u," bi 'yena. ¹² Ne hin gam behmhbu ngue n'dan'yo yé hmu i 'bu u yu judío ne u hing yu judío. Pe n'dat'a yé hmu ngue gätho yu ja'i i 'bui, ne 'da di unthoho xan ngu to'o gätho da 'yap ram fäts'i. ¹³ Nguetho nu'u to'o gätho da 'yap ram fäts'i ra Hmu, di pø u, mi en ra t'ohni maya'bu. ¹⁴ Pe hague dán zä da 'yap ram fäts'i ra Hmu 'bu him bi ba a rá mate bu ja rá mbui. Ne hague dán zä da hyan rá mate 'bu him bi 'yøde. Ne hague dán zä da 'yøde 'bunjon da xifi nangue ra Cristo. ¹⁵ Ne hague dán zä da mba n'da da xifi 'bu hingam 'behni. Janangue'a i en ram hman Oja: "Mahotho i øt'a n'da 'bu i man ran ho ma'da'yo di 'daju ran johya, hapu i 'yo," bi 'yena. ¹⁶ Pe hinga gätho i ømanho u i sih ran ho ma'da'yo. Tengu bi man ra Isaías, bi 'yena: "Ma Hmu i, nda'a u bi 'yømanho a dá mamhbe ya." ¹⁷ Pe nu'bu 'bui to'o da sih ram hma nangue ra Cristo, da zä da hyan rá mate Oja 'bu. ¹⁸ Pe di an 'bu hin xtamä 'yø u yu judío. Pe hagen ja ngue him bi 'yeciyei ra Cristo. Bi 'yøhma, nguetho hønbu go hapu bi mba ram hman Oja, bin 'yo gätho ná ngani ra ximhäi. ¹⁹ Ne xø di an'nahu, ha him mi pa u yu israel ngue man'da da t'embu yé t'ahni Oja u hing yu israel. Bi bahma, nguetho nubu ja rá søcuq ra Moisés mi en Oja:

Ga ja ahü gan scyahü 'bu ga simanho 'da yu ja'i him mi embä ma t'ahni.

Ne ga ja ahü gan cüehü 'bu ga simanho 'da yu 'yambui ja'i, bi 'yemp Oja u yu israel.

²⁰ Ne bi xifi xan ho bu ja rá søcuq ra Isaías, bi 'ygn Oja: "Bi dngä u 'da him mi hongui, ne dá japi da bac'u him mi ängui," bi 'yena.

²¹ Pe nangue yu israel bi 'ygn Oja, "Gätho ra pa dá 'uäpra ma 'ye, dá zon'ndu, pe bi mbesca thoho ma 'ye, ne bi ugä thoho u," bi 'ygn Oja.

11

'Da u yu israel bim pøh ya

¹ Pe ga an'nahu mahøn'a, ha gätho bi hye u yé t'ahni Oja, gue nu u yám bom'betø ra Israel. Pe hin'na. Nguetho gueczehögä drä me'israel, ngue mam bombøtägä ra Abraham, ne ra Benjamín. ² Pe Oja hingui he u njuantho yé t'ahni ngue'u bi huan 'bu mam'bet'o. Ha hin guim behmhbu 'be'a bi man rá t'ohni Oja, gue bi sih ra Elías 'bu mi yap'u yé mi israelhu. Ne bi 'yena: ³ "Ma Hmu i, bi hyo ni pøngahyü u yu israel, ne bi xot'a bu ja ni mexa mi pa m'bøts'e ni 'bøts'e, ne høngdä dá pongä, nequi nde da hyogui," sä bi 'ygn a ra Elías. ⁴ Pe ha hin guim behmhbu

'be'a í dā Oja buya ngue bi t'emb ra Elías. "Pe hin'na, hin gui 'dase," bi 'yembi. "Pe dá jamansup yé mbui u yoto mahuahi yun 'yohu israel, gue'u him bin danyahmu bu 'bäh ra pøte ra Baal," ngue mi t'embu oja. ⁵ Ne ngutho ya, 'bu i 'da yu israel him bi 'uegue nangue Oja, ngue gue'u to bi huand Oja nangue rá mate thoho. ⁶ Ne gam behmhbu nu'bu rá matethoho Oja bi huan'ndu, ga pahmbu buya hin nangue yun t'øt'e i øt'a n'da ni huan'na n'da. Nguetho nu'bu xtä hnumanho nangue yun t'øt'e bi sifi, hin xtín ja rá mate tho Oja 'bu, ne nte nam bøn'a rá mate Oja 'bu. ⁷ Xiya, 'be'a gam behmhbu nangue yu israel, ne hinguin ngu u bi dñi 'be'a mí honi, gue da t'embu xan ho. Pe høn'tu nthahni bi dñi, ne bim pøhø. Pe nu'u mi'da bi mep yé mbui u. ⁸ Ne gue'a mán t'o'ti: "Oja bi pumbenip yé mbui, tengu'bu bin äha. Ne bi japi him bi zä bi nu ne him bi zä bi 'yønahya. Ne guexta u yu pa i jabu ya," bi 'ygn rá t'ohni Oja. ⁹ Ne ngutho bi man ra David: Da mbøspa Oja, pe hin da beñi 'be'a nam bøn u yu 'bøts'e da 'yøt'u, ne gue'a dán unba u.

¹⁰ Ne din xädä, hin da nu ran nequi.

Ne nu yé xutha dim mboqui ma zä, nangue yé ts'oqui xan ngu i tuts'i, bi 'ygn a ra David.

Ne'u 'da hing yu israel bim pøh ya

¹¹ Pe di an'nahu mahøn'a, nu'bu mí 'ue'u yu israel, ha bi beñ Oja him man'dandj da 'yenspa rán japi u 'bu. Pe hin'na. Pe nangue'a bi zan rá mate Oja u yu israel, ne gue'a í zä bim pø u hing yu israel buya. Pe gue'a bi 'yøt' Oja, n'dahma din scya yu israel 'bu bi nu u bi hyan rá mate Oja, ne da hyon Oja mahøn'a. ¹² Nu Oja bi zä bi jap'u 'da yu ja'i hing yu israel gätho ná ndoho ra ximhäi, nangue bi 'ue'u yu israel. Ne bi dñn rá mate Oja u hin yu israel 'bu mi thäpra rán japi Oja u yu israel. Janangue'a man'da xan ngu ran japi da nu u hing yu israel 'bu bá peng bu 'bu Oja u yu israel mahøn'a. ¹³ Guehna di xi ahü na ya, ngue hin gyu israel ahü, nguetho drám 'behngä nangue ahü. Ne dín nde ga ja ahü gui pømanhohu nangue ra Cristo, ¹⁴ n'dahma dín 'yomfëni u ma mijudíohe yu israel 'bu bi nu a ran ho gä tñhbu, janangue'a man'da xtä ngu dim pø u buya. ¹⁵ Ne nu'bu mí hye Oja u yu judío, bi zä bi hocpa u hing yu judío 'bucua gätho ua ja ra ximhäi. Pe emme man'da xan ho dín ja ua gätho ra ximhäi 'bu bi ts'im mahøn'a xan ngu u yu judío. Ne dín ja tengu'bu ya bi ndants'u yu du. ¹⁶ Nu mam bombøtahe mí yähu Oja maya'bu, yé mbeti Oja u, tengu'bu yé 'bøts'e Oja u. Ne tengu'bu mí 'bøspa Oja ra mbudi thuhme 'bu øt ra thuhme, janangue gätho a ra jni rá mbeti Oja buya. Ne nu'bu mí huand Oja a ra Abraham, ne gue'a í than'ndu yé 'yu a

büya, tengu'bu n'da ra za xan zaqui rán dai, ne'u yú 'ye xan zaqui u. ¹⁷ Pe bi ts'ecpa 'da u yú 'yese a ra hogaza. Ne nu ahu hing yu israel ahu ne tengu'bu bá ts'ec'ahu bu gmi tóhmbu tengu n'da ra za hingui ho. Ne bi t'és'ahu bu bi ts'ecpa u 'da yú 'ye ra hogaza. Ne gá comhbu rán zaqui a ra za, gue bá nexpu rán dai, ngue nu ra Abraham bi huand Oja maya'bu. ¹⁸ Pe hingui sä gdá yathu a ngue bi t'és'ahu bu bi ts'ec u 'da yú 'ye ra za. Dami bémhbu ngue hinga gue ahu guidi unhdá rán zaqui a rán dai ra za, pe gue'a rán dai ra za i ot'ahu rán ho Oja bu gui tóhmbu. ¹⁹ "Pe man'da xan hoje, nguetho bi ts'ec'u 'da yu 'ye, ne go bi t'escáhe ua," masque gui émhbu. ²⁰ Majuqani bi ts'ec'u 'da yu israel nguetho him bi nde rá mate Oja. Bi beñi xan hose. Ne gui tóhmbu bu 'da ahu ngue hing yu israel ahu, nguetho gui pámhu hont'a rá mate Oja nán ho ahu. Pe o guim bémhbu gán tósehbu bu, pe gan jamansuhu. ²¹ Dami bémhbu him bi yan Oja u 'da yú 'yese ra za. Ha má gue'adah da yan ahu 'bu guim bémhbu xan hose ahu. ²² Pe nu'bu 'bo'o hinguin nde rá mate Oja, pe da nuse a rán säui a to'o da 'uepu ja rá mate. Pe nu ahu gui nuhu rá mate Oja 'bu gui thoqui guim bémhbu a. Pe nu'bu hin'na, ne ahu da ts'ec'ahu mahón'a bu ja ra za 'bu. ²³ Ne nu'u yú 'yese a ra hogaza, ngue yu israel, nu'bu da 'yéc'yei rá mate Oja, da t'és' mahón'a bu ja yú zase. Nguetho ja rá ts'edi Oja da 'yés' mahón'a bu bi zequi. ²⁴ Nu'bu mam bá ts'ec'ahu bu gmi tóhmbu ja n'da ra za hingui ho, ne bi t'és'ahu bu ja man'da ra za ngue hin ni zasehu, pe man'da hingui heí da ndópá mahón'a u yú 'yese nguetho rá zase.

Da zóni n'dat'a dim pòhò xan ngu yu israel

²⁵ Ma zi cu ahu, din nde ahu gui pámhu a ja bi t'uhya, n'dahma hin gan 'yézehéhu hing yu judío ahu. Din nde gui pámhu, 'da yu patho bi meh yú mbui u 'da u yu israel, ja gue'bu bi zón ra pa xti cethu xan ngu ahu hont'a go to'o hing yu judío ahu. ²⁶ Ne m'bejua büya, xan ngu dim pò u yu israel. Ne gue'a bi man rá t'ohni Oja, bi 'yena: Di nequi n'da yú yante ngue yú mi'israelhu bu Sión, da yan'a ra Jacob nangué yú ts'oqui. Ngue ra Israel a ra Jacob.

²⁷ Ne ja gue'bu ga ja'ts'a dá xifi, ga punba yú ts'oqui, bi 'yém bu ja rá t'ohni Oja maya'bu.

²⁸ Nu'u yu israel i ot'e ngue yán sühü Oja ya, ngue'a hingui éc'yei ra hogamhma. Pe gue'a í zá bi zin ahu Oja a. Pe gushima di huéc Oja u yu israel, nguetho bi than 'bu maya'bu u yú ngurpa bombóta. ²⁹ Nguetho njám'bu da goh rá mbui Oja nangué u to xí zohni, pe majuqani di un'na bi ma, tengu'bu ya xí um 'bu mi ma 'be'a di unni. ³⁰ Ne nu ahu hin gyu israel ahu gmi othu ram fé'ts'i nangué

Oja mam'bet'o. Ne m'bejua ne u yu israel bi mbesthohe Oja. Janangue'a bi zá gá tìmhbu rá mate Oja. ³¹ Ne gue'a in ja ya, ngue i festa a rá mate Oja u yu israel, ne gui tìmhbu rá mate Oja ya. Pe gue'a dí ðin rá mate Oja mahón'a u yu israel. ³² Oja bi ma, njo'o n'da ra ja'i bi 'yéc'yei a nguetho ja yú ts'oqui. Ne bi 'yot' Oja büya gue njon da hyät'i din hoc zehé, nguetho in nde gátho di un rá mate di hoqui to'o gátho in nde dim pòhò. ³³ Émme xan ngu rá mate Oja, ne émme xan ndoho rán 'yomfèni. Ne hin'yü ngue hingui pa Oja. Njo'o n'da ra ja'i da baði 'be'a nam bòn'a i ot' Oja, ne njongui sä da baði 'be'a gátho i sänd Oja da 'yot'e. ³⁴ Njo'o n'da ra ja'i da baði da 'yot'e tengu rán t'ot'e Oja, ne njon da 'yut Oja 'be'a da 'yot'e. ³⁵ Ne njo'o n'da ra ja'i da hyoni 'be'a di un Oja ne ngue'a dí 'yémbi dín dupate Oja a. ³⁶ Nguetho gátho bí 'yèpu 'bu Oja, ne gátho di 'yonse Oja u, ne gátho bi 'yot'u gue di pepzehé u. Janangue'a nde'bu ga éspahu Oja gátho yu pa mazai. Ne hont'a gam bémhbu a ya.

12

Dam 'buhmbu ngue hont'a Oja gam bémhbu

¹ Ma zi cu ahu, ts'edi dí xi'ahu, nu'bu dí pámhu rá mate Oja, pe nde'bu gátho ma ja'ihu dan umhbu bu 'bu Oja gue ga órpahu rá 'befi. Ne gue'a majuqani ná thandéhu Oja a, ne gue'a ra 'bòts'e in numanho Oja a. ² Ne hin gam bémhbu ga homhbu 'be'a gátho xan ho nangué yu pa i jabu ya, tengu i ot'u 'bucua ja ra ximhäi. Pegue thoepa thohe ga päh man 'yomfènihu gam bémhbu ma'da'yo. Janangue'a thoepa thohe ga homhbu ga pámhu nda'a rá pähä Oja, ngue nda'a xan ho ga othu, ne nda'a numanho Oja büya. ³ Bi 'dacá rá ts'edi Oja ga órpa rá 'befi nangué rá mate. Janangue'a dí xi ahu, ngue 'ne ahu gátho n'da ngu n'da ahu bin tat'ahu rá mate Oja nangué rá 'befi. Janangue'a hin gan 'yexhu, pegue gui páséhu nda'a ní 'befi bi zän'nahu n'da ngu n'da ahu, nangué rá m fäts'i Oja. ⁴ Tengu ni ja'i n'da, ngue an ts'änni xan ngu yú xequi. Ne hinga gátho 'dat'a ra 'befi ot'e, pe 'dahma 'dan'yo yú 'befi u yu xequi. Nguetho dí othu. ⁵ Ne madague'bu xan nguju, pe tengu'bu n'danja'itho ma ja'i dí comhbu ra Cristo. Ne tengu ni ja'i n'da, 'da nam fáxta n'da ngu n'da yu xequi, nguetho dí othu ngue dí comhbu rá 'befi ra Cristo. ⁶ Bi 'daju ra ts'edi Oja gue ga othu rá 'befi 'dahma 'dan'yo, nangué rá mate zehé. Pe nde'bu ga othu xan ho. O nu'bu n'da dim póngahya da hyoni 'bèpu dí ma xan ho a dí bènba Oja, nangué rá m fäts'i. ⁷ O nu'bu n'da bin t'un ra 'befi dim fáxta 'be'a di 'be a n'da, pe di ja'ts'i xan ho, ngue da mbäx yú cu. O nu'bu n'da bin t'un ra 'befi din xänbate, din xänbate 'be'a

nam bøn'a rām hman Ojā. ⁸ O nu'bu n'da ra zote, pēgue da xifi nda'a xan ho da 'yot'u yá cu. O nu'bu n'da bin t'un ra 'befi di un rá mbeti, pē hin da bēni da hnumanhose. O nu'bu yu ngurpi ngue di manda rá 'befi Ojā, di ja'ts'i xan ho nanguē ra ts'edi bin t'unni. O nu'bu n'da bin t'un ra 'befi da mbāx u yu hyoya nē yan zāman'u, mpāhā thofo da mbāts'i.

Gam bēmhbū nda'a xan ho dá tenhdū Ojā

⁹ Nē hingui yoho gam bēmhbū 'bu ga huējū n'da, pē majuañi ga øthu ran huēcate. Nē xingui ts'u gam bēmhbū ga øthu a hingui ho, pē dan øyahū ga øthu a 'be'a gātho xan ho, nē nzāi ga øthu a. ¹⁰ Dan huējū n'da ngu n'dajū nguetho dadin cuhū. Nē n'da ngu n'da man'da da bēni da 'yēspa rá mijā'iui, xinda gue'bu da t'ēspa zēhe. ¹¹ Nē hin ga cethū ran danhyēi ma mbūihū, pē dan øhya ga ørpahū rá 'befi ma Hmuhū. ¹² Dan johyahū nanguē'a ran ho dí tømhbū, nē hin dan xømhbūhū nanguē yan unbi. Nē thoçpa thofo yu ora thofo dan yāhū Ojā. ¹³ Ga fāxhū yu 'yēc'yei 'bu ja 'be'a di 'bedi. Nē mpāhā thofo ga sāyabahū yu jā'i bu ja ma ngumhbū. ¹⁴ Pē ga āfu ran jāpi nanguē u to di űgahū, nē hin ga āfu ra 'yānthi. ¹⁵ Nē 'dat'a dan johyahū to'o di johya, o nu'bu 'bo'o tu rá mbūi, 'da dán du ma mbūihū buya. ¹⁶ Nē gātho 'dat'a gam bēmhbū. Nē hin da bēn'a n'da man'da xan ho xinda gue rá mijā'iui, pē din amigohū u yu jā'i hin'yū yá ts'edi. Nē hin gam bēmhbū ngue jase man 'yomfēnihū. ¹⁷ Nu'bu 'bo'o ørcahū ran ts'o, hin ga cospahū ran ts'o. Pē gam bēmhbū nda'a xan ho ga ørpahū, ngue 'be'a gātho i hnumanho. Nē nubūya da nu gātho yu jā'i ngue xan ho ma mbūihū. ¹⁸ Nē dam 'būmanhohū u gātho yu jā'i 'bu da zā. ¹⁹ Ma zi cu ahū, hin ga cos'hū ra pengui 'bu ja'a da t'ørcahū. Pē 'be ga tømhbū ts'u di unba Ojā 'bu gue'a in nde di unba u. Nguetho nt'o'ti: "Ma 'befi zēhegā ngue ga unba n'da nē ga un rán theui a bi 'yot'e," bi 'yēn Ojā. ²⁰ Jananguē'a nu'bu mananthuhu man sūihū, ga 'uimhbū. Nē nu'bu tuthē, ga sithebahū. Nguetho nu'bu njabū di ørpa man sūihū, xan u da bēni ngue'a midí űgahū, nē xøhma thofo da goh yu mbūi buya. ²¹ Hin ga cos'hū ran ts'o pē ga ørpahū ran ho, gue'a dá tūfu a ran ts'o a buya.

13

Ga øthu yán t'ēdi yu ts'ut'abi

¹ Gātho gahū ga øc'yēihū ra ts'ut'abi ua ma hāihū. Nguetho njo'o n'da ra ts'ut'abi ua ja ra hāi ngue bi zān zēhe yán t'ēdi. Pē Ojā bi zānni ngue din ja yé ts'edi. ² Jananguē'a nu to din sūhmi ra ts'ut'abi, din sūhmi a to bi zānba rá ts'edi a, nē i honse rán use. ³ Nguetho nu'u yu ts'ut'abi ua ma hāihū, hin ga suhū 'bu dí øthu ran ho, hinda hønt'bu ga

øthu ran ts'o ga suhū 'bu. Pē nu'bu dín nde hin ga suhū ra ts'ut'abi, pē ga øthu ran ho, nē da numanhojū buya. ⁴ Nguetho nu'u yu ts'ut'abi, Ojā bi zānni da mbāxchū. Pē nu'bu dí øthu ra ts'oqui, ga suhū 'bu, nguetho i ja rán t'ēdi di unba n'da. Nē Ojā bi un yán t'ēdi di unba u to'o øt' ra ts'oqui. ⁵ Jananguē'a i jatho ga øc'yēihū yán t'ēdi u yu ts'ut'abi, n'dahma hin di űgahū. Nē gue'a di bēngahū Ojā 'bu in zoc ma mbūihū. ⁶ Nē jananguē'a ga juthū 'be'a gātho i ājū yu ts'ut'abi, n'dahma di thoqui da 'yot' yé 'befi ngue bi zānba Ojā, nē i tūh yán zābi u. ⁷ Mpāhā thofo ga juthū xan ho to'o gā i ja yán t'ēdi da 'yādi 'be'a gā da 'yāju. Ga jut'a ma hāihū, nē ga juthū yu puesto, nē mi'da yu cota i āh ra ts'ut'abi. Nē ga numansuhū yán t'ēdi u to'o gātho i ja yán t'ēdi.

Ga ørpahū ran ho ma mijā'ihū

⁸ Nē ga juthū 'be'a gātho dín dupatehū, nē hin te gam bēmhbū ngue dín dupatehū buya. Pē gam bēmhbū ngue dan huējū n'da ngu n'dajū. Nguetho nu to gātho ja yán huēcate bi ja'ts'i gātho yán t'ēdi Ojā u. ⁹ Nguetho gue'a bi man'u yán t'ēdi Ojā bi 'yēna: "O guí 'yomt'ēnihū, nē o guí haçpahū rá te ni mijā'ihū, nē o guím pēhū, nē o guidí seyabahū 'be'a pē'ts' ni mijā'ihū." Nē nu 'be'a gātho mi'da yan t'ēdi i man yan t'ēdi, nu'u gātho n'dat'a i ma: "Gui huēc ni mijā'ihū tengu bu gní huēczehe ni jā'ihū." ¹⁰ Nu'a øt' ran huēcate, hingui ørpa ran ts'o rá mijā'iui a. Jananguē'a di ja'ts'u yán t'ēdi Ojā a ran huēcate i øt'a n'da. ¹¹ Nē man'da ga humbi ga øthu na, nguetho di pāhmbū ya bin de, ya bi thoh yu pa. Damin 'yomfēnihū xan ho ya ngue danā hāmhbū yu pa gan nuhū ra Hmu, xinda gue'a dá øthu 'bu ja má dū'mi dá øc'yēihū. ¹² Ya bi thoh ra xui, ya maguerū da hyats'i. Mbāhā ga bunthū yán t'øt'e ra 'bexui, ga he man thāquihū, ngue dan samzēhehū jananguē'a da dāh ran nequi. ¹³ Mbāhā ga øthu a rán sāui ran nequi, hin dan itihū, nē hin dam muns'hū bu ja yán johya zēhe yu jā'i. Nē xín dan 'yomt'ēnihū, xínga gue'a ma pāhā zēhehū ga øthu, xín ga øthu yu sui, xín ga øthu yan ts'eya. ¹⁴ Pē jatho gam bēmhbū ga hāmhbū rá ts'edi a ma Hmuhū ra Jesucristo, ngue ga øthu tengu bi 'yot'e, nē him ma gam bēmhbū ga øthu rá pāhā ma ngoc'yēihū.

14

Dahma 'dan'yo bu na øc'yēihū

¹ Nu'bu 'bu a n'da ra 'yēc'yei gue hin ε pađi xan ho, pē ga simanhohū bu ja mam pētihū u. Nē hin dan junthū nanguē 'be'a im bēni ngue xan ho da 'yot'e. ² Nguetho 'dahma 'dan'yo im bēnse 'bepū ní 'yēc'yei Ojā. Nu'u 'da im bēni xan ho da zi gātho 'be'a i ts'i. Pē nu mi'da im bēni hingui ho 'bu da za u 'da yu ngø. ³ Nē nu ra 'yēc'yei gue i si nē i sa gātho 'be'a

i ja, pe hin da zan'a n'da to'o mbëni hingui ts'i. Ne ximangutho a n'da to'o hingui si, pe hin da 'yëmbi hingui ho øt'a i si gätho 'be'a i ts'i. Nguetho Ojå 'da nan zintho. ⁴ Nu'i, to'o e, gue gui ëmbi hingui ho øt' ni mi'yëhehë. Ne rá hmuse n'da da mam 'bù xän ho 'be'a øt'a n'da rá 'yëhe, o hin'na. Pe guehma da bõmanho n'da ngu n'da ra 'yëc'yëi, nguetho i ja rá ts'edi ra Hmu di japi da bõmanho. ⁵ Ne i 'bù i 'da yu 'yëc'yëi im bëni din säya 'da yu pa. Ne nu mi'da büya im bëni xän ho 'bù hin din säya 'da yu pa. Pëgue n'da ngu n'da da bënsë 'be'a xän ho da 'yözehë. ⁶ Nguetho nu to din säya 'da yu pa, din säya nangu da bën Ojå. Ne ngutho 'bù hinga gä i si yän ts'ihme u 'da, njabu øt'e nguetho im bën Ojå, ne i xifi jamadi Ojå nangu u 'da i si. Ximangutho a to gätho i si, njabu i øt'e nguetho im bëni Ojå bi un'na, ne di un ra jamadi Ojå. ⁷ Njo'o gahü gue gam bëmhbü dyü hmusehë. Pe yü mbetigahü a ma Hmuhü. Ne ngutho 'bù dí 'bühmbü ne ngutho 'bù dá tuhü. ⁸ Nguetho dán däsëhü bü 'bù Ojå gätho yu pa dí 'bühmbü. Ne ngutho 'bù dá tuhü, dan dähü bü 'büh ma Hmuhü ne guexta'a yü mbetigahü a. ⁹ Ne gue'a i du ne i ndants'a ra Cristo mahøn'a, ngue dim hmu nangu u xän du ne'u i 'bui. ¹⁰ Pë 'da ahü hanja gní numan'a a ni cuhü ngue guí xihmbü hingui ho 'be'a i si. Ne nu mi'da ahü guí pähmbü xän ho 'be'a gätho i ts'i, pe hanja gní numan'u 'da ni cuhü guí ëmfä nte di muui 'bù hingui nde da zi 'da yän ts'ihme. Nguetho gätho gahü dam 'bähmbü bü ja rá hmi ra ze'mi ngue'a ra Cristo. ¹¹ Nguetho nt'o't'i 'be'a bi man Ojå gue'bü mi 'yëna:

Guehma majuañi din ja a dí m ma, ngue gätho yu ja'i din danyahmu bü dí 'bui, ne gätho din juan bü ja ma hmi ngue guecä drå Ojå, bi 'yëñ Ojå.

¹² Janangue'a dí pähmbü, gätho gahü ga däfä ra güenda Ojå nangu man t'øt'e zehëhü.

Hin ga jafü da dqng bü ja ra ts'oqui n'da ma cuhü

¹³ Him ma numan'uhü n'da ngu n'dajü. Pe hõnt'a gam bëmhbü hin ga jafü n'da ma cuhü di fet rá guä bü ja yu ts'oqui. ¹⁴ Dí paçä nangu ran 'yomfëni bi 'dac ma Hmuhü ra Jesús, gue hin'yü 'be'a da ts'i ngue hingui ho. Pe nu'bü mbënsë n'da hingui ho da ts'i, ra ts'oqui a 'bù da zi 'bù. ¹⁵ Pë nu'bü 'da ni cuhü hingui numanho nin ts'ihme zehëhü, nde'bü hin gui thoqui gui sihü, nguetho hin gui ørpahü ran huëcate 'bù guidí thoqui gui sihü. Pë o guí øthü nangu ran ts'ihme dí 'ue u 'da ni cuhü bi pøh ra Cristo 'bù mi du. ¹⁶ Pë gui 'yes'hü a ní jafü da ts'an'a guí pähmbü xän ho. ¹⁷ Ne hin gam bëmhbü nangu ran ts'ihme ná øthü rá 'befi Ojå. Pe nu rá 'befi Ojå, ga øthü ran hocjä'i, ne 'dat'a gam bëmhbü, ne dan johyahü nangu rá Hogandähi Ojå dí

'bühmbü. Gue'a nam bøni gue rá 'befi Ojå a. ¹⁸ Ne nu'bü njabu i øt'a n'da, majuañi i ørpa rá 'befi ra Cristo a 'bù. Ne Ojå da numanho a, ne'u yü mijä'ihü da numanho a. ¹⁹ Mbähä dan ghyahü dan hocpa ma mbühü n'da ngu n'dajü, ne 'da däm fäxtahü din te ma mbühü n'da ngu n'dajü. ²⁰ Ne hin ga ts'onbahü rá 'befi Ojå nangu man ts'ihmehü. Mfädi gue gätho xän ho da ts'i. Pë hingui ho 'bù dadí ünbahü rá mbui n'da ma cuhü nangu 'be'a dí sihü. ²¹ Man'da xän ho 'bù ga es'hü a na ünbahü yü mbui 'da ma cuhü nangu ra ngø dí sahu, o ra vino o 'be'a gä ní dehe dí sihü. ²² Nu'bü bi beñ'nahü Ojå ne guí pähmbü gue xän ho 'be'a guí sihü, xän ho a 'bù. Ne'a Ojå in numanho. Pe hin dá yäthü a. Ne di johya n'da 'bù xise rá mbui xän ho 'be'a gätho i øt'e, ne hin te mbëm büya. ²³ Pë nu'bü n'da im bëni hingui ho da ts'i 'be'a gätho i ja, pe nu'bü bi zi büya, ya ra ts'oqui a bi 'yøt' 'bù. Nguetho 'bexque bi bëni bi mbesta'a rá pähä Ojå 'bù mi zi. Ne'u 'bë'a gätho dí øthü, nu'bü hin dí pähmbü majuañi rá pähä Ojå a, ra ts'oqui 'bù dí øthü a 'bù.

15

Ga homhbü 'bëpü dí zac yü mbui ma cuhü

¹ Pë nujü 'bù dí pähmbü xän ho 'be'a da zä da 'yøt'a n'da, pe nde'bü man'da gam bëmhbü ga fäxhü u hin ε paði xän ho, xinda gue'bü ga øthü 'be'a gätho dí m bënsëhü xän ho. ² Pë n'da ngu n'dajü ga øthü 'be'a i numanho ma mi 'yëc'yëihü gue 'be'a dí nte yü mbui u. ³ Tengu ra Cristo, him bi 'yøt'e 'be'a dí hose pë bi 'yøt'e 'be'a bi numanho Ojå. Janangue'a bi 'yëmp'a rá Ta: "Go dá tuxä yän ts'ante bi si i," bi 'yëñ a ra Cristo. ⁴ Ne 'be'a gätho bi t'ot' maya'bü bü ja zäm hman Ojå, bi t'ot'i ngue da xängahü, ne di zërca ma mbühü, di jaju ga tømhbü rám fäts'i Ojå, hin dan xõmbühü. ⁵ Ojå di jaju dan zämbbü bü, ne di zërca ma mbühü. Ne dí äp rá mate di ja ahü 'da'angu guim bëmhbü n'da ngu n'da ahü, nguetho 'darbü guí 'bühmbü ra Cristo Jesús. ⁶ Ne janangue'a da zä n'dat'a guim bëmhbü 'bù guí thändehü Ojå, ngue nu rá Ojå ne rá Ta ma Hmuhü ra Jesucristo.

Gä da sih ra hogamhan u hing yu judío

⁷ Janangue'a n'da ngu n'da ahü gan numanhohü, ne u yu judío ne u hing yu judío, tengu thoho ra Cristo 'da nan zimanhogdahü n'da ngu n'dajü. Ne gue'a ná ëpahü Ojå a. ⁸ Nguetho bi 'yëñ ra Cristo ngue din 'yëhe nangu yu judío. Ne bi ja'ts'a mi man Ojå maya'bü ngue bi sih yám bombøta yu judío ba ëh ma yäntehü. Janangue'a bi fädi majuañi bi man Ojå. ⁹ Pë ne u hing yu judío ne u yu judío bi jap ra Cristo 'darbü bi 'yëspa Ojå u nangu rá mate. Tengu män t'ot'i 'be'a bi xih rá Ta ra Cristo:

Ga xi u hing yu judío nangu ni mate,

ne ga xifi emme xan ho i, bi 'yembá rá Ta a ra Cristo.

¹⁰ Ne man'da bi man ra t'ohni:

Gan johyahú ya gyú já'i gue hin gyú judío ahú, gan 'yohú u bi huand Ojâ ngue yú judío.

¹¹ Ne man'da bi mam bú:

Dami 'yêspahú ra Hmu Ojâ gyú já'ihú ngue 'dahma 'dan'yo bú gná yáhu gátho ná nguni ra ximhái,

gátho gui numansuhú Ojâ.

¹² Ne bi 'yên a ra pøngahyá Isaías:

Dim 'bú a n'da ráam bom'beto ra Isaí gue né'u hing yú judío da 'yêmbi rá Hmu,

ngue da d'ò'bú ráam fáts'i a, bi 'yêna. ¹³ Nu'a Ojâ di jajú dí tòmhbú ran ho bi xijú. Janangue'a dí âp Ojâ da hyut'a ni mbúihu nangue gui êc'yêihu a. Ne xingui ts'ú nte guim bêmhbú, pè thocpa thoho gui tòmhbú da mbâx ahú rá Hogandâhi Ojâ nangue rá ts'edi.

Iman ra Pablo hanja bi 'yo't' na ran zofu

¹⁴ Ma zi cu ahú, dí paçá gue xan ngu ni hogambúihu, ne i ja nin 'yomfênihu xan ho, ne gui pãhmbú 'da gdín xánba thohú n'da ngu n'da ahú. ¹⁵ Pê guehma dá hut'anzambú dá ot'ahú na, ngue dadí bèn'nahú 'be'a gá pãhmbú. Nguetho gue'a ran t'êdi bi 'dacá Ojâ nangue rá mate. ¹⁶ Nguetho rá mbefigá ra Cristo Jesús bú 'bú u hing yú judío, díim mangá ran ho ma'da'yo. Ne tengu'bú drá mbájá dadí hocpa rá 'bòts'e Ojâ, nu'a nám bõni dadí hoc'a ni mbúihu ngue hing yú judío ahú n'dahma da numanho ahú Ojâ. Ne mahoqui ahú nangue rá Hogandâhi Ojâ guín 'yohú. ¹⁷ Janangue'a emme i hu ma mbuigá nangue 'be'a gátho bi 'yõrpa u hing yú judío a ra Jesucristo, bi jaqui bi bõmanho rá 'befi Ojâ dá ot'á bú i 'bú u. ¹⁸ Pê hingui sá gam mangá 'be'a bi 'yõt'a ra Cristo nangue u mí'da yú mbefi. Pê hõnt'a da zâ gam mangá 'be'a bi 'yõrpa dâm pecá. Ne bi jap u hing yú judío da den'na ra Cristo nangue ram hma dá xifi ne nangue yan t'õt'e bi 'yuti. ¹⁹ Nguetho bi 'yõt' yú hmepya, ne yan t'õt'e mixte nangue rá ts'edi rá Hogandâhi Ojâ. Ne dá ja'ts'á ma 'befi dá mangá ran ho ma'da'yo nangue ma yãntehú ra Cristo. Dá dũ'mi dá mangá bú Jerusalén, ne dá mangá gátho yú xequi nán zant'i ra hái gue'bú go má sòm bú Ilirico, gátho dá mangá bú ram hma. ²⁰ Ne guehna dá nde ga ôt'e, gue dá mba dá mamp'a ram hma guepũ him mi fãrpa rá thuhu ra Cristo. Ngue hin dá nde dá mba bú ja yú 'befi u mí'da bi mben'na ra Cristo. ²¹ Pê dá ot'á tengu bi mam bú ja rá t'ohni, ngue i êna:

Nu'ú 'da gue njãm'bú mi sifi pè nuya da bãh ya.

Ne nu'ú 'da njãm'bú mi òde da zõni da bãdi nangue rá 'yu Ojâ.

Im b'eni da mba bú Roma a ra Pablo

²² Ne janangue'a him 'bexque bi zâ dá mba bú gui 'búhmbú. Nguetho guexta'a mi ja ma 'befi ua bí ja ra xequi ua nán jongua.

²³ Pê nuya ya nte mi ja ua ma 'befi ya. Ne xan ngu yú nidi mín nde xcá mba bú gui 'búhmbú bú Roma. ²⁴ Ne mí ts'útho ya ga mbabú ga zengua ahú ne dam 'búhmbú bú 'da yú pa. Ne nu'bú dá thopũ España, da zâ dan hyámhbú ts'ú bú ja ra 'yu ní mba bú.

²⁵ Pê 'bê ga mba bú Jerusalén, ne ga dá bú a ra mbeti dí mbâx u yú 'yêc'yêi bí 'bũrũ.

²⁶ Nguetho bi bèn u yú cu bí 'bũrũ Macedonia nepũ Acaya ngue da mbâx'i ts'ú yú hyoya 'yêc'yêi bí 'bũrũ Jerusalén, ngue ga hãx 'bú dá mba bú. ²⁷ Ne gue'a bi zãnni da 'yõt'ú hing yú judío, nguetho in nde dí co'ts'a ra mate bi t'õrpe. Nguetho bi gomhbú rán jãpi Ojâ u hing yú judío u yú judío gue yú mi 'yêc'yêihu 'bũrũ Jerusalén. Janangue'a nde dá mbenbi ts'ú ra mbeti u. ²⁸ Ne nu'bú ya dá dá a 'be'a bi 'behni, ja ga mba bú Roma ga nu ahú bú, ne ga thocá bú España buya.

²⁹ Ne nu'bú dá sòngá bú gui 'búhmbú, dí paçá da 'yenscahú rán jãpi xan ngu a ra Cristo nangue dí pãhmbú ráim hma. ³⁰ Ma zi cu ahú 'yõrcahú ts'ú ra mate emme gui 'yãfu ráam fáts'i Ojâ nanguecá, nangue 'dat'a ma Hmuhú ra Jesucristo ne nangue rá Hogandâhi Ojâ bi jajú dan huêju. ³¹ Dami xihmbú Ojâ da yãngui nangue u hing yú 'yêc'yêi bú ra hái Judea, guet'a ra xequi bú Jerusalén. Ne dami 'yãfu rá mate Ojâ nangue u yú cu bí 'bũrũ Jerusalén, ngue da hyãmanho a ra mbeti ga hãx bú ga unni, ngue bi mben'ndú hing yú judío bú Macedonia nepũ Acaya, ngue'ú yú cu. ³² Ne nu'bú da nde Ojâ dan johyagá 'bú dá mbagá bú, dan sãya ts'ú bú gui 'búhmbú. ³³ Ne nu Ojâ nzãi i hurpa rá mbúni n'da, pè ne ahú da hyut'a ni mbúihu. Ne hõnt'a gam bêmhbú a ya.

16

Nu ra Pablo i penba ran zengua yú amigo

¹ Nuna man juhú ra Febe, mi ts'útho da mba bú gui 'búhmbú ya ne di zengua ahú na. Nuna, rá 'befi im fáxte ram peti bú Cencrea.

² Ne dami simanohóhú na, nangue rá thuhu ma Hmuhú, ngue nuju dyú 'yêc'yêihu gue'a man sãhú ga õthu. Ne dami fãxhú 'be'a gátho ní 'befi da 'yõt'a ra Febe, nguetho gue'se bi mbâx u xan ngu mí'da, necá bi mbâxqui.

³ Dami zenguagui ts'ú bú ra Priscila, ne ra Aquila rá ndõ, ma mimbefihe nangue rá 'befi ra Cristo Jesús. ⁴ Ne nugá 'bú mi t'êna xtá thogá, ne u mi t'êna xtá tho u 'bú mí yãngá 'bú n'dandí. Gue'a ná undá ra jamadi Ojâ nangue u. Pê hinga hõngdá pè ne u gátho yám peti yú 'yêc'yêi ngue hing yú judío, 'da xna undãhe ra jamadi Ojâ nangue u. ⁵ Ne dami zenguagui ts'ú u gátho dim peti bú rá nguse ra

Aquila. Ne'a ma amigogä ra Epeneto dami zenguagui ts'u bu a. Nu'a ra mbudi 'yëc'yëi bu ja ra häi Acaya a. ⁶ Ne'a ra María, dami zenguagui ts'u bu. Nu'a emme xän ngu ra 'bëfi bi 'yöt'e nanguë ahü. ⁷ Ne a ra Andrónico ne ra Junias ma mijudíohe, ne 'darbu dá sähe ran ünbi. Nu'u gätho yú 'bäihü ra Cristo i numanho u, ne m'bet'o bi 'yëc'yëi ra Cristo u xinda guëcä. ⁸ Ne a ra Amplias dami zenguagui ts'u bu. Dadí huëcä a nanguë rá thuhu ra Hmu. ⁹ Ne dami zenguagui ts'u bu ra Urbano, ma mimbëfi'be nanguë ra Cristo, ne ra Estaquis ngue dadí huëcqui. ¹⁰ Ne a ra Apeles dami zenguagui ts'u bu. Nu'a emme bi ts'ä rá t'ëc'yëi, ne bi bomanho. Ne u 'bupü ja rá ngu ra Aristóbulo dami zenguagui ts'u bu. ¹¹ Ne a ra Herodión ma mijudío'be, ne u 'bupü ja rá ngu ra Narciso, gue nu yu 'yëc'yëi 'bupü, dami zenguagui ts'u bu. ¹² Ne a ra Trifena ne ra Trifosa dim pëfi nanguë ra Hmu, gätho dami zenguagui ts'u bu. Ne a ra Përsida mahuëcqui a, ne a xän ngu ra 'bëfi bi 'yöt'e nanguë ra Hmu. ¹³ Ne dami zenguagui ts'u a ra Rufo, an thahni da 'yörpa rá 'bëfi ra Hmu, ne a rá mbe tengu'bu ma mbegä a. ¹⁴ Ne a ra Asíncrito, ne ra Flegonte, ne ra Hermas, ne ra Patrobas, ne ra Hermes, ne u yün 'yohü bí 'bühmbü u, dami zenguagui ts'u bu. ¹⁵ Ne a ra Filólogo, ne ra Julia, ne ra Nereo ne a rán ju a, ne'a ra Olimpás, ne'u gätho mi'da yu 'yëc'yëi bí 'bupü. ¹⁶ Ne damin zenguahü n'da ngu n'da ahü nanguë ran huëcate. Ne gätho yäm pëti yu 'yëc'yëi ja ua i pen'nahü ran zengua.

N'da ran zofo rán zëgui bi man ra Pablo

¹⁷ Pe dí xi ahü ma zi cu ahü, damim fäsehü nanguë u to'o in nde di hec'ahü gue di 'uec'ahü nanguë a ra hogamhna gán xänbahü. Pe hin gui 'yurbahü ra güenda u. ¹⁸ Ne nu'u yu 'yüt'ate, hingui örpa rá 'bëfi ma Hmuhü ra Jesucristo u. Ne i häte thoho nanguë emme xän ho 'be'a mma ne i sixmanho ahü. Pe i härpa yú mbüi u 'da hingui pädi dim fäse. Ne gue'u yú 'bëfi zehë i öt'u. ¹⁹ Pe nu'u mi'da gätho i pädi hin gui festahü rám hman Ojä. Jananguë'a i hu ma mbügä. Pe dadí hec'a thohohü ngue'a dín nde ahü gui pähmbü gätho 'be'a xän ho, pe nu'a hingui ho hin dín nde ahü gui pähmbü a. ²⁰ Ne nu Ojä ngue'a nzäi di hoc ra sui, nu'a di ja ahü 'dahmantho gui 'yëthü bu häi ra zïthu nanguë u to in nde di hec'ahü. Jananguë'a gui comhbü rá mate ma Hmuhü ra Jesucristo. Ne hont'a gam bëmhü a ya. ²¹ Nuna ra Timoteo i pen'nahü ran zengua, ma mimbëfi'be na. Nehna ra Licio nehna ra Jasón, nehna ra Sosípater, ma mijudíohe ya, gätho i pen'nahü ran zengua. ²² Nugä dí Ter-ciogä rá 'yosöcuägä ra Pablo, dí o't'ä ra söcuä ja ua, dadí zengua ahü nanguë ma Hmuhü. ²³ Nehna ra Gayo, i pen'nahü ran zengua,

nuna di säyagui ua rá ngu drá Pablogä, ne u gätho yu 'yëc'yëi di säyabi ua rá ngu. Nehna ra Erasto i ja rá 'bëfi i häx ra mbëti ua ja ra hnini, nehna man 'yohühü ra Cuarto, gätho i pen'nahü ran zengua. ²⁴ Dami comhbü rá mate ma Hmuhü ra Jesucristo gue gätho ahü.

Hont'a Ojä ga ëspahü gätho yu pa mazäi

²⁵ Zäi ga ëspahü Ojä, nu'a i ja rá ts'edi di zet'a ni t'ëc'yëihü 'bu guim bëmhü ran ho ma'da'yo ngue 'be'a bi 'yöt' ra Jesucristo, tengu dím mangä. Nguetho nuya i si ahü ram hma ngue maya'bu thoho him mí fädi. ²⁶ Pe nuya i pa mhman ya, ne i sifi gätho yu jä'i hönbu go harü i 'büi gätho ra ximhäi. Ne nu'a ram hma i hman ya, guet'u yäm hman u yú pöngahyä Ojä maya'bu. Ne i hman ya nanguë rán t'ëdi Ojä gue i 'büi mazäi, in ndepe gätho yu jä'i da 'yëc'yëi ra hogamhna. ²⁷ Emme xän ho rá 'yu Ojä bi 'dajü, jananguë'a ga ëspahü Ojä gätho yu pa mazäi nanguë ga ëspahü ra Jesucristo. Ne hont'a dí xi ahü ya.

1 CORINTIOS

Ná n'da ra sɔcuɔ bi 'yorba ra Pablo u yu 'yɛc'yɛi bu ja ra dɔhnini Corinto

Ran zengua

¹ Ma zi cu ahu guí 'buhmbu bu ra dɔhnini Corinto, dí ot'ahú ra sɔcuɔ i jaua. Dí zengua ahu gátho gyú 'yɛc'yɛihú Ojɔ. Ne nugá drá Pablogá, bi huangá Ojɔ, ne rá páhã zehẽ bi xiqui gam mangá rãm hman ra Jesucristo hõnbu go hapu. Ne'a man 'yohuhú ra Sóstenes dí 'bu'be ua, di zengua ahu. ² Nu'a ra Cristo Jesús bi 'uec'a ni mbũihú bu ja ra ts'oqui. Ne bi zon'nahu guí 'yõrpahú rá 'befi Ojɔ. Ne tengubú 'darpú guí 'buhmbu u mi'da to'o gátho i thãnde ma Hmuhú ra Jesucristo, ngue n'dat'a ra Hmu dí comhbú u. ³ Ne dí ápã Ojɔ ma Tahu ne ma Hmuhú ra Jesucristo ngue dí 'da ahu yán japi, ne'a rán johya guí hyãmhbu a.

Bi dìn yún japi Ojɔ nguetho i 'buhmbu ra Cristo

⁴ Bi 'da ahu yún japi Ojɔ nguetho 'darpú guí 'buhmbu ra Cristo Jesús. Gue'a ná undã ra jamadi Ojɔ a ya. ⁵ Ne nte di 'bepu ja nim petihu, nguetho 'darpú guí 'buhmbu ra Cristo. Pe gã i ja ahu ran 'yomfɛni da zã guí pãhmbu xun ho a ya, ne da zã guim mamhbú xun ho rá 'befi Ojɔ ya. ⁶ Ne gue'a rãm hman ra Cristo gá hyãmhbu, gue'a gní bõmanhohú a ya. ⁷ Janangue'a i juadi xun ho rá ts'edi bi 'da ahu Ojɔ nange rá 'befi guí othu gátho gní tõmhbu dí 'yɛh mahõn'a ma Hmuhú ra Jesucristo. ⁸ Ne di ja ahu Ojɔ gan zãmhbu bu gue'bu go rán zegui yu pa, janangue'a nte ma ts'oqui da dìn'nahu 'bu bá peng ma Hmuhú ra Jesucristo. ⁹ Nguetho dí pãhmbu nzã di jã'ts'a im man Ojɔ, ne guesẽ Ojɔ bi zoncahu dam 'buhmbu rá Ts'ant'u ma Hmuhú ra Jesucristo.

Bin sũh yu 'yɛc'yɛi

¹⁰ Dí ácã ra mate n'dat'a guim bẽmhbu, nguetho guí tenhdn a ma Hmuhú ra Jesucristo. Ne 'yo guidín heju, pe jatho n'datho guim bẽmhbu ne n'dat'a guí 'yõthú. ¹¹ Gue'a dí xi ahu a, ma zi cu ahu, nguetho bi xicã 'da yu cu ngue yú manguhú ra Cloé, bi xiqui 'be'a guí othu. ¹² Nguetho guí ẽmhbu 'da ahu guí tengahú, ne gní 'da ten ra Apolo, ne ẽm mi'da ten ra Pedro, ne ẽm mi'da ngue ten'na ra Cristo. ¹³ Pe ha guim bẽmhbu gá xẽmhbu ra Cristo. O xigã ha dá tugã bu ja ra pont'i nange ahu. Uague guim bẽmhbu ngue gãn xixyãhú nange ma thuhugã. ¹⁴ Pe jamadi Ojɔ ngue njo'o to dá xixyã ahu, hõnt'a ra Crispo ne ra Gayo. ¹⁵ N'damhma njon da zã da ma bin xixyã nange ma thuhugã.

¹⁶ Ne hõnt'u gátho 'bupú rá ngu ra Estéfano dá xixyãbi. Pe hin dím bẽngã 'bu 'bo'o xcamá xixyãbi mi'da, uague hõnt'u. ¹⁷ Nguetho hinga gue'a ra 'befi bi xicã ra Cristo ga øt' ran xixyã, pe bi xiqui gam mangá ran ho ma'da'yo. Pe nu'bu dím mangã a, pe hin di yã tengu bu na yã yãm bãmhyã, nguetho hõnt'a dí honi da bãh yu jã'i ma ts'oquihú i du ra Cristo bu ja ra pont'i. Janangue'a din ja ra ts'edi ram hma di hocpa yã ts'oqui u.

Gue'a ra Cristo ní 'dajũ ran 'yomfɛni Ojɔ

¹⁸ Pe nu'a ram hma ngue ra Cristo bi du bu ja ra pont'i, ẽmbi nte ní mbatho u ní mba bu ja ran unbi mazã. Pe nuju ná mbãhã bu ja ra temazã, di pãhmbu gue'a ram hma ní zinju Ojɔ ngue bi du ra Cristo bu ja ra pont'i, bi hoga ma ts'oquihú. ¹⁹ Ne i ẽm bu rá t'õhni Ojɔ:

Ma uti ngue nte ní mbatho u im ma jase yún 'yomfɛni,

ne ga haçpa yú ts'edi zehẽ yu jã'i, ga ẽm bu ma'ueni, bi 'yɛn Ojɔ.

²⁰ Nguetho bi zãn Ojɔ hin te ní mbat u to'o ẽna jase yún 'yomfɛni, ne'u ẽmme bin xãse yãm hmanse yu jã'i, ne'u ẽna paði da dãh yãm hma. Nguetho hingui sã da yãn a n'da u nange yãm hman u. ²¹ Ne bi bẽnse Ojɔ, bi zãn buya ngue hin dí bã Ojɔ n'da u yún 'yomfɛnise. Pe bi zãmni da yãn u to da hyãn'a rãm hma nange ra Cristo bi du, madague'bu t'ẽmbi nte ní mbatho.

²² Nguetho nu ma mijudíohe im bẽni gue'u yun t'õt'e mixte da nu 'bu gue'a n'da ram hma ngue majuãni. Ne nu'u 'da ni manguhú ngue hing yu judío ahu nzã i honse n'da ram hma ngue i ẽmb zehẽ majuãni. ²³ Pe nu'a ram hma dím mamhbú ngue bi du bu ja ra pont'i ra Cristo, njonguin numanhose a. Ne'u yu judío i san tho 'bu i sifi, ne'u hing yu judío i ẽmbi nte ní mbatho 'bu i sifi. ²⁴ Pe nuju ngue bi zoncahu Ojɔ, madague'bu dyu judíohe ogue hin dyu judíohe, pe n'dat'a dí pãhmbu i ja rá ts'edi Ojɔ di hoga ma ts'oquihú nange'a ra Cristo bi du. Janangue'a bi nequi ẽmme xun ndoho rán 'yomfɛni Ojɔ.

²⁵ Ne nuna ra 'yu bi zãn Ojɔ, pe man'da di muui na, madague'bu t'ẽmbi hin te ní mbatho, xinda gue'u yú 'yuse bi zãn zehẽ yu jã'i. Ngue gue'a i t'ẽmbi hin'yũ rá ts'edi Ojɔ a, ngue bi du ra Cristo, pe man'da xun ngu bu ní nequi a, xinda gue'u gátho yún t'õt'e zehẽ yu jã'i. ²⁶ Ma zi cu ahu ngue bi zoncahu Ojɔ, gam bẽmhbu hague dín jahú bu na nuju ra ximhã, ngue xun nguju dyú 'yãmbũihú, ne xun nguju hin'yũ ma ts'ediuhú, ne xun nguju ngue bin hyoya ma tahu. ²⁷ Pe bi huan Ojɔ u i t'ẽmbi yu 'yãmbũ, n'damhma da mbe'ts' yú sã u i jase yún 'yomfɛni. Pe gue'a i huan Ojɔ u hin'yũ yú ts'edi bu na nu ra ximhã, janangue'a da mbe'ts' yú sã u i jase yú ts'edi. ²⁸ Ne bi huan Ojɔ u nte di muui bu na nu ra

ximhäi, ne'u to'o i pa nts'ani, pe man'da in numanho Oja u, ne gue'a dí 'berpa yú ts'edi u to'o éna i ja se yún t'edi. ²⁹ Janangue'a njon di jap Oja din 'yézehé. ³⁰ Ne bi jajü Oja 'darpu däm 'bühmbu ra Cristo Jesús, ne gue'a ní 'daju ran 'yomfëni Oja a, ne nangue'a ra Cristo ní zimanhoju Oja, ne gue'a í 'yörcahu Oja ngue yú t'uhni gahu a, ne gue'a ní yanju bu ja ran ts'o. ³¹ Nguetho i mam bu ja rá t'ohni Oja, hin'yü 'be'a man'da ran ho da zä da man'a n'da, hinda hont'a ran ho bi 'yörpa Oja.

2

Hont'a ram hma 'be'a í du ra Cristo i ja rá ts'edi

¹ Ma zi cu ahü, nu'bu má mbagá bu guí 'bühmbu, ngue dá xi ahü rám hman Oja majuani, pe hin dá huan thoghá yam hma gueru da numanhogá ra ximhäi, ne hin te dá ma nangue man 'yomfënisé. ² Ne nu'bu má bgni ga mba bu guí 'bühmbu, pe dá bgni hont'a ga xi ahü 'be'a in anba ra Jesu-cristo 'bu mi du bu ja ra pont'i. ³ Ne nu'bu mám 'bühmbu bu, dá øt'ä hin'yü ma ts'edi, nguetho dá su Oja hin da numanho 'bu xcä uqspa mam hmanse, ne dá fet'i. ⁴ Ne nu'bu män yähu bu ngue dá xi ahü ram hma, hinga gue'a mam hmanse ngue mahotho bi pä t a ni mbühü, pe hont'a rá ts'edi rá Hogandähi Oja bi zä bi hoc a ni mbühü. ⁵ Janangue'a hinga gue'u yün 'yomfëni 'da yün 'yohu bi ja ahü gá 'yéc'yëihü Oja, pe hont'a rá ts'edi zehé Oja bi ja ahü gá 'yéc'yëihü.

Rá Hogandähi di japi dí fq Oja

⁶ Pe nu'a ram hma dím mamhbü nangué ra Cristo, go i pä u xän ho yú t'éc'yëi, ngue ran 'yomfëni majuani a. Ne hinga gue'a rán 'yomfëni ra ximhäi bi bu u xän ho yú t'éc'yëi, xinga gue'u yám hmanse u yú ngurpi ra ximhäi, ne nu'ü mi ts'utho di 'beh yú ts'edi. ⁷ Pe nu ran 'yomfëni dím mamhbü him mám fädi, pegue urcahu Oja ya, nangué ra Cristo mi sänni da yanju 'bu him mani 'yot' ra ximhäi, ne da zixcahu bu mahëts'i ní comhbü rán ho büya. ⁸ Pe xinga n'da u i éna jase yú ts'edi ua ja ra ximhäi ngue i pä rpa rán 'yomfëni Oja. Nu'bu xtám ba'u 'da, hin xti cuarpü ja ra pont'i a ra Hmu mixte. ⁹ Pe tengu män t'o't'i bu ja rá t'ohni Oja: Hin da zä da bāse n'da a ran ho bi zän Oja da 'yörpa u to'o hont'a Oja im bñi, ne njäm'bu da zä da 'yöse n'da, ne njäm'bu da zä da nuse n'da, bi 'yén rá t'ohni Oja.

¹⁰ Pe nuju dí pähmü a, nguetho bi xijü rá Hogandähi Oja. Ne nu rá Hogandähi Oja di äts'i xän ho bu ja rán 'yomfëni Oja, ne gue'a i xijü a büya. ¹¹ Tengu yu ja'i hin jon da zä da bärpa rá mbüi rá mijä'ui, pe hinda hont'a rá mbüi zehé n'da i pädi. Ne

in jabu Oja, njon da bärpi 'be'a mbëni, pe hinda hont'a rá Hogandähi zehé i pädi. Ne di bēngahü a. ¹² Nguetho bi 'daju rá Hogandähi Oja, ne hinga gue'a rán 'yomfëni ra ximhäi, ngue in nde di bēngahü rán 'yomfëni Oja, ne gätho yú hogant'ünni bi 'daju nangué rá mate xän ndoho. ¹³ Pe nu'bu dím mamhbü rán 'yomfëni Oja, pe hin dí uqspahü yam hma nangué man 'yomfëni sehü, pe hont'u yam hma bi xāngahü rá Hogandähi Oja, ne da zä dí xihmbü xän ho u to'o bin t'un rá Hogandähi Oja. ¹⁴ Pe nu'a hingui 'bühmi rá Hogandähi Oja, hingui sä da hyäni 'be'a gätho i xāngahü rá Hogandähi Oja, ne émbi rám hman a n'da ra 'yambüi. Ne njäm'bu sä da bādi, hinda hont'bu dim 'bühmi rá Hogandähi Oja. ¹⁵ Pe nu'a ra ja'i ngue 'bühmi rá Hogandähi Oja da zä da bādi 'be'a nam bøn'a 'be'a gä i ja, ngue nda'a da numanho ne nda'a hin da numanho. Pe nu'a hing ra 'yéc'yëi hin da zä da bärpa yün 'yomfëni u yu 'yéc'yëi. ¹⁶ Njon da 'yense da bärpa rán 'yomfëni Oja ra Hmu, njo'o da xifi xän ho 'be'a da 'yot' Oja. Pe nuju dí comhbü a rán 'yomfëni a ra Cristo.

3

I comhbü Oja rá 'befi u yü mbëfi

¹ Ma zi cu ahü, nu'bu mám 'bühmbu bu him bi zä dá xi ahü u xän hej tengu i si u in 'youi xän ho rá Hogandähi Oja. Pe dá xi ahü tengu'bu gmi 'yothohü ua ja ra ximhäi, uague tengu'bu ja gním 'bühmbü nangué ra Cristo. ² Pe dá xi ahü a hingui hej tengu'bu ra xi'ba thoho dá 'da ahü, nguetho tengu'bu hin ní zä guí sihu xän ho ra hme. Ne ngutho ya, guexta'a hont'a ra xi'ba da zä gdn sihmehu. ³ Nguetho hin guín zac ni mbühü. Ne guín nde gam mixte zehéhu, jananjabu gadin sühmü. Pe ha hin guí øthu tengu'bu gyü ja'i thohohü ua ja ra ximhäi. ⁴ Nguetho guím mamhbü to'o guí tēnhü, ne 'da'ahü guí émhü guí tengahü, ne mi'da éna tēn ra Apolo. Pe gue'a gnü 'yøthu tengu'bu gyü ja'i thohohü. ⁵ 'Be'a dadí mu'be a ra Apolo. Ha hin guí pähmü ngue yü mbëfi thoho gä'be Oja, ngue dá fäxa'be gá 'yéc'yëihü ra Hmu, nangué ra 'befi bin 'dac'be n'da ngu n'da gä'be. ⁶ Nugä dá tuh ra hmudä bu, ne nu'a ra Apolo bi uäpi, pe nu'a Oja bi japi bin te ne bi bōx u yü hmudä. ⁷ Janangue'a hin'yü rá ts'edi a bi duh ra hmudä, xinga gue'a bi uäpi, pe hont'a Oja i ja rá ts'edi ngue bi japi bin te yu hmudä a. ⁸ Ne nugä dí comhma'befi'be a ra Apolo, ne nugä dá tuhu, ne nu'a ra Apolo bi uäpi. Ne di 'dac'be Oja 'be'a in nde di 'dac'be nangué ra 'befi dá øt'be n'da ngu n'da gä'be. ⁹ Ne se Oja dí comhbe rá 'befi. Ne nu'ahü tengu'bu yü huähi ahü Oja ngue bi thuhu.

Ne nu'ahü tengu'bu n'da ra ngu ngue i hõ a Ojã. ¹⁰ Ne nugã tengu'bu n'da drã ngurpagaðo nangue rá mate zehẽ Ojã, ngue dá fá'mi xun ho yá guangujãdo a ra ngu. Ne nu man'da pe di thoqui dim pẽpũ ja a ra ngu. Pe n'da ngu n'da ra mbefi 'bu dim pẽpũ ja a ra ngu, pe i jatho dim pefi xun ho. ¹¹ Ne njon da zã di pãrpa a rá guangujãdo ra ngu, ne hõnt'a ra Jesucristo ngue rá guangu n'da rá ngu Ojã. ¹² Pe nu'ü to'o di thoc'a ra ngu, sã da huañni xun ho 'be'a da japi. Xun ho 'bu xõtho yu do dí fõt't'a ra ngu, ne nu rá 'bet'e, xõtho yu t'egui u. Pe 'bo'o im bẽni dí fõt't' yu za, o gue yu 'yox'yo, ne 'bo'o im bẽni dí mbet' yu paxi. ¹³ Ne nu yá 'befi n'da ngu n'da yu 'yẽc'yẽi da hnu hangu nangu di muui 'bu bi zõn ra pa din ja ran juãñbi. Nguetho da zõn ra pa da ts'ã nangue ra sibi, ne da fãh pãya gue'bu xun ho bi 'yõt' rá 'befi n'da ngu n'da yu 'yẽc'yẽi. ¹⁴ Ne nu'bu n'da ra mbefi bi hyãt' ra sibi a rá ngu bi hyõe, da dãh rán zãbi bũya. ¹⁵ Pe nu'bu bin zõ a ra ngu bi hyõe, ne nte da dãh rán zãbi bũya nangue rá 'befi bi 'yõt'e. Ne maguerũ hin xtãm bongui, tengu u 'da bi 'da 'bu min zõ yá ngu. ¹⁶ Pe ha hin gui pãhmbũ ngue gue ahũ yá ngu ahũ Ojã, ne nu rá Hogandãhi Ojã i 'bũpũ mbo ni mbũihũ. ¹⁷ Ne nu'a to'o da 'yẽna di ts'onba rá ngu Ojã, emme xun ngu yun unbi da 'yõrpa Ojã. Nguetho nu rá ngu Ojã xun nduxqui a, ne guesẽ ahũ rá ngu ahũ Ojã. ¹⁸ Ne hin da zã gui thoqui gan hyãzehẽhũ ngue guim bẽmhbu jase nin 'yomfẽnihũ. Pe jatho gam pumbẽnihũ a guim bẽsehũ, janangue'a da zã gui tĩmhbu a njuãntho ran 'yomfẽni xun ho. ¹⁹ Pe nu rán 'yomfẽni ra ximhãi nte di muui bu na nu Ojã. Ne gue'a mán t'o't'i bu ráãm hman a, ngue nu'a nin 'yomfẽnise n'da 'bu i ẽna dim mixte, pe di jap Ojã dim 'bese bu n'da bũya. ²⁰ Ne man'da bi man ram hma, ngue nu'a to'o ẽna jase yún 'yomfẽni, pe go i pã a ra Hmu ngue nte di muui u yún 'yomfẽni. ²¹ Janangue'a hin guim bẽmhbu man'da di muui n'da ra ja'i. Pe Ojã bi 'da ahũ gãtho ni ngurpĩhũ ngue da mbãx ahũ. Ne gãtho u i jaua ja ra ximhãi ne'ü 'be'a gã i 'bui, ne bi zãn Ojã di ze ahũ u. ²² Necã ngue drã Pablogã dí fãx ahũ, ne ra Apolo, ne ra Pedro. Pe ne'a 'be'a gãtho dín nuhũ ua ja ra ximhãi i fãxahũ ga pãhmbũ Ojã, ne ra te i fãxahũ, ne ran dãte, ne ra pa i jabũ ya, ne ra pa ba ghe. Ne janangue'a gãtho ni mbetihũ u. ²³ Nguetho yá mbeti ahũ ra Cristo ne nu ra Cristo rá mbeti Ojã a.

4

Yú 'befi i õt' yú 'bãihũ ra Cristo

¹ Pe nugã ne ra Apolo, ne jatho guim bẽmhbu ngue yá 'yẽhe gã'be ra Cristo, bin 'dac'be ra 'befi ngue ga xi a'be ráãm hman Ojã him máãm fãdi. ² Pe damím bẽmhbu, n'da ra

'yẽhe thoho 'bu bin t'un ra 'befi, i jats'edi tho di ja'ts'a sifi. ³ Pe hin dí urpã a ra güenda a guim bẽmhbu, ximangutho u mi'da yu ja'i ẽngui hin dí ja'ts'i. Ne xinga guecã i sã ga pãse 'bu dí ja'ts'i uague hin'na. ⁴ Pe nu ma mbuigã dim bẽni hin dá soh ma 'befi. Pe madague'bu ngubũ díim bẽnse, pe jatho ga tõ'mi gue'bu go da nuse Ojã 'be'a dá õt'ã. ⁵ Pe hin go m'bet'o gui 'yẽmfũ hingui ho bi 'yõt'a n'da. Pe 'be gui tõmhbu ba ẽh ra Hmu, ne gãtho di nequi bũya 'be'a mim bẽmhbu mbo ma mbũihũ n'da ngu n'dajũ. Ne di un Ojã bũya 'be'a rán sãui a bi 'yõt'a n'da ngu n'da ra 'yẽc'yẽi. ⁶ Nu ram hma dí xi ahũ, ma zi cu ahũ, nanguecã'be ra Apolo, pe n'da ran zofõ ngue hin da donts'i 'be'a gui 'yõthũ. Ne him man guim bẽmhbu i ja rá ts'edi n'da ra xãnbate, ne xín guim bẽmhbu n'datho xun ho xinda gue'ü mi'da. Janangue'a hin gui thoqui gan 'yẽxhũ. ⁷ Pe to'o bi ja ahũ ngue xun ho ahũ xinda gue'ü mi'da. Gãtho 'be'a i ja ahũ bi 'da ahũ Ojã. Ne nu'bu gui pãhmbũ bin 'da'adahũ 'be'a gã i ja ahũ, pe hanja gnãn 'yẽzehẽhũ, tengu'bu gã tĩsehũ a ran ho i ja ahũ. ⁸ Pe gui õthũ tengu'bu gããm hmusehũ, ngue hin te guidí 'bẽmhbu, ne tengu'bu ya bin 'da a ni ts'edihi ngue guidí mandahũ gãtho mi'da. Pe nuya tengu'bu ya gã sogãhe. Pe hyõcta hmaha 'bu xqui sõni ngue xtín ja ni ts'edihi, nguetho necãhe n'dat'a xtín 'dac ma ts'edihi 'bu. ⁹ Pe nugãhe ngue ma 'bãihe ra Cristo, díim bẽmhbe Ojã bi 'yõrcãhe ngue i hnuhãigahe xinda gue gãtho mi'da. Ne tengu'bu dyú ofãdihe i pe'ts'i da thoje. Ne i pa ma unguigahe 'bu i thengahe ra ximhãi. Ne'ü yãm 'behni Ojã mahẽts'i di honyã thoho nangue 'be'a dí sãhe. ¹⁰ Ne nuje t'ẽnje dyú 'yãmbũihe, nguetho dí tẽnhde ra Cristo. Pe nu'ahũ emme gui homhbu da t'ẽn ahũ i ja nin 'yomfẽnihũ nguetho gui ẽna gui tẽnhdũ ra Cristo. Pe nugãhe hin'yu ma ts'edihe bu na hnuje, pe nu bu na hnu ahũ tengu'bu emme i ja ni ts'edihi. Ne emme i pa nt'ẽts'i ahũ, pe nugãhe i pa nts'ani gãhe. ¹¹ Ne gãtho yu pa xu thogu, ne gãtho yu pa i jabũ ya, emme dí sãhe ra thuhu, ne ra tute, ne dyú 'yãhehe, ne pa m'be'migahe, ne hin hapũ põni i ja ma ngumhbe. ¹² Ne emme di yãhmbẽ ngue dadím pesehe nangue ma 'yẽhe. Ne emme i ts'anje, pe man'da dí áfe rán jãpi Ojã nangue u i sante. Ne emme pa ma ungui gahe, pe mpãhá thoho dí hãthe 'be'a i t'õrcahe. ¹³ Ne di c'ãman'ũje, pe man'da dín zomanhohe. Ne ngutho yu pa jabũ ya, i t'õrcahe tengu'bu dyú ngohãihe ra ximhãi ngue hin'yu 'be'a dadí muje. ¹⁴ Pe hin dín nde ahũ gui pe'ts' ni sãhũ nanguethna dí xi ahũ. Pe dadí 'da ahũ n'da ran zofõ, nguetho tengu'bu ma t'ũhni ahũ emme dadí huẽc'ahũ. ¹⁵ Pe madague'bu xquín nuhũ 'det'a mahũqhi ni ngurpĩhũ i xãn'nahũ nangue ra Cristo, pe hõnt'a n'datho ni tahũ i 'bui, ngue guecã, nguetho rá mbũdi

thoho dá xi aha nangué ra Cristo, jananjaba gá 'yɛc'yɛihɛ bɛya. ¹⁶ Janangué'a dí ä'aha ra mate ngue gui 'yøthɛ tengu dí øt'ä. ¹⁷ Ne gue'a dá pɛhndä bɛ ra Timoteo, ngue di ze aha. Ne nu'a tengu'bɛ majuani ma ts'ant'ɛ ngue ɛmme dadi huɛqui, ne di jã'ts'i xɛn ho, nguetho ɛc'yɛi xɛn ho a ra Hmu. Ne di bɛn'nahɛ ngue 'be'a dí øt'ä ngue di tenni xɛn ho ra Cristo Jesús. Ne nguetho dí m angä bɛ hapɛ gätho i ja yám pɛti yɛ 'yɛc'yɛi. ¹⁸ Nu bɛ gui 'bɛhmbɛ, i 'bɛpɛ 'da im bɛni jase yá ts'edi, im bɛni ngue hin ga mba bɛ. ¹⁹ Pɛ mi ts'utho ga mba bɛ gan nu'aha 'bɛ da nde Ojã. Ne ga pãdi to'o gätho i ɛna i jase yá ts'edi. Ne hinga hønt'ɛ yám hma ga øts'e, pɛ gan nu 'bɛ majuani i ja yá ts'edi nangué Ojã. ²⁰ Nguetho nu'bɛ majuani di manda Ojã bɛ ja rá mbɛi n'da, hinga hønthon da bãdi dí n yá xɛn ho, pɛ dí n ja ra ts'edi njuantho. ²¹ Ha guín ndehɛ ga femhyá aha 'bɛ dá mbagä bɛ, uague guín nde ga huɛc'aha 'bɛ dá sɔngä bɛ.

5

Da thøn'a thi n'da ra 'yɛc'yɛi bi 'yøt'e tengu'bɛ ran 'yomt'ɛni

¹ Ne dí øcä bin thätui rá hømbe n'da ra cu. Pɛ n'da ran thätui gá 'yøthɛ ɛmme xɛn ts'otho, tengu'bɛ ran 'yomt'ɛni. Ne njo'o to'o numanho tengu a, xinga gue'ɛ yá jã'i hingui ɛc'yɛi Ojã. ² Ne sä ɛmme guídín 'yɛxhɛ guí ɛmhɛ nte guídí 'bɛhmbɛ. Pɛ xingui ts'ɛ tu ni mbɛihɛ nangué 'be'a bi 'yøt'a. Hanja ngue hin guí hømhbɛ thi a. ³ Pɛ madague'bɛ njo'ogä bɛ guí 'bɛhmbɛ, pɛ tengu'bɛ 'darpɛ dí 'bɛhmbɛ, ngue dá sändä a ran ɛnbi da nu a bi 'yøt' ra ts'oqui, tengu tho 'bɛ ya dí 'bɛcä bɛ. ⁴ Pɛ i jatho gätho gam pɛtihɛ nangué rá thuhu ma Hmuhɛ ra Jesucristo. Ne tengu thoho 'bɛ nɛcä dí 'bɛcä bɛ, janangué'a dá 'da aha ran t'ɛdi i ja ua. Pɛ gan 'yohɛ rán t'ɛdi ma Hmuhɛ ra Jesús. ⁵ Ne nu'a ran 'yohɛ, dami hyømhbɛ thi da bɛnt'a ra zĩthɛ, di ɛnba rá ngøc'yɛi, n'damhɛ da 'yãp rá punbi Ojã nangué rá ts'oqui. Ne da zä da yãp Ojã nangué rá mbɛi 'bɛ bi zøn ra pa bá peng ra Hmu bɛya. ⁶ Pɛ hingui sä gan 'yɛxhɛ. Ha hin guí pãhmbɛ n'da ram hma, ngue ts'utho ra íxi pɛ i sinni gätho ra jani. ⁷ Dami hyømhbɛ thi a ra nyo'ixi ngue ran ts'o guí 'bɛhmbɛ di ts'on'na nim pɛtihɛ. Janangué'a xtán ho aha, tengu ra thuhmɛ an t'øt'e nangué ra jani ma'da'yo ngue nte ma íxi da mbɛ, i ts'i 'bɛ ndãbaxjua. Ne i jatho dan hojɛ, gue'a bi nde a ra Cristo 'bɛ mim 'bøts'e zɛhɛ bi hoga ma ts'oquihɛ. Ne gue'a ra hmɛpya mi u ɛ yá jã'i 'bɛ ndãbaxjua mi pøxa n'da ra t'udɛ'yo. ⁸ Janangué'a thocpa thoho høn't'a xɛn ho ga øthɛ, ne høn't'a ra 'yu majuani ga tenhdɛ. Ne gue'a ra thuhmɛ a ngue hin'yɛ ra íxi. Pɛ hin ga øthɛ tengu ra nyo'ixi, ngue 'be'a gätho dí n numanhosɛ nangué man 'yomfɛnischɛ, ne

'be'a gätho mi'da xɛn ts'o. ⁹ Pɛ nu ra søcuã dá pɛn'nahɛ mam'bɛt'o, ne hin gá pãhmbɛ 'be'a dí n nde xcá xi aha, ngue dá xi aha hin gan 'yohɛ n'da ra 'yomt'ɛni. ¹⁰ Pɛ hin dí ɛn aha him man zohmbɛ ɛ hinga na pãdi, madague'bɛ yɛ 'yomt'ɛni, ne yɛ ziyate, ne yɛ bɛ, ne'ɛ thãnde yɛ hyãte ojä. Nguetho nu'bɛ gui sothohɛ ɛ, ne gui 'uehmbɛ ua ja ra ximhãi 'bɛ. Pɛ hinga gue'a dá xi aha a. ¹¹ Pɛ nu'a mi nde xcá xi aha, ngue hin guí 'yɛmfɛ ni cuhɛ ɛ 'da, ne xín guí comhbɛ rá 'bɛfi Ojã n'da 'bɛ ɛmbi ra cu 'bɛ guexta'a ran 'yomt'ɛni øt'e o gue'bɛ bin thätui a him mi sä xtín thätui, o ran ts'iyate, o i thãnde yɛ hyãte ojä, o ne'ɛ yɛ ɛcuate, o gue ra ãti, o gue ra bɛ. Pɛ o guín 'yohɛ ɛ tengu ɛ, xinga 'darpɛ gan sihmehɛ ɛ. ¹²⁻¹³ Nguetho ni 'bɛfihɛ guí juãnbahɛ ni mi'yɛc'yɛihɛ 'bɛpɛ ja nim pɛtihɛ. Janangué'a gui hyømhbɛ thi a bi 'yøt' ra ts'oqui bɛ guí 'bɛhmbɛ. Pɛ nu'ɛ hinga ná ɛc'yɛi, hingui sä ga juãnbahɛ ɛ, høn't'a Ojã di juãnba ɛ.

6

Sä din hocpa zɛhɛ yɛ 'yɛc'yɛi

¹ Hanja gnín yãp zɛhɛhɛ bɛ 'bɛh ra zɛ'mi, nu'a hing ra 'yɛc'yɛi. Hanja hinga gue'ɛ ni mi'yɛc'yɛihɛ guí xihmbɛ di hoc'aha. ² Ha hin guí pãhmbɛ ngue ga juãnbahɛ ra ximhãi 'bɛ rán zɛgui yɛ pa, nguetho yá t'uhni gahɛ Ojã. Hage má guet'ɛ yɛn sui dí øthɛ hin ga hojɛ, nguetho man'da hingui hɛi dan hoc-pahɛ. ³ Ne asta gue'ɛ yám 'bɛhni Ojã mahɛts'i ga juãnbahɛ. Ha má guet'ɛ yɛn junt'i dí øzɛhɛhɛ yɛ pa i jabɛ yɛ ngue hin da zä ga hojɛ. ⁴ Janangué'a nu'bɛ ja n'da ran junt'i, pɛ hin ga xihmbɛ n'da ra zɛ'mi, nguetho hin dí comh ma 'bɛfihɛ a. ⁵ Gue'a dí xi aha a, janangué'a jatho gui pɛts' ni sãhɛ 'be'a guí øthɛ. Ha njo'o n'da aha i ja ts'ɛ ran 'yomfɛni ngue'a di hoc'aha nangué ran sui guí øthɛ. ⁶ Ha i jatho da zix rá cu bɛ 'bɛh ra zɛ'mi n'da ra 'yɛc'yɛi, ne hing ra 'yɛc'yɛi a ra zɛ'mi. ⁷ Ne nu'a gní 'yøthɛ yɛn junt'i, ne gue'a gním 'bɛhmbɛ a. Hanja hin gní hyãthɛ a ran ts'o i t'øt aha, ne hin guídí jafɛ da fɛ aha 'be'a guí pɛshɛ. ⁸ Hin guí hãthɛ, nguetho guesɛ aha guí ørpaɛ ran ts'o ni cuhɛ, ne guí pɛfɛ 'be'a i pɛts'i. ⁹ Pɛ ha hin guí pãhmbɛ ngue hin da zä da yãrpɛ di manda Ojã n'da ra ts'om'bãi. Ne o sä guim bɛmhɛ da zin Ojã ɛ yɛ 'yomt'ɛni, o gue'ɛ i thãnde yɛ hyãte ojä, o gue'ɛ in nutonto yá xisu yá mim 'yohɛhɛ, o gue'ɛ di 'yãsäba yá mim 'yohɛhɛ tengu'bɛ ra xisu. ¹⁰ Ne hin da yãrpɛ di manda Ojã ɛ yɛ bɛ, o yɛ ziyate, o yɛ ãti, o yɛ ɛcuate, o yɛ nɛxmate. ¹¹ In jabɛ gá 'yøthɛ 'da aha, pɛ bi mba m'bɛt'e ni ts'oquihɛ, ne guesɛ Ojã bi 'yøt'e yá t'uhni aha. Ne bi hoc'aha nangué a guí ɛc'yɛihɛ ra Hmu Jesús, ne nangué a guí 'bɛhmbɛ rá Hogandãhi ma Ojãhɛ.

Rá mbeti Ojã ma ja'ihu

¹² Majuani a ram hma ngue i ja man t'ediha ga othu 'be'a gátho dín ndehú. Pê m'batho a da bõmanho ga othu. Majuani ngue i ja man t'ediha ga othu 'be'a gátho dín ndehú. Pê hin gan nde ga othu a da dácra ma mbúihu. ¹³ Nê majuani a ram hma nangue ran ts'ihme, ngue nu'bu in ndehme ma fohohú, dan sihmehú. Pê hin'yu 'be'a man'da nts'anni nangue ma fohohú, nê da zõn ra pa ngue da man Ojã him man dan sihmehú. Pê nu'bu in nde ran 'yomt'eni ma ja'ihu, hingui sã ga othu a, nguetho nu ma ja'ihu bi zãn Ojã dim 'bupú ra Hmu. ¹⁴ Nê da xox Ojã ma ja'ihu nangue rá ts'edi, tengu thoho a ra Cristo bi xox 'bu mi du. ¹⁵ Ha hin guí pãhmbú ngue nu ma ja'ihu, gue'a rá ja'i ra Cristo a. Ha da zã ga hajú n'da xequi rá ja'i ra Cristo, ngue ga øt' ran 'yomt'eni, tengu'bu n'danja'i tho ga øt'be n'da ra xisu ra 'yomt'eni. Pê hingui sã ga othu tengu a. ¹⁶ Pê gue'a i øt' ra 'yomt'eni bu na nu Ojã, tengu bi mam bu ja rá t'ohni, ngue nu'u mi yonja'i, pegue bi 'yøt'e tengu'bu n'danja'i tho bi gohi. ¹⁷ Pê nu'a ra ja'i 'bu in 'youi ra Cristo, tengu'bu n'danja'i tho da 'yøt'ui. ¹⁸ Janangue'a da zã guí dahmbú búa nangue'a ran 'yomt'eni. Nguetho nu mi'da yú ts'oqui di ts'onba bu maxøts'e rá ngu Ojã, pê nu ran 'yomt'eni di ts'onba bu mbo rá ngu Ojã. ¹⁹ Ha hin guí pãhmbú ngue nu ni ja'ihu rá nguse rá hogandãhi Ojã a, nguetho 'bupú mbo ma ja'ihu a, gue'a bi 'daju Ojã a. Nê nu ni ja'ihu hin ni mbeti zehéhú a. ²⁰ Nguetho Ojã bi 'yøt'e rá mbeti ahú, nê tengu'bu xam hmadi bi gut'i. Janangue'a ga ørpahú rá 'befi Ojã nangue ma ja'ihu nê nangue ma mbúihu.

7

Ran zofu nangue ran thãti

¹ Pê nuya ga xi ahú a guí ãngahú. Nê ya dí xi ahú ngue xun ho 'bu da zet'a n'da ran 'yohú, hin da hyon rá xisu. ² Pê emme xun ngu ran 'yomt'eni i ja. Janangue'a man'da xun ho 'bu dim 'buh rá xisu n'da ran 'yohú, nê dim 'buh rá ndø n'da ra xisu. ³ Nu ran 'yohú i jatho dim 'buhmi xun ho rá xisu. Nê nguetho ra xisu, i jatho dim 'buhmi xun ho rá ndø. ⁴ Nguetho nu n'da ra xisu hin di manda zehé a rá ja'i zehé, pegue di manda a rá ndø. Nê nguetho n'da ran 'yohú hin di manda zehé a rá ja'izehé, pegue di manda a rá xisu, nguetho n'dat'a ram 'bui øt'e. ⁵ Pê hin da 'ue'a n'da nangue rá xisu, nê xín da 'ueh ra xisu nangue rá ndø. Pê hinda hont'bu gá bẽmhbu gan yãhú Ojã 'da yu pa da zã guí sethú. Pê i jatho 'da'angu guim bẽmhbu ni xisuhú. Nê m'bejua búa da zã gan yãhú ni xisuhú mahøn'a. Nguetho nu'bu nya'a ts'ú yu pa hin guí yãhú ni xisuhú, xõmhma thoho da hyã ahú ra zĩthú 'bu hingui sã guí sethú.

⁶ Nu'a dí xi ahú, tengu'bu n'da ran t'edi. Pê hin dadí hẽc'ahú 'bu guín nde gan thãthú o xin guín nde gam 'busehú. ⁷ Pê dí ãnsegã ngue xun ho 'bu gátho dim 'buse tengugã. Pê hingui sã, nguetho n'da ngu n'da bin 'daju ra ts'edi nangue Ojã, ngue 'dahma 'dan'yo ga othu n'da ngu n'daju. ⁸ Pê dí xi ahú, nu'u to'o hinga na din thãti, nê'u xun du yú xisu, nê'u xun du yú ndø, man'da xun ho 'bu ya hin gan simhbu, tengu thohogã. ⁹ Pê nu'bu hingui sã da zethoho n'da, man'da xun ho da hyon rámpépiui, nguetho n'da ra xisu, nê nguetho n'da ran 'yohú. Nguetho emme di xõmbui ngue njongui 'buhmi. ¹⁰ Nê dí xi u to'o i 'buhmi yú ndø, hingui sã da zogui. ¹¹ Nê nu'bu bi zoh rá ndø n'da ra xisu, i jatho dim 'base, o gue dim 'buhmi mahøn'a a rá ndø. Nê ximangutho n'da ran 'yohú, hingui sã din xummi a rá xisu. Nê nuna ran t'edi i jaua dí xi ahú, him mam hmansegã, pegue rámpé hma ma Hmuhú ra Jesucristo 'bu mi'bucua ja ra ximhá. ¹² Nê nu man'da ram hma dí xi ahú him bi man'a ma Hmuhú 'bu mi 'bucua. Nê nu'a ram hma dí xi ahú, nu'bu n'da ra cu, ngue hing ra 'yẽc'yei a rá xisu, pê nu ra xisu 'bu in nde ma zã dí dim 'bupú, pê man'da xun ho 'bu di thoqui dim 'buhmi. ¹³ Nê nguetho n'da ra xisu 'bu ra 'yẽc'yei, nê hing ra 'yẽc'yei a rá ndø, pê nu rá ndø 'bu ma zã in nde dim 'buhmi a rá xisu, pê man'da xun ho 'bu di thoqui dim 'buhmi. ¹⁴ Nê nu Ojã di jamansu n'da ran 'yohú ngue hing ra 'yẽc'yei, ngue'bu ra 'yẽc'yei a rá xisu. Nê nguetho n'da ra xisu ngue hing ra 'yẽc'yei, pê Ojã di jamansu ngue'bu ra 'yẽc'yei a rá ndø. Nu'bu hin xtan jabú, ya hin xtí jãp Ojã ni t'uhnihu 'bu. Pegue ya majãpi nangue Ojã u. ¹⁵ Pê nu'a ran 'yohú hing ra 'yẽc'yei, o gue n'da ra xisu, nê nu'bu in nde da zo a ra 'yẽc'yei mi 'buhmi, man'da xun ho 'bu di thøtho da mba. Nê hingui sã da 'yõrpa ra ts'edi dim 'buhmi 'bu ya hingui nde. Nguetho Ojã bi zãngahú dam 'bõmanhohú ngue nte man sui dín ja. ¹⁶ Nê nu'bu guí 'buhmbú u hing yú 'yẽc'yei, xõmhma thoho da yãp yú mbui 'bu guí fãxhú da dín ra 'yu, nê'ahú gyú xisuhú, nê'ahú gyan 'yohúhu. ¹⁷ Pê jatho guí 'yøthú a dí bõmanho a rá ts'edi bi 'da ahú Ojã, n'da ngu n'da ahú, ngue nda'a bi zãn Ojã gdám 'buhmbú, tengu gmí øthú 'bu hin ní zon'nahú Ojã. Nê nguetho dí xicã mi'da ngue hõnbú go hapú i ja yám peti yú 'yẽc'yei. ¹⁸ Nê nu'u to'o nthequi yú xifani 'bu mi 'yẽc'yei Ojã, pê i jatho guexta'a rá hmepya yú ja'i nguetho yu judio. Nê nu'bu n'da ngue him mán thequi rá xifani, pê hin da bẽni ngue m'bejua tho da hyequi. ¹⁹ Nguetho nte ni mba tho 'bu am hmepya uague hin'na. Pê man'da i jats'editho ga øthú a i xijú Ojã. ²⁰ Pê n'da ngu n'da da 'yøt'e nda'a da zã dãm 'bui, tengu mi øt' 'bu hin ní 'yẽc'yei. ²¹ Nu'bu gmín 'yẽhéhú bu 'buh yu ja'i 'bu gmí dãp ni mbuihu Ojã, pê hingui jatho guí pãh ni 'befihú. Pê

nu'bu da xi a ni hmuhá ngue gui pómhbá, pe man'da xun ho 'bu gui pómhbá býa. ²² Ne nu'bu n'da ra 'yéhe, 'bu mi dáp rá mbúi ra Cristo, bi mba ma thogue bu na nu Ojá. Ne ximangutho n'da ra ja'i ngue him bin 'yéhe, pe bin 'yéhe nangué ra Cristo. ²³ Ngué nu Ojá bi 'yot'e yú t'ahni gahú, ne tengu'bu xam hmadi bi gut'i. Janangue'a 'yo guí ténthohohú 'be'a di 'bep ahú gui 'yothú yú ja'i 'bu i xi ahú gui 'yothú yú ts'oqui. ²⁴ Ne n'da ngu n'da ahú, ma zi cu ahú, gui thoqui gui 'yothohohú ni 'befihú, tengu gmi othú 'bu hin gni 'yé'c'yeihú Ojá. Pe man'da gui thoqui gui 'yothú xun ho guerpú da numanho Ojá. ²⁵ Ne nu man'da ram hma guí ángahú nangué'u njo'o yú xisu o yú ndó, pe hin yú n'da ram hma bi manse a ma Hmuhá ra Jesucristo 'bu mim 'bucua ja ra hái. Pe ga xi ahú a dí m bəngá. Ne xun ho 'bu gui 'yothú a dí m mangá, nangué a rá mate ma Hmuhá bi 'dac ran 'yomfəni. ²⁶ Ne nu mam hmangá dí xi ahú ya, nangué njo'o yú xisu o njo'o yú ndó, xun ho 'bu din jatho tengu in ja ya. Nguetho nu'u yú pa jabú ya, xun héitho 'bu gan nuhú yan unbi 'bu dán simhbú. ²⁷ Ne nu'bu n'da i 'buh rá xisu, hin da bəni ngue da hyegui, ne nu'bu n'da njo'o rá xisu, hin da bəni da hyoni. ²⁸ Pe nu'bu guin ndehú gan simhbú, hin guim bəmhbu ngue ra ts'oqui a. Ne ngutho 'bu n'da ra hmute da bəni din thəti, pe hin da 'yembi ra ts'oqui a. Pəgue nu'bu gan simhbú, man'da xun hēi ram 'bui guí 'yothú, xinda gue'bu njon xtím 'bu ahú. Ne dí nde gan yan ahú nangué u xun hēi. ²⁹ Ma zi cu ahú, nu'a nam bən a dí xi ahú, him min ngu yú pa dam 'buhmbú ua ja ra ximhái. Janangue'a i jatho ga humbahú ga juahmbú n'dihi rá 'befi Ojá yú pa ni mba bu. Ne nu'u to'o i 'buh yú xisu býa, ne xingui ts'u da bəni da 'ye'ts'a rá 'befi Ojá nangué a rá xisu. ³⁰ Ne hingui sá nya'a ga eshú rá 'befi Ojá 'bu ya dí n nuhú ra dumbú, nguetho dí xənhdu ga juahmbú n'dihi rá 'befi Ojá. Ne xingui sá nya'a dan johyahú nangué ma amigohú, xinga gue'u dí támhbú nya'a gan numanhohú. ³¹ Ne ngutho u to'o gátho i ot' yú 'befi zehé ua ja ra ximhái, pe man'da zi ts'utho da bəni. Nguetho mi ts'utho da guadi 'be'a gátho dí n nuhú ya. ³² Janangue'a dí nde ahú ngue man'da ts'utho guim bəmhbu 'be'a dí hən ahú ua ja ra ximhái. Ne nu'bu n'da ran 'yohú ngue njo'o rá xisu, pe man'da emme da bən a rá 'befi Ojá, nguetho 'buse, ne i honi 'be'a da numanho Ojá. ³³ Pe nu'bu ya i 'buh rá xisu, ne hinga hont'a rá 'befi Ojá da hyom býa, ne'a rá xisu da numanho ne da hyonbi 'be'a gátho da hyoni. ³⁴ Ne nu'a n'da ra xisu ngue njo'o rá ndó, pe man'da da ză hont'a rá 'befi Ojá da bəni da 'yot'e. Pe ne'a rá ja'i ne'a rá mbúi hont'a rá 'befi Ojá ot'e. Pe nu'a ra xisu 'bu ya i 'buh rá ndó, ne da 'yot'e dí numanho a rá ndó. ³⁵ Ne nuna dí xi ahú dí n nange fáx ahú, ne hin dí nde ga un'nahú.

Ne dí nde ahú gui 'yothú a xun ho, ngue hin di hēi ni mbuihú 'bu gui 'yothú rá 'befi Ojá. ³⁶ Pe nu'bu n'da ran 'yohú ngue i 'bu a n'da rá t'ixu, ne ya bi zən ra ora din thəti. Ne im bəni hingui ho 'bu da zəmmi, ne emme in nde rá t'ixu din thəti, xun ho 'bu dí thəpa a rá t'ixu, ne hin da 'yembi ra ts'oqui a. ³⁷ Pe nu'bu n'da ran 'yohú hin te im bən rá mbúi ngue din thə't'a rá t'ixu, ne nu'bu ja rán t'edi rá ta da ză da xifi, pəgue man'da xun ho 'bu dim 'bupru. Ne n'dat'a im bəni ngue gue'a xun ho da 'yot'a. Ne da bađi xun ho a bi 'yot' býa. ³⁸ Janangue'a nu'u to'o di thəpa yú t'ixu, xun ho i ot'e, pe ne'u to hingui nde di thəpa yú t'ixu, pe man'da xun ho i ot'u. ³⁹ Pe nu'bu n'da ra xisu bi hyon rá ndó, pe i jatho dim 'buhmi gátho yú pa i 'bu a rá ndó. Ne nu'bu ya bi du a rá ndó, pe in nde din thəti mahon'a, xun ho ngue din thəti, pəgue n'da rá mi'yec'yeiui din thətui mahon'a. ⁴⁰ Pe di ənsəgá ngue man'da din johya 'bu hin din thəti mahon'a. Ne dí m bəni ngutho di bəngá rá Hogandəhi Ojá.

8

Da yan t'anni nangué yú 'bost'e

¹ Ne nuya dí nde ga xi ahú a gá 'yāngahú, 'bu da ză gui sahú a ra ngó xí 'bospa u yú hyāte oja, uague hin'na. Ne majuañi guim mamhbú ngue gátho gahú dí pəhmbú xun ho a. Pe nu'a gni pəhmbú, gue'a gnin 'yextahú a. Pe man'da gue'a ran huçcate nan te rá 'befi Ojá a. ² Pe nu'bu guí ənsəhú guí pəhmbú ran 'yomfəni, pe guerpú na fəpu býa ngue hinga ná pəhmbú xun ho, nguetho guidin 'yexhú. ³ Pe nu'bu majuañi dí n numanhohú Ojá, ne dí comhbú rán 'yomfəni Ojá 'bu. ⁴ Nuya, nu'u 'be'a gátho bí 'bospa u yú hmite, pe dí pəhmbú hing yú oja u əmbi n'youi. Ne dí pəhmbú n'datho Ojá 'bui, ne hont'a i ja rá ts'edi a. ⁵⁻⁶ Ne madague'bu t'əmbi 'buh yú oja ua ja ra hái nəpu mahəts'i, ne t'əmbi xun ngu yú oja ne yú hmu, pe nuju, hont'a n'datho a Ojá dí 'buhmbú, ngue ra Ta, ne bi zənni 'be'a gátho i ja, neju bi zāngahú ga ořpahú rá 'befi. Ne hont'a n'datho a ra Hmu dí 'buhmbú, ngue gue'a ra Jesucristo a, ne gue'a i 'yot' Ojá 'be'a gátho i ja, ne gue'a bi 'dajr ra te xun ho ma mbuihú a. ⁷ Pe hinga gátho yú cu guí 'buhmbú i pađi xun ho nangué u yú hyāte oja, ne zai mi thənde u, janangue'a əna guexta'a im bəm 'bu ya bi za a ra ngó xí 'bost'e. Ne i ənsə ngue'a ra ts'oqui a 'bu ya bi za, nguetho hingui zaqui yú t'əc'yei. ⁸ Pe hinga gue yan ts'ihme dí sihú nan numanhohú Ojá. Xín gam bəmhbu ngue'a nan numanhohú a 'bu dí sihú o hin dí sihú. ⁹ Pe i jatho gui jamansufu yú mbui ni cuhú. Ne mamí jafu da dəng bu ja ra ts'oqui, nguetho hinga na pađi 'be'a guí othú 'bu guí othú a guí pəhmbú xun ho. ¹⁰ Pe xi'bu da nu ahú 'da ni cuhú gue'a guí sihmehú bu ja yú niya yú hmite. Ne guí pəhmbú xun

ho 'be'a guí sihu. Pe nu'ü ni cuhu im bense gue'a ra ts'oqui a 'bu da ts'i. Ne xi'bu sä da 'yena da hyut'an zambai da zi xi 'bøx buya. ¹¹ Jananjabu nu nin 'yomfñihü gue'a nam 'beh ni cuhu a, nguetho hinga na paði xun ho. Pe nu'ü ni cuhu, gue'a í du ra Cristo a ngue da yanba yú te. ¹² Janangue'a nu'bu ngubu guí øthu, pe guí ørpahu ra ts'oqui ra Cristo 'bu, nguetho guí ørpahu ra ts'oqui ni cuhu ngue hinguin zaqui yú t'ç'yçi, ne guidí ts'onbahu yú mbai. ¹³ Ne nugä drá Pablogä, nu'bu gue'a ra ngø dí sagä nin unba rá mbai n'da ma cu, pe man'da xun ho 'bu him man ga sagä ra ngo 'bu, janangue'a hin ga japi da mbeng bu ja yu ts'oqui n'da ma cu.

9

Da beñi nda'a xun ho da 'yot' yú 'bäihu ra Cristo

¹ Ne nugä man'da ja man t'çdi xcá øt'ä 'be'a gátho dín numanho ga øt'ä, nguetho majuani ma 'bäigä'be a ra Cristo, ngue dá nusegä a ra Hmu. Ne mfadi majuani bin 'dac man t'çdi nguetho dá ja ahu gá 'yç'yçihü Oja nangeu ráu fäts'i ra Hmu. ² Ne masque i 'buh mi'da engui him ma 'bäigä'be ra Cristo, pe nu'ahu guí pahmbu, ne mfadigui nangeu ahu. ³ Ne gue'a ga xicä u to'o da 'yängui nangeu man t'çdi. ⁴ Ne i ja man t'çdi xcá tah man zäbi o xtín 'dac man ts'ihme. ⁵ Ne i ja man t'çdi xcán thät'be n'da ra xisu, ngue ma mi'yç'yçi'be, ne xcá sits'i hønbu go hapu dí 'yo, tengu i øt'ü yün 'yohu ra Cristo, ne ra Pedro, ne mi'da yú 'bäihu ra Cristo. ⁶ Pe ha guim bëmhbü hin'yü man t'çdi'be a ra Bernabé ngue xcá øt's' ma 'befi zeh'e be ngue'a ná tah man ts'ihme'be. ⁷ Nguetho njo'o n'da ra dofui i juzeh'e yú gasto zeh'e. Ne n'da ra ja'i 'bu i øt' ran uandät'ä i jant'çdi da zi. Ne yu ja'i 'bu dí 'yçh yú de'yo, i jant'çdi da zip yú xi'ba u yú de'yo 'bu in nde. ⁸ Pe hinga hont'ü yu ja'i im ma tengu na dí xi ahu, pe ne'a Oja im ma tengu na, ne gue'a man t'o't'i bu ja rán t'çdi Oja a. ⁹ Nguetho nu'a rán t'çdi Oja bi 'yo't'a ra Moisés: "Pe nu'bu n'da ra mbundani i pu, hingui sä da thurpa rá nde, n'damhna da zä da za u yu xi'yomphøh i jabu," bi 'yena. Pe ha gam bëmhbü hont'ü yün dani in nu Oja. ¹⁰ Ha hin dí pahmbu ngue neju da t'ørcahu a i hmangua, nguetho n'da ran t'uti a, man t'o't'i nangeju. Ne tengu'bu dadim pehmbu bu ja ra häi, nguetho u yu duju ne'ü yu mbeju, ne xun ho 'bu da beñi da dah yün zäbi nangeu yú 'befi øt'e. ¹¹ Ne nugä'be tengu'bu ya dá tu'be ra hmu'dä bu guí 'bühmbü nangeu ra te. Pe xiya ha guim bëmhbü hingui ho 'bu xcá xoc'be ngue ga si'be. Nu'a nam bøn'a dí xi ahu, tengu'bu ya xquí jurca'be. ¹² Pe nu'ü mi'da yu xänbate i hani 'be'a guidí unhu, ne man'da i ja man t'çdi'be xcá ham'be 'bu xcá nde'be. Pe hinga

gue'a dí hongä'be ngue'a ga tå'be. Xun ngu u gátho dadin 'yçpta'be, nguetho dí su'ahu hin xquí hyámhbü a rán ho ma'da'yo ra Cristo. ¹³ Pe guí pahmbu 'be'a i øt'ü to'o dim pepu ja yú ni ja ma mijudiohe, hont'a i tim bu ja ra ni ja i si, ne gue'a nam pep u yün t'unni dín t'un'na Oja bu. ¹⁴ Ne nguthogähe ya, ngue'a dí m mamhbe rán ho ma'da'yo ra Cristo, bi zän ra Hmu ngue gue'a dám pepähe a ráu hma. ¹⁵ Pe hin dí øt'ü yün t'çdi gá bin 'daqui. Ne hinga gue'a nam bøn'a dá ot'ahu a, ngue guí 'daju man zäbigä. Pe man'da xun ho 'bu ga tugä, xinda gue'bu 'bo'o da 'uñgui, ne ndetho dí 'uega man johya. ¹⁶ Pe nu'bu hont'a ga øt'ä ngue ga mangä ráu hman ra Cristo, pe hin dí guah man johyagä a 'bu, nguetho gue'a ín 'dac ma 'befi a. Nguetho jats'edi tho gam mangä a ram hma. ¹⁷ Pe nu'bu mpähä tho ho dí øt'ä rá 'befi ma Hmu, ne i ja 'be'a dí tahä. Pe nu'bu dats'edi tho ga øt'e ts'utho, pe guemhna 'yo ma güenda ga juadi. ¹⁸ Pe 'be'a nin jurca 'bu mpähä tho ho dí m man rán ho ma'da'yo ra Cristo. Pe man'da dí tah ran johya 'bu nte dí täcä ra hme. Janangue'a man'da xun ho 'bu nte ga tahä, madague'bu i ja man t'çdi ngue xcá tahä nangeu'a ma 'befi. ¹⁹ Ne madague'bu hingan ts'änni ngue dan 'yçhögä, ne njo'o n'da ra ja'i ngue'a ma hmu, pe dí cohi tengu'bu drá 'yçhögä u gátho yu ja'i, nguepu da zä ga zedi da dín ra 'yu xun ho u mi'da xun ngu. ²⁰ Janangue'a nu'bu dí 'bühmbe ma mijudiohe, ngue i øt' yün t'çdi bi xi Oja yu judío, necä dí øt'ä u, madague'bu hin di mandagä u. Janangue'a da zä ga zerpa yú mbai da 'yç'yçi ra Cristo. ²¹ Pe nu'bu dí 'bühmbe u hingui pah yün t'çdi bi xi Oja yu judío, necä hin dí øt'ä u. Janangue'a da zä bu ga zedi da 'yç'yçi ra Cristo. Pe hingui nde da ma ngue dí sotho u yün t'çdi Oja, nguetho dí tendä a im man ra Cristo. ²² Ne nu'bu dí 'bühmbe u xun güent'i tho ho yú t'ç'yçi, pe necä dí øt'ä tengu'bu xun güent'i thohogui, janangue'a i sä bu dí zedi da 'yç'yçi ra Cristo. Ne gue'a dí øt'ä, ngue 'da'iguje n'da ngu n'da yu ja'i, ne dí honi xun ho 'beru dí 'yç'yçi yu ja'i. ²³ Guehna gátho dí øt'ä na, janangue'a da zä ga comhbü rán japi ra Cristo hont'a go to'o ní ja'i da hyän'a ran ho ma'da'yo. ²⁴ Pe guin nuhu yün t'uti nangeu u i tih, madague'bu i tih, pe n'datho a i tah ran t'unni. Pe dami tihmbu ya nguepu da zä guí tahmbu. ²⁵ Ne tengu tho ho yün 'yeni ua ja ra ximhäi, emme din jamansue, ne hingui nde da 'yot'a dí heni. Pe hont'a dim 'bedi i tah u. Pe nu'bu in jabu ga øthu, ga tahmbu a da hyät'i mazai. ²⁶ Ne nugä tengu'bu dí øt' ra 'dihí, dí hax ra 'yu i uñtho bu hapu i ja ran tahä. Ne tengu'bu 'bo'o dadin tun'be, pe hinga ha sätho dí pucpi, pe dí paði hapu dí täpi xun ho. ²⁷ Pe dí sam zeh'e ma ngoc'yçi, dín ndepe da 'yot'a dí xifi, n'damhna hin go ga 'becä a 'be'a dí xi'ü mi'da ngue da dahä.

10

Ma hecpi yu 'yεc'yεi nangue yu hmite

1 Ne gue'a dín nde ahú gui pãhm̃b̃a a, ma zi cu ahú, ngue 'be'a bi 'yot' mam bombõtãhe maya'b̃u, gãtho mí cot ra güi b̃u ní mba u, ne bi zits'i. Ne gãtho bi 'daxp̃u 'danguadi ra thengdejã. 2 Ne gãtho bin yãm b̃u ja ran unbi 'b̃u mí ðen ra Moisés, tengu'b̃u ya yá yãnte a. Ne janangue'a i t'εmbi tengu'b̃u bin xixyã nangue'a ra dejã b̃u bi thogui ne ra güi. 3 Ne gãtho 'da'an zitho ra manã ngue ra hme bi un Ojã hap̃u ní mba. 4 Ne gãtho bi zi ra dehe bi bõm b̃u ja ra do, tengu'b̃u bi zip rán zaqui a ra Cristo, ne tengu'b̃u ya bin 'yoh̃u ra Cristo b̃u ní mba u. 5 Ne madague'b̃u bi t'õrpe gãtho u, pe εmme xãn ngu u him bi numanho Ojã a bi 'yot'e. Ne hõnb̃u go hap̃u bin c'uxat' yá do'yo b̃u ja ya dãpo bi thogui. 6 Ne gue'a urcah̃u a, janangue'a hin gan ndeh̃u ga õth̃u ya ts'oqui, tengu mí øt'u 'b̃u mí 'yo b̃u ja ra dãpo. 7 Janangue'a o guí thãndeh̃u ya hyãte ojã, tengu mí øt'i 'da u, tengu man t'o'ti, ngue bin sihme u ne bim mihni, bi ndants'i bin ne 'b̃u mí ðãnde ra pøte xí 'yõzche. 8 Janangue'a hin ga õth̃u ran 'yom'f̃ni tengu mí øt'i 'da, ne n'dapa thoho án du 'dãte ma hyu mahuãhi njã'i. 9 Pe hingui sã ga sãh̃u ra Hmu nangue ma ts'oquih̃u, tengu mí øt'i 'da, ne xãn ngu bi du, bi za ya c'εyã. 10 Janangue'a hin ga sãman'ah̃u nangue Ojã, tengu bi 'yot'u 'da, ne gue'a bi mb̃enh̃ Ojã n'da ram 'behni mahçts'i ngue'a bi hyo u. 11 Ne gue'a bin ja a tengu'b̃u ya n'da ran t'uti ngue i s'uti dan jah̃u b̃u. Ne gue'a xmán t'o'ti 'be'a dãm 'b̃uhmb̃u yu pa i jab̃u ya ngue rán zegui. 12 Janangue'a nu'b̃u dím b̃εmh̃b̃u tengu bi 'yot'u, pe hingui sã ga εmh̃b̃u, nangue ra ts'edi bi 'daj̃u Ojã hin'yã 'be'a ga suh̃u. Pe i jatho εmme dam fãsch̃u, ngue hin ga tãnj̃u b̃u ja ya ts'oqui. 13 Pe nu'b̃u i ts'ac ma mb̃uĩh̃u ga õth̃u ya ts'oqui, tengu'b̃u i ts'ãp yá mb̃uĩ gãtho mí da yã jã'i. Pe di pãhm̃b̃u di zerca ma mb̃uĩh̃u Ojã ga tãf̃u ran ts'ãte. Pe nu'b̃u εna da sijñu mí da xãn hej̃i ngue hin da zã ga tãf̃u, hin di jaj̃u Ojã gan nuh̃u u. Ne i urcah̃u 'bep̃u dá tãf̃u u dín nuh̃u. 14 Ne nuya, ma zi cu ahú, ne xingui ts'ũ guim b̃εmh̃b̃u gui thãndeh̃u yu hyãte ojã. 15 Ne guehna dá xi'ah̃u na ya, nguetho i ja nin 'yom'f̃nih̃u, ne sã gui pãsch̃u 'be'a nam bõn'a dá xi'ah̃u. 16 Ne zãj̃i dí af̃u Ojã rán jãpi 'b̃u dí sih̃u ran ts'ihme bi zãn'na ra Cristo b̃u ja ram peti. Ne nu'b̃u dí sih̃u rán gui ra uva, ha hin dím b̃εmh̃b̃u ngue di combh̃u rá ji ra Cristo ngue bi hogah̃u. Ne'b̃u dí xεmh̃b̃u ra hme ne dí sih̃u a, ha hin dím b̃εmh̃b̃u ngue dí combh̃u rá jã'i ra Cristo ngue bi anba 'b̃u mí hogah̃u. 17 Madague'b̃u εmme xãn nguã ngue dá sih̃u u, pe n'dat'a ra hme, ne gue'a ní 'yõrcãh̃u n'datho ma jã'i dí combh̃u a ra Cristo. 18 Ne tengu bi 'yot' ma mi'israelhe, gã bi zi yãn t'unni mí pa nt'unni Ojã, ne gue'a

i gomhma rá te Ojã a. 19 Janangue'a hin nin sãh̃u gui combh̃u a i si u pa m'bõspe yu hmite, madague'b̃u hingui ndaxqui u yu ngõ i pa m'bõspe u, ne hin'yã yá ts'edi u yu hmite. 20 Pεgue dí xi'ah̃u, nu'u 'da ngue hingui pã Ojã, i põspa yu hmite, pεgue yu zĩthu i hãni. Janangue'a hin dín nde'ah̃u gui com'ma gui sih̃u u yá 'bõts'e, n'damhma hin gui combh̃u rá 'befi yu zĩthu. 21 Hingui sã ga thecpah̃u rá tasa ra Cristo 'b̃u dí thecpah̃u rá tasa yu zĩthu. Ne hingui sã ga combh̃u rá ngõc'yεi ra Cristo 'b̃u dí combh̃u yá 'bõts'e yu zĩthu. 22 Uague guim b̃εmh̃b̃u go gui muth̃u a Ojã. Ha man'da i ja ni ts'ediuh̃u xinda gue Ojã.

I sã 'be'a da 'yot' yu 'yεc'yεi, pe da b̃εn ran huçate

23 Majuãni a ram hma ngue da zã ga õth̃u 'be'a go dín numanhoh̃u. Pe nu'b̃u ga õth̃u 'be'a gã i ja, hinga gã xãn ho b̃u dãn gohi. Majuãni da zã da 'yot'e hõnt'a go numanho n'da ra jã'i, pe hinga gãtho nan te rá 'befi Ojã u. 24 Pe i jatho ga huanhd̃u nda'a man'da xãn ho, ngue da zã ga fãxh̃u u mí da, ne hin nangue man hoseh̃u. 25 Pe dami sihu 'be'a gãtho i 'bã b̃u ja ra tãi, ne hingui jatho gui 'yãnhd̃u 'be'a dí ja a ra ngõ 'b̃u m'bõts'e o hin'na. 26 Nguetho gãtho rá mbeti Ojã u gãtho i ja ua ja ra hãi, ne ra ngõ, ne'a ra ximhãi buya. 27 Ne nu'b̃u 'bo'o da zix'ah̃u na ts'ihme b̃u ja yá ngu u hing yu 'yεc'yεi, ne nu'b̃u guín nde gui mbãhã, dami sãh̃u 'be'a gãtho dí da'ah̃u, ne hin te gui 'yãnhd̃u, ne o guim b̃εmh̃b̃u ngue di hec'ah̃u Ojã ngue gui sih̃u. 28 Pe nu'b̃u n'da ngue da xi'ah̃u: "Nuna ra ngõ bi mba m'bõspe yu hmite," da t'εn'ah̃u, pe o guí sih̃u buya, janangue'a hin gui unbah̃u rá mb̃uĩ a to bi xi'ah̃u, nguetho im b̃εni hingui nde Ojã gui sih̃u a. 29 Nguetho i jatho gui jamansup rá mb̃uĩ ni mijã'ui, madague'b̃u gui pãdi ngue xãn ho a ra ngõ. Pe masque 'b̃u i 'da ah̃u guín nde gui 'yãngah̃u: "Hanja ngue ga et' man ts'ihmeh̃u 'b̃u 'bo'o hingui numanho a, pe tengu'b̃u hin'yã ma ts'ediuh̃u 'b̃u. 30 Ne nu'b̃u dadí unhde ra jamadi Ojã nangue man ts'ihme dí sihe, hanja ngue sã di c'ãm̃an'ũje u 'da," gue'b̃u 'bo'o da 'yãngui. 31 Pe dí xi'ah̃u, dami jamansuh̃u a gui õth̃u, uague ran ts'ihme guí sih̃u, o 'be'a gãtho guí õth̃u, pe hõnt'a dí t'εspa Ojã gui 'yõth̃u. 32 Ne εmme ga jamansuh̃u 'be'a dí õth̃u ngue njon ga jãf̃u da ðãngui, xinga n'da ra judío, xinga gue'u hing yu judío, ne xinga gue'u ma mi'yεc'yεih̃u. 33 Nguthogã ya, εmme dí honi ngue ga øt'ã 'be'a gãtho da numanho mí da yu jã'i xãn ngu, ne hin dí honi 'be'a dín numanhosεgã. Pεgue dí honi nangue mí da, nguεp̃u da zã da ðin ra tema'da'yo u gã mí da xãn ngu.

11

1 Pe dí xi'ah̃u gui tenhd̃u a dí øt'ã, nguetho

dí øt'a a i øt'a ra Cristo dí tendã.

'Be'a da 'yøt'yü xisu bu ja ram peti

² Pê xun ho guí øthü ngue'a a guím benthohü 'be'a gátho dá xi'ahü, ngue bi bêngã Ojã ga xi ahü. ³ Pê dín nde ahü guí pahmbü, ngue nu ra Cristo, go rá hmu n'da ngu n'da ran 'yohü, ne nu yu xisu, tengu'bü yá hmu u yá ndø. Ne dín jahü bü nangue Ojã. Ne in jabü a ra Cristo, rá Hmu a Ojã a. ⁴ Pê nu'bü n'da ran 'yohü i yáui Ojã bü i ja ram peti, o gue im man ram hma, pë hingui sä da hyu'ts' rá fui, tengu'bü hin'yü rá ts'edi. ⁵ Pê nu'bü n'da ra xisu i yáui Ojã bü ja ram peti, o gue im man ram hma, i jatho da gomp' rá yã, ngue hin da mispa a rá ndø, ne hin da 'yøt'e tengu'bü nt'axi rá yã. ⁶ Pê nu'bü n'da ra xisu hingui nde da gomp' rá yã, man'da xun ho 'bü da 'yax rá yã 'bü. Pê nu'bü guím bæmhbü ra 'yäsã 'bü nt'axi n'da ra xisu, o gue'bü tengu'bü hin'yü yá xtã, pë man'da xun ho 'bü xtã gomp' rá yã. ⁷ Pê nu n'da ran 'yohü hingui sä da hyu'ts' rá fui bü ja ram peti, nguetho i udi i ja rá ts'edi xun ho, tengu 'bü guese Ojã i 'büü. Pê nu n'da ra xisu i udi man'da ja rá ts'edi n'da ran 'yohü. ⁸ Nguetho mbüdi bi 'yøt' Ojã a ran 'yohü, ne m'bejua büya bi thãpra n'da rá do'yo'bøts'e a ran 'yohü, ne gue'a i t'øt' ra xisu a büya. ⁹ Nu ran 'yohü hin i t'øt'e ngue da mbãx'a ra xisu, pë i t'øt'a ra xisu ngue da mbãx'a ran 'yohü. ¹⁰ Ne ε gue'a dim mangã a, ngue nu yu xisu i jatho da gomp' yá yã, janangue'a da 'yudi ja yá ts'edi yá ndø. Ne gue'a dín numanho yám 'behni Ojã mahçts'i a büya. ¹¹ Pê nu bü ja rá 'befi ra Cristo, hin da bømanho 'bü hont'ü yun 'yohü dim pepü, xín da bømanho 'bü hont'ü yu xisu, pëgue gátho 'da dãm fáxtahü u. ¹² Nguetho majuãni nu'a ra xisu nt'øt'e nangue rá do'yo'bøts'e a ran 'yohü, pë guexta'a majuãni im 'bü a n'da ran 'yohü nangue rá mbe. Ne gátho bi zãn Ojã dín jabü. ¹³ Pê dami bænschü 'be'a man'da xun ho guí 'yøthü, nangue n'da ra xisu 'bü in yáui Ojã, 'bü hingan jo'mi rá yã. Ha guí gmhbü xun ho i øt'e uague hin'na. ¹⁴ Ne dí pahmbü 'yäsã 'bü xtã mba rá yã n'da ran 'yohü. ¹⁵ Ne nguetho n'da ra xisu, gue'a ní necmanho a rá xtã 'bü xu mba. Ne gue'a i ts'anba n'da ra xisu a, ngue'a xtã mba yá xtã, tengu'bü ya rán jo'mayã. ¹⁶ Pê nu'bü 'bo'o in nde dán jun'ta 'be'a dí xi ahü, pë hingui sä dán junthü a. Ne i jatho ga xifi ngue nguetho i t'ørpü ja mi'da yám peti yu 'yçc'yçi.

Da hnumansu ran ts'ihme bi zãn ra Hmu

¹⁷ Pê nu'a man'da ga xi ahü ya, hingui sä ga çn'ahü xun ho guí øthü. Nguetho hingui sä dí zet'a ni mbüihü a guí øthü bü ja nim petihü, pë man'da dí ts'on'nahü. ¹⁸ Nguetho i siqui 'be'a guí øthü 'bü guidím petihü, guidín junthü n'da ngu n'da ahü. Ne dí çc'yçi ngue majuãni a i siqui. ¹⁹ Masque guím bæmhbü jatho gan hejü. Pê guepü bi fãdi

nda'a majuãni yu 'yçc'yçi. ²⁰ Nguetho nu bü ja nim petihü guí sihmehü, pë him majuãni gue'a ran t'øt'e bi xic ma Hmuhü guí øthü. ²¹ Pê nu'bü ra ora guí sihmehü, çmme guidín uçmhbü nin ts'ihmehü n'da ngu n'da ahü. Nu'ü 'da xinga guí damhme gá unhdü, ne nu'ahü büya gue'bü go çmme gán nyahü. ²² Ha hin'yü ni ngumbbü ngue gan sihmehü bü. Nguetho guidí ts'onbahü rá 'befi Ojã, ne guidí 'yäsãbahü u ni cuhü nte gá unhdü. 'Be'a guí çna ga xi ahü. Ha guí çna ga çn'ahü xun ho a guí øthü. Pë hin'na.

Nangue 'be'a nam bøn a ran ts'ihme bi zãn ra Hmu

²³ Janangue'a dín nde ga xi ahü mahøn'a ya 'be'a nam bøn a ran ts'ihme bi zãn ra Hmu. Ne tengu thoho bi xängã ra Hmu, ne nguetho dí xi ahü. Ngue n'dat'a ra xui bi mba ma dá ra Hmu Jesús, ne bi hyaç ra hme, ²⁴ bi 'yãp ra jamadi Ojã ne bi xem büya. Ne bi 'yçna: "Dami sihü na, nuna ma ngøc'yçigã na, ngue dín unbi nangue ahü. Ne guí thoqui guí 'yøthü na, n'damhna guím bænjü." ²⁵ Nu'bü mi jua a bi zi a ra hme, bi dec a ra tasa büya, ngue mi po ra guí'uva, ne bi 'yçna: "Nuna nam bøn'i ngue ya dí hoc'ahü xun ho ra 'da'yo'yu da 'yøt'ahü Ojã nangue ma jigã. Ne n'dandí ngu n'dandí guí sihü, guím bænjü dá tugã nangue ahü," bi 'yçn'a ra Jesús. ²⁶ Janangue'a n'dandí ngu n'dandí ga sihü ra hme ne ra guí'uva, dí uhmbü rán ðate ra Hmu gue'bü go bá pengua mahøn'a.

'Bepü dá fçn ran ts'ihme bi zãn ra Hmu

²⁷ Pê nu'a to'o hin dín 'yomfçni, ne sä i si a ra hme ne ra guí'uva, ya i ja rá ts'øqui, nguetho hingui numansup rán ðate a ra Hmu bi du. ²⁸ Janangue'a i jatho m'bet'o da bæse n'da 'be'a i ja mbo rá mbüi, ne nubüya da zã da zi ra hme ne'a ra guí'uva. ²⁹ Nguetho nu'bü i si a ra hme ne i si rán guí ra uva, ne hingui bæni 'be'a in unba ra Hmu 'bü mi du, ne hont'a ran unbi da nu a. ³⁰ Ne gue a guí øthü a, janangue'a xun ngu xun u ahü ne xun güent'i ahü, ne ya xcã tuhü 'da ahü. ³¹ Pê nu'bü m'bet'o dadí juãnbazehü ma mbüihü, hin da zegbahü ra Hmu 'bü. ³² Pê nu'bü hin dadí juãnbazehü ma mbüihü, guemhna da 'yørcahü ran fei 'bü. Pë man'da xun ho 'bü da mbøgbahü ra Hmu ya, n'damhna hinga 'darpu gan nuhü ran unbi ra ximhäi. ³³ Janangue'a ma zi cu ahü, nu'bü guidím petihü, ngue guí sihü ra hme ne ra guí'uva, nde'bü hin gan uçnschü, pë guí ømhbü dín 'da ahü n'da ngu n'da ahü. ³⁴ Ne nu'bü 'bo'o i tumanthü, hin da bæni dín sihme bü ja ram peti, pë jatho 'be dín sihme bü ja rá ngu, n'damhna hin da mbep ahü Ojã nangue'a nim peti guí øthü. Ne nu'a 'be'a gátho man'da guí øthü, ga hoc'ahü 'bü dá mba bü.

12

Dahma 'dan'yo yá ts'edi bi un rá Hogandáhi Oja

¹ Ne nuya ma zi cu ahu, dín nde ahu gui pãhmbu 'be'a nam bõn a ra ts'edi di 'daju rá Hogandáhi Oja nangue ga ørpahu rá 'befi 'dahma 'dan'yo. ² Guí pãhmbu 'be'a gá 'yøthu 'bu him maní 'yεc'yεiɦu, ne gá hyá 'dahu yu hyäte oja, ne hingui yá u. ³ Janangue'a dín nde ahu gui pãhmbu a majuani ya. Nu'bu gui øhmbu 'bo'o i yá nangue rá Hogandáhi Oja, da 'yεmbi rá Hmu a ra Jesús 'bu i yá. Pe nu'bu i san'a ra Jesús 'bu i yá, him majuani in 'youi rá Hogandáhi Oja a. ⁴ Ne 'dahma 'dan'yo yu 'befi da zã da hyan'a n'da ngu n'da yu 'yεc'yεi, pe n'dat'a rá ts'edi rá Hogandáhi Oja ngue di unni. ⁵ Ne 'dahma 'dan'yo 'beru ní 'yørpa rá 'befi Oja n'da ngu n'da, pe n'dat'a ra Hmu dí ørpahu rá 'befi. ⁶ Ne gátho bi ts'ãmbi 'be'a da mbefi n'da ngu n'da yu 'yεc'yεi, pe n'dat'a Oja di bẽnbi 'be'a da 'yøt'e. ⁷ Ne nu Oja bi 'daju ra ts'edi, janangue'a gátho dí uhmbu ngue dín 'yohu rá Hogandáhi Oja. Ne gue'a bi 'yørcahu Oja a, n'damhha da zã 'da dãm fáxtahu. ⁸ Nu' u 'da bin t'un ra ts'edi da man'a rá hogan'yomfẽni Oja ngue him mám fãdi, pe nangue rá Hogandáhi Oja dí bẽnbi da ma. Ne nu mi'da bin t'un ra ts'edi da ma xun ho 'be'a nam bõn'a rám hman Oja. Ne n'dat'a rá Hogandáhi Oja bi unni gátho yá 'befi 'dahma 'dan'yo. ⁹ Ne nu mi'da bin t'un ra ts'edi da bãdi dín t'un'na i ãp'a Oja. Ne nu' u 'da bin t'un ra ts'edi da xox yu hyẽnni, ne n'dat'a rá Hogandáhi Oja di unni. ¹⁰ Ne nu' u 'da bin t'un ra ts'edi ngue da 'yøt' yan t'øt'e mixte ngue hingui sã da 'yøt'a n'da ra ja'i. Ne nu' u 'da bin t'un ra ts'edi da ma 'be'a dín ja. Ne nu' u 'da bin t'un ra ts'edi da bãdi nda'a ním hma bi bẽnba rá Hogandáhi Oja, ne nda'a bi bẽnba ra zĩthu. Ne nu' u 'da buya bin t'un ra ts'edi dín yá man'da ra nde ngue hingam fãdi 'be'a nam bõni. Ne nu' u 'da buya da ma 'be'a nam bõn'a bi man a. ¹¹ Pe gátho ya i øzehe rá Hogandáhi Oja, ne di darpi n'da ngu n'da 'be'a da ndese Oja da 'yøt'e.

Gátho n'danja'i tho dí comhbũ

¹² Ne tengu n'da ra ja'i εmme xun ngu ní hut rá ja'i, pe n'danja'i tho i cohi. Ne in jabu ra Cristo nangueju. ¹³ Ne dá gue'bu dyé judíoɦu o dyé griegoɦu, o dá gue'bu dyé 'yεhẽhu o hin'na, pe n'dat'a rá Hogandáhi Oja dá hãhmbu bu ja ma mbũihũ, tengu'bu 'darbu í nex ra dehe dá sibũ. Ne gue'a í 'yørcahu ngue n'danja'i tho dín jahũ. ¹⁴ Pe nu rá ja'i n'da, hinga n'datho ní hut, pe εmme xun ngu i ja yé thuhu, ngue i juadí xun ho n'da ra ja'i. ¹⁵ Pe nu'bu n'da ra gua da 'yense ngue hinga gue'a ra 'ye: "Janangue'a hin te dí pecã 'bu," ẽna. Pe hingui sã ngubũ da bẽni, nguetho rá gua ra ja'i a. ¹⁶ Ne nu'bu n'da ra zagu da bẽni: "Hin te dí pecã," nguetho

im bẽni hinga gue'a ra dã a. Pe hingui sã ngubũ da bẽni, nguetho rá zagu ra ja'i a. Ne hingui sã da bẽni ngue hing rá ngø ra ja'i a. ¹⁷ Nguetho nu'bu gátho xtín ja'i a rá dã n'da, 'be'a dí 'yøhnahyã 'bu. Xi'bu gá xtín zagu rá ja'i n'da, ne hin'yũ rá xiyu, 'be'a xtán zã xtãm bãhã tengu rá xiyu. ¹⁸ Pe nu Oja bi zãnni 'be'a gátho i ja rá ja'i n'da, ne n'da ngu n'da bi un rá ts'edi ngue da zã da 'yøt'e 'be'a gátho in ndepe da 'yøt'e. ¹⁹ Pe nu'bu n'daxεqui tho, ha dán zã dín ja tengu ra ja'i. ²⁰ Pe in jabu n'da ra ja'i, εmme xun ngu yu xεqui i ja, guepu nan ho a n'da ra ja'i. ²¹ Pe nu rá dã n'da hingui sã da 'yεmp a rá 'ye, ngue nte ní mbãts'i, xinga gue'a rá yá hingui sã da 'yεmp u yú gua nte ní mbãts'i. ²² Pe hingui sã ngubũ da ma, nguetho n'da ngu n'da yu xεqui gátho i ja yá 'befi. Pe nu yú xεqui ma ja'ihũ ngue dí εmfu nte i pefi, pe man'da εmme di muui u. ²³ Ne nu 'da yu xεqui dí εmfu di 'bedi, pe man'da ga hoju n'damhha xtán ho. Ne nu yu xεqui dí εmfu hingui sã da hnu, pe man'da dí jamansuhũ n'damhha hin da ts'ani. ²⁴ Pe nu 'be'a di necmanho nangue ma ja'ihũ, ya hin'yũ 'be'a man'da ga jafu. Pe Oja bi hoqu gátho ma ja'ihũ, ne bi japi ngue man'da bi muui a dí εmfu hingui ho. Janangue'a hin da t'εmp a n'da xεqui nte di muui. ²⁵ Janangue'a hin da zã dín hec yu 'yεc'yεi, tengu'bu yú xεqui ma ja'ihũ, pe 'da xtín jamansu n'da ngu n'da. ²⁶ Janangue'a nu'bu n'daxεqui ma ja'ihũ xun u, ya 'da nan u tho gátho ma ja'ihũ buya. O nu'bu n'da ra xεqui ngue hin hapu i sã, ya di johya gátho ma ja'ihũ buya. ²⁷ Pe guim bεmhbu nangue ním petihũ, ne gue'a rá ja'i ra Cristo a, ne n'da ngu n'da ahu tengu'bu n'da a n'daxεqui ahu rá ja'i ra Cristo. ²⁸ Ne ngubũ bi zãn Oja nangue ram peti dí øthu, ngue 'be'a ní 'befi dí øthu n'da ngu n'daju. Ne nu' u yá 'bãihũ ra Cristo man'da bi ts'ãmbi da hnumansu u. Ne nu yø pangahyã Oja, ne' u bi ts'ãmbi da hnumansu u, pe hinga 'da'igu. Ne ná hyu buya yu xãnbate nangue rám hman Oja, ne bi ts'ãmbi ne' u da hnumansu u, pe hinga 'da'iguhũ u mi'da. Ne' u mi'da i øt' yan t'øt'e mixte, ne' u mi'da i øthe yu hyẽnni, pe ne' u mi'da to'o i fãx yá mi'yεc'yεiɦu nangue ran huçcate ørpe, ne' u mi'da yu ngarbi di manda ran peti, ne' u to'o 'dahma 'dan'yo bu na yá ngue yu nde hingam fãdi, gátho bi ts'ãnba yú 'befi n'da ngu n'da. ²⁹ Pe ha gátho ahu ní 'bãihũ ra Cristo 'bu, uague yú pøngahyã ahu Oja 'bu, uague guí εmhbu gátho gan xãnbatehu, uague gátho guí 'yøthu yan t'øt'e mixte 'bu. ³⁰ Ha gátho i ja ní ts'ediɦu ngue guí xoxhu yu hyẽnni, uague gã 'dahma 'dan'yo yu nde guí yãhu, ha gátho guí pãdi guim mamhbũ 'be'a nam bõn' u yu nde xun hẽi. Ne majuani dí xi ahu ngue hin'na. ³¹ Pe dami hyomhbũ Oja ngue di 'da ahu ra ts'edi nda'a man'da dí fãx ní mi'ja'ihũ. Pe nuya ga ut'ahu man'da ra 'befi 'be'a cti fãx ní

mija'ihñ pe xinda gue mi'da.

13

Nangue'a ran huçcate

¹ Pe nu'bu gã xcán yáhu yá nde yu ja'i, o tengu bu na yá u yám 'behni Ojã mahëts'i, pe nu'bu hin'yñ man huçcatehñ, hin te ní mba tho 'be'a dí øthñ 'bu, tengu thoño n'da ra dambu o gue'u yñ xit'ëgui zantho ñe ndetho ëmmë xñ hëi. ² Ne madague'bu i ja ma ts'edihñ gam mamhbñ ram hma ngue díñ pøngahyáñ nangue Ojã, pe nu'bu hin dadí huçju to dí xihmbñ ram hma, nte ní mba tho. O nu'bu xcá pãhmbñ 'be'a gãtho an t'ãgui nangue Ojã, o gue'bu xcá pãhmbñ 'be'a gãtho man'da xñ hëi, o nu'bu ga pãhmbñ da t'ørcahu a dí ãñ Ojã, ñe'u yñ t'øhø da zã da 'uegue, pe nu'bu hin'yñ man huçcatehñ, hin te dadí muhñ 'bu. ³ O nu'bu xcá unhñ yñ hyooya 'be'a gãtho dí peshñ, pe nu'bu hin dá bëmhbñ a ran huçcate, yu nte dá tãhmbñ bu na nu Ojã 'bu. Ne ma xinda gue'bu gãtho ma ja'ihñ xcá umhbñ ngue xtín zø, pe nu'bu him bin ja man huçcatehñ, ya nte dá tãhmbñ buya nangue rán japi Ojã. ⁴ Pe nu'a ran huçcate nam bøni, ra yembñ, ñe hin din xømbñ, ñe hin din seya, ñe xín ná yat'a ngue ja rá ts'edi, xíngui honi da t'ëspa zehë. ⁵ Ne nu ran huçcate nam bøni, pespa rá sã rá mija'iuñ, ñe hinguí honi nangue rán hose pe i honba ran ho rá mija'iuñ. Ne hinguí sãman'u, ñe hinguí ørpa ra gũenda ran ts'o bi t'ørpe 'bu majuani ja rán huçcate. ⁶ Ne nu'u dí huçc yá mija'ihñ, hin dí johya 'bu 'bo'o in nu i øt' ra ts'oqui, pe ëmmë dí johya 'bu 'bo'o in nu i ten'na ra 'yu majuani. ⁷ Ne nu'a i ja rán huçcate, hinguí sumanheí dí huçc'a n'da, madague'bu i ørpa ran ts'o. Ne hinjam'bu ëc'yëi 'bu t'ëmbi øt' ran ts'o a to dí huçqui. Pe nu'bu i pãdi bi 'yøt' ran ts'o, i t'ø'mi din 'yomfëni. Ne hinjam'bu ë'ts'a ní 'yøt' ran huçcate. ⁸ Pe nu'u 'da gã dí øthñ ya, da zøni da zë'u. Nguetho da zøn ra pa ngue njom mam pøngahyã nangue Ojã, ñe njom mam ma nangue mi'da yu nde 'dahma 'dan'yo ngue hingam fãdi. Ne nu'u to'o i ja yá ts'edi da ma 'be'a gãtho xñ hëi da fãdi nangue Ojã, pe him ma man'u, 'bu ya gãtho ga pãhmbñ xñ ho. ⁹ Pe nuya nu to'o bin t'unni da man'a xñ hëi, pe hinga gãtho i pãdi xñ ho nangue Ojã. Ne'u to bin t'unni díñ pøngahyã, pe hinga gã im ma. ¹⁰ Ne nu'a dí øthñ ya ngue dí 'bñhmbñ yñ pøngahyã, pe ya him ma homhbñ 'bu dá pãhmbñ xñ ho, nguetho hinga gãtho im man'u. ¹¹ Ne tengu'bu mán t'uhñihñ, dá yáhu tengu bu na yá yñ t'uhñi, ñe ngubñ dãm bëmhbñ, tengu bu nam bën yñ t'uhñi. Ne nu'bu mán ñan'yoñhñ buya, ya dá bëmhbñ ngue ga sohmbñ 'be'a gãtho mí øthñ 'bu mán t'uhñihñ. ¹² Ne gue'a dí øthñ ya pa i jabñ a ya, ñe hinguí sã gan nuhñ 'be'a dí ja Ojã. Tengu thoño 'bu dí hëthñ

n'da ran hyëdã hinguí dí ñequi xñ ho rá hmi n'da ra ja'i. Pegue da zøni ngue da zã ga pãhmbñ xñ ho 'bu dá nusehñ Ojã. Nuya hinguí sã ga pãhmbñ xñ ho ha in ja, pegue da zøni ga pãhmbñ xñ ho, tengu thoño Ojã i pãju ya. ¹³ Pe hyu i jabñ ngue hinjam'bu ga juahmbñ. Nu'a n'da, ngue'a ga pãhmbñ majuani da 'yøt'a ran ho bi man Ojã, ñe nu'a ná yoho ngue'a ga tømhbñ a i mam buya, ná hyu buya, ngue a ran huçcate. Ne man'da xñ ngu di muui ran huçcate xinda gue'u mi'da i hmangua.

14

Nangue'u 'dahma 'dan'yo bu na ya

¹ Pe man'da ga humbi ga øthñ ran huçcate. Ne a man'da dí bengahñ rá Hogandãhi Ojã, dam pøngahyãñ ga mamhbñ ráñ hman Ojã. Ne m'bejua ts'u da zã ga øthñ mi'da yñ 'befi dí bengahñ rá Hogandãhi Ojã buya. ² Pe nu'a to'o i yá n'da ra nde hingam fãdi, hønt'a Ojã da zã díñ yãui, ñe hinga gue'u yñ ja'i i yáhu. Nguetho njongui øde 'be'a im ma. Ne masque rá Hogandãhi Ojã dí bënbi, pe nt'ãgui thoño. ³ Pe nu'u to'o díñ pøngahyã nangue ra nde ngue'a mfãdi, i xih yá mija'ihñ, ñe da zã dí japi din te yá mbñ, ñe dí zërpa yá mbñ, ñe ëmmë dí un ran johya yá mbñ. ⁴ Pe nu'u to'o i yá n'da ra nde ngue hingam fãdi, masque dí zëse rá mbñ, pe nu'u to díñ pøngahyã, gã dí zë'u yá mi'yëc'yëihñ. ⁵ Ne díñ ndehmagã gãtho ahñ gan yáhu 'dahma 'dan'yo yñ nde. Pe ëmmë man'da díñ nde ahñ gãtho gui mamhbñ ráñ hma Ojã nangue ra nde ngue mfãdi. Nguetho man'da xñ ho a, xinda gue'bu gan yáhu mi'da yñ nde gue 'dan'yo hinda høn'bu da zã gui mamhbñ 'be'a nam bøñ'a gã mamhbñ, ñe gãtho díñ te yá mbñ yñ yëc'yëi buya. ⁶ Jannangue'a ma zi cu'ahñ, xi'bu høn't'a yñ nde hingam fãdi gam mangã 'bu dá mbagã bu, 'be'a ním fãts'i ga øt'ahñ 'bu. Pe man'da xñ ho 'bu ga xán'nahñ ráñ hman Ojã nangue ma ndesehñ, ñe ga 'da ahñ n'da ran 'yomfëni hin gui pãhmbñ, ñe ga xán'nahñ 'be'a bi 'yurcã Ojã. ⁷ Ne gam bëmhbñ 'be'a i øt' yñm 'bixt'i ñe yñ 'bida. Nu'u hinguí ja yá te pe i yá. Pe nu'bu hinguí pømman'a im ma, ya hingam fãdi 'be'a ní 'bei a buya, nguetho 'da nan gëtho. ⁸ Ne ngutho n'da ra thëxi bu ja ra sñi, da ma xñ ho a ra 'bei ngue díñ tunh yñ dofñ. Pe nu'bu hin da mba m'bixt'i xñ ho, njon da bãdi 'be'a nam bøni, ñe njon díñ sã da mba ra tuhni. ⁹ Ne ngutho ahñ 'bu hin gui yáhu n'da ra nde nt'øde xñ ho, hague dán zã da fãdi 'be'a guím mamhbñ. ¹⁰ Ne masque ëmmë xñ ngu yñ nde i ja ua ja ra ximhãi, ñe gãtho xñ ho 'bu 'bo'o i pãdi 'be'a nam bøni. ¹¹ Pe nugã, nu'bu hin dí pã a ra nde ní ts'oqui, ya xcá øt'be tengu'bu n'da an 'danni ma hñini'be, ñe hinguí sã dam pã'be. ¹² Nu'a

gui ndehũ emme din ja ni ts'ediũ nangue rá Hogandãhi Ojã, pẽ dami 'yãfũ 'be'a ní ts'edi da zã dín te yá mbãĩ gãtho yũ 'yẽc'yẽi guí 'bũhmbũ. ¹³ Nu'bu n'da ra jã'i din yã man'da ra nde hingam fãdi, pẽ da 'yãp rá ts'edi Ojã da zã da ma 'be'a nam bõni. ¹⁴ Nu'bu dí yã 'be Ojã nangue man'da ra nde n'dan'yo, go i yã rá Hogandãhi Ojã i o ma mbãĩ, pẽ hin dí thocpa ran 'yomfẽni u mi'da 'bũpũ, ngue 'be'a nam bõn'a dí ma. ¹⁵ 'Be'a xũn ho ga øt'e. Pẽ nde'bu dan yã 'be Ojã nangue rá Hogandãhi, pẽ i jatho ga japi da bã u mi'da 'bũpũ ngue 'be'a nam bõni. Nẽ ngutho 'bu dan tuh yũ thuhu, ga ẽspa Ojã nangue rá Hogandãhi, pẽ guexta'a i jatho ga bẽni 'be'a nam bõni, nẽ ga japi da bẽn'ũ mi'da bũya. ¹⁶ Nguetho nu'bu guí ẽspahũ Ojã nangue n'da ra nde hingam fãdi, nẽ madague'bu dí bẽn'nahũ rá Hogandãhi Ojã, pẽ nu'ũ 'da hin da zã guí comhbũ a ram hma 'be'a gní 'yẽspahũ Ojã, nguetho hingui pãdi 'be'a nam bõn'a guí mamhbũ. ¹⁷ Nẽ madague'bu majuañi guídĩ unhdu ra jamadi Ojã gue'bu n'dan'yo ra nde guí yãhũ, pẽ hin guídĩ zerpahũ yá mbãĩ ni mijã'iũ, ngue nẽ'ũ dí un ra jamadi Ojã. ¹⁸ Jamadi Ojã nguetho man'da i sã dan yãgã yũ nde hingam fãdi xinda gue ahu. ¹⁹ Pẽ nu bu ja yãm peti, madague'bu hõnt'i cut'a thoho yãm hma ga ma gue'ũ nt'õde xũn ho, pẽ man'da xũn ho, xinda gue'bu ga ẽna ga mam bu 'det'a mahuãhi yãm hma gue'ũ hingam fãdi 'be'a nam bõni. Nguetho dín nde ga xãnba yũ cu. ²⁰ Ma zi cu ahu, o guí øthũ tengu'bu gyú t'uhni ahu, pẽ damín 'yomfẽniũ xũn ho 'be'a man'da xũn ho guí 'yõthũ bu ja nim petihũ. Nguetho gyũ dajã'iũ, madague'bu i t'ẽn'ahũ gyũ 'usrehũ ngue'a hin guí nde guí 'yõthũ yũ ts'oqui. ²¹ Bi 'yẽm bu ja rá t'õhni Ojã: "Madague'bu dá japi bá ẽh yũ 'damhniñi ngue 'dan'yo bu na yã, ngue da zo u 'bacua, pẽ ngutho him bi 'yãrpa ra güenda a dãm mangã u," bi' yẽn Ojã. ²² Janangue'a ga pãhmbũ n'da ra hmẽpya 'bu 'bo'o din yã man'da ra nde n'dan'yo, i uh rá ts'edi Ojã, hndepa da 'yẽc'yẽi u hingui nde da 'yẽc'yẽi. Nẽ hinga gue'ũ yũ 'yẽc'yẽi i pa nt'õrpe yũ hmẽpya. Pẽ nu ra ts'edi ngue da man rãm hman Ojã nangue yá ndese u, xũn ho ngue'a da xãbĩ gãtho yũ 'yẽc'yẽi, nẽ hin nangue'ũ emme xũm me yá mbãĩ, hingui nde da 'yẽc'yẽi. ²³ Pẽ xi'bu bim peti gãtho yũ 'yẽc'yẽi nẽ gãtho 'dahma 'dan'yo yũ nde i yã, nẽ da zõm bu 'da ngue hing yũ 'yẽc'yẽi, o gue'ũ hinga na pãdi xũn ho. Ha hin guím bẽmhbu ngue da 'yẽn'ahũ guí jãthũ. ²⁴ Pẽ nu'bu gãtho guí mamhbũ rãm hma Ojã ngue ra nde mfãdi, nẽ da yãrpu 'da hing yũ 'yẽc'yẽi o gue'ũ hinga na pãdi xũn ho. Nẽ da bãse bũya ngue ja yá ts'oqui, nẽ da bãdi 'be'a i ja yá mbãĩ zehẽ 'bu bi 'yõ'a guí mamhbũ. ²⁵ Nẽ nu'a nt'ãgui bu mbo yá mbãĩ da japi di nequi xũn ho. Nẽ dín danyãmmu nẽ da 'yãp rá punbi

Ojã bũya. Nẽ da 'yẽna: "Majuãni maha guí 'bũhmbũ Ojã," da 'yẽm bũya.

Da t'õt'e xũn ho a ram peti

²⁶ Nuya, ma zi cu ahu, dín nde ga xi ahu 'be'a man'da xũn ho guí 'yõthũ 'bu guídĩ petihũ. Pẽ nde'bu 'be guím bẽmhbu 'be'a dín te yá mbãĩ gãtho yũ 'yẽc'yẽi, nẽ da zã gan tuhmbũ n'da ra thuhu guím nde gan tuhmbũ bũya, o gue n'da ram hma guím nde gan xãnbatehũ, o gue n'da ram hma bi bẽn'nahũ Ojã ngue guí mamhbũ, o n'da ram hma guí nde guí mamhbũ n'da ra nde hingam fãdi 'be'a nam bõni, pẽ gue'bu dí 'bũi to'o da man a 'be'a nam bõni ngue hingam fãdi. ²⁷ Pẽ nu'bu guí yãhũ man'da ra nde n'dan'yo, hõnt'ũ yonjã'i din yã, nẽ nu'bu xũn ngu, hyunjã'i. Nẽ hinga n'daf'a ra ora din yã gãtho. Nubũya i jatho dim 'bu'a n'da da ma 'be'a nam bõn a bi hma. ²⁸ Pẽ nu'bu njongui 'bũpũ n'da i pãdi da ma 'be'a nam bõn'a bi hma, man'da xũn ho 'bu nte da mam bu ja nim petihũ. Da zã din yã, pẽ n'danni din yãseui Ojã. ²⁹ Ximangutho u i man rãm hman Ojã nangue ra nde mfãdi, din yã yoho o hyu. Nẽ nu'ũ to'o bin t'un ra ts'edi da bãdi 'be'a nam bõn'a ram hma, da mam 'bu hingui ho, ua gue'bu xũn ho. ³⁰ Nẽ nu'bu i hupu n'da bi bẽnba Ojã da ma 'be'a im bẽni da ma, pẽ 'be di jua a i yã bu, nẽ guí jafã din yã a man'da bũya. ³¹ Janangue'a da xõt'a gan yãhũ 'dahmi 'datho, nẽ gãtho ahu to'o gãtho di bẽnba Ojã din yã. Nubũya tengu 'bu gãn niyãbahũ yũ cu nangue yá mbãĩ nẽ gãtho da hyã yũ ts'edi yá mbãĩ bũya. ³² Nu'ũ to i man rãm hman Ojã i jatho da zãmzehẽ da mbãĩ zehẽ, madague'bu Ojã bi bẽnbi din yã, pẽ jatho da dõ'mi ts'ũ, 'be din yã a man'da. ³³ Nguetho nde Ojã da ts'ãnni 'be'a gãtho din ja bu, nẽ hinga 'da ni thãq thoho 'be'a gãtho i øt' Ojã. Nẽ in jabũ i t'õt'e hõnba go hapũ i ja yãm peti ma mi'yẽc'yẽihũ. ³⁴ Nẽ nu yũ xisu hingui sã din yã bu ja yũ dãmpeti, nguetho hin'yu yán t'ẽdi din yã u, nẽ i jatho da 'yõ'a 'be'a da sifi, nẽ hin dim 'bet'o, tengu i mam bu ja rá t'õhni Ojã. ³⁵ Nẽ nu'bu in nde da 'yãnni 'be'a nam bõn a hman bu, i jatho da 'yãn'na rá ndõ bu ja rá nguse, nguetho hin di nẽcmanho 'bu i yã n'da ra xisu bu ja ram peti. ³⁶ Ha guím bẽmhbu gã damzehẽhũ rá 'bẽfi Ojã, ngue guí ẽmhbu da zã guí sãnzehẽhũ 'be'a guí 'yõthũ. Uague guím bẽmhbu hõn'adahũ gã hyãmhbũ a ram hma. ³⁷ Pẽ nu'bu majuañi bi 'da ahu rá ts'edi Ojã guí mamhbũ rãm hma, o gue'bu majuañi bin 'da ahu nin 'yomfẽniũ nangue rá Hogandãhi Ojã, nu'bu, jatho guí 'yõthũ a dá ot'ahũ 'bu, nguetho rá manda ra Hmu a. ³⁸ Nẽ nu'bu 'bo'o hingui nde da 'yõ'a dá ot'ahũ, pẽ hingui sã guí 'yãrpahũ ra güenda a. ³⁹ Janangue'a ma zi cu ahu, man'da emme guí hyumbi guí mamhbũ rãm hman Ojã nangue ra nde mfãdi. Pẽ hin guí hecpahũ

to'o in nde din ya man'da ra nde. ⁴⁰ Pe gan 'yomfɛnihu xun ho, ne 'darpɔ di mba gui 'yøthu, ne hinga 'da dí thas tho ho 'be'a gátho gui 'yøthu.

15

Bi ndants' mahon'a ra Cristo

¹ Nuya ma zi cu'ahu, din nde ga xi ahu mahon'a ran ho ma'da'yo, tengu dá xi ahu mam 'bet'o. Ne gue'a ram hma gá hyámhbu, ne gue'a gním 'bámbu xun ho a. ² Ne guet'a ram hman a gní yan ni tehu a 'bu guidí thoqui gui ten thohohu a dá xi ahu. Pe nu'bu hin'na, sáti tho guí ɛmhbu guí øthu 'bu. ³ Ne dá ja ahu gá pámhbu a ram hma bin 'dacá ngue man'da jats'edi tho ga pámhbu. Ngue dá xán'nahu bi du ra Cristo, bi hoga ma ts'oquihu, tengu tho ho má n t'o'ti bu ja rá t'ohni Oja. ⁴ Bi t'águ, ne bi xox Oja 'bu ná hyupa, tengu tho ho mí mam bu ja rá t'ohni Oja. ⁵ Ne nu'bu mí dambɛni ra Cristo, m'bet'o bin 'yuse bu 'buh ra Pedro, ne m'bejua buya bi nu mi'da yú xádi. ⁶ Ne m'bejua buya xø 'bexque bi nequi bu 'darpɔ mídim peti cat'a ciento yu cu. Ne ɛmme xun ngu i 'butho u ya, madague'bu xun du u 'da. ⁷ Ne m'bejua bi nu ra Jacobo, ne m'bejua mahon'a bi nu gátho u yú 'báihu. ⁸ Pe rán zegui tho ho necá bi zá dá nugá ra Cristo bu 'yu. Ne ɛmme xun hej bu dá ɛ'yeigá a ram 'bui ma'da'yo, tengu'bu n'da ra 'uere hingui sá dim 'bui, ne ɛmme din unbi. ⁹ Ne him man zá'be ngue xtá t'ɛngá ma 'bái'be ra Cristo, ne man'da ts'utho dadí mu'be xinda gue'u mi'da yú 'báihu, nguetho ɛmme dá uná u yú 'yɛ'yei Oja. ¹⁰ Pe nu Oja rá mate zehé bi jaqui tengu dín jagá ya. Ne hinga sáti tho ho rá mate Oja bi 'yøque, nguetho ɛmme dá humbi xinda gue gátho mi'da yú 'báihu ra Cristo. Pe hinga guecá dá øt' ra 'befi, ne gue'a rá mate zehé Oja bi zequi dá øt'e. ¹¹ Madague'bu guecá o gue'u mi'da bi xán'nahu, pe n'dat'a ram hma dí mamhbe ngue bi du ra Cristo nange ma ts'oquihu, ne bi xox Oja 'bu mí du. Ne gue'a ram hma gá 'yɛ'yeihu a.

Da xox Oja u xun du

¹² Pe xi a ram hma dí mamhbu, ngue bi dambɛni ra Cristo 'bu mí du, pe hanja gní 'yɛmhbu 'da ahu buya, ngue hingui sá da dambɛni u xun du. ¹³ Nu'bu hin da dambɛni u xun du, pe xinga gue'a ra Cristo xtán dambɛni 'bu, ne guexta'a ya xun du a ya 'bu. ¹⁴ Ne nu'bu hin xtán dambɛni a ra Cristo, hin'yú rá ts'edi a ram hma dí mamhbu 'bu, ne ndetho guí 'yohu bu 'bu. ¹⁵ Ne nu'bu ngubú guím bɛmhbu ngue hingui sá da dambɛni u xun du, guí nubethani gahe 'bu ngue dí mamhbe bi xox Oja a ra Cristo 'bu mí du. ¹⁶ Nu'bu hingui sá da dambɛni n'da ra du, pe xinga gue a ra Cristo xtán zá xtán dambɛni 'bu. ¹⁷ Ne nu'bu guexta'a ra du a ra Cristo,

sáti tho ho guí ɛ'yeihu a 'bu, ne guexta'a him mahoqui ni ts'oquihu 'bu. ¹⁸ Ne nu'bu ngubú guím bɛmhbu, pe ne'u yu 'yɛ'yei xun du bu ja rá 'ye ra Cristo, ne má zá dim 'beru 'bu Oja 'bu, gue'bu ya má zá bim 'be a ra Cristo 'bu mí du. ¹⁹ Pe nu'bu hontya dí nuhu ran ho nangué ra Cristo, ha hin guím bɛmhbu ga nuhu man'da ran ho 'bu dá tuhu 'bu. Pe huɛhigahu 'bu nte ga nuhu, xinda gue'u gá mi'da yu jà'i ngue nte mɛni da nu. ²⁰ Pe majuani maha bi dambɛni ra Cristo 'bu mí du. Ne tengu'bu rá mbudi n'da ra thá bi soru ja n'da ra huahi, ne gue'a nam bɛni ngue da xox Oja u to'o gátho i 'buhmi ra Cristo. ²¹ Tengu tho ho 'bu mí damp' ran date ua ja ra ximhai n'da ran 'yohu, ngue ra Adán, ne ngutho a man'da ran 'yohu ngue ra Cristo, bi da'mi ngue da ndants' mahon'a yu du. ²² Ne tengu tho u gátho bi xand ra Adán, gátho i tu, pe nu gátho di xand ra Cristo, gátho da mba nsots'i. ²³ Pe hinga gátho n'dat'a ra ora da mba nsots'i, nguetho rá mbudi a ra Cristo, ne nu'bu bá ɛh ra Cristo, gátho u xu huahni da mba nsots'i m'bejua. ²⁴ Ne nubuya, ba ɛh rá pa ran zegui. Nguetho nu'a ra Cristo xi dapi 'be'a gátho má ts'edi, ngue yán suihu Oja, ne gátho to'o i hase yán t'edi, ne to'o di manda zehé, ngue'u yu jà'i ne'u yu zithu. Ne nu'bu ya bi dāha, di un'na Oja rá Ta rá ts'edi mahon'a. ²⁵ Nguetho nu ra Cristo, im Hmuts'ut'abi ya, ne gue'bu go bi dāha di 'berpa yú ts'edi u gátho yán suihu. ²⁶ Ne nu'a ran date ran zegui tho ho da dapi, ne má zá dim 'be a buya. ²⁷ Tengu bi mam bu ja rá t'ohni Oja, di japi da dāh ra Cristo 'be'a gátho má ts'edi i ja. Pe njon da bɛni ne'a Oja rá Ta da dapi, nguetho guese bi un rá ts'edi ra Cristo a. ²⁸ Ne nu'bu gátho bi dā a ra Cristo u 'be'a gá ni ts'edi i ja, ne nu'a ra Cristo buya, ngue rá Ts'unt'u Oja, ne din dāse bu 'bu Oja rá Ta. Nguetho m'bet'o xi un rá ts'edi. Nubuya da hōse Oja dín ja rá ts'edi buya. ²⁹ Ne man'da guí øthu guídín xixyáhu nangué'u xun du. Pe hanja gní 'yɛmhbu him mam 'bu u xun du buya. ³⁰ Ne hanja hin dí su man datehe, gátho u yu pa dí 'buhme ua thá, gue'bu xá pámhbe hin ga ndanshe mahon'a. ³¹ Ne majuani thocpa tho ho dadim pom'be ran date. Ne gue'a dí xi ahu a ngue'a dín nde ahu gui pámhbu 'be'a dí øt'á. Nguetho ɛmme dí numanho ahu, ma zi cu ahu, ngue n'dat'a ma Hmuh ra Jesucristo dí ɛ'yeihu. ³² Ne dá hát'i xun ngu yun unbi, ne xi u yu zate dán tunhdá'be ua Éfeso, ngubú i ɛmb yu jà'i. Pe 'be'a ní mba a dá øt'á 'bu hin da dambɛni u xun du. Pe nu'bu hin ga ndanshe mahon'a, mbähá dan sihmehu ya ne dam minhdú, nguetho má zá ga tuhu nixudi mani. ³³ O guídín hyehmbu da thá ahu gui tenhdú yám hman u 'da yu hyáte, janangué'a hin gui 'bɛmhbu yu hogan t'øt'e. ³⁴ Pe damin 'yomfɛnihu xun ho gui

pahmbu nda'a ram hma gue majuañi, ne gui 'yeshu ya ts'oqui buya. Nguetho gui 'buhmbu 'da hinga ná pahmbu xun ho Oja. Ne guehna dí xi ahú na, janangue'a gui pes' ni sáhu.

Hague din ja 'bu bi dambeni u xun du

³⁵ Uague guim bembu 'da ahú gui 'yangaha: "'Be'a di ja 'bu bi dambeni u xun du, ne 'be'a ní ngoc'yei din ja mahón'a." ³⁶ Pe n'da rán t'anni ya 'yambui a. Ha hin gui nuhú 'be'a di ja n'da ra hmudá 'bu pa nthuhu ngue i 'ya rá xi ne ja da bõx'a rá mbui buya. ³⁷ Ne hont'a go má hmudá gui tuhmbu, hinga guexta'a rá ndá 'bu bi bõts'e. Nguetho gue'a rá ndá gá tuhmbu, ne ra paxi bu dán go 'bu bi bõts'e. ³⁸ Ne hont'a go nda'a má hmudá da thuhu, gátho yá xise 'bu bin ja, tengu bi zánba Oja a. ³⁹ Ne hinga 'da'angu ma ngoc'yei hu ya fani o gue yu doja o yu huá. ⁴⁰ Ne in jabu 'be'a gátho i ja bu mahets'i ne 'be'a gátho i ja ua ja ra ximhái, nu'ú bí ja bu mahets'i, n'dan'yo thoho nán ho xinda gue'u ja ua ja ra hái. ⁴¹ Nu'a rán nequi ra hyadi ne ra zana ne yu sò gátho 'dahma 'dan'yo. Ne hinga 'da'angu u yu sò, 'dahma 'dan'yo bu ní nequi. ⁴² Ne ngutho nange'bu bi dambeni yu du, ne nu'bu bi t'á a ra ngoc'yei, da 'ya nguetho nts'áni da 'ya a. Pe nu'bu bi dambeni buya ne hin njam'bu da du mahón'a. ⁴³ Nu'a bi t'águi hingui ho, pe nu'a da bõts'e emme xun ho a. Nu'bu mí t'águi hin'yu rá ts'edi, pe nu'bu mí bõts'e, man'da emme bin ja rá ts'edi. ⁴⁴ Nu'a ra ngò 'bu mí t'águi, nts'áni hont'ua ja ra ximhái dim 'bui. Pe nu'bu bi bõts'e, nts'áni dim 'bupú mahets'i buya. Ne gui pahmbu i ja ma ja'ihu nange ra ximhái, pe man'da i jatho gui pahmbu ngue ne'a din ja ma ja'ihu nange rá Hogandáhi Oja. ⁴⁵ Ne gue'a in ja a tengu mán t'o'ti bu ja rá t'ohni Oja, gue ná n'da ra Adán bi ts'áni bin ja'í ua ja ra ximhái. Pe nu'a ná yoho gue'a di un ra temazai ngue njam'bu da guadi, gue'a ra Cristo a. ⁴⁶ Ne m'bet'o dám 'buhmbu nange ma ngoc'yei hu ngue hont'ua ja ra ximhái dim 'bui. Ne m'bejua buya dam 'buhmbu nange ra ngoc'yei hu nts'áni dim 'bupú mahets'i. ⁴⁷ Ne nu rá mbudi ran 'yohu nt'òt'e nange ra hái. Nu a ná yoho gue'a bí 'yeh mahets'i, ma Hmuhu ra Cristo a. ⁴⁸ Ne ngutho ma ngoc'yei hu ua ja ra hái, tengu tho a ran 'yohu ngue bi t'òt'e nange ra hái. Pe nu ma ngoc'yei hu m'bejua din ja tengu thoho rá ngoc'yei a ma Hmuhu ra Cristo, nu'a ran 'yohu bí 'yeh mahets'i a. ⁴⁹ Ne tengu thoho bu dá nequi hu nange ra Adán nt'òt'e ra hái, ne ngutho bu dá nequi hu mahón'a nange'a ra mengu bu mahets'i. ⁵⁰ Ne dín nde ga xi ahú mahón'a, ma zi cu ahú, ngue nu'a man ngòhu ne ma jihú i jaju ya, hingui sá da gonhui rá ts'edi Oja mahets'i a. Nguetho nu'a hingui hát'i, hingui sá 'darpú da 'bes'ui a da hyát'i hont'bu go njam'bu. ⁵¹ Pe dín nde ahú gui

pahmbu a him mam fadi, ngue hinga gátho ga tuhú ngue dyá 'yoc'yei hu, pe gátho da mba ma párcuigahu ma ngoc'yei hu. ⁵² Ne xogue n'dan c'uep'adátho da 'yõrcahu 'bu bin ya ra thuxi 'bu rán zegui ra pa. Ne nu'bu bin ya ra thuxi, 'bex da ndants'i gátho u yu 'yoc'yei xun du, ne din ja yá ngò him man zá din ts'oni. Ne'ú xí du, ne'ú hin ní du, gátho da mba ma pádi. ⁵³ Ne nu ma ngoc'yei hu dí hehu ya hin da hyát'i, janangue'a da mba mahoqui ngue da hyát'i mazai buya. Ne i ja rán dáte a ma ngoc'yei hu ya, pegue din jajú a njam'bu da du. ⁵⁴ Ne nu'bu bin ja ma ngoc'yei hu ngue njam'bu da du, ya bí ja'ts'a bi man rá t'ohni Oja buya, bi 'yena: "Pe nu'bu dám 'buhmbu mahón'a, gue'a dí guah ran dáte a, nguetho ya bi thapi." ⁵⁵ "Hague grán dáte, hapu i ja ní ts'edi ya ngue gui hyoje. 'Be'a gá ja ya thá, ne ya gui ena xquí taje." ⁵⁶ Ne nu yun t'edi Oja ne gue'ú nám fadi ja ma ts'oqui hu. Ne nu'a ma ts'oqui hu buya, gue'a ní zá di unghu ran dáte a. ⁵⁷ Pe jamadi gahu Oja, nguetho bi jajú dá tafu ran dáte nange'a ma Hmuhu ra Jesucristo. ⁵⁸ Janangue'a, ma zi cu ahú, dámín zamhu bu xun ho ne hin hapu gui 'uehmbu bu. Ne gui hyumbi man'da man'da gam pehmbu nange rá 'befi ra Hmu, nguetho gui pahmbu hinga sáti thoho a, xinda gue'bu hin ga ndanshu mahón'a.

16

Nthquui yu mbeti da 'bax yu cu

¹ Ne nuya dín nde ga xi ahú 'be'a gui 'yothu nange ra mbeti guidi pethu, ngue nu'a rá m fäts'i ma mi'yoc'yei hu. Dámí 'yothu tengu thoho dá xicá u 'bupú ja yun peti bu Galacia. ² Ngue gátho 'bu domingo, n'da ngu n'da ahú gui hyaju ts'u a hangu xquí tãhmbu nhyato 'bu nhyato, gui peshu. Ne nu'bu dá sòngá bu, ya di jabu, ne hinga ja gui pethu buya. ³ Ne nu'bu dá sòngá bu, ga pehndá bu Jerusalén u yun 'yohu ngue gá huanhdu. Ne ga un ra socuá da gats'i nange ran zengua, ne da hyax'a xquí pethu buya. ⁴ Ne 'be dán 'yomfñi 'bu da zá 'nequi ga mba, ya 'darpú dá mbáhu buya.

Bi ma da bõn na 'yo ra Pablo

⁵ Ne nu'bu dá mba na 'yo, i jatho 'be ba sòngá bu Macedonia, ne ja ga thocá bu Corinto buya. ⁶ Ne xõmhma thoho dam 'buhmbu bu 'da yu pa, uague dam 'buhmbu bu gátho dám bõn yu pa xu se. Ne nubaya xõmhma thoho da zá gui zeju ts'u 'bu di nequi to'o da 'yurca ra 'yu hapu gátho dan 'yo m'bejua. ⁷ Pe hin dín ndegá ngue xõ ga thotho bu gui 'buhmbu, pe dín nde dam 'bupú 'da yu pa, 'bu gue'a da nde ma Hmuhu a. ⁸ 'Be dam 'bucá ua ja ra hnini Éfeso man yozna, ja ga mba bu. ⁹ Nguetho emme hndegue ga man rá m hman Oja ua, madague'bu xun

ngu man sui'be 'bucua. Pe emme i te rá 'befi Oja ua, jannangue'a him 'bexque sä ga mba n'dihi. ¹⁰ Ne nu'bu da zom bu a ra Timoteo, dami simanhohu, janangue'a nte da beni. Nguetho dim pefi nangue rá 'befi ma Hmuhu a, tengu thogä. ¹¹ Pe jatho gätho ahü gui numansuhu a ra Timoteo. Ne nu'bu bá ecua, dami faxhu ngue da zomanho ua. Nguetho dí tøn'ua a, ne emme dín nde ga nu mahøn'a, ne'ü gätho mi'da. ¹² Ne emme dá xicá ma cuhu ra Apolo xtá mbähä 'da yu cu 'bucua, ngue da nu ahü. Pe him bi nde bi mba ya. Pe xomhma thoho m'bejua da mba bu 'bu bi zä da mba.

Yün zegui ran zengua

¹³ Ne jant'a thoho gui 'yøthu tengu'bu gan äthahu, ngue gan zammbu bu ja ni t'ec'yehü. Dami hyuthu ran zambü, din ja ni ts'edihu xun ho. ¹⁴ Ne 'be'a gätho gui øthu, pe dami 'yøthu nangue ran huçcate. ¹⁵ Ne nuya ma zi cu ahü, gui pämbu ngue gätho ja a yün jahu ra Estéfano, mbüdi yu 'yec'yehü bu ra häi Acaya, ne emme hønt'a im beni ngue da mbäx yü mi'yec'yehü ü. ¹⁶ Janangue'a dín nde ahü emme gui numansuhu a ra Estéfano, ngue'a gui 'yøthu a da man a. Pe ne'ü mi'da i 'bupu, ngue 'da'angu i øthu a ra Estéfano, ngue'a hin dín sui, ne humbi da 'yøt' ra 'befi xun ho, ne'ü gui numansuhu ü. ¹⁷ Ne emme dadí johyagä, ngue nu'a mí hembä 'be'a gui øthu, pe ya dí paçä ya, nguetho bi zocua a ra Estéfano, ne ra Fortunato, ne'a ra Acaico. ¹⁸ Janangue emme bi xah ma mbü. Ne ahü bi xah ni mbühü ya, nangue'a ram hma gá 'yängahu gue'a hin gmí pämbu. Ne dami numanhohu ü yu ja'i tengu ü. ¹⁹ Nu yu cu i 'bucua ra häi Asia, gätho i pen'nahü ran zengua. Nu ra Aquila ne ra Priscila rá xisu, ne gätho ü dim peti bu ja rá ngu, ne gätho i pen'nahü ran zengua nangue rá thuhu ma Hmuhu. ²⁰ Dami hyänbahu yün zengua gätho yu cu i 'bucua. Damin zengua zehéhu n'da ngu n'da ahü ngue 'da gdín huçtahu. ²¹ Pe nugä dra Pablogä ga ozehégä n'da ran zengua dí pen'nahü nangue ma 'yese-gä. ²² Nu'bu i 'bu a n'da ngue him majuanü i numanho a ma Hmuhu ra Jesucristo, ne hin te rán jai Oja a 'bu, ne da zänba ran unbi a. Ne mi ts'ütho ba çh ma Hmuhu da 'yøt' ran juänbi a. ²³ Ne nuya da mbäx ahü rá mate ma Hmuhu ra Jesucristo. ²⁴ Ne emme dadí huçc'ahu gätho ahü nangue 'darpü dí 'buhmbu ra Cristo Jesús. Ne hønt'a dí xi ahü ya.

2 CORINTIOS

Ná yoho ra sɔcuɔ bi 'yorba ra Pablo u yu 'yɛc'yɛi bu ja ra dɔhnini Corinto

Ran zengua

¹ Nugá drá Pablogá, ne nangue rá páhã Ojã ma 'bãigã'be a ra Jesucristo. Dín 'yogã'be ma cuhu ra Timoteo. Ne di pen'nahu bu ra sɔcuɔ gyu 'yɛc'yɛi hu ngue dim peti bu ja rán ngu Ojã bu ja ra hnini Corinto, ne gátho yu 'yɛc'yɛi i 'bɔpu ja ra xɛqui Acaya. ² Ne nu'a Ojã ma Tahu ne ra Jesucristo ma Hmuhu di 'da ahũ rá mate a, ne da hyut'a ni mbũhu.

Yũn unbi ra Pablo

³ Jamadi Ojã rá Ta ma Hmuhu ra Jesucristo, nguetho i ja rá yembũi nangueju. Ne guesɛ Ojã thocua thoho i hurca ma mbũhu. ⁴ Nu'a Ojã i hurca ma mbũhu nangue gátho yun unbi dín nuhu. Janangue'a da zã ga hurpahũ yũ mbũi 'da to'o in nu ran unbi, tengu tho bu í hyurcahu ma mbũhu Ojã. ⁵ Nu'bu di comhbũ yũn unbi ra Cristo, nu'a di zerca ma mbũhu, go din theui ran unbi dín nuhu. ⁶ Ne nangue ran unbi dín nugã'be, gue'a dín te ni t'ɛc'yɛi hu, ne di zet'a ni mbũhu a. Ne nu'bu di zerca ma mbũi'be Ojã, ne ahũ di zet'a ni mbũhu. Nguetho nu'bu guim bɛmhbu a ran unbi dín nu'be, sã gui hyãthũ ne hin gan xombũhu ran unbi guim nuhu, tengu thohogã'be. ⁷ Hin ts'u dadí 'yon ma mbũi'be nangue ni t'ɛc'yɛi hu. Ne di pã'be ngue guí comhbũ man unbi'be. Ngutho Ojã da hyurca ma mbũhu. ⁸ Nugã'be dín nde ahũ, ma cu ahũ, gui pãhmbũ ngue dán nu'be ran unbi bu ja ra hãi Asia. Ne hin'yu ma ts'edi'be ngue xcã házche'be, nguetho ɛmme ts'edi ran unbi dá nu'be, ne mi ts'utho xcã tu'be bu. ⁹ Majuani ɛ magueru xcã tu'be, pɛ gátho u bin ja n'damhã sã ga pã'be ngue hin'yu ma ts'edi zche'be, pɛ ga tɔm'be 'be'a da 'yɔt' Ojã, ngue man'da xũn ndoho rá ts'edi ngue da xox'ũ xũn du. ¹⁰ Nu'a Ojã bi yãngã'be bu ja ran dãte ngue ɛmme nts'utho, ne di pã'be ngue Ojã da yãngã'be mahõn'a. Ne di ɛc'yɛi'be ne di tɔm'be ngue thocua thoho da yãngã'be Ojã. ¹¹ Ne nu ahũ sã gui zec'be ts'u 'bu guim yãhu Ojã nanguecã'be, ne m'bejua bũya da zã gátho ahũ n'dat'a ga xihmbũ jamadi Ojã nangue 'be'a bi 'yorca'be.

Ra Pablo bi ma hanja him bi mba n'dihi bu ja ra hnini Corinto

¹² I hu ma mbũi'be nguetho di bɛnga ma mbũi'be ngue xũn ho 'be'a dí ɔt'be ua ja ra ximhãi, ne xũn ho 'be'a dí ɔt'be nangue ahũ. Ne hin nangue man 'yomfɛnisɛ'be, pɛ Ojã i fãxca'be ngue dí ɔt'be ran ho. ¹³ Dín nde ahũ gui pãhmbũ xũn ho 'be'a dí ɔt'be, tengu dí

ot'ahũ ya. ¹⁴ Ne madague'bu hin gui pãhmbũ gátho ya dí xi'ahũ, pɛ nu'bu bi zõn ra pa ba ɛh ra Hmu Jesús, gan johyahũ nangue a ram hma dí ot'ahũ. Ne nguetho ga'be da hyu ma mbũi'be nangue ahũ. ¹⁵ Majuani min ndegã xcã mba bu, ne nu'bu xcã mba bu, mi sã nyondí xcã hut'a ni mbũhu. ¹⁶ Mim bɛngã ngue xcã thocã bu gui 'bũhmbũ, gan nu ahũ ts'u nu'bu má mbagã bu ja ra hãi Macedonia, ne dím bɛngã ga thopu mahõn'a 'bu dá pɔngã ua ja ra hãi Macedonia. Ne nu'bu dá mba bu, dím bɛngã ngue gui fãxcã bu ja ra 'yu Judea. ¹⁷ Pɛ hingui yoho man 'yomfɛnigã, tengu gui ɛnju dí ɔt'ã 'bu him má thocã bu. Hin dí ɔt'ã tengu ɔt'i 'da u yun 'yohũ ngue yoho im bɛni. ¹⁸ Ne majuani dá bɛngã xcã mba bu 'bu má xi ahũ. Ne i pã Ojã majuani dí xi ahũ. ¹⁹ Nugã ne ra Timoteo ne ra Silvano ya dá xi ahe nangue ra Cristo Jesús, rá Ts'unt'ũ Ojã. Ne nu'a ra Cristo hin dí pá a im bɛni, pɛ hõnt'a majuani im man a. ²⁰ Ne gue'a ra Cristo ní ja' ts'i 'be'a gátho i sãn Ojã da 'yɔt'e, ne nangue bi hogahũ ra Cristo dí pãhmbũ di 'daju rá mate Ojã 'bu dí áfu, ne gue'a ná ɛspahũ Ojã a. ²¹ Gue't'a Ojã bi 'daju ra ts'edi ngue thocua thoho ga tenhdũ ra Cristo, ne n'da ngu n'daju bi 'daju ra 'bɛfi. ²² Ne gue't'a Ojã bi 'yɔt'e yũ mbeti gahũ a, ne bi 'daju rá Hogandãhi mbo ma mbũhu, gueru na fãdi majuani di 'daju 'be'a gátho man'da. ²³ Majuani a dí xi ahũ ngue hanja hin dá thocã bu gui 'bũhmbũ. Nu'bu xcã sɔngã bu a ra pa dá xi ahũ, xcã dãmhyã ahũ ts'u 'bu, nguetho hinga nadi hoju 'be'a gui ɔthu. Ne ndetho ɛmme xcã un'na ni mbũhu 'be'a xcã xi ahũ. Ne di pãdi majuani a dí xi ahũ ya, ne dí xi Ojã di 'dac ran unbi 'bu him majuani a dím ma. ²⁴ Pɛ dín nde ahũ da hyu ni mbũhu, ne hin da du ni mbũhu 'be'a ga xi ahũ. Ne gue'a dín nde ga ot'ahũ 'bu dá mbagã bu. Pɛ hin'yu man'da sã ga xi ahũ gui 'yɛc'yɛi hu, nguetho i jua'a gui ɛc'yɛi hu ngue gui pãhmbũ majuani ra Cristo.

2

¹ Janangue'a dá ɛnsɛgã, nu'bu dá mba bu mahõn'a, hin ga 'da ahũ ra dumbũi mahõn'a. ² Nguetho nu'bu guim bɛndumbũi hu, hingui sã gui 'daju ran johya 'bu. Ne hõnɛ ahũ sã gui 'daju ran johya, pɛ hingui sã 'bu i tu ni mbũhu. ³ Janangue'a dá ot'ahũ ra sɔcuɔ nguetho dín nde ngue gan 'yomfɛni hu ts'u, ne sã gui hoju 'be'a gnãm 'bũhmbũ. Ne nu'bu dá mbagã bu, ya xqui hoju a 'be'a man'da gnãm 'bũhmbũ, ne sã gui 'daju ran johya bũya ne hin dín ja'ahũ ra dumbũi. Nguetho dí ɛnsɛgã ngue n'dat'a dím bɛmhbu, nu'bu dín johyagã ne ahũ ja nin johyahũ. ⁴ Ne ɛmme mi tu ma mbũi nu'bu má ot'ahũ ra sɔcuɔ, ne ɛmme dán zoni, nguetho hin dín nde gui ɔt' ni mbũhu nangue 'be'a dá ot'ahũ, pɛ dín nde gui pãhmbũ ngue ɛmme dadí huɛc ahũ.

Da mba ma punbi to'o bi 'yot' ran ts'o

⁵ Hinga hõnsegá pe gátho ahú i ja ahú ra dumbú nangué 'be'a bi 'yot' ran 'yohú ngué bi zin rá hõmbe. ⁶ Pe dí éna xõt'a ya ran anbi gá unhdú a ran 'yohú. ⁷ Ne nuya nde'bu guí punbahú rá ts'oqui, ne guí hyurpahú rá mbú. Nguetho nu'bu hin guí hyurpahú rá mbú, man'da din ja ra dumbú ngué njám'bu sá din hoguí. ⁸ Nuya dí á ahú ra mate ngué guí 'yuthú xún ho nin huécatehú a ran 'yohú. ⁹ Nugá dá ot'ahú nguetho dín nde ga pá 'bu guí othú tengu dí xi ahú, uague hin'na. ¹⁰ Nu'bu guí punbahú n'da ni mijá'ihú, necá ga punba a. Ne nu'bu guí punbahú 'be'a bi 'yot'a n'da, ne dí punbá a nangué rán t'édi ra Cristo. ¹¹ Nguetho hin dín ndegá da dájú ra zítu nangué 'be'a dí othú. Dí páhmbú 'be'a nde da 'yot'a ra zítu nguetho in nde da hyájú.

Him bin säya a ní bém bu Corinto ra Pablo

¹² Nu'bu má sòngá bú ja ra hnini Troas, Ojá ya xí xocua yú mbú yú já'i bú. Ne hingui héi dá mangá bú rán ho ma'da'yo ra Cristo nguetho yú já'i min nde da 'yode. ¹³ Pe hin dán johyagá, nguetho hin dá tǐngá bú ma cuhú ra Tito. Ngué xtá xiqui 'be'a guí othú bú. Jananjábu dá socá yú já'i bú Troas ne dá mbagá bú ja ra hái Macedonia, ja dá tǐngá bú a ra Tito.

Nangué ra Cristo sá ga tafu ra zítu

¹⁴ Pe jamadi Ojá, nangué dín 'yohú ra Cristo dí jajú ga tafu ra zítu be'a gátho dí othú. Ne hõnbú go hapú dí m mam'be ran ho ma'da'yo, Ojá dí japi da tho a, tengu tho 'bu n'da ra 'yéthi i tux ran dáhi i yámanho. ¹⁵ Ne nangué dín 'yohú ra Cristo, Ojá in numan-hojú, tengu ra 'yéthi i yámanho bú nam bèn Ojá. Nugá'be dí m mam'be ra Cristo Jesús bú 'bú gátho yú já'i, gue'ú i ja yá temazá, ne ú dí 'beh ra temazá. ¹⁶ Nu a ram hma dí m mam'be, da zánba ran anbi a 'bu hingui nde da hyán a n'da, pe nu ú to'o i éc'yei 'be'a dí m mam'be, dí un ra te a. Pe to'o maha da hyát'i da'yot' na. ¹⁷ Hõnt'ú tengu gá'be ngué n'dat'a Ojá dí m bémhbe, ne dyum 'behnigá'be Ojá, ne dyú 'yéhe gá'be ra Cristo, ne nu a Ojá in nuc'be. Ne nugá'be hin dí ot'be tengu ot'ú 'da xún ngué in nde da dásé nangué rá 'befi Ojá i ot'e.

3

Rán hoqui Ojá ma'da'yo

¹ Ha guí émhbú dí ozéhe ma certificado'be 'bu dí xi ahú 'be'a dí ot'be. Ha jatho din ja ma certificado'be ngué da xi ahú xún ho dí ot'be tengu i cá yú hyáte xánbate guí 'búhmbú bú. O ha guí émhbú jatho guí 'yorca'be n'da tengu guí orpa ú 'da. ² Pe go guesé ahú ma certificado ahú nguetho nu'bu 'bo'o ngué bi bá'a gním 'búhmbú, da bádi 'be'a ma hoga'befi dá ot'á bú 'bu má m

'búhmbú bú. ³ Ne nu ú yú já'i ngué hingui éc'yei da nu ahú, tengu 'bu bi nu n'da ra sócuá nangué rá m hman Ojá. Pe hinga gue ra sócuá nt'o't'i ra tinta o gue nt'o't'i bú ja ra do ngué da nu ú, pe gue'a bi 'yo't'a ra Cristo bú ni mbúhú nangué rá Hogandáhi Ojá 'bú má xán'nahú. ⁴ Da zá ngubú ga xi ahú ngué xún ho ra 'befi dí ot'a'be, nguetho i fáxca'be Ojá nangué dín 'yohú ra Cristo. ⁵ Ne hin nangué man hose'be da zá ga ot'be ran ho, pe hõnse Ojá dí 'dac'be ra ts'edi ga ot'be 'be'a dí ot'be. ⁶ Nu Ojá bi 'dac'be 'be'a ga hom'be ngué i juadi xún ho, ngué da zá ga xi'be yú já'i rán hoqui Ojá ma'da'yo. Nu ran hoqui hinga 'da'anguui i mammi yún t'édi nt'o't'i maya'bu. Nguetho nu'a ran ho ma'da'yo i xijú dí 'dájú ra temazá a rá Hogandáhi Ojá. Pe nu yún t'édi i xijú tengu 'bu ma yápatéhu, ngué'a hin dí há't'i ga ózéhéhu a ran ho im mam bú. ⁷ Pe nu'bu rá mbúdi bin t'un yún t'édi, pe min 'youi a rá nuixte Ojá, nguetho émme madi yoxni rá hmi ra Moisés 'bu madín t'un yú do nt'o't'i yún t'édi, janangué'a hingui sá ú yú já'i da hyépa rá hmi. M'béjua búya bim 'be a rá nuixte mi ja bú rá hmi. Pe madague'a in 'youi ra nuixte ú yún t'édi 'bu ja min t'uni, pe dín yápaté ne ran anbi. ⁸ Nu yún t'édi min 'youi rá nuixte Ojá ne bi man a ran dáte. Pe émme xún ngu man'da rá nuixte Ojá in 'youi rá 'befi rá Hogandáhi Ojá. ⁹ N'youi rá nuixte Ojá yún t'édi ngué dín yápaté, pe émme man'da xún ngu rá nuixte Ojá dín 'youi ran ho ma'da'yo ngué im man Ojá dí hogahú. ¹⁰ Nuya bim 'beh rá ts'edi ú yún t'édi, nguetho émme man'da i ja rá ts'edi ran ho ma'da'yo. ¹¹ Nu yún t'édi min 'youi ra nuixte, pe nts'ánni 'da yú patho da hyát'i, ne bi thogui. Pe nuya émme xún ngu ra nuixte in 'youi a ran ho ma'da'yo, ne njám'bu da guadi. ¹² Dí páhmbú ngué njám'bu dí m 'beh rá ts'edi a ran hoqui ma'da'yo ngué bi 'yot' Ojá. Janangué'a sá ga huthú nzámú gam mamhbú ran ho ma'da'yo. ¹³ Ne nu'bu dí m mamhbú ran ho ma'da'yo, hin dí othú tengu mi ot' ra Moisés maya'bu, ngué bi gop rá hmi ra 'bót'e, ndepe hin da nu yú já'i israel gue'bu xtím 'be a rá nuixte. ¹⁴ Pe nu yú já'i him mi pá ú ngué dí m 'be ú yú nuixte yún t'édi ne guexta'a yú pa ya, nu'bu in nu ra sócuá guepu nt'o't'i yún t'édi rán hoqui Ojá maya'bu, hingui sá da bádi. Nguetho tengu 'bu i ja n'da ra 'bót'e bú ja rá hmi da gop rá dá. Ne hõnt'a ra Cristo sá dí 'uecpa a. ¹⁵ Guexta'a yú mbú ú 'da i 'búhya, nu'bu in nde da den yún t'édi ra Moisés ne nu'bu im ma, hingui sá da bádi 'be'a nam bõn ú, nguetho njot'i tho yú mbú. ¹⁶ Pe nu'bu dí páh rán 'yomfeni n'da nangué a ra Cristo ne di dáp rá mbú a, din ja ran nequi rá mbú 'bu. ¹⁷ Nu'a ra Cristo, 'da anguii rá Hogandáhi. Ne nu'bu i 'bapú mbo ma mbúhú, ne gue'a i thógahú bú ja ra 'béxui ne ran anbi. ¹⁸ Ne

hingan jo'mi ma mbaihu tengu 'bu dí hanthá xán ho a rá nuixte ra Cristo. Ne tengu n'da ra hyedá di nequi bu to'o da hyandi, ne ngutho gahu man'da man'da di nequi gahu rá nuixte ra Cristo dí hanthá, ne gue'a ní 'yorcahu a ngue ga cohmbu tengu a.

4

¹ Nu rá mate zehé Oja ngue bi 'dac'be ra 'befi, janangue'a hingui cuent ma mbai'be nangue ra 'befi dí ot'be. ² Zai hin di thoc man 'yomfnise'be nangue rá 'befi Oja, ne hin dí háte'be 'bu dí m mam'be rá m hman Oja tengui i ot'u 'da. Pe dí m mam'be ngue majuani a rá m hman Oja, ne gátho yu jai'í sá da bađi ngue dí 'yo'be xán ho bu ja rá hmi Oja. ³ Hont'u ngue ní mba bu ja ran unbi hingui pađi 'be'a nam bøn a dí m mam'be ngue ran ho ma'da'yo. ⁴ Nguetho nu ra zithu t'gmbi oja ua ja ra ximhái i ja ya di xadába yá mbai u i tenni, hin di japi ngue da nu nuixte a rán ho ma'da'yo ra Cristo, ngue xti yorpu 'bai. Pe nu'a ra Cristo gue'a ní fa Oja a, ne 'da angui rá ts'edi. ⁵ Pe nugá'be hin dí m mam'be a dí hnumanhoc'be, pe dí m mam'be ngue gue'a ra Cristo Jesús ra Hmu a. Ne dí ot'be ni 'yeha ga'be, nguetho emme dí n numanho'be ra Jesús. ⁶ Nu Oja rá mbuđi bi manda dí n ja ran nequi bu mi ja ra 'bexui, guet'a Oja bi yorbu ja ma mbaihu. Ne nangue ran nequi i jaju bu ma mbaihu, sá ga pahmbu rá nuixte Oja. Nguetho ra Jesucristo bi jaju dá pahmbu rá nuixte Oja.

Nám 'bahmbu a ngue dí pahmbu a majuani

⁷ Oja bi 'daju rá ts'edi mbo ma mbaihu, tengu n'da ra jahái bi jarpu a xán ngu di muui. Tengui 'bu dyu ts'ohu dí n xen'a n'dihi. Pe gueru na fađi him ma ts'edi zehehu a ná ophau rá 'befi Oja, pe guese rá ts'edi a bi 'daju. ⁸ Nguetho thocua thoho dí n nu'be yan unbi, pe hingui tu ma mbai'be nangue rá ts'edi Oja dí n 'yohe. Ne ja'bu hin dí pa'be 'be'a dán go a dí ot'be, pe hin dí m mam'be ngue ga heh ma 'befi'be. ⁹ I 'buh man sui'be pe hin dí 'yose'be nguetho 'buh mam fát's'ie ra Cristo, ja'bu in nu ran u ma ja'í'be, pe hin dí tu'be. ¹⁰ Hønba go haru ga mbe'be, dí n nu'be ran unbi, ne sá xcá tu'be nangue rá 'befi ra Jesús dí ot'be, tengu tho 'bu mi du ra Jesús. Pe nangue dí hát'be yan unbi di nequi dí 'bahmbe ra Jesús, ne di jamansuc'be. ¹¹ Ne thocua thoho éna da thog'be nangue dí ot'be rá 'befi ra Jesús, pe gue'a ní nequi rá ts'edi ra Jesús dí n 'yo'be a, ngue i faxca'be, ne hin'yu ma ts'edi zehé'be. ¹² Janangue'a thocua thoho i thusca man dātehu, pe gue'a man'da gnim 'bahmbu Oja xán ho a. ¹³ Nu'a n'da ran 'yohu bi ma maya'bu bu ja rá t'ohni Oja: "Nugá dí é'c'yeigá, janangue'a dí m mangá na," bi 'yena. Nguetho dí ot'á'be ya, dí é'c'yei'be, janangue'a dí m mam'be a dí é'c'yei'be. ¹⁴ Ne

hin dí su'be, nguetho dí pa'be madá thog'be, pe guet'a Oja ngue bi xox'a ma Hmuhu ra Jesús 'bu mi du, da xoxcá'be tengu bu i xox'a ra Jesús. Ne ahú dan 'yohu 'bu dá sómhu bu 'bu a Oja. ¹⁵ Pe nu'u 'be'a gátho dí n nu'be nangue ahú, n'damha man'da xtán ngu ahú guin nuhu rá mate Oja, ne man'da xtán ngu ahú gui 'yemfa Oja, jamadi ní mate. Ne gue'a man'da dí t'ésa Oja a buya. ¹⁶ Janangue'a hingui cuent ma mbai'be nangue a ma 'befi'be, madague'bu man'da man'da in theh rá ts'edi ma ja'í'be. Pe Oja dí n ra ts'edi ma mbai'be gátho yu pa. ¹⁷ Nu'u yan unbi dí n nuhu ua ja ra hái hingan ya'a u, pe gue'a man'da dá timhu ran ho bu mahéts'i. Emme man'da xán ngu ra nuixte gan nuhu bu, xinda gue ran unbi dá nuhu ua ja ra hái. ¹⁸ Hin dí m bémhu gátho yan unbi dí n nuhu ua ja ra ximhái, nguetho da tho u. Pe man'da dí m bémhu 'be'a gátho hin dí n nuhu ya, nguetho nu'a dí n jagáhu bu mahéts'i hin da tho a.

5

¹ Ne dí pahmbu ngue ma ja'ihu tengu n'da ra ngu ua ja ra ximhái, hinga ya'a da hyát'i. Ne nu'bu da yot' ma ngu ua dí n ja bu a man'da ma ngumhu bu mahéts'i ngue bi hyo Oja. Ne njam'bu da gua a, nguetho him bi hyoh yu ja'í. ² Ne nu'bu dadín xómhu nangue ma ngoc'yeihu i jaju ya, ne dí n dómduhá di pára ma ja'ihu, da gohi ma'da'yo, ngue rán saui bu mahéts'i a. ³ Nu Oja dí japi ngue dí n ja ma ngoc'yeihu bu. ⁴ Pe nuya ngue dí 'bahmbu ua, ne in nu ran unbi ma ngoc'yeihu ne dí n xómhu. Pe hin nangue a dí n nde ga tuhu n'dihi, pe man'da dí n nde hu a ma ja'ihu ma'da'yo, ngue dí n pára hu ma ngoc'yeihu i ja ya. ⁵ Nu Oja bi zanni ngue di pára ma ja'ihu, ne bi 'daju rá Hogandahi ngue ra hmepeya majuani dí n ja. ⁶ Ne dí n dómduhá thohu yu pa dí 'bahmbu ua. Nguetho dí pahmbu nu yu pa dí 'bahmbu ma ja'ihu i jaju ya, hin dí 'bahmbu ma Hmuhu ra Jesús bu ja rá ngu bu mahéts'i. ⁷ Dí pahmbu majuani dí n ja ma ngumhu bu, nguetho dí é'c'yeigáhu Oja, madague'bu hin dí n nuhu. ⁸ Ne dí n dómduhá thohu ua, pe dí émhbu ngue man'da xán ho ga sohmbu ua ma ngoc'yeihu, ne ga mbähá bu bi 'bu a ma Hmuhu mahéts'i. ⁹ Pe man'da hnehi thoho dí n nde ga othu 'be'a in nde ma Hmuhu, madague'a dí 'bahmbu ua ja ra hái, uague dí 'bahmbu bu gueru bi 'bai. ¹⁰ Nguetho da zøn ra pa ngue gátho dyu 'yéc'yeihu jatho dam 'bahmbu bu ja rá hmi ra Cristo, n'da ngu n'daju. 'Dahmi 'datho ga hámhu 'be'a yan thehu dá othu ua ja ra hái. Ga tãhmbu 'bu xán ho, ga 'behmbu 'bu hin é ho.

Bi hogahu 'be'a nán suhmbu Oja 'bu mí du ra Cristo

¹¹ Ne dí su ga øt'ä a hin da numanho Oja, janangue'a dí humberi dí xifi 'be'a dí 'yç'yei Oja u yu ja'i. Nugä'be Oja i paç'be xun ho 'be'a majuañi dí øt'be, ne nu ahu dí nde ngue gui paç'be xun ho. ¹² Hin dí nde a'be guim bæmhbu ngue dí m nange man hose'be. Pe dí nde ngue guin numanhoc'be, guerpu da zä gui hecuahu yu ja'i ngue i ten'ndu yun 'yohu din 'yæzehe, pe nu'u yu mbui u him majuañi u. ¹³ Pe dí øt'be 'be'a gätho da numanho Oja, nguetho dí nde numanho'be Oja, madague'a im man yu ja'i dí tontogä'be. Pe nu'a 'be'a dí øt'ä'be da bomanho nange ahu. ¹⁴ Nange ran huçcate ra Cristo ná øt'be 'be'a gätho dí øt'be, nguetho dí paç'be ngue bi du bi nu ran unbi nange gätho yu ja'i. Ne gue'a ní zä dí nde pomhbu ran unbi u, tengu 'bu xtän duse ngue xtän guzehe yu ts'oqui. ¹⁵ Ne bi du ne bi ndants' mahøn'a ngue nde dí un ra 'da'yote u gätho yu ja'i. Janangue'a da 'ye't'sa ní 'yøt' yu pähä zehé u to da hyan ra 'da'yote, ne da 'yøt'e 'be'a in numanho a. ¹⁶ Janangue'a nuya dá päh man 'yomfñihü, ne nuya hin ná numanhohü ma mijä'ihü 'be'a dí ja, tengu mi øthü nu'bu him mi ç'ç'yeihü. Pe gam bæmhbu tengu bu nam bæñ Oja u. Ne nu'bu him mi ç'ç'yeigä, dí m bæñi ngue nu ra Cristo n'da ran 'yohu thoho tengugä, pe nuya hingui ja bu dí m bæñgä ya. ¹⁷ Nguetho gätho to'o in 'yohu ra Cristo tengu 'bu ma'da'yo u, nu yun yon 'yomfñi zehé bi 'be'u, pe nuya gätho bi gohi ma'da'yo. ¹⁸ Pe gätho bi 'yøzehe Oja dá m 'buhmbu ma'da'yo. Nguetho bi hogahü 'be'a madin sümbu Oja 'bu mi du ra Cristo. Ne nuya bi 'dajü ra 'befi ngue ga xihmbu yu ja'i 'be'a dí zin a Oja u, ne da mba ma punbi yu ts'oqui u gätho i ç'ç'yei. ¹⁹ Nguetho nu'a Oja min 'yoiu ra Cristo nu'bu mi 'yøt'e 'be'a dí hocpa yu mbui yu ja'i ja ra ximhäi. Nuya hin da guçpa a rá muui u yu ts'oqui gätho to'o da 'yæ'ç'yei a. Ne bi 'dajü ra 'befi ngue ga xihmbu yu ja'i 'bepu dí nde yamanhohü Oja u. ²⁰ Nuju ma 'bäigähü ra Cristo, emme dí hañ ma mbui dí xihmbu yu ja'i tengu tho 'bu xtä xise Oja u, ngue da 'yäpi dí hocpa yu mbui, ne din 'yohu xun ho Oja. ²¹ Nu'a ra Cristo hin'yü rá ts'oqui, pe bi nu ran unbi nange ma ts'oquihü tengu 'bu yu ts'oqui zehé. Janangue'a da 'yembi rán ho a rán hose ra Cristo to'o gätho da 'yæ'ç'yei 'be'a i du a.

6

¹ Neçé a Oja dí comhbe rá 'befi, ne janangue'a gätho ma mbui'be dí xi ahu ngue gui jamansuhü rá mate Oja. ² Nguetho Oja bi mam bu ja rá t'ohni: "Dá øcä ni ndehü a ra pa gä zoju, ne dá øt'ahu ra mate. Ne dá ze ahu ra pa dá yan ahu," æn'a Oja. Nuya yu pa ja buya Oja sä da 'yøt'ahu ran ho, nuya nám pa ya Oja i sä di pø'ahu. ³ Ne dí honi xun ho 'be'a gätho ga øt'be, ngue hin dí u't' yu mbui da 'be'a dí

øt'be, n'damhma njon di c'aman'u rá 'befi Oja dí øt'be. ⁴ Ne nange 'be'a dí øt'be dí nde ga ut yu ja'i ngue majuañi yüm 'bèhniga'be ra Cristo ua ja ra häi. Ne gätho dí øt'be xun ho ne hin dí nde xombui'be, madague'bu xun ngu ran unbi dí nde nu'be. Ne xun hæi 'be'a nám 'bu'be, ne ja'bu hin dí pa'be 'be'a ga øt'be. ⁵ Ne xun ngu yu nidi i 'benzaga'be, ne dí ofädi'be, ne dí nde nu'be 'da yun 'yo'tsi' bu in cue yu ja'i. Ne 'da yu pa emme dí yä'be nange ra 'befi xun hæi dí øt'be. Ne dí äthä'be 'da u yu xui, hin dí a'be, pe dí tömda'be 'be'a dí nde ja. Ne 'da yu pa hin'yü ga si'be. ⁶ Pe n'datho ma mbui'be tengu rán säui a majuañi, ne dá øt'be ran ho nguetho dí nde 'yo'be rá Hogandahi Oja. Ne hin dadí xombui'be nange ma 'befi'be, pe dí utä'be yu ja'i ma yembui'be ne man huçcate'be. ⁷ Ne dí m mam'be a ram hma majuañi, nguetho di zec'be Oja ga øt'be rá 'befi. Ne nange ma hocja'i dí øt'ä'be, hingui sä di yäçpa'be yu ja'i. ⁸ Ja'bu i hnumansuc'be, ja'bu hin'na, nu'u 'da di c'aman'uc'be, nu'u mi'da im ma xun ho dí øt'be, nu'u 'da im ma dí fehnigä'be. Pe madague'a xun ngu 'be'a man u yu ja'i, dí m mam'be 'be'a ngue majuañi. ⁹ Bu i 'da ngue im ma ngue hingui paçi 'be'a dí øt'be, pe 'bu i 'da i paç'be xun ho. Ne n'dapa ngu n'dapa i husca man ðate'be, pe guexta'a dí 'bu'be. Ne xun ngu yun unbi dí nde nu'be, pe hin dí tu'be. ¹⁰ Ne nu'bu dí nde nu'be ra dumbui, 'bex di 'dac'be ran johya ra Hmu mahçts'i. Nugä'be dí hyoya'be, pe xun ngu u dí jap'be da dí nde ran ho, nguetho dí xicä'be 'be'a dí un'na Oja. Ne hin'yü 'be'a da zä gam mam'be ngue ma mbeti zehé'be, pe hin'yü 'be'a dadí 'be'be, nguetho Oja dí 'dac'be gätho dí hom'be. ¹¹ Nu ahu ma amigo ahu guí 'buhmbu bu ja ra hmini Corinto, ya dá xi ahu gätho 'be'a dí m bæñi, nguetho dadí huçc'ahu ngue gätho ma mbui. ¹² Nugä'be majuañi dadí huçc'ahu, pe nu ahu hin e ja nin huçcate nangecä'be. ¹³ Pe dí xi ahu tengu tho 'bu ma t'uhni ahu, dami xoc ni mbuihu ne dí nde ja ahu ran huçcate nangecä'be, tengu tho dí øt'be nange ahu.

Oja i 'bupü mbo ma mbuihu

¹⁴ O guin 'yohu u 'da ngue hingui ç'ç'yei Oja, nguetho nte yun jahü n'da u øt' ran ts'o 'bu øt' ran ho n'da. Ne nte rán jaiu ra 'bexui a ran nequi. ¹⁵ Ne hin te rán jaiu ra Cristo a ra Satanás ngue ra zithu, ne hinga 'dat'a im bæmmi n'da ra 'yæ'ç'yei a hingui ç'ç'yei. ¹⁶ Ne hin te rán jaiu rá ngu Oja u yu hmité, nguetho ni mbuihu rá ngu Oja ngue i 'bui mazai. Ne gue'a bi man Oja maya'bu: "Nugä dam 'bupü mbo yu mbui, ne dan 'yohu, ne nugä ga øt'e yu Ojagä u, ne nu'u ga øt'e ngue ma t'uhni'be u," bi 'yæn Oja. ¹⁷ Janangue'a bi 'yæn Oja: "Dami 'uehmbu bu, o gui tenhdü ngue u hingui ç'ç'yei, ne 'yo guí sähu 'be'a xun ts'o. Ne ga øt'e ngue ni Ojajü, ne ga sin ahu

büya. ¹⁸ Ne ga øt'e ni Tajü ne nu ahu ga øt'e ma ts'unt'ü ahu ne ma t'ixu ahu." Gue'a bi man Ojä ngue nuixte rá ts'edi.

7

Bim päh yá mbüi yu 'yëc'yei

¹ Ma amigo ahu dadí huëc ahu, ya xun ngu yan ho bi man Ojä da 'yörcahu, pe jatho ga 'uehmbü bü i ja 'be'a gátho xun ts'o. Ne ga 'uehmbü 'be'a in nde di ts'on ma ja'ihü, ne ma mbüihü. Jatho ga homhbü man'da man'da 'be'a dí gua'a dán hoju, ngue gan numan-suhü Ojä. ² Ne nu ahu guí 'bühmbü bü ja ra hnini Corinto, dami bënc'be nanguécä'be, nguetho xinga n'da ahu bi nu ran unbi 'be'a dá øt'ahu, ne hin te dá øt'ä'be ngue di ts'on'na ni mbüihü, ne xinga n'da ahu dá hä ahu ngue m'bejua ga gn'ahu gui jurcahu. ³ Nuya hin dín nde ngue ga dämhyä ahu, nguetho ya dí xi ahu ngue emme dadí huëc ahu, ne thocua thoho dím bëñ ahu, asta gue'bu ga tugä. ⁴ Nugä dí ëc'yei ngue gui øthu ran ho, ne gue'a ní hyu ma mbüi a. Ne nu ahu gadí 'dajü ran johya, madague xun ngu yan unbi dín nugä'be, pe emme hu ma mbüi ran johya. ⁵ Nu'bu má søngä'be bü ja ra häi Macedonia, emme xun hej 'be'a dá øt'be, nguetho hönbü go hapü dá tho'be bi zac'be yu ja'i, ne xun hej 'be'a nám 'bu'be ne mi ja ra mbidi ma mbüi'be. ⁶ Pe nu Ojä nzäi i hurpa yá mbüi u to'o i tu yá mbüi, ne bi hyurca ma mbüi'be 'bu mi zøm bü ra Tito. ⁷ Bi hyurca ma mbüi'be nange gá hyurpa rá mbüi ra Tito 'bü gmí 'bühmbü bü. Nu ra Tito bi xicä'be ngue emme bi du ni mbüihü nange 'be'a gá 'yøthu ngue hingui ho. Ne bi xicä'be emme gmín ndehü guin nuju. Ne nu'bu mi c'qman'ügä 'da, nu ahu bü gá yänju. Ne nange guím bëñju, man'da i hu ma mbüi. ⁸ Bi du ma mbüigä 'da yu pa nange rá mbüdi søcuä dá pen'nahu bü, pe hin'na ya. Bi du ma mbüi nange ra dumbüi dá 'da ahu. ⁹ Nuya dadí johyagä, hin nange bi du ni mbüihü, pe nange gá päñ nin 'yomfëñihü 'bü mi du ni mbüihü. Ne nu Ojä bi japi ngue bi bömanho 'be'a dá xi ahu. Ne nte man unbi bi gohi 'be'a dá øt'a'be. ¹⁰ Nguetho nu'ü i hon Ojä 'bü i tu yá mbüi, di japi di päh yá mbüi nange yá ts'oqui, ngue da yäni, ne da 'ue'a ra dumbüi büya. Pe nu'bu i tu yá mbüi ngue hingui pädi 'be'a da 'yøt'e ne im bëñ ra ximhäi, hin di päñ rá mbüi 'bü, pe man'da di un ran däte büya. ¹¹ Nu ni dumbüihü bi 'da ahu ran 'yomfëñi xun ho nange gá hyomhbü Ojä, ne emme gá hyumbi gá hoju 'be'a bin ja. Ne emme gá numan'ahu a ngue bi 'yøt' ra ts'oqui, ne emme gá suhu 'be'a bin ja. Ne gá un ran unbi to'o bi 'yøt' ran ts'o, ne emme gán çhyahu gui 'yøthu ran ho. Emme gmín ndehü xcä mbagä bü xcä ze ahu. Ne ya gá 'yuhmbü bin ho a ra ts'oqui gmín 'yohu. ¹² Jananjabu gue'a dá

ot'ahu ra søcuä a, ngue hinga høn't'a ngue di hoc rá mbüi a ran 'yohu ngue bi 'yøt' ran ts'o, xinga gue'a bi t'örpa ran ts'o, pe nange ma søcuä dá ot'ahu, Ojä bi zä bi 'yut'ahu ngue majuqani guí têngahu. ¹³ Janangue'a emme hu ma mbüi'be. Ne man'da dadí johya'be nu'bu mi xic'be ra Tito ngue gá hyurpa rá mbüi a nange 'be'a gá 'yøthu. ¹⁴ Ne dá xih ra Tito, gue da t'ömanho a rám hma bü guí 'bühmbü. Ne gue'a gá 'yörpahü, gá 'yömanho a ram hma bi xi ahu. Janangue'a hin dí pe'ts' ma sägä nange 'be'a dá xifi, pe emme i hu ma mbüi. ¹⁵ Nguetho nu'bu mi mba bü ra Tito, emme gá numansuhü, ne emme gán çhyahu gá 'yøthu 'be'a gátho bi xi ahu. Janangue'a man'da bin ja rán huëcate ra Tito nange ahu bü. ¹⁶ Ne emme hu ma mbüi nguetho sä ga çc'yei ngue majuqani guí øthu ran ho.

8

Yün t'unni yu 'yëc'yei

¹ Ma zu cu'ahu, dín nde ahu gui pähmbü 'be'a gátho bi 'yøt' rá mate Ojä bü mbo yá mbüi yu 'yëc'yei dim peti bü ja ra häi Macedonia. ² Nu yu 'yëc'yei bü bi nu ran unbi nguetho yu hyoya thoho u. Pe guemhma emme i ja ran johya yá mbüi, ne man'da man'da di unda yan t'unni yá mi'yëc'yeihü. ³ Nugä dí haxanjuqani ngue bi unni xun ngu, madague'a hin'yu 'be'a da gopü ja rá nguse, ne rá pähähë bi uni. ⁴ Ne bi 'yác ra mate ngue ne'ya da gom'ma ram fäts'i din t'un'ndu yu hyoya 'yëc'yei bü ja ra häi Judea. ⁵ Ne man'da xun ho bi 'yøt'e xinda gue'a dá bëngä, nguetho m'be'to thoho bi hyon rá pähä Ojä ngue di bëñbi 'be'a da 'yøt'e, ne nubüya bi xiqui ngue da mbäxqui ga fäx u yu cu. ⁶ Nu ra Tito rá mbüdi bi xi ahu nange yan t'unni gui umhbü. Ne dá xi'be ra Tito di jua'a di peti gátho nin t'unnihä gá mamhbü gui umhbü, nange nin huëcatehu, ngue ra mate thoho. ⁷ Nu ahu emme xun ngu yan ho guí øthu, ne i ja ni t'ëc'yeihü xun ho, ne sä guím mamfü rám hman Ojä xun ho, ne emme guí pähmbü xun ho, ne emme guí çhya gui 'yøthu rá 'bëfi Ojä, ne ja ahu nin huëcatehü nanguécä'be. Pe nuya xun ho 'bü guí umhbü xun ho nin t'unnihä, n'damhma hin te gui 'behmbü nange rá 'bëfi Ojä guí øthu. ⁸ Nugä drá Pablogä hin dín nde ga manda ahu 'be'a guí øthu. Nuna 'be'a bi 'yøt' yu cu bü ja ra häi Macedonia, n'da ra hmëpya a. Nu'bu ngubü guí 'yøthu, da zä ga paçä ngue majuqani i ja ahu nin huëcatehü nange yu 'yëc'yei. ⁹ Nguetho guí pähmbü rá mate ma Hmuhü ra Jesucristo. Nu'a tengu 'bü ra membeti a, pe bin hyoya nangeju ngue bi nde din jajü xun ngu. ¹⁰ Nuya i ja a ga xi ahu 'be'a dím bëngä. Xun ho 'bü gui juahmbü 'be'a gá dümhbü má jëya, nguetho emme gán çhyahu má jëya gá un nin t'unnihä. ¹¹ Nuya

damí pethuú nin t'unnihu, ne daman éhyahu ya, tengu 'bu rá mbúdi gá bémhu, ne gui umhu 'be'a gátho sá gui umhu. ¹² Nu 'bu ja a nde di un a n'da, Ojá da numanho, 'bu gue'a rán theui 'be'a pe'ts'a n'da a di uni. ¹³ Pe hin dí éna go din danyéi 'da o dim mmbeti 'da nangue a gá unhu, ne nu ahu býa hin'yú 'be'a gui hyomhu. ¹⁴ Pe nu'a dí xi ahu, pe nuya xún ngu i ja ahu, xún ho 'bu gui unhu ts'ú 'da hin'yú 'be'a da hyoni. Ne nu'bu da zón ra pa ngue hin'yú 'be'a gui hyomhu, nu'ú di ze ahu. Janangue'a gátho thocua thoho din ja 'be'a da hyoni. ¹⁵ Ne gue'a mán t'ó'ti bu ja rá m hman Ojá: "T'o' di peti xún ngu, pe hin da bong thoho a da hyonse, pe ne'ú di peti zú ts'útho, hin te di 'bedi."

Ra Tito ne'ú in 'yohu

¹⁶ Dí é mfe jamadi Ojá ngue bi 'dac mam fát's'i'be ra Tito, ngue ne'a é mme im bèn ahu ne é mme éhya nangue ahu. ¹⁷ Ngue nu ra Tito min nde da 'yot'e' 'be'a dá xifi, ne'a mi ja rá páhã zehé da mba bu. ¹⁸ Ne da mbe ra Tito na man'da ra cu ngue dí penhá bu, nu'a im man rá m hman Ojá xún ho, ne gátho yú 'yé'c'yei ngubú im ma nangue'a. ¹⁹ Ma mi'yé'yeihu bi huanhna ran 'yohu na, ngue dan 'yohé' 'bu dá háxhe ra mbeti bu Judea. Ne gue'a ná uh man huécatehe ngue dín nde ga fãx ma cuhu, ne dí nujxte ra Hmu mahé'ts'i a. ²⁰ Nugá'be dadí jamansu 'be'a dí ót'be nangue yún t'unni xún ngu, nguetho hin dín nde din ja 'be'a dí c'aman'uc'be. Ne gue'a í than'ndu mi'da yú cu ngue ga mbähmbe 'bu dá háxhe a ra mbeti. ²¹ Nguetho dín nde ga ót'be gátho xún ho bu na nu Ojá nepu na nu ma mijá'i'be. ²² Ne ga pen'nahú bu man'da ra cu mahón'a ngue da mbähã ra Tito. Ne nuna dí páhmbe ngue ra 'yé'c'yei xún ho na. Nehna é mme éhya da 'yot'e' xún ho rá 'befi Ojá. É mme nde da mba bu da nu ahu, nguetho ya dá xihna nangue ni hogant'ót'ehu. ²³ Ne nuna ra Tito, man 'yo'be nangue ma 'befi dadí ze ahu. Ne nu'ú mi'da in 'yohu ra Tito, yám 'behni 'ú yú 'yé'c'yei dim peti ua. Ne da mbãx ahu nangue rá 'befi Ojá, gue'a dín nequi xún ho rá nujxte ra Cristo bu gui 'buhmbu. ²⁴ Nuya dami 'yóra'be ra mate gui simanhohú yún 'yohu, n'damhma gátho mi'da yú 'yé'c'yei da bádi ngue majuani i ja nin huécatehu, tengu tho dí m mangá ngue nzá i ja ahu ran huécate.

9

Di pet yún t'unni nangue yú mi'yé'c'yeihu

¹ Nugá hingui jatho ga xi ahu nangue gui zehmbu ni mi'yé'c'yeihu, nangue yún t'unni gui unhu. ² Nguetho dí pádi ngue é mme i ja ahu rá páhã gui zehmbu. Ne ya dá xih yú já'i ngue i 'bucua ja ra hái Macedonia 'be'a gui óthu bu ja ra hái Acaya. Dá xihya

ngue gán éhyahu gá pet nin t'unnihu má jeya. Ne yú cu ua nde da den'nahú 'be'a gui óthu. ³ Nuya dí pen'nahú ya yú cu da mbãx ahu gui pethuú nin t'unnihu jannangue'a di ja bu 'bu dá sòngãhe bu, ne din nequi ngue guín éhyahu gui fãxhu yú hyoya, tengu dá xih yú cu ua ngue gui óthu. ⁴ Ne nu'bu ga mbähmbe bu 'da yú mangu ua ja ra hái Macedonia, ne hin xquín éhyahu gui pet nin t'unnihu, ga pe'ts' ma sãhu 'bu. Nguetho é mme dí é'c'yei gui óthu 'be'a guím mamhu. ⁵ Janangue'a dá xihya yú cu dim 'bet'o da mba bu, di ze ahu, n'damhma da zá gui pethuú gátho nin t'unnihu, di jua a gá m mamhu. Ne nu'bu dá mbähmbe bu, ya xti guadi xqui pet'ú gátho nin t'unnihu. Ne nu man 'yohé da bádi ngue gá umhu nangue ni páhã zehéhu, ne hin nangue dá xi ahu. ⁶ Dami bémhu ya, to'o i tu zú yoho yú hmudá, zú yoho da xoc'ú, pe to'o da duhu xún ngu, da xoqui xún ngu. Janangue'a mpähã thoho gui unhu yú hyoya yún t'unni, ne nu Ojá xún ngu ran jápi dí 'da ahu býa. ⁷ N'da ngu n'da di uni tengu im bèn rá mbúdi zehé di uni. O gadí umhu 'bu hin guín ndese ni mbúihu, pe xinga gue'ú mi'da da xi ahu gui umhu. Nguetho Ojá di huéc'ú to'o i ja ran johya di uni. ⁸ Nu Ojá sá di 'da ahu xún ngu, janangue'a dí gua a gui hyonsehu, pe ne'a thocua thoho gui unhu to'o hin'yú 'be'a da hyoni. ⁹ Nt'o'ti bu ja rá m hman Ojá to'o ngue di unni xún ho 'ú yú hyoya, nu'a rá hogant'ót'e da gohi mazá. ¹⁰ Nguetho nu'a Ojá ngue nzá di un yú hmudá to'o i tupu ja ra huáhi, ne di japi dín xándi ngue dín ja 'be'a da zi, guet'a Ojá di 'da'ahu ra hmudá dán xánd ni hogant'ót'ehu, tengu bu nan xánd yú hmudá bu ja ra huáhi. ¹¹ Nu Ojá di 'daju xún ngu, n'damhma da zá xó ga thoju xún ngu býa. Ne nu'bu dá undãhe nin t'unnihu, ne to'o da hyani da 'yéspa Ojá ne di un ra jamadi Ojá. ¹² Yoho yún ho da bóni nangue nin t'unnihu, nu yú 'yé'c'yei dín ja 'be'a da hyoni, ne gátho 'ú di un ra jamadi Ojá býa. ¹³ Ne gátho to'o da hyán nin t'unnihu da 'yéspa Ojá, nguetho nu nin t'unnihu ra hme'pya a ngue majuani gui é'c'yeihu rán ho ma'da'yo ra Cristo, ne é mme di johya ngue gui páhmú ni cuhu 'ú, ne'ú gátho mi'da yú cu. ¹⁴ Ne to'o da hyán nin t'unnihu, da 'yáp Ojá da mbãx ahu, ne di huéc ahu býa, nguetho i ja ahu xún ngu rá mate Ojá bu mbo ni mbúihu. ¹⁵ Pe jamadi Ojá nangue ran t'unni é mme xún ho bi 'daju, ngue rá Ts'ant'ú, ne hingui sá gam bémhu hangu na ngu di muu a. Janangue'a nu'bu dí m bémhu 'be'a bin 'daju, hin ga hyóju 'be'a dí peshu 'bu.

10

Ijarán t'édira Pablo 'be'a da xihyú 'yé'c'yei

¹ Nugä drá Pablogä, emme dín nde ahü guí 'yøhmbü a ga xi ahü, pe janate tho ga xi ahü, tengu tho ho 'bü da xi'azehü ra Cristo. Nguetho guí 'bühmbü bü 'da ü sä éna mbe dín su 'bü dí 'bühmbü bü, ngue'a janate tho dím mangä, pe nu'bü dí pen'nahü ma söcuä, emme nts'edi dím mam büya, sä éñ ü 'da. ² Nu'bü dá mbagä bü, hin dín nde ga ut'ahü hangu rá ts'edi man zambüi, pe sä ga ðamhyagä ts'ü to'o im ma ngue dím beñsegä'be 'be'a dí øt'be. ³ Majuani dyü ja'i thohogä'be ua ja ra ximhäi, pe hin dí tím'be ua a ra ts'edi ná tafü ra ximhäi. ⁴ Nuju hinga gue'a ma ts'edizche nán sühmbü, pe rá ts'edisé Ojä a ná tafü rá ts'edi ran ts'o. ⁵ Nangue rá ts'edi Ojä dí hecuahü yün 'yets'i yü ja'i nangue 'be'a päse, ne'ü hinguin nde da bá Ojä. Ne nu rá ts'edi Ojä da zä dí pärra yün 'yomfëni yü ja'i ngue 'da'anguui da bëmhbü ra Cristo. ⁶ Ne nu'bü ya dá pä'be ngue majuani guí øthü 'be'a in nde Ojä, nugä ga hut'anzambü ngue ga 'uec'ü da guí 'bühmbü bü, ngue hingui nde da 'yøt'a in nde Ojä. ⁷ Dami bëmhbü ya 'be'a i t'øt'ahü. 'Bü i 'da ahü ngue im bëni ngue majuani in 'yohü ra Cristo, xän ho 'bü, pe jatho da bädi ngue necä'be dín 'yo'be ra Cristo. ⁸ Hin dí pe'ts' ma sä xän ngu yü nidi ga xi ahü, ngue bi 'dac man t'ëdi'be Ojä. Nu Ojä bi 'dac'be ra ts'edi ga ze ahü man'da guí pähmbü Ojä, pe hin nangue ga ts'ongä'be ra 'befi bü. ⁹ Nugä hin dín nde guí suhü nangue 'be'a dí øt'ahü. ¹⁰ Nguetho 'büpü 'da dí c'aman'ügä, ne éñ'ü: "Emme ja rá ts'edi rá söcuä ra Pablo, pe nu'bü i 'bücuä hin'yü rá ts'edi, ne hingui sä dín yä xän ho," éñ ü 'da. ¹¹ Pe jatho guim bëmhbü 'da ahü ngue tengu bü nan ja rá ts'edi ü ma söcuägä, ne nguetho 'bü dá xi a zehéü. ¹² Nugä'be hinga 'da'igu dím bëmhbe yü ja'i i 'büpü, ngue i ja ran 'yets'i nangue 'be'a éna päse ü. Pe nu'ü to'o im bëni man'da i päse xinda gue'ü mi'da, pe hingui pä a majuani. Nguetho sä i nuispa yü mijä'ihü nangue 'be'a im bëñse. ¹³ Pe nugä'be hin dím mam'be man'da ja man t'ëdi'be xinda gue'a bi zängä'be Ojä, pe hønt'a dí øt'be 'be'a i xic'be Ojä. Ne bi xic'be Ojä dam pe'be bü guí 'bühmbü. ¹⁴ Ne njon da zä da 'yëna man'da bi tho'a dá øt'be, xinda gue'a bi xic'be Ojä 'bü mbüdi tho ho dá søm'be bü guí 'bühmbü dá xi ahü rán ho ma'da'yo ra Cristo. ¹⁵ Ne hin dín nde ga gm'be ngue ma 'befi'be 'be'a bi 'yøt'ü mi'da bü guí 'bühmbü, hønt'a ma 'befi'be ga ja ahü guim benthü ni t'ëc'yëihü xän ho, ne gue'a dí zä ga øt'be man'da ra 'befi bü, 'bü da xic'be Ojä. ¹⁶ Ne sä ga mbe'be bü mi'da yü hnini büya ngue man'da yatho guepü njom bi xih yü ja'i rán ho ma'da'yo ra Cristo. Ne njon da zä da ma ngue n'dan'yo dá thocpa rá 'befi bü. ¹⁷ Hingui ho 'bü dín 'yzehe n'da, pe man'da da hyä dumbü da 'yëspa ra Hmu mahëts'i. ¹⁸ Nguetho hin te di muui 'bü dín

'yzehe n'da, pe nu'bü i øt'e 'be'a da numanho Ojä, gue'a di muui.

11

Ra Pablo bi ma nangue yü hyäte

¹ O gadín xømbüihü 'be'a dí xi ahü ya, madague'a dí yätontogä ts'ü. ² Pe nugä emme dí hah ma mbüi nangue ahü, nguetho i ja bü mbo ma mbüi rán huëcate Ojä. Ne emme dín nde ahü høñse ra Cristo guin numanhohü, tengu n'da ra hmute ngue hin dí ts'on rá mbüi, hønt'a in numanho a to'o dim 'bühmi. ³ Pe dín su ngue di ts'on nin 'yomfëniü nangue ra fehni im man ra zithu, tengu tho ho bi 'yørra ra zithu ra Eva rá mbüdi tho ho, ne ts'arpu tho ho di ja ahü ngue hinga gätho ni mbüihü guin numanhohü ra Cristo. ⁴ Pe emme guí øhmbü 'be'a gätho i xi ahü 'da yü ja'i ngue i søm bü guí 'bühmbü, madague'a i xi ahü n'dan'yo ra Jesús ngue'a hin dín theüi a dá xi ahü, ne n'dan'yo n'da ran 'yomfëni in nde di 'da ahü, ne i xi ahü n'dan'yo tho ho nangue ran ho ma'da'yo, xinda gue'a dá xi ahü. ⁵ Pe nugä hingui coh ma ts'edigä xinda gue'ü 'da guí tenhdü, ngue im manse ngue man'da yü 'bäihü ra Jesucristo. ⁶ Pe dí päcä a majuani ran 'yomfëni nangue Ojä, ne gue'a dá ut'ahü xän ngu yü nidi, madague'a hingui sä dan høt'ahyä tengu'ü yün 'yohü. ⁷ Uague guí emhbü hingui ho dá øt'ä nguetho nte dá häc'ahü 'bü má mangä rán ho ma'da'yo ra Cristo bü. Pe dá øt' ra 'befi dá høñse man ts'ihme, nguetho min nde ga ze ahü. ⁸ Ne nu'bü má xän'nahü bü, nu'ü yü 'yëc'yëi i 'büpü mi'da yäm peti, gue'ü bi 'dacä 'be'a dá hongä bü, janangue'a bi zä dá xi ahü ran ho ma'da'yo ne nte dá ä ahü. ⁹ Ne nu'bü má mäm 'bühmbü bü, him mi ja 'be'a dá hongä, ne hin te dá ä ahü. Pe nu'bü mi zøm bü ma cuhü yü mengu macedonia, bi 'dacä 'be'a madi 'becä. Ne ngubü ga øt'ahü mahøn'a bü, hin te ga ä ahü. ¹⁰ Ne dím ma majuani bü ja rá hmi ra Cristo, ngue hin te ga häcuä yü cu 'büpü ja ni häihü Acaya, nangue rá 'befi Ojä dí øt'ä bü, ne njon da zä da xiqui ga äh ra mbëti. ¹¹ Ha gue'a dí øt'ä gnü 'yëmhbü hin dadí huëc'ahü, pe Ojä i pädi ngue dadí huëc'ahü. ¹² Ne ga thoqui tengu dá øt'ä, n'damhna di nequi ngue hinga 'da'igu dí øthe yü hyäte madague'bü ná yät'a éna i øt'e xän ho rá 'befi Ojä. ¹³ Nu ü im manse ü éna yü 'bäihü ra Cristo, pe him majuani im man ü, yü hyäte tho ho, ne hin yü 'bäihü ra Cristo ü. ¹⁴ Pe nde'bü hin guí hyonya thohohü 'be'a i øt'ü, nguetho nese a ra zithu da zä da hyä ahü, da zä da 'yøt'e tengu 'bü n'da ra hogam'behni mahëts'i bá pen'na Ojä. ¹⁵ Janangue'a 'da'igu øthü ü yü 'yëhe ra zithu, ne im bëñ yü ja'i yü hogam'behni ü. Pe da zøn ra pä da nu ran ünbi dín theü 'be'a bi 'yøt'e.

Ran ʼnbi bi nu ra Pablo nguetho rá 'bäiui ra Cristo a

¹⁶ Pe ɛmme dí nde ahu gui 'yohmbu 'be'a dí xi ahu, madague'bu guim bɛmhbu ngue dí tontogá ts'u 'bu dí manse 'be'a dí ɔt'á. ¹⁷ Nu'bu dímanse 'be'a dí ɔt'á, ɛna gue'bu hinga gue'a bi xicá Oja ngue gam ma, pe ɛna gue'bu dí tontogá ts'u 'bu dímanse mangá tengu na. ¹⁸ Pe nu yan 'yohu bu i xi ahu nangu yán hose, nuya necá ga xi ahu ts'u nangu man hose. ¹⁹ Nu ahu ɛmme xun ho nin 'yomfɛnihu, pe ɛmme guí ɛyahu guí ɔhmbu 'be'a i xi ahu yu tonto. ²⁰ Ne ɛmme gadí hohu gan 'yɛhehu to'o in nde di manda ahu, madague'bu i há ahu o gue i á ahu 'be'a gátho i ja ahu. Ne guin numansuhu n ɛmme din 'yɛzehe, madague da mbɛp'a ni hmih, pe guexta'a guí tenhdu u. ²¹ Nugá'be hingui sá ga ɔt'be tengu u, pe gue'a gnim mamhbu hin'yu ma ts'edigá'be. Nu'u yan 'yohu guí 'buhmbu bu im man yan hose. Necá ga hut'anzambu gam mangá ts'u nangu man hose, tengu n'da ra tonto. ²² Ná yat'u ngue yu hebreo u, pe necá drá hebreogá. Ne ná yat'u gue yu israel u, pe necá drá israelgá. Ne ná yat'u gue yám bom'beto ra Abraham u, pe necá drám bom'betogá ra Abraham. ²³ Ne ná yat'u ngue yá 'yɛhe ra Cristo u, pe nugá man'da drá 'yɛhegá a ra Cristo xinda gue'u. Nuya dímanse mangá tengu n'da ra tonto. Nugá man'da xun ngu ra 'befi dí ɔt'á xinda gue'u 'da yan 'yohu, ne man'da xun ngu yu nidí dán ofádigá, ne xun ngu yu nidí dá nu ran ʼnbi nangu yam fei, ne xun ngu yu nidí mi ɛna xtá thogá. ²⁴ Ne cat'a nidí bi 'yorcá 'däte ma 'de'magato yam fei u ma menguhe yu judío. ²⁵ Ne nhyundi bi 'benzagá, ne n'dandí yu ja'i bi bat'adogá. Ne nhyundi an xen'a ra barco mi hugá buya, bi zo bu ja ra dehe, ne 'däte ma goho ora dá o bu ja ra dehe buya. ²⁶ Pe xun ngu yu nidí dán 'yogá ne xun ngu yu nidí má guerp xá tugá bu ja yu dæthe, nepu 'bah yu bɛ. Ne bi gorcá ra 'yu ma menguhe yu judío, ne'u hing yu judío. Ne mi ɛna xtá thogá bu ja yu hnini nepu ja yu dapo. Ne dá hu yu barco bu ɛmme en ra dehe ran dahi ɛmme nts'utho. Ne mi ɛna xtá hyogá u yu hyäte 'yɛc'yei. ²⁷ Ne ja'bu ɛmme dá yácá nangu ma 'befi, ne bin ʼnba ma ja'i, ne ja'bu nya'a thoho hin dán ácá. Ne ja'bu nya'a thoho hin dán sihmegá, xinga gue ra dehe dá sigá. Ne ja'bu xun se nguetho hinga xot'a ma pahniigá. ²⁸ ɛmme xun hej 'be'a dí ɔt'á, ne'u yu 'yɛc'yei gátho hõnbu go harp dim peti ɛmme dí hadumbui ga jamansugá u. ²⁹ Ne'a dí ɔt'á 'da'angu dí ságáhe u 'be'a gátho i sá u, nu'bu 'bu a n'da ra 'yɛc'yei xun güent'i, dí com'be ran güent'i a. Ne nu'bu n'da ra 'yɛc'yei i ɔt' ran ts'o, nugá ɛmme dí cugá nangu a to bi 'bepi da 'yot'e. ³⁰ Pe nu'bu i ja a dínde dá yadá, pe hõnt'a dán güent'igá dá yadá. ³¹ Nu Oja rá Ta ma Hmuu ra Jesucristo majapi mazqi a, pa

ngue hing ra fehni dímanse. ³² Tengü dá ɔt'á n'dandí nu'bu máman 'bucá bu ja ra hnini Damasco, nu'bu min ts'ut'abi ra Aretas, ne nu'a ra ts'ut'abi bi xi u yu dofui da gorca ra 'yu bu ja ra goxthi rá mbá't'i ra hnini, mim bɛni ngue da bendgá bu. ³³ Pe nugá dá pøngá bu ja n'da ra ventana ne dá hugá bu ja n'da ra dá'bots'e, ne nu'uma amigo bi çá'ma ra 'bots'e ngue ra xahi bu thi rá mbá't'i ra hnini. Ne him bi bendgá u yu çot'yu. Mahotho dá ɔt'á 'bu má pøngá bu ja ra hnini Damasco.

12

Oja bi 'yurpu mahɛts'i ra Pablo

¹ Nu'bu dímanse'gá 'be'a dí ɔt'á, hin te di muui. Pe guemhma ga xi ahu 'be'a bi 'yurcá ra Hmu mahɛts'i 'bu n'dandí. ² Bi bonga 'de'magoho njeja Oja bi zixcá bu mahɛts'i. Hin dí paçá 'bu ne'a ma ngoc'yei o hin'na, pe Oja paçi 'bepu in ja. ³ Hõnt'a dí paçá ngue dá mba mahɛts'i, hin dí paçá 'bu n'youi ma ngoc'yei o hin'na, hõnt'a Oja paçi 'be'a dá ɔt'á. ⁴ Ne nu'bu mí ts'ixcá bu guerp mahotho, dá ɔcá 'be'a bi hmam bu, ne njongui man yu ja'i tengu a. Ne him bin 'dac ran t'ɛdi gam ma 'be'a dá ɔpu. ⁵ Ne nuna bi t'ørçá i sá xcá yadá a 'bu gue'a xcá bɛni gam ma, pe hõnt'a man hosegá gam mangá ngue dí paçá hin'yu ma ts'edi zehégá. ⁶ Nugá i jagá 'be'a xcan 'yɛxá 'bu xcá ndegá ne hin dadin hyát'a tengu 'bu ra tonto, nguetho da dá xcá ma majuani 'be'a bi t'urcá. Pe hin dínde ngue gue'a dí t'ɛscá a, pe dínde ngue gue'a in nuse yu ja'i a dí ɔt'á dí numansugá u, ne'a 'be'a ɔse ngue dímanse. ⁷ Nugá dá nugá ɛmme mahotho bu. Pe nu ra zithu bi 'dacá n'da ran ʼnbi dí ságá. Ne Oja bi un ran t'ɛdi da 'yorcá, ndeque hin dan 'yɛzehegá nangu 'be'a bi 'yurcá Oja. ⁸ Ne hyundi dá äpá Oja ngue di 'uec'i ts'u ran u i jagá. ⁹ Pe nu'a Oja bi xiqui hin di 'uec'a ran u, pe di 'dacá rá mate ne rá ts'edi sá ga hát'a ran ʼnbi. "Nu'bu hin'yu ni ts'edizehe, man'da di nequi ma ts'edigá," i ɛngá Oja. Janangue'a nu'bu hin'yu ma ts'edi zehégá, man'da ɛmme dadin johyagá, nguetho di paçá ngue'a man'da dí nequi rá ts'edi ra Cristo. ¹⁰ Nuya hingui tu ma mbui 'be'a dí ɔt'á, madague'a xun ngu yan ʼnbi dínde nugá, ngue di çáman'ug yu ja'i, uague i pa ma uguigá. Ne hingui tu ma mbui nangu 'be'a i ɔca yu ja'i 'bu dí ɔt'á 'befi ra Cristo. Nguetho nu'bu hin'yu ma ts'edi, pe man'da di 'dac rá ts'edi ra Cristo.

I hq̄ rá mbui ra Pablo nangu yu 'yɛc'yei bu Corinto

¹¹ Nu'a 'be'a guim bɛngahu, jatho ga xi'aschú 'be'a dí ɔt'á, tengü bu drá tontogá. Man'da xun ho 'bu xquim manséhu man hogá xinda gue'bu gam manségá. Nu yan 'yohu guí tenhdu, hin'yu 'be'a i ja u ngue hin'ygá, madague'a nte i jagá a di muui.

12 Nu'bu mám 'bucá bu, dá ut'ahu ngue majuani ma 'báigá'be ra Jesucristo, hin dán xõmbai 'bu má ut'ahu yun t'õt'e nuixte ne yu hyonya nt'õt'e gue gá nusehu 'bu mám 'buhmbu bu. 13 Hanja guim mamhbu ngue hin dá õt'ahu bu tengu dá õt'á bu 'buh mi'da yu 'yẽc'yẽi. Pẽ da'angu dá õt'ahu, pẽ hõnt'a n'da, ngue hin dá á ahu 'be'a dá hongá. Ha gue'a gni 'yẽnjũ hingui ho a dá õt'á. Pẽ dami pũgahũ 'bu. 14 Nuya ná hyundj ga mbagá bu. Nẽ hin te ga á'ahu 'be'a dí hongá mahõn'a, nguetho hin dín ndegá a ni mbetihũ, pẽ dín ndegá gan jahũ tengu 'bu ma t'uhni ahu. Nẽ hinga gue'ũ yu t'uhni i pẽ'ts'i 'be'a i hon rá ta o rá mbe. Pẽ nu yu ta ne yu mbe i pẽ'ts'i 'be'a da hyon yá t'uhni. 15 Pẽ da hyu ma mbai 'bu da zá ga 'bedi 'be'a gátho dí pẽ'ts'i guerpũ da zá ga hon'na ran ho ni mbũihũ, ne guerpũ go him mi sá dam pefi ga ze'ahu. Pẽ masque hin gadí huẽgahũ tengu bu na huẽc'ahu. 16 Nẽ guim mamhbu majuani ngue hin te dá haçá ni mbetihũ, pẽ guim bẽmhbu 'da ahu ngue dá taçá ni mbetihũ ngue guí ẽmhbu dá há ahu. 17 Ha guim bẽmhbu dá há ahu ngue dá pen'nahũ yun 'bẽhni bu. 18 Nugá dá ndep ra Tito da mba bu, in 'youi man'da ma cuhũ. Guí pãhmbu hin te bi ðaha ngue ðamá 'yá ahu. Nguetho 'da'ingu dím bẽngá'be ra Tito ngue dadí huẽc'a'be, ne 'da'ingu bu na õt' ma 'bẽfi'be. 19 Ma cu'ahu, dadí huẽc'ahu, dín 'yohũ ra Cristo. Nẽ Ojã paði majuani a dím mam'be ya, ngue dí hom'be 'be'a dín te ni mbũihũ. Janangue'a dí honi ga taþá u yun hma him majuani, ngue im man'ũ yu hyáte dí uguí. Nẽ hinga gue'a guim bẽmhbu 'da ahu, ngue guí ẽmhbu dí hom'be guin numanhoju. 20 Pẽ dí su ngue hin gan numanhógá 'be'a guí õthu bu 'bu dá mbagá bu. Pẽ ne da du ni mbũihũ 'be'a ga xi ahu býya. Dí su ngue ga tĩn ahu gadín sũhmbu n'da ngu n'da ahu, ne gadín seyabahũ, ne gadín cuẽfũ n'da ngu n'da ahu, ne gadín taftu n'da ngu n'da ahu, ne gadín c'aman'ahu, ne gadín 'yõspatho 'be'a gadín xihmbu, ne gadín 'yẽzehehu, ne dí su ga tĩn ahu hinga gue'a guí õthu bu ja nim petihũ. 21 Nẽ nu'bu dá mbagá bu, dí su ngue ma Ojãhu di jaqui ga pẽ'ts' ma sá nangue 'be'a guí õthu bu. Nẽ dín jagá ra dumbai nangue to'o bi 'yõt' ran ts'o mam'bet'o, ne guexta'a hin ni páh yá mbai, him bi 'yãp rá punbi Ojã nangue ran ts'o bi 'yõt'e, gue'ũ bi 'yõt' ran 'yomt'ẽni, ne'ũ bi zinba yá xisu mi'da yun 'yohũ.

13

Rán zofo ra Pablo, ne yun zengua

1 Na hyundj ya ga mbagá bu gan nu ahu. Nẽ nu'bu dá mbagá bu, ga juãnbá u i 'bãhmbu u yoho o gue hyu yu testigo. 2 Nu'bu mám 'bucá bu mam'bet'o dá ðamhyã u to'o zai i õt' yun ts'o. Nuya ga xi'ũ mahõn'a ne gátho

mi'da ahu, nu'bu dá mbagá bu mahõn'a, to'o gátho i õt' ran ts'o hin ga huẽctho ho u. 3 Nẽ nu'ahu da zá gui pãhmbu xun ho ngue majuani rá ts'edi ra Cristo 'bu ja a dím mangá býya, ne him ma ts'edi zehégá. Nẽ nu'a ra Cristo hingui 'bẽh rá ts'edi ne guí pãhmbu nguetho dím pẽpũ mbo ni mbũihũ rá ts'edi. 4 Nu ra Cristo him mi ja rá ts'edi 'bu mi du bu ja ra pont'i, pẽ nuya i 'bui nangue rá ts'edi Ojã. Nẽcã'be hin'yũ ma ts'edi zehẽ'be tengu tho a ra Cristo 'bu mi du, pẽ nuya dín 'yohe ra Cristo nangue rá ts'edi Ojã, n'damhã da zá ga hoc'ahu bu. 5 Nuya n'da ngu n'da ahu dami bẽmhbu xun ho mbo ni mbũizehehu, janangue'a guí pãhmbu majuani guí ẽc'yẽihũ o hin'na. Nu'bu hin gán hyãzehehu, sã guí pãhmbu majuani i 'bũpũ mbo ni mbũihũ ra Cristo. 6 Nẽcã'be dín nde ahu guí pãhmbu ngue majuani dí ẽc'yẽi'be ra Cristo. 7 Dí ãp'be rá ts'edi Ojã ngue guí 'yõthu ran ho, ne hin nangue da bõmanho ma 'bẽfi bu, nguetho man'da dín nde ahu gam 'bõmanhohũ ra Cristo, xinda gue'bu guin numansuc'be. 8 Nugá'be hin dín ndehma ngue ga hẽm'be to'o i õt'a majuani pẽ hõnt'a dín nde ga õt'be 'be'a dí ze u. 9 Da hyu ma mbai'be 'bu di zac ni mbũihũ nangue Ojã, madague'a guim bẽmhbu ngue hin'yũ ma ts'edi'be. Pẽ hõnt'a dí ãp'be Ojã ngue dín te ni mbũihũ nangue Ojã. 10 Dí o't'ahu ngue guí hoc ni mbũihũ, nguetho hin dín nde nts'edi ga ðamhyã ahu 'bu dá mbagá bu. Nu Ojã bi 'dacã ran t'ẽdi ngue ga tet'a ni mbũihũ, pẽ him bi 'dac ran t'ẽdi ga u't'a ni mbũihũ. 11 Nuya hõnt'a dí xi'ahu ya, ma za cu'ahu, Ojã guí cohmbu bu guí 'bũhmbu. Pẽ man'da dín te xun ho ni mbũihũ. Nẽ dami bẽmhbu 'be'a gátho dá xi'ahu, nde'bu n'dat'a guim bẽmhbu n'da ngu n'da ahu, ne gam 'bõmanhohũ, ne hin gan sũhmbu bu. Nẽ Ojã da zá man'da dí huẽc ahu ne da hyu ni mbũihũ. 12 N'da ngu n'da dami zomanhohũ nangue ran huẽcate, nguetho n'dat'a ra Hmu dí tenhdũ. 13 Nẽ gátho yu 'yẽc'yẽi 'bucua i pen'nahũ ran zengua. 14 Nu rá mate ma Hmuhũ ra Jesucristo, ne rán huẽcate Ojã, ne ráãm fáts'i rá Hogandãhi Ojã dí cohmbu gátho ahu. Nẽ hõnt'a dí xi ahu ya.

GÁLATAS

Ra sɔcuá bi 'yorba ra Pablo ɯ yɯ 'yɛc'yɛi bɯ ja ra häi Galacia

Ran zɛngua

¹ Nugä dra Pablogä, guecä him bi huangä yɯn 'yohɯ, pɛ gueɛɛ a ra Jesucristo, nɛ'a rá Ta, ngue bi xox'a rá Ts'ant'ɯ 'bɯ mi du. ² Nugä nɛ gätho ya ma cuhɯ nangue Ojä ngue i 'bɯcuá dí pɛn'nahɯ ran zɛngua. Guehna ra sɔcuá dí ot'ahɯ, nangue gätho yɯ 'yɛc'yɛi i 'bɯpɯ ra häi Galacia. ³ Dí äp Ojä ra Ta nɛ ma Hmuhɯ ra Jesucristo di 'da ahɯ rán japi nɛ da hyut'a ni mbaihɯ. ⁴ Nu'a ra Jesús bin dāɛɛ bi gurca ma ts'oquihɯ. Nɛ nangue 'bɯ mí du a, bi zä da yanjɯ nangue ran ts'o i jaua ja ra ximhäi. Nɛ guehna rá pähä ma Tahɯ Ojä bi 'yorcāhɯ. ⁵ Janangue'a dí ɛspahɯ Ojä nɛ i ja rá nujɛte gätho yɯ pa mazai.

Hin'yɯ man'da ram hma ngue dím pø a n'da

⁶ Nugä xøgue dadí hyonya thoho hanja 'bexque gá hyɛhmbɯ Ojä ngue bi zon'nahɯ xqui pəhmbɯ rá mate ra Cristo, nɛ gá hyəxhɯ n'dan'yo ra 'yu t'ɛmbi ní zin ahɯ Ojä. ⁷ Pɛ hin'yɯ man'da ra 'yu ní zinɯ Ojä, hinda hont'a rán ho ma'da'yo ra Cristo. Pɛ i 'bɯ'i 'da'ɯ in nde da hyä ahɯ, ngue nde di pät'ahɯ ra 'yu nangue ra Cristo. ⁸ Pɛ ya xtá xi ahɯ ra 'yu ngue majuañi dí yanjɯ Ojä a. Nu'bu 'bo'o da xi ahɯ nɛ 'dahma 'dan'yotho da xi ahɯ, da nu rán ts'ɛmbi Ojä a, madague'bu guecä o n'da rá m 'bɛhni mahɛts'i. ⁹ Ga xi ahɯ mahon'a tengu ya xtá xi ahɯ, nu'bu 'bo'o xi ahɯ n'dan'yo n'da ra 'yu xinda gue'a gá hyəhmbɯ, Ojä da zänba ran ɯbi a. ¹⁰ Nuna ram hma dí xi ahɯ nts'edi ts'ɯ. Mfədi hin dí honi guin numanhøjɯ, pɛgue dí hongä Ojä da numanhogui. Pɛ nu'bu xcá honi 'bɛ'a dí numanhog yɯ ja'i, hingui sä xcán 'yɛhɛgä nangue ra Cristo 'bɯ.

Hont'a Ojä bi bɛnba ram hma im man ra Pablo

¹¹ Ma zɯ cu ahɯ, dín nde ahɯ gui pəhmbɯ hing rá m hman yɯ ja'i a rán ho ma'da'yo ra Cristo dá xi ahɯ. ¹² Nu ran ho ma'da'yo dím mangä, xínga n'da ran 'yohɯ bi xiqui, nɛ hin dá øcä bɯ ja man xädi a, pɛ gueɛɛ a ra Jesucristo bi jaqui dí paði. ¹³ Nu ahɯ ya gá 'yøhmbɯ 'bɛ'a mí øt'ä nu'bu mí tendä yú t'ɛc'yɛi ɯ ma mijudíohe, ɛmmɛ madí undä ran ɯbi ɯ yú 'yɛc'yɛi ra Cristo, nɛ mim bɛngä xcá juadi gätho ɯ. ¹⁴ Nɛ mí øt'ä xɯn ho yú t'ɛc'yɛi ma mɛngue yɯ judío, ɛmmɛ mí ɛhya ga ja'ts'ä ɯ, nɛ xinda gue'ɯ mi'da 'da ingu yɯ jɛya mi pɛs'he. Nguetho ɛmmɛ min nde xcá thocä yán t'øt'e ɯ ndu mam bombøtahe maya'bu. ¹⁵ Pɛ nu'bu hin nám 'bɛcä, Ojä xí huangui, nɛ

m'bejua bi zongui nangue rá mate. Nguetho bi ndeɛ Ojä a. ¹⁶ Janangue'a bi jaqui dá pa'a rá Ts'ant'ɯ ngue gue'a ra Cristo, guepɯ bi zä gam man rá m hma bɯ 'buh yɯ ja'i hing yɯ judío. Nɛ nu'bu mí zoncä Ojä, xínga n'da ra ja'i bi xängui. ¹⁷ Nɛ him 'bex dá mbagä bɯ ja ra hnini Jerusalén ngue xcán yə'be ɯ mi'da yú 'bäihɯ ra Cristo ngue m'bet'o xinda guecä. Pɛ m'bet'o dá mbagä bɯ ja ra häi Arabia bɯ njongui 'bɯi, guepɯ dán yəɛ'be Ojä. M'bejua bɯya duá pengä bɯ ra hnini Damasco. ¹⁸ Pɛ xí tho'an hyu jɛya 'bɯ má mbagä bɯ ja ra dāhnini Jerusalén, ja dá paçá ra Pedro bɯya, nɛ 'de'macut'a thoho dām 'bɯ'be bɯ ra Pedro. ¹⁹ Pɛ hin dá nugä mi'da yú 'bäihɯ ra Cristo, pɛ hont'a ra Jacobo rán 'yohɯ ma Hmuhɯ dá nugä bɯ. ²⁰ Pɛ majuañi na dí ot'ahɯ, nguetho i pa Ojä hin dí mangä ra fɛhni. ²¹ M'bejua bɯya dá mbagä bɯ ja ra häi Siria nɛ ra häi Cilicia. ²² Nɛ nu'ɯ yɯ 'yɛc'yɛi dim pɛti bɯ ja yám pɛti bɯ ra häi Judea, Hɛm mi paqui nguetho njam'bu min nugui. ²³ Pɛgu mí øde ngue guecä drá Pablo mí ɛna xcá juah yɯ 'yɛc'yɛi, pɛ nuya dím mangä rá m hman Ojä. ²⁴ Janangue'a bi un ra jamadi Ojä ngue 'bɛ'a bin ja nanguecä.

2

Mi'da yú 'bäihɯ ra Cristo bi zimanho a ra Pablo

¹ Nu'bu mí tho'a 'de'magoho nɛɛya dá mbagä mahon'a bɯ ja ra dāhnini Jerusalén. Dá mbe'be ra Bernabé nɛ dá six'be ra Tito. ² Nugä dá mbähmbe bɯ nguetho bi bɛngä Ojä. Nɛ dán yəhe 'da'ɯ yú ngurpi yɯ 'yɛc'yɛi. Nɛ hont'ɯ dá xi'be 'bɛ'a ním hma dí xi'ɯ hing yɯ judío, ngue gue'a rán ho ma'da'yo ra Cristo. Nguetho dí su di ɯt' yú mbɛi 'bɛ'a dí øt'ä, ngue hinga nɛ'ɯ yú t'ɛc'yɛi yɯ judío dí mangä hapɯ dí 'yo. Nɛ nu'bu hin xtá numanho, xtí ts'onga ma 'bɛfi bɯ 'bɯ. ³ Pɛ nte bi xic'be, xím bi ma ngue jatho da thecuá rá xifani ra Tito tengu yú t'ɛc'yɛi yɯ judío. Nɛ nuna ra Tito hin ra judío na, pɛ ra griego na. ⁴ Pɛ mí 'bɯpɯ ɯ 'da yɯ hyäte ngue yɯn 'yøxte, ngue hontho in øxtho, ngue nde da baði gue'bu dí øt'ä yú t'ɛc'yɛi yɯ judío o hin'na. Nu'ɯ in nde dí hegahɯ 'bɛ'a gätho bi 'dajɯ ra Cristo, ngue bi jaju ga hehmbɯ yán t'øt'e yɯ judío. ⁵ Pɛ xíngui ts'ɯ dán hyɛhmbɛ ngue da hyäje ɯ yɯ hyäte, pɛ dá zacuahe a ram hma majuañi. Nguetho dín ndehe, hont'a majuañi rán ho ma'da'yo ra Cristo gui 'yɛ't'ambəihɯ a. ⁶ Nɛ nu'ɯ njuantho yɯ ngurpi bɯ, madague'bu t'ɛmbi man'da ja yán t'ɛdi xinda guecä, pɛ 'da'angudähe, nguetho 'da'angu yɯn 'yohathoho bɯ na nu Ojä. Nɛ him bi xiqui n'dan'yo n'da ram hma ga xänba yɯ ja'i. ⁷ Pɛ nu'ɯ yɯ ngurpi bi hyəxa njuañi ngue gue'a Ojä bi 'dacá ra 'bɛfi ga xi'ɯ hing yɯ judío a rán ho ma'da'yo ra

Cristo, tengu thoho ra 'befi bi un Ojã ra Pedro nangu da xih ma mijudíohe. ⁸ Nguetho n'dat'a Ojã bi 'dac'be ra ts'edi ra Pedro, ne bi xifi da xi' u yu judío, pe nugã, bi xiqui ga xi' u hing yu judío. ⁹ Janangue'a nu'bu mi hyãxa njuãni ngue 'da'angu nan hets'i a ra 'befi bin 'daje u yu ngurpi a ra Jacobo, ne ra Pedro, ne ra Xuua, bi bendga ma 'ye'be ra Bernabé. Nu'a nám bøn'a n'dat'a dí εc'yeihe, ne n'dat'a dí m mamhbe ga mb'e'be bu 'bu' u hing yu judío, dam pe'be bu, pe nu' u, di thoqui da xih yu judío. ¹⁰ Hønt'a bi xic'be jatho ga fãx'be yu hyoya, pe ngubũ dí εhya ga øt'a.

Nu'a ra Pablo bi dqmhyq ra Pedro bu Antioquia

¹¹ Pe nu'bu mi mba bu ja ra hnini Antioquia a ra Pedro, nugã dá xip rá hmi, nguetho hingui ho bi 'yøt'e. ¹² Nguetho nu'bu mi zøm bu 'da u ma mijudíohe bi mben'na ra Jacobo, ne 'bex bi 'ye'ts'a na sihmeh u hing yu judío, sã bi zu da 'yemp'u yã mijudíohe hingui ho bi 'yøt'e. ¹³ Ne nu' u mi'da yu judío ngue mi εc'yei bu, bi den'na ra Pedro. Ne'a ra Bernabé bi den'ndu ngue madí yorba yã t'øt'e. ¹⁴ Pe nu'bu má nugã ngue him bin theui ran ho ma'da'yo a bi 'yøt'u, dá xi' a ra Pedro, ne gãtho mi 'bãp: "Nu'i gra Pedro gra judío, pe hin gmi øt' yã t'øt'e yu judío. Pe hanja gni 'yøt' mahøn'a yã t'øt'e yu judío, ne n'danni guín sihmé. Pe tengu'bu gui uthu u hing yu judío ngue da 'yøt' yã t'øt'e yu judío," dá εmbi.

Dyu judíohe, ní yanje a ra Cristo

¹⁵ Nugãhe ngue dãm 'buhmb dyu judíohe, nzãí dá øthe yã t'edi Ojã bi sije. Ne hin dãm 'buhmbe tengu' u hing yu judío, ngue hingui pãh yã t'edi Ojã u. ¹⁶ Pe guehma dí pãhmbe hin dí hogahe u yã t'edi gue Ojã bi un mam bombøtahe maya'bu, pe hønt'bu ga hãmhbé rá mate ra Jesucristo, di hoga ma ts'oquihe, dyu judíohe. Janangue'a necãhe ngue dá pãhmbe yã t'edi Ojã, pe dá hãmhbé rá mate ra Jesucristo ngue dí hogahe. Ne hin dí εmhbe di hogahe 'bu dí øzehhe u yã t'edi. Nguetho mán t'øt'i: "Xínga n'da da t'εmbi xũn ho nangu yã t'edi Ojã." ¹⁷ Ne nugãhe dyu judíohe, pe nangu ra Cristo dí homhbe di hogahe ya. Ne gue'a ná es'he a dí m bẽmhbe di hogahe u yã t'edi Ojã. Pe hin dí m bẽmhbe ngue dyu 'yøt'ats'oquihe 'bu dí es'he u, nguetho gãtho xũn hotho rá 'yu ra Cristo. ¹⁸ Pe nu'bu gam mangã ngue jatho ga øt'a mahøn'a yã t'edi Ojã bi un ma mijudíohe, ngue gue' u dí hogã u, pe ga cohi dra 'yøt'ats'oqui 'bu, nguetho hin dí hãt'i ga øt'a yã t'edi tengu in nde Ojã. ¹⁹ Janangue'a dá ε'ts'á ná bẽngã ní zingã Ojã u yã t'edi, ne dá ten'na ra Jesucristo nguepũ da zã di 'dac ra 'da'yote, ne da zã bu ga ørpa rá 'befi Ojã bũya. ²⁰ Nuya dãm 'bucã tengutho 'bu 'darpũ xcã tu'be ra Cristo bu ja ra pont'i, ngue bi 'berca man 'yomfẽnise. Ne gue'a ra Cristo i

'bucua mbo ma mbui ya, di bẽngã a dí m ma ne 'be'a gãtho man'da dí øt'ã. Pe gue'a nám 'bucã a ngue thocua tho dí hangã rá ts'edi a rá Ts'ant' u Ojã, ngue bi huẽgã a ne bi un rá te nanguecã. ²¹ Ne nugã hin te dí m mangã ngue sãti thoho bi du'a ra Cristo. Pe nu'bu xtí hogahu u yã t'edi Ojã, sãti thoho bi du'a ra Cristo 'bu.

3

Hinga gue' u yũn t'edi in 'dajũ rá Hogandãhi Ojã u

¹ Nu'ahu ma zũ cu ahũ, ngue gui 'buhmbu bu ra hãi Galacia, hanja gnãn 'yãmbuihu, to'o bi hyã ahũ ngue hin gui 'yøthu a majuãni. Nguetho rá mbudi gã 'yøhmbu xũn ho 'be'a nam bøn'a í du'a ra Jesucristo. ² Pe damim bẽmhbu ya nda'a in 'dajũ rá Hogandãhi Ojã a, ha gue' u yã t'edi Ojã bi man ra Moisés, uague gue'bu má εc'yei hu bi du ra Cristo nangu ma ts'oquihu. ³ Ne ya gã dũhmbu gãn 'yohũ rá Hogandãhi Ojã nangu gã 'yεc'yei hu ra Cristo. Ha gui εna gui huyẽhmbu a, ne gui εna gan hoczehẽhu ya. Hanja gãn tontohũ. ⁴ Ne nangu gãtho yũn anbi gã nuhu, ha hin te ts' u nin 'yomfẽni bi 'da ahũ yã anbi. Nde'bu gui pãhmbu ts' u 'be'a nam bøn' u yũn anbi. ⁵ Pe gã 'yεc'yei hu 'be'a bi 'yøt'ahu ra Cristo, ne gue'a in 'da ahũ rá Hogandãhi Ojã a, ne gue'a ní ja ahũ gui 'yøthu yã t'øt'e nuixte, ne hinga gue'a gni 'yøthu yã t'edi yu judío. ⁶ Nu ra Abraham bi 'yεc'yei a bi xi Ojã da 'yørpe, ne hin' yũ man'da 'be'a í ts'imanho a. ⁷ Nde'bu gui pãhmbu ya ngue gãtho yũ 'yεc'yei í comhbu rán jãpi Ojã bin t'un'na ra Abraham, tengu'bu njuantho gãtho yũ t'ũhni ra Abraham. Nguetho i εc'yei 'be'a bi man Ojã tengu ra Abraham. ⁸ Nu Ojã mãm'bet'o mi pãdi ngue da numanho u gãtho to'o da 'yεc'yei 'be'a bi ma, dague'bu dyãm bom'betohũ ra Abraham o hin'na. Janangue'a Ojã bi xi'a ra Abraham: "Gãtho yũ nde 'dahma 'dan'yo gui comhbu rán jãpi u da 'yεc'yeyi tengu i," bi t'εmp'a ra Abraham. ⁹ Janangue'a gãtho to'o da hyantho ram hma nangu ran ho da 'yørcahu Ojã, n'dat'a ran jãpi ga comhbu ra Abraham, nguetho n'dat'a rá t'εc'yeyi dí øthu. ¹⁰ Nu' u gãtho ngue í εna, jatho da 'yøt' yũ t'edi bi un Ojã yu judío, gãtho da nu rán ts'embí Ojã u. Nguetho i mam bu ja rá m Hman Ojã: "Nu'bu gui festhohohũ a n'da ran t'edi, sãti thoho 'be'a mi'da gui 'yøthu 'bu, ne guext'a gui nuhu rán ts'embí Ojã." ¹¹ Mfãdi ya ngue xínga n'da ra jã'í sã da zin'a Ojã nangu'e'a ní 'yøt' yã t'edi yu judío. Pe tengu i mam bu ja rá m Hman Ojã: "Gãtho to'o da hyantho ram hma nangu ran ho da t'ørpe, nu Ojã di hocpa yã ts'oqui, ne di un ra temazãí." ¹² Pe nu yã t'edi Ojã, gui εmhbu gui uãspãhũ rá mate Ojã u. Pe bi 'yẽntho u: "Nu'bu 'bui to'o da hyãt'í da 'yøt'e gãtho yã t'øt'e yũ t'edi,

dí zin Ojã Ʃ yán t'ɛdi 'bũ," bi 'yɛn'ũ. ¹³ Nu'a ra Cristo bi Ƴanɲũ nanguɛ ran ts'ɛmbi mi ja xɛá nuhũ ngue hin dá jãs'hũ Ƴan t'ɛdi. Nguetho bi nu ran ts'ɛmbi nanguɛju 'bũ mín zũpũ ja ra pont'i. Nɛ gue'a nam bõn'a mán t'o't'i bũ ja rãm Hman Ojã: "Da nu rãn ts'ɛmbi Ojã a to'o din zũpũ ja ra za," mi ɛna. ¹⁴ Nanguɛ 'be'a bi 'yõt'a ra Cristo Jesús, sã ga hãmhbu rá Hogandãhi Ojã, nanguɛ'a dá ɛc'yɛihũ. Nɛ n'dat'a ran jãpi bi un Ojã ra Abraham ngue da comhbũ Ƴu jã'i hing Ƴu judío, nɛ gãtho mi'da ngue da 'yɛc'yɛi.

Hingui sã Ƴun t'ɛdi di ts'onba ran hoqui bi 'yõt' ra Jesucristo

¹⁵ Ma zũ cu ahũ, ga xi ahũ n'da ra hmɛppya Ƴa. Tengu'bũ yoho Ƴun 'yohũ i hon Ƴu testigo da 'yõt'a n'da ran hoqui, nɛ i huspa yá firma nɛ rá sello ra zɛ'mi. Njõ'o man'da ran 'yohũ sã di pãdi. ¹⁶ Nu ran hogui bi 'yõt'ui Ojã a ra Abraham nɛ rãm bom'beto. Pɛ nu rãm hman Ojã him bi ma ngue gãtho Ƴãm bom'beto, pɛ bi ma hõnt'a n'datho, ngue gue'a ra Cristo. ¹⁷ Nugã ga xi ahũ Ƴa 'be'a nam bõn'a dim mangã. M'bet'o thoho xi 'yõt'ui ran hogui Ojã a ra Abraham, nɛ tengu'bũ Ƴa bi firmabi ngue nɲãm'bũ dim pãdi. Nɛ m'bejua bũya bi un Ƴun t'ɛdi ma mijudíohe, 'bũ Ƴa xi thoqui goho ciento nɛ 'dãte ma 'dɛt'an jɛya. Pɛ hin'Ƴu yá ts'ɛdi Ʃ Ƴun t'ɛdi ngue di ts'onba a ran hogui bi 'yõt'ui Ojã ra Abraham. ¹⁸ Nɛ nu'bũ da gue'h Ƴun t'ɛdi xtí zinju Ojã, pɛ hin xtã man'a Ojã a ran hogui i hogazchehu Ojã 'bũ. Pɛ nu'a ran hogui bi mammi Ojã a ra Abraham, di untho nanguɛ rá mate zɛhe. ¹⁹ Pɛ hanja i zãn'na Ojã Ʃ Ƴun t'ɛdi, gue'bũ Ƴa hinga gue'h ɔrcachũ ran ho Ʃ. Pɛ m'bejua bi man Ojã Ƴun t'ɛdi, guerpũ da fãdi gãtho i ja yá ts'oqui Ƴu jã'i. Pɛ nu'ũ Ƴãm 'behni Ojã mahɛts'i bi xi'a ra Moisés ngue di un Ƴun t'ɛdi Ƴu jã'i nɛ hinga guɛsɛ Ojã. Nɛ bi zãn Ojã din t'ɛ'ts' 'bũ bi zõh rãm bom'beto ra Abraham ngue bi ma ba ɛhɛ, ngue gue'a ra Cristo. ²⁰ Pɛ nu Ojã bin Ƴasɛui ra Abraham 'bũ mí 'yõt'ui ran hogui, njom mi 'bã'inde n'da ra põngahya, nɛ him mi 'bãhmi n'da rãm 'behni mahɛts'i. Nɛ hõnt'a Ojã bi 'yõt'ui ran hogui ra Abraham.

'Be'a nam bõn' Ʃ Ƴun t'ɛdi

²¹ Pɛ nu'a Ojã hingui yoho Ƴum hma bi xijũ. Nu'bũ xɛá hãthũ xɛá jãs'hũ Ƴan t'õt'e Ʃ Ƴun t'ɛdi, gue'h xtí 'dajũ ra temazã 'bũ. ²² Pɛ nu rãm Hman Ojã i ma ngue gãtho Ƴu jã'i i ja yá ts'oqui. Nɛ gãtho to'o da 'yɛc'yɛi 'be'a bi 'yõt'a ra Jesucristo, da hyãni 'be'a bi man Ojã ngue di unni. ²³ Nu'bũ hin ní zõcua hãi ra Cristo, mí ɔthe Ƴun t'ɛdi Ojã madí mandagahe xũn ho, tengu'bũ dũ ofãdihe. Jague'bũ mí zõh ra Cristo, dá hãmhbe rá mate bi xogahe. ²⁴ Nɛ nu Ƴun t'ɛdi midí mandagahe 'bũ hin ná pãhmbe ra Cristo. Nɛ tengu n'da ra t'ũhni i pa ma ɲbi 'bũ hingui ho

ɔt'e, pɛ gue'h dá hãmhbe rá mate ra Cristo di hogahe. ²⁵ Nuya dá dãh ma mbũihũ ra Cristo, nɛ him man dí homhbũ 'be'a man'da di mandagahũ. ²⁶ Nguetho gãtho bi 'yõrcachũ yá t'ũhni gahũ Ojã 'bũ má hãmhbu rá mate ra Cristo. ²⁷ Nɛ gãtho dán xixyãhũ nanguɛ dí tɛnhdũ ra Cristo nɛ 'da'angu dim bɛmhbũ a. ²⁸ Nɛ di 'bũhmbũ ra Cristo, jananguɛ'a hinga 'dahma 'dan'yo bũ na nuju Ojã, dũ judíohe, o gue dũ griegohe, o gue dũ 'yɛhɛhũ o gue hin dũ 'yɛhɛhũ, o gue Ƴun 'yohũ, o gue Ƴu xisu. Pɛ gãtho gahũ tengu'bũ dí 'bũhmbũ n'danjã'itho bũ na nu Ojã. ²⁹ Nɛ nu'bũ dí 'bũhmbũ ra Cristo, tengu'bũ nɛ ahũ gãtho bi xãndagahũ ra Abraham, nɛ sã ga comhbũ ran hogui bi 'yõt'ui Ojã a, nɛ sã ga hãmhbu rãn jãpi Ojã bi ma di unni.

4

¹ Nuya dín nde ga xi ahũ n'da ra hmɛppya 'be'a mí ɔrcache Ƴun t'ɛdi Ojã 'bũ him mí tĩmhbe ran 'yomfɛni. Tengu'bũ n'da ra t'ũt'ũhni da du rá ta, nɛ i 'bũ tengu'bũ n'da ra 'yɛhɛ bũ ja rá ngu, madague'bũ xũn ngu 'be'a bi zocpa rá ta. ² Jatho da mba ma manda asta gue'bũ go bin te ra t'ũhni. ³ Nɛ gue'a mí ɔthe a 'bũ hin ná pãhmbe, midí mandagahe Ʃ Ƴun t'ɛdi Ojã, gue bi xijɛ 'bɛpũ dán 'yohe ua ja ra ximhãi. ⁴ Pɛ nu'bũ mí zõn ra pa ngue bá pɛnh Ojã rá Ts'ũnt'ũ, nɛ bim 'bũ nanguɛ n'da ra xisu ngue ma mijudíohe. Nɛ nu'a rá Ts'ũnt'ũ Ojã bi 'yõt' Ƴun t'ɛdi Ojã. ⁵ Jananguɛ'a bi zã bi hyãgahũ gãtho Ƴu ts'oqui dín dupatehũ nanguɛ hin dá ɔthũ Ƴun t'ɛdi xũn ho, nɛ bi zã bũ bi zinju Ojã ngue dũ t'ũhni gahũ bũya. ⁶ Nɛ nuju yá t'ũhni gahũ Ojã, nɛ bá pɛngahũ a rá Hogandãhi bũ ja ma mbũihũ. Nɛ nanguɛ dí 'bũhmbũ rá Hogandãhi Ojã, sã gam mamhbũ ngue ma Tahũ Ojã. ⁷ Nuya guí 'bũhmbũ ngue yá t'ũhni ahũ Ojã, nɛ hin guí 'bũhmbũ tengu'gũ 'yɛhɛhũ. Nɛ nanguɛ'a 'be'a bi 'yõt'a ra Cristo, Ojã dí 'da ahũ 'be'a gãtho i ja, nguetho yá t'ũhni ahũ.

I hãdumbũ ra Pablo nanguɛ Ƴu 'yɛc'yɛi

⁸ Pɛ nu'bũ hin gní pãhmbe Ojã majuañi, ngue gue'ahũ hing Ƴu judío ahũ, gmín 'yɛhɛhũ Ƴu ojã ngue him majuañi. ⁹ Pɛ nu ahũ Ƴa gã pãhmbe Ojã, nɛ'a Ojã i pã ahũ. Ha guím bɛmhbũ guí hyomhbũ man'da ra 'yu mahõn'a, ngue gan 'yɛhɛhũ Ƴun t'ɛdi Ojã guím bɛnsɛhũ dí zin'ahũ Ojã Ʃ. Pɛ nu Ƴun t'ɛdi hin'Ƴu yá ts'ɛdi a, tengutho a ra 'yu gã hɛhɛmbũ mam'bet'o, 'bũ gmí thãndehũ Ƴu ojã him majuañi. Pɛ nte manho da 'yõt'ahũ mahõn'a Ʃ. ¹⁰ Pɛ nuya guí ɛmhbũ i ja yá ts'ɛdi Ʃ 'da Ƴu pa, o gue'h 'da Ƴu zãna, o gue 'da Ƴu jɛya. ¹¹ Nugã dra Pablogã, ɛmme dí su nanguɛ ra 'bɛfi xtã ɔt'ã bũ guí 'bũhmbũ, nɛ 'be'a dá xi ahũ, ɛna gue'bũ nte ní mbatho. ¹² Nu ahũ ma zũ cu ahũ, dín nde ahũ gam 'bũhmbũ tengugã, nguetho dá ɛ'ts' Ƴun t'ɛdi

mi øt'ä, ne dí 'bucä tengu ahü ngue njäm'bu gá 'yøthü yän t'ëdi mam'bet'o. Ne nu'bu mám 'bühmbü bü, gán numanhoju, nte mán ts'o gá 'yørcähü. Masque nehya gui 'yømanhohü na. ¹³ Pe gui pähmbü ngue mi ugä, ne gue'a dá mbagä bü. Ne nu'bu mám 'bühmbü bü, dá xi ahü ran ho ma'da'yo büya. ¹⁴ Ëmme xän hëi ran ü mi jagä, pe njo'o ahü gá sanju ngue xän ugui. Pe gätho ahü gá sinju xän ho, tengu'bu dram 'behni mahëts'igä, o tengu'bu da guecä dra Jesucristogä. ¹⁵ Ëmme mi hu ni mbühü 'bü má xi ahü ram hma. Ne nu'bu 'bo'o xtán zä, xtä hyäh rá dá ne xti 'daqui. ¹⁶ Pe nuya, ha gui süjü ya nange di xi ahü majuäni. ¹⁷ Nu yu jä'i ngue i hä ahü, høntho in nde di 'uec'ahü nanguecä, nguetho in nde ahü go gui numansuhü ü ne gui tenhdü ü. ¹⁸ Xän ho ngue gui tenhdü ü 'da, pe gui huanhdü to'o majuäni im ma xän ho, madague'a hinga 'darbü dí 'bühmbü. ¹⁹ Ma zü t'ühni ahü nange ra Cristo, nts'edi gá üngahü, tengu'bu n'da ra xisu ngue hinga nam 'büh rá t'ühni, ngue xø ga ja ahü gam 'bühmbü ma'da'yo mahøn'a. Ne guexta'a ga thoqui ga nu ran ünbi, jague'bu gá pähmbü xän ho a ra Cristo. ²⁰ Xi'bü dí 'bucä bü, n'dahma sä dan yäsehü, nguetho nuua dí 'bucä hingui sä ga pädi 'be'a guim bëmhbü.

Rá hmëpya ra Agar ne ra Sara

²¹ Nu ahü ngue guin nde gui 'yøthü yän t'ëdi ma mijudíohe, ga xi ahü ya 'be'a nam bøn ü yän t'ëdi. ²² Nt'o'ti ngue mi 'bü'i yoho yü ts'ünt'ü ra Abraham. N'da rá ts'ünt'ü ra 'yëhë xisu, ne n'da rá ts'ünt'ü a rá xisu zehë ngue hinga gue'a rá 'yëhë. ²³ Nu rá ts'ünt'ü ra 'yëhë xisu bim 'büi tengutho 'bü im man yu jä'i dim 'büh yü t'ühni, pe nu rá ts'ünt'ü a rá xisu zehë bim 'büi nange rá ts'edi Ojä nguetho ya xi man'a Ojä ngue dim 'büi. ²⁴ N'da ra hmëpya ngue yoho yu 'yu i häx yu jä'i. Nu ra 'yëhë xisu ní huti ra Agar, rán t'uti ü yän t'ëdi Ojä bin t'un'na Moisés bü ja ra t'øhø Sinaí. Ne nu'ü to i ten'ndü, tengu'bü yu 'yëhë ü. ²⁵ Nu ra Agar i uh ra hmëpya nange ra t'øhø Sinaí nubü ja ra häi Arabia, ne ngutho ra dähini Jerusälén ngue'a i ja bü a ya. Ne nu yu jä'i i 'büpü, i uh ra hmëpya tengu'bü yü 'yëhë ü yän t'øt'e yän t'ëdi ü. ²⁶ Pe nu ra xisu ngue hing ra 'yëhë i uh ra hmëpya nguëpü mahëts'i, ra hnini Jerusälén ma'da'yo. Ne njongui pa ma manda bü nange yän t'ëdi. Ne nuju dyä mëngühü bü. ²⁷ Nt'o'ti bü ja rám hman Ojä: Gan johya gra xisu ngue hing ra 'yëhë, madague'bü hinga nam 'büh ni t'ühni. Nts'edi gan yä nange nin johya, gue'e hin gana nu ran ünbi.

Nguetho dim 'büh mi'da ni t'ühni ngue yü t'ühni Ojä, ëmme xtán ngu, xinda gue'a ra 'yëhë xisu ngue i tün yü t'ühni nange bi manse tengu yu jä'i.

²⁸ Ma zü cu ahü, nuya dí øthü tengu ra Isaac rá ts'ünt'ü ra Abraham, ngue Ojä bi ma dim 'büi. Nguetho yü t'ühnigahü Ojä tengu bi ma. ²⁹ Pe nu man'da ra ts'ünt'ü ngue bim 'büi nange bi manse tengu man yu jä'i, bi zü'a ra ts'ünt'ü ngue bim 'büi nange rá ts'edi a rá Hogandähi Ojä, tengutho in ja ya. ³⁰ Im mam bü ja rám hman Ojä: "Dami 'yëthü ra 'yëhë xisu ne'a rá t'ühni, nguetho hin da gonhui 'be'a i ja rá ts'ünt'ü ra xisu ngue hing ra 'yëhë." ³¹ Gui pähmbü ya, ma zü cu ahü, ngue hin dyü t'ühni gahü ra 'yëhë xisu. Pe tengu'bü dyü t'ühnigahü ra xisu ngue hing ra 'yëhë.

5

Hin dan 'yëhëhü yän t'ëdi mahøn'a

¹ Nu'a ra Cristo bi yänju bü min 'yëhëhü mam'bet'o, ngue ya him man dan 'yëhëhü bü. Pe damin zämhbü bü hapü bi mbäp'ahü ra Cristo, ne 'yo gadin umhbü gan 'yëhëhü mahøn'a. ² Dami 'yøhmbü ya 'be'a dí xi ahü, nugä dra Pablogä. Nu'bü gui 'yëna gui 'yøthü 'da yän t'ëdi ngue gui hyec ni xifanihü, nu'a ra Cristo hin da zä dá 'yøt'ahü n'da ran ho a 'bü. ³ Dín nde ga xi ahü mahøn'a. Nu'bü gui d'ü mi gui 'yøthü yän t'ëdi ma mijudíohe, jatho gätho gui 'yøthü, nguetho hinga xøt'a n'datho gui 'yøthü. ⁴ Nu'bü 'bü i 'da ahü ëna ngue ja yü ts'edi ü yän t'ëdi di hoc'a ni mbühü ngue da zimanho ahü Ojä, pe ya gá hychmbü ra Cristo 'bü, ne gá 'uehmbü bü ja rán huëcate Ojä büya. ⁵ Pe nu rá Hogandähi Ojä dá hämhbü 'bü má pähmbü majuäni ra Cristo, gue'a dí 'yënjü xän hoju Ojä a, ne gue'a ná tømhbü da zinjü xän ho. ⁶ Ne nu'bü dí 'bühmbü ra Cristo, madague'bü da mba nthëqui ma xifanihü o hin'na, hin te di muui. Pe man'da hnehü thofo ga simhbü xän ho ma mbühü a ra Cristo, ne gue'a dí jaju ga øthü ran huëcate a. ⁷ Pe nu'bü rá mbüdi thofo, ëmme gmi 'yohü xän ho bü ja rá 'yu Ojä. To'o bi zämp'ahü ngue hin gui øthü ra 'bëfi majuäni. ⁸ Him bi zämp'ahü Ojä, nguetho gue'e Ojä bi zon'nahü gan 'yohü bü ja rá 'yu. ⁹ Nu'bü gui 'bühmbü n'da in nde di ts'on'na nin 'yomfënihü, 'da xni ts'on'natho ni mbühü 'bü, tengutho 'bü rá íxi ra thuhme i sinni gätho ra jüni. ¹⁰ Nugä dí häxa njüäni ngue ma Hmühü Ojä di ja ahü 'da'angu gam bëmhbü. Ne to'o i 'büpü ngue in nde di ts'on'na nin 'yomfënihü, da nu rán ts'ëmbi Ojä a, høn't'a go to'o. ¹¹ Nu'bü guexta'a dí xicä yu jä'i, jatho gui 'yøthü yän t'ëdi ma mijudíohe, hin din nugä ran ücpi 'bü. Pe guexta'a i pa ma uguigä nguetho dim mangä, jatho gui 'yëc'yëihü a ra Cristo, ngue bi du bü ja ra pont'i nange ma ts'oquihü. ¹² Nu'a to'o in nde da hyec'a ni xifanihü, man'da xän ho 'bü da 'uetho ü. ¹³ Nguetho nu ahü, ma zü cu ahü, Ojä bi ja ahü bi thøc'ahü yän t'ëdi, ne bi zon'nahü in nde ahü

gan 'yehéhu n'da ngu n'da ahú nange ran gucate. Ne hinguin nde ahú gui 'yóthu ni páhā zehéhu. ¹⁴ Pe tengubú dá jas'hu gátho yán t'édi Ojá 'bú dan huéju n'da ngu n'daju tengubú nan huécséhu. ¹⁵ Pe gan jaman-suhú, xóhma ts'arpu thoho gam 'besché 'bú gan sámbú n'da ngu n'da ahú, ne gan táthu.

Gam bémhbu rá Hogandáhi Ojá

¹⁶ Pe guehna dí xi ahú na ya. Dami 'yóthu a di bēn'nahú rá Hogandáhi Ojá, ne gue'a gní 'yes'hu gní 'yórra páhāzehé ni já'ihu búya. ¹⁷ Nguetho nín 'yomfēnise n'da, hinga gue'a im man rá Hogandáhi Ojá a, ne nu rá Hogandáhi Ojá hinga 'da'anguuí ní páhāzehé n'da, ne din sáhmí u. Ne nu rá Hogandáhi Ojá hin di jáju ga óthu 'be'a in nde ma ts'on 'yomfēnihu. ¹⁸ Ne nu'bu gue'a rá Hogandáhi Ojá dí tenhdú, di zerca ma mbúihu, janangue'a hin da zá da síju dá festahú yán t'édi Ojá. ¹⁹ Gátho mfádi 'be'a nín t'ót'e n'da 'bú ózehé 'be'a in nde ní já'i n'da. Ngue i ót' ran 'yomt'ēni, ne ran ts'om'bái, ne ra ts'on'yomfēni, ²⁰ ne i thánde yu za o gue yu hmite, ne i ót' yun jáxtōni, ne i ót' yun súi, ne i ót' ran ts'eya, ne in cue, ne i ót'a i numanhose, ne i ót' yun heque, ne i nde n'danni din 'yo, ²¹ ne i siyate, ne i hote, ne mihni, ne di muns' pū ja yu ngo ngue da 'yót' yu ts'oquí, ne n'dan'yo thoho i ót'e. Ne dí xi ahú mahōn'a tengubú dá xi ahú, ngue nu'ú to'o ót' ya, hin nan sáui da yurpu di manda rá ts'edi Ojá. ²² Pe nu'a rá Hogandáhi Ojá di jáju ga óthu ran huécate, ne ran johya, ne ní hyu ma mbúihu a, ne hin dan xómbúihu, ne ga óthu ra yembú, ne ran hocjá'i, ne ga jas'hu di mamhú, ²³ ne hin ga sáman'hu, ne ga sámzehé ma mbúihu. Ne nu'bu ga óthu ya, hin'yú n'da ran t'édi da zá di zéju 'bú. ²⁴ Ne nu'a to'o in 'youi a ra Cristo, tengubú xí guarpu ja ra pont'i a rá ts'on'yomfēni zehé, ngue him man di manda a rá páhā zehé ne gátho 'be'a mí nde rá já'i. ²⁵ Pe nu'bu dí 'bahmbú rá Hogandáhi Ojá, jatho ga jafu di mandagahú 'be'a gátho di óthu 'bú. ²⁶ Pe nde'bu hin dan 'yēzehéhu, janangue'a hin ga bēnbahú u mí'da ngue da nde da 'yót'e tengubú 'da bin 'yēt'si.

6

Dam fáxhu n'da ngu n'daju

¹ Ma zú cu ahú, nu'bu 'bú'a n'da ahú bi dāng bú ja ran ts'o, pe nu'ahú gue guexta'a guím bémhbu rá Hogandáhi Ojá, janate tho guin zóhmbú a, gui zehmbú da mbeng bú ja rá 'yu Ojá, guim bémhbu ne'ahú hin'yú ní ts'édihu, ts'arpu thoho ne ahú gui tánju 'bú da ts'á ahú. ² Ne nu'bu guí cohmbú ní dumbúihu, guí óthu rán t'édi ra Cristo 'bú. ³ Pe nu'bu 'bú'a n'da ahú din 'yēzehé, ne hin'yú 'be'a pádi, din hyāzehé 'bú. ⁴ Ne hinga gue'a nan johyahú ngue gam bémhbu xún ho

ma 'befihú xinda gue mí'da. Pe ga órpamasu ma 'befihú ngue ga óthu xún ho, ne gue'a dán johyahú a búya. ⁵ Pe n'da ngu n'da ahú jatho gui 'yózehéhu 'be'a go ní 'befi di 'da ahú Ojá, ngue ní 'befizehéhu. ⁶ Nu ahú ngue i sán'nahú ran ho ma'da'yo, nde'bu gui fáxhu ní xānbatehú gátho 'be'a i honi, janangue'a 'da xtám fáxtahú. ⁷ O guím bémhbu gui nuhú ran ho 'bú guí óthu ran ts'o, nguetho guidín hyāzehéhu 'bú guím bémhbu a, ne hinguí sá ga háthu Ojá. Tengubú ga tuhmbú yu hmudá. Nu'bu dá tuhmbú a xún ho, xún ho a din ja búya, pe nu'bu ga tuhmbú a hinguí ho, hinguí ho din ja búya. ⁸ Nu'bu 'bú'i to'o i ót'e ngue i numanhose rá já'izehé, xmá mba dí 'bēh ra temazái 'bú. Pe to'o 'bú'i nange rá páhā rá Hogandáhi Ojá, nu'a din t'un ra temazái. ⁹ Nde'bu hin dan xómbúihu ngue ga óthu ran ho, nguetho da zōn ra pa da hnurca ma 'befihú 'bú hin da güent' ma mbúihu. ¹⁰ Janangue'a jant'a thoho ga órpahú ran ho gátho ma mijá'ihu a ra ora ngue da zá ga órpahú. Ne man'da gam bémhbu ga órpahú ran ho u ma cuhú nange ra Cristo.

Man'da ran zofu, ne ran zengua ran zēgui

¹¹ Guím nuhú ya yu t'ohni xún ndoho dá ót'āzehé. ¹² Nu'ú to'o in nde di 'bep'ahú ngue gui hyec ní xifanihu, pe hōnt'a in nde dí numanho yu já'i. I su xtá nu ran unbi 'bú xtá ma, hōnt'a ra Cristo i hogahú 'bú mí du bú ja ra pont'i nange ma ts'oquihu. ¹³ Nu'ú to'o im ma ngue da thec'a ní xifanihu, pe nde hōnt'a dí yat'a gui tenhdú, gue'bu da zá di 'bep'ahú gui hyec ní xifanihu. Ne hinguí ót'e gátho yun t'édi. ¹⁴ Pe nugá hin din nde dá yat'a dí ózehé. Pe hōnt'a nán johyagá a í du bú ja ra pont'i ma Hmuhú ra Jesucristo. Ne nugá tengubú 'darbú dá tu'be ra Cristo, tengubú dá tugá ua ja ra ximhái, ngue hin dí ót'á yén t'ót'e a. Ne nu yán t'ót'e ra ximhái, hin te rán jaui a 'be'a dí ót'á. ¹⁵ Pe nu'ú in 'yohú ra Cristo, hin te di muui 'bú nthēqui o hin'na, pe man'da di muui ngue i ja ra tema'da'yo. ¹⁶ Ne dí áp Ojá da hyurpa yú mbú, ne di un rán johya u gátho to'o i 'yo ra 'yu dí xi ahú, nguetho gue'ú majuáni yú t'áhni Ojá u. ¹⁷ Nu yu pa dí mba bú ya, o émmé gadí unghú ma mbú, nguetho i ja yu mbédi ma já'i hapú bi ts'ēgui, nange dán 'yēhégá ra Hmu Jesús. ¹⁸ Ma zú cu ahú, dami cohmbú rá mate ma Hmuhú ra Jesucristo. Ne hōnt'a dí xi ahú a ya.

EFESIOS

Nu ra sɔcuɑ̃ bi 'yorba ra Pablo u yu 'yɛc'yɛi bu ra dɑ̃hnini Ɛfeso

Ran zengua

¹ Nugɑ̃ drɑ̃ Pablogɑ̃, nangue rɑ̃ pɑ̃hɑ̃ Ojɑ̃ ma 'bɑ̃igɑ̃'be ra Jesucristo. Nu'ahũ gyú 'yɛc'yɛi bu ja ra hnini Ɛfeso, dí ot'ahũ na ra sɔcuɑ̃. Ne gátho gyũ mbeti ahũ Ojɑ̃ nangue guí ɛc'yɛi ra Cristo Jesús. ² Dí ɑ̃p Ojɑ̃ ma Tahũ dí 'da ahũ rán jɑ̃pi, ne rán johya da hyut'a ni mbũihũ, ne ma Hmuhũ ra Jesucristo.

Ojɑ̃ dí jɑ̃cuahũ nangue dín 'yohũ ra Cristo

³ Dí ɛspahũ Ojɑ̃, nu'a rɑ̃ Ta ma Hmuhũ ra Jesucristo. Ne nangue a dín 'yohũ ra Cristo, nu'a Ojɑ̃ bi jɑ̃cuahũ nangue gátho yán jɑ̃pi i ja bu mahɛts'i. ⁴ Nu Ojɑ̃ bi huangahũ nangue ra Cristo nu'bu ma hin'yũ ra ximhái, nguetho in ndeju hin din ja ma ts'oquihũ, ne xtán hotho ma mbũihũ bu na nu Ojɑ̃. ⁵ Ne nangue rɑ̃ pɑ̃hɑ̃ Ojɑ̃ ya xũ huangahũ, ne nangue ra Jesucristo bi jajũ ngue dyú t'uhngahũ Ojɑ̃. Ne gue'a bi 'yɔt'e nguetho bi huɛgahũ. ⁶ Janangue'a zɑ̃i dí ɛspahũ Ojɑ̃, nguetho ɛmmɛ xũn ngu rán huɛ cate bi 'yɔrcahũ 'darbu dí ' buhmbũ a rɑ̃ Ts'unt'u di huɛqui. Ne gue'a rán jɑ̃pi bi 'dajũ 'bu má dáh ma mbũihũ a rɑ̃ Ts'unt'u. ⁷ Ngue ɛmmɛ bi huɛgahũ Ojɑ̃, ne gue'a í du a rɑ̃ Ts'unt'u bi pɔju, bi nde bi punga ma ts'oquihũ. ⁸ Ne ɛmmɛ xũn ngu rán huɛcate Ojɑ̃, ngue bi jajũ dá pɑ̃hmbũ a rɑ̃ 'yu, ne bi 'dajũ rán 'yomfɛni xũn ho. ⁹ Pɛ bi jajũ Ojɑ̃ dá pɑ̃hmbũ 'be'a mán t'ɑ̃gui, ngue 'be'a mím bɛnsɛ da 'yɔt'e ngue da 'yɔt'a ra Cristo. ¹⁰ Nguetho da zɔn ra pa di jua'a 'be'a mím bɛn Ojɑ̃ da 'yɔt'e, ngue di jap ra Cristo dí manda gátho ja ua ja ra hái nɛpũ mahɛts'i. ¹¹ Nu'a Ojɑ̃ í ɔt'e 'be'a gátho mím bɛni da 'yɔt'e, ne bi huangahũ maya'bu ngue dan 'yohũ ra Cristo. Ne nangue'a dín 'yohũ ra Cristo, sɑ̃ ga hɑ̃mbũ yán jɑ̃pi dí 'dajũ a. ¹² Gue'a bi zán Ojɑ̃ nangueju, janangue'a da t'ɛspa Ojɑ̃ 'bu bi hnu a rán ho da 'yɔrcahũ. Ne guecáhe yú mbudigáhe dá ɛc'yɛi ra Cristo, ne yú mbudigáhe bi 'yɔrcáhe a. ¹³ Ne ahũ, nu'bu gmí 'yɔhmbũ rán ho ma'da'yo ra Cristo dí pɔju, gue ram hma majuañi a, gá 'yɛc'yɛi bu a. Ne nu'bu gmí 'yɛc'yɛi bu, ne ahũ gá hyɑ̃mbũ rɑ̃ Hogandɑ̃hi Ojɑ̃, ra hmɛpya ngue yú mbeti ahũ Ojɑ̃, tengu xí ma. ¹⁴ Nu rɑ̃ Hogandɑ̃hi i udi ngue majuañi ga hɑ̃mbũ rán t'unní dí 'dajũ Ojɑ̃ 'bu bi zɔn ra pa da zixcáhu bu mahɛts'i, gátho gahũ ngue yú mbetigahũ a. Gue'a ná ɛspahũ nuixte thoho a.

*Nu ra Pablo i ɑ̃p Ojɑ̃ dí un ran 'yomfɛni
xũn ho yu 'yɛc'yɛi*

¹⁵ Ne nu'bu má ɔcɑ̃ ngue guí ɛc'yɛi bu a ra Hmu Jesús, ne i ja ahũ rán huɛcate nangue ni mi'yɛc'yɛi bu, dán yɑ̃'be Ojɑ̃, ¹⁶ ne zɑ̃i dí xi Ojɑ̃ i hu ma mbũi ngue di huɛc'ahũ, ne zɑ̃i dí ɑ̃pɑ̃ rɑ̃m fɑ̃ts'i nangue ahũ. ¹⁷ Ne nu'a ra Ta nuixte thoho, gue'a rɑ̃ Ojɑ̃ ma Hmuhũ ra Jesucristo, dí ɑ̃p'ahũ rán 'yomfɛni man'da guí pɑ̃hmbũ xũn ho a. ¹⁸ Ne dí ɑ̃p'ɑ̃ Ojɑ̃ ngue man'da da xoc'a nin 'yomfɛnihũ, ngue guí pɑ̃hmbũ a rán ho nuixte guí tɔhmbũ, ngue gue'a í zɔn'nahũ guí comhbũ a. Ne guí pɑ̃hmbũ ngue ɛmmɛ nuixte thoho dí muui 'be'a dí 'da ahũ Ojɑ̃ gátho u to'o yú mbeti a. ¹⁹ Ne dí ɑ̃p Ojɑ̃ guí pɑ̃hmbũ ɛmmɛ xũn ndoho rɑ̃ ts'edi rɑ̃ Hogandɑ̃hi hin hɑ̃pũ nín zɛgui, ngue dim pɛpũ mbo ma mbũihũ, gátho gahũ dí ɛc'yɛi bu. ²⁰ Ne n'dat'a rɑ̃ ts'edi ngue ɛmmɛ sɛ a dim pɛpũ mbo ma mbũihũ, gue'a bá xox'a ra Cristo bu 'bu u xũn du, ne bi jɑ̃pi ngue da hyupũ ja rán 'yɛi Ojɑ̃ bu mahɛts'i. ²¹ Ne nu'a ra Cristo bin t'un man'da ra ts'edi xinda gue'u to'o gátho ja yú ts'edi bu mahɛts'i nɛcua ja ra hái, o gue yu ts'ut'abi, o gue yu ngarbi, o gue'u mí'da dí manda. Ne hingui sɑ̃ n'da da ndɔnba n'da ra thuhu da t'ɛmbi i ja man'da rɑ̃ ts'edi gue i 'buhya o gue yu pa dí 'yɛpũ. ²² Ne gátho 'be'a i ja Ojɑ̃ bi jɑ̃p'a ra Cristo ngue gátho dí manda. Ne bi jɑ̃p'a ra Cristo ngue dí manda gátho yu 'yɛc'yɛi, nguetho tengu 'bu ma yɑ̃hu a dí mandagahũ. ²³ Ne nu yu 'yɛc'yɛi i 'bui tengu 'bu rɑ̃ jɑ̃'i ra Cristo. Ne dí comhbũ 'be'a gátho i ja ra Cristo. Ne nu rɑ̃ ts'edi i yu'a 'be'a gá ɔzɛhe ua ja ra hái, nɛpũ mahɛts'i.

2

Dám pɔhmbũ nangue rán huɛcate Ojɑ̃

¹ Ne mam'bet'o tengutho 'bu xtá tuhũ nangue ma ts'oquihũ, nguetho him mi ɔrpahũ masu a rán ho mi sijũ. Pɛ nuya nu Ojɑ̃ bi 'dajũ ra temazɑ̃i nangue ra Cristo. ² Ne nu'ahũ nu'bu hin gmí 'yɛc'yɛi bu, gmí tenhdũ yán t'ɔt'e ra ximhái, ne madí manda ahũ rɑ̃ hmu yu zĩthũ, tengutho yu pa ja bu ya, gátho to'o hingui ɔrpa masu Ojɑ̃, ne hingui ɔt'e 'be'a nde Ojɑ̃. ³ Ne gátho gáhe 'da'angu tho mi ɔthũ 'bu mam'bet'o, ne mi tenhdũ 'be'a min nde ma jɑ̃'i zɛhɛhũ. Ne dá ɔt' ma pɑ̃h zɛhɛhũ. Ne nu'bu xcá thoqui xcá tenhdũ, ɛmmɛ xcá nuhũ rɑ̃ cue Ojɑ̃ 'bu, tengu tho u mí'da. ⁴ Pɛ nu'a Ojɑ̃ ɛmmɛ xũn ngu rɑ̃ yembũ i ja, ne ɛmmɛ i ja rán huɛcate nangueju. ⁵ Janangue'a bi 'dajũ ra 'da'yote, tengu 'bu 'darbu bi xoxgahũ ra Cristo, madague'bu tengu 'bu ya xí du ma tehũ nangue ma ts'oquihũ. Pɛ nangue rɑ̃ mate thoho Ojɑ̃ xtám pɔhmbũ. ⁶ Ne nu'a Ojɑ̃ n'dat'a bi xoxgahũ ra Cristo Jesús, ne bi jajũ 'darbu dá huhmbũ a ra Cristo bu mahɛts'i bu nam bɛn Ojɑ̃. ⁷ Guehna bi 'yɔt'e, ngue gátho yu pa mazɑ̃i da 'yuh rán huɛcate, ne da fɑ̃dí hin hɑ̃pũ sɛ a rɑ̃ mate bi 'yɔrcáhu 'bu

mí yǎnjǎ ra Cristo Jesús. ⁸ Bi pǒjǎ Ojǎ 'bǎ má hǎmbǎ rá mate thoho Ojǎ, nǎ hin nangue yǎ hogant'ǒt'e dá ǒthǎ. Pǎ nangue a rán t'unni zǎhǎ Ojǎ xtám pǒhmbǎ. ⁹ Nǎ hin nangue ra 'bǎfi xǎn ho xtá ǒthǎ, janangue'a njon da zǎ din 'yǎts'i. ¹⁰ Nguetho bi 'yǒrca zǎhǎhǎ Ojǎ ngue dǎm 'bǎhmbǎ ma'da'yo nangue ra Cristo Jesús, guerpǎ da zǎ ga ǒthǎ xǎn ho rá 'bǎfi bi zǎn Ojǎ maya'bǎ.

Nu ra Cristo bi jajǎ dán yǎmanhohǎ dǎn judiohe nǎ'ahǎ

¹¹ Nǎ nu ahǎ ngue hin gyǎ judio'ahǎ, o gadín 'yǎxǎhǎ nangue rá mate Ojǎ, pǎ damin bǎmhǎ ngue yatho gnǎn hyajǎ Ojǎ mam'bet'ǒ. Nǎ nte má hmǎpya gmí ǒthǎ tengu mí ǒt'ǎhe ngue dá hǎc ma xifanihe dyǎ judiohe. Nǎ gue'a ná hut'a thohohe gyǎ 'yǎnthǎquihǎ. ¹² Nǎ nu'ǎ yǎ pǎ ǎ, hin te nin jahǎ ra Cristo, xín te nin jahǎ ǎ yǎ judio. Nǎ hin gní pǎhmbǎ ran hogui ngue mí man Ojǎ dá 'yǒt'e. Pǎ gǎm 'bǎhmbǎ ua ja ra ximhǎi nǎ nte gmí tǒmhǎ 'be'a da 'yǒt' Ojǎ, nguetho hin gní pǎhmbǎ Ojǎ. ¹³ Nǎ gmí 'yo man hǎthǎ nangue a Ojǎ, pǎ nuya bá jun'nahǎ, nǎ sǎ guin 'yohǎ ra Cristo ngue bi du nanguejǎ. ¹⁴ Pǎ nu'a ra Cristo bi jajǎ dán yǎmanhohǎ, dyǎ judiohe nǎ ahǎ ngue hin gyǎ judiohǎ. Nǎ bi jajǎ ngue 'da'angu bǎ na nujǎ Ojǎ yǎ judio nǎ'ǎ hing yǎ judio. Nu'a ra Cristo bi hogahǎ 'be'a madín hyajǎ. ¹⁵ Nguetho bi du ra Cristo, nǎ gue'a í jua ǎ yǎn t'ǎdi yǎ judio bi xi Ojǎ, ngue yǎn t'uti mi ǒt'ǎ. Nǎ bi japi ngue 'da'angu ga combǎ ra temazǎi yǎ judio nǎ'ǎ hing yǎ judio, nangue ma'da'yo dí 'bǎhmbǎ ra Cristo ya, nǎ hinga 'dahma 'dan'yo bǎ dán nujǎ Ojǎ. Janangue'a hin dadín sǎhmbǎ ya. ¹⁶ Nǎ nu'ǎ mi du bǎ ja ra pont'i ra Cristo, bi japi da numanho Ojǎ ǎ hǒnt'a go to'o ma jǎ'i da 'yǎc'yǎi a, madague'a yǎ judio, uague hing yǎ judio. Nǎ him man sǎhmbǎ ǎ. ¹⁷ Nu'a ra Cristo bi zǒcua ja ra hǎi nǎ bi xijǎ ran ho ma'da'yo, ngue'a dá ǎshǎ ran sui mi ǒthǎ a Ojǎ, guǎcǎhe dyǎ judiohe ngue mi hǎnthe rá 'yǎ Ojǎ, nǎ ahǎ ngue hing yǎ judio'ahǎ ngue gmǎn 'yomanhǎtho nangue rá 'yǎ Ojǎ. ¹⁸ Nǎ gue'a ra Cristo bi zǎ dán yǎmanhohǎ Ojǎ rá Ta, nguetho n'dat'a rá Hogandǎhi bi 'dajǎ, madague'ǎ dyǎ judiohǎ o gue hin dyǎ judiohǎ. ¹⁹ Pǎ nuya hin gui 'bǎhmbǎ tengu 'bǎ gyǎ 'damhninihǎ ya, pǎ 'da'angudǎhǎ ngue dyǎ 'yǎc'yǎihǎ. Nguetho nuya gǎtho gǎhǎ dyǎ mǎnguhǎ bǎ bi 'bǎ Ojǎ, nǎ gǎtho gǎhǎ yǎ t'ǎhni gǎhǎ Ojǎ. ²⁰ Nǎ nujǎ dyǎ 'yǎc'yǎihǎ, tengu 'bǎ n'da ra ngu bi thǒe nguerǎ dim 'bǎ Ojǎ. Nǎ bi dǎ'mi bi hyǒh yǎ pǒngahyǎ maya'bǎ, nǎ'ǎ yǎ 'bǎihǎ ra Cristo nu'ǎ mi ma nangue ra Cristo. Nǎ bi dǎ'mi tengu 'bǎ i pa m'bǎ'mi yǎ guangujǎdo n'da ra ngu, nǎ guǎǎ a ra Jesucristo a ra do mahyoni bim pǎpǎ. Nǎ guenjǎ tengu 'bǎ dyǎ fǒt'ǎhǎ buya. ²¹ Nǎ nu'a ra Cristo tengu 'bǎ

ra cemento nín zǒt'ǎ yǎ do bǎ pa nthǒts'e a ra ngu, ngue da gomanho, asta gue'bǎ go bi guadi xǎn ho, guerpǎ ja rá ngu Ojǎ, tengu ndese Ojǎ. ²² Nǎ nangue dín 'yohǎ ra Cristo, nǎjǎ tengu 'bǎ dyǎ dohǎ ngue dim pǎpǎ ja a rá ngu Ojǎ, guerpǎ i 'bǎh rá Hogandǎhi.

3

Nu ra Pablo rá 'bǎfi i xih ran ho ma'da'yo ǎ hing yǎ judio

¹ Janangue'a dí ǎpǎ rá ts'ǎdi Ojǎ nangue ahǎ, drǎ Pablogǎ. Pǎ dí ofǎdigǎ nangue dí xi ahǎ ran ho ma'da'yo, gue ahǎ ngue hing yǎ judio'ahǎ. ² Masque ya gǎ 'yǒhmbǎ ngue Ojǎ bi 'dacǎ ra 'bǎfi ngue dí xi ahǎ rǎm hma, nangue rá mate thoho. ³ Nugǎ ya dá ot'ahǎ ts'ǎ 'be'a bi 'yurcǎzǎhǎ Ojǎ, ngue njom mi pǎdi, ngue nǎ ǎ hing yǎ judio da zin Ojǎ nangue ra Cristo. ⁴ Nǎ nu'ǎ gǎ nuhǎ ra sǒcua, sǎ gui pǎhmbǎ a bi xicǎ Ojǎ ngue njom mi pǎdi nangue ra Cristo. ⁵ Nǎ xǎn ngu yǎ jǎya bi thogui ngue him mi xi Ojǎ yǎ jǎ'i 'be'a mim bǎni da 'yǒt'e. Pǎ nuya bi 'uega ma mbǎihe gueje ma 'bǎigǎhe ra Cristo nǎ ǎ yǎ pǒngahyǎ, nǎ bi jaje rá Hogandǎhi ga pǎhmbǎ 'be'a him mam fǎdi, ngue i fǎh ya. ⁶ Pǎ nuna him mam fǎdi, guehna ngue ran ho ma'da'yo sǎ gui pǎhmbǎ ya 'be'a i ja ua ya, ngue nǎ'ǎ yǎ jǎ'i hing yǎ judio sǎ dim 'bǎhmbǎ Ojǎ tengutho yǎ judio. Nǎ n'dat'a gui combǎ yǎ judio ran hogui bi 'yǒt' Ojǎ nangue ra Cristo Jesús. Nǎ n'danjǎ'itho gui combǎ nangue rá jǎ'i ra Cristo, nguetho ya gǎ 'yǎc'yǎihǎ rǎn ho ma'da'yo ra Cristo. ⁷ Pǎ nangue rá mate zǎhǎ nǎ rá ts'ǎdi Ojǎ sǎ gam mangǎ rǎn ho ma'da'yo ra Cristo, madague'a him man 'yǎnigǎ'be. ⁸ Nugǎ hin te ts'ǎ dadí mu'be, nǎ him man 'yǎni'be ngue ga xih yǎ jǎ'i ngue hing yǎ judio rǎn ho ma'da'yo ra Cristo. Pǎ guehna bi 'dacǎ Ojǎ ra mate ngue gam mangǎ a, nǎ ga xih yǎ jǎ'i njon da hyǎt'i da mbede hangu nan ngu yǎn ho in nde di 'dajǎ ra Cristo. ⁹ Nǎ bi 'dac rá 'bǎfi ga japi gǎtho yǎ jǎ'i da bǎdi 'be'a him mam fǎdi, ngue 'be'a mim bǎn Ojǎ da 'yǒt'e 'bǎ rá mbǎdi thoho, ngue nǎ'ǎ hing yǎ judio da zin Ojǎ 'bǎ da hyǎn rá mate ra Cristo. Nǎ gue'a mi sǎnni da 'yǒt' Ojǎ, n'dat'a Ojǎ bi 'yǒt'e 'be'a gǎtho ja ua ja ra ximhǎi, nǎpǎ mahǎts'i. ¹⁰ Gue'a mim bǎn Ojǎ da 'yǒrpa yǎ 'yǎc'yǎi, guerpǎ da fǎdi xǎn ho gǎtho rá hogan'yomfǎni, da bǎ ǎ i 'bǎpǎ mahǎts'i ngue i ja yǎ ts'ǎdi. ¹¹ Nǎ gue'a i ǒt' Ojǎ ya, tengu mim bǎm 'bǎ ra mbadi thoho da 'yǒt'e, nangue ma Hmuhǎ ra Jesucristo, nǎ da 'yǒt'e gǎtho yǎ pa mazǎi. ¹² Nǎ nangue dí ǎc'yǎihǎ ra Cristo, hin dí su ga sǒmhǎ bǎ nangue ma mbǎihǎ ngue dan yǎhǎ Ojǎ. Nǎ dí pǎhmbǎ da 'yǒde. ¹³ Janangue'a dí ǎ'ahǎ ra mate hin da du ni mbǎihǎ 'bǎ dín nugǎ ran ǎnbi, nangue'a dá xi ahǎ ran ho ma'da'yo.

Xingui ts'u guim bẽmhbuŋue'a dín nugã ran ʌnbi, pe 'da dán johya thohohũ ngue bin 'dac ra ts'edi ga hãt' yʌn ʌnbi.

Rán huçcate ra Cristo

¹⁴ Nu'bu dim bẽngã ngue ne ahu gyũ mẽnguhũ bu bi 'bu Ojã, dín danyahmu di ʌp'ahũ ra jamadi Ojã rá Ta ma Hmuhũ ra Jesucristo. ¹⁵ Ne rá Ta u gãtho yu 'yẽc'yẽi, ne'ũ bi zom bu mahẽts'i, ne'ũ 'bũtua ja ra ximhã. ¹⁶ Ne di ʌp Ojã ma Tahũ nuixte thoho di muui rá ts'edi, ngue di zac ni mbũihũ nãgue rá ts'edi rá Hogandãhi Ojã. ¹⁷ Ne di ʌp Ojã ngue din zãm bu mbo ni mbũihũ a ra Cristo, nguetho gui ẽc'yẽihũ a. Ne di ʌp Ojã ngue man'da din te nin huçcatehũ, ne nãgue nin huçcatehũ di zac ni mbũihũ. ¹⁸ Janãgue'a ne ahu ne gãtho mi'da yu 'yẽc'yẽi da zã gui pãhmbũ hangu nan uant'i, ne hangu na mba, ne hangu nan hẽ, ne hangu nan hẽts'i a rã huçcate ra Cristo. ¹⁹ Ne madãgue'bu hingui sã gãtho ga pãhmbũ rã huçcate ra Cristo nguetho ẽmme xũn ngu, pe di ʌp Ojã ngue man'da man'da gui pãhmbũ a, janãgue'a da zã gãtho da yuh ni mbũihũ a rá ts'edi zehẽ Ojã. ²⁰ Pe xũn ho ga ẽspahũ Ojã gãtho yu pa mazãi, nguetho i ja rá ts'edi da 'yõt'e xũn ngu man'da, xinda gue'a 'be'a di ʌhmbũ o 'be'a dim bẽmhbu. Ngue n'dat'a ra ts'edi dim pẽpũ mbo ma mbũihũ. ²¹ Ne gãtho gahũ dyu 'yẽc'yẽihũ, xũn ho dan johyahũ ga ẽspahũ Ojã, nãgue'a ra Cristo Jesũs di pãhmbũ, hõn'bu go njãm'bu mazãi. Ne hõnt'a gam bẽmhbu a ya.

4

Nu rá Hogandãhi Ojã di jajũ n'dat'a gam bẽmhbu

¹ Nugã drã Pablogã di ofãdigã nãgue di õt'a rá 'bẽfi ra Hmu. Ne di ʌ'ahũ ra mate ngue gam 'bũmanhohũ tengu nin sãhũ ngue ya bi zon'nahũ Ojã. ² Ne hin gan 'yẽxhũ, pe gui 'yõthũ ngue hin'yũ ni ts'edi zehẽhũ, ne hin gan xõmbũ n'da ngu n'da ahu 'be'a i t'õt'ahũ, ne hin gan xuhnanyahũ n'da ngu n'da ahu, pe gan huçju. ³ Ne ẽmme gan jamansuhũ ngue hinga 'dahma 'dan'yo guim bẽmhbu. Pe dami thoqui gui tẽnhũ rá Hogandãhi Ojã di ja ahu n'dat'a guim bẽmhbu. ⁴ Nguetho tengu 'bu gãtho n'danjã'idãhũ bu na nuju Ojã dyu 'yẽc'yẽihũ, ne n'dat'a rá Hogandãhi Ojã di combhũ. Ne n'dat'a di tõmhũ 'be'a da 'yõrcãhũ Ojã, ngue gãtho bi zongahũ. ⁵ Hõnt'a n'da ma Hmuhũ i 'bũi ngue di mandagahũ. Ne n'dat'a ma t'ẽc'yẽihũ nãgue ma Ojãhũ i 'bũi, ne n'dat'a man xixyãhũ di õtũ, ngue di uhmbũ yã mbetigahũ Ojã. ⁶ Ne n'dat'a Ojã gue'a ma Tahũ di combhũ, ngue gãtho gahũ, ne gãtho di mandagahũ, ne gãtho di 'yonju, ne gãtho gahũ i 'bũpũ mbo ma mbũihũ a. ⁷ Nu'a ra Cristo, nãgue ra mate thoho, 'dahma'dan'yo yu ts'edi bi 'dajũ n'da ngu

n'dajũ ngue sã ga õtũ ra 'bẽfi ngue ndejũ ga õtũ. ⁸ Ne gue'a mán t'o'ti bu ja rãm hman Ojã maya'bu: "Pe gue'a ra Cristo bi un yã ts'edi u yu jã'i 'bu mi mbeng bu mahẽts'i, 'bu mi dãmbẽni. Ne bi 'berba rá ts'edi gãtho nan ngu ran ts'o mim bent'ũ yu jã'i." ⁹ Ne nu'bu mi mbeng bu mahẽts'i, mĩfãdi ngue guẽpũ bá nẽxpũ, ne bi zõcua ja ra hãi, ne bi mba nt'ãgui. ¹⁰ Guet'a bá çãi, ne guet'a bi ndex mahẽts'i, ngue da yu'ts' rá ts'edi bu mahẽts'i, ne hõnbu go hapũ, nẽcua ja ra hãi bi yu'ts' rá ts'edi. ¹¹ Ne 'dahma 'dan'yo yu ts'edi bin 'dajũ n'da ngu n'dajũ ngue dyu 'yẽc'yẽihũ. Bin 'dac ma ts'edihe 'dagãhe ngue ma 'bãigãhe ra Cristo, ne 'da ahu di ja'ahũ gam põngahyãhũ, ne mi'da ahu di ja ahu gadĩ 'yomhbũ a ran ho ma'da'yo, ne 'da ahu di ja ahu gam mbãdihũ, ne mi'da ahu di ja ahu ngue gam xãnbatehũ nãgue rãm hman Ojã. ¹² Ngubũ bi 'yõt'a ra Cristo, bi un yã ts'edi yu 'yẽc'yẽi, nguẽpũ da zã da 'yõt'e xũn ho ra 'bẽfi bi zãnbi n'da ngu n'da, nãgue rá 'bẽfi Ojã. Janãgue'a da zã 'da dãm fãxtahũ. Ne gue'a dín te rá 'bẽfi Ojã a, tengu 'bu bi zac rá jã'i ra Cristo. ¹³ Ne da zõni ngue gãtho 'dat'a gam bẽmhbu nãgue ma t'ẽc'yẽihũ, ne gãtho n'dat'a ga pãhmbũ xũn ho rá Ts'ũnt'ũ Ojã. Ne gue'a dín te xũn ho ma mbũihũ ne dam 'bũmanhohũ tengu ra Cristo. ¹⁴ Ne nu'bu gue'a di homhbũ, hin da thãju tengu 'bu dyu t'ũhnihũ, 'bu 'bo'o 'dahma 'dan'yo da xijũ ngue da 'yẽna da hyãju. Nguetho nu'ũ yu hyãte ẽna gue'bu ẽmme pãdi, pe hõnt'a in ndejũ ga tẽnhũ yã fẽhni. ¹⁵⁻¹⁶ Pe ga pãdi ga tẽnhũ a majuãni nãgue ran huçcate. Ne gue'a nãn te xũn ho ma mbũihũ, ne di jajũ tengu 'bu n'danjã'i tho ga cohmbũ. Tengu 'bu rá jã'igãhũ ra Cristo, ne nu'a ra Cristo, tengu 'bu rá yã a. Ne gue'a nín zõt'ũ yu 'yẽc'yẽi. Nguetho di manda gahũ ne di zerca ma mbũihũ, di jajũ n'dat'a gam bẽmhbu, ne gãtho ga combma'õt'ehũ xũn ho rá 'bẽfi bi 'dajũ n'da ngu n'dajũ, ngue da dãm fãxtahũ, nãgue ran huçcate. Ne gue'a nãn te xũn ho rá 'bẽfi Ojã, tengu 'bu bin te xũn ho rá jã'i ra Cristo.

Dãm 'bũhmbũ ma'da'yo nãgue ra Cristo

¹⁷ Nugã dra Pablogã dim põngahyãgã nãgue ra Hmu 'bu di xi ahu na jãua, ngue nu'ahũ him mam 'bũhmbũ ya tengu u yu jã'i hinga na pã Ojã. Ne him mam 'bũhmbũ tengu yu jã'i ngue di manda yã ts'on'yomfẽni zehẽ. ¹⁸ Ne nu'ũ i 'yo tengu n'da ra xãdã nãgue yãn 'yomfẽni, ne hingui pãdi 'be'a nam bõn'a i õt'e nguetho hingui 'yo bu ja rãn nẽqui Ojã. Ne hingui nde da bã Ojã nguetho ẽmme xãm me yã mbũi u. ¹⁹ Ne hingui pẽ'ts' yã sã 'bũ õt yu ts'oqui, nguetho ya xãm bent ran ts'o, ne ẽmme di ho da 'yõt'e hõnt'a go 'be'a man ts'o, nguetho hin'yũ mbo yã mbũi 'be'a di zedi ngue da zãmmi. ²⁰ Pe nu'ehũ hinga ngubũ bi xãn'nahũ u bi xi'ahũ

nangue ra Cristo. ²¹ Ya gá 'yøhmbu nangue ra Cristo, ne nu'bu majuani gá 'yøhmbu 'be'a bi xi ahu, gui pøhmbu ya ngue gue'a majuani a. ²² Janangue'a dami hyehmbu gátho 'be'a gnám 'buhmbu, ngue ni nyon'yomfënisëhu i há ahu, ngue 'be'a gui ndese gui 'yøthu. ²³ Ne ma'da'yo ni mbuïhu ne nin 'yomfënihu, ngue gátho ma'da'yo guim bëmhbü ya. ²⁴ Ne dami hyehü ngue gátho ma'da'yo tengu bi zän'nahü Ojå nangue rá pähä zehë. Nuya dami 'yuhmbu ram 'bui njuantho gui 'yøthu, ngue nte man ts'o gui 'yøthu ya. ²⁵ Dami 'yeshü a ra fehni ngue madin xihmbu n'da ngu n'da ahu, ne guim mamhbü a majuani. Nguetho tengu 'bu n'danja'itho dí comhbü ra Cristo. ²⁶ Ne nu'bu guim cüehü nangue ran ts'o i t'ø'te, pe damim fähmbu, mamán dā ahu ran ts'o. Ne hinga n'dapa gan cüehü. ²⁷ Pe xingui ts'u ga cüthu ra züthu bu ja ma mbuïhu. ²⁸ Nu'bu guim pëhu 'da ahu, pe gui 'yeshü a gnám pëhu. Ne gam pëhmbü xun ho, ne gue'a gdí tïmhbu a gui homhbü, ne da zä gui fäx'u mi'da ngue hin'yü 'be'a da hyoni. ²⁹ Ne 'yo guim mamhbü yu ts'ore, pe guim mamhbü ran ho dí zë'u ne dí hyu yá mbüi u to'ò gui xihmbü. ³⁰ Ne 'yo gadí unhdü ra dumbü a rá Hogandähi Ojå nangue n'da ra ts'oqui. Nguetho nu'a i 'bupü mbo ma mbuïhu, ne gue'a da 'yudi ngue yá mbetigahu Ojå 'bu rán zëgui ra pa, tengu 'bu jaju ra sello. ³¹ Dami 'yeshü a gní bëman'ühu, ne hin gan cüehü 'bu ja 'be'a da si ahu o ja 'be'a da t'ø't'ahu. Ne 'yo gadí c'aman'ühu n'da ngu n'da ahu, ne o guim bëmhbü ran ts'o nangue ni mijaj'ihu. ³² Pe gan 'yørpahu ran ho n'da ngu n'da ahu, ne 'da xtán ja ni yembuïhu, ne gam punbahü n'da ngu n'da ahu, tengu tho i pun'nahü Ojå nangue ra Cristo.

5

Da 'yøt'e xun ho u yá t'uhni Ojå

¹ Ga øthu 'be'a øt'a Ojå, nguetho yá t'uhni gahu a ngue di huçgahu. ² Ngue ga ørpahu ran huçcate ma mijaj'ihu, tengutho ra Cristo bi huçgahu 'bu min dāse bu ja ra pont'i nangueju. Ne nu ra Cristo bi un rá te, n'da ran t'unni ngue bi numanho Ojå. ³ Ne yá t'uhni gahu Ojå, janangue'a xingui ts'u gam bëmhbü ran ts'o, hin ga øthu ran 'yom't'eni, xing ran ts'iyate, ne xinga n'da ran ts'o ga øthu. ⁴ Ne hin gam mamhbü ra ts'ore o gue ran 'yant'u, ne hin dan yá mangat'ihu, nguetho hin rán theui rá 'yëc'yëi Ojå u. Pe ga xihmbü Ojå jamadi nangue rán ho bi 'daju. ⁵ Pe dí pøhmbü hingui sä n'da da yurpü di manda ra Cristo ne Ojå, nu'bu i øthoho ran 'yom't'eni, o gue im bën ra ts'on'yomfëni, o gue i øt' ran ts'iyate. Nguetho nu ra ziyate tengutho 'bu i thānde 'be'a i ja. ⁶ Ne njon ga jafu da hyäju gue'bu 'bo'o da xiju ngue xun ho 'bu ga øthu ran ts'o. Nguetho to'o da 'yøt'

ya yun ts'o, emme xun ngu da nu rá cüe Ojå, nangue a him bi 'yørpä masu Ojå. ⁷ Pe hin dan 'yohü to'o i øt' ran ts'o, nguetho hin'yü 'be'a man jahü u. ⁸ Pe nu'ahu mam'bet'o gmí 'yohü bu ja ra 'bexui. Pe nangue gui 'buhmbü ra Cristo ya gui 'buhmbü bu ja ran nequi a. Nuya dāmam 'buhmbü tengu rán säui bu ja ran nequi. ⁹ Ne nu'a rán nequi Ojå, gue'a dán jahü ra hogambü a, ne gue'a dām mamhbü majuani a, ne gue'a dá øthu ran ho a. ¹⁰ Ne dami hyumbi gan xähmbü gui 'yøthu 'be'a dí hyu rá mbüi Ojå. ¹¹ Pe xingui ts'u ga øthu tengu øt'u i 'yo bu ja ra 'bexui. Pe ga uhmbü ngue nte ni mbatho 'be'a øt'u. ¹² Pe ga pe'ts' ma sähu hin gam mamhbü 'be'a øt'u i øt' mán t'äguitho ran ts'o. ¹³ Pe nu'a rán nequi Ojå dí yot'u to'o i 'yo bu ja ra 'bexui, ndepe da badi ngue i ja yá ts'oqui. Ne hingui sä da 'yan mant'ägui thofo n'da 'be'a øt'e, nguetho nu'a rán nequi Ojå dí yot'u gátho ran ts'o. ¹⁴ Janangue'a nt'o't'i: "Daman nuhmbü ngue gui ähmbü, tengu 'bu gyá duhu, nguetho nu'a ra Cristo dí 'da ahu ran nequi," bi 'yüna. ¹⁵ Janangue'a dami jamansu 'be'a gui øthu, ne hin gam 'buhmbü tengu u yu jaj'i ngue hingui padi 'be'a øt'e. ¹⁶ Pe madague'a xun hëi yu pa i ja bu ya, dami hyumbi gam pëhmbü xun ho. ¹⁷ 'Yo gui co'yämbuïhu, pe dami hyumbi gui hyoni gui pøhmbü rá pähä ra Hmu. ¹⁸ Pe hin dán johyahu a ra sëi, nguetho di ts'ongahu a. Pe man'da dán johyahu rá Hogandähi Ojå. ¹⁹ Ne 'da dán johyabahu n'da ngu n'daju ngue dan xihmbü 'be'a i ørcahu ra Hmu, ngue dan tuhmbü yá thuhu Ojå gátho ma mbuïhu dá çspahu Ojå a. ²⁰ Ne thocua thofo ga xihmbü jamadi Ojå ra Ta, nangue 'be'a gátho jaju, nangue rá thuhu ma Hmuhu ra Jesucristo.

Dim 'būmanho yu 'yëc'yëi bu ja yán nguse

²¹ Ne hin dan junthu, pe 'da xtán 'yëhe thohü, nguetho gátho gahu din numansuhü ra Cristo. ²² Ne nu'ahu gyá xisuhü, dami 'yøthu 'be'a im man ni ndøhu, tengutho bu gní 'yøthu a im mam ma Hmuhu mahëts'i. ²³ Nguetho nu'ü yun 'yohü i 'bet'o bu ja rá ngu, tengu a ra Cristo i 'bet'o bu 'buh yu 'yëc'yëi, ngue tengu 'bu guesë a rá jaj'i a, ne rá m pørpate gátho u. ²⁴ Nu'ü yu xisu da 'yøt'e 'be'a gátho im man yá ndø, tengu tho yu 'yëc'yëi da 'yøt'e 'be'a gátho im man ra Cristo. ²⁵ Ne nu'ahu ma min'yohü ahu, dami huç ni xisuhü, tengu tho a ra Cristo bi huç yu 'yëc'yëi, ne bi un rá te nangueju. ²⁶ Ne nu a ra Cristo ngubü bi 'yøt'e, nu'bu mi japi da bo xun ho gátho yu 'yëc'yëi nangue rá m hman Ojå. Nguetho ram hma tengu 'bu ra dehe i pe't'e gátho ran ts'o. Ne nu'a ran xixyá, n'da ra hmäpya ngue ra Cristo bi hoga ma mbuïhu. ²⁷ N'damhüma da zin u yu 'yëc'yëi, ngue ya gátho mahoqui, ne nte man ts'o din 'yohü. Ne hin'yü 'be'a da thübi, pe gue

gátho i jua a ran ho. ²⁸ Ne gátho yán 'yohu, nde'bu di huçc yá xisu, tengu bu ní huçc rá ja'izehe. Nguetho nu'u to'o di huçc rá xisu, din huçc zehé a. ²⁹ Ne xinga n'da ra ja'i i san rá ja'izehe, pe din jamansu, ne i 'uini xán ho rá ja'i, tengu tho i ot'a ra Cristo nangué yu 'yec'yei. ³⁰ Nguetho nuju dyu 'yec'yeihu, tengu 'bu rá ngoc'yei ne rá do'yo gahu a rá ja'i ra Cristo. ³¹ Tengu mán t'o't'i: "Nu'bu n'da ran 'yohu i sin rá xisu, i soh rá ta ne rá mbe, n'damhma da zä di manda rá xisu, tengu 'bu é rá ja'izehe," bi 'yén'a ra t'ohni. ³² Ne xán héi da baði 'be'a nam bøn na, pe dí engä drá Pablogä, ngue i udi nangué ra Cristo ne nangué yu 'yec'yei. ³³ Pe ne im ma, gátho ahü ngue gyän 'yohuhu, dami huçc ni xisuhu tengu bu gni huçc zehéhu. Ne nu'ahu gyu xisuhu damin numansu ni ndøhu.

6

¹ Nu'ahu gyu t'uhnihu gyu 'yec'yeihu dami 'yøthu 'be'a man ni tahu ni mbehu, nguetho gue'a yán thehu a ngue gui 'yøthu. ² Dami numansu ni tahu ne ni mbehu. Ne gue'a rá mbüdi a rán t'edi Oja ngue ni jap Oja n'da a, ngue bi ma maya'bu. ³ Ne guehna ran japi bi ma da nu n'da 'bu da 'yø't'e, ngue din ja ran johya ne xán ngu yu pa dim 'bucua ja ra häi. ⁴ Ne nu ahü gyü tahu, nu'bu gui suh ni t'uhnihu, nde'bu hin gui jafu din cuetho. Pe dami temanhohe guerpü di 'yec'yei ra Hmu u. ⁵ Ne nu ahü gyu mbefihu ne gyu 'yehéhu, dami 'yøthu xán ho 'be'a im man ni hmuhu ua ja ra häi, ne guin numansuhu u, ne gui suhu. Ne mpähä thohe gui 'yøthu ni 'befihu, tengu tho bu gni 'yørpahu rá 'befi ni Hmuhu ra Cristo. ⁶ Dami 'yøthu xán ho ni 'befihu, hinga høn'bu in nu ahü ni hmuhu, pe dami 'yøthu tengu tho bu gni 'yehéhu ra Cristo. Ne gátho ni mbüihu, ne gue'a rá pähä Oja a büya. ⁷ Dami 'yø't' ni 'befihu nangué ran johya, tengu bu gni 'yøthu rá 'befi ni Hmuhu mahçts'i, ne hinga høn't'a dín numanho ahü yu ja'i. ⁸ Ne damin bëmhbü ya, Oja di cos'ahu ran ho nangué ran ho xcä 'yøthu, madague'a gyu 'yehéhu o gue gyu hmuhu. ⁹ Ne nu ahü gyu hmuhu, pe gui 'yørpahu a xán ho u ni mbefihu, o gue ni 'yehéhu, tengu tho bu gni ndepe da 'yø't'ahu ran ho. Ne hin gui xihmbü yün anbi, nguetho gui pähmbü ngue n'dat'a ni Hmuhu mahçts'i. Ne nu a ra Hmu mahçts'i hin di hyespu na nuju.

Di zerca ma mbüihu rá ts'edi Oja tengu rá he ra dofui

¹⁰ Ne nuya ma zu cu ahü, ga zacua ma mbüihu nangué rá ts'edi Oja i jaju. ¹¹ Ngue tengu n'da ra dofui i he rá he ngue ra t'egui ní täcua yün sä u yün süihu. Ne ngutho rá ts'edi Oja 'bu dí homhbü ngue hin da zä da hyäju ra zithu. ¹² Nguetho hinga gue'u yu ja'i man süihu, pe gue'u yá hmu yu ts'oqui,

ngue ra zithu rá hmu ra 'bexui i ja gátho ra ximhäi. Ne u gátho yám fäts'ihu ra zithu in 'youi ran dahi, ne gátho 'be'a má ts'edi bá nexpü 'büh rá hmu ran ts'o, gátho man süihu u. ¹³ Janangué'a tengu 'bu ga hehu yu t'egui ya, nangué gátho rá ts'edi Oja, ngue ga häthu ga tafu yün sä ra zithu i säc ma mbüihu. Ne nu'bu dá tähmbü ran sui, ya dá juahmbü xán ho, ne dá nuhu xingui ts'u dá 'behmbü. ¹⁴ Ne nu yu t'egui di xi ahü, ne gue'u nán sähu u. Ngue nu'a ram hma dí tenhdü, ngue tengu 'bu ran gut'i ngue ra t'egui gam päthu. Ne nu'a ná hähmbü ran hogui bi 'yørcahu ra Cristo, tengu 'bu ra coto ngue ra t'egui a, ngue hingui sä da daju ra zithu. ¹⁵ Ne nu'a ná yámanhohe Oja nangué'a ran ho ma'da'yo dá hähmbü, ne gue'a ná huthü ran zambü tengu 'bu di net' ma zapatho ngue yu t'egui, ne dan tihmbü ga sühmbü ra zithu. ¹⁶ Ne man'da, nu'a ná pähmbü majuani Oja, ngue tengu 'bu n'da ra xit'egui ní dáqui gátho yün sä ra zithu, tengu 'bu t'engbahü n'da ra sibi. ¹⁷ Ne nu'a ná pähmbü majuani dám pøhmbü, tengu 'bu dá pant' ma yähu ra fái ngue ra t'egui, ngue hin gam bëmhbü a in nde di bengahü ra zithu. Ne nu'a rá m hman Oja, tengu 'bu ra espada di 'daju rá Hogandahi Oja, gue'a dám muthü ra zithu a. ¹⁸ Pe thocua thohe dan yähu Oja, ga äfu rá ts'edi, xingui ts'u ga eshu nan yähu Oja, tengu di bengahü rá Hogandahi Oja. Ne dan çyahü hin dan xømbüihu, ngue ga äfu Oja da mbäx'u gátho ma mi 'yec'yeihu. ¹⁹ Ne nugä drá Pablogä, dami 'yäfu Oja nanguécä, n'damhma di 'dacä ran 'yomfëni ne ga hut'anzambü gam mamp'a rá m hma, ne ga xi u hing yu judio 'be'a nde Oja ngue da bäh ya. ²⁰ Gue'a nán ofädigä a, ngue dí xicä yu ja'i 'be'a bi xicä Oja. Dami 'yäfu rá ts'edi Oja ngue hin ga su ga thoqui gam mangä rá m hma.

Ran zengua ran zegui

²¹ Nuya dí penhdä bu na ma cuhu ra Tiquico, ngue çmme mahuçgui. Ne nuna çmme øt'e xán ho rá 'befi Oja. Nu'a da xi ahü 'be'a gátho dadí jagä, ne nangué gátho 'be'a di øt'ä. ²² Nuna ra Tiquico da gax na ra søcuä di øt'ä, ne da xi ahü nanguécähe, ne da hyut'a ni mbüihu. ²³ Pe Oja ma Tahu ne ma Hmuhu ra Jesucristo da hyut'a ni mbüihu, ne di ja ahü gui huçc c ni mi 'yec'yeihu, nguetho gá hyämbü rán ho mbo ni mbüihu. ²⁴ Pe Oja di 'da ahü rán japi gátho ahü to'o gátho hin gui 'ye'ts'a gnin numanhohe a ma Hmuhu ra Jesucristo. Ne høn't'a dá xi ahü ya.

FILIPENSES
Ra sɔcuɑ bi 'yorba ra Pablo ɯ
yɯ 'yɛc'yɛi bɯ ja ra dɑhnini
Filipos

Ran zɛngua

¹ Nugɑ drɑ Pablogɑ dɨ yo'be ra Timoteo drɑ 'yɛhɛ'be ra Jesucristo. Dɨ o't'ɑ'be na ra sɔcuɑ gɑtho aɦɯ ma zɯ cu aɦɯ, nɛ ɯ yɯ ngurbi nɛ ɯ yɑm fɑts'ihɯ yɯ ngurbi, nɛ gɑtho ɯ i 'bɑpɯ ra dɑhnini Filipos ngue i tɛn'na ra Cristo. ² Pɛ dɨ ndep Ojɑ ma Tahɯ nɛ ma Hmuhɯ ra Jesucristo da 'yents'ahɯ rɑn jɑpi nɛ da hyut'a ni mbuiɦɯ.

Nu ra Pablo i ɑp ra jamadi Ojɑ nanguɛ yɯ 'yɛc'yɛi

³ Jamadi, dɨ ɛmp'a ma Ojɑ, n'dandɨ ngu n'dandɨ dɨm bɛn aɦɯ, nguetho gue aɦɯ mam fɑts'i aɦɯ bi 'dacɑ Ojɑ. ⁴ Nɛ zɑi ɛmmɛ i jagɑ ran johya 'bɯ dɨ ɑp ɑ ra jamadi Ojɑ nanguɛ aɦɯ. ⁵ Nɛ dadɨn johyagɑ nguetho n'dat'a rɑ 'bɛfi ran ho ma'da'yo dɨ comhbɯ, gue'a gnɨ zɛju a, nɛ gue'a gɑ 'yɔthɯ 'bɯ rɑ mbɯdi gɑ 'yɛc'yɛɦɦɯ, nɛ asta gue yɯ pa i jabɯya. ⁶ Nugɑ dɨ pɑdi ngue Ojɑ dɨ thocta ra hoga'bɛfi ngue bi dɑ'mi bi 'yɔrbɯ ni mbuiɦɯ, jananguɛ a dɨ juadi xɯn ho 'bɯ bi zɔn ra pa bɑ ɛɦ mahɔn'a ra Jesucristo. ⁷ Nɛ gue'a nɑ ɑp ɑ ra jamadi Ojɑ a, ngue ɛmmɛ dɨm bɛn aɦɯ. Nɛ tengu'bɯ 'da'angu dɨ sɑɦɯ ran ɯnbi dɨ sɑgɑ nɛ gue'a nɑ comhbɯ rɑn jɑpi Ojɑ a, dɑ gue'bɯ dɨ ofɑdigɑ, o gue'bɯ dɨ 'bɑpɯ ja ran juɑnbate, ngue dadɨn yɑn a rɑn ho ma'da'yo ra Cristo dɨm ma ngue majuɑni a. ⁸ Nɛ hɔnt'a Ojɑ i pɑdi hangu nan gu bɯ nɑ huɛc'ahɯ, nɛ tengu bɯ ɛmmɛ ni huɛgahɯ ra Jesucristo. ⁹ Hananguɛ'a dɨ ɑp Ojɑ ngue man'da xɯn gu dɨn ja aɦɯ ran huɛcate n'da ngu n'da aɦɯ, nɛ dɨn ja aɦɯ ran 'yomfɛni xɯn ho, nɛ guim bɛɦmbɯ xɯn ho nanguɛ a 'bɛ'a gɑtho guɨ ɔthɯ. ¹⁰ N'damhɯma guɨ huanhdɯ 'bɛ'a man'da xɯn ho guɨ 'yɔthɯ, nɛ n'dat'a guim bɛɦmbɯ, nɛ hɨn hapɯ dɨ nɛqui ni ts'oquihɯ 'bɯ bi zɔn ra pa ngue bɑ ɛɦ ra Cristo. ¹¹ Nɛ hɔnt'a ra Jesucristo sɑ dɨ 'da aɦɯ ra hogambɯi, ngue xɯn gu yɯ hoga'bɛfi dɨn ja aɦɯ, nɛ gue'a dɨ t'ɛspa Ojɑ a.

Hɔnt'a ra Cristo nɑm 'bɯ a ra Pablo

¹² Ma zɯ cu aɦɯ, dɨn nde aɦɯ ngue guɨ pɑɦmbɯ, gue'a nɑn te ran ho ma'da'yo a nɑm 'bɑcɑ ua. ¹³ Ngue gɑtho yɯ dofɑi ua ja ran guts'ut'abi, nɛ'ɯ gɑtho mi'da yɯ jɑ'i i pɑdi ngue rɑ 'bɛfi ra Cristo a nɑ 'bɑcɑ ua. ¹⁴ Nɛ dɑ gue'bɯ dɨ ofɑdigɑ, pɛ gue'a ni hyut'an zambɯi ma cuɦɯ ngue'ɯ xɯn gu i 'bɯcua, nɛ hinguɨn su 'bɯ im man rɑm hɯn Ojɑ. ¹⁵ I 'bɯcua 'da ɯ ngue im mamp'a rɑm hɯn Ojɑ, i sɛya nanguɛ rɑm hɯn Ojɑ dɨ ɔt'ɑ. Pɛ i 'bɯɦ mi'da ngue im man rɑm hɯn Ojɑ ngue nde

da 'yɔt' ran ho. ¹⁶ Nɛ nu'ɯ ngue ɯ i ja ran ts'ɛya, im ma nanguɛ ra Cristo, nguetho in nde 'bɛ'a da dɑsɛ ɯ. Pɛ hinga gɑtho rɑ mbɯi im ma, pɛ hɔntho nde ɯ ngue dɨ yop a ma dumbɯigɑ ua ja ra fɑdi. ¹⁷ Pɛ nu'ɯ mi'da dɨ huɛgɑ, nɛ nde da mbɑxgui, nɛ gue'a nɨ man rɑm hɯn ra Cristo ɯ, nguetho i pɑdi 'bɛ'a nɑ 'bɑcɑ ua, ngue dɨn yɑnba a rɑn ho ma'da'yo ra Cristo. ¹⁸ Pɛ madague a hɔnt'a go to'o im mamp'a rɑm hɯn Ojɑ, dɑ gue'bɯ n'dat'a im bɛni o hɨn'na 'bɯ im ma nanguɛ a ra Cristo, nɛ guexta a ɛmmɛ dadɨn johya. Nɛ thočuɑ thoɦo dan johyagɑ. ¹⁹ Nguetho dɨ pɑdi ngue ga pɔmanhogɑ ua ja ra fɑdi, nguetho zɑi guɨ ɑfɯ rɑ ts'ɛdi Ojɑ nanguɛcɑ, nɛ zɑi i fɑxcɑ rɑ Hogandɑhi ra Jesucristo. ²⁰ Nugɑ hɨn dɨn ndegɑ ngue m'bɛjua ga pɛ'ts' ma sɑ nanguɛ 'bɛ'a dɨ ɔt'ɑ, pɛ ɛmmɛ dɨn nde ga hut'an zambɯi gam mangɑ xɯn ho rɑm hɯn Ojɑ 'bɯ bi ts'ɛgbɑ. Jananguɛ a gɑtho yɯ jɑ'i da bɑɦ rɑn uɨxte ra Cristo nanguɛ a dɨ ɔt'ɑ, madague'bɯ dɨ 'bɯcɑ o gue'bɯ da thogɑ. ²¹ Nguetho hɔnt'a dɨ 'bɯi nanguɛ ra Cristo, dɨn ndegɑ ngue dɨn uɨxte ra Cristo nanguɛ 'bɛ'a gɑtho dɨ ɔt'ɑ, nɛ man'da tho 'bɯ dɑ tugɑ. ²² Pɛ nu'ɯ guexta a dadɨ thoqui dɨ 'bɯcua ja ra hɑi, sɑ ga tɑɦ mi'da yɯ jɑ'i ngue da 'yɛc'yɛi a ra Hmɯ mahɛts'i. Pɛ hɨn dɨ pɑsɛ nda a ga huanhni, hague dam 'bɯi, uague ga tu. ²³ Pɛ nugɑ ɛmmɛ xɯn hɛi ga pɑdi nda a ngue man'da xɯn ho. Pɛ nu'ɯ da hɔnɛgɑ, man'da dɨn nde 'bɯ ga tu ngue ga mba nɨm 'bɯ'be ra Cristo, nguetho man'da xɯn ho nanguɛcɑ. ²⁴ Pɛ man'da xɯn ho nanguɛ aɦɯ ngue guexta a dɨ 'bɯcɑ ua ja ra ximhɑi. ²⁵ Jananguɛ a dɨ hɑxɑnjuɑni guexta a dam 'bɯcɑ ua ngue ga fɑx aɦɯ ngue dɨn te ni t'ɛc'yɛihɯ. Nɛ man'da dɨn ja aɦɯ ran johya 'bɯ man'da gɑ 'yɛc'yɛihɯ ra Cristo. ²⁶ Nɛ nu'ɯ dɨ 'bɯcɑ ua ja ra hɑi, nɛ guɨn nujɯ mahɔn'a, ɛmmɛ da hyu ni mbuiɦɯ nanguɛ ra Cristo, nɛ guɨ 'yɛspahɯ ra Cristo bɯya. ²⁷ Pɛ damam 'bɯɦmbɯ 'bɛ'a rɑn sɑɦɯ rɑn ho ma'da'yo ra Cristo. Nɛ madague a 'darbɯ dɨ 'bɯɦmbɯ o yabɯ dɨ 'bɯcɑ, pɛ ga ɔcɑ ran ho guɨ 'yɔthɯ bɯya, nanguɛ 'da' angu guim bɛɦmbɯ, nɛ guɨ fɑɦmbɯ ma t'ɛc'yɛihɯ nanguɛ rɑn ho ma'da'yo ra Cristo. ²⁸ Nɛ hɨn guɨ suɦɯ to'o da zɯ aɦɯ nanguɛ ran ho ma'da'yo. Nɛ nanguɛ hɨn gɑ suɦɯ, da bɑdi ngue dɨ 'bɛɦ yɑ te ɯ, nɛ da bɑdi ngue i ja aɦɯ ra temazɑi ngue bi 'da aɦɯ Ojɑ. ²⁹ Nguetho hinga hɔnt'a ran ho bi 'da aɦɯ Ojɑ ngue guɨ 'yɛc'yɛihɯ ra Cristo, pɛ nɛ'a man'da ran ho, ngue guɨ sɑɦɯ yɯn ɯnbi nanguɛ ra Cristo. ³⁰ Nɛ 'da'angu dɨ ɔthɯ ya, dadɨn ɯnbahɯ ngue dɨn yɑɦmbɯ a ran ho ma'da'yo, tengu thoɦo gɑ nuɦɯ dɑ ɔt'ɑ mɑm'bet'o, nɛ guɨ ɔɦmbɯ ngue guexta'a dɨ ɔt'ɑ ya.

Nu rán uixte ra Cristo, hin'yū ran 'yēts'i

¹ Nu'bu gue'a ra Cristo di ze ahu, ne gui pāhmbū rán huēcate a, ne nu'bu guin 'yohū rá Hogandāhi Ojā, ne gui pāhmbū gui 'yōthū ra yembū ne ra mate, dan johyagā 'bū. ² Pē dami yusa ma mbūi ran johya nanguē 'be'a gui ōthū ya, ngue n'dat'a guim bēmhbū, ne 'da xctīn huēctahū, ne 'da'angu nin 'yomfēnihū guim bēmhbū, hinga 'dahma 'dan'yo guim bēmhbū. ³ Ne hin ga ōthū ran 'yūya, ne hin dan 'yēxhū, ne hin gam bēmhbū ngue dan uixtehū, pē man'da da bēnse n'da hingui hose xinda gue'ū gā mi'da. ⁴ Ne hinga hōnt'a ga hōnshū gam bēmhbū, pē ne'a i hōn ū mi'da ga fāxhū. ⁵ Pē n'da ngu'n'da dam bēmhbū tengu tho bū i bēnjū ra Cristo. ⁶ Nu ra Cristo 'da'anguidi Ojā a, pē him bin 'yēzēhe ngue Ojā a, nguetho bi bēnjū. ⁷ Ngue bā sogui gātho rā ts'ēdi mahēts'i, ne bin 'yēhe 'bū mīn jā'i ua ja ra ximhāi, ne bi mbāx yū jā'i. ⁸ Ne nu'bu mīn jā'i xingui ts'ū bin 'yēts'i, pē bi 'yōt'e gātho 'be'a mīn nde Ojā, ne bi du bū ja ra pont'i tengu n'da ra ts'om'bāi. ⁹ Ne nanguē a bi 'yōt' ra Cristo, Ojā bi 'yēspa a, ne bi un ra ts'ēdi man'da xūn gu, ne gue'a ra thuhu bi unni ēmmē man'da di muui. ¹⁰ Jananguē a nu'a ra Jesús gue'a rán sāui dīn thānde a, gātho 'būpū mahēts'i i nēcua ja ra hāi ne'ū gātho xūn du, yū jā'i ne yām 'behni Ojā ne yū zīthu, gātho da 'yēspa ra Jesucristo ra Hmu. ¹¹ Ne gātho nān gu da bādi ne da ma ngue gue'a ra Jesucristo a ra Hmu nanguē gātho 'be'a i ja, n'damhma gātho da 'yēspa Ojā ra Ta.

Nu yū 'yēc'yēi guesē ū yūn yot'i ua ja ra 'bexui

¹² Jananguē a ma zū cu ahu ngue dadī huēc'ahū, zāi gā 'yōthū 'be'a dá xi ahu nu'bu 'darbū mām 'būhmbū, pē madagūe'a yaua dí 'būcā ya, man'da hñēhi thofo gui 'yōthū a nin sāhu ngue i 'būh ma pōrpatehū, ne hin gan 'yēxhū, pē guin numansuhū Ojā. ¹³ Nguetho gue'a Ojā dīm pēpū mbo ma mbūihū ne gue'a di 'dajū rá pāhā ne rá ts'ēdi ngue ga ōrbahū rá pāhā Ojā. ¹⁴ Ne o gadi yāni thohū, xīn gan junthū, pē dami 'yōthū gātho in nde Ojā. ¹⁵ N'damhma njon da dingahū n'da ran ts'o ngue da ma i ja ma ts'oquihū. Pē dam 'būhmbū tengu man sāhū ngue yā hogat'ūhni gahū Ojā, guerpū 'bū ū yū jā'i ngue i ōt' ram fē'ts'i. Jananguē a ga ōthū būya tengu n'da ran yot'i bū ja ra 'bexui, ngue ga xihmbū rām hman Ojā di un ra te. ¹⁶ Ne nu'bu gui xihmbū rām hman ra temazāi, nugā dan jhyagā 'bū bi zōn ra pa ngue ba ģh ra Cristo, ngue hin'yū 'be'a dá pē'ts' ma sā nanguē ra 'befi xtā ōt'ā bū gui 'būhmbū. ¹⁷ Nguetho dadī hoc'a ni t'ēc'yēihū, tengu'bū dadī hoc'a n'da ra 'bōts'e, xūn ho 'bū dá undā Ojā. Ne nugā 'bū hin dí gua ū yūn ūngi dá sā 'bū gmī 'yēc'yēihū, pē man'da

xūn ho 'bū ga un ma te ne ga fām ma ji, ngue dí gua a ra 'bōts'e ga undā Ojā nanguē gātho ahu. Guexta a dadīn johyagā, ne da zā gui hyāhmbū man johyagā. ¹⁸ Jananguē a ga comhbū man johyagā 'bū bi zōn ra pa da t'ēna da thogā.

Ra Timoteo ne ra Epafrodito

¹⁹ Ne nu'bu rá pāhā Ojā 'bex ga pēn'nahū bū ra Timoteo da nu ahu. Ne nu'bu dá pādi 'be'a gadi jahū bū dan johyagā būya. ²⁰ Nguetho njohgui 'būcua man'da ngue im bēni tengu dīm bēm'be ra Timoteo nanguē ahu. ²¹ Nguetho gātho mi'da i 'būcua im bēnse nanguē yā 'befi zēhe, ne him majuāni rá 'befi ra Cristo Jesús im bēm būya. ²² Pē ya guí pāhmbū ngue ēmmē di muui nanguē 'be'a i ōt' na ra Timoteo, ngue dí com'be rá 'befi Ojā, tengu n'da ra ts'ant'ū i conhui rá 'befi rá ta. ²³ Pē dí tō'mi hasta gue'bū ga pācā 'be'a dīn jacā ua. Ne m'bejua ga pēnhdā bū na ra Timoteo. ²⁴ Pē xōmhma da nde ra Hmu mahēts'i ngue da zā ga mba bū n'dīhi, gan nu ahu. ²⁵ Pē dīm bēni ngue m'bet'o ga pēn'nahū bū mahōn'a na ra Epafrodito, ma cūhū, ne dí com'be rá 'befi ra Cristo dīn yānba'be a rán ho ma'da'yo. Guehna guā pencā'be ua nanguē da mbāxca'be. ²⁶ Pē nuya ēmmē nde da mba bū gam 'būhmbū mahōn'a, ne ēmmē tu rá mbūi ngue ya rá 'yōhmbū ngue mī ū a. ²⁷ Ne majuāni ēmmē mī ū ne mī ts'ūtho xtān du. Pē nanguē rá mate Ojā ngue him bi du. Ne nu'bu xtān du, man'da ēmmē xūn gu ra dumbūi xcā nugā 'bū. ²⁸ Pē jananguē a dí hūmbi ga pēnhdā n'dīhi na, n'damhma gan johyahū 'bū guin nuhū mahōn'a, nēcā da hyu ma mbūigā ua. ²⁹ Ne nu'bu bi zōm bū dami simhbū xūn ho, ne gui 'yāfū ra jamadi Ojā ngue bi xox a. Ne gātho yū jā'i guin numan-suhū ngue ōt'e tengu i ōt' na ra Epafrodito. ³⁰ Ne nuna mī ts'ūtho xtān du nanguē rá 'befi Ojā, nguetho bi 'yēn rá te nanguē bi zēqui, ngue bi 'yōt' ra 'befi tengu tho'bū gue ahu xzui zējū.

3

Nu ra Cristo 'bū dí ēc'yēihū, gue'a ní bo ma mbūihū a

¹ Nuya ma zū cu ahu, dí xi ahu, daman johyahū nanguē ra Hmu mahēts'i. Nugā hin dadīn xōmbūi ngue ga xi ahu mahōn'a, gan johyahū, nguetho nin hos'ēhū ngue dí xi ahu. ² Daman jamansuhū nanguē ū yū ts'on'yomfēni jā'i, nguetho nu'ū tengu tho'bū yū satexā'yo, ne i xi ahu jatho da hmēpya ni jā'ihū ngue da mba nthēqui ahu. ³ Pē nujū majuāni am hmēpya gahū bū na nujū Ojā, nguetho dí thāndehū Ojā nanguē rá Hogandāhi, ne dadīn johyahū nanguē a ra Cristo Jesús, ne dí pāhmbū hinga gue'a man hosegahū ní 'yēnjū yā t'ūnigahū Ojā. ⁴ Pē nu'bu 'bo'o sā ēna yā t'ūhni Ojā nanguē xūn

hose, pe man'da sä xcá engä 'bu, nguetho man'da mi pømanho man t'øt'egä. ⁵ Nguetho däm 'bui nangue yu judío, ne ná hyätopa xtám 'bücä 'bu mi thegä ma xifani, ne gätho dá comhbe a bi xije Ojä dyä hebreohe dyä judíohe, nguetho nu'a ma tá dá hebreo a gue a bi xänd mam bombøta ra Benjamín mi 'buh maya'bu. Ne dá tendä 'be'a im man yu fariseo, ngue emme dá humbi dá øt'ä u yün t'ëdi yu judío. ⁶ Ne nugä emme dá yängä a ma t'ëc'yëihe dyä judíohe, janangue a madí unba yä 'yëc'yëi ra Cristo. Ne mi øt'ä u gätho yun ho im man u yün t'ëdi yu judío, janangue'a njo'o to'o mi sä da man'a n'da rán t'ëdi Ojä ngue dá festhoho. ⁷ Ne míu bængä ní zingä Ojä a man hose. Pe nuya dí pädi ndetho di 'berpa nín 'yomfëni n'da a. Ne dá e'ts'ä a ná bængä xun ho segä janangue bi zä dá tñgä ran ho nangue ra Cristo. ⁸ Ne madague'a hangu nan gu xtá øzehögä, pe ndetho man'da dí 'bedi, nguetho man'da dí muui ngue dí päcä ra Cristo Jesús ma Hmu. Janangue a gätho man hose dá 'bedi, ya him mín numanho, n'damhmu bi zä dán 'yo'be ra Cristo. ⁹ Ne nuya sä dam 'bu'be ra Cristo, ne ntemanho i jagä 'be'a dí øzehögä nangue yun t'ëdi, pe nangue a dí ëc'yëi 'be'a bi 'yörca ra Cristo, ne gue'a í bo ma mbui a ne in numanhögä Ojä. Nguetho Ojä in numanho u i hantno rá mate ra Cristo. ¹⁰ Ne nuya hønt'a man'da emme dín nde ga pädi xun ho a ra Crsito. Ngue ga com'be xun ho a rá ts'edi bin t'um 'bu mí dämbeñi, nguëpü da zä dam 'bui xun ho 'bu dí 'büta ja ra ximhäi, ne da zä dan unbä tengu yun unbi bi nu a, ne da zä ga com'be rán däte, ngue nde da ma di 'berqui xun ho a man yombui zehë. ¹¹ Ne nubya xømhma thoho da zä ga com'be xun ho a rá ts'edi ra Cristo bin t'um 'bu mí dämbeñi, ngue dam 'bui xun ho a ra 'da'yote.

Gan uenthotho ga tqhmbu ra 'dihí büya

¹² Pe nugä hingui sä gam mangä ngue gätho dí com'be rá ts'edi ra Cristo, nguetho hin danä søni ngue gätho xtán thofo ga øt'e. Pe guexta a dadí thoqui dí honi ngue ga pädi gätho 'be'a bi bængä ra Cristo Jesús 'bu mí bændgä. ¹³ Pe ma zu cu ahü dí xi ahü ya, ngue hinga gätho dí øt'ä xun ho, pe hin dín nde gam bængä mahøn'a 'be'a xtá øt'ä mam'bet'o. Pe guexta a emme dadí thoqui dí nde man'da ga øt'ä ran ho, ngue ga tãqã xun ho. ¹⁴ Ne dín nde gan uentho xun ho, ngue ga tãqã ga han a í zoncãhu Ojä bu mahëts'i ga hãmhbü, nangue dí ëc'yëihu ra Cristo. ¹⁵ Ne gätho ahü ngue xun te nin 'yomfënihu nangue ni t'ëc'yëihu, nde'bu 'da'angu guim bëmhbü tengu dím bængä. Ne nu'bu bu a n'da ahü n'dan'yo guim bëmhbü, nu a Ojä di ja ahü ngue gui päqhbü 'be'a nde Ojä. ¹⁶ Pe nde'bu ga thohmbü tengu zäi dí øthu, nangue rá 'befi Ojä. ¹⁷ Ma zu cu ahü, dami

tënhdü a 'be'a dí øt'ä, ne'u mi'da 'bu i øt'a tengu dí øt'ä, dami tēnhdü u. ¹⁸ Nugä drá Pablogä, ga xi ahü mahøn'a, emme xun gu yu nidj ya xtá xi ahü, nguetho emme tu ma mbui nangue 'be'a i øt'u 'da xun gu, i ëna i 'yo bu rá 'yu Ojä, pëgue dín sühmbü ra Cristo ngue hingui ëc'yëi 'be'a í du bu ja ra pont'i. ¹⁹ Ne da zøn ra pa ngue da guadi ne di 'beh yá te, nguetho hønt'a 'be'a i si ne 'be'a ndese rá jã'i i hädumbü. Pe emme dín 'yëx u nangue 'be'a i øt'u ne hin'yü yä 'yäsä. Ne hønt'a im beñi nangue a 'be'a jaua ja ra ximhäi. ²⁰ Pe nuju dyä 'yëc'yëihu, dyä menguhü bu mahëts'i, ne dadí thoqui dí tømдах ngue ba çh mahëts'i a mam pøpatehu, ngue gue'a ma Hmuhu ra Jesucristo. ²¹ Ne nu'a ra Cristo di pärcä ma ngøc'yëihu tengu rá jã'izehe ngue nuixte thofo, rá ts'edi i ja. Ne n'dat'a rá ts'edi ngue di manda 'be'a gätho i jaua.

4

Thoscuä thofo dan johyahü nangue ra Hmu

¹ Ma zu cu ahü emme dadí huëc'ahü ne emme dím beñ ahü, nguetho xcá 'daju ran johya, ne nangue gä 'yëc'yëihu, gue'a ní nequi xun ho ma 'befigä a. Ne nuya ma zu cu ahü, o gadi uqnspa nin 'yomfënihu nangue ni t'ëc'yëihu. ² Ne nu aui man ju aui nangue ra Cristo ra Evodia ne ra Sintique, dami 'yörcaui ra mate ngue 'yo gadín sühmi, nguetho gadín cuui nangue ra Hmu mahëts'i. ³ Ne nu i ma hogamfäts'i'i ngue gä fãxca ra 'befi, dami fãx u yu xisu ngue dím 'bømanho, nguetho emme däm pecãhe u nu'bu má mamhbe bu rán ho ma'da'yo ra Cristo. Ne a ra Clemente ne'u mi'da bi mbãxqui, ngue gätho bi thusca ma thuhuhü bu ja ra xøcuã bu mahëts'i nangue bin 'daju ra temazäi. ⁴ Pe thocua thofo dan johyahü nangue ra Hmu, ne dí xi ahü mahøn'a, dan johyahü. ⁵ Ne ga fãxhu ma mijã'ihu, n'damhmu gätho yu jã'i da nu ngue dadí jamansuhü 'be'a nám 'bühmbü. Ne gam bëmhbü ngue mi ts'utho ba çh ra Hmu mahëts'i. ⁶ Ne hin ga hädumbüihu nangue 'be'a gätho dí homhbü, pe gätho ga xihmbü Ojä 'be'a dí homhbü, ne ga xihmbü ra jamadi ngue zäi ørcãhu a xun ho. ⁷ Ne nu Ojä da hyurca ma mbüihu büya nangue ran johya hingui sä xtám bæse n'da, pe gue'a ran johya ní jamansuc ma mbüihu ne man 'yomfënihu, nangue dín 'yohu ra Cristo Jesús.

Gam bëmhbü 'be'a gätho xun ho

⁸ Nuya ma zu cu ahü, mi'da jaua ngue dín nde ga xi ahü. Ngue gam bëmhbü gätho 'be'a a majuañi, ne gätho 'be'a yün thehu ngue dí hnumansuju, ne gam bëmhbü hin di yoho bu dá øthu 'be'a dí øthu, ne hin te man ts'o gam bëmhbü. Ne gam bëmhbü ga øprahü 'be'a dí hyu yä mbui u ma jija'ihu, ne gam bëmhbü

ga øthũ 'be'a mfaði ngue xũn ho. Ne gam bẽmhũ gãtho 'be'a ẽmmẽ xũn ho, ne gam bẽmhũ ngue 'be'a gãtho da t'ẽspi xũn ho. ⁹ Ne gui 'yøthũ 'be'a gãtho dá xũn'nahũ, ne gui tenhũ gãtho 'be'a xtá ut ahũ. Ne nu'bhũ ngubũ gui 'yøthũ, da zã gan 'yohũ xũn ho Ojã ngue zã i hurpa ní mbũi n'da.

Bi 'benpi ts'ũ ram fãts'i a ra Pablo

¹⁰ Ne nu Ojã bi 'dacã ran johya nanguẽ a gã bẽnjũ mahø'n'a, ngue gadí zẽjũ ts'ũ. Ne dí pãcã ngue hin gã pumbẽnjũ, pẽ hønt'a nja, him mi sã bhũ gui zẽjũ mam'bet'o. ¹¹ Pẽ hin dí ẽna ngue xcãn ẽnbã 'bhũ hin xquĩ fãxchũ, nguetho ya xtãn zã i jagã ran johya madague'bhũ i ja a ga honi o hin'yũ. ¹² Nugã dí pãcã 'be'a nám 'bũmanho n'da ra hyoya, ne dí pãcã 'be'a nám 'bũmanho n'da ngue i ja xũn gu. Ne dadĩn johyagã madague a dín niyãgã o gue dí tumanthuhugã. Ne hønt'a go 'be'a dín nu, uague xũn gu i jagã o hin'yũ, pẽ i hu ma mbũigã. ¹³ Ne hønt'a go má ts'edi i ndec Ojã, ya gãtho sã ga øt'e, nguetho i fãxca ra Cristo. ¹⁴ Pẽ guexta a xũn ho gã 'yøthũ ngue gã zẽjũ ts'ũ, ngue i pan hnuman'ũgã. ¹⁵ Ne nu ahũ gui 'bũhmbũ bhũ Filipos, gui pãhmbũ ngue hønse ahũ gã zẽjũ ts'ũ nu'bhũ má pøngã bhũ ra hã i Macedonia, ngue rá mbũdi dá mangã ran ho ma'da'yo bhũ, ne gã pẽcachũ ra mbeti. ¹⁶ Ne nu'bhũ guexta a mí 'bũcã bhũ ra hnini Tesalõnica, yondĩ hyundĩ gã pẽcachũ ra mbeti, gue'bhũ má hongã. ¹⁷ Ne hinga høntho dín nde ga hãni, pẽ dín nde ngue di jãp ahũ Ojã nanguẽ a xcã 'dajũ, nanguẽ gã zẽjũ. ¹⁸ Nugã ya dá hãni 'be'a guã pẽcãhũ 'bhũ mi zøcua ra Epafrodito, ne i pongui ts'ũ 'be'a dí honi. Ne nanguẽ 'be'a guã pẽcãhũ, nu Ojã i numanho, tengu'bhũ n'da ran t'unni ẽmmẽ di muui. ¹⁹ Ne nu'a ma Ojãhũ di 'da ahũ xũn ho 'be'a gãtho gui homhũ nanguẽ dí 'bũhmbũ ra Cristo Jesús. Nguetho nte di 'be'a, ne ẽmmẽ xũn ho a di 'dajũ. ²⁰ Pẽ dí ẽspahũ ma Tahũ Ojã ne gãtho yũ pa mazã. Ne hønt'a dím bẽngã a.

Rãn zẽgui ran zẽngua

²¹ Ne dí pẽn'nahũ ran zẽngua gãtho yũ 'yẽc'yẽi ngue i 'bũpũ, nanguẽ rá thuhu ra Jesucristo. Ne gãtho ya yũ cu dí 'bũhmbẽ ua i pẽn'nahũ ran zẽngua. ²² Ne'ũ mi'da yũ 'yẽc'yẽi ngue i 'bũcua ja ra hnini, gãtho i pẽn'nahũ ran zẽngua. Ne nu'ũ yũ 'yẽc'yẽi ngue dim pecua ja ran guts'ut'abi man'da in nde di zẽngua ahũ. ²³ Ne nu ma Hmuhũ ra Jesucristo dí ãpã di 'da'ahũ rãn jãpi gãtho ahũ. Ne hønt'a dí xi ahũ a, ne hønt'a gam bẽmhũ a ya.

COLOSENSES

Ra sɔcuɔ bi 'yorba ra Pablo ɯ yɯ 'yɛc'yɛi bɯ ja ra dɔhnini Colosas

Ran zɛngua

¹ Nugä drá Pablogä, ma 'bäigä'be ra Cristo Jesús, nange rá pähä Ojä. ² Ne di yo'be ma cuhɯ ra Timoteo, dadí zɛngua ahɯ gátho yɯ 'yɛc'yɛi ngue guí 'bɯhmbɯ bɯ ja ra hnini Colosas, dadín cuhɯ nange n'dat'a dím bɛmhbu ra Cristo. Ne dín ndehe ngue gátho ahɯ guin nuhɯ rán japi Ojä ma Tahɯ, ne da hyut'a ni mbaihɯ.

Jamadi dí ɛmfɛ Ojä

³ Nu'bu dí yáhe Ojä ngue rá Ta ma Hmuhɯ ra Jesucristo, thocua thoho dí ɛmfɛ jamadi nange ahɯ. ⁴ Nguetho ya xtá ɔhmbe nange ni t'ɛc'yɛihɯ nange ra Cristo Jesús, ne dá ɔhmbe ngue ja ahɯ ran huɛcate nange ni mí 'yɛc'yɛihɯ. ⁵ Nguetho guí tɔmhbu 'be'a gátho yɯn ho guin nuhɯ bɯ mahɛts'i, ne guí tɔmhbu gue'bu go rá mbadi gmí 'yɛc'yɛihɯ a ram hma majuɔni. ⁶ Nu ran ho ma'da'yo ngue xcá 'yɔhmbɯ, nuya din xandi, ne hɔnbu go hapɯ i pa, di pärpɯ yú mbai yɯ jɔ'li, tengu tho bin ja bɯ guí 'bɯhmbɯ 'bɯ gmí 'yɛc'yɛihɯ njuɔntho rá mate Ojä. ⁷ Gmí 'yɔhmbɯ ran ho ma'da'yo gue'a bi xi ahɯ man 'yo'be ra Epafras. Nugáhe ɛmme dadí huɛje na, nguetho nuna ran 'yohɯ n'da rá 'yɛhɛ ra Cristo, ne di ze ahɯ nange rá 'befi Ojä. ⁸ Ne nuna ra Epafras bi xije ngue gadí huɛgahe nange rá Hogandɔhi Ojä di bɛn'nahɯ. ⁹ Ne nu'bu ra pa dá ɔhmbe ngue xɯn ho ni t'ɛc'yɛihɯ ne nin huɛcatehɯ, thocua thoho dí áfe rá ts'edi Ojä nange ahɯ, ngue gui pɔhmbɯ rá pähä Ojä ne gui pɔhmbɯ rán 'yomfɛni a rá Hogandɔhi Ojä. ¹⁰ Ne dí áfe rá ts'edi Ojä ngue gam 'bɯhmbɯ tengu rán säui ɯ yú t'uhni Ojä, ne thocua thoho zɔj guí 'yɔthɯ a in numanho ra Hmu. Ne dí áfe Ojä ngue gui 'yɔthɯ yɯ hogant'ɔ't'e, ne din te ni mbaihɯ ngue man'da guí pɔhmbɯ Ojä. ¹¹ Ne gátho nan gu rá ts'edi Ojä dí ápáhe nange gátho yɯn ɯnbi guín nuhɯ, ngue hin gan xɔmbaihɯ. Ne nange rá ts'edi Ojä di ja ahɯ ngue hin di ɯn'na ni mbaihɯ, ne din ja ahɯ ran johya. ¹² Janangue a da zä guí 'yɛmfɯ jamadi ma Tahɯ Ojä, nguetho bi hogahɯ da zä ga combhɯ 'be'a gátho di un yɯ 'yɛc'yɛi guerpɯ bí ja rán nequi. ¹³ Ne bi yɔnjɯ Ojä bɯ ja rá ts'edi ra 'bexui, ne bi zixgahɯ bɯ di manda rá Ts'unt'ɯ di huɛqui. ¹⁴ Ne nu'a rá Ts'unt'ɯ bi gurca ma ts'oquihɯ, ne gue'a i zä bi pungahɯ Ojä a.

Rá 'befi bi 'yɔzɛhe ra Cristo

¹⁵ Ne nu Ojä hingui sä da nu n'da, pɛ nu ra Cristo ngue 'da'angudui Ojä, ne bin jɔ'li ua ja ra häi tengu tho 'bɯ dá nuhɯ Ojä. Nu ra Cristo mí 'bɯ 'bɯ rá mbadi thoho, 'bɯ nte mí ja ua. ¹⁶ Ne nange rá ts'edi Ojä ra Cristo bi 'yɔt'e 'be'a gátho i ja ne to'o gátho i 'bui, guecua ja ra häi, ne pɯ mahɛts'i, nu'ɯ di nequi ne'ɯ hin di nequi, gátho ɯ i ja yú ts'edi, ne'ɯ ɛmbi i jase yú ts'edi, pɛ nu ra Cristo bi 'yɔt'e gátho ɯ ngue di manda ɯ. ¹⁷ Ne nu'a ra Cristo mí 'bui nu'bu ma hin'yɯ ua ra ximhäi. Ne nange rá ts'edi di jamansu xɯn ho gátho 'be'a bi 'yɔt'e, ne gue'a ní bɔmanho a. ¹⁸ Nu gátho yɯ 'yɛc'yɛi i 'bui n'dam'bu tho i ɔt'e tengu'bu n'danjɔ'li tho, nu ra Cristo tengu'bu rá yɔ a. Ne di un ra temazɔj yɯ 'yɛc'yɛi. Ne nu'a, rá mbadi ngue bi dambɛni a. Janangue a hin'yɯ man'da ra ts'edi nuixte tengu rá ts'edi a. ¹⁹ Nguetho bi zän Ojä hɔnt'a rá Ts'unt'ɯ bi unni gátho rá ts'edi. ²⁰ Ne nu'bu mí mbän rá ji ra Cristo bɯ ja ra pont'i, bi 'berpa yú ts'edi ɯ gátho madín sɯhmbɯ Ojä i 'bacua ja ra häi ne pɯ mahɛts'i. Ne gue'a dí hocpi gátho 'be'a i ja, ne gue'a dí hocpa ɯ to'o gátho in nde. ²¹ Ne nu'a ra Cristo bi hogahɯ, nguetho yatho dá 'uehmbɯ rá 'yu Ojä, ne mí ɔthɯ yɔn ts'o, ne gue'a dán sɯhmbɯ Ojä a. Pɛ nuya Ojä sä da numanhojɯ. ²² Nu Ojä bi hogahɯ gátho ma ts'oquihɯ, nguetho rá jɔ'li ra Jesús bi nu ran ɯnbi ne ran ɔte nangejɯ. Janangue'a xtán hotho gahɯ 'bɯ bi dájɯ bɯ 'bɯ Ojä, ne hin da dɛnga ma ts'oquihɯ. ²³ Pɛ nu'bu guín nde ngue din ja ahɯ bɯ, pɛ jatho thocua thoho guí 'yɛc'yɛihɯ, ne hin guí 'yon nin 'yomfɛnihɯ. Ne gui thoqui guí tɔmhbu ran ho ma'da'yo gá 'yɔhmbɯ, nu'a bi sih yɯ jɔ'li gátho ra ximhäi. Ne n'dat'a ram hma di ɔt'a ngue dím pɔngahyagä, guecä drá Pablogä.

Rá 'befi ra Pablo

²⁴ Ne nugä dí johya ma mbai 'bɯ dín nu ran ɯnbi nange ahɯ. Ne xɯn zän Ojä ga combhɯ rán ɯnbi ra Cristo, nguetho yú mbeti gahɯ a. Nu'a bi nu ran ɯnbi nange gátho yɯ 'yɛc'yɛi, necä dín nu ran ɯnbi tengu bi zän Ojä ngue gan nugä. ²⁵⁻²⁶ Ne bi huancä Ojä gátho yɯ 'yɛc'yɛi ga pɛpi, ngue ga xih ran ho ma'da'yo. Ne nu'a ran ho ma'da'yo ní gua a rá m hman Ojä a, ngue im ma gátho him mam fadi mam'bet'o. Nguetho gue'bu rá mbadi thoho njom mí pɔdi. Ne nu'bu má m 'bɯhmbɯ buya, ne ja dá pɔhmbɯ buya. ²⁷ Ne nuna ram hma him mam fadi, ngue dím 'bɯpɯ ra Cristo bɯ mbo ma mbaihɯ, ngue gátho dyú 'yɛc'yɛihɯ i 'bui ra ximhäi, ne'ɯ hing yɯ judio. Ne nange dím 'bɯpɯ mbo ma mbaihɯ ra Cristo, sä ga tɔmhbu a rán ho nuixte bí ja bɯ mahɛts'i. Ne guehna ran t'ɔt'e nuixte in ndejɯ Ojä ga pɔhmbɯ ya. ²⁸ Janangue a nu ran ho ma'da'yo dím mamhbe ne dí xänbahe xɯn ho, ne gátho yɯ jɔ'li dí xihme ran ho, nange bi

'dacá ran 'yomfëni Ojã. Nguetho dí ndepe gátho da mba ma hocpi yú mbai u, nu'bu i pãdi 'be'a bi 'yõrba ra Cristo. Ne da zã dim 'bui xun ho ra Cristo bu mbo yú mbui buya. ²⁹Janangue a gátho ma mbai dí øt'ã ma 'befi, nangue ra ts'edi ngue bi 'dac ra Cristo dí øt'ã.

2

¹ Nugã drã Pablogã dín nde ahũ gui pãhmbũ ngue dí hãdumbãi dí ãpã rá ts'edi Ojã nangue ahũ gyú 'yẽc'yẽihũ. Ne'ũ ngue 'buãpũ ra hnini Laodicea ne gátho u mi'da ngue njãm'bu mi nugui. ² Dín nde ahũ ngue da hyu ni mbũihũ, ne n'dat'a guim bẽmhbu nangue i ja ahũ nin huẽcatehũ n'da ngu n'da ahũ. Ne hin te di 'bedi ngue gui pãhmbũ nangue ra Cristo, nguetho 'be'a gátho him mam fãdi sã gui tĩmhbu nangue ra Cristo. ³ Pẽ nangue ra Cristo sã gui tĩmhbu 'be'a him mam fãdi nangue rán 'yomfëni ra Cristo. Ne hõnt'a ra Cristo sã da 'yut ahũ rán 'yomfëni Ojã. ⁴ Nuna guehna dí xi ahũ na, nguetho 'bu'i 'da nde da hyã ahũ, ẽmmẽ mahotho im man u, pẽ him majuãni. ⁵ Nugã hinga 'darbu dí 'buhmbũ ya, pẽ i so ma mbai nangue ahũ. Ne ẽmmẽ i hu ma mbai 'bu dí øde ngue hingui cuent' ni mbũihũ, ne hingui tãp a ni mbũihũ u yũ hyãte, nangue ni t'ẽc'yẽihũ nangue ra Cristo. ⁶ Nde'bu thocua thoho gan 'yohũ ra Cristo Jesús ra Hmu, nguetho ya gá sin a ra Cristo ngue dim Hmu bu ja ni mbũihũ, ne bi du nangue ahũ. ⁷ Nu ra Cristo tengubũ ra da'yũ a, ne n'dat'a gui comhbũ rá te ni mbũihũ, ne gue'a nãn te ni mbũihũ a. Ne dami zacua ni t'ẽc'yẽihũ, tengu bi sãn'nahũ. Ne zãgi gui 'yẽmfũ jamadi Ojã gátho bi 'da ahũ.

Dí comhbũ ra 'da'yote ra Cristo

⁸ Damin jamansuhũ ngue hin din ts'on ni t'ẽc'yẽihũ nangue 'be'a im man i 'da yũn 'yohũ, ngue nde da hyã ahũ. Pẽ im bẽnse a i xi ahũ, ne him majuãni a i xi ahũ. Gue'ũ yãm hmanse yũn 'yohũ im ma mi'da yũ hmu hin di nequi di manda ua ja ra ximhãi, ne hin rán t'ẽdi ra Cristo u. ⁹ Pẽ nangue a ra Cristo da zã ga pãhmbũ xun ho Ojã. Nguetho Ojã bin jã'i nangue rán gõc'yẽi ra Cristo, ne nte di 'bedi gátho i ja a Ojã nangue rá jã'i ra Cristo. ¹⁰ Janangue a nu'bu dín 'yohũ ra Cristo, i jãm 'be'a gátho dí homhbũ. Ne nu'a ra Hmuts'ut'abi a, ne hõnt'a di manda gátho 'be'a i ja. ¹¹ Ne nu'bu má ẽc'yẽihũ ra Cristo, bi thegahũ gátho ma ts'oquihũ gátho gahũ, ne ahũ ngue hing yũ judío ahũ. Ne gue'a njuãntho ran thequi in nu Ojã a bi 'yõt' ahũ ra Cristo. ¹² Nguetho nu'bu mán xixyãhũ, tengubũ 'darbu bi t'ãgahũ a ra Cristo, ngue dá sohmbũ bu ma nyon 'yomfënihũ. Ne tengubũ 'darbu dá thãmbẽnihũ ra Cristo bu ja ra 'da'yote, nguetho dí ẽc'yẽihũ rá ts'edi Ojã bi xox'a ra Cristo 'bu mi du, nangue rá ts'edi xun ndoho. ¹³ Ne nu'bu hin ní hoc

ni mbũihũ, gátho ahũ ngue hing yũ judío ahũ, tengubũ gyú duhũ nangue ni ts'oquihũ, ne hin gmi comhbũ ran hoqui bi man Ojã maya'bu. Pẽ nu Ojã bi ja ahũ ne'ahũ dá comhbũ ra tema'da'yo ra Cristo, ne bi pun-gahũ gátho ma ts'oquihũ. ¹⁴ Ne nuju hin dá jãshũ yãn t'ẽdi Ojã, o gue'a ran hocjã'i dí pãsehũ hin dá jãshũ a, ne gue'a gã dín dupatehũ a. Pẽ bi gurga man dupatehũ a ra Jesús 'bu mi du bu ja ra pont'i. Ne gue'a ní hogahũ Ojã a. ¹⁵ Ne nangue a 'be'a bi 'yõt' ra Cristo 'bu mi du bu ja ra pont'i, bi 'bẽrpa yú ts'edi a i ẽna i ja yú ts'edi ngue hin di nequi. Ne bi jãpi ngue bi mbẽts'i yú sã 'bu mi hnu ngue bi dã a ra Cristo.

Ga homhbũ ga øthũ ngue dyũ mẽnguhũ bu mahẽts'i.

¹⁶ Janangue a njon da zã da xijũ ga sufũ 'be'a dí sihũ, ne njon da zã da xijũ jatho ga sufũ n'da ran go, gue'ũ yũ t'ãngopa, o gue'ũ yũ pa ran ts'ãya. ¹⁷ Ne nuya yũn t'ẽdi ẽmbi xun duxqui, bi man Ojã maya'bu ngue bi xi u yũ judío, pẽ 'da yũ patho u. Ne din t'ẽs' 'bu bã ẽh ra Cristo u, nguetho yũ hmeypya thoho nangue a ra Cristo. Pẽ nuya bi zõh ra Cristo, ne gue'a majuãni i ja rá ts'edi a. ¹⁸ Ne masque i si ahũ gui 'behmbũ rán jãpi Ojã 'bu hin gui thãndehũ yãm 'bẽhni Ojã mahẽts'i. Pẽ o gui suhũ. Gue'a im man u 'da, nguetho ẽmbi ran 'yẽts'i 'bu dí thãndehũ ra Cristo, nguetho i ja rá ts'edi. Pẽ go i ẽn u hing ran 'yẽts'i 'bu ga thãndehũ u i coh yú ts'edi, ngue yãm 'bẽhni Ojã mahẽts'i. Pẽ im manse, ne him bi 'yut Ojã, nguetho ẽmmẽ xun ts'o yãn 'yomfëni a. ¹⁹ Pẽ nu'ũ hin yũ 'be'a yãn jahũ ra Cristo. Pẽ nuju dyũ 'yẽc'yẽihũ dí 'buhmbũ ra Cristo tengubũ n'danjã'i tho dí comhbũ. Nu ra Cristo tengubũ ra yã, ne di bẽngahũ yũn 'yomfëni xun ho, ne gue'a nãn te ma mbũihũ a, tengu bi zãn Ojã.

'Darbu dá tuhũ ra Cristo ne 'darbu dí 'buhmbũ a

²⁰ Ha hin gá tuhũ ra Cristo, ne gui ẽna gá hyẽhmbũ yãn t'õt'e ra ximhãi. Pẽ hanja guexa a gní 'yõthũ tengubũ rá mbeti ahũ ra ximhãi, ngue gui ødahũ yãn t'ẽdi u to'o ẽmbi di manda ua ja ra ximhãi. ²¹ Ngue sã i ẽn ahũ: "Yo gui thãhmbũ ya, ne o gui sahũ ya, ne o gui hãxhũ ya." Pẽ nde'bu hin gan hyẽhmbũ ngue di 'bep ahũ u yãn t'ẽdi a. ²² Pẽ gátho ya ẽnju ga sufũ, pẽ an ts'ãnni gátho ga homhbũ ne dín thegue. ²³ Ne ẽna gue'bu gue'a ran 'yomfëni xun ho a im man ya yũn 'yohũ, nguetho im man a n'da ran thãnde ngue hin dín 'yẽx a n'da, ne im ma da zethoho 'be'a in nde n'da. Pẽ mfãdi hinga gue'a, nguetho hinga gue'a ní zẽrpa ní mbai n'da 'bu im bẽni da 'yõt' ran ts'o.

3

¹ Pɛ gam bɛmhbuŋŋue 'darbu dá thambɛnihuŋŋue ra Cristo, tengu'buŋŋue ya dá sohmbuŋŋue ra ximhái. Janangue a ga homhbuŋŋue ga othuŋŋue dyuŋŋue mɛnguhbuŋŋue mahɛts'i, ngue ya dí 'buhmbuŋŋue ra Cristo, nɛ nu'a i 'buruŋŋue ráŋ 'yei Oja, i conhui rá ts'edi a. ² Gam bɛmhbuŋŋue tengu buŋŋue nam bɛŋ u 'buruŋŋue mahɛts'i, nɛ hin gam bɛmhbuŋŋue tengu buŋŋue nam bɛŋ u 'bucua ja ra ximhái. ³ Gam bɛmhbuŋŋue ngue 'darbu dá tuhɛ ra Cristo, nɛ nuya 'darbu bi 'besca ma tehɛ ra Cristo buŋŋue bí ja rá ts'edi Oja, buŋŋue nam bɛŋ a. ⁴ Nu ra Cristo dá simhbuŋŋue mbo ma mbuihuŋŋue, nɛ gue'a ma tehɛ i jaju a ya. Nɛ nu'buŋŋue bi hnu a rá ts'edi nuixte ra Cristo, neju da hnu ngue dí comhbuŋŋue rá nuixte a.

Hont'a ma'da'yo gam bɛmhbuŋŋue ya

⁵ Janangue a ngue gátho yán ts'o ra ximhái i ja buŋŋue mbo ma mbuihuŋŋue ga hɛhmbuŋŋue, tengu'buŋŋue dán hyosehuŋŋue. Hin dan 'yom'tɛnihuŋŋue, xin ga othuŋŋue yuŋŋue 'yasá, nɛ ga eshuŋŋue u yu ts'on'yomfɛni. Xin dan siyatehuŋŋue, nguetho tengu'buŋŋue dí thandehɛ u yu oja ngue him majuani. ⁶ Pɛgue guehuŋŋue da nu rán ts'embuŋŋue Oja nts'utho, ngue gátho u hin di jamansu 'be'a im man Oja. ⁷ Nu'ehɛ ngubɛ gmí othuŋŋue 'bu gmí 'yohu buŋŋue ja ra 'bexui. ⁸ Pɛ nuya dami hɛhmbuŋŋue 'be'a gmím bɛnbahuŋŋue ni mijá'ihuŋŋue ya, gátho ra cue, nɛ dami hɛhmbuŋŋue a gmí 'yɛt'ambuihuŋŋue ran ts'o. Nɛ o gadí c'aman'huŋŋue ni mijá'ihuŋŋue nangue ra ts'ore, nɛ guí 'yeshuŋŋue nangue ra ts'ore i pɛn ni ndehɛ. ⁹ Nɛ o gadín xihmbuŋŋue yu fɛhni n'da ngu n'da ahɛ, nguetho ya gá páhmbuŋŋue nin 'yomfɛnihuŋŋue nɛ gátho 'be'a gmí othuŋŋue. ¹⁰ Nɛ nuya i ja ahɛ ma'da'yo nin 'yomfɛnihuŋŋue. Pɛ nu Oja man'da man'da di 'da ahɛ ran 'yomfɛni, da gohi tengu thofo ran 'yomfɛni ra Cristo, ngue bi 'dajuŋŋue ra 'da yote. ¹¹ Nu ra Cristo 'da'angu buŋŋue na nu yu ja'i, madague hont'a go 'be'a má ja'i, yu griego, o gue yu judío o gue hing yu judío, o gue yam 'bandapo ja'i, o gue yu 'yɛhɛ, o gue hing yu 'yɛhɛ. Nu ra Cristo in 'yohuŋŋue hont'a to'o nde da 'yɛc'yei, nɛ nangue ra Cristo ga tɛmhbuŋŋue gátho dí homhbuŋŋue. ¹² Nɛ nangue rán huɛcate Oja ya bi huancahuŋŋue ngue ga 'yɛc'yei huŋŋue. Janangue a nde'buŋŋue ga othuŋŋue ran hocja'i, nɛ hin dan 'yɛxhuŋŋue, nɛ ga orbahuŋŋue ran ho ma mijá'ihuŋŋue, nɛ din ja ma yembuihuŋŋue, nɛ hin dan xombuihuŋŋue 'be'a da t'orcahuŋŋue. ¹³ Nɛ dam punbahuŋŋue n'da ngu n'daju nu'buŋŋue da 'yorcahuŋŋue ran ts'o n'da, tengutho buŋŋue i pungahuŋŋue ra Cristo. ¹⁴ Pɛ man'da ɛmme hɛchi thofo ga othuŋŋue ran huɛcate, hin te dadí 'bɛhmbuŋŋue 'bu. ¹⁵ Nɛ ga jafuŋŋue ra Cristo di manda gahuŋŋue, n'damhɛma dim 'bɛmanho ma mbuihuŋŋue. Nguetho ya bá zoncachuŋŋue Oja ngue dam 'buhmbuŋŋue tengu'buŋŋue n'danja'itho. Nɛ thocua thofo ga xihmbuŋŋue ra jamadí 'be'a bi 'yorcahuŋŋue Oja. ¹⁶ Nɛ gam bɛmhbuŋŋue ráman hman ra Cristo, nɛ nangue ráman hma din jajuŋŋue ran 'yomfɛni xan ho. Nɛ gue'a dán xanbahuŋŋue a n'da

ngu n'daju. Nɛ ga ɛmfuŋŋue jamadí Oja nu'buŋŋue dí tuhmbuŋŋue yu thuhu, o gue díman mamhbuŋŋue ráman hman Oja. ¹⁷ Nɛ 'be'a gátho dí othuŋŋue, nɛ 'be'a gátho díman mamhbuŋŋue, pɛ ga othuŋŋue a dí t'ɛspa ra Hmu Jesús. Nɛ ga ɛmfuŋŋue jamadí Oja ma Tahuŋŋue, nangue a ra Jesús.

Dam 'bɛmanhohuŋŋue bu ja ma ngumhbuŋŋue

¹⁸ Nɛ nu ahɛ gyuŋŋue xisuhɛ, dami 'yohmbuŋŋue 'be'a im man ni ndohɛ, nguetho gue'a rán sáui n'da ra 'yɛc'yei. ¹⁹ Nɛ nu ahɛ gyuŋŋue 'yohmbuŋŋue, dami huɛc ni xisuhɛ, nɛ hin guí sɛhmbuŋŋue u. ²⁰ Nɛ nu ahɛ gyuŋŋue t'uhnihuŋŋue, dami 'yothuŋŋue 'be'a gátho man ni tahuŋŋue nɛ ni mbɛhuŋŋue, nguetho gue'a in numanho Oja a. ²¹ Nɛ nu ahɛ gyuŋŋue tahuŋŋue, nɛ gyuŋŋue mbɛhuŋŋue, hinga thocua thofo guí sɛh ni t'uhnihuŋŋue, janangue a mpáhá thofo da 'yot'a guín numanhohuŋŋue. ²² Nɛ nu ahɛ gyuŋŋue 'yɛhɛhuŋŋue nɛ gyuŋŋue mbɛfihuŋŋue, dami 'yothuŋŋue 'be'a gátho nde ni hmuhɛ, yu ja'i. Pɛ hinga hont'huŋŋue guim bɛmhbuŋŋue da numanho ahɛ u, pɛ gue'a Oja guín ndehɛ da numanho ahɛ. Janangue a guí 'yothuŋŋue xan ho ni 'bɛfihuŋŋue ngue dí numanho ahɛ Oja. ²³ Nɛ nu'huŋŋue 'be'a gátho ní 'bɛfi guí othuŋŋue, guí 'yothuŋŋue xan ho, nguetho hinga hont'a ra ja'i ni hmuhɛ, pɛ nɛsɛ a Oja. ²⁴ Nguetho ya guí páhmbuŋŋue a ra herencia di 'dajuŋŋue ra Cristo, ngue i juadí xan ho, nɛ gue'a majuani ni Hmuhɛ a. ²⁵ Pɛ nu'huŋŋue to'o i o't' ran ts'o, Oja di cospa a bi 'yot'e, madague a hont'a go to'o ní ja'i.

4

¹ Nɛ nu ahɛ gyuŋŋue hmuhɛ, dami 'yorpahuŋŋue ran ho ni 'yɛhɛhuŋŋue o gue ni mbɛfihuŋŋue, nguetho guí páhmbuŋŋue i 'buruŋŋue mahɛts'i ni Hmuhɛ.

Man'da ran zofuŋŋue

² Nɛ gátho gahuŋŋue hin dan xombuihuŋŋue nangue dan yáhuŋŋue Oja, nɛ thocua thofo ga xihmbuŋŋue jamadí Oja 'be'a gátho dí 'daju. ³ Nɛ nu ahɛ damin yáhuŋŋue Oja nanguecáhe, ngue di jaje ga thoje gam mamhbe ráman hma, nɛ ga xih yu ja'i 'be'a bi 'yurcahuŋŋue, ram hma ngue him mam fadi, ngue díman 'buruŋŋue mbo ma mbuihuŋŋue ra Cristo. Nɛ nugá dí ofadigá nguetho díman mangá na ram hma. ⁴ Damí 'yáfuŋŋue rá ts'edi Oja ngue da bɛmanho 'be'a díman mangá, ngue 'be'a bi 'yurcahuŋŋue, nguetho jatho gam mangá xan ho a. ⁵ Nɛ dami jamansu ni mbuihuŋŋue, janangue a nu yu ja'i hing yu 'yɛc'yei da nu ngue majuani guín 'yohuŋŋue ra Cristo. Nɛ daman ɛyahɛ guí xihmbuŋŋue nangue ra Cristo. ⁶ Damí zomanhohuŋŋue yu ja'i, nɛ hin guí 'yuthuŋŋue u, pɛ damí hyurpahuŋŋue yu mbui. Pɛ ga páhmbuŋŋue 'be'a dá thambuŋŋue n'da ngu n'da, nangue a ran ho dí bɛngahuŋŋue Oja ngue ga xihmbuŋŋue.

Ran zengua ran zɛguí

⁷ Nuna ma zuŋŋue culhuŋŋue ra Tíquico, ɛmme dadí huɛcá na, nɛ bi mbáxqui xan ho ngue dá o't'be rá 'bɛfi Oja. Nu'buŋŋue bi zom buŋŋue, da xi ahɛ gátho 'be'a dadí jagá. ⁸ Janangue a dí pɛhndá buŋŋue ya, ngue guí páhmbuŋŋue 'be'a dí jagáhe ua. Nɛ

nu'a da hyut a ni mbũihũ nangue ra Cristo. ⁹ Ne da mbe ra Tíquico ma cuhũ ra Onésimo, nuna i ɛc'yɛi xũn ho na, nehna dadí huɛcã na. Nuna n'da ra mɛngu bũ guí 'bũhmbũ, ne da xi ahũ 'be'a gãtho bin ja ua. ¹⁰ Nehna ma mi ofãdi'be ra Aristarco, i pen'nahũ ran zengua, ne ra Marcos rá mení ra Bernabé i pen'nahũ ran zengua. Ne ya dá xi ahũ nangue ra Marcos, ne nu'bũ da zøm bũ, dami simhbũ xũn ho. ¹¹ Nehna ra Jesús í Justo i pen'nahũ ran zengua. Pe hõndi hyutho ya ma mijudiohe ngue yũ 'yɛc'yɛi dadím pɛhmbe ua nangue rá 'bɛfi Ojã, ne guehya hyu ɛmme i hurca ma mbũ. ¹² Ne nuna i pen'nahũ ran zengua na ra Epafra, n'da ra mɛngu bũ guí 'bũhmbũ, ne rá 'yɛhɛ ra Cristo na. Ne zãi i äp rá ts'edi Ojã nangue ahũ, ngue hin guí pãh nin 'yomfɛnihũ nangue ra Cristo, pe njuãntho guí 'yøthũ rá pãhã Ojã. ¹³ Ne majũni díim mangã nangue ra Epafra, ngue ɛmme xũ hyãdumbũ in yãui Ojã nangue ahũ, pe hinga hõn'a thohũ, pe ne'ũ yũ 'yɛc'yɛi i 'bũpũ ja ra hnini Laodicea, ne'ũ 'bũpũ ja ra hnini Hierápolis. ¹⁴ Nu'a ra Lucas, ra médico, ɛmme dadí huɛjũ a, ne'a i pen'nahũ ran zengua. ¹⁵ Necã dra Pablogã dí penpa ran zengua yũ 'yɛc'yɛi ngue i 'bũpũ ja ra hnini Laodicea, ne'a man juhũ nangue ra Cristo ra Ninfas, ne gãtho ɛ yũ 'yɛc'yɛi ngue dim peti bũ rán gu. ¹⁶ Ne nu ahũ, nu'bũ gã jua a gã mamhbũ na ra søcuã dí pen'nahũ ya, dami thocpahũ ɛ yũ 'yɛc'yɛi bí 'bũpũ ja ra hnini Laodicea. Ne'a man'da ra søcuã dá pɛhndã bũ Laodicea, dami nuhũ bũ. ¹⁷ Ne nu'i gra Arquipo, pe i jua a dí xi a'i. Dami 'yøt'e xũn ho ra 'bɛfi ngue bi 'da a'i ra Hmu, ne hingui ts'ũtho guí 'yøt'e. ¹⁸ Nugã dra Pablogã, dá o't'ã ua na man zengua nangue ma 'yɛsɛ. Pe damim bɛmhmbũ ngue dí ofãdigã. Ojã di jamansu ahũ ne da mbãx ahũ. Ne hõnt'a dí xi'ahũ ya.

1 TESALONICENSES

Ná n'da ra sɔcuɔ bi 'yorba ra

Pablo u yu 'yɛc'yɛi bu ja ra

dɔhnini Tesalónica

Ran zengua

¹ Nugá dra Pablogá ne ra Silvano ne ra Timoteo dí ot'áhe na ra sɔcuɔ, ne dí penh'nahe ran zengua gátho u yu 'yɛc'yɛi gue dim peti bu ja ra hnini Tesalónica, gátho yu ja'i ngue in 'yohu Ojɔ ma Tahu ne ra Jesucristo ma Hmuhu. Ne nu ahɔ ne dín ndehe din ja ahɔ rán japi Ojɔ, ne da hyut'a ni mbuihu Ojɔ ma Tahu ne ma Hmuhu ra Jesucristo.

Bi t'ut'u 'bɛpu dí 'yɛc'yɛi u 'bɛpu mi'da yu hái

² Ne zai dí xihmbe jamadi Ojɔ nangué ahɔ. Ne zai dí m bɛn ahɔ 'bu dí yáhe Ojɔ. ³ Ne dí m bɛn ahɔ 'bu dí yáhe Ojɔ ma Tahu, nangué ni t'ɛc'yɛihɔ gní'yóthɔu rá 'bɛfi Ojɔ ne nangué nin huɛcatehɔ ɛmme guí humbi gam pɛhmbɔ, ne nangué a guí tɔmdahɔ ngue ba ɛh mahɔn'a ra Jesucristo, ne gue'a gní hyát'i gní sethu 'bɛ'a gátho guín nuhu. ⁴ Ma zu cu ahɔ dí pɔhmbɛ ngue ɛmme di huɛc'ahɔ Ojɔ, ne bi huan'nahɔ ngue gyɔ mbeti ahɔ a. ⁵ Ne nu'bu rá mbúdi dá mangáhe bu a rán ho ma'da'yo ra Cristo, gá pɔhmbɔ him mam hmansegá, pɛ nangué rá ts'edi a rá Hogandáhi Ojɔ guí hyámhbɔ a ram hma bi bɛn'nahɔ gue majuaɔni a. Ne guí pɔhmbɔ mam 'buihe nu'bu má m 'bucáhe bu, nguetho dá ut'ahɔ 'bɛ'a dám 'bu a n'da. ⁶ Ne nu ahɔ gá tenhdɔ a ram 'bui dá ut'ahɔ ngue tengu bi 'yot' ra Hmu mahɛts'i. Ne madague'a xɔn ngu ran unbi gá nuhu, pɛ guehɔma gá hyámhbɔ a ram hma ne gán johyahu nangué rá Hogandáhi Ojɔ. ⁷ Pɛ nangué mpáhá thoho gá hyámhbɔ ram hma ne gám 'bɛmanhohɔ, gátho gá 'yuthu 'bɛpu dí 'yɛc'yɛi u 'bɛpu ra hái Macedonia nɛpu ra hái Acaya. ⁸ Ne nangué ahɔ gá jafu bi fá a rán ho ma'da'yo ra Cristo, janangué'a hinga hɔnbɔ ra hái Macedonia ne ra hái Acaya, pɛ hɔnbɔ go hapɔ i fádi gue ɛmme i ja ni t'ɛc'yɛihɔ nangué Ojɔ. Ne him mahyoni ga xihmbe a ram hman ya. ⁹ Ne nu'ah gátho yu ja'i i ma ngue ɛmme gá simanhoje 'bu má mbámbe bu ni hninihu. Ne i ma nangué gá sohmbɔ ni nyoguuhɔ, ne nuya guí thandehɔ Ojɔ i 'bui ngue majuaɔni a. ¹⁰ Ne i ma gue guí tɔhmbɔ ba ɛh mahɔn'a mahɛts'i ra Jesús, rá Ts'ant'u Ojɔ. Gue'a bá xox'a Ojɔ bu 'bu u xɔn du, ne gue'a ra Jesús da yajɔ ngue rán ts'embɔ Ojɔ xɔn u tho ngue ba ɛhe.

2

Rá 'bɛfi ra Pablo bu Tesalónica

¹ Ne nu ahɔ ma zu cu ahɔ guí pɔhmbɔ ngue hinga sáti thoho dá mbámbe bu guí 'bɛhmbɔ. ² Ne guí pɔhmbɔ hangu nangu ran unbi bi mba ma unguigáhe nu'bu má m 'bɛhmbɔ bu ja ra hnini Filipos. Pɛ madague'a dá nuhe ran unbi, nu Ojɔ bi 'daje ran zambui dá xi ahɔ rán ho ma'da'yo ra Cristo, madague xɔn ngu min nde da zaje. ³ Nguetho hin dá xi ahɔ n'da ram hma him majuaɔni, ne hin dá xi ahɔ nangué 'bɛ'a ga tásɛhe, ne hin dí m bɛni ngue hɔntho xcá há ahɔ. ⁴ Pɛ nugáhe nzai dí mamhbe tengu in nde Ojɔ, nguetho Ojɔ bi huangáhe ga mamhbe rán ho ma'da'yo ra Cristo, ne i pɔ Ojɔ ngue hin te dá cɔmhbe, ne hin dá homhbe 'bɛ'a da numanho yu ja'i. Pɛ Ojɔ di asca ma mbuihe. ⁵ Ne hin dí huanhde yam hma mahotho guepu dá numanhoje yu ja'i. Ne hin dí homhbe ngue ga tɔhmbɛ ra mbeti. Nu'a Ojɔ i paɔi 'bɛ'a dí mamhbe. ⁶ Ne hin dá homhbe 'bɛ'a dí numansuje yu ja'i, xinga gue ahɔ o gue'u mi'da, madague'a mi sá xcá ot'ahɔ ts'edi nguetho ma 'báigáhe ra Cristo. ⁷ Pɛ ɛmme dá tump'a ma mbuihe tengu'bu n'da ra mbe di jamansu yá t'uhni, nangué man huɛcatehe dá ot'ahɔ. ⁸ Dí nde ga cɔmhbu a rá m hman Ojɔ madague'a jatho ga ɛm ma tehe, nguetho ɛmme dadí huɛc'ahɔ. ⁹ Ma zu cu ahɔ, ha hin guím bɛmhbu 'bɛ'a dá othe 'bu má m pɛhmbɔ bu ma pa ne ra xui ngue dá honsɛhe 'bɛ'a dá homhbe, nguetho him mi nde ga pa ahe. Pɛ ra mate thoho dá xi ahɔ rá m Hman Ojɔ. ¹⁰ Pɛ ha hin guí pɔsɛhu, ne a Ojɔ i paɔi 'bɛ'a mam 'buihe nu'bu má m 'bɛhmbɔ bu guí 'bɛhmbɔ gyɔ 'yɛc'yɛihɔ, ngue hɔnt'a Ojɔ dín ndehe da t'ɛspi, ne hin yu 'bɛ'a dí mba ma yácpɛi, nguetho gátho xɔn ho 'bɛ'a dá othe. ¹¹ Ne guí pɔhmbɔ nu'bu n'da ngu n'da ahɔ dá othe tengu'bu ma t'uhni ahe tengutho n'da ra ta di huɛc yá t'uhni ne di un ran zofu. Ne xtá hat'ahɔ ra ts'edi ni mbuihu. ¹² Ne dá xi'ahɔ ja ts'editho guí 'yóthɔ ram 'bui tengu i numanho Ojɔ. Nguetho Ojɔ bi zɔnh'nahɔ guí cɔmhbu a rá ts'edi nujɛtɛ bu di manda. ¹³ Ne nzai dadí unhde ra jamadi Ojɔ nangué ahɔ, nguetho nu'bu má xi ahɔ rá m Hman Ojɔ, gá hyámhbɔ a majuaɔni rá m Hman Ojɔ, ne hin gá 'yɛmhbu gue hɔntho rá m hman ra ja'i. Ne gue'a ram hma dim pɛpu mbo ni mbuihu ya, gátho ahɔ ngue guí ɛc'yɛihɔ. ¹⁴ Nu ahɔ ma zu cu ahɔ, gá nuhu ran unbi gue bi 'yot'a ni menguhɔ, tengutho bi nu yu 'yɛc'yɛi bu ra hái Judea nu'bu mi nu ran unbi ngue bi 'yɔrpa yá mijudíohɔ. ¹⁵ Nu yu judío bi hyo a ra Hmu Jesús, tengutho bi 'yɔrpa yá pɔngahya Ojɔ mam'bet'o, necáhe bi hyɔnje thi, ne Ojɔ dín sahmbɔ u, ne njo'o to i numanho u. ¹⁶ Ne nu'bu má xihmbe yu ja'i ngue hing yu judío ra 'yu dí pɔ Ojɔ u, pɛ bi hɛgáhe u yu judío. Janangué'a bin te yá ts'oqui u, ne nuya bi ts'anni da nu rán ts'embɔ Ojɔ nts'utho u.

Nu'a ra Pablo nde da mba mahon'a bu Tesalónica

¹⁷ Ma zu cu ahu, nu'bu má njo'ogáhe bu 'da yu pa, hin dadí pumbéni ahu, pé dí m bèn ahu né émmé dín ndehe ga mbámbe bu, gua nu ahe. ¹⁸ Nugáhe mim béni ga mbámbe bu, né nugá dra Pablogá mí sápi ga mbagá bu xan ngu yu nidí, pé 'bex bi zangua ra zithu. ¹⁹ Pé gue'a zehéhu man johya ahe. Nguetho nu'bu bá éh mahon'a ma Hmuha ra Jesucristo, di nequi xan ho ma 'befihe, ngue ya gá 'yéc'yéihu. ²⁰ Majuani guesé ahu man johya ahu, nguetho tengu'bu man t'unni ahu ga dá ahu bu.

3

¹⁻² Pé nugá him mí hát'i ga t'ó'mi mi'da yu pa ngue da 'báx ahu. Janangue'a dá pen'nahú na ma zu cuhu ra Timoteo ba fáx ahu né di zé ahu nangué ni t'éc'yéihu, né dá co'be ua ja ra hnini Atenas. Né nu ra Timoteo n'da rá 'yéhé Ojá ngue dadím pehmbe ngue dí mamhbe ran ho ma'da'yo ra Cristo. ³ Nuna ra Timoteo di zé ahu ngue hin gui 'uehmbu bu ja rá 'yu Ojá nangué ran unbi guín nuhu. Nguetho ya guí pámhbu gue rá páhá Ojá ga nuhu ran unbi nangué'a ga tenhdú ra Cristo. ⁴ Guí pámhbu 'be'a dá xi ahu nu'bu má m 'báhmhu, ngue jatho guín nuhu ran unbi tengu guín nuhu ya. ⁵ Né nu'bu him mí sá man'da nya'a ga t'ó'mi, dá pehdá n'díhi bu ra Timoteo, nguetho dín nde ga pádi 'be'a guí éthú nangué ni t'éc'yéihu. Nguetho nugá dí su da dá ahu ra zithu, né sáti thoho ra 'befi dá é't'áhe bu 'bu. ⁶ Pé nuna ra Timoteo ya bí 'bárpú guepú guí 'báhmhu né dá hámhbe ra nde nangué ni t'éc'yéihu né nangué nin huécatehu. Né bi xije ngue nzáí émmé guím bénje né guín nde guín nuje, tengutho bu na ndegáhe gan nu ahe. ⁷ Janangue'a ma zu cu ahu, madague'a dín nuhe ran unbi ua, pé nu'bu má éhmbe ngue'a gadí zacuatho ni t'éc'yéihu, 'bex bi hyu ma mbáihe. ⁸ Né nugáhe sá ga háthe u yan unbi dín nuhe ua, nguetho dí páhmbe gue ya gadí thot'a ni t'éc'yéihu nangué'a ra Hmu. ⁹ Thocua thoho dí xihmbe jamadi Ojá nangué'a ran johya gadí 'daje. ¹⁰ Né nu ra pa né ra xui dí yáhe Ojá nangué ahu, né dí áp'áhe rá ts'edi Ojá ngue gan nu ahu mahon'a. Nguetho dín nde ga xán'nahú 'be'a gadí 'báhmhu nangué ni t'éc'yéihu. ¹¹ Né dí ácáhe Ojá ma Tahú ne'a ma Hmuha ra Jesucristo gue di jaje ga mbámbe bu gua nu ahu. ¹² Né ma Hmuha di ja ahu ngue 'da gdán huécatahu n'da ngu n'da ahu, né gui huéju gátho mi'da, tengugáhe ngue dadí huéc'áhu. ¹³ Gue nu'a ran huécate i ja ahu dí zac'a ni mbáihu né di ja ahu n'dat'a Ojá guim béhmhu, né gátho ma hoqui bu dán nu Ojá ma Tahú nu'bu bá éh mahon'a ma Hmuha ra Jesús dín 'yohu gátho xam pòhó.

4

Dam 'báhmhu a dí numanhoju Ojá

¹ Nuya ma zu cu ahu, dí xi ahu nangué rá thuhu ma Hmuha ra Jesús gue gui thoju gui 'yóthú 'be'a dá xán'nahú. Né gam 'báhmhu a dí numanho ahu Ojá, né man'da gui thoju xan ho. ² Né guim béhmhu ya 'be'a gátho dá xán'nahú nangué rá thuhu ma Hmuha ra Jesús gue gui 'yóthú. ³ Né gue'a nde Ojá gue gui dáfu gátho ni mbáihu, né hin gui 'yóthú ran 'yomt'éni. ⁴ Né n'da ngu n'da ahu nde'bu gui páhmhu guin numansu ni xisu zehéhu, janangue'a hin gui 'yóthú ran 'yomt'éni mi'da yu xisu. ⁵ Né hin gui 'yórpahu ran ts'o tengu i é't'ú yu já'i ngue hingui pá Ojá. ⁶ Nde'bu xinga n'da ahu gui 'yóthú gui unbi na min'yohúhu ngue gui nutotofu rá xisu. Nguetho Ojá di cos'áhu ran unbi 'bu gue'a gui 'yóthú, tengu dá xi ahu. ⁷ Nguetho Ojá bí zongáhu ga éthú ran ho né him bi zongáhu ga éthú ran ts'o. ⁸ Nu'a to'o festhoho u yan zofo im mangua, pé hin rá m hmanse n'da ran 'yohu i festhoho pé rán t'édí Ojá, ngue bi 'dajú rá Hogandáhi. ⁹ Nu Ojá ya bí xán'nahú ngue gan huéju n'da ngu n'da ahu, janangue'a hin yu man'da ga xi ahu. ¹⁰ Né ya gá 'yuthú nin huécatehu gátho yu cu i 'báru ra hái Macedonia. Pé dí xi ahu ma zu cu ahu né man'da gui 'yuthú nin huécatehu. ¹¹ Né nu ahu o gadím pate thohohu pé gui 'yózehe ni 'befi zehéhu né gui hyadumbú gui hyomhbu 'be'a gdám 'báhmhu, tengu xtá xi ahu. ¹² Nu'bu ngubú gui 'yóthú, da numanho ahu u hingui éc'yéi, nguetho hin gui áthú 'be'a guí homhbu.

Ba éh mahon'a ma Hmuha ra Jesucristo

¹³ Nuya ma zu cu ahu dín nde ahu gui páhmhu 'be'a dín ja u yu 'yéc'yéi xan du, janangue'a hin da du ni mbáihu tengu u yu já'i nte mán ho i t'ó'mi, ngue hingui pá Ojá. ¹⁴ Né tengu bu na éc'yéihu ngue bi du ra Jesús né bi dámbéni a, né ngutho bu dá éc'yéihu da dámbéni u yu 'yéc'yéi xan du, né di jap Ojá gátho dín 'yohu ra Jesús nu'bu bá éh mahon'a. ¹⁵ Guehna rá m hman ra Hmu dí xi ahu ya, nuju dyu 'yéc'yéihu gue dí 'báthohu 'bu bá éh mahon'a ra Hmu, hin dam 'bet'ohu ga texhu mahéts'i, pé nu yu 'yéc'yéi xan du dim 'bet'o u. ¹⁶ Nguetho guesé ra Hmu ba cajú mahon'a mahéts'i, né émmé ts'edi da ma nangué rá ts'edi nu'bu bi zón ra pa da man Ojá. Né rá ngurpa m'béni mahéts'i émmé nts'edi da ma. Né gátho na ngani ra ximhái da t'ó a rá thuxi Ojá. Né gátho to'o xi 'yéc'yéi, ngue xan du, da dámbéni, né gue'u rá mbúdi da ndexpu mahéts'i. ¹⁷ Né dim 'béjua u yu 'yéc'yéi ngue i 'bátho, 'dat'a da zixcahu, né dan c'athu ra Hmu bu i ja yu guí né dam 'báhmhu ra Hmu gátho yu pa mazá. ¹⁸ Né guehna dá xi ahu guín hyurpa ni mbáihu n'da ngu n'da ahu.

5

¹ Ma z_h cu ah_h, hingui jatho ga xi ah_h jam'bu da z_hon y_h pa din ja_h an ts'anni din ja.
² Nguetho nu ah_h guí p_hamb_h x_hn ho ngue njongui p_hadi, o gue ra pa o gue ra xui ba e_h ra Hmu. Tengu'bu hingui p_ha n'da jam'bu ba e' a n'da ra b_he. ³ Ne nu'bu da man u hing y_h 'y_hc'y_hei gue g_hätho i 'b_hmanho ne nte män ts'o din ja, 'b_he ba e_h ran ts'embi da 'y_ht' Oj_h ngue hin dim pommi u. Nguetho tengu n'da ra xisu gue bi z_hon ra ora dim 'b_hh rä t'ahni, ne hin hap_h sä da mbatho. ⁴ P_he nu ah_h ma z_h cu ah_h, hin di pi ah_h ngue tengu'bu ba e' a n'da ra b_he, ne hingan ts'ärbu da z_hh_h, ne di pi u i hup_h ja ra 'b_hexui. P_he guí t_hmh_hu ra pa ba e_h ra Hmu. ⁵ Nguetho g_hätho gah_h di 'b_hhmb_h bu ja ra 'b_hexui tengu'bu ra xui. ⁶ Nde'bu hin dam 'b_hhmb_h tengu'bu di a_hmb_h, tengu u mi'da, p_he di nuhmb_h ne dan 'yomf_hni_h x_hn ho. ⁷ Nu ra xui i a_h y_h j_hi ne ra xui di ho di mihni. ⁸ P_he nuj_h gue di 'b_hhmb_h ja r_hn nequi Oj_h, nde'bu n_häi din jaj_h ran 'yomf_hni x_hn ho. Ne nuj_h jatho ga heh_h rä ts'edi Oj_h nangue ma t'äc'y_hei_h, ne ran hu_hcate, ne ga t_hmdah_h r_hn ho ma'da'yo ra Cristo gue'a di p_hoj_h, janangue'a hin da daj_h ra z_hth_h. ⁹ Nguetho Oj_h him bi z_hangah_h ga h_hmb_h a ran ho ma'da'yo ngue di p_hoj_h ma Hmu_h ra Jesucristo. ¹⁰ Nguetho nu ra Jesucristo bi du nanguej_h, ngue in nde 'darb_h dam 'b_hhmb_h a, madague'bu xt_h tuh_h o gue di teh_h nu'bu bá e_h mah_hn'a. ¹¹ Janangue'a damin hyurpa ni mb_hi_h ne gam f_hxh_h n'da ngu n'da ah_h tengutho guí o_hth_h ya.

Nu ra Pablo di un ran zofo y_h 'y_hc'y_hei

¹² Nuya ma z_h cu ah_h, damin numansuh_h u g_hätho bi huan Oj_h ngue y_hn ng_hrpi bu, ngue x_hn'nah_h ne di 'da ah_h ran zofo nangue Oj_h. ¹³ Dami numanhoh_h u ne emme guí hu_hj_h nangue ra 'b_hfi i o_ht'e nangue ah_h. Ne dami 'y_hs'h_h a gn_hn junth_h bu guí 'b_hhmb_h. ¹⁴ Nuya ma z_h cu ah_h di xi ah_h, dami xihmb_h u i d_hnh_hy_hei ngue hingui ho 'b_he'a i o_ht'e. Ne dami z_hhmb_h to'o i tu y_h mb_hi, ne dami z_hhmb_h u ngue hingui zaqui y_h t'äc'y_hei. Ne o gad_hn x_hmb_hi_h nangue g_hätho u, p_he dami f_hxh_h u. ¹⁵ Ne gan jamansuh_h hin guí cospah_h ran ts'o 'b_h i o_ht'ah_h ran ts'o u 'da, p_he gan 'y_horpah_h ran ho n'da ngu n'da ah_h, ne g_hätho i 'b_hcua ja ra ximh_hi. ¹⁶ Ne daman johyah_h g_hätho y_h pa. ¹⁷ Ne 'yo guí e_h'h_h gan y_hah_h Oj_h. ¹⁸ Ne Oj_h guí xihmb_h jamadi 'b_he'a g_hätho bi 'y_ht'ah_h. Nguetho gue'a in nde Oj_h a guí 'y_hth_h, gue ah_h guí 'yoh_h ra Cristo Jesús. ¹⁹ Ne 'yo guí serpah_h rä ts'edi rä Hogand_hi Oj_h dim p_hep_h mbo ni mb_hi_h. ²⁰ Ne 'yo guí o_hman'ah_h 'bu 'bo'o da ma, ngue dim p_hongah_h Oj_h. ²¹ Dami b_hmh_h gue 'b_he'a g_hätho x_hn ho o hin'na. Nu'bu x_hn ho, dami p_hs'h_h. ²² Dami 'uehmb_h g_hätho 'b_he'a

mán ts'o. ²³ Nu Oj_h gue bi hoc'ah_h, ne di ja ah_h g_hätho ni mb_hi_h guim b_hmh_h a. Ne di ja ah_h ni mb_hi_h ne ni teh_h nte män ts'o din 'yoh_h nu'bu bá e_h mah_hn'a ma Hmu_h ra Jesucristo. ²⁴ Nu Oj_h gue'a bi zon'nah_h, ngub_h da 'y_ht'ah_h. Nguetho di j_hts'a im ma ne da 'y_ht'e g_hätho na.

Ran z_hngua ran z_hgui ne r_hn j_hpi Oj_h

²⁵ Ma z_h cu ah_h dami 'y_häf_h rä ts'edi Oj_h nanguecähe. ²⁶ Dami z_hnguah_h ts' u y_h cu nangue ran hu_hcate. ²⁷ Nuya di xi ah_h nangue r_hn t'ädi ma Hmu_h, dami mamh_h ma s_hcuag_h bu 'b_hi g_hätho y_h cu. ²⁸ Ne gue'a ma Hmu_h ra Jesucristo di j_hp'ah_h. H_hnt'a di xi ah_h ya.

2

2 TESALONICENSES

Ná yoho ra sɔcuɔ bi 'yorba ra Pablo u yu 'yɛc'yɛi bu ja ra dɔhni Tesalónica

Ran zengua

¹ Nugä dra Pablo, ne ra Silvano ne ra Timoteo di o't'ahu na ra sɔcuɔ gätho ahü gyu cuhu nanguie ra Cristo guí 'buhmbu bu ra hnini Tesalónica, gue ahü guí 'buhmbu Ojã ma Tahu ne ma Hmuhu ra Jesucristo. ² Nu'a Ojã ma Tahu, ne ma Hmuhu ra Jesucristo dí ndepe di 'da ahü rán jãpi ne da hyut'a ni mbuihu.

Di unba u yu ts'om'bäi 'bu bá peng ra Cristo

³ Ma zu cu ahü jatho ga xihmbe Ojã jamadi nanguie ahü. Ne xun ho ngue ngubu dim bɛmhbe, nguetho thocua thoho man'da te ni t'ɛc'yɛihu, ne man'da man'da gnin huɛctahu n'da ngu n'da ahü. ⁴ Jananguie'a man'da jagähe ran johya nu'bu di xihmbe mi'da yu 'yɛc'yɛi 'be'a guí øthu. Nguetho hin gadin xɔmbuihu nanguie ni t'ɛc'yɛihu, madague'a hangu nangu yun unbi guin nuhu ne'u 'be'a gätho i t'øt'ahu ya nanguie guí tenhdü ra Cristo. ⁵ Nanguie a guí häthu yun unbi, guí uhmbe gue jatho di unba Ojã u to di un'nahü, pe nu ahü gäm pomhbu a. Ne nu'u yun unbi guin nuhu ya, gue'a ni hoc'a ni mbuihu Ojã tengu rán säui bu di manda Ojã. ⁶ Ne xun ho da 'yøt' Ojã 'bu bi un ran unbi u to di un'nahü. ⁷ Ne nu Ojã di japi din säya nin unbi guí nuhu ya, ne ngutho da 'yørcähe 'bu bá ɛh mahøn'a mahɛts'i ma Hmuhu ra Jesús, din 'yohu yám 'bɛhni gue i ja yá ts'edi, ne ban 'yohu ra sibi nts'utho. ⁸ Ne nu'bu bá ɛhe, di un ran ts'ɛmbi gätho to'o hingui pã Ojã, ne gätho to'o him bi 'yørpamasu rán ho ma'da'yo ma Hmuhu ra Jesucristo. ⁹ Ne nu'u to'o da nu ran ts'ɛmbi xmá mba da nu ran unbi ngue njãm'bu da guadi, ne ma 'ueque tho bu 'buh ra Hmu mahɛts'i, nepu hapu ja rá ts'edi nuixte. ¹⁰ Pe nu'u yu 'yɛc'yɛi, gue'u dí hnu a rá nuixte a ra Hmu 'bu bi zøn ra pa ba ɛhe. Ne gätho yu 'yɛc'yɛi da 'yɛspa a, ne ahü gan 'yohu u, nguetho gá 'yɛc'yɛihu ran ho ma'da'yo dá xi ahü. ¹¹ Jananguie a nzã di yähe Ojã nanguie ahü. Ne dí äfe di 'da'a ni mbuihu ngue yun thɛhu ram 'bui bi zãn'nahü. Ne nu'a Ojã di 'da ahü rá ts'edi guí 'yøthu ran ho guim bɛni guí 'yøthu. Ne nanguie ni t'ɛc'yɛihu, Ojã di zɛ ahü guí 'yøthu rá 'bɛfi. ¹² Ne nanguie'a 'be'a guí 'yøthu buya, nu'a ma Hmuhu ra Jesucristo da t'ɛspi. Ne nu'a xin da 'yɛs'ahu, nanguie rá mate zɛhe a Ojã ne ma Hmuhu ra Jesucristo.

Ran 'yohu ngue ra ngurpa 'yøt'ats'oqui

¹ Nuya ma zu cu ahü, dí xi ahü ya 'be'a din ja nu'bu bá ɛh mahøn'a ma Hmuhu ra Jesucristo, ngue di percahu 'darbu dam 'buhmbu. ² Yo gadí pãh nin 'yomfñihu 'bu 'bo'o da xi ahü, ya bi zøn ra pa ba ɛh ra Hmu. 'Yo gadí 'yon ni mbuihu 'bu 'bo'o da xi ahü bi bɛnba Ojã ngue ya ba ɛh ra hmu ya. Ne 'yo guí ɛc'yɛihu 'bu 'bo'o da hyä ahü ngue da 'yɛn ahü dá o't'ähe ra sɔcuɔ dá mamhbe ya bi zøh ra Hmu mahɛts'i. ³ Ne 'yo guí ɛc'yɛihu 'be'a gätho i man yu jã'i. Nguetho him ba ɛh ra Hmu asta gue'bu go gätho yu jã'i i 'bucua ja ra häi ngue hingui ɛc'yɛi din sũmbu Ojã. Ne him ba ɛh ra Cristo asta gue'bu din 'yo a n'da ran 'yohu ngue ra ngurpa 'yøt'ats'oqui, ngue m'bejua da t'ɛrpu ja ran unbi mazã. ⁴ Ne nu'a ra ngurpa 'yøt'ats'oqui da zui gätho yu 'yɛc'yɛi gue i thãnde Ojã, ne da zu u mi'da i thãnde hønt'a go 'be'a i thãnde, nguetho in nde a dí mba nthãnde zɛhe. Ne da yurpu ja n'da ra nijã ne da hyurpu, tengu'bu gue'a Ojã a. ⁵ Ha hin guim bɛmhbe guehna dá xi ahü nu'bu mãm 'buhmbu bu. ⁶ Pe nuya guí pãhmbu 'be'a i sãmmi ngue ba ɛhe, nguetho hinga na søn ra pa da man Ojã gue ba ɛhe. ⁷ Pe nuya ɛmme xun ngu dim pepu yá mbui yu jã'i a rá ts'edi ra zĩthu, ngue hin di nequi. Pe i pa nts'ambi thoho rá ts'edi asta gue'bu go bi zøn ra pa ngue Ojã di 'uec'a to'o i sãmmi. ⁸ Ne gätho da nu ran 'yohu ngue ra ngurpa 'yøt'ats'oqui. Pe nu'bu bá ɛh mahøn'a ra Hmu Jesús nuixtetho rá ts'edi, da hyo a ran 'yohu, ngue da huic thoho. ⁹ Ne nu'bu bá ɛh ran 'yohu ngue xun ngu rá ts'edi ra zĩthu in 'yoiu, ne da 'yøt'e xun ngu yu hmɛpya, ne yun t'øt'e nuixte ngue dí hyät' yu jã'i. ¹⁰ Ne gätho 'be'a mán thãte da 'yøt'e, ngue da hyät' yu jã'i i 'yo rá 'yu ram 'bedi, gue'u him mín nde da 'yɛc'yɛi a majuãni guepu mí sä xím pøhø. ¹¹ Ne nu'u gätho him bi nde da 'yɛc'yɛi a majuãni Ojã, di japi da 'yɛc'yɛi yu fɛhni ne da den'na ran 'yohu ngue ra ngurpa 'yøt'ats'oqui. ¹² Jananguie'a gätho u him bi 'yɛc'yɛi a majuãni pe man'da di ho ran ts'o, 'darbu da nu rán ts'ɛmbi Ojã u.

Nthahni dim pøhø

¹³ Pe nzã ga xihmbe jamadi Ojã nanguie ahü 'be'a gätho bi 'yøt'ahu ma zu cu ahü, ngue di huɛc'ahu ra Hmu. Nguetho Ojã bi huahn'nahü rá mbudi thoho ngue di pø ahü. Ne nanguie gá 'yɛc'yɛihu a majuãni, nu'a rá 'bɛfi rá Hogandãhi Ojã i bo ni mbuihu. ¹⁴ Ne bi huahn'nahü Ojã ngue gá 'yɛc'yɛihu 'bu má xi ahe rán ho ma'da'yo ra Cristo. Ne bi zãn'nahü Ojã guí combhu rá nuixte ma Hmuhu ra Jesucristo. ¹⁵ Nuya ma zu cu ahü dami thoctahu ni t'ɛc'yɛihu, ne 'yo gadí uãns'hu 'be'a guim bɛmhbe, ne 'yo gadí pumbɛnihü 'be'a dá xãn'nahü nu'bu 'darbu mãm 'buhmbu, ne'a 'be'a dá xi ahü nu'bu má

o't'ahε u yu sɔcuq. ¹⁶ Nuya gue ma Hmuh ra Jesucristo, gueε a, ne Ojā ma Tahu, da hyut'a ni mbuihu mazāi nangue rán hose Ojā. Nu'a Ojā di huεc'ahε, ne nangue rá mate bi jajū ga tōhmbu 'be'a di 'dajū. ¹⁷ Ne nu'a Ojā da hyu ni mbuihu, ne di zet'a ni mbuihu ngue gui mamhbu ne gui 'yōthu 'be'a gātho xun ho.

firmagā na, ngue gātho ya ma sɔcuq. ¹⁸ Nuya nu'a ma Hmuh ra Jesucristo di jāp'ahε, gātho ahε. Ne hont'a di xi ahε a ya.

3

Gui 'yāfu Ojā nanguecāhe, εn'a ra Pablo

¹ Hont'a dí xi ahε ya ma zε cu ahε, dami 'yāfu rá ts'edi Ojā nanguecāhe n'dahma din ja rá ts'edi rá m hman ra Hmu, ne da bōmanho hōnbu go hapu ga 'yomhbe. Ne gātho to'o da 'yode da hyāni nangue ran johya, tengutho bin ja bu gui 'buhmbu. ² Ne gui 'yāfu rá ts'edi Ojā ngue da yānje bu 'buh yu ts'om'bāi jā'i, nguetho hinga gātho in nde da hyān rá m hman Ojā. ³ Nguetho nu'a ra Hmu njām'bu da hyεgahε pε nzāi da mbājū, ne i ja rá ts'edi ngue hin di jāpī di un'nahε ra dāmants'o. ⁴ Ne nu'a ra Hmu di jaje dí pāhmbe ngue gadí thoctahε guí ōthu 'be'a gātho dí xi ahe. ⁵ Ne nu'a ra Hmu di ja ahε man'da man'da gui pāhmbe rán huεcate Ojā, ne di ja ahε gui hyāthu 'be'a gātho guí thohmbu tengutho bi 'yot'a ra Cristo.

Jatho gui 'yot' ni 'befi zεhεhu

⁶ Ma zε cu ahε dí xi ahε nangue rá thuhu ma Hmuh ra Jesucristo, dami 'uehmbu ts'u bu 'bu u ni cuhu i dānhyεi, ngue hingui nde dim pefi, gue'u hingui ten'na 'be'a dá xān'nahe. ⁷ Ne nu'ahε gui pāhmbe 'be'a gdám 'buhmbu, tengu dá ut'ahε 'bu mām 'bucāhe bu, ngue hin dām 'būndānhyεi thohogāhe. ⁸ Ne xingui ts'u gá 'daje 'be'a dá homhbe. Pε dām pehmbe ra pa ne ra xui n'dahma bin ja 'be'a dá homhbe, ne xingui ts'u dá pa ahe. ⁹ Madague mí sā xcá āhmbe ngue xquí zεje. Pε dá ndehe ga ut'ahε ra hmepya gui 'yōthu. ¹⁰ Ne nu'bu mām 'buhmbu bu, dá xi ahε, ngue'bu 'bu a n'da hingui nde dim pefi, hin din sihmε 'bu, pε da zā ra thuhu 'bu. ¹¹ Nguetho dí ōhmbe gue 'bu i 'da ahε hingui nde dim pefi, pε di hōdānhyεi thoho ne ndetho din thjnt pu hin yá 'befi. ¹² Nuya nangue rá ts'edi ma Hmuh ra Jesucristo, dí xi u to'o hingui nde dim pefi, ngue da hyānya zεhε rá 'befi da 'yot'e, ne da hyonε 'be'a dām 'bui. ¹³ Pε nu'ahε ma zε cu ahε, o gadín xōmbuihu gui 'yōthu ran ho. ¹⁴ Nu'bu 'bu a n'da ahε hingui nde da 'yot'a 'be'a dí xi ahε, dami hyεthu 'bu, janangue'a da mbe'ts' yá sā. ¹⁵ Pε o gadín sūhmbu, pε gui unhdε ran zofu tengu'bu ni cuhu.

Ran zεgui ran zofu

¹⁶ Ne gueε ra Hmu, hont'a sā da hyut'a ni mbuihu, hont'a go 'be'a guí thohmbu gātho yu pa. Ne nu'a ra Hmu gam 'buhmbu gātho ahε. ¹⁷ Nugā dra Pablo dí o't'a na ran zεngua i ja ua ya nangue ma 'yεεgā. Tengu'bu ma

1 TIMOTEO

Ná n'da ra sɔcuɔ bi 'yorba ra Timoteo a ra Pablo

Ran zengua

¹ Nugá dra Pablogá, ma 'bäigá'be ra Jesucristo nangué rán t'ɛdi Ojã ma yántehe, ne ra Jesucristo, guesé'a ran ho dí tòmhbə a. ² Dí penh'na n'da ra sɔcuɔ gra Timoteo, tengu'bu majuani ma ts'unt'ɛ i, ngue ya dá xán'na ma t'ɛc'yéihə. Ne dí ɔp Ojã ma Tahu di 'da'a rá mate ne rán huçcate, ne da hyut'a ni mbui a ra Cristo Jesús ma Hmuhə.

Da mba ma hecpi ɛ n'dan'yo in xánbate

³ Ne tengu dá xi'a 'bu má mba bu Macedo-
nia, ne ngutho dí xi'a ya, dami copu Éfeso, ne
gui hecpra ɛ 'da bí 'bɔpɔ, ngue hinga n'dan'yo
da ma 'bu in xánbate. ⁴ Ne dami xifi hin
din xáh mi'da yə cuento gue 'be'a sá ɛmbi
bi 'yot'ɛ ndu ma bombɔtahə maya'bu ne'bu
ɛmme ma 'be'a yú thuhu ɛ, ngue man'da di
xant'ɛ yám hma. Nguetho nu'ɛ yám hma
tengu ɛ, sáti thoho ran 'yomfɛni di un'na
n'da, pe hin di 'yomfɛniba n'da da 'yɛc'yéi
Ojã. ⁵ Pe nu'a ma 'befihə dyə xánbatehə, ga
xánba yə jã'i dan huçɛ. Ne gue'a ran huçcate
di neçqui bu ma mbuihə 'bu m'be't'e a, ne'bu
zãí dí ɔthə a di bɛngahə Ojã, ne'bu hont'a Ojã
dím bɛmhə a. ⁶ Pe nu'ɛ 'da hinga guehya
yám hma dín huçca n'da i honi, pe bi 'uepɔ
ja rá 'yu Ojã, janangue i ten yám hma sáti
thoho. ⁷ Nu'ɛ, ɛmme i honi nde din xánbate
nangué yán t'ɛdi Ojã bi man ra Moisés, pe
hingui paði 'be'a im ma. Sá i mants'ɛditho, pe
ne hingui paði 'be'a nam bɔn'ɛ yám hmanse
i ma 'bu i man yán t'ɛdi. ⁸ Dí pãhmbə gue
xən ho ɛ yán t'ɛdi bi xi Ojã ra Moisés. Pe
bi ts'án yán t'ɛdi Ojã gue dí mba ma hecpi
ɛ yə dãdits'oqui. ⁹ Ne gue'ɛ yán t'ɛdi dí mba
ma hecpi ɛ to'o jase yán t'ɛdi zehə, ne'ɛ i
festa yán t'ɛdi Ojã, ne'ɛ to hingui numansu
Ojã, ne di ho da 'yot'ɛ yə ts'oqui. Ne'ɛ to
hingui ɛspa Ojã, ne i ten ra ximhái, ne i ho
yú ta ne yá mbe, ne yə hyodu. Gue'ɛ da
sih yán t'ɛdi Ojã ɛ, ne hinga gue'ɛ hont' Ojã
mbɛni. ¹⁰ Ne bi ts'án yán t'ɛdi Ojã dí mba ma
hecpi ɛ ɔt' ran 'yomt'ɛni, ne'ɛ din 'yásãbi yé
min'yohuhə tengu'bu n'da ra xisu, ne'ɛ i pɛ
yá miã'i'ihə, ne'ɛ i man yə fehni, ne i xih ra
fehni yə ze'mi. Ne gátho ɛ n'dan'yo i ɔt'e xinda
gue ra hoganxádi, ne gue'ɛ da sih yán t'ɛdi
Ojã ɛ, nguetho i xih hin ga ɔthə yə ts'oqui.
¹¹ Pe nu'a rán ho ma'da'yo ra Cristo dí pãrca
ma mbuihə Ojã a, nu'a mixte xən hotho a.
Ne gue'a ran ho ma'da'yo bi xicã Ojã gam
mangã.

*I xi Ojã jamadi ra Pablo, nangué rá mate
xən ngu*

¹² Jamadi dí xih ma Hmuhə ra Jesucristo,
nguetho bi huangui dram 'bɛhnigá, ne i paði
ga jã'ts'i, nguetho di 'dac rá m fãts'i ga ɔt'a
i xiqui. ¹³ Pe nugá ɛmme dra nexmategã
mam'bet'o, ne mí sangã a ra Cristo gue'bu go
mã unba ɛ 'da yú 'yɛc'yéi. Ne xingui ts'ɛ mí
pãcã 'be'a nam bɔn'a mí ɔt'ã, nguetho him
mí ɛc'yéigã ra Cristo. Pe Ojã bi 'dac rá mate
bi pungui. ¹⁴ Pe ɛmme xən ngu rá mate ma
Hmuhə ra Cristo Jesús, bi jaqui dá dãpã ma
mbui a, ne bi jaqui ɛmme dá numanhogã
a Ojã ne dá huçc ma miã'i'ibe. ¹⁵ I ja ua
n'da ram hma da zã ga pãhmbə majuani,
ngue bi zɔcua ja ra ximhái a ra Jesucristo
di pɔ'ɛ yə ts'om'bãi tengugã man'da xən ts'o
dá ɔt'ã. ¹⁶ Pe ɛmme xən ngu rá mate bi
'yɔrcã Ojã, nguetho nde gátho da 'yut mi'da
yə jã'i ɛmme ja rá yembi a ra Jesucristo.
Ne tengu thohogã, nguetho da 'yɔrpɔ ɛ to'o
di dãp yú mbui a, ne'ɛ din ja ra te mazã.
¹⁷ Janangue'a ga ɛspa ma Ojãhə gátho yə pa
mazã. Nu'a, ra Hmuts'ɛt'abi mazã a, ne
njongui sã da nu, ne njãm'bu da guadi. Ne
n'datho Ojã, njo'o man'da, ne gátho i paði.
Ne hont'a gam bɛmhə a ya. ¹⁸ Ne nuya gra
Timoteo, tengu'bu ma ts'unt'ɛ i, i ja ua a dí
xi'a ya. Nu'i gra dofai nangué Ojã, dami
'yot' ra hogatuhni, tengu thoho bi xi'a ɛ yú
pɔngahyã Ojã. Janangue'a dami hyãdumbui
gui 'yɛc'yéi rá hogamhə Ojã, ne gui 'yot'a
'be'a i xi'a 'bu in zop'a ni mbui. ¹⁹ Ne hin gui
'yot'e tengu mí ɔt'ɛ 'da 'bu mí zop yá mbui
Ojã, pe bi mbesta'a 'be'a bi sifi, bi ts'onse yú
mbui baya. ²⁰ Tengu mí ɔt'a ra Himeneo ne
ra Alejandro. Pe dá juãba ɛ, ne dá xifi bi
mba ma dá bu 'buh ra zĩtho, di unbi, da baði
hin da zan Ojã.

2

*Da mba nt'ãpi rá m fãts'i Ojã nangué gátho
yə jã'i*

¹ Ne i ja ua n'da ram hma ga xi'i, gra
Timoteo, ngue mahyoni gui 'yɔrpɔ ja
ram peti. Ngue nu'bu gui yãhə Ojã, gui
xihmbə nangué gátho yə jã'i, gui 'yãfɔ rá
mate nangué'ɛ, ne gui xihmbə jamadi Ojã
nangué'a 'be'a bi 'yɔrpɔ n'da ngu n'da ɛ yə
jã'i. ² Ne'ɛ yə ts'ɛt'abi ne gátho to'o ja yú ts'edi,
dami 'yãfɔ rá m fãts'i Ojã nangué'ɛ, ngue hin
din ja yə sui ne xing ra dumbui, ne hin te gam
bɛmhə, ne da zã bu ga ɔthə xən ho 'be'a bi
man Ojã baya. ³ Ne xən ho 'bu ga ɔthə a,
nguetho gue'a numanho Ojã mam pɔrpatehə
a. ⁴ Nguetho in nde Ojã da yãni gátho yə jã'i
nangué rá ts'edi ra zĩtho ne di 'yomfɛnibi
nangué'a majuani. ⁵ Ne n'datho Ojã i 'bui.
Ne n'datho a i 'bã'inde ne din hocpate bu bí
'bu Ojã, nu'a ra Jesucristo ngue bin jã'i a.
⁶ Nguetho bin dãse ngue gátho bi gurca ma
ts'oquihə. Ne guehna ram hma bi xihə Ojã
'bu mí zɔn ra pa bi ma. ⁷ Ne guehna ram

hma í thangä gam mangä na, ne guehna bí 'bencä na, ne majuani hin dí fehnigä, ngue ma 'befigä ga xänba u hing yu judio, ga japi dí dáp yú mbúi Ojä, da yäni, ne da 'yëc'yëi a majuani. ⁸ Ne man'da dí xi'i, hönbu go haru dim peti yu 'yëc'yëi, xtän hotho yú 'ye u yün 'yohu dí 'uä'ts' 'bu din yähu Ojä, ngue nte má cuë da bëni, ne xing ran ucate. ⁹ Ne dí xi'i 'be'a gui xih yu xisu, ngue hin din hoc zehë nange ran 'yëts'i, uague dí hoc yú ya, uague ra oro o yu thebe o 'be'a xam hmadi da japi. Pe din hoc zehë nange yú he rán säui n'da ra hogambui ne ra hogan'yomfëni. ¹⁰ Ne da bädi da 'yot' ra hogambui, ne gue'a ran hoqui rán säui n'da ra xisu i numansu Ojä. ¹¹ Ne nubü ja nim petihu, da ndese yu xisu da sämbi, ne hin go din xänbate, ne gätho da 'yöde. ¹² Ne dí xi'i hin dim 'bet'o yu xisu ngue da xänba yün 'yohu, pe din hëtho. ¹³ Nguetho m'bet'o bi 'yot' Ojä a ra Adán, ne m'bejua a ra Eva, janangue'a hingui sä dim 'bet'o n'da ra xisu. ¹⁴ Nguetho nu ra xisu bi numanhu 'bu mí xih ra zithu da 'yot' ra ts'oqui, pe nu ra Adán him mín nde xtá 'yot'e. ¹⁵ Janangue'a din unba 'bu xam 'buh yú t'uhni u yu xisu, pe da mbäx Ojä u 'bu thocpa thoho i ëc'yëi, ne 'bu din ja yün huëcate, ne 'bu din 'yomfëni xän ho, n'dat'a Ojä da bëni.

3

Nda'u yun 'yohu din ngurpi

¹ Majuani a ram hma, nu'bu in nde din ngurpi n'da, in nde n'da ra 'befi xän ho. ² Pe jatho din hocjä'i n'da ra ngurpi, ne nte da thünba n'da rá ts'oqui. Ne hönt'a n'da rá xisu da zi, ne da bädi da zamzehe rá mbúi ne din 'yomfëni xän ho, ne di jamansu 'be'a i øt'e, ne di ho di un ran ts'äya bu ja rá ngu, ne da bädi din xänbate nange rá hman Ojä. ³ Ne njam'bu dim mihni, xín din ndesai, ne hin da 'yöman'u a i sifi, ne xín din hecpate pe din hocpate, ne hin da nde xän ngu ra mbeti. ⁴ Ne da bädi dim 'bet'o bu ja rá nguse, ne nu yú t'uhni da 'yot'e 'be'a i xifi, nguetho numansu yú ta. ⁵ Nguetho nu'bu hingui pädi dim 'bet'o bu ja rá nguse n'da ran 'yohu, hin da bädi di jamansu yu 'yëc'yëi 'bu. ⁶ Ne hin din ngurpi n'da ra 'da'yo 'yëc'yëi, ts'arpu thoho din 'yëts'i tengutho ra zithu, ne da dex'a Ojä a. ⁷ Ne nu yu ngurpi da 'yot'e ngue da hnumansu, nepu 'bu u hing yu 'yëc'yëi da 'yot'e 'be'a dí hnumansu, janangue'a njon di c'aman'u, ne hin da dáp ra zithu buya.

Ndana ni ja'i dim fäxte

⁸ Ximangut'u yám fäts'ihu yu ngurpi, ngutho guexta'a jatho din hocjä'i, ne 'da'ngu da ma, ne hin din mihni, xín din siyate nange ra mbeti. ⁹ Ne da bädi xän ho 'be'a gätho rán theui a ram hma ne din zam bu, ne zäi øt'a xi Ojä 'bu in zop yú mbúi. ¹⁰ Ne nde'bu 'be da hnu 'bu tenni xän ho, ne

nubüya nu'bu hin te da thünbi, da zä da 'yot' ra 'befi dim fäxte buya. ¹¹ Ximangutho 'bu dim fäxte n'da ra xisu, i jatho da hnumansu, pe hin din c'äte, ne xín dim mihni, pe din 'yomfëni xän ho, ne di ja'ts'i 'be'a gä øt'e. ¹² Ne nu n'da ran 'yohu 'bu im fäxte, n'datho rá xisu da zi, ne da bädi dim 'bet'o bu ja rá ngu, ne da 'yot'u yú t'uhni 'be'a da xifi. ¹³ Nguetho nu'bu i øt'e xän ho rá 'befi n'da ram fäts'i, da hnumanhu buya, ne man'da da hyut' ran zambui nange rá 'befi ra Cristo.

Mixte xän ho a ram hma dí ëc'yëihu

¹⁴ Guehna dí ot'a na ya, gra Timoteo, madague'bu dim bëni ga mba bu n'dihi. ¹⁵ Pe xi'bu him 'bex da zä ga mba bu, pe ya dá xi'i 'be'a xän ho gui 'yot'e nange a rá ngu Ojä. Ngue nu yu 'yëc'yëi xa hyömba rá ngu Ojä nange yú mbúi, ngue 'dat'a Ojä i 'bui. Ne tengu'bu rá nguju Ojä gueru na fädi xän ho rá hma Ojä, ne din yämbü a. ¹⁶ Ne gue'a ran ho ma'da'yo di tenhdü mixte xän ho a, ngue bin 'yuse ra Cristo ua ja ra häi 'bu mín ja'i a,

pe bin 'yoiu rá Hogandähi Ojä gueru í fädi hin'yu rá ts'oqui a,

ne bi nu u yám 'bëhni Ojä mahëts'i.

Ne bi hmangua dí 'buhmbu hönbu go haru 'buh yu ja'i gue 'dahma'dan'yo bu na ya.

Ne bi t'ëc'yëi ua ja ra ximhäi,

bi ts'ix mahëts'i bu bi ja rá ts'edi Ojä mixte buya.

4

Mi pä Ojä da 'ue'u dá

¹ Nu rá Hogandähi Ojä m'bet'o di bëngä ngue da 'ueru ja rá 'yu Ojä u 'da. Ngue da 'yömanhu u yú nde u yu hyäte xänbate bin xädi nange yám hman yu zithu. ² Nu yu hyäte hingui sä bu da zop yú mbúi Ojä, nguetho bi ts'on yú mbúi nange yu fehni zäi im ma. ³ Ngue sä di hecpa yu ja'i, i xifi hin din thäti, xín da zi 'da yün ts'ihme, sä ën'u. Pe bi zängahu Ojä ga hämbü hönt'a go 'be'a män ts'ihme 'bu dí xihmbü jamadi Ojä, gue nuju dyu 'yëc'yëihu, ne di pähmbü nda'a majuani. ⁴ Nguetho gätho xän ho 'be'a bi 'yot' Ojä, ne hin'yu 'be'a ga emhbu, pe ga hämbü ne ga emfü jamadi Ojä buya. ⁵ Nguetho majäpi ngue'a dí äfu rán japi Ojä, ne nu rá hman Ojä i embi xän ho a.

Rá hogambefi ra Jesucristo a ra Timoteo

⁶ Nu'i gra Timoteo, xän ho 'bu guim bënba yu cu na ram hma i ja ua, janangue'a gam pëfi xän ho nange ra Jesucristo. Nguetho bi hä'a ra ts'edi ni mbúi a ra hogahma dí ëc'yëihu, ngue ra hoganxädi guí tenni. ⁷ Ne o gui urpa ra güenda yám hmanse yu ja'i säti thoho ne xän ts'o. Pe dami hyädumbü nange rá 'befi Ojä. ⁸ Ne tengu 'bu zäi dadin cunh ma ja'ihu, ne da hyä ra ts'edi, ne ngutho

ga øthũ nanguẽ ma mbũihũ, da hyã ra ts'edi 'bũ zai ga humbahũ nanguẽ rá 'befi Ojã. Nẽ ẽmmẽ xũn ngu di muui 'bũ ga humbahũ, nguetho i ørcahũ ran ho yũ pa i jabũ ya, nẽ gãtho yũ pa mazai. ⁹ Nẽ majuãni na ram hman yũ, jananguẽ'a nde'bũ gãtho ga øthũ xũn ho. ¹⁰ Jananguẽ'a dí hãthũ yũn unbi nẽ dí humbi dadim pẽhmbũ, guerpũ go da zã ga xihmbũ xũn ho ráam hma Ojã yũ ja'i. Nẽ da zã ga dãp yũ mbai Ojã bũya, nẽ dim pøhø. Nguetho n'dat' Ojã dí tømhbũ i 'bũi, nu'a in nde da yãn'ũ gãtho yũ ja'i i 'bũi, nẽ da yãn'ũ to'o da 'yẽc'yẽi a. ¹¹ Nuya yũn xãdi i ja ua, thocpa thoho gui hyãdumbũĩ ẽmmẽ gui bẽnbi nẽ gui xãnbi gãtho yũ cu bi 'bũpũ. ¹² O to guidi japi da 'yũts'i'i ngue gra ts'ant'ũ thoho. Pẽ gui 'yut'ũ yũ cu nanguẽ yũn t'øt'e bi xijũ Ojã guẽ gui 'yøzẽhẽ xũn ho, gui jamansu 'be'a gui ma, o 'be'a gui 'yørpũ. Jananguẽ'a gui 'yuti din huẽqui n'da ngu n'da, nẽ di ja'ts'i, nẽ da zamzẽhẽ yũ mbũi. ¹³ Pẽ gãtho 'bũ hin ná sòngã bũ, pẽ gui jamansu ni 'befi 'bũ gui man ráam hman Ojã, nẽ'bũ gadí un ran zofo yũ ja'i, nẽ'bũ gui xãnbi 'be'a nam bøn'an'daxẽqui gui xifi. ¹⁴ Damim pefi xũn ho nanguẽ a rá ts'edi Ojã bi 'da'i, tengu bi xi'a ũ 'da yã pøngahyã Ojã. Ngue bi bẽn'na ni mbũi Ojã 'bũ mí 'yãp rá mfãts'i nanguẽ'e, nẽ bi gãx yã 'yẽ bũ ja ni yã. ¹⁵ Thocpa thoho gui 'yøt'a dí xi'i, nẽ hønt'a gui hyãdumbũĩ gui 'yøt'a, nẽ nubũya da nu i gãtho yũ ja'i ngue bin te xũn ho ni mbũi nanguẽ rá 'befi Ojã gui øt'e. ¹⁶ Nẽ thocpa thoho gui hyãdumbũĩ gam fãse nanguẽ ni mbũi, nẽ gui jamansu 'be'a gãtho gui xi ũ 'bũpũ nanguẽ ráam hman Ojã. Nẽ nu'bũ ngubũ gui 'yøt'e, nẽ di jap'a Ojã, nẽ'ũ gã mí'da yũ ja'i gui xãnbi.

5

Ga fãx ma cuhũ

¹ O gui sũ'a n'da ra dãc'yẽi, pẽ dami zofo xũn ho, tengutho 'bũ ni ta. Nẽ nu'ũ yũ ts'ant'ũ gui 'yøt'e tengutho 'bũ nin 'yohũhũ. ² Nẽ nu yũ zĩ bømbe gui 'yøt'e tengutho 'bũ ni mbe, nẽ nu yũ hmute, gui 'yøt'e tengutho 'bũ nin ju, nẽ hin guim bẽn'a n'da ra 'yãsä nanguẽ'ũ. ³ Nẽ nubũ ja yũm peti gui jamansuhũ n'da ra bømbe 'bũ xũn du rá ndø, ngue'bũ njo'o to'o di jamansu. ⁴ Pẽ nu'bũ n'da ra bømbe xũn du rá ndø, nẽ 'bũh yã t'ũhni, o gue yã 'beto, da bãdi rán t'ẽdi Ojã a di jamansu yã mbe, tengutho bi 'yørpũ 'bũ mín t'ũhni. Nẽ gue'a in nde Ojã. ⁵ Nẽ nu'bũ n'da ra zĩ bømbe i nyãui Ojã gã ra pa nẽ ra xui, nẽ hønt'a Ojã im bẽni, nẽ nu'bũ njo'o to'o di jamansu, pẽ gui fãxhũ a bũya. ⁶ Pẽ nu mí'da yũ xisu, xũn du yã ndø, ngue hinguim bẽn Ojã, nẽ i honi da 'yøzẽhẽ yã pãhã zẽhẽ. Madague'bũ i 'bũi, pẽ tengu'bũ xũn du bũ nam bẽn Ojã. Hinga gue'ũ da mba ma jamansu bũ ja ram peti ũ. ⁷ Nẽ nuya yũm hma i ja ua, gui xãnba ũ

yũ cu, jananguẽ'a njon da 'yẽna hingui ho øt'ũ. ⁸ Nẽ nu'bũ n'da hin di unni 'be'a di 'be a rá ta o gue rá mbe, o gãtho mí'da yã meni, man'da xũn ts'o rá mbũi 'bũ, xinda gue'bũ hin xtã 'yẽc'yẽi, nẽ bi gø'n'a ra Cristo. ⁹ Nuya ga xi'i nda'ũ ni hyoya bømbe gui hyuspa yã thuhu dim pẽpũ ja ram peti. Hønt'ũ pẽ'ts'a hyãte njeya nẽ ẽmmẽ bim 'bũmanhoui yã ndø. ¹⁰ Nẽ i hnumanho nanguẽ yũ hoga'befi i øt'e, nẽ bi jamansu xũn ho yã t'ũhni, nẽ zai di säyaba yũ ja'i bũ ja yã ngu, nẽ him bin 'yẽzẽhẽ pẽ bin 'yẽhẽ nanguẽ yã mí'yẽc'yẽihũ, nẽ bi hyurpa yã mbai to'o mi tu yã mbai, nẽ bin ghyã bi 'yøt' mí'da yũ hogant'øt'e. Nẽ guehya yũ hyoya bømbe gui hyuspa yã thuhu ya. ¹¹⁻¹² Pẽ nu mí'da yũ xisu xũn du yã ndø, nu'bũ hingui ngu yũ jeya pẽ'ts'i, hin gui hyuspa yã thuhu gue gui 'yẽmfã dim pẽpũ. Nguetho ts'ørpũ thoho da bẽni din thãti, nẽ nu'bũ din thãti mahøn'a hin da 'yøt'a ra 'befi mí ma xtã 'yøt'e. Nẽ ra ts'oqui a nguetho him bi ja'ts'a bi ma. ¹³ Nẽ nu'ũ, ts'ørpũ thoho din dãnhyei yã mbũi 'bũ njo'o yã ndø, nẽ da hyã'da thoho yũ ngu, nẽ høn nan c'ãte di ja, im man'a hingui ho, nẽ sä din thĩnt'i i øt'e nẽ hin rá 'befi bũ. ¹⁴ Jananguẽ'a man'da xũn ho 'bũ din thãti mahøn'a, dim 'bũh yã t'ũhni, nẽ dim pẽpũ ja yã nguse. Nẽ nu'bũ din jabũ da 'yøt'e, hin di c'ãman'ũhũ man sũihũ 'bũ. ¹⁵ Nguetho i 'bũ i 'da yũ xisu xũn du yã ndø, nẽ ya xũ mbengui nẽ i tẽn ra zĩthu. ¹⁶ Nẽ di xi'i mahøn'a, nu'bũ 'bũ a n'da ra cu ngue bi du rá ndø a rá mbe, jatho da mbepi, o gue rá nana bi du rá ndø, o gue rá meni, i jatho di jamansu, nẽ hinga gue'a ra mbeti pa ma peti bũ ja ra nijã dí mba ma jamansu ũ. Jananguẽ'a dí gua'a ra mbeti bũ ja ra nijã ngue hønt'ũ njo'o to'o di jamansu da mba m'bepi bũ. ¹⁷ Nu yũ ngarpĩ bũ ja ram peti, nu'ũ to di ja'ts'i xũn ho yã 'befi, da t'ẽspa ũ, nẽ da mba m'bãts'i 'be'a di 'bedi. Nẽ nu'ũ to i humbi din xãnbate nanguẽ ráam hman Ojã, man'da jats'editho da t'ẽspi. ¹⁸ Nguetho nt'o'ti: "Nu yũ uãfanĩdãni 'bũ i uãhi hingan thu't'i yã nde, pẽ da zã da za yũ paxi i ja bũ." Nẽ man'da ram hma i ja: "Nu'to dim pefi ja rán t'ẽdi din ju't'i," i ẽna. ¹⁹ Nẽ hin gui 'yørpa ra güenda 'bũ da mba ma yãpĩ n'da ra ngarpĩ t'ẽmbi bi 'yøt' ra ts'oqui, hinda hønt'ũ bi yoho hyu ũ di yãpĩ gui 'yøh pãya. ²⁰ Nẽ nu'bũ majuãni bi 'yøt' ra ts'oqui, da mba ma hecpi bũ dim peti ũ mí'da, n'dahma gãtho din su. ²¹ Nẽ madague'bũ gadĩn amigoui o hin'na, pẽ 'da'angu gui 'yørpẽ. Nẽ gue'a i jats'edi dí xi'i gui 'yøt'a, nguetho in nu a Ojã, Ojã da bãdi 'bũ gui ja'ts'i, nẽ'a ra Hmu, ra Jesucristo, in nu i, nẽ yã hogam 'bẽhni Ojã mahẽts'i in nu i. ²² Him 'hex gui un ra 'befi n'da ran 'yohũ, 'be gui pãhmbũ 'be'a rá mbũi. Nguetho nu'bũ n'da gũ un ra 'befi, nẽ da 'yøt' ra ts'oqui, gui cõhũn rá ts'oqui a bũya. Jananguẽ'a gan 'yomfẽni xũn ho, nẽ nte gan

dupate baya. ²³ Nuya dí xi'i gra Timoteo, nange ni mbai xan u, ne jant'a pants' thoho, dami si zits'utho ra vino, ne hinga hont'a ra dehe gui si. ²⁴ Guim bəmhbə ndana u yan 'yohu da sih ra 'befi bu ja ram peti, 'bu i 'da ngue mfađi i ja yá ts'oqui, ne 'buh mi'da ngue hinga mfađi i ja yá ts'oqui jague'bu da zon ra pa da thınba yá ts'oqui. ²⁵ Ne ngutho nange ran hocja'i i ot'a n'da, mfađi nange yu ja'i. Ne nu'bu him 'beque mfađi, pe m'bejua da fađi, nguetho hingui sa da 'yagu.

6

¹ Nu'u yu 'yehé bí bəru, da numansu u yá hmu to i orpa yá 'befi. Ne nu'bu din jabu da 'yot'e, njon di c'aman'u nange Oja ne njon di c'aman'u ran xadi Oja. ² Ne nu'bu yu 'yəc'yei u yá hmu yu 'yehé, pe guexta'a da numansu u yá hmu ne hin da zani ngue'bu mbəni din cuhu u. Pe man'da da bəni da mbəpi xan ho, nguetho rá mi'yəc'yeiui da mbəpi, ne di huç'a rá hmu. Dami xanba na ram hma, ne thocpa thoho gui bənba u.

Xan ngu dí tqhmbu nange rá 'befi Oja nguetho i hurca ma mbuihu

³ Pe i 'bu i 'da yu xanbate n'dan'yo ram hma in xanbate, ne hin din theui a ram hma ma Hmuha ra Jesucristo ngue majuani di zerca ma mbuihu, ne hin din theui a ram hma ga dap ma mbuihu Oja. ⁴ Pe nu'u, bi ut' yá mbai nange ran 'yets'i, ne nte i pađi. Ne emme honi di dunba yam hma guepu i fəpu ran ts'eya, ran heque, ran ts'ante, ran t'ut'ate, 'be'a gátho in bən rá mbai. ⁵ Ne nu'u thocpa tho din sai n'da ngu n'da u, gue'u bin ts'on yan 'yomfəni, ne hingui sa da bađi ndana a majuani. Ne im bəni xan ngu ra mbeti da dāha nange rá 'befi Oja. Pe o gui oħmbu a i man u. ⁶ Pe majuani xan ngu dí tqhmbu nange rá 'befi Oja, i hurca ma mbuihu, ne dí 'bamanhohu nange Oja. ⁷ Nguetho nte bá hāhu 'bu mām 'buhmbu ua ja ra ximhāi, ne nte da zā ga hāxhu 'bu bi zon ra pa ga tuhu. ⁸ Pe hin da du ma mbuihu 'bu zī ts'utho dí pes'hu yan ts'ihme ne yu he. ⁹ Pe nu'u to'o in nde dim mbeti, hingan ts'ərpə thoho da thāt'i da 'yot'a ra ts'oqui. Ne tengu'bu da mba nthu't'i rá mbai, ne man'da man'da nín xāndi 'be'a gátho da bən rá mbai. Pe ndetho din unbazehé, ne din tonto rá mbai 'be'a gátho honi, ne gue'u yán t'ot'e ní zo bu ja ram 'bedi. ¹⁰ Nguetho nu'bu 'bu a n'da emme in nde ra mbeti, gue'a ní mbadi gátho yu ts'oqui bu rá mbai a. Ne nu'a ní ho ra mbeti u 'da, bi 'uepu rá 'yu Oja, ne di unba zehé rá mbai nange ra dumbai.

I ot' ra hogatuhni nange Oja a ra Timoteo

¹¹ Pe nu'i gra Timoteo, rá mbeff'i Oja, dami 'uegue nange yan ts'o i mangua. Pe gui hyumbi gui ten'na ran ho, ne hont'a Oja guim

bəni da mbāx't'i, ne gui huç ni mi ja'ihə, ne hin gan xəmbai, ne din ja ni yembai. ¹² Xan ngu yu ja'i bi 'yot' 'bu grım ma xan ho ni t'çc'yei. Ne ngutho ya gui hyut'anzambai gui taha, tengu'bu n'da ra dofai i hāt yan unbi ngue da dāh ran sai. Janangue'a da zā guim bənt'i xan ho a ra te ma'da'yo, gue'a í zon'na a. ¹³ Ne guim bəni Oja in nu i, nu'a di un yá te 'be'a gátho i 'bui. Janangue'a gui hyut'anzambai ne hin gui su nin dāte. Ne in nu'a ra Jesucristo ngue bi ma xan ho a majuani 'bu mí mba ma dāpi ra Poncio Pilato. ¹⁴ Janangue'a dí xi'i, jats'editho gui ja'ts'i gátho ra 'befi bin 'da'i, nte gui ts'oni, ne njon da man ran ts'o nange'a baya. Ne gue'a gui 'yot'a ya, gue'bu go bi zon ra pa di nequi ma Hmuha ra Jesucristo. ¹⁵ Nguetho nu'bu bi zon ra pa nts'anni, Oja bu penhua ra Cristo mahon'a. Ne nu Oja mixte xan hotho, ne emme di johya, ne i 'dase ngue di manda. Ne nu'a Oja ra ts'ut'abi xinda gue gátho mi'da yu ts'ut'abi 'bui, ne nu'a ja rá ts'edi xinda gue gátho mi'da ja yá ts'edi. ¹⁶ Ne hont'a Oja njam'bu da du. Ne emme di nec thoho hapu bí 'bui, njon da zā da hyām bu, ne njongui sa da nu Oja. Nu'a emme i t'əspi ne da 'yuh rá ts'edi mazai. Ne hont'a gam bəmhbə a ya. ¹⁷ Dami xi'u yu mbəbeti 'yəc'yei, ngue'u to i ja yá mbeti ua ja ra ximhāi, dami xifi hin din 'yets'i, ne xin da bəni di muui yá mbeti, nu'u ts'ərpə thoho dim 'bedi. Pe dami xifi hont'a Oja da bəni, ngue di muui xan ho, ne da bađi bí nexpu 'bu Oja gátho xan ho dí pes'hu, ndeju dan johyah. ¹⁸ Pe dami xifi da 'yot' ran ho, ne man'da tengu'bu gue'a ná mbəbeti u baya. Ngue hin din 'yaya pe da gomhbə yu ja'i 'be'a pe'ts'i. ¹⁹ Ne nu'bu din jabu ga othu, ga pes'hu 'be'a majuani di muui, ne ga nuhu xan ngu rán japi Oja 'bu bi zon ra pa, ne majuani dam 'bamanhohu gátho yu pa mazai.

N'da ran zofu ran zəgui

²⁰ Nu'i gra Timoteo, dami jamansu xan ho ra 'befi nange ram hma Oja bi 'da'i. Ne dami 'uegue nange'u yam hma embi ní dın ran 'yomfəni n'da, pe hingui ho u. Sati thoho, ne n'dan'yotho ra 'yu i ut'a n'da. Ne nu'u to'o bi denni, bi 'bēh rá 'yu Oja. ²¹ Ne nuya Oja di 'da ahu rá mate. Ne hont'a di xi'a ya.

2 TIMOTEO

Ná yoho ra sœcuã bi 'yorba ra Timoteo a ra Pablo

Ran zengua

¹ Nugã dra Pablogã, Ojã bi zãnni ma 'bã'i'be a ra Jesucristo, ga xih yã jã'i a bi mam ma-juãni Ojã, ngue di un ra temazã i to di dãp yã mbãi ra Cristo Jesús. ² Dí pen'na ra sœcuã gra Timoteo, dadí huçca'i tengu'bu ma ts'ant'u i. Ne dí ãp Ojã ma Tahã di 'da'a rá mate ne rán huçcate ne da hyut'a ni mbãi, ne ra Cristo Jesús ma Hmuhã.

Ra Timoteo da ma ran ho ma'da'yo nanguê ra Jesucristo

³ Dí ãmbã jamadi Ojã 'bu dí m bẽni', ra xui ne ra pa thocpa thoho, nguetho di paði guí çc'yei xãn ho tengugã, ngue dá øt'ã ra 'befi bi 'dacã Ojã, ne nguetho ni øt'u mam bombøtahe 'bu maya'bu. ⁴ Dí m bẽni' gãn zom 'bu mán xummi, ne bi dãn ni guidã. Ne çmme dí n de ga nu i mahøn'a, ne din jagã ran johya xãn ho 'bu ga nu i. ⁵ Dí m bẽni' ngue hingui yoho ni mbãi. Pẽ guí çc'yei xãn ho, tengubã na 'yçc'yei ni ndømbe ra Loida ne'a ni mbe ra Eunice. ⁶ Jananguê'a dí n de'e thocpa tho guim bẽni bi 'da'a rá ts'edi Ojã 'bu má cãx ma 'ye bu ni yã, ne dí xi'i gan çhya guí 'yøt' rá 'befi Ojã bi 'da'i. ⁷ Nguetho nu'a rá Hogandãhi Ojã bi 'dajũ hin di jajũ dan suhũ, pẽ di jajũ ga huthã ran zambũ, ne dan huçjũ n'da ngu n'dajũ, ne ga sãm zehẽ ma mbũihũ. ⁸ Jananguê'a o guí pes' ni sã guí mamp'a rãm hmam ma Hmuhã, ne o guí su ngue dí ofãdigã nanguê Ojã. Pẽ ne'i dami hyãt'i guí set yãn unbi tengu thohogã, nanguê rãm hman Ojã guí øt'e. Ne Ojã da mbãx'i'i. ⁹ Ne bi yãnjũ Ojã ne bi mberca ma mbũihũ, ne nubũya bi xijũ ga ørpahũ rá 'befi. Pẽ hin i yãnjũ a rá 'befi Ojã dí øthũ, pẽ bi yãnjũ 'bu má hãmhbũ rá mate. Ne gue'a bi zãn zehẽ Ojã 'bu hin maní 'yøt' ra ximhãi, ngue da yãnjũ ra Jesucristo. ¹⁰ Nuya bi nequi a mán ts'anni, ngue bi nequi ma yãntehũ ra Jesucristo, nu'a bi dãp rá ts'edi ran dãte, ne bi jajũ dán 'yohũ rá 'yu ra te mazã. Ne gue'a i xijũ rán ho ma'da'yo ra Cristo. ¹¹ Ne gue'a ram hma dá mangã, ne bá 'bengã, ne gue'a ram hma dá xãnba u yã jã'i hing yã judio. ¹² Jananguê'a dí sãgã ran unbi ya. Pẽ hin dí pes' ma sã, nguetho dí paçã a to'o di çc'yeigã, dí paði i ja rá ts'edi da mbesca ma tegã ngue dá dãpi, ga pømanho 'bu rán zẽgui. ¹³ Ne nanguê ran ho ma'da'yo dá xãn'ni'i, dami thoqui guí 'yçc'yei ra Cristo Jesús ne dami 'yøt' ran huçcate bi 'da'i. ¹⁴ Ne dami jamansu ran ho ma'da'yo i 'yo ni giẽnda, nanguê rá Hogandãhi Ojã i 'bũpũ mbo ma mbũihũ. ¹⁵ Guí paði gãtho bi 'ue'ũ yã cu ngue yã mẽngu bu Asia, bi 'uegue

nanguẽcã, ne ra Figelo ne ra Hermógenes. ¹⁶ Pẽ nu'ũ gãtho 'bũpũ rá ngu ra Onesiforo, Ojã dí jãp'ũ. Nguetho nu ra Onesiforo xãn ngu yã nidj bi mbãxcagui, ne him bi mbes' rá sã nanguê yã cadena i thurcã. ¹⁷ Ne nu'bu mi zœcuã Roma a, çmme bi hyongui ne bi dẽngui. ¹⁸ Nu ra Jesucristo di jãpi xãn ho 'bu rán zẽgui ra pa, nguetho nu'bu mãm 'bũpũ Éfeso, ne çmme xãn ngu 'be'a gãtho bi 'yørpũ ngue bi mbãx rá 'befi Ojã bu a. Ne man'da guí paði xinda guecã.

2

Ra hoga dofai nanguê ra Jesucristo

¹ Pẽ nu'i tengu'bu ma ts'ant'u i, gra Timoteo, dami hyã ra ts'edi nanguê rá mate bi 'da'a ra Jesucristo. ² Nu ram hma gã 'yøde dá mangã, ne xãn ngu'ũ i man'a ma-juãni. Ne n'dat'a ram hma guí thocpa ra 'befi mi'da yã hocjã'i, guí huan'ndũ to'o da zã da xãnba u mi'da. ³ Dami hyãt yãn unbi tengugã, nguetho gra hogadofai nanguê ra Jesucristo. ⁴ Nu ra dofai hingui sã xtãn heçi rá mbũ, ngue xãn ngu mi'da 'be'a gãtho da 'yøt'e tengu mi'da yã jã'i thoho, jananguê'a da zã da 'yøt'a i numanho rá hmu ngue bi cu't' ran dofai. ⁵ Nu'a to'o nde da dãn ran t'ẽni, pẽ hin da dã 'bu hin da 'yørpã yãn t'ẽdi a ran t'ẽni. ⁶ Nu'a to dim pẽpũ ja ra hãi da zi a rá mbudi din ja, jananguê'a da hyumbi da 'yøt' rá 'befi, ngue da bãdi rá mbudi i tãse rá 'befi nanguê rá mbũ zehẽ. ⁷ Dami paði 'be'a dí xi'i, Ojã di 'yomfẽni' ngue 'be'a gãtho guí 'yøt'e. ⁸ Thocpa thoho guim bẽni i 'bũ'a ra Jesucristo ya, bi dãmbeñi 'bu mi du, ne nu'a n'da rãm bombeto ra David. Ne gue'a ram hma dí mangã a. ⁹ Jananguê'a dí sã ran unbi ya, ne dí ofãdi, tengu'bu drã ts'omb'igã. Pẽ nu rãm hman Ojã hingui ofãdi a. ¹⁰ Ne dí hãt'i dí thocã a ra 'befi, madague'bu pa ma unguigã, dí n depe ne'ũ dim pø u to'o gãtho nthahn. Ne ga comhbũ rá ts'edi mixte a ra Cristo, gãtho yã pa mazã. ¹¹ Majuãni a ram hma, ngue Nu'bu dí m bẽmbũ tengutho 'bu 'darbu xcamã tuhũ ra Cristo, da zã 'darbu dam 'bũhmbũ 'bu. ¹² Ne nu'bu dí hãthũ yãn unbi, pẽ 'darbu ga comhbũ bu ja rá ts'edi 'bu. Pẽ nu'bu dí comhbũ a ra Cristo, ne'a da gønjũ a. ¹³ Nu'bu hin dí çc'yeihũ gue majuãni a, pẽ guexta'a majuãni a, ne gãtho da 'yøt'a bi ma da 'yøt'e.

Ojã da numanho ra hogambefi

¹⁴ Dami bẽnba u bí 'bũpũ nanguêhya yãm hman ya, nguetho in nu Ojã u. Guí xifi hin din junt'i nanguê yãm hma. Nguetho sãti tho 'bu din junt'i, ndetho di u'tũ to'o i øde. ¹⁵ Ne gan çhya gan xãdi nguetho gra hogambefi nanguê a ram hma majuãni.

Damin 'yomfēni gui hyoni 'be'a nam bōni n'da ngu n'da ram hma, ne gui pādi 'be'a pe u n'da ngu n'da yam hma, ne gui pēpi xun ho. Janangue'a da numanho Ojā a guí øt'e, ne hin gui pes' ni sã. ¹⁶ Ne gui 'uegue nanguē yam hma sãti thoho, nguetho nu' u hingui ho u, ne di japi emme din ts'om'bāi n'da. ¹⁷ Ne nu' u yam hma, tengu'bu ra saši din ndoqui, ne da 'ya rá ja' i n'da. Ngue tengu yam hma i man'a ra Himeneo ne ra Fileto. ¹⁸ Nu' u bi 'uegue nanguē ram hma majuañi, ne sã ãn' u ya bin ja ngue ya xun dambēni u yu 'yēc'yei i 'bui. Janangue'a bi pāra yá t'ēc'yei u 'da. ¹⁹ Pe nu rá 'bēfi Ojā i ørpa yu 'yēc'yei, hin da zã dim 'bedi, nguetho di jamansu u yá t'uhni Ojā. Ne nu' u yá t'uhni Ojā, ngue i man rá thuhu ra Cristo, i jatho da 'uepū ja ra ts'oqui. ²⁰ Ne nuju dyu 'yēc'yei hu, di øthu tengu'bu dyu pefi hu bu ja rá ngu Ojā. Ne tengu'bu xun ngu yam pefi bi ja bu. Nu' u 'da yu oro, ne yu t'axi, pēgue ra za u 'da, ne ra jahāi u mi'da. Nu' u 'da emme pa nthoni, nu' u 'da hin ε mahyoni. ²¹ Nu' bu n'da ra ja' i da 'uesc bu ja ra ts'oqui, da gohi xun ho, tengu n'da ram pefi i pa nthoni, da mba ma jamansu, ne da zã di pēpi xun ho rá hmu bu ja rá ngu. ²² Janangue'a dami 'uegue nanguē yu ts'oqui di ho yu ts'ant' u, pe gan ãhya gui 'yot' ran ho in nde Ojā. Ne gui hyā ra ts'edi nanguē guim bēn Ojā, ne din ja nin huçcate, ne n'dat'a guim bēmhbu u gã mi'da i çc'yei Ojā, nanguē u m'be't'e yá mbui. ²³ Ne gui 'uetho nanguē ran junt' i im man' u to'o hin din 'yomfēni, nguetho ja guepa da mbapū n'da ra sui. ²⁴ Pe nu yá 'yēc' ra Hmu hingui sã din sui, pe din ja yá yembai nanguē n'da ngu n'da u, ne din ãhya din xānbate, ne da hyāt' i xun ho 'be'a da t'ørpe. ²⁵ Ne nu' bu 'bu'a n'da n'dan'yo im bēni, jante thoho gui 'yuti, xohma tho Ojā di japi di pāh rá mbui, da zōni da bā a majuañi. ²⁶ Ne da ãn ran 'yomfēni xun ho baya, nguetho da yāni nanguē rá 'dihri ra zīthu xí bent' i, mín nde a ra zīthu xtá 'yørpa rá pāhã.

3

Ijatho dam fāhmbu nanguē u yu ts'om'bāi

¹ Nu' i Timoteo, dami pādi 'be'a din ja. Ba epū yu pa xun hej, nguetho dim 'buh yu ts'om'bāi. ² Nguetho din huçc zehē, ne hont'a ra mbeti da nde. Ne ná yat'a, ne din 'yēzēhē, ne din sante, da mbesta'a 'be'a i xih rá ta ne rá mbe, ne hingui bēn ra mate bi t'ørpe, ne hingui numansu Ojā. ³ Ne hin din ja yān huçcate, ne njām'bu din hoh yá mbui, ne hont'a go 'be'a da xih yá mija' ihu, ne øzehē yá pāhã zehē, ne njo'o to i su, ne i san' u i øt' ran ho. ⁴ Ne yu zāndatetho, ne hingam 'be din 'yomfēni 'be'a da 'yot'e. Ne mbēni ma gueše, ne di ho rán johya ra ximhāi xinda gue rá pāhã Ojā. ⁵ I ja yān t'øt'e tengu yá t'ēc'yei,

pe hingui nde da hyān rá ts'edi Ojā u. Pe gui 'uegue nanguē u. ⁶ Ne i pa bu ja yu ngu, i hāt' yu xisu, i xifi 'da'angu da 'yøthū ngue u yu xisu hingui zaqui yá mbui, ngue'a xun ngu yá ts'oqui i tu. Ne man'da ní ts'ixpū ja ra ts'oqui. ⁷ Ne da 'yømanho 'be'a gã nīm hma da sifi ne thocpa tho din xādi pe njām'bu da bā a majuañi. ⁸ Tengu mi øt' u ra Janes ne ra Jambres, ngue'a mim bādi u, ne midin sūhmbu ra Moisés, ngue rá pøngahyā Ojā. Ne nguetho i øt' yān 'yohu ya, din sūhmbu a ram hma majuañi. Ne bi ts'on yān 'yomfēni, ne bim 'bedi nanguē a ra 'yu majuañi. ⁹ Pe hingui ngu yu pa da hyāt' i, nguetho gātho da t'uti nte ní mbat' u yām hma, tengu bin jap' u yu bādi ngue ra Janes ne ra Jambres.

Rán zēgui ran zofo

¹⁰ Pe nu' i Timoteo, gã tenni 'be'a dá xān'na'i. Ne gui pādi 'be'a dām 'bucã, ne gui pādi hanja dá øt'ã a. Guí pādi 'be'a dí çc'yeigã, ne gån nu njām'bu dán xømbuigã. Ne gui pādi ja man huçcate. ¹¹ Ne gui pādi emme bi mba ma ugui, ne gån nu 'be'a mán unbi dá hāt'ã. Ne gui pādi 'be'a gātho dá thocã bu Antioquia, ne pū Iconio, ne pū Listra, ngue nu yān ucri dá nugã. Pe Ojā bi yāngui nanguē gātho u. ¹² Ne majuañi dí xi' i, to'o gātho da nde n'dat'a ra Cristo da denni, da mba ma ucri u. ¹³ Nu yu ts'om'bāi ne yu hyāte, man'da man'da xun ts'o 'be'a da 'yot'e. Ne 'da xtín hyāthoho. ¹⁴ Pe nu' i, dami thoqui 'be'a gån xādi, gui pādi gue majuañi a, gue gui pādi to'o bi xān'na'i. ¹⁵ Ne gue'bu go gmín t'uhni, gã pāh rá t'ohni Ojā, i ja rá ts'edi bi bēn'ni' i gã dāp ni mbui ra Jesucristo, ne gån yāni. ¹⁶ Gātho rá t'ohni Ojā bi bēnba Ojā nanguē rá mbui to'o bi 'yo't'i. Ne mahyoni di jajū ga pāhmbu 'be'a rán 'yomfēni Ojā, ne da xijū 'bu hinga gue'a dí øthu, ne gue'a dí pāra ma mbuihu a, ne da xāngahu ran ho ga øthu. ¹⁷ Janangue'a nte di 'be'a rá mbēfi Ojā, da zã bu da 'yot'e 'be'a gātho xun ho.

4

¹ Janangue'a dí xi' i gra Timoteo, Ojā in nuju, ne ra Jesucristo, nu' a i jatho ba pengua da 'yot' ran ts'ut'abi, di juānbū u 'bui ne' u xun du. In nuju, janangue'a emme dí xi' i: ² Dami mamp'a rām hma, emme gan ãhya guim ma, hønbu go hapu ne hont'a go ní ora, pe guehma gui xifi n'da ngu n'da yu ja' i. Dami hecra yu dādits'oqui, japi da 'ye'ts' yá ts'oqui, ne gui zēra yám bui baya. Ne jante thoho gui xānbi ne hin gan xømbui. ³ Gui hyumbi nguetho ba epū yu pa njon da nde da 'yot'a ram hma di hocpa yá mbui, pēgue da zonz'hna mi'da yu xānbate, da man u 'da yam hma man'da di hose. ⁴ Da goh yá mbui nanguē'a majuañi, ne da ãn'nu yam hma him majuañi. ⁵ Pe nu' i thocpa thoho gan 'yomfēni xun ho. Dami hyāt' yān unbi, dami ja'ts' i xun ho a ni 'bēfi,

nangue rán ho ma'da'yo ra Jesucristo. ⁶ Ne nugã, mi ts'atho da zøn ra pa da guah ran t'unni nangue ma te dadí un Ojã, da zøn ra ora ga pøngã ua, ngue ga tu. ⁷ Bi gua a ran tãha dá øt'ã ya nangue'a ran tãha xøn ho, ne bi gua a ra 'dihí dá øt'ã. Dã jamansu ma 'befi nangue ma t'εc'yεi dá øt'e. ⁸ Ne nuya bí jabũ a ran ho di 'dacã ra hoga Inspector, ngue rán theui a ran ho dá øt'ã. Ne di 'dacã 'bũ bi zøn ra pa. Ne hinga høngdã, ne gãtho ɥ mi'da gue i xønni ba εh ra Hmu, ne'ɥ gãtho din t'un ran ho ɥ.

Bi mba ma bẽnbi ra Timoteo

⁹ Ne nu'i, Timoteo, dami 'yøt' ra ts'edi gua εcua n'dihi. ¹⁰ Nguetho nu ra Crescente bi mba bũ Galacia, ne ra Tito bi mba bũ Damacia, nu'a go ra Demas bi mbase bũ ra hnini Tesalónica, ngue bi ho ra ximhãi in nu ya. ¹¹ Hønt'a ra Lucas dí 'bũ'be ua. Bá si a ra Marcos 'bũ guá εhe, nguetho ga hongua a. ¹² Ne dá penh pũ ja ra hnini Éfeso a ra Tíquico. ¹³ Pε nu'bũ guá εhe, gua çangui ts'ɥ ma coto dá sopũ Troas bũ bí 'bũh ra Carpo, ne'ɥ ma libro gua çangui ts'ɥ, pε man'da jats'edi gua çanga yɥ søcuã hinga nt'o't'i. ¹⁴ Nu ra Alejandro ra 'yøt'acobre, xøn ts'o 'be'a bi 'yørque. Ojã di cospi nangue yãn t'øt'e. ¹⁵ Damim fãdi hin da 'yøt'e'e tengu bi 'yørcã, nguetho εmme bi gorca ma nde 'bũ mân ya. ¹⁶ Nu'bũ rá mbũdi bi mba ma juangui njom bi mbãxcagui, pε gãtho bi hyega thoho. Ojã di punba ɥ. ¹⁷ Pε Ojã dãm 'bã'be ne bi zerca ma mbũi, janangue'a dá jã'ts'i dá man'a rãm hman bũ bí 'bũ'ɥ hing yɥ judío. Ne Ojã bi mbãxqui bi yãngui nangue yá nde yɥ zate. ¹⁸ Ne Ojã da yãngui nangue gãtho 'be'a xøn ts'o, ne 'bex da zixca bũ mahçts'i bũ di manda. Ga εspahũ Ojã gãtho yɥ pa mazãi. Ne hønt'a gam bεmhũ a ya.

Yɥn zengua rán zεgui

¹⁹ Dami zenguagui ts'ɥ ra Prisca, ne'a rá ndø, nu'a ra Aquila, ne'ɥ 'bũpũ rá ngu ra Onesíforo. ²⁰ Nu ra Erasto bí copũ Corinto. Nu'a ra Tróximo dá sopũ Mileto ngue xøn ɥ. ²¹ Dami 'yøt' ra ts'edi gua ε 'bũ hin ní yat' yɥ pa xøn se. I penh'na ran zengua gãtho yɥ cu i 'bũcua, nu ra Eubulo ne ra Pudente, ne ra Lino, ne ra Claudia, ne gãtho mi'da yɥ cu 'bũcua, gãtho i penh'na ran zengua. ²² Nu ma Hmuhũ ra Jesucristo da mbãx'a ni mbũi, ne di 'da ahũ rá mate Ojã. Ne hønt'a dá xi'a ya.

TITO

Ra sœcuã bi 'yo't'a ra Pablo bi mbænpa a ra Tito

Ran zengua

¹ Nugã drã Pablogã, dí pen'na ra sœcuã i ja ua grã Tito. Nugã rá 'yẽhẽgã Ojã, nẽ ma 'bãigã'be ra Jesucristo. Ga zedi da 'yẽc'yei u bi huan Ojã, nẽ da bã a ram hma majuãni, janangue'a da 'yõt' ran hocjã'i nangue Ojã. ² Guehna dí øt'ã nguetho dín ndep u ga comhbũ ra temazãni ngue bi ma majuãni Ojã 'bũ rá mbãdi ra ximhãi. Nẽ nu Ojã hingui sã da man ra fehni a. ³ Nẽ nuya bi zõn ra pa ngue bi ts'ãnni da hman ran ho ma'da'yo, nẽ bi 'dac man t'ẽdi gam mangã, ngue guesẽ Ojã ma yãntehũ. ⁴ Nẽ nu'i Tito, tengu'bũ majuãni ma ts'unt'u i, ngue dá ja i gã 'yẽc'yei. Nẽ di ãp Ojã ma Tahũ di 'da'a rán jãpi nẽ rán huẽcate, nẽ da hyut'a ni mbũi, nẽ ra Jesucristo ma Yãntehũ.

Ipa nsifi ra Tito 'be'a da 'yøpũ Creta

⁵ Janangue'a dá soc'a bũ ja ra hãi Creta, ngue gui juadi hapũ di 'be'a ra 'befi. Ngue gui huan'ndũ yũ ngarbi n'da ngu n'da yũ hnini bũ guí 'bũi, ngue nu yũ ngarbi nangue yũ 'yẽc'yei, tengu dá xi'a mam'bet'o. ⁶ Gui huan'ndũ to'o nte ma ts'oquu i thĩnbi, nu'a n'datho rá xisu i si, nẽ nu yũ t'ũhni bi ãp yũ mbũi Ojã, nẽ hingui øt'a n'da ran tonto, xinga gue ram f'ets'i i øt'u yũ t'ũhni, janangue'a njon di yãpi. ⁷ Nguetho nu yũ ngarbi i 'yo yũ güenda a rá 'befi Ojã. Janangue'a da thahni to'o hingui øt' ran ts'o, nu'a hin din 'yẽzẽh, nẽ hin din cue, nẽ xín dim mihni, xín din ndesũi, xín din siyate ngue ra mbeti. ⁸ Nẽ da thahni to'o di sãyaba yũ mija'ihũ bũ ja rá ngu, nẽ di ho 'be'a gãtho xũn ho. Nẽ din 'yomfẽni ts'ũ, nẽ 'da ni huẽcthotho gãtho, nẽ da numansu Ojã nangue n'da ra hogambũi, nẽ i sãmzẽhẽ rá mbũi hin din tonto. ⁹ Nẽ din zãm bũ ja ram hma majuãni, nangue ran hma dadín xãhmbũ, janangue'a da zã da xãnba u bí 'bũpũ, da mbãts'i. Nẽ nu mi'da bí 'bũpũ, ngue'u di œpa rãm hman Ojã, di bẽnbi hapũ di 'be'h, janangue'a da 'yẽc'yei. ¹⁰ Nguetho nu'u to'o im ma da 'yøthoho yũn t'øt'e mi xi Ojã yũ judío maya'bũ, i jatho da mba ma hecpi u. Nguetho nte ní mbat'u yãm hma u, nẽ i hæte u, nẽ i øt' yũ pãhã zehẽ. ¹¹ Nẽ hõnbũ go hapũ i cãrpũ ja yũ ngu, i u't'u gãtho i 'bũpũ, nangue yãm hmanse yũ hyãte, ngue hingui sã da hma. Nẽ hõnt'a ra mbeti in nde. ¹² Nẽ i øt'e tengu mi man'a n'da yũ mangu zehẽhũ bũ ra hãi Creta, ngue n'da ra bãsœcuã, bi ma: "Zã yũ ndøbethãni u ma manguhe ua, nẽ tengu yũ zate ngue xũn ts'o øt'u, nẽ hõnt'a da zi i honi, nẽ ẽmmẽ i

dãnyẽi," bi 'yẽna. ¹³ Nẽ majuãni bi man'a n'da yũ manguhũ. Janangue'a gui hecra u, n'damhna da bõmanho yã t'ẽc'yei u i 'bũpũ. ¹⁴ Nẽ gui xifi hin da 'yẽc'yeibi yãm hman se u yũ judío, nẽ xín da numansup yũ t'ẽc'yei se yũ jã'i, gue'u hinguin nde da 'yõt'a majuãni. ¹⁵ Nu'u to'o xũn ho yũ mbũi, hõnt'a xũn ho im bẽni, pẽ nu'u to'o hin bi ãp yũ mbũi Ojã nẽ xũn ts'o yũ mbũi, nu'u, hin'yũ 'be'a numanho u. Nguetho bin ts'on yãn 'yomfẽni, nẽ him bi zã bi 'yø'a bi xi Ojã 'bũ mi zop yũ mbũi. ¹⁶ Nẽ nu'u yũ jã'i tengu u, ẽna ngue i c'yei Ojã, pẽ n'dan'yo tho ho yãn t'øt'e, guepũ ní fãdi hingui ẽc'yei u. Nẽ xũn ts'o yũ mbũi nangue'a fẽsthotho 'be'a sifi, hingui sã da 'yõt' ran ho.

2

Ra Tito din xãnbate nangue ra hoganxãdi

¹ Pẽ nu'i gra Tito, dami xãnbi 'be'a nín t'øt'e rán theui a ra hoganxãdi. ² Nu yũ zĩ ndø, dami xifi hin din ãti, nẽ da 'yøt'e ngue da hnumansu, nẽ da bẽni xũn ho 'be'a da 'yøt'e, nẽ da 'yẽc'yei xũn ho, nẽ da 'yøt' ran huẽcate, nẽ hin din xõmbũi. ³ Nẽ'u yũ zĩ bõmbe, dami xifi da numansu Ojã hapũ din 'yo, nẽ njon di c'ãman'u, nẽ xín dim mihni, nẽ da 'yuh ra hoga'yu. ⁴ Nẽ nu yũ zĩ bõmbe da xãnba yũ hmute di huẽc yũ ndø nẽ yũ t'ũhni. ⁵ Nẽ da xãnba n'da ran 'yomfẽni xũn ho, hin din 'yomt'ẽni, nẽ di jamansu bũ ja yũ nguse, din ja ra yembũi, nẽ da 'yøt'a da xih yũ ndø, n'damhna njon da zã da man ran ts'o nangue rãm hman Ojã. ⁶ Nẽ nu'u yũ ts'unt'u, gui xifi din 'yomfẽnise ts'ũ. ⁷ Nẽ nu'i Tito, dami 'yut'u mi'da 'be'a gãtho guí øt'e, ngue dim 'bõmanho. Nẽ n'dat'a guim bẽni ngue gui xãnbi 'be'a majuãni, nẽ gui 'yøt'e ngue da hnumanho'i 'bũ guín xãnbate. ⁸ Nẽ ẽmmẽ xtãn ho 'be'a gãtho guim ma, n'damhna nte da thĩn'na nim hma. Nẽ da mbẽ'ts' yũ sã to'o nde da zũhã, nẽ hin hapũ di mbũ'a 'be'a da ma. ⁹ Nẽ'u yũ 'yẽhẽ i 'bũpũ, dami xifi da 'yøt'e gãtho i xih yũ hmu, nẽ hin da ãti, nẽ mpãhã tho ho da 'yøt'a i sifi. ¹⁰ Nẽ hin da bẽpi 'be'a p'e'ts' yũ hmu, pẽ da 'yøt'a gãtho in numanho yũ hmu. Nẽ nu'bũ gãtho din jabũ da 'yøt'e, gue'a dí nẽcmanho ram hma nangue ma yãntehũ Ojã. ¹¹ Nguetho bi nequi rá mate Ojã ngue in nde di pø'u gãtho 'bũcuã ja ra ximhãi. ¹² Nẽ nu rá mate Ojã di bẽngahũ ga hehmbũ ran ts'om'bãi, nẽ ga hehmbũ ma pãhã zehẽhũ. Nẽ di bẽngahũ ga sãmzẽhẽ ma mbũihũ nẽ ga øthũ ran hocjã'i, nẽ gan numansuhũ Ojã gãtho yũ pa dí 'bũhmbũ ua ja ra ximhãi. ¹³ Nẽ di bẽngahũ ga tõmhbũ ja gue'bũ bi nequi a ran johya di tõmhbũ, ngue di nequi a ma Ojãhũ ra Jesucristo tãte tho rá ts'edi, nẽ ma yãntehũ a. ¹⁴ Nẽ bin dãse a ngue di 'bercahũ gãtho man ts'om'bãihũ, nẽ da mberca ma mbũihũ, da 'yøt'e ngue yũ t'ũhni zehẽgahũ Ojã, nẽ di ẽhyagahũ nangue ran ho ya. ¹⁵ Nẽ

guehna i ja ua gui xänba büya. Dami xänbi, gui 'yomfɛnip yu cu, ne gui hecpi, nguetho bin 'da'a ran t'ɛdi xun ho gui 'yot'e. Ne o guidi japi da mbesta'a nim hma.

zengua gahe ts'u u bi 'bäpü, ngue'u ma mi 'yɛc'yɛiü, ngue 'da xtän huɛctahü. Ne di äp Ojä da 'yents'ahü rán japi gätho ahü. Ne hont'a di xi ahü ya, ne hont'a gam bɛmhüba ya.

3

I sih ra Tito nda'a nin zofo da xänba yu 'yɛc'yɛi

¹ Ne nu'i gra Tito, dami bɛnba u yu cu ngue da numansu ra ts'ut'abi, ne'u yam fäts'ihü ra ts'ut'abi gätho da numansu. Ne hin da 'yörpa ram fɛ'ts'i, pegue mpähä thoho da 'yot'e 'be'a gätho xun ho. ² Ne gui xifi njon ga c'aman'uhü, ne hin dan junthü, pe ma pähä zehɛhü da thaçpahü. Ne din jajü ra yembü nanguie gätho yu jä'i. ³ Guim bɛmhüba ngue neju dán tontoü mäm'bet'o, ne mi jase man t'ɛdiü, neju dán hyäzehɛhü, ne gätho dán 'yɛhɛhü rá ts'oqui ra ximhäi. Ne dá 'beh ma pahü nanguie man ts'om'bäihü dá øthü, ne dá seyabahü ma mijä'ihü. Mí ts'anju ne xim mí santehü. ⁴ Pe bi zøn ra pa bi nequi rá mate Ojä ma yantehü, ngue bi 'yörpa ran huɛcate u yu jä'i. ⁵ Ne bi yänju Ojä. Pe hin nanguie yun t'ot'e xun ho dá øthü, pe bi yänju nanguie rán huɛcatese 'bü má ømanhohü a. Bi 'daju ra 'da'yote 'bü mi mberca ma mbüihü, ne di 'bühmbü ma'da'yo nanguie rá Hogandähi. ⁶ Ne bi 'daju xun ho rá Hogandähi n'youi xun gu rán japi ne rá ts'edi nguetho ra Jesucristo ma yantehü a. ⁷ Ngue bi hogahü nanguie rá mate, jananguie'a 'darbü dam 'bühmbü nanguie ra temazäi, ne gue'a di tömhüba a ya. ⁸ Ne gätho majuqni na im mangua. Gui hyäh ni mbüi gui xänbi xun ho yu 'yɛc'yɛi 'büpü, jananguie'a da bɛni ɛmmɛ da hyumbi da 'yot'a ran ho. Nguetho xun ho a, ne da mbäx yu mijä'ihü büya. ⁹ Pe o guidin junthü nanguie'u yam hma nte ni mbatho, ne hinguin junthü nanguie 'be'u yu thuhu u yam bombøta maya'bü. O guidin sühmüba nanguie yun t'ɛdi midí un Ojä yu judío, nguetho säti thoho 'bü dán sühmüba u. ¹⁰ Nu'bü 'bü a n'da n'dan'yo yam hma im ma ni dæp'ahü yun junt'i, dami hecpi. N'dandí o yondí gui hecpi. Pe nu'bü hin da 'yøde, gui hyethohü a. ¹¹ Nguetho nu'a xi'ahü yam hma ni dæp'ahü yun junt'i, xi bøm bü ja rá 'yu Ojä a, ne øt' yu ts'oqui, ne da nuse bü 'be'a xi 'yör büya.

Man'da i xih yu amigo ra Pablo

¹² Dí ɛna ga pɛnhna ra Temio o gue ra Tíquico. Nu'bü bi zøm bü, 'yörqui ts'u ra mate gua ɛ'a n'dihi, dan c'at'ui bü ra hnini Nicópolis. Nguetho dín nde dam 'bühmbü bü 'bü bin ja yu pa xun se. ¹³ Dami fäts'i xun ho a ra Zenas, nu'a im pøngahyü nanguie yun t'ɛdi. Ne'a ra Apolos, dami zedi da dñ'a mahyoni ngue da hyäx 'bü bi mbe bü n'danni. ¹⁴ Nguetho nu yu cu da badi ngue dim pefi xun ho nanguie yu 'befi zehɛ, n'damhna da zä da mbäxü mi'da di 'be'a mahyoni. ¹⁵ Dami

FILEMÓN

Ra sœcuã bi 'yo't'a ra Pablo bi mbœnpa a ra Filemón

Ra Pablo bi 'yorba ra sœcuã ra Filemón

¹ Nguã drá Pablogã dí ofädigã nangue ra Cristo Jesús. Dí ot'ã'be ra sœcuã ra Timoteo, ñe ga pœn'na'be ma amigo'a'be grã Filemón, man 'yohũ i nangue rá 'bœfi Ojã. ² Ñe dadí zengua'be yũ 'yœc'yœi ngue zãi dim peti bũ ni ngu, ñe ma cuhũ ra Apia. Ñe dadí zengua ra Arquipo man 'yohũhũ dín yãmhbœ rá 'bœfi Ojã. ³ Nu Ojã ma Tahũ ñe ma Hmuhũ ra Jesucristo di 'da'ahũ rá mate ñe da hyut'a ni mbũihũ.

Rãn huçcate ñe rá t'œc'yœi ra Filemón

⁴ Ñe nu'i ma zũ cu mahũçqui i, nu'i grã Filemón, dadí undã ra jamadi nangue'e nu'bũ dí yã'be Ojã. ⁵ Nguetho dá œde 'be'a guí œrpũ guí 'bũhmbũ, œmmœ i ja nin huçcate nangue yã t'ũhni Ojã bũ. Ñe dí œde ngue i ja ni t'œc'yœi xũn ho nangue ra Jesús ra Hmu. ⁶ Ñe dí äcã rá ts'edi Ojã ngue xũn ngu yũ jã'i dá 'yœc'yœi ra Jesús nangue nim hma, ñe da hyãni 'be'a gãtho ran ho di 'dajũ ra Cristo Jesús. ⁷ Gueczehögã œmmœ dadí johya, ñe i hu ma mbũi nangue nin huçcate, ma zũ cu i grã Filemón. Nguetho xũn ngu gã hyurpa yã mbũi yã t'ũhni Ojã.

Bi t'ãp ra mate ra Filemón nangue rá 'yœhœ ra Onésimo

⁸ Nuya madague a i ja man t'œdigã nangue ra Cristo ngue xcã manda i, ⁹ pœ man'da xũn ho ga ä'a n'da ra mate tho gui 'yœt'e nangue ran huçcate tho, ngue gui simanho mahøn'a na ni 'yœhœ ra Onésimo. Nugã drã Pablogã, ya xtãn dãc'yœigã, ñe dí ofädigã nangue rá 'bœfi ra Cristo Jesús. ¹⁰ Dí ä'a ra mate nangue ra Onésimo, nu'a tengu'bũ ma t'ũhniã nangue ra Cristo, nguetho bi 'yœc'yœi ra Cristo nangue dá xicã ua ja ra fãdi. ¹¹ Nu'ũ 'da yũ pa xũ thogui, hin te madí muui ni 'yœhœ ra Onésimo. Pœ nuya xũn ho da 'yœrcãui. ¹² Nuya ga pœn'nahũ ra Onésimo bũ guí 'bũi. Ñe nu'bũ bi mba a, da du ma mbũi, nguetho œmmœ dím bœn a. ¹³ Ñe dín ndepe xtãn gocua ra Onésimo, sä xtí zœqui ts'ũ, nguetho dí ofädigã, ngue dím mangã ran ho ma'da'yo, ngue tengu'bũ da gue'a zœhœ xquí zœqui. ¹⁴ Pœ hin dín nde gam ma ngue da gocua 'bũ nte guím ma, nguetho nu'a ran huçcate jatho da bœnœ n'da, hin da t'œrba ts'edi n'da a. ¹⁵ Pœ nu'a bi 'yœt'na bi 'dapũ guí 'bũi 'da yũ pa, pœ bi bœmanho, nguetho bi hocpa rá mbũi Ojã ya. Ñe nuya gadín cuui mazãi na ya. ¹⁶ Hin gui sini nangue ni 'yœhœ thoho pœ gui sini nangue ni zũ cu nangue ra Cristo, nguetho

nuna ma zũ cuhũ mahũçqui. Nuya man'da di nuui ya, nguetho hinga hœnt'a ni 'yœhœ, pœ ni zũ cu nangue ra Cristo ma Hmuhũ ya. ¹⁷ Nu'bũ majuãni dadín amigoui xũn ho, dami sin na ra Onésimo, tengu tho 'bũ xquí sin zehögã 'bũ xcã mbœsögã bũ. ¹⁸ Nu'bũ ja 'be'a bi 'yœt'e'e, uague i ja 'be'a i tu'a'i, pœ 'yo ma güenda ga juzehögã. ¹⁹ Nugã ga firmagã, drã Pablogã, janangue da fãdi majuãni ga ju't'ã a rá güenda na. Janangue'a hingui hœi gui sin ya ñe gadín cuui. Pœ nde'bũ guin 'yomfœni ts'ũ, nguetho guengã dá ja'a'i gã tĩn a ra temazãi 'bũ gmí 'yœc'yœi ram hma dá xi'i. ²⁰ Nuya ma zũ cu, 'yœrqui ts'ũ ra mate 'be'a dí ä'a'i, nangue guin 'yœi ra Hmu. Nu'bũ gui 'yut nin huçcate nangue ra Onésimo, da hyu ma mbũi 'bũ. ²¹ Nugã dá o't'ã a ra sœcuã i ja ua ya, nguetho dí œc'yœi ngue gui 'yœt'e 'be'a dí xi'a'i. Ñe dím bœni hinga hœnt'a dí xi'a'i pœ man'da ran ho guim bœnœ 'be'a gui 'yœt'e. ²² Dami hoqui ts'ũ hapũ sä dan säyagã bũ, ñe dami 'yãfũ Ojã nanguecã, ñe Ojã da 'yœt'e da xogagui, da zã ga mbagã bũ, gan nu'ahũ bũya.

Yãn zengua ra Pablo, ñe bi ma da nu ran jãpi a ra Filemón

²³ Nuya dí ofãdi'be ra Epafras, ñe'a di zengua i. Ñe nu'a i ofãdi nangue bi mamp'a rãn ho ma'da'yo ra Cristo Jesús. ²⁴ Nu ra Marcos ñe ra Aristarco ñe ra Demas ñe ra Lucas, nuya ma mimbœfihe nangue rá 'bœfi Ojã di zengua i. ²⁵ Ñe nu'a ma Hmuhũ ra Jesucristo di 'da'ahũ rãn jãpi a, gãtho ahũ. Ñe hœnt'a dí xi a ya.

HEBREOS

Ra sɔcuá bi 'bɛnba yu 'yɛc'yɛi, yu israel, ngue na yɔ ra hebreo u

Bin 'yuse Oja nangue'a rá Ts'unt'u

¹ Nu'bu maya'bu thoho 'dahmi ts'u bu í 'yu'a rán 'yomfɛni Oja, ne 'dahma 'dan'yo bu á xi'u yú pɔngahya. Ne gue'u bi xi a mam bombɔtahu, gue dyu israelhu. ² Pe nuya rán zegui yu pa ya, bi jaju ga pɔhmbu xun ho Oja ya nangue rá Ts'unt'u bi zɔcuá dí 'buhmbu. Ne guese a rá Ts'unt'u í 'yot' Oja gátho yu ximhái, ne bi zanni dim Hmu 'be'a gátho i ja. ³ Ne ní 'yɛpu bí 'bu Oja rá Ts'unt'u tengu'bu rá thai ra hyadi, gue'a dí jaju ga pɔhmbu a rán ho Oja. Ne tengu 'bu ra sello, 'da angu da bɔni. Ne dí 'yonsɛ 'be'a gátho i ja a rá Ts'unt'u Oja, nangue rá m hma i ja rá ts'edi. Ne nu'bu mí juase bi hoga ma ts'oquihu ua, bi mbeng bu mahɛts'i 'darpu ní mandau i tate thoho i ja rá ts'edi.

Man'da i ja rá ts'edi rá Ts'unt'u Oja xinda gue'u yám 'behni mahɛts'i

⁴ Nu rá Ts'unt'u Oja 'bu ya xí hogahu, bin t'un rá ts'edi xun ho xinda gue'u yám 'behni mahɛts'i. Nguetho ya rá Ts'unt'u zɛhe Oja a, i conhui rá ts'edi rá Ta xinda gue'u yám 'behni. ⁵ Nguetho: Nu'í ma 'dats'unt'u í, dí 'da a ní ts'edi ya, pe njám'bu bí t'ɛmp'u yám 'behni Oja, pe hinda hɔnt'a rá Ts'unt'u zɛhe. Ne: Nugá dra Ta nangue ma Ts'unt'u, ne xinga n'da rá m 'behni Oja bi 'yɛmbi. ⁶ Pe nu Oja 'bu mambá si ua ja ra ximhái a rá Ts'unt'u, ne bí 'yɛna: Nu ahú gyam 'behnihu mahɛts'i, gátho gui thánde hu na ma Ts'unt'u, bi 'yɛn Oja. Nguetho nu'a rá Ts'unt'u go da t'ɛspa a bu na nu Oja. ⁷ Pe nu yám 'behni mahɛts'i, i ɔt' Oja yá 'yɛhe thoho u, tengu mán t'ɔt'i: ɛmme i tih yám 'behni 'bu í ɔrpa rá 'befi tengu 'bu yun dahi, ne di juadí 'be'a gátho hingui numanho Oja tengu 'bu yu sibi, nangue rá ts'edi zɛhe Oja. ⁸ Pegue bi 'yɛmp'a rá Ts'unt'u Oja: Nu'í gra Oja, thocpa thoho gam manda zɛhe mazai, njám'bu dim 'beh ní ts'edi, ne guidí manda xun ho. ⁹ Ne bí 'yɛmbi: Nu'í gra Oja, ɛmme guí numanho a ran ho, ne 'be xingui ts'u guí nde gui nu a ran ts'o. Janangue'a ní Ojagui man'da dá 'da'a ran johya

xinda gue'u gátho mí da ní cu gue ma 'yɛc'yɛi, bi 'yɛmbi. ¹⁰ Ne bí 'yɛmp'a rá Ts'unt'u a Oja: Nu'í gra Hmu, rá mbuadí gá 'yot' ra ximhái, ne gá 'yɔzɛhe 'be'a gá bí ja mahɛts'i, bí 'yɛn Oja.

¹¹ Ne nu'a ra ximhái dim pádi, ne mahɛts'i, pe nu'í gam 'bui mazai.

Gátho yu din ts'oni tengu'bu yu 'yahe.

¹² Ne tengu'bu dí páh ní he n'da,

din jaju 'bu gá páh ra ximhái.

Pe nu'í njám'bu gam pádi gátho yu pa, ne njám'bu da gua'a ní te.

¹³ Ne, dami manda ua ja ma ts'edi ui,

ja gue'bu ga ja i gui tap'u gátho man sui hu,

bi 'yɛmp'a rá Ts'unt'u a Oja. Pe njám'bu bí xi u yám 'behni Oja tengu a. ¹⁴ Gátho yám

'behni bí penhua, tengu'bu yun dahi gue hin

dí nu hu, i ɔt' yá 'yɛhe Oja nangueju to'o gátho

nts'anni da hyan a ra te njám'bu da guadi.

2

Jatho ga urpahu ra güenda a ní yqñju Oja

¹ Pe nu'a rá Ts'unt'u Oja bí 'yurcahu rá

'yu Oja, xinda gue u 'be'a mí hma maya'bu.

Janangue'a man'da ɛmme jats'editho ga ja-

mansuhu a 'be'a dí ɔhmbu ya, n'dahma hin

ga 'behmbu a, ne xin dam 'behmbu buya.

² Nu'bu mí man'u yám 'behni Oja u yán t'ɛdí

Oja maya'bu, pe guehma bi nu ran unbi a

rán saúi a to bi mbesta a bí ma. Pe nu'a rá m

hma Oja bí man'a rá Ts'unt'u, man'da ja rá

ts'edi a. ³ Janangue 'be xingui ts'u ga ponju

'bu hin dí urpahu ra güenda a rá m hma mixte

thoho. Ne gue'a ram hma ní yqñju Oja a. Ne

rá mbuadí bí manse ra Hmu 'bu mim 'bucua

ja ra ximhái. Ne m'bejua bí xiju u yá xádi gue

bi 'yɔ a bí man ra Hmu. ⁴ Ne'a Oja bí 'yudi

majuani a ram hma 'bu mí 'yot' yu hmeppya

ne xun ngu yun t'ɔt'e mixte. Ne'bu mí 'daju ra

ts'edi nangue rá Hogandahi, tengu mí ndese

Oja bí darcahu. Ne gue'a í 'yudi majuani a

ram hma.

Nu ra Jesus nujqntho bin ja tengu thohogahu

⁵ Pe nuna rá ts'edi Oja gue dí mangá, hinga

nan ja xun ho. Pe hinga gue'u yám 'behni

mahɛts'i dí jap Oja dí manda bu ja ra 'da'yo

ximhái 'bu bin ja rá ts'edi Oja xun ho bu.

⁶ Pegue bí zán Oja to'o dí manda bu, tengu bí

si'a Oja 'bu mí t'anni 'be'a dí 'yɛt'ui yu ja'í:

'Be'a gue ɛ dí pɛmbe gue ɛmme guím bɛnje,

ne dyu ja'í thohohe. Ne man'da guidí jaman-

suje.

⁷ Pe ja 'da yu pa gá jaje him mí ja ma ts'edihe,

xinda gue'u nim 'behni bu mahɛts'i.

Pegue gá sanni gui 'yɛscahe, ne gui 'dac ma

ts'edihe.

Ne gá sanni ga mandahe 'be'a gátho i 'bui ne

'be'a gátho i ja gue gá 'yot'e.

⁸ Ne gátho gue sán'ndu mí da 'be'a gá gá 'yot'e

gue da 'yɛc'yɛigahe,

bi 'yem bu man t'o't'i. Janangue'a hin'y'u 'be'a bi zanni gue hin ga mandahu, nguetho bi 'yena: "Gátho da t'ec'yei u yu ja'i." Pe hindaná nuhu gue gátho da 'yec'yeligahu. ⁹ Pe hinda hont'a ra Jesús, bin ja tengu man t'o't'i, bi t'espera 'bu mí du, bin t'un rá ts'edi. Pegue xin ja 'da yu pa bin japi him mí ja rá ts'edi xinda gue'u yám 'behni Oja mahets'i. Janangue'a bi zá bi du nangu n'da ngu n'daju, nangué rán huocate Oja. Ne nu'a ran date bi nu, gue'a i t'espera a. ¹⁰ Nu Oja bi zán'ndu gátho da hyonsc. Ne bi nde bá si xun ngu yá t'uhni bu ja rá ts'edi. Janangue'a xun ho a bi 'yot' Oja gue bin unba u yá Hmu, gueru bi zá bi yanju xun ho. ¹¹ Ne nu'a ra hocpate ne'u to'o mahoqui, ne n'dat'a yu Ta. Janangue'a hingui pe'ts' rá sa a ra hocpate da 'yembi yá cu u bi hoqui. ¹² Tengu man t'o't'i, bi 'yena: Ga xi u ma cu gátho nangu'e, ne ga es'i'i nubu ja ram peti ma cu, bi 'ygn'a ra Cristo. ¹³ Ne man'da bi man ra Cristo: Dí t'omi da mbäxcä Oja. Ne xö bi 'yena: Dí 'bähmbe ua ya yá t'uhni Oja bi 'daqui, bi 'ygn'a ra Cristo. ¹⁴ Nuju yá t'uhnigahu a, dyu ja'i thohohu, ngue i ja ma ngöhu ne ja ma jihu. Ne a ra Jesús bin ja'i ne bin ja rá ngöc'yei tengu thoho gahu. Janangue'a bi zá bi du ngue i 'berpa rá ts'edi a rá hmu ran date, ngue ra zjthu. ¹⁵ Ne gueru da zá di 'uecpa yá mbidi u to'o i su ran date gátho yu pa i 'bui. ¹⁶ Ne mfaqi hinga gue'u yám 'behni Oja mahets'i bi 'yörpa ra güenda da yani, pegue guenju dyu 'yec'yelihu yám bom'betoju ra Abraham, nde Oja da yanju. ¹⁷ Janangue'a nu ra Jesús njuantho bin ja tengu thoho gahu, bi beni 'be'a gátho dí m'bhbu, bi zá 'be'a gátho dí sähu. Nu'bu hin xtín jabu, hin xtán zá xti huégahu, hin xtán zá xti juah rá 'befi Oja gue bi hoga ma ts'oquihu. Gue'a i t'embí bim hmumbäjä a. ¹⁸ Ne nuya da zá da mbäxahu to'o i ts'ä nangué yun unbi, nguetho nese a bi ts'ä nangué yun unbi, ne bi hyät'i.

3

Nu ra Jesús man'da sä da t'epsi xinda gue'a ra Moisés

¹ Nuya, ma hoga cu ahü, gue bi huan'nahü 'darpu dam 'bühmbu bu mahets'i a Oja. Dami 'yöhmbe ya nangué ra Jesús, nu'a ra pöngahya ne ra hocpate nangué rá 'yu Oja dí tenhdü. ² Nu ra Jesús bi juah rá 'befi bi un'na Oja, tengutho ra Moisés bi juah rá 'befi gue bi jamansu u n'dam'bui yá t'uhni Oja. ³ Pe nu ra Jesús man'da sä da t'epsi xinda gue'a ra Moisés, tengu thoho ra ta bu ja n'da ra ngu man'da da t'epsi xinda gue'u yá t'uhni. ⁴ Pe madague'bu i örpa rá 'befi Oja u yu ja'i, tengu bi 'yot' ra Moisés, pe nu'a Oja i özehe gátho

rá 'befi. ⁵ Nguetho rá 'yehc Oja a ra Moisés, ne bi ja'ts' rá befi bi jamansu gátho yá t'uhni Oja maya'bu. Ne nu rá 'befi ra Moisés bi 'yu i ts'u a rá 'befi ra Cristo da 'yot' 'bu bi zöthö. ⁶ Pe nu ra Cristo rá Ts'unt'u Oja a, ne bi ja'ts'i bim hmu nangué'u n'dam'bui yá t'uhni Oja. Ne guectahu ya n'dam'bui yá t'uhni gahu Oja, 'bu dadí thoctahu dí pahmbu majuani a, ne'bu dadí thoju a nán johyahü a ran ho dí tömhbu.

Da zin yu t'uhni Oja da hyurpa yu mbui

⁷ Janangue'a i en'a rá Hogandähi Oja bu ja rá t'ohni:

Nuya ra pa i jabu ya in zo ahü Oja. Pe emme xun ho 'bu gui 'yöhmbe a i xi ahü.

⁸ Yo gadí u't' ni mbühü tengu bi 'yot'u mí ten ra Moisés, bi numan'utho Oja 'bu mín 'yo bu ja ra häi.

Ne bi zá Oja u yu ja'i nangué 'be'a bi numan-hose.

⁹ Nu nim bomböthahu bi 'yörca ran ts'äte ne bi numan'athogui 'bu nyote njeya mín 'yo bu ja ra 'yu, madague'bu bi nu xun ngu yan t'öte gue dá ut ma ts'edi, bi 'ygn Oja.

¹⁰ Janangue'a dán cuégä nangué'u yu ja'i, nguetho thocpa thoho i 'uegue nangué yá mbui,

hin jám'bu bi bá a ra 'yu dá xifi, bi 'ygn Oja.

¹¹ Janangue'a emme dán cuégä nangué'u. Majuani dá ma,

hin ga singä bu ja ra häi u ngue da hyu yá mbui, bi 'ygn Oja.

¹² Ma zi cu ahü, pe dam fähmbu. Xi'bu n'da ahü gui 'uehmbe 'bu din ja ahü ra ts'ombui, gue gui 'yena hin gui nde gui 'yec'yelihu Oja, i 'bui. ¹³ Pe n'da ngu n'da ngu damim fäxhu bu ja ra hoga'yu, n'da pa ngu n'da pa, janya i sä ga öhmbe a im ma Oja, yu pa ya. Ne nu'bu din jabu gui 'yöthu, xinga n'da ahü da hyä ahü yu ts'oqui, gue di 'bät'a ni mbühü. ¹⁴ Nguetho dí comhbu a rán ho ra Cristo 'bu dí thoju a ní hyu ma mbühü a, gue'bu go rán zegui tengu 'bu rá mbudi dá tühbu. ¹⁵ Janangue'a i xiju a rá t'ohni Oja ya:

Emme xun ho 'bu gui 'yöhmbe a rá nde Oja gue in zo ahü ya.

'Yo gadí u't' ni mbühü tengu bi 'yot'u 'da bi numan'utho Oja, bi 'yena.

¹⁶ To'o u bi 'yöth rám hma Oja ne bi numan'utho. Ha hinga gue u yu ja'i bi yan Oja nangué'a ra häi Egipto mín 'yohu ra Moisés.

¹⁷ Ne to'o bi un ra cue Oja gátho nyote njeya. Ha hinga guet'u bi yan Oja bu ja ra häi Egipto, bi 'yot' yu ts'oqui, janangue bi du bu ja ra häi. ¹⁸ Ne to'o u majuani bi t'embí hin da hyurpa yá mbui Oja. Ha hinga guet'u him bi 'yec'yel Oja. ¹⁹ Gam bëmhbü ya hanja him bi zá bi zin Oja u, nguetho him bi 'yec'yel Oja u.

4

¹ Nuya i jatho ga suhu, janya i ja yu pa i xiju Oja da zinju bu ja rá ngu ngue da hyurca

ma mbũihũ. Xøhma ts'urbũ thoho hin da zøni ga cøthũ bũ. ² Nguetho nejũ bi sijũ a ram hma gue dí cø't'a n'da, tengu bi sih yũ jã'i mí 'bũh maya'bu, gue'ũ bin 'yohũ ra Moisés. Pẽ nu'ũ, him bi zã í ts'im bũ a ram hma bi sifi, nguetho him bi nde bi bã Ʃ gue majuañi a. ³ Pẽ nuju gue dí pãhmbũ majuañi a ram hma, guenju gue ga cøthũ bũ da hyurca ma mbũihũ Ojã. Nẽ guerũ him bi zã bi yut'ũ 'da, bi 'yẽn Ojã:

Janangue'a dán cøegã nangue Ʃ, nẽ majuañi dá ma,

njam'bu ga singã Ʃ gue da hyu yú mbũi, bi 'yẽn Ojã.

Pẽ bi dá mi bi xih yũ jã'i gue da zim bũ 'bu mí jua a bi 'yøt' ra ximhãi Ojã, nẽ bin säya bũ, bi hyu rá mbũi zehẽ. ⁴ Tengu bi ma rá t'ohni gue nubũ bi ma, gue:

Ná yoto ma pa bin säya Ojã 'bu mí jua a bi 'yøt' ra ximhãi.

⁵ Pẽgue bi xi'ũ bũya nangue'ũ 'da mín 'yohũ ra Moisés:

"Njam'bu ga singã Ʃ gue da hyu yú mbũi," bi 'yẽn Ojã.

⁶ Pẽ guehma 'bũi to'o din säya bũ da hyu yú mbũi. Pẽ hinga gue'ũ 'da bi sifi maya'bu, nguetho him bi 'yẽc'yẽi a ram hma. ⁷ Pẽgue bi 'yu Ojã n'da ra pa mahø'n'a, gue ra pa i jabũ ya, tengu bi ma ra David nangue Ʃ xũn ngu yũ jeyã xí thogui 'bũ mí 'bũh ra Moisés. Nẽ gue'ũ a ram hma xi hmangua, gue ẽna:

Nuya ra pa i jabũ ya in zo ahũ Ojã. Pẽ ẽmme xũn ho 'bũ gui 'yøhmbũ a i xi ahũ.

'Yo gadí Ʃ't' ni mbũihũ tengu bi 'yøt'ũ 'da bi numan'ũtho Ojã, bi 'yẽn'a ra David.

⁸ Nu'a ra Moisés bim pommi a ra Josué bi thoqui bi zix Ʃ yũ jã'i. Bi säyabi bũ ja a ra häi Canaan bi un Ojã, bin johya bũ. Pẽ nu'bu da gue'a ran johya bi man a Ojã, hin xtã ma mahø'n'a Ojã nangue man'da ra pa 'bũ.

⁹ Janangue'a guexta'a i ja n'da ra xequi í juadi xũn ho, guerũ da hyurca ma mbũihũ Ojã, gue yú t'uhñigahũ a. ¹⁰ Nu'ũ to'o da yut'i gue da hyurpa yú mbũi a Ojã, din säya nangue gãtho yú 'bẽfi Ʃ tengu tho Ojã bin säya nangue gãtho rá 'bẽfi bi hyu rá mbũi 'bũ mí jua a bi 'yøt' ra ximhãi. ¹¹ Janangue'a nde'bu ẽmme ga ndehũ ga cøthũ bũ. Hin ga øthũ tengu Ʃ him bi 'yẽc'yẽi ram hma 'bũ mí xi Ojã. ¹² Pẽ nu'a rãm hman Ojã dim pẽfi tengu'bu ra theni yoho yú het'i, pẽ man'da i ja rá ts'edi a xinda gue ra theni, ngue i sä da zørpũ mbo ní mbũi n'da, i urcahũ 'be'a gãtho dí m bẽmhũ mbo ma mbũihũ, 'be'a majuañi dí n de ga øthũ, ngue nda'a bi bẽngahũ Ojã, nẽ nda'a dá bẽnsẽhũ. ¹³ Xinga n'da Ʃ bi 'yøt'a Ojã gue i sä da 'yãçpi 'be'a mbẽni, gãtho i pãdi, nẽ di nẽqui bũ ja rá dá a to i hãscahũ ra güenda.

Nu ra Jesús ma hmumbãjãhũ xũn ndoho rá ts'edi

¹⁴ Nu ra Jesús rá Ts'ant'ũ Ojã, i t'ẽmbi ma hmumbãjãhũ nguetho ma hocpatehũ a. Nẽ bi zøm bũ mbo mahẽts'i. Nẽ i fãxcahũ a gue i ja rá ts'edi mixte. Janangue'a ga thoqui ga tẽnhdũ a rãm hma. ¹⁵ Nu ra Jesús ma hmumbãjãhũ i pãdi hinga gãtho dí hãthũ Ʃ dí sähũ, nguetho bi zã 'be'a gãtho dí sähũ. Pẽ hin jam'bu bi 'yøt'a n'da ra ts'oqui. ¹⁶ Janangue'a hin ga suhũ dan yãhũ Ojã bũ bí ja rá ts'edi, nguetho di huẽgahũ nẽ di pungahũ, nẽ da mbãxcahũ a ra ora dí homhbũ a.

5

¹ Bi than'dũ 'da yũ jã'i israel 'bũ maya'bu ngue dim hmumbãjã. Nẽ da 'yãp'a Ojã nangue gãtho mi'da. Nẽ midí thocpa Ojã Ʃ yú 'bøts'e nangue Ʃ yũ zu'ue bi tho, gue ní mba ma punbi yú ts'oqui yũ jã'i. ² Nẽ nangue yũ jã'i thoho Ʃ yũ hmumbãjã, hinga gãtho bi 'yøt'e xũn ho, nguetho Ʃ mi'da yú mijã'ihũ. Janangue'a bi zã janate tho bi hoc'ũ yũ 'yãmbũi nẽ yũ 'yøt'ats'oqui. ³ Nẽ jatho rá mbũdi midí un Ojã n'da ra 'bøts'e ra mbãjã nangue yú ts'oqui zehẽ, tengu bi 'yøt'e nangue yú ts'oqui yũ jã'i. ⁴ Njongui sä da 'yøt'e gue dim hmumbãjãse, nẽ hønt'a Ojã sä da huahna n'da ra hmumbãjã, tengu 'bũ mí huahna ra Aarón. ⁵ Nẽ ngutho bin ja nangue ra Cristo, him bi manse gue dim hmumbãjãse, pẽ Ojã bi un ran t'ẽdi gue dim hmumbãjã, tengu bi ma rá t'ohni Ojã 'bũ mí 'yẽna:

Nu'í ma 'dats'ant'ũ i, dadí 'da'a ni ts'edi ya.

⁶ Nẽ bi 'yẽmbi mahø'n'a:

Nu'í gam mbãjã gãtho yũ pa ya,

tengu ra hmẽpya bi 'yøt' ra Melquisedec, bi 'yẽn Ojã bũ ja rá t'ohni. ⁷ Nu ra Cristo 'bũ mim 'bucua ja ra häi, zã nan yãui Ojã, bi 'yãp rá mfãts'i da dãp'ũ. Nts'edi bi mbafi nẽ bin zoni. Pẽ bi bãdi ja rá ts'edi Ojã da yãm bũ ja ran dãte. Nẽ bi 'yø Ojã 'bũ mí nde din unse bũ ja rá pãhã Ojã. ⁸ Nu'a ra Cristo, madague'bu rá Ts'ant'ũ Ojã a, pẽgue bin jã'i a, janangue'a bi xãnba yũn Ʃmbi 'be'a dí 'yørpa rá pãhã Ojã a. ⁹ Bin jabũ bi 'yøt'e, janangue'a bi zøni bi jã'ts'i gãtho rá pãhã Ojã. Nẽ bi zã bi un'na ra te mazãi gue to'o gãtho da 'yẽc'yẽi a. ¹⁰ Nguetho bi huan Ojã a gue dim hmumbãjã nangue dyũ 'yẽc'yẽihũ, tengu ra hmẽpya bi 'yøt' ra Melquisedec.

Nts'utho 'bũ ga penju

¹¹ I ja xũn ngu 'be'a dí n de ga xi ahũ nangue a bim hmumbãjã a ra Cristo. Pẽ xũn hẽi ga xi ahũ nguetho hin guí honi guí pãhmbũ. ¹² Nẽ xũn ngu yũ pa xũ thogui gue mi ja ngue xquín xãnbatehũ, pẽ guexta'a i jatho da si ahũ Ʃ yũm hma hingui hẽi nangue Ojã. Nguetho gá cohi gán 'yãmbũihũ. I jatho guí sihũ ra xi'ba tengu'bu gyũ 'uerehũ, nẽ hin guí hãthũ guí sihũ njuãntho ran ts'ihme. ¹³ Nẽ nu'a gnãn ts'ihmehũ ra xi'ba, in ja tengu yũ

'uere, ne hinda ná p̄hmb̄u 'be'a ra te gue dām 'b̄hmb̄u njuāntho. ¹⁴ P̄e nu ran ts'ihme x̄n ho nt'ot'e nanguē ȳu daj̄a'i. Nē x̄n te ȳu mb̄u nanguē z̄aī din 'yomf̄ēni, jananguē'a p̄aī nda'a x̄n ho ne nda'a hingui ho.

6

¹ Jananguē'a nde'bu ga thoqui ga homhb̄u gue dan daj̄a'ihu. Nde'bu hinga hōnt'a ga mamhb̄u a rá mb̄uīdi bi sāngah̄u nanguē ra Cristo. Nde'bu hinga hōnt'a ga mamhb̄u gue ga p̄āh ma mb̄uīhu gue mí ēna xt̄a h̄yoju, nē hinga hōnt'a ga mamhb̄u ga d̄ap ma mb̄uīhu Oj̄a. ² Nde'bu hinga hōnt'a ga mamhb̄u ram hma dan xixyāhu, nē nanguē ran jāxa'yē, nē nanguē da d̄amb̄ēni u x̄n du, nē nanguē d̄in ja ran juānbi 'bu rán z̄ēgui, nde'bu hinga hōnt'u ga mamhb̄u ya, nguetho dí p̄ahmb̄u nda'a u. ³ Mb̄āh̄a ga thoju 'bu da z̄a da xoc'a ni mb̄uīhu Oj̄a, nguetho i ja mī'da. ⁴⁻⁶ Nguetho nu'bu h̄in ga thohmb̄u, x̄ōhma thoho da b̄ēni da mbenc i 'da. Nē nub̄aya h̄im mand̄and̄i da nde ba pengui mahōn'a. Nguetho nu'bu mī numanho n'dand̄i rán nequi Oj̄a, nē bi z̄āmanho a bi un Oj̄a, nē bin 'yoh̄u rá Hogand̄ahi Oj̄a, nē bi z̄āmanho a rá hogamh̄ma Oj̄a, nē bi b̄a i ts'á rá ts'ēdi a ra 'da'yo ximh̄ai d̄in ja. P̄e nu'bu da mbengui, ya h̄im mand̄and̄i da z̄a dí hoc ȳu mb̄uī mahōn'a. Nguetho im b̄ēni tengu'bu da z̄a dí cuat mahōn'a b̄u ja ra pont'i a rá Ts'unt'u Oj̄a, nē di japi d̄in thenda a ra Cristo. ⁷ Nguetho tengu'bu n'da ra h̄ai a ra ja'i, n'dand̄i ngu n'dand̄i d̄in 'yē, i p̄ot'e, nē i p̄ots'e 'be'a pa nthuhu bu. Nē nu'bu ra h̄ai nu'bu dí japi d̄in ja 'be'a tup̄u a ra mbefi, da hyān rán japi Oj̄a a. ⁸ P̄e nu'bu h̄in dí japi da b̄ox'a 'be'a bi thup̄u, nē hōnt'u yu 'uj̄ni i ja b̄u, nte dí muui 'bu. Nē h̄in da h̄umanho a ra h̄ai 'bu. Nē nez̄ēgui da mba nt'udi nanguē ra sibi.

Bi zangba ma mb̄uīhu a ra Jesús, dí t̄ōmh̄bu a ran ho ya

⁹ P̄e madague'bu njab̄u dá mamhbe, ma z̄i cu ah̄u, p̄egue dí h̄axhe njuāni gan jah̄u tengu ra hogah̄ai, bin japi bin ja x̄n ngu 'be'a bi thup̄u, nguetho bi hoc'a ni mb̄uīhu Oj̄a. Nē x̄n ndoho ran japi ba ēhe, guin nuh̄u. ¹⁰ Nguetho x̄n ho ot' Oj̄a nue h̄in di pumb̄ēni a ra 'befi gá 'yōth̄u, nē ran huēcate gá 'yuth̄u u 'da ni cuh̄u, nanguē rá thuhu Oj̄a, nē nanguē a guí ḡdah̄u ya. ¹¹ Ēmme dí ndehe qui thoju gan ēhyah̄u, n'da ngu n'da ah̄u, gue'bu go rán z̄ēgui ra pa. Jananguē'a da z̄ōni gui hyāmh̄bu 'be'a gātho guí t̄ōmh̄bu. ¹² H̄in dí ndehe da ȳund̄an̄hȳsi thoho ah̄u, p̄e dami 'yōth̄u 'be'a mī ḡt'u 'da 'bu mī b̄aīd̄i majuāni a rām hma Oj̄a, nē bi hyāt'i bi zet ȳu mb̄uī, jananguē'a bi hyān a ra herencia bi ma majuāni Oj̄a. ¹³ Nu Oj̄a 'bu mī xih majuāni a ra Abraham, bi ma majuāni nanguē rá thuhu z̄ēhe. Nguetho njo'o man'da x̄n

ndoho rá ts'ēdi hinda hōnse a. ¹⁴ Nē bi 'yēn Oj̄a: “Majuāni x̄n ngu ran ho ga 'da i, nē ga 'da i x̄n ngu nim bom'bet̄o,” bi t'ēmp'a ra Abraham. ¹⁵ Nu ra Abraham b̄uya bi hyāt'i bi d̄ō'mi, jananguē'a bi hyāni 'be'a bi xi a Oj̄a. ¹⁶ Nu'bu 'da yu ja'i im ma majuāni 'be'a da 'yot'e, i ndōnba rá thuhu Oj̄a, nē ya h̄im ma hyom mī'da yam hma dí hoc'a, nguetho i f̄aīd̄i majuāni a bi ma. ¹⁷ Nē'a Oj̄a 'bu mī nde da 'yurcah̄u nue majuāni a rām hma, bi man rá thuhu z̄ēhe 'bu mī xij̄u ra herencia. Nguē guej̄u nts'ānni ga h̄amhb̄u a. Jananguē'a ga p̄ahmb̄u njām'bu di p̄a a bi xij̄u. ¹⁸ Jananguē'a yoho bu dá p̄ahmb̄u, rām hmanse nē rá thuhu z̄ēhe, ga p̄ahmb̄u h̄in dim f̄ēh̄ni Oj̄a, p̄e majuāni da zinj̄u bu. Nguē guej̄u bá 'dahmb̄u bu mī ja xcá tuh̄u, dá b̄enth̄u bu hap̄u da zinj̄u ya. ¹⁹ Jananguē'a bi zinj̄u bu a ra Jesús, bi zangba ma mb̄uīhu bu mbo rá ngu Oj̄a, njām'bu da hyēgah̄u. ²⁰ Nguetho m'bet̄o bi yurp̄a a ra Jesús. Nē bi xi a Oj̄a nue bi hogah̄u nue da numanhōju bu. Gue'a nam b̄ōni ma hmumb̄aj̄ah̄u, nue i 'b̄uī maz̄aī, tengu ra hmēpya bi 'yot' ra Melquisedec.

7

Bim mb̄aj̄a ra Jesús tengu ra hmēpya bi 'yot'a ra Melquisedec

¹ Nu ra Melquisedec bim hmuts'at'abi bu ja ra hnini Salem, nē bim mb̄aj̄a nanguē Oj̄a mixtetho rá ts'ēdi. Nē nu ra Abraham 'bu mam bá tap̄'u 'da yu ts'at'abi, bin c'at'ui ra Melquisedec, bi t'āp rán japi Oj̄a nanguē a ra Abraham. ² Nē nu'ra a Abraham b̄uya bi un'na ra Melquisedec a ná 'det'a gue xp̄i hyānba ȳán s̄uīhu, gue rán t'unn̄i Oj̄a a ná 'det'a. Nē nu rá thuhu ra Melquisedec nde da ma “ra hoga hmuts'at'abi.” Nē nde da ma gue “ra hmuts'at'abi di hocpa ra s̄uī,” nē gue'a nam b̄ōn'a rá thuhu rá hnini Salem. ³ Nē hinga mf̄aīdi to'o rá ta ra Melquisedec, o to'o rá mbe. Nē hinga mf̄aīdi nda'a rá 'yu, nē hinga nt'o't'i gue'bu mīm 'b̄uī o gue'bu mī du. Jananguē'a tengu'bu rá ts'ēdi rá Ts'unt'u Oj̄a bu in 'yu a ra Melquisedec, gue dim mb̄aj̄a gātho yu pa hōn'bu go njām'bu. ⁴ Jananguē'a s̄a ga p̄ahmb̄u ya gue x̄n ngu rá ts'ēdi ra Melquisedec 'bu min ja, nguetho gue'ne ma ngurpa b̄ōt̄ah̄u ra Abraham bi un'na ná 'det'a bá tap̄'u ȳán s̄uīhu. ⁵ Nu rán t'ēdi Oj̄a bi xi u ȳu t'uh̄ni ra Leví gue ȳu mb̄aj̄a yu israh̄el, gue da hyāp̄a a ná 'det'a u ȳu men̄i, madague'bu ȳam bom'bet̄o ra Abraham u, p̄e nē se u. ⁶ P̄e nu ra Melquisedec, madague'bu hingui conh̄ui rá 'yu ra Leví gue ra Abraham, p̄e bi un'na ná 'det'a gue'a bá tap̄u ra Abraham. Nē nu ra Abraham, madague'bu x̄n ngu rá ts'ēdi bu nam b̄ēn Oj̄a, nguetho bi xifi majuāni da 'yōrpa a Oj̄a. P̄e man'da ja rá ts'ēdi ra Melquisedec nguetho bi t'āp a ran japi a ra Abraham. ⁷ Nē mf̄aīdi nu'a di jap̄'a

n'da man'da ja rá ts'edi xinda gue'a pa ma japi. ⁸ Pɛ nu' u yá mbäjä ra israel zai midin t'un'na ná 'det'a, pɛ yu ja'i u, nɛ i tu u. Pɛ nu man'da ra mbäjä gue ra Melquisedec, i mam bu ja ra t'ohni tengu 'bu i 'butho. ⁹ Nɛ da zä gam bɛmhbu ya, gue gátho rá 'yu ra Leví, gue yá mbäjä ra israel, gue i äp'a ná 'det'a u yá mɛni, gam bɛmhbu gue nɛ'u tengu'bu bin jut'u 'bu mí un'na ná 'det'a xɛqui a ra Melquisedec a ra Abraham. ¹⁰ Nguetho da zä gam bɛmhbu nanguɛ ra Abraham, tengu'bu ya xmin 'yohu yám bom'ɛto 'bu mín c'at'ui ra Melquisedec, madague'bu hin nám 'bui. ¹¹ Bim mbäjä ra Aarón gue rá 'yu ra Leví, nɛ rá ngurpa bota a ra Abraham a. Nɛ gue'u bim mbäjä u nanguɛ'u yu israel, tengu bi man yán t'ɛdi Ojä. Pɛ nu'bu da guehya yá 'bɛfi gue ní yän Ojä u yu ja'i, him mi jatho xtí nɛqui man'da ra mbäjä gue n'dan'yo 'bu, tengu ra hmɛpya bi 'yu a ra Melquisedec, nɛ hin nanguɛ a ra Aarón. ¹² Pɛ nu'bu mí mba ma pádi yu mbäjä, nɛ 'bɛ'a mí øt'e, nɛ u yun t'ɛdi mí tenni, mí jats'editho da mba ma pádi u. ¹³⁻¹⁴ Bi 'yɛn ra t'ohni gue nu a man'da ra mbäjä gue ra Cristo a, bim 'bui nanguɛ man'da rá ts'ant'u ra Israel, ngue hing rá 'yu yu mbäjä. Nguetho mfädi xun ho gue ma Hmuhu bim 'bui nanguɛ rá 'yu ra Judá. Nɛ nte bi ma yán t'ɛdi ra Moisés, gue dim mbäjä a rá 'yu ra Judá. ¹⁵ Pɛ man'da gui pahmbu 'bɛ'a dá mangä 'bu guim bɛmhbu nanguɛ a ra Melquisedec, gue i udi tengu a man'da ra mbäjä, nu'a ra Cristo a. ¹⁶ Nɛ hin nanguɛ ra 'yu bi man u yun t'ɛdi da zä dim mbäjä a ra Cristo. Nɛ xín nanguɛ u yun t'ɛdi mí ma 'bɛ'a da t'øt'ua bi dɛn'na, nguetho him mán ts'anni zai din ja u. Pɛgue bi zä bim mbäjä nanguɛ a rá ts'edi a rá tɛsɛ njam'bu da zä da guadi. ¹⁷ Gue'a bi man Ojä: Nu'i gra mbäjä mazai, tengu ra hmɛpya bi 'yøt'a ra Melquisedec, bi 'yɛn Ojä. ¹⁸ Gue'a án t'ɛ'ts'a ra 'yu gue bi ts'an maya'bu, nguetho mbɛ nte midí muui a. ¹⁹ Nguetho njom bi zä bi hocpa yá ts'oqui u yun t'ɛdi bin t'un ra Moisés. Pɛ bi nɛqui man'da xun ho, gue i sixcahu bu bí 'bu Ojä. ²⁰ Nɛ man'da xun ho ra 'yu nanguɛ ra 'da'yo mbäjä, nguetho bi manse rá thuhu Ojä 'bu mí un rán t'ɛdi a rá Ts'ant'u. ²¹ Pɛ nu mi'da yu mbäjä 'bu mín t'un yá 'bɛfi, him bi hndɛnba rá thuhu Ojä. Nɛ nanguɛhna ra hmumbäjä, bi manse rá thuhuse Ojä. Tengu bi mam bu ja rá t'ohni Ojä, bi 'yɛmp'a rá Ts'ant'u zɛhɛ: Nugä dra Ojä, dí manse ma thuhugä, nɛ hin ga pá a dí ma. Nu'i gam mbäjä gátho yu pa mazai, tengutho ra hmɛpya bi 'yøt'a ra Melquisedec, bi 'yɛn Ojä. ²² Nu ra Jesús, da zä di ja' ts'a n'da ran hoqui man'da xun ho xinda gue'a mí ja mam'bet'o, nguetho dim hmumbäjä mazai a. ²³ Nu'u 'da yu mbäjä bi zoni xun ngu mí

'bui, nguetho i tu, nɛ him bi zä bi thoqui høn'bu go njam'bu. ²⁴ Pɛ nu ra Jesús hingui tu, janangue'a njo'o man'da sä da hyänba rá 'bɛfi. ²⁵ Janangue'a da zä di hoqui xun ho u to'o da zøm bu 'bu Ojä ya, nanguɛ a ra Cristo. Nguetho i 'bui mazai, da zä thocpa thoho da 'yáp'a Ojä nanguɛ u to da zøm bu. ²⁶ Njuantho ɛ gue'a ra Jesús a ma hmumbäjä di homhbu. Nguetho xun hotho a, nte in dupatesɛ him bi 'yøt' yu ts'oqui, nɛ him bi hyänba yám 'bäi u yu ts'om'bäi, nɛ man'da i pa nt'ɛspi gue i ja rá ts'edi bu mahɛts'i. ²⁷ Nu yu ja'i 'bu mim hmumbäjä di thoqui da mbøspa Ojä gátho yu pa, mbudi bi mbøspe nanguɛ yá ts'oqui zɛhɛ, nɛ m'ɛjua yá ts'oqui yu ja'i. Pɛ nu ra Jesús him bi 'yøt'e tengu u, nɛ n'dandj thoho bi mbøspa Ojä 'bu mí un rá tɛsɛ, nguetho di muui mazai a. ²⁸ Nu rán t'ɛdi Ojä bi man ra Moisés bi t'ɛmbi dim hmumbäjä u yu ja'i thoho, pɛ him bi hyät'i bi ja'ts'u yán t'ɛdi Ojä. Pɛ nu'bu mí manse rá thuhu Ojä, bi ma gue dim hmumbäjä rá Ts'ant'u zɛhɛ. Nɛ nu'a gátho bi ja'ts'u yun t'ɛdi nɛ bi juadi, nte di 'bɛh ya. Nɛ gue'a rá m poniui a rán t'ɛdi Ojä bin t'un ra Moisés a ra Jesús.

8

Nu ra Jesús bin hocpate nanguɛ ra 'da'yon hogui

¹ Bi 'bupu mahɛts'i a ma hmumbäjähu gue ma hocpatehu, 'darpu ní mandau i tate thoho rá ts'edi. Nɛ guehna man'da jats'edi na dí xi ahu. ² Nɛ dim mbäjä bu majuan i pa nthandɛ Ojä bu mahɛts'i, tengu'bu ra nijä bi 'yøt' Ojä, nɛ him bi hyøh yu ja'i. ³ Gátho yá hmumbäjä u yu israel, bi ts'anni di un yu 'bøts'e nanguɛ u yu zu'uɛ bi tho, nɛ mi'da. Janangue'a nɛ a ra Jesucristo ja 'bɛ'a bi uni, nguetho nɛ a ra hmumbäjä a. ⁴ Pɛ hinga guecua ja ra ximhäi bim mbäjä a. Nɛ nu'bu xtín zangua ja ra häi, njam'bu xtán zä xtím mbäjä. Nguetho hing rá 'yu ra Leví a, nɛ hing yu zu'uɛ bi mbøx'a, tengu bi man rán t'ɛdi Ojä bi man ra Moisés. ⁵ Nɛ nu'a ra nijä bu midim pɛ u yu mbäjä ua ja ra ximhäi, n'da ra hmɛpya thoho gue 'bɛ'a ørup mahɛts'i. Nguetho bi sih ra Moisés 'bu mí dwp'a ra nijä: "Dami jamansu 'bɛ'a gui jap'u i ja bu, nɛ 'bɛ'a gátho gui 'yørup, tengu thoho dá ut'a 'bu gmí 'bupu ja ra t'øhø," bi 'yɛmp Ojä. ⁶ Pɛ nu ra Cristo bin t'un'na n'da ra 'bɛfi ɛmme man'da xun ho xinda gue'u mi'da yu mbäjä. Nguetho din hocpate nanguɛ ran hogui man'da xun ho 'bɛ'a gátho i ma da 'yøcahu. ⁷ Nu'bu xtán zä xtí hocpa n'da a rá mbudi ran hogui, him mí jatho xtán ja a ná yoho ran hogui. ⁸ Pɛ nu Ojä him bi zä bi numanho yu ja'i nanguɛ a ran hogui mí ja, pɛ guɛxt'a ndupate bu na nu Ojä u. Janangue'a bi 'yɛna: Da zøn'a n'da ra pa

ga øt'ä n'da ra 'da'yon hoqui mahøn'a nangue yu me israel ne yu me judä.

9 Ne hin din ja tengu ran hoqui dá xi u yám bombøta

'bu mambä jæcpu ra häi Egipto, ne dá jamansu.

Dá xifi xti ja'ts'i, pe him bi hyät'i da 'yøzehe man hoqui dá xifi, gue man t'ædi dá xi a ra Moisés.

Janangue'a him bi zä dá numanho u, bi 'yæn'a ra Hmu.

10 Pe nu ran hoqui ga ørpa yu israel 'bu m'bejua mi'da yu pa, din ja tengu gam mangä ya.

Ga un man 'yomfæni bu ja yán 'yomfæni u, ne ga japi mpähä thoho da dengui.

Janangue'a da numanhogui, ne ga øt'ä gue yú Ojägä u, ne din ja gue ma t'uhni zehe u buya.

11 Ne hinga hnehi thoho 'bo'o da xänba u, ne njon da sänbi gue da baqui, nguetho gätho da bæc zehe u, yu ngurpi o gue yu ja'i thoho.

12 Ne ga punbi nangue ran ts'o, ne him man gam bængä u yú ts'oqui, bi 'yæn Ojä. 13 In jabu a ra 'da'yon hoqui, ne gue'a i t'æmbi ra nyonhoqui a mí ja, gue ya bi juah rá 'befi a, ne ní mba bu dim 'bedi 'bu mí man na.

9

Necua ja ra häi mí ja rá ngu Ojä, nepu mahæts'i

1 Nu'a rá mbædi ran hoqui, mí ja yán t'ædi nangue yu t'øt'e mí t'ørpæ ja ra nijä ua ja ra ximhäi. 2 Ne nu'a ra nijä bi t'øt'e, bin ja n'da ra cuarto rá mbædi, t'æmbi xun dæxqui, guepu mí ja rán 'døgue yú lámpara, ne ra mexa gue i cæx yu 'bøxthuhme. 3 Ne mí ja man'da ná yoho ra cuarto gue nubu mbo, mán joti n'da ra 'bøt'e, guepu mí t'æmbi man'da xun dæxqui. 4 Ne nubu, mí ja bu ra mexa ra oro guepu mí zø ra xeca xiza yumanho. Ne a rá huada ran hoqui gue mán jots'i ra oro gätho yú hyo. Ne nubu mbo ra huada mí høpu n'da ra xaro gue ra oro, mí o bu zi ts'u ra hme i t'æmbi ra maná. Ne a rá tøhø ra Aarón gue bi 'dogui, ne u yu xindo bi t'o't'a ra nyonhoqui, gue nu' u yán t'ædi Ojä maya'bu. 5 Ne nu rán jo'mi ra huada, n'da ra xithe i t'æmbi ran ts'äya ram punbate. Ne mí tøpu yoho yú pøte u yú mbædi Ojä mahæts'i, mí com'pu mate ra xithe bu mí pa nsits'i ra ji dim punba yú ts'oqui yu ja'i. Pe hinga xøt'a ga xi ahü 'be'a nam bøn'u gätho yu hmepya mí ja bu mbo ra nijä. 6 Bin jabu bi t'øt'e. Nu yu mbäjä thoho, thocpa thoho mí cæpu a rá mbædi ra cuarto, gue mí øt' yú 'befi nangue ran dænde bu ja ra nijä. 7 Pe nubu ná yoho ra cuarto man'da xun dæxqui, høn't'a ra hmumbäjä mí thøpu, høn't'a n'dapa thoho i tho a n'da jeya. Ne nu'bu mí yæpu, i thexpæ

rá ji yu zu'uæ gue mí xixpu, nangue rá ts'oqui zehe 'bu rá mbædi, ne nangue yú ts'oqui yu ja'i 'bu ná yondi. 8 Nu'a rá Hogandähi Ojä di jajü ga pæhmbu, ngue hin ní soc'a ra 'yu ní mba bu bí 'bu Ojä 'bu gätho mí t'øthoho ran dænde bu ja a ra nijä ua ja ra ximhäi. Ne gue'a n'da ra hmepya bi 'yu a ra 'bøt'e mí corpu man'da xun dæxqui, mí corpa bu u yu ja'i. 9 Gätho u yu t'øt'e mí t'ørpæ ja a ra nijä, n'da ra hmepya thoho nangue a njuantho i jajü ya. Nguetho yu t'unni ne yu 'bøts'e bi un'na Ojä, him bi zä bi hocpa bu mbo rá mbæi u mí øt'e. Janangue mí pa njorpi bu u. 10 Nguetho høn't'a mí man yu t'ædi nangue yu ts'ihme midí hoqui, ne midín xæt'i. Pe nu' u gue' u da yu t'ædi gue i ja thi. Ne gue'a bi zän Ojä da 'yøt'u, ja gue'bu mam bá æh ra Cristo, ja bi nequi a majuani ra 'yu ja rá ts'ædi a buya. 11 Gue ya bá æh ra Cristo, ne gue'a ma hmumbäjähu a, nangue ra 'da'yo nhoqui i ja ya. Ne nu'a ra nijä guepu dim pehna ra mbäjä ya, man'da xun ho, ne guepu majuani bu. Ne him bi 'yøt' yu ja'i, nguetho hing ra ngugua ja ra ximhäi a. 12 Pegue mahæts'i bu bi yæt' na ra Cristo ya, tengu ra hmepya bi 'yuh yu hmumbäjä 'bu mí yæpu man'da xun dæxqui. Ne ya hin di un yé ji yu t'æde'yo o gue yu t'ændäni, pe bi un rá jise. Ne n'dandj thoho bi yæpu, ne bi yænju xun ho a. 13 Nu rán t'ædi Ojä bi t'æmbi xun ts'o ní ngøc'yei n'da 'bu xí dá a n'da ra du. Ne bi ma jatho da mba ma c'uaspa rá ji ra toro ne ra de'yo, ne rá 'bospi a ra t'æsundäni gue bi t'upu ja ra sibi. Ne gue'a dí hocpa ní ngøc'yei n'da a. Ja bi zä bi dænde Ojä u buya. 14 Pe gam bæmhbu man'da æmme i ja rá ts'ædi a rá ji ra Cristo, bi mberca ma ts'on'yomfænihi midí 'uegahu nangue Ojä, n'dahma da zä ga ørpæhu rá 'befi Ojä gue i 'bæi. Nguetho hin'yu rá ts'oqui ra Cristo, ne bin unse bu 'bu Ojä, ra 'bøts'e gue mazä di muui bu nam bæñ Ojä. 15 Nu ra Jesucristo bin hocpate nangue ra 'da'yon hoqui 'bu mí du. Janangue'a gätho bi mba mahoqui ma ts'oquihu, gue gueju mí tenhdü rá mbædi ra yonhoqui. Hinga hængdahü, pe ne u mí 'bu 'bu hin nän ja a ra 'da'yon hoqui. Ne nubuya gätho bi zä dá comhbu ran japi mazäi gue bi xi Ojä u bi zohni. 16 Nu'bu i man'a n'da to'o da zocpa u 'be'a pe'ts'i, pe 'be da fædi 'bu majuani bi du, ja da t'øt'a xi ma buya. 17 Hingui sä da t'øt'a xi ma 'bu i 'bætho, hinda høn'bu bi du. 18 In jabu bin ja 'bu rá mbædi a ran hoqui bi man Ojä, gue bin ho 'bu mí mba m'bänbi rá ji n'da ra zu'uæ, ja bi fædi majuani bi nu ran dæte buya. 19 Janangue'a nu'a ra Moisés 'bu mí xih rán t'ædi Ojä gätho yu me israel, ne bi c'uaspa ra ji buya. Bi mit' ra thenga xide'yo ne n'da ra t'u'yeza gue n'yoi yú paxi, ne bi garbu ja ra dehe n'yoi rá ji ra t'ændäni ne rá ji yu chibo, bi c'uaspa bu ja rá søcua i man rán t'ædi Ojä, ne gätho yu ja'i bi mba ma c'uaspi a ra ji buya. 20 Nubuya

bi 'yɛna: “Nuna ra ji, guehna dí hoc'a ran hoqui na, gue bi man Ojã nanguẽju. Nuya da zã di punga ma ts'oquihũ,” bi 'yɛn a ra Moisés. ²¹ Nẽ nubũya bi c'ua'ts' ra ji bu ja rá nijã Ojã, nẽ 'be'a gãtho mí ja bu mbo mí pa nthoni bu ja rán thãnde Ojã, gãtho bi mboxpũ yũ ji. ²² Nẽ i mam bu ja rán t'ɛdi Ojã, gue gue'a ra ji i hoc'ũ 'be'a gãtho mí t'øt'e. Pẽ nu'bu hin dim fãn ra ji, hin'yũ ra punbi nanguẽ ra ts'oqui, i ɛm bu mán t'o't'i.

Í uec yũ ts'oqui a ím 'bøts'e ra Cristo

²³ Nu'a ra nijã, n'da ra hmẽpya thoho mí ja ua ja ra hãi, bi mba ma hoqui nanguẽ u yú ji yũ zu'uɛ mí hma. Janangue'a bin ja ra 'bøts'e man'da xũn ho gue dí hogahũ, tengu'bu dyũ nijãhũ majuãni bu mahɛts'i. ²⁴ Nẽ hinga guerpũ ja ra nijã bi 'yøt' yũ jã'i i 'bũh ra Cristo ya, nguetho yũ hmẽpya tho u nanguẽ a majuãni rá ngu Ojã. Pẽ ɛ guerpũ mahɛts'i bi yũt'i, i ãp Ojã ya nanguẽju. ²⁵ Nu yũ hmumbãjã yũ israel, jeya 'bu njeya mí cãrpũ ja ra cuarto man'da xũn dũxqui, midí un ra ji, pẽ hin rá jise. Pẽ nu ra Cristo hinga thocpa thoho dí un ra 'bøts'e. ²⁶ Xi'bu xtĩn ja tengu yũ hmumbãjã, jeya 'bu njeya midí un ra ji. Mí jatho xũn ngu yũ nidí xtãn du ra Cristo 'bu, gue'bu go rá mbũdi ra ximhãi. Pẽ him bin jabũ bi 'yøt'a. Pẽ nuya n'dandj thoho bi zocua ra Cristo gue bin unse bim 'bøts'e zehẽ, gue í uecpa yú ts'oqui yũ jã'i. Nẽ guehya yũ pa gue dí jã'ts'a mí hma mãm 'be't'o. ²⁷ Tengu yũ jã'i, nts'ãnni n'dandj thoho da du, nẽ m'bejua da nu ran juãni. ²⁸ Nẽ nguetho ra Cristo, n'dandj thoho bin uni bim 'bøts'e, ngue bi 'uecpa yú ts'oqui u xũn ngu yũ jã'i. Nẽ m'bejua ba pengua da zin u i tø'mi, pẽ hin dí 'yɛhe dí 'uec yũ ts'oqui mahø'n'a.

10

¹ Nu'a ran t'ɛdi bin t'un ra Moisés nanguẽ yũ 'bøts'e bi 'yøt' yũ mbãjã, n'da ra hmẽpya thoho nanguẽ'a ran ho bá ɛhya. Nẽ hinga gue'a majuãni ran ho a. Nẽ njãm'bu bi zã bi mba ma hocpi yú ts'oqui u mí øt' yũ 'bøts'e, madague'bu njeya 'bu njeya midí uni. ² Nu'bu da gue'ũ yũ 'bøts'e xtãn zã xtĩn hoc'ũ, pẽ n'dandjtho xtĩ uni, nẽ xtã 'ye'ts'a ní un yũ 'bøts'e 'bu. Nẽ ya xtãm bãdi n'dandj thoho bi bo yú ts'oqui bãya. ³ Pẽ nanguẽ yũ 'bøts'e bi uni gãtho yũ jeya, bi japi da bẽni gue in dupate tho yú ts'oqui. ⁴ Nguetho hinjãm'bu da zã di punba yú ts'oqui n'da u yũ ji yũ ndãni nẽ yũ de'yo. ⁵ Janangue'a bi 'yɛn ra Cristo 'bu mí zocua ja ra hãi, bi 'yɛmp'a Ojã rá Ta: Hinga njuãntho gue'ũ yũ zu'uɛ guí nde.

Janangue gá juié dán jã'igã ngue dam 'bøts'egã, bi 'yɛn'a ra Cristo.

⁶ Nẽ hin gnãn johya n'da ran t'unni ngue yũ zu'uɛ bi t'upũ ja ra sibi, xinga gue'ũ yũ 'bøts'e nanguẽ yũ ts'oqui.

⁷ Janangue dá ɛngã: “Bá ɛcã ya ga øt'ã ní pãhã ma Ojã i, dam 'bøts'e zehẽgã, tengu mán t'o't'i bu ja nim hma,”

bi 'yɛn'a ra Cristo. ⁸ Nu'a rá mbũdi bi mangua, hin nãn johya Ojã u yũ 'bøts'e gue yũ zu'uɛ bi t'udi nanguẽ yú ts'oqui n'da, madague'bu gue'a bi man'a n'da rán t'ɛdi a.

⁹ Pẽ xø bi 'yɛm mahø'n'a bãya: “Bá ɛcã ya gue ga øt'ã ní pãhã, ma Ojã i, gue dam 'bøts'e zehẽgã.” Gue nde da ma, dí 'ueh ya yũ 'bøts'e mí ja, nẽ din ja nũ man'da ra 'bøts'e.

¹⁰ Nu ra Jesucristo bi 'yøt' rá pãhã Ojã, gue bi unse rá jã'i n'dandj thoho bi juadi. Janangue'a bi hogahũ Ojã ya. ¹¹ Nu yũ mbãjã yũ israel mí øt'ũ yú 'befi gãtho yũ pa, nẽ thocpa thoho midí un yũ 'bøts'e, madague'bu hinjãm'bu mí sã di hocpa yú ts'oqui n'da u.

¹² Pẽ nu ra Jesucristo n'dandj thoho bin uni bim 'bøts'e nanguẽ ma ts'oquihũ, pẽ him man'dandj din uni. Nẽ bi 'bũpũ 'darbũ ní mandaui Ojã ya.

¹³ Nẽ guerpũ bi 'bũpũ ya, gue'bu go bi dãp'ũ yãn sũihũ. ¹⁴ Nguetho nanguẽ n'dandj thoho bin unse, janangue'a bi juadi bi hoc'ũ to'o bi 'yøt'e yú mbeti. ¹⁵ Gueɛ a rá Hogandãhi Ojã dí jãjũ ga pãhmbũ a mangua, 'bu mí ma:

¹⁶ Nu ran hoqui ga ørpa yũ jã'i 'bu m'bejua, din ja tengu na,

ga bẽnba bu ja yú mbui ma pãhã zehẽ, da ndese gue da dengui.

Nguetho un man 'yomfɛni bu ja yãn 'yomfɛni u.

¹⁷ Nẽ xø bi 'yɛm mahø'n'a: Him man'dandj gam bẽngã yú ts'oqui, nẽ xinga gue'ũ yũm fɛ'ts'i mí øt'ũ,

bi 'yɛn rá Hogandãhi Ojã. ¹⁸ Nanguẽ Ojã bi punga ma ts'oquihũ, hingui sã ga unhdũ mí'da yũn t'unni dí punga ma ts'oquihũ.

Da zã ga sømhbu bu 'bu Ojã

¹⁹ Ma zi cu ahũ, gam bẽmhbu nanguẽ a ra nyonhoqui mí ja, njo'o n'da ra jã'i thoho mí sã da yũpũ man'da xũn dũxqui, nẽ gue'a í t'u'a ra 'bøt'e mí ndam bu. Nẽ nuya bi zã dí cũthũ bu ja a rá ngu Ojã mahɛts'i, man'da xũn dũxqui. Nẽ dí cũthũ nanguẽ a rá ji ra Jesucristo, bi hogahũ. Nẽ hin dín suhũ ya.

²⁰ Nẽ dí cũthũ nanguẽ a ra 'yu ma'da'yo gue i 'bũi. Nguetho bi 'uegahũ ra 'bøt'e mí ndam bu ja ra goxthi, 'bu mí unse rá jã'i ra Cristo ya. ²¹ Nu'a ra Jesũs, gue'a ma hmumbãjãhũ, nanguẽju gue yát'ũhnigahũ Ojã.

²² Janangue'a mbãhã ga sømhbu bu 'bu Ojã ya, n'dat'a gam bẽmhbu majuãni i ndeju. Nguetho bi mberca ma mbũihũ nanguẽ rá ji ra Cristo, hin gam bẽmhbu gue dín dupatehũ yũ ts'oqui ya. Nẽ tengu 'bu am 'be'tegahũ a ra dehe xũn güe.

²³ Nẽ ga thoqui ga mamhbũ a ran ho dí tømhbũ, hin ga suhũ. Nguetho majuãni dí jã'ts'a rá m hma bi xijũ Ojã gue dí pøju.

²⁴ Mbãhã dan xãnbahũ ga øthũ ran huɛcate, nẽ 'da dán ɛhyadahũ ga øthũ a. ²⁵ Nẽ hin ga øthũ tengu øt'i 'da him mí søm bu ja

mam petihũ. Pẽgue mbähã ga thoqui dam petihũ, nẽ dan xãnbahũ n'da ngu n'dajũ. Nẽ man'da ga humbi ga øthũ ya, nguetho ya mí ts'utho ba ẽh ra Hmu. ²⁶ Pẽ nu'bu dí ndese ga thoctahũ yũ ts'oqui 'bu ya má pãhmbũ a majuãni, tengu'bu hin dá jamansuhũ a ra 'bøts'e xtĩm pũgahũ. Pẽ ya hin'yũ 'be'a man'da sã ga umhbũ buya, gue dí mba ma pũngui ma ts'oquihũ. ²⁷ Pẽ hont'a ra mbidi gan nuhũ 'bu, gue ran unbi dí co'ts'a Ojã, nangue ra sibi nts'utho 'bu bi de, gue di jua u yãn sũihũ Ojã. ²⁸ Gam bẽmhbũ tengu ran t'edi bin t'un ra Moisés, gue'bu 'bu a n'da i øt' ram fe'ts'i, nẽ di nequi yohø o gue hyu yũ testigo gue bi nu, bi tho a ra ja'i buya, nẽ hin da mba ma huẽqui. ²⁹ Pẽ ha hin díim bẽmhbũ gue man'da nts'utho ran ts'ẽmbi ga nuhũ 'bu díim beñi ga nẽmhbu bu hãi a rá Ts'ant'ũ Ojã, nẽ dí ẽmhbu nte di muu a rá ji xtĩ hoga ma mbũihũ, nẽ'bu dí numan'ũ tho a rá Hogandãhi Ojã gue mí ẽna xtĩ huẽgahũ. ³⁰ Pẽ dí pãhmbũ a ra Hmu gue bi ma: "Nugã ma 'bẽfi ga ju't'i, ga un'na rá muu bi 'yøt'e." Nẽ bi 'yẽn ra t'ohni: "Da zẽmba yũ t'uhni Ojã 'bu di thoqui da 'yøt' ra ts'oqui." ³¹ Ɛmme nts'utho 'bu da dũba yã ts'oqui n'da a Ojã bu ja ran juãbi, gue'a i 'bũ. ³² Pẽ dami bẽmhbũ 'be'a gã 'yøthũ u yũ pa xũ thogui, gue'bu ja gmĩ tĩmhbu ran nequi. Xũn ho gã 'yøthũ, jante tho gã hyãthũ yũn unbi xũn ndoho. ³³ Nẽ 'da ahũ bi mba nthenni ahũ, nẽ bi mba ma un'ni ahũ bu ja yũ hmi yũ ja'i. Nẽ mí'da ahũ gue hin gã suhũ da mba ma un'ni ahũ 'bu 'darbu gmĩ 'yohũ u bi mba ma unbi. ³⁴ Nẽ hin gãn suhũ gue gã zẽnguahũ u ni cuhũ 'bãpu ja ra fãdi, nẽ gãn johya thohohũ 'bu mí thãn'nahũ 'be'a gmĩ pẽs'hũ. Nẽ gã pãhmbũ ja ahũ bu mahẽts'i a man'da xũn ho, gue da hyãt'i mazã. ³⁵ O guĩ ẽs'hũ a gmĩ hyuthũ nzambũ, janangue'a dũn 'da ahũ n'da ran t'unni xũn ndoho. ³⁶ Pẽ i jatho ga sethũ ts'ũ, n'dahma da zã ga øthũ rá páhã Ojã, janangue ga hãmhbu a bi ma majuãni dí 'dajũ. ³⁷ Nguetho i mam bu ja rá t'ohni Ojã:

Mi ts'utho ba ẽ'a i ja gue ba ẽhe, ya hin da ya'a ba ẽhe, nẽ di 'da ahũ a guĩ tømhbũ.

³⁸ Nẽ nu'ũ to da 'yẽc'yẽi majuãniã, gue'ũ ga hocpa yũ ts'oqui, ga ẽmbi xũn ho buya, nẽ ga un'nda ra temazã. u.

Pẽ nu'ũ bi mbẽngui hin ga numanho u, bi 'yẽn Ojã. ³⁹ Pẽ nuju hĩnga gueju dá penju guẽpu xcã nuhũ ran unbi mazã. Pẽ dí ẽc'yẽihũ gue majuãni a Ojã, janangue'a din jajũ ra temazã.

11

Nẽ gue'a ná ẽc'yẽihũ majuãni a Ojã

¹ 'Be'a nam bøn'a na ẽc'yẽihũ majuãni a Ojã. Nãm bøni, gue dí ẽc'yẽihũ majuãni ga hãmhbu a ran ho bi xijũ Ojã. Nẽ nam bøni ga ẽc'yẽihũ

majuãni 'be'a gãtho i ma Ojã, madague'bu hin dí nuhũ a. ² Nu ma bombøtahũ bi hnu-manho nguetho bi 'yẽc'yẽi majuãni a Ojã. ³ Dí ẽc'yẽihũ majuãni bi 'yøt' Ojã yũ ximhãi, madague'bu hin dá nuhũ 'bu mí 'yøt'ũ. Nu'bu mí 'yẽna din ja, ya bin ja buya, gue bi 'yøt'e nangue u 'be'a him midĩ nequi. ⁴ Nu'a ra Abel bi un Ojã n'da ra 'bøts'e xũn ho xinda gue a bi un a ra Caĩn, nguetho bi 'yẽc'yẽi majuãni a bi xi Ojã. Nu'bu mí thãnba a rán t'unni ra Abel, bi fãdi bi numanho Ojã a. Nẽ madague'bu bi du ra Abel, pẽ tengu 'bu 'bũtho, gue urcahũ 'be'a mí øt'a, gue bi 'yẽc'yẽi majuãni a Ojã. ⁵ Nguetho ra Enoc, bi 'yẽc'yẽi mbo rá mbũi a majuãni. Janangue'a bi ts'ixpu ja rá ngu Ojã nẽ him bi du. Nẽ him bi thĩngua ja ra hãi a, nguetho bi zix'a Ojã. Nẽ i ẽn ra t'ohni: "Nu'bu hin nĩ ts'its'i, bi hnumanho a." ⁶ Pẽ nu'bu i 'bu a n'da i nde da zøm bu 'bu Ojã, pẽgue da 'yẽc'yẽi majuãni i 'bu a, nẽ da 'yẽc'yẽi majuãni din t'un ran ho a to i hon Ojã. Nguetho hingui sã da numanho Ojã n'da 'bu hingui ẽc'yẽi a majuãni. ⁷ Bi 'yẽc'yẽi a ra Noé gue majuãni a mí xi Ojã din ja a ra dãmunt'i, madague'bu hin nĩ nu. Nẽ bi 'yøt' a ra dãbarco bi xifi, guẽpu da yãn'ũ 'bũpũ rá ngu. Nẽ bi 'yẽmbi xũn ho Ojã a nguetho mí ẽc'yẽi mbo rá mbũi a Ojã. Nẽ gue'a i nequi hing yũ 'yẽc'yẽi gãtho ra ximhãi, jãn i ts'ẽmba u. ⁸ Bi 'yẽc'yẽi majuãni Ojã a ra Abraham. Janangue'a bi bøm 'bu mí zon'na Ojã, gue da mba bu ja a ra hãi bi xi Ojã gue di unni. Bi nẽxpũ ja rá hãi zehẽ, nẽ him mí pãdi harũ man nĩ mba. ⁹ Nẽ nu'bu mí zøm bu, pẽ bin 'yøtho bu. Nguetho bi 'yẽc'yẽi majuãni gue ja nĩn zãm bu rá ngu Ojã mahẽts'i. Janangue'a bi hyøtho yũ ngum'bøt'e bu. Nẽ ngutho bi 'yøt' a ra Isaac rá ts'unt'ũ, nẽ a ra Jacob rá 'beto, gue nẽ'ũ da gomhbũ ra herencia bi sih majuãni ra Abraham. ¹⁰ Nguetho nu ra Abraham mí tøm'i da zøni nĩn zãm bu n'da ra dãhnini gue mahẽts'i, din ja høn'bu go njãm'bu, gue bi bẽn Ojã nẽ bi 'yøzche. ¹¹ Nẽ bi 'yẽc'yẽi majuãni a ra Sara, nẽ gue'a i hyãn rá ts'edi Ojã a gue dim 'bũh rá ts'unt'ũ. Nẽ him mí sã xtĩm 'bũh rá t'uhni, gue ya xãm bømbe. Pẽ bim 'bũ'a rá ts'unt'ũ, nguetho bi bãdi majuãni da 'yøt' a bi man Ojã. ¹² Nẽ ngutho ra Abraham, madague'bu ya xi thoh yũ pa gue mí sã xtĩm 'bũh yũ t'uhni, pẽgue bi zøni bim 'bũh yãm bom'beto ẽmme xũn ngu, tengu yũ sø mahẽts'i, o tengu yũ 'bomu bu ja ra ndendejã, gue njongui hãt'i da mbede. ¹³ Nẽ gãtho u bi du 'bu him mani hyãn a ran ho bi xi Ojã. Pẽ tengu'bu mí handi yatho bu bi ja a ran ho bi sifi, nguetho mí ẽc'yẽi mbo yũ mbũi gue majuãni din t'unni. Janangue'a bin johya 'bu mí beñi gue da nu a. Jananjãbũ bi manse tengu'bu bi thotho ua ja ra ximhãi u. ¹⁴ Nẽ nu u im ma tengu na, i udi gue i 'yøtho nẽ i hon man'da ra hãi guẽpu din zã. ¹⁵ Nẽ nu'bu xtãm bẽntho a ra hãi bu xpĩ bøn u,

mí sã xtã mbeng mahõn'a u 'bũ. ¹⁶ Pẽ mí nde n'da ra hã man'da xũn ho, gue nde da ma, ra hã mahẽts'i. Janangue'a bin johya Ojã gue da 'yẽmbi yũ Ojã u, nẽ bi hocpa yũ hnini u. ¹⁷⁻¹⁸ Nẽ nu' bũ mí ts'ãp rá mbũi ra Abraham, gue bi sifi bá si a rá ts'unt'u ra Isaac, da mbõspa Ojã. Nẽ mí nde xtã 'yõt'e, nguetho bi 'yẽc'yei majuañi a Ojã, madague' bũ bi xifi dim 'bũh yãm bom' beto 'bũ bi xãnd ra Isaac. ¹⁹ Gue'a bi bẽn'a ra Abraham gue i ja rá ts'edi Ojã da xox u xũn du. Janangue'a tengutho 'bũ bi dãmbeñi bũ 'bũ u xũn du a ra Isaac 'bũ mam bá si mahõn'a a rá ta. Nẽ n'da ra hmẽpya bi 'yõt' na. ²⁰ Nẽ nangue a bi 'yẽc'yei majuañi ra Isaac gue da gomhbũ rán ho Ojã u yũ t'ũhni, janangue bi sih majuañi ra Jacob nẽ ra Esaũ gue da mba majãpi. Nẽ bi sifi 'bẽ'a bi zãnba Ojã n'da ngu n'da u. ²¹ Nẽ nguetho a ra Jacob, bi 'yẽc'yei majuañi a ran jãpi bi man Ojã. Nẽ ní mba bũ da du, pẽ bi thocpa a ran jãpi u yũ 'beto, gue' u yũ ts'unt'u ra José. Nẽ bi dãnde Ojã 'bũ mí dospa rá ya rá tõhõ a ra Jacob. ²² Nẽ a ra José bi 'yẽc'yei majuañi a bi man Ojã. Janangue'a nu' bũ mí ts'ũtho da du, bi xi u yũ mẽnguhũ gue yũ israel, gue da zõni da mbeng bũ yũ hã zehẽ. Nẽ bi xifi da thux'a ra ánima 'bũ bi bõm bũ u, gue'a ra José xĩ du. ²³ Nẽ rá ta nẽ rá mbe ra Moisés 'bũ mim 'bũh ra Moisés, bi 'yã' a rá ts'unt'u an hyuzna. Nẽ him bi numansu a rán t'ẽdi ra ts'ut'abi gue mí ma xtĩ tho u yũ ts'unt'u yũ israel. Nguetho midĩ nequi din hocjã'i, nẽ mí 'yẽc'yei majuañi di jamansu Ojã. ²⁴ Nẽ a ra Moisés guexta'a mí 'yẽc'yei majuañi a Ojã. Janangue'a nu' bũ mín dãn'yohũ, him mam bi nde da t'ẽmbi rá ts'unt'u a rá t'ixu ra ts'ut'abi bũ Egipto, gue xtãn zã xtĩn jasc rá ts'edi. Nẽ gue'a rá t'ixu a ra ts'ut'abi bi dĩm bũ mán t'ãgui nẽ bi tede. ²⁵ Pẽ man'da bi nde 'darbũ bin unbahũ u yũ t'ũhni Ojã a ra Moisés nu' u yũ mẽnguhũ, xinda gue' bũ xtãn den rán johya ra ximhãi gue ní mba bũ da guadi. ²⁶ Nẽ nu' bũ mín 'yomfẽni ra Moisés, man'da di muui 'bũ n'dat'a yũn ts'ante da nuui ra Cristo, xinda gue' bũ xti manda 'bẽ'a gãtho mí ja bũ ra hãi Egipto, nguetho man'da mí numanho 'bẽ'a di un Ojã m'bejua. ²⁷ Nẽ nangue bi 'yẽc'yei majuañi ra Moisés, janangue'a bi bõm bũ ra hãi Egipto, nẽ him bi zu a nãn cue a ra ts'ut'abi. Pẽ bi hyut'an zambũ, nguetho bi bãdi in 'youi Ojã, madague' bũ him mí nu. ²⁸ Pẽ bi 'yẽc'yei majuañi a bi xi Ojã a ra Moisés, janangue'a bi 'yõt'a bi xifi, ngue bi manda dí cots'i ra ji bũ ja yũ 'yõjut'i yũ israel. Janangue'a him bi thop yũ mbũdi ts'unt'u u yũ israel 'bũ mam bá ẽh rãm 'bẽhni Ojã. Gue'a t'ẽmbi ndãbaxjua bi du' mi bi 'yõt'u. ²⁹ Bũ mí 'yẽc'yei mbo yũ mbũi i ja rá ts'edi a Ojã u yũ israel, janangue'a bi jap'a Ojã bi xocpa n'da ra 'yu bũ ja ra dejã, gue bi tho u. Pẽ nu' bũ mí 'yẽna nẽ u xtã 'dax' u yũ mẽ egipto, gue' u mí cute, bi comp' ra dehe bi du u bũya. ³⁰ Nu yũ israel bi sifi di thẽts'a

ra dãhnini Jericó gãtho nyoto pa, nguetho ma mbãt't'i ra jãdo a ra hnini. Nẽ nu'a í 'yẽc'yei majuañi a Ojã, nẽ gue'a í 'yõt' ra jãdo a 'bũ mí gua'a nyoto pa di thẽts'i. Nẽ bi zã bi dãp ra hnini u yũ israel bũya. ³¹ Pẽ mí 'bũpũ n'da ra xisu gue ra Rahab. Nẽ madague' bũ man ra 'yomt'ẽni mam'bet'o, pẽ hinga nẽ a bi tho a 'bũ mí tho yũ mẽnguhũ gue him mí 'yẽc'yei Ojã. Nẽ nu'a í zimmanho u yãm 'bẽhni yũ israel, nẽ gue a í fãdi mí 'yẽc'yei mbo rá mbũi a Ojã. ³² Nẽ xũn ngu mí'da xtãn zã xcã xi ahũ, pẽ hinga xõt'a yũ ora ga xi ahũ, nangue ra Gedeõn nẽ ra Barac, nẽ nangue ra Sansõn nẽ ra Jefeť, nẽ nangue ra David nẽ ra Samuel, nẽ gãtho mí'da yũ põngahyã. ³³ Nẽ mí 'yẽc'yei majuañi Ojã u, nẽ gue'a í hyãñ rá ts'edi Ojã u, gue bi dãp yũ jã'i mí 'bũpũ n'danni mí'da yũ hãi 'bũ mín sũhmbũ. Nẽ bin ts'ut'abi xũn ho. Nẽ mí 'yẽc'yei majuañi a bi sifi, janangue'a gãtho bi zã bi 'yõt' bũya. Nẽ nu' u mí'da mí 'yẽc'yei majuañi a Ojã, janangue'a him bi za yũ dazate. ³⁴ Nẽ him bin zõ u mí'da bí thõtũ ja ra orno 'bũ ẽmmẽ midĩ thoni nám pa, nguetho bi 'yẽc'yei a majuañi u. Nẽ him bi zã bi tho mí'da 'bũ mí t'ẽmbi xtã tho nangue ra juai. Nẽ nu' bũ mí gãntũ yũ jã'i u mí'da, bi jap'a Ojã bi zaqui. Nẽ madague' bũ him mí ja yũ ts'edi u mí'da, pegue tengu' bũ ya mí ja yũ ts'edi 'bũ mí 'yẽc'yei majuañi Ojã, nẽ gue'a í 'da u yũ dofũi yũn sũhũ. ³⁵ Nẽ mí 'bũ í 'da yũ xisu 'da'a n'danni, gue xĩ du yũ t'ũhni. Pẽ bi dãmbeñi u yũ t'ũhni 'bũ mí 'yẽc'yei majuañi u yũ mbe. Nẽ nu' u mí'da bi ndese bi tho nangue'a bi 'benza, nẽ him bi nde bi goh yũ mbũi guẽpũ xtã mba ma thõgue, nguetho bi 'yẽc'yei majuañi da bõmanho bũ ja ran dãte u, da mba bũ ja ra te man'da xũn ho. ³⁶ Nẽ nu'a í 'yẽc'yei majuañi u mí'da, nẽ gue'a í hyãt' yũn acpi gue bi t'ũspi, nẽ bi hyãt' 'bũ mĩm 'benza, nẽ' bũ bi thut't'i 'da nangue yũ cadena nẽ bi jot'a fãdi. ³⁷ Nẽ bi tho u 'da gue bi mba ma bat'ado. Nẽ nu' u mí'da bi thẽngui nde nangue ra thẽgui. Nẽ mí'da í tho ra juai 'bũ mí sifi da mba ma thõgue. Nẽ mí 'yotho u mí'da, nẽ í huẽhi thoho u, mí he yũ xide'yo, nguetho pa ma acpi. Nẽ mí sã ran u gue mí pa ma unbi. Nẽ gãtho u bi hyãt'i, nguetho bi 'yẽc'yei majuañi a Ojã. ³⁸ Nẽ him mí fãdi gue man'da xũn ho u, pẽ man'da di muui xinda gue' bũ gãtho ra ximhãi. Pẽ ha sã mí 'yotho bũ ja yũ u hãi 'bũ mí 'dagui, nẽpũ ja yũ t'õhõ. Nẽ mí 'bũpũ ja yũ hyãdo nẽpũ ja yũ hyãhãi. ³⁹ Pẽ gãtho bi hnumanho u nangue bi 'yẽc'yei majuañi Ojã. Janangue'a i pa mfẽni thoho u. Pẽ him 'bex bi hyãñ a bi xi a Ojã di unni. ⁴⁰ Nguetho xi zãn Ojã 'bẽ'a man'da xũn ho da 'yõt'e nãnguejũ, gue 'darbũ ní hãmhbũ ran ho u mí 'bũh maya' bũ.

12

Thocpa thoho ga tẽnhũ a mangãpĩhũ ra

Jesús

¹ Janangue'a nuju i 'bui xan ngu yu ja'i gue xu 'yurcahu a majuañi Oja tengu ja dá xi ahu. Janangue'a ga 'ueju ts'u gátho di pajú, ne yu ts'oqui gue tengu'bu an thu'ti ma guahu, n'dahma ga háthú dan tihmbu nange'a ran taha bin 'daju gueru go him min sä. ² Ne thocpa thoho ga hanthú a ma ngurpihu ra Jesús, janangue'a da zä n'dat'a ga othú buya. Ne di jaju ga othú tengu bi 'yøzeh, gue bi 'yec'yei majuañi a Oja, ne gue'a í hyät' ran unbi bu ja ra pont'í a. Ne nu'a ran däte bi nu, yén däte u yu ts'om'bái, emme ma ucpi a. Pe him bi zu da nu a tengu a, nguetho mí pädí din ja ran johya m'bejua nangueru. Ne nuya bi 'bapu mahets'i 'darbu ní mandaui Oja. Ne gueru i sixcahu bu. ³ Ne gam bémhbu tengu bi 'yøt' ra Jesús, bi hyät 'bu mí ts'ui, ne'bu bin unba bu 'buh yu ts'om'bái. Janangue'a hin dan xombuihu, ne hin gam bémhbu gue ga penju. ⁴ Pe nu ahu hinga ná es'hu yu ts'oqui gueru gdí tuhu. Pe dami 'yes'hu u, madague'bu gdí tuhu 'da ahu. ⁵ Ha gá pumbëñihu a ran zofo gue i xijú Oja, gue yá t'uhni gahu a, tengu mam bu ja ra t'ohni bu i éna:

Ma ts'unt'u i, dami bëni 'be'a dí mbep'a a ni Hmu, gue'bu bi xi i haru gá 'bedi.

Ne xín guí sáman'u 'bu bi zu i.

⁶ Nu'a ra Hmu i xánba u di huéqui,

ne i fe u gátho u i émbi yá t'uhni.

⁷ Dami hyáthú u yam fei, nguetho gue'u i xán'nahú u. Nu Oja i éna yá t'uhni ahu. Ne jo'o n'da ra t'uhni gue hin da xánba rá ta nange yam fei. ⁸ Pe nu'bu hin da mbep'ahu Oja, tengu u gátho yá t'uhni i fei, nu'bu, masque hin yá t'uhni ahu 'bu. Guín jahu tengu ra t'uhni gue hinga mfädi to'o rá ta.

⁹ Ne man'da, nu'bu mín t'uhnihu, gue'bu mí mbegba ma tahu däm 'buhmbu ua ja ra häi, dá numansuhú u. Hanja man'da hin dín umhbu da mbegbahu Oja, rá Ta ma mbuihu, janangue ga tihmbu ra te ma mbuihu. ¹⁰ Nu ma tahu ua ja ra ximhäi bi mbegbahu 'bu n'dandí, gue mím bëni xan ho. Pe nu Oja 'bu i fegbahu, zai xan ho i ørcahu, gue di jaju xtán hothogahu tengu a. ¹¹ Majuañi hin di émhbu xan ho a ram fei 'bu ra ora dí sähú a, nguetho xan u. Pe nu'bu bin hoh ma mbuihu nange ram fei, ne dí 'bamanhohu buya, ne i hu ma mbuihu.

Nts'utho 'bu ga hehmbu rá nde Oja

¹²⁻¹³ Janangue'a dan éyahú mahøn'a gue ga thojú a rá 'befi Oja, ne hin ga 'uehmbu. Pe ga hañhu ra 'yu xan juñi. Nubuya nu ni guahu guí hémfu, mí éna xtá 'uagui, pegue da yäni, da hyä ra ts'edi mahøn'a. ¹⁴ Ne guí hyomhbu hin guí dümhbu n'da ra sui. Ne guí hyomhbu ra hogambui. Nguetho nu'a hin'yú ra hogambui hin da zä da nu a ra Hmu. ¹⁵ Ne 'da gdám fáxta nin 'yomfñihu

n'da ngu n'da ahu, janangue'a hin dim 'bu i 'da ahu hin da nde rá mate Oja. Ne xinga n'da ahu din ja tengu n'da rá 'yu ra ts'oqui, gue hin di nequi 'bu rá mbüdi, pe nu'bu bi bøts'e din xändi, di ts'on u mí da buya. ¹⁶ Ne dam fáhmbu njon dan 'yom't'ëñihu. Ne xín ga samhbu a rá mate Oja, tengu bi 'yøt' ra Esaú, gue í pä a ra tahu a rán japi mí éna xtí un'na Oja, gue rá mbüdi ts'unt'u ra Isaac. ¹⁷ Ne guí pahmbu 'be'a bi 'yøt' ra Esaú, gue m'bejua bi nde a ran japi mí éna xtí un'na rá ta. Pe him mam bi zä bi un'na. Ne ts'edi bin zoni, pe him bi ðini 'be'a xtá 'yøt' mahøn'a gue xtá hyän'a. ¹⁸ Gam bémhbu 'be'a bi 'yøt' yu israel, bi zøm bu ja n'da ra t'øhø ua ja ra ximhäi, gueru bi de ra sibi nts'utho, ne bi 'bexui yu güi tengu 'bu ra xui, ne bin ja ra ndønthi 'bu mí sih yán t'edi Oja u. Pegue n'da ra hmepya a tengutho bu rá ngu Oja gue emme xan daxqui. ¹⁹ Ne bi 'yøh ra thuxi, ne rá nde Oja bi 'yø u. Ne nu'bu mí 'yø a rá nde u yu israel, emme bi 'yäh ra mate gue hin da 'yøh mahøn'a, nguetho emme bin su. ²⁰ Him mí hä't'í da 'yø a ra nde bi xifi, bi 'yëna: "Xinga n'da ra ja'i ne xing yu zu'ué da zä da dácuu, nu'bu da dácuu, 'bexque da tho, ne da mba ma 'ye'mado o gue da mba ma sunza." ²¹ Emme nts'utho 'be'a bin ja bu. Nese ra Moisés bi 'yëna: "Dí fet'i gue dín su." ²² Pe nuju ya njuantho rá hnini Oja bu mahets'i dí cuthu, i papu ma mbuihu, gue Oja zai 'bui. Ne i t'ëmbi ra t'øhø Siön a rá hnini Oja, ne i t'ëmbi Jerusalén bu mahets'i. Ne dá sømhbu bu 'buh yám 'bëhni Oja mahets'i gue yu mahuahi thoho, gueru di munts'i i thände Oja emme di johya. ²³ Ne dá cuthu bu an thuts'i ma thuhuhu bu mahets'i, gueru däm petihu gátho to'o bi hyän ra herencia bi un Oja. Ne dá cuthu bu bí 'bu Oja ra Z'e'mi di juanbi gátho. Nepu 'buh yá mbüi u i tu, gue nu'u bi t'ëmbi xan ho 'bu mí hoc'a Oja. ²⁴ Ne dá cuthu bu 'buh ra Jesús ma hocpatehu bu bí 'bu a i ørcahu ran hoqui ma'da'yo. Ne dí cuthu nange rá ji ra Jesús 'bu mí tho, i pungahu Oja a. Janangue'a man'da xan ho i xijú rá ji 'bu mí tho, xinda gue'a rá ji ra Abel 'bu mí tho, nu'a i ma di unba a to bi hyo a. ²⁵ Janangue'a i jatho dam fáhmbu hin ga hehmbu a rá nde a in zoju ya. Gam bémhbu him bi zä bi zo a ran unbi u bi mbesta a rá nde Oja, 'bu mí ts'ocua ja ra ximhäi. Janangue'a 'be xingui ts'u da zä ga sohmbu ran unbi 'bu ga festahu a Oja, nguetho mahets'i bu in zoju ya. ²⁶ Nu'bu mí man yän t'ëdi Oja bu ja ra t'øhø, bi japi bi 'yän ra häi. Pe nuya i éñ Oja: "Man'dandí ga japi di 'yáni, pe hinga høn ra häi, pe ne mahets'i," bi 'yëñ Oja. ²⁷ Ne nu'a 'be'a gátho hingui du, da mba ma bunt'í. Ne din zam bu u hingui sä da mba ma 'ueque, gue nu'u 'be'a gátho bi zän Oja gue din zam bu. ²⁸ Ne bin 'daju bu di manda Oja gue hingui sä da mba ma

'ueque. Janangue'a ga xihmbu jamadi Oja, ne ga thandehu ngue ga numansuhu ne ga suhu. Ne gue'a numanho a buya. ²⁹ Nguetho nu ma Ojahu di juadi 'be'a hingui numanho tengu ra sibi.

13

Ga othu a di numanhoju Oja

¹ O gui e'ts'a gnán hueju n'da ngu n'da ahu tengu'bu guidin cuhu. ² Ne guim bεmhbu gui sayabahu ja ni ngumbhu to'o da zom bu. Ne nu'u 'da njabu mi ot'e, bi zin u 'da yam 'behni Oja ba nexpu mahets'i ne him mi pađi. ³ Ne dami bεmhbu u yu ofadi, ngue tengu'bu n'da gnán ofadithohu. Ne guim bεmhbu u bi mba ma unbi, nguetho ne ahu i ja ni ja'ihu gue sa da mba ma un'ni ahu. ⁴ Ne gátho ahu guin numansuhu a ran thati gá 'yothu ni xisuhu, ne a bi 'yot' u mi'da. Ne gam 'bushmano nangue nin thatihu, njon di ts'on a. Nguetho di unba Oja u to'o da 'yot' ran 'yomt'eni, ne u hinga na din thati, ne u xun thati nu'bu i ot' ran 'yomt'eni. ⁵ Ne 'yo gui numanhohu xun ngu ra mbeti. Pe gan johyahu nangue hangu ts'u i ja ahu. Nguetho: "Njam'bu ga hec'ahu, thocpa thoho ga jamansu ahu," bi 'yεn Oja. ⁶ Janangue'a sa dan johyahu 'bu di εmhbu:

I faxcahu ra Hmu, ne hin ga suhu 'be'a da za da 'yorcahu yu ja'i. ⁷ Dami bεmhbu 'be'a bi 'yot' u yu ngurpi gue bi xi ahu ram hman Oja. Ne guim bεmhbu 'be'a bi bōni nangue ra te man nám 'bu u. Ne gui thoju a bi 'yut'ahu, nangue bi 'yεc'yεi majuani a Oja u. ⁸ Nu ra Jesucristo hingui dim pađi, gue'bu go maya'bu, nehya ne gátho yu pa hōn'bu go njam'bu. ⁹ Janangue'a hin gan hyεhmbu da ts'ix ahu bu ma'ueni, gueru i hman yam hma 'dahma 'dan'yo ne hingam fađi. Pe nu'a ná bεmhbu rá mate Oja gue'a ni zac ma mbaihu a, xinda gue'u yan t'edi gue 'be'a i ts'i. Nguetho njo'o to'o xi zac yu mbai 'bu supi 'bu ja a i si. ¹⁰ Pegue i jaju n'da ran ts'ihme, tengu ra hmepya gue ra 'bōts'e mi ot' u mbaja bu ja ra nija maya'bu, him mi ja ran t'edi da zi. ¹¹ Pe nu rá hmumbaja yu israel 'bu mi mbōspa Oja nangue yu ts'oqui, bi dexpu mbo a rá ji u yu zu'ue, gueru ja ra cuarto man'da xun dexqui. Pe nu yu ngō u yu zu'ue mi zō bu ndehmini. ¹² Ne gue'a bi 'yot' ra Jesús, bin unbi bi du bu ndehmini bu 'buh yu israel. Ne gue'a rá jise i hoc yu ja'i. ¹³ Pe ga mbähä ga tenhdu bu ndehmini bu 'buh ra Jesús, tengu'bu n'da na 'bengadah bu ma'ueni. ¹⁴ Nguetho nuua ja ra ximhäi hin'y u u n'da ma hninihu gue din zađi xun ho. Pe di homhbu ra dahnini gue njam'bu da gua a, gueru nin zamhbu bu. ¹⁵ Ne nde'bu thocpa thoho ga thandehu Oja nangue ma ndehu, ne ga xihmbu ra jamadi. Ne di thoc'a mam hmamhbu a ra Jesucristo, tengu'bu di un Oja ma 'bōts'ehu.

¹⁶ Ne hin dam pumbεnihu a na othu ran ho, ne hin dam pumbεnihu ga comhbu 'be'a jaju, nguetho ne'u tengu'bu yu 'bōts'e i numanho Oja u. ¹⁷ Ne gui 'yothu a xi a ni ngurpihu, ne gui pahmbu ja yan t'edi da xi ahu 'be'a gui 'yothu. Nguetho i fat' a ni mbaihu, ne i jatho di dāp Oja ra güenda nangue ahu. Gui 'yothu a dán johya ni ngurpihu, ne hin da du yu mbai. Nguetho nu'bu hin gui 'yothu a, xin da bōmanho ahu 'bu. ¹⁸ Yāfu rām fāts'i Oja nanguecāhe, nguetho n'dat' a dim bεmhbe ga tenhde a, ne di nde ga othe xun ho gátho. ¹⁹ Di ä ahu ra mate, gue emme gui 'yāfu Oja di jaqui ga mbagä bu n'dihi.

I āp rān japi Oja u yu cu

²⁰ Nu Oja ra hocpate a, bi xoxpu 'bu u xun du a ma Hmuhu ra Jesucristo, nu'a di jamansuc ma mbaihu. Ne nu'a rá ji i hoc'a ran hoqui njam'bu da guadi. ²¹ Ne di āp rá mate Oja da 'yot'ahu hin hapu gui 'behmbu, n'dahma da za gui 'yothu rá pähä a. Ne di āp rá mate da 'yorcahu 'be'a gátho i nde a rá ts'edi ra Jesucristo. Ga numansuhu Oja gátho yu pa mazai. Ne hōnt'a gam bεmhbu a. ²² Ma zi cu ahu, di ä ahu ra mate hin gan xōmbaihu gui 'yōhmbu na ran zofu, nguetho nuna ram hma dá ot'ahu hingui ngu 'be'a ma. ²³ Ja n'da ram hma di nde ga xi ahu, nu'a man 'yohuhu ra Timoteo ya bi so'ts'i. Nu'bu da zōcua n'dihi, ga six 'bu dá mba bu. ²⁴ Zēnguahahu ts'u bu gátho ni ngurpihu, ne gátho u yu cu gue ma mi'yεc'yεi. Nehya bá nexpu Italia i pen'nahu ran zengua. ²⁵ Ne di āp rān japi Oja nangue gátho ahu. Ne hōnt'a di xi ahu ya.

SANTIAGO Ra sɔcuã bi 'yo't'a ra Jacobo Santiago

Ran zengua

¹ Nugã drã Jacobogã, rá 'yçhëgã Ojã ne ma Hmuha ra Jesucristo. Ne hõnbu go hapu gã mbãhã n'da ngu n'da aha, di zengua aha ma meni aha, ngue n'dat'ã mam bombõtãhu u 'de'mayoho yã ts'unt'a ra Israel.

Di 'daju ran 'yomfëni Ojã

² Ma zi cu aha, nde'bu dan johyaha 'bu di sãhu yan unbi, hõnt'a go man unbi dín nuha. ³ Nguetho dí pãhmbu nu'bu da ts'ac ma t'çc'yëihã, gue'a ní jajũ ga hãthu xun ho a. ⁴ Pë i jatho ga hãthu xun ho ne hin gan suha, ne gue'a dín te ma mbũihã a, ne di hajũ xun ho ra ts'edi, ne nte ga 'behmbu buya. ⁵ Pë nu'bu hin dí pãhmbu nda'ã xun ho ga øthu, ga äfu Ojã ran 'yomfëni ne di 'daju a. Nguetho di unni xun ho to'o da 'yãpi, ne hin di japi da mbe'ts' rá sã n'da. ⁶ Pë jatho n'dat'a gam bëmhbũ 'bu ja 'be'a di äfu, ne hinga 'dahma'dan'yo gam bëmhbũ. Hin ga øthu tengu ra t'øthe bu ja ra dãdãdehe, hõnbu go hapu ní 'yen ran dahi. ⁷ Nu ra ja'i i øt'e tengu a, sã im bëni di un'na i äp a Ojã, pë nte di unni. ⁸ Nguetho 'dahma'dan'yo im bënse, ne hingui sã n'dat'a da 'yøt'e. ⁹ Pë emme di johya n'da zi hyoya 'yçc'yëi, nguetho i pãdi emme xun ngu di muui bu nan nu Ojã. ¹⁰ Ne'a ra membeti 'yçc'yëi, emme di johya 'bu mi bãdi hinga gue'a rá mbeti ní numanho Ojã a, ngue nu rá mbeti tengu yã ðoni u yu paxi i høe. ¹¹ Ngue nu'bu xpãm bõx ra hyadi emme xum pa, di hmang yu paxi ne i hõh yã ðoni buya, ne him man di necmanho. Dín jabu n'da ra membeti 'bu hõnt'a ra mbeti in numanho, madague'bu di thoqui dim pëfi, pë di 'bedi 'be'a gãtho i pë'ts'i.

Ga hãthu 'bu bi ts'ãju

¹² Nu'bu ga hãthu yan unbi, dan johyaha buya. Nguetho nu'bu mi ts'ãju ne dá hãthu, ya dín 'daju ra temazaji, tengu bi man Ojã di 'daju 'bu hõnt'a gam bëmhbũ a.

Dím bënshu yu ts'oqui

¹³ Nu'bu 'bu'a n'da da bëni da 'yøt'a n'da ra ts'oqui, pë hin da 'yëna Ojã bi bënbi. Nguetho xun ho Ojã ne hingui xifi da 'yøt' ra ts'oqui n'da ra ja'i, ne xín da zã da si Ojã da 'yøt' ra ts'oqui. ¹⁴ Pë n'da ngu n'da yu ja'i 'bu im bëni da 'yøt' yu ts'oqui, pë bin 'yørpazehë nange rán 'yomfëni se. ¹⁵ Ne nu'a 'be'a bi numanho se, ne nu'bu mi bëni da 'yøt'e, ne gue'a dí mbuxca yu ts'oqui rá mbũ a. Ne nu'bu mi 'yøt' yu ts'oqui mi bëni, ne man'da bi thoqui bi 'yøt' buya, ne gue'a dí nu ran unbi mazaji a buya. ¹⁶ Ma zi cu aha, hin dan

hyãzehëhu 'bu dí øthu yu ts'oqui, gue'a hin gam bëmhbũ Ojã di 'bëcpãhu. ¹⁷ Nguetho xun hotho 'be'a gãtho di 'daju Ojã, ne hõnt'ã gãtho xun ho bi nëxpũ bí 'bu Ojã, ngue bi zãn yu nyot'i ua ja ra häi. Nu'ã ja'bu di 'beh yãn nequi 'bu xũ 'bãt'ã, pë nu Ojã njãm'bu di 'beh ran ho. ¹⁸ Rã pãhã zehë Ojã bi xãndgãhu 'bu má hãmhbũ rá m hma majuãni, ne yú t'ãhni gãhu a buya. Janangue'a man'da xun hoju xinda gue'ã mi'da gãtho bi 'yøt'e.

Dan xãhmbũ ram hma ne ga øthu yãn thehu

¹⁹ Gue'a dí pãhmbu a, ma zi cu aha. Janangue'a dan çhya dan xãhmbu a rá m hma, xinda gue'bu go dan yãshu, ogue ga emhbũ go dí pãshu ngue dan junthu. ²⁰ Nguetho nu'bu dadín junthu, hingui sã ga øthu 'be'a nde Ojã. ²¹ Pë ga eshu a ná øthu yu ts'oqui, ne ran ts'o zaji dá bëmhbũ. Ne hin dan 'yëzehëhu. Janangue'a da zã ga cã't ma mbũihã a ram hma, tengu'bu n'da ra hmudã da thupu, ne din te bu. Ne gue'a dí pøcpa ma mbũihã a buya. ²² Pë hinga hõntho dan xãthohu ram hma. Nguetho dán hyãzehëhu 'bu dí m bëmhbũ hin'yũ man'da ga øthu. Pë i jatho thocpa thoho ga øthu yãn thehu a ram hma dadín xãhmbu. ²³ Nguetho nu'bu dí emhbũ dadín xãhmbu ram hma, ne hin dí øthu yãn thehu, dadí pumbëni thohu a dán xãhmbu 'bu. Tengu'bu dí hëthu ran hyëdã ma hmihũ, ne hin di zãmhbũ bu. ²⁴ Dã nuhma a ma hmihũ, pë 'bex dá pumbënihũ 'bu má 'uehmbũ. ²⁵ Pë nu'bu dan zãmhbũ a ra 'da'yomhã, gue'a di zejũ ga øthu yãn thehu a. Ne nu'bu zaji dí øthu a, ne hin di pumbënihũ a, di jãcpãhu Ojã buya nange 'be'a gãtho di øthu. ²⁶ Nu'bu sã gna ørpa rá 'befi Ojã n'da, ne hin di jamansu 'be'a ma, dín hyãzehë 'bu, ne nte ní mbat'a ní 'yørpa rá 'befi Ojã 'bu. ²⁷ Pë nuna majuãni rá 'befi Ojã ma Tahu da numanho 'bu ga fãxhu yu hyoya t'ãhni, ne yu xisu xun du yã ndø, ngue in nu ran unbi. Ne nde'bu dam fãshu hin di ts'onga man 'yomfënihũ rán t'øt'e ra ximhäi.

2

Hin ga huandãhu to'o gan numanhohu

¹ Ma zi cu aha, nu'bu dí çc'yëihũ ma Hmuha ra Jesucristo ngue mixte xun ho a, nde'bu ga øthu tengu i øt'a, ngue hin ga huandãhu to'o dín numansuhũ. ² Xi'bu da zøm bu ja mam pëtihũ n'da ran 'yohu i fo rá 'ye ram fo'ye emme xum hmadi, ne mahotho rá he. Ne da zøm bu n'da zi hyoya hingui ho rá he. ³ Ne man'da gan numanhohu a mahotho rá he, xinda gue'a n'da zi hyoya. Ne ga emfu a mahotho rá he: "Nu'i n'yø, damin säya ts'u ua ja ran thuts'i," ga emfu. Ne nu'a zi hyoya buya: "Nu'e, damím 'bãh nu ogue dami hyuh nu häi ja rá hyo ran thuts'i," ga emfu a buya. ⁴ Ha hin dí m bëmhbũ ngue yoho man t'øt'ehũ 'bu dí samhbu a nan hyoya

u 'da, ne nu'a na mambeti u 'da, gue'a na eɣpah u. Ne guexta'a ra ts'oqui dí ɔthu na dí huandaha a dín numanhohu. ⁵ Ma zi cu ahu, damí 'yohmbu na ga xi ahu. Ha him bi huan Oja u xun ngu i hyoya bu na nu ra ximhai, ngue da dín a man'da di muui, ngue da gomhbu yán japi u di un yá t'ahni Oja. Ne gue'a bi ma majuani di un'nda to'o gátho da beɣa. ⁶ Pe nuya gá 'yq̄sabah u ye hyoya. Ha hin dí p̄ahmbu ngue gue'u ye mambeti di angha, ne i sixcahu bu ja ye ngunts'ut'abi. ⁷ Ha hinga gue'u ye mambeti dí ɔhmbu im man ra ts'ore nangue ra hoga thuhu ma Hmuh ra Cristo. ⁸ Pe: "Ga huɛc ma mijá'ihu tengutho bu na huɛczeh ma já'ihu." Guehna xun ho ga ɔthu na, nguetho rán t'ɛdi ra Cristo mixte thoho a, tengu man t'ot'i bu rām hman Oja. ⁹ Pe nu'bu hinga gátho ye já'i dadí huɛju, ra ts'oqui a dí ɔthu 'bu, ne dín dupatehu a ran t'ɛdi ngue im ma gátho 'da i gu bu dán huɛju. ¹⁰ Pe dín ndehu made tho ga ɔthu gátho rán t'ɛdi Oja. Pe madahont'a n'datho rán t'ɛdi Oja hin dá ɔthu, ya dín dupatethu gátho rán t'ɛdi Oja 'bu. ¹¹ Ngubú dí ɔrpahu yán t'ɛdi Oja ngue bi 'yɛna: "O guí ɔthu ran 'yomt'ɛni," ne: "O guí haɣpah rá te ni mijá'ihu," bi 'yɛna. Madague'bu hin dí ɔthu ran 'yomt'ɛni, pe dí haɣpah rá te ma mijá'ihu, guemhma dín dupatethu gátho rán t'ɛdi Oja 'bu. Nguetho n'dat'a Oja bi ma gátho yán t'ɛdi. ¹² Pe nu'a rán t'ɛdi ra Cristo, gue'a di zɛju ga ɔthu yán thehu. Ne gue'a rán t'ɛdi dí 'yangahe Oja a 'bu dá ɔthu o hin'na. Janangue'a ga jamansuhu a dím mamhbu ne'a dí ɔthu. ¹³ Ne nu'bu him bi 'yot' ran huɛcate n'da, ne hingui ngu 'be'a dí huɛc Oja a 'bu bi juanbi. Pe nu'bu bi 'yot' ran huɛcate n'da, da bomanho 'bu bi juanba Oja a.

Hingui ho 'bu nte n'youi yun t'ot'e rá t'ɛc'yɛi n'da

¹⁴ Ma zi cu ahu, 'be'a gue ní mba a i ɔt' i 'da sá ɛna ja yá t'ɛc'yɛi, pe hingui ɔt'u yán thehu. Hin da yaɣ Oja n'da 'bu sá ɛna ja rá t'ɛc'yɛi. ¹⁵⁻¹⁶ Xi'bu 'bu'a n'da ma cuhu ra 'yahe ne sá ra thuhu. Ne ga ɛmfu: "Ní mba, bá he ni he, ne bán sihme, da hyu ni mbui," ga ɛmfu. Pe nte dá unhdú 'be'a honi. 'Be'a gue ní mba a dá ɔrpahu 'bu. ¹⁷ In jabu n'da 'bu hingui ɔt' yun t'ot'e rán sáui rá t'ɛc'yɛi, nu rá t'ɛc'yɛi nte di muui, tengu'bu n'da ra du ngue hingui di 'yaɣi. ¹⁸ Pe nu'bu guí 'yɛnju: "Nu'i ja ni hogant'ot'e, pe nugáhe dí ɛc'yɛi mbo ma mbuihe." Ne ga xi'ahu buya, damí 'yurca ni t'ɛc'yɛi ngue nte n'youi nin t'ot'ehú, gan nugá. Nugá da zá ga ut ahu yun t'ot'e dí ɔt'a, janangue'a di nequi ma t'ɛc'yɛigá ngue majuani a. ¹⁹ Guí p̄ahmbu i 'bu Oja, pe hin dí gua a zi ts'u. Nguetho ne'u ye zĩthu i paɣi i 'bu Oja, pe ɛmme di fet'i, nguetho yán suihu Oja u. ²⁰ Gyá 'yambúihu, ha hin guí p̄ahmbu

ngue xingui ts'u nte di muui ni t'ɛc'yɛi hu 'bu hin te guí ɔthu. ²¹ Nde'bu gam beɣmhbu ts'u nangue mam bombotahu ra Abraham. Ja bi nequi a xmi pa Oja xun ho 'bu mi 'yot'a bi xifi, ngue bi gáxp̄u ja ra do a Isaac rá ts'unt'u, ngue ɛna xtá hyo xti un'na Oja. ²² Nangue bi 'yɛc'yɛi mbo rá mbui, bin ja ra ts'edi buya ngue da 'yot'u yán thehu. Janangue'a rām pe ra t'ɛc'yɛi u yun t'ot'e. ²³ Ne gue'a mi mam bu ja rām hman Oja, bi 'yɛna: "Nu ra Abraham bi 'yɛc'yɛi a bi man Oja, janangue'a bi 'yɛmp Oja xun ho," ne bi 'yɛmbi rá amigo xun ho Oja buya. ²⁴ Dí p̄ahmbu ya, i ɛmp Oja xun ho n'da ra 'yá' 'bu ɔt' rán sáui rá t'ɛc'yɛi, ne hinga sá da 'yɛna ɛc'yɛi Oja. ²⁵ Ximangutho a Rahab, ngue ra xisu zaɣi min 'yomt'ɛni mam 'bet'o. Pe bi 'yɛmp Oja xun ho 'bu midí nequi rá t'ɛc'yɛi, 'bu mi 'yot'a ran ho bi 'yot'e, ngue bi jamansu u ye 'yɛc'yɛi 'bu mi mba bá aspa rá hnini. Ne bá uti n'dan'yo ra 'yu bá haɣ 'bu mam bá pengui, janangue'a him bi mba mfent'i u. ²⁶ Ja ga p̄ahmbu buya ngue hingui ho rá t'ɛc'yɛi n'da 'bu hingui ɔt'u yán thehu, tengu n'da ra já'i xun du ngue hin'yu bu rá mbui.

3

Ga samzhe ma janihu

¹ Ma zi cu ahu, nde'bu hinga gátho dan xānbatehu bu ja ram peti. Nguetho dí p̄ahmbu Oja da nu 'be'a dí ɔthu, ne nuje, man'da da 'yangahe Oja, xinda gue'bu hin xán xānbatehe. ² Ne gátho gahu xun ngu ye nidi ja'bu dí ɔthu ya ts'oqui. Pe nu'bu 'bu'a n'da xinga n'da ra ts'oqui im ma, ya xun te xun ho rá mbui a, ne i paɣi di jamansu xun ho gátho i ɔt'a 'bu. ³ Tengu'bu dí cārbahu yán ts'are ye fani, da 'yot'a dí xihmbu buya, ne hinga hont'a rá nde di 'bá't'i, pe 'da dí 'bátho. Ngutho 'bu i samzhe rá jani n'da, ne hinga hont'a rām hma da baɣi da zaɣmi, pe da da baɣi di jamansu xun ho gátho i ɔt'e. ⁴ Ne tengu ra dābarco, madague'a xu ndoho, ne ts'edi ran dāhi i joni, pe ɛmme zicue a ní mba ma 'yoni, pe hontu go da ndepe dí mba a di 'yoni. ⁵ Ngutho ma janihu, zicue, pe ɛmme xun ngu da bōni nangue 'be'a da ma. O tengu'bu n'da ra despi zicue, pe ɛmme xun ngu 'be'a da 'yudi, ne da zā da 'yu a n'da ra xant̄hō xu ndoho. ⁶ Nguetho ma janihu tengu'bu n'da ra sibi. Ne man'da xun ts'o ɔt' ma janihu xinda gue'a ma 'yehu ogue ma guahu. Ne gue'a ní ts'oni gátho dí ɔthu a, ne di xand ran ts'o gátho ra ximhai, ngue di beɣnba a ra zĩthu. ⁷ Pe nu ye já'i man'da da zā dí maxubi hont'a go má zate ne ye doja ne ye pozū ne ye huá. ⁸ Pe nu rá jani n'da, njo'o to da zā dí haɣ ra 'yu. Ne i hote, tengu n'da ra pozū, ɛmme in cue, ran daɣe a rá nde. ⁹ Nangue ma janihu sá dí ɛmhbu dí ɛspahu Oja ma Tahu, pe ne dí áfu ra 'yaɣthi ma mijá'ihu. Pe nu'u, bi zān'na Oja u, bi

ndepe dim 'bui tengu tho Oja u. ¹⁰ N'dat'a ma ndehu ná yahu 'bu dí espahu Oja ne 'bu dí áfu ra 'yanthí ma mijá'ihu. Pe ma zi cu ahu, hingui sá ga othu tengu a. ¹¹ Ha i sá 'darbu da bõhmi ra dehe xan ho a ra dehe xan xá. ¹² O 'be'a di ja yu za'ixi, ma zi cu ahu, ha ne'u yu peni i zuru. O xi n'da ra zabot'i, ha zuru yu ixi. Xingui sá 'darbu da bõhmi ra dehe xan ho a hingui ho.

Bi nexpu bí 'bu Oja ran 'yomfëni xun ho

¹³ Nu'bu dí pãhmbu ran 'yomfëni, pe ga uhmbu 'bu, nange ran hocja'i ga othu, ne hin dan 'yëzehehu, gueru da fãdi majuaní i ja man 'yomfënihu. ¹⁴ Pe nu'bu xun ju dímbenba ma mijá'ihu nange ran ts'eya, ne dadí mispahu, ne sá dí ãmhbu ja man 'yomfënihu, pe ra fehni a dímbamhbu 'bu. ¹⁵ Pe nuna ra ts'on'yomfëni na him bí nexpu bí 'bu Oja, pe bi nequida ua ja ra ximhãi, ne dá bense ma mbuihu, ne ra zĩthu bi bẽngahu tengu na. ¹⁶ Nguetho nu'bu dí othu ran ts'eya, ne díndede dam mixtehu, nu'bu, dí othu gãtho yu ts'oqui 'bu, ne yu sui. ¹⁷ Pe nu ran 'yomfëni dí 'daju Oja, n'dat'a gam bẽmhbu, ne ga hocpahu rámbui ma mijá'ihu, ne gan numanhohu u, ne díndede ja man huçatehu, ne ga fáxhu u, ne hin da goh ma mbuihu 'bu ja a dí xihmbu u, ne hin ga háthhu u. ¹⁸ Pe nu'bu jante thoho ga hocpahu rámbui ma mijá'ihu, dí othu tengu'bu dí pomhbu ra hmudá dí bõx ran ho 'bu.

4

Hin ga othu rá páhã ra ximhãi

¹ Ha hin guí pãhmbu haru dí nequi u yun sui guí othu, ne yan heque. Ha hinga gue'u dí ho ni mbui zehẽhu a gnín sũhmbu. ² Nu'a hin ní zã guí ãmhbu a guín ndehu, gue'a gnín hote thohohu a. Ne gue'a ran ts'eya a gnín sũhmbu 'ne gnín tunhdu, nguetho hingui sá guí ãmhbu a guín ndehu nange ni páhã zehẽhu. Pe hin guí ãmhbu ngue hin guí áfu Oja. ³ Pe madague'bu guí áfu Oja a guín ndesehu, pe hin dí 'da'ahu, nguetho hingui ho guím bẽmhbu, guín nde guí xand ni páhã zehẽhu. ⁴ Sá guí ãmhbu hont'a Oja guím bẽmhbu, ne ya guí ten thohohu ra ximhãi. Ha hin guí pãhmbu gadín sũhmbu Oja 'bu guín numanhohu ra ximhãi. ⁵ Uague guí ãmhbu sãti thoho bi man rá 'ohni Oja ngue bi 'yãna: "Pe ãmme díndede da bẽngui, janangue'a dá un ma Hogandãhi dí huç'cu, ne dí jamansup yã mbui," bi 'yãn Oja. ⁶ Pe dí zet'a ni mbuihu Oja, n'damhna da zã hont'a guím bẽmhbu a. Janangue'a ãn Oja, di un rá mate n'da 'bu hin din 'yëzehe, pe da zu a n'da 'bu din 'yëzehe, i ãn rá 'ohni Oja. ⁷ Damin unsehã yu ngue dí manda ahu Oja, ne dami sũhmbu ra zĩthu, da 'dagui nange'ahu. ⁸ Zã damim bẽmhbu ngue 'darbu guí 'bũhmbu Oja, ne zã di hyut'a ni mbuihu bũya. Dami

'yeshu yu ts'oqui guí othu, ne hingui yoho da bẽn ni mbuihu. ⁹ Pe i jatho da du ma mbuihu nguetho dyá ts'om'bãi hu. Ne dan zomhbu, hingui sá dan thethohu. Nu ma thedehu dim pommi ra ts'oni, ne nu man johyahũ dim pommi ra dumbu. ¹⁰ Ne ga othu ngue hin'yũ ma ts'edi zehẽhu bu ja rá hmi Oja. Ga áfu ra punbi, janangue'a dí pũngahu ne dí jaju dan johyahũ bũya.

Hin dan c'ãman'ahu

¹¹ Ma zi cu ahu, o gadín c'ãman'ahu, nguetho nu'bu gadín c'ãman'ahu, masque guím bẽmhbu hingui ho rán t'edi Oja i ãna dan huçju. Ne nu'bu hin dí othu rán t'edi Oja, ãna gue'bu jase man t'edihu 'bu. ¹² Pe hont'a n'da sá dí 'daju yun t'edi, nguetho Oja a, ne hont'a sá da yãn'a n'da ne i sá di jua'a n'da. Pe ha dímb bẽmhbu dyũ ojahũ ngue sá ga ãmhbu ja yá ts'oqui u da.

Hin dí hand bu ní 'yẽh man zaquihu

¹³ Mbãhã dan 'yomfënihu ts'u ya, nguetho dí ãnthohu: "Nuya ogue nexida ga mbãhã n'danni, dam 'bũhmbu n'da yãba bu, ne dam pẽhmbu, ga tãhmbu," dadín 'yẽmfu. ¹⁴ Pe hingui sá gam mamhbu tengu a, nguetho ya hin dí pãhmbu 'be'a ga othu, ne hin dí hand bu ní 'yẽh man zaquihu. Tengu tho n'da ra guí, guín nu, jabu, ne xõ gán nu, hin'yũ bu. Njarbu n'da ra ja'i. ¹⁵ Pe nde'bu ga ãmhbu: "Nu'bu da nde Oja, dam 'bũhmbu ts'u, ne díndede ja 'be'a da zã ga othu bũya." Guehna gam mamhbu na ya. ¹⁶ Pe dán 'yëzehehu 'bu hin dá áfu Oja 'be'a da zã ga othu. Pe ra ts'oqui a. ¹⁷ Nu'bu dí pãhmbu a ran ho, ne hin dí othu a, ra ts'oqui a 'bu.

5

N'da ran zofo i sih yu membeti

¹ Damin 'yomfënihu ts'u gyũ membetihu, gan zomhbu ne ga mbahmbu nguetho nts'utho ra 'yãnthí guín nuhu. ² Nu'a 'be'a gá guí peshu tengu'bu xu 'ya bu nam bẽn Oja, ne ni hehu tengu'bu xun za yu zu'ue. ³ Nu ni mbetihu xun ts'om bu na nu Oja a, nguetho nin ts'iyatehu a gní ãmhbu u, ne hin gá pãhmbu nda'a xun ho xqui jafu. Ne gue'a dí jua ahu a tengu'bu ra sibi. Ne tengu'bu guidí munshu a ran unbi guín nuhu bu ran zegui. ⁴ Gá hyãt ni mbẽfihu hin gá juarpahu yãn zãbi 'bu min xoru ni huqihũ. Ne nu'a ran zãbi gá cõnba ni mbẽfihu, ne gue'a dí yãp ahu a. Ne nu'a rá ts'oni ni mbẽfihu bi 'yõ Oja tãte thoho rá ts'edi, ne da hyã ra güenda nange'hu. ⁵ Nu'ahu gãm 'bũhmbu nange nin johya zehẽhu nguecua ja ra ximhãi gyũ ziyatehu. Ne bi zac ni mbuihu tengu n'da ra ts'udi. Pe gue'a díndede ja'ahu tengu'bu ran thots'udi 'bu rán zegui ra pa. ⁶ Ne nu'ahu guí cothu fãdi u nte in dupate, ne xõ guí hohu bũya, ne hin di mu.

Ga häthü 'be'a i t'ørcahü

⁷ Janangue'a ma zi cu'ahü, nu'bü i t'ørcahü a, pe hin dan xømbüihü, ne ga tømhbü gue'bü go bá êh ma Hmuhü ra Cristo. Tengu'bü di tuhmbü yü hmudä ua ja ra häi, di tømhbü hønt'bü go njäm'bü ba êh ra 'ye, di hoqui 'be'a gä xtá tuhmbü büya. Ne din ja a mi numanhohü din ja büya. ⁸ Janangue'a ga sethü hin dan xømbüihü, nguetho ya him maya'a ba êh ra Hmu. ⁹ Ma zi cu'ahü, hin ga êmhbü rá ts'oqui na n'da ma cuhü 'bü dín nuhü yün ünbi, ne xømhma di unghahü Ojã. Pe guim bêmhbü mi ts'utho da zø'a ra ze'mi ya. ¹⁰ Ma zi cu'ahü, gam bêmhbü gue bi hyät yün ünbi ü yá pøngahyã Ojã, ne ngutho ga häthü ü. ¹¹ Nguetho dí pãhmbü majãpi ü i hät yün ünbi. Xtá øhmbü ngue bi hyät yün ünbi a ra Job, ne xün ngu ran ho bi t'ørpa m'bejua. Nguetho nu'a Ojã xün ngu rán huécate ne xün ngu rá mate. ¹² Hñehi thoho hin ga uãspahü rá thuhu Ojã a mam hmansehü, xín ga ndønbahü rá thuhu 'be'a man'da jaua ja ra häi ngue ga êmhbü di zerca mam hmanschü. "Ha guí êc'yëi a dí xi'i uague hin'na," ga êmthohohü. Janangue'a hin di unghahü Ojã.

Dan yãhü Ojã

¹³ Nu'bü dín nuhü ran ünbi, dan yãhü Ojã 'bü. O nu'bü dadín johyahü, dan tuhmbü n'da ra thuhu ngue dí êspahü Ojã. ¹⁴ Nu'bü xün üjü, ga xihmbü yü ngarbi bü ja ram peti ba êhê da 'yãp rá mfãts'i ra Hmu, ne da jajü ra aceite nangue rá thuhu ra Hmu. ¹⁵ Ne Ojã di 'uec'a ran ü di hêmfmü, nguetho dá êc'yëihü ngue majuãni da yãnjü 'bü má äfü a. Ne nu'bü ma ts'oquihü a dán hyñhdü, pe di pungahü. ¹⁶ Ne dan xih ma ts'oquihü n'da ngu n'dajü, janangue'a da zã dan 'yãfü rá mate Ojã n'da ngu n'dajü, ne nu'bü xün ü n'da da yãm büya. Nguetho xün ngu rá ts'edi da 'yøt' Ojã 'bü da 'yãp a majuãni n'dat'a Ojã im bëni, ne gue'bü di bënba Ojã a i ädi. ¹⁷ Tengu'a ra Elías, nu'a n'da ra jã'i thoho tengu gahü, ne bi hyãh rá mbüi bi 'yãp Ojã ngue hin din 'ye. Ne him bin 'ye ua ja ra ximhäi gãtho nhyunjeya ne n'dato zãna. ¹⁸ Ne xø bin yãui Ojã mahøn'a ngue bi 'yãp ra 'ye. Ne bá penh'na Ojã ra 'ye, ne bi bøx yü hmudä ua ja ra häi büya. ¹⁹⁻²⁰ Ma zi cu'ahü, nu'bü n'da ra 'yëc'yëi da 'uepü ja ra 'yu xün juãni, ne nu'bü da zã ba sihü mahøn'a, ga pãhmbü ngue dá yãnbahü rá te a xi 'uegue. Ne madague'bü xün ngu yá ts'oqui, pe bi mba ma punbi.

1 PEDRO Ná n'da ra sɔcuɔ bi 'yo't'a ra Pedro

Ran zengua

¹ Nugá drá Pedrogá, ma 'báigá'be ra Jesucristo. Dí penh'nahú ra sɔcuɔ gyú 'yɛc'yɛihú ra Cristo, n'da a n'danni gá mbáhá ja ra hái Ponto neɓú Galacia neɓú Capadocia neɓú Asia neɓú Bitinia. ² Nu ma Tahú Ojá maya'bu thoho bi huancahú, ne bi zänni da 'yɔrcahú yá t'uhni gahú. Ne bi 'uega ma mbúihú a rá Hogandáhi Ojá, ne bi mbán rá ji nangueju a ra Jesucristo, gueɓú nan zá ga ɔthú a i xijú. Dí áp'a Ojá ngue man'da gui hyámhbú rá mate, ne man'da da hyu ni mbúihú buya.

Ga tafú ran date

³ Jamadi Ojá, ngue nu rá Ta ma Hmuhú ra Jesucristo, ne rá Ojá a. Nguetho xún ngu rán huɛcate bi jajú dám 'búhmbú ma'da'yo. Nuya dí pámhbú gan nuhú ran ho mazá, nguetho bi dámbɛni ra Jesucristo. ⁴ Ne nuya dí tómbhú u yú erencia di 'dajú Ojá ngue m'be'ts'i bú mahɛts'i, ne njám'bu dim 'bedi, ne njám'bu din ts'oni. ⁵ Ne nuya i fájú Ojá nangue rá ts'edi, nguetho dí ɛc'yɛihú a. Ne ya i sánni da yánju xún ho 'bu bi zón ra pa ran zegui. ⁶ Ne nu'bu dímbú bɛmhú ya, ne guehya ní 'dajú ran johya, madague'bu da du ma mbúihú bú na sáhu hont'a go man úmbi 'da yú pa ya, 'bu da 'yɛn Ojá. ⁷ Tengu ra oro i ts'á ngue ra sibi ngue din hogui. Ne nguetho ma t'ɛc'yɛihú i ts'á, ne man'da di muui a xinda gue'a ra oro ngue dim 'bedi. Janangue'a di nɛcmanho ma t'ɛc'yɛihú 'bu bá peng ra Jesucristo, ne da numanhoju, ne di 'dajú ran ho, ne 'darbú dam 'búhmbú buya. ⁸ Ne nuya madague'bu hinga nán nuhú ra Cristo, pe ɛmme guín numanhohú a. Ne madague'bu hin guín nuhú a ya, pe guí pámhbú majuani a. Janangue'a ɛmme dadí johyahú, tengu tho'bu ya dí 'búhmbú ra Cristo bú mahɛts'i. Ne hin di jua u mam hmansɛhú gam mamhbú a ran johya. ⁹ Nguetho ya dí dú'mi dí hámhbú a dí tómbhú, ngue da yánju Ojá. ¹⁰ Guehna bi 'yo't'u yú pɔngahyá maya'bu ngue da yánju rá mate Ojá. Ne bi hyádumbú min nde xtám bádi xún ho 'be'a nam bôn a ram hma bi 'yo't'u. ¹¹ Min nde xtám bádi jam'bu din ja a, ne nda'a ní pa din ja a bi man rá Hogandáhi ra Cristo mi o yú mbú. Nguetho bi bɛnbi da 'yo't'i 'be'a da 'yɔt' ra Cristo 'bu bi zohó, ngue da nu ran úmbi ngue da tho, ne da t'ɛspa 'bu m'bejua. ¹² Pe bi xi Ojá u yú pɔngahyá ngue hin da bɛse, xinga gue'u yú já'i mi 'búhmbú, pegue gue'a go i siju a ya nangue ran ho ma'da'yo. Ne nu'uo bi xijú na, bi ma nangue rá Hogandáhi bá penpa Ojá. Ne'u yám 'behni

Ojá mahɛts'i ɛmme in nde da bádi 'be'a nam bôn a i siju ya.

Ixiú Ojá ngue xtán hoju

¹³ Pe nuya dan sáhu ga ɔthú a rán thehú a dí tenhdú, ngue ga sámezhe ma mbúihú 'be'a gátho dímbú bɛmhú. Ne hont'a rá mate Ojá ga tómbhú di 'dajú 'bu bá ɛh ra Cristo. ¹⁴ Ne ga ɔthú 'be'a i xijú Ojá, tengu yú t'uhni i ɔt'a i xih yá ta. Ne hin ga ɔthú tengu mi ɔthú mam'be't'o ngue ma páhá zɛhɛhú 'bu nte mi páhmbú. ¹⁵ Pe gá xtán hotho ga ɔthú, nguetho xún hotho Ojá ngue bi zoncáhu bi 'yɔt'e yú t'uhni gahú a. ¹⁶ Tengu nt'o't'i: "Xtán hotho ahú nguetho xún hotho gá," bi 'yɛn Ojá. ¹⁷ Pe nu'bu dí yáhu Ojá, dí ɛmfú ma Tahú. Pe gam bɛmhú njuantho da gɔrcáhu 'be'a dá ɔthú n'da ngu n'dajú. Janangue'a dam fáhmbú ngue gan numansuhú Ojá gátho yú pa dí 'búhmbú ua ja ra ximhá. ¹⁸ Nguetho dí páhmbú bi yánju Ojá nangue yún t'ɔt'e bi xánga ma tahú sáti thoho. Pe hing ra mbeti i yánju a, nu'a dim 'be'a. ¹⁹ Pe bi yánju ra Cristo 'bu mi du ngue bi mbán rá ji, ne hont'a da zá di pɔ a n'da a. Nguetho xún hotho ra Cristo, tengu n'da ra de'yo mi man Ojá maya'bu ngue da 'bɔts'e, pe gue'a hing ra mbedi ne xún hotho. ²⁰ Nu ra Cristo bi ts'ánni din yánte 'bu hin ní 'yɔt' ra ximhá a Ojá. Ne ran zegui ya ja bi nequi ua ja ra ximhá nangueju. ²¹ Ne nangue ra Cristo bi zocua, gue'a dá ɛc'yɛihú Ojá ya, ngue bi xox a ra Cristo 'bu mi du, ne bi 'yɛspi. Janangue'a dí páhmbú majuani di 'dajú rán ho Ojá dí tómbhú ya. ²² Nuya nangue rá Hogandáhi Ojá dá tenhdú ram hma majuani, ne gue'a dán hoju a. Ne gue'a dán zá ya majuani ga huɛc ma cuhú. Janangue'a mpáhá thoho dan huɛju n'da ngu n'dajú nangue gátho ma mbúihú. ²³ Nguetho dám 'búhmbú ma'da'yo nangue rámbú hman Ojá da hyát'i mazá a, ne njám'bu di 'beh rá ts'edi a. Pe nu ma tehú bi 'dac ma tahú ne ma mbehu, hinga gue'a da hyát'i mazá a. ²⁴ Ne nt'o't'i: Tengu yú paxi thoho yú já'i, ne gátho xún ho 'be'a pe'ts'i tengu yú dóni u yú paxi.

Pe nu yú paxi di hmangui, ne yú dóni i hɔe. ²⁵ Pe nu'a rámbú hman a ra Hmu njám'bu dim 'beh rá ts'edi.

Gue'a ran ho ma'da'yo i siju a.

2

Nu'a ra Cristo tengu n'da ra do

¹ Jatho ga ɛshú gátho ran ucpate ne ra ɛhni ne'bu yoho ma mbúihú, ne ga ɛshú ran ts'eya ne ran c'ate. ² Ne tengu yú 'uere ngue ma'da'yo bim 'bú, ngue ɛmme i hon ra xi'ba da zi, ne nguetho ga ɔthú, thocpa thoho ga homhbú rá hogamhma Ojá, ngue dín te xún ho ma mbúihú a. ³ Nguetho ya dá tǐmhú a rá mate Ojá nangue rámbú hma,

ne dá pãhmbu ngue xun ho a. ⁴ Ne man'da gam bẽmhbu ga cuathu ra Cristo xun ho, nu'a bi 'daju ra te. Madague'bu i pa ma ucpi, tengu'bu n'da ra gado di bunt'a n'da ra do, pe Oja bi huahni man'da di muui bu da thõh rá ngu. ⁵ Tengu'bu n'da ra do man'da di muui a ra Cristo bu ja ra ngu, ne nuju i pa ma cuati gahu buya, tengu'bu dyu dohu, da 'yõju rá ngu Oja ngue hin di nequi. Ne yá mbájá gahu Oja, nguetho dí unhdu Oja yan t'unni gátho ma mbũihũ. Ne di thocpa a rá Ta man t'unnihu a ra Cristo, janangue'a da numanho Oja u. ⁶ Ne nt'o't'i maya'bu bu ja rá hman Oja nangue 'be'a da t'õrpa ra Cristo. Bi 'yẽn Oja:

Tengu'bu drá ngurpagado dá huahna n'da ra do man'da di muui, ne dá hõpũ ja ma dongu bu Siõn, nubũ harũ ja ma ts'edi, bi 'yẽn Oja.

Ne nu'a to'o da guat'a, hin da mbe'ts' rá sã 'bu bi nu ran juanbi,

bi 'yẽn Oja. ⁷ Neju xun ngu dadí muhu nguetho dí cuathu a ra Cristo. Pe madague'bu hin da guat'u 'da, pe guexta'a din ja tengu bi man Oja, ngue bi 'yẽna:

Madague'bu him bi numanho u 'da yu gado a ra do,

pe da gopũ ja ma dongu, ngue man'da di muui 'bu da thõh ma ngu,

bi 'yẽn Oja. ⁸ Ne man'da mi hma:

Nu'a ra Cristo tengu'bu n'da ra do ngue di ferpu rá gua n'da, ne dim 'bepu,

bi 'yẽn ra t'õhni. Ne bi ts'anbi dim 'bepu, nguetho hinguin nde da 'yẽc'yẽi ram hma nangue ra Cristo.

Yá t'uhni gahu Oja

⁹ Pe nuju, Oja bi huancahu bi 'yõrcahu tengu'bu n'da'buí gahu, ma'ueque ma mbũihũ. Ne gátho gahu dyu mbájá gahu bi 'dac ma ts'edihũ Oja, ne yá mbeti gahu a. Nguetho in nde ga uhmbu ngue mixte xun ho Oja, ngue bá jugahu bu ja ra 'bexui mi 'bũhmbu, ne bi zixcahu bu ja rán nequi mahotho ya. ¹⁰ Nu'bu mámbet'o mi 'bũhmbu tengu'bu dyu hyooya t'uhnihu, ne nuya dí 'bũhmbu yá t'uhni gahu Oja. Pe nu mámbet'o him mi pãhmbu rá mate Oja, pe nuya dá hãmhbu rá mate Oja ya.

Ga humbi ga õthu ngue yá mbefti gahu Oja

¹¹ Ma zi cu ahũ, emme dadí huẽc'ahũ. Janangue'a nts'edi dí xi'ahũ ga õthu tengu'bu hin dyu menguhũ ua ja ra ximhã, hin ga õthu rá páhã ma nyon 'yomfẽnihũ ngue i õrcahu ran sui ma mbũihũ. ¹² Ne thocpa thoho dam fãhmbu dan 'yomanhõhũ, nguetho in nuju u hinguu pa Oja. Ne madague'bu i ẽnjũ dyu ts'om'bãihũ, pe xõmhma thoho da zõn ra pa da 'yẽspa Oja 'bu bi nu ran hocjã'i dí õrpa. Nguetho da zã da xocpa yá mbui Oja u. ¹³ Ne ga õthu a im man a ra ts'ut'abi ngue i 'bet'o ua ja ma hãihũ,

janangue'a da hnumanho ma Hmuhũ ra Cristo buya. ¹⁴ Ne'ũ mi'da to'o gátho bi un yan t'edi ra ts'ut'abi, gátho ga ẽc'yẽihũ u. Nguetho i ja yá ts'edi di unba u to'o õt' yu ts'oqui, ne da numanho u to'o õt' ran ho. ¹⁵ Nguetho ne'a Oja rá páhã a 'bu dí õthu a, ne gue'a dí 'yẽ'ts'ũ yan c'ãte im man u yu 'yãmbu buya. ¹⁶ Nuya hinguu õrcahu ra ts'edi ga tẽhdu yan t'edi Oja, nguetho in ndeju mpãhã thoho ga tẽhdu. Pe hin gam bẽmhbu gue'a ní jajũ ga õthu yu ts'oqui a, pe man'da ga õthu ngue yá mbefti gahu Oja. ¹⁷ Ne gan numanhõhũ gátho yu jã'i, ne ga huẽc ma mi'yẽc'yẽi hu, ne gan numansuhũ Oja, ne ga ẽspahu ra ts'ut'abi i 'bet'o ua ma hãihũ.

Ga õthu tengu bi 'yõt ra Cristo bin unbi nangueju

¹⁸ Gyũ 'yẽhẽhũ ne gyũ mbeftihũ dami 'yẽc'yẽi ni hmuhũ 'bu gadí zẽhmbu u. Ne'ũ yu hocjã'i ne'ũ yu ts'om'bã'i 'bu dí un'nahũ, gátho guin numansuhũ u. ¹⁹ Nguetho man'da da numanho ahũ Oja 'bu gui hyãthũ yan unbi 'bu nte man ts'o gá 'yõthũ, pe bi un'nahũ nangue gui tẽhdu Oja. ²⁰ Pe nu'bu gan nuhu ran unbi nangue ma ts'oquihũ, ne ga hãthũ, pe hin gam bẽmhbu ga tãhmbu n'da ran ho nangue'a. Hõntho dá jut ma ts'oquihũ. Pe nu'bu ga hãthũ ran unbi nangue ran ho dí õthu, da numanhoju Oja. ²¹ Oja bi zãnni ga hãthũ yan unbi tengu ra Cristo, bi nde bin unbi nangueju, ne bi 'yurcahu 'be'a ga õthu. ²² Nguetho nu ra Cristo njãm'bu bi 'yõt' yu ts'oqui, ne njãm'bu bi man yu fẽhni. ²³ Ne nu'bu mi ts'ani, njãm'bu bi dadi. Nu'bu mi mba ma ucpi, him bi ma dí co'ts'i. Him bi zu da zan yu jã'i, nguetho bi bãdi Oja da numanho a. ²⁴ Nu rá jã'i zẽh ra Cristo bi nu ran unbi nangue ma ts'oquihũ 'bu mi 'dõmp'u ja ra za. Ne gue'a i thõgahu ma ts'on 'yomfẽnihũ a, nguepu da zã ga õthu ran ho ya. Nu yan unbi bi zã 'bu mi tho, gue'a i yãnjũ a. ²⁵ Nuju dá 'behmbu ra 'yu, tengu yu de'yo. Pe nuya bá penju bu 'buh ma mbãnde'yohũ, nu'a i fãrca ma mbũihũ.

3

Ran zofo bi sih yu xisu ne yá ndõ

¹ Nu'ahu gyũ xisuhũ, gui 'yẽspa ni ndõsẽhu n'da ngu n'da ahũ. Ne nu'bu 'da ni ndõhũ hinguin nde da 'yẽc'yẽi ráh hman Oja, pe nu'bu bi nu gui 'bũmanhõhũ, xõmhma thoho da zõni da 'yẽc'yẽi u, ne hinga hnehi thoho ja a gui xihmbu 'bu hinguin nde da 'yõde. ² Nguetho da nu ahũ gadim fãhmbu ngue guin numansuhũ Oja, ne hin gui 'yom't'ẽnihũ. ³ Ne nu'bu guim bẽni gan hoczẽhẽhũ, pe nangue ni mbũihũ. Ne hin guim bẽmhbu nangue 'be'a gã i ja'ahũ thi ngue dí necmanho ahũ, ogue ni yãhũ, ogue ni hehũ gui hoju, ogue yu thebe, ogue yu ts'angu. ⁴ Pe gan hoczẽhẽhũ ngue ni mbũihũ,

ngue di nεcmanhotho bu da nu Oja, ngue hin di nequi, ne nu'a njam'bu dim 'be a. Ngue'a hin gan 'yεzεhehu, pe gan johyahu nangue Oja. Ne εmme xn ngu di muui bu nam ben Oja a. ⁵ Ne njabu mi t' y xisu mi 'buh maya'bu, ngue gue' y 'yεc'yεi mi numansu Oja, nu' mi hoczehe y mbi ngue mi numansu y nd. ⁶ Tengu ra Sara bi 'yεc'yεi a r nd ngue ra Abraham, ne bi 'yεmbi r hmu. Nuya tengu'bu y t'ixu ahu ra Sara 'bu gu thu 'be'a mi t'e, ngue thocpa thoho gui 'ythu ran ho ne nte gui suhu. ⁷ Ne ngutho d xi'ahu, man 'yohu ahu, dam 'bmanhohu ma xisuhu nangue ran 'yomfni bi 'daju Oja. Ga phmbu hin'yu y ts'edi y ja'i  y xisu, janangue'a ga fxhu . Ne gan numansuhu , nguetho n'dat'a r mate Oja i conhui r xisu n'da ran 'yohu, ngue n'dat'a ra te ma'da'yo. Ne nu'bu hin dam 'bmanho ma xisuhu, hin da 'ymanho ma ndehu Oja 'bu.

Ga thu a di bεnga ma mbiuhu Oja

⁸ Ne gtho gahu n'dat'a gam bemhbu n'da ngu n'daju, ne gam bemhbu tengu'bu 'da d shu 'be'a i s a n'da. Ne dan huεju n'da ngu n'daju, ne din ja ma yembiuhu, ne hin dan 'yεzεhehu n'da ngu n'daju. ⁹ Ne hin ga cospahu ran ts'o 'bu 'bi to da 'yrcahu ran ts'o, xn ga cospahu ran ts'ante 'bu 'bo'o da zanju. Pe ga fu ran jpi tengu thoho i rcahu Oja, bi zoncahu di 'daju rn jpi. ¹⁰ Nguetho nt'o't'i:

Hnt'a go to'o in nde dim 'bmanho, ne da nu y pa xn ho,

pe i jatho da zam r jni nangue ran ts'o, ne xn da man y fhni.

¹¹ Ne da he a ran ts'o, da 'yt' ran ho.

Ne hin da nde dim 'buh yn siuhu, pe εmme da hyoni 'beu di hocpa r mbi r mij'iui.

¹² Nguetho nu ra Hmu in nmanho  to i t' ran ho,

ne i manho 'bu ja a pi,

pegue da zu  t' ran ts'o,

bi 'yn r t'ohni. ¹³ Pe to'o maha di unghu 'bu dan εhya ga thu ran ho. ¹⁴ Pe madague'bu ga shu ran  'bu d thu ran ho, pe gue'a man'da n tmhbu rn ho Oja a. Janangue'a hin ga suhu 'bu in nde di piju  'da, xn da du ma mbiuhu. ¹⁵ Pe hntho gan numansuhu ra Cristo mbo ma mbiuhu, ngue ma Hmuhu a. Ne thocpa thoho dan shu ga xihmbu 'be'a d εc'yiuhu 'bu 'bo'o da 'yngahu. Pe jante thoho ga xihmbu ne gan numansuhu . ¹⁶ Ne thocpa thoho ga thu a di bεnga ma mbiuhu Oja. Janangue'a da mbe'ts' y s to'o di c'man' ran ho d thu 'bu d tnhdu ra Cristo. ¹⁷ Nguetho man'da xn ho 'bu gue'a ran ho n shu ran unbi, 'bu da nde Oja, xnda gue'bu ga shu ran unbi nangue ma ts'oqui zεhehu. ¹⁸ Ne'a ra Cristo

bin unbi, ne njam'bu bi 'yt' y ts'oqui. Pe n'dandj thoho bi du nangue ma ts'oquiuhu, gueju dy ts'om'biuhu, nguetho bi nde da zixcahu bu bi 'bu Oja. Ne majuni bi tho r ngc'yi, pe nu r mbi guexa'ta mi 'bi. ¹⁹ Ne nu r mbi ra Cristo 'bu mi du, bi mba bi zop y mbi  xn du ngue ofdi. ²⁰ Ngue y mbi y ja'i nangue  ngue him bi 'yεc'yεi Oja 'bu maya'bu thoho. Pe Oja mi tmi xt 'yεc'yεi gtho ni 'yt' ra barco ra No. Gueru bi z bin yn  zi hyto nj'i thoho, bi bong 'bu min ja ran ts'mbi, nangue ra dehe ra dmbnt'i. ²¹ Ne nu ran xixy nam bni, neju dm pomhbu ran ts'mbi nangue bi dmbni ra Jesucristo. Ne nu ran xixy hingun nde da ma ngue i pa m'be'te ma ja'iuhu ngue ra hi, pe nam bni d fu Oja d hoga ma mbiuhu. ²² Ne nuya, nu ra Jesucristo bi mba mahts'i, darbu di mandauu bu ja r ts'edi Oja. Ne nu' gtho y ts'edi i 'bi i su a ra Cristo, nguetho hnt'a i ja r ts'edi xinda gue' ym 'behni Oja mahts'i ne y zthu.

4

Dan darbahu r mate Oja

¹ M'bet'o thoho dan shu din unba ma ngc'yiuhu tengu ra Cristo, ne gue'a ni tc y ts'oqui a. Nguetho nu'a to bin unba r ngc'yi, him man da nde y ts'oqui a.

² Ne gtho mi'da y pa d 'bhmbu ua ja ra ximhi, hin dm 'bhmbu nangue ma ph zεhehu, pe dam 'bhmbu ga thu r ph Oja. ³ D xt'a d thu rn t't'e ra ximhi, midi hohu ran 'yomt'ni, ne mi t' ma ph zεhehu, ne mi minhdu, ne madn sixhu bu ja y calle ne mi mbahmbu bu, ne dm munshu bu dm minhdu, ne mi thndehu y pte, pegue Oja him bi znni ga thndehu . ⁴ Ne nu' 'bcua ja ra ximhi hingui s da bdi hanja hin d thu ran tonto tengu i t'e, janangue'a i sanju  ya. ⁵ Pe Oja d unba  to i sanju, nguetho di junba Oja  'bi ne' xn du. ⁶ Ne nu y ja'i xn du ya, bi sih ran ho ma'da'yo 'bu mi 'bi, ngue'a i z bi un Oja ra te y mbi , madague'bu ya xn du y ngc'yi. Ne gue'a rn sui nangue y ts'oqui, nangue gtho y ja'i i tu. ⁷ Nuya bi zn ra pa ran zegui. Janangue'a dan 'yomfniuhu xn ho, ne ga smzehe ma mbiuhu, ngue da z thocpa thoho dan yhu Oja bya. ⁸ Ne m'bet'o thoho ga thu ngue εmme dan huεju n'da ngu n'daju. Nguetho nu'a to'o ja rn huεcate, di punba r ts'oqui r mij'iui, madague'bu xn ngu y ts'oqui. ⁹ Dan syabahu n'da ngu n'daju bu ja ma ngumhbu nangue ma ph zεhehu. ¹⁰ Ne 'da dm fxtahu n'da ngu n'daju nangue r 'befi Oja 'dahma 'dan'yo bin 'daju, gue dan darbahu a r mate Oja 'dahma 'dan'yo ngue d hmhbu. ¹¹ Ne nu to bin t'un ra 'befi da mamp'a rm human Oja, da ma tengu'bu da

guese Ojã da ma. Nu to bin t'un ra 'befi da mbãx'ũ mi'da, da mbãts'i nangue ra ts'edi xũn ho bi un'na Ojã. Ngue'a da nde dí 'yẽspa Ojã a 'be'a gãtho øt'e, nangue dí tenhdũ ra Jesucristo, nu'a mixte thoho, nẽ i ja rá ts'edi gãtho yũ pa mazãj.

Gan nuhũ ran unbi nangue dí tenhdũ ra Cristo

¹² Ma zi cu'ahũ, hin ga hyonya thohohũ 'bũ i ts'ãjũ yũn unbi nts'edi, nẽ hin ga ãmhũ, hague in ja a ya. ¹³ Pẽ dan johya thohohũ, nguetho dí comhbũ yũn unbi ra Cristo. Nẽ nu'bũ bi nequi xũn ho rá ts'edi, man'da xũn ngu ran johya gan nuhũ bũya. ¹⁴ Nu'bũ pa ma ugui gahũ nangue dí tenhdũ ra Cristo, pẽ majãpi gahũ, nguetho mixte thoho rá ts'edi rá Hogandãhi Ojã dín nuhũ bũya. Nẽ madague'bũ di ucpa ra Cristo u 'da, pẽ nujũ dí ẽspahũ a. ¹⁵ Pẽ nu'bũ gan hotehũ nẽ gam pẽhũ, ogue n'da ran ts'o ga øthũ, ogue sã dan thĩnthũ 'be'a øt' ma mijã'ihũ, ga pẽ'ts' ma sãhũ 'bũ, nẽ gan nuhũ ran unbi nangue a ra ts'oqui dá øthũ. ¹⁶ Pẽ nu'bũ dín nuhũ ran unbi nangue dí tenhdũ ra Cristo, hin ga pẽ'ts' ma sãhũ 'bũ. Pẽ ga ẽmfũ jamadi Ojã, ngue dí pãhmbũ ngue dí tenhdũ ra Cristo. ¹⁷ Nguetho bi zõn ra pa ya di dũmi øt' rán ts'embĩ Ojã. Pẽ rá mbũdi thoho gahũ i ørcahũ ran ts'embĩ, ngue yá t'uhni gahũ a. Pẽ ts'utho dín nuhũ. Pẽ nu'ũ hingui ẽc'yẽi rãm hman Ojã, xũn ngu 'be'a gã da nu u 'bũ bi zõn ra pa da 'yøt'e xũn ho rán ts'embĩ Ojã. ¹⁸ Nẽ ẽmme xũn ngu yũn unbi gan nuhũ bũ dí pøjũ Ojã, ngue dyũ 'yẽc'yẽihũ, nguetho ja'bũ n'dandĩ hin dí øhmbũ a i xijũ. Nẽ 'bũh mi'da 'be xĩngui ts'ũ nde da 'yøde, nẽ i san Ojã. Nẽ nu'ũ hin da zã dim pø u. ¹⁹ Janangue'a nu'bũ dí sãhũ yũn unbi bi zãngahũ Ojã, pẽ ga dãh ma mbũihũ Ojã di jamansujũ. Nẽ njãm'bũ da hyegahũ, nguetho gue'a bi 'dajũ ra te. Nẽ ga thoqui ga øthũ ran ho.

5

Di jamansu yũ de'yo Ojã u yũ ngũrbi

¹ Nuya n'da ram hma dí xi'ahũ, yá ngũrbi ahũ yũ 'yẽc'yẽi. Nẽcã drã ngũrbigã, dá nuse ra Cristo 'bũ mi du, nẽcã ga comhbũ ran jãpi dín 'dajũ m'bejua. ² Ma mi ngũrbi ahũ dyũ mbãnde'yohũ, dí xi'ahũ ya, jatho ga jamansuhũ yá de'yo Ojã, nguetho 'yo ma gũendahũ ga jamansuhũ u. Nẽ hin gam bẽmhũbũ i t'ørcahũ ts'edi, pẽgue gam bẽmhũbũ ma pãhã zehẽhũ ga øthũ. Nẽ hin nangue a dín jurgahũ ngue dyũ ngũrbiuhũ, pẽ nangue a dín numanho sehũ a. ³ Nẽ hin ga sũthohũ yá t'uhni Ojã hapũ dí 'bũhmbũ n'da ngu n'dajũ, pẽ janate tho ga uthũ ra 'yu nangue man t'øt'e zehẽhũ. ⁴ Nẽ nu'bũ bi nequi ma Hmuhũ dyũ mbãnde'yohũ, di 'dajũ ran jãpi ngue ga tãhmbũ, ngue hin jãm'bũ dín thegue. ⁵ Nguetho ahũ man 'yohũ ahũ, dami 'yẽc'yẽihũ

'be'a im man yũ dãc'yẽi ngue ni ngũrbiuhũ. Nẽ gãtho ahũ gan umhbũ da si ahũ n'da ngu n'da ahũ. Nẽ njãm'bũ gan 'yẽzehẽhũ, nguetho: Da zũ Ojã a dín 'yẽts'i,

pẽ di un rá mate a to'o hin dín 'yẽts'i.

⁶ Janangue'a ga øthũ ngue hin'yũ ma ts'edi zehẽhũ bũ ja rá hmi Ojã, gam bẽmhũbũ hønt'a ja rá ts'edi xĩnda guejũ. Janangue'a da 'yẽsca zehẽhũ Ojã 'bũ bi zõn ra pa. ⁷ Nẽ ga xihmbũ Ojã gãtho ma dumbũihũ, nguetho di jaman-sujũ a. ⁸ Damín ãthãhũ xũn ho, ngue damím fãhmbũ, nguetho nu man sũihũ ra jĩthu i 'yo ua, tengu n'da ra zate i 'yo, in cue, i honi to'o da za. ⁹ Pẽ dami sũhmbũ a ra jĩthu nangue rá ts'edi Ojã guí ẽc'yẽihũ. Nẽ gam bẽmhũbũ ngue n'dat'ũ yũn unbi dín nuhũ ma mi 'yẽc'yẽihũ ngue gãtho ra ximhãi. ¹⁰ Pẽ nu Ojã ẽmme xũn ngu rá mate, bi zõncãhũ ga comhbũ rá ts'edi mixte gãtho yũ pa mazãj, nangue dí 'bũhmbũ ra Cristo. Pẽ m'bet'o thoho dan unbahũ ts'ũ, ngue di hoga ma mbũihũ Ojã, nẽ di hãt ra ts'edi ma mbũihũ, nẽ di jajũ dan zãmhbũ xũn ho bũ. ¹¹ Nu Ojã nte hẽmbi, gãtho da zã da 'yøt'e, gãtho yũ pa mazãj. Nẽ gue'a gam bẽmhũbũ a ya.

Rãn zẽgui ran zengua

¹² Dí penh'nahũ ra søcuã i ja ua, ngue da gãx a ra Silas, nuna n'da ma cuhũ ngue da zã ga ẽc'yẽihũ a man a. Nuna ra søcuã ja ua, hingui ngu 'be'a ma, n'da ran zofø thoho, nẽ dí xi'ahũ majũqani rá mate Ojã a guí tenhdũ. Janangue'a damín zãmhbũ bũ. ¹³ Dí penh'nahũ ran zengua ni cuhũ i 'bũcua Babilonia, nthahni nangue Ojã, tengu ahũ. Nẽhna ra Xuua Marcos dí zengua ahũ, tengu'bũ ma ts'unt'ũ na. ¹⁴ Nẽ zãj gan zohmbũ n'da ngu n'da ahũ nangue ran huçcate. Nẽ dín nde da hyu ni mbũihũ nangue guí tenhdũ ra Cristo. Nẽ gue'a gam bẽmhũbũ a ya. Hønt'a dí xi'ahũ ya.

2 PEDRO

Ná yoho ra sòcuá bi 'yo't'a ra Pedro

Ran zengua

¹ Nugä dra Simón Pedrogä, rá 'yèhégä ra Jesucristo, ne ma 'bäigä'be a. Dí pènh'nahü ra sòcuá ja ua, ngue gätho n'dat'a dí èc'yèihü a bi zängahu Ojä. Ne 'da nan zimanhogdahü Ojä, nguetho 'da í hoga thohohü ra Jesucristo, nu'a ma Ojähü a ne mam pòrpatehü a. ² Dí äp Ojä man'da gui pähmü a, ne ma Hmuhü ra Jesús. Ne man'da gui hyámhü rá mate, ne man'da da hyu ní mbühü býa.

Nu Ojä í øcahü dan jahü tengu a

³ Nu rá ts'edi Ojä bi 'dajü 'be'a gätho ga homhü ngue dam 'bühmü ra 'da'yom'bü, janangue'a bi zá bü dá tenhdü Ojä. Nguetho dá pähmü a bi zoncahü 'darbü dam 'bühmü bü bí ja rá ts'edi mixte. ⁴ Ne nangue rá ts'edi í øcahü ran ho mixte thoho ngue míim ma, nguetho í øcahü dan jahü tengu a, ngue in yänjü bü ja rá ts'o'yu ra ximhäi í øt' ran ts'iyate. ⁵ Ne nu'bü dí pähmü in yänjü Ojä nangue ra ts'o'yu, emme ga hädumbühü ga øthü 'be'a mangua 'bü. Ya dí èc'yèihü rá mate bí hogahü. Pe hinga hönt'a, nuya ga øthü yu hogant'øt'e. Ne hinga hönt'a ga øthü yu hogan t'øt'e, pe man'da ga homhü dan xähmü ga pähmü rá 'yu Ojä. ⁶ Ne hinga hönt'a dan xähmü rá 'yu Ojä, pe man'da ga sámzehe ma mbühü. Ne hinga hönt'a ga sámzehe ma mbühü, ne man'da ga sethü. Ne hinga hönt'a ga sethü, ne man'da hönt'a Ojä gam bëmhü. ⁷ Ne hinga hönt'a ga øthü ngue gam bëmhü Ojä, ne man'da ga fäx ma mí 'yèc'yèihü. Ne hinga hönt'a ga fäx ma mí 'yèc'yèihü, ne man'da ga huejü gätho yu jä'i. ⁸ Ne nu'bü emme ga humbi ga øthü ü im mangua, dyu hoga mbeñi gahü a ma Hmuhü 'bü, ne da zá ga fäx ma mí jä'ihü býa, nguetho dí päh ma Hmuhü ra Jesucristo. ⁹ Pe nu'bü hin ga øthü ü im mangua, hin dí cüthü xän ho ran nequi ma mbühü 'bü. Nguetho dí pumbëni thohü ngue m'bet'e ma mbühü nangue yu ts'oqui mí øthü. ¹⁰ Pe ma zi cu'ahü, emme ga hädumbühü ga uhmü ngue yú thahni gahü Ojä, ngue bi zoncahü a. Ne nu'bü din jabü ga øthü, hin hapü ga tanjü 'bü. ¹¹ Ne din johya Ojä 'bü dá cüthü bü dí manda rá ts'edi mazäi a ma Yäntehü ma Hmuhü ra Jesucristo býa. ¹² Janangue'a thocpa thoho dí nde ga bëñ'nahü na mangua, madague'bü gui pähmahü a, ne gui zänthü bü ja ram hma majuani ngue bi si ahü. ¹³ Pe man'da xän ho 'bü ga thoqui ga 'yomfëni ahü, ngue gätho yu pa dí 'bucä ua gätho ma ngöc'yèi, ga ja ahü guim bëmhü a dá xi'ahü. ¹⁴ Nguetho mits'ütho da zøn ra pa ngue ga

soh ma ngöc'yèi, ngubü bi xicä má Hmuhü ra Jesucristo. ¹⁵ Janangue emme dí humbi dí xi'ahü, n'damhü thocpa thoho guim bëmhü a 'bü dá mbagä.

Dá nuhe rá ts'edi mixte ra Cristo ngue ma däsche

¹⁶ Nugä xtá xi'ahü nangue rá ts'edi ma Hmuhü ra Jesucristo, din ja 'bü bá ècua mahøn'a a. Hinga ngu mí'da yu jä'i im bëñse 'da yu cuento ngue ní hyät'a n'da. Pe nu'a dá nuhe, gue'a díim mamhbe a. Ne gue'a xtá xi'ahü a, nguetho dá nusehe rá ts'edi mixte ra Cristo ngue ma däsche. ¹⁷ Gue'bü má øhmbe n'dandí rá nde Ojä bí 'yèh mahëts'i mixte thoho, ne gue'a í 'yèspa a rá Ts'ant'ü 'bü mí 'yëna: "Guehna ma Ts'ant'ügä na, ngue emme dadí huëcä na, ne ní hyu ma mbü na," bí 'yèñ Ojä. Ne bí japi emme bí necthoho. ¹⁸ Ne majuani dá øhmbe rá nde Ojä bí 'yèh mahëts'i, nguetho 'darbü mí 'bühmbe ra Jesucristo bü ja ra t'øhø guerpü bin yä. ¹⁹ Janangue'a man'da da zá ga pähmü majuani a mí hman bü ja yé sòcuá yu pøngahyá maya'bü, ngue mí ma nangue ra Cristo ba èhë, ne din ja rá ts'edi mixte. Ne nu ram hma man t'o't'i, xän ho 'bü thocpa thoho ga honi ga pähmü, tengu'bü ra nyot'i dí yot'ua ja ra 'bexui, gue'bü go bi zøn ra pa ngue da mbüdi gan nuhü yu hmèpya ngue udi ya ba èpü ra Hmu, ga pähmü xän ho 'be'a man t'o't'i býa. ²⁰ Ne m'bet'o thoho ga pähmü ngue xinga n'da ra jä'i sä da bäsë n'da rá t'ohni Ojä 'bü hin nangue a rá Hogandähi dí zedi. ²¹ Nguetho nu'ü yá pøngahyá Ojä ma'ueque yá mbü, him bí bëñse a ram hma bí 'yo't'ü, pe guesë a rá Hogandähi Ojä bí bëñbi 'be'a bí 'yo't' 'bü mí 'yo't' rám hman Ojä ü.

2

Dim 'büh yu hyäte xänbate

¹ Ne mí 'bühmü 'da yu hyäte pøngahyá yu jä'i israel maya'bü, ngutho ahü, gam 'bühmü 'da yu hyäte xänbate. Ne yu zandate tho, nguetho dí cü't' yám hmanse 'bü im man rám hman Ojä. Ne nangue ü yám hma díim 'be'a n'da ü. Ne hingui ørpa rá pähä a ra Hmu ngue bi gurba yú ts'oqui. Janangue a jä xän dämbëni, ya xím 'bedi. ² Ne xän ngu da dën'na dí 'yot' yú pähæzehe ü yu hyäte xänbate. Janangue da mba nthenni thoho a ra 'yu majuani. ³ Ne emme da nde da hyä ahü nangue yüm hma mahotho, nguetho da nde gui juthü ü. Pe ya maya'bü thoho bí ts'änni da nu yän ünbi ü, tengu øt'ü, ne guehma da nu nguetho hingui pa ma pumbëni 'be'a da nu. ⁴ Nguetho xinga gue'ü yám 'bëhni Ojä mahëts'i bí yäm 'bü mí 'yot' ra ts'oqui. Ne'ü bí hyøtrü ja ra 'bexui, bí dät'i con yu cadena, guerpü bí got'ü, da dömp'ü ran juänbi. ⁵ Ne xím bí yän yu jä'i 'bü maya'bü a Ojä, hinda hönt'a ra Noé, ngue bí 'yèc'yèi Ojä, ne bí xih yu jä'i

xtá 'yøt' ran ho. Ne hønt'u yotonjã'i min 'yohu ra Noé bi yãñ Ojã 'bu mam bá penh ra 'ye, bin ja ra dãmünt'i gãtho ra ximhãi nangue u yu ts'om'bãi mi 'bui. ⁶ Ximangutho a ra hnini Sodoma ne Gomorra, bi nu ran ts'embi ne bi gohi bim 'bospi a. Janangue'a nu Ojã i urcahu 'be'a din jap u yu jã'i hinguin nde da den Ojã. ⁷ Pe bi yãñ a ra Lot ra hocjã'i a. Ne nu'a emme madin xømbui nangue u yãñ t'øt'e u mi sãnzeh 'be'a mi øt'e. ⁸ Ne emme madi unba rá mbui a ra hocjã'i, nguetho n'dapa ngu n'dapa min nu yãñ t'øt'e xun ts'o ne mi øh yá ts'ore 'bu 'darbu mi 'buhmbu bu ra hnini Sodoma. ⁹ Janangue'a dí pãhmbu ja rá ts'edi Ojã i färpa yá mbui u to'o mbøn Ojã, hin da 'yøt'e tengu øt' yu ts'om'bãi 'bu 'darbu i 'buhmbu. Ne i ja rá ts'edi Ojã da gorbu ja ran unbi u yu ts'om'bãi, ne ya in nu ya gãtho yu pa tømp'u ran juãñbi u. ¹⁰ Ne nu'a 'da i ørpa yá pãhá yá ngøc'yçi, man'da da nu ran unbi u. Pe di ts'on yá mbui ngue i øzeh yá pãhá zeh, ne i san ma Hmuhu ra Cristo. Nu'u yu zambui u, ne yun 'yets'i u, i thenda u to'o ja yãñ t'edi, ne hingui su. ¹¹ Pe nu yám 'behni Ojã mahets'i man'da i ja yá ts'edi ne yãñ t'edi xinda gue'u yun 'yohu i sante, pe i su di cospa ran ts'ante u go i sante, nguere ja rá hmi Ojã. ¹² Tengu yu zu'ue i 'bucua ja ra ximhãi, i ts'anba u ngue da fent'i ne ma zã dim 'bedi, ne nguetho u yu hyãte xãnbate. Ne i sani 'be'a hingui pãdi. Ne nu'bu bi du, hønt'a ran unbi mazã da nu. ¹³ I øt' ran ts'o, pe hønt'a ran unbi da dãhã. Ne im beñi ngue ran johya 'bu di thoc'a ní 'yøt' yá pãhá zeh gã ra pa. Ne nu'a tengu yun ts'oni ne yu mbedi bu guidim petihu, nguetho di johya i øt' yá pãhá zeh 'bu guí sihmeh u. ¹⁴ Ne hønt'a ran 'yom't'eni im beñ 'bu i hand yu xisu, ne njãm'bu sã da 'ye'ts' yá ts'oqui. I hãt'u 'da hinga na çc'yçi xun ho, nguetho nu'u thocpa thoho yu ziyate. Pe Ojã di unba u. ¹⁵ Nguetho bi zoh ra 'yu xun juãñi, bi mbase bu ma'ueni. Ne i ten ra 'yu mi ten ra pøngahyã Balaam, rá ts'ant'u a ra Beor, nu'a emme madi ho din ju't'i nangue yu ts'oqui mi øt'e. ¹⁶ Pe bi hecpa Ojã 'bu n'dandj, ngue bi japi bin yã rá fani hingui sã din yã. Pe bin yã rá fani ngue bi hecpa a ra pøngahyã, ngue hin da 'yøt'a ra ts'oqui mi çna xtã 'yøt'e. ¹⁷ Pe nuya yu hyãte ya, tengu n'da ra hyãdo çna i po bu ra dehe, pe nte po bu. Ne tengu yu güi i tuxta ran dãhi, sã çna din 'ye. Ne nts'ãnni ra 'bexui man'da xãm pothi da nu u, tengu u, gãtho yu pa mazã. ¹⁸ Nguetho emme xu ngu 'be'a ma, pe hin'yu 'be'a nam bøni. Ne i hãt yu jã'i mi çna xtã 'uepu ja ra ts'o'yu. Ne xø i xifi dá 'yøthu yu ts'oqui, ne emme da 'yørpa yá pãhá yá ngøc'yçi, ne im beñi nte din japi. ¹⁹ Ne i xifi, mathøgue thoho ah, njon da zãmp ah 'bu gui tengahe, sã çna. Pe i fehni u, nguetho guesu u i sãm ra zĩthu u. Nguetho nu'bu bi dãp ra ts'oqui n'da ra jã'i, ya rá 'yehç ra

zĩthu a buya, ne hingui sã da mba mathøgue nangue yá ts'oqui. ²⁰ Nguetho nu'bu n'da ra jã'i bin yãñ nangue rá ts'o'yu ra ximhãi, nangue bin xãh rãm hma ma Hmuhu mam pøtehu ra Jesucristo, pe nu'bu da mbengui mahøn'a, hingui sã da bøm bu ja yu ts'oqui mahøn'a a. Ne nubya man'da xun ts'o da 'yøt'e xinda gue'a mi øt' 'bu him mi pãñ ra Cristo. ²¹ Janangue'a nu'u to bi mbenc 'bu ya mi dã'mi da bã'a ra hoga'yu, man'da xun ho 'bu hin xtã dã'mi, nguetho bi hyetho rá hogant'edi Ojã 'bu mi sãñbi. ²² Ne bi 'yøt'e tengu man t'o't'i: "Tengu'bu n'da ra fo'yo bi zi mahøn'a yá ts'odi xi zani. Ne tengu'bu n'da ra ts'adi bi 'yo mahøn'a ra bøhãi 'bu xin hi."

3

Ra Cristo bi ma majuqni ba çh mahøn'a

¹ Ná yoho na ra søcuã dí ot'ahu ya, ma zi cu'ahu. Ne nu gãtho yoho yu søcuã n'dat'a díñ beñi man'da ga beñ'na ni hogant' 'yomfçnihu. ² N'damhma guim beñmbu u yam hma mi ma mam'bet'o u yá pøngahyã Ojã. Ne guim beñmbu mam hmamhbe dá xi'ah, ma 'bãi gãhe ma Hmuhu ra Jesucristo, ne ma pørpatehu a. ³ M'bet'o thoho ga pãhmbu 'be'a din ja 'bu rãn zegui yu pa. Di nequi 'da yu 'yuspate da denthoho ra 'yu majuqni, gue'u zãj øt' yá pãhá zeh. ⁴ Ne da 'yena: "Haru gãn yãhu ngue bi xi'ahu ra Jesucristo ba çh mahøn'a, ne hin jam'bu i sã ba çh. Ne gue'bu go mi 'bu u ndu ma ngarba bøtahu maya'bu thoho, gueta'a i ja, gue'bu go rá mbudi ra ximhãi," da 'yena. ⁵ Pe nu'u 'da i çna, i çna nguetho di pumbeni tho 'be'a bin ja maya'bu, ne hinguin nde da bãdi, ngue bi juah ra ximhãi Ojã nangue ra dãmünt'i. Nguetho xi 'yøt' Ojã mahets'i ne ra ximhãi nangue rãm hma. Ne bi japi bi bøx pu ja ra dehe a ra hãi, ne gue'a ra dehe in 'yøt' ra hãi. ⁶ Pe guet'a ra dehe bi juah ra ximhãi mi ja, ngue bi mbünt'i. ⁷ Ne nuya mahets'i ne ra ximhãi ngue i ja ya, Ojã i sãñni di juadi mahøn'a. Pe i tøm'i da zøn ra pa ngue bi ma ba penh ra sibi ua ja ra hãi, gue'a ran unbi da 'yøt'a Ojã a nangue yu ts'om'bãi. ⁸ Ma zi cu'ahu, hin ga pumbeni thohu ngue nu'a dí çmfu n'da mahuqni njeya, da zã da 'yøn Ojã n'dapa tho bu nam beñ a, ne nu'a dí çmfu n'dapa thoho, da zã da 'yøn Ojã n'da mahuqni njeya bu nam beñ a. ⁹ Ne hingui dãnhyçi Ojã tengu im man i 'da, guemhma da 'yøt'e 'be'a bi ma da 'yøt'e. Pe i tøgabhã Ojã da zøni ga coh ma mbuihu, nguetho in nde xinga n'da dam 'behmbu. ¹⁰ Pe nu'bu bá çh ra Hmu, tengu'bu ba ç'a n'da ra be 'bu bin xui, hinga mfãdi 'be'a ma ora da zøhã. Ne di juadi gãtho u di nequi mahets'i, emme din thoni nõspi, ne gãtho 'be'a i ja da mbünt'i ngue nám pa. Ne gãtho ra hãi, ne gãtho 'be'a bi 'yøt' yu jã'i ua ja ra hãi, gãtho din

zø u. ¹¹ Janangue'a nte man ts'o da bɛn ma mbɛihɛ, nɛ thocpa thoho gan numansuhɛ Ojɔ, nguetho dí pɔhmbɛ da mbɛnt' ra ximhɛi ra sibi. ¹² Nɛ nuya dín dɔmdahɛ da zɔn ra pa bi man Ojɔ, ngue da 'yuh mahɛts'i, nɛ dim 'bɛdi gátho jabɛ. Nɛ din hyɛgui 'bɛ'a gátho i ja nangue ra sibi. Nɛ dí xɔnhɛɛ din ja n'dihi a. ¹³ Nguetho dí tɔmdahɛ ma'da'yo mahɛts'i nɛ ra ximhɛi, tengu bi ma majuɔni Ojɔ, ngue din zɔm bɛ ran ho. ¹⁴ Janangue'a, ma zi cu'ahɛ, nu'bɛ dí tɔmhɛɛ ngue din ja, ga humbi gan nde da numanhɔjɛ ra Cristo 'bɛ bá ɛhɛ da 'yɔt' ran ts'ut'abi. Nɛ nte man ts'oni, nɛ nte man dupate da djngahɛ 'bɛ bá ɛh pɛya. ¹⁵ Nɛ gam bɛmhɛɛ ngue i set rá mbɛi Ojɔ, i tɔ'mi dim pɔ'u 'bɛcua ja ra ximhɛi. Tengu thoho bi 'yot'ahɛ ma zi cuhɛ ra Pablo nangue rán 'yomfɛni bi un Ojɔ. ¹⁶ Nɛ mbɛ gátho yá sɔcuɔ bi 'yo't'i im ma tengu dí ot'ahɛ ya. Pɛ xɛn hɛi da fadi 'bɛ'a nam bɔn'i 'da yɛm hma bi 'yo't'a ra Pablo. Nɛ 'bɛ'i 'da him bin xádi nɛ him bin zɔm bɛ ja ram hma. Janangue'a nu'bɛ sá im man'a rá t'ohni ra Pablo, ogue mi'da yá t'ohni Ojɔ, pɛ hinga gue'a bɛ na hma. Nɛ gue'a ím 'bɛ'i 'da a. ¹⁷ Pɛ nu'ahɛ gui pɔhmbɛ ngue ngubɛ da 'yɔt'i 'da yɛ jɔ'i. Janangue'a gam fáhmbɛ hin da zix'ahɛ bɛ rá 'yu Ojɔ gmí zɔmhɛɛ, guepɛ i yɔ u yɛ jɔ'i i honse yám hmanse. ¹⁸ Pɛ man'da damí pɔhmbɛ rá mate ma Hmuhɛ ra Jesucristo, nɛ ma pɔrpatehɛ a. Nɛ nu'a ga ɛspahɛ a ya, nɛ gátho yɛ pa mazɔi. Nɛ gue'a gam bɛmhɛɛ a ya. Hɔnt'a dí xi'ahɛ ya.

1 XUUA Ná n'da ra sœcuã bi 'yo't'a rá 'bãiu ra Jesucristo ra Xuua

Ram Hma ngue di 'dajũ ra 'da'yote

¹ Nu'a mí 'bũ 'bũ rá mbũdi thoho, gue'a dá hẽthe ma dãhe, ne dá øhmbe a bi ma, ne dá nuhe xũn ho, ne dá thãhmbe ma 'yẽhe. Ne gue'a ra Jesucristo a, rãm Hma Ojã ngue bi ma di 'dajũ ra 'da'yote. ² Nguetho nu'a di 'dajũ ra 'da'yote bin 'yuse gue bin jã'i, ne dá nuhe, janangue'a di mamhbe majũani a bin ja, ne di xi ahũ ya gue zãí xmi 'bũi ne zãí dim 'bũi. Mam bí 'bũhmi rá Ta nguetho n'dat' Ojã a, ne bin 'yuse ua di 'bũhmbũ. ³ Ne nu'a dá nuhe ne dá øhmbe a bi ma, gue'a di xi ahe a ya, n'dahma ne'ahũ gui pãhmũ a, ne gãtho dan yãmanhohũ a ra Ta ne rá Ts'ant'ũ ra Jesucristo. ⁴ Guehna di ot'ahũ na ya, n'damhma ne'ahũ din ja ahũ ran johya xũn ho.

Nu Ojã ran Nequi a

⁵ Nu'a Ojã ran Nequi a, nde da ma xũn hotho a, ne hin'yũ ra 'bexui nangu'e'a. Ne gue'a ram hma bi xije ra Jesucristo, ne gue'a di xi'ahũ a ya. ⁶ Sã di ẽmhbũ di yãmanhohũ ra Jesús, pe nu'bũ guexta'a di 'yohũ bũ ja ra 'bexui, di fehniũ 'bũ, nguetho hĩn di øthũ a rãn sãui a majũani. ⁷ Pe nu'bũ majũani di 'yohũ bũ ja ran nequi guerpũ 'bũ Ojã, hin'yũ 'bẽ'a ga ãhmbũ bũ, ne di yãmanhohũ a 'bũ, ne nu rá ji ra Jesús rá Ts'ant'ũ Ojã, thocpa thoho i thugahũ gãtho ma ts'oquiũ a. ⁸ Pe nu'bũ sã di ẽmhbũ hin'yũ gahũ ra ts'oqui, dadĩn hyãzẽhehũ 'bũ, nguetho hĩn dá cãt' ma mbũihũ a majũani. ⁹ Pe nu'bũ ga mamhũ ma ts'oquiũ, gue hingui ho dá øthũ, da zã di pũngahũ Ojã nangu'e ra Cristo bi gut'i, ne da mbercahũ gãtho ran ts'o, tengu mĩm ma. ¹⁰ Pe nu'bũ sã di ẽmhbũ hin te dá øthũ yũ ts'oqui, di nubethãniũ Ojã 'bũ, nguetho bi 'yẽn Ojã gãtho bi 'yøt' yũ ts'oqui. Pe xĩngui ts'ũ di cãt' ma mbũihũ rãm hman a 'bũ.

2

Ma hocpatehũ a ra Jesucristo

¹ Ma zi t'ũhni ahũ gue dyũ 'yẽc'yẽihũ, di ot'ahũ ra sœcuã i ja ua, dadĩ hẽc'ahũ hĩn gui 'yøthũ yũ ts'oqui. Pe nu'bũ ga øthũ n'da ra ts'oqui, gue him majũani di nũmanhohũ, pe di 'bãhmũ ma Hocpatehũ din hocpau bũ 'bũh ra Ta, ra Jesucristo, ra Hocjã'i a. ² Nguetho gue'se a ran t'ũnni a di hoga ma ts'oquiũ. Ne hinga hõngdahũ in nde di hogahũ, pe gãtho yũ ts'oqui ja ua ja ra ximhãi in nde di hoqui nangu'e bi du ra Cristo. ³ Nu'bũ majũani di øthũ yũ yãn t'ẽdi Ojã, da zã ga pãhmũ gue di yãmanhohũ a bũya. ⁴ Pe sã ẽn i 'da: "Dĩ pãcã Ojã," ẽn ũ, pe fehni ũ ne

hingui ørpa yãn t'ẽdi, ne hĩn di cãt' rá mbũi a majũani. ⁵ Pe nu'bũ i øt'a man Ojã n'da, hinga ndetho bi huẽc Ojã n'da 'bũ, pe bi bõmanho a bi 'yørpe. Ga xi ahũ ya 'bẽpũ dán zã ga pãhmũ 'bũ majũani di 'bũhmbũ a ra Cristo. ⁶ Nguetho nu'bũ ẽn'a n'da gue i 'bũhmi ra Cristo, "jatho ga øt'ã tengu bi 'yøt' ra Cristo," da 'yẽnse 'bũ. ⁷ Ma zi cu ahũ, nu ran t'ẽdi di ot'ahũ gue dan huẽhũ, him ma'da'yo a, pẽgue guet'a ram hma mbũdi bi sijiũ maya'bũ, 'bũ ra mbũdi thoho dá pãhmũ ra Cristo. ⁸ Pẽgue tengu 'bũ ma'da'yo a, nguetho janaguehya di øthũ ya tengu bi 'yøt' ra Cristo. Nguetho bi dũ'mi di 'uegahũ ra 'bexui ma mbũihũ ra nyot'i majũani. ⁹ Nu'bũ sã ẽn'a n'da i 'bũpũ ja ran nequi, ne i san rá cu, pe guexta bũ ja ra 'bexui i 'bũ 'bũ. ¹⁰ Ne nu'a to'o di huẽc rá cu, bin zãm bũ ja ran nequi a, ne nu'a hĩn hapũ da dãnc'a. ¹¹ Pe nu'a to'o san rá cu, i 'bũpũ ja ra 'bexui a, ne i zãm bũ. Hingui sã da bãdi nda'a xũn ho, nguetho bi 'bẽrpa ran 'yomfẽni a ra 'bexui. ¹² Dĩ ot'ahũ ma zi t'ũhni ahũ, nguetho di pãdi xũ pun'na ni ts'oquiũ, bi hoc'ahũ ra Cristo. ¹³ Ne nuyã 'da ahũ dyũ dãc'yẽihũ, di ot'ahũ nguetho di pãdi gui pãhmũ a mí 'bũi gue'bũ rá mbũdi thoho. Ne 'da ahũ gyũ ts'ant'ũhũ, di ot'ahũ nguetho di pãdi gã tãfũ ra zĩthũ. Ne xø di ot'ahũ ya gãtho ahũ ma zi t'ũhni ahũ, nguetho gãtho gahũ dá pãhmũ ra Ta. ¹⁴ Ne xø di ot'ahũ, dyũ dãc'yẽihũ, nguetho di pãdi gã pãhmũ a mí 'bũi gue'bũ rá mbũdi thoho. Ne xø di ot'ahũ gyũ ts'ant'ũhũ, nguetho di pãdi i ja ni ts'ediũ gã tãfũ ra zĩthũ, nangu'e rãm hman Ojã thocpa thoho guĩm bẽmhũ. ¹⁵ O guĩdi hohũ rá pãhã ra ximhãi, gue hĩn gui 'yøt' ni pãhã zẽhehũ. Nguetho nu'bũ dadĩ ho ma pãhã zẽhehũ, hĩn dadĩ hohũ Ojã 'bũ. ¹⁶ Nguetho nu'ũ yã pãhã ra ximhãi, gãtho him bi zãn Ojã ũ, 'bẽ'a gã di ho ní ngõc'yẽi n'da, ne ní dá n'da di ho 'bẽ'a gãtho in nu nde da mbezehe, ne 'bũ im bẽni jase rãn 'yomfẽni n'da. Pe nu'ũ bi nequidã ua ja ra ximhãi ũ tengu ũ. ¹⁷ Pe nu ra ximhãi ní mba bũ da guadi, ne'ũ yãn 'yomfẽni ra ximhãi da gua'ũ. Pe nu'ũ ørpa rá pãhã Ojã, dim 'bũmanho gãtho yũ pa mazãi.

Ba ẽn rãn sãui ra Cristo

¹⁸ Ma zi t'ũhni ahũ, rãn zẽgui ya. Ne xtã øhmũ ngue di nequi n'da rãn sãui ra Cristo. Ne nuyã bi mbũdi bi nequi xũn ngu yã mfãts'ihũ a rãn sãui ra Cristo. Janangue'a di pãhmũ mbe rãn zẽgui ya. ¹⁹ Ne gue'ũ 'da xũm bõngua di 'bũhmbũ. Pe him majũani ma mi 'yẽc'yẽihũ ũ, nguetho nu'bũ majũani ma cuhũ ũ, hĩn xtã 'ue ũ 'bũ. Pe bi bõn'ũ janangue'a bi 'yuse gue him majũani ma cuhũ ũ gãtho ũ bi bõni. ²⁰ Pe nu ahũ bi 'dajũ rá Hogandãhi Ojã a ra Cristo. Janangue'a gãtho gahũ di pãhmũ nda'a majũani. ²¹ Dĩ ot'ahũ na, pe hĩn di ẽn'i hĩn gui pãhmũ a majũani.

Pe guí pãhmbu a, ne guí pãhmbu hinguin 'youi ra fehni a majuani. ²² Nu'a gue ɛna hing ra Cristo a ra Jesús, ɛ gue'a ra ngarpa fehni a, ne rán sauii Ojã a, nguetho i ɛna hing rá Ts'ant'u Ojã a ra Jesucristo, ne xingui ɛɛ'yeiba a rá Ta buya. ²³ Nguetho nu'a to'o hingui ɛɛ'yei ra Cristo rá Ts'ant'u Ojã xinga gue'a Ojã rá Ta i pađi. Pe nu'a to'o ɛɛ'yei rá Ts'ant'u ne'a rá Ta i parpa a buya. ²⁴ Ne nu'a 'be'a gãtho dá ɔhmbu ra mbuđi dá pãhmbu ra Cristo, ga thoqui gam bɛmhmbu a. Nguetho nu'bu dí thoqui dímb bɛmhmbu a, zai dí 'buhmbu a ra Ts'ant'u ne'a rá Ta buya. ²⁵ Ne bi xiju majuani dí 'daju ra 'da'yote gue i ja ya ne njãm'bu da guadi. ²⁶ Guehna dí ot'ahũ na, nguetho 'bu i 'da in nde da hyã ahũ. ²⁷ Pe nu ahũ, nu'a rá Hogandãhi bi 'daju ra Jesucristo bin zãm bu ma mbũihũ a, ne guesɛ a i xãngahũ gãtho 'be'a man Ojã. Janangue'a him mahyoni to'o da xãngahũ yũn thehũ. Ne nu'a i xãngahũ rá Hogandãhi Ojã majuani a, hing ra fehni a. Ne dí bɛngahũ dan zãmhbũ bu 'bũh ra Cristo. ²⁸ Ne nuya ma zi t'uhni ahũ, damin zãmhbũ bu 'bũh ra Cristo, n'damhna dan johyahũ 'bu dá nuhũ ne hin ga pɛs' ma sãhũ. ²⁹ Nu'bu dí pãhmbu gue xũn ho Ojã, ngutho ga pãhmbu gue bim 'bui ma'da'yo nangue Ojã u to'o gãtho i ɔt' ran ho.

3

Yũ t'uhnigahũ Ojã

¹ Dyũ 'yɛɛ'yeihũ, gam bɛmhmbu gue ɛmme xũn ngu rán huɛcate ra Ta, ngue bi 'yot'e ngue yũ t'uhnigahũ a. Janangue'a hingui pãhmbu i ten ra ximhãi, nguetho njãm'bu mi pađi Ojã. ² Ma zi t'uhni ahũ, nuya yũ t'uhnigahũ Ojã. Ne hinga na urcahũ hague dán jahũ m'bejua. Pe nu'bu bi nequi 'be'a da 'yorcahũ, dí pãhmbu dan jahũ tengu ra Cristo, nguetho da zã ga pãhmbu hague majuani in ja a ra Cristo. ³ Ne n'da ngu n'daju 'bu dí tɔmhbu dan jahũ tengu ra Cristo, janangue'a dadín hoc zehɛ ma mbũihũ, dínd ɛndehũ da gohi xũn ho tengu ra Cristo. ⁴ Nu'a to'o ɔt' ra ts'oqui i festho rãn t'ɛđi Ojã, nguetho nu'a ra ts'oqui nam bɔni ram fɛts'i nangue yũn t'ɛđi. ⁵ Pe dí pãhmbu bi zɔcua ra Cristo gue dí 'berca ma ts'oquihũ. Ne nu'a ra Cristo hin'yũ rá ts'oqui a. ⁶ Nu'bu zai 'bũhmi ra Cristo n'da, hingui nde da 'yot' yũ ts'oqui a. Pe nu'bu bin zãm bu ja yũ ts'oqui n'da, njãm'bu bi cã't' rá mbui hague in ja a ra Cristo, ne njãm'bu bi ndepe dí hocpa rá mbui. ⁷ Ma zi t'uhni ahũ, njon gui jafũ da hyã ahũ, nguetho hɔnt'u gue zai ɔt' ran ho bi mba mahoqui u ne xũn ho u tengu ra Cristo. ⁸ Pe nu'a zai ɔt' ran ts'o, rá 'yehɛ ra zĩthu a. Nguetho nu ra zĩthu zai ɔt' ra ts'oqui gue'bu go rá mbuđi thoho. Ne gue'a i zɔcua ja ra ximhãi rá Ts'ant'u Ojã, gue dí ts'onba rá 'bɛfi ra zĩthu. ⁹ Nu'u to'o bim 'bui mahɔn'a nangue Ojã, hingan zai ɔt' yũ

ts'oqui u, nguetho í hyãxta Ojã yũ ta gue ra hogambui. Hingui sã din zãm bu ja yũ ts'oqui nguetho bim 'bui mahɔn'a nangue Ojã. ¹⁰ Da zã ga pãhmbu nda'u yũ t'uhni Ojã ne nda'u yũ t'uhni ra zĩthu. Nguetho nu'u to'o bin zãm bu ja ra ts'oqui, ne hin di huɛɛ yũ cu, hing yũ t'uhni Ojã u.

Dan huɛju n'da ngu n'daju

¹¹ Nguetho guehna ran t'ɛđi bi siju 'bu rá mbuđi dá pãhmbu ra Cristo, ngue dan huɛju n'da ngu n'daju. ¹² Ne hin ga ɔthu a bi 'yot'a ra Caĩn gue í hyãxta a rãm 'bãi ra zĩthu ne bi hyo rãn 'yohũ. Hanja ngue bi hyo a. Nguetho hingui ho rá mbui a, janangue'a bi hyo rãn 'yohũ ngue xũn ho rá mbui a. ¹³ Janangue'a, ma zi cu ahũ, hin ga hyonya thohohũ ngue'bu dí ughũ yũ ja'i i ten ra ximhãi. ¹⁴ Pe nuju dí pãhmbu dá sohmbu rá ts'ɛđi ran ɔte, ne dá sɔmhbu bu ja rá ts'ɛđi ra te. Guehna dí pãhmbu nguetho dadí huɛɛ ma mi'yɛɛ'yeihũ. Nu'a to'o hin'yũ rãn huɛcate, bin zãm bu ja rá ts'ɛđi ran ɔte a. ¹⁵ Nu'a to'o dí ɔp rá cu, ra hyodu a. Ne dí pãhmbu njo'o n'da ra hyodu i ja ra 'da'yote mazai. ¹⁶ Pe nu ra Cristo bi 'yurcahũ 'be'a njuãntho ran huɛcate, ngue bi dãse rá te nangueju. Ne jatho ngutho ga ɔthu, hin ga su ga dá ma tehũ guepũ da zã ga fãx ma cuhũ. ¹⁷ Pe nu'a to'o i ja 'be'a i pe'ts'i, ne i pađi hin'yũ 'be'a da hyon a rá cu, ne nu'bu hingui ɔrpa ran huɛcate, hinguin bɛni da numanho Ojã a 'bũ. ¹⁸ Ma zi t'uhni ahũ, hinga hɔntho gam manthohũ ran huɛcate, pe guemhna ga ɔthu a.

Dadín johyahũ 'bu dí yãhũ Ojã

¹⁹ Ne nu'bu majuani dí ɔthu ran huɛcate, janangue dí pãhmbu yũ t'uhnigahũ a Majuani, ne gue'a nan johyahũ bu ja rá hmi a. ²⁰ Pe nu'bu ga juãba zehɛ ma mbũihũ, pɛ da hyurca ma mbũihũ Ojã, madague'bu i pađi 'be'a gãtho dá ɔthu, nguetho man'da ja rãn huɛcate xinda gueju. ²¹ Janangue'a ma zi cu ahũ, nu'bu hin te dí tĩmhbu ja ma mbũihũ a xũn ts'o, dadín johyahũ ngue dí pãhmbu dí yãmanhohũ Ojã, ²² ne dí 'daju 'be'a gãtho dí áfũ 'bu dí yãhũ, nguetho dí ɔrpa hũ yũn t'ɛđi, ne dí ɔrpa hũ gãtho i numanho. ²³ Ne i ja ua yũn t'ɛđi Ojã, gue ga ɛɛ'yeihũ rá Ts'ant'u, ra Jesucristo, ne dan huɛju n'da ngu n'daju, tengu bi xiju. ²⁴ Ne nu'a to'o i ɔrpa yũn t'ɛđi, i 'bũhmi Ojã ne bim 'bũpũ Ojã bu rá mbui a buya. Ne dí pãhmbu dí 'bũhmbu Ojã, nguetho gue'a dí bɛngahũ rá Hogandãhi bi 'daju.

4

Nda'a rãm Hman Ojã, ne nda'a rãm hman a rãn sauii Ojã

¹ Ma zi cu ahũ, hingui sã ga ɛɛ'yeihũ 'be'a gãtho nĩm hma ɛmbi rãm hman Ojã. Pe i jatho ga pãhmbu 'bu majuani ngue gue'a rãm hman Ojã, uague hin'na. Nguetho xũn ngu yũ hyãte pɔngahyã i 'youa ja ra ximhãi.

2 Ne nu'a jatho ga pãhmbũ nda'a ním hma bi bẽnba rá Hogandãhi Ojã, nu'bu im ma ngue rá Thahni Ojã ngue bin ja'i ne gue'a ra Jesucristo a, gue'a ram hma bi bẽnba rá Hogandãhi Ojã a buya. 3 Pe to'o gãtho ngue ẽna hin bin ja'i a rá Thahni Ojã gue ra Jesucristo, pe nu'a ra hyãte a 'bu, nguetho bi thocpa rãm hman a rãn sũui ra Cristo. Xtã øhmbũ ngue din 'yo ua rãm hma, ne ya i 'yo ua rãm hman a ya. 4 Ma zi t'uhni ahu, yá t'uhni gahũ Ojã. Ya dá tafũ u yũ hyãte pøngahyã, nguetho nu'a dí 'bũhmbũ, man'da ja rá ts'edi a xinda gue'a rãn sũui Ojã, ngue i 'bũcua ja ra ximhãi. 5 Nu yũ hyãte pøngahyã, yá mbefi ra ximhãi u, ne guecua ja ra ximhãi bi nequidã yãm hman u, janangue'a i ømanho ra ximhãi 'be'a im man u. 6 Pe nu'ũ yá t'uhni gahũ Ojã. Janangue'a hønt'a to'o i pã a Ojã i ømanho ma hmamhbu u. Pe nu'ũ ngue hin yá t'uhni Ojã, hingui ømanho ma hmamhbu u. Guepu na pãhmbũ buya nda'a i ten'na majuañi, ne nda'a i ten'na him majuañi.

Ran huçcate a Ojã

7 Ma zi cu ahu, nde'bu dan huçju n'da ngu n'daju. Nguetho nu ran huçcate bí 'yẽpu 'bu Ojã. Ne nu'a di huçc rá mijã'uii, gue'a bim 'bui ma'da'yo nangue Ojã, ne dim pãhmi Ojã a. 8 Pe nu'a hin'yu rãn huçcate, hingui pã a Ojã a, nguetho nu'a Ojã ran huçcate a. 9 Ojã bi 'yurcahu ran huçcate 'bu mamhá penhua ja ra ximhãi rá 'dats'unt'ũ bi yanju, n'dahma din jaju ra 'da'yote. 10 Ojã bi 'yurcahu ran huçcate ngue majuañi, nguetho bá penhua rá Ts'unt'ũ ngue bin dãse bi gurca ma ts'oquihu. Ne mada hangu gam bẽmhbu Ojã, pe njãm'bu da zã gam bẽmhbu, tengu bu nam bẽnju. 11 Ma zi cu ahu, nu'bu emme xũn ngu rãn huçcate bi 'yørgahũ Ojã, nde'bu neju dan huçju n'da ngu n'daju. 12 Hingui sã gan nuhũ Ojã nangue ma dãhu. Pe mfãdi bin zãm bu ja ma mbũihu 'bu dadín huçju. Ne bi ømanho rãn huçcate i ørcahu buya. 13 Dí pãhmbũ ngue dí 'bũhmbũ Ojã, ne nu Ojã bin zãm bu ja ma mbũihu. Guehu dí pãhmbũ, nguetho bi 'daju rá Hogandãhi, 14 neje dí bẽn'nahũ nguetho dá nusche rá Ts'unt'ũ Ojã, ne dí mamhbe majuañi bá penh Ojã ua ja ra ximhãi gue da yanba yá te yũ ja'i. 15 Nu'a to'o im ma ngue rá Ts'unt'ũ Ojã a ra Jesús, nu'a Ojã bin zãm bu ja rá mbui, ne nu'a ra ja'i xim mi 'bũhmi Ojã a. 16 Dín nuhũ rãn huçcate Ojã, nguetho dí ẽc'yẽibahũ a. Nu Ojã ran huçcate a. Nu'a to'o zã ẽc'yẽi rãn huçcate Ojã, ne'bu zã di huçc rá mijã'uii, nu'a i 'bũhmi Ojã a, ne Ojã bin zãm bu ja rá mbui a. 17 Ne nangue dí 'bũhmbũ Ojã dí pãhmbũ xũn ho rãn huçcate. Janangue'a dan johyahũ 'bu bi zøñ ra pa din ja ran juãñi. Nguetho dí 'bũhmbũ tengutho ma Hmuhũ ra Cristo i 'bũhmi Ojã, madague'bu guexta

dí 'bũhmbũ ua ja ra ximhãi. 18 Nu'a to'o i su ran juãñi, i su nguetho hinga na pãdi xũn ho ran huçcate i ørpa Ojã. Pe nu rãn huçcate Ojã di 'uec'a ra mbidi a. Pe nu'bu dín suhũ, dí ẽmhbu di ẽngahũ Ojã 'bu. 19 Dí øthu ran huçcate, nguetho m'bet'o bi huçgahũ Ojã. 20 "Dí numanho Oja," sã dí ẽmhbu, pe dadí up ma cuhu. Dí fehnihu 'bu. Nguetho nu'bu hin dadí huçc ma cuhu gue zant'a dín nuhũ, hague dán zã ga numanhohũ Ojã gue njãm'bu dín nuhũ. 21 Ne jaua rãn t'edi Ojã, bi xiju: "Nu'a to'o da numanho Ojã, pe i jatho ngue ne'a rá cu da numanho, ne di huçqui."

5

Dí tafũ ra ximhãi nangue ma t'ẽc'yẽihu

1 Nu'ũ to'o gãtho i ẽc'yẽi gue bin ja'i Ojã ne n'dat'a ra Jesucristo a, yá t'uhni Ojã u. Ne gãtho to'o i numanho Ojã ne'ũ yá t'uhni Ojã di huçc'ũ nguetho n'dat'a Ojã yá Ta. 2 Ne nu'bu majuañi dín numanhohũ Ojã, ne'bu dí øthu yán t'edi, dí pãhmbũ buya ngue majuañi dadí huçc ma cuhu. 3 Ne nu'bu majuañi dín numanhohũ Ojã, ga øthu yán t'edi, ne nu'ũ yán t'edi hingui he. 4 Nguetho nu'ũ to'o bim 'bui ma'da'yo nangue Ojã bin t'un ra ts'edi rá mbui gue da ðap ra ximhãi. Ne dí tafũ rá ts'edi ra ximhãi nangue dí ẽc'yẽihu ra Cristo. 5 To'o ngue i tap rá ts'edi ra ximhãi. Nu'a gue i ẽc'yẽi ngue rá Ts'unt'ũ Ojã a ra Jesús.

Rá Hogandãhi Ojã di bẽngahũ rá Ts'unt'ũ Ojã a ra Jesús

6 Nu ra Jesucristo bi zøcua ja ra hãi. Bin xixyã ra dehe a. Ne n'dat'a gue bi mbãn rá ji 'bu mi du a. Ne hinga hønt'a ngue bin xixyã ra dehe, pe ne bi mbãn rá ji, ngue bi du. Nu'a ra Jesucristo, rá Thahni Ojã a. Gue'a im ma majuañi rá Hogandãhi Ojã nguetho hingui sã dim fehni a. 7 Hyu u bi 'bũh mahẽts'i im ma majuañi gue rá Ts'unt'ũ Ojã a ra Jesucristo. Nu'a n'da, ra Ta, nu'a n'da ram Hma, nu'a n'da rá Hogandãhi Ojã, ne n'dat'a im man'ũ. 8 Ne hyu u i urcahu majuañi ua ja ra ximhãi gue rá Ts'unt'ũ Ojã a ra Jesucristo. Nu'a n'da, rá Hogandãhi Ojã, nu'a n'da rãn xixyã ra Jesucristo, nu'a n'da, rãn ðate ra Jesucristo. Ne gãtho u hyu n'dat'a i urcahu. 9 Dí ẽc'yẽihu yãm hman yũ ja'i 'bu majuañi, pe man'da ja ts'edi tho ga ẽc'yẽihu rãm hman Ojã. Ne bi man Ojã gue rá Ts'unt'ũ a ra Jesús. 10 Nu'a to'o ẽc'yẽi rá Ts'unt'ũ Ojã, i pãse mbo rá mbui gue majuañi a. Pe nu'a to'o hingui ẽc'yẽi, i nubethãni Ojã a 'bu, nguetho hingui ẽc'yẽi a bi man Ojã nangue rá Ts'unt'ũ. 11 Ne i jaua a ram hma ngue bi ma, gue Ojã bi 'daju bi 'da'yote mazã 'bu má ẽc'yẽihu rá Ts'unt'ũ. 12 Nu'a 'bũhmi rá Ts'unt'ũ Ojã, i ja ra te ma'da'yo a, pe nu'a hingui 'bũhmi rá Ts'unt'ũ Ojã, hingui ja ra te ma'da'yo a.

Dí pãhmbũ dí peshũ ra 'da'yote mazã

¹³ Janangue'a dí ot'ahú gyú 'yéc'yéihú a rá Ts'unt'ú Ojá, n'dahma gui pãhmbú i jajú ra 'da'yote. ¹⁴ Ne dadín johyahú gue dan yãhú Ojá, dí pãhmbú i numanhojú. Ne nu'bú din theui rá pãhá Ojá a dí àhmbú, dí pãhmbú i ømanho 'bú dí yãhú a. ¹⁵ Ne nu'bú dí pãhmbú ngue ømanho, ga pãhmbú gue da 'yøt'a dí àhmbú 'bú. ¹⁶ Nu'bú dín nuhú n'da ma cuhú i øt' ra ts'oqui, ngue him má zã bi hyãx ra ts'o'yu, ga äfú rá mate Ojá nangue a. Nu Ojá búya dí japi ba pengui to'o bi 'yøt' ra ts'oqui. Pè nu'bú 'bo'o má zã bi hyãx ra ts'o'yu, pè hin dí èn ahú ga äfú rá mate Ojá nangue a. ¹⁷ Gãtho ú hing yán thehú i øt'a n'da, ra ts'oqui a. Pè ja'bú øt' ra ts'oqui n'da him má zã bi hyãx ra ts'o'yu, janangue'a ga äfú Ojá búya. ¹⁸ Dí pãhmbú to'o gãtho bim 'bú ma'da'yo nangue Ojá, hin din zãm bú ja yú ts'oqui a. Nguetho i fãh rá Ts'unt'ú Ojá a, ne hingui sã di 'uec'a ra zĩthu bú 'bú Ojá a. ¹⁹ Ne dí pãhmbú ngue yá t'uhnigahú Ojá. Ne dí pãhmbú i o rá ts'edi ra zĩthu ú gãtho mi'da i 'búcuja ja ra ximhäi. ²⁰ Nuju dí pãhmbú bi zøcuja ja ra ximhäi rá Ts'unt'ú Ojá, ne nu'a bi jajú dá pãhmbú a majuãni. Ne dí 'búhmbú a majuãni nguetho dí 'búhmbú ra Jesucristo. Ne gue'a majuãni Ojá a, ne gue'a di 'dajú ra 'da'yote ma mbúihú a gue njãm'bú da guadi. ²¹ Ma zi t'uhni ahú, hin ga èc'yéihú yú hyãte ojá. Ne hønt'a dí xi ahú ya.

2 XUUA Ná yoho ra sɔcuɔ bi 'yo't'a rá 'bäiui ra Jesucristo ra Xuua

Ran zengua

¹ Nugä dra ðaç'yei ngurpigä, dí penh'na ra sɔcuɔ jaua, grá xisu, nthahni nangue Ojã, ne guí 'bɛhmbɛ bɛ ni t'ɛhni. Dadí huɛc'ahɛ ngue'a n'dat'a dí tenhdɛ ram Hma majuɔni. Ne hinga hɔngdä dadí huɛc'ahɛ pɛ ne'ɛ gätho mi'da ngue i pã a Majuɔni. ² Dadí huɛc'ahɛ, nangue'a ram Hma majuɔni bin zãm bɛ ja ma mbɛihɛ ne njãm'bɛ dim 'bɛpɛ a. ³ Ma zi cu ahɛ, 'da'angu dí m bɛmhɛ a ram hma majuɔni, ne dadín huɛjɛ. Janangue'a dí äp Ojã ma Tahɛ ne'a rá Ts'unt'ɛ ra Jesucristo da gopɛ ni mbɛihɛ a rá mate, ne rán huɛcate, ne thocpa thoho da hyut'a ni mbɛihɛ.

Ga cohmbɛ bɛ ja rán xädi ra Cristo

⁴ Nugä ɛmmɛ dán johyagä 'bɛ má ɔcä ngue i ten'na ram Hman ɛ 'da ɛ ni t'ɛhni, tengu i xijɛ ra Ta. ⁵ Ne nuya, grá xisu, nthahni nangue Ojã, n'da ran t'ɛdi dí n de ga bɛn'ni i. Ne him ma'da'yo na ran t'ɛdi gue ga xi i, pɛ tengu thoho bi sijɛ rá mbɛdi dá pãhmbɛ ra Cristo, ngue dan huɛjɛ n'da ngu n'daju. ⁶ Nu'a ran huɛcate nam bɔni, gätho ga ɔthɛ yán t'ɛdi Ojã. Ne gue'a rán t'ɛdi bi sijɛ rá mbɛdi gue thocpa thoho dan huɛjɛ. ⁷ Guehna dí xi ahɛ na, nguetho xɛn ngu yɛ hyäte i 'youa ja ra ximhäi, ngue i ɛna him bin jã'i a ra Jesucristo. Pɛ nu'ɛ häte ɛ, ne i ten rán suiui Ojã ɛ. ⁸ Pɛ jatho gam fãhmbɛ njon da hyä ahɛ, janangue'a hin dim 'bɛ a xtã pɛhmbɛ. Pɛ dami thojɛ xɛn ho ni 'bɛfihɛ, janangue'a gätho gui tãhmbɛ 'bɛ'a in nde Ojã di 'da ahɛ m'bejua. ⁹ Pɛ nu'a to'o in nde da mispa rán xädi ra Cristo, nu'a hinguin 'youi Ojã 'bɛ. Pɛ nu'a to'o copɛ ja rán xädi ra Cristo, nu'a dí n 'youi ra Ta ne rá Ts'unt'ɛ a bɛya. ¹⁰ Nu'bɛ da zøm bɛ n'da ɛna im man rá m Hman Ojã, pɛ nu'bɛ hin dí n theui rá m hman ra Cristo, hin ga säyabahɛ bɛ ma ngumhbɛ, xin ga äfɛ rá m fãts'i Ojã nangue a. ¹¹ Nguetho nu'a to i äp rá m fãts'i Ojã nangue a, tengu thoho 'bɛ i fãx'ɛ yán t'ɔt'e gue hingui ho.

Dím bɛni ga mba bɛ

¹² ɛmmɛ xɛn ngu 'bɛ'a dí n de ga xi ahɛ, pɛ masque hɔnt'a dá huxã ra sɔcuɔ jaua. Nguetho xømhma da zã ga mbagã bɛ, gan nu ahɛ bɛ, ne dan yãhɛ bɛ, janangue a hin te ga 'bɛhmbɛ ran johya. ¹³ I penh'na ran zengua ɛ yú t'ɛhni a ni juhue, ne'a nthahni nangue Ojã a. Ne hɔnt'a dí xi ahɛ ya.

3 XUUA

Ná hyu ra sɔcuã bi 'yo't'a rá 'bäiui ra Jesucristo ra Xuua

Ran zengua

¹ Nugã dra ðaç'yeyi ngurpigã, dí penh'na ra sɔcuã ma zi cu i Gayo, mahuẽqui i. Dadí huẽç'i i nanguẽ ram Hma majuãni dí ẽç'yeyiui. ² Dí äp Ojã dí ja i gui pømmanho, ne dí zac ni jq'i, tengu nãn zaqui ni mbui. ³ Ɛmmẽ dán johyagã nanguẽ'e, nguetho bi xicã 'da yu cu bá peng bu guí 'bui, ngue guí tẽn'na ram Hma majuãni, ne nu'ũ gãtho guí ɔt'e din theui a ram Hma. ⁴ Hin'yũ man'da dán johyagã 'bu dí ɔde i tẽn'na ram hma majuãni ũ dá xãnbi.

Xũn ngu rá mate ra Gayo

⁵ Ma zi cu i, xũn ngu ni mate ngue'a gadí jamansu ni cuhũ, madague'bu hin guí pã ũ. ⁶ Nu'ũ 'da yu cu gue bá peng bu guí 'bui bi ma nanguẽ'e. Nu'bu máãm pẽtihe bi xije ngue i ja nin huẽcate. 'Yorqui ts'ũ ra mate guí fãx'ũ 'bu bi zøm bu mahõn'a, nguetho yãn sãhũ da 'bãx'ũ yãm 'bẽhni Ojã. ⁷ Nguetho nu'ũ 'da bi 'bẽhni da mba n'danni da ma nanguẽ ra Jesucristo, ne hin te da 'yãp'ũ hingui ẽç'yeyi. ⁸ Jananguẽ'a jatho ga jamansuhũ ũ. Ne nu'bu dí fãxhũ ũ, dí comhbũ ra 'bẽfi nanguẽ ráãm Hman Ojã buya.

Nu ra Diótrefes in hecpate

⁹ Dã penh'na n'da ra sɔcuã bu ja nim pẽtihũ. Pẽ nu ra Diótrefes hingui nde da 'yøde 'bẽ'a dí mamhbe, nguetho in nde dim 'bẽ'to nanguẽẽ. ¹⁰ Jananguẽ'a, nu'bu dá mbagã bu, ga xi ahũ 'bu dãm pẽtihũ, 'bẽ'a i ɔt'a ra Diótrefes, ngue di c'ãman'ũje. Ne hinga hõnt'a, ne hingui sin'ũ yãm 'bẽhni ya ní nets'i, ne dí hecpa ũ to'o ẽna da zin ũ, ne i hõn a thi buya.

Im mamanho nanguẽ ra Demetrio

¹¹ Ma zi cu'i, dí xi i, hin ga tẽnhdũ ũ yãn t'ɔt'e yũ ts'om'bãi, pẽ ga humbi ga tẽnhdũ yãn t'ɔt'e yũ hocjã'i. Nu'ũ to'o zãi ɔt' ran ho, bim 'bui ma'da'yo nanguẽ Ojã. Pẽ nu'ũ to'o zãi ɔt' ran ts'o hingui pã Ojã ũ. ¹² Pẽ nu ra Demetrio gãtho im mamanho yũ cu nanguẽ'a. Ne nu yãn t'ɔt'e gãtho din theui a ram Hma majuãni. Nẽcã n'dat'a díãm mangã ngue xũn ho a ra Demetrio. Ne guí pãdi ngue majuãni díãm mangã.

Rãn zẽgui ran zengua

¹³ Ɛmmẽ xũn gu 'bẽ'a díãm nde ga xi'i, pẽ hõnt'a dá huxã ra sɔcuã jaua. ¹⁴ Nguetho xømhma mi ts'ũtho ga mbagã bu ba nu i, ne dan yãui bu. ¹⁵ Ojã da hyut'a ni mbui. I penh'na ran zengua ni amigo 'bucua ne dami zengugahe ts'ũ n'da ngu n'da guí 'bãhmbũ bu. Ne hõnt'a dí xi ahũ ya.

JUDAS

Ra sɔcuə bi 'yo't'a rá 'bäiui ra Jesucristo ra Judas

Ran zengua

¹ Nugä drá Judascä, drá 'yçhægä ra Jesucristo, nɛ man 'yohugä a ra Jacobo Santiago. Dí o't'ahü ra sɔcuə hɔnbü go harü i 'büh yu 'yçc'yɛi, gätho ahü ngue Ojä bi huahn'nahü nɛ ɛmmɛ di huçc'ahü, nɛ ra Jesucristo di jamansu ahü. ² Nɛ Ojä dí ndepe di 'da ahü rá mate xün ngu, nɛ da hyut'a ni mbühü. Nɛ thocpa tho man'da gui hyámhbü rán huçcate Ojä.

Yu hyäte xänbate

³ Nu'ahü ma zü cu ahü dadí huçc'ahü, mí ndegä ga o't'ahü nangue 'be'a í pøjü Ojä gätho gahü. Pɛ dí m bngä ngue n'dan'yo jatho ga xi ahü. Jatho gui hyuthu nzambäi guin yámhbü a rá m hma ma t'çc'yɛihü ngue bi 'dajü Ojä, dyü 'yçc'yɛihü, n'damhma njon da zä di pä't'ahü 'be'a guí çc'yɛihü. ⁴ Dí xi ahü na, nguetho i 'bü i 'da u yu hyäte xänbate, gue'ü 'darbü gadím pɛtihü, nɛ him bi xi ahü ngue xün ts'o im bëni da 'yøt'e. ɛmmɛ xün ts'otho nɛ hinguin 'yohü Ojä u. Nguetho sä i çn u: "Sä gui 'yøthü 'be'a go guím bɛnschü, nɛ hin di ün'nahü Ojä nguetho i ja rá mate," sä i çn u yu hyäte. Him majuäni i man u, nɛ nu'ü hingui çc'yɛi ma Hmuhü ra Jesucristo gue'a di mandagahü. Nɛ nt'o't'i bü ja rá m Hman Ojä 'be'a ran ünbi da nu u i ma tengu na. Nɛ Ojä da 'yøt'e tengu bi ma. ⁵ Nuya dí n de ga bɛn'nahü 'be'a gá pámhbü má m'bet'o, ngue 'be'a bi 'yøt' Ojä maya'bü. Nu Ojä bi yän u yu jä'i israhel gue bi gærpü ja ra häi Egipto, pɛ to'o gätho him bi 'yøt'e 'be'a nde Ojä, gätho Ojä bi japi bi du bü ma'ueni u. ⁶ Nɛ nu 'da u yu 'bɛhni mahçts'i mí ja yá ts'edi. Pɛ m'bejua bi 'bɛh yá ts'edi 'bü mí ts'on yän 'yomfɛni. Janangue'a bá pøm bü mahçts'i guerpü mí 'büi. Nuya Ojä hin di japi da bøm bü ja ra 'bɛxui guerpü 'bühya. Nguetho nu'ü tengu nthu't'i yu cadena bü, nɛ da gopü asta gue'bü go da zøn ra pa din ja rán ts'ɛmbi Ojä nts'utho. ⁷ Nɛ'ü yu jä'i mí 'büpü ja ra hnini Sodoma nɛ ra hnini Gomorra nɛ yu hnini mbe 'darbü mí jahü, bi 'yøt' ran ts'o. Bi 'yøt' yün 'yomt'ɛni, nɛ yün 'yohü bi 'yørpa ran ts'o yú min 'yohühü, tengu 'bü ra xisu i 'bühmi, nɛ yu xisu mí øt'e tengu a. Pɛ nu Ojä bi juadi nangue ra sibi mahçts'i. Nɛ nu'a 'be'a bi t'ørpü, Ojä bi 'yuh ra hmɛpya 'be'a da 'yørpa yu dädits'oqui. ⁸ Pɛ madague'bü i ja yu hmɛpya 'be'a da 'yøt' Ojä, pɛ nu yu hyäte xänbate guexta'a i øt'e tengu mí øt' yu jä'i bü ja ra hnini Sodoma. I ma guesɛ Ojä i uti 'be'a da 'yøt'e xün ho gue'bü i 'uü, nɛ i ørpa ran ts'o rá jä'izehe. Nɛ i fɛstho yün t'çdi ra

Hmu mahçts'i, nɛ di c'aman'ü tho yüm 'bɛhni mahçts'i. ⁹ Pɛ nu ra Miguel rá hmu yüm 'bɛhni mahçts'i, hingui øt'e tengu i øt'ü yu hyäte xänbate. Nguetho nu'bü min junt'ui ra zïthu nangue rá jä'i ra Moisés xün du, nu'a ra Miguel mí pädi ngue hingui ho 'bü di yäp'a ra zïthu ram hma xün ts'o. Janangue'a bi t'ɛm thoho a ra zïthu: "Ojä di hɛc'a'i." ¹⁰ Pɛ nu'ü yu hyäte i man ran ts'o nangue yüm 'bɛhni mahçts'i, nɛ nangue 'be'a gue majuäni. Pɛ nu'ü hingui pädi 'be'a gue majuäni. Hønt'a i pädi tengu yu xä'yo nɛ yu buru, nɛ i øt'e tengu u. Pɛ Ojä di un yün ünbi nɛ di jua u nangue ran ts'o ts'øt'ü. ¹¹ Huçcate u i øt' yú pähä zɛhe tengutho bi 'yøt'a ra Caín. Nɛ nu'ü i nde da xänba yu jä'i 'be'a gue him majuäni, tengu bi 'yøt'a ra Balaam, n'damhma da däh ra mbɛti. Nu'ü i fɛstho yün t'çdi a i ja rá ts'edi di mandagahü, tengu bi 'yøt'a ra Coré. Nɛ'ü da mba ma juadi, tengutho ra Coré. ¹² Nɛ nu'bü guí øt' nin ts'ihmɛhü, gue'a ra hmɛpya gadín huçjü n'da ngu n'da ahü, nɛ i øt' yú pähä zɛhe xänbate, nu'ü tengu 'bü i pä't'a xün ts'o bü ja ni pahnihä. Nɛ nu'ü xingui ts'ü i pɛ'ts' yú sä da zä nangue yän johya zɛhe, nɛ xinguim bëni 'be'a nam bøn'a ran ts'ihmɛ. Pɛ nu'ü yu hyäte hin te i ja a di muui, tengutho yu güi hinguin 'youi ra 'ye, nɛ ran däh i tuts'i. Nɛ nu'ü tengu tho n'da ra za njám'bü zäh yän dät'o. Tengutho n'da ra za xu 'yot'i bi 'yøt'e. ¹³ Nɛ nu'ü yu hyäte xänbate 'bü i yä, i mbafi tengu 'bü ɛmmɛ mahyoni tho u yüm hma. Tengu ra dehe bü ja ra dädjé ngue ɛmmɛ di hï 'bü i ɛn ran däh, pɛ hønt'a 'be'a xün ts'o min 'youi ra dehe bi zopü ndendejü. Nɛ nu'ü hingui sä da 'yut ra 'yu n'da nguetho tengu yu sɔ bi dägui, hin din ja ran yot'i mahøn'a, da gohi ra 'bɛxui mazäi. ¹⁴ Nu'a ra Enoc bim pøngahyü maya'bü 'be'a nín juänbi da nu a n'da ngue i øt'e tengu i øt'ü. Nu'a ra Enoc, ná cat'a a rá m bom'beto ra Adán, bi ma: "Dami 'yøhmü yu 'be'a da 'yøt' ra Hmu mahçts'i. Ba çhe din 'yohü yu miyone thoho u yüm 'bɛhni mahçts'i, ¹⁵ ngue di juänba u gätho u i øt' ran ts'o. Nɛ di ünbi nangue 'be'a hingui ho bi 'yøt'ü, nɛ bi man ran ts'o nangue Ojä gätho u ngue him bi 'yçc'yɛi Ojä." ¹⁶ Nɛ nu'ü yu hyäte xänbate i sani nangue di øt' mam 'bühü tengu i nde Ojä. Nɛ i ma ɛmbi ngue'a n'da ra jä'i rá ts'oqui a 'be'a nám 'bü u. Nu'ü i øt' ran ts'o tengu i ndesɛ rá mbüi u, nɛ din 'yçzɛhe. Nɛ i xih rán ho u mí'da yu jä'i ngue i honi 'be'a i ndesɛ.

Nu ra Judas bi zqm yu 'yçc'yɛi nɛ bi xifi 'be'a da 'yøt'e

¹⁷ Pɛ nu'ahü ma zü cu ahü, dadí huçc'ahü, o gui pumbɛnihü 'be'a bi man u yú 'bäihü ma Hmuhü ra Jesucristo. ¹⁸ Ya bi xi ahü ngue dim 'bü i 'da, gue'bü rán zɛgü, ngue da den'nahü nɛ da 'yøt' ran ts'o i ja bü mbo yú mbüi u nɛ gue'a bi si ahü. ¹⁹ Nɛ nu'ü yu hyäte

di dæmp ɤ yɤ 'yɛc'yɛi din junt'i. Pɛ i sänzehe 'be'a i øt'e, nɛ hinguin 'yohɤ rá Hogandəhi Ojə ɤ. ²⁰ Pɛ nu'ahɤ ma zɤ cu'ahɤ, o guí øthɤ tengu i øt' yɤ hyäte, pɛ dami tɛnni xɤn ho ni t'ɛc'yɛihɤ him ma thəspi, nɛ gue'a dán te ni mbɤihɤ a bɤya. Nɛ dami japi di manda ahɤ rá Hogandəhi Ojə 'bɤ guí yəhɤ Ojə. ²¹ Dami 'yøthɤ ram 'bɤi xɤn ho ngue din theui rán huɛcate Ojə, nɛ dami tømhbɤ a ra pa ba ɛh ra Jesucristo ma Hmuhɤ, din ja rá yembɤi nanguejɤ nɛ di 'dajɤ ra temazəi. ²² Dami japi da 'yɛc'yɛi to'o di 'yon yú mbɤi nangue Ojə. ²³ Dami yəɤm bɤ ja ran ts'o, tengu tho 'bɤ gá yəɤm bɤ ja n'da ra sibi. Nɛ din ja ni yembɤi nangue ɤ 'da, pɛ damin jamansusɛ ngue hin guí 'yøthɤ yɤn ts'o tengu i øt'ɤ. Dami samhbɤ 'be'a i øt'ɤ gue bi ts'on yú mbɤi ɤ.

I ɛspa Ojə ra Judas

²⁴ Nu'a Ojə i ja rá ts'ɛdi di jajɤ hin ga øthɤ yɤn ts'o, nɛ di dájɤ bɤ ja rá hmi mahoqui tho ma mbɤihɤ. Nɛ ɛmmɛ din jajɤ ran johya bɤ. ²⁵ Hønt'a n'datho Ojə i 'bɤi, nɛ hønt'a i pədi xɤn ho. Nɛ di pøjɤ nangue 'be'a bi 'yøt'a ra Jesucristo ma Hmuhɤ. Nɛ nu'a Ojə i ja rá nujxte thoho, nu'a ra Hmuts'ɤt'abi, nɛ di manda 'be'a gätho i ja a rá ts'ɛdi, nɛ gätho mí ja, nɛ i ja ya, nɛ din ja mazəi. Nɛ hønt'a dí xi'ahɤ ya.

APOCALIPSIS

Rán t'uti ra Jesucristo bi nu ra Xuua

Rám hman ra Jesucristo bi sih ra Xuua

¹ Nu'a Ojã bi 'yut yá 'yehẽ i 'bucua ja ra häi. Janangue'a nu ra Jesucristo bá pehna n'da rám 'behni mahets'i bi 'yurcã dra Xuuagã, rá 'yehgã, 'be'a din ja. ² Ne nugã dra Xuuagã di o't'ã ya 'be'a gãtho dín nugã, ne'a rám hman Ojã ne'a rám hman ra Jesucristo i xiqui. Gãtho dí o't'ã ngue da fãdi 'be'a majuãni dín ja. ³ Din johya gãtho to'o da man'a 'be'a nt'o't'i ua ja ra søcuã. Ne din johya to'o gãtho da 'yode 'be'a din ja. Ne din johya 'bũ da 'yot'e 'be'a gãtho i mangua ja ra søcuã, nguetho him maya'a dín ja 'be'a gãtho nt'o't'i ua.

I torpa ra søcuã yu 'yẽc'yẽi bũ ja yoto yu hnini

⁴ Nugã dra Xuuagã dí ot'ahũ ra søcuã gãtho yu 'yẽc'yẽi dim peti bũ ja yoto yu hnini bũ ja ra häi Asia. Ojã dí jap ahũ ne da hyut'a ni mbũihũ, guet'a Ojã i 'bũi ne mi 'bũi, ne guet'a dim 'bũi mazãi. Ne rá Hogandãhi Ojã i juadi xũn ho rá ts'edi, gue i 'bapũ hapũ di manda rá ts'edi Ojã, i pen'nahũ rán japĩ. ⁵ Ne bí pen'nahũ rán japĩ a ra Jesucristo, ne da hyut'a ni mbũihũ. Nu'a ra Jesucristo zã i mam majuãni, ne rá mbũdi bi dambẽni 'bũ mi du, ne dim hmuts'ut'ã ne di manda gãtho yu ts'ut'abi gue i 'bucua ja ra häi. Nu'a di huẽgahũ ne bi yãnjũ nangue ma ts'oquihũ, bi mberca ma mbũihũ nangue ran ts'o, nangue rá ji bi mbãm 'bũ mi du bũ ja ra pont'i. ⁶ Nu ra Jesucristo bi 'dajũ ra ts'edi dan ts'ut'abihũ ne dam mbãjãhũ ga õrpahũ rá 'befi bũ i ja rá ts'edi Ojã rá Ta. Ne nu'a ra Jesucristo dín ja rá nuĩxte ne rá ts'edi hõn'bũ go njãm'bũ mazãi. Ne hõnt'a gam bẽmhbũ a ya. ⁷ Nuna ra Jesucristo guet'a ba ehẽ ban 'yohũ yu güi, ne gãtho yu jã'i da nu. Ne gãtho to'o bi õpĩ da nu, ne gãtho yu jã'i i 'bucua ja ra ximhãi emme din ja ra dumbũi 'bũ bi nu a. Majuãni njabũ dín ja 'bũ bá ehẽ. Ne hõnt'a gam bẽmhbũ a ya. ⁸ Nu ra Cristo bi 'yẽna: "Nugã ra mbũdi dãm 'bucã, ne njãm'bũ him mi 'bucã," ẽn'a ra Hmu mahets'i nuĩxte rá ts'edi, nu'a i 'bũi ne mi 'bũi, ne i 'bũi mazãi.

Ra Xuua bi nu madq rá ts'edi ra Cristo

⁹ Nugã dra Xuuagã, ni cujũ nangue ra Cristo, dí ot'ahũ ra søcuã ya. Nuju dí comhbũ yũn ẽnbi guín nuhũ nangue dí ẽc'yẽihũ ra Hmu mahets'i. Nu'a Ojã di manda bũ ja ma mbũihũ, ne ra Jesucristo bi 'dajũ ra ts'edi ngue hin dadĩ xõmbũihũ 'be'a dí nuhũ. Ne nugã dra Xuuagã dí ofãdigã bũ ja ra häi Patmos, n'da ra t'uhãi i ja bũ ja ra dehe nguetho dím mangã rám hman Ojã ne dí mangã nangue ra Jesucristo. ¹⁰ Nu'a ra pa

domingo dán yã'be Ojã, ne 'bex bi bẽngã a rá ts'edi rá Hogandãhi Ojã. Ne dá õcã n'da ra nde bũ ja ma xuthã tengu'bũ n'da ra thaxi, emme nts'edi toho. ¹¹ Ne nu ra nde bi 'yẽna: "Nugã dra mbũdigã ne hinjãm'bũ ngue him mi 'bucã, ne zãi dí 'bucã." Ne nu'a ra nde bi xicã, bi 'yẽna: "Gui 'yo't' ya 'be'a gãtho gui nu, ne gui penpũ 'bũh yu 'yẽc'yẽi, gue'ũ dim peti bũ ja yoto yu hnini bũ ja ra häi Asia, guerpũ ja ra hnini Efeso, nepũ ja ra hnini Esmirna, nepũ ja ra hnini Pẽrgamo, nepũ ja ra hnini Tiatira, nepũ ja ra hnini Sardis, nepũ ja ra hnini Filadelfia, nepũ ja ra hnini Laodicea." ¹² Ne nugã dra Xuuagã 'bex dá nygũgũ ngue dín nde ga nugã to'o bin yã. Ne dá nugã yoto yu lámpara ngue ra oro yá gua. ¹³ Ne dá nugã i 'bã inde bũ ja yu lámpara ra Cristo, ngue'a bin jã'i ua ja ra ximhãi, mi he ra pahni xãm mba, i sõrpũ ja yá gua, ne man thu't'i rá tĩa n'da ran gut'i ngue ra oro. ¹⁴ Nu'ũ yá xtã tengu ra t'axca xide'yo, ogue tengu ra t'axcase. Ne nu yá dá emme bi hyãt'i tengu'bũ n'da ra sibi i sø. ¹⁵ Ne nu'ũ yá gua, emme di fẽxni tengu ra xit'ẽgui ra bronze di hoc ra sibi ne i pa nthãmni xãn ho. Ne nu'a rá nde tengu yu dãthe xãn ngu ne nts'edi di hĩ. ¹⁶ Ne mi o rán 'yẽi yoto yu sø, ne bi bõxpũ ja rá nde tengu n'da ra espada i yoho yá het'i ngue din juãnbate. Ne nu'a rá hmi emme bi fẽxni tengu rá ts'edi ra hyadi 'bũ bi hyuxyadi. ¹⁷ Ne nu'bũ má nugã, dá tãngã bũ ja rá gua tengu'bũ ya xtã tugã. Pe nuna bi dosca rán 'yẽi ne bi xiqui: "Yo guín su, nguetho nugã dra mbũdigã ne dran zẽguigã, ne hinjãm'bũ him mi 'bucã. ¹⁸ Nugã zãi dí 'bũi, guecã dá tugã pe nuya guí nu di 'bucã ya, ne dam 'bucã mazãi hõn'bũ go njãm'bũ. Ne i ja ma ts'edi gue dadĩ manda hapũ i pa ẽn xãn du. I jagã ran sogui ngue ga xocpa ẽn da, ne ga jurpa ẽn mi'da." ¹⁹ Ne bi xiqui, bi 'yẽna: "Dami 'yo't' ya 'be'a gãtho guí nu ya, ngue gãtho i ja ya, ne'ũ gãtho dín ja m'bejua. ²⁰ Ga xi a ya 'be'a ní hmepya i ja bũ man 'yẽi, ngue yoto yu sø ne'ũ yoto yu lámpara ngue yu oro yá gua. Gue yoto yu sø, rá hmepya ẽn yoto yuãm 'behni mahets'i, gue di ze'ũ dim peti bũ yu hnini, ngue 'da'a n'danni yu hnini i 'bũi. Ne nu'ũ yoto yu lámpara rá hmepya ẽn yoto yuãm peti yu 'yẽc'yẽi hapũ zã dim peti."

2

Ram hma da hmam bũ ja ra hnini Efeso

¹ Nu'a ra nde bi xicã ngue ga o't'a n'da ra søcuã, ga undã a ram 'behni ngue i fãx ẽn yu 'yẽc'yẽi bũ ja ra hnini Efeso. Ne nu'a ra søcuã da hmam bũ 'bũh yu 'yẽc'yẽi. Nu yãm hmanse a gue i 'yo inde bũ ja yoto yu lámpara, ne i o rán 'yẽi yoto yu sø. ² Ne nu'a ra nde bi xi'ũ yu 'yẽc'yẽi bũ, bi 'yẽna: "Dĩ paçã 'be'a gãtho gã 'yõthũ bũ, ne dĩ paçã hangũ nangu ra 'befi gã 'yõthũ. Ne dĩ paçã

gue hin gán xømbwi nangué ni 'befihw. Ne dí paçá ngue xingui ts'w gadí jafw da 'yøt' ran ts'ombái n'da. Ne gá 'yánhdu 'da ywm hman w to'o éna yá 'báihw ra Cristo, ne gá paħmbw yw hyáte thoħo w. ³ Ne dí paçá gue hin gán xømbwiħw ran wmbi gá nuħw, ne ra 'befi gá 'yøthw nangué gá 'yéc'yéigahw, ne xingui ts'w gá 'yéc'ts' ni t'éc'yéihw. ⁴ Pe i ja ahw ts'w gue hin dí numanhogá, ngue gá 'yès'hw ts'w a guí bønju ya ne hín gadín huéju. Ne hin guín jahw bw 'bw ra mbwði thoħo gá 'yéc'yéigahw. ⁵ Dami bømhbw ya hangu na ngu bi gá'a ni t'éc'yéihw 'bw gmi 'yès'hw a gni bønju ne gá 'yéc'ts' nin huécatehw. Dami páħ nin 'yomfèniħw ya. Dami thoju a gmi øthw rá mbwði thoħo. Pe nu 'bw guexta'a guí øthw, ga 'uecá n'da ra lámpara 'bw, ne him man ga ja ahw tengu 'bw ra lámpara bw guí 'bøħmbw, 'bw hin gui hoc nin 'yomfèniħw. ⁶ Pe i ja ahw 'be'a xwñ ho ts'w, nguetho n'dat'a díw bømhbw gue hin díw numanhohw a i øt'w yw nicolaitas. ⁷ Nu 'bw i ja ni zaguhw, gui 'yøħmbw 'be'a da xi ahw a rá Hogandáhi Ojá gátho gyw 'yéc'yéihw. Ne nu'w to'o hin da thápi nangué ran ts'o, ga undá ran t'édí da za ywñ dát'o bw ja ra za t'émbi rá za ra temazá, gue i 'bápu 'bw Ojá,' bi 'yén'a ra nde bi zoqui.

Ram hma da hmam bw ra hnini Esmirna

⁸ Ne xø bi 'yèngui: "Nuya gui 'yorpa ra søcuq ram 'behni gue i fäx yw 'yéc'yéi bw ja ra hnini Esmirna. Ne gui xifi gue mam hmangá, guecá mi 'bwcá 'bw ra mbwði thoħo ne dam 'bwcá mazá, nugá dá tugá ne dá ndants' mahøn'a ne dí 'bøhya, gui 'yèna. Ne nu'a ra søcuq da hmam bw 'bøhw yw 'yéc'yéi bw ra hnini Esmirna." ⁹ Ne én'a ra nde: "Dí paçá 'be'a gátho nín wmbi guí sáhw nanguécá. Ne dí paçá gue gyw hyoyahw bw ja ra häi, pe xwñ ngu i ja ahw nangué Ojá. Nugá dí paçá gue dí c'aman'w ahw 'da yw judío gue éñse majuani yw judío w, gue nde da ma yá t'wñni Ojá w. Pe him majuani yá t'wñni Ojá w, pègue ráw peti ra zítħu a i øt'w. ¹⁰ Ne 'yo guí suħw ran wmbi gue mi ts'atho díw ja ahw. Gui 'yøħmbw ya 'be'a díw ja ahw, ngue gui nuħw rán ts'áte ra zítħu nu'bw da jo ahw 'da ahw. Ne 'det'apa guín nuħw ywñ wmbi. Ne nu'bw hin gui 'yéc'ts' ni t'éc'yéihw madague'a gui tuħw, gá tåħmbw xwñ ho a ra te 'bw. ¹¹ Nu'bw i ja ni zaguhw, gui 'yøħmbw ya 'be'a i xi ahw rá Hogandáhi Ojá gyw 'yéc'yéihw. Ne nu'w to'o hin da thápi nangué ran ts'o, hin da mba bw ja ran wmbi mazá, ne hin dí wmba a ná yoho ran dáte," bi 'yén'a ra nde bi xiqui.

Ram hma da hmam bw ra hnini Pérgamo

¹² Ne bi xic mahøn'a ra nde, bi 'yèna: "Nuya gui 'yorpa ra søcuq ram 'behni ngue i fäx w yw 'yéc'yéi bw ja ra hnini Pérgamo, gue da mam bw 'bøhw yw 'yéc'yéi. Ne gui 'yo'ti 'be'a dí mangá gue i jagá ra espada yoho yá het'i. ¹³ Nugá dí paçá 'be'a gui øthw ħapw guí

'bøħmbw, guerpw dí manda ra zítħu. Ne dí paçá gue hin gá hyehmbw ni t'éc'yéihw, xingui ts'w gá cønju nu'bw mi mba ntho bw a ma hoga'yéħe ra Antipas, guerpw 'bøhw ra zítħu. ¹⁴ Pe i ja ahw ts'w a gue hin dí numanhogá, nguetho i 'bw i 'bw a ahw i ten rán xádi ra Balaam, nu'a ran 'yohw gue bi xánba ra Balac 'be'a da 'yøt'e gue da hyát'w yw israhel. Nu ra Balac bi xih yw ja'i da den yán gopa yw ħmite, ngue da zi 'be'a bi mbøspa w, ne da 'yøt' ran 'yomt'èni. ¹⁵ Ne i 'bw i 'da ahw gue hingui nde da 'yéc'ts' yán xádi yw nicolaitas, ne hin dí numanhø 'be'a øt'w. ¹⁶ Janangue'a dami páħ nin 'yomfèniħw. Ne nu'bw hin'na, ga mbagá bw n'dihi ne ga sè'w nangué mam hmangá, tengu ra espada gue i pøm bw ma ndegá," bi 'yén'a ra nde gue bí 'yèħ mahèts'i. ¹⁷ Ne bi thoqui bi xiqui, bi 'yèna: "Ne to'o i ja yw zagu, da 'yøde 'be'a xi'a rá Hogandáhi Ojá yw 'yéc'yéi. Ne to'o hin da thápi nangué ran ts'o, ga undá ra maná mahèts'i gue nt'águi. Ne ga undá n'da a n'da ra do xwñ t'axi guerpw nt'o'ti ma'da'yo rá thuhu zehé. Ne xínga gue'w mi'da yw ja'i da badi 'be'a nt'o'ti bw, ħønt'a to'o da hyáni," én'a ra nde bí 'yèħ mahèts'i.

Ram hma da hmam bw ra hnini Tiatira

¹⁸ Ne bi xic mahøn'a, bi 'yèna: "Nuya gui 'yorpa ra søcuq ram 'behni gue i fäx w yw 'yéc'yéi bw ja ra hnini Tiatira, gue da hmam bw 'bøhw yw 'yéc'yéi. Gui 'yorpi 'be'a dí mangá rá Ts'ant'ugá Ojá, gue i sø ma dá tengu ra sibi i the, ne nu'w ma gua dí fèxni tengu n'da ra bronce ra xit'ègui gue i pa nthámmi xwñ ho. ¹⁹ Dí paçá 'be'a gátho yw øthw ne dí paçá gue i ja nin huécatehw ne majuani guim bønju, ne ja a ni t'éc'yéihw xwñ ho. Ne dí paçá gue guí øthw xwñ ho rá 'befi Ojá, ne hin gán xømbwiħw. Ne man'da xwñ ho guí øthw ya xinda gue'bw ra mbwði tho gá 'yéc'yéihw. ²⁰ Pe i ja ahw ts'w a hin dí numanhogá, nguetho gadí jafw in xánbate bw n'da ra xisu, ra Jezabel, gue'a i éñse rá pøngahyá Ojá. Pe nu'a i xánba yw 'yéc'yéi bw da den yán ts'ihme yw ħmite, ne i xánba ran 'yomt'èni. ²¹ Nugá dá tøm'i a ra xisu ngue xti páħ rán 'yomfèni, pè hingui nde, i nde di thocta a ra ts'on'yomfèni. ²² Janangue'a ga un ran wmbi nts'edi, gue díw hyén'na ra xisu, ne'w gátho to'o i tenni da nu ran wmbi nts'edi gue ga undá. Ne díw jabw ga øt'a nu'bw hin dí páħ yán 'yomfèni w ne hin da hyeh ran ts'o i øthw a ra xisu. ²³ Ne nugá ga ho gátho yá t'wñni a ra xisu, guerpw da bā w gátho yw 'yéc'yéi gue dí paçá yán 'yomfèni yw ja'i, ne dí paçá 'be'a gátho in nde yá mbei w. Ne ga cos'ahw 'be'a gá 'yøthw n'da ngu n'da ahw. ²⁴ Pe mi'da ahw bw ja ra hnini Tiatira gue hin gá tønhdw rán xádi ra xisu, ne hin guí paħmbw rán xádi ra zítħu tengu i man w 'da gue éna pađi xwñ ho rán xádi ra zítħu. Ne nugá hin ga 'da ahw man'da xwñ ħei gui 'yøthw. ²⁵ Pe ħønt'a ga xi ahw, guim benthw

xan ho ni t'ɛc'yɛihɛ asta gue'bu go bá ɛcá mahon'a. ²⁶ Nɛ nu'u to'o hin da thapi nangué ran ts'o, nɛ'bu di thoqui da 'yot'e' be'a gátho dí ndegá asta gue'bu go rán zegui ra pa, ga undá ran t'ɛdi di manda 'da yu xɛqui ra hái, ngúe ga comhbe ra ts'edi bi 'dacá ma Ta. ²⁷ Nɛ'u di manda gátho u yu ja'i ngue 'dahma 'dan'yo bu na ya. Nɛ da 'yut ram fet'egui u man sáihɛ, tengu'bu da xɛn ra jáhái a ra bareta ngue din tɛxt'i. Nɛ gue'a ra ts'edi bi 'dacá ma Ta. ²⁸ Nugá tengu'bu dra Dəsɔ. Nɛ to'o da 'yot'e' be'a xan ho, dam 'buhmbe 'bu guá pengá. ²⁹ Nɛ nu'bu i ja ni zaguhu, hin 'yohmbu' be'a i xih rá Hogandáhi Ojá yu 'yɛc'yɛi," ɛn'a rá Ts'ant'u Ojá.

3

Ram hma da hmam bu ra hnini Sardis

¹ Nɛ xɔ bi 'yɛng mahon'a: "Nuya gui 'yorpa ra sɔcuá ram 'behni i fãx u yu 'yɛc'yɛi' 'bupɔ ja ra hnini Sardis. Nɛ gui xih mam hmangá, ngue di 'bu'be rá Hogandáhi Ojá i juadi xan ho yú ts'edi. Nɛ i o ma 'yɛ u yoto yu sɔ. Nɛ nuna mam hma da hmam bu 'buh yu 'yɛc'yɛi. Nugá dí paçá 'be'a gátho guí ɔthu bu. Nu ahɛ gui mamhbu maxɔts'e thocho, nɛ sá guí ɛmhbu guí 'buhmbe nangué Ojá, pɛ dí paçá, nu ahɛ, tengu'bu ya xan du ni tehu. ² Pɛ daman nuhmbu ya, nɛ dami zacuahɛ a zu ts'u ni t'ɛc'yɛihɛ bi bongui, n'damhma him majuani da du ni tehu ngue gan unbahɛ mazá. Nguetho dí paçá gue hin gui ɔthu in nde Ojá gui 'yothu. ³ Dami bɛmhbu ya 'be'a bi san'nahɛ. Nuya dami páh nin 'yomfɛnihɛ, nɛ dami tenhdɛ 'be'a gá paḥmbu rá mbúdi. Pɛ nu'bu hin gui páh nin 'yomfɛnihɛ, ga mbagá bu tengu n'da ra bɛ, nɛ hin gui paḥmbu 'be'a má ora ga sɔngá bu, nɛ ga un'nahɛ. ⁴ Pɛ i 'bu'i 'da ahɛ gue him bi ts'on yú mbúdi. Nɛ nu'u dan 'yohe u, nɛ da hye u yu pahni xan t'axi nguetho yán sáhu dan 'yohe," bi 'ɛn'a ra nde bí 'yɛh mahɛts'i. ⁵ Nɛ bi thoqui bi xic ra nde, bi 'yɛna: "Nɛ nu'u to'o hin da thapi nangué ran ts'o, da hye yu pahni xan t'axi. Nɛ hin ga ts'onba yá thuhu i huxpu ja ra sɔcuá i ma to'o i ja ra temazaí. Nɛ gam mangá gue ma mbɛtigá u, guɛpu ja rá hmi ma Ta, guɛpu i 'báh yám 'behni mahɛts'i. ⁶ Nɛ nu'bu i ja ni zaguhu, dami 'yohmbu' be'a i xih rá Hogandáhi Ojá u yu 'yɛc'yɛi," ɛn'a ra nde.

Ram hma da hmam bu ra hnini Filadelfia

⁷ Nɛ bi xiqui mahon'a: "Nuya gui 'yo't' man'da ra sɔcuá, gui un'na ram 'behni i fãx'u yu 'yɛc'yɛi' 'bupɔ ja ra hnini Filadelfia, gue da hmam bu 'buh yu 'yɛc'yɛi. Nɛ gui xih mam hmangá gue xan hothogá, hin'yu ma ts'oqui, nɛ hont'a majuani díng mangá. Nɛ dí hɔ ran sogui ngue ra hmɛpya i jagá ra ts'edi tengu ra hmɛpya bi 'yu'a ra David. Nɛ nu'bu ga xocpa n'da bu ja ma ts'edi, njo'o n'da da zá da gurpi, nɛ nu'bu ga jurpa n'da, njon da zá

da xocpi. ⁸ Nugá dí paçá 'be'a gátho guí ɔthu bu, nɛ dá xoc'ahɛ rá 'yu Ojá man'da da zá gui 'yɔrchahɛ ma 'befi, nɛ hingui sá n'da ra já'i da got ra 'yu. Nɛ dí paçá ngue hinguin zaqui ni t'ɛc'yɛihɛ, pɛ i ja ahɛ ts'u. Thocua thocho gá ten man xádigá, xingui ts'u gá hyɛgahɛ. ⁹ Pɛ nuya dami 'yohmbu ts'u ya 'be'a din ja yu já'i bu gue i ten ra zítu, nu'u im ma gue yu hogajudío, pɛ him majuani yu hogajudío, ngue hingui ten Ojá u. Nugá ga japi din dányahmu bu ja ni guahɛ to'o i ten na ra zítu, n'dahma da bá u ɛmme ngue dádi huɛc'ahɛ gyu 'yɛc'yɛihɛ. ¹⁰ Nɛ nangué a dá xi ahɛ, nɛ hin gán xombuihɛ 'bu mi mba ma un'ni ahɛ, tengugá, janangué'a ga jamansu ahɛ nu'bu bi zɔn ra pa din ja ran unbi nts'utho ua ja ra ximhái, ngue da ts'á gátho yu já'i i 'bucua ja ra ximhái. ¹¹ Nuya him maya'a ga mbagá bu. Nde'bu gan jamansuhɛ gue hin gui jafu n'da di ts'on'na ni t'ɛc'yɛihɛ, ngue hin da zá gui hyámhbu 'be'a gá táhmbu. ¹² Nɛ nu'u to'o hin da thapi nangué ran ts'o, ga japi da hyan a ra 'befi nuixte thocho, ngue tengu n'da ra guangu bu ja rá ngu ma Ojáhu mahɛts'i, nɛ njám'bu da bɔm bu. Nɛ ga o't'á rá thuhu ma Ojá bu ja rá já'i, nɛ ga orpu rá thuhu rá hnini ma Ojá, Jerusalén ma'da'yo, guet'a ra hnini ba çapu bí 'bu Ojá mahɛts'i. Ne'a ma thuhu ma'da'yo ga o't'á bu ja rá já'i u. ¹³ Nɛ to'o i ja yá zagu, dami 'yohmbu' be'a i xih rá Hogandáhi Ojá u yu 'yɛc'yɛi," bi 'yɛna.

Ram hma da hmam bu ra hnini Laodicea

¹⁴ Nɛ bi xiqui mahon'a, bi 'yɛna: "Nuya gui 'yorpa ra sɔcuá ram 'behni i fãx'u yu 'yɛc'yɛi' 'bupɔ ja ra hnini Laodicea, da hmam bu a. Nɛ gui xih mam hmangá guecá zai díng mam majuani. Nugá dá ɔt'á 'be'a gátho i ja ua ya gue bi zánd Ojá. ¹⁵ Nugá dí paçá 'be'a gátho gá 'yothu bu, xɔgue guí 'yo indethu, yoho nin 'yomfɛnihɛ, nɛ 'da xni hothe. Man'da xcá numanho ahɛ 'bu n'dat'a ni t'ɛc'yɛihɛ xqui 'yothu, xtán ho ogue hin di ho. ¹⁶ Pɛ nugá di san'nahɛ a gá 'yothu, nɛ ga sox ahɛ. ¹⁷ Guetho nu ahɛ sá gui ɛmhbu gyu membɛtihɛ 'be'a gátho gui homhbu, nɛ gui ɛmhbu hin'yu 'be'a man'da guí homhbu. Pɛ nugá dí paçá gue hin'yu 'be'a i ja ahɛ di muui. Pɛ huɛcate ahɛ, xɔgue ndumbi thocho ahɛ, tengu'bu gyu 'yáhehu nɛ guí xádáhu," ɛn'a ra nde bí 'yɛh mahɛts'i. ¹⁸ Nɛ xɔ bi 'yɛna: "Nugá gan zo ahɛ ts'u, gua ɛhmbu ga 'da ahɛ ra temazaí, tengu'bu gui támbhu ra oro mahoqui ngue ra sibi, janangué'a majuani gam membɛtihɛ. Nɛ ga 'da ahɛ ran ho ni mbuihɛ, tengu'bu gui tán yu pahni xan t'axi gui hyehɛ, janangué'a hin gui pɛ'ts' ni sáhu ngue hin'yu 'be'a gdi comp' ni já'ihɛ. Nɛ ga xoc'a ni dáhu, tengu'bu gui támbhu ra 'yɛthi gui cospa ni dáhu, janangué'a da zá gui nuhu xan ho. ¹⁹ Nugá ga damhya ahɛ ts'u, nɛ ga 'da ahɛ ts'u ran unbi gátho to'o dadí huɛcá, n'damhma di

hoc'a ni mbũhu. Janangue'a daman ɛhyahu gui pãh nin 'yomfɛnihũ. ²⁰Nuya gui 'yõhmbũ ts'ũ, nguetho dí 'bãcã bũ ja ra goxthi, dín zo ahũ. Ne to'o da 'yõh ma ndegã ne da xogui, ga carpu, dam 'bũbe bũ ne dam pa'be. ²¹Ne to'o hin da thãpi nanguer ran ts'o, ga japi ga huxhe bũ mahɛts'i, guepu i ja ma ts'edi, tenguthoho 'bũ má tapã ran ts'o ne dí hux'be ma Ta bũ mahɛts'i. ²²Ne to'o i ja yũ zagu, da 'yõ'a i xi a rá Hogandãhi Ojã u yũ 'yɛc'yei," bi 'yɛn'a ra nde bi xiqui.

4

Ran thãnde bũ mahɛts'i

¹ Ne nu'bũ mi jua a bi mam bũya, dá ndõts'e, ne dá nugã nsoqui n'da ra jut'i mahɛts'i. Ne nu'a ra nde dá õcã tengu thoho n'da ra thũxi i yã nts'edi, bi 'yɛngui: "Ba ɛcua ne ga ut'a'i 'be'a jatho din ja m'bejua." ² Bex bi 'dacã ra ts'edi rá Hogandãhi Ojã gue bi zã dá nugã bũ. Ne dá nugã bũ mahɛts'i n'da ran thuts'i mahoqui xũn ho, tengutho bũ hux yũ hmuts'ut'abi. Ne mi huxpu n'da. ³ Ne nu'a to'o mi hupu, dí fexni tengu yũ fexna sõdo ra jaspe ogue ra cornalina. Ne bi go'ma ra 'bejũni dí fexni tengu ra fexna sõdo ra esmeralda. ⁴ Ne bi mbãs' pu ja ran thuts'i mi 'dãte ma goho yũn thuts'i, guepu mi hupu 'dãte ma goho yũ dãc'yei. Gãtho mi he yũ pahni xũn t'axi ne mi hu'ts' yã corona ra oro. ⁵ Ne guepu ja ran thuts'i mi hõ inde, bi thõm bũ ra hucí nts'edi, ne ran gãni ɛmme dí thõni, ne yũ nde. Ne nubũ mi hu a n'da, mi ja bũ yoto yũ sibi gue mi xeh yũ t'ũsibi, rá hmɛpya rá Hogandãhi Ojã u, gue í juadi xũn ho yã ts'edi. ⁶ Ne nubũ mi hu a n'da, mi ja bũ n'da ɛna ra dejã, ne ɛna ra xito. Ne dá nugã goho yũn t'uti gue madim 'bã't'a ran thuts'i, gue i 'bũi. Ne gãtho goho yũn t'uti mi ja yã dá bũ yã hmi ne yã xũthã, ne gãtho yũ ja'í. ⁷ Nu'a n'da ran t'uti bi nequi tengu n'da ra zate ra león, ná yoho bũya bi nequi tengu n'da ra toro, ne ná hyu bũya bi nequi tengu rá hmi ran 'yohũ, ne ná goho bi nequi tengu n'da ra dãpents'ũ madí tãnts' yã zahua, tengu bũ 'yo. ⁸ Ne gãtho goho yũn t'uti i 'bũi, hu n'da ngu n'da 'dato yã hua. Ne gãtho yã hua i ja xũn ngu yã dá maxõts'e nepu mbo. Ne ma pa ne ra xui bi dãnde Ojã, xĩngui ts'ũ bin hɛ'a nãn tuhu, ne bi 'yɛm 'bũ min tuhu: Xũn ho, xũn ho, xũn hotho Ojã nuĩxte rá ts'edi, gue'a mi 'bũi ne i 'bũhya, ne guet'a i 'bũi mazãi. ⁹ Ne gãtho goho yũn t'uti bi dãnde a gue mi hu inde bũ, bi 'yɛspa a Ojã ne bi xifi jamadi Ojã gue i 'bũhya ne dim 'bũi mazãi hõn'bũ go njãm'bũ. ¹⁰ Ne nu'bũ mi dãnde Ojã yũn t'uti, gãtho 'dãte ma goho yũ dãc'yei bin danyahmu bũ ja rá hmi a i hu inde bũ, ne bi un'ndũ yã corona ra oro gue mi hu'ts'i. ¹¹ Ne bi 'yɛna:

Nu'i ma Hmu ahe, ma Ojã ahe, hõn'a thoho nin sãui din ja ni nuĩxte ne ni ts'edi, ne hõn'a thoho nin sãui da nũmansu a u gãtho i 'bũi. Nguetho gãtho gã 'yõ't'e 'be'a i ja ya, nanguer ni pãhã zehɛ, ne gue'a ni pãhã án ja'ũ 'be'a i ja ya.

5

Ra T'ũde'yo rán sãui dí tãnts'a ra sõcuã

¹ Ne nugã dra Xuuagã dá nugã a mi huxpu ja ran thuts'i mi çã bũ rán 'yɛi n'da ra sõcuã m'bant's'i ne nt'o't'i maxõts'e nepu mbo. Ne mi ja yoto yãn cuahmi bũ ja ra sõcuã. ² Ne dá nugã n'da ram 'behni mahɛts'i xũn zaqui, ne nts'edi bi ma: "Ha 'bũ a n'da rán sãui da xõc'ũ yãn cuahmi i ja ua ja ra sõcuã, ngue dí tãnts'i," bi 'yɛna. ³ Ne xĩnga n'da mi 'bũpu mahɛts'i, xĩnga n'da mi 'bũpu ja ra hãi, ne xĩnga n'da mi 'bũpu i 'bũ u xũn du rán sãui da xõc yãn cuahmi ra sõcuã ngue da bãdi 'be'a nt'o't'i bũ. ⁴ Ne nugã dra Xuuagã ɛmme dán zongã nguetho njõngui 'bũi rán sãui dí tãnts'a ra sõcuã ngue da nu 'be'a nt'o't'i bũ. ⁵ Ne nu n'da ra dãc'yei bi 'yɛngui: "O guí zoni," bi 'yɛngui, "nguetho 'bũ'a n'da t'ɛmbi ra León nanguer rá 'yũ ra Judã, ne rá 'yũ ra ts'ut'abi ra David, nu'a him bi thãpi nanguer ran ts'o, ne da zã da xõc'ũ yãn cuahmi ra sõcuã." ⁶ Ne 'bex dá nugã n'da i 'bã inde bũ 'bũh yũn t'uti, ne'ũ 'dãte magoho yũ dãc'yei. Ne nu'a bi nequi tengu n'da ra T'ũde'yo i mba ntho. Nu'a ra T'ũde'yo mi ja yoto yũ dãn ne mi ja yoto yũ dá, gue'a ra hmɛpya rá Hogandãhi Ojã gue í juadi xũn ho yã ts'edi, bá 'behni gãtho nũ ngũni ra ximhãi. ⁷ Ne bi mba bũ ne bi gãnba ra sõcuã gue mi ja bũ rán 'yɛi n'da gue mi hupu ja ran thuts'i. ⁸ Ne nu'bũ mi gãnba ra sõcuã, nu'ũ 'dãte magoho yũ dãc'yei bin danyahmu bũ ja rá gua ra T'ũde'yo. Ne n'da ngu n'da mi hã yã arpa'bida, ne gãtho mi ja yã ximbo ra oro mayuh rán dega ra za i yũmanho, ra hmɛpya gue ní mba nt'ɛspi Ojã, gue i ɛspa Ojã u yã t'ũhni. ⁹ Ne gãtho bin tu a n'da ra thuhu ma'da'yo, ɛn'ũ: Hõn'a zehɛ i nin sãui gui xõcuã yãn cuahmi ra sõcuã, nguetho ya bi tho i, ne nanguer ni jí guí jut'ũ yũ ja'í, ngue gã 'yõrpa yũ mbeti Ojã u gãtho u 'da gue 'dahma 'dan'yo bũ na yã, ne gãtho u 'da gue 'dahma 'dan'yo yã 'yũ, ne gãtho u 'da gue 'dahma 'dan'yo yã hãi mi 'bũi. ¹⁰ Ne gã un ni ts'edi din ts'ut'abi, ne dim mbãjã bũ dí manda rá ts'edi Ojã, ne dí manda bũ ja ra hãi, bi 'yɛm 'bũ min tuhu. ¹¹ Ne nugã dra Xuuagã, 'bex dá nugã ne dá õcã yã nde yũm 'behni mahɛts'i ɛmme xũn ngu yũ munts'i, ngue yũ millone thoho

madím 'bá't'a mi hupú ja ran thuts'i, ne yán t'uti ne yú dác'yei. ¹² Ne gátho yám 'behni mahęts'i nts'edi bin tuhu, ne bi 'yęm 'bú min tuhu:

Nangue bi du ra Jesús ra T'ude'yo, rán sáui din t'un rá ts'edi, ne 'be'a gátho di muui,

ne ran 'yomfęni nuixte, ne ra ts'edi nuixte, ne da hyanba yám hman u i numansu. Ne da t'ęspi ne ęmmę da hnumanho.

¹³ Ne 'bex dá ócá bi mba nt'ęspi a huxpú ja ran thuts'i, ne ra Jesús ra T'ude'yo. Gátho i 'bui bi man'ú tengu n'dare thoho:

Majapi thoho ne i hnumansu ngue nuixte thoho. Ne din ja rá ts'edi xan ho,

ne gátho i 'bui da 'yęspi hön'bú go njám'bú mazai. Njabú bi ma gátho i 'bupú mahęts'i, ne pú ja ra hái, ne'ú xan du, ne'ú 'bupú ja yú deja, ngue n'dat'a bi man'ú.

¹⁴ Ne gátho goho yán t'uti i 'bápú mahęts'i bi 'yęna: "Nęcáhe n'dat'a dímbęmhbe a," bi 'yęn'ú. Ne gátho 'dáte magoho yú dác'yei mi 'bupú bin danyahmu i thąnde a hu'inde bú mahęts'i, ne ra T'ude'yo.

6

Yoto yán cuahmi

¹ Ne nugá dra Xuuağá dá nu ra Jesús ra T'ude'yo bi xóc'a rá mbúdi rán cuahmi ra sęcua ne bi du'mi di tants'a ra sęcua. Ne n'da ran t'uti bi xicá, ne nt'ode rá nde tengu ran gáni: "Ba ęcua gua nuu," bi 'yęngui. ² Ne dá heťa bú, ne dá nu n'da ra t'axca ndofani. Ne nu'a mi huxpú mi hą n'da ran sa, ne bi mba ma unni n'da ra corona. Ne bi mba bú zai da dah yán sui din ja. ³ Ne nu ra Jesús ra T'ude'yo bi xóc'a ná yoho rán cuahmi ra sęcua. Ne dá ócá a bi mam man'da ran t'uti, bi xicá: "Ba ęhe, gua nu," bi 'yęngui. ⁴ Ne dá nugá, bi bóm bú n'da ra thęnga ndofani. Ne mi huxpú n'da, ne bi mba ma unni ra espada xám mba. Ne bin t'un'na ran t'ędi gue di japi din sę'ú yú ja'i gátho 'bupú ja ra ximhái, ngue din hyo n'đa ngu n'da u. ⁵ Ne nu'a ra Jesús ra T'ude'yo bi xócua ná hyu ran cuahmi, ne xó dá ócá rá nde man'da ran t'uti bi xicá: "Ba ęhe, gua nu," bi 'yęngui. 'Bex dá nugá bi bóm bú n'da ra 'bondofani, ne mi huxpú n'da mi hą ra t'ent'i. ⁶ Ne dá ócá n'da ra nde bi bóm bú mi 'báh yán t'uti, bi 'yęna: "Hönt'a n'da kilo ra trigo da dán'a n'dapa, ne hönt'i hyu kilo ra cebada da dán'a n'dapa. Pe dami jamansuhę ra aceite ne ra vino, o gadí japi dim 'bedi." ⁷ Ne nu'bú mi xóc'a ná goho ran cuahmi a ra T'ude'yo, dá ócá rá nde man'da ran t'uti, bi 'yęngui: "Ba ęhe gua nu," bi 'yęna. ⁸ Ne 'bex dá nugá bi bóm bú n'da ra ndofani xan c'axt'i ts'ú. Ne mi huxpú a n'da t'ęmbi ran ęte, ne mí ten'na ran ęte n'da gue xí bóm bú 'bú u xan du. Nu'ú bin t'un ra

ts'edi di manda u ná goho bú 'buh yú ja'i gátho ra ximhái. Ne nu'ú bin ja ra ts'edi gue da hyo yú ja'i nangue ra espada, ne nangue din tumanthuhu, ne nangue ra gęhe, ne yú zate da hyo yú ja'i. ⁹ Ne nu'bú mi xóc'a ná cat'a rán cuahmi ra sęcua a ra T'ude'yo, dá nugá bú n'da ra mexa guerpú i pa m'bospe Oja, gue bim 'bóts'e zehę u yú 'yęc'yei. Ne dá nugá bi hyupú 'bimexa yú te u gátho i tho a rámb hman Oja, ne bi ma nangue ra Cristo. ¹⁰ Ne gátho u mi hupú 'bimexa nts'edi bi 'yęna: "Ma Hmu tątethoho ni ts'edi, ne xan ho i, ne majuani guím ma. Ham'mi pa gui tó'mi ngue gui 'yörpa ran juanı bú, ne gui cospa u yú ja'i 'bupú ja ra ximhái 'be'a bi 'yörcahe," bi 'yęn'ú. ¹¹ Pe nu'ú bin t'un yú pahni xan t'axi, ne bi sifi da dó'mi ts'ú da yú pa, ja gue bú bi gua'ú dí du a rámb hman Oja u yú mi 'yęhehę, ngue tengu u. ¹² Ne nugá dra Xuuağá dá nugá ra T'ude'yo bi xóc'a ná 'dato rán cuahmi a ra sęcua. Ne 'bex bin ja n'da ra 'yámhái nts'utho. Ne nu'a ra hyadi gátho 'bex bi boqui tengu n'da ra 'bo'bó't'e, ne nu'a ra ząna 'bex bi thęngui tengu ra ji. ¹³ Ne gátho yú sө bi dápú hái, tengu n'da ra za i hөh yán dát'o 'bú i huąn ran dąhi. ¹⁴ Ne nubú xan c'ammí ra ximhái, bi mba m'bants'i tengu bú ra sęcua, bim 'bedi. Ne gátho yú t'uhái mi ja bú ja ra dehe, pe ne'ú gátho yú t'ohө, bi mba ma pádi bú mi ja. ¹⁵ Ne gátho yú ts'ut'abi bú ja ra hái, ne gátho yú ngurpi yú ja'i, ne gátho yú hmudofui, ne gátho yú membeti, ne gátho i jase yú ts'edi, ne gátho yú 'yęhe, ne gátho hing yú 'yęhe, bi mba bú dapo, mi honi hapu din 'yáni guerpú ja yú hyanhai, o guerpú ja yú hyądo. ¹⁶ Ne gátho mi nde u da zęmba yú yą yú do 'bú bi xo't' yú t'ohө ne da go'mi, ngue i su da nu a rá cęe a i huxpú ja ran thuts'i mahęts'i, ne'a ra T'ude'yo. ¹⁷ Nguetho bi zөн ra pa ran unbi nts'utho, ne njon da zą da hyát ran unbi.

7

Rá 'bede u yú israel bú mahęts'i

¹ Ne nubaya dá nugá goho yám 'behni mahęts'i, ne 'da a n'danni mi 'bápú rá nyani ra ximhái i sám'ma ran dąhi i 'yo ua gue xingui ts'ú din 'yo bú ja ra hái, o guerpú ja ra dądeja, ne xinga gue di 'yan yú za. Ne'ú yú dądeja hin di 'yáni, di nequi tengu n'da ra xito xan juanı thoho. ² Ne dá nugá n'da ram 'behni mahęts'i bi 'yępú ní bөx ra hyadi, ne nu'a bá hyą a rá sello Oja ngue i 'bui, ne nts'edi bi mbat'ú goho yám 'behni Oja gue i 'bápú yú nyani ra ximhái. Gue'ú mi 'bápú bin t'un ra ts'edi di unba ra hái ne ra dądeja. ³ Ne nu'a ran 'behni mi hą ra sello, bi xi u m'ida gue da dó'mi ts'ú, him 'bex di unba ra hái o gue ra dądeja o gue yú za, ja gue bú di selloba bú ja yú ę yú 'yęc'yei a rá sello Oja. ⁴ Ne dá ócá hangu bi 'beh yú ja'i di jap ra sello yú ę, n'da ciento ne yote ma goho mahuahi,

bi thąsta u yám bom'бето yú ts'ant'u ra Is-rael. ⁵ Bi thąsta u 'de'mayo mahuąhi yám bom'бето ra Judá. Ne bi thąsta u 'de'mayo mahuąhi yám bom'бето ra Rubén. Ne bi thąsta u 'de'mayo mahuąhi yám bom'бето ra Gad. ⁶ Ne bi thąsta u 'de'mayo mahuąhi yám bom'бето ra Aser. Ne bi thąsta u 'demayo mahuąhi yám bom'бето ra Neftalí. Ne bi thąsta u 'de'mayo mahuąhi yám bom'бето ra Manasés. ⁷ Ne bi thąsta u 'de'mayo mahuąhi u yám bom'бето ra Simeón. Ne bi thąsta u 'de'mayo mahuąhi yám bom'бето ra Leví. Ne bi thąsta u 'de'mayo mahuąhi u yám bom'бето ra Isacar. ⁸ Ne bi thąsta u 'de'mayo mahuąhi u yám bom'бето ra Zabulón. Ne bi thąsta u 'de'mayo mahuąhi u yám bom'бето ra José. Ne bi thąsta u 'de'mayo mahuąhi u yám bom'бето ra Benjamín.

Y_u ja'i mi he y_u pahni xun t'axi

⁹ Ne nugá dra Xuuagá, dá handi ne dá nugá xun ngu y_u ja'i ne njon da zá da mbede hangu na ngu dá nugá. Dá nu u i 'bápu gátho u 'da gue 'dahma 'dan'yo bu na ya, ne gátho u 'da gue 'dahma 'dan'yo yú 'y_u, ne gátho u 'da gue 'dahma 'dan'yo yú hái mi 'bui. Ne gátho u mi 'bápu mí hęt'a mí huxpu ja ran thuts'i bu mahęts'i, ne mi hęt'a ra Jesús ra T'ude'yo. Gátho mi 'bápu mí he yú pahni xun t'axi, ne mi cą y_u xijam'boza. ¹⁰ Ne gátho nts'edi bi 'yęna:

Ǽmme dín numanho ahe, ma Oją ahe, tątetho ni ts'edi, ne'e gra Jesús gra T'ude'yo, dí ęs'ahe ngue gá pęje, bi 'yęn u.

¹¹ Ne gátho yam 'behni mahęts'i bi mbá'ts'a mi hup_u made bu mahęts'i, ne gátho 'dąte ma goho y_u dąc'yei ne'u gátho goho yun t'uti bi mbás' thoho gátho mi 'bápu, bin dąnyahmu, bi nye'mahái, bi dąnde Oją i hu inde bu.

¹² Gátho bi 'yęna:

Necáhe 'dat'a dím bęmhbe, dí ęs'ahe, ma Oją ahe, nuįxte xun ho i.

Ne gátho guí pądi. Ząi dí xi ahe jamadi nangue ran ho guí ęrcahe. Dín n-umansu ahe, ne nte guí hęmbi, pę i ja ni ts'edi xun ho, ne gam 'bui høn'bu go njąm'bu maząi.

Ne høn'a tho dím bęn ahe ya, bi 'yęn'u.

¹³ Ne nu n'da ra dąc'yei bi 'yąngá dra Xuuagá: "Ha guí pądi hapu bá nex y_u." ¹⁴ Ne dá ęmp'a ra dąc'yei: "Nu'i guí pądi." Ne nu'a ra dąc'yei bi 'yęngui: "Nu'u gue'u bi 'yęc'yei Oją 'bu mi ja ran ęnbi ndumbui tho bu ja ra ximhái. Ne nu'a rá ji ra Jesús gue a í bo yú pahni u, bi japi xtan t'axi. ¹⁵ Janangue'a i 'báhn_u ja rá hmi Oją y_u. Ne in 'yęhe ma pa ne ra xui ua ja rá nią Oją. Ne gue'a i huxpu ja ran thuts'i di jamansu y_u. ¹⁶ Ne him man'dandį din tumanthuhu y_u, ne him man'dandį din tuthe. Ne him man'dandį da nu ran ęnbi nam pa ra hyadi, xinga gue u mi'da xam pa di ęnbi. ¹⁷ Nguetho nu ra Jesús ra T'ude'yo

gue i 'bu inde bu mahęts'i da 'yöt'e tengu 'bu ra mbände'yo, ne da zixpu hapu i ja ra dehe gue di un ra te yú mbui. Ne nu'a Oją him man'dandį di japi din zoni."

8

Ná yoto ran cuahmi ne ra t'uts'i ra oro

¹ Ne nu'bu mi xęcua na yoto yán cuahmi ra sęcuą, made ora njom bin ya bu mahęts'i ne nte bi 'yąni. ² Nu'bu mí gua'a buya dá nugá yoto yam 'behni mahęts'i ząi i 'bápu ja rá hmi Oją, ne bin t'un y_u thuxi n'da ngu n'da. ³ Ne dá nugá n'dan'yo ram 'behni mahęts'i, bi mba bim 'bápu ja rá mexa yun t'unni, ne mi the n'da ra t'uts'i ra oro ne bi mba nt'unni xun ngu rá ndęga ra za din zę bu, i yaman'u, ne nu'a rá 'bifi da mba ma uąspi yám hma y_u 'yęc'yei 'bu i ęspa Oją. Ne gátho i zę bu ja rá mexa ra oro gue i hępu ja rá hmi a Oją i hu inde bu. ⁴ Ne nu'a ra 'bifi i nexpu ja rá t'uts'i a ram 'behni, mauąts'i yám hman y_u 'yęc'yei 'bu i ęspa Oją, ne bi zęm bu bi 'bu Oją. ⁵ Ne nu'a ram 'behni bi yus' y_u despi bu ja ra t'uts'i ra oro gue mi zę bu ja ra mexa, ne bi 'yem bu ja ra ximhái. Ne 'bex dá oęc' nts'edi yun gáni din thoni. Ne dá nu nts'edi y_u hwei bi c'ųęti bu ja ra ximhái, ne bin ja n'da ra 'yąmhái bu.

Y_u thuxi

⁶ Nuya bim 'bápu yoto yam 'behni mahęts'i i t'ę'mi da huixt' yú thuxi. ⁷ Ne rá mbwđi ram 'behni bi huixt' rá thuxi, 'bex bi t'ęn bu hái yun do, ne ra sibi, mauąspi ra ji. Ne ná hyu xęqui ra hái bin zę, bi gopu mí yoxęqui ra hái. Ne pu na hyu xęqui bin zę y_u za ne y_u t'ei xun c'ammi. Pe bi gohi yo xęqui ngue him bin zę. ⁸ Ne na yoho yam 'behni bi huixt' rá thuxi, ne dá nu tengu n'da ra t'ęhø xun ndoho, i sę ne ęmme ndęspi, ne bi mba nt'ent'i bu ja ra dądeją. ⁹ Ne na hyu xęqui ra dądeją bi japi din ji. Ne gátho bi du u mi 'bápu mbo ra dehe. Ne gátho y_u dąmbosa gue mi 'yo bu bin ts'oni. Pe bi go u yoxęqui ra dądeją ngue him bin ts'oni. ¹⁰ Ne ná hyu yam 'behni bi huixt' rá thuxi. Ne 'bex bi dáh mahęts'i n'da ra sę xun ndoho ngue i zę ne ęmme xęh y_u t'ęsibi. Ne bi dąpu ja ná hyu y_u dąthe ne ná hyu y_u mbøthe bu ja ra ximhái. ¹¹ Nu rá thuhu ra sę ngue bi dągu ra Ajenjo na. Ne guępu bi dáh ra sę gátho ra dehe ęmme bi ju'ts'i. Ne xun ngu y_u ja'i bi du ngue bi zi a ra dehe xun ju. ¹² Ne nu ná goho ram 'behni bi huixt' rá thuxi. Ne 'bex bi boqui ná hyu xęqui ra hyadi, ne'a ná hyu xęqui ra ząna bi boqui. Ne a ná hyu nets'i y_u sę bi boqui. Ne mbe ngoho ora ra pa ne ra xui him bin ja ran nequi. ¹³ Ne drá Xuuagá dá nu n'da ram 'behni mahęts'i mi 'yo inde bu mahęts'i, ne ęmme nts'edi mbafi, bi 'yęna: "Huęcate, huęcate, huęcate y_u ja'i 'bápu ja ra ximhái, nangue 'be'a din ja 'bu bi huixt' yú thuxi y_u

mi hyu yam 'behni mahęts'i gue i 'bähnu," bi 'yęna.

9

1 Ne ná cut'a yam 'behni bi huixt' rá thuxi ne dá nu n'da ra sę tengu n'da ram 'behni mahęts'i ngue hingui ho, bi dąpą mahęts'i bi zopą ja ra ximhäi. Ne bin t'un'na n'da ran sogui da xoc ra hyähäi ngue ęmme xın hę ne nts'utho, guerpı i 'bu a ra zıthu. 2 Ne nu'bu mi xoc'a, bi böm bu ra 'bifi xım pothi tengu 'bu fan ra sibi xın ndoho. Ne 'bex bi go'ma ra hyadi a ra 'bifi ne bin uąnts'ui ran dąhi gątho ra ximhäi. 3 Ne xın ngu yu he'yaxi bi böm bu ja ra 'bifi ngue bin 'yo gątho ra ximhäi. Ne bin t'un yú ts'edi da 'yot'e tengu ran ınbi di un yu mbozu. 4 Ne bi sifi ngue hin di ts'on yu t'ei o gue yu za o gue m'ida i ja ua ja ra ximhäi, hont'u yu jı'i di ınbi gątho to'o him mi ja rá sello Ojı bu ja yú dę. 5 Ne him bi japi da hyo yu jı'i, hont'a cut'a ząna di ınba yu jı'i, tengu i ot'ı yu mbozu 'bu i sa n'da. 6 Ne nu'u yu pa gue i 'yo ua yu he'yaxi in nde yu jı'i da du pe hingui sä da du, hont'a ran ınbi thoho da nu. 7 Ne nu yu he'yaxi di nequi tengu yu fani ęna da mba ra sai, pe nu yú hmi tengu yú hmi yu jı'i, ne i hu'ts' yu corona yu oro. 8 Ne nu u mi ja yú xtą tengu n'da ra xisu, ne mi ja yú ts'i tengu yú ts'i ra dązate. 9 Ne nu u mi ja bu yú tıya tengu rá xi ra dąhuą, pe xım me tengu ra t'ęgui. Ne di hj yú zahua tengu'bu yu carro i jut yu fani i tihı, ęmme di thoni tengu'bu i pa bu ja ran sai. 10 Ne nu yú 'yozu tengu yu mbozu, ne cut'a ząna bin t'un ran t'ędi di ınba yu jı'i, nangue yú 'bite i ja yú 'yozu. 11 Ne nu'a rá hmu u yu he'yaxi 'bupı ja ra hyähäi ngue ęmme xın hę, ne nu'a rá thuhu ra Abadon ngue rá nde ra hebreo, ne nu'u yu griego ęmbi ra Apolión. Pe nu rá thuhu nde da ma, gue nde di ts'oni 'be'a gątho i ja. 12 Nuyá rá mbadı ran ınbi bi thogui, pe ba ęh mi yoho yın ınbi. 13 Ne ná 'dato yam 'behni bi huixt' rá thuxi. 'Bex dá ocá n'da ra nde bi böm bu ja yú dąni gue'ı mi ja bu goho yú ts'at'ı ra mexa ngue ra oro i hõpı ja rá hmi Ojı. 14 Ne nu a ra nde bi 'ęmp'a ná 'dato yam 'behni mahęts'i gue i ja bu rá thuxi: "Dami xoc'u goho yam 'behni mahęts'i ngue nthu't'i bu ja ra dąthe Eufrates," bi t'ęmbi. 15 Ne bi mba nsoqui, nguetho bi dõ'mi da zõn ra ora, ne ra pa, ne ra ząna, ne ra jeya da soc'u. Ne da mba u da hyo a ná hyu njı'i bu 'buh yu jı'i gątho ra ximhäi. 16 Ne yociento millone yu dofui i hux yu ndõfani bi dõ'ndu. Nugá dra Xuuagá dá ocá hangu na ngu bi mba. 17 Ne in ja bu 'bu má nugá yu ndõfani, ne nu'u yu dofui madin tõgue bi dác yú tıya ra t'ęgui ma cıhu xın theni, xın c'ammı ne xın c'axt'i. Ne nu'u yú yu yu ndõfani tengu yú yu dązate. Ne bi böm bu ja yú nde yu ndõfani ra sibi ne ra 'bifi ne ra despi. 18 Ne na hyu ram 'bede yu jı'i mi 'bucua ja ra ximhäi bi du nangue rán

ınbi ra sibi, ra 'bifi ne ra despi gue bi böm bu yú nde yu ndõfani. 19 Nu yu ndõfani mi ja yú ts'edi nangue 'be'a bi böm bu ja yú nde, ne mi ja ra ts'edi yú 'yozu, nguetho yú 'yozu i ja yú yą tengu yu pozı di ınba yu jı'i. 20 Ne gątho m'ida yu jı'i gue him bi du, him bi pąh yın 'yomfęni, pe guexta'a bi dąnde yu zıthu ne'u yu hmite bi 'yõzehe, yın t'õt'e ra oro ne ra t'axi ne ra faxna t'ęgui, ne ra do, ne yu za, yu hmite u gue hingui nute ne hingui õhnahya, ne hingui sä din 'yo. 21 Ne xingui ts'u bi hęh yın t'õt'e xın ts'o. Guexta'a bin hyodu ne bim badı ne bin 'yomt'ęni, ne bim pe.

10

Ra t'usocua i cą n'da rám 'behni Ojı

1 Ne nugá dra Xuuagá dá nugá man'da rám 'behni Ojı bá cąh mahęts'i, mi ja rá ts'edi. Ne bán 'youi n'da ra güi, ne mi comba ra 'bejıni rá ya. Ne nu'a rá hmi bi yoxni tengu ra hyadi, ne nu'u yú gua madi nequi tengu'bu n'da ra sibi. 2 Ne mi cą n'da ra t'usocua ma tants'i. Ne nu'a rán 'yęigua mı nemp'u ja ra dądeja, ne nu'a rá gąhagua mı nemp'u ja ra häi. 3 Ne nu'a ram 'behni nts'edi bi mbafi, tengu'bu i mba a ra dązate. 4 Ne nu'bu mi mbafi, 'bex dá ocá yoto yın gani. Ne mi ęngá xcá o't'ı ra sõcua 'be'a dá nugá, pe 'bex dá ocá n'da ra nde mahęts'i bi 'yęngui: "Yo guı o't'ya 'be'a bi ma yın gani, nguetho hingui sä gui ma 'be'a bi man'u." 5 Ne dá nugá rám 'behni Ojı mahęts'i gue i 'bapı ja ra deja nepı ja ra häi, bi 'uą'ts' rán 'yey bu mahęts'i. 6 Ne bi ndõnba rá thuhu Ojı i 'bui ne dim 'bui mazı, gue bi 'yõt' mahęts'i ne ra ximhäi ne ra deja ne gątho 'be'a i jaba. Bi ndõnba rá thuhu, gue majuąni hin da dõ'mi m'ida yu pa 'be'a din ja. 7 Ne ęna, nu'bu bi huixt' rá thuxi a ná yoto rám 'behni Ojı gue mi 'bähnu, 'bex din ja buya 'be'a bi xi Ojı yú põngahya maya'bu gue din ja, gue him mám fadı. 8 Ne nu'a ra nde mahęts'i bi 'yęngá mahõn'a: "Nu'i, ní mba bu, bá cąn'a ra sõcua gue i cą'a rám 'behni Ojı mahęts'i i 'bähnu ja ra deja ne ra häi." 9 Janangue'a dá mbagá bu mi 'bä'a ram 'behni mahęts'i, ne dá xifi gue di 'dac'a ra sõcua. Ne nu'a ram 'behni bi 'yęngui: "Cąni, ne gui sa. Ne nu'bu gá sa, tengu'bu ra t'afıt'asa bu dán zä ni nde, pe nu'bu bi mba bu ni foho ęmme xtın ju buya." 10 Ne dá cąngá ra sõcua buya, ne dá sagá a. Ne bin ja tengu bi xicá ram 'behni, xı cıhi 'bu má sagá, ęmme xın ı, pe guerpı ma foho, ęmme xın ju. 11 Ne bi xiqui: "Jatho guı mamp'a rám hma Ojı mahõn'a, hõnbu go harı 'buh yu jı'i 'dahma 'dan'yo bu na ya ne 'da n'danni yú häi, nepı 'buh yu ts'ıt'abi." Ne gue'a bi sicá a dra Xuuagá.

11

Yoho yu põngahya

1 Ne nugä dra Xuuagä, bin 'dacä n'da ra t'eni gue ra za, ne bi t'engui: "Ni mba bu ja ra danija ne gui 'yeni hangu na ndoho ra ngu. Nepu ja ra mexa i pøx yun t'unni yu ja'i." Ne bi siqui ga pede hangu na ngu yu ja'i i thande Oja bu. 2 Pe bi sica: "O gui eni hangu na ndoho ra hai ma mbä't'i bu thi ja ra danija, nguetho bin t'un'du yu ja'i 'dahma 'dan'yo bu na ya, gue'u hingui pa Oja. Ne yote ma yozna din 'yo bu ne di un'na ra hogahnini Oja." 3 Ne bi 'yengui: "Ga penhdä bu yoho ma pøngahya, ne da hye yu he tengu'bu i tu yä mbi. Ne n'da mahuahi yo ciento ne hyäte pa da man'a mam hmangä bu u," en Oja. 4 Ne nu'u yoho yä pøngahya Oja, gue'u mi u'u yoho yu za ngue yu olivo, ne'u yoho bu tøh yu lámpara gue i 'bäpu ja rá hmi ra Hmu mahets'i, gue'a di manda gätho ra ximhäi. 5 Ne to'o im beni di unba u yoho yun 'yohu gue yä pøngahya Oja, da bøn ra sibi bu yä nde ngue'a i zø'u. Ne gue'a dí du'u gätho yun suihu u yoho yä pøngahya Oja. 6 Ne nu'u yoho yu pøngahya, din ja yä ts'edi ngue di japi hin din 'ye gätho yu pa gue dim pøngahya bu. Ne din ja ra ts'edi gue gätho yu dehe di japi ngue din ji. Ne din ja yä ts'edi hont'a go 'be'a man unbi di unba ra ximhäi, hont'a go ní pa i nde. 7 Ne nu'bu mi gua'a rá 'befi Oja u, 'bex bi bøm bu ja ra hyähäi emme xun he tengu n'da ran dæzate, rá m 'behni ra zjthu emme nts'utho. Ne bi mba bu, bi zø'u yoho yu pøngahya Oja, ne bi dāha bi hyo u. 8 Ne nu'u yä ngøc'yei u yoho bi du, mi 'bem bu ja ra calle made ra dahnini, gue n'dat'a ra hnini gueru bi du ra Hmu mahets'i bu ja ra pont'i. Ne nu'a ran ts'o bin ja bu ja ra dahnini 'da'angu nan ts'oui bin ja bu ja ra hnini Sodoma, nepu ja ra hai Egipto. 9 Ne nhyupa made bi mba yu ja'i gätho 'dahma 'dan'yo bu na ya gue bi nexpu gätho yu hai, bi hyc'u 'bom bu xi du. Ne him bi japi bi mba nt'ägui. 10 Ne gätho yu ja'i i 'bæua ja ra ximhäi bin johya 'bu mi du u, ne nangue ran johya, bi un yun t'unni n'da ngu n'da, ne bi hyu yä mbi Oje hün di paha mahøn'a u yä pøngahya Oja, nguetho bi nu ran unbi nangue 'be'a bi 'yøp'a u. 11 Pe nu'bu mi tho a nhyupa made mi 'bom bu, pe Oja bi un ra xehya mahøn'a, ne 'bex bi ndants'u, ne gätho to'o bi nu, emme bin su u. 12 'Bex bá é'a n'da ra nde mahets'i nts'edi bin ya, bi 'yemp'u: "Ba éua ya," bi 'yena. Ne bi ndex mahets'i u, in 'yohu n'da ra güi. Ne gätho yün suihu mi 'bäpu bi nu 'be'a bin ja. 13 Ne nu'bu mi mba u yä pøngahya Oja, 'bex bi 'yän ra hai bu ja ra dahnini, emme nts'utho. Ne ná 'det'a ra xequi ra hnini bin ts'oni, yoto mahuahi yu ja'i bi du nangue nts'edi ra 'yänhäi. Ne nu'u yu ja'i gue him bi du, emme bin su, ne bi 'yèspa Oja mahets'i buya. 14 Nuya ná yoho yun unbi bi thogui, ne 'bex ba é'a ná hyu ran unbi.

Ná yoto ra thuxi

15 Ne nu'bu mi huixt' rá thuxi a ná yoto ram 'behni mahets'i gue mi 'bäpu, 'bexque nt'øde bu mahets'i xun ngu yu nde nts'edi bin ya, bi 'yena: Nuya gätho ra ximhäi bi dā Oja ma Hmuha, ne'a ra Cristo bi huahni, ne hont'u di manda bu høn'bu go njam'bu mazai, bi 'yén'u yu nde i ya mahets'i. 16 Ne nu'u 'däte magoho yu dæc'yei ngue mi hupu ja yün thuts'i di mbä't'a Oja bu mi hudi, bin danyahmu ne bi dānde Oja. 17 Ne bi 'yem 'bu mi dānde: Nu'i ma Oja ahe nte gui hembu, Nu'i zai gui 'bui, ne zai gmi 'bui, nuya gā da'mi gā 'berpa yä ts'edi gätho mi'da, ne da zä gui manda xun ho 'be'a gätho i ja. Dí xi ahe jamadi, ngue ya gā 'yuh ni ts'edi tæte thofo. 18 Nu'u yu ja'i i 'bäpu høn'bu go haru i ja yu hai emme bin cæ ngue ya bi zøn ra ora da nu ran unbi. Nuya bi zøn ra ora da nu nin juanbi, ne gätho u xun du. Bi zøn ra ora gue gui un'du ya 'be'a bi dā'u ni 'yèhe ne ni pøngahya. Ne bi zøn ra ora gue gui un'du yun t'unni gätho bi 'yec'yei, hont'a go to'o i ja yä ts'edi, ne'u hin'yu yä ts'edi. Ne bi zøn ra ora, gue gui jua'u gätho to'o di unba yä mija'ihu, bi 'yén'u. 19 Ne nu'bu mi gua'a bi man'u yu dæc'yei, dra Xuuagä dá nugä nsoqui ra danija mahets'i. Ne dá nugä ra huada i høpu mbo, gueru m'be'ts'i ran hoqui bi 'yøt'ui Oja u yä 'yec'yei. Ne bin ja nts'edi ra huei, ne bin thoni, ne yun gāni, ne bin ja n'da ra 'yänhäi, ne bi hyøh yun do.

12

Ra xisu ne ra jarga

1 Ne dá hant'a n'da ran t'uti xun ndoho bu magäts'i, ngue n'da ra xisu mi he ra hyadi ngue rá pahni, ne mi tøpu ja ra zana. Ne mi hu'ts'a n'da ra corona gue min 'youi 'de'mayoho yu sø. 2 Ne nu'a ra xisu mi hæt'uhni a, ne emme mi mbafi ngue xun u, ngue nde dim 'buh rá t'uhni. 3 Ne bi nequi bu man'da ran t'uti tengu n'da ra jarga xun ndoho ne xun theni, emme nts'utho. Ne nu'a ra jarga mi ja yoto yä ya, ne n'da ngu n'da yä yä mi hu'ts'yu corona. Ne mi ja 'det'a yä dani. 4 Ne nu'bu mi uan'na rá 'yoza, bi hyøm bu hai ná hyu nets'i yu sø mi ja bu mahets'i. Ne nu ra jarga 'darbu mi 'bähmi ra xisu, i nde da zap'a rá t'uhni 'bu bim 'bui. 5 Ne bim 'bu'a n'da ra ts'unt'u, rá t'uhni ra xisu buya. Ne guehna ra ts'unt'u din ts'ut'abi gätho yu hai, ne njon di japi da mbæsta'a da ma. Pe nu'bu mim 'bui, bi jamansu Oja, ne 'bex bi xizpu mahets'i bí ja rá ts'edi. 6 Pe nu ra xisu bi 'dagui, bi mba

bū ma'ueni guepū bi hocua Ojā mī 'būi n'da mahuḡi ne yociento ne hyate pa. Ne din ja bū 'be'a gātho da hyoni. ⁷ Ne nu bū mahęts'i bin ja n'da ra dąsu, nu'a rá ngarba m'behni Ojā mahęts'i ngue ra Miguel ne gātho u mi'da yám 'behni Ojā mahęts'i, bin suhmbū a ra jarga ne'u gātho yú 'yęhe a ra jarga. ⁸ Pe nu'a ra jarga him bi dąha, ne Ojā him bi japi dim 'būpū mahęts'i būya. ⁹ Ne bi thon'a thi bū mahęts'i a ra jarga, guet'a ra c'ęya, ra zıthū a, rá thuhu ra Satanás, gue i háte gātho ua ja ra ximhái gue'bū rá mbūdi thoho. ¹⁰ Ne nubūya nugá dra Xuuagá dá oćá n'da ra nde mahęts'i nts'edi bin yá bi 'yęna: "Ya bi zon ra pa da yān'u yū 'yęc'yęi, ne da nu a rá ts'edi Ojā, di manda rá ts'edi Ojā u, ne a ra Cristo. Nguetho ya bi thon'a thi bū mahęts'i ra zıthū ngue nzai madi yāp'u ma cuhū bū ja rá hmi Ojā ma pa ne ra xui. ¹¹ Pe gue'a rá ji ra Jesús, tengu'bū ra Dę'yo, ní dąp'a ra zıthū u yū 'yęc'yęi, ne'bū i ma ngue ęc'yęi ra Jesús, ne'bū hingui su da tu. ¹² Janangue'a dan johyahū gātho dí 'būhmbū mahęts'i. Pe ndumbūi thoho ahū gue guí 'būhmbū bū ja ra hāi, nepū ja ra dejā, nguetho bi zom bū ja ra ximhái ra zıthū, ne ęmme in cue. I padi him maya'a yū pa din ja rá ts'edi bū," bi 'yęn'a ra nde dá oćá bin yā bū mahęts'i. ¹³ Ne nu'bū mi nu ra jarga zıthū ngue bá t'ent'ua hāi, bi gu'a ra xisu gue bim 'būh rá ts'ant'u. ¹⁴ Pe nu'a ra xisu bi mba nt'unni yoho yū zahua tengu n'da ra pents'u xūn ndoho, ne bi zągui bi mba ma'ueni guepū him bi zā bi bent'a ra jarga. Ne bi mba ma jansu bū hyu jey made. ¹⁵ Nu ra jarga būya bi bōn ra dehe rá nde, tengu'bū n'da ra dąthe xūn ndoho, ęna xtán dux'a ra xisu ra dehe. ¹⁶ Pe Ojā bi xoc'a n'da ra hyahái guepū bi yū'a ra dehe bi bōm bū rá nde ra jarga. ¹⁷ Pe nu ra jarga būya ęmme bi de ra cue nangue'a ra xisu, ne bi mba bi zę'u gātho mi'da ngue rá 'yū'a ra xisu, gātho u gue bi 'yot'a bi man Ojā ne bi den'dū 'be'a bi man'a ra Jesús.

13

Ran t'uti bi bōxpū ja ra dejā, ne ran t'uti bi bōxpū ja ra hāi

¹ Ne bi mba bim 'bāpū ja ndenthe a ra jarga zıthū. Ne nugá dra Xuuagá dá nu man'da tengu n'da ra zate, bi bōxpū ja ra dądejā. Ne nuna ra zate mi ja yoto yú yā, ne 'det'a yú dani, guepū mi ja 'det'a yū corona. Ne mán t'o't'i bū yú yā yú thuhu zehe a ra zate ęmbi guese Ojā, ne bi ma mants'o nangue Ojā. ² Ne nuna ra zate dá nu, gue bi bōxpū ja ra dejā, tengu n'da ram hmasni, pe nu yú gua tengu yú gua yū oso, ne nu u yú nde, tengu yú nde yū león. Ne nu'a ra jarga bi un zehe rá ts'edi ná yoho ra zate gue xi bōxpū ja ra dejā. Ne bi un ran t'ędi di manda bū hapū i ja rá ts'edi ra jarga zıthū, ęmme xūn ngu ra ts'edi mi ja a.

³ Nu'a n'da rá yā mi ja bū n'da ra seni ngue mí ęmbi dí du a, pe bi zā. Ne gātho yū jā'i mi 'būcua ja ra ximhái, bi denni, ne bi hyonya thoho nangue rá ts'edi mi ja. ⁴ Ne nu u yū jā'i bi dąde ra jarga, nguetho ya xi un rá ts'edi ra zate xi bōxpū ja ra dejā. Ne bi dąde ra zate, ne bi 'yęna: "Njo'o man'da tengu na, ne njo'o to'o da zā din suhmi na." ⁵ Ne bin t'un rán t'ędi ra zate xi bōxpū ja ra dejā, da man ra ts'ore xūn ts'o nangue Ojā. Ne bin t'un ran t'ędi din ja rá ts'edi yote ma yozna. ⁶ Ne nu'bū mí nyā, ęmme xūn ts'o bi ma nangue Ojā. Bi ndom mánts'o rá thuhu Ojā, nepū bi 'būi, ne gātho u i 'būpū mahęts'i. ⁷ Ne bin t'un ran t'ędi ngue din suhmbū yú t'uhni Ojā ngue di japi dí 'bē'u. Ne bin t'un ra ts'edi ngue di manda gātho ná ngu yū jā'i 'būcua ja ra ximhái, gātho yū hāi, ne gātho 'dahma 'dan'yo bū na yā yū jā'i, gātho yū hnini. ⁸ Ne gātho yū jā'i bi dąde a. Pe him bi dąde u xmán t'o't'i yú thuhu bū ja rá soćua ra Jesús gue bi 'yo't'a ra T'ude'yo gue'a bi tho. Ne ya mán t'o't'i bū u yú thuhu u 'bū má hin'yū ra ximhái, im ma to'o i ja ra temazai. ⁹ Nu'u to'o i ja yú zagu, dami 'yōhmbū xūn ho ya. ¹⁰ Nu'a to'o di un ran unbi yū jā'i gue da got' ra fādi, nese a da nu ran unbi ngue da mba njot'i. Ne to'o din hote ngue di sente, nese a da nu ran dąte ngue da ts'eni. Janangue'a to'o gātho u yú t'uhni Ojā, jatho hont'a da beņi gue yú yante Ojā, ne hin din xōmbūi. ¹¹ Ne nubūya dá nu man'da ran t'uti gue bi bōxpū ja ra hāi, ne mi ja yoho yú t'udani tengu n'da ra t'ude'yo. Pe nu'bū mún yā ęmme nts'utho tengutho ra jarga zıthū. ¹² Ne nu'a ran t'uti xi bōxpū ja ra hāi bin ja rá ts'edi tengu ra zate ngue xi bōxpū ja ra dądejā ngue mi ja n'da ra seni a n'da rá yā gue xi zā. Ne bi japi gātho i 'būcua ja ra hāi da dąde ra mbūdi ra zate. ¹³ Ne nu'a ran t'uti gue bi bōxpū ja ra hāi, bi 'yot' yūn t'uti nts'utho, bi japi bá cąh mahęts'i ra sibi ngue da nu yū jā'i. ¹⁴ Ne bi hyät' yū jā'i gātho 'būcua ja ra ximhái 'bū mi 'yot' yū hyonya nt'ot'e. Ne hōn'bū i 'bāpū ja rá hmi ra zate xi bōxpū ja ra dejā, bi zā bi 'yot'u. Ne bi xih yū jā'i da 'yot'a n'da ra nyoguido tengu ra zate xi bōxpū ja ra dejā, gue mi ja ra seni bū ja n'da rá yā, ngue xi zā. ¹⁵ Ne nu'a ran t'uti gue bi bōxpū ja ra hāi, bin t'un ran t'ędi di japi dim 'bū a ra nyoguido nt'ot'e tengu ra zate bi bōxpū ja ra dejā. Ne di japi din yā. Ne bi japi da mba ntho gātho to'o him bi dąde a. ¹⁶ Ne bi manda ngue gātho yū jā'i din ja rá hmepya ra nyoguido bū ja rá dę nepū ja rán 'yęi, madague'a hont'a go má jā'i, gātho i ja yú ts'edi ne'u hin'yū yú ts'edi, gātho yū membeti ne gātho yū hyoya, gātho yū 'yęhe ne gātho ngue hing yū 'yęhe, gātho yū jā'i jatho din ja ra hmepya. ¹⁷ Ne hingui sá n'da ra jā'i dim pá o gue din tai 'bū hin di nequi rá hmepya ra zate xi bōxpū ja ra dejā, nu bū ja rá jā'i. Gātho jatho din ja ra hmepya ngue

nam bœni rá thuhu, o rá número, rá hmeþya rá thuhu ra zate. ¹⁸ Jatho gan 'yomfœnihu xan ho ngue gui pãhmba 'be'a nam bœn'a rá número ra zate, nguetho nu rá número, 'dato ciento ne hyãte ma 'dato, rá número n'da ra ja'í.

14

Bin tuhu u bim pøho

¹ Ne nubaya dá nugã ra Jesús ra T'ude'yo i 'bãpu ja ra nyuni t'ẽmbi Siôn. Ne mi 'bãhmba ra Jesús n'da ciento ne yote ma goho mahuãhi yu ja'í ngue gãtho i ja bu ja yú de rá thuhu ra Jesús ne rá thuhu rá Ta. ² Ne dá œcã n'da ra nde bu mahẽts'i nt'ode tengu yu dehe xan ngu ẽmme di hi ne tengu ran gãni nts'edi di thoni. Ne dá œcã tengu'bu yu arpa'bida xan ngu i pei. ³ Ne nu'u n'da ciento ne yote ma goho mahuãhi bi yan Oja bu ja ra ximhãi, ne bin tupã n'da ra thuhu ma'da'yo bu ja rá hmi Oja gue'a i huxpu ja rán thuts'i, ne gueru 'bãh yan t'uti i 'bui, ne yu dãc'yeci. Ne njo'o mi'da bi zã bi bã a ra thuhu. ⁴ Ne nu'u, gãtho xan hotho u, gue hœnt'a Oja mbeñi. Ne i ten'na ra De'yo hœnbu go hapu da mba. Ne nu'u gue bi yãm bu ja ra ximhãi bu 'bãh mi'da yu ja'í, yan t'unni man'da xan ho bin t'un Oja ne ra De'yo. ⁵ Ne xinga n'da ra fehni bi thĩnba u, xøgue xingui ts'u yú ts'oqui bu na nu Oja.

Nu'a bi man'u hyu yãm 'behni Oja mahẽts'i

⁶ Ne nubaya dá nugã man'da ram 'behni mahẽts'i mi 'yo inde bu mahẽts'i, ne i cã ra søcuã nt'o'ti bu ran ho ma'da'yo hin njãm'bu da guadi ne da mba gãtho nangani ra ximhãi. Da mba bu gãtho yu hãi ne nu yu ja'í 'dahma 'dan'yo bu na yã da 'yode hœnt'a go to'o ní ja'í. ⁷ Ne nu'a ram 'behni mahẽts'i nts'edi bi 'yena: "Dami numansuhã Oja ne gui 'yẽspahã rá ts'edi nuĩxte a, nguetho ya bi zœn ra ora da 'yœt' rán juãbi Oja. Dami thãndehã a ya, gue'a gue bi 'yœt' mahẽts'i ne bi 'yœt' ra ximhãi. Ne bi 'yœt' yu deã ne bi 'yœt' yu mbøthe," bi 'yena. ⁸ Ne nu'a man'da ram 'behni mahẽts'i mahœn'a bi den'na rá mbœdi m'behni, ne bi 'yena: "Ya bin theh rá ts'edi ra dãhini Babilonia ngue ẽmme mi ja rá ts'edi. Nguetho nu'u yu ja'í mi 'bãpu bi xãndi gãtho ra ximhãi a ran 'yomt'eni mí øzche. Ne gãtho u bi 'yœt' ran ts'o tengu n'da ra iti gue com'ma rá seĩ gãtho mi'da," bi 'yena. ⁹⁻¹⁰ Ne nu'a ná hyu ram 'behni mahẽts'i bi den'na ná yoho, ne nts'edi bi 'yena: "To'o gue da dãnde ra zate gue bi bœxpu ja ra deã, ne ra nyoguido, ngue i ja rá hmeþya bu ja rá de o gueru ja rá 'ye, da nu hangu nangu rá ts'edi rá cue Oja. Nu Oja xingui ts'u da 'ye'ts'a ran unbi di un'ndu nangue rá cue. Ne da nu a ra Jesús ra De'yo ne yú hogam 'behni mahẽts'i 'bu bin t'un'na, ngue ra sibi n'youi ra despi. ¹¹ Nu'a ra 'bifi i

pœm bu njãm'bu din he a hœnt'bu go njãm'bu mazai. Ne nu'u i 'bãpu njãm'bu din he a ran unbi i nu u ma pa ne ra xui. Gue'u gãtho bi dãnde ra zate xĩ bœxpu ja ra deã, ne ra nyoguido, gãtho u i ja bu ja rá ja'í rá hmeþya ne rá thuhu ra zate. ¹² Pe nu ahu gyu 'yẽc'yehu pe nde'bu man'da gui hyãdumbãhu gui thoc ni t'ẽc'yehu ne gui hyãthã yan unbi. Nguetho yú t'ũhni Oja u gãtho di thoqui i œt' yãn t'edi ne di thoqui i ẽc'yei ra Jesús," bi 'yẽn'a ná hyu rá m 'behni Oja mahẽts'i. ¹³ Ne nubaya bi 'yengã man'da ra nde dá œcã mahẽts'i: "Dami 'yot' ya 'be'a ga xi a i. Din johya thoho gãtho u xan du 'bu ya mí ẽc'yei a ra Hmu Cristo mahẽts'i. Majãpi thoho, ẽn'a rá Hogandãhi Oja, nguetho din säya a rá 'befi mi œt'e. Ne nu'a ran ho mi œt'ua ja ra ximhãi u, ne nubã mahẽts'i da nu rá muui bu."

Rãn sofo ra ximhãi

¹⁴ Ne dá nu n'da ra güi xan t'axi thoho ne mi hu inde bu ja ra güi a n'da tengu n'da ra ja'í. Ne mi hu'ts'a n'da ra corona ra oro. Ne mi hã ra mbore theni ẽmme het'i. ¹⁵ Ne bá pœm bu rá dãnija Oja mahẽts'i man'da rá m 'behni Oja, ne nts'edi bi xi a mi hupu ja ra güi: "Dami 'yœrpa yu ja'í bu hãi tengu'bu da hyc yu uva xan yãxpu ja ra nuãdãt'o. Nguetho ya bi zœn ra ora gue gui pe'ts'u bin ja bu ni huãhi," bi 'yẽn'a rá m 'behni Oja. ¹⁶ Ne 'bex bi 'yœt'a mi hupu ja ra güi tengu xi sifi. ¹⁷ Ne man'da ram 'behni bá pœm bu ja rá ngu Oja mahẽts'i ne'a mi hã n'da ra mbore theni ẽmme i het'i. ¹⁸ Ne xø bá pœm bu man'da rá m 'behni Oja buya gueru ja rá mexa yãn t'unni Oja, ne nu'a di manda da de ra sibi bu. Ne nts'edi bi xi a ram 'behni gue mi hã ra mbore theni: "Dami 'yœt' ya tengu i œt' yu ja'í 'bu i hec yu uva hingui ho nguetho bi zœn ra ora gue da nu ran unbi u nangue rán juãbi Oja," bi 'yena. ¹⁹⁻²⁰ Ne njabu bi 'yœt' rá m 'behni Oja, tengutho 'bu di pet yu uva ne da 'yẽn bu ja ran the'mi da bœn rán gui buya. Ne tengutho ra ja'í i ne't'u yu uva da bœn yãn gui, ne ngutho da 'yœrpa u to da zẽmbi, da nu rá cue Oja ẽmme nts'utho. Janangue'a ran t'uti ngue bi mbãn rá ji. Ne bi 'yœrpu ja ra ndehini, ne ẽmme xan ngu ra ji bi mbãni, hyuciento kilómetro nan jãnni, ne nan he tengu 'bu da hycpu ja yú nde yu fani a ra ji bi 'yugui.

15

Yoto yãm 'behni di manda yoto yun unbi

¹ Ne nugã dra Xuuagã dá nu man'da ran t'uti bu mahẽts'i, ne ẽmme dá hyonya thoho. Mi 'bãhmbu bu yoto yãm 'behni Oja mahẽts'i, gue u di manda yoto yun unbi din ja ua ja ra ximhãi, ne nu'bu bi thoh yan unbi, ya bi thoh rá cue Oja buya. ² Ne dá nu n'da ra xito di nequi tengu ra deã, rá cuhu xan theni tengu ra sibi. Ne gãtho mi 'bãpu ja ra xito, gue'u gue him bi dãnde ra zate xĩ bœxpu ja ra dehe, bi

zedi, hím bi dānde ra nyoguido ngue ra pøte a, ne xím bin jap'a rá número o rá thuhu a. Ne n'da ngu n'da mi hā yá 'bida, ngue yá arpa xí un'na Ojā u. ³ Ne gātho mi 'bāpū bin tuh rá thuhu ra Moisés rá 'yēhe Ojā, ne bin tuh rá thuhu ra Jesús ra De'yo. Bi 'yēn'u:

Nu'i ma Ojā ahe, ma Hmu ahe, nuixte thoho ni ts'edi, emme xan ho i, ne ma hyonya thoho nin t'øt'e.

Majuani nin t'øt'e xan thoho u.

Nu'i grá hoga ts'ut'abi mazai.

⁴ Xinga n'da dim 'bai gue hin da dānde i, gue hin da numansu ni thuhu, nu'i ma Hmu ahe.

Høn'a thoho i xan ho i, ma Ojā ahe.

Gātho høn'ta go 'be'a má nde da dānde i, nguetho gātho ya bi nu ngue xan ho 'be'a gātho guí øt'e, bi 'yēn'u.

⁵ Ne nubuya dá nu nsoqui n'da ra jut'i i ja bā mbo rá dānijā Ojā bā mahęts'i, guepū m'be'ts'i yan t'edi bi 'yo't' ra Moisés. ⁶ Ne yoto yám 'behni Ojā ngue di manda yan unbi bā ja ra hāi bi bøm bā. Gātho i he yá pahni xan t'axi ngue ra lino, ne gātho bi du't' yé tija ra oro. ⁷ Ne nu'a n'da ran t'uti mí 'bāpū bi un'i yoto yā ximbo bi un'ndū yám 'behni Ojā. Gātho ma yudi rá cue Ojā, ne nu'bu 'dah mi'da da mbān u mí po bā ja ra ximbo, gātho yā jā'i i 'bucua ja ra ximhāi da nu rá cue Ojā, gue i 'bai mazai. ⁸ Ne gātho rá nijā Ojā bā mahęts'i ma yudi rá ts'edi ne rá nuixte Ojā tengu ra 'bifi 'bai yupū mbo ra ngu. Ne xinga n'da sá da yurpū asta gue 'bu bi gua'a rá 'befi u yoto yām 'behni gue di manda yoto yan unbi ua ja ra ximhāi.

16

Yā ximbo i po yan unbi ngue rá cue Ojā

¹ Ne dá øcā n'da ra nde gue bi bøm bā ja rá dānijā Ojā. Ne nu'a ra nde bi xi u yām 'behni: "Dami fāmhba bā ja ra ximhāi rán unbi Ojā nts'utho i po u yoto ni ximbohū," bi 'yēna. ² Nu rá mbūdi ram 'behni bi mbām bā ja ra ximhāi rá cue Ojā mí po bā ja rá ximbo. Ne gātho yā jā'i gue bin ja rá hmepya a ra zate xí bøxpū ja ra dehe, ne'a ra nyoguido ngue i thānde u, bi nu ran u ngue yā sāsī xan ts'otho. ³ Nubūyā ná yoho ram 'behni mahęts'i bi mbān a rá cue Ojā mí po bā ja rá ximbo, bā ja ra dādejā. Nu'a ra dehe bāya bin ja tengu rá ji n'da ra jā'i xan du. Ne gātho mi 'bāpū mbo ra dejā bi du. ⁴ Ne ná hyu ram 'behni mahęts'i bi mbān'a rá cue Ojā mí po bā ja rá ximbo hapū ja gātho yā dāthe ne gātho yā mbøthe. Gātho ra dehe mi po bā bin ji. ⁵ 'Bex dá øcā rá nde rām 'behni Ojā gue'a bi unba yā dehe bi 'yēna: "Nu'i ma hoga Hmu, ma Ojā i, zai guí 'bai ne gmí 'bai, xan hotho gātho nin juānbi, nguetho rán sāui u gá unbi. ⁶ Ya gá un ra ji da zi u, nguetho bi hyo u nim 'behni bā hāi ne ni pøngahya. Nuya gá cospa

ra pengui nangue 'be'a bi 'yøt'u," bi 'yēna. ⁷ Ne dá øcā n'da ra nde bi bøm bā ja ra mēxa guepū mí ja yán t'unni Ojā, i ēna: "Ma Hmu i Ojā nuixte ni ts'edi xan ho, njuāntho a nin juānbi, ngue rán sāui u," bi 'yēna. ⁸ Ne nu'a ná gohoro rām 'behni bi mbām bā ja ra hyadi a rá cue Ojā mí po bā ja rá ximbo. Ne emme bin ja rá ts'edi ra hyadi ngue bin zø u mí 'bāpū ja ra ximhāi nangue nam pa ra hyadi. ⁹ Ne nu'u gue bi nu ran unbi nangue rá ts'edi ra hyadi, bi ndømants'o rá thuhu Ojā, gue'a bi manda yan unbi, pe guexta'a him bi 'yęspa Ojā, him bi pāh yán 'yomfēni u. ¹⁰ Nuya ná cut'a ram 'behni bi mbām bā rá cue Ojā mí po bā ja rá ximbo, ne bi mbām bā hapū i ja rá ts'edi ra zate xí bøxpū ja ra dehe. Ne nupū hapū ja rá ts'edi, gātho xām 'bexui thoho bā. Ne nu'u yā jā'i ngue i 'bāpū bi zase yá jani nangue ran unbi bi nu. ¹¹ Ne bi c'āmants'otho Ojā nangue yan u, ne nangue yā sāsī mi ja. Pe guexta'a him bi 'yēts'a ran ts'o mi øt'e, him bi pāh yán 'yomfēni. ¹² Ne nu'a ná 'dato ram 'behni bi mbām bā rá cue Ojā mí po bā ja rá ximbo, bi mbām bā ja ra dāthe xan ndoho t'ēmbi Eufrates. Ne bi xā ra dehe ne 'bex bi 'yo't' ra dāthe ngue da zā dá thopū yā ts'ut'abi gue ní 'yēpū ni bøx ra hyadi. ¹³ Ne nugā dra Xuuagā, dá nu hyu yā ts'onthi di nequi tengu yā 'ue, ngue bi bøm bā ja rá nde ra jārga zithu, nepū ja rá nde ra zate xí bøxpū ja ra dejā, ne bi bøm bā ja rá nde ran t'uti xí bøxpū ja ra hāi, gue ra hyāte pøngahya. ¹⁴ Nguetho nu'u, gue u yá ts'onthi ra zithu u i ja yā ts'edi ngue da 'yøt' yā hyonya nt'øt'e. Ne nu'u bi mba bā gātho ná ngani ra ximhāi, hønba go hapū 'būh yā ts'ut'abi, ngue bi japi di pet yā jā'i. Ngue din ja ra dāsūi din sūhmbū Ojā. Ne nu'a ra pa din ja ra sūi gātho da nu rá ts'edi Ojā nuixte. ¹⁵ Ne dá øcā rá nde ra Jesucristo ngue bi 'yēna: "Guí 'yøhmba ya, nugā ba ēcā tengu n'da ra bē. Hinga mfādi njām'bu ga sōhø. Din johya thoho u gue him bin āhā pe bi jamansu ya he dá unni, janangue'a hin din 'yāhe ne hin din 'yāsā bāya, ngue im benthō a ran hoqui dá ørpa u, janangue'a hin di nequi yā ts'oqui, ne hin da mbe'ts' yá sá," bi 'yēna. ¹⁶ Ne gātho bim peti bā yā ts'ut'abi ne yā jā'i bā ja ra xequi t'ēmbi Armagedón, ngue yá nde yā hebreo a. ¹⁷ Nuya ná yoto ram 'behni bi mbām bā rá cue Ojā mí po bā ja rá ximbo, bi huic ran dāhi 'be'a mi po bā. 'Bex bi t'ø a n'da ra nde bi bøm bā ja rá nijā Ojā mahęts'i, guepū i hu inde Ojā. Ne nu'a ra nde bi 'yēna: "Ya da guadi gātho man ts'ēmbi," bi 'yēna. ¹⁸ Ne 'bex bi hyāt' i nts'edi yā huei, ne nts'edi bin thoni yā ngāni. Ne bin ja n'da ra 'yānhāi nts'edi hin jām'bu bi nu n'da ra jā'i tengu na, asta gue'bu go mim 'bū u yā mbūdi thoho yā jā'i. ¹⁹ Nu ra 'yānhāi bi xen'a ra dāhnini Babilonia, hyu xequi bi bøni. Ne gātho mi'da yā hnini hønba go hapū mi ja bi guadi. Ne bi bēn Ojā gue xan ts'otho mi øt' yā jā'i 'bāpū ja ra dāhnini

Babilonia, ne nts'edi bi anba u, nangue rá cue nts'edi a, asta gue'bu go min theh rá cue Oja. ²⁰ Ne gátho yu t'uhäi i ja bu ja yu dejá bim 'bedi. Ne gátho yu nyuni ne yu t'ohø bim 'bedi, hin'yu buya. ²¹ Ne 'bex bi dápμ mahønts'i yun do emme nts'utho nguetho yote kelo nán hyu n'da ran do, bi zu i da yu ja'i. Pe nu u yu ja'i bi c'qamants'o Oja nangue ran unbi nts'edi bi nu nangue yun do.

17

Ra ngurpa 'yomt'eni xisu

¹ Ne nu'a n'da u yám 'behni Oja mahøts'i gue'a mí ja n'da ra ximbo, bi xicá: "Ba che ga ut'a i rán juanbi Oja da nu ra 'yomt'eni xisu i hupμ ja yu dehe 'dahma 'dan'yo bu gátho ra ximhäi. ² Nu'u yu ts'ut'abi bu ja ra ximhäi bi 'yøthμ ran ts'o a ra 'yomt'eni xisu. Ne yu ja'i 'bucua ja ra ximhäi bi xánba bu gue da 'yøt' ran ts'o guepμ 'bu a ra 'yomt'eni xisu. Gátho mi øt' ran ts'o tengu'bu iti thoho," bi 'yem 'bu mi xiqui. ³ Ne nubya nu ráμ 'behni Oja bi zixcá bu ja n'da ra huenhäi ma'ueni njon mi 'bupμ. Ne nu rá Hogandähi Oja bi jaqui gue dá handi, ne dá nugá a ra xisu i hux'a n'da ra zate xun theni. Nu ra zate mi ja yoto yú yá ne 'det'a yú dani, ne nt'o'ti bu ja rá ja'i éna jase rá ts'edi, gue rá thuhu éna guese Oja. ⁴ Nu ra xisu mi he n'da ra hoc'bø't'e xun jupoi ne xun theni. Ne emme madín 'yøt'e xun ho nangue yu thebe ne yam fo'ye ra oro ne yu ts'ungu emme xam hmadi thoho, ne hønt'a go mí cuat rá pahni. Ne mi the n'da ra tasa ra oro. Pe gátho 'be'a mi po ra tasa ra hmeppya nangue gátho yun ts'o mi øt' ra xisu. ⁵ Ne nubμ ja rá dε nt'o'ti bu rá thuhu: "Ra dahnini Babilonia, ngue ja rá ts'edi tengu'bu rá mbe gátho yu 'yomt'eni ne tengu'bu rá mbe gátho i øt' ran ts'o hønbμ go hapμ i ja ra ximhäi," bi 'yén'a ra t'ohni. Pe hin da baje n'da 'be'a nim bø'n'a. ⁶ Ne dá hant'a ra xisu, tengu 'bu iti thoho nangue yú ji u gátho bi hyo 'bu mi den Oja ne 'bu mi mamp'a ráμ hman ra Jesús. Ne nugá drá Xuuagá, dadí hyonya thoho 'bu má nugá a n'da ran t'uti. ⁷ Ne nu ráμ 'behni Oja mahøts'i bi xiqui: "O gadí hyonya thoho, nguetho ga xi a ya 'be'a ni hmeppya a ra xisu, ne 'be'a ni hmeppya a ra zate i hux'a ra xisu, gue i ja yoto yú yá ne i ja 'det'a yú dani. ⁸ Nu'a ran t'uti ngue ra zate gá nu, pe gue'a n'da mi 'bai, ne hingui 'buh ya, pe him ma ya'a ba che mahøn'a, da bøm bu ja ra hyähäi emme xun he. Ne m'bejua da nu ran däte xun ho hin dim 'buh mahøn'a. Ne gátho yu ja'i ngue hinga nt'o'ti yú thuhu bu ja ra søcuq mahøts'i, gue bi t'orpμ 'bu ma hin'yu ra ximhäi, di hyonya thoho 'bu bi nu mahøn'a tengu bu i hnu ra zate. Nguetho mi 'bai, ne njo'o ya, pe dim 'bai mahøn'a. ⁹ Nu'u to'o i ja yén 'yomf'eni xun ho, sä da bađi 'be'a nim bø'n a ra hmeppya. Nu yoto yú yá ra zate ra

hmeppya ngue u yoto yu nyuni guepμ i hu a ra xisu. ¹⁰ Ne ra hmeppya gue'u yoto yu ts'ut'abi, ngue yu ts'om'bäi thoho. Bi du u cat'a ne nu ná 'dato i 'bupμ ya, ne ná yoto dim 'bai, pe hingan ya'a din ts'ut'abi. ¹¹ Ne nu a n'da, ná hyato ra ts'ut'abi buya, gue'a gue mi 'bai, pe njo'o ya. Nu'bu bá éh mahøn'a, di manda tengu u yoto yu ts'om'bäi ts'ut'abi, pe m'bejua da mba da nu ran unbi mazai. ¹² Ne nu'u yú dani ra zate gá nu, yu hmeppya ngue 'det'a yu ts'ut'abi din ja yú ts'edi 'da yu t'u ora tho ne da gomhbμ rá ts'edi ra zate. ¹³ Ne gátho yu ts'ut'abi 'dat'a da bëni ngue di un ra ts'edi di manda ra zate. ¹⁴ Ne gátho yu ts'ut'abi da zu'a ra Jesús ra De'yo. Pe nu'a ra Jesús da dāha, nguetho ra Hmu a nangue gátho mi'da yu hmu, ne ra hmuts'ut'abi nangue gátho mi'da yu ts'ut'abi. Ne nu'u gátho din 'yohμ ra Jesús 'bu bi dāha, gue'u bi zon Oja u, ne bi huahni, ne him bi 'ye't's'a ní denni," bi 'yén'a ram 'behni. ¹⁵ Ne nu ráμ 'behni Oja mahøts'i xø bi xicá mahøn'a dra Xuuagá: "Nu yu dehe gá nu guepμ mi huh ra xisu, ra hmeppya a nangue gátho mi'da yu ja'i i 'buh nanguni ra ximhäi, gátho yu häi gátho yu nde 'dahma 'dan'yo bu na ya. ¹⁶ Ne nu yu dani gá nu, ngue yú hmeppya yu ts'ut'abi, ne'a ra zate, m'bejua da zu a ra 'yomt'eni xisu u. Ne nu'u da hyacpi 'be'a gátho mi ja a ra xisu, ne da zap rá ngøc'yei a, ne da 'yu'ma ra xisu nangue ra sibi. ¹⁷ Nguetho Oja bi bënba yu ts'ut'abi da 'yøt'e tengu mim bën Oja, ngue n'da ngu n'da u di un rá ts'edi ra zate di manda, asta gue'bu go bin ja 'be'a bi man Oja ngue din ja. ¹⁸ Ne nu'a ra xisu gá nu bu, rá hmeppya ra dahnini gue'a di manda yu ts'ut'abi a, nangue gátho yu häi i ja u ja ra ximhäi," bi 'yén'a ram 'behni.

18

Bi 'beh rá ts'edi ra dahnini Babilonia

¹ M'bejua dá nugá man'da ram 'behni bá caq mahøts'i, ne emme i ja rá ts'edi. Ne i ja rán nequi, bi hyät ra ximhäi 'bu mi gai, tengu ra hyadi. ² Ne emme ts'edi bin ya, bi 'yèna: "Bi guahya, bi guahya rá ts'edi ra dahnini Babilonia. Ne hønt'u yu zithu dim 'bupμ, ne gátho yu ts'onthi. Ne i 'bupμ hønt'a go 'be'a mán ts'o, ne yu doja gue hingui ho øt'e, xun ts'otho. ³ Nguetho nu yu mengu bu bi xánba ran ts'o gátho yu ja'i mí søm bu gue i 'buh ná nguni ra ximhäi. Ne gátho yu ts'ut'abi bi gomhbμ ran ts'o ra hnini, ngue tengu'bu ra 'yomt'eni xisu bu. Ne xun ngu yu ja'i 'da n'danni yú häi, bim membeti 'bu mí mbäp'u 'be'a gátho bi numanhose yu mengu bu ja a ra hnini," bi 'yén'a ram 'behni. ⁴ Ne dra Xuuagá dá øcá man'da ra nde bí 'yèh mahøts'i, bi 'yèna: "Ba che gátho yu ja'i ngue ma mbetigá, dami pøm bu ja ra dahnini, gue hin gui cohma øt'ehμ ran ts'o i ja bu, ne hin guin nuhμ ran unbi gue da nu u to'o da gopu.

5 Nguetho nu'bu sä da mba ma munts'i yän ts'o i t'örpu, tengu'bu da zuh nán hęts'i ra ximhäi mahęts'i. Ne nu'a Ojā xingui ts'u bi pumbęni ran ts'o 'be'a bi t'örpu.” 6 Ne bi sih yám 'behni Ojā baya: “Nuya dami cospahu ra pengui tenguthoho bi 'yörpa mi'da, dami cospahu ran u gue gui yofu mahön'a. 7 Dami un ya ran unbi ne nts'edi ra dumbai 'be'a rán theui bi 'yöt'e. Nguetho bi bęni maguese, ne bi 'yöt' yu ts'oqui bi numanhose, ne xun ngu 'be'a gátho bi hyonse. Tengu'bu n'da ra xisu da manse mbo rá mbai, da 'yęna: “Nugá xun ngu ma ts'edigá, hingan ts'oqui thohogá, ne njam'bu din jagá ra dumbai,” ngubu bi ma. 8 Pe janangue'a da nu ran unbi di und Ojā, ne gátho 'be'a din ja, 'da huętho án ja gátho yu 'yanthi. Ne da nu ra gęhe ne ra dumbai, ne di juadi nangue ra sibi. Nguetho tate thoho rá ts'edi Ojā ra Hmu, gue di un'na rán theui bi 'yöt'e. 9 Ne nu yú ts'ut'abi gátho yu häi gue zai i combhu ran ts'o, gátho din zoni ne dim mbafi 'bu i hand rá 'bifi ra dahnini ngue i zö. 10 Ne gátho dim 'bámanhę nguetho emme i su da nu ran unbi tengu in nu u i 'bupu ja ra dahnini. Ne da ma: “Huęcate, huęcate, nguetho mahotho ra dahnini, ne emme mi ja rá ts'edi, pe n'da huętho gue bi ts'embi,” da 'yęn'u. 11 Ne gátho yu mbá bu ja gátho ra ximhäi din zoni ne dim mbafi, nguetho njo'o da dámbi 'be'a da mbá. 12 Ngue yu oro, yu t'axi, yun 'yöt'e, yu perla, ne ra 'böt'e ra lino xun ho, ra 'böt'e ra seda, ra 'böt'e xun tudi xun jupoi ne xun theni, ne gátho yu za gue muman'u, ne'u nt'öt'e yu do'yo, ne gátho u yu za nt'öt'e emme xum hmadi, ne'u nt'öt'e ra bronze ngue ra thęnga fęxna t'ęgui, ne'u nt'öt'e ra t'ęgui, ne'u nt'öt'e ra 'yaxi. 13 Ne zai mi 'bá bu yu canela, yu 'yęthi ngue in 'yohu yu taha, ra t'aza muman'u, yu 'yęthi i yumanho, yu perfume, yu vino, yu aceite, ra hocjani, ra trigo, yun dani, yu de'yo, yu fani, yu carro, ne yu 'yęhe mi 'bá bu, nguetho mi 'bap yá te yu ja'i tengu'bu i 'bá yu fani. 14 Ne da 'yęn'u yu mbá: “Gátho gue xun ho gmi honi bin thegue. Ne gátho yu mbeti ne gátho 'be'a mahotho ya bi mba. Him man'dandj guin nu mahön'a tengu mí ja bu,” da 'yęn'u. 15 Ne nu'ü gue bim membeti ngue'u mim pá bu ja ra dahnini, dim 'bámanhę tho, nguetho i su da nu ran unbi, tengu in nu'ü mi 'bupu. Ne emme din zoni, i tu yú mbai, nguetho njo'o da dái 'be'a i ja da mbá. 16 Ne da 'yęna: “Dumbai thoho nangue 'be'a bin ja ra dahnini, emme mi ja bu mahotho, ne mi ja bu yu 'böt'e ra lino, ne yu 'böt'e xun jupoi, ne yu 'böt'e xun theni, ne madi nequi bu 'be'a mahotho gue yu oro ne yun 'yöt'e ne yu perla xum hmadi. 17 Nuya nte jabu ya, n'da oratho ám 'bedi gátho emme xum hmadi mí ja bu,” da 'yęn'u mim pá bu. Ne gátho yú hmu yu barco ne'u gátho i hu bu, ne gátho yu mbefi di 'yon yu barco, mi 'bámanhętho. 18 Ne bi du

yú mbai 'bu mi nu ra 'bifi i zö ra dahnini, ne bi 'yęna: “Hin'yü man'da ra hnini mahotho tengu nu.” 19 Ne nu'ü, bi 'yax yú yu fonthäi, ra hmępya gue tu yú mbai, ne bin zoni ne bi mbafi, ęna: “Huęcate ra dahnini emme mi ja rá ts'edi, nguetho gátho gahu dyú hmuhu yu barco dám membetihu nu, ne xogue n'da oratho ám 'bedi gátho mí ja bu,” bi 'yęn'u. 20 Pe gan johyahu gátho ahü gue gui 'buhmbu ua mahęts'i, gan johyahu nangue 'be'a bin ja ra dahnini, bi ts'embi. Ne dan johyahe gátho gahe ma 'bäihe ra Cristo ua ja ra häi, ne gátho gyu pongahyahu Ojā, ne gátho gahu ngue dí tenhdü Ojā, dan johyahu, nguetho ya bi cos'ahu 'be'a bi 'yöt'ahu yu ja'i mi 'bupu ja a ra dahnini. 21 Ne nubaya n'da rá m 'behni Ojā mahęts'i ngue xun ngu rá ts'edi, bi gu'ts'a n'da ra do emme xun ndoho, ne nts'edi bi 'yem bu ja ra dądejá. Ne bi 'yęna: “Tengu thoho din ja ra dahnini Babilonia ngue mí ja rá ts'edi, pe njam'bu da hnu mahön'a, gátho n'da m'bedi thoho. 22 Ne hin da t'öpu mahön'a yu mbe'bida, gátho u i pe yu arpa, ne gátho u i huixt yu thuxi, xinga gue'u yu hyaxi. Xinga n'da ran 'yohu dim pepu mahön'a, ne njon din cum bu mahön'a. 23 Ne din қа'beixui thoho, him man'dandj mahön'a di nequi bu yu sibi, ne njon da 'yöt' ran thati bu ngue din johya tengu mí öt'e. Nguetho man'da mí ja yú ts'edi u mi öt' yú 'befi bu xinda gue'u mi'da gátho ra ximhäi. Pe mi hät yu ja'i 'bu mi xänbi di ho yú pähä zehę u gátho mí sóm bu, bi nexpu ná nguni ra ximhäi. 24 Ne gueru bim fän yú ji u yú pongahyá Ojā, ne u gátho mí'da yú t'ahni Ojā, gue bi tho. Pe gueru bi tho u, ne gue'a i ts'emba a ra dahnini,” bi 'yęn'a rá m 'behni Ojā.

19

1 Ne nubaya, dra Xuuagá dá öcä yú nde n'da munts'i yu ja'i i 'bupu mahęts'i. Ne bi 'yęn'u: “Dí ęspahu Ojā, nguetho ma pörpatehu a, ne hönse ma Ojahu i ja rá nuixte ne tate thoho rá ts'edi. 2 Xun ho rán ts'embi Ojā, nguetho rán säui bi t'örpa ra dahnini, tengu'bu ra 'yomt'ęni xisu. gue bi ts'onba yú mbai gátho yu ja'i ra ximhäi. Ne nuya Ojā bi cospa u gátho to'o bi hyo yú 'yęhe,” bi 'yęna. 3 Ne nts'edi bi mam mahön'a yu nde dá öcä: “Dí ęspahu Ojā nguetho ya bi juah ra sibi a ra dahnini, ne hin din hę a nin 'yo rá 'bifi,” bi 'yęn'u yu ja'i. 4 Nubaya gátho 'däte magoho yu dąc'yęi ngue zai di mbá'ts'a Ojā, ne'u goho yun t'uti i 'bui, bin danyahmu bu i hu a Ojā, ne bi dąnde. Ne gátho bi ma bi 'yęn'u: “Nęcähe, ngubu dí m bęmhbe dí ęspahe Ojā,” ęn'u.

Bi zin rá xisu ra De'yo

5 Ne dá öcä man'da ra nde bi bóm bu gueru i hu a Ojā, ngue bi ma: “Dami 'yęspa ma Ojahu gátho u yú 'yęhe. Dami 'yęspahu gátho to'o i numansu Ojā, ne'u i ja yú ts'edi ne'u

hin'na," bi 'yɛn'a ra nde. ⁶ Ne dá øcä yá nde yu já'i xun ngu, ngue di hí tengu'bu xun ngu yu dehe, ne tengu'bu bi thoni yun gáni. Ne bi 'yɛm 'bu mi ya: "Dí ɛspahu Oja, nguetho di manda ya ra Hmu, ma Ojahu tate thoho rá ts'edi. ⁷ Gátho dan johyahu, ne da hyu ma mbuihu, ne ga ɛspahu Oja ngue i ja rá ts'edi. Nguetho bi zón ra ora da zin yu 'yɛc'yei ra Jesús, ra De'yo, tengu thoho n'da ran 'yohu din that'ui rá xisu. Ne mahontho da mba ra xisu, mahoqui thoho. ⁸ Ne bin t'un ran t'ɛdi da hye ra pahni di fexni, gue ra lino xingui ts'u ts'o. Nu'a ra pahni xun t'axi nam bõni ngue bi mba mahoqui yá ts'oqui u yá t'ahni Oja ne nubuya i øt' yán thehu." ⁹ Ne nuna ram 'behni mahɛts'i bi xicá 'be'a ga o't' ya: "Din johya gátho tho'o u bi ts'on bu ja ran sihme nangue rán that'ui ra De'yo. Majuani rá m hman Oja na dí xi a ya," bi 'yɛng rá m 'behni Oja mahɛts'i. ¹⁰ Ne nubuya dán danyahmu bu ja rá gua ram 'behni mahɛts'i. Pe nu'a bi xicá: "O guín jabu, nguetho nugá rá 'yɛhe thohogá Oja tengu thoho i, ne tengu ni cuhu, gátho u i mamp'a rá m hman Oja nangue ra Jesús, gátho dadí jafu da fah ra Jesús," bi 'yɛng 'bu mi xiqui.

Nu'a n'da bi hyux ra t'axca ndofani

¹¹ Ne nubuya, dra Xuuagá, dá nugá nsoqui mahɛts'i. Ne mi 'bápu n'da ra t'axca ndofani pa nthuts'i. Ne nu'a i huts'i, Majuani a rá thuhu, nguetho zai im mam majuani a. Ne di Já'ts'a rá thuhu, janangue'a n'da ngu n'da di un'na rán sáui 'bu bi juanbi, ne xun ho 'bu i øt' ran sui a. ¹² Ne nu'u yá dá a mi huxpu, mi zø tengu ra sibi, ne mi jabu xun ngu yu corona bu ja rá yá. Ne nu ra thuhu nt'o't'i bu, hõnse mi padi 'be'a rá thuhu. ¹³ Ne nu rá pahni mi he, bi zinni gátho ra ji, ne nu rá thuhu, ngue rá m Hman Oja a. ¹⁴ Ne nu'u yu dofai mahɛts'i, gátho mi he ra t'axca lino mahotho, xingui ts'u xun ts'o. Ne gátho mi hux yu t'axca ndofani, ne bi den'na ra mbudi mi huxpu ja ra ndofani. ¹⁵ Ne nu'a ra ngurbi i pøxpu ja rá nde n'da ra espada ɛmpe het'i, ngue da dap yán suihu 'bapu gátho yu hái bu ja ra ximhái. Ne gátho di manda u buya, ne njon di japi da mbesta'a da ma. Ne tengutho ra já'i bu ja ran the'ma gui'ua, i nen yu uva, ne ngue tho da 'yøp'a u to da zembi, di un rá cue Oja nts'utho, ngue nu'a nte hɛmbi da 'yøt'e. ¹⁶ Ne nt'o't'i bu ja rá pahni ne rá xinthe rá thuhu, ngue ra Hmuts'ut'abi a ngue di manda gátho yu ts'ut'abi, ne rá thuhu, ngue ra Ngurpa Hmu a ngue di manda gátho yu hmu. ¹⁷ Ne dá nugá n'da rá m 'behni Oja mahɛts'i mi 'bápu ja ra hyadi, ne nts'edi bi mba't'u gátho yu doja mi 'yo bu magats'i, bi 'yɛmbi: "Gátho ahu gyu dojahu, ba ɛhmbu ya, nguetho Oja bi 'yøt'ahu n'da ra dants'ihme. ¹⁸ Ba ɛhmbu ya gui sihu yá ngøc'yei yu ts'ut'abi ne yu hmudofai, ne'u

gátho mi ja yá ts'edi. Ne yu ndofani ne gátho mi huts'i, ne gátho yu já'i yu 'yɛhe ne gátho hing yu 'yɛhe, ne yu hmu uague yá mbefi," bi 'yɛm 'bu mi mba't' yu doja. ¹⁹ Ne dá nugá ra zate gue xí bøxpu ja ra dadeja, ne 'darbu bim petihu gátho yu ts'ut'abi ngue gátho yu hái, ngue da 'yøp'a n'da ra dásu a mi huxpu ja ra t'axca ndofani, ne'u gátho mi tenni. ²⁰ Ne nu ra zate buya bi mba mfent'i a, ne'a ra hyáte pøngahya bi fent'i, gue'a ran t'uti i bøx ra hái ne xi 'yøt' yu hyonya nt'øt'e bu ja rá hmi ra zate. Ne gue'a mi hát yu já'i gátho to'o mi ja rá thuhu bu ja rá dɛ. Gátho yoho bi t'entpu ja ra sibi ra azufre, tengu n'da ra dejá na ndoho a ra sibi. ²¹ Ne gátho yu já'i mi ten'na ra zate, bi tho nangue ra espada mi pøxpu ja rá nde a mi huxpu ja ra t'axca ndofani. Ne nu'u yu doja buya bin niyá thoho nangue yu ngøc'yei.

20

N'da mahuqi njeya

¹ Ne nubuya, dra Xuuagá dá nugá man'da rá m 'behni Oja mahɛts'i bá cai ne bá hyá rán sogui ra hyahái ɛmme xun hɛ ne nts'utho, guepu i 'buh yu zithu. Ne nu'a rá m 'behni Oja mi çá n'da ra cadena xun ndoho. ² Ne bi bent'a ra jarga, ne t'ɛmbi ra t'ɛya, pe guet'a ra zithu, rá thuhu í Satanás. Ne bi mba nthat'i n'da mahuqi njeya nangue ra cadena. ³ Ne nu'a rá m 'behni Oja buya, bi 'yentpu ja ra hyahái a ra zithu. Ne bi go'mi, ne bi hyat' a ran sogui, ne bi cuahmi xun ho, ngue hin da zá da bøm bu da hyát yu já'i, asta gue'bu bi gua'a n'da mahuqi njeya. M'beja da mba nso't'i 'da yu pa. ⁴ Ne dá nugá man'da ra hmeppya mahɛts'i, xun ngu yun thuts'i, ne nu to'o mi huxpu bin t'un ran t'ɛdi da 'yøt' ran juanbate, gátho min 'yohu u bi tho 'bu mi ma i ç'yei ra Jesús, ne'bu mi mamp'a rá m hman Oja. Gue nu'u gátho him mi thande ra zate xí bøxpu ja ra dejá ne rá nyoguido. Ne nte mi ja bu yá dɛ rá thuhu ra zate, xinga guepu ja yá 'ye. Nu'u bi ndants' mahøn'a 'bu mi du, ne bin 'yohu ra Jesús bin ts'ut'abi n'da mahuqi njeya. ⁵ Ne guehya yu mbudi bi xox Oja bi t'urcá. Pe nu'u mi'da gue bi du, hin da dambeni asta gue'bu bi gua'a n'da mahuqi njeya. ⁶ Ne di johya ne majapi u gátho u ra mbudi da xox Oja, ne hin da nu a na yoho ran dæte ngue ra sibi mazai. Ne dim mbäja nangue ra Cristo bu bí ja rá ts'edi Oja, ne din 'yohu ra Cristo ngue din ts'ut'abi n'da mahuqi njeya.

Da mba nthapi ra zithu

⁷ Ne nu'bu bi gua'a n'da mahuqi njeya, da mba nsoqui a ra zithu mi ofádi. ⁸ Ne nu'a ra zithu buya da bøm bu, xø da hyát mahøn'a yu já'i gátho na nguni ra ximhái. Da mba bu ja ra hái Gog ne ra hái Magog ne di japi dim peti gátho nangue din ja ra dásui. Ne xun ngu da denni hingui sá da 'bede, tengu ra 'bomu

'bom bu ndendeja, njon da hyät'i da mbede. ⁹ Ne din 'yεrpa thoho bu ni mba bi mbä'ts'i haru mi 'bu u min 'yohu Oja, guepu ja ra dahnini di huεc Oja. Pe bá çah mahεts'i ra sibi bi juadi gätho yan suihu. ¹⁰ Ne nu'a ra zıthu ngue bi hyät'u, bi t'entpu ja ra sibi i the ra azufre, tengu n'da ra dejä na ndoho, guepu xi t'entpu ra zate xi bεxpυ ja ra dadeja, ne'a ra hyäte pøngahya gue ran t'uti xi bεxpυ ja ra häi. Ne gätho hyu da nu ran unbi nanguε ra sibi, ma pa ne ra xui høn'bu go njam'bu gätho yu pa mazaı.

Ran zεgui ran juanbi

¹¹ Ne drä Xuuagä dá nugä mahøn'a, gue n'da ran thuts'i xun ndoho xun t'axi, ne mi hupu Oja. Ne nu ra ximhäi ne mahεts'i bim 'be'bu mi hyant'a mi hupu, ne him man ja buya. ¹² Ne dá nugä gätho u xun du, høn't'a go 'be'a ní ja'i, mi 'bäpu ja rá hmi Oja i hupu. Ne bi mba ma tants'i yu söcuä bu, ne'a ra söcuä im ma to'o i ja ra temazaı. Ne gätho bi mba ma juanbi nanguε'a nt'o't'i bu 'be'a gätho bi 'yöt'a, nu'bu mi 'bui. ¹³ Ne gätho u gue bi du bu ja ra dejä, ne gätho u mi'da bi du hønbu go haru, ngue gätho i 'bäpu 'bu u xun du, bi bøm bu, ne bim 'bäpu ja rá hmi Oja. Ne bi mba ma juanbi nanguε 'be'a gätho bi 'yöt' bu mi 'bui. ¹⁴ Ne nu'a ra xεqui mi 'bu u xun du, bi t'entpu ja ra sibi, tengu ra dejä na ndoho. Gue'a na yoho ran däte a. ¹⁵ Ne nubu ja ra söcuä gue im ma to'o i ja ra temazaı, ne nu'u gätho him man t'o't'i yä thuhu bu, bi t'entpu ja ra sibi.

21

Ma'da'yo mahεts'i ne ra ximhäi

¹ Ne nubuya, dra Xuuagä, dá nugä man'da bi t'urcä, ngue ma'da'yo mahεts'i ne ma'da'yo ra ximhäi. Nguetho ya bim 'bedi 'be'a gätho mi ja bu mahεts'i ne ra ximhäi. Ne hin'yu ra dejä bu ja ra 'da'yo ximhäi. ² Ne dá nugä bá çah mahεts'i guepu bi 'bu Oja n'da ra hogahnini, gue'a ra Jerusalén ma'da'yo, mahotho, mahoqui, tengu n'da ra hmute i he ra pahni mahotho da mba dın that'ui rá ndø. ³ Ne dá øcä n'da ra nde nts'edi bin ya, gue bá nεxpυ ja ran thuts'i bu bí hu Oja, bi 'yεna: "Dami hyand ya, bi gaçua mahεts'i rá ngu Oja," bi 'yεna, ne nuya zaı dim 'bahmbu yu ja'i a. ⁴ Ne guece Oja di un ran johya, ne him man ja yu guidä yu ja'i, ne hin din ja ran däte mahøn'a bu, ne hin din ja yu dumbui bu. Nguetho gätho 'be'a män unbi mi ja, ya bi thogui. ⁵ Ne nu Oja ngue i hupu ja ran thuts'i, bi 'yεna: "Gätho ma'da'yo dá øt'ä ya." Ne bi xiqui, dra Xuuagä: "Dami 'yo't' ya 'be'a dí xi a i, ne sä da t'εc'yei nguetho majuani a." ⁶ Ne bi xiqui mahøn'a: "Ya bi guadi 'be'a gätho dá øt'ä ya. Gätho dá du'mi, ne ga juacä ra 'befi dá du'mi. Zaı däm 'bucä ne dam 'bui mazaı. Ne nu'u to'o i sä ngue di 'be a ra te mahyoni thoho, tengu'bu i tuthe, ga undä ra

te i juadi, tengu'bu ra mbøthe im fonts'a ra dehe ga unni, ne hin da gurqui. ⁷ Ne to'o da dāha, ga comhbe 'be'a gätho i jagä, ne ga øt'e ma t'uhniğä u, ne dyu Ojagä u. ⁸ Pe ga entpu ja ra sibi u to'o i su yan unbi 'bu da dengui, ne'u to'o yoho yan 'yomfēni, ne gätho u xun ts'o yä mbui, ne gätho yu hyodu, ne gätho yu 'yomt'ēni, ne gätho u in yaħu yu zıthu, ne gätho u i thānde høn't'a go 'be'a gue him majuani, ne gätho u i man yu fehni. Gätho ya da nu na yoho ran däte, da t'entpu i zø ra sibi ra azufre, tengu ra dejä na ndoho," bi 'yεn Oja.

Ma'da'yo ra hnini Jerusalén

⁹ Ne xø dá nugä man'da ra hmeppya bi t'urcä. Nu'a n'da u yām 'behni Oja mahεts'i gue min 'yohu 'dato yam 'behni, gue'u mi the yu ximbo gue bi un yan unbi bu ja ra häi, ne nu'a bi xiqui: "Ba εhe, ga ut'a ra hnini, tengu'bu ra hmute bin that'ui ra De'yo." ¹⁰ Ne nu'a rá Hogandāhi Oja bi bεngä man'da mahøn'a, tengu'bu bi zixcä a rá m 'behni Oja bu ja n'da ra t'øhø xun hεts'i, ne bi 'yurca ra hogahnini Jerusalén ma'da'yo, bi gaħ mahεts'i guepu bi 'bu Oja. ¹¹ Ne nu'a ra hnini εmme di yoxni nanguε rán hose Oja i 'bäpu mbo. Ne di yoxni tengu ra do ra jaspε i pømhyats'i. ¹² Ne nu'a ra hnini mi ja bu ra mbä't'i, ra jado xun hεts'i, goho yä ts'at'i. Ne nu'a ra mbä't'i, mi ja bu 'de'magoho yu dajut'i, ne n'da ngu n'da yu jut'i mi 'bäpu n'da rá m 'behni Oja mahεts'i, da mbäh ra goxthi. Ne nu'u 'de'mayoho yu jut'i, n'da a n'da nt'o't'i yä thuhu u 'de'ma yoho yä ts'unt'u ra Israel. ¹³ Ne n'da nguadi min ja hyu yu jut'i, hyu i xopu ní bøx ra hyadi, ne hyu i xopu ní yuh ra hyadi, ne hyu i xopu ra norte, ne hyu i xopu ra sur. ¹⁴ Ne nu'a ra hnini mi fa'ts'i 'de'mayoho yu do, n'da'a n'da nt'o't'i yä thuhu u 'de'mayoho yan 'yohu gue yä 'bäihu ra Jesüs, ngue ra De'yo. ¹⁵ Ne nu'a rá m 'behni Oja mahεts'i gue dán ya'be, mi ha n'da ra t'eni ra oro, tengu'bu ra metro, gue da 'yεn ra hnini, hangu na ndoho yu jut'i, ne yu fø't'e. ¹⁶ Nu'a ra hnini xun zant'ma ndoho, 'da'angu ná mba, ne 'da'angu nán janni. Ne nu'a ram 'behni mahεts'i bi 'yεn ra hnini, ne bi 'yu' ra güenda ngue yo mahuāhi ne yo ciento kilómetro ná ndoho, 'da'angu nán mba, 'da'angu nán janni, ne 'da'angu nán hεts'i. ¹⁷ Ne nu'a ram 'behni bi 'yeni hangu nán hεts'i rá mbä't'i ra hnini, ne bi 'yu' ra güenda ngue hyäte ma goho metro. Ne bi 'yeni tengutho i øt' yu ja'i. ¹⁸ Ne nu'a ra mbä't'i nt'øt'e nanguε yu do ra jaspε, pe nu ra hnini nt'øt'e nanguε ra oro, tengu'bu ra xito a ra oro. ¹⁹ Ne nu'u 'de'mayoho yu dādo mi fa'ts'a ra mbä't'i, xun ngu nt'ut'i yu t'udo 'dahma 'dan'yo, ngue di fεxni, xum hmadi di muui. Nu'a rá mbädi ra dādo nt'ut'i yu t'udo ra jaspε, nu'a ná yoho ra dādo nt'ut'i yu t'udo ra zafiro, nu'a ná hyu ra dādo nt'ut'i yu

ágata, nu ná goho ra dādo nt'ut'i yu esmeralda. ²⁰ Ne nu'a ná cat'a ra dādo nt'ut'i yu ónice, ná 'dato ra dādo nt'ut'i yu cornalina, ná yoto ra dādo nt'ut'i yu crisólita, ná hyāto ra dādo nt'ut'i yu berilo, ná guto ra dādo nt'ut'i yu topacio, ná 'det'a ra dādo nt'ut'i yu crisoprasa, ná 'de'ma'da ra dādo nt'ut'i yu jacinto, ná 'de'mayoho ra dādo nt'ut'i yu amatista. ²¹ Ne gātho 'de'mayoho yú jut'i rá mbā't'i ra hnini nt'ot'e nangue yu perla gue xan t'axi, ne n'da'a n'da yu perla gue bi t'ot'e n'da ngu n'da ra jut'i. Ne nu'a ra calle xan ndoho bu mbo ra hnini nt'ot'e nangue ra oro xan ho, tengu'bu ra xito a ra oro. ²² Ne hin dá nugā n'da ra nijā bu, nguetho gātho rá nguse Ojā a ra hnini, ngue ra Hmu tātetho rá ts'edi, ne ra De'yo, ne 'darpu i 'buhmbu u i 'būpu ja ra hnini. ²³ Ne nu'a ra hnini, him mahyoni ra hyadi di yorpu, ogue ra zana, nguetho guese Ojā ne ra De'yo di yorpu. ²⁴ Ne nangue'a ra nyot'i i ja bu, gātho di yot'u ne dim 'bumanho u yu jā'i dim 'būpu gātho yu hāi ua ja ra ximhāi. Ne yu ts'ut'abi gātho yu hāi dim 'bui di dá bu u yun ho xu 'yot'e, tengu'bu di um bu yun t'unni xan ngu di muui. ²⁵ Ne nsoquitho yu jut'i gātho ra pa, ne njām'bu da mba njut'i, nguetho njām'bu din xui bu. ²⁶ Ne hont'a go 'be'a gātho di muui, gue bi zān Ojā bi 'yot' yu jā'i 'dahma 'dan'yo yu hāi ua ja ra ximhāi, ne gue'a da hyāxpu u, ní thim bu mbo ra hnini. ²⁷ Pe hin da yurpu ja ra hnini 'be'a xan ts'o, xing yu ts'om'bāi da yurpu, xing yu hyāte. Pe hont'a to'o bi 'yorpa rá thuhu ra De'yo bu ja rá sōcuā, gue to'o gātho bi un ra temazāi, hont'u da zā da yurpu.

22

Mi ts'atho ba ėh ra Jesucristo

¹ Ne nu'a rām 'behni Ojā xō bi 'yurcā man'da mahōn'a, dra Xuuagā. Ngue n'da ra dāthe mahoqui thoho ra dehe xan güe tengu ra xito, t'ēmbi rá dehe ra temazāi. Ne bi ne xpu ja rán thuts'i Ojā ne ra Jesús ra De'yo. ² Ne bi tho'inde bu ja ra calle xan ndoho bu ja ra hnini. Ne n'da n'danguadi mi 'bāpu yu za t'ēmbi yu za gue di un ra te. Ne nu'u yu za din zūdi, n'dazna ngu n'dazna ma'da'yo yun dāt'o din zūpu, janangue'a 'demayo nidī din nequi n'dajeya. Ne nu'u yú xi di un yún zaqui gātho yu jā'i. ³ Ne hin'yū 'be'a dí hnu rán ts'ēmbi Ojā bu. Pe din ja bu rá ts'edi Ojā ne rá ts'edi ra Jesús ra De'yo. Ne gātho yú 'yēhe da dānde u ne da 'yorpa yú 'befi. ⁴ Ne nu'u dim 'būpu da nu rá hmi Ojā, ne gātho din ja rá thuhu Ojā bu ja yú dē. ⁵ Ne hin'yū bu ra xui, janangue'a njon da hyom man'da ran nequi, xing ra hyadi, nguetho guese Ojā ra Hmu di yozehe bu. Ne nu'u dim 'būpu din ts'ut'abi gātho yu pa mazāi. ⁶ Ne nu'a ram 'behni bi xicā: "Gātho ram hma gá 'yōde, majuāni a, ne da zā da t'ēc'yei gātho. Nu'a

Ojā ra Hmu, gue'a di un rá Hogandāhi yú pōngahyā, ya bá pēncā ua drām 'behnigā a, ngue ga xi ahū 'be'a din ja, gue yú 'yēhe ahū Ojā. Ne him maya'a din ja," bi 'yēna. ⁷ "Dami 'yōhmbū ya," ėn'a ra Jesús, "him maya'a gue gua ėcā. Gan johyahū gātho ahū gue guí ėc'yēihū 'be'a din ja, nt'o't'i bu ja ra sōcuā," bi 'yēna. ⁸ Ne nugā dra Xuuagā, majuāni dá ode ne dá nugā 'be'a gātho bi t'urqui ngue dá o't'ā ua. Ne nu'bu mi gua'a 'be'a dá oca ne 'be'a xī 'yurqui, dán dānyahmu bu ja rá gua ram 'behni mahēts'i bi 'yurqui gātho, dí ėna gue ga thānde. ⁹ Pe nu'bu 'behni bi xiqui: "O guí thāndegui, nguetho nugā dra 'yēhēgā tengu i, ne ni cuhū mi'da yu pōngahyā, ne gātho mi'da u gue i c'c'yei 'be'a gá 'yorpu ja ra sōcuā. Hōnse Ojā guí thānde," bi 'yēna. ¹⁰ Ne xō bi xicā ram 'behni būya: "O guí pes' thoho na gá 'yo't'i, ngue 'be'a din ja, nguetho him maya'a din ja. ¹¹ Ne nu'u to'o i ot' ran ts'o, thocua thoho da 'yot' ran ts'o, ne gātho to'o i ot' ran ts'om'bāi, thocua thoho da 'yot'e. Pe nu'u to'o i ot' ran ho, thocua thoho da 'yot' ran ho, ne to'o mahoqui thoho yú mbūi thocua thoho gue xtán ho yú mbūi," bi 'yēn'a rām 'behni Ojā mahēts'i 'bu mi xiqui. ¹² Ne bi 'yēngā ra Jesús būya: "Ne guehna dí xi ahū, him maya'a ba ėcā. Ne n'da ngu n'da ga un rán theui 'be'a gātho bi 'yot'e. ¹³ Nugā gātho dá dū'mi ne ga juacā ra 'befi dá dū'mi, dra mbūdigā ne dran zeguigā, zāi dām 'bui ne dam 'bui mazāi. ¹⁴ Majāpi thoho gātho mahoqui yú mbūi nangue Ojā, tengu'bu m'beni yú pahni. Janangue'a i ja yán t'ēdi da yurpu ja yú goxthi ra hnini. Ne nu'u to'o da zā da yurpu, da zā da zi yún dāt'o yu za gue t'ēmbi yu za di un ra temazāi. ¹⁵ Pe hingui sá da yurpu gātho u ngue bi 'uegue nangue Ojā. Ne da gopu thi u gātho i yāhū yu zīthu, ne gātho yu 'yomt'ēni, ne gātho yu hyodu, ne gātho i thānde 'be'a him majuāni, ne gātho yu jā'i gue di ho da man yu fehni, hingui sá da yurpu u. ¹⁶ Nugā dra Jesúsgā, dá penhdā bu mam 'behnigā gue da xi ahū gyū 'yēc'yēihū, gue 'be'a gá 'yorpu ja ra sōcuā. Nugā dram bom'betogā ra David, ne tengu'bu dra Dāsoḏ din 'yo'be ran nequi," bi 'yēn'a ra Jesús. ¹⁷ "Ba ėhmbū gātho ahū," ėn'a rá Hogandāhi Ojā, ne'a rá xisu ra De'yo ėna. Ne'u gātho gue i ode, da ma: "Ba ėhmbū." Ne ba ėcua gātho i tūthe, ne guí sihu ra dehe gue di un ra temazāi, ne hin gui juthu a.

Ran zofo ran zegui

¹⁸ Ne nuya dí xi ahū, gātho ahū guí nuhū ya yūm hma i jaua, ngue i ma 'be'a din ja, o gue ahū guí oħmbū 'bu i hman ya yūm hma nt'o't'i ua, pe nu'bu guí ėna gui hyuspahū mi'da yūm hma, pe da hyus'ahū Ojā u yūn ũnbi im mangua ja ra sōcuā 'bu. ¹⁹ O nu'bu guí ėhmbū him majuāni 'da yūm hma nt'o't'i ua, ėna gue'bu gdí 'ueju u, pe Ojā di 'uec'ahū yūn jāpi im mangua ngue hin di ja ahū gui

cərpə ja ra hogahnini, nɛ hin di ja ahə gui sifə yən dāt'o a ra za di un ra temazəi. ²⁰ Nɛ nu'a ra Jesús gue bi man ya yəm hma gätho i jaua, i ɛm bəya, “Majuqni ba ɛcä n'dihi,”

bi 'yɛna. Nɛ gue'a dín nde'e, nɛ dí xi a i, ba ɛhɛ ma Hmu i Jesús. ²¹ Nɛ gätho ahə dín nde guin nuhə rán jəpi a ma Hmuhə ra Jesús. Nɛ hont'a dí xi ahə ya.